

GOVERNMENT OF INDIA

ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA

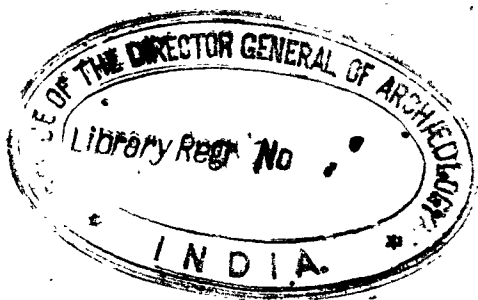
CENTRAL
ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 14062

CALL No. 954.031 / 030

D.G.A. 79

14062

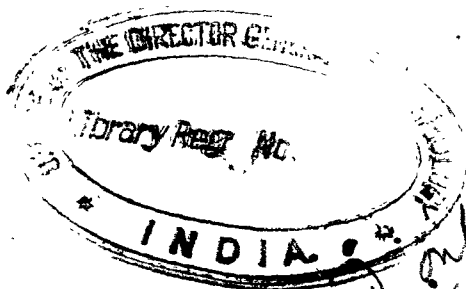

14062

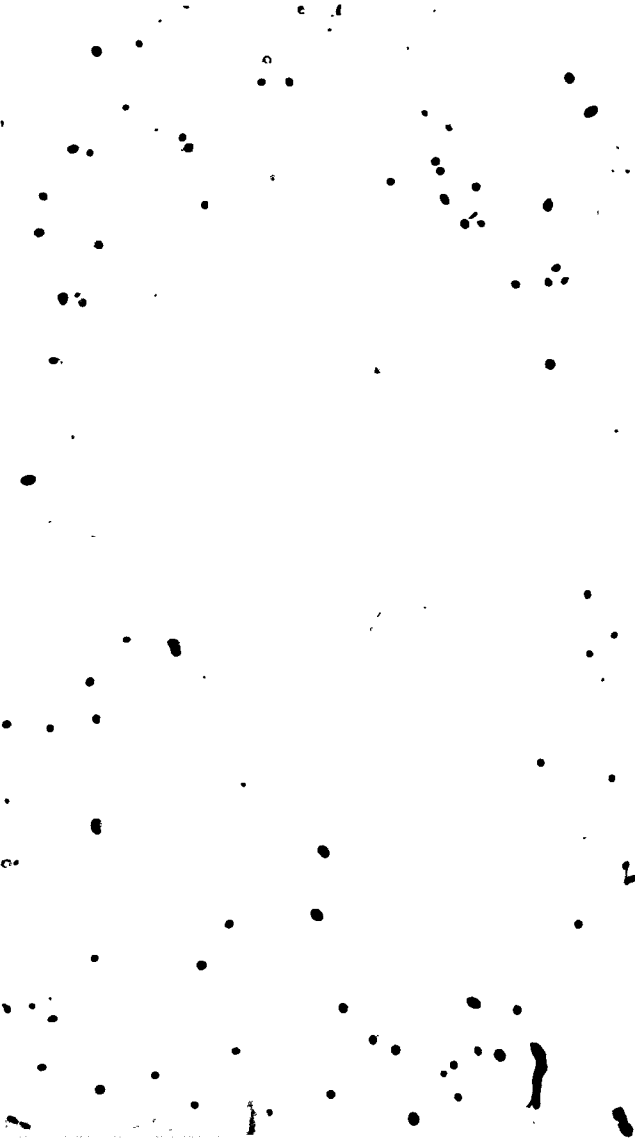
NOT TO BE ISSUED.

A. No 5116

g.h.
7.2.55

HIERONYMI
OSORII, LUSITANI
SILVENSIS IN ALGAR-
BIIS EPISCOPI.

DE REBUS EMMANUE-
LIS, LUSITANIAE REGIS IN-
VICTISSIMI VIRENTIS ET AVSPICI-

cio, annis sex, ac viginti, domi ferilique

stus, libri duodecim.

AD HENRICUM PRINCE-
pem, Regis eius. F. Cardinalem.

Henr.

IO. MATALII METELLI

sequantur. in ean-
dem historiam praefatio, et Commentarius.

nis et Lusitanus, in Occidentis et Orientis Indiam, navigatione
deq. Populorum eius vita, moribus, ac ritibus. Ad

ANT. AVGVSTINVM

Archiepiscopum Tarra-

NOT TO BE ISSUED

NOT TO BE ISSUED

Omnia iam recognita & emendata.

Argutissimasque notiones, locupletissi-
verborum index.

COLONIAE PHILIPPINAE,

Apud Haeredes Arnoldi Birckmanni.

Anno M. D. LXX. (1580)

Cum gratia & privilegio Caesaris Maiestatis

NOT TO BE ISSUED

CENTRAL

LIE

Acc. No

14062

Date

4.1.1961

Call No

954.031

020

NOT TO BE ISSUED,
IOANNIS MATALII
METELLI SEQVANI,
IVRISCONSVLTI,
PRAEFATIO.

In Hieronymi Oforij Lusitani, Episcopi Siluensis, Historiam de rebus ab Emmanuele, Inuictissimo Lusitaniae Rege, domi forisque gestis.

SIVE, COMMENTARIVS.

De repta, ab Hispanis et Lusitanis, Navigatione in Occidentis et Orientis Indiam et Populorum eius vita, moribus, ac ritibus.

AD

ANTONIVM AVGVSTINVM, Archiepiscopum Tarracoensem.

ECIMVS SEXTVS ANNVVS, I. Augustine, nunc agitur: ex quo, tu Tridento in Hispaniam, post habitum Concilium cui tamquam Ilerdensis Episcopus, ac nomine Philippi Potentissimi Regis, interfueras profectus: ego vero in Vbijs degens: tu neque litteras ad me, praterquam semel, dedisti: neque vllas ego, nisi binas, ad te misi. Non quod saepe non optarim te, meis de rebus, ac vita statu, certiolem facere: aut tueret, ni fallor, ad me scribere nolueris. Sed quod, mihi tam longinquis itineribus a vobis disiuncto idoneorum hominum quibus tibi tutore adenda traderet, facultas defuit. Et ego occasionem mihi praebitum iri sperabam: me, istuc, Hispaniae saltem videnda causa, conferendi tecum, coram colloquendi. Minime tamen diffiteor aquum fuisse

te, a me, expleri frequentibus epistolis debuisse: quem omni
 beneuolentia genere, id quod perpetuo testabor, cumulaueris.
 Ac porro sic adfecta res mea fuerunt: ut iacentes, consi-
 lyserigi tuis ualde potuerunt. Sed, si hoc silentij peccatum
 excusari potest, ego ita tui memoria in animo defixi meo:
 ut mihi tu absens, non secus ac praesens, ob oculos perpetuo
 uerferis. nec enim, tot merita in me tua, nisi plane, quod e-
 go perhorresco, sim ingratus: vlla apud me temporum lon-
 ginitas delebit. Illustris autem tua uirtutis, egregia pie-
 tatis, et recondita percelebrisque doctrina tua: num ego,
 ut maximè uelim, obliuisci queam? Isle autem meus in te
 amor, vel potius obseruantia eo firmiores radices, ut scis,
 egit: quod ab eo tempore, quo primum in Italiam perado-
 lescens ad Alciatum, iuris Ciuilis perdiscendi causa, ueni:
 ego Bononia, suauissima illa consuetudine tua, integros an-
 nos quinque sum usus. et alteris decem, apud te ubi tu, Ro-
 ma, in Duodecim virum, Sacris scilicet litibus iudicandis colle-
 giū auctoritate Caroli Quinti Caesaris, cooptatus esses:
 coniunctissime vixi. Vna porro Florentiae fuimus, cum Di-
 gestorum Quinquaginta libros, apud clarissimum doctissi-
 mumque virum, Lulum Tamellum, ex vetustis Iustinia-
 ni Pandectis illis emendaremus: ac deinde Venetis, ubi col-
 lectas in aliquot capita, praecipuas illas castigationes, trib-
 libris explicatas ederes. Urbe Roma demum ad Philippum
 Regem missus es in Britanniam Legatus. Et tunc ego te-
 cum fui. Sed discesseram: dum ad Ferdinandum Romano-
 rum Regem quod ab Imperij septemuiris eligendus Im-
 perator. Ordinum consensu foret legationem obiret. Ab-
 fui, denique, quum in Siciliam a Philippo Rege quo conu-
 pta quadam iudicia reformares, mittereris. Te enim in vr-
 bem reuerso ego apud Belgas in Philippi Regis Aula, ha-

fi. Iure igitur tertiū eius temporis, quo simul tot annis fuimus et communium nostrorum illorum studiorum crebra recordatio longe mihi semper gratissima cōtingit eamque, ut animum subit meum, agre, propter amorem tui, possum deponere. Cum verò, eos tu, quos propter singularem virtutem, Bononia diligebas, mihi quoque familiares reddere consuevisse: tum te, vnum ex omnibus quem ut plurimū facerem, hortabare. Hieronymum Osorium Lusitanū, mihi vehementer commendasse memini. Erat enim artibus eloquentiæ quibus etiam deditus eras tum philosophiæ Theologiæque studiis cum primis excultus. inō hīs doctrinis tam tum excelebat. Hunc virum, ut tum non modò totos duos annos ego nossem, prastitisti: sed etiam ut et ego et Calena noster Hieronymus, vir moribus, ingenio, et humanitate, præclaris: cum eo per familiariter viueremus, effecisti. Itaque ex diuturna consuetudine, eximias eius illas virtutes, à quibus hominem tantoperè prædicas, coram intueri licuit. Eum igitur in dies magis atque magis amare cœpi. Quanta autem sit eius eruditio, et elegantia dicendi libri de Ciuili, quos tum poliebat, Christianæque nobilitate, eruditis hominib. testes esse possunt. Hos deinde secuti sunt: postquam in Lusitaniam, ex Italia redisset: Dialogi de Gloria quos edendos, ipse ad nos qui tum vnà eramus. Romam misit. Adcessere et decem illi, de iustitia caelesti Quos, Reginaldo Polo Cardinali, ipsum è vita tuā sublatum nesciens inscripsit. Te verò non fugit: Polum, ne ceteros multos, ex alijs nationibus enumerem. Osory libris, tum vel maxime, cum tu legationis illius tuæ apud Philippum Regem munere Londini fungereris, vnaque cum ipso loqueremur: nos enim domi per integros octo menses excipit: aded fuisse delectatum.

eosq³ tantopere probasse ut eos, qui de Nobilitate, & Gloria scripti erant, quiq³ tum soli exstabant in Anglicam linguā à Comite Huntindonensi sibi cognationis stirpe proximo, adolescente natalium splendore, & corporis animique dotibus, per quā insigni conuerti: quo sermone ex ijs copiam, elegantiam, grauitatem simulq³ morum simplicitatem, honestatem, castitatem, hauriret: serio mandauerit, & curarit. Fuit autem Polus, quod optimè nosti, vir acerrimi iudicij idēq³ doctissimus, prudentissimus, eloquentissimus. Optimum etiam virum ab omnibus habitum perpetuo fuisse nemo est omnino, qui nesciat. Quoties ergo mecum de Osorio, tum Roma, tum in Britannia, collocutus est: de eo, vel minutissima quāq³ percontabatur: tanto est ipsum amore, quem tamen numquam viderat, complexus. Quid de Regina quoq³ ipsa dicam: quae Latina lingua peritia praestans, adeo librorum Osorij studiosa dicitur ut eos, non semel euoluerit. Quamobrem: cū iam postremò duodecim hi libri de rebus, quas Lusitani, Emanuele Rege, in Africa & Indijs gesserunt, ad me perlati essent: continere me non potui. Augustine quin statim eos, auideq³ perlegerem: vel totos potius, quod aiunt, euestigio deuorarem. Iam diu enim summa cum alijs multis, cupiditate tenebar: ea, quae de Indicis illis bellis fama per totum terrarum orbē sparserat. Latinis litteris explicata cognoscere. Neq³ enim, quae Rex ille, per Legatos terrarumq³ gesserat sine diuini numinis praesentia, magnaue Dei prouidentia, perfici potuisse mihi persuaferam. Vehementer igitur me hi libri, multa rerum varietate, crebraq³ fortunae vicissitudine, delectarunt: tum quod pie, prudenter, eleganterq³ scriptos eos esse videbā valde placuerūt.

II. IAM VERO si quis primas horum Indiarum bellorum originem

gines: vnde huic Historia lucis aliquid, his, quæ res Hispanicas perspectas, haud satis habet, adferatur: curiosè verèque perscrutari velit: duas necesse est intelligat, vno pro-
 • pemodum eodemq; tempore, ex Europa, nauigationes fu-
 • isse susceptas: quæ procul dubio non solum veteribus Ro-
 • manorum, sed ceterorum etiam omnium rebus gestis à
 gloria merito comparari, vel fortassis anteponi posse, vide-
 antur. Eas quo gratum nostris hominibus faciam, Augu-
 stinè paullo fusius explicabo. Vnam Ferdinandus Hispania
 Rex, cognomento Catholicus, occiduum Solem ver-
 sus, ad regiones, nulli vniquam nostrorum antea notas: al-
 teram Emmanuel Rex Lusitania Oriètem versus, in In-
 diam instituit. Fortè contigit: nauem, quæ ex Hispanico 2
 littore soluerat in Oceano, summa vi tempestatis sic agi-
 tari ac demum adedè procul abripi: vt quàm longissime
 inter Occidentem, & Meridiem, progressa ventis aduer-
 sis, ad nouam, omnibus tunc ignotam & inadcessam In-
 sulam, deferretur. Ea deindè vti prapotentì Deo visum
 est, tot iniurijs calis fracta, marisq; difficultatibus oppres-
 sa, & omnium rerum indiga Maderam celebrem insu-
 lam paucis adtamen, ex omnibus quos illa vexit, saluis
 adpulit. Inter quos superstitès nauta quidam, in primis
 nauis ipse gubernator, fuere. Christophorus ergo Colū-
 bus prouincia Ligur, vrbe, vt aiunt, Genuensis, qui tum
 Maderam inhabitabat & nauigandi scientiam probe cal-
 lebat has hominum e naufragio reliquias hospitio per-
 quam humaniter excepit, domiq; fouit. Interim eorum
 casus & errores, toto mari, tam varios & quæ ad vniuer-
 sam eam nauigationem præcipuè spectabant diligenter ab
 ijs, & a gubernatore nauis, perscrutatus est. A quo guber-
 natore scitum noua incogniteq; illius Insule, additis etiam

IO. METELLI PRAEFATIO

longitudinis latitudinisque gradibus et qua de eius incolis cōpererat didicit. Exactis aliquot post diebus ij nau-
ta et gubernator maxime propter morbum quem ab in-
edia, tum grauius alijs incommodis, diuturna longa-
que illa nauigatione contraxerant: omnes vita decessere.
Hic gubernator sua illa naui, primus omnium Indiam
detexit ac repperit. neque tamen eius nomen superest. in-
uidia forte suppressum neque patria est nota. Columbis
igitur, acris ingenij iudicijq; vir, omnia, quae ab illorum
ore, tum scriptis & indicibus chartis cognouerat: in pri-
mis repertam nouam illam Insulam. animo secum repe-
tens ac sursum deorsumque voluens. saepeque ac multum
de his multa meditans eo sensim deuenit: vt firmis Geo-
graphia rationibus, peregrinationumq; & nauigationum
experientia instructus, perpensa secum vltima Hispania,
et extremorum Orientis finium distantia, Oceanique in-
terlabentis vastitate, fieri non posse putaret: vt ultra cente-
simum et septuagesimum longitudinis gradum, nullis pror-
sus interiectis terris, sese Oceanus porrigeret. Adcedebant
Platonis, Aristotelis, Senecaeque, tum aliorum doctorum
virorum relictā ad expendendum Cosmographis argu-
menta, et coniectura: quib. aliis in hoc Oceano Continen-
tes terras. alias item Insulas. illi, reperiri, contendebant.
Has autem terras, se. si classe & necessarijs rebus inuacretur
detecturum sibi persuaferat, atque promittebat. Quas
cogitationes. primum serio ac supplex Ferdinando Regi
non semel exposuit. Postquam fidem non faceret eas cum
Ioanne Lusitania Rege, cui Emmanuel successit, fertur cō-
municasse: deinde cum Rege Britannia, atq; Rege Gallia.
Cum ceteris denique principib. viris, quos vel auctorita-
te, vel potentia, praereliquis valere credidit. Nemini om-

nium tamen sic persuasisse dicitur: ut opem ipsi aliquis,
 quam ad eam nauigationem poscebat & necessariam esse
 ostendebat. adferre voluerit: quod rem forte non caperēt.
 Quare tam alta, abstrusaque eius consilia, non iacuere.
 Tandem: Ferdinandus Rex, confecto decennali bello Gra-
 nate: si nouarum rerum laude, tum studiis excitatus. &
 Columbi constantia prope victus octauo demum anno per-
 benignè, ea, quæ ad nauigationem illam, explorandis hys lo-
 cis faciendam, pertinebant, suppeditauit. Pecuniam. Lu-
 douicus Sanctangelus, Regiarum Rationum scriba. Co-
 lumbo numerauit. Erat septemdecim tantum millium
 Ducatorum: eamque is Regi, propter Granatense bellum
 illud exhausto, mutuam dederat. Sed, tantilla pecunia: tan-
 tum postea, ei Regi, ex Indys, auri argentiq. tulit: ut sum-
 ma, præter margaritas & gemas, quæ innumera fuerunt,
 sexaginta, quos vocant milliones: feratur excessisse. Ita-
 que Rex: Columbum Oceani maris, & India, Præfectum
 creauit, eique decimam, in ea, partem prouentuum suo-
 rum, adtribuit. Hic igitur à Gadibus soluens: in Occi-
 dentemque, per insulas Fortunatas, quæ vulgò Canaria di-
 cuntur, cursum tenens: in Insulam quamdam incognitam
 adpulit: cui nomē Guayabane, inter Floridam & Cubam.
 Ultra dein progressus, in alias delatus fuit. Priorem enim
 hanc nauigationem ter repetens: ignota quacunque loca
 potuit: etiam eas, quæ Torrida Zona subiacent, plagas,
 non tamen sine magno vitæ periculo, perlustrauit; Cubam,
 Iubellam Hispaniolam, siue potius, iam vulgo, Hispani-
 am Iamaicam, Terram Firmam, et Pariam inuenit. V-
 bi ergo res tentata successisse visa est: Pinzonus, uti scribi-
 tur, inter rei maritimæ Duces haud infimus, Columbiq. so-
 cius: nouas etiam terras quæregre, et inuentas integre per-

IO. METELLI PRAEFATIO

Iustitiam cepit, ut repperit. Americus item Vesputius, ac
 Petrus Alfonsus. Mexicanum regnum Ferdinandus Cortesius, magnis gestis bellis clarus, adiecit. Franciscus Pizar-
 rus demum cui vita fuit exitus infelix, Carolo Quinto,
 hoc nouum noui Orbis imperium, Peruanis regionibus ad-
 ditis, ampliauit. Prater illos et hi quoque aliaur Prouincia-
 rum inuentores memorantur: Gaspar Cortereal, Seba-
 stianus Gabotus Venetus, Lucas Vascius Aillonus, Io. Ron-
 cias Legionensis, Franciscus Garaius, Fr. Ferdinandus Cor-
 duba, Iacobus Nicuesa, Rodericus Bastidas, Vascius No-
 nius Vaboa, quem Petrus Arias capite multauit. Gondis-
 faluus Ximenius, Iacobus Castellonus, Diazus Sol, Iaco-
 bus Almagrus, qui Pizarri in Peruana commilito, ciuile
 in eum deinde bellum aluit. Sebastianus Benalcazarus,
 Valdiuia, Gondisfaluus Pizarrus, Fr. frater, Gillius Gon-
 disfaluus, Nonius Guzmanus, Fr. Marcus Nicienfis, Gar-
 cias Lupus, & Fr. Vascius Coronatus. At verò: ubi pri- 6
 mum Columbus ex priore in nouum Orbem nauigatione,
 redisset: Ferdinandus Rex, Alexandro Sexto Pontifici per
 Legatum exposuit: Se iam diu statuisse: Insulas aliquot,
 & Continentis regiones procul disitas, & incognitas, nec
 ante à quoquam repertas, querere quo praesertim earum
 incolas, ad Christi cultum: uti Rex, à se recens pulsus Gra-
 nata regno Mauris, Catholicus: qua daretur, redigeret. Se,
 hanc ob causam: cum classe, peritis nautis, militibusq; ve-
 teranis instructa, Columbum non sine maximis difficulta-
 tibus, periculis & expensis, per maria misisse, quae numq;
 quisquam nauigasset. illum in Oceano aliquot numquam
 à nostris visas Insulas, & Continentis Prouincias inuenisse.
 se, quae pacis amantes quaedam gentes incolerent, eas, cor-
 pore toto nudas, incedere, neq; vesti carnibus ipsas, quan-

„ tum adcepiſſet, credere vnum eſſe Deum, eumq; cald con-
 „ tineri. Quares ſpem faceret : eos homines, à recipiendis
 „ noſtris moribus et inſtitutis non alienos fore. Qum etiam,
 „ ſi inſtituerentur, facile apud eos, Chriſti nomen, Catholi-
 „ camq; religionem introductum iri. A Columbo firmam
 „ turrim in vna ex iſs à ſe repertis Inſulis exſtructam eſſe,
 „ ſuorumq; præſidio firmatã. Itaque eas Inſulas & terras
 „ argento, auro, & aromatibus pollere : immò, multis varij
 „ generis rebus alijs pretioſis excellere. Velle igitur, eas ſibi
 „ per ſuos ſubigi. imperioq; ſuo, in eas Chriſtianã fidem in-
 „ uedurus, adijci. Pontifex laudatis Regis conſilijs, ipſum
 „ ad ea exſequenda, per Baptiſmi ſacra, Chriſtiq; viſcera,
 „ cohortatus : quo expeditionem ardentiori animo ſuſcipe-
 „ ret, ſuſceptamq; non intermitteret : eidem Regi, & eius
 „ poſteris Caſtella Legionuq; Regibus, ex Apoſtolica illa
 „ ſumma auctoritate Cardinalibus vniuerſis ultro, re cogni-
 „ ta, vno ore adprobantibus in perpetuum pleneq; conceſſit.
 „ donauit, & adtribuit : omnes Inſulas, Continentisq; pro-
 „ uincias repertas & qua in poſterum à ſuis reperirentur
 „ Occidentem & Meridiẽ verſus : ducta ab Artico Borea-
 „ liũe polo ad Antarctiũ, hoc eſt, Australem polum, linea.
 „ Inſulas etiam illas, & Continentis regiones inuentaſ, &
 „ qua inuenientur : Indiam, vel quamcumque partem ver-
 „ ſus. ita quidem ducta, vt ea centum miliaribus diſtaret ab
 „ duarum Inſularum qualibet. Occidentem Meridieq;
 „ verſus. ab ea nempè Inſula qua vulgò Hiſpanis Azores à
 „ falconibus dicitur : & ab altera, quam nunc illi Viride Ca-
 „ put, antiqui autem Heſperides, adpellant. Quarum om-
 „ nium Inſularum, & Continentis prouinciarum quaſita-
 „ rum & querendarum : idem Pontifex eundem Regem,
 „ & perpetuo eius ſucceſſores, etiam veros legitimosq;

dominos.

IO. METELLI PRAEFATIO

dominos cum libera, omnimodaque in iisdem potestate
 constituit. Si tamen quisquam Christianorum Prindipum,
 Regumque, aliquam ex ijs Insulis, Continentisque
 regionib. ante Christi natalem Anni millesimi, quadringentesimi,
 nonagesimi tertij à quo tempore donationis huiusce
 vires initium primum habent possedisset: salua ei
 sua esset omnis auctoritas. nec vllum ei ab hac donatione
 damnum aut praiudicium oriretur. Quo verò firmius ei
 Règi, posterisque donata ha Insula, Prouinciaque censean-
 tur: sanxit Pontifex, ne quis absq. eius Regis, successorum-
 ue permissu. ad eas, ducta, quae dicta est linea, comprehen-
 sas, quicunque is tandem vel Rex, vel Princeps, aliusue fo-
 ret, negotiationis et mercimoniorum, aliaue ex caussa, na-
 uiget. Qui fecerit ei tum primum aqua et igni sit interdi-
 ctum. graui nimirum excommunicationis, quam adpel-
 lant, fulmine feriat. Ne aliquo, inquit Pontifex, vni-
 quam tempore Rex periculis, laboribusque tui terrean-
 tur: proq. certo habeant, Deum Opt. Max. ipsorum prin-
 cipia promoturum. Ab eo manant imperia. is actiones tuas
 reget, optatumque rerum successum breui ad incredibi-
 lem populi Christiani gloriam largietur. Data huius Pon-
 tificis dominationis litera solennes IV. Nonas Maias, An-
 no Christianae salutis cIo ccccxcij. Eo sanè nomine, vt
 Hispani testarentur vniuersis: se, has Insulas, et Continen-
 tes prouincias, ex Maximi Pontificis auctoritate, permis-
 su, cohortatione ac iussu, petijisse bello. tum eas querere,
 et ad Christianam religionem earum Populos. id quod
 Pontifex ipsis arctè praeceperat. conuertere. hocque iure
 quasitas, tamquam proprias administrare, tueri, retine-
 re, conseruareque posse. Erant autem India Gentes illae
 omnes natura, moribus, lingua, dictis ac factis, barbarae.

Ide-

Idolorum in primis, ac Daemonum insanis mirificis, nefan-
disque opiniombus, & cultibus mancipata. Nullus
ipfis linearum, lanearumue, aut sericarum vestium, vsus
fuit, sed gossipio, aut pellibus animalium, aut plumis aui-
um, tegebantur. Neque litterarum ullos characteres no-
rant, omnia in memoria circumferentes. Nonnulli enim
res domi forique fortiter gestas, per manus posteris tra-
dunt. Peruani quidem chordis versicoloribus, multisque
nodis insignitis, & artificio singulari contextis quarum do-
mus sunt perplena: multorum saculorum seriem solleter
inuolutam, sine vlla hesitatione exprimunt. Nulli crispis
sunt pilis: pauci calui. Imberbes esse malunt. nascentes e-
nim barbas euellunt. Luxuria dediti toti multas vxores
habebant: erantq; sacrificijs hominum perquam infames.
nullis denique bonus moribus, & legibus, nullis artibus in-
structi. Moneta porro, pecuniaque, ponderibus, mensu-
ris, alijsque innumeris, sine quibus inter homines societas
vix retineri potest carebant. Neq; farinam habuere: non
vinum, ceram, candelas, molas, non equos: non tormenta
bellica: non triticum, siliginem, aliaue legumina. Archite-
cturam etiam, artemque naualem; quibus excuati arbo-
rum trunci naues sint, ignorarunt. umentorum inopia, ter-
ram manuum labore subigunt et sodiunt. Victus omnibus
est piscis, et fructus, et radices: comedunt etiam simiarum
more, pediculos: humanamq; carnem: ranas, vermes, hy-
fones spurcasq; res alias. Sum, qui serpentum esum in de-
litis habent, vsque adeo, vt eos principum tantum mensis,
idque sollemnitatib; festis, re seruandos existiment. Nares
perforant, et labra, et aures corpus herba succo depingunt,
alijsque tum rubris, tum nigris coloribus. Asina sunt, ar-
cus & sagitta: palma, vel cannis, veneno tincta. Ferri

IO. METELLI. PRAEFATIO

vicem obtinent dura piscium costa. Qui ad Austrum, mare versus habitant domos in altissimis arboribus adificiunt. partim quo vigent hostem, partim inundationem. Si hostis arborum truncos succidere conatur: eum, deiectis ignitis ollis, abigunt. Piscem nomine Manatē, maximum habet, & fluuiatile. Est capite bubulo, barbatq₃, parvis oculis, duroq₃ supra modum corio, eoq₃ paullum hirsuto. Longus est pedes viginti, crassus decem pedibus est rotundis, & in quatuor ungues, Elephantorum more, dissectis. Femina, uti Vacca, pariunt. & fetus lacte alunt. Totus autem ille nouus Orbis, quo de nunc agimus, in duas ingentes peninsulae diuiditur, angusto inter se isthmo ad Panamam, & Nomen Dei, coherentes. Quarum altera ad Septem Triones, ad Austrum altera longissimo tractu porrigitur. Ambitus, qui cognitus est, vniuersus, amplius nouem millibus & trecentis Hispanicis miliaribus constat: quorū tria millia, trecenta & sexaginta quinq₃, ab Australis maris littoribus occupantur: ab Aquilonaris verò, nostriue reliqua. Quae quidem quinq₃ millium, nongentorum & sexaginta miliarium Hispanicorum summam excedunt. Oceani quā Australe noui Orbis latus adluit, aestus est vehementissimus, aded ut in nonnullis promontorijs, ad duo miliaria decrescat: in alijs verò, aquam eius regressam è summo littore, vix visu assequi queas. At idem ille, quae Boreale latus occupat, nullam propemodum adcessus, recessusq₃ reciprocationem, admittere, magno cum Philosophorum stupore, deprehensus est. Orbis porro huius Provinciae, in vniuersum haerent. Terra, quam Laboratoris, ob insignem eius fertilitatem, adpellant, ad Septem Triones occurrit, à Cortereali explorata. Huic ad Austrum adiacet Baccalaama, à piscium quodam genere, quo abundat,

AD ANTON. AVGVSTINVM.

dat, sic adpellata: Inde Chicora, Iordane fluuiò, & Luca Vascio Ayllono primo inuentore, insignis. Huic succedit Florida, cuius primus & inuentor & administrator, Ioannes Poncius Legionensis fuit. Regio viris bellicosus, qui pro libertate diu acriterq; cum Hispanis dimicarunt, abundat: Ambarum cinericium, quod è mafi in eius littora eycitur, copiose suppeditat. Hinc non ita multis abhinc annis ligni quoddam genus Sassafras nomine, ad varios morbos vtilissimum, in Hispaniam exportari cœpit. Sunt in Sancta Helena & Matthai portubus, integra huius arboris flua, eundem, quem Cinnamomum, odorem spirantes, & vsum in decocto præbentes eximium Gignit eadē regio Radicem quamdam aromaticam, Sancta Helena, à solo natali dictam: Floridam sequitur Panucium, ab amne Panuco cognominata, Prouincia: quam Garayus & vicina Iamaica insula, quam Columbus, inuenit. Ad Occasum his vicina est Noua Hispania, regio auri, argentiq; feracissima, & amplissimo quodam Mexicanorum imperio clarissima. Huius metropolis Temistitan, ad instar Venetiarum, in magno lacu adificata est. Ab innumeris populis habitatur: & immanibus infantum puerorumq; quos ad viginti millia quotannis Diabolo immolant, cadibus est supra ceteras omnes totius Orbis vrbes longe fœdissima. Fœdere primum cū Cortesio inito, Hispanorum præsidium non difficulter admisit. sed Petri Aluaradi culpa: qui, interim dum Cortesius Pamphilum Naruasium superare bello contendit, ciues choreis & festis ludis intentos, omni pretiosa veste & ornamentis spoliati, ab eodem defecit: & præsidium partim cecidit, partim mœnibus eiecit. Hanc urbem Cortesius postmodum innumerabili faciorum Indorum exercitu stipatus, obse-

dit. & post continuam septuaginta duorum dierum oppu-
gnationem cepit ferro flammaque misere deformatam
instauravit, & nouam quodammodo a fundamentis ere-
xit. & ingenti mirique operis Regia exornauit. Cives,
antequam expugnaretur, omnem tam publicum, quam
priuatum thesaurum, et res pretiosas, ne in Hispanorum
manus venirent, in lacum abiecerunt. Nec ullus eorum
adduci umquam potuit, quantumuis grauissimis tormen-
tis subiectus, vt, vbi cæ res essent, indicaret. Quin etiam
ipsius Regis Secretarius in tormentis vitam fortiter finire,
quàm Regis Gentisque suæ arcana hostibus prodere, ma-
luit. Aromatibus multis abundat hæc Prouincia. Liqui-
dambarum, eiusque oleum, magni in medicina vsus, ex
magnarum arborum incisione elicatum, suppeditat. Balsa-
mū quoque, ex arbore Punica malo maiore collectum, quod
maximi tum apud Hispanos, tum Indos, fieri consuevit
et summarum est in Medicina virium. Huius vncia apud
Hispanos modo viginti, modo decem ducatis, æstimabatur.
Romam primum delati vncia centum ducatis venit
mox, copia cœpit vilescere. In Chirurgicis adeo præsens
promptumque remedium adfert, vt vulgò Pauperum me-
dicina dici consueuerit. Est in eadem regione magnus quo-
que proventus Chinae radices, quæ ex Orientali China nu-
per istuc allata, nomen a primo natali solo consecuta, vires
medicas insignes habet. Est et ibidem alia quadam planta,
vehementer a Medicis laudata. quam Sarsam parillam
nominant. eadem in Europam translata, pristinam natu-
ram retinet. Ligni quoque genus quoddam crassum pro-
fert, ad renum adfectiones, & vniuersas difficultates, vtile.
Lapidem item dictum Sanguinalem. Nucleosque pineos
purgantes: & Ceuadilla, sive hordeoli plantam. In sum-
ma,

AD ANTON. AVGVSTINVM.

ma, multis rebus hac regio nobilis est: & hac in primis
quod multas arbores, plantas, animantes quadrupedes, et
aves, Hispanicis similes habeat: cum ea in Peruano regno
vel nulla sint, vel rarissima. Hispania Nova proxima est
in mari, Cuba insula, à Columbo inuentore, propter Fer-
dinandum Regem, Ferdinandina nominata. In Conti-
nenti lucatana perinsula est, à Fr Ferdinando Corduba
repta, subacta a Monteio. Ab hac non procul Hispani-
ola visitur Insula est totius America, & à primo inuen-
tore cultoreque Columbo: et à rerum gestarum magnitu-
dine, tum, quod primum Hispanorum in Nouo Orbe do-
micilium fuerit, celebris. Hic nobile illud Guayacanum li-
gnum, à quo contra Veneream luem remedium presen-
tissimum prabetur, inuentum est. Quod lignum omni-
um lignorum est durissimum, solidissimumque. Finiti-
ma huic in Continente, Beragua est et Dariene, qua pri-
mum noui Orbis Episcopum habuit. Terra item, vti vo-
cant, Firma Castilia Aurea huic adiacet Sancta Mar-
tha Granata noua in qua Smaragdorum fodina. Cuma-
na Paria, margaritarum piscatione, res administrante
Columbo, multisque deinceps annis, notissima. Harum
regionum oras plerasque detexit idem Columbus: subege-
runt Nicuesa, Hoieda, Bastidas, & alij. Est praterea
Quinum, Aequatori subiecta, & Peruano regno finitima,
regio. in qua locus Vulcanum Vulgus adpellat: flammis
eructat, et cineres octoginta, & eo amplius, milliaria pro-
cul iactat. Est etiam Chiloteima & Canela est Quare-
ca: quae sola Aethiopes habet: reliqua quantumuis Zona
Torrida subiecta, nullos. Brasilia quoque non minimam
Orbis noui partem efficit, ad Orientem Solem, Peruano
Regno contigua, & Anthropophagus infamis. Regio ru-
bris

bris ignis, quae Bresil appellant, referta est. Paret Lusitanis. Ingenti fluuio, quem Argenteum, ab argenti copia nominarunt, irrigatur. In Peruana porro Regione, quae ad Occiduum ~~maui~~ Orbis latus sita, omnium totius Mundi ditissima: eoque nomine perpetuis bellis obnoxia memoratur. Gigantum ossa reperta sunt, Trugillis non procul, immensissima. dentes trium digitorum crassitudine. latitudine vero quattuor, fuisse proditur. Lacus in ea quidam, dulcis est: in cuius fundo sal candidissimum repperitur. In Helena Promontorio fontes non pauci liquorem fundunt: qui, in nauibus reficiendis, bituminis piisque loco est. Caruit hac Prouincia ante Hispanorum in eam aduentum, quemadmodum & alia, vti dixi, plurima, bubus, mulis, asinis, capris, ouibus, canibus, soricibus, litteris et moneta. Sorices, non valde necessarium animal, nauis quadam Antuerpiana, per fretum Magallanicum, cum mercibus eo primum vexit. in tantam vero multitudinem, ij, benignitate soli mox excreuere: vt grauissimum arboribus, quas et adscendunt: plantis et herbis, detrimentum adferant. In solis Peruanis montibus animal repperitur, colore rufum: hircis India Orientis simile: cornua non habet. herbis salutiferis, quae sunt ibi plurima, nutritur. fugacissimum est. Lapides Bezares, in marsupio quodam latent: gignit: in quo herbas ruminandas reponit. Puer, annorum duodecim: hoc, inuitis Indis, Hispanos admonuit: s: à suis mox fuit sacrificatus. adeo, Hispanis inuidet sua mysteria. Quae tamen illi per mulieres, quae cum ipsis, libidinis causa consuecunt. & quidquid eorum Religionis est, intelligunt. Arbor in eo est regno, materie spongiosa: quae Venereos stimulos perdomat. eamq. ob caussam Indi numquam ex ea ignem struunt. ne, eius calore fumo-

sie, impotentes in Venerem redigantur. Colubros alit
 Peruana regio, humana magnitudine sed innoxios. In ea
 sunt Aranea, mali citri crassitudine, admodum virulen-
 ta. Puffones pluit, Hispanicis non minores quos Indi, assa-
 tos comedunt, rui et alia, quemadmodum dixi, longe spur-
 cissima. Vultures adeo magni, ut pecudes deuoreret.
 Vacca, in Peruanis montibus educata in planicie moriun-
 tur. In ea enim, octo tantum miliaribus lata, longa plus
 mille, vehementissimus est aestus pluuiæ nulla. Montes ve-
 ro frigidissimi sunt planitie tamen contigui. in iisque
 cottidie pluit. Has Patuanas Prouincias Hispani, 19
 commissis in pugnam de principatu duobus potentissimis
 Regibus, Atabaliba & Guascare, fratribus in suam pote-
 statem illis artificiosè de medio sublatis redegerunt.
 Regia Guaynacapa, patris illorum, aureis tegulis instra-
 ta erat. Idemque, omnes imperij sui aues, pisces, ani-
 malia, herbas, & arbores, ex auro ad viuum exprimere
 cœrauerat. Hortum præterea is habuit, aureum. Sed
 opum pars potior Peruanorum inuidia fuit abscondita.
 nec hæcenus vniquam potuit inueniri. Hispani ciuili-
 bus, in eo regno, bellis, sese mutuo, dominandi cupiditate,
 petuerunt. Postremo Pizarus, & Almagrus. Quam se-
 ditioneui, eo missus à Carolo Casare Petrus Gasca, ijs ca-
 sis, oppressit. Eodem, quo Peruanum Regnum mari ab- 10
 linit proxime Nicaragua in qua rupes, Mafsaia nomi-
 ne, quæ flammam, magno cum fragore, euomit. Os, medio
 militari, in circuitu patulū. In intimo fundi recessu, liquor
 quidam feruidus manat, auro liquefacto similis. Si ferrū
 ei immittas statim absumitur. Ad oris marginem tamen:
 in qua nec herba crescit, nec arbor passeris innoxie nidifi-
 cant. Post Nicaraguam proxime sequuntur Guatimala

NO. METELLI PRAEFATIO

Xaliscana, Sibola, et Quiuira in qua Vaccarum siluestrium & gibbosarum armenta sunt innumera. Istinc non longè, Americam cum China coherere à nonnullis creditur. Hac omnium America prouinciarum est summa, ⁷⁰ hic situs, et natura paucis explicata. Quibus si quadam de Canarijs insulis hic adyciam; quoniam ex Hispania nauigantibus sese prima offerunt haud ingrati id, immo, iucundum fore crediderim. Sunt ea numero septem: Inagua, Canaria, Teneriffa, Palma, Ferrea, Lancerota, Fortunata. Archiepiscopum Inaguae habent, et Gubernatorem. Abundant saccaro. Id, y's merces est amplissima et palma fructus, dactyli Venatu etiam, pecore, capris, cuniculisque pollent. Præter oliuam arbores omnes, quas Hispania, proferunt. Capris aratro iunctis, agros colebant cum nullum y's aliud esset quadrupes. In cauernis ad collium, mentiumque radices, caprino cornu excauatis homines habitabant. Milium y's, frumentum fuit ex quo milio, saxis contuso, panem pinsebant. Vinum autem e palmis exprimebant, Aethiopum more. Ferrea insula, flumens, fontibus, puteisque caret Veruntamen vnicuique in ea est arbor muris, uti fons, circumdata, nuci arbori similis. Hac aquam, qua pecoribus hominibusque sufficiat, e folijs vberim stillat. Hanc arborem meretrix quadam eius Insula, cum primum Insula subigeretur, Hispanis prodidit. Quam perfidiam, à suis clam auecta, supremo supplicio luit. Fluviorum totius Orbis maximus, in india est nomine Orrellana sub Aequinoctiali, perpetuo fere tractu decurrens in longum ad septem quam mille quingenta miliaria patet. maris aestus ad centum miliaria, sese, hoc aduerso flumine, protendit. Est et alter fluvius, dictus Argenteus, de quo supra non nil. Cuius et Praevincia praeficitur.

tur a Prorege, qui summus est omnium in India magistra-
 tus Gubernator. Qui Prorege est Regis iussa exsequitur.
 • Ea ipsi supremus India Senatus Hispali institutus signifi-
 cat. Ad eum ab omnibus India Tribunalibus appellatur. In
 Cuba est Gubernator et in Hispaniola, Cancellaria et in
 Mexico, Nova Cancellaria, quam appellant. In Nova
 Gallica est, ut Hispani eam vocant Audientia, Iudices-
 que quattuor. Guatimala porro, et Iucatagua, Cancellaria
 habent et Nova Granata. Regi, est supremus Regni
 Pexuani Senatus. Qui Prorege est, in eo praesidet. Sunt et
 alij multis locis praefecti Gubernatores. Indi omnium ca-
 ptarum rerum tam earum, quae sunt anima praeclara ho-
 minum simul & pecudum: quam omnium, quae anima ca-
 rent, Quintam, Hispaniarum Regi persolunt. Serui Ro-
 gus in facie et brachio, littera C. impressa candente ferro
 notati. Magna quidem est Indorum servitutis. Nam nulli
 Indo Magistratus ullus decernitur sed solis Hispanis. Ipsi
 que solus, qui sint in Hispania tantum nati. Immo, nec ipsis
 Hispanis iuris dictiones ulla. Feudi quod vocant nomi-
 ne, in proprietatem vlllo dominij dignitatisve veluti Baro-
 nis, Comitis, Marchionis, Ducisve, titulo Rex indulgit.
 Quae iura, saepe Hispani a Rege etiam missis legationibus
 innumerabilique pecunia redimere, obtinereque tenta-
 runt. Sed frustra metu nimirum: ne ipsi homines, si conce-
 derentur, ea auctoritate freti vel incitati cupiditate do-
 minandi amoreve Indiae, quam pro patria iam haberent
 ad seditiones abriperentur. Quod ad Religionem pertinet 20
 occidua omnis India, in tres Archiepiscopatus est distri-
 buta. Quorum Metropoles, Sanctus Dominicus, Mexi-
 cum, et Regium. Prima civitas sex habet Episcopos Suf-
 fraganeos: Cubanum, Boriquensem, Hondurensensem, Pa-

*namanensem, Carthaginensem, et Sanctimarthanam. Altera, septem: Xaliscanum, Mechoacatum, Guaxacatum, Tlasculanum, Guatimalanum, Chiapensem, et Nicaraguanum. Tertia, tres: Cusconensem, Quitonensem, & Charcasensem. Quorum omnium: Archiepiscopatum et Episcopatum, vnus Castella Rex, est patronus. Gera-
tus, Guatimala Praeses integerrimus incorruptusq. Iudex solitus dicere scribitur: se, vbi in Hispaniam rediret, sua-
surum Regi ne quemquam deinceps Sacerdotem, in Ame-
ricam trahere pateretur. Liberioris enim dissolutiorisq. vita, quam deceat, in India forte propter nimiam aucto-
ritatem reddi. Omnium quidem, Orbis huiusce noui, primus Episcopus fuit, Ioannes Cabedus, Franciscanus. ni-
mirum Antiqua Dariensis Episcopus. Indi omnes mul-
tos diuersosq. Deos colunt. Eos habent pictos, fictosue sta-
tuis, nempe: ligneis, terreis, argenteisue. Peruana regio eos, auium forma, tygridum, ceruorum, & aliorum ani-
malium, exhibet. interdum etiam, caudatos. Satyrorum specie. Iis adhuc, eorum Sacerdotes sacrificant. clam ta-
men et in cauernis, non palam metu nostrorum Sacerdotum. Eos denique, inuocato cuiusq. nomine, interrogant: quibus orationibus ipsi Christianos à suis domibus que-
ant prorsus expellere. Antiquorum more: singulis reb. qua-
si Tutelares Deos & praesides, praesciunt. Memoratu sa-
ne dignum est: Hispaniola, hoc est, Sancti Dominici incolae Idolorum suorum oraculo multo antea tempore, quā Hispani de India cogitarent admonitos: fore, vt a barba-
tis ipsi & sua Religione, & antiqua libertate, priuarentur. Quod Oraculum ipsorum Sacerdotes, ritibus con-
prehensum, diebus tantum tristibus, occinebant. Euen-
tus vero, Idolum vera praedixisse, docuit. Qui hos*

Indos norunt Hispani, referunt se animadvertere ne-
 scio quid ijs deesse, quominus, vit nos, ipsi plene homines
 esse videantur. Id quod, non solum natura cali a nostro
 propemodum diuerse, verumetiam contraria a nostra in-
 stitutioni disciplinaque tribuo. Perro: qui utroq parente
 Hispano, in India nascuntur: eos fama est, Indici inge-
 nij vim, haud exigua ex parte, imbibere. Qui vero,
 ex Hispano et Inda progignuntur: quos Latini Hybridæ,
 Itali vulgo Ianiceros, Hispani Misticios, hoc est, Mixtos,
 et Gorgellos, adpellant: Hispanicos mores induant. Sed,
 Hispanorum infinito imperio, continuis commercijs, mu-
 tuaq. corporum commixtione, omnis India maxime ijs lo-
 cis, in quibus pauciores sunt indigenæ: serfim suos mores
 exuit et Hispanicos, vitia praesertim, ad quæ natura sumus
 propensiores adripit. Quæ enim gens, ante Hispanorum
 aduentum contemptrix opum fuit: ea nunc, ijs, anibitio-
 niq. studet et dignitates adpetit. Qui autem ex concubi-
 nis in India procreatur: i occulta natura quadam vi, fare
 sunt acutiores ingenio. Maiore siquidem amoris vtriuf-
 que parentis ductu, adfectu pleniore, quemadmodum Phi-
 losophi scribunt, atque sentiunt: quam qui matrimonio
 sunt editi, generantur. Diu sane, in Hispania discepta-
 tum, in Regio Senatu fuisse, ardimus: num Indi bello,
 an sola Diuini verbi Christiani promulgatiõe, prædicati-
 oneue ad nostra sacra & ritus, traducendi forent. Ob-
 tinuisse reclamantibus attamen multis: aliquot Domi-
 nicanorum sententiam: qui beneuolentia potius, & per-
 suasione, quam ferro ad Christianam religionem conuer-
 tendos esse, putarent. Cum igitur ex ijs quidam, sese in-
 ermes, in Floridam, hoc nomine, contulissent: statim à

Barbaris fuisse trucidatos. stultitiaque sua poenas dedisse. Atabaliba porro, Peruanorum Regi, nostra Religioni capita fuisse proposita referunt: quo ea intelligeret, atque reciperet. Atque. Exhibitum ei Breuiarium, quod adpellant, à Christiano sacerdote. in eo, quae dicerentur, contineri et fusius explicari. Vbi aliquamdiu Breuiarii paginas euoluisset: nihil ab eo libro sibi narrari, vel exponi, respondisse, & librum in terram; tanquam ridiculum proiecisse. Voces illico militum Hispanorum in calum et acutatas quibus opprobrio Deum adfici, diuinum eius Verbum conculari, exclamarent. & hoc praetextu, captum, et regno fuisse spoliatum. Necessario igitur vsus alteram sententiam nimirum, vi armisque Indos ad Christianam fidem esse deducendos, propellendosque comprobauit. De Indorum Medicis, pane, vino, et igne, nonnihil subyciam. Indorum Medici herba cuiusdam fumo inebriari sine sensus impotes facti: mille de Deorum consilio nugas referunt. & tum ter quaterus corpus agri volunt manibusq. figcant. Os interim, ore tenent quod muliercula, tamquam Reliquias, conseruat. Interrogati de morbo lata respondent omnia. Si secus euenit: in promptu est excusatio lethalem fuisse. Consuetos hosce ritus neglexisse capitale. Apud nonnullos idem sunt Medici, qui Sacerdotes. Panis apud eos ex Nabizio consciendi, haec est ratio. Granum hoc mulieres pridie frigida maceratum: manè lapidibus duobus conterunt, in coactam massam manibus in paxes aut longos, aut rotundos digerunt, et adspersos modica aqua, carnarumq. solijs impositos, coquunt. Hic est plebeus panis biduum durat. Principibus, magno labore sic fit, franguntur saxi grana & calida lauantur. Inde corticem eximunt, ut pura farina restet. hanc massificant, quam

quantum fieri potest. & confectam inde massam, in liba
 parua efformant: quæ in rotunda testa coquuntur vndi-
 quaque igni circumdata. Vinum, ex eodem grano Mahi-
 zio masticato conficiunt. & in certis vasibus aqua macera-
 to. cui deinde certas res sine quibus nullas vires haberet.
 admiscunt. ac tum per tres, aut quatuor horas, vt bulliat,
 efficiunt. Post remotum ab igni, & refrigeratum. panno
 colant. Inde tandem, aded perfectus potus prodit. vt non
 secus, quam vinum, inebriet. Fit alijs etiam modis, apud
 illos, vinum: ex fructibus arborum, melle, & radicibus.
 quod tamen non inebriat. Ignem ex certo ligni gene-
 re, sic excutiunt. Proiecto in terram ligno, aliud erectum
 imponunt. illudq. tantisper manibus contorquent. dum i-
 gnis ex lignorum adritu. velut ex silice quodam. expri-
 matur. quem folijs siccis excipiunt, & ad mota materia
 fouent. Tantum autem ingenio, industria, labore, viri-
 bus & animi fortitudine, Hispani præsiterunt: vt diuina
 epe fulti, multas harum Barbararum gentium prouinci-
 as, bello subegerint. Erant enim armorum, præsertim no-
 strorum, prorsus imperita. Et quia se quam latissimè por-
 rigit: multæ sunt, ac variæ. nec vius omnes ingenij.
 Neque enim, cum diuersis calis plagis subdita sint; vna i-
 psis & par omnibus in locis, corporum ac calis temperies,
 adfectioq. esse potest. Quo fit: vt corpore, præter colorem,
 omnino similes: non solum lingua, institutione, moribus,
 ritibus, legibus, & institutis, inter se differant: verum et-
 iam à diuersis Principibus regantur. Vulgus Occidentis
 Indias, & Nouas Indias. tamquam fortè reliquo Orbi
 nunquam antea cognitæ. & ab Hispanis, Continenteq.
 longè remotas, adpellat. Peritiores verò. Nouum Orbem.
 quod a nostro vertice, longè distent. et animalium rerum-

que aliarum pane omnium diuersissimis generibus, & ipsa magnitudine, valde differant. Quartam enim Orbis partem cum nec Europa, nec Africa, nec Asia sint constituant. Quam partem America nomine, ab Americo Vessutio, qui multas eius partes quattuor navigationibus aperuit nonnulli, Geographi praesertim, inscribunt. Quemadmodum et nonnullis eius Orbis prouincijs. Navigationum Praefecti ac Duces, vel suum nomen, vel Calitum cuiuspiam, indidere. Cur autem India nomen obtinere debeant haec nationes; causam nullam video. India enim, quae Asia adtributa, non contemnendam eius partem complectatur, priscis ignota non fuit. Huius autem noui Orbis nationibus, sub iugum actis nec enim totus adhuc vinci, perlostrarique potuit. Hispani, leges imposuere dederuntque magistratus: quibus illae, ad humaniorem, ciuilemque, vitam, & ad Christianae Religionis nostrae regulam, formarentur. Hispaniaeque Regi, cui vectigal, & annuum tributum per dunt, sine seditione pareant. Nam haec gentes in Episcopatus distributae Christianorum ritus & Sacra Hispanicamque linguam, & mores erectis in id etiam Scholis, literarijsque ludis perdocentur. Hinc argenti multum, auri plurimum, ad nos adfertur. Ferro carent. Margaritis autem, & gemmis abundant. Stirpes huius nostri Orbis ibi desunt. Bestiae etiam nulla praeter feras. Quod si quas habent ea sunt ab nostris longe diuersa. Plurima iam tamen, a nobis adceperunt: quibus utantur, ac paulatim, aliquam barbariem exuant. Radicibus certis, si uti quidam tradidere, vel Mahizio grano, omnes panis vice vescuntur. Sed Frugum, arborumque natura plane a nostris aliena est. Ad faciendam medicinam diuersa simplicia medicamenta, nouus hic Orbis gignit. Nobiliora recensentur haec Copal & An-

nime inter resinas. Priore in sacrificijs, ad suffragia, Indi vtuntur. Tacamahaca contra tumores, & dentium defluxiones. Caragna idem prestat. iuncturarum dolores tollit, tumores inueteratos dissoluit, et, neruorum cerebrique doloribus naetur. Oleum cicinum, magri vigoris est. Bitumen, ex Cuba fontibus ad mare nigrum est. valet, ad frigidos morbos. & picandis nauibus admixto seuo. De Ambaro cintericio, Liquidambaro, & Balsamo huius noui Orbis, supra, nonnihil dictum est. Resina Abiegna eiusdem, cuius Balsamum, in Medicina vsus. Resina Carthaginius est Veneta Terebinthina multo excellentior. Tabaco siue Tabacum, planta venena, & vulnera telis venenatis inflicta, curat. Huius fumo, cannula quadam, per os hausta, Sacerdotes Indi, in extasi rapti, consultoribus. Demonum nomine oracula siue responsa dabant.

Quae herba, principio admirationi fuit. Sed paulatim compertum est: eam, vti forma, ita nec viribus, a vulgari Hyociano, cuius & species existimetur, abesse. Ligni quoddam genus eiusdem, cum Guayacano, generis ob maiores vires. Sanctum dictum, nobis est. hodie valde frequens. Crescit in Sancti Ioannis insula copiose. Nephreticus lapis. hunc Indi. tum nostri. varijs formis, ob insignem eius vsum, gestare solent. Turonum, lapis Nephreticis utilis. ex Turonum. qui in Indico mari capiuntur capite. Vellitur. duarum interdum librarum pondere, Caymum, lapis quartana, vti ferunt, medetur. Sanguinalis lapis iaspidis genus est. sanguinis fluxum omnem mirifice sistit. Armadillo, osiculum, peregrini porcelli cuiusdam subterranei, testudinis more loricati capitis dolorem valide tollit. Sanguis Draconis a similitudine,

Dra-

Dracoxis tathryma dictus praestat admiranda virtutis fo-
mentum. Fructus dysentericus praestantissimam, contra
dysenteriam, vim habet. Cortex quidam pergrandis arbo-
rus, quae folijs cordus est similis, nullumque fructum fert.
sistit alui profluvium. Est cortex, Guajacano similis.
Porro: ex varjs eiusdem Orbis novi prouincijs multa
purgantia medicamenta, nobis adferuntur. In primis
Cassia, quam duunt, solutiua. Fructus ad bilem ex mari-
timis oris Nicaragua. Auellanae purgantes ex Hispaniola
mittuntur. Faba purgatrices ex Carthagine, & Nomine
Dei. Lac Pimnichi • validissime purgat. Mechoacen, à
prouincia sic dicta radix. Piper oblongum, siue Capsicum,
gignit Nata & Carthago. Sulphur viuum, ex Quito &
Peruana Est & aliud Sulphur Nicaraguanum. Medi-
camentum ad Erisipilas insigne. fit ex lumbricis Indicis,
placenta in morem. Carlos sanctus vires praestantes habet.
Guacatana plantula • hemorrhoides persanat. Phaseolus
Peruanus valide bilem, mediocriter pituitam, & absque
molestia aquam intercutem, euacuat. Fructus vlcerari-
us, Assyrii mali magnitudine, vlceribus curandis aptissi-
mus cuius nucleus, qui nuce continetur, est praesentissimum
venenum. Centella, herba Peruana; tumoribus est vti-
lis: Hamathites planta; sanguinem sistit. Cum enim Chi-
li, oppido Sancti Iacobi, horrenda fames grassaretur: ca-
ptiui quidam Indi, furas sibi amputarunt, easque praefa-
me comederunt. huius plantae folia vulnere imposuere san-
guinemque sisterunt. Ad rubrum colorem, id quod vul-
go Brisilum dicitur, idem nouus Oris prabet. Ad purpu-
reum infecti quoddam genus procreat. culici non admo-
dam dissimile. Coxinilum nominant. vberriam sane
mercem. Sed vniuersam reperti noui Orbis historiam,

Fridericus Furius Cæriolanius Valentinus · vir nobilis, &
 eloquentia, prudentia, doctrinaque præstantissimus · Latine,
 iussu Philippi Hispaniarum Regis, magna quidem diligētia
 conscribit. eamque hæcenus ab exordiis, ad annum
 Caroli Quinti Imp. vigesimum primum libris viginti no-
 uem absolutis · perduxit. Quod superest, non desunt, qui
 testantur: Hispanos multa crudelitate vsos in India.
 Nam bello captos trucidasse vel eos in aurifodinas detru-
 sisse. Insuetisque laboribus oppressisse. Adeo: vt ex quindecim
 vel, vt alij scribunt, vigesies centenis hominum milli-
 bus, qui Hispaniolam incolebant · vix hodie ad summum
 quingenti vel centum quinquaginta, vt quidam adserunt
 supersint. Idemque ceteris Prouincijs, & Insulis homi-
 num interitus, addidit: in Cuba videlicet, Iamaica, Porto
 Diuite, reliquisque locis. Cum se erim ad miseram serui-
 tutem passim rapi viderent: & lex constituta esset · qua
 Continentis incolæ, qui religionem Christianam non am-
 plecterentur, serui fierent: quæ lex in Caribes siue Caniba-
 les a Ferdinando Rege lata, in alias Prouincias extensa
 est: paucis in Mexico tantum exceptis, maluerunt Indi
 mortem subire, quam viuere. Itaque qui ex Hispanorum
 seuitia supererant: ij vel sese in vasta loca, Hispanicum
 periculum fugientes, receperunt: vel arreptis occasionibus se-
 ditiones mouerunt, & ab illis defecerunt. Multi vita
 pertasi morte fame, alij suspendio, alij præcipitio, alij ve-
 neno sibi quasiuere. Herbis & potionibus abortum formi-
 na, ne seruos Hispanis gignerent, procurarunt. Quidam,
 præacutis lignis pectus sibi perfoderunt. alij liberos fustibus
 occiderunt. Hispani vero ne serui sibi manus inferreret,
 & eos metu pœnæ subsecutura, a cade auerterent: ij se deit-
 rabant: se etiam occisuros esse · vt eos mortuos, ipsi quoque mor-

mortui persequerentur, nec illos morte verbera euasuros.
 abstinerent ergo • ni se ab ipsis, in inferno, peius quam in
 terris, tractari vellent. At quamuis serui, è Continente in
 Insulas abducti, fuerint innumeri: tamen omnes propè ex-
 tincti sunt. Itaq. quocunque Hispani suæ vexilla intule-
 runt: à crudelitate, perpetui in incolas odij sui, vestigia di-
 cuntur reliquisse. Quamobrem Indi ab Hispanis deficien- 36
 tes quoscumq. ex ijs nancisci poterant: vel in bello capie-
 bant: eos incensi præcipuè Ioannis Acosta: qui militum Pe-
 tri Ariæ ductor erat, ab auri cupidine, seuitia grauibz
 supplicijs excarnificatos, ceciderunt. Maxime vero mili-
 tia Praefectis manus pedesque vinciebant: & huini pro-
 stratis aurum liquefactum, in os, infundebant: cum ex-
 probratione vt auri sitim, quæ tantopere premebantur, ex-
 plerent. Ob hac Carolus Cæsar Figueriam in Indiam 37
 misit: vt causa cognita, omnes Indos in libertatem vindi-
 caret. detrectantes Hispanos pœnis adficeret. Idem, Paul-
 lus Tertius Pontifex, Hispanorum in Indos intollerabili
 seuitia, per Ordinis Dominicani Sacerdotes ea de causa
 ad se ex Orbe nouo missos, intellecta sanxit. Quare Anto-
 niûs Mendoza, qui in India Prorege tum fuit. Hispanis
 omnibus facillè persuasit: vt paulatim suos quisque ser-
 uos nempe, quotannis viginti manumitteret. At ve- 38
 ro; vt semel intelligatur quid Indos toties ad res nouas
 contra Hispanos moliendos, & seditiones tanta pertina-
 cia fouendas impulerit: & quid causæ fuerit, cur duo il-
 la Christiana Reipublica summa capita, Indicæ nationis
 libertatem, fremantibus quibusdam & inuitis dubio præ-
 cul militibus Hispanis, sanctissimo suo calculo comproba-
 rint: paucis nouorum Dominorum in miseros immanita-
 tem • deinde quorundam inexplebilem avaritiam & ex
 his

his grauiores quosque tumultus, vnde noui Orbis parte totius numquam satis deploranda vastitas est secuta perstringam. Principio quidem illud apud plerosque milites Hispanos, pessimo sane exemplo, in more positum fuit: ut seruos suos grauissime punirent, si mercedem diurnam aut non adtulissent: aut persum in auro argenteue effodiendo non absoluisent: aut si quid leuioris denique delicti perpetrassent. Eterim vesperti reduces, cœna loco, primum vestimentis exuebant, manibus dein pedibusque in transuerso palo reuinciebant. mox chorda, bubaloue neruo dirissime verberabant. Sic tractatos, pice oleoue feruenti guttatim perfundebant. sulita post aqua corpus abluebant. & in mensa tamdiu relinquebant, quamdiu dolorem ferre posse putarentur. Qui mos animaduertendique ipsis, etiam in Christianos seruos, domus familiaris esse dicitur. Post carnificinã huiusmodi, si durior Dominus illis contigerat: viuos in totam noctẽ, collo tenus defodiebant: presentissimum id ad plagas remedium esse, ludibrio dictitantes. Si quis ex illis præ dolore moreretur: id quod non raro accidit Dominus singula seruorum capita Regi, in decisorum locum sufficiens, ab homicidij pœna liberabatur. Hanc crudelitatem lege Baiona, quam dicunt, quidam excusant. Sed omnibus impia merito videtur, tamquam omnis pietatis expers. Quamobrẽ Diabolica nomẽ, inter Indos, iure quidem, obtinuit. Ad hanc autem immanitatem in miseris Indos, exercendam nonnullos ingenita quadam natura scuities, multis iam bellis exasperata plebique habendi sitis, impulit. Hinc Hispanus miles, quasi ad aucupium, aut venationem sic ad pradas hominum agendas,

das, tam inde ab inuento Orbe nouo ferri coepit. Aut igitur bello captos in seruitutem abripiebat: aut ex eorum mancipio magnam sibi pecunia vim conflagabat: aut eos ad diurnas operas mittebat: quarum mercedem ab eis cotidie perquam importunus exigebat. Fuerunt, qui seruos fodinis mancipauerint: in quibus insolito labore fracta multa sermorum myriades periere. Alij mercibus illos permutare soliti sunt, alioque modo distrahere. Idque tam inclementer et auare nonnulli fecerunt: ut Christiana omnis humanitatis prorsus obliti, e Contiente abreptos vtriusque sexus homines, nulla nec aetatis, nec valetudinis habitatione, nauibus in vicinas Insulas transportarent. eorum non pauci, qui mari non adsueuerant, et in sentinam abdebantur, et fame, foetore, & squallore crudeliter absorpti sunt. Quid? quod feminae coplures ex Hispanis grauidae, una cum innoxio fetu pro ancillis sunt venditae? Atque his quidem modis militum aliqui, ad summas opes perueniunt: alij magnas dignitates domi forisq. sunt consecuti: alij rem pecuariam plurimorum daminis, sic auxerunt: ut inuenti sint, qui octo pecudum millia possiderent.

Hanc tam insignem nouorum hominum iniustitiam atque tyrannidem, fieri non potuit, quin magni statim motus & bella, tam ab ipsis inter se, quam ab incolis in illos excitata, sequerentur. Nam a Columbo quidem in Hispaniolam, dum is secundum ex America reuersus, apud Regem Hispaniarum esset: Rolandus quidam Ximenes, ex plebeio ad magistratus dignitatem euectus, defecit: et necogi a Columbus, aut pro maleficijs puniri, aut in ordinem saltem redigi, posset: latronum ducem se constituit. & quidquid ubique commeatu erat, aut opum: id omne per fas nefasque rapuit. Reuerso deinde in Hispaniolam Colum-

lumbo nullis litteris, nullis legationibus, nullis denique promissis, adduci vniquam potuit. vt à suscepto furore desistens, eius imperium, quod legitimum esse sciebat, agnosceret. Quin potius eò dementia deuenit vt Columbum per litteras, apud Ferdinandum Regem, adfectata Tyrannidia argueret. Captis ergo, iussu Regis, per Franciscum Bouadilium, Columbis fratribus, & in Hispaniam missis Ximenes a Bouadilio qui non minus, quam ille, Gentis Indica diutius inhiabat. non difficulter in gratiam receptus est. Itaque coniunctis animis thesauros vndique corrudere & infelices incolas ad aurum effodiendum in fodinas detrudere coeperunt. Hinc gens illa, laboris & seruitutis aequè impatiens, conspiratione cum Insula Principibus inita, grauissimam aduersus Hispanos rebellionem excitauit. Quam Columbi non sine multo sudore & sanguine, vix tandem represserunt. A tertio deinde Columbi in Hispaniam reditu, ab eo Franciscus Porrasius, vna cum fratre, & Canauela nauis ea genus est qua vehebatur, defecit. & pertracto in suam sententiam potiore militum numero, Hispaniola incolis, ad quos cursu se receperat, vt iterum Civilis inter Hispanos discordia occasione tumultuarentur, causam praeiuit. Cumenses deinde Continentis incolae, qui Hispanos aduenas primo, velut calo delapsum hominum genus, magnae cum veneratione susceperant, & multis magni pretij muneribus sponte adfecerant eorum tum auaritia, tum iniurijs irritati verberibus enim ad margaritarum piscationem cottidie cogebantur coniuratione facta, in illos ex improviso impetum dederunt. & occisis plerisque tam religiosis, quam ceteris, reliquos in fugam contecerunt. Hanc suorum iniuriam vindicatum missus postmodum Ocampius captos ex

insidijs Cumanenses, e sublimi naui antena, vt reliqui ter-
 rorē incuteret, suspendit. Ac mox, ad Cumanenses ex Cu-
 bagua reuersus, quo se receperat, tot eos cladibus adfecit,
 vt internecionis metu pacem poscere cogerentur. His reb. ⁴²
 gestis, Ocampius prada onustus, cum partē copiarum in Hi-
 spaniolam discessit. Miles interim praesidio relic-⁹, partim
 libidine, partim margaritarum inexplebili cupiditate, par-
 tim etiam mutuis de prada dissensionibus, recens suba-
 ctam Cumanensium Prouinciam sibi reddidit infestam.
 Cumanenses hac recuperanda libertatis occasione illecti,
 & nouis iniurijs molestissimorum hospitum ad iracundi-
 am prouocati, consentientibus animis, dispersos, & recen-
 tis victoria fastu nihil hostile timentes, oppresserunt, & pa-
 ne vniuersos deleuerunt. Ac tanto quidem furore in deu-
 ctos sauerunt vt extremam quoque rebus Christiano-
 rum omnibus, non solum profanis, verum etiam Sacris
 templis, inquam, monasterijs, sanctaeque suppellectili, va-
 stitatem magno cum Christiani nominis opprobrio infer-
 rent. Ex hac secunda rebellione, quam Hispanus miles ⁴
 procurauerat, natum deinde bellum quod cum eis Iacobus
 Castilionius crudelissimum gessit. Quo bello, omne ille Cu-
 manum nomen prope deleuit. Nam cum per quadragin-
 ta dies continuos grauissimis cladibus eos adfecisset, &
 semper victos ad deditionem compulisset: septuaginta gen-
 tibus Cumanae Procures, tamquam coniurationis auctores
 suspendi iussit. Reliqui partim fuga in vastissimas se siluas
 abdiderunt, vt ab Hispanis tuti essent: partim capti, & in
 miserabilem seruitutem abrepti sunt. Sic euenit vt per se-
 ptingenta milliaria vix vlli postmodum incolae, pauci, vs-
 que tenuibus, exceptis, reperti sint: qui antequam Hispano-
 rum naues ad eas oras adpulissent, erant frequentissimi.

Nec

Nec hic Hispani militis insolentia substitit. Ludouicum Lamponarium, Italum, patria Mediolanensem, ut Cubagua insula cum imperio praesset, ab Imperatore Carolo missum, recipere noluit. Huc accedit, quod Sancta Martha, Carthago, & Paria vicina, Prouincia numero-
 44 sissimis olim Indorum populis referta, nunc à solis prope-
 modum Hispanis inhabitentur. Propterea quod Indi, quamdiu viribus vllis valere Hispanorum amicitiam
 pertinacissimè repudiarent maxime, quod non ferendam
 inter ipsos sauitiam exercuerint. Simandoca, Tessuca
 Vallis Dominus, Gondissaluo Ximeno Iurisperito, Smaragdorū fodinam, tamquam rem inutilem, cuique
 salis vnius patinam praeferre consueuerat, volens & lu-
 bens ostendit tum ut peregrina gentis auream illam &
 gemmatam sitim semel, ut putabat, expleret tum ut hac
 ratione ditionem suam ab exterorum incursione, exoneraret.
 Sed cum longe secus euenirent omnia, & prater expe-
 ctationem, cateruatim vndique concurrentibus nouis ho-
 spitibus subditos intolerandis iniurijs adfici cotidie vi-
 deret, nec auertere posset desperata victoria, quam armis
 aliquoties frustra adsectauerat, execratoque nomine
 Christiano vulgus vtriusque sexus passim in siluis vitam
 45 infelicem voluntario suffendio abruptit. Quot calamita-
 tes, Peruaris ditionibus Pizarrorum factiones intule-
 rint, notius est ex multis Hispanis historicis, quam ut hic
 reperti sit necesse. Nec verò Mexicanum Regnum, quod
 nunc Hispania Noua nomen inuenit, ex quo primum
 Christianorum armis subiugatum fuit. Hispanorum
 duum civilibus bellis & dissensionibus caruit. quae qui-
 dem tot ac tantis damnis quasdam eius vrbes adsecē-
 runt, ut quemadmodum scriptores longe grauissimi te-
 stan-

IO. METELLI PRAEFATIO

stantur, ex florentissimo statu, in quo paullo ante fuerant, ad extremum exitium deiecta, & solo aquata sint. Panama territorium, & ditiones finitima, a multis Indorum gentibus inhabitata, in omnibus undique fluminibus magnam auri vim habuerunt. Sed ab Hispanis postmodum omnia rapta consumptaque sunt. Iucatanam Provinciam igni ferroque miserè vastatam, nono tandem anno, ex quo bellum in ea gerere coeperat, expugnauit, et domuit Montei, omnibus prope Ducibus et Principibus eius e medio sublatis. Qui ciuitates ibidem fundare, & colonias Hispanorum deducere. Hac autem dum fiunt quidam Cacicius Iucatanæ gentis, ex ijs, quos bellum diuturnum reliquos fecerat, centum & decem annos natus, Alquinote nomine, qui quamuis baptismo initiatus gentis tamen suæ exitium, & Hispanorum in eam imperium, non solum agerrimo animo ferebat, verum etiam continue deplorabat. ad Monteium venit eumque his verbis est adlocutus: Me puero, Montei, morbus quidam infestissimus omnes in yniversum homines inuadens, vermes eos vomere compulit. Quem tanta mox lues & internecio subsequuta est, ut ea nos ad vnum omnes sublatus iri, certo persuasum haberemus. Ante vestrum quoque in has oras aduentum, duobus grauissimis bellis, quæ post pestiferam istam luem, inter nos & Mexicanos exorta sunt, plus, quam centum & quinquaginta hominum millia perierunt. Haec tamen tanta clades, ad immanem istam crudelitatem atque tyrannidem, quam tu cum tuis, in nos nostrosque exercuisti, comparata, leues proculdubio, nulliusque momenti censi debent. Hondurensis porro Provincia, prius, quam ab Hispanis cognita explorataque fuisset, quadringenta incolarum millia habuisse scribitur.

qua

qua nunc ad octo capitulum milia redacta perhibent.
 Nec id sanè mirū videri debet. Idem enim Mediterraneis
 reliquarum omnium prouinciarum in locis, quas Hispani
 frequentarunt, passim intueri licet. Crīdele quoque
 Petri cuiusdam Calicis facinus historia narrant. Cum
 enim plus, quam quattuor Indorum milia in captiuitate
 adduxisset, quorū multi partim inedia, partim dolore
 concepto in via morerentur: infirmos ex itineris labore
 penitus defatigatos, militis gladio misere trucidari ma-
 luit, quam ut viuos a se dimitteret. Nihil vero tunc aque
 miserabile fuit, ac matres pueros in collo gestantes vin-
 ctas, & a milite vi stupratas, adspicere. Fertur, tum mi-
 litum quosdam, prae nimia in illas luxuria, morbo contra-
 48 cto planè fuisse vitiatos. Tanta ergo fuit Hispani militis
 in India tyrannis, ut ea non solum Indos: verum etiam ser-
 uorum Maurorum animos, ad rebellionem impulerit. Di-
 cuntur enim, in exigua quadam Insula; ad septem milia
 defecisse. Quos Hispani initio securos & incautos facili-
 me trucidassent: nisi suo malo vigilantiores factos, preci-
 bus & pacifica legatione expugnare potius, quam armis
 frustra tentassent. Multi denique fugitiui Mauri, in
 Nominis Dei prouinciæ siluis habitant: qui, inita cum in-
 colis amicitia, ferro flammaque Hispanos vbicumque
 49 persequuntur, et inuentos frustatim dilacerant. Indo-
 rum porro ex Hispanica militari crudelitate superstites
 in nouo Orbe relliqui: etsi olim res externas nibili propē-
 modum facere, & ab auaritia remotissima esse consues-
 sent: nunc tamen paucis exceptis, qui in maiorum tempe-
 rantia, & animi moderatione perseuerant: eas res & o-
 pes, Hispani militis exemplo, studiose querere, in easque
 velis ac remis incumbere, didicerunt. Nec inter cetera

IO. METE LI PRAEFATIO

quidquam apud Indos plerosque, aequè, ac poculenta & esculenta, magni ducitur. Benzonus Mediolanensis in Indum, à quo pullum emere volebat, aliquando incidit. Is, cognito, pullum suum ad cibum expeti, drachmam argentæ, quam Regalem dicunt, à Benzono oblata, in os inseruit. Vbi insipidam sensit. Abi, inquit, Christiane, cum te tua vili, nullius etiam usus. Pullum ego meum ipse comedam, nisi tu vicissim, quod edi possit, mihi dederis. At vero, ne quisquam cum salutis aeternæ periculo, rebus hisce caducis plus, quam par est, incumberet. & scelerum impunitate ad rapinas animum adyceret occulto quodam Præpotentis & Iusti Dei iudicio videtur evenisse: ut quod à nonnullis, in priuatum tantummodo luxum & utilitatem, ex Indicarum regionum spolijs, parum iuste congestum erat id omne plerumque prius, quam aut ad ipsos dominos, aut ad primos saltem eorum heredes transmitteretur vel naufragio perierit vel in piratarum manus inciderit. Sic nobili quodam naufragio, ne reliqua enumerem: nauis quedam ex ijs, quas Bouadilius ex Hispaniola in Hispaniam primum misit. vna cum trecentis Hispanis militibus, qui per seditionem multis incommodis et molestijs tam incolas, quam Columbos fratres adfecerant, et maiorum in Hispania litium auctores futuri putabantur interijt. Quæ quidem nauis, præter centum et amplius, aureorum, quos illi Castellanos adpellant, millia quæ partim Regis, partim priuatorum quorundam erant. & primum ex indicis Prouincijs collectum insignem thesaurum efficiebant vnum egregiæ magnitudinis auri granum rehebatur, ut id Regine Elizabethæ traderetur at tale, quale numquam deinceps reuentum fuit. Aureorum enim Castellanorum tribus amplius milibus

libus & trecentis, aestimabatur. Francus præterea vetas Hispanica gentis hostis, ab inuento statim Orbe nouo, piraticam in Hispanos exercuit. & ingentibus eos cladi- bus adfecit. Naues eorum cum thesauris & mercibus ma- ri cepit non semel inter quas vna Peruanis thesauris onu- sta fuit. ex cuius prada, singuli etiam nauatarum pueri, plus quàm octingētos ducatos nacti sunt. Sæpè etiam Hispaniolam, Cubam, Sanctū Ioannē, aliasq. Insidas, & aliquot Continentis loca, diripuit. Captas naues passim, vna cum vectoribus, & prada, in Franciam simul auexit. Vectores autem rebus ferè omnibus exutos, terram in patriam redire passus est. Quid multis? Ex omnibus naucleris, nautis, & Scribis, qui Indiam frequentarunt pauci Francorum manus euasere. Propterea quod lucri cupiditate moti, na- ues illi suas vectoribus tantum, & mercibus onerarunt, et perraro eas armis, quibus hostes exciperent, instruxerūt. Horum igitur piratarum paucos ab Hispanis, sic ab om- nibus rebus, quæ ad bellum necessaria sunt, imparatis, ca- pi contigit. etsi Francica quadam nauis aliquando, ducis tamen timiditate magis, quam Hispanorum fortitudine, capta memoratur. tantaq. inde latitia in Hispaniola, præ- cipuè oppido Sancti Dominici, concepta ac si Francia fu- issent debellata. Nam adcidit cum captiui eius nauis subin- de in Hispaniam, non coniuncti sed per multas naues dis- tributi, mitterentur: vt eorum quinque in naui quadam, saccaro, ceterisque mercibus, & quindecim millibus du- catorum, pecunie Regiæ, onusta, coniurationem noctu fecerint. & præcipitatis in mare Hispanis, libertatem sibi fortiter adseruerint. eamque nauim, cum omni prada, in Galliam, spolia ampla referentes, vexerint.

Enimvero: *Sapra ostendimus regendis Indis, non solum 33*
Ciuiles ac Militares Magistratus fuisse datos; verum et-
iam, Ecclesiasticos esse institutos. Necesse ergo fuit, quo illi
Barbari ad ciuilem aliquam societatem cultuq. formarentur
ipso erudiri, ut autem erudirentur, Scholas erigi, in qui-
bus, & linguae cum Hispanis communes, et artes, per di-
scerent. Oportuit etiam, quod ad Christianam Religionem
pertinet, Tēpla et Monasteria, quibus ad pietatem et incita-
rentur, et exercerentur, & intra eius limites continerentur,
ipsis exstrui. Hac, ipsis primū Sacerdotes Hispani, & Mo-
nachi, praestiterunt. Tādem verò, qui ab Iesu Societate no-
men obtinent, hoc munus sibi quoque serio sumpserunt.
Nam Peruanam regnum, & Mexicanum, ingressi in v-
troque Catholicam nostram Religionem, & litteras, dili-
genter docent. Itaque cum praeter tria illa, paupertatis,
castitatis, & obedientiae, nuncupata Vota, quartum etiam
profiteantur, quo sese vni penitus Romano Maximo Pon-
tifici, ad omnia, nullaue re excepta, stricte deuincunt
et quocumque iubeat, ipsi migrent: eo etiam Euangelij vo-
cem, ut eius omnes in terras sonus exeat, perferre minime
dubitarunt. Ergo in duobus illis Regnis, Collegia, in qui-
bus & Iuuentus linguae, & artes optimas doceretur, ere-
xere. In Peruano quidem, tria nimirum: Limense, Cu-
chense, Ciuitatisque Pacis. Residentias vero, quas illi no-
minant, quattuor: Petosinam, Sancti Iacobi, Xuli, Pera-
ma. Haec loca sunt in vrbibus, destinata illis à Societate,
qui ad eas, habendis concionibus, ex aliquo suo vicino Col-
legio, mittuntur. In Mexicano autem regno, quattuor
Collegia fundarunt. Mexicanum videlicet Probationis-
que Domum, in qua Domo, Patres Societatis seniores,
ulterius exercentur: quo & se magis magisque, & pieta-
tem

tem fidemque suam, probent. Porro: Collegium Mechoacanum, Cnaxacatum, & Angelopolitanum. Denique: Brasiliam provinciam, quae vna iuris imperijque Lusitanci, ad Occidentis Indiam quoque spectat. Collegijs tribus erudiunt. nempe: Bagacensi, Fluminis Ianuarij, & Pornambucensi. In ea, porro, Residentias quinque, quas adpellant, ipsi numerant. Portus scilicet securi, spiritusque Sancti, ac Sancti Vincentij, Piratinimensem, & Mearum. Reliquum est quod addam: ut, quoniam Quareca, sola provinciarum America, quae sub Aequatore sita est, cur Aethiops olim novit. hodieque generat. Nam et Homerus, Graecorum antiquissimus, vnos Aethiops facit Africanos. alteros Athlanticos, hoc est, ut interpretor, Americanos. Αἰθίοπας, inquit, τοὶ διχθὰ δὲ δάσκαται, τοῖς χατοὶ ἀνδρῶν. cur ergo Quareca sola eos gignat nigros, quaretur. Vix enim, hac nigredo, in vicini Solis ardorem. ut Cosmographis & Physicis placet. tribui potest. Quoniam. sub Torrida Zona, multa hodie nationes habitant. ab Aethiopibus tamen, longe alio colore distinguntur. Aut igitur, in seminis naturam, ex Medicorum sententia, nigredinis causa referenda est: aut certe, occulta quaedam alia eius est ratio. Equidem, si quid altius perscrutari licet, diuinam esse sentio. Nam Bechaiaus Iudaus Rabinus, Hispanus, vir haud indoctus, qui, annis ab hinc prope trecētis, in Genesim scripsit, sic habet. Chamum Noachi filium, & canem, & coruum, sed fides penes sit auctorem. submersam terrarum Orbe, in Arca, operam Veneri dedisse. diuinitus hinc factum: ut eius Cham filius, ex eo patris cum vxore congressu, natus. omnisque adeo posteritas, internam patris malitiam, corporali nigredine testaretur. Caues vero, deinceps, in coitu, femella colligaretur. & geni-

talē semen, per rostrum, Corvus emitteret. Illud sane constat: nullibi terrarum, nigriores homines, quam in mediterraneis Africa locis, inueniri: ea autem loca Chus Chami nepos, incoluit. & omnes eius posterī. Quam ob causam Aethiops, Hebrais Chus-aph, ab adusta nempe facie, dicitur. Postremo: quod ad hīs occidentis Hispaniorum navigationes adtinet, praterire non possum: quasi suspicari posse. veteribus fuisse, aliqua saltem ex parte, notas. Prater enim Homeri versum illum, de Aethiopibus Aristoteles. siue Theophrastus ille, de Mundi mirabilibus, scribit: Carthaginenses, decreto Senatus, Atlanticas navigationes tum intermittere coactos. cum eorum permulti, in Atlantici maris terras illas bellorum Romanorum tedio, migrarent. Et Plato in Critia, & Timæo, indicat: in Atlantico Oceano. prater ceteras multas quidem terras. vnam etiam esse insulam Atlantidem. quæ Africam & Asiam magnitudine superet. Ac Seneca in Medea Tragedia, nouum hunc Orbem quasi detexit. Resertque L. Marineus Siculus. in veteribus Hispaniola insula fodinis, nummum aureum repertum: in quo, & Augusti Caesaris effigies sculpta erat, & inscriptio. quem nummum Episcopus Consentinus, Pontifici Maximo miserit.

III N V N C de Lusitanorum navigatione. Hanc veteribus cognitam. maiore coniectura, quam de superiore, ducor. Plinius enim in Arabico Sinu. Claudio Augusti Filio Imperatore. fragmenta nauium Hispanicarum, quæ naufragio perierant, adgnita repertaq. tradit. Melaque Pomponius: Hannonem Carthaginensem. cum exploratum missus esset. vectum a Gadibus, ad Austrum, & Orientem. Africaq. littora pleraque, circumuectum. Porro ex Cor-

nelio Nepote, idem auctor est: Eudoxum quendam cum
 Labyrum Aegypti Regem fugeret egressum ex Arabico
 sinu, peruectumque Gades. Multo vero ante: visum Ca-
 lius Antipater notat: quem ex Hispania in Aethiopiam,
 propter commercia, nauigasse, cognitum plane fuit. I-
 demque Nepos adfert: Q. Metello Celeri. C. Afranij in
 Consulatu collega. sed tum Galliae Proconsul. Indos ali-
 quot, à Rege Sueuorum, dono datos: eos nimirum ex In-
 dia, commercij causa nauigantes, in Germaniam, tempe-
 statibus abieptos, Suecorum potius, quàm Germanicum
 oceanum adcolant. Regem crediderim. Denique Pius,
 cognomento Secundus, Pontifex Max. Asiam describens,
 ait: In Othonis vita legi: sub Teutonicis, sic enim inquit,
 Imperatoribus Indicam nauim, vna cum Indis negotia-
 toribus in Germanico littore fuisse deprehensam: eoque
 ventorum vi, ex Oriente, propulsam constitisse. Detur-
 teribus vsitata fuisse: nobis tamen, noua est. Hac sic ha-
 bet. Annis ante aliquot. quam Rex Hispanie Ferdinandus,
 nouum illum Orbem inuestigaret: Henricus Lusita-
 nie Rex, bellum in Africa mouerat. Cuius belli occasione
 qui animo res ingentes conceperat, aditum sibi, ad remo-
 tissimas terras, & ad eam diem incognitas, patefacere co-
 gitabat. Classem ergo, qua id tentaret, Orientem eam par-
 tem versus, expedituit. Quam navigationem Alfonsus, qui
 ei successit, intermisit. multis alijs arduis Regni nego-
 tijs oppressus. Sed Ioannes filius eam, mortuo patre, ita
 renouauit: vt instructa classe, maximam Aethiopiae
 partem perlustrauerit. neque destiterit: donec in Bo-
 nae Spei promontorium. sic enim ab eius classis ducto-
 ribus, quod ipsis deinceps in Indiam. nauigatio, certa
 quasi

quasi promitteretur dici placuit: peruenisset. Illam is ultra etiam progredi iusserat. Sub id verò tempus quo Rex Hispaniarum Ferdinandus, sibi viam, ad nouum illum Orbem, aperiebat. Emmanuel Lusitania Rex Ioannis, antecessoris sui, vestigijs insistentes Vasco Gamam, noua classi praefecit. Hic igitur repetita Ioannis nauigatione primus in Calecutium, quod est India regnum, penetravit. Nam Regis omne studium, in Indiam contendebat. Et si enim, ob id eam nauigationem maxime suscepit: quo Religioni Christianae propaganda cum primis operam daret: huic tamen proposito hanc vtilitatis causam simul et coniunctam, & indiuiduam comitem, adherere oportuit: quod videlicet, vnus hac Oceani maris nauigatione si portus aliquot, quemadmodum firmandus viribus ei necesse fuit, occuparet: Venetis certe India commercia praeriperet et ea ipse sibi tota id, quod contigit adferebat. Nam Veneti, soliti antea erant aromata, lucrosissimasque merces, ex India per Arabicum sinum, cui Mare Rubrum nomen est in Alexandriam nobilissimum Aegypti totius emporium, adportare inde, Venetias: Qua ex vrbe in singulis demum Orbis totius Christiani partes, distribute mittebantur. Venetorum nauigatio, breuior erat. Lusitanorum vero, longior est. Et fiebat: vt indica Venetorum merces, viliori pretio, quam hodie Lusitanica: incorruptioresque venirent. Lusitani enim, omnem Africa oram praeteriunt: ac longa dein via, Orientem versus nauigant sexq. itineri conficiundo, menses insumunt. India Orientis regio est & Asia terminus. Olim etiam Alexandri in ea bellis, deuictoque Poro Rege, fuit longè nobilissima. Tantum enim littoris, secundum Melam, occupat India quantum, velis, per sexaginta dies ac noctes, cursus sit.

Si tamen provincia longitudo, tanta esse potest. Naves enim ad nauigandum instructa, plenis velis, secundissimoque vento intra viginti quatuor horas centum communia milliaria Germanica conficere dicuntur. Quidam esse tertiam omnium Orbis terrarum partem, sicut. Multitudine certè gentium, regnorum, prouinciarum, & urbium est longe clarissima. Lenes in ea aura magna calis temperies, vbertasque soli. Necessario ergo: ut, quod et Plinius testatur, maiora, quàm cetera regiones, producat, nimirum homines animalia item & arbores. Hinc hominibus, vita illic ob aeris præcipuè puritatem, multò longior. Inter cetera autem commoda quæ passim India fert, ab hoc nostro Orbe aliena vel quæ illa, si non passim, ceris saltem in locis, gignit: hæc sunt potissimum. De hominibus gygantes uti referunt, & pygmaei. Ex quadrupedibus leo, rhinoceros, gryphes, qui & alati sunt. Silentio prærire non possum, neque debeo: Indiam, Elephantes innumeros gignere, aratro et armis aptos plures, ac maiores, uia Africa. Mares, binos dentes habet, in superiori maxilla non deciduos. feminae vel nullos habent, vel multò breuiiores. Zeilana insula, maximos & optimos omnium totius Indiae summique ingenij & quibus reliquos obediētes esse ferunt progenerat. Hi non modo vernaculam, sed etiam peregrinas linguas, si doceantur, intelligunt. Glorie sunt cupidi beneficiorum memores, & iniuriarum vindictam expetunt. Capiuntur hoc modo. Cinguntur eorum pascua, ducentis hominum millibus eaque paullatim in orbem contrahuntur donec tandem in angustum coacti, effugere non possint. Ita in Pegue regno, aliquando quattuor millia Elephantorum præter alias feras simul capta, scribitur. Capiuntur & hac arte. Emittuntur in siluas, man-

IO. METELLI PRAEFATIO

sunt. Elephas femina: monita: ne congressum admittant, nisi prius ad stabula reuerſa ſint. Haſ alij, mares praefertim, continuo ſubſequentur, uſque ad ſtabula. ubi tum abeuntibus mox feminis, facile concluduntur & domantur. Hac vero ratione domantur. Iuniores uimurum, uerberibus oburgationibus, et fame interdum etiam, beſſeſ. cyſ. Maiores acribus incluſi, per fenestras ſpuulis petuntur. donec iam feſſi uulneribus & fame, prope ſint enecti. Tum blandis uerbis, & promiſſis, ad manſuetudinem, pollicuntur. procumbentesque Reſtorum iuſſu, lauantur inunguntur oleo, & cibo reſciuntur. Deinde: ſingulis prope momentis interrogantur, qui ualeant, quid petant. Sic paulatim manſueſcunt. Rumor eſt: Regi Siana, eſſe Elephantum album eamque ob cauſam ipſum, Elephantum candidi Regem, adpellabant. Carnibus Elephantum crudis veſci Aethiopes, dicuntur Elephas mures & formicas odit: & ubi eas in ſtabulo verſari ſenſerit non, niſi retorta introreſum proboscide, dormiet: ne ullum ab illarum morſibus, aut arroſione incommodum capiat. Dentium Elephantum tantus eſt: in operibus & inſtrumentis, monilibuſq. uſus: ut ex regione, Soſala & Melindi interiecta quotannis, in Indiam deuehantur millies ſexcenta pondo: praeter eos dentes: qui ex pleriſque India Prouincijs conuehuntur. Huius eboris aliqua pars in Chinarum regionem deſertur: maxima uero Cambaiam. Propinquis enim mortuis: ſentientibus illico omnia monilia: quorum uiginti genera, ex ebore conſecta, ſingula in brachijs geſtant: confringunt, et poſito luctu, noua inducunt. Ebur maiorum dentium pluriſ minorum, minoris aſtimatur. Ex reptilibus uero in India inſitari nobis, ſunt: dracones, aſpides: & ceteri id genus immanes, horrendiq. ſerpentes. Scorpiones etiam alati.

alati. Et Aquatiliū quæ Apficia, Hippopotamus, Gan-
 gisque ac Nili incolæ, Crocodilus. Aues non paucas habet,
 nostris diffimiles, & alias quæ nobis disunt veluti: varie
 speciei Psittacos, quibus referta est. Fruges, bis quotannis
 in ea feruntur ad maturitatem pervenire. Ficus, a no-
 stris differunt. Mirobalana, & Cassia præstant. Arbores ge-
 nerat, semper frondentes, et admodum proceras. arundi-
 nem præcipue. Est & arbor ibi, quam sola creat, Ebenus.
 7 Aromata & simplicia quadam medicamenta Orientalis
 India, nobilitiora: vir in eis exercitissimus, & eruditissi-
 mus Carolus Clusius, Atrebas ex Lusitanis Medicis dili-
 genter exposuit. Ea quam potero brevissime perstringam.
 Ambarum optimum, Nalediua insula generat. Circa Cō-
 morinense promontorium, Ambri fragmentum inuentum
 est, trium ferè millium pondo. Inuenitur, sed raro, in Ti-
 moia & Brasilia. Aloe plurima, in Cambaia & Benga-
 la, sed laudatissima, in Zacotora. Agallochum, siue lignum
 Aloes legitimum: tantum ex India deportatur. cortice,
 non cute, vestitur. Asa foetida, cibus & medicamentum
 Iusculis, et oleribus, eam commiscet, confricat & primum
 ex ea, lebet. Frequens in Mandoua, Chitora & Delia.
 Beniu, gummi genus est. ignotum Græcis, Latinis, & Iu-
 daeis. Vulnerantur arbores: ut maiori quantitate effluat.
 Duplex eius genus. nigrius in Iaoa & Zamatra, repperi-
 tur. Thus in Arabia tantum nascitur. cuius apud Indos
 Medicos, usus frequentissimus in China & regionibus
 Malaca vicinis. Myrrha plurima, ex Arabia, & Abyssi-
 na Aethiopia. Lacca in regione Pegue provenit. Magna
 eam formica, in terræ viscerib. alibi, nata in vasta cuius-
 dam arboris folijs, prunum referentes: minutis surculis
 & ramulis, apum more, elaborant. materiam ex ipsa ar-
 bore,

IO. METELLI PRAEFATIO

bore, & fugentes, hi deinde rami reuulsi, in vmbra siccantur donec decidant ramuli. Lacca vero tamquam in subulos concreta, manet. interdum, ligni fragmenta inhaerent. Sincerior tamen, eorum expertus est. Cancamum gummi genus: ex Guinea vehitur, myrrha quasi simile. decidit ex proceris arboribus, quae Myrti habent folia. Vnum est album aliud, subnigrum. Caphura; gummi est, quod in ligni medullium cadens, deinde extrahitur, aut per rimas exsudet. primum, candidum sineque vltis rubentibus, aut nigricantibus maculis. Nasciur, in Burneo, Bairroso, Zamatra, & Pacema. Duorum est generum. Vnum, quod e Burneo aduehitur Europae, propter maximum sui pretium, haftenus incognitum. Alterum, è China: hoc in orbiculares panes coactum, ad nos aduehitur. Soli Gracorum Aetio, notum aiunt. Cate, siue Lycium dentibus relaxandis familiare est Indis. Arbor, vnde extrahitur, fraxino similis magnitudine, folio minuto Erica simillimo, perpetuo virente. vnde lignum, vulgo Semperuium adpellatur. Eius frequens vsus, cum Betre in masticatorijs. Plurimum nascitur, in Cambaya vrbibus, Bazaima, Manora, & Damana. & in Goae Continenti. Manna tria genera ex Vzbequa deportantur. Tutia ex Quirino in Persia regione Ormuzio finitima. fit, & conflatur, e cineribus arboris cuiusdam, nomine Goan, istic nascentis. Cuminum iisdem locis, laudatissimum totius Persiae nascitur. Ebur, ossa sunt elephanti. Canella, siue Cinnamomum. cuius, duo tantum genera. alterum, in Zeilana, alterum, in Iaoa, & Malauare, nascitur. In America, nulla in China quoque nulla, produciur Sandalum, Rubrum, in India citra Gangem. Album, & Pallidum, vltra Gangem. & in Timora, insula portuosa nasci-

scitur. Indr eo confuso moriarijs lapideis, & aqua mace-
 rato ad astus tollendos, & odorem conciliandum corpus
 totum inungunt. Aduerbitur vtrumque Malaca, Lusitano-
 rum nauibus in maxima totius India Emporia nimi-
 rum Cockimense, & Goense. Indeque in Malauarim, Ca-
 natam, Bergalam, Decamam & Guzaratem. Perijt e-
 nim Lusitanorum bellis, Calecutium proximis superiori-
 bus annis, florentissimum India totius Emporium. In ex-
 teras regiones importata Sandali arbor, etiam crescit.
 Nam Andanagere, regni Decama primaria vrbe, crescit.
 & in Regis Nizamora hortis, amplissimis, qui omnium
 peregrinarum arborum etiam nostratium, quae fructife-
 rasunt genere sunt excultissimi. Betre Indr suauioris
 halitus gratia, cum alijs mixtum potentiores maslicant.
 Idemque faciunt plebei cum potentioribus locuturi. Vel,
 qui eo carent manum ori adponunt, ne eos halitu offen-
 dant. Os enim non habere odoratum summa apud eos est
 inciuilitatis. Mulieres quoque, viris congressura illud Be-
 tre maslicant lasciuia maximum id esse illectamentum,
 arbitantes. Sed ab eius esu abstinent, cum defunctos pro-
 pinquos lugent. Macis arbor, in insula Banda prouenit my-
 risticamque rucem, Macin, profert. Garyophyllum, in Ma-
 luccis insulis quinque solis, quarum Gilolo primaria est,
 nascitur. Colliguntur Garyophylli à die XVII. Calendas
 Octobris, in Ianuarium vsque, & Februarium, violenta
 flagellatione, summis arboribus excussi & per triduum in
 solo mundato, ad solem siccati. Piper copiose in Malaua-
 ri prouenit. maritima regio est quae a Comorino promon-
 torio, Cananorem vsque pertingit. Nascitur & in Insulis,
 Iaua vicinis, & Sunda, & Luda. Piper longum, in Ben-
 gala regione quingentis milliaribus à Malauari distita.

IO. METELLI PRAEFATIO

prouenit. vbi & candidum, & nigrum, gignitur. Album, rarum est: procerumque mensis inferri solet. Faufel, plurimum in Malauari crescit. In Guzarate & Decanali locis dumtaxat maritimis, neque copiose, sed laudatum, nascitur. optimum, in Mombaima insula. plurimum in Zeilana, sed candidum. Tamarindi medicamentum est notum. optimum in Cambaiete & Guzarate proueniunt. Anacardium copiosum in Cananore, Calcutio, Cambaia, & Decana. Calamus Aromaticus, per vniuersam Indiam feritur. In qua tantum crescit. plurimus, in Guzarate, & Balaguete. In Goa quoque, sed paucus, gignitur. Nardus, in Mandoula & Chitora, prouincijs Delia, Bengala & Decana vicinis iuxta Gangem nascitur. Costum circa Guzaraten, in Mandoua & Chitora plurimus Malacca vsus est. Turbit in Cambaiete, Surrateque, Dio insula, & Bazaimo, vicinisque locis, procreatur. Rhabarbarum omne, in Chinaram prouincia nascitur. China, radix, oritur in vastissima Chinaram regione, qua Tartariam spectat. Venerem quidem luem, qua Chinam & Iaponiam, aliasque India Prouincias, longe lateque peruagatur. mirifice curat. Adeo: vt, postquam eius vsus, per Indiam increbuit: id quod post annum Christi millesimum, quingentesimum, trigesimum quintum contigit: Guaiacatum lignum tamquam Hispanus cuspis belluones Indos, nimia inedia enecans vilescere coeperit, vel potius omnino profligari. Galanga minor, e China maior & deterior, ex Iava insula ad nos aduehitur. Gingiber semine, aut radice satum, in omnibus India nobis nota locis, gignitur. optimum est, Malauaricum: idemque frequentissimum, Arabibus & Persis expetitur. secundum locum obtinet id, quod in Bengala

rep-

repperitur. tertium quod in Dabulo & Bazaimo, omni-
 que ea ora maritima. Sapphiri genus utrumque, aqueum
 & obscurum inueneritur in Calecutio, Cananore, & Bis-
 nagua. praestantiores ex Zeilana laudatissimi, ex Pegua
 adferuntur. Hyacinthus & Granatus, nascuntur in Ca-
 lecutio, & Cananore. Granatos praebet Ceymbaia, & Ba-
 laguate. Oculi Catirex Zeilana, laudatissimus in Pe-
 gua, nonnulli multo pluris apud Indos quam Lusitanos,
 fit. Lixus pannus, ita ad lapidem hunc compressus, ut gem-
 ma medullium siue oculum tangat: nullo igni vri potest.
 Cornu, herba Malauarica dicitur: quod Malauares, eam,
 primi omnium, esse praesentissimum dysenteriae remedi-
 um, docuerunt. Mangas fructus omnes Europa fructus,
 suauitate superat. optimus, in Ormuzio producitur. Secun-
 dus ab hoc, in Guzarate. tertius, in Balaguate. Arbor Man-
 gas, bis quotannis fructum fert. Cidonia Bengala in
 Bengala enim vicinisque regionibus. prouenit. arbor est o-
 lea magnitudine. Fructus: aduersus alui profluvia utilis.
 Catambolus fructus: in Goa, minoris oui Gallinaei ma-
 gnitudine: in quattuor partes dissectus, nascitur. palato
 gratissimus, saccaro conditus. Brindones fructus. eo, tin-
 flores utuntur. cortex eius seruetur, aceto consiciendo.
 Datur a planta in India citeriore frequens. in Malauaro
 nascitur. Eius florem, aut semen fures in eorum cibum in-
 iiciunt. quos depraedari volunt. Eo sumpto, mente alienan-
 tur. eoque soluuntur in risum: & magna libertate id sibi
 quod illis libitum est, praedari sinunt. Bangue, planta can-
 nabi similis: aptissima somno conciliando. Sed & Mu-
 scum gignit India, Cardamomum maius, & Laserpitium.
 Margaritarum autem, gemmarumque, & vnionum ple-

na est. Adamantes habet, carbunculos, pyropos & quos
 adpellant topazios, berillos, chrysoprasos. Auri etiam
 fodinis & argenti non caret. Quamobrem: a Poetis, saepe
 Dives adpellatur. Mirum sane, vel miraculo potius simi-
 le, posteritati videbitur eo usque hominum nostrorum in-
 dustriam, ac labores, penetrare potuisse: ut hasce duas na-
 uigationes Orientis & Occidentis, inuenerint. Sed quid
 non audet, vir magnanimus? Nonne enim Magallanus
 natione Lusitanus non prius ab Europaeis tentata nauiga-
 tione fretum, quod ab eo nunc Magallanicum adpellant
 quinquagesimo secundo latitudinis gradu, ad Austrum, a-
 peruit? Nonne, per inferius hemisphaerium, immenso ca-
 li marisque tractu superato sub Orientem Solem ad Mo-
 luccas peruenit? Nonne una, ex eius classe, nauis, Victo-
 ria nomine eo in insula Mautama caeso in bello, digressa
 memorabili ad omnem posteritatem facinore reliquum i-
 tineris, per superum hemisphaerium India, Africae oras
 praeuertens tertio ab discessu anno Sebastiano Cano Na-
 uarcho incolumis in Hispaniam peruenit? Ergo vniuer-
 sum Orbem hac nauis, circuiuit. & nunc illorum, nunc i-
 storum Antipodum prouincias, adtigit. Quamobrem, eius
 nauis reliquiae Hispaniae memoria causa iure meritoque
 posteritati reseruantur. Praeterea historia produnt Va-
 scum Nonium Valboam in Oceano instituta ad Meridi-
 em noua nauigatione id mare detexisse, quod vulgo Su-
 fidum nominant. Ex altissimo conspectum monte, socijs id
 ostendit. eiusque possessionem, Hispaniarum Regis nomi-
 ne adhibitis ex solenni more testibus, & notario cepit.
 posteaque paullo Margaritarum insulam repperit. At
 ne omnis, vnus Hispaniae Oceani maris gloria totaque con-
 tederetur Britanni, Septentriones, nouam Moscouiam

uigatione, ab hinc annis viginti plus minus, illi strarunt.
 Nam bellis Sueticis à Moscouitarum, Naruicoque Livo-
 nia, exclusi commercio: iter ad illos Oceano hinc Ncrue-
 gia, Finmarchia, Lappia, Scricfinnia, Biärniaque: illinc
 Groenlandia littora, prateruecli vltra septuagesimum la-
 titudinis Aquilonaris gradum sibi patefaciunt. Quam na-
 uigationem Belgæ postea non sine tamen, cum ysdem Bri-
 tannis, velitatione sunt secuti. Eo vehunt argenti veteris
 fragmenta, lineasque vestes prope detritas: omnisque ge-
 neris minutiores merces, ad vsum cultusque corporis ho-
 minum vtriusque sexus: veluti, lintea & byssea cingu-
 la, periscelides, crumenas, cultros & id genus sexcen-
 ta. A Moschis autem, pelles omnis generis pretiosas ad-
 ferunt. & salmones salitos, fumoque duratos. Qui enim
 eas prouincias frequentant: piscatores prope omnes sunt.
 Soluunt Belgæ ex Batauis, circiter idus Martias: vt ante
 Solstitium æstiuum eo naues adpellant. Moschi enim in
 littore Boreali sedes non figunt sed circa æstatem eo, pisca-
 tionis, & commercij gratia, tantum se conferunt. postea,
 aduentante hieme, domum reuertuntur, eoque nomine,
 mercatores in Continentem ad eos commeant. Nec illic,
 vltra septem aut octo hebdomadas, harent: ne, ab asperi-
 tate ingruentis hiemis obruantur. Fertur, Enchusana
 quædam nauis hac via Sarmatia, Asiatica, & Tartaria,
 littora mercatorum quorundam sumptu, diligenter ex-
 plorare. Denique: ne quid intactum relinquam. Batavi
 quidam; Carolo Quinto contra Gallos bellum gerente,
 ne in Gallorum manus inciderent ex Canarijs insulis cur-
 su ad Eoream flexo: per Orcades & Hebudes indeq, per
 Oceanum Germanicum: Sebastiano Boliano, Schieda-
 mensi Batauo, Nauarcho: in Zelardæ Veriensem por-
 tum.

tum maxima com meatus copia pressi peruenere. Sed 12
 ad Lusitanos, à quibus sum longe digressus, redeo. Itaque
 Lusitani, cognitis tot ac tantis illis India opibus: nihil po-
 tius habuere quam ut, portubus, urbibus, ac locis sua nauig-
 ationi quo eam securam redderent oportunis quam pri-
 mum potirentur. In eamque rem omnes sedulo nēruos
 contenderunt. Oppidis ac locis ergo, qua cepissent, prae-
 dia statim, & praecipuis etiam arces, veluti Cambaia vr-
 bi, imposuere: à qua Turcam, eam expugnare conantem,
 reppulerunt. Calecuty & in Aurea Chersoneso, quam
 Malacam vulgo nominant multa India commercia sunt
 frequentissima. In hanc autem Chersonesum ex insulis
 Moluccis non procul dissitis, Aromata importantur. In ijs
 enim Insulis nascuntur. Quae igitur oppida, portus, ac lo-
 ca, Lusitani cepere: ea praesidys, & opere, diligenter mu-
 nierunt. Cum vicinis vero Regibus ac principibus quos
 in ijs regionibus ipsi opibus & potentia prestare cogno-
 uerant: amicitia ac pacis, & commerciorum foedera iun-
 xerunt. His artibus bello quaesita, retinent, tum quod le-
 gum, quas victis dedere. Magistratuumque, ac tributo-
 rum vinculis: nec non, constituta, qua licuit vbique, Chri-
 stiana Religione ea quoque sibi confirmarunt. Hispani 13
 cum publici etiam commodi sui non immemores ex
 Moluccis insulis, in Auream Chersonesum tot opes effer-
 ri, tot Aromata aduehi cognouissent: omni studio sibi con-
 tendendum putauerunt ut noua reperta via, in eas ferri
 possent. Quam Magallanus, Caroli Quinti iussu explo-
 rauit. Quae res, cum dissidiorum inter Reges causam
 praeuisset: & vtriusque clientes earum ius ad suas partes
 reuocarent coerta fuit disputatio: vtri nimirum diuisionis
 Orbis iure Alexandri Sexti Summi Pontificis decre-

to sancita • deberentur. Quoniam enim • duas discē,
 Hispani in Orbem nouum, & Lusitani in Indiam, dete-
 ctis nauigationibus • fiebat: vt, vterque, vltius progre-
 diendi cupidus • alias porro Insulas, & regiones indaga-
 ret: nauium prefecti, ipsique adeo classium duces, in eam
 cogitationem & expeditionem, acriter ineitabantur. In-
 uentorem quippe gloria comitabatur, idoneus ad auden-
 dum omnia stimulus. Ad hac adcedebat Regis fauor,
 & beneuolentia pramijque magni certa spes. Quare con-
 temptis periculis vniuersis, eo quisque labores suos conse-
 rebat: vt Regi suo, recens repertis terris, aliquam prius in-
 cognitam aperiret. Sic eueniebat • vt omnia vtrique
 perlustrarent. Hinc vero periculum prauidebant, fo-
 re: ne, dum tanto hac studij ardore procurarentur • Hi-
 spanus Lusitani, & Lusitanus Hispani, nauigationes in-
 stitutas, impediret. Ergo: locum aliquando controuersi-
 is • & inter amicos Reges, eorumque clientes, bello-
 rum aut odiorum certè occasiones • præberi. Ne hoc ad-
 cideret, duo hi Reges sibi magnopere cauendum duce-
 4 bant. Tandem: ex ea, quam dixi, auctoritate Alexan-
 dri Sexti, Maximi Pontificis • vniuersum Orbem in duas
 æquales partes • factò vtriusque ab insulis Hesperidum in-
 itio diuiserunt. Quæ Insula Capitis Viridis • ex opposi-
 to eius nominis in Africa promontorio • dicuntur. Ducta
 igitur ab Arctico est linea quæ per Fortunatas quas hodie
 Canarias vocant & Antarticum permeans, in eodem æ-
 mum Arctico fixa maneret. Ergo quidquid, ab Hesperia
 bus recta in Orientem nauigantibus, Lusitanis incognita ter-
 ra ad centum octoginta gradus detegretur, id omne ijs ce-
 deret: quidquid autem in Occidentem ad totidem gradus •

Hispani. Quamobrem: Hispani, cursum in Occidentem,
 ad nouum Orbem nauigantes his pactis adstricti • tenue-
 re. Lusitani autem: per Meridiem, & Hesperidum luso-
 ra, & Aequatorem, Tropicumque Capricorni, transeun-
 tes demum • per Arabicum & Persicum mare • ad Indiae
 littora citra Gangem vbi Calecutium, celeberrimum In-
 diae totius Emporium, deferuntur. Inde Taprobanam &
 in Auream Chersonesum. tandem ad Sinas & Iaponios
 usque, extremos Orientis populos. Totus autem ille Conti-
 nentis Asia tractus, qui vltra Indum, ad Austrum & Or-
 tum, Indico & Eoo mari ad Septem Triones Tartaria de-
 finitur: Indorum Sinarumque regionibus constat. India
 vniuersa quae Indo flumine, Tauri iugis, Sinis, & Ocea-
 no circumscripta, Gange interlabente, veteribus duplex
 fuit: duabus peninsulis ad Meridiem longe in mare pro-
 currens, tres amplissimos Sinus efficit, frequentibus por-
 tubus & oppidis illustres. Nunc in multos principatus et
 regna armorum & mercatura studijs clarissima • diuidi-
 tur. In ea, quae ad Occasum est, peninsula: Cambaicum,
 Delium, Decamense, Bisnagarense, & Narsirgense re-
 gna sunt Decami Rex est potentissimus. Qui nunc regno
 potitur, Nizamoxa nomine, prater mediocrem doctri-
 nam, quae praestat, semper apud se Medicos eruditos alit
 magnis stipendijs, tum Persas, tum Turcas. Illud in Indis
 harum regionum plerisque, est memorabile • tenuiores
 Regibus suis, munerum loco, rosas nostrates offerre solere
 sub. eorumdē Regi cubacula insternantur. Bisnageroq.
 Pegi quotannis ex odoribus & floribus tributa, ad quin-
 que prope millium Hispani orum nummorum aureorum,
 summam, soluit. Sunt in eadem peninsula, ex Calecutij
 interitu duo, proxima Patrum memoria, nata Emporia,
 longe

longe celeberrima Goanum, & Cochimense. Illud tamen,
 quam hoc, frequentius efficit, totius per Indiam Lusitano
 Imperij administrator, qui Prorogæ firmas ibidem se-
 des habet. Vrbs Goa, varijs hominum generibus abundat.
 Amplissimum hic Collegium, Societas I E S V. Ioannis
 Terty Lusitania Regis beneficio egregiè locupletatum
 possidet. In quo, vltra sexcentos diuersissimarum gentium
 pueros, ad pietatem & litteras diligenter informari pro-
 datur, nimirum Brachimanas, Persas, Arabes, Aethiopes,
 Cafes, Canarios, Guzarates, Dacamios, Malauares,
 Bengalanos, Canaraos, Peguos, Patanes, Chingalas, Ia-
 uenses, Malaïos, Manacabos, Macazaios, Maluccos, Sio-
 nios, Mauros, Sinas ceterosque id genus. Et ex hac de-
 mum schola qua Theologia, bonarumque litterarum stu-
 dys floret, in omnes Orientis prouincias, domum quisque
 suam, mittuntur. Adeo: vt hoc Collegium totius in India
 Christiana Religionis, & Reipublica seminariū, non im-
 merito dici possit. Sed præter Goanū hoc collegium, alia quoq.
 collegia eadē Societas fundauit. Itaq; hæcenus in Oriētis
 India, septem numerantur. Goanū videl cet, quod agi-
 tur Cochinenſe, Bazainenſe, Salsettanum, Malacense, &
 Iappontorum Bungenſe. Residentias autem, quas Socij
 nominant tredecim sunt. Cherana, Sancti Thoma, Dama-
 nensis, Tannensis, Bandoranensis. Caulana, Trauincori,
 Commorinensis, Manarinensis, Sinenſis, Aethiopica, Am-
 brinensis, & Sancta Trinitatis. His addantur Iapponen-
 sis. Veluti Meacensis, Emurensis, & aliæ quædam. Alte-
 rius vero peninsula regna sunt hæc: Vermanum, Auanam,
 Peguanum, Sianense, & Malacense. Quod postremum, e-
 iusdem nominis urbem primariam; Emporio simul vlti-
 oris India frequentissimo, & Societatis Collegio cele-
 brem,

Item, habet. In intimo, niedij Sinus Indici, recessu, qua
 Ganges fluit, sunt Orixæ, Bengala, & Mandao, ditiones
 nobilissima. Ad Ortum, Camboia, & Campa. Flumina,
 totius Indiae maxima, sunt; Indus, & Ganges. Gangem
 fluuium, Indi, sanctum existimant. ita vt, morituri regni
 Bengala indigenæ & incolæ, hoc flumine mergi se iubeant.
 Sed pedibus dumtaxat. Sunt autem in eo flumine certa
 idolorum delubra, ad quorum cultum cateruatim conflu-
 unt mercatores è Guzaratis, & Decanæ regni incolis; ma-
 gnaque donaria eo inferunt. India, innumerabilis pro-
 pemodum insularum numerus, adiacet: Clarissima sunt
 Zeilanda siue Zeilana; & quæ nunc Samatra; Veteribus
 Taprobana; dicitur. tum Iaua duplex, Maior, & Minor.
 Quarum pleraque Lusitanis parent aut cum eis pacem
 & amicitiam conseruant. Zeilana insula octoginta mil-
 liaria Lusitanica continet in circuitu. in longitudinem ad
 triginta protenditur. Sita est e regione Promontorijs Co-
 morimi. Populosaque est admodum: tametsi, magna ex
 parte montosa. Eius incolæ nominantur Chingalæ. Vberri-
 ma totius Orbis, laudatissimaque. Nucum Myristicarum
 feracissima. Garyophyllos, piperque gignit. Omnis item
 generis gemmas, præter adamanthes, habet. Margarita-
 rum, auri, argenti, magna copia. Siluæ, omnis generis ani-
 mibus scatent. pauonibus, gallinis, palumbis varij generis.
 multoque venatu. ceruis & apris. Delicatissimi istic fru-
 ctus tametsi sponte nascentes. ficus, viti aurea mala, sua-
 uitate, reliqua totius Orbis superant. Ligno & ferro abun-
 dat. Multa palmarum genera optimique, vii dixi, Ele-
 phantes. Quæ de India Regibus auditu iucunda referri,
 posceret hic locus: ne longior sim, prætereo. Multa de eius
 situ, populis, legibus & moribus, Strabo. De Simijs hoc ex

o addam : infinitos in India, præsertim in silua ad Erno-
 lios montes, inueniri, maximis canibus maiores præter
 factem, quæ nigra est, albos esse totos & audis, utpote duo-
 rum cubitorum, longissimis. Hoc animal, non hinc, quam
 Elephantes, ad humanum ingenium & captum adcede-
 re. Cùm enim exercitum Alexandri viderent: ipsos etiam
 in collibus quibusdam ordines instruxisse. Milites, exerci-
 tum hostilem putasse, & in eos contendisse. re tandem per
 Taxilum comperta cessasse. Ergo, cum omnia, quæ fieri vi-
 deant, imitentur, & in arbores fugiant, isque insideant:
 venatores catinum aqua plenum in conspectum ponere, o-
 culosque ex ea sibi ablucere, postea pro aqua, posito visco,
 discedere. & is eminus insidiari. Vbi animal ex arbore
 descenderit, & sese visco illiuerit, & conuiuenti palpebra
 cohaerint: viuos capi. Vel, venatores, culleos quosdam in
 braccæ modum induere. abire, per similibus ibi relictis, in-
 terius villosis, & visco illitis, & simias se his induentes, fa-
 cile capi. Tygres, apud Prasios, duplo etiam maiores leo-
 ne gigni, scribit. tum serpentes duorum cubitorum, cum
 membraneis, vii vel pertiones, alii, & per noctem volare.
 Scorpiones denique volucres, ingentes. Validissimosque mo-
 lossos, qui Leonem quoque, Taurumque detineant. Vipera
 quadam ibidem, sedecim cubitorum reperiuntur. Ani-
 malia quæ apud nos mansueta sunt, apud illos sunt fera.
 Arundo quadam nascitur, vlnarum triginta longitudine.
 Lapides India pretiosos: crystallum, Carbunculos vari-
 generis, & margaritas, gignit. Sapientia apud indos o-
 pimo penes eos est, quos Philosophos adpellamus. Philo-
 sophorum autem ius esse præcipui memorantur Bane-
 anes, & Bramanes. Baneanos, iemesi nunc poti-
 us Negotiatores, quam Philosophi nominandi veniant,
 sunt

sunt sectis inter se diuisi. In eo tamen religione quadam omnes conueniunt: vt rem anima pradam neq. occidat, nedum occisa vescantur. Hoc praeceptum tam stricte obseruant, vt plerunque captas aues redimant, quas deinde pristina libertati restituant. Neque naps, allys, pulmentis rubro colore infectis, neque vino aut aceto, neque Nympha, neque Ortaqua, potionis generibus vtuntur. Intenti longis ieiunijs se macerant, nocte tantum modo sumentes pauxillum saccari cum lactus, aut aqua potu. Superstitiosiores, interdum cibo viginii diebus abstinent. Formicis & a. uibus aquam bibendam praebent, saccaro dulcatam. Quinimò ex eorum instituto, nosocomium auium est in Cambaiete, in quo omnis generis aues curantur, qua sanitati restituta, dimittuntur liberae. Hac est apud illos eleemosyna. Morituri, solent nonnulli certam facultatum portionem testamento legare, viris quibusdam, qui per solitudinem vagentur, & aquam peregrinis, & iter facientibus dent. Eodem vestium genere, quo Gymnosophistae vti fuisse perhibentur, amiciuntur. & eos, animarum transmigrationem in alia, utque alia corpora, credere, rumor est. Brachmanes similem cum Baneanis de hac animarum transmigratione opinionem traduntur sequi. Degunt in Balaguete, Cambaia & Malauare. Cibum non adtingunt, nisi primum loti toto corpore. Habentur in maiore veneratione, quam Baneanes. Ex his enim Scribae Regibus deliguntur, & Negotiorum procuratores, tum Quaestores & Legati. Attamen oēs, & qui in maritimis locis, quae Cuncama dicuntur, habitant, omni carniū genere, excepta vaccina & porcina domestica, vescuntur. Animas, vti Pythagorei, mortuis corporib; in alia corpora, quemadmodū dixi transmigra-
re, credūt. aliq. multa ridicula. Libros quosdā et Pre-
phe-

phetas habent, quibus superstitionem suam sunt enim Indico-
rum sacrorum Amistites stabiliunt. Curam phano-
rum gerunt, quæ Idolis sunt dedicata. Aedes, quas cum I-
dolis inhabitant, Pagodes appellantur. Vacas adorant, e-
asque non mactandas docent. Deum opinantur esse ni-
grum, hunc colorem, qui familiaris ipsis est, pulcherri-
mum arbitantes. Hinc etiam ut plurimum ipsorum ido-
la nigro ore sunt horrida: impuroque oleo perfusa: visu vero
adeo fæda: ut vel solus eorum adfectus intuenti terrorem
incutiat. Compluribus e plebe, idola admodum esse eda-
cia, persuadent: ideoque pecuniam ipsis, & varia esculen-
torum genera adferenda, persuadent. Hoc nimirum
comimento, sibi suisque, victum largè procurant. Hinc his
cottidie, nimis credulum vulgus, per domesticos nummum
dys offert. Illi vero, furiosorum more, saltantes sistratiq.
epulantur. Tunc idola cibum capere, miseris persuaden-
tes. & ne quid sibi suisque desit, idola vehementer esse ira-
ta, populo denunciant, quod imperata non fiant: & nisi
deos placet muneribus, fore confirmant, ut aut occidan-
tur ab ijs, aut calamitatib. afficiantur; aut in ipsorum aedes
immittantur demonia. His eos technis in errore metuq.
detinent. Quod quidem interdum etiam eorū aliqui non
dissimulant, sed egestate se purgare conantur: quod præ-
ter saxea ista idola, nihil in bonis habeant, Amara cum her-
bam magna superstitione, & ceremonijs, pro numine ve-
nerantur. Quamvis interdum inter eos aliqui reperian-
tur, præter cetera, Astrologia peritissimi, & in magnis di-
gnitatibus constituti: plerique tamen plus malitia, quam
litterarum habent. Polygamiam natura lege prohibitam,
agnoscunt. Præcepta quoq. diuina illa decem, & accura-
tam singulorum interpretationem, litterarum monumen-
tis

his sibi traditam, callent. Quibus libris illud etiam quasi vaticinium contineri fatentur. fore tandem aliquando, ut omnes vni tantummodo legi pareant. Quos in disciplinam suam admittunt; eos sancte polliceri compellunt. se mysteria, quae sunt audituri. nemini vniquam hominum prodituros. Inter haec autem mysteria, illud etiam numerant. nimirum, ne vniquam profiteantur, adorandum esse creatorem cali & terra, qui in calis est. sed Idola potius, quae Daemones esse norunt. Linguam peregrinam, uti Latinam nostri. Magiam etiam & incantationes, in scholis docent. Dies Dominicos, qui Doctores ex illis sunt, religiosissime venerantur: in quibus nihil aliud, quam hanc Orationem frequenter pronuntiant: Adoro te Deus, cum tua gratia, & auxilio, in aeternum. Ingenio perquam acuto sunt. Capillos a pueritia summa cura nutriunt, & funiculum triplicem. insigne id sectae est. magna cum superstitione, e collo gerunt. E Christianorum, Ecclesiasticorum praesertim, manibus, cibum accipere. sacrilegio simile ducunt. Fuerunt hi Brachmanes antiquitus Satrapae & Indicae regionis Domini. Videntur autem 22 haec duo Philosophorum sectae ab antiquis Indorum Gymnosophistis, quorum etiam duo genera fuerunt, originem traxisse. Brachmanes ex generis successione, sapientiam, velut hereditariam sectabantur. Hi praestabant. quod eorum decreta magis essent consentanea. Germanes alterum eorum genus. electione ad Philosophiae professionem adsumebantur. Eorum honoratissimi, Hyoboli, quod in silvis, Indiaque solitudinibus sub diuo agerent, adpellati. Solis frondibus & silvestribus frugibus vivebant. ab omni carne abstinebant. Cum igitur optima domus ea sit, quae non magno adparatu, sed minimo quidem indiget: tenui victu

victu contenti, miraculo fuere. Nudis incedentibus, vestitus fuit, arborum cortex: vel Diodoro, lineum e mollibus filis ac pellibus indumentum. Id vero nec igne comburebatur, nec aquis expurgabatur sed ubi sordidum, maculisque plenum erat, in flammam proiectum, planè candidum postmodum reddebatur. Vini & Veneris, coniugijque, nisi post annos septē & triginta in eo vsta genere insumptos, expertes erant. De Republica cum Regibus deque diuinis, Sacrisque rebus disputabant deque sideribus, qua diligenter obseruabant. Et de ceteris, qua ad naturam perscrutandam pertinent. Eoque abys colebantur. Ab omnibus enim voluptatibus, quibus hominum vita corrumpitur, abstinebant. Quapropter maxima erat apud omnes virtutis eorum auctoritas. Porro: tanta continentia prestabant vt Solē ab exortu ad occasum, stantes & immobilibus oculis, contuerentur & feruentibus arenis ipsi, toto die alternis pedibus insisterent. E contrario vero, Caucasi niues, hiemalemque vim sine dolore perfecebant: cumque ad flammās se adplicuissent sine gemitu, vt Cicero ait, adurebantur. Corpora ergo sic ad laborem exercebant: quo mentes confirmarent suas, quibus motus omnes sedarent, & bona per ipsos omnibus consulendi publice priuatimq. vera facultas praesto esset. Itaque omnis eorum Philosophia eò tantum spectabat vt benè viuendo, bene quoq. morentur. Ad eos his rebus claros, Apollonium illum Thyaneum Pythagoreum, profectum fuisse, Hieronymus ex Philostrato testatur. quo nimirum Iarcham in throno, inquit, sedentem aureo, & de Tantalī fonte potantem, inter paucos discipulos de natura, et motib. siderū ac dierum cursu docentem audiret. In Aethiopiā denique perrexisse, quo Gymnosophistas, & celeberrimā Solis mensam,

IO. METEELI PRAEFATIO

*ſam, inquit, videret in ſabulo. Præcipuè enim Solis namin
 ni maiestatique deuoti conſecratique Brachmanes erant. His
 intenti Philoſophiæ ſtudijs, Alexandrum, cum ad eos in
 Indiã expeditione penetrasset, acriter increparunt quod
 cum mortalis eſſet, morti ali tamen ſorte non contentus,
 vniuerſum Orientem latrocinijs infeſtaret. Alij inter
 hos Germanes exſtitere, qui, tanquam Medici, circa cor-
 pus hominis ſuam philoſophiam exèrcerent. Hi, non ſub
 diuo degebant. oriza ijs, & farina cibus, per cibos medi-
 nam faciebant: ex medicamentis vñctiones præferebant
 & cataplaſmata. In laboribus attamen, veluti Hyoholi, to-
 lerantia conſtantiam præſtabant, aded, vt cottidie in geſtu
 immoti perſeuerarent. Alij Germanes fuere diuinatores
 & incantatores. Hi rituum, & eorum, qua de defunctis
 vita feruntur, peritia valere: perque vicos & vrbes erra-
 bant: ea, qua de inferis commemorantur, didicerant: qua
 videlicet ad pietatem ſanctimoniamque ſpectant. Oppoſi-
 tum omnibus hiſce Gymnoſophiſtis Philoſophorum id ge-
 nus fuit, quos Premnas appellarunt. Contentioſi erant iſti,
 totique in reprehendendo poſiti. Brachmanes, quod
 phyſiologia & Aſtronomia ſtudijs incumberent, tanquam
 ſtolidos, deriſere. Horum alios Strabo Montanos, alios
 Gymnetas, alios Ciuiles ac Domeſticos nominari, ſcribit.
 Non deſunt, qui has omnes Gymnoſophiſtarum ſectas, a
 Iudæis initia hauſiſſe ſua, probent ex ea præſertim doctri-
 ne parte, quam Cabalam adpellant. Nam nihil aliud eſt
 ea, quã vera philoſophiæ diſciplina. Admodũ enim arti-
 cioſe, per ſymbola quadam, terrenis rebus omnibus poſtha-
 bitis, ſemotaque rerum materia, formam docet è forma
 decerpere, quouſque ad primam vniſormem, quam di-
 cunt, & inſormem materiam, peruentum, deſcenſumque
 ſit:*

fit. Itaque quacumque vel ex Persis Magi; & Babylonij
 & Assyrij Chaldaei vel ex Indis Gymnosophistae et Gal-
 liae Druidae, & qui Semnothēi dicuntur, inuenerunt: ea ipsi
 a Iudaeis: nam primi omnium Philosophi fuerunt. & Ae-
 gyptus Iudeos Prophetas illos, aliquamdiu, nostros inquam
 illos, habuit adceperere. Pythagoras autem, & Plato, muta-
 to Cabalae, in Philosophiam, nomine, ab illis. non à Grae-
 cis, vel Romanis, adcepta. Graece suis hominibus exposue-
 runt. Nam certè, non alius Cabalae perito scopus proponi-
 tur, quam ut hominum animos in Deos calumque refe-
 rat. hoc est, ad perfectam minimeque fictam beatitudi-
 nem promoueat. Eodem quoque spectauit Pythagoras, pri-
 mus apud Italos Philosophia parens. Idem porro Caba-
 lae, Pythagorae, Platonisque hoc docendi modus fuit: par-
 que & similis. quae quis ad eius rei cognitionem, & myste-
 ri adeduceretur. exercitatio. per symbola scilicet, atque no-
 tas. per prouerbia & parœmias, per numeros & figuras,
 per litteras, syllabas, & verba. Ad hunc modum Pytha-
 goras T, littera, Iuuentutis symbolum exhibet. Theta, mor-
 tis index est. T autem littera figura, Christi Crucis ostendi-
 tur. Vnde Ezechiel, signa T, in fronte gementium & dolen-
 tium. Et Christus denique, se principium & finem esse do-
 cens. & in se initium decursum ad finem, & finis recursum
 ad initium: Ego, inquit, sum A & Ω. Sed & Iustinus, Phi-
 losophus & Martyr, X littera forma, sacrae Christi Crucis
 mysterium contineri, monet. Platonem aduocat in testem.
 & in Timaeo, de Dei filio differentem, scribere. Deum in
 Mundo filium suum instar X. litterae posuisse. A. quoque lit-
 teram Cicero, salutarem, quod absoluendi: C. infausam.
 Rei quod condemnandi nota foret, adpellat. Primam quo-
 que Iliadis nominis ΜΑΥΙΡ, syllabam, signum & notam es-

IO. METELLI. PRAEFATIO

se aiunt, quot numero sint omnes Homeri libri. Id quod et Appion Grammaticus Alexandrinus, à Tiberio Augusto, Mundi Cymbalum dictus, obseruasse legitur. Sic in nomine Iehouah, Theologi nonnulli philosophantur: denarium, senarium & duplicem quinarium, includi. quibus numeris infinitam & admirabilem diuinarum virtutum copiam indicari volunt. Ioannes in Apocalypsi, nomen Antichristi numeris innuens. Hic sapientia est, inquit: qui habet intellectum, computet numerum bestiae. Numerus enim hominis est, inquit. & numerus eius sexcenti, sexaginta sex. Seruatoris vero nostri, nomen cognomentumque, Sibylla duobus, Oraculorum libro primo, locis; per numeros & litteras adumbravit. Altero quidem, clarè satis, ΙΗΣΟΥΣ. altero, sed obscurius, ΘΕΟΣ ΣΩΤΗΡ. Numerorum tantum summa, in hoc, non sine mysterio, quina rius deest. Hic; dispositis quattuor in quadratam formam unitatibus, & monale in centro, Crucis typum ob oculos ponit. Verbum, Candidi, in Cabala, bonum notat. Atri vero, malum. Huiusmodi rebus ac notis mysteria sua vulgare calare, Religionis praesertim sacra, Aegyptij solebant. Id quod earum notarum reliquiae in Obeliscis, qui Roma supersunt, apertè testantur. Philosophi igitur, ne passim disciplinam suam omnibus exponerent: quae de natura, ceterisque Philosophiae partibus, perscripserunt: ea fabulis & integumentis, inuolucrisque quibusdam pulcherrimarum rerum scientiam, multo labore parandam esse, ut charior esset, existimantes obscurarunt. Id quod in more positum Brachmanis, & Baneanibus: quos in India Iudeos fuisse, nonnulli referunt: planè fuit. Quam ob rem Graecos Philosophos, cum ijs, ut, vnde eorum decreta fluxerint, aperiretur comparari oportuit. Iam de Sinarum

regno videamus. Id, ad Occasum India contiguum iñtre
decim prouincias & diœceses distributum dicitur. qua-
rum singula suam Metropolim habent. Ex his, Can-
ton, vrbs non procul a mari sita, omnium minima esse fer-
tur. quantumuis, Olyssipponem, incolarum frequentia,
longè superet. Aedificia habet commoda. mœnibus cincta
firmis admodum. Vix, ne furibus ac maleficis transitus pa-
teat, portis interclusa. Administratio tota penes Regem
est, quem singulari veneratione & obsequio colunt. Hic
singulis prouincijs nouos, tertio quoque anno, Magi-
stratus praeficit. non tamen indigenas. Quorum Praefe-
ctorum ex ipso comitatu, & apparitorum ordine, maie-
stas imperij satis elucet. Praesidibus prouinciarum seni-
tribuuntur Adseffores: qui, quid a Collegis, quid à Prae-
side gestum sit, separatim quisque, singulis mensibus ad
Regem perscribunt. Qui Rempublicam male gessisse
deprehenditur, teterissimo carceri, cum tota gente, tra-
ditur. & non ignominia solum. verum etiam bonis in-
terdum, mulctatur. Probos autem & iustos, honor ma-
gnus sequitur. Cernuntur Cantone passim, vltra mille ar-
cus, cum inscriptionibus. Hos fare, Regij praefecti, ma-
gistratu functi, administrationis suae monumenta, postg-
ris relinquunt. Qui publicè ius dicit, Hexasi, vernaculo
sermone. q. Regiam pecuniam curat, Ponchasi dicitur.
Maris autem imperium. & peregrinorum administra-
tio, penes Aitanem est. Chasni insignia, manus & oculi.
Hic capitales Regis sententias, & multas à Cohorte
regia confirmatas exequitur. Ministros Regis aut in of-
ficio continet, aut, si merentur, magistratu priuat. His au-
tem omnibus quasi pro Rege, Tutanus. Magistratus is
sic dicitur, praest: cuius tota prouincia, potestas admo-
dum

10. METELLÆ PRAEFATIO

dum est formidabilis : Pileo, quem à Rege dono adcipit, conspicuus & vestimentis, inaurato leone qui Regis est insigne distinctus. Hoc ille amictus ornatu, maiorem, quam Europa Regum quisquam, grauitatem, vel potius maiestatem praese fert. Hunc, Lusitanis etiam Praefectis, non nisi genu flexo, & eminus quidem, adloqui licuit. Habitat magnifice. Qui negotiorum causa illum adcedunt: ijs, vt à Ianitore admittantur, quid sibi velint, ad singulas fores, alta voce pronuntiandum est. Stipatores corporis permultos habet, à Rege attributos. Ferunt ad Cantonia dumtaxat prouincia praesidium & administrationem vltra centum hominum millia, Regis impensis ali. Arma licitorum, arundines sunt, igne tosta, cubiti vnus longitudine, lata digitos quattuor. ijs nocentum pedes, leui quandoq; de causa, acriter diuerberant. Praefecti per urbem sella gestantur: sequuntur equi frenati: magna praeunte satellitum manu. Quorum alij arundines, clauam alij ferunt: alij pendente ex humeris tabella, sericis floccis ornata, Magistratus imperium declarant. Exterarum Gentium Legati, nisi iussi, ad Regem non admittuntur. Is in vrbe Regia, quae quingenta milliaria Cantone distat, habitans, quid hac in re fieri velit, significat. Gens ipsa, iudicio ingenioque valet. voluptatibus & libidini dedita supra modum. Proprias habet, easque scriptas leges, ac iuri nostro Caesarum ciuili simillimas: vti ex libro, quem de Chinensium legibus inscriptum, apud Indos adseruari ferunt, videri potest. Libris excusis vititur. Multis enim ante seculis typographiam excogitauit: quam vllus eius esset vsus in Europa. Non tamen exemptiles, xti nos, libris imprimendis, sed laminis incisas litterarum formas adhibet. Ad opificia & mercaturam, & quaecunque ad victum & cultum corporis per-

tinent, idonei sunt. Animi verò immortalitatem, Deum
 vnum, aeterna pramia ac poenas, ignorant. Quocirca diui-
 narum apud eos rerum cura postrema est. Sacrorum
 Antistites, eatenus in honore sunt, vt capitis tegumento in
 mitra formam vtantur; mento & capite abrafo contem-
 ptissimum alioquin hominum genus. Incole suffitu tan-
 tum & odoribus Idola, quæ apud se habent, venerantur.
 Ad rem quamlibet auspiciandam oracula per sortes exqui-
 29 runt. ea si tristes ducantur, Idola tum vapulant. Regio
 ipsa, & patet latissimè, & omnium, quæ quidem in ea pla-
 ga sunt explorata, oppidis & habitatoribus est celeberrima.
 Ea, quæ ad victum necessaria sunt, mira copia, in sin-
 gulis vrbsijs venalia proponuntur. Quæ inter Cantone-
 nem est & Mare planities, infinita propemodum, & irri-
 gua opimaque valde ter quotannis fruges fert, quæ in vr-
 bem nauigijs conuehantur. Feminarum summa est custo-
 dia: in publicum prodeunt tecta vndique lectica conclusa,
 corporis ornatu sane pulchro. In adulterio comprehensa,
 capite multantur. Errones mœnibus prohibentur. Cum
 exteris incole varia mercimonia exercent. sericum, pre-
 tiosa fictilia, camphoram, as, alumen, & lignum Sinense
 30 commutant. Iam vero: quod ad illustres illas Insulas,
 quæ in Orientali Indorum & Sinarum Oceano latissimas
 regiones, magna ex parte cingunt, attinet: primum facile
 locum vna Iapponia obtinet. A Lusitanis, qui eam non
 multis ab hinc annis à se inuentam frequentare cœperũ-
 sic dicta. Quam M. Paulus Zipangrim nominat. veteri-
 bus Chrysen fuisse adpellatam, nonnulli scribunt. Sita est
 ad Septem Triones gradibus triginta sex, poli Borealis al-
 titudine. In longitudinem sexcenta milliaria Lusitanica,
 & in latitudinem trecenta patens. Asia. Americaque fini-

IO. METELL PRAEFATIO

bus interiecta est. Hac Insula distat ab Lusitania, & quidē periculosa in primis nauigatione, millia miliaria Lusitania omnino sex a Goa, plus mille. Terra pauper est, & Lusitania frigidior montosa & niualis. Olei, butyri, casei, lactis, ouorū, saccari, mellis, aceti valdē laborat inopia: crocoq, cinnamomo, pipere, & salutarib. medicamentis prorsus caret. Pro sale, hordeaceo fursure vititur. Incola, quib. parum cum exteris commercij fuit, e sua Geographia Orbem terrarum vniuersum tripartito diuiserunt in Iaponem scilicet, Sionem, & Sinas. & quamuis Religionem a Sinis adceperint omnes tamen praese nationes contemnunt, seseq. ceteris gentibus ingenio ciuiliq. prudentia longe anteponunt. In qua Insula, calores aestate feruentissimifrigora hieme sauisima sunt. Typhonis procella vehementissima. Terra motus ita frequentes, vt ad eos incola panē occalluerint. Regio argenti fodinis abundat. cetera sterilib. non natura vitio, sed gentis incuria. Boum tamen armenta in agriculturam dumtaxat aluntur. Salubre calū, aqua bona. Gens colore admodum candido. cibi parca. Honoris auarissima: quem etiam in summa egestate, cognomentorum incremento: qua Rex bene meritis adtribuere solet, metitur. Caluitiem, non sine magno dolore, lachrymisq. pilos euellens, procurat. Armorum studio iam inde a pueritia viri sunt dediti: hac illis cura praecipua. Viriles tunica, varijs picta coloribus ad media crura cubitosq. pertingunt. Muliebres pepli, decora specie longiores. Omne genus alea, vt furtum, auersantur. Mercator, quamuis pecuniosus, contemnitur. Inopiam: qua tamen plerique laborant: detestantur: adeo vt recens natos infantes, puellas praesertim, qui tequiere familiari sunt, iniecto faucibus

bus pede, crudeliter enecent. Vxores, quas singulas habet, vel prole suscepta, tam summi, quam infimi, leuissima de mossa repudiant. Vxores vicissim maritos, sed rarius & alijs nubunt. Inter cognatos, nuptiarum à secundo gradu ius est. Frequens etiam aliena prolis adoptio. In oppidis da illo nobilioribus, plerique tam viri, quam femina, litteras norunt. In propinando, dum conuiuantur id quod sapè faciunt habentur diligentissimi. Extant apud primarios, de officijs, & quasi ceremonijs conuiuiorum, Rituales litteri, quos perlegunt ne quid per inſcitiam peccet. Nox inter primores plerumq. confabulationibus, cantu symphoniamusico, & conuiuijs, teritur: dormitur interdum. Adueniunt congressibus delectantur, & ab ijs exterorum moris ac ritus curiosissimè exquirunt. In furto deprehenſum cuius occidere licet. Vincula publice nulla, nulla custodia, nulli pœnarum exactores priuatim patres familias domiquisque sua capitalium rerum cognitiones exercent, & scelera grauiora, capitali supplicio sine mora vindicant. Ante annos circiter CCCC Iapania tota Meacensi Regi, tamquam summo Imperatori, cuius in vrbe Meaco sedes est, & Iaponico sermone Cubucama dicitur parebat sed Procerum rebellionē, paulatim opes diminuta sunt. honos & dignitas manet. Itaque, Iaponis olim vnum Imperium. In Regna deinde sex & sexaginta diuisum est. Præcipua nunc hæc sunt: Meacense, quod diximus Bungense, Amanguccense, Sacaiianum, Canga-num, Facatense, Firandense à Regijs & potentissimis cuiusque ciuitatibus, sic adpellata. Hinc fit etiam, vt propagandorum finium libidine, dum sese propinqui Reges infestant, Iaponia perpetuis bellorum incendijs ardeat. Iaponiorum tres præcipue Ordines numerantur.

(IO. METELLI PRAEFATIO

Patritij. qui vectigalibus ciuitatis fruuntur: Benzij sacri-
 ficuli, quorum ampli sunt redditus: & Opifices, qui alia-
 rum veluti seruitia sunt. & nec opibus, nec coniugijs, vel
 Patritiorum dignitatem vnuquam peruenire possunt. Pub-
 lica administratio triplex est. Principem omnium locum
 tenet supremus Religionum Antistes cuius decretis ab sci-
 tis omnia publica. priuataque Sacra. quae in multiplici pla-
 rimorum Idolorum cultu tota versantur, subiecta sunt.
 Nascentes praeterea Bonziorum secta, nisi ab eodem con-
 firmantur. nullam existimationem vel auctoritatem hi-
 bent. Tundos etiam, qui tamquam Episcopi sunt. etsi eo-
 rum electio, quibusdam in locis penes Regulos sit. confir-
 mat tamen ipse, & creat. qui deinde magno apud summos,
 infimosque in honore sunt, & sacerdotia conferunt. Pri-
 uilegia & immunitates à ciuilibus muneribus, ab illo pe-
 tuntur. Leuiorum potestas penes Tundos est, nimirum, vt
 de carnis gustatu, religiosis diebus, cum ad Idolorum delu-
 bra vulgo peregrinantur, alijsque compluribus generis e-
 iusdem, decernant. Porro Sacerdos hic Maximus, apud 32
 Sinas ab eruditione ac sapientia: apud Iaponios vero vel a
 stirpe, vel a nobilitate & pecunia, legitur latè imperat,
 magnis vectigalibus fruitur, & cum Regibus saepe decer-
 tare scribitur. Cetera gubernatio duplex est. Praefecti duo,
 summa cum potestate sunt. quorum alter honoribus. alter
 Iudiciorum & Caussarum cognitioni praest. Honoris Prae-
 fectus quem Vaonem nominant, stirpis successionem dele-
 ctus, in Deorum numero colitur. Hunc terram pede con-
 tingere religio est: si tetigerit, Magistratu depellitur. do-
 mesticis finibus numquam egreditur, nec temere in con-
 spectum se dat. Domi vellectica vehitur, vel ligneis soc-
 cis ubiq. praectis, ambulat. In sella dum sedet, ex altera
 par-

parte pugionem, ex altera, arcum & sagittas habet. Ex-
 teriore tunica rubra, serico tenui, vti velo, obducta: interi-
 ore autem nigra vititur. Pileum gerit in capite pendenti-
 bus vittis, ad instar Pontificalis tiaræ. frons rubro, candi-
 doque colore depicta est. cibum è fictilibus capit. Iudicio-
 rum vero Præfectus, cum reliqua iurisdictioni, tum bellis
 etiam, quæ iusta decreuerit indicendis, atque sedandis,
 præest. adhuc, puniendis seditionum auctoribus. Quas ad
 res Regulorum opera vititur quorum, nisi paruerint, bo-
 na proscripta finitimis ciuitatibus addicit. Sed, cum apud
 Procures plerosque ius in armis sit non semper huius Ma-
 gistratus iussis obtemperant. Quod ad reliqua pertinet: ia-
 poni Regibus quisque suis in foro ciuili; in sacro Tundis,
 ac sectarum Principibus parent. Eæ vero sectæ fære duode-
 cim numero sunt. Quæ licet cultu & superstitionibus in-
 ter se multum differant: in tollenda tamen Animorum im-
 mortalitate conspirant. & quamuis plebi varia Deorum
 nomina ad colendum proponant: ipsi tamen secum, præter
 ortum & interitum, nihil esse constituunt. Ad hanc opinio-
 nem imis anixi sensibus pœnitius insigendam, commenta-
 tiones circiter bis mille & quingentas paratas habent.
 Quas qui diu multumque secum perpenderit: omni tandem
 religione solutus, in illa cecitate prorsus conquiescit. Ha-
 bet hæc Insula præclaras aliquot Gentilium Philosopho-
 rum Academias. Quarum celeberrima perhibetur Ban-
 duensis. Primum ab hac locum Meacensis obtinet: Col-
 legijs præcipuis quinque & sacrificulorum quos Bonzi-
 os, & Monachorum, quos Leguixil vocant & Monacho-
 rum cœnobis plurimus, insignis. Præter hanc, sunt clara
 admodum Caiana, Negruensis, Hojama, & Frenoiama
 omnes non procul a Meacosita. quarum singula ter mille,

IO. METELLI PRAEFATIO

& quingentis, & eo amplius, auditoribus frequentantur. Religiosorum utriusque sexus Bonzos & Bonzas nominant tota Insula sunt Monasteria plurima, precibus publice fundendis destinata: aded, ut septem millia constructa fuisse dicantur. Daemonem omnes colunt: idque potissimum in tribus templis, specie quidem horribili. Maiorum gentium in Iaponia Dii sunt, Camis, & Fotoquus. Liberum cuique, in ea prouincia cuicumque sese secta ac Religioni quis velit, addicere. Pagolum, Gētilium, fanum vocant. Sed de Iaponibus ista sufficiant. Hanc regionum, ³ verum, animalium & hominum denique multiplicem varietatem, Lusitani, tum Hispani, Regum suorum auctoritate & sumptibus, indagarunt, explorarunt, & vniuersam Orbi, singulari Dei beneficio, patefecerunt. Et sanè si vniquam Dei Opt. Max. summa erga genus humanum bonitas atque beneficentia visa fuit: in hisce certe India regionibus, ea clare perspicitur. Cum enim paucis veterum Christianorum reliquijs exceptis: Indi omnes Daemonibus tot annos mancipati essent: perfecit admirabili sua prouidentia: ut Christus, salutis ille noster auctor, in eorum animos, tenebris expulsis, illabens, palam illucesceret, & ipsis Christiana Religio, Euangelijque doctrina traderetur. In qua Christiana fide promouenda, qui ab IESV Societate nomen habent, operam egregiam nauauerunt. Nunc etiam quadragesimus annus agitur ex quo, Bungeum regnum, Socij sunt ingressi. Itaque perfecerunt: ut Christi Religio, plane libera sit in ijs Insulis Nullis ergo periculis deterriti, omnes India partes, vel potius vniuersos Orientis angulos, magna animi constantia, peragrarunt: & multis in ea locis, indefesso labore, salutaris illius nostrae Religionis fundamenta frequentibus in id Col-
la-

legijs institutis iecere. Franciscus praesertim Xauerus, Hispanus. Hic omnium primus, animo sanè excelsò inuictoque praeclitus in Tolo oppido, tribus mensibus, octo & viginti hominum millia, eoque amplius: tum altero in Regno, mense vno, millia plus quam decem scribitur ad Christi fidem conuertisse. Præterea, latissimè patentes Sinas atque Iaponios. & alia octoginta millia, in ora maritima promontorijs Commorini. Socj verò, post eius obitum, amplificandis Christianæ Ecclesiæ pomerijs aded diligenter incubuerunt: vt anno Christi, supra millesimum & quingentesimum, sexagesimo quinto ex Commorinensibus, Goensibus & Cocinensibus, qui Christiana militiâ nomen dederunt censita scribantur, vltra trecenta hominum millia. Fuit autem Xauerus natione Cantaber, & in eo Christum docendi munere quo, primus ex Societate, ijs in prouincijs functus est annos vndecim, magna perseverantia perstitit. donec in Chinenſi littore non procul à Cantone Sinarum vrbe, sanctissimo huic labori inuigilans, anno post Christum natum c19. 19. LII. vitam cum morte commutaret. Mortuū eius corpus, in viua primū calce sepultū, etiam quindecim menses integrum mansisse, nec ingratiū odorem spirasse, Socj ferunt. Lusitaniaq; Regem, hoc tamquam miraculo, tum præclaris ac pijs illius gestis permotum eius vitam à Prorege sedulo conscribi, iussisse. At verò: ne quis miretur, tot Barbaros populos, tam paucis mensibus, redditos esse Christianos: Xauerij eos docendi, hæc fuit ratio. Summa Christianæ Religionis capita diuinis decem Præceptis, & duodecim Articulis fidei comprehensa. Orationemq; Dominicam & Salutationem Angelicā, ille in Indicam linguam verti curauerat. Et eam Indi-

IO. METELLI PRAEFATIO

*sam translationem memoriter didicerat. Quos Articulos
 & Praecepta, verbis ipse alta voce praecundo in publica
 concione pronunciabat. Deinde, ab vniuersis eadem reci-
 tari praecipiebat. Singulis autem Articulis Orationem Do-
 minicam, Angelicamque Salutationem, Deum inuocans,
 & eius opem, quo Indi animo fidem conciperent, imple-
 rans inferebat. Qui recitatis ijs verbis, ex ea multitudine
 adfentiebant: eos ille, post aliquot dies, plenius institutos,
 sacra Baptismi aqua perluebat. Fideliumque consortio, ad
 aeternae salutis, post hanc vitam, per Christum consequen-
 da praemia, iungebat. Veruntamen, in Baneanibus & Bra-
 manibus abluendis difficilior erat: quod Indorum Sacris
 illi praesint & Idolis populum seruire cogant: qua tamen
 Idola, falsos esse Deos, eorum quidam non ignorent.
 Brachmanes enim, multa nosse de Christiana Religione,
 quasi per manus ipsis tradita. Missus nempe à Demetria-
 no, Alexandria Episcopo, Panthenus, Stoica secta Philoso-
 phus, in Indiam legitur vt apud Brachmanes, & eius gen-
 tis Philosophos, Christum Populo predicaret. Sed quoni-
 am omnia, qua de diuinis rebus sciunt, aut intelligunt: ex
 instituti sui lege, supprimunt: illa de Christianis cum ne-
 crine communicant. Idola idcirco tuentur sua, quod lu-
 crum ex ijs faciunt: ac victum sibi auctoritatemque qua-
 runt: multaque ijs ob id, tamquam sibi, offerri donarique
 procurant. Hic igitur harum ad Indiae navigationum,
 Hispania, Lusitaniaque Regibus, scopus ab initio potissi-
 mus fuit propositus: vt Christianam Religionem, vndi-
 que gentium longe lateque propagarent & in omnes Or-
 bis oras extenderent. At: licet duo illi Reges, frequenti- 36
 bus, & toties iteratis navigationibus, omnia pene maxima
 sint emensi: nondum tamen hactenus, eo hauriunt diligen-
 tia*

ria solertiaque penetrauit: vt num Occidens Orienti, vlla
 Continente terra, coniungatur • qua in Orientem, pedi-
 bus. Id quod queritur, & optatur • iter esse queat inuen-
 tum sit. An igitur America, Oceano cingatur vndique: an
 vero Asia Europaque, ad SeptemTriones cohareat: ma-
 gna est inter Cosmographos disputatio. Vtrum videlicet:
 ad septemTriones, freto à vicinis Groenlandia Tartaria-
 que regionibus, separetur. Alij enim partem Asia esse con-
 tendunt. Alij, totum quidem Orbem in tres Continentes
 diuidunt. Quorum vnum vniuersa terra, à priscis, & à no-
 bis habitata cognitaque, tribuunt: Alterum Orbi nouo, si-
 ue America: Tertium ex Magallanica Australi regione,
 nondum a nostris hominibus perlustrata • constituunt con-
 iunctam. Sed Asiam ab America disiungi • vel hinc patet:
 quod Iaponia ad Boream sita • India Orientis Insula ita
 Asia Americaque finibus est interiecta: vt, eius centrum in
 trigessimum sextum latitudinis Aquilonaris gradum in-
 cidat. Ergo: Asiam • nisi circa quadragesimum latitu-
 dinis eiusdem gradum coherere America non posse.
 Nam • eo vsque, America Asiaque littora, fuisse satis
 explorata. Itaque: vniuersus Orbis • plarè nobis est co-
 gnitus: exceptis in America ijs littoribus, ad SeptemTrio-
 nes sitis, à quibus si qua reliqua sint • nimio illorum frigo-
 re, ne possint explorari, quasi prohibemur. tum etiam, ex-
 ceptis ijs regionibus & Insulis • quæ à Magallano, ad Au-
 strale illud Orbis Noui fretum, reperta • propter earum
 vastitatem, Hispanis alibi occupatis, tota nondum perlu-
 strari potuerunt. Nonnulli, omnes illas terras, quæ Polo
 Antartico vicinæ sunt, vno nomine, Magallanicam ad-
 pellant: perpetuis etiam inter sese littoribus coherere. Ter-
 tium vero Orbis terra Continentem, duobus reliquis ma-
 gni-

gritudine parem, efficere inde colligunt, quod eorum litorum, quae Australibus tam India, quam Africa, Americaeque litoribus aduersa sunt: nullus terminum finemque, huc usque videre contigit, quantumuis diuersis in ea locis, longissimè

IV sane tractu fuisse prateruecti. Nunc superest, ut hisce superioribus Hispanorum et Lusitanorum nauigationibus, unam quae à Gallis in Floridam Occidentalis India peninsulae, & alteram, quae a Britannis, qui nunc Angli sunt, in incognitam quamdam nec Hispanis notam Insulam, quae ad Occidentem quoque pertinet, susceperat paucis adhaereat. Si enim, Oceanus magis illustrabitur & Hispanorum Lusitanorumque, in eo exantlati labores, multo sane insigniores adparebunt. Galli ergo, ut videntur Hispanos, praclarissimis Orbis noni tuulus & Lusitanos Orientalis India fama percelebris florere, & ex his nouis prouincijs innumeras opes illis comparare: vehementer uicenti pulcherrimae laudis stimulu, aut forte inuidia tanti nominis, ab iruerato suo in Carolum Quintum odio, commoti, in eam quoque cogitationem incubuerunt, ut in India prouincia ipsi quaerent, vel saltem in ea res nouas molirentur. Nec Regibus defuere, qui ipsos eo, satius acriter inflammarent. In primum Nicolaus Villagagnonius, Eques Melitenfis, Gallicus, cui, rei militaris usus, litterarumque scientia, tribuebatur annuatim ab imperatoribus ac regibus, Henricum secundum Regem, ad occupandam, se ducere Floridam excitauit. Hic itaque, eo cum aliquot nauibus, ac milite, & cum Reformatis, quam vocant, Religiosis hominibus, quibus, libera sua fore sacra, & eorum exercitum, ipse Catholicam Romanam professum inducerat, Caroli Noni Regis iussu, nauigauit, & in ea sibi cum primum, arcem aliquam, quae se, aduersus Barbaros & Hispanos, tueretur, &

rexit sed cum datam fidem Socys & comitibus, ut aiunt,
 minime praeſtaret: quin etiam, quod caput eſt, aliquot eo-
 rum ipſe de rupe precipitaſſet: multu ab eo, propter ſum-
 mam crudelitatem, deficientibus arceq, quam ſtruxerat,
 ab Hiſpanis per indigenas capta turpi in Galliam reditu,
 vel potius fuga Hiſpanus hanc peninſulam potiundam re-
 liquit. Magropere vero Hiſpanus ſibi contendendum duxit:
 ne Galus, qui ſue alius in India quam primus repperit, &
 multo ſanguine ſuis regnis adiecit pedem figat. Verum-
 tam eni inſequens us paucis poſt annis. Milleſimo quidem,
 Quingenteſimo, & Sexageſimo ſexto. Ioannes Ribautum
 Gallu, vir militaris: ex Caroli Regis auctoritate, ac iuf-
 ſu eam navigationem ſeptem nauibus, & trecentis homi-
 nibus inſtructus: repetit. Die pa Gallico portu, vndecimo
 Cale da lunq, eo ſoluit. Ad pulu, decimo nono Calendas
 Septembris. Propugnaculum in ea quoddam, quo vires
 firmaret, ad Delphinu fluuium, Gallu habuit. Id Hiſpa-
 ni, duce in eos expeditionis facienda Hiſpanorum nomi-
 ne, Petro Melende Cantabro, Indici Maris praefecto poſt
 aduentum Ribauti, indigenarum coniuratione & ope,
 clam ceperunt. In quo Galli viruſq, ſexus, ſare ducenti,
 dum eoru claſſis Hiſpanos perſequeretur fuere caſi. Claſ-
 ſis poſt, vadis illiſa, vectotibus omnibus, prater anu, ſat-
 uis perit. Coacti igitur. Melendi Hiſpano deditionem fe-
 cerunt. Conditiones pacta: ſalua ipſis vita eſſet, & bona o-
 mnia. In Gallia, relicta Hiſpanis Florida, redirent abitu-
 ru vero bona fide Melendes nauigii ſuppeditaret. Promiſſa
 Melendes. Oes tam, paucis opificib exceptis, contra fide pu-
 blica interemit. Ca. et im Hiſpanu, ad id uſq, tepu, India
 pacifice poſſedideſſet: nolebat ſi ſeruareptur. ratiſu ab qſ ea
 muadi poſſe maxime, a quib. ſa ea litora foret explorata.

IO. METELLI PRAEFATIO

Quae perfidia, apud Hispanos, Melendi opprobrio non mediocri fuit. Porro: casorum haeredes, & cognati, grauitet tandem contra illum tamquam iniustissima cadis illius auctorem, Galliae Regi, sed frustra, conquesti sunt. Hic est ille Melendes qui, collecta instructaque classe, iactabunde magis quam vere, pollicitus erat: se, breui Brilam, ceteroque Bataucos portus ciuilibus hisce bellis amissos, & omnem eius maris oram redacturum in pristina, Potentissimi Philippi Hispaniae Regis, potestatem. Morbus enim eam classem, ubi iam cum ea soluturus esset, subito disiecit: prostravitque postea. didicit: Batauos, quos antea segnes & imperitos putauit, maritima rei militaris scientia praeceteris Septem Trionum populis, praestare. Quibus rebus, euenit: ut inde concepto maerore, vitam, irrisus, cum morte commutaret. Florida regio, sita est in America viginti trium graduum 4 latitudine. Septem Triones versus. Montosa est, & siluestris. Quapropter plurimas alit ferae. Crocodilos etiam & Serpentes alatos. Ferax est admodum rerum omnium, quae ad humanam vitam necessaria putantur. pabuli vero feracissima. Tritico tamen caret. Sed milio abundat; quod crasso caudice cum sit, ad Septem pedes excreuit. Nasctur in hac prouincia, herba quadam stupenda magnitudinis vno caule, eoque recto, insurgens altitudine pedum quatuor ac viginri, arboris instar. Sed annua est. Folia habet ampla. Vnicumque florem, in caulis summo. Cuius floris color est fuluus. Forma vero circularis, coronae specie. Inueniturque, aliquis, cuius diameter sit trium fere pedum. Hic flos, leniter propendens, interdum conuersa ad solem facie, circumagitur, nocte reuertitur, orientem Solem excepturus. A qua re Hispanis Flos Solis, maxime in hortis Regis, cognominatur. Quidam, vetere Heliotropij nomi-

AD ANTON. AVGVSTINVM.

nomine, licet noua planta sit, adpellant. Semen similitudi-
ne nucum pinearum, sed mollius incolis edulium. Liquor
præterea, Terebyntinus caudice vulnerato, effluit quem,
vulneribus madere arbitrantur. Siluestres vites habet
hæc Península, verumtamen, nullas colit. Quamobrem vi-
ni nullus in ea vsus. Fotu homines vtuntur, ceruisia quam
adpellant, non absimili. Vultu sunt rotundo ac pleno ocu-
lisque peracribus. Comam nutriunt perquam prolixam.
Eam capiti circumplicant & ei sagittas inferunt. Viri o-
mnes, nudi femina, circa verenda pelles vestiunt. Cum
sinitimis diuersarum linguarum populis, belligerantur.
Arma sunt arcus, & iacula. Domus, rotunda, procerisque
constant arboribus palmarum folijs tecta. A quibus domi-
tus, & a lectis, igne constructo, muscarum incursum abi-
gunt. Plumas varij generis calculosque, virides ac rubros,
ex ossibus factos, in pretio habent. Vescuntur radicibus,
arborumque fructibus, herbis, ac piscibus. Butyri condi-
mentique vicem ys, piscium adeps supplet. Humani sa-
tis. Reges singulis præficiunt pagis. Liberos nullis discipli-
nis informant nec eos corrigunt. Vnam tantum coniugem
quis habet. nec fas cuiquam, habere plures. Furtis ta-
men sunt dediti. Eadem fama aurique foris in venis ex-
quirendi cupiditas. Britannos, qui nunc Angli sunt, impu-
lit: vt ipsi in Occidentis & Septem Trionum India regio-
nes nauigarent. Martinus enim Forbissarius, natione An-
glus, Nauarcha ab hinc plus minus sexennium, existima-
uit se reperturum fretum, per quod in mare Pacificum,
quod Surum vulgo dicitur, trauceret: inde autem, in Mo-
luccas Insulas in quibus Aromata nascuntur, & ad nos
dein vehuntur. Vt hoc tentat, & eo nauigat incidit in In-
sulam quamdam incognitam, & incultam, ab Hispanis

+++++

non

IO. METELLI PRAEFATIO

non exploratam • cui nec adhuc nomen indidit. Anglica quidem adpelleretur. In ea, eius comes splendentem glebam repperit. Hæc flata non parum auri fudit. Quamobrem, ubi in Angliam redisset euestigio, Elizabetha Regina iussit, eodem ipsum denuo nauigare, eique naues quattuor instruxit, & rei metallica peritos adiunxit. Ac mandat ne solum eam Insulam perscrutetur: verumetiam indaget, quacumq. vicina loca. Eius materia adtulit Regina, dolia centum, vt aiunt, ac viginti. Cuius Centumuirale pondus, vncias auri quinq. continet quæ vncia, nouem coronatis Gallicis aestimatur. Quo igitur vltterius ille, atq. diligentius, eas terras perlustraret: altero ab hinc superiore anno, duodecim nauibus in quibus lignea domuncula ad habitandum, sedesq. ijs locis figendum vehabantur ab eadem Regina instructus, tertium eo soluit, nimirum die Pentecostes licet solitus antea esset, sub initium veris, eo nauigare. Iter autem, sex hebdomadibus conficit ac totidem, in Angliam redit. Recta itaq. in SeptemTriones nauigat fretumq. ingreditur, inter duas rupes quod se dein, in mare porrigit. Cuius freti spe, vltra progressus repperit priore nauigatione, illam Insulam & homines Barbaros non indigenas sed, qui aliunde, eo piscatum venerant. Ignarus eorum lingua, nihil ex ijs rescire potuit. Secunda tamen nauigatione, oram legens Borealis & Oriëtalü America, vtrum ac feminam, cum nauigiolo cepit. Quod nauigiũ, rotundum erat & ex corio vituli marini forte, quia non tangitur à fulmine fabricatum. Id erat, quam celerissimum nec à nostris, sine submersiõis periculo, regi poterat Vierq. indyus, eo vituli corio, mira vestis arte. Hos homines, in Angliam, Regina duxit ubi perierunt. Sed frustra, ab hac nauis

liquet: quod Forliffe. ius eo postea non redijt, nec alius missus est. Indigena eius Insula, non solum sunt plane Barbari, sed etiam omnis humanitatis expertes. Sunt autē Barbari isti homines, procero admodum corpore. Sed colore qualis rusticorum nostrorum, qui victum sub Dio quarūt, adusto. Casariem ipsi viri, prolixam satis alūt. cuius extrema radunt, lapideo cultello. Mulieres, duobus nodis in oculos hinc inde propendentibus, crines implicant. residuum, nudo constrictum in ceruicem reijciunt. Earum nonnulla, pungunt mentum, frontem, & manus, acicula. & carnleo colgre, qui diu durat, imbuunt. Carnibus & piscibus crudis, vescuntur. nisi quod aliquando, sanguinem, & aqua parum, quae tamen, ipsis in potum cedit, adhibent. Glacies, quae veluti saccaro delectantur, aqua vicem supplet. His destituti cibis. crudas herbas humi repertas ferarum more, deuorant. Nullus apud ipsos mensarum, scriniorum, sedilium, aut mapparum, vsus. Digitos extremos, lambendo abstergunt. Canes, lupis haud absimiles. nisi quod, omnes fere sunt nigri. Eos carpentis iungunt & oneribus per glaciem trahendis, adhibent. Inutiles mactant, ac deuorant. Vestes, ferinis e pellibus, consuunt. Pro filo, nerui vuntur. Feris omnibus pelles ad frigus, quod fere perpetuum habent, arcendum detrahunt. In vestitu, qui semper ex pellibus fit, cucullum, & caudam inter pedes dependentem gestant. Quam caudam, amicitissimo cuiq. tamquam singularis tesseram beneuolentia, donant. Omnes vestiuntur femoralibus strictis. quae, à lumbis, genuum tenus, integre porriguntur. Tibialia terna gestant, pilis per hiemem introuersis. per astatem, foras. His cultros, aciculas, aliaque id genus, recondunt. Perisce-

lidum loco, suris et genibus, os praelongum adfigunt: quod, vna cum vincino, tibialia constringit. Pelles artificiose preparant. Replicatiles reddunt. His enim, opes eorum omnes, constant: non auro, vti ceterorum Indorum argenteae vel gemmis, aut aulais. Ex pellibus igitur res necessarias: vestes, ades, lectos, caligas, calceos, fila, vela, conficiunt. Habitant tuguriolis, balenarum pelle tectis. Siue in tentorijs, ex bipelle balenarum factis: quae, quaternis abiegnis ramis, in summo fastigiatis sustinentur. Eorum ianua, semper Meridiem spectant. Aliud quoque tentorii genus ex vna pelle ad pluuias arcendas, venationis, aut piscationis tempore, conficiunt. Cuius ostia, proscenijs similia sunt. Arcus ligneos, vnam longos, & neruis firmissimeinctos sagittas tricuspidas, osibus praemunitas iacula duorum generum & fundas pro armis habent: usque, dextre vtuntur. Naues eorum maiores corio teguntur. multos ligneos circulos, adfabre factos, intus habent hominum sexdecim, aut septemdecim, capaces. Minores vel lintres balenarum teruarumque pellibus conteguntur: textorisque radio sunt similes. vnoque vectore & remoto tantum, impelluntur. Itaque multis ex indicijs colligitur: Barbaros istos, nullum in Borea littoribus habere domicilium: sed regiones, Meridiem versus incolere. Ferrum quoddam, quo iaculorum cuspidas fabricant: cultrique, aliaque instrumenta nautica parum apta aliunde creduntur ab eis aduecta, cum quibus habent commercium. Rebus splendidis, & sonoris, valde delectantur. De ipsorum Religione, nondum quidquam compertum est. Anthropophagi videntur esse. Cadaueribus enim vescuntur & piscibus mortuis, etiam foetidis. Praeter araneas, nullum animal venenatum prouincia hac fert. Mus: tamen par-

quas acerrimi morsus, alit. Circa maris angustias, altissi-
 mis montibus profunda nube conspersis, herba quadam
 protenditur. muscum refert arborum. Lignis caret regio.
 Ceruis tamen abundat. Qui Asinina sunt pelle. Atque ca-
 pite & cornibus, nostros longe superant. pedibus boues a-
 quant. Lepores, lupos, vrsosque marinos, & omnis gene-
 ris feras, habet. Fluvios item, ac fontes. Sed aquas dulces:
 propter summam aeris asperitatem, & inclementiam: nul-
 las prater eas, quae ex niue, aestivi Solis calore liquefacta,
 manant. Homines, venatione tantum viuunt & his, quae
 terra sponte producit. Sanguinem ferarum, calidum bi-
 bunt & nihil, prater ventrem, curant. De Francorum i-
 gitur in Nouam Indiam nauigatione, Nouaque Francia:
 quae regio, loca, Septem noni Orbis Trionum magis pro-
 priis occupat: latissimeque protenditur: aliquid fortassis,
 adyiciendum esset. Sed solas Hispanorum & Lusitanorum
 prouincias indicare, nunc est animus. Vtinam vero, Poten-
 tissimus Rex Philippus: cum diligenter terrarum India si-
 tus indagari, & per Cosmographos in eam eo missos, de-
 scribi iusserit: tandem aliquando Meridionalem Indiae
 Continentem explorari, perscrutarique, curaret. Non e-
 nim ego dubito: quin haec India pars, plena sit Populis, ma-
 gnisque diuitijs abundet. Hoc itaque tam egregio fortiq-
 facto, & hoc quoque nomine, cum subditis pia firmaque
 componenda pace, per quam illustris: non solum longissime
 dispersos populos, Deique prorsus ignaros: in Christianorū
 commercium, ac cœtum, adduceret: quare, quid maius
 esse potest? verum etiam inde ipse sibi praeter ceteris omnibus
 Regibus, amplissimam viam, ad perpetuos immortalis
 laudis honores, aperiret. Sed de his indicis rebus haecenus.
 In quibus explicandis, Augustine, si tibi prolixior, quàm

IO. METELLI PRAEFATIO

*Praefationis vel Epistola ratio fortè ferat, videor: scito, me, partim historiae illius nouitate, partim cohortatione Bartholomaei Bodegemij, Iurisconsulti linguarum, doctri-
 naeque praestantia; & eius in hisce cognoscendis erudita dili-
 gentia, mihi longè charissimi. aded ad eam narrationem illectum prouocatumque fuisse. vt manum de tabula po-
 nere non potuerim. Ad Osorij historiam modo reuertamur.* **PRINCIPIO:** quod ad pietatem spectat: nulla bella vel fama auctore, vel Scriptorum monumentis ego, terra, mariue gesta memini: quae sanctiore, vt dixi, instituto suscepta videantur: quam quae Lusitani in Indijs administrarunt. Emmanuel enim Rex, nihilo minori Religionis studio incensus, quam animi magnitudine praeclitus: ea potissimum eo expediuit: quo Christi gloriam, id quod saepe repetendum est, eiusque numen ac nomen ijs in locis illustraret. & id ad illas Barbaras nationes, Idolorum, Daemonumque cultibus infames, extenderet, proferret, propagaret. Quo nomine iusta hac fuisse bella, merito putamus. Nec me fugit: nonnullos esse qui num iure potuerint moueri, dubitarunt. Quorum opinioni optimi grauisimique viri, propter urgentissimas causas, restiterunt. & exemplis quoque liquet: tam barbaras ac feras gentes, nulla humanitatis ratione, ad verum Deum cognoscendum perducì posse nisi primum expugnentur. & armis sub imperium ditionemque Christiani Principis, subiungantur. Dubium enim non est: quin ipsa, Deum adficient maximis & horrendis iniurijs atq. contumelijs: qui immanes Daemonum cultus habeant, vice veri Numinis multiq. scelera, contra naturam patrent. Eas vero iniurias Christiani minime omnium ferre debent: cum ipsos, omnibus in locis, &

apud

apud omnes omnis generis homines, Dei gloriam semper in oculis & habere necesse sit & ipsum Deum coram palamque confiteri. Negare quidem ipsimet videntur Deum qui sese, cum possint, is, qui cum adeo crudeliter impetunt, atque conuicijs dilacerant totis viribus, ac nervis, tamquam iniuria illata iusti vindices, non opponunt. Si enim, amicus amico iniuriam, quam queat auertere, fieri non sinit nisi iure meritoque reprehendi velit: quanto magis, ne Christo contumelia fiat, quam propulsare possimus à nobis laborandum est? Ac bellum non priuata, sed publica, Deique vindicta, censetur. Itaque: Lusitani totis is provincijs, in quibus trophæa fixerunt, nihil antiquius sibi duxere: quam ut, Deo duce, Christianam Religionem, in is, multo suo sanguine sancitam, fundarent. Hoc autem, quàm arduum, difficileque factum fuerit, satis ostenditur: quod nulla bella maiore contentione, ardoreque animi vehementiore, gesta fuerint: nulla in quibus, militaris fortitudo magis eluxerit. An non enim multa illi, prudentissime susceperunt, scientissime gesserunt, felicissime confecerunt? Magni ne vero quiddam, cedo videatur tam procul à suis, quibuscum manus cominus confere- res, quosque debellares, quasuisse? Tot ergo littoribus emensis, tot perlustratis incognitis horridisque regionibus: tot potentissimos reges, ac populos, pralijs, quàm cruentis, obsecro: laceffere? Neque enim spes vlla, inclinatis desperatisue rebus, vlla quidem prompti, presentisque subsidij, potuit tam procul à domo remotis adfulgere. Quamobrem, necesse habuerunt, omnem suam salutem in vna, secundum Deum, sua virtute, ponere. Maximum ergo fuit, subigere tantas, talesque gentes. Et quot, in-

terim, obiecta militi pericula? qui terrores superati? Quanta constatia? tot neglecta contemptaque, aestuosissimi mari tempestates? quanta fames etiam tolerata? Quare itaque animi robore varietas euentuum deuicta? Quoties, id autem quoties, quam saepe? Nam certe, non raro addidit: ut ipsi Lusitani profligarentur, vel etiam caderent. Victores tandem tamen, ad extremum redintegrata pugna: singulari Christi beneficio: vel tum maximè, cum omnia prope deplorata crederentur: euaserunt. Errant autem toto calo: qui opinatur, aut disputant: eos Populos, cum quibus Lusitani dimicauerunt, inermes & imbelles fuisse. Ab omnibus siquidem rebus: & instrumentis bellicis, tormentis, & armis: quibus bellum committitur duciturque: non secus ac nos: erant instructi. Neque: fortis, exercitato, veteranoque milite, caruerunt. Sed tales consecuti viatorias fuisse saepe, Lusitani: ut illa: quem ad modum multis nominibus ac rebus, videntur admirabiles: ita multis: qui aliorum, ex sua tantum, virtutem imprudenter aestimant: aut Maximi illius Dei opem in his non agnoscunt: incredibiles sint futura. Ego verò sic statuo: ac sentio: tantam gestarum rerum illarum varietatem, tantam magnitudinem: quanta praesidis humanis praestari non potuit, fuisse praesentia diuini numinis administratam. idque, proculdubio fatendum est. Quis enim: infinitam armatorum hostium multitudinem: a quam paucissimis Lusitanis, iniquo plerumque loco, & aduerso rerum statu pugnantibus: haud semel fusam, & ad internecionem casam, ac deletam esse: qualis Pacieci contra Calcutij Regem victoria: supra quam dici potest, non miretur? Ergo: quod ad Oforium Historia scriptorem spectat: non statim fides narrationi detrahenda: quia quis forte dubitandum esse, putet.

zet. Virum enim grauiorem, Augustine, semper eum fuisse non ignoras quam, ut quidquam falsis rumoribus collectum, aestimaret. Quare mihi ego pro certo persuasi: etiam si rebus gestis, quas describit, ipsemet non interfuit: nihil tamen ipsum ad posteros propagasse, nihil adtulisse: nisi quod a testibus egregia fide multo grauissimis comper-
 tum habuit: & quod magno cum iudicio, tum labore, ex Actis publicis, & Regijs; vel ex eorum Annalibus & Commentarijs, qui res ipsas gessere aut ab ijs, qui gesserunt, eas acceperunt. scripsere: coramque ei narrauere: decerpfit, et expendit. Quin etiam constat: Cosmographos Indiae Regios, nullam nauium gubernatoris narrationem exponere: qua iuramenti religione tum testibus, exceptione quod aiunt maioribus, non sit confirmata. Praclare quippe Polybius: Quemadmodum, inquit, Si quis oculos animanti effodiat: reliquum corpus, inutile fit: ita, dempta veritate, ex Historia narratio omnis est inutilis: nedum ceca. Cum igitur omnis Historia fundamentum sit, ipsa veritas: in eam vniam proculdubio contemptus etiam ijs, qui inanis gloriae stimulis perciti, se, vel gentiles suos, cumulatioribus laudibus extollendos esse, vociferantur vel maculam inuiti sibi, vel aliquo l, egregium scilicet, suum, suorumue fauoris omitteri, nimis ambitiose conqueuntur: incubuisse ne si vera de ijs viris, ac rebus non dixisset: in multorum hominum reprehensionem, id quod alioqui sibi necessario relinqui vidit, incurreret. Quis autem: nisi plane vecors, amens, aut scurra: se vltro, infamiae publicae periculis iaculisue, tentet obijcere? Neque, posteritatem fallere vir optimus: adeo diuinis litteris intentus: & in ijs tractandis, & explicandis, occupatus voluisse, credendus est. maxime quod est aetate iam praeuictiore: tum, quod Episcopi munere fungi-

tur. In quo persona, quam gerit, statu, & aetatis gradu
quem ad modum vita, morum, ac fidei gravitas & inte-
gritas, magnopere laudatur: sic etiam excellentior, quàm
in ceteris, maiorque, expeti, ac merito requiri solet. Fa- 6
cta, is, gestasque res breuiter, perspicue, libereque narrat:
earum initia, progressus & exitus, ostendens. Delibera-
tiones autem gerendarum earum rerum, sic explicat: ut
Consiliorum rationes tam Lusitanorum, quàm hostium
quoad licet, iudicio ipse praeditus acerrimo in aestimandis
hominum ingenijs, ac moribus perscrutetur. Primum:
quod hinc in aciem descenditur & ex ijs, res gesta ma-
nant, originemque suam trahunt. Deinde: quod, ijs expo-
sitis, ob oculos quasi ponitur: quid sapienter ac rectè sus-
ceptum sit: quid animose ac fortiter gestum: quid contra-
remisse, tenere, vel confidenter: & vbinam, quaque ex
caussa, tum quomodo, peccatum fuerit. Quoniam au- 7
tem non raro contingit: ut plures, in capiendis consilijs
inter se, vna eademque de re, sententijs dissideant: parti-
um momenta, quibus argumentis fulta fuerint exponit.
Neque enim ex rerum euentu, sed, ex consilio, quo res in-
stituta fuerint: de Ducis sapientia, aut temeritate, iudi-
candum est. Quare haec Consilia, nonnunquam insuper
examinat: seduloque discutit & suam ijs quoque sed so-
lum grauioribus in rebus: ijsque per paucis; sententiam
adycit. Ex cursu etiam narrationis, vbi datur, aliquan-
tum discedit: & digressiuncula, per quam breui quid in fa-
ctis, consilijsque probet, interserit aliquando: & cur, quid
improbet, aperit. Porro: cum oportunitas rerum: bella 8
quacumque moderetur: neque vlla alia bene ea gerendi,
facultas, hac maior, dari possit: eam suis locis indicat, im-

mo etiam à Lusitanis omissam quandoque reprehendit. Hæc autem facile non percipitur: nisi hostis rebus cognitis: atque, quod caput est, eius studiis, diligenter per exploratores perspectis. Quare Oforius, hac quoque parte diligentiam suam ostendit. Quibus rebus efficitur ut posteritatem & eos, qui nunc hosce libros legent: ille & rerum gerendarum prudentia instruat, quo sibi, rectis consiliis, in huiusmodi, vel non dissimilibus factis, cauere possint: & eos ad virtutem eius pulchritudine, per sententias, gravitate quadam insignes, ob oculos exhibita prorsus amplectendam, inflammet. Ad hunc modum exemplis, quomodo quadam Reipublicæ vulnera curari, & hominum vitia corrigi ac sanari possint: edocet. His autem rebus, numero tribus: ut sapiamus, & viri boni efficiamur, & vitia declinemus: quæ ad prudentiam, virtutem, & emendationem referuntur: omnis historia utilitas, continetur. Cuiuslibet autem historia scriptori, proposita hæc esse oportet, ut ea in animis hominum instillet: & eorum vitæ in vivendum consulat. Eximia denique, ac multiplici personarum, rerum, locorum & euentuum, ab leto vel infelici exitu: varietate hæc Historia perquam est illustris, & iucunda: eoque & multis alijs nominibus: omnium animos capiti, mirificeque delectat. Quid enim: quod ritus ac mores, ingeniaque diversarum nationum: ignotarumque gentium ac leges, & instituta declarat? Quenam in his Insulæ, provincie, vrbes, portus, loca, arces. Quis earum situs, ambitus, munitio: qui fines: qui in his exterræ quæ commercia: & eorum studia, adificia: quis eorum Princeps: quæ magistratus: quale imperium: qui Duces, qualis militia: qui hostes: quæ vires, potentia, & opes: quæ soli fertilitas, qui fontes, fruges, arbores, herbe: qui cibus: cæli salu-

IO. METELLI PRAEFATIO

britas religio, templa, sacerdotes eorum cantus, fides, magnificencia, qui cultus, ac vestitus, & alia huiusmodi describit. Neque non castra, & eorum metationes. Bellum quicquid, diffusionum, offensionum, odiorumque causas adfert. Eorum denique bellorum adparatus, stratagemata, velitationes, pugnas, commeatus, obsidiones, oppugnationes, expugnationes explicat. Neque coniurationes, insidias, prodiones, simulationes, suspicionesque, ac rumores, fileat. Legationes quoque, variorum Principum, ac Populorum, & missa munera, inducias, ac pacem, amicitiae concordiaeque sancita foedera, pactaque, proponit. Nam quid ego de concionibus in toto Historia opere, sparsis, & pro rerum ipsarum varietate, sapientissimè scriptis dicam? Quid de ijs maximè, quae cohortationem ad praelium committendum, ineundamque pugnam, habent? Quoniam verò omne eo maximè suum studium, ac nervos contulit: ut pietatem in animis hominum sereret: & expeditiones illas Emmanuel Rex, cultus, praecipuè Christiani propagandi causa, ingenti quidem spiritu, suscepit: nullam in illis narrationibus occasionem, locumque, consultò pratermisit, in quo, acres effusa pietatis & ad eam tuendam, & exercendam, & inculcandam, cohortationis aculeos non reliquerit, & ad virtutem colendam quasi faces admoverit. Rerum omnium successus, siue lati, siue tristes, ij adciderunt totos, ad vnum, tanquam eorum auctorem, Deum, eiusque gloriam, & eodem clarorū hominum laudes rettulit quasi vna, diuinas res, & humanas, explicet. Quidquid enim facimus, loquimur, differimus, consultamus, legimus, scribimus, addiscimus, aut etiam cogitamus: eò recta, si py, verique probi esse re ipsa volumus: studia in his nostra colliment, necesse est: ut, unde & nos siamus

in meliores. & alij quoque, tales vt à nobis reddantur efficiamus. Qui vnus nobis, omnibus in rebus finis. & artium ingenuarum omnium, quæ docentur. Historia in primis scopus esse præcipuus debet. Minime vero prætereundum est: bella illa, quæ dixi non solum Emmanuelis Regis ærarium, nouis partis vectigalibus, auxisse atque Lusitanis nouas opes adtulisse: sed toti nostro Orbi fuisse perquam vtilia. & etiamnum existere. Præterquam enim: quod Christianis, nouum iter, ad Orientis & Indiæ, quæ amplissimas, atque diuissimas regiones. antea numquam tentatum. aperuerunt. vnde à multis, lucrosa commercia institui possint: Christus etiam per ea, rudibus ijs Populis, hætenus haud obscure prædicatur. atque funditus euersis Damonum, quos solos ij colebant, idolis liberrime, magnoque cum fructu, docetur. Quo gloria fructu ac laude nullus, à Christianis, excellentior excogitari. nullus

Deo quoque gratioꝝ contingere a nobis potuit. Iam vero: cum ea, quæ ad hominum actiones pertinent. Varro, omnium Romanorum eruditissimus, initia natura secutus in homines, in loca, in tempora, & in res, partiatur quidquid enim agitur, & personis, & loco, & tempore, & ipso agendi genere, continetur: hinc igitur quattuor Historia tractandæ formas siue rerum, in ijs, ordines, oriri, duci, constet: vnā, quæ hominum vitas. singulorum prioribus succedentium ordine, seorsim descriptas complectitur. alteram quæ locorum: tertiam quæ temporum seriem, sequitur: postremam. quæ similia facta, ac dicta, in quadam, a vitis ac virtutibus inscripta, distinctaque capita, coniicit: mihi prima illa quidem forma quæ Principum virorum præcipue Caesarum, ac Regum, vitas, explicat; idcirco maxime semper probata est, & digna quidem summa egregia

IO. METELLI PRAEFATIO

Etque laude: quod ad eos prudentia & moribus institu-
 endos, qui Rempublicam vniuersam administrant, vel
 eius Principes futuri sunt: ceteris utilior, & adcommoda-
 tior, haud leuibus ex causis, esse multorumque iudicio
 videatur. Nec enim magis quid Principi cuiquam viro
 sit imitandum, quidue fugiendum, adparet. liquere enim, ad
 omrium usum utilitatemque, potest: quam eius exem-
 plo, qui tale quidquam patrauerit. quod vel homines fu-
 gere oporteat, vel emulari. Quoniam exempla: si quis a-
 nimo ea verset: fortius penetrant. & haerent memoria: at-
 que diligenter narrata, vel exposita: quia, quod exemplo
 fit, iure etiam quodam fieri, plerique iudicant. praecepto-
 rum vicem subeunt. Duplex autem viri Principis vita 17
 est, ac persona. priuata nimirum, & publica. Priuata:
 corporis, animi, ac fortuna bonis, aestimatur. In corpore:
 temperamentum & constitutio, spectatur à qua: robur,
 valetudo, vita longinquitas, morbi, pericula, mors. Ad a-
 nimum referuntur & virtutes & vitia: nec non, ad ea pro-
 persio. Mens item, ingenium, ac mores. Fortuna: omnis
 generis opibus censentur. Hoc in genere felicitas, adflicta-
 que res, sita sunt. Eoque pertinent: coniugium, liberi con-
 sanguinitas, adfinitates, amicitia, familiares, clientela, &
 principi subditi. Hostes praterea, expeditiones, victoria,
 triumphus, honores, atque peregrinationes. Quid horum sit
 in Principe, tum quale: Historia persequitur. Publica ve- 18
 ro Principum vita, latius patet. Nam: quid, eam perso-
 nam ille gerens tum domi, tum foris & constituta pax
 & bello suscepto gesserit: ipsa continet. Tria verò, in con-
 stituenda, gubernandaque Republica: Principi viro, pra-
 ceteris, incumbunt. Nempe Religionis procuratio: civili-
 um: rerum, ac iustitia, cura: & armorum, terra marique,

expeditio. Ad hac ni fallor reliqua Reipublica munia tota, reuocantur. Qua omnia, vtriusque vita, capita. Osvrius in Emmanuele Rege, suo quidque loco diligenter persecutus annorum in Historia ordine seruato. perstringit. Regnum autem Emmanuel administravit, annos sex continuos, ac viginti. Non solum igitur qua bella in Africa & India terra marique, per Legatos Rex gessit: & quid illos, & quibus ex causis per litteras, ad eos cum mandatis datas exsequi voluerit, explicat: verum etiam quomodo domi, pacis artibus excellens, Regnum gubernarit: quid egregie, grauit, acute, scite, prudenter, pie sapienterque dixerit: quas legationes quibusque de rebus & quam gratibus, & à quibus, ad se missas audiuerit quid responderit. quas item ad alios summos Principes, ac Reges, insituerit. Quo in genere, inter ceteras illa est, ad Alexandrum Sextum Romanum Pontificem: qua Princeps religiosissimus, Ecclesia rebus prospici, & Sacerdotes à vita luxu, morumque licentia ad continentia sanctimoniamque disciplinam, reuocari; postulauit. illaque, ad Leonem Decimum cum muneribus, & Elephantem. Mibi igitur; vel hoc solo nomine, non vulgari laude digna, hac Osvrii Historia videtur. & ob id denique quod omnes Emmanuelis Regis tam priuatas, quam publicas actiones, tanta cum diligentia narrauit. Fuit autem is Rex, omni virtutum genere cumulatus. Vltro autem nobilitas, vbique fere gentium, eo contendit: vt Principis sui mores vel ex consuetudine, vel amore virtutis, vel occulta quadam vi, ingenique similitudine, vel adulandi studio sequi soleat. Vni vero omnium hominum maxime Lusitani, & Regem suum adyrantur, & amant vehementer. Quare minimè dubito: quin, per quam multum,

In hac Historia, ad res praclaras saltem memoria proximi
 superioris temporis excitentur. Iam praeter rerum eam 26
 magnitudinem, qua omnes ad Historiam legendam inui-
 tat, qui latinis litteris sunt exculti in hac eloquentia ner-
 uos, ac robur, agnoscent. Si enim eloquentia definitur, pru-
 dentia dicendi: eam nullos in his libris desideraturos esse,
 confido. Ita siquidem, tantoque artificio Historiam conte-
 xuit: ut, ex gestarum rerum causis, & circumstantiis,
 quas studiose narrationibus, ubi licet, vel aliud agens, in-
 serit: haud obscure significet: num aliquod a nobis imperi-
 um tum quale & quam longe ab hoc Orbe, remotis in
 provinciis, disitum: atque quibus e seminibus procreare
 possimus: deinde quibus id artibus & institutis, adolescat:
 ac postremo quibusnam rationibus conseruetur. Quae sa-
 pientiae lumina ad tute legentibus, sese quantum sentio
 in omnibus huius Historiae partibus, clara quadam luce
 produnt. Quantum ad elegantiam stili pertinet: verbo- 21
 rum electio, proprietates, splendor, & copia: sententiarum
 vero grauitas, varietas: orationis denique totius, qui au-
 res implent, numeri: qualis ea, quantaque sit: satis, super-
 que testantur. Ornamentorum tamen non plus habet, quam
 rei poscit expositio. Historia enim, non solum, res, uel ora-
 tionem studiosius quam decet, elaboratam: verum etiam,
 nimia excultam elegantia prudentiam contemnit. Et si-
 gatur Orosius, alijs in libris nonnumquam copiosior est: id
 quod ei insitum a natura videtur: in hac tamen Historia
 cauit: ne verborum multitudine: tamquam graui aliquo
 pondere vim & neruos orationis elideret sua, vel obrue-
 ret. Nam libens eorum sententiam amplector: qui, omnes
 Latinos scriptores, qui in eloquendo copiam adfectaue-
 runt, ineptos sibi videri aiunt: vno tantum excepto Cice-
rone

rone. Quam ob rem: nihil amplius, de his, dicam. Neque multis edisseram: quantopere sit vtilis, tum necessaria Historię omnis cognitio, ijs, qui Rempub. administrant. Hoc enim apud omnes homines ac gentes, quā mōribus, ac legibus reguntur in confesso est. Neque eius laudes ex ceterarum artium, cum ea, comparatione copiose, ambuioseue, proponam. Breui hac tantum narrabo. Hominem esse ad res duas natum: ad intelligendum videlicet, & ad agendum. Historia autem, praestantissimorum hominum consilia, tum facta ac dicta, quibus omnis Reip. forma sese nobis exhibet, & quibus illa continetur, & constituitur.

23 commemorat. Itaque constat: Alexandrum: ut infinitos alios omittam: ita Cyri disciplina, quam ex Historia cognoverat, fuisse informatum: ut, vitæ actiones suæ, ad eam componens: a rebus gestis, Magnus euaserit. Scipio Africanus, ex ea etiam, ad militaris gloriæ culmen est euectus. Ea tamen non tam est vera: quam ad fortissimi, iustissimi que Regis ideam, est expressa. Iulius vero Caesar: Alexandri Magni præclaris rebus gestis excitatus ad eam laudem dicitur: quam est consecutus. Nam certe plurimum interest: ex Historia: Clarorum virorum voluntates, curas, cogitationes, vitæ splendorem, laudis cupiditatem virtutis ardentissimos amores, perdiscere. Eadem porro totius Antiquitatis memoriam, vna continet: nec non eam vniuersis: tanquam in speculo: ad imitandum conspiciendam præbet. Per hanc ergo: Populorum omnium, res gestas cernimus. & ex ijs, omnes rectè gerendæ Reip. rationes nobis quarimus: non certe Philosophorum commentitijs præceptis delineatas: sed verissimis coloribus, & imaginibus expressas, & exemplis. Quæ si careremus: tenebris obruta nobis omnia procul dubio iacerent. Immo: pueri, ut ille ait, omnes

esse-

essemus. Quid quod inuictissimorum Imperatorum ac
 Regum ceterorumque Principum sanctissimorum quoque
 Christiana nostra Religionis Martyrum acta, resque gestas
 obliuio consumeret? Denique: nulla laus, nulla gloria qua
 homines ad praeclare quid audendum, vel quidquam for-
 titer et magnanime gerendum, inflammarentur extaret.
 Itaque hac sublata non viuerent vel Maximi illi viri, mor-
 tui. at ea sola, modo viuunt. non Reges non duces non reliqui
 ulli, propter virtutem iure laudati in ore posteritatis per-
 sonarent. Nos certe duce Veteris Nouique Foederis Hi-
 storia: Deum ipsum agnoscimus, Christianamque Religio-
 nem: ex ea sola, palam, aperteque quo quid maius est? pro-
 fiteamur. Quare: communi omnium consensu merito magi-
 stra vitae, testis temporum, nuntia veritatis, ac lux virtu-
 tum omnium ut est: sic etiam adpellatur & esse iure credi-
 tur. SED ut ad te, ex tam longo interuallo, redeam. Au-
 gustine: cum hac Osonij Historia, tot ornamentis excellat:
 pati non potui: nostros homines, ea diutius propter ma-
 gnas utilitates, quas, ut arbitror, ipsis adferet, carere. At-
 que etiam vna cupiebam: eisdem tot res admirandas, qui-
 bus Lusitanorum gloria clarescit, reddere notiores: quo-
 rum qui legent illorumque virtutem, clare perspiciant. & quae
 decet, probent, colant, amplectantur. Nam quoniam ea
 res, haecenus Lusitanica tantum, vel Hispanica, nostris
 peregrina, lingua scripta sunt: vix intelligi prater quam
 a paucis potuerunt. Quod si qui exteri, res Lusitanas ad-
 tingerunt, paucique sane sunt admodum idque, adeo dubia
 plerumque fide fecerunt: ut saepe tota errent via. Existimo
 quidem hoc meum factum, Illustrissimo Principi, Henri-
 co Cardinali, haud ingratum fore. Cum enim omnes, ei
 clementiam ac prudentiam. & in administrando Lusita-
 nis

nia regno, summam iustitiam, equitatemque tribuant: e-
 grè, vt opinor, haud feret tot Emmanuelis patris trophæa-
 quorū, vii filius, legitimus est hæres • apud nostros, hac
 Historia celebrari. Non enim vni cuiquam nationi hac Hi-
 storia, de tot rebus fortiter gestis • cum ad sempiternam to-
 tius Christiani nominis laudem pertineāt • scribitur: sed
 quantuplurimis, vel potius vniuersis. Osorium autem non
 improbaturum, puto. Eam enim scripsit • vt omnibus pro-
 desse possit. Porro: hinc intelliget: me amorem, quo cum e-
 3 go sum semper prosequutus, constanter retinere. Quam ob
 rem: ne tu mihi vitio vertas • abs te, iure peto: quod hanc
 Præfationem ad te scriptam, eius Historia: tamquam bre-
 uem de vtriusq; India rebus commentarium præfixi. Me
 siquidem, semel oportuit • longissimas ad te scribendi mo-
 ras • in ita aliqua, noui litterarum initiij ratione • tantum,
 4 inquam, tot annorum silētium, audacter rumpere. Quod
 si me tamen reprehendes: Osorius certe, caussa cuius agi-
 tur, se tuebitur. esseque mihi poterit optimus omnium pa-
 tronus. Quod vnum postremo superest: ego quidem • Augu-
 stine: a nonnullis grauib; viris, qui istinc ad nos ex Aula
 Regia redierunt: pro certo intelligo: & te, & Osorium in
 Episcopi munus atque dignitatem, sic incumbere: vt vos
 communi omnium voce, præclaram egregia pietatis lau-
 dem ferre, valdè prædicent. Hoc ante multo Pantagathus
 noster Octauius, cognomento Pater, de te, dum viueret,
 mihi per litteras significauit. & Vincentius Parpallias Em-
 manuelis Philiberti Allobogrum Ducis proximis superiori-
 bus annis ad Pontificem Legatus saepe confirmauit. Qui
 nuntius: quanta me letitia perfuderit ex mea in vos obser-
 uantia iudicare poteris. Sic autem refertur: vos: te nimi-
 rum apud tyros, Iherdenses: Osorium • apud suos Siluenses:

IO. MET. PRAEF. AD ANT. AVGVST.

Sacrarum litterarum lectioni totos esse deditos: Te vero Augustine: cum Iuris peritia excellas, & id monumentis tuis illustraveris: praeclara quadam, qua ad id etiam ornandum & ius Pontificium, Conciliaq. Ecclesia vniuersa, plenius explicandū, pertinent: exadificasse. Vos itaq. sanctis ad Deū orationibus, pro salute Reip. fundendis defixos: Diligēter etiam Populum, de sacris rebus docere. frequentibus ac pijs concionibus & per vos, & per alios a vobis suffectos habitis. Postremo vos multis Christiana Charitatus officijs de quamplurimis hominibus perquam bene mereri. Quo nomine vobis supra modum gratulor: mihiq. gaudeo ac letor. Quis enim nescit: officium omne Episcopi in sacrorum Biblicorum & verorum interpretum eorundem, lectione: assiduis ad Deum precibus, meditationeque & in sanctis habendis de Dei cultu, doctrina, & Ecclesia disciplina, concionibus exercendaque in vniuersos benignitate, pietate, charitateque Christiana planè consistere? Quidquid tibi prater ea, Augustine temporis, & otij conceditur: id totum, in Antiquitatis, veteribus illis tuis studijs, ad omnium vtilitatem, consumis. Denique non solum eruditis hominibus ex instructissima tua Bibliotheca praestantissimorum scriptorum libros: inter quos, & a te prudenter, eleganter, ornatè, doctèque scripti, meritò referuntur: suppeditas: verum etiam multos ex ijs, tuis sumptibus, nonnumquā, adi curas, Osorius etiam, non cessat scribēdo testari: nō minus otij sibi, quā negotij habendū esse rationē vir certè vti grauis sentētij, et illustris verbis, multa dignissim⁹: cuius egregio stilo, et calamo dū aliena cū laude, sui nominis immortalitatē coniungit sapientissimi Regis, atq. fortissimorū Ducū, res gesta cōscribantur.

CALENDAS QVINCTILIS CLX. IO. LXXX.

COLONIAE VBIORVM.

REINERI MATHISII
BATAVI, AD LECTOREM.
O D E.

IS Lusitana gentis, in India,
Res scire gestas, bellaq, Barbaris
Illata Regnis; & subactos,
In Lybica Regione Mauros:
Vis & repertas nauibus insulas;
Et scire mores, iutraq, gentium,

Pugnax Iberus quas coegit,
Ire suis famulas triumphis:
Doctos disertis, Lector, Osorij
Euolue libros, assidua manu;
Ex hoc amœno fonte, summa
Vtilitas fluet, ac voluptas.
Hinc multa discas, quæ neq, saculis
Vnquam fuerunt nota prioribus,
Nec visa. Miras longus artes
Repperit, & meditatur vsus.
Inuenta nuper sunt noua sydera.
Caliq, tractus, & maris ambitus
Incognitos auo priori,
Posterior patefecit ætas.
Antiquitas si iacet Iasonem;
Quod primus alta litora Colcidis
Lustrarit, Euxinum laceßens
Thessalica pelagus carina:
Quis non Iberos ad vaga sydera,
CANVM QVE, summis laudibus quæbat?

Totum, breui qui circūiit
 Hesperia rate, Victor, Orbem.
 Non rēca vasta murmura Tethyos,
 Minasq; celi, non Aquilonias
 Exborruit C A N V S procellas,
 Nec scopulos maris astuosi.
 Anno, sed illi prospera tertio
 Fortuna letos praestitit exitus.
 Tum namq; salua naue, ventis
 In patriam redijt secundis.
 At Lusitanos quid referam Duces?
 Qui, post repertam clasibus Indiam,
 Fortissimè, terra, mariq;
 Indomitas domuere gentes.
 Quam sapè, duos, G A M A superstiti,
 Victor fugauit milite Barbaros,
 Et turbidum, quàm sapè Gangem,
 Sanguineis rubefecit vndis?
 Quàm sapè, solus, pectore masculo,
 Fortiq; dextra, non numerabiles,
 (Securus aspirante Christo)
 Sustinuit P A C I E C V S hostes?
 En nunc: Eoa pars bona Persidis,
 Nunc & Sabai, Mauraq; natio,
 Sinaquè victi; subdiderunt
 Hesperio sua colla Regi.
 Iam Christianis torridus Aethiops,
 Victusq; paret Rex Calecutij;
 Hic classe formidatus, ille
 Missilibus, melior sagittis.

*Iam panè Christi venit ad vltimos
Mundi patentis gloria terminos:*

*Christiq; totum Numen Orbem,
Et populos stupefecit omnes.*

*Hinc Lusitanos, aurea tangere
Alto videmus sydera vertice,*

*Qui tot sibi Regnis subactis,
Perpetuam meruere laudem.*

Sed aptiori, fusius, ordine

Hac persequetur doctus Oforius:

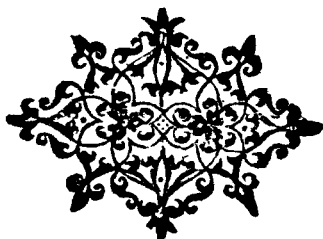
*Huc, huc ades tandem iuuentus,
Pierij's operata Musis.*

Hac Tullianis plena leporibus

Sunt: atque Cedro digna volumina:

Vt aris hac noctes diesque

Historia, studiose lector. '

HIERONYMI
OSORII LVSITANI,
SILVENSIS EPISCOPI, DE
REBVS, EMMANVELIS REGIS
Lusitaniae inuictissimi, virtute & auspicio ge-
stis, Libri duodecim; Ad Clarissimum,
Sanctissimumque Principem Hen-
ricum, S. R. E. Cardinalem,
Regis eius Filium.

LIBER PRIMVS.

TSI ea mente sum, Henrice, Sanctissime Princeps: vt vix quidquam arbitrer esse historia, vel ad prudentiam comparadam vtilius, vel ad virtutem excitandam vehementius, vel ad sananda Reipubl. vulnera salutaris, vel ad oblectamentum vitæ iucundius; & ab amicis meis

æpius admonerer, vt res nostrorum hominum literis Latinis illustrarem: ab eo tamen studio vehementer abhorrebam. Nam cum alia multa me ab eo deducerent, duo præcipue deterrebant. Vnum erat fidei faciendæ difficultas, alterum offensionis concitanda periculum. Si enim fidem non facerem, erat mihi vanitatis infamia subeunda: si verò quorundam ambitioni minime

nimè satisfacerem, odium in me acerbum & immane concitandum. At, vt est captus hominum, id plerumq; euenire cernimus, vt tantum quisque credat, quantum se viribus aut ingenio præstare posse confidit. Quidquid verò communè vſitatæ virtutis, & industriæ modum superat, id nullo modo prorsus admittit. Contra verò, qui nullum modum ambitioni statuunt, ægerri-
mè patiuntur, si eorum gentiles minimè fuerant im-
modicis laudibus illustrari. Quod cū apud alias natio-
nes fieri solitum sit, tum apud Lusitanos tantam ple-
rumq; offensionem historiæ scribendæ munus offert,
vt omnium tela in eum, qui tantum facinus audet, ad-
hærescant. Id quidem non ita pridem satis experti su-
mus in historia, qua Damianus Goësius res, virtute &
auspicio, & incredibili felicitate Emmanuelis Regis
inuiſtissimi, Patris tui, gestas patrio sermone comple-
xus est. Res, inquit ille, maiorum meorum non perin-
de, atque illorum merita postulabant, exornauit. Alius
verò, labem generi nostro, & antiquo splendori nobili-
tatis aspersit. Alius postremò, hoc aut illud, quod erat
ad laudem nostri nominis insigne, prætermisit. Quod
si hominis prudentis est, alienis periculis admoneri,
hoc vno certè exemplo potuissim ancipitem scriben-
di euentum perhorrescere. Aliud etiam incommodum
accedebar, quòd etiam ipse, vt officium meum me face-
re admonebat, rebus diuinis, pro mea parte tractandis
& explicandis, intentus: neque conuenire arbitrabar,
vt à cælo deductus, terras nimis intuerer, hoc est, vt di-
uina, dū res humanas illustrare conor, intermitterem.
Sed quo plura me impediabant, ne scribendæ historiæ
munus attingerem, eò clariùs cerni poterit animus
meus, studio ardentissimo tui nominis & amplitudi-
nis inflammatus. Nam cū tu me per literas, non qui-
dem imperio cogeres (quod facere pro iure tuo potuif-
ses) sed, quæ tua excellens atque planè diuina benigni-
tas est, amice rogares, & moneres, vt Regis patris tui hi-
storiam scriberem, illiusq; nomen apud exterarum natio-
nes Latinis literis ab obliuione vindicarem, me conti-
nere non

nere non potui, quin id munus continuò susciperem:
 Ut autem id facerem, multa me simul inuitabant. Pri-
 mum enim voluntatem tuam nullo modo poteram si-
 ne crimine impietatis aspernari. Deinde indignissimū
 arbitrabar, Emmanuelis nomen apud Lusitanos tan-
 tum, & non per omnes Reip. Christianæ nationes cū
 omnium admiratione vagari. Tum etiam id mihi a-
 cres stimulos admouebat, quòd in hoc opere non tam
 res humanas, quàm diuinas explicandas suscipiebam.
 Ut enim Emmanuel diuino consilio ad regiam ampli-
 tudinem euectus fuit, ita quæ designauit, quæ molitus
 est, quæ imperio illius gesta sunt, ad Dei benignitatem
 referenda sunt, multæq; res admirabiles præsentis numi-
 nis viribus administratæ, ita, vt ei, qui fidem illis habe-
 re noluerit, perfidiæ & impietatis suspicio recipienda sit.
 Ut autē id facilius exequi possem, Damianus Goes præ-
 stitit. Is enim magno labore, vigilantia & industria ea
 ex quamplurimis epistolis & cōmentarijs eruit, & mo-
 numentis suis memoriæ commendauit, quæ ego mini-
 mē potuissem sine summo otio perferutari. Multa etiā
 ex aliorum scriptis & sermonib. accepta, memoria cō-
 tinebam, quæ minimē silentio prætereunda iudicauī.
 Sed quia in his libris nostros homines aliquando Lusi-
 tanos, aliquando verò Portugalēses appellare solemus,
 huius varietatis breuiter reddenda ratio est. Portugalix
 nomen, vt Andreas Resendius, vir doctissimus, apertè
 demonstrat, à portu Cale (sic enim appellabatur olim op-
 pidum ignobile, quod Durio flumini imminebat) du-
 ctum fuit. Cale namq; erat in colle sitū. Portus autem
 piscationis gratia frequentari cœpit. Eam verò commo-
 ditatem hominum multitudo sequuta, vndiq; conflu-
 xit, vsq; eò, dum ciuitas opulentissima fieret, quæ Por-
 tugalix deinde nominari cœpit. Inde verò totum re-
 gnum nomen obtinuit. Continet autem Portugalix
 regnum non exiguam, vt Paulus Iouius parum confi-
 deratè dixit, antiquæ Lusitanix parrem, sed valde ma-
 gnam. Pars enim Lusitanix, quæ ad regnum Portuga-
 liæ pertinet, & flumijs, Ana atq; Durio continetur, plus

trecentis & viginti passuum millibus in longitudinem
 patet. Adijcitur deinde Callæcia Bracarenfis à Septen-
 trione, quæ Dúrio & Minio definitur. Ad ortum verò
 Solis sunt aliquot etiã ciuitates trans Anam, quæ Por-
 tugalix regno continentur, ita vt sit non minus è Cal-
 læcia & Bætica Portugalix finibus adiectum, quàm ex
 antiqua Lusitania detractum. Quod si Portugalix no-
 men ex vno oppido fuit, temporis progressu, in totum
 regnum deriuatum, simili ratione consentaneum fuit,
 vt ex tam magna Lusitaniæ parte, Lusitaniæ nomen
 in totum regnum duceretur. Quò minùs igitur vtro-
 que nomine vtamur, interdictum nobis minimè puto.
 Sed hoc nò magni refert. Illud, quod est præsentis ope-
 ris, hortor & admoneo omnes, qui hos libros euolue-
 rint, vt animis secum reputent, quam variæ res & vehe-
 menter admirandæ sint à nostris hominibus, intra sex
 & viginti annos (tot enim, aut paulò plus hæc historia
 continet) effectæ: quæ maria, quæ littora, quæ regiones
 exploratæ, quæ bella contra Reges potentissimos, inui-
 cta virtute gesta, qui terrores neglecti & contèpti, vt in-
 telligât, non esse tantarum rerum laudem hominibus,
 sed Deo, qui præsentiam suam nostris sæpè declarabat,
 summa ratione tribuendâ. Quod tum multò clariùs ap-
 parebat, cum interdum sic eueniebat, vt ipsi Lusitani si-
 bi nimium præfidentes, ab hostibus eisdem vincerentur,
 vt intelligerent, inanes hominũ conatus fore, qui
 nò fuerint cœlesti præsidio suffulti. VT AVTEM hinc,
 HENRICE PRINCEPS, sicut enim ordo rerum flâgi-
 tat, exordium capiamus: IOANNES, hoc nomine se-
 cundus, Portugalix Rex, cum lento atque diuturno
 morbo languesceret, cõtulit se in extremam Lusitaniæ
 partem, ad Austrum pertinentem, Oceano ex ea parte
 definitam, quam nunc Algarbium appellant, vt aquis
 calidis admodum salubribus morbũ depelleret. Erumpunt
 autem aquæ illæ in conualle, nò amplius sex aut
 septẽ miliarijs à mari disiuncta, è silicibus & reliquis bal-
 neis, quæ sunt in Lusitania, summo omnium cõsensu
 præferuntur. Eo tamen remedio frustra tentato, factũ
 est, vt

RES EV-
 ROPÆ.
 Ioannis Lu-
 sitaniæ Re-
 gis morbus
 & mors.

est, vt morbus indies ingrauesceret. Nec absuit suspicio, Ioannem lento veneno, quod imprudens hauserat, paulatim intabuissse. Itaque cum mortem appropinquare sentiret, in Algarbij oppido, quod Aluor appellant, & multi positum Hannibalis esse putant, testamentum fecit, quo Emmanuelem, qui illi frater patruelis erat, *Ex testamēto regni* hæredem instituit: ad quem regnum, quamuis Ioannes *heres Em-* intestatus obiisset, erat iure peruenturum. Erat enim *manuel.* Emmanuel Fernandi filius. Fernandus verò erat germanus frater Regis Alfonsi, cuius Alfonsi Ioannes filius extitit. Cum igitur Ioannes nullum filium ex vxore legitima susceptum haberet (Alfonfus namque vnicus illius ex vxore Leonora filius in adolescentie flore Scalabi, quæ ciuitas nunc appellatur Sanctarena, ex equo incitato proiectus, mortem obierat) necesse erat, vt Emmanuel regni hæreditatem cerneret. Georgius namq; Ioannis filius, propterea quòd nothus esset, quâuis illius mater fuisset valde nobilis, legibus & institutis regni hæres esse non poterat. Hoc tamen, quod erat Emmanueli iure debitum, fuit summa Ioannis ipsius voluntate comprobatum. Emmanuelem enim nō tam propter sanguinis propinquitatem, quam propter regie virtutis indolem, quam in illo cernebat, egregiè carum habebat, & quibuscunq; poterat ornamentis, illius dignitatem amplificabat. Accedebat, quod vxor illius Leonora, singulari virtute, pietate, atque religione fœmina, Emmanuelis soror erat, fratremq; amore singulari prosequabatur. Testamento factò; & sacris omnib. quæ ad animum expiandum pertinebant, ritè procuratis, ita excessit e corpore Ioannes, vt in illa extrema vitæ perfunctione, insitæ virtutis & pietatis insignē significationem daret. Fuit enim vir ille clarus & excelsus, infestus improbis, bonis propitius, iustitiæ cupidus, & in omni genere virtutis admirandus. Erat præterea acer & strenuus, & in re militari non pauca dederat egregiæ fortitudinis & industriæ documenta. Tantaq; erat illius animi magnitudo, vt quamuis corpore in patria consistere, mente tamen orbem terrarum peragraret,

Scalabis ciuitas, nunc Sanctarena.

Ioannis Regis elogium.

agraret, multaq; animo frequenter agitarer, eaq; moliretur, quæ, si non fuisset immatura morte sublatu, nomen illius clarissimum reddere potuissent. Fortes viros amabat, vsq; adeò, vt quidam reliquas vitæ maculas nomine virtutis militaris eluerent. Ignauos autem atque desides ita contemnebat, vt homines non duceret. Perfecit autem, vt qui magnis opibus insolentius efferebantur, illius in vindicando seueritatem pertimescerent: & qui propter humilitatē obnoxij erat iniuriæ, præsidio illius vitam securè traducerent. Attulit ille quidem multis viris nobilibus necem, & Principes etiam sibi cōiunctos interfecit, quos animaduerteat aut parum obsequentes esse, aut perniciem in illum machinari: sed id nisi fecisset, neq; Regiam dignitatē tueri, neq; vitam conseruare potuisset. Valebat multum ingenio, plurimaq; ab illo argutissimè dicta referuntur: ex quibus intelligitur, quantum illius acumen extiterit. In Regum consilijs, de quorū fide dubitabat, explorandis, erat mira quadam sagacitate præditus: multosque viros primarios multis in locis beneficijs sibi arctissimè deuinctos habebat, per quos omnia, quæ Reges in illum moliebantur, multò antè, quàm ei nocere possent, cognoscebat, vt eorum consilijs obsisteret. Populi non tam illum vt Regem verebantur, quàm vt parentem amabant. Eorum enim commodis animo patrio consulebat. Hæc autem illius sententia meritò laudari solet, cum diceret, sibi non tam propositum esse, vt operis hominū ad aurum quærendum abuteretur, quàm vt aurum quæreret, vt opibus suis hominum inopiam subleuaret. Cum accepisset, esse volucrem, quæ rostro pectus dilacerat, vt pullos serpentum morsibus exanimatos, sanguine suo profuso in vitā reuocet, eiusdem volucris imaginem suis insignibus adiugendam curauit, vt ostenderet, se esse paratum pro suorum salute sanguinem suum profundere. Ex omnibus tamen virtutibus, quibus illum præditum fuisse commemorant, nulla fuit admirabilior singulari quædā pietatis & religionis studio, quo mirifice flagrabat. Nunquā enim

cum

cum neq; turbulenta negotia, neq; coniurationes contra illum factæ, neq; malorum omnium tempestates à rebus diuinis summa cum religione procurâdis abstraxerant. Denique Princeps fuit, vt meritò videatur illius nomen sempiterna memoria celebrandum. ILLI mortuo, fuit summa cum celeritate ad Emmanuelem nuncius allatus: quem cum tam multis lachrymis accepit, vt satis appareret, eum non tam regni hæreditate letari, quàm ex morte Principis optimi, & sibi coniunctissimi dolorem excipere. Erat autem Emmanuel eo tempore annos natus viginti & sex, & Salatiæ se continebat, in quo tunc oppido Regina Leonora soror illius, atque Ioannis vxor, morabatur. Ibi igitur more & instituto maiorum fuit Emmanuel, rex solenni ritu omnium consensione declaratus. Quod quidem munus sibi nō segniter obeundum existimauit. Erat enim & ingenio, & studio, & disciplina vigilantissimus. Itaque cum multa confestim regno salutaria instituisset, tum nihil sibi maiore cura faciendum arbitratus est, quàm vt omnium ordinum cōuentum ageret. Salatia igitur discedens, Montem maiorem profectus est, quæ ciuitas est in colle edito sita trans Tagum, & Eborā circiter viginti millia passuum distat. Eò igitur regni Proceres, & Antistites, & ciuitum Legatos per literas euocauit. Eò fuit ad illum deductus Georgius, Ioannis Regis filius, cuius paulò antè fecimus mentionem, qui tunc decimum & quartum annum agebat: quem Rex tam amanter atq; cum tanto fletu complexus est, vt facillimè, quanta fide & amore Ioannem fuisset in vita profectus, cerni posset. In illo autem comitatu, qui Georgium stipabat, facilè reliquis & militari gloria, & urbanitate Iacobus Almeida, qui in Portugalia pro Magistro Hospitalensis ordinis eidē religioni præerat, excellebat, multūq; apud Ioannem gratia & autoritate potuerat. Eum verò Ioannes morib. eiusdē filij regēdis præfecerat, vt is sub tali pædago artes illi loco dignas perdisceret. Hic igitur cū Georgio, quem dextera tenebat, flexis de morte genibus, cū esset vterq; habitu lugubri defor-

Emmanuelis in Regem inuenerat.

Motis maioris ciuitatis situs. Regni Comitatus.

Jacobi Al bri de formatus, hanc orationē habuit. **R E X** Ioannes,
meida, pro qui tibi patruelis frater natura fuit, amore autem ger-
Georgio manus, mihi significauit moriēs, se, cū animo acqui-
Ioānis Re. sismo ē vita discēderet, vna tantū cura sollicitari, quōd
gis notho, hunc sūm in solitudine & orbitate relinqueret. Eam
ad Emma tamen solitudinem eo solatio, quo utebatur, alleua-
nuelemeo. quōd veniret illi in mentem, quā singulari esset be-
ratio. nignitas tua, quā gratus animus, & quā ad omnes
regiæ virtutis laudes studio & volūtate propensus. Præ-
cepit deinde mihi, vt suo nomine te rogarem, & obse-
crarem, si is te in filij loco dilexisset, si muneribus omni-
bus, quibus potuit, affecisset, si nullum tui ornandi lo-
cum prætermisisset, vt tam egregiæ in te volūtatis me-
moriā retineres, & parem voluntatem huic suo vni-
co filio, quem omni reliquæ vitæ præsidio destitutum
relinquebat, redderes, & cogitares, quid ille, si tibi fuisset
nati filij, eis factur⁹ fuisset, si ita accidisset, vt tu ante
illius obitum ē vita migrares. Præterea hoc etiam mi-
hi in mandatis dedit, vt hunc illius filium frequenter
admonerem, vt te semper vnicè coleret, & obseruaret,
tūque in omnibus rebus obtemperaret, in eoque pug-
naret, vt à nemine fide, amore, studio erga te superari
posset. Quō enim te propius sanguine attingebat, eō
magis conuenire, vt obseruantia & pietate erga te om-
nibus antecelleret, nec in vllō in amplitudinem tuæ di-
gnitatis officio se vinci pateretur. Hæc quidem ille mi-
hi, vt facerem, imperauit. Ego, vt officio meo fungar, il-
lius filium in hac tam tenera, vt vides, ætate, tali paren-
te orbatum, tibi nomine illius trado, natura & genere
propinquum, casus acerbitate pupillum, volūtate sup-
plicem, conditione famulum, vt eum in fidem tuam
recipias, & ornes, & augeas: vt sic tandem cognosci ab
omnibus possit Regius iste animus, in referenda gratia,
& beneficiorum memoriā conseruanda diligentissi-
mus. Quod si, vt confidimus, feceris, ab omnibus lau-
dem admodū grati atque magnifici Principis conse-
queris: multoque carctius tibi tuorum omnium volun-
tates hac tam insigni probitatis significatione diuinci-

es. Hac

es. Hac Almeida oratione adeò fuit Emmanuelis mœ-
 ror excitatus, vt cum dare responsum veller, lachrymis *Emmanue-*
 & singultu spiritus illius impediretur. Itaque breuissi- *lis respōsia.*
 ma oratione declarauit, se Georgium in loco filij habi-
 turum, tantisque illum beneficijs ornatum, vt intel-
 ligi posset, quantum Ioannis nomen & memoriā con-
 seruari atque propagari cuperet. Hac Regis oratione
 omnes procures, qui aderant, non mediocriter lætati,
 ad illum adeuntes, gratias egerunt, illiusq; manus os-
 culati sunt. Hæc autem non indigna commemoratio-
 ne arbitrati sumus, vt posset & Ioannis probitas cog-
 nosci, quæ tanta fuit, vt neq; imperij magnitudine po-
 tuerit hæres illius adduci, vt facile desiderium illius le-
 niret: & simul Emmanuelis natura perspiceretur, quæ
 tam excellens extitit, vt neque tantis opibus improbitas
 oblati efferri, aut humanitatis obliuisci potuerit. Facit
 enim insita in plerisque cupiditas, vt etiam in minimè
 dubia hæreditatis possessione, quam mortuis parenti-
 bus assequuntur, animi lætitiā, mœrore ad tempus
 simulato, tegere vix possint. Quod eò intemperantius
 in regni hæreditate fit, quò regiæ opes maiores & am-
 phiores sunt, & ad animū de statu mentis deiiciendum,
 si virtutis præsidium non adsit, magis efficaces. Cum
 verò regiæ dignitatis amplitudo præter opinionem ali-
 cui defertur, tanta vi plerumque iactatur animus, vt à
 mente & ratione deferatur. At Emmanuel se regni hæ-
 redem fore minimè suspicari poterat, cum & fratres il-
 lius viuerent, qui cum ætate antecederant, & Alfonso
 Ioannis Regis filius in vita maneret, & ipse Ioannes fi-
 lios gignere per ætatem posset: erat enim annos natus
 quadraginta, cum mortuus est. Qui tamē omnes diui-
 no consilio, vt multi iudicabant, morte sublatis sunt, vt
 Emmanuel regnaret. POST QUAM verò omne
 regni Ordines conuenire, instituit Rex quædā de sen-
 tentia omnium, qui aderant, ad regni stabilimentum
 necessaria. Inde etiam misit, qui Regi Fernando & I-
 sabelæ Regina, qui tunc in Castellæ & Aragoniæ re-
 gibus cum summa dignitate & estimatione regnabāt,
 de sua

*Decretis**Emmanue-*
*lis regia.**Legatio ad*
*Castellæ**Reges gra-*
tulatoria.

*Alvarus
alijque ex-
ules revo-
cantur.*

*Legatio
Lusitana
ad Pontifi-
cē Maxi-
mum.*

de sua fucceffione nunciaret. Per id tempus Alvarus, Fernandi Ducis Brigantini, qui propter perfidiæ fufpicionem fuerat capitali fupplicio affectus, frater, in Castellæ regno verfabatur, & fummum apud Reges locum obtinebat. Alvarus autem is erat, ad quem nulla facinoris fufpicio pertineret. Sed cū fratrem fupplicio mactatum animaduerneret, integris rebus è Lufitanix finibus exceffit. Rex autem Ioannes illi præfcripferat, nè in Cafteila fedem vlllo pacto collocaret. At is Fernandi & Ifabelæ vxoris probitate & magnificentia deuinctus, qui multum illius virtuti atque prudentiæ tribuebant, in eorum Regnis locum exilio voluntario delegit. Et nè Regis Ioannis præfcripto parere cogere-
tur, omnes res fuas, quas in Lufitania poffederat, voluntati illius permisit. Hunc verò Alvarum, & filios Ducis, qui poft patris necem in exilium fe voluntate fua contulerant, Rex Emmanuel per eundem Legatum benignè inuitauit, vt in patriam redirent. Fore, fi id facerent, vt eos quibufcunque rebus commodè poffet, ornaret. Alterum deinde Legatum Romam mifit, qui Alexandro Pontifici Maximo, qui tunc fuerat ad illud fummum faftigium dignitatis euectus, nomine illius fidem obligaret, totumque Portugalix regnum, vt Chriftianum Principem facere oportebat, voluntati Pontificis ipfius addiceret. Quod vt cum maiore dignitate fieret, Georgium Coftam Lufitanum Cardinalē, hominem authoritate fuma præditum, per literas rogauit, vt nomine illius hoc officium exqueretur. Cardinalis igitur, Emmanuelis nomine Romæ fidem publicè dedit, Emmanuelem femper in Pontificis obsequio futurum, & fidem per omne vitæ fpatium erga sanctam Romanam Ecclefiam fumno ftudio retenturum, & pro illius fanctitate, quoties opus ita fuiffet, pugnaturum. Fuit hæc fidei teftificatio Pontifici valdè grata, literasque Regi fatis amanter fcriptas dedit. eique de regni fucceffione gratulatus eft. At Emmanuel interim in regni negotijs expedendis vigilabat. In primis autem donationes omnium rerum, quas Io-
annes

annes moriens multis donauerat, benignè confirmauit: quamuis multi ex illis, qui tunc ab illo fuerant affecti beneficijs, magis digni supplicio, quam beneficio viderentur. Satis enim apparet, eos, qui, dum Princeps extremum spiritum edit, ab eo summo studio contendunt, vt sibi aliquid largiatur, quod, dum ille sanus atque valens erat, impetrare non poterant, nunquam se quidquam de fide Principi debita, sed de sua ipsorum vtilitate cogitasse. Quid autem præterea tam infidiosum, quàm eo tempore, quo propter mortis acerbiterat mens Principis oppressa est, captare tunc illius imbecillitatis occasionem, vt ab eo, a quo tam fuerant multis cumulati beneficijs, id extorqueant, quod non est auaritiæ, sed fidelitati debitum? Quid verò tam inhumanum, quàm in ipsius Regis morientis aspectu, nec ipsius iustissimi doloris sensu, nec vlla humanitatis ratione ab immanis cupiditatis studio reuocari? Accedit præterea, quòd eo tempore Rex, qui hominum postulata, quanuis iniusta sint, minimè repudiat, non de suo quidquam, sed de alieno videtur elargiri. Ea namque donat, quibus iam vti non potest. Reddit deinde successorì multò difficiliorem administrandi Regij muneris rationem. Regiam enim Gazam, quæ est fons Regiæ benignitatis, exhaurit. Ea postremò concedit, cum neque hominum merita, neque vllam iuris vtilitati rationem expendere potest. Quorus enim quisque est, qui in oculorum tetra caligine, in crebro anhelitu atq; in singultu, in toti corporis sudore, interclusi spiritus angustijs possit cuiusque dignitatem exactè perpèdere? Illi igitur, qui eo tempore, quo Principis animus est oratione confirmadus, ei tam grauem molestiam exhibent, & instant, & urgent, & quodanmodo vim adhibent, vt interruptis atque morientibus vocibus regni opes effundat, odio certè digni sunt, & non eiusmodi beneficijs. Emmanuel tamen, nè videretur optimi Principis acta rescindere, non modò reliqua Ioannis beneficia, quæ fuerant iudicio tributa, sed etiam fraudulenter crepta, confirmauit. Totum dein-

*In aulicam
quorundā
auaritiā.*

de ani-

*Instituta
regni Em-
manuelis.*

de animum ad ius administrandum applicuit. In eos magistratus, quod perperam corrupti pecunia iudicabant, acriter animaduertit. Ijs, qui leuioribus criminibus erant alligati, leuiiores etiam pœnas imposuit. Illos verò, qui benè & incorruptè iudicia faciebant, pro dignitate cuiusq; remunerauit. Iudicum deinde numerum auxit, vt omnes controuersiae facilius disjudicari possent. Ipsosque maioribus stipendijs affecit, ne inopia cogerentur ab æquitate discedere. Tum in omnes regni partes, viros iustitiæ opinione præstantes cum summa authoritate misit, qui scelera vindicarent, & flagitiorum omnium, quoad fieri posset, stirpes euellerent. Vectigalium deinde rationem diligenter habuit. Videbat enim, vbi regni opes ministrorum negligentia dilabuntur, aut quæstorum auaritia diripiuntur, aut sumptibus minimè necessarijs exhaustiuntur, ibi regni statum constitui non posse. Nec enim bellum geri, neque pacem constitui, neq; ius administrari commodè licet, vbi regis pecunia, quæ debet esse publicæ salutis instrumentum, aut à priuatis auertitur, aut ab ipso Rege sine vllò fructu consumitur. Vt autem humanitas illius in omnes constaret, Iudæos in libertatem asseruit. Quod vt intelligi possit, qua ratione illi seruitute oppressi fuissent, non erit alienum, rem, quemadmodū gesta fuerit, explicare. Fernandus & Isabela Castellæ Reges cùm exploratum habuissent, per Iudæos, qui in illorum ditione erant, scelera nefaria contra religionis nostræ sanctitatem constari; omnes illos in exilium eiecerunt. Hoc autem factum fuit Anno à Christo nato, M. cccc. lxxxij. quidam verò ex illis numine diuini Spiritus illustrati, ad Christi se cultum & fidem contrulerunt. alij autē, nè fundos, & ædes, & reliqua bona relinquere, vel tempore alieno vendere cogerentur, se Christi religionem profiteri simulârunt. Reliqui omnes in exilium pulsi sunt. Cùm verò alij in alias partes disiecti fuissent, maxima eorum pars à Ioanne Rege sub certis conditionibus impetrauit, vt in Portugalia tempore aliquo definito consisteret. *Conditiones au-*

*Iudæorum
per Hispaniam
seruitutis occa-
sio.*

tem po-

tem potissimæ fuerunt, vt octo annos aureos singuli Re-
gi persoluerent, & intra certum tempus è Portugaliæ fi-
nibus emigrarent: quòd si post tempus illud assignatū
visi in Portugalia fuissent, libertatē amitterent: Rex au-
tem tutam nauigandi facultatem volētibus abire præ-
beret. Hac autem ratione Ioannes grandem sibi pecu-
niam comparauit, quam asseruari diligentissimè facie-
bat, vt posset in Africam transire. Cupiebat enim bellū
acerrimum Mauris inferre: nec id tam gloriæ studio,
quam vt Christi religionem & gloriam propagaret.
Quod ne faceret, primū quidem casus acerbi, quibus
diu conflictatus est, impedimento fuere: postremò au-
tem mors omnes illius huiusmodi conatus compressit.
Quandū tamen vixit, sedulò curauit, vt Iudæis fidem
præstaret, quam dederat. Itaque eis, qui in portubus illi
operas nauabant, imperauit, vt agerent cum nauicu-
larijs, vt tolerabili quadam vectura Iudæos in regiones
quas sibi vellent, transportarent. Sanxit præterea, nè
quisquam iniuriam illis inferret. Quod longè secus fa-
ctum est. Mercatores enim, & nauicularij, qui Iudæos
in naues suas recipiebant, eos in mari multis iniurijs
admodum acerbè diuexabant. Vecturæ enim pretio,
quo depacti fuerant, minimè contenti, quacunque ra-
tione poterant, multò maiorem pecuniam ab inuitis
exprimebant: & de industria diutius, quàm opus erat,
vagabantur, multisq; erroribus homines miseros lu-
dificabant, vt consumpto omni commeatu, cogerentur
ab eis victum emere. Pretium verò, quod rebus suis con-
stituebant, erat eiusmodi, vt eo persoluto, Iudæi nudi
& inanes relinquerentur. Accedebat, quòd nuptis mu-
lieribus atque virginibus vitium p̄r vim inferebant,
& viros intolerandis contumelijs afficiebant: Christiani-
que nominis, quod vsurpabant, oblitī, in omni ge-
nere immanitatis atque perfidiæ versabantur. Iudæi,
qui in Portugalia remanserant, partim tam atrocis in-
iuriæ metu perturbati (nec enim id tam obscurum esse
poterat, vt nō aliqua ex parte fama tantarum caldium
ad aures eorum perueniret) partim quòd inopia impe-
diti,

*Christia-
norum in
proscriptos
Iudæos in-
iuriæ.*

di, minimè potuissent ea, quæ erant ad nauigandum necessaria, intra tempus illud emere, cum tempus interrim illis constitutum elaberetur, libertatem amisere. Qui igitur seruum Iudæum habere cupiebat, eum à Rege postulabat. Rex autem eorum precib. cedebat, quos animaduvertebat esse miti clementiq; natura præditos, nè Iudæi duriore, quàm par esset, dominatu premerentur. Hoc autem accidit paulò antè Ioannis mortem. Ea tamen apud omnes, qui sensus illius nouerant, suspicio consistebat, vt crederetur, si ille diutius vixisset, omnes eos fuisse benignitate illius sub aliqua conditione liberandos. Hec erat Iudæorum, qui in Portugalia morabantur, cõditio, cum Emmanuel regnare cœpit. Qui

Iudæi seruitute ab Emmanuele liberati.

videns illos non sponte sua contra fœdus in Portugalia, post tempus à Ioãne præstitum, remansisse, omnes liberos esse iussit. Hoc illi beneficio permoti, ei magnū argenti pondus obtulere: quod accipere noluit. Statuerat enim gentem illam beneficijs paulatim ad studium Christianæ pietatis allicere. HIS, & alijs multis negotijs commodè atque sapiënter expeditis, mentem continuo ad bellum Africanum contulit. Ex quo enim tempore Ioannes, hoc nomine primus, Septam urbē Mauritaniæ munitissimam, in ora maritima freti Gaditani sitam, virtute & opibus expugnauit, nunquam Reges, qui deinceps successere, passi sunt, bellum contra Mauros susceptum diu intermitteri. Rex Alfonso, Ioannis primi nepos, atq; Ioannis secundi pater, Tingi ciuitatem cum Arzila, quæ non procul Tingi aberat, similiter bello cepit. Ioannes autem post patris obitum, quāuis fuisset duriore fortuna cõflictatus, & multis & varijs curis implicitus, semper tamen inuictō animo in illius belli administratione permansit. Emmanuel horum vestigijs ingressus, eodem animo belli curam suscepit. Itaq; vrbes Mauritaniæ, quæ erant nostris præsidijs munitæ, maioribus opibus firmavit, firmioribusq; præsidijs cinxit, maximum cōmeatum & plurima instrumenta bellica in eas importari præcepit. Auxit præterea militibus stipendium, & duces in muneribus amplior

RES AFRICANAE.

amplioribus ornauit, vt his beneficijs excitati, confidē-
 tius & acius dimicarent. Quia verò cernebat, caput *Emmanuel-*
 belli feliciter administrandi in veta religione consiste- *lis in sacer-*
 re (Deus enim est, qui robur & mentem, qua victoria *pates muni-*
 ratur, donat, & qui mentem & vires eripit illis, quos *ficentia.*
 peruertere statuit) præter alia præmia, quibus sacerdo-
 tes, qui sacra militibus in Africa ministrabant, affece-
 rat, statuit, vt decumam omniū tributorum, quæ Mau-
 ri vectigales ei ex fœdere persoluebant, quotannis acci-
 perent. Dum hæc ab illo geruntur, Fernandus & Isabe-
 la Reges Legatos ad illum mittunt, qui illorum nomi-
 ne ei gratulationem de regni hæreditate significarent:
 Et postularēt præterea, vellet cum eorum filia, nomine *RES EV-*
 Maria, matrimonio copulari. Postremò ab illo enixè *ROPÆ.*
 contenderent, vt filios Fernandi Ducis Brigantini, qui *Castellane*
 adhuc in exilio viuebant, in patriam, & in omnes amif- *ad Emma-*
 sas opes restitueret. Hanc legationem Emmannel sibi *nuelem le-*
 admodum iucundam accidisse demonstrauit, Legatifi- *gatio.*
 que dixit, sibi nihil gratius esse posse, Regum clarissi-
 morum in se tam propensa voluntate. Quod verò ad
 matrimonium attinebat, non esse sibi in animo prius
 vxorem ducere, quàm regni statum constitueret. Hoc
 autem dicebat, non quòd illorum Regum affinitatem
 sibi parum cōmodam arbitraretur, sed quòd Isabelam
 eorum filiam natu maiorem, quæ fuerat Alfonso Ioan-
 nis filio nupta, vxorem habere mallet: quæ huius men-
 tem suam tunc minimè aperiret. De Fernandi verò fi-
 lijs sibi curæ futurum affirmauit, vt Regibus satisfacere-
 ret. Hoc eodem tempore fuit certior factus, Ioannem
 Menesium, qui Arzilæ præerat, fuisse de Mauris insig-
 nem victoriā cōsequutum. Res autem ad hunc modū
 gesta fuit. *RES A-*
 VASCVS Coutinus Dynasta Borbensis, Ar- *FRICA.*
 zilæ præfectus erat, cuius nomen cū ad Ioannem de- *NÆ.*
 latum fuisset, coactus fuit in Portugaliā redire, vt Re-
 gi se purgaret. Præposuit interim Arzilæ Rodericum
 Coutinū, qui, dū ille abesset, ducis officio fungeretur.
 Fecerat autē Re. Ioannes inducias cum Rege Fessensi.
 Barraxa verò, & Almādarius, qui multum inter Mau-
 ros po-

*Lusitanorum
strages.*

ros potentia & opibus excellabant, hoc induciarum fœdere minimè astricti fuerant, eò quòd nondum essent sub Fessensis Regis imperio. Itaq; maxima manu comparata, in Arzila fines inuadunt, neque mediocrem vastitatem efficiunt. Rodericus Cautinus cum ijs copijs, quas habebat, illis occurrit. Fuit acriter vtrinque dimicatum. Prælium tamen hunc exitum habuit, vt Cautinus hostium multitudine oppressus, cum multis occumberet. Hac strage nunciata, Ioannes Rex misit continuò Arzila Ioannem Menesium, virum singulari virtute præditum, cum imperio, vt nostrorum animos aduentu suo confirmaret. Cum autem quidam Mauri stipendiarij propter hoc incommodum nostris illatum rebellarent, neque tributum, quod ex fœdere Ioanni Regi debebant, soluere vellent, nihil sibi Menesius prius faciendum ratus est, quàm vt illorum ferociam armis atque virtute comprimeret. Quod vt commodius faceret, postulauit per literas à Lupo Azeuedio, qui tunc Tingitanæ ciuitati præerat, vt sibi aliquot equites in auxilium mitteret. Misit ille equites quinquaginta, quibus præfecit Petrum Leitenum, qui Tingi ductor antesignanus erat, qui nocte in locum, quem Menesius dixerat, ne maturauit. Menesius Arzila centum & quinquaginta equites eduxit. Coniunctis in eodem loco cum Leitano copijs, in pagum, qui præcipuè fidem fregerat, iter suscepit. Ne autem præsentium illius aduentus posset, sic equites instruxit, vt agmine tenuissimo, eoque de causâ longissimo, progredierentur. Vno namque filo, sic enim appellant) vnus alium ex intervallo sequebatur, ita tamen, vt ordo incuria hominum interrumpi non posset. Magno autem silentio, cum dilucescisset, pago appropinquauit, vt improviso hostes adoriretur. Sed accidit, vt eodem tempore, Barrava & Almadaunus cum Muzza & Acobo, qui multum etiam viribus pollebant, eos Maurorum pagos, qui nostrarum partium erant, armis aggredi constitueret. Habebat autem sub signis duo millia equitum, & pedites octingentos. Cum autem Menesius accepisset,

cepisset, ut certior esse de hostiū cōsilio posset, dedit hoc negotiū Mauris quibusdā, quib. in bello ad has artes vti consueuerat, ut ex insidijs aliquem ex exercitu hostiū intericerent, ex quo verum exploratē cognosceret. Illi satis impigrē imperata conficiunt, atq; tres Mauros ad Menesium pertrahunt, ex quib. cognoscit, omnia vera esse, quę audierat. Quamuis autē quidam valdē illius cōsilio repugnarent, in hostes tamen incurrere statuit. Eo namq; loci res illius erant, ut nostri non sine magno salutis discrimine, & dignitatis imminutione regredi possent. Ita multō pręclariū esse iudicauit, hostes nihil tale suspicantes inuadere, quā ferociter insequentes arcere. Illud enim hostiū animos perterret: hoc autē aciores & infestiores efficit. Triplicem igitur aciem confestim instruxit. Primæ Leitanū pręfecit, cui quinquaginta illos equites, quos adduxerat, assignauit. Secundæ Ioannē Menesium, Petri Menesij fratris sui, & Cantagnediensis Dynastę filium. Huic triginta tantū equites attribuit, reliquos omnes sibi in acie tertia reseruauit. Postquam verō illos cohortatus est, & quid ab illis fieri veller, admonuit, in hostes ire perrexit. Hostes nostrorum audaciam admirabantur, & paucitatem cōtemnebant. Atque primū triplicem aciem ordinare cōstituerunt. Deinde consilio mutato, ut nostros obruerēt, vna tantū acie facta, propius accedunt. Puma nostrorum acies vbi tantū agri spaciū interiectum vidit, quantum ad concurrendum satis esset, in hostes infestis hastis incitatur. Idem Mauri faciunt. Nostri in principio acriter pugnant: multitudine tamen oppressi, cedere paulatim incipiunt, cū Menesius iunior ex vno latere in Mauros incurrit: quo factō, animus nostris additus est, iūmnaq; vi resistere contendunt. Hic Ioan-

*Lusitanorū
de Mauris
victoria.*

nes Menesius diutius minimē cunctandū ratus, signa inferre iubet, & cū omnib. copiis, quas secum habebat, imperum in Mauros fecit: quem illi primū agrē sustinent, deinde pedem referunt, atque tandem se precipiti fuga proripiunt. Nostri eos insequuntur, octoque millia passū progressi, magnā cædem faciunt:

• • B

deinde

deinde ad hostium castra diripienda reuertuntur. Fu-
erunt in eo praelio multi ex hostibus capti, multò plu-
res occisi, magnaque præda parata: ex nostris nemo de-
sideratus. Deinde Menesius in rebelles pagos exerci-
tum duxit, qui suppliciter abiecti, veniam postularunt,
& omnia, quæ debebant ex fœdere, persoluerunt. Ita-
que re benè gesta, Arzila rediit, Leitanumque cum
parte prædæ remisit. Cùm hoc praelium commissum
fuit, iam Emmanuel regnabat: & accidit, vt quo tempo-

RES EV-

ROPAE.

Pestis in

Montema

iore Lusita

nie ciuita

te.

Annus à

nato Chri-

stò. 1496.

Proceres

aliquot Lu

sitani ab

exilio reuo

cati.

re ille decumam sacerdotibus Africæ donare cōstituit,
eo fuisset Menesius hanc victoriam consecutus, adeò,
vt multi suspicarentur, eam magis Emmanuelis reli-
gione, quàm militum viribus partam fuisse. Nondum
Emmanuel consilium dimiserat, cùm grauis pestilen-
tia urbem illam, in qua commorabatur, inuasit, qua
coactus fuit inde discedere, & multa, quæ ad regni sta-
bilimentum pertinebant, in aliud tempus referuare.

ANNO insequenti, qui fuit à Christo nato. M. CCCC.

XCVI. cùm appropinquaret tempus solenni ieiunio

consecratum, Setuualem se contulit. Ibi enim sorores

illius, nempe Leonora Ioannis vxor, & Isabela, quæ

matrimonium Fernandi Ducis tenuerat, opperieban-

tur. Rebus aut sacris illo tempore de more procuratis,

& diei illius memoria, quo Christus se à mortuis exci-

tauit, ritè celebrata, ad regni negotia cōficienda se rur-

sus accinxit. In primis tamen Iacobum Fernandi filiū,

qui post illatā patri necem, se in exilium, vt dictum est,

sponte sua contrulerat, & fratrem illius Dionysium, si-

militer & Aluarum, eiusdem Fernandi fratrem, & San-

cium Iacobi fratrem patruele, Alfonsi Faronensis Dy-

nastræ filium, in patriam & honores amissos restituit.

Fuerat aut Alfonsus Sancij pater, frater Fernandi. Hūc

autem Sancium voluit Rex, vt pro Faronensis Comi-

tatus titulo, Comes Demirensis appellaretur. Alios præ-

terea, qui fuerant, Ioannis tempore, proditiōis insimu-

lari, ab exilio reuocauit: præcipuè tamen in eos, quos

memorauimus, illius liberalitas illustris admodum fuit. Et

quia Ioannes quædam illorum bonis & virtutibus hominibus

benè de Rep. meritis donauerat. Emmanuel, nè, qui ea possidebant, de illata sibi iniuria conqueri possent, tantis donis & muneribus eos affecit, vt æquo animo patientur, se bonorum illorum possessione depelli. Quæ quidem magnificentia à multis variè reprehensa fuit. Non deerant enim, qui dicerent, indignum esse, filios eorum, qui fuerant prodicionis infamia maculati, tantis beneficijs ornari, & in integrum incòsideratè restitui. Alij verò non Regis liberalitatem vituperabant, sed in liberalitate modum requirebant. Non enim esse Reip. commodum dicebant, regium patrimonium, quod est Reip. firmamentum, immodica largitione vno momento temporis exauriri. Hæc tamen, quæ vulgò iactabantur, nullo modo potuere Regem ab instituta beneficentia reuocare. Cogitabat enim, aliquos eorū, qui fuerant damnati, non fuisse ita multis criminib. cunctos, vt ea de causa nomen eorū in hominū odio sempiterno versari deberet. Præterea æquū non esse, vt filij parentum scelera luerent. Deinde sororis Isabelæ moeror assiduus eum magis ad benignitatē inuitabat. Videbat enim, nihil optimæ atq; præstātissimæ sceminæ, post viri necem, & filiorum exiliū accidisse, quo mœstitia & angore leuaretur. Instabat præterea Beatrix illius mater, quæ precibus vt Regem obsecrabit, & autoritate vt filium admonebat, vt homines sibi coniunctissimos saluos & ornatos esse vellet: quod fieri non poterat, nisi eò, vnde deciderant, reducerentur. Non tibi, inquit illa, solū regni hæreditas obuenit, sed etiam matri, & sororibus, & propinquis, & omnibus deniq; , qui in te spem rerum suarum collocatam habent. Quæ spes, si nos frustrata fuerit, ad quem ibimus: Cuius opē flagitabimus: Si nos non, vt speramus, respexeris, necesse erit, vt molestè feramus, te in tā excelsa gradu locatū cernere. Cū enim priuatus eras, de aduerso tantum casu nobis lamentari licebat. Nunc verò ad illius acerbioris querimoniam, hæc etiam de graui iniuria illata matri, omnibusq; tuis propinquis, accedet. Quare si vlla tibi pietatis cura est; si illius, quæ te peperit, & enutriuit, maximoq; semper

*Beatricis
matris ad
Emmanuel-
lem pro ex-
ulibus
ratio.*

fuit amore prosequutus, memoriam conseruas, consule nobis omnibus: reddi matri filiam, sorori liberos, auia nepotes, & memet, denique mihi totam restitue. Sic enim adaritiæ suspicionem fugies, & pietatis atque magnificentiæ fructum singularem percipies. Hæc quidem, & alia multa mater in eandem sententiam dicebat: hæc eadem soror cum lachrymis assidue flagitabat: hæc Castellæ Reges per literas atq; nuncios enixè precabantur. Itaque non potuit Rex natura benignus matris voluntatem negligere, aut sororis postulata contemnere, aut optimorum Regū preces aspernari. Multos deinde homines nobiles, muneribus & ornamentis auxit, in quibus fuit Iacobus Syluius, vir singulari prudentia, qui pædagogus illius extiterat. Misit deinde

Petrus Cor Petrum Corream, hominem prudentiæ opinione præstantem, ad Alexandrum Pontificem, ut apud illum quædā negotia, ad regni statum pertinentia, procuraret, & simul Georgium Cardinalem in Portugaliā reduceret. Erat autem is Georgius humili quidem genere

Georgius Cardinalis re natus, sed ingenio præclaro, & magno animo præditus. Valuit autem multum apud Cæterinam Odoardi Regis filiam, summa virtute scēminam, quæ nemini vnquam nubere voluit. Fuit autem casu in eiusdē Cæterinæ familiam ascitus: illa capta hominis probitate & sapientia, eum sacerdotiis valdè opulentis augendum curauit: in quibus omnibus, ille egregium specimē virtutis exhibuit. Pontifex deinde creatus est, & gradibus deinde ad alios honores ascendit, donec tandem à Pontifice Maximo, summo Cardinalium consensu, in eorum collegiū cooptatus fuit. Quam dignitatem singulari sapientia tuebatur, plurimumque apud Pontifices Max. autoritate & gratia poterat. Fuit illi in regni principio Ioannes infestus, propter aliquot illius acta, quæ suis rationibus aduersari suspicabatur: nihilominus tamen Georgius, inuito etiam Rege, dignitatem summam cum auctoritate retinuit. Ioanne autē mortuo, petijt ab illo Rex Emmanuel per literas, ut in Lusitaniam remigraret. Sibi namque valdè opus esse ad illud regnum feliciter administran-

administrandum illius consilio, quem sapientia præstantem iudicabat. Quod Georgius ostendit se facturum. At postquam Correa urbem attigit, mutauit consilium, & ætatē & imbecillitatem excusauit. Dixitque præterea sibi itineris illius faciendi à Pōtifice Maximo minimè potestātē fieri. Regis tamē negotia summa diligentia atq; fide cōfecit. Interea regnum graui pestilentia laborabat, quæ Regem domicilium mutare compellebat. Cū autem in oppido, quod Turres veteres appellant, consideret, venit ad eum Legatus Venetus, qui illi Reip. suæ nomine de regno, quod illi obuenerat, gratulatus, Senatum populumq; Venetum dixit, omnia, quæ is ab illo postularet, libentissimè facturū. Fuit Legatus admodum liberaliter acceptus, & insignib. equestris ordinis manu ipsius Regis ornatus, & cum tantis muneribus dimissus, vt Venetorum ciuitas partim Legati prædicatione, partim Regis literis valde amanter scriptis, multò magis in studium illius incitaretur. Aliam deinde actionem suscepit Emmanuel, quam Reges nonnulli ante illum frustra sæpè tentarūt. Eo tempore, quo Hispania, maxima ex parte, erat sub Arabum potestate & imperio constituta, cū esset perpetuum inter illos & Christianos bellum sine villo firmo & stabili induciarum fœdere cōcitatum, fuere quidam viri nobiles, non magis virtute, quàm religione præcellentes, qui vouebant, se pro Christi gloria, quandiu vires suppetarent, summa contentione pugnatuuros. Quod vt multò alacrius facerent, & vt commodius ad celū viam muniēnt, à nuptijs abstinebant. Horum vita partim in religionis studio, partim in armorū exercitatione consumebatur. Tantusque erat in illis ardor animorum, vt eos beatissimos iudicarent, qui in bellis pro defensione Reip. & Christi sanctissima religione susceptis occumberent. Horum exemplum cū multi sequerētur, fuerunt varij militarium religionum ordines instituti, à Regibus multis beneficijs ornati, & à Pontificib. Maximis approbati: ex quib. multi viri prōdiere, quorum virtute Mauri missimè cum magna Christiani nominis glo-

*Veneta ad
Emmanuellem legatio.*

*Ordinum
sacrorum
militariū
per Hispaniam &
Lusitaniā
ocasio &
successus.*

*Sacrorum
militum
instituta.*

*Ordinis mi-
litum Chri-
stiani origo &
instituta.*

*Milites sa-
cri per Lus-
itaniam ca-
stitatis reli-
gione soluti*

nis gloria fusi fugatiq; sunt. Erant aut omnes imagine
 Crucis ex panno partim rubro, partim viridi facta, &
 vestibus assuta, secundum pectus insigniti. Florebat et-
 iam in Hispania ~~et~~ Templariorum, & Hospitalen-
 sium, qui Ierosolymis eadem fundamēta, post ~~et~~ pram
 à Christianis ciuitatem illam habuerant. Quamuis aut
 varia essent horum ordinum instituta, & insignia, qui-
 bus distingui alij ab alijs possent: in hoc tamen conue-
 niebant, quòd omnes votis solenni ritu emissis, fidem
 Christo publicè dabant, fore, vt nulla vnquam libidine
 se commacularent, nec magistrī militiæ imperium de-
 tractarent, nec se vllis auaritiæ sordibus illini pateren-
 tur. In Portugalia verò, præter reliquos militum reli-
 giosorum ordines, alius à Dionysio Rege constitutus
 est, postquam opera Philippi Francorum regis, qui pul-
 cher appellatus est, Templariorum ordo euerlus fuit.
 Iniuit enim Dionysius rationem, quemadmodū Tem-
 plarij Lusitani (ex omnib. enim Christianæ Reip. par-
 tibus aditus fortibus & spectatis hominibus ad illum
 ordinem patebat) neque bona, neque dignitatem amitte-
 rent. Itaq; statuit, vt vestigalia, quæ erant in Portuga-
 lia Templariorum ordini dicata, idem ipsi Templarij,
 qui ea possederant, nouæ cuiusdam militiæ nomine re-
 tinerent. Hanc autem Christi militiam appellauit, &
 huius religionis milites statuit, vt imaginem Crucis co-
 lore candido, inclusam in aliam Crucis imaginem, co-
 lore rubram gestarent, vt à reliquis religiosis militibus
 inter nosci possent. Postulauit deinde à Pont. Maximo,
 vt eam authoritate sua confirmaret. Creuit hic ordo,
 multisq;ue bonis auctus & amplificatus est. Emmanuel
 autem cum videret, quòd discrimen impenderet tam
 militibus huius ordinis, quàm reliquorum omnium
 (si enim contra fidem Christo obligatā, libidinem mi-
 nimè refrænaret, necesse erat, vt scelus nefarium susci-
 perent, & simul nè illis, qui ex religiosis militibus na-
 scereretur, esset illa macula generis iniuste, quæ nothis o-
 mnibus, quamuis sint nobilissimis parentib. procreati,
 subeunda est) postulauit ab Alexandro Pontifice Max.
 vt solue-

vt solueret ea perpetuæ castitatis religionē omnes equi-
 tes Lusitanos, qui deinceps alicuius religiosæ militiæ
 sacramento tenerentur. Illi namque, qui iam erant so-
 lennis voti religionē constricti, fieri non poterat, vt sa-
 ua ipsius religionis fide eandem licentiam impetrarēt.
 Concessit id Regi Pontifex, atque deinceps licuit om-
 nibus, qui in aliquam religiosam militiam ascriberen-
 tur, vxores ducere, exceptis solum Hospitalensis ordi-
 nis equitibus, qui, in quibuscunq; partibus sint, eadem
 perpetuæ castitatis religionē constringuntur. Hæc au-
 tem Regis prouidentia, qua, vt videbatur, sceleribus oc-
 currebat, & suos magno incontinentiæ periculo libera-
 bat, à multis laudari solet. Ego verò statuere non pos-
 sum, vtrum sic multò maiorem peccandi materiā suis
 attulerit illa ipsa, quam subtrahere summo studio con-
 cupiuit. Primum enim nunquā vllius disciplinæ laxa-
 mentum potuit esse salutare. Quocirca ea, quæ fluunt, *Laxata sa-
cra-
rum mi-
litum con-
tinentiæ re-
prehensio.*
 seuerè deuincienda sunt, & eò, vnde deciderant, redu-
 cenda, si volumus, vt quæ laudabiliter instituta sunt,
 eundem semper fructum & vtilitatem retineāt. Dein-
 de propter nuptiarum curas, cernimus, illum antiquū
 ardorem, qui erat in religiosis militibus ad dimicandū,
 esse iam magna ex parte restinctum. Minus enim ex-
 nediti, & minus alacres sunt, & cū breue aliquod
 tempus bellicis in rebus insumpserint, citius & liben-
 tius, quam decet, otium amplectuntur. Deinde tunc,
 cū erat illis matrimonium interdictum, credibile est
 multos fuisse, qui non tam vtilitatis & emolumenti cu-
 piditate, quā pietatis studio religionem aliquam susci-
 perent. Nunc verò postquā de religionē detractum est,
 quod nimis asperū multis esse videbatur: suspicari non
 absq; ratione possumus, omnes, qui, vt in aliquam eius-
 modi militiam ascribantur, elaborant, cupiditate tan-
 tum & ambitione ad studiū militiæ illius impelli. Po-
 tremò, hoc cupiditatis introitu multò latius, quā an-
 te, patefacto, paulatim eò deuentū est, vt quæ erāt op-
 timè fundata, laberentur & ruerent. Cernimus enim si-
 dem datam Christo contemni, res sacrosanctas violari,

sacra vestigalia ab hominibus audacibus & flagitiosis occupari: eos, qui nunquam hostis vultum aspexerunt, opibus ad sanctos vsus destinatis affluere, illisq; ad luxum & vitæ lasciviam intemperanter abuti. Sed hæc, quæ curare non possumus, lamentari desinamus.

*De Iudæis
Lusitania
eiciendis
consultatio.*

*Sententia
pro Iudæis*

SVSCÉPIT deinde Emmanuel rei, quæ tunc in omnium ore versabatur, deliberationē, de qua fuit à multis in consilio in contrarias partes disputatum. Veniebat enim in consultationem, vtrum Iudæi, qui fuerant à Castellæ Regibus expulsi, & in Portugalia morabantur, essent expellendi continuò, vt fuerat Ioannis tempore constitutum: an potius, vt in sedibus, in quib. hoc in regno confidebant, habitarent, benignitate Regia permittendi. Castellæ Reges Emmanuelem perlitteras admonebant, ne gentem sceleratam, & Deo & hominibus inuisam, cōsistere in Portugalia sineret. Emmanuel rem maxima cōsideratione dignam esse statuit, Fuere qui dicerent in consilio, non esse gentem illam eiciendam, quam Pont. Max. in Romanæ ecclesiæ ciuitatib. habitare permitteret. Quo exemplo etiam dicebant à multis Italiæ ciuitatibus, à multis præterea Christianis Principibus, non solum in Italia, sed in Germania, & in Pannoniis, & quibusdam alijs Europæ regionib. esse Iudæis habitandi & negotiandi facultatem tributam. Præterea illis expulsis, non continuò perfidiam ex eorum animis expelli: vbiq; enim impia gens pedem poneret, eadem sceleris vestigia relinqui. Non esse autē hominis sapientis, magis scelere vno in loco, quam in alio conflato permoueri. Deinde, si Iudæi in Africam (quod futurum nemo dubitabat, si fuissent è nostris finib. eiekti) traicerent: omnem spem, quæ de eorū salute haberi potuisset, incidi. Inter Christianos enim, multi ex illis, Christianorum familiaritate & exemplo, atque disciplina allekti, sese ad Christi nomen adiungebant: quod inter homines Mahumetana superstitione contaminatos fieri, haudquaquam poterat. Nō esse præterea vtile Reip. vt hæc gens pecuniam, qua multi ex illis abundabāt, ad Mauros asportaret; & arrip. quas à nostris acceperat,

acceperat, hostes nostros instruere, quibus possent nostris non mediocre damnum inferre. Alij contrā disse- *Sententia*
rebant, non sine causa fuisse gentem illam expulsam ē *contra Im-*
Gallia, & ē multis Germaniæ locis, & ex Aragoniæ & *de eos.*

Castellæ regnis: sed quia fuisset à Principibus, qui non pluris vēt- galium amplificationem, quā religionis integritatem faciebant, exploratē cognitum, tentari ab ea simplicium hominum fidem, Christi q; nomen sanctissimum indignissimo conuitio maculari, multorūque animos ex eorum consuetudine pestiferis erroribus contaminari, luemq; ad rusticanorum hominum perniciem serpere. Præterea non esse sapientis, quidquā illis credere, qui hostes Christiani nominis sunt, nulla-que religione impediri queunt, quò minus omnia arcana, quæ inuestigare possent, hostibus nostris indicent, salutemque nostram pecunia prodant. Quòd si de commodis agendum esset, multò certè commodius esset, gentem ad fraudem natam, antequam manus vēt- galium visceribus afferret, cum illis tantum bonis, quæ tunc habebat, expelli, quā postquam omnes regni opes in potestatem suam redigeret, tanta præda locupletatam dimitti. Tunc enim ea tantum asportaturos, quæ aliundē conuexerant. At si diutius in regno manerent, fore, ut multos mortales bonis omnibus, fraudibus & dolis, quibus multum valebant, euerterēt. Hanc sententiam sequutus Emmanuel, statuit, ut omnes Iudæi atque Mauri, qui Christi religionem profiteri nollent, ē regni finibus excederent: diemque dixit, intra quem omnes, qui in illius regno fuissent inuenti, libertatem amitterent. **INITIO** sequentis anni, qui fuit à Christo nato, M. cccc. xcvij. Rex Fernandus & Isabella, cum esset inter illos & Carolum Galliæ Regem bellum acerrimum, legatos in Portugaliā mittunt, qui fœdera cum Ioanne facta, cum Emmanuele confirmant, & amicē postulent ab illo contra Carolum auxilium. Fœdera quidem summa Regis & omnium, qui in consilio aderant, voluntate confirmata fuerunt. Quod verò ad postulatum attinebat, respōdit Emma-

Emmanuelis de Iudæis expellendis decretum.

ANNVS
1497.
Castellana ad Emmanuelem Legatio.

Responsio.

nuel, sibi esse cum Catulo pacem, foreque sibi turpissi-
 mum, cum nullam à Gallis iniuriam accepisset, foedus
 ictum violare, maxime cum bellum esset adeò longin-
 quum, nec Hispania Gallorum armis peteretur. Quòd
 si Gallus in Hispaniam signa conuerteret, tunc se pro
 coniunctione, quæ sibi cum illis erat, auxilio futurum,
 & pro parte sua Gallorum impetum omni contentio-
 ne repressurum. Fuit ab illo Castellæ Regibus, ut præ se
 tulerunt, egregiè hac responsione satisfactum. Instabat
 interim dies, quo Iudæi, qui Christiani fieri nollent, e-
 rant in exilium ituri. Omnes igitur se ad nauigandum
 summa ope comparabant, cum Rex Emmanuel indi-
 gnissimè ferens, tot hominum millia in sempiternum
 exitium detrudi, ut saltè filiorum saluti prospiceret, rem
 excogitat, facto quidem iniqua & iniustam, animo ta-
 men & proposito sine laudabilè. Iussit enim, ut Iudæo-
 rum filij, qui nondum decimum & quartum annum
 ætatis excederent, à parentibus abstracti, & ab illorum
 conspectu remoti, in religionis Christianæ disciplinā
 traderentur. Quod non sine magnis animorum moti-
 bus fieri potuit. Erat enim res visu mirabilis, à comple-
 xu matrum filios auelli: patres liberis affixos raptari,
 & filiis etiam contundi, clamores ingètes ubiq; tol-
 li, omniaq; mulierum plangore & eiulatu compleri. Fuè-
 re, qui rei indignitate perturbati, filios in puteos abijce-
 rent. Multi etiā eò progressi sunt amentia, ut sibi mor-
 tem propria manu consciscerent. Accedebat ad grauior-
 em gentis miseræ calamitatem, quòd illis, qui tantis
 iniurijs affecti in Africam transmittere cupiebant, fa-
 cultas minimè præbebatur. Rex enim adeò flagrabat
 cupiditate gentis illius ad Christi religionem perducē-
 dæ, ut partim præmijs alliciendam, partim malo cogen-
 dam esse iudicaret. Quanuis igitur nauigandi potestas
 esset Iudæis ex pactione faciendæ: id tamē de die in diē
 differebat, ut mutandi consilij spacium intercederet. I-
 taque cum in principio fuissent illis tres in Portugalia
 portus assignati, vnde cōscenderent; interdixit, nè quis-
 quam ex illis aliundè, quàm ex Olyssiponensi portu
 solueret.

*Iudeorū li-
 beri per
 vim ad
 Christiani-
 mum per-
 tracti, &
 quid inde
 secutum.*

*Vis & do-
 lus Iudæis
 illata.*

solueret. Quo factum est, vt innumerabilis Iudæorum multitudo Olyssipponem conflueret. Interim verò dies dicta præterfluxit, ita, vt esset illis necesse, qui nondum emigrare potuerant, libertate spoliari. At tandem, malis plerique victi, Christianam religionem aut ex animo profiteri, aut saltem callidè simulare maluerunt, quàm vitam in tanta acerbitate traducere. Cum fidei igitur Christianæ confessione, fontibus sacris abluti, & filios, & libertatem recuperârunt, multisq; à Rege præmijs clementer inuitati, in Portugaliæ regnis satis commodè vitam exegerunt. Fuit quidem hoc nec ex lege, nec ex religione factum. Quid enim? Tu rebelles animos, nullaq; ad id suscepta religione constrictos, adigas ad credendum ea, quæ summa contentione aspernantur & respuunt? Idque tibi assumes, vt libertatem voluntatis impedias, & vincula mentibus effrænatis iniicias? At id neq; fieri potest, neque Christi sanctissimum numen approbat. Voluntarium enim sacrificium, non vi mala coactum ab hominibus expetit: neq; vim mentibus inferri, sed voluntates ad studium veræ religionis allici & inuitari iubet. Porro autem, quis sibi id arrogare potest, quod solus diuinus spiritus efficit in eorū animis, qui non ad extremum vitæ spiritum illius benignitati repugnare contendunt? Ille namq; solus est, qui mentes illustrat, & allicit, & inuitat: & eos, qui tantum munus non animo pertinaci & ingrato repudiât, ad Christi confessionem & societatem perducit. Postremo quis non videt, quam indignum sit, hominibus in religionis studio suspectis, tot mysteria, tot res sacrosanctas, tantam rerum diuinarum rationem committere? Et sceleris occasionem ijs, qui Christi disciplinam ludibrio habent, inconsideratè præbere? Et ita religionem per religionis simulationem indignissimè violari? Regis tamen animus multis meritò laudandus esse videtur, quòd id religionis studio, vt ea ratione gentis Hebrææ salus constitui aliquando posset, efficeret, maximè cum viri religionis & doctrinæ opinione præstantes id licet dicerent, & fuisse iam à principibus Christiana-

*Regij in Iu-
deos faci-
noris repre-
hensio.*

*Excusatio
Rex.*

Christia-

Christianis olim factitatum. Nunquam enim defuere, nec vnquam deerunt, qui ad Principum gratiam aucupandam orationes accommodent. Fructus tamen eximios ex hac Regis actione, quamuis parum iusta, efferni quotidie videmus. Eorum namque filij, qui vt suspicio erat multis iniecta, fidem nefarie simulabant, vsu, consuetudine, & disciplina, paternique sceleris obliuione, Christi religionem sancte colunt, & vitam ad disciplinam illius instituunt. Hac ratione Iudaei partim in exilium migrarunt, partim Iudaeorum nomen amiserunt. Mauri vero omnes, qui noluerunt à Mahumetis pestifera secta discedere, in Africam se contulerunt. Neque fuit eis aliquod incommodum illatum, quemadmodum Iudaeis: nè Christiani, qui in Africa, vel Asia sub Saracenorum ditione vivebant, aliquod ob eam causam malum paterentur. HOC eodem anno Rex de nuptijs, quas appetebat, agere coepit. Cupiebat enim, vt dictum est, Isabelæ, quæ fuerat Alfonso Ioannis filio nupta, matrimonio coniungi, eò, quòd mores illius atque prudentiam adamaret. Id autem cum Aluaro Fernandi Ducis fratre, qui plurimum apud Castellæ Reges poterat, communicauit. Qui cum operam suam esset Emmanueli ad eam rem pollicitus, in Castellam redijt, & inde literas ad Emmanuelem dedit, quibus significauit, Regum voluntatem minimè ab eo matrimonij fœdere, quod ipse appetebat, alienam. His literis excitatus Rex, Ioannem Emmanuelem Regio cubiculo præfectum, virum singulari prudentia, ad Reges Castellæ legauit. Fuit hæc legatio Regibus admodum grata, matrimoniumque pactionibus rite confirmatum. Isabelæ iunior solum summa vi matrimonio resistebat. Partim namque ex dolore, quem ex obitu Alfonsi perceperat, in ea ægritudine versabatur, vt sanari vix posset: partim quòd bis nubere, parum honestum iudicabat, adduci non poterat, vt in hoc matrimonio parentibus morem gereret. Sed tandem patientum monitis & precibus victa, & hominum religiosorum orationibus inducta, qui illam admittēbant, eo coniugio pa-

*Emmanuel.
his Regis
cum Castellæ
Regis filia
pactæ nu-
ptiæ.*

gio pa-

gio pacem & otium totius Hispaniæ confirmari, parentibus obsecuta est. Interim dum ea, quæ ad Isabelæ in Portugaliæ aduentum erant necessaria, parabantur, Emmanuel negotium magnitudinis clarum, sempiternæque gloria dignum suscepit. Quod ut rectius explicari possit, est totius rei initium altius repetendum. *RES A.*
 IOANNES hoc nomine primus, Portugaliæ Rex, *FRIC.*
 qui regnū, magna cum gloria, hostium incursione liberavit, & clarissimas victorias consequutus est, nè in *INDI.*
 senectute quidem quidquam de studio gloriæ remisit. *CAE.*
 Itaque maximam classē instruxit, qua Septā vibem, Mauritaniam maximam, & opulentissimam, atque munitissimā, in orā maritima Gaditani freti sitam expugnauit. Inde fuit oblata occasio Lusitanis, qui in illius vrbis præsidio constituti fuerant, armis latius euagandi. Henricus deinde Ioannis filius, cuius in expugnatione Septæ virtus admodum clara fuerat, hoc institutum longius persequi voluit. Classes igitur ædificauit, quibus Africæ littora, & eas Mauritaniam regiones, quæ extra fretum ad Austrum pertinent, infestas redderet. Deinde, cupiditate incensus terras ignotas explorandi, dedit operam, ut ii, quos classibus præficiebat, multò longius progredierentur. Quo studio factum est, ut partim hominum fortium industria, partim variæ tempestatis euentu, non solum bona pars Africæ, quæ ad Aethiopiam pertinebat, verum & insulæ permultæ in Oceano sub Imperium Lusitaniam subiungerentur. Quod autem terræ, ad quas nostræ naues appellebant, erant magis longinquæ, maioraque in illis monstra versari dicebantur, cō magis animus Principis optimi flagrabat studio remotiora peruestigandi. Fuit enim Henricus, vir animi maximi, & religionis sanctitate clarissimi. Neque tantum elaborabat, ut nomē suum clarum redderet, quàm ut Christi religionem propagaret: ad quod nihil magis vtile fere putabat hac nauigatione, ut posset Christi nomen apud Barbaras nationes à situ nostro disiunctissimas, ad omnium salutem prodi. Ut autem id commodius efficeret, in ea Lusitaniam partē, quā Algar-

*Henricus
Ioānis Por-
tugaliæ re-
gis filius
peregrina-
rum nauig-
ationum
author.*

*Nauigatio-
nes ad Au-
strū succe-
ptæ.*

Sagres oppidifitus. Algarbium appellant, in oppido Sagres nomine, quod abest à promontorio sacro passuum quatuor milia, confedit, ut inde classes mitteret, quæ viam in oras ad solẽ orientem fitas aperirent. Nè autem, quò intẽdebat animus, omnino perueniret, fuit morte prohibitus. Obijt autem anno à Christo nato, M. cccc. lx. cùm esset natus annos septem & sexaginta. Nullum autem filium reliquit. Nec enim vxorem habuit, imò per omne vitę spatium totius libidinis expers fuit. Illo mortuo, Rex Alfonso, Odgardi Regis, qui fuerat Henrici frater, filius, non potuit propter bella grauissima, quibus fuit exercitus, ultra id, quod fuerat Henrici opera lustratũ, classib. explorare. Peruenit tãdem regnum ad Ioannẽ Alfonso si filium, qui tanto studiũ, tanusq; sumptibus huic negotio institit, ut nostrę classes illius auspicio maximã partẽ Aethiopiæ perlustrarent, eoq; peruenirent, quò viri doctissimi olim suspicati sunt, fieri nõ posse, ut quis quãm penetraret. Neq; fuit cõtentus illius regionis cognitione, quę equinoctiali circulo subiecta est (sic enim appellant Astrologi illum cælestis plagæ terminum, qui signiferũ orbem in partes æquales diuidit: eò quòd vbi Sol, eam cæli partem attingit, æquinoctium fiat) sed effecit, ut nostri longius prouecti, ultra illam regionem, in qua ab extremo ex australi parte Solis conuersio fit, incognitas terras latissimè perlustrarent. Itaque fuit illis necesse, cùm essent à conspectu Septentrionis remotissimi, ut alia sydera in cælo notarent Septentrioni cõtaria, ad quæ cursum dirigerent. Sic autẽ cùm illud certamen fuisset institutum, ut quilibet alium nauigationis longitudine superaret, & ultra terminum, quem reliqui attigerant, perueniret; factum est, ut inciderent in promontorium, quo nullum vnquam maius in terris apparuit. A parte namque, quæ spectat ad Occasum Solis, latus illius incipiens, in Austrum adeò longo tractu procurrit, ut vltimus illius terminus ab æquinoctiali plaga gradus circiter triginta quinque distet. Gradum appellat Astrologi Latini trecentesimam & sexagesimam quãdã partem earum, in quas

*Aethiopia
lustrata.*

*Circulus
æquinoctialis.*

*Promontorium bonæ
spei inuentum,
eiusque latus.
Gradus quid.*

in quas omnes cæli atque terrarum plagas tribuunt. Ab æquinoctiali verò regione ad unum, ex quo promontorium inchoatur, Septentrionem versus, quatuor circiter gradus interfunt. Hi triginta & nouem gradus efficiunt supra duo millia & septingenta miliaria. Hæc est illius terræ, quæ promontorium efficit, longitudo. Ab Ortū verò latus illius multò longius est. In eo verò flectendo, nostri eiusmodi tempestatibus iactati & afflictati sunt, vt sæpenumero omnem spem salutis abijcerent. Quo factum est, vt Tormentosum illud promontorium appellarent. Tormenta enim apud nos, est idem, quod tempestas aduersa. Flexu promontorij huius explorato, reuerfi sunt. Cùm autem Ioanni huius promontorij situm & longitudinem demonstrarent, tanta lætitia affectus est, vt existimaret, esse sibi iam aditum in Indiam patefactum: & quasi felicitis euentus augurio cōmotus, promontorium illud, Bonæ spei, nominare iussit. Homines interim partim Hebræos, partim Christianos, quos industrios & sagaces esse cognouerat, Alexandriā misit, qui inde in Aethiopiā, quæ supra Aegyptū est, se cōferrent, & inde in Indiam nauigarent, vt qua ratione commodius ille cursus, post illum promontorij flexum, in Indiam confici posset, ab hominibus peritis intelligerent. Classē præterea parare iussit, qua posset iter illud, quod tanto opere explorare cupiebat, haberi. Hos interim tantos Ioannis conatus, mors oppressit: qui tamen cum Regni patrimonio, hanc etiam nauigationis explorandæ, imperijque propagandi curam Emmanueli quasi hæreditariam reliquit. Multi fuere ex illis, quos Emmanuel in consilium adhibere consuevit, qui eum ab ea cogitatione conarentur abducere. Dicebant enim, spem incertam esse, pericula certa & ingentia: nauigationem fore difficillimā, Indiamque esse à nostris sedibus maxima regionum longinquitate distantem: fierique non posse, vt tam immensi laboris fructus damna, quæ erant in tam periculoso itinere facienda, compensaret. Cogitaret præterea, sibi cū Aegypti Imperatore, quem

*Explorato.
res in Aethiopiā,
Aegyptū et
Indiam emissi.*

*Nauigationis Indicæ
diffusio.*

Sulta-

*Indica na
nigatio ab
Emmanue
le probata,
et quare.*

*Vasus Ga
ma primus
Indicæ clas
sis præse
sus.*

Sultanum appellabatur, qui plurimum in Oriente poterat, esse dimicandum. Deinde si res ex animi sententia procederet, esse illi grauem inuidiam apud Christianos principes cum magno discrimine subeundam. Si gloriam quæreretur: satis magnam gloriam ex Africano bello, si in id totis viribus incumbere vellet, paratam esse. Si vtilitatem sequeretur: vtilitates innumerabiles ex illis Aethiopiæ partibus, quas partim imperio subiectas, partim fœdere deuinctas habebat, percipi posse. Hæc & alia multa dicebantur à Consiliarijs, quæ tamē Regem ab instituto auertere minimè potuerunt. Videbat enim eiusmodi consilijs nunquam Henrici aut Ioannis mentem prohiberi potuisse, quò minus iter illud in fluctibus aperirent, ex quo tam multæ Lusitanix rebus vtilitates illatæ fuerant. Intelligebat præterea, diffidentiam esse comitem animi pusilli & angusti: spem verò maximam perpetuò cum animi ingentis altitudine atque singulari virtute coniunctam. Itaque maluit fortium Principum exempla, quibus erat coniunctissimus, imitari, quàm hominibus minus cautis, omniaque pericula metuentibus. assentiri. Mouebatur præterea augurio quodam à Ioannis mente & consilio ducto, quo illum viuens admonuerat, vt pro virtutis insigni, quod regijs insignibus adiungeret, sphæram, in qua sunt cælestis regionis circuli descripti, gestaret. In quo quidem portendebat futurum, vt Emmanuelis, quem iam vt hæredem intuebatur, operâ incognita sidera, vltimæque Solis orientis & occidentis regiones ad nostrorum hominum cognitionem cum maximo fructu, & nominis sempiterni gloria peruenirent. Postremo ardens studium, quo tenebatur, Christianæ religionis amplificandæ, cum hominibus timidis auscultare nullo modo sinebat. Fernandus igitur Laurentium, virum impigrum, & auctoritate non mediocri præditum, accessit, eique, vt classem, quàm celerrimè possit, ornet, & omnibus rebus instruat, præscribit. Vascum præterea Gamam, hominem nobilem, & singulari animi robore præditum, cui multum debebat, euocari iu-

bet, eiſque claſſis imperium tradit, & quid ab illo fieri
vellet, demonſtrat, multisque verbis illum ad rem ſtre-
nuè atque prudenter agendam adhortatur. Suſcipit Ga-
ma prouinciā, ſummaſque Regi gratias agit, atque po-
ſtulat, vilius frater Paulus Gama, quem propter inſi-
tam virtutē vnice diligebat, illi ſocius aſſcribitur: quod
Rex facillimè conceſſit. Fuit claſſis intra breue tempus
or-

ug
ro hominum, propterea quòd magis Orientis explorā-
di, quàm expugnandi gratia tunc adornaretur. Quatu-
or enim naues fuerunt, è quibus vna commeatu tan-
tum erat onuſta. Naui prætorix Vascus Gama præfe-
ctus erat; alteri verò Paulus Gama, tertie Nicolaus Coë-
lius: quartæ verò, quæ commeatus ſupplementum con-
uehebat, Gundulalium Nonium præficiunt. Aberat
Olyſſipone prope litus quatuor paſſuum millia tem-
plum ſanè religioſum, & ſanctum, ab Henrico in hono-
rem ſanctiſſimæ virginis ædificatum: quod poſtea alte-
rius amplitudine & magnificentia, quod Emmanuel
illi coniunctum, in honorem eiſdem diuæ virginis
à fundamentis extruxit, nomen amiſit. In id Gama pri-
die illius diei, quo erat nauem conſcenſurus, ſe recepit,
vt noſtem cum religioſis hominibus, qui in ædib. tem-
plo communis habitabant, in precibus & votis conſu-
meret. Sequenti die cum multi, non illius tantū gratia,
ſed aliorum etiam, qui illi comites erant, cōueniſſent,
fuit ab omnibus in ſcaphas deductus. Neque ſolū ho-
mines religioſi: ſed reliqui omnes voce maxima cū la-
chrymis a Deo precabātur, vt bene & proſperè illa tam
periculofa nauigatio omnibus eueniret, & vniuerſi re-
bene geſta incolumes in patriam redirent. A multis ta-
men interim is fletus atque lamentatio fiebat, vt funus ef-
ſe re videretur. Sic enim dicebāt. En quò miſeros mor-
tales prouexit cupiditas & ambitio? Potuitne grauius
ſupplicium hominib. iſtis conſtitui, ſi in ſeſceſtū ali-
quod facinus admiſſent? Eſt enim illis immēſi maris
longitudo peragenda, fluctus immanes difficillima na-
uigatio-

*Clasſis In-
dica.*

*Veſtores
claſſem In-
dicam con-
ſcendunt.*

uigatione superandi, vitæ discrimen in locis infinitis
obeundum. Non fuit multò tolerabilius, in terra quo-
vis genere mortis absumi, quàm tam procul à patria
marinis fluctib⁹ sepeliri? Hæc & alia multa in hanc sen-
tentiam dicebant, cum omnia multò tristiora fingere
præ metu cogerentur. Gama tamen, quamvis lachry-
mas suorum desiderio funderet, rei tamen benè geren-
dæ fiducia confirmatus, alacriter in nauem faustis o-
minibus conscendit, vij. Id. Iulij, anno à Christo nato
M. CCCC. XCVII. Qui in littore cōsistebant, non pri-
us abscedere voluerunt, quàm naues vento secundo
plenissimis velis ab omnium conspectu remotæ sunt.

RES EV- DVM HAEC geruntur, affertur Emmanueli nūcius,
ROPEAE omnia, quæ ad Isabelæ matrimonium pertinebant, esse
Emmanue iam à Regibus Castellæ pro dignitate comparata. Itaq;
lis Regis Sintra, quod oppidum est ad radices Montis Lunæ si-
cū Isabela tum, vbi tunc se continebat, Eboram proficisci conten-
nuptiæ. dit, coq; multos homines primarios contrinire iubet.
Sintra op- Isabela maior cū Isabela iuniore illius filia Valentiam
pidi situs. Alcantaræ, quæ est prope Portugaliæ confinia, simili-
ter venit. Fernandus Rex adesse non potuit, in ualitudi-
ne filij Ioannis impeditus, à quo tunc abesse, inhum-
anum reputabat. Sic enim erant inter virum & uxorem
officia dispertita, vt illa filiam deduceret, ille verò cum
ægroto filio Salmanticæ remaneret. Sic tamen erat in-
ter eos constitutum, vt cū primum Ioanni meliusculè
fuisset, Fernandus ad filiam cohonestandam se Valen-
tiam conferret. Cum tamen nuptiarum dilatio maior
esset, quàm Emmanuelis desiderium pati facillè posset,
scripsit ad Isabelam Reginam, se libentissimè, si ei com-
modum videretur, Valentiam profecturum, vt ibi vxo-
rem acciperet. Consuluit regina virum per literas. Qui
respondit, se eo tēpore nō posse à filio diuelli, eò, quòd
vita illius esset propter morbi grauitatē ad extremum
discrimen adducta. Quòd si vellet Emmanuel Valen-
tiam ire, illius voluntati minimè repugnaret. Illum ta-
men admoneret, vt magnum comitarum viraræ, om-
niaq; maioris lætitiæ signa in aliud tempus differret.

Regi-

Regina continuò Emmanueli scripsit, vt, cùm illi videretur, eò contenderet. Is nullam moram interposuit, quin Valentiam peteret. Hic fuit Reginae de morte *Fernandi Catholici filii mori* nuncius allatus, quem illa taciturnitate comprehensum tenuit, nè generum mœstitiæ suæ participem efficeret. Illi tamen diu Emmanuelem latere non potuit. itaq; postulauit a socro, vt antè, quàm ea fama ad aures Isabelæ vxoris suæ perueniret, liceret sibi illam in Portugaliā secum ducere. Sic igitur Eboram se contulit: vbi tandem vxori mortem Ioannis indicauit. Quod illa tulit molestissimè. Ob huius Principis mortem omnis Hispania in luctu & squalore versata est, Castellæ præsertim & Aragoniæ populi, eò, quòd viderent, omnem masculinæ proles spem Regibus esse sublatam. Non enim alium filium marem habebant præter Ioannem. Is autem vxorem duxerat Margaritam, Maximiliani Imper. filiam, qui superiorem Pannoniam, quam nunc Austriam appellant, imperio continebat. Ea verò quo tempore Ioannes obiit, vterum ferebat. Illa tamen tenuis spes, quam homines habere poterāt de Margaritæ partu, ne regnū ad Principes externos perueniret, fuit intra paucos dies abortu illius incisa. Sic factum est, vt ius hæreditatis, quod Ioannes habebat, ad Isabelā sororem perueniret. Omnes enim illa sorores a tate antecesserat. Emmanuel interim nullo modo regni vigilanter administrandi studium intermittebat. Operam igitur eo tempore dedit, vt iura possessionum, & immunitates populis sub cæcis conditionibus attribueret, & prouinciarum, & urbium, & oppidorum confinia perferberentur, vt lites diuini, & ciuitatum iura constitui, et terminorum ratio cõstare posset. Huius anni fine, cùm Regina iam grauida esset facta, Reges Olyssipponē se contulerunt à Castellæ Regibus literas accepere, quibus nuntius abortionem significabant, & admonebant, vt in Castellam iter haberent, vt tanquam legitimi regnorum hæredes à populis fidem acciperent. His literis Rex cùm videret illud iter sibi necessariò suscipiendum, conciliū rursus indixit, in quo multas lē-

Margaritæ Ioannis Principis vxoris abortus.

Annus na ges, quæ videbantur esse salutare, instituit. Anno au-
ti Christi. tem sequenti, qui fuit à Christo nato. M. CCCC xcviii.
 1498. Kalen. Aprilis, Olyssipone proficiscuntur, trecentis tã
Emmanue tũ equitibus comitati. Id enim Reges Castellæ ab eis
lis iter in postulãrant, ne secum maximam turbam ducerent, vt
Castellam vitarentur dissidia, quæ inter Castellanos & Portuga-
 lenses in huiusmodi Regum cõgressibus, leuissimis de
 causis excitari plerunque solent. In hoc tamen comita-
 tu erant viri nobilissimi, inter quos fuit Georgius Ioan-
 nis Regis filius, in quem tunc, quamuis puer esset, ocu-
 los omnes vbique conijciebant, & specie filij communi-
 ti, patris nomen grata prædicatione celebrabant. Ibant
 autem omnes atrati, vt mœstitiã, quæ animos om-
 nium propter obitum Principis Ioannis occuparat, ha-
 bitu lugubri demonstrarent. Regibus Castellæ fines in-
 gressis obuiam prædixit Metimnæ Sidoniæ dux, atra ve-
 ste similiter indutus: qui, vbi primũ illis appropinqua-
 uit, ex equo desiluit, eorumque manus osculatus est.
 Idem faciebant reliqui Principes, & omnes, qui erant
 vel nobilitate, vel dignitate præclari. In omnibus au-
 tem ciuitatibus & oppidis, admirabilis hominum fre-
 quentia, & celebritas illis occurrebat, & faustis acclama-
 tionibus insitam, ex eorum aduentu lætitiã signifi-
 cabant, magnique sumptus ab hominibus, qui opibus
 & potentia præstabant, vbique eorum gratia fiebant.
 Cum Toletum appropinquaret, Fernãdus vrbe egres-
 sus, illi obuiam processit, & vtrumq; valde amanter, vt
 tantę necessitudinis ratio postulabat, amplexus est. Ad
 portam Principes ciuitatis illos expectabant, vt se illo-
 rum subditos, & verbis, & demisso corporis habitu, &
 reliquis signis in Hispania vsitatis indicarent. Inde, cũ
 iam aduersperâsceret, sub aurea vmbella in tẽplum de-
 ducuntur. factaq; precatione, discedunt, & in Regiam
 intendunt, in qua tanta lætitiã fuerunt ab Isabela ex-
 cepti, vt videretur omnem ex animo dolorem, quẽ ex
 morte filij accepẽrat, eorum aduentu depulisse. Deinde
 cũ Rex omnes nostros satis benigne alloqueretur, Ge-
 orgium tamen multo honorificentius accepit. Non au-
 tem

tem passi sunt Castellæ Reges, multos dies intermittere operamq; dederunt, vt id sine cunctatione fieret, cuius gratia cōcilium Regni totius indixerant, & generum atque filiam euocârunt. Die dominica, quæ secuta est, Emmanuel & Isabelâ in templum deducti sunt. Dux Metimbensis, cuius paulò antè mentio facta est, pedib⁹ ad Emmanuelis latus incedēs, habenam equi illius manu tenebat: à læua verò Friensis Dynasta simile officium Isabelæ iuniori præstabat. Hoc etiam modo magnus equitum Magister à dextera, Dux Albanus à læua, Fernandum & maiorem Isabelam deducebant. Archiepiscopus Toletanus rem diuinam singulari cæremonia atque sanctitate peregit. Religione ritè procurata, Fernandus & vxor assurgunt, ille generum, illa verò filiam manu apprehendit, & vtrumque in sellis in sublimi positis, & pulcherumè instratis collocant, ipsique in alijs sellis ad eorum latera confidunt. Ciuitatum procuratores in subsellijs ordine iam à multis statibus in Hispania recepto disponuntur. Principes, vt fortè cuique locus obuenerat, ita eum sine offensione cuiusquam occupant. Amicè namque Fernandus illos admonuerat, ne inter se de locorum dignitate contenderent. Se enim molestissimè laturum, si id, quod summa animorum consensione geri cupiebat, intempestiua dissensione turbaretur. Silentio deinde facto, vir quidam Iuris ciuilibus eruditione præstans, qui dicendi peritus habebatur, assurgit, orationemque luculentam habuit, qua pacis commoda, Hispaniæ totius orium & tranquillitatem, incrementum imperij, & reliquas utilitates, quæ ex ea Regnorum coniunctione sequi videbantur, exposuit. Hortatus est deinde Principes & ciuitates, vt Emmanuelem & Isabelam, quos Regum suorum hæredes esse videbant, certatim amarent, & colerent, summaque illis fide rebus in omnibus inferuissent, sperarentq; eos, quos iam sciebant esse regijs virtutibus ornatissimos, similes futuros eorum Regum, quibus erant tempore à Deo constituto successuri. Deinde ad Emmanuelem & Isabelam conuersus, eos

Pomparegia Toleti.

Oratio Iuriconsulti ad Reges & Proceres Hispaniæ, in Principum inauguratione.

*Emmanu-
el & Isa-
bela Ca-
stellare.
Ipsos inau-
gurantur.*

admonuit, vt cernerent animo, quod eis munus impo-
neretur. Eorum namque officium esse, consulere po-
pulis, tueri innocentiam, coercere improbitatem, dare
salutem, propulsare pericula, conferuare, & bonis om-
nibus amplificare Remp. Hæc ubi perorauit, quidam
sacrorum Antistes assurrexit, & librum, qui Euangelia
& sacrorum rationem continebat, explicuit, & in me-
dio illius Crucem auream imposuit: deinde cum libro
ad Principes hæredes accessit, eisque dixit, vt manibus
Crucem tangerent. Cum deinde is verbis præiret, ipsi
sefe sanctissimo iureiurando cõsueuerunt, fore, vt iu-
ra populis administrarent, libertatem Reipub. conser-
uarent, omniumque salutis summa contentione pro-
spicerent. Hoc facto, magnus equitum Magister li-
brum è Patriarchæ manibus assumit, illumque tenens
iurat, se Emmanuelcm & Isabelam pro veris & legiti-
mis suorum Regum heredibus habiturum, eorumque
imperio semper obedientem futurum, summaque fide
pro eorum amplitudine & dignitate pugnaturũ. Dein
de reliquos principes & ciuitatum legatos eodem iure-
iurando constrinxit. Tum omnes ordine ad Principes,
quibus fidem dederant, accedunt, eorumque manus of-
culantur. Quod tamen Toletani ciues eo in loco face-
re noluerunt. Non erit autem abs re, explicare rationẽ,
quamobrem Toletani officium illud tunc obire nolu-
erint, vt intelligi possit, quàm leuibus de causis plerun-
que soleant in populis, nisi malo nascenti prudenter
fuerit occursum, turbulenta dissidia cõcitari. FVIT O-
LIM in Hispania inter Burgensem & Toletanam ciui-
tatem, quæ reliquis antea videbantur, de dignitate
summa contentio, cum Burgenses ciuitatem suam ef-
se Castellæ metropolim constanter assererent: Toleta-
ni verò Hispaniæ principatum ad ciuitatem suam re-
uocarent. Neque lis vnquam dirimi potuit, nec vlla cõ-
ditione fieri, vt vna ciuitas alteri quidquã de iure suo
remitteret. Itaque periculum erat, nè, quoties Reges
concilium euocarent, ii, qui ciuitatis vniuersique nomi-
ne conuenerant, ad manus venirent. Alfonso igitur
hoc

*Toletano-
rum &
Burgensiũ
vetus dis-
sidium
unde ortũ,
& quomo-
do sopiũ*

hoc nomine vndecimus, cum Compluti indictum concilium haberet, vt hanc controuersiam aliqua ratione tolleretur, in omnium conuentu, antequam litis vlla mentio fieret, inquit: Toletanos scio imperatorem libentissime facturos, loquuntur Burgenſes. Hac Regis oratione conquieſcere, cum vtrique se praelatos existimarent. Toletani quidem, quod Rex ante omnes eorum nomine locutus esset: Burgenſes verò, quod primum omnium per se sententiam dixissent. Hanc deinde consuetudinem Reges omnes Castellæ sequuti sunt, quoties concilium est ab illis indictum. Alicuius tamē contentionis vitandæ graua, noluerunt Toletani in illo conuentu illud officium facere: sed postquam à templo discessum est, antequam Reges in aedes Archiepiscopi, vbi paratum & instructum erat conuiuium, peruenirent, in ipsa via, ad Emmanuelem & Isabelam suppliciter adeuntes, eorum manus osculati sunt. Dimisso concilio, Fernandus Aragoniam cum vxore & genere atque filia petere contendit, vt similiter, atque in regno Castellæ fecerat, illius regni fidem Principibus obligaret. Iter autem ita fecerunt, vt quacunque pergerent, effusa multitudo illis obuiam cum incredibili voluptatis significatione prodiret, multiq; Dynastæ, & ciuitates etiam permultæ, omnia, quæ ad victum & regum luxum erant necessaria, abundè subministrarēt. Cæsaream tandem Augustam peruenire Kalend. Iunij. Fuerunt autem ab ea ciuitate cum admodum solenni pompa, immodicisque cæremonijs de more gentis illius excepti. Paucis deinde diebus ad quietem sumptus, statuit Fernandus, vt Cæsaraugustani, perinde atque fecerant Castellani, sine vlla mora fidem Emmanueli & Isabelæ verbis conceptis obligarent. Negârunt Cæsaraugustani, id sibi licere, antequam ciues Valentini, & Barchinonenses, qui suarum ciuitatum iura tuerentur, eò conuenirent. Institit nihilo secius Fernandus, non esse cur illos expectarent, quos sciebant idem officium suo tempore atque loco præstituros. Neque esse illis in re minime dubia cunctandum. Respon-

*Castellana
rum Regū
in Arago-
niam iter.*

*Cæsaraugusta Em-
manueli si
dem dare
recusat, et
quare.*

dent, non esse rem adeo facilem, ut non magnam consultationem requireret. Sed de fide danda mi nime dubitare, sed de modo & conditione, qua erant fidem daturus. Ad eam autem deliberationem commodius habendam, opus esse sociorum aduentu, ut communis causa communi etiam consilio sustineri posset. Quod si vellet, ut ipsi statim fidem suam astringerent, se id libenter facturos, ea tamen conditione, ut prius Emmanuel & Isabela iurarent, fore, cum primum venirent in regni possessionem, ut iura & immunitates, quae Fernandus ipse Aragoniae populis abstulerat, sine ulla cunctatione restituerent. Respondet Fernandus, se nulla conditione passurum, ut ea, quae propter summam iniquitatem sublata fuerant, populis, qui illis abutebantur ad innumerabiles iniurias, redderentur. In his altercationibus fuere tres menses cum non mediocri Regum offensione consumpti. Cum vero multae causae dissensionis intercederent, illa tamen potissimum Regum animos perculit, quod dicerent Caesar-Augustani, hoc iure semper Aragoniae regnum fuisse, ut nunquam imperium foeminae ullius acciperet. Quod si Rex sine prole viri decederet, esse populis liberum, euocato concilio eum Regem eligere, quem regno propter virtutem dignum iudicarent. Interim vero Caesar-Augustani de libertate solliciti, clanculum arma in certas domos comportare, undique praesidia comparare, colloquia inter se de communibus rebus habere: nihilque omnino praetermittere, quo ius suum modis omnibus retinerent. Sed omnes hos motus sedauit Isabellae iunioris partus. Octauo enim Kalend. Septembris peperit filium, cui fuit inditum nomen Michael. Huius nepotis exortu tanta fuit affectus laetitia Fernandus, ut contineri non posset, quin voce maxima omnibus de nato Principe, Hispaniae totius haerede, gratularetur. Sed, ut sunt res humanae fluxae & instabiles, summaeque laetitiae exitu tristissimo saepenumero concluduntur, illa summa Regum voluptas, illae Principum gratulationes, & cuius plausus in acerbis-

Isabela natus filius Michael.

cerbissimum mœtorem subito conuersi sunt. Isabela *Isabela maioris moris* namque, antequam pareret, ægrotabat, & quò magis appropinquabat partus, eò maiora signa imbecillitatis ostendebat. Cum verò filium enixa fuisset, tanta vis sanguinis ex illa profluxit, ut vires eam omninò deficerent, usque eò, dum extremum spiritum in complexu patris ederet. Eluxit autem in illa singulare pudoris, & probitatis, & prudentiæ, & religionis specimē, quatum etiam virtutum in illo ultimo vitæ actu clarā significationem dedit, cum ea diceret & testificaretur, quibus posset intelligi, eam parum de hac misera vita, multum verò de illa sempiterna cogitare. Funus fuit cum multis omnium lachrymis inductum. Emmanuel ubi funeri iusta persoluit, & ea, quæ fuerant *Emmanuelis in Portugaliam* testamento legata, distribuit, a Fernando & Isabela magno cum dolore, ut in Portugaliam rediret, diuulsus est. Non potuit enim discessus ille absque fletu accipi *reditus.* renouatione fieri, cum veniret illis in mētem, quali filia fuissent orbat, & Emmanuel in memoriam reuocaret, se uxorem omnibus virtutibus ornatissimam amississe. Funus autem à multis principibus in Portugaliam usque deductus. SED CVM esset in itinere, in oppido nomine Aranda, quod Durius alluit, misit ad Alexandrum legatos, qui eum admonerent, ut rebus Ecclesiæ prospiceret. Nam mores esse profligatos, pietatis *Emmanuelis ad Pontificem Max.* studium resinctum, flagitiorum licentiam solutam, *legatus pro reformat.* res sanctissimas pretio indignissimis addici. In vique, *da Ecclesia.* quæ fuerat pietatis & sanctimonix domicilium, officinam impudentiæ atque sceleris institui, Ecclesiamq; Romanam insigni infamia flagrare, quinque esse in extremum penè discrimen adductam. Proinde se illum orare & obsecrare, & per Christi sanguinem obtestari, ut iret obuiam sceleri, refecaret libidinem, coerceret auaritiā, moresque laxos disciplina seueriore deuinciret, tantumque munus pro dignitate tueretur, & Reipublicam Christianam, quæ tantis vitiorum exemplis erat a studio pietatis auersa, pietatis exemplis ad officium reduceret. Legati fuere Rodericus Castrensis, En

*Emmanuel
elis filius
Michael
Hispanie
Portuga-
lieq; reg-
nis inaugu-
ratur.*

*ANNO
à Christo
M.D. 1499*

*Legationis
Lusitanie
apud Por-
tugensem
Regem.*

ricus Coutinus, & Fernandus Coutinus, viri claris na-
talibus orti, & prudentia non vulgari præditi. His au-
tem mandauit, vt hanc legationem cum Fernandi Re-
gis legato communicarent, quem Fernandus, vt cum
Emmanuele Cæsari augustæ constituerat, ea etiam de
causa erat Romam missurus. Vbi legatos misit, iustis
itineribus in Portugalam redijt, & Olyssipponem per-
uenit, tertio idus Octobris. Ibi per literas Fernandi &
Isabelle certior factus est, Michaellem filium suū sum-
ma Castellæ & Aragoniæ consensione fuisse legitimū
Principem, & regnorum illorum heredem declaratū,
fidemq; illi ab omnibus publice datam. Rogabant au-
tem, vt idem in Portugalia fieret: id enim valdè ad re-
gnorum tranquillitatem pertinere. Emmanuel igitur
anno sequenti, qui fuit à Christo nato, M. cccc. xcix. ad
eam rem sine vlla mora peragendam, concilium indi-
xit. Omnes sine vlla recusatione cōueniunt. Is ab om-
nibus postulat, vt fidem dent, se Michaeli ipsius vnico
filio, tanquam successori legitimo fore semper, post-
quam ille ad regnum perueniret, obsequentes. Illi pri-
usquam fidem darent, ab eo postulauerunt, vt nomine
filij promitteret, idq; iuramento confirmaret, vt nun-
quam neque iurisdictiones, neque vestigalium admi-
nistrationes, neque arcium præfecturæ ad Portugalie
ditionem pertinentes, siue circa, siue ultra mare, alicui,
qui non esset naturā Portugalensis, vllō tempore, aut
conditione mādarentur. Quod Emmanuel facile con-
cessit. Illi igitur fidem publicè absenti Michaeli dede-
runt: & Emmanuel promissionis suæ fœdus propria
ipsius manu cōsignatum iussit, vt publico testimonio
ad memoriam sempiternam confirmaretur. Et hæc
quidem eo anno in Lusitania gesta sunt. At legati, qui
ab Emmanuele Romam missi fuerant, cum primum
Romam peruenire, omnem legationis rationem cum
Garsia Laço, Fernandi Regis legato, vt fuerant iussi,
communicant. Re itaque deliberata, omnes ad Ponti-
ficem adeunt, cumq; Regum nomine suppliciter o-
rant, obsecrant, & obtestantur, vt velit flagitiorum in-
cen-

rendium pietatis studio & iudiciorum seueritate re-
 stinguere. Neque semel hoc ab illo libera voce contem-
 dunt, sed sæpius instant & urgent, & publico etiam tes-
 timonio postulata consignant, ut esset omnibus testa-
 tum, nihil ab Hispaniæ regibus omissum fuisse, quod
 ad labentis Ecclesiæ instaurationem pertineret. Quæ
 quidem admonitio hunc fructum habuit, ut Pontifex
 deinceps non ita dissolute Rempub. gerere videretur.
 Præ se autem tulit, admonitionem illam sibi non in-
 gratam accidisse. Non post multos dies nuncium ad
 Emmanuelem misit, cum donis ab illo solenni preca-
 tione consecratis. Dona autem fuerunt ensis & pileus.
 Ea dona Emmanuel grata voluntate prosequutus fuit,
 nunciumque muneribus ornatum dimisit, Pontifici-
 que per literas declarauit, se fore semper, ut eum religio
 facere admonebat, studio illius incensum. Hoc eodem
 anno, quinto Idus Iulij, Emmanuel primum nunciū,
 de rebus Indicis auspicio suo exploratis accepit. Quod
 quemadmodum gestum fuit, est ab initio repetendū.
 G A M A ubi primum soluit Olyssipone, cursum ad
 Fortunatas insulas direxit: deinde Insulam, quam ap-
 pellant Sancti Iacobi, quæ respicit Aethiopiam, lu-
 strauit. Inde verò, ut in mandatis habebat, nauigatio-
 nem Solis ortum versus instituit, donec terram conspi-
 catus est, & ad eam continuò naues appellere iussit: in
 magnumque sinum ingressus, vela contrahere, ancho-
 rasque dimittere precepit. Nicolaum deinde Coelium
 misit, ut ad oram illam propius accedens, exploraret,
 an esset aliquis fluuius, ad quem se aquandi gratia con-
 ferrent. Tres enim menses aduersis tempestatibus a-
 gitati, in illius oræ nauigatione consumpserant, & a-
 quæ inopia laborabant. Coehus ut fuerat iussus, lit-
 tora illa perlustrans, in fauces fluminis incidit, cu-
 ius aquæ erant dulces, & riparum vestitus viridissimi.
 Quod cum Coelius Gamæ nunciâisset, is ad eam par-
 tem vela continuò fieri iussit, ut omnes aquari atque
 lignari possent. Ibi Phocas ingentes, quarum magna
 copia erat, ceperunt, & earum carnibus refectioni sunt.

*Pontificis
 Max ad
 Emmanue-
 lē nuncius
 & dona.*

*RES IN-
 DICAE.
 Primus de
 India ex-
 ploratus.
 Indiciæ na-
 uigationis
 descriptio.
 Insula S.
 Iacobi.*

Hoc autem erat Gamæ institutum, vt quibuscunq; ter-
ris insisteret, mores gentis & instituta perdisceret. Itaq;
dedit negotium certis hominibus, vt aliquem ex illis,
quæ regionem eam colebant, vel astu, vel vi caperent, ex
quo posset id, quod volebat, cognoscere. Fuerunt autem
ad illum perducti homines colorati, breui & crispo ca-
pillo, quorum tamen linguam nemo ex illius comita-
tu, qui multas Aethiopiæ linguas nouerant, intellexit.
Fuere tamen à Gama benignè accepti, atque vestiti, &
muneribus, quibus capiebantur, allecti, vt alios ad no-
stros perducerent. Munera fuere tintinabula, & vitrei
globuli, & alia eiusmodi. Fuit deinde nostris cum illa
gente familiaritas instituta, cum Aethiopes illi multa
supporarent ex illis fructibus, & carnibus, quas tellus
suppedirabat, quæ ad victum erant valdè necessaria: &
illos nostri vestibus minimi pretij, & rebus leuissimis,
quas illi tamen plurimi faciebant, ornaret. Signis autē

Familiari & nutibus, quid alterutri ab alteris fieri vellent, signifi-
tas cū Ae. cabant. Sed hanc consuetudinem vnus hominis amē-
zhiopib. im tia diremit. Qui cū in eorum familiaritatem se peni-
portunè di tūs immerfisset, petijt à Gama, vt liceret sibi in illorum
rempia. intimas sedes penetrare. Deductus igitur ab eis, cū il-

li in via phocam ingentem interfecissent, fuit illius car-
nibus satis opiparè & apparatè, vt illi quide suspicaban-
tur, acceptus. Is cū dapes apponas, quod non essent
sui stomachi, fastidiret, se continuò in naues recipere
voluit. Illi cum humanissimè prosequuntur. At is cer-
tus esse non poterat, an truderetur ad supplicium, an
potius honoris gratia tanto comitatu septus duceretur.
Metus tamen omnia tristiora fingere cogebat. Itaque
vbi littori appropinquârunt, quasi vincētus traheretur,
opem magnis vocibus implorauit: nostri subsidio oc-
currerunt. Illi fugæ se repentè mandârunt. Gama cum
reliquis ducibus in terram descendit, vt facilius pos-
set solis ab equinoctiali plaga discerni in Astrolabio
contempari. At illi, qui fugerant, in sylua, vbi arma re-
posuerant (ignorabant enim quali animo nostri ad eas
oras accederent) se occultabant. Arma verò, quibus plu-
rimum

Aethiopū
arma.

rimum utebantur, erant cornua quædam acutissima hastis præfixa, quibus summa vi contortis, non leuius *Pugna in* vulnus infligebant, quàm si præacuta iacula coniecif- *tes Lusita-* sent. Ibi igitur cum nostri in littoie sine vlla periculi *nos & Ae-* suspicione versarentur, illi ex latebris emerfi prouolâr, *thiopes.* & in nostros impetum faciût, & multos conuulnerât, inter quos Gama in pede vulnus accepit. Nostri se mul-
 tò celerius, quam fuerant opinati, recipiunt. Ita factum
 est, vt vnius hominis vesani temeritas aquationem illâ
 infestam redderet. Sinum illum nostri sanctæ Helenæ
 sinum nominant: fluuium vero eadem ratione Sancti *Sinus S. He-*
 Iacobi nomine notandum existimârunt. Vt enim so- *lenæ.*
 lennes dies cadebant, qui erant Diuorum memoriæ *S. Iacobi*
 consecrati, ita nostri nomina terris, & insulis, & flumi- *fluuius.*
 nibus incognitis, quæ diebus illis primùm viderant,
 imponebant. Anchoris inde solutis, iter Austrum ver-
 sus instituunt, promontoriumque Bonæ spei superare
 contendunt. In illo autem cursu valdè Gamæ virtus *Gamæ vir-*
 nituit. Fluctus erant immanissimi, tempestates perfri- *tus.*
 gidæ & aduersæ: tenebræ verò assiduæq; procellæ, cum
 æmper in illa regione statis temporibus, quibus Sol Se-
 ptentrionalem plagam lustiat, valdè horribiles sint, at-
 que pertimescendæ; tum illis, qui nondum fuerant eos
 fluctus experti, tantum terroris iniiciebant, vt omnem
 spem salutis abijcerent. Naues enim ita iactabantur,
 vt modò nubes contingere, rursus in imas profundi vo-
 ragines detrudi viderentur. Ad hoc malum accedebat,
 quod vltra progredi nequibant. Demissis igitur velis,
 ventis obsequi cogebantur, ita tamen, vt varios flexus
 atque reflexus inirent, ne retrò cederent, sed tempesta-
 tis aduersæ finem in fluctibus expectarent. Quoties ve-
 rò aliquid laxamēti dabatur, homines exanimati me-
 tu Gamam circumsistebant, illumque orabant & obse-
 crabant, nè veller se hominesq; illius fidei commissos
 tam horrendo genere mortis extinguî. Fluctibus diu
 repugnari non posse: cederet tempestati, & classem, an-
 tequam fluctibusINGERETUR, in patriam reduci per-
 mitteret. Cum is constanti animo postulata reijceret,
 multi

*Infidie Ga-
mae stru-
ctæ.*

*Extremorum
Africæ lit-
torum de-
scriptio.*

*Mores inco-
larum
Sinus S.
Helenæ.*

*S. Blasij a-
quatio.*

*Phocarum
feritas.*

*Sotilicarij
aues.*

multi de nece illius cōiurationem habuerunt. Id cum Gama Pauli fratris indicio cognouisset, insidias summa vigilantia declinauit, & vincula magistris iniecit, ipseque per se summi magistri munus obiuit. Tandem cum multis diebus hanc tempestatis atq; perfidie molem inuicto animo pertulisset, tépestas cōmutata est, & ipse cum reliquis ducibus ad finē promontoriij peruenit, quod omnes, xx. die Nouembris cum incredibili lætitia delectere incæperunt. Arbitrabantur enim, eo superato, nihil sibi impedimento futurum, quo minus eò, quò tendebant, felicissimè peruenirent. Ita vero nauigabant, vt nunquam à terra procul abscederēt, & illius litum & fertilitatem cum iucunditate perciperent. Videbant enim ingentes syluas, & densa nemora, & pecudum & armætorum greges innumerabiles, & hominum etiam multitudinem, qui passim vagabantur. Sunt autem homines, colore & specie illis simillimi, qui in Sinu S. Helenæ visi fuerant. Cum loquuntur, singultire videntur: nudi ambulant, pudenda ligneis vaginis includunt: fistulis vtuntur, quas non admodum abiurde modulantur. Tuguria sibi ex lateribus sole adustis, aut è terra faciunt, quæ culmis deinde atq; cōgestis glebis contegunt. In promontoriij illius latitudine superanda nostri quinque dies posuerunt. xxv. die Nouembris promontorium superant, atq; ad Septentriones cursum inlectunt. Ab ultimo promontoriij flexu, qui ad orientem spectat, abest sinus, quem nostri Sancti Blasij aquationem appellant cc. & xx. passuum milia. Tellus est fertilis: nutrit elephantos ingentes, & quam plurimos boues valde opimos, quibus incolæ clitellas imponunt, eisq; vitio iumentis vtuntur. In intimo sinu est parua quædam insula, ad quam nostri aquandi gratia naues appulerunt. In phocarum armenta conspexere admiranda quadam multitudine. In quibus inerat tanta feritas & truculentia, vt in homines iruerent. Aues etiam eo in loco visa sunt, quas incolæ appellunt Sotilicarios, pares anserib; magnitudine: plumis minimè vestiuntur, alas habent: similes alis vesper-tilio-

tilionum: volare nequeunt, sed explicatis alarum membranis, cursum celeritate summa conficiunt. Inde, carnibus emptis, & aquatione facta, nostri profecti sunt. Octauo die Decembris subita quædam tempestas alios vehementer exterruit, & a terræ cōspectu procul abstulit. Sedata vero tempestate, rursus ad terram propius accedunt. Cum enim nondum esset nostris in illis regionibus nauigandi ratio penitus explorata, minime tutum videbatur, a terra longius abduci. Vident autē

*insule
quædam par
ue, sed a
menzibi
ne.*

paruas insulas, quæ paulo longius, cc. xxv. passuum milibus aberant ab eo loco, vbi vitam aquationem fecerant. Erant autem amœnitissimæ, arbores altissimæ, prata viuidissima, pecora innumerabilia, quæ passim vagabantur. Erat summa tranquillitas, pelagus profundum, ita, vt sine periculo possent ad terram accedere, & qualis esset, cum iucunditate perspicere. Sic omnem illam oram legentes v. Ianuarij die insequentis anni, magnam hominum & mulierum multitudinem in terra inambulare conspiciunt. Erant oēs colore subnigro, vt reliqui, quos in oris illis viderant, corpore procerō, & specie liberali. Hic Gama prius ad terram flectere iubet. Misit deinde viuum linguarum peritissimum, qui nomine illius, gentis Rectorem honorificè saluaret, etq; munera deferret. Fuit nūcius liberaliter acceptus, & cum muneribus illis, q̄ tellus ferebat, dimissus. Hæc gens erat reliquis humanior, & lautius vitam instituebat: biachia armillis æneis ornabat, & capita similiter æneo cultu amiciebat. Viri pugiones gestabant cū manubrijs stanneis non admodum infecte sabrefactis: vagina autē erant ex ebore. Hic reliquit Gama duos exules, qui mores & cultum gentis exactè perdiscerent. Erant enim in ea classe decem homines capite damnati, quibus fuerat ea lege vita cōcessa, vt quibuscunq; in locis a Gama relictis fuissent, regiones lasiarēt, hominūque mores & instituta cognoscerent. Inde profecti, decima quinta die Ianuarij ad fauces ingentis flauis perueniunt, cuius ripas vndique arbores fructibus onustæ diffusis late fiondibus opacabant: tellus erat herbida,

*Gama nū
cius ad ig
notā Afric
æ gentem.*

*Flumen be
norar. fig.
norum.*

& amœna. Hic iactis anchoris constitère, vt sequenti die (Solenim iam præcipitabat) terræ cultum diligenter inspicerent. Manè verò conspiciunt multos homines eiusdem propè coloris & cultus, in tribus inuectos ad naues tendere. Qui simul atque ad eas accesserunt, sine vlla fraudis suspitione conscenderunt, fueruntq; à nostris cibo atq; potu liberaliter accepti. Linguam tamen eorum nemo ex nostris quirit intelligere. Nutibus tantum, quidquid exprimere volebant, significabant. Post tres dies venère quatuor viri regionis illius principes, vt Gamam salutarerent, & classem nostram viderent. Eiant autem hi paulò elegantius culti: quos Gamā appositis epulis inuitauit, & vestibus sericis ornavit: quibus illi non mediocri lætitia se affectos esse demonstrarunt. Sed nec ab illis intelligi quidquā potuit, per quod nostri possent, quam longe ab India, aut quā prope essent, aliqua ratione suspicari. Vnus tamen malè Arabicè dixit, ad regionem, vnde paucis illis diebus venerat, naues eiusmodi formæ atque magnitudinis, qua nostras esse conspiciebat, sæpe appelli, quæ quidem nō erat ita magno intervallo ab eo portu disiuncta. Nostri cū id audirent, in spem venerunt, fore, vt intra breue temporis spacium Indiam aspiceret. Id monuit Gamam, vt illi fluuiio, bonorum signorum nomen imponeret. Hic autem columnam lapideam in ipsius fluminis ripa collocavit, in qua erat Crux cū Emmanuelis insignibus incisa. Hoc autem faciebat in portubus, quos ad Christiani nominis gloriam, & ad Regis clarissimi monumenta diutius conseruanda, magis opportunos iudicabat, & ad eam rem multæ columnæ eiusmodi fuerant nauibus illis impositæ. Terra verò illa, statuit, vt nomine Sancti Raphaelis insignis esset. Hic duos reliquit ex illis, quos diximus vitam exilio redemisse. Hic postquam naues refecit, & infirmos curauit, sexto Kalen. Martij anchoras moliri, antennas enigi, velaq; fieri iubet. Kalendis autem Marui conspiciuntur à nostris quatuor insulæ, non ita lato mari a se inuicem distantes. Ex vna illarum Cebus septem nauigia

*Barbarorū
ad Gamā
legatio.*

*Columna
lapidea ad
ripam flu
minis bono
rū signorū
erigitur.
Terra S.
Raphaelis.*

*Insule 4.
inter quas
Mozābiq;*

uigia plenis velis inuecta, ad nostros accedere conspi-
 catus est. Qui illis vehebantur, cum prætoriam nauem
 ex vexillo, quod erat in summo malo alligatum, cog-
 noscerent, ad eam proras detorquent, propiusque fa-
 cti, magno clamore sublato, nostros Arabicè salutant.
 Ibi Gama Coëlium, quod navis illius esset aliarum
 minima, præcedere iubet, & ad eam insulam cursum
 dirigere, vnde nauigia soluisse conspexerat. Præit sen-
 sim Coëlius, & fundo prius diligenter explorato, reli-
 quæ paulatim subsequuntur. Nauigia interim nostras
 naues circumstant, & tibiarum concentu & alijs mu-
 sicis instrumentis nostros oblectant, eisque de aduen-
 tu in illas oras maxima voce gratulantur. Homines
 autem erant colorati, specie liberali præditi, vestibus
 bombycinis ornati: longissimis linteis auro intertex-
 tis & arctè compressis, ut spinis multifariam circum-
 ductis caput obregerent, ornabantur. Erant præterea
 aduncis gladijs accincti, parmasque brachijs infertas
 gestabant. Nostras naues ingressi, nostros Arabicè sa-
 lutant. Qui linguam probè tenebant, benignè respon-
 dent. Gama dapes apponi iubet. Illi conuiuium non
 aspernantur. Dum comedunt & bibunt, sciscitatur de
 illis Gama, quod esset illius insulæ nomen, quæ gentis
 ratio & cultus, & quod iter inde in Indiam esset ha-
 bendum. Respondent, insulæ nomen esse Mozzambi-
 que: gentē esse simulachris deditā, magnam tamē insu-
 læ partem à mercatorib. Saracenis habitari, esse verò il-
 lam sub imperio Regis Quiloæ, qui illi rectorem præ-
 fecerat hominē auctoritate insigni præditū: emporium *Rex Qui.
loæ.*
 vix aliud celebrius in regionib. illis reperiri. Inde enim
 naues in Arabiam, in Indiā, in multas præterea orbis
 terrarum partes nauigare, & ex omnib. illis merces in-
 numerabiles in eam conuehi. Præterea dicūt esse quā-
 dam in ea ora regionem, quam nostri fuerant præter-
 ecti, quæ Zofala nominaretur, & auro plurimū abun-
 daret. Postremò quantum ab ea insula Calecium di-
 staret, exponunt. Hoc audito, nostri manus in cælum gio-
 rendre, summas Deo gratias agere, sequē maxima ex
 parte

*Insula
Maxam
biquensis
situa.*

*Palmarū
arborum
descriptio.*

*Acus siue
pixidis
nauticae de
scriptio.*

parte laboribus persunētos arbitrari. Insula est illa in regione, quam appellabant olim Aegeſimbam. Distat enim ab æquinoctiali plagā decem & sex gradib. Austrum versus. Incolæ sunt nigri: tellus propter paludes est parum salubris. Domos extruunt è terra, quas congestis paleis integunt. Propter tamen opportunitatem commercij, naues vndiq; ad illam rei gerendæ gratia commeabant. Arabes tunc plurimū in ea opibus & potentia florebant. Hi myoparonibus paruis utebantur, eisq; ferreis, clavis minimè reuinctis, sed palis teretibus per foramina vice clauorum adactis, Compages verò nauium funibus è palmarum folijs factis obturabant. Palmas aut appellat arbores altissimas, folijs longissimis & acutissimis hirsuras, patulis frondibus circumquaq; diffusis vmbra gratissimam efficientes. nuces ferunt ingentis magnitudinis, quas nostri Cocos nominant. Utebantur in nauigādo normis nauicularijs, quas nautæ Acus appellant. Quarū formā propter eos, qui à maritimis regionib. semoti sunt, haud alienum arbitror explicare. VASCVLVM est è ligno factū, planum atq; rotundum, altitudine duorū aut triū digitorum. In medio habet stylum præfixū, in summo præacutum, aliquantò breuiorē, quàm sit vasculi ipsius altitudo. Regula deinde è ferro solertissimè facta, tenuis & angusta ad vasculi modū dimensa; ita tamen, vt diametri ipsius vasculi longitudinem nō exæquet, inducitur. Styli verò cuspis per medium huius regulæ, quod est inferiùs excauatum & fastigiatū, superius immissa, ita eam suspensam, paribusq; momentis libratā continet, vt vtrinq; angulos pares efficiat. Operculo deinde vitreo ænea virgula circumdata firmato, nè possit regula excuti, & aliqua ex parte labare, cōtegitur. Cū verò magnetis ea natura sit, vt non modò ferrum ad se trahat, verumetiam vna illius pars ad Septentriones aspires, altera in Austum propendeat, naturamq; suam cum ferro communicet: efficitur, vt, cū regulæ huius caput ad eam magnetis partem, quæ spectat ad Septentriones, applicatum, attrituque illius extersum fuerit,

eadem

eandem in se vim concipiat: & cum ita suspensa extiterit, vt mobiliter in varijs partes impelli possit, semper in Septentriones insita propensione referatur. Sic autem fēbat, vt nautæ hoc instrumento moniti, quāuis in profundo pelago versarentur, & cælum esset nubilum, & caliginosum, possent tamen ad Septentrionis rationem cursum dirigere. Hanc autem regulam quia ad acus similitudinem proximè accedebat, acum nauiculariam appellabāt. Deinde cum facillimum sit, *Instrumenti alterius nautici descriptio.* humanis ingenijs addere semper aliquid ad ea, quæ sūt soletter inuenta, aliam normæ rationem excogitârūt, qua possent exactius, quem cursum in nauigando tenerent, ratione perspicere. E virgulis enim ferreis figuram efficiunt lateribus paribus, angulis imparibus, in rhombi speciem deformatam. Huic vnā ex parte superiore, alterā ex inferiore chartam orbiculatam adglutinant. Magnetis autem adiuncta vi, sic figuram hanc temperant, vt vnus ex acutis angulis Septentrionem, alter Austrum respiciat: ex obtusis verò vnus ad ortum Solis, alter ad Occalum spectet. Diametri autē orbis huius longitudo figuræ longitudinem non excedit. Habet autem orbis hic in medio æneum vmbilicum affixum, ad eam formam factum, qua diximus regulæ medium fabricatum fuisse. Per vmbilicum illud igitur styli cuspis immissa, orbem hunc suspensum cōtinet, qui non modo regulæ illius, de qua diximus, vice fungitur, sed omnes ventorum regiones, quorum flatibus naus impellitur, in conspectu proponit. In charta namq; superiore Septentrio, & Auster, & Oriēs, & Occidens, & interiectæ inter hos ternarios regiones exactissimè describuntur. Norma ad hunc modū constituta, hoc restabat incommodi, quod opus erat, quoties naus fluctibus agitata, vt fieri necesse est, in puppim, aut proiam, aut in alterutrum latus inclinaret, vt illa in profundo subsidens adhæresceret, neq; motu libero in Septentriones dirigi possēt. Nō autē hoc euentus, fuit soletter excogitatum. Nam vas ipsum paulò infra labiū circulo æneo arcetē constringitur. Vtrin-

que autem ab eo circulo virgula calybea ducta, in foramen alterius circuli maioris & exterioris, modico interuallo ab interiore distans, immittitur. Virgulæ verò binæ ita sunt æquales & oppositæ, vt si ex vtrâq; vna & perpetua fieret, circularis illius spatij diametrum contineret. Exterior autem circulus circa duas illas virgulas quasi circum axem versatur. Rursus ab exteriori circulo aliæ binæ virgulæ pari interuallo ad ambitum alueoli cuiusdam orbiculati, intra quem hæc machinatio continetur, simili ratione perducuntur. Ita sunt autem hæ virgulæ exteriores interiorib. ex aduerso constitutæ, vt si duæ tantum ex illis quatuor directæ fierent, sese ad angulos rectos interfecarent. Cum verò machinatio ex inferiore parte ænea & ponderosa sit, neq; fundum attingat vllum, ita vndique pellitur, vt medium locum teneat. Et cum pensilis & mobilis existat, pondere suo nixa ea ratione consistit, vt quamuis maximi fluctus nauem iactet, ipsa semper ad libellam directâ permaneat. Sic autem fit, vt nihil interueniat, quod normam ab eo motu, quo in Septentriones fertur, impedire queat. His normis solebant vti iam illo tempore Arabes illi, & chartis præterea, quibus maritimarum regionum situs, secundum descriptas in illis lineas exploratè cognoscerent. Quadrantibus etiam, Solis varias conuersiones, & quantum quæq; regio ab æquinoctiali circulo distaret, obseruabant. Tam multis denique erant ad nauigandum artibus instructi, vt nō multum Lusitanis nautis de rerum maritimarum scientia & vsu concederent. Cum nostris autem idè iucundè fabulabantur, quod crederent eos esse Mahumetanos, ex illis, qui Mauritaniam tenebant. Illos autem Gama muneribus affectos, cum donis, quæ ad insulæ rectorem, illius nomine ferrent, dimisit. Nomen autem rectoris erat Zacoeia. Hic cum à suis intellexisset, qua humanitate fuerant à nostris accepti, muneraque sibi missa contempsit, ad officium suum pertinere existimauit, nostros inuisere. Itaq; se continuò vestib. ornauit, quæ erant aureis distinctæ florib., gladiumq;

*Arabū in
nauigando
solertia.*

*Zacoeia
Mazam-
biquensis
rektoris hu-
manitas.*

accu-

accinxit gemmis fulgentem, & eodem etiam gemmarum splendore cultum per gionem. Armatorum præterea hominum caterua iunctus, in naues ire perrexit. Interim verò tibiarum & tympanorum concentibus omnia perstrepebant. Gama antequam ille nauibus appropinquaret, ægrotos ab omnium conspectu remoueri, & sanos atque valētes armari more nostro iubet, & in summo nauis tabulato consistere. Is enim erat, qui nullam fidem Saracenis habendam censeret, sed dissimulanter omnes insidias, quæ fieri ab illis possent, præcauendas existimaret. Ad latus deinde nauis accessit, ut Zacoeiam venientem exciperet. Conscendit ille cum suis: Gamam salutat. Ille vicissim eum perbenigne complectitur. Assidunt omnes, & iucundissimè ermocinantur. Gama dapes apponi, & vinum infundere iubet. Illi verò satis hilari fronte comedunt, nec vltima Mahumetis superstitione impediuntur, quò minus ocula libenter exhauriant. Quærit deinde Zacoeia de nostris, an essent Mauri, an Turcæ. non enim dubitat, quin Mahumetis sectam sequerentur. Deinde quis armis in præliis uti solerent. Postremò, an haberent aliquot legis Mahumetanæ libros. Se namq; illos libenter esse viturum. Gama respondit, se ex vltima Solis occidentis regione ad eas oras accessisse: nostros armis illis uti, quibus homines, qui eum sepiebant, tectos animaduertebat. Vti præterea tormentis illis, quæ videbat, quibus non hominum tantum acies profligari, verum & arces munitissimæ disturbari atque disijci possent. Libros autem legis, quam obseruabant, se libenter ostensurum, postquam aliquot dies à labore conquiesceret. Sibi esse iter in Indiam. Proinde illum orare, ut sibi daret aliquot homines nauigandi peritos, quorum ductu posset Calcutium peruenire. Quod si faceret, operam se daturum, nè vnquam illum collati beneficij poeniteret. Id Zacoeia se facturum pollicetur. Postidie verò Gamam inuisit, duosque magistros adduxit, cum quibus Gama certo auri pondere depactus est, ut eum Calcutium perducerent. Hoc inter-

*Gama cū
Zacoeia
colloquitur.*

terim tempore donis vſtrò utroque miſſis, ſic videbatur eſſe familiaritas conſtituta, vt nihil interuenire poſſe crederetur, quod eam turbaret. Sed accidit, vt Zacocia perciperet, Gamam & comites illius Chriſtianos eſſe. Quo audito, omnis illa amicitia fuit in acerbum odium conuerſa. Cœpit igitur continuo inſidias machinari, exitiumque moliri, omnibusque modis excogitare, qua ratione poſſet naues aut capere, aut incendere. Noſtris interim omnia malignè præberi, pretium augeri, ſeditiones præterea ab incolis contra noſtros temerè concitari. Poſtremò vnus ex magiſtris, quos Zacocia adduxerat, Gamæ inſidias à Zacocia comparatas indicauit. Alter enim in terram reuerſus, nunquam ſe ruiſus in noſtrorum conſpectum dare voluerat. Accessit, quòd cum aliqui ex noſtris aqutum atque lignatum abſuiſſent, ſeptem nauigia in illos inuecta ſunt, quibus vt ſubſidio occurrerent noſtri, impetum in illa faciunt, eaque frequentibus pilis diſijciunt. Quo facto noſtri ſe conſeſtim in Inſulam, quæ indè aberat quatuor paſſuum millia, conferunt. Indè aliam Inſulam nomine Quiloam petunt. Sed cum vento deficiente progredi non poſſent, aduerſa quædam tempeſtas eos retrocedere compulſit. Eandem que igitur Inſulam ruriſus petunt, in quam ſe inſidiarum metu contulerant. Illuc accurrit Arabs quidam cum paruo filio, Gamamque obſecrauit, vt illos in nauem reciperet, vt poſſent in aliquem locum deſcendere, vnde facilius Mecham, quæ erat illius patria, reuerteretur. Quæſiuit ab illo Gama, quam artem coleret. Nauticam reſpondit. Hoc audito, illum libentiſſimè recepit, duobusque illis magiſtris ſe curſum poſſe conſicere putauit. Abduxerat præterea per vim in ſeditione quadam, quæ fuerat à Mozambiquenſibus contra noſtros excitata, Paulus Gama hominem, vt videbatur, minimè nauticæ artis imperitum. Eo verò tempore noſtris non grant niſi tantum tres naues. Quarta enim, conſumpto iam omni com meatu, fuerat iuſſu Gamæ multis antè dieb. incenſa. Inde igitur cum pri-

*Inſidie
Chriſtia-
nis à Za-
cocia ſtru-
ta.*

*Quiloa In-
ſula.*

mum secundus ventus flare cœpit, anchoris solutis ve-
 la faciunt, & Quiloam contendunt: eò tamen naues
 appellere non potuerunt, vel ventis ab Insula repulsi,
 vel cursus errore decepti, vel Mozambiquensi magi-
 stri, qui de eorum interitu cogitare cœpit, fraudib' in
 alium cursum deducti. Ab eodem autē magistro mo-
 niti sunt, vt Mombazam se conferrent. Quod vt facili-
 us persuaderet, fingeat magnam illius ciuitatis partē
 à Christianis habitari, nec vllum locum magis oppor-
 tunum curandis atque reficiendis ægrotis posse reperi-
 ri. Iam eo tempore bona pars eorum, qui cum Gama
 conscenderant, varijs morbis consumpta fuerat, &
 qui euaserant, erant graui inualetudine debilitati. Est
 autem orbs illa sita intra sinum quendam in rupe præ-
 cella & edita. Fluctus cū se ab introitu sinus incirāt,
 in aduersam frontem vbis incurrunt. Indē deducti,
 introrsus penetrant, & vtrumque latus vbis alluunt,
 ita, vt peninsulam efficiant. Habebat autem in portu
 vbis arcem munitissimam, armis & telis, varijsque tor-
 mentis refertam, firmissimisque præsidijs, atque singu-
 lari vigilantia defensam. Tellus abundat fructibus, &
 olenibus, & singibus, & pecorum & armentorum gre-
 gibus, & aquis dulcibus. Vtitur præterea mira cæli tem-
 perie. Homines viuunt admodum laurē, & domos mo-
 re nostro ædificant, tectoriaque varijs coloribus depi-
 cta parietibus inducunt. Huc igitur Gama se ea mente
 contulit, vt aliquot diebus in portu consisteret, vsque
 eò, dum ægrotos recentibus terræ fructibus recrearet.
 Vix anchoras nauæ demiserant, cū cernunt actua-
 riam ad prætoriam nauem accedere. In ea veheban-
 tur centum homines Turcarum more vestiti, & gla-
 dijs & scutis armati, inter quos, quatuor specie digni-
 tatis, & cultu corporis excellere videbantur. Cū o-
 mnes vellent in nauem ascendere, Gama omnes a-
 scensu prohibuit, præter illos quatuor, quos tamen ar-
 ma prius deponere iussit. Illi nauē ingressi, Ducis pru-
 dentiam laudant, quòd non sineret homines ignotos
 ad se cum armis venire. Cū eos Gama liberaliter

*Mozambi-
 quensis na-
 uarchida-
 lus.*

*Mombaza
 ciuitatis
 situs.*

*Mombazē
 sis ad Ga-
 mam lega-
 tio.*

*Gama præ-
 dentia.*

inuitaret, epulati sunt, multisq; amoris signis nostros
 ad se allicere contendunt. Aunt postremo, Mombaze
 Regem factum fuisse illis proximis diebus de illorum
 aduentu certiore, esseque amicitiae cum illis iungen-
 dae cupidissimum. Gama similiter responsum dedit
 egregiae voluntatis & officij plenissimum. Postridie
 misit Rex nuncios, qui Gamam nomine illius saluta-
 rent, muneraque deferrent, ad reficiendos ex iactatio-
 ne milites accommodata. Aunt deinde, regionem il-
 lam esse opulentissimam, earumq; rerum omnium ple-
 nissimam, quarum gratia multi in Indiam nauigabant.
 Regem adeo esse in illos voluntate propensum, ut ni-
 hil esset tam difficile, quod non se eorum gratia factu-
 rum polliceretur. Proinde Gamam orare, ut propius
 urbem accederet, & in intimum portus sinum penetra-
 ret, ut posset à Rege, qui eum inuisere cupiebat, facilius
 conueniri. Quod se Gama facturum ostendit, & quasi
 voluntatis suae obsides, duos ex illis exulib⁹, de quibus
 supra dictum est, ad Regem misit. Rex læta & hilari
 fronte exules accepit, imperauitq; domesticis suis, ut il-
 lis urbis situm & pulchritudinem demonstrarent. Vbi
 verò reuersi sunt, Rex multa aromatum genera, quæ ex
 India deportari solent, illis ostendit, & quantulum vi-
 sum est, donat, ut Gamæ monstrare possent, & admo-
 nere, quanto esset utilius apud Regem amicum rem ge-
 rere, quam vitam tam periculosa nauigationi commit-
 tere. Cum his mandatis redeunt exules in classem.
 Gama mirifice lætatus est, & postuidie anchoras tol-
 li iubet, & naues propè urbem constitui. Cum verò il-
 lius navis æstus incitati vi celerius, quam commodum
 esset, inueheretur, timens ille, nè in vadum incideret,
 in quo posset affligi, vela contrahere, & anchoras
 demittere confestim iussit, idemque ut in reliquis na-
 uibus sine vlla mora fieret, imperauit. Quo facto Mo-
 zambiquenses gubernatores metu repentino perculsi,
 se præcipites in mare deiciunt, & ad lintres quasdam,
 quæ non procul aberant, nando confugiunt. Cum e-
 nim viderent tam præter eorum opinionem ancho-
 ras

as faci, suspicati sunt, esse iam factum prodicionis indicium. Vt enim statim compertum est, Mombazæ *Insidiæ Mombazensis regis in Christianos detectæ.*
 ex per eos, quos tanquam nuncios frequenter in na-
 es mittebat, cum illis pactus fuerat, vt nostros in so-
 am inducerent, vbi naues vel allidi, vel capi facillimè
 ossent. At Gama magnis vocibus ad eos, qui in lintri-

us erant, inclamauit, vt sibi suos gubernatores redde-
 rent: at illi clamores illius aspernati, gubernatores in
 terram exposuerunt. Hic Gama cum & coniectura, &
 aliquo etiam Arabis gubernatoris indicio, & multis
 præterea signis perspexisset, è quanto periculo fuisset
 auxilio diuino liberatus, manus in cælum sustulit.
 Rex deinde homines magno cum silentio scaphis &
 in tribus submittebat, qui securibus anchoralia nocte
 præciderent. Quod nisi fuisset à nostris singulari Ga-
 næ industria vigilatum, & insidijs scelerati illius Re-
 gis occursum, nostri in summum vitæ discrimen in-
 cidissent. Inde post duos dies (citius enim se expedire
 non potuerunt) vela faciunt, & cursum Melindem ver- *Nauis Sa-
 racenorum*
 is instituunt. In via nauem Saracenorum capiunt, ex *capta.*
 quibus Gama quatuordecim tantum vinctos habere

soluit, reliquos autem missos fecit. Cum verò intel-
 lisset, vnum ex illis esse illorum patronum, qui præ se
 hominis autoritate grauis speciem ferebat, multa de
 illo quæsiuit: ad quæ omnia, vt vir prudens, verè &
 consideratè respondit, & de institutæ nauigationis ra-
 tione sapienter admonuit. N A V E S ad hunc mo-
 dum nauigantes, die, qua exsurrectio Christi in om-
 ni Christiana Republica cum ingenti læritia celebra-
 tur, Melindem appulsæ sunt. Vrbs est in planitie sita. *Melindis
 vrbs sita
 et regionis
 mores.*
 Cingitur autem vndique multiplici hortorum viridi-
 tate. Abundat multis arboribus, in primis autem citre-
 is malis, e quarum floribus odores suauissimi admo-
 dum longè diffunduntur. Regio est fertilis & opima,
 æque gregibus tantum, sed omni genere animanti-
 um, quæ venatu & aucupio ad cibum capi solent, ab-
 undat. Aedes sunt è quadro lapide constructæ, recto-
 rys, & cœnaculis, & laquearibus eleganter ornatae.

Gamereli Quanquam autem nostri Orientem versus nauiga-
qua in In- rent, cursum tamen ad Septentrionem inflectebant.
diam vsq; Intra paucos autem dies, regionem circulo æquino-
nauigatio. ctiali subiectam peragrant, atq; rursus sydera, quæ tam
multos menses latuerant, cum voluptate conspiciunt.
Vrsam maiorem & minorem, & Oriona, & reliqua,
quæ circa polum Arcticum exiguum orbem confici-
unt, oculis vsurpant. Pelagus deinde maximum, cuius
intimo recessu Septentrionem versus multæ Aethio-
piæ, & Arabiæ, & Caramaniæ partes alluuntur, tem-
pestate admodum secunda transmittunt. Tandem,

Lusitanorū xiiij. Kal. Iuni; terram editam & excelsam contuentur,
in Indiam quam gubernator propter offusam caliginem non a-
aduentus. gnouit. Post duos autem dies, montes Calecutio vici-
nos aspexit. Itaque ad Gamam accurrens, tam fausti
nuncij præmium flagitauit. Quod ille non modò cu-
mulate præstitit, verum Deo summas gratias egit, &
vinctos è vinculis expeditos in gratiam recepit: tanta-
que lætitia affectus est, vt videretur iam fructus labo-
rum omnium, quos in tam longa & difficili nauiga-
tione pertulerat, excepisse. Eodem die nostri in loco,
qui aberat Calecutio duo passuum milia, consistere.
Eos multi continuò lembi circumfistunt. Multa quæ-
runt, multa etiam respondere coguntur. In primis per-
contatur ab illis Gama per interpretes, vbi Rex eo se
tempore contineret. Deinde vnum exulem in urbem

Nuncius à misit. Vix exul terram attigerat, cum innumerabilis
Gama Ca turba confluit, vt hominem habitu & cultu prorsus i-
lecutium gnoto conspiciat, & interroget, vnde venerit, quæ illi
missus. patria sit, quid quærat, aut qua tempestate delatus ad
eas oras accesserit. Sed nec is eos intelligebat, nec illi
linguam illius nouerant. Is autem circumfusa multi-
tudine oppressus, quasi in salo fluctuabat, & modò in
hanc, modò in illam partem iactabatur, donec casu in
duos mercatores Tunete oriundos impulsus fuit. Hi
cum ex habitu Hispanum esse cognouissent, admirati
sunt. Vnus ex illis, Monzaida nomine, cum Hispanis
verbis interrogat, ex qua Hispaniæ regione esset. E

Portugalia respondit. Quo audito, Monzaida domum illum inuitat, & cibo potuque reficit: docetque sibi fuisse magnum cum Portugalensibus vsum eo tempore, quo Ioannes Rex Tuncetum suos mittebat, vt inde asportarent multa, quæ erant ad armentaria illius valde necessaria: in quibus rebus comparandis se egregiâ illis operam dedisse. Postulatque, vt se ad Nauarchum deducat. Itaque pergunt ambo continuò in nauim. Monzaida Gamam Hispanicè salutat: Gama vicissim illum benignè accipit. Multis inde verbis vtrò citroquehabitis, Gamam de multis rebus admonuit, & ad omnia, quæ ille quærebat, ita respondit, vt facillè posset intelligi, illum & prudentem & curiosum esse. Postremò dixit, si quid esset, in quo opera sua vri Gama vellet, se officio probi viri minimè defuturum. Ostendit præterea fore, vt aduentus nostrorum esset Calcutij Regi gratissimus. Illum namque valde gentium externarum commercio delectari. Nam quamuis imperium illius esset latum, & multi Reges illi parerent, spes tamen illius magis portorij, quàm fructuum vegetigalibus contineri. Postridie Gama duos ex suo comitatu cum Monzaida ad Regem misit, qui quidem eo tempore in oppido nomine Pandarane, quod inde aberat duo passuum millia, confedebat. Illi postquam admitti fuere, dicunt Portugalix Regem fama dignitatis & amplitudinis illius, quæ per orbem terrarum late vagabatur, commotum, eò vnum ex suis ducibus misisse, qui cum illo sempiternum amicitix fœdus nonine illius percuteret, fidemque datet, se gratia illius omnia, quæ is vellet, libentissimè facturum. Ipsumque ducem à Rege petere, vt faciat sibi potestatem ad illum adeundi. Respondit Rex, sibi valde gratum esse Calcutiani ducis aduentum, neque se villo modo commissurum, vt voluntatem in se clarissimi Regis asperiretur. Seque operam daturum, vt breui à Duce nostro conueniri posset. interim verò illum admonerebat, Pandaranem versus classem deduci iuberet. Portum nim illum, in quo consistebat, esse eo anni tempore valde

*Monzaida**Tunetensis**mercator**ad Gamã**proficisci.**tur.**Gama ad**Regẽ Cale**cutiensem**legatio.**Pandarane**opp.**Regis ad le**gatos respõ**sio.*

valdè periculosum & infestum. Vt autem id commodius fieri posset, ad illum, gubernatorem maris illius valdè peritum misit. Deinde post aliquot dies venit ad Gamam vir quidam primarius, qui ius illi genti dicebat. Appellant illi hunc magistratum, Catualem. Hunc autem miserat Rex, vt ad Gamam honorificentissimè deduceret. Gama classi Paulum Gamam fratrem suum interim præfecit, eidemque & Nicolao Coelio imperauit, vt si quid sibi secus eveniret, quàm commodum esset, de illo curam abicerent, & in patriam continuò cum nauigationis exploratæ nùcio remearent. nec enim conuenire, vt dum ei frustra opem afferre contenderent, omnes occumberent, & tantu laboris fructus interiret: se non posse Regis illius congressum vitare, si facere vellet id, quod sibi ab Emmanuele præscriptum fuerat. Nec se periculum vitæ defugere, dum modò morte sua posset eam, quam debebat, operam & Regi, & Reip. nauare. Nè autem naues sine præsidio necessario remanerent, duodecim tantum homines sibi comites adiunxit. Cum verò primum terram attigit, fuit Catualis iussu lectica sublatus: Catualis alia lectica ferebatur, reliqui pedibus iter faciebant. Magna turba nobilium hominum: quos illi Naires appellant, eos vndique sepebant. Deinde peruentum est ad oppidum, vnde, postquam commodè pransi sunt, lembos ad eam rem paratos ingrediuntur, secundocq; flumine nauigantes, ad locum perueniunt, in quo magna hominum multitudo eos cum alijs lecticis expectabat. Inde fuerunt nostri à Catuale in templum apud illos sanctissimum deducti: quod quidem Gama, eo quòd audierat, bonam partem regionis illius ab hominibus Christianis habitari, esse Christianorum arbitratu est. Confirmavit autem magis illam opinionem, & templi magnificentia, & ædium amplitudo, multaq; signa rerum, quæ non multum à nostrorum templorum religione abhorre in principio videbantur. Per templi ostium ingressis occurrunt quatuor viri à capite ad vmbilicum nudi, deinde ad genua vestibus bom-

bycinis accincti. Quilibet eorum terna fila à dextro humero ad sinistrum latus demissa, & sub brachio sinistro complicata gestabat. Hi nostros aquis lustralibus aspergunt: porrigunt deinde cuilibet pulveres è ligno optimi odoris contuso, quibus frontes consignarent. Templi parietes erant multis imaginibus depictis ornati. In medio templi erat sacellum editum, forma rotundum, ad quod per multos gradus ascendebatur. Ostium erat ex ære factum, & valde angustum. Intra sacellum erat signum in aduerso pariete locatum, cuius formam nostri propter loci obscuritatem aspicere nequiverunt. Erat enim locus ita ab omni solis radio seclusus, ut vix aliquis malignæ lucis splendor in eum penetraret. Nostri autem aditus in illud minimè concessus fuit: solis enim æditus atque sacerdotibus patebat. At illi quatuor ædui propius accedentes, digito in imaginem intento, bis Mariam inelamant. Catualis cum reliquis, qui eum sequebantur, se repente in terram proni manibus extensis abijciunt. Deinde surgunt, & more suo precationem peragunt. Nostri suspicati sunt, opem sanctissimæ Virginis implorari, genibusq; flexis, pacem à Deo exposcunt, Virginemque Dei matrē more nostris vſitato venerantur. Inde profecti, aliud eadē magnificentia templū adeunt, atq; tandem in Regias ades tendunt. Tanta porro hominū multitudo conueniebat, ut nisi Naires, qui nostros armati & instructi præcedebant & sequebantur, viam distinctis gladijs aperuissent, nostris aditus ad Regem patere minimè potuisset. Interim omnia tiliarum sonitu, & rubarum clangore perstrepebant. Postquam ad regie vestibulum peruentum est, Dynastæ, quos illi Caima-
es appellant, Gamæ obuiam prodire. At ubi domui, in qua rex cum expectabat, appropinquauit, homo
grandis natu, bombycina veste ab humeris ad talos vſ-
que demissa cultus, ex ea domo egressus, Gamam com-
plexus est. Is erat Brachmanarū magister, plurimumq;
apud Regem autoritate poterat. Reliquis autem pri-
mū intromissis, ipse postremò cū Gama, quem dextera
tene-

*Maria ab
Indis sacræ
fidei inela-
mata.*

*Caimaes,
Regis Calo-
cutij Dy-
nastæ.*

Regis Calecutiensis oratoris, & statura.

tenebat, subsequutus fuit. Domus erat satis ampla, sellas complures è ligno, singulari opere factas, parietibus coniunctas habebat, ita tamen, ut aliæ super alias ad theatri similitudinem extarent & emerent. Pavimentum erat sericis vestibus instratum: similiter & parietes aulaeis sericis auro intertextis obducti. Rex in lecto pulcherrimè ornato & inlustrato decumbebat, & pileum bombycinum auro atque gemmis distinctum capite gestabat: vesteque bombycina, multis aureis fibulis secundum pectus stricta, tegebatur. Ex auribus ingentis pretij monilia pendebant. Ex annulis manuum atque pedum eximius gemmarum fulgor emicabat. Rex erat procero corpore, & facie liberali, & qui facile maiestatem Regiam specie repræsentaret. Gama illum more nostro ut Regem salutavit. Ille Gamam ad se propius accedere iussit, atque ut in sella proxima sederet, præcepit. Reliquis deinde Lusitanis, ut federent, imperavit. Aquam deinde ad lauandas & refrigerandas manus afferri, variosque fructus importari iussit, ut nostri possent à labore atque lassitudine recreari. Postremò Gamam de legatione, quam ad illum nomine Regis Emmanuelis afferebat, diligenter inquit. Negavit Gama moris esse Lusitanorum, Regis sui mandata, quæ erant solis Regibus exponenda, in hominum turba proferre. Proinde si vellet, ut is officio suo fungeretur, conventum illum vitaret, & cum paucis, quibus arcana sua credere soleret, eum audiret. Rex ut postulato satisfaceret, illum in aliud cubiculum multò pulchrius ornatum secedere iussit, & eum continuo cum magistro Brachmanarum, & paucis admodum præterea sequutus est. Tunc Gama orationem habuit, cuius hæc summa fuit. Emmanuelem Portugalix Regem esse principem virtute & dignitate præcellentem, rerumque maximarum cupidum, & studio multa cognoscendi flagrantem. Sic autem esse animatum, ut arbitraretur, esse se cum Regibus, qui dignitate & amplitudine multum excellenter, fœdere coniunctum. Nihil enim esse ad voluntates conglutinandas simili-

Gama ad Calecutiensem Regem oratio.

litu-

litudine virtutis efficacius: maximè verò id in Regibus
 apparere, quorum dignitas proximè ad diuinam ac-
 cederet. Proinde cum sæpius accepisset de India ma-
 gnitudine, & simul ex fama, quæ per orbem terrarum
 summa cum admiratione hominum volitaret, intelle-
 xisset, imperium Calecutij esse latissimum, Regemque
 illius nō magis opibus & imperio, quam Regiæ digni-
 tatis amplitudine florentem; desiderio amicitiae illius
 flagrare coepisse. Ea verò cupiditate ductum misisse,
 qui nomine illius Calecutij Rege postularet, vt fœdus
 & amicitiam illius tanti faceret, quā ille voluntatem
 ipsius esset factururus, si cum illo amicitiam firmare vel-
 let. Præterea se non dubitare, præter dignitatem fœde-
 ris illius, fore, vt multiplex vtilitas ex ea coniunctione
 vtriusque regno & imperio proueniret. Habere autem
 se literas Emmanuelis, quibus certus esse posset, ea, quæ
 ab illo dicebantur, esse verissima. Ad hæc Rex paucis
 respondit, sibi tam excellentis Principis coniunctionē
 fore gratissimam, omniaque se libenter esse facturum,
 quibus posset intelligi, se Regem Emmanuelem in lo-
 co fratris habiturum. Hæc ubi dixit, Catuali negotium
 dedit, vt Gamam domum, in qua erat diuersaturus, sta-
 tim deduceret, & reliquos etiam apud hospites colloca-
 ret. Gama triduo se domi continuit. Sed antequam ea,
 quæ sequuta deinde sunt, exponam, non erit alie-
 num, de regionis illius situ, et de gen-
 tium moribus & institu-
 tis pauca dicere.

*Regis ad
 Gamam
 responsum*

E

H I E.

HIERONYMI
OSORII SILVENSIS
ALGARBIORVM IN LV-
SITANIA EPI-
SCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS,
LVSITANORVM REGIS INVI-
ctissimi, virtute & auspi-
cio gestis,

LIBER SECVNDVS.

Indiæ de-
scriptio.

NDIA EST omnis regio, quæ
ab Occasu, Paropamisadarum, &
Arachosiæ, & Gedrosiæ finibus ter-
minatur: ab Ortū veīō cum Sina-
rum extremis limitibus coniungi-
tur. A Septentrione autem Imao
monte, qui est pars Caucasī, defini-
tur: ab Austro, Oceano Indico alluitur. Ea tamen in
duas partes diuiditur. Vna est intra Gangem, quæ ijs ex
occasu finibus, qui dicti sunt, incipiens, ad Gangem vs-
que protenditur. Altera, quæ vltia Gangem ad Sinarū
fines excurrit. Nostri tamen angustius interdum In-
diæ nomen vsurpant. Appellant enim Indiam, omnē
regionē, quæ duobus maximis fluuijs, Indo atq; Gan-
ge, continetur. Hæc autem vniuersa regio. Indostam
ab accolis appellatur. Indus ab Occasu, Ganges ab Ortū
fluit: vterque pari propemodum à Septentrione inter-
uallo ab Indis exoritur. Inde autem præcipites magno
impetu feruntur, varijs, & flexibus multas regiones in-
terfluunt, multisque fluminibus vniūque in illos in-
fluentibus augentur, vsque adeo, vt cum prope Ocea-
num

India du-
plex.

Indostam.

num sunt, naues valdè magnas aluei profunditate sustineant. Vterque autem cum in Oceanum influit, ingentem sinum efficit. Indè terra in Austrum magna spatij longinquitate procurrat, ita tamen, vt aliquando sinibus artius angustetur, aliquando rursus laxata libentius dilatetur. In *promontorium* tandem, quem Indi appellant *Comorim*, desinit: in cuius sine angulus acutus efficitur. *Comorim* latet autem hæc regio ab ostio Indi *promonto-* fluminis vsque ad dicti promontorii finem in longitu- *rium* dinem circiter D CCCC. passuum milia. Latitudo in- *Indie mag-* ter ostia horum fluminum duorum, est circiter D C C. *nitudo.* millia passuum, quæ deinde paulatim angustatur. Promontorii angulus extremus, qui, vt dictum est, ad Austrum spectat, ex Septentrionali parte ab æquinoctiali regione circiter septem distat: quod spatium quadringenta & nonaginta passuum millia conficit. Oras autem maritimas huius regionis, siue quæ ad Occasum, siue quæ ad Ortum pertinent, quas Oceanus alluit, multæ & varæ nationes incolunt. Illam tamen regionem, quæ ad Occasum Solis spectat, eo tempore, quo nostri in illas oras appulsi sunt, maxima ex parte gens, quam Malabares appellant, occupabat. Eam verò multi *Malaba-* Reguli possidebant: quibus tamen omnibus fermè Cale- *res populi.* cum Rex imperitabat, & tributa ab omnibus exigebat. Neque tamen tantum regionis amplitudine, quantum portibus opes suas auxerat. Erat enim tunc illud emporium Indiæ celeberrimum, ad quod mercatores undique confluebant. Abundabat regio multis mercibus, partim nauis, partim ex variis regionibus importatis. Cens est falsorum deorum superstitione miserrime conuictata. *Indorum* Tempia habent quamplurima. Maxi- *religio.* mo in honore habent sacerdotes, quos appellant Brachmanas, penes quos arbitrantur esse rerum diuinam & humanarum scientiam. Reges nulli sunt, qui non sint prius eorum disciplinis imbuti. Tempore bel- *Brachma-* li tunc possunt Brachmanæ ultro citroque commea- *ne, & eo-* rum *fides* *ac studiu.* Inexpiable namque scelus existimatur, illos secus, quæ postulat opinio sanctitatis, attingere. Terna sua

ab humero dextero in latus sinistrum gerunt, vt defignēt trinam in natura diuina rationem. Credunt Deū in specie humana latentem terras lustrauisse, vt humanum genus à peste sempiterna redimeiet. Hæc quidem, vt verisimile est, à Christianis antiquissimis acceperunt. Artes Mathematicas & Philosophiam colunt. Religionem singulari artificio simulant, & in specie fictæ pietatis fraudes insignes in omni vita suscipiunt. Reliqui Malabares eorum doctrinæ instituti, portenta venerantur. Vndecimo Kalend. Septembris sacrum solenne fit, in quo pueri arcubus armati, in sodales per ludum sagittas leuissimas emittunt. Deinde ij, qui ætate magis prouecti sunt, similiter tela coniiciunt, quibus multi grauissimè sauciati moriuntur. Cum ijs, qui ad hunc modum à vita discedunt, præclare actum putant. Hos enim censent in cælum, vt cum dijs æuum exigant, immigrare. Multa sunt apud illos anniuersaria sacra, in quibus quidam varijs sibi modis in maximo hominum conuentu & celebritate vitam exhauriunt. Annum à Septembri mense inchoant, sed diem certum, vnde mensem incipiant, non habent. Astrologos & augures primum consulunt, & ab hora, quam illi faustam atque felicem fore prænunciant, anni principium auspicantur. Quinque decimum quintum annum excessere, faciem eo die inuoluunt, & oculos obtegunt, ne quidquam aspiciant. Deinde à pueris in fana deducuntur, in quibus varia deorum signa sunt. Ibi detractis oculorum inuolucris, aspectum in res oppositas repentè cōiiciunt. Quod si simulachrum Dei illius, quem præcipuè colunt, ante res alias contuentur, illum annum sibi faustum fore confidunt. Nobilibus sunt interdicta matrimonia, ne quidquam sit illis impedimento, quò minus perpetuò se in armis exercent. Habet autem quilibet eorum amicos ordinis eiusdem complures. Nefas enim est illis, mulieri, quæ non fuerit nobilis, commisceri. Similiter & illæ tot amatores habent, quot habere volunt, dummodò nobiles sint. Nulla est inter illos æmulatio: sed alij a-

Sacrum solenne Indorum.

Initiū anni apud Indos.

Superstitiosa diuinandi ratio.

Nobilium mores.

lijs per vices sine vlllo diffidio aut obtreftatione succedunt. Si verò aliquis mulieri coniungitur, quæ nobilis non fit, aliorum nobilium gladijs conciditur. *Amiliter* & mulieres, quæ eam legem transiliunt, idem supplicium subeunt. Testamento filios hæredes non instituunt, eò, quòd ignorent, an sint ab illis progeniti. Eorum autem loco sororum filios sibi hæredes asciscunt. Regum stipendio nutriuntur, & pro eorum statu intrepidè sese in quoduis vitæ discrimen iniiciunt. Umbilico tenus nudi ambulant. Indè vsque ad tibias demissis vestibus integuntur. Armis in bello vti non possunt, antequam Reges, apud quos sacramento dicunt, eos militaibus ornamentis afficiant. A pueris arma tractare condisunt: magistros, à quibus militarem disciplinam accepere, summa obsequantia colunt atque venerantur. Sunt in armis strenui, plurimumque celeritate valent. Si vir ignobilis eos attingit, nobilitatem contaminari, genusque pollui censent, & tam insignem iniuriam illata cæde miseris hominibus, qui in eos inciderunt, vlciscuntur. Idcirco qui nobiles non sunt, quoties iter faciunt, voces edere coguntur. Nobiles verò cum eos aduentare ex vocibus illorum præsentiant, eos deflectere de via iubent. & sic fit, vt ignobiles mortis, nobiles maculæ sempiternæ periculum depellant. Illic neque nobilitatem obscurari flagitijs, neque generis obscuritatem illustrari virtutibus concessum est: sed omnibus est illa conditio necessariò subeunda, in qua maiores illorum versati sunt. Artificum genera ita sunt distincta, vt non sit inter dissimiles vllum ius connubij. Nec enim licet fartoris filijs tutoris filias ducere; neque aliam artem, nisi eam, qua pater illius victum comparauit, addiscere: & sic in reliquis artibus summo studio retinendis, eadem à maioribus tradita disciplina conseruatur. Est genus deuotionis, quo inter se alij alijs interdum foedere coniunguntur, quo se execratione deuinciunt, si vno per iniuriam occiso, reliqui omnes non in illo vindicando mortem oppetierint.

*Dra soda
litas.*

*Scriptura
Indorum
& chartæ*

Historia

*Calecutij
fium.*

*Alterum
Gamæ cū*

rint. Hac ratione fit, vt non modò cū Reges interi-
muntur, sed cū socij vita priuantur, ij, qui superstites
sunt humanitatis obliti, in gladios irruant, per omnes
flammas currant, nullisque armatorum praesidijs ex-
terreri possint, quò minus necem ijs, qui socios interfe-
cerunt, afferre conentur, vsque eo, dum ipsi varijs cædi-
bus absumentur. In scribendo neque charta vtuntur,
neque papyro, sed stylo in folijs alicuius sive æstiuum,
quas propter nonnullam similitudinem palmas appel-
lant, literas exarant. Multorum vero seculorum memo-
riam libris ad hunc modum factis diutissime conser-
uant. Multa eiusmodi folia ita præcidunt, vt omnia
longitudine parua sint: in quibus annales & res histo-
ria dignas literis mandant. Foliorum verò extremita-
tes perforant ijs autem compingendis duo ligna com-
planata, & ad eum modum perforata coniungunt. Tū
folijs ordine compositis, & lignis intrinsecus adiectis,
vtrinque per foramina funiculos immittunt, & omnia
complicant, & arcè deuinciunt: & quod, post ita com-
pactum volumen, funiculorum vtrinque superfluit,
circa illud inuoluunt, & illud nodis astringunt. Quo-
ties autem legere volunt, nodos laxant, & folia rursus
explicant. Multa dici præterea possunt decorum mo-
ribus, quæ tamen ad alia necessariò properantibus o-
mittenda sunt. Calecutium est in medio semine illius
oræ, quam paulò antè descripsimus, non procul à ma-
ri situm. Portus, vbi naues tutò possint consistere, non
est vrbi cōiunctus. Vrbs ipsa ingens est. Aedes nō sunt
continuae, sed discretæ, magnisque hortus & viridarijs
latissimum spatium occupant. Aedes Regiæ solum ex
lapide structæ sunt; reliquis per leges minimè licet ædi-
ficare magnificè, quamuis ditissimi sunt. Tellus est fer-
tilis & abundans rebus omnibus, quæ ad victum requi-
runtur. Rex eo tempore omnibus illius regionis regi-
bus & potentia & opibus antecellat. Hic erat Calecu-
tij status eo tempore, quo nostri eo peruenērūt. Gama
post tñdium ad Regem deductus à Catuale fuit: lite-
rasque dedit, quas afferebat cum muneribus. Rex mu-

nera contemnere visus est. Gama dixit, non esse miran- *Calcecutiæ.*
 dum, illa munera non esse maiestate illius dignissima, *si Rege col-*
 propterea quòd Emmanueli exploratum esse mi- *loquium.*
 potuisset, nauigationem illam adeò felicem fore. Præ-
 terea nullum se munus ad illum clarius & amplius de-
 ferre potuisset tanti Regis amicitia. Si verò utilitatem
 spectaret, reputaret animo, quanta posset utilitas ab eo
 percipi. *Portugalia naues*
 in regi- *preciosis onustæ per-*
 uenient. Petijt deinde, nè literas, quas a rege Emma-
 nuele deferrebat, cum Saracenis communicaret, sed alijs
 interpretibus vteretur. Iam enim indicio Monzaidæ
 compertum habebat, eos illi pestem atque perniciem
 machinari. Lectis & explicatis à Monzaida literis, Rex
 Gamam dimisit, illumq; admonuit, vt contra Sarace-
 norum fraudes se summa vigilantia muniret. Gama *Saraceno-*
 summas illi gratias ob consilium dedit: ab eoq; di- *rū in Chri-*
 gressus domum redijt eo animo, vt, cum primum pos- *stianos cō-*
 set, se in naues reciperet. Saraceni interim colloqui in- *in iuratio.*
 ter se de nostrorum perniciæ coniurare: domesticos &
 familiares Regis adire, fatigare precibus, corrumpere
 donis, & obtestari, ne fidem maleficis hominibus adhi-
 berent, Gamam esse piratam immanem & truculen-
 tum, & in omnibus oris, in quas hospitaliter admissus
 fuisset, impressa latrocinij sui vestigia reliquisse. Per
 mercaturæ speciem, regionem exploratum venisse, vt
 postea eam posset damnis quamplurimis afficere. Par-
 uum illum ignem esse, qui si non statim extingueretur,
 fieri posse, vt illius incendio regnum illud conflagra-
 ret. Hæc & alia eiusmodi Regis auribus inculcabāt.
 Partim enim Christiani nominis odio, partim metu,
 nè nostrorum in illas regiones aduentu illi pelleren-
 tur, vel saltem non ita magnos quæstus facerent, om-
 nia tentabant, quibus illis exitium compararent. Ca-
 tualem vero donis ad se pelliciebāt, vt per calumniam
 & malitiam nostros, quibuscunque rebus posset, euer-
 teret. Rex cum esset ingenio vario atque mutabili, æ-
 stuabat, & modò in hanc, modo in illam sententiam

trahebatur. Si enim nostros de medio tolleret, vel saltem vt Saracenis aliquo modo satisfaceret, in custodia tradi iuberet, perfidiæ maculam formidabat: si eos abire permetteret, nè Amibes illos, quorum opera vectigalia sua amplificata cernebat, ab se abalienaret, metuebat. Illi postremò vt nihil omnino prætermitterent, ad Regem frequentes adeunt: è quibus vnum, qui inter eos & audacia, & dicendi artificio præcellerat, ad hunc modum loquutum fuisse, multi perhibent. ITA sumus de te, Rex inuictissime, meriti, vt humanitatem tuam iure atq; merito obtinere debeam?

*Saraceno-
rum ad
Regem Ca-
lecutiensē
in Christia-
nos, oratio*

Quantus enim cumulus ad vectigalia tua nostris mercibus & operis allatus sit, adeò perspicuū est, vt nullius commemoratione indigeat. Publicanos consule: scripturæ magistros interroga: rationes puta, & exploratè cognosces, nos huc regno tuo nunquā inutiles exitisse. Adde, quòd hoc studium à maioribus nostris ingentum habemus, qui multis ab hinc seculis hanc terram, vt patriam atque natale solum, coluere, & Calcutij Reges summa semper fide & pietate venerati sunt. Hanc animorum concordiam cum tuis antiqua officiorum consuetudine conglutinatam, & has tantas utilitates vt dissoluant, & funditus euerrant homines isti profligati atque perdit, qui modò huc appulsi sunt, nisi tu eorum consilijs occurreris, summa contentione perficient. Quod si tu id nondum suspicione consequeris, mirandū non est. Animus enim verè regius, cū ex fide & animi sui candore de alijs coniecturam faciat, non facilè adduci potest, vt credat, quempiam in se pestem machinari. Præterea non sunt tibi mores istorū hominum cogniti, quos nos multis nostrorum experimentis exploratos & cognitos habemus. Multis enim nationibus, à quibus nunquam læsi sunt, ambitione tantum atque multa possidendi libidine stimulat, vastitatem & exitium intulerunt. An tu credis, illos, vt commercium cum tuis habeant, è tam longinquis regionibus, cum tantis vitæ periculis huc peruenisse? Credibile non est. Sed aut piratæ sunt,

sunt, clementiaque tua abuti volunt ad multorum
 perniciem, & ea de causa fictas tibi literas attulerunt:
 aut Rex, qui eos huc misit, nimis ambitiosus est: nec
 eos misit, ut tecum foedus fierent, sed ut urbis huius si-
 tum diligenter explorarent. An non hac eadem arte
 Lusitani Reges in vires Africae complures inuaserunt?
 An non bonam Aethiopiae partem his fraudibus occu-
 pauerunt? An parum liquet, quam multis gentibus in-
 fustilanes in hoc casu graues iniurias intulerint: Mo-
 zambiquem armis aggressi sunt: Monibaza portum
 sanguine repleuerunt: naues cum multis hominibus
 in via ceperunt. Qui modo, cum tam tenues opes illis
 sint, contineri non possunt, quin immanem importu
 namque naturam factis indicent: quid facient, cum
 multo maiores vires collegerint? Quare si regni opes
 tueri vis, homines sceleratos extingue: si piratae sunt,
 tanti sceleris meritas poenas luant: si à Rege potenti-
 simo nulli, ut horum intentu reliquis Lusitanis spem
 huius tentandae nauigationis incidas, hos, quos in po-
 tentate nunc habes, inteuime. Facile malum nascens
 ressecatur: at robustum & inueteratum, non nisi cum
 maximo labore comprimitur. Nunc igitur, dum tem-
 pus est, occurre sceleri, reseca dominandi libidinem,
 statumque tuum praesidio confirma. Ut autem nihil
 est credulitate regnis infestius: ita nullum propugna-
 culum poterit esse ad depellenda pericula sagacitate &
 dissidentia saluari munitius. At quas merces adue-
 xerit: Adeo tenues, ut rumor est, ut ex illis possit intel-
 ligi, eos valde egentes esse. Quomodo igitur speran-
 dum est, ut qui rei familiaris angustia laborant, regnū
 tuum mercibus ingentis pretij locupletent. Quid dicam
 de muneribus tibi nomine sui Regis oblati? Iudicare
 profecto non possum, utrum nobis maiorem risum
 angustiore offensionem attulerint. putabarne Rex
 ille, cuius potentiam isti in cælum fictis laudibus ef-
 ferunt, se dona Aethiopiae regulo cuiusdam mittere,
 qui erat propter inopiam & stultitiam leuissimis re-
 bus in fraudem abiciendus: Itane verò: ludibrio ha-
 bitam

bitam fuisse potentissimi Regis amplitudinem? Tentari mansuetudinem? Contemni sapientiam? Sed dicere fortasse, hanc à nobis criminationem, propter odium, quod nobis cum gente Christiana est, consistam fuisse. Fateor esse nobis perpetuum cum gente nostris rebus infesta dissidium. Sed in hoc rerum discrimine, arbitramur non esse tam nobis de nostro statu, quam de tuo laborandum. Nobis enim, si Christianos ad tuam amicitiam aggregaueris, erit hinc necessario sempergiandum, ut alias sedes quæramus, in quibus non incommodè negotiari possimus. Illa interim uti quærimonia poterimus apud Reges alios, quibus non erit ingratus noster aduentus, quod ignotos homines nostris, alienos domesticis, suspectos spectatis, antuleris. Quod tamen ad rem augendam attinet, ubi cunque fuerimus, non cum minore fortasse lucro & compendio negotium geremus. Tibi vero, nisi mature opem rebus tuis attuleris, valde vercor (quod Deus omen auertas) ne sit intra paucos annos non modo de statu regni & imperio, sed etiam de salute cum gente nimis avara & ambitiosa, & bellicis in rebus acerba, maximo cum periculo dimicandum. HIS & alijs eiusmodi orationibus Arabes illi pugnabant & a Rege contendebant, ut nostros perderet, & naues, si posset, interceperet. At Gamma interim, cum hæc & alia multa contra vitam suam scelera patiari animaduertisset, & Catualis fraudes & calliditates, quibus eum circumuenebat, perspexisset, diutius minime cunctandum ratus est, & ante lucem Panderanem versus iter suscepit, & tantum quantum potuit, accelerauit, ne a Catuale posset iter illius impediri. Præceperat autem, antequam in terram descenderet, ut quotidie sibi præsto scaphæ ad litus essent, ut posset sibi aliquod periculum a Saracenis intentum subterfugere. Illi interim nihilò secius instare, & arma etiam comparare, & omnes apud quos aliquid gratia poterant, in nostros incendere. Tantoq; odio flagrabant, ut cogitarent nostros armis adgigni. Cum verò intellexissent, Gamam abesse, id molestissimè tulerunt,

*Gama de
fuga confu-
lam.*

& cū Rege egerunt, vt eū ab illa fuga retrahendum curaret. Rex igitur eorum sermonibus inductus, Catual- *Gama à*
 lem misit, qui Gamam remoraretur. Catualis igitur, vt *Rege incō-*
 imperata conficeret, Pandaranen summa celeritate *tinencie de-*
 contendit, Gamam; summa vi retinere cōpit, & per *tentum.*
 simulationem officit, vt illum omni præsidio spolia-
 ret, laborabat. Dicebat enim sibi summæ curæ esse, vt
 is omnia a Rege, quæ vellent, impetraret. Id autem fieri
 non posse, nisi is Regis animum sinistris opinionibus
 exaceratū sanaret, vt intelligeret, quo animo nostri
 in eas oras accessissent. Proinde iubet classem propi-
 us terram constituere, sibi; & vela & gubernacula tra-
 deret, vt illis pignoribus posset Rex certus esse, illum in
 fide mansurum. Quod quidem Gama nulla se condi-
 tione facturum ostendit, quamuis esset sibi ob id acer-
 rimum supplicium cum intentu vitæ subeundum. In-
 de porro ad fratrem literas misit, quibus vt antè præ-
 ceperat, cum admonerat, vt si videret, cum diutius à
 gente perfida detineri, vela faceret, & in Lusitaniam
 reuenteretur, atq; Regi, quomodo via in Indiam aperi-
 ta fuisset, indicaret. Se de vita minimè sollicitum esse:
 ne autem fructus tanti laboris interiret, anxie formi-
 dare. Interea verò summa contentione Catual: repu-
 gnabat, omnesque illius fraudes constanter eludebat.
 Vanis altercationibus duo dies fuere sine vllō fructu
 consumpti. Tandem fit pactio inter eos, vt merces, quæ *Gama ad*
 erāt in nauibus, in terram exponerentur cum hominibus *classe;*
 qui eas viderent. Mercibus traditis, Gama diuersis *litas.*
 à Catuale se in nauem contulit. Inde nuncium Regi
 misit, qui Catualis in se perfidiam crimineretur, & do-
 ceret, se fraudibus illius coactum fuisse ita discedere.
 Ad hæc Rex se de causa cognitam promissa, & si Ca-
 tualem aliquo eiusmodi crimine alligatum deprehenderet,
 cum in puniturum, vt dñeops fidei suæ re-
 dderet. Quod verò ad merces attineret, se cum admo- *Exp. 1. 1. 1.*
 nente, vt alacritatem conuehendas curaret, vt p. un. à. 1. 1. 1.
 vāne possent. Accessit Gama, merces; Regis p. un. à. 1. 1. 1.
 sumptu Calcutium importatæ sunt. Interim Gama
 na-

nauibz propius urbem deductis, singulis propè diebus binos aut ternos homines in urbem mittebat, ut sic tandem posset ab omnibus situs animaduerti. Nostrum nullam iniuriam ab incolis interim accipiebant. Gama verò se, quoad fieri poterat, pacis & amicitiae cupidissimum esse demonstrabat. Postulauit deinde a Rege per nuncios, ut liceret sibi ad maius foederis vinculum, relinquere hominem Lusitanum Calecutij, qui Regis Emmanuelis negotia procuraret. Rex siue quod non intelligebat, quorsum illa procuratoris in urbe permansio pertineret, siue quod suspicaretur, Gamam sine portorii solutione discedere velle, non mediocriter offensus est: responsumq; dedit stomachi plenum. Gama cum cerneret, responsum longe secus quam postulatum flagitabat, datum esse, ne verbum quidem ullum, quod in rem esset, cum Rege leuissimo commutandum existimauit. Rex hoc Gamæ silentio multò acrius irritatus, duos homines Lusitanos, quos Gama cum mercibus Calecutium miserat, in custodiam dedit, mercesq; diligenter asseruari iussit. Gama à Rege flagitabat, ut sibi homines cum mercibus redderentur. Rex in iniuria nihilominus perseuerabat. Hoc animaduerso, Gama, ut ius suum obtineret, viribus utendum putauit. Primam igitur nauem, quam in portum intrare perspexit, armis expugnat: inde sex viros primarios, cum famulis vnde uiginti, victos abduxit, reliquam autem turbam dimisit. Deinde vela fieri iubet, ita tamen, ut à conspectu terræ non procul abscederet. Sperabat enim, Regem, ut suos reciperet, Lusitanos cum mercibus continuo redditurum. At Rex misit ad illum nuncium, qui diceret, se factum illius vehementer admirari, quod homines nobiles ex suis domesticis sine ulla causa in vinculis detineret, cum ab illis nullam iniuriam accepisset. Lusitanos enim, quos secum habebat, se non prius dimittere voluisse, quam ad Regem fratrem suum literas daret: seque illos confestim cum bonis atque literis dimissurum. Hoc promisso inductus Gama, rursus ad urbem propius accessit. Postridie

2. Lusitani
vna cum
mercibus à
Rege capi.
Belli Calecutiensis
initium.

Regis ad
Gamam
nuncius.

veniunt Lusitani cum literis ad Emmanuelem scriptis. Misit præterea, qui Gamæ diceret, si vellet aliquē in ea vībe relinquere, qui Emmanuelis negotia procuraret, se operam daturum, ut id cum magno illius commodo fieret. Merces vero se ideo non remittere, quod speraret fore, ut per manum illius, quem Gama ei negotio præficeret, venundauit cum maiore lucro possent. Respondit Gama, se mutasse consilium, neque velle quemquam in ea vībe relinquere. Proinde si vellet, ut is illius domesticos millos faceret, merces confestim restitueret. Sequenti die venit in nauem Monzaida animo perturbato, natiæque Saracenos tumultuari, insidias comparare, varijs calumnijs animum Regis in nostros incendere, seque fuisse propter illorum dierum usum, qui sibi cum nostris fuerat, in maximum vitæ discrimen adductum, vixque eorum manus effugisse. Se nullo modo posse, quandiu Calecutij maneret, vitam ab hominum perditorum insidijs defendere. Proinde illum orare & obtestari, ut se in Portugaliā ducat. De rebus suis, quas Calecutij relinquebat, parum esse sollicitum: vitam solum conseruare velle. Recepit illum in fidem Gama libentissimè, in Portugaliāque perduxit: ubi ad Christi nomen adiunctus, in omni vitæ ratione boni viri atque verè Christiani officio perfunctus est. Eadem die Rex septem lembos misit, in quibus merces, quas Gama requirebat, erant impositæ. Gama cum mallet victos in Portugaliā ducere, quàm merces recuperare, ait, se, cū tot mendacijs ad illum diem illusus fuisset, nemini iam fidem habere. Sibi exploratum esse, non omnia, quæ fuerant Calecutiū inuenta, reportari. Otium verò sibi non esse, ad ea, quæ deerant, inquirenda. Idcirco se Malabares illos minimè dimissurum, sed in Portugaliā ducturū, ut illorum testimonijs apud Emmanuelem videretur, ut posset intelligere Rex clarissimus, quibus inuitjs illi dux atq; legatus fuisset à Calecutij Rege, propter Arabum homines feclestissimos affectus. Hæc ubi dixit, ignē tormentis applicari iussit, ut eo terrore ocs sese

*Monzaida
in clientela
à Gama suscep-
tus.*

sefe in fugam darent. Rex hanc contumeliam in di-
Calecutana gniffimè tulit, sed eam vlcifci non potuit, eò quod o-
clafsis ad mnis illius clafsis efferet propter anni tempus in terram
uerfus Lu- fubduãta: veruntamen cùm venti Gamam deficerent,
fitanos. neque poffet ea celeritate, qua volebat, ex illis regioni-
 bus abduci, Rex fexaginta naues aũtuarias inſtruxit, &
 armatis hominibus compleuit, vt in noſtras naues in-
 currerent. Sed excitata ſubito tempeſtas claſſem hoſti-
 um diſiecit, & vento minimè noſtus aduerſo naues
 noſtras à Calecutienſium cõſpectu celeriter abſtexit.
Gama ad Gama ramen ex eo portu, quẽ primum ſubire potuit,
Calecutij litteras ad Calecutij Regem dedit, in quibus, quot inſi-
Regem li- dijs appetitus a Mahumeranis, quot dolis proditus à
tere. Caruale fuerat, enarrabat. Eamq; rationem fuiſſe dice-
 bat, cur cum minimè ante ſuum diſceſſum ſalutãſſet.
 Attamen ſe fore ſemper illius ſtudioſiſſimum, operã-
 que datum, vt Rex Emmanuel omnia, quæ ad digni-
 tatem illius pertinere videret, ſtudioſe atq; libenter ef-
 ficeret. De viris autem illius domeſticis, quos ceperat,
 non eſſe cur ſolicitaretur: fidem namq; dabat, ſe cura-
 tum, vt ſalui & ornati in patriam redirent. Has litte-
 ras per vnum ex captiuorum ſamulis, quem in littore
Gama à conſtitui iuſſit perferendas miſit. I N D E vero digref-
Calecutio ſus, ad pauas quãdam inſulas delatus eſt. Sed ante-
diſceſſus, quam ad eas accederet, octo naues longe in illius na-
et victoria ues inuehuntur: quarum ſeptem fugauit, & vnam ce-
naualis. pit multiplici comatu, varijsq; ſuſcipibus enuſam. E-
 rat autem claſſis illa priuata cuiuſdam, cui nomen erat
Timoia Pi- Timoia, hominis acris, quem omnes, qui mare illud
rata nauigabãt, valde metuebant. Ex inſulis illis in inſulã,
Anchedi Anchediam nomine, quæ ab Europa continente circi-
na inſula. ter quatuor paſuum milia, curſum duxit, vt in ea
 quomodocunq; poſſet, naues diuturna ſaſtatione
 quaſi ſaras reficeret. Ibi cum vndique multi illius viden-
 di gratia confluerent, venit inter alios vir ſamitaris
 atq; domeſticus Dynaſta cuiuſdam, cui inſulam non
 longe ab ea regione ſitam, dominus. Quæ enuebat. Inſu-
Goa inſula. lam appellant Goam, Dynaſtam Zabarium nomena-
 bant.

bant. Erat autem Zabaius vir animo magno præditus, Zabaij
 militibus & imperatorijs aribus instructus, multos- Go: Dyna
 que milites alebat, & omnes, quos acres in armis cog- ste, ad Ga
 nouerat, ad se magnis stipendijs inuitatos aggregabat. mam lega-
 Illius vero familiaris, quem diximus, ad Gamam adiit, tio fraudu
 cumq; Italo sermone nomine Zabaij honorifice ad- lenta.
 modum salutauit. Dixitq; præterea, Zabaium illius fa-
 ma commotum, omnia curaturum, quibus illum in-
 digere perspiceret. Proinde siue illi comitatu, siue ar-
 mis, siue pecunijs opus esset, omnia sine vlla dubitatio-
 ne postularet. Illum namque minime boni principis
 & amici officio desuturum. Admiratur Gama & viri
 speciem, & orationis Italæ venustatem, & ingenium,
 quo ad omnia, de quibus illum percontabatur, acu-
 tissimè respondebat. Quasiuit inde esset oriundus.
 Narrat se in Italia natum. Cum tamen Græciam ver-
 sus cum parentibus nauigasset, in piratas incidisse, &
 varijs catibus in tantam miseriam deuenisse, vt sine vl-
 la spe reditus principi Mahumetano seruire cogere-
 tur. Cum deinde multa soleiter inquireret, & curiosi- Proditio
 us, quàm par erat, indagaret, & quali res alias agere vi- detecta.
 deretur, à proposito sæpè deflecteret, & rursus ad insti-
 tutum sermonem rediret, Gama suspicatus est esse pro-
 fitorem, neq; salutandi, sed speculandi gratia eo se cō-
 tulisse. Itaq; ea suspitione tactus, hominem corripit, &
 vehementissimè torqueri iubet. Is dolous magnitudi-
 ne coactus, se natione Sarmaram, religione vero Iudæ-
 um esse confitetur, in Zabaij famulatu versari, ab eo-
 que missum vt nositas naues specularetur, & quot mi-
 lites in illis essent, & quibus armis uterentur, inspice-
 ret. Illum namque in animo habere, comparata classe,
 nostras naues opprimere. Hac re intellecta, Gama cum
 primum potuit, inde profectus est. Iudæum tamen
 missum facere noluit. Hic postea Christianus effectus,
 Gasparis nomen obtinuit, Regiq; Emmanuclj egregiā
 operam multis in rebus nauauit. Ex ea insula digres- Game in
 sis Gama, institutionem cursum tenuit, ita tamē, vt pro- Aethiopiā
 ter ventorum nimiam lenitatem tardè & incommo- rediens.
 dè

*Magadd-
xū Aethio-
piæ ciuitas.*

*Pugna cū
Saracenis
maualis.*

*Melindēsis
Regis ad
Emmanue-
lē legatio.*

*Zamziba-
ris insule
descriptio.*

dē nauigare. Pelago illo ingēte transmissō, in Aethio-
piæ, quæ supra Aegyptum est, oras ad Austium perti-
nentes delatus, ad ciuitatem nomine Magadaxum per-
uenit: quàm cum accepisset a Saracenis possideri, tor-
mentis acerrimè verberauit, maximamq; moenium par-
tem disturbauit, & naues, quæ etiam in portu, aut de-
pressit, aut crebris ictib⁹, quò minus citò nauigare pos-
sent, impediuit. Indè profectus, in octo Saracenorum
nauigia incidit, quæ in illum impetum tulerunt. In ea
Gama confestim inuectus est, paruq; certamine om-
nem illam classem fugere compulit, quam tamen inse-
qui non potuit, eò quod ventus deficeret. Tandem in
Melindensē portum ingressus, fuit ab amico princi-
pe satis amanter exceptus, multisq; rebus ac milites ex
labore & morbo grauissimo reficiendos adiutus. ibi
quinq; tantum dies commoratus (verebatur enim, ne
tempus flectendi promontorii propter hyemem, quæ
aduentabat, efflueret) vela pandere statim iussit. In na-
ues tamen prius legatum Melindensis principis acce-
pit, quem is ad Emmanuelem mittebat. Et quia nauis
Pauli Gamæ ex vetustate nimia laborabat, & dissolu-
tis aliquot in locis compagibus, aquam immodicam
accipiebat, & nauis atque milites ad tres naues diui-
gendas atque tuendas deficiebant, incendere eam ius-
sit, fratremque in nauem suam recepit. Milites verò
atque nautas cum Nicolao Coclio ita diuisit, vt illi
partem attribueret, partem ipse retineret. Tertio Kal.
Martij peruenit in insulam nomine Zamzibarim, fer-
tilem & optimam, montibus crebris, & densis nemorib.
amœnam, multisque gregibus abundantem, a conti-
nente circiter passuum viginti quatuor milibus dis-
iunctam: in qua, præter alias arbores, altissimæ Mali
medicæ in syluis sponte nascuntur, e quarum floribus
cum ventus leniter spirat, in loca etiam longinqua sua-
uissimi odores afflati dicuntur. Insulæ Princeps quā-
uis se tam Mahumeti sequentem, Gamam tan en be-
nigne complexus est, numque copia & fructibus
onerauit. Mozambiquen deinde præteruectus, ad a-
qua-

quationem S. Blasij naues appulit, quo in loco aqua- *Gamae Por-*
 tioni, & ligationi, & venationi operam dedit. Ventis *tugaliā*
 exclusus, eos portus, in quibus exules remanebāt, sub- *versus na-*
 ire non potuit. Promontorium Bonę spci sexto kalen. *uigatio.*
 Maij superauit. Indē ad Insulam S. Iacobi ventis secun-
 dis naues appulit. Inde verò duces aduersā tempestate
 dispulsi sunt. Nicolaus Coelius Olyssipponem rectā
 contendit. Gama in insulam, quam appellant Tertiā, *Tertia in-*
 nauigauit. Erat enim frater illius Paulus Gama diutur *sula.*
 no morbo oppressus, atq; tabe propemodum consum-
 ptus, ira, vt maior iactationem ferre nullo modo pos-
 set. Itaque vbi vita functus est, Vascus Gama exequijs *Pauli Ga-*
 ritē persolutis, vt quod reliquum erat itineris, confice- *me mors.*
 ret, inde proficisci maturauit, Olyssipponisque portum *Vasci Ga-*
 subiuit Anno a Christo nato, M cccc xcix. QVO qui- *me in Lus-*
 dem tempore iam Rex omnia, quę eis in nauigatione, *taniā op-*
 & in India, & reliquis partibus acciderant, ē Coeho co- *tatus redi-*
 gnauerat. Homines interim admiratione quadam de- *tus.*
 hxi, eos, qui ex India redierant, quasi ab inferis excita-
 tos intuebantur. Multi tamen desiderati sunt morbis
 grauissimis absumpti. Centum & quadraginta & o-
 cto profecti cum Gama fuerāt: quinc; & quinquagin-
 ta tantum reuersi sunt, & hi maxima ex parte labore *Emmanue-*
 & inuolutudine debilitati. Gama fuit a Rege cum mul- *lis in Ga-*
 tis laudibus acceptus, & titulis, & ornamentis, & mu- *nam &*
 neribus ob tam praeclarum facinus perinde atq; meri- *Coelum at*
 tus erat, illustratus. Et Coelius item fuit auctus hono- *que sacros*
 ribus, & reliqua deinde omnes pro cuiusque meritis & *munificen-*
 dignitate remunerati. Hoc autem tempore Emmanu- *lia.*
 el visum est, cōtra Ioan. Regē, quę erant Syluis Algar-
 bi ciuitate, in templo maximo eiusdem ciuitatis con- *RES EV-*
 dō, & oppidum, quod Paragha nominatur, transfei- *ROPEAE.*
 re. Obuia autem oppidum id nomen, propter praeli- *Bataglia*
 um illud acerrimum, quo Ioann. Portugarę Rex, hoc *Lusitanię*
 nomine pugnauit, Ioannem Castillę Regem, Henrici *oppidum.*
 Regis filium, non longē ab eo loco superauit. Perspi-
 cuum est enim, Paraghię nomine praelium significari.
 Latuit autem loquutus primus eo in loco templum

In honorem Sanctissimæ Virginis amplissimum: statuitq; , vt in ædibus, quas in eum finem ædificauit, templo coniunctis, religiosi viri, qui Diui Dominici institutum sequerentur, habitarent, vt sacra conficerent, &

Lusitanorū vicinos populos sanctis disciplinis instruērent. Eum
Regū Mau autem locum sepulturæ suæ delegit. Nec ille solum, sed
soleum. illius filij, & Rex Alfonsus, & Alfonsus Ioannis secundi filius, multiq; præterea Lusitani principes eodem in templo sepulti sunt. Emmanuel igitur vt eodem etiam in loco Ioannis reliquæ conderentur, in Algarbium cum Georgio Ioannis filio, & multis præterea viris nobilitate & virtute præstantibus profectus est. Aperto autem sepulchro, Ioannis corpus integrum inuentum est, ex quo suauissimum odorem diffusum fuisse memorant, cum ingenti omnium admiratione. Nam supra quatuor annos in eo sepulchro constitutum iacebat. Addebant permulti, fuisse illi, editus in eo loco miraculis, egregiæ sanctitatis testimonium à Deo tributum. Fuit autem tam solenni pompa delatum, & tanta hominum frequentia & celebritate, quæ illud proferebatur, ornatum, vsque eò, dum in sepulchro conderetur, vt nihil omninò fuerit ab Emmanuele prætermisum, quo posset, quanta fide Ioānis memoriam coleret, aperte significari. Qui tamen interim Indiæ studium non intermittebat, & classē, quam rursus in orientis Solis regiones immitteret, ædificabat. Sed cum esset ea mente, vt nihil vnquam agitarēt animo, quod Emmanue

Ioannis Regis corpus quarto post mortē anno translatum interrum.

Templū D. Virgini ab Emmanuele conditū. non castissimæ religionis auspicio instituendum arbitraretur: in eo loco, vbi Henricus templum in honore sanctissime Virginis ædificarat, vt dictum est, aliud templum multò amplius, & magnificentius ædificare instituit: cuius statim fundamenta rexit, eundemq; diuinæ Virginis, quam singulari pietate colebat, memorie consecrauit. Locum illi Bethlehē appellauit voluit, nomine ab ea ciuitate sumpto, in qua Christus ad humani generis salutem natus est. Asciuit autem homines singulari religione, qui se Diui HIERONYMI institutum sequi profitebantur: quos in illius templi

custodia poneret, qui sacra conficerent, & numen di- *Locus seu*
 uinum religione placarent: & omnes nautas atque ve- *pultura ad*
 ctotes, qui ex varijs partibus eò commeari solent, san- *Emmanue*
 ctis disciplinis erudirent. Eum verò locum sepulturae *le delectus*
 suae delegit. Arcem deinde in rupe, quam marini flu- *RES IN-*
 ctus circumfluunt, non longè a templo Occasum So- *DICAE.*
 lis versus, instituit. muniti. siniam, quae prohiberet pe- *Nova Clas-*
 tus Olythipponensis aditu naues omnes, quae non se pa- *lis in Indi-*
 cificas esse, signo nautis vitato significarent. Clatis *am desti-*
 autem, quam misit, erat tredecim nauium. Mille & *nata.*
 quingentos milites habebat: erat praeterea bellicis mu- *Petrus Al-*
 nitionibus egregiè instructa & armata. Illi verò Pe- *uarus Ca-*
 trum Aluarum Capralem, cuius virtuti plurimum fi- *pralis Clas-*
 debat, praefecit. Capralem autem praecipit, ut quoad fie- *lis prae-*
 ri posset, amicitiam cum Calicutij Rege firmaret, ab *itus.*
 eo ne peteret facultatem arcis prope urbem aedifican-
 dae, qua Iulitani possent vitam ab hostium immani-
 tate tueri, & sine villo periculo negotiari. Quòd si vi-
 deret Regis animum adeò à nostris alienatum, ut om-
 nem foedus rationem albernaretur, illi bellum infer-
 re minime dubitaret. Iussit praeterea, ut, si posset Me-
 linden accedere, Regi significaret, sibi gratissimam
 illius legationem fuisse, eiusque causam omnia, quae po-
 stularet, libentissimè facturum. Misit autem in hac *s. Monach*
 classe quinque monachos religionis opinione praestan- *ordinis D.*
 tes, ex his, qui I R A N C I S C I viri sanctissimi mo- *Francisci*
 res & infinita sequuntur, qui Calicutum, si foedus ritè *in Indiam*
 fieret, remanerent, ut Lusitanis, qui erant in ea urbe ne- *missi.*
 gotandi causa manserant, sacra ministrarent: & si qui ex
 alienis gentibus ad C H R I S T I nomen adiungi vel-
 lent, eos sanctis disciplinis instituerent. His autem e-
 rat praefectus Henricus vir singulari religione & pieta-
 te, qui postea ob vitae sanctimoniam Septensis Ponti-
 fex effectus est. Soluit autem Capralem cum omni clas- *Annus*
 se viii. Idus Martij, Anno à C H R I S T O nato. M. D. *Christi*
 P O S T hanc Emmanuel Georgium Ioannis Regis fi- *1.00.*
 lium nouis titulis honestauit, uxoremq; illi dedit Bea- *RES EV-*
 tricem, Aluarii, cuius saepe mentio facta est, Brigantini *ROPEAE*

Ducis fratris filiam, singulari probitate fœminam. Alfonso verò, filium Iacobi fratris ipsius Emmanuelis, cui Ioannes propria manu necem intulerat, magistrū equitum effecit. Erat autem Alfonso nothus: mater tamen illius fuit mulier summa nobilitate, quæ Iacobi eximia pulchritudine, tempore, quo is in Castella versabatur, accēsa, operam summo studio dedit, ut illius complexu potiretur. Hoc eodē anno, qui fuit à Christo nato. M. D. princeps Michael, Emmanuelis & Isabelæ filius, cum iā duos seimē annos natus esset, morbo sublatiis est. Fernandus verò & Isabela rursus, ut noua affinitate sibi Emmanuelem deuincirent, elaborarunt. Mirē enim cupiebant filiā suam Mariam illi collocare. Emmanuel ubi id intellexit, summa voluntate eorū desiderijs assensus est. Nec enim aliud poterat esse matrimoniū vel generis amplitudine, vel dotis magnitudine, vel virtutis egregiæ significatione clarius, & eorum vtrique conuenientius. Eluxit enim in Maria summum modestiæ, & māsuetudinis, & probitatis exemplum. Sed quia matrimonium propter affinitatem in matrimonio Isabelæ contractam, per Pontificij iuris sanctiones iungi minimē licebat, à Pont. Maxi. postulârunt, ut eos solueret legib. nē religione aliqua posset impediri coniunctio, quæ tam multas utilitates erat omnibus Hispaniæ regnis allatura. Hac impetrata à Rom. Pont. facultate, nuptiæ celebratæ sunt. Quamuis aut noua nupta illi propter insignem virtutē maximē cordi esset, nō illius tamen amor eum poterat ab ea cupiditate deducere, qua tenebatur. Cupiebat enim, ut maiorum suorum vestigijs insisteret, in Africam trāsire, ut Mauros bello premeret. Multi fuerunt in consilio, qui cum ab ea cogitatione conarentur auertere. Dicebant enim, non esse regium munus, exercitum ducere sed ijs, qui exercitum ducerent, imperare. Præterea ad Mauritaniā omnem debellandam, copias minimē suppetere: ad bellum commodē ducendum, eas sufficere, quæ erant strenuis Ducibus assignatæ. Minimē autem pertinere ad illius dignitatem in Africam tra-

*Michaelis
Hispaniæ
Principis
mors.
Emmanuelis
secundæ
nuptiæ.*

*Expeditiō
in Africā
Emmanuelis
dissuasā.*

traicere, nisi cum illis copijs, quibus posset omnem illam regionem sub imperium subiungere. Accedebat, quod nondum filium habebat, quem posset, si illum casus aduersus belli sustulisset, hæredem relinquere. Nè vellet igitur gloriæ causa Regnum in tantum discrimen iniicere. Regis enim gloriam sempiternam patriæ caritate contineri, non in bello sine vlla publica utilitate suscepto consistere. Adhæc vxor cum lachrymis illum obsecrabat, nè vellet tam subito discessu dare sermonem multis, qui interpretarentur, illud consilium non tam bellandi studio, quàm illius deferendæ cupiditate susceptum. Multò sibi tolerabilius fuisse, nunquam domum ab illo ductam esse, quàm ductam repente relinqui. Illud enim consilij, hoc acerbis argumentum continere. Ad hæc per literas cum parentibus agebat, vt Emmanuelem ab eo consilio reuocarent. Neque se, quò minus bellum à viro fieret, recusare, sed ne eo tempore fieret, enixè contendere. His quidem argumentis & consiliarij, & vxor cum ab instituto nitbâtur abducere. Ille tamē nihilò secius in eo persistebat, & bellum summo studio comparabat. Exercitum summa celeritate conscribi, & classem instruere iussit. Exercitus viginti sex millia peditum continebat, & sex millia equitum, & equites præterea cataphractos octingentos. Cum his copijs se, quod animo designabat, confecturum faciliè confidebat. SED in hoc suscepti atque propemodum instituti belli apparatu, crebri ad eum rumores allati sunt, Baiazetum Turcarum Imperat. ingentem classem instruxisse, qua omnes insulas & ciuitates Græciæ, quæ ad Venerorum Imperium & ditionem pertinebant, euerteret. Veneti cum id exploratum habuissent, & quantus contra illos scriberetur exercitus, accepissent, neq; tantam belli molem se solos sustinere posse confiderent, cum ab alijs Regibus Christianis, tum ab Emmanuele auxilium per Legatos petierunt. A Pontifice Maximo præterea rogati sunt, vt ab Emmanuele postularet, vt ea classe, quæ iam erat rebus omnibus instructa, Remp. illam iuuare vellet. Itaq;

*Exercitus
Emmanue
lis.*

*Turcarum
in Græcos
& Vene-
tos expedi-
tio
Veneti sub
fidium con-
tra Turcas
ab Emma-
nuele peti-
unt.*

*Pontificis
ad Emma-
nuelem li-
teræ pro
Venetiis.*

Pontifex Legatis Venetis, qui cum his postulatis ad Emmanuelem Reipub. suæ nomine mittebantur, literas ad eum dedit, quibus admonetur, nè Venetorum postulata negligeret. Commune namq; Reip. Christianæ discrimen coniunctis omnium Christianorum viribus esse depellendum. Cogitaret enim, si sempiternus Christiani nominis hostis, quod animo designabat, efficeret, quanta cum superbia esset in Italiam, deinde in Galliam & Hispaniam inuasurus. Bellum Africanum intermitteri commodè posse: at occasionem tantæ calamitatis ardentæ prætermittam reuocari nõ posse. Multo deinde esse ad laudem illustrius, ab amicis propulsari, quàm inimicis inferre periculum. Multos Italiæ Principes esse ad auxilium Venetis afferendum incitatos. Sed eos non tam citò posse opem afferre, quàm periculi magnitudo postulabat. At Emmanueli, cum iam classem omnibus rebus ornatam haberet, nihil impedimento fore, quò minus, si vellet, ad se omnem gloriam illius Reip. conseruatæ reuocaret. Celeritate opus esse, quam reliqui propter rerum suarum difficultatem adhibere non poterant. Videret autem quanta gloria illius esset futura, si Resp. Veneta à vicinis deserta, ab eo, cuius regnum tanto locorum intervallo distidebat, in tanto discrimine sustentaretur. Postremò in illius belli societate non solum humanitatis atq; virtutis, sed etiam Christianæ pietatis specimen clarissimum, sempiterna memoria consecrandum, dari ab illo posse. His rationibus inductus Emmanu-

*Emmanue-
lis ad Vene-
tos Lega-
tos respon-
sum.
c. lassis Lu-
fiana Venetis
missa
substituto.*

el, & Pōtificis etiam literis ad misericordiam inflexus, Legatis benignè respōdet, seq; officio suo minimè defuturum pollicetur. Statuit igitur, vt ex tota classe, triginta naues, quanta maxima celeritate fieri posset, re frumentaria & omni com meatu ad tam longinquam nauigationem necessario instruerentur. Et quia classe diminuta, nõ poterat ille pro dignitate bellum persequi, vt cogitauerat, inferre, illud in aliud tempus distulit, & toto animo in opem, quam esset Venetis allaturus, incubuit. INTERIM dum hæc summo studio ge-

rua-

untur, in Mauritania hæc euenerunt. Ioannes Mene-
sius post illam victoriam, quam de Baraxa & Alman-
darino consequutus est, iussu Regis in Portugaliã re-
dijt. Deindè anno M. D. I. fuit Arzilam remissus cum
supplemento centum & quinquaginta equitum. Sic e-
nim bellum à nostris gerebatur in Africa, vt rarò pe-
dites depugnarent: & ideò omnes ferè copię, quas
Reges summittebant, erant ex equitibus. Eo tempore
Rodericus Castrensis Tingitanæ ciuitati præerat. Me-
nesius cum primùm Arzilam attigit, contineri diu nõ
potuit, quin Mauros aliqua clade afficeret. Quia verò
tantas copias non habebat, quantis erat opus ad rem,
quam cogitabat, commodè gerendam, Castrensem per
litteras ad facti societatem inuitauit. Coniunctis hac ra-
tione copiis, in maximos pagos intendunt, inopinato-
que Mauros aggrediuntur. Maxima eorum pars for-
midine perterrita, se in fugam dedit. Multi tamen, vt in
extremo vitæ casu dignitatem retinerent, acerrimè di-
micarunt. E quibus multi occisi, centum verò & octo-
ginta capti fuere. Cum verò ex nostris equites quinq;
septem Mauros cõspicati fuissent, qui cum quinq; mu-
lierib. latenter fugiebant, eos insequuntur. Mauri quã-
uis equos non habebant, eos enim amiserant, pedibus
tamen, vt summa contentione resisterent, se parabant.
Fuit atrox inter illos atq; nostros pugna commissã, &
diutius vtrinq; quam pro numero dimicatum. Mauri
tres equos confodiunt, & omnes nostros conuulne-
rant. Nostri verò omnes eos concidunt. Vnus ex Mau-
ris cum in extremo iam vitæ discrimine fortissimè pu-
gnaret, sponsæ, quæ erat in illo mulierum comitatu,
tancum dolorem attulit, vt maxima voce exclamans,
diceret: Itãne verò, anime mihi, videbo te crudelissimè
necari, neque tibi opem vllam afferam: lachrymis ue-
rantum mortem tuam prosequar, & non me sociam ti-
bi mortis adiungam. Te extrinsecus, quam ex vita iucun-
ditatem percipiam? Hæc ubi dixit, in nostrorum gla-
dios ruit, & equitem vnum, qui pedibus (iam enim e-
quus illius erat occisus) cum mulieris sponso dimica-

RES A-
FRICA-
NAE.

Annus à
Christona-
to 1501.

Belligeram
di in Afri-
ca ratisq.

Victoria de
Mauris re-
lata.

Actus ve-
litationis.

Maurus
quidam
ab amasia
in præliũ
excitatus.

bat, summa vi corripit, & adeò arctè cōplectitur, vt is se expedire non posset. Parumque abfuit, quin ab illius sponso vita priuaretur, propterea quòd gladio vti non poterat, sed aliorum interuentu, qui iam reliquos occiderant, pugna fuit cum omnium hostium interitu finita. Ita tamen hi septem Mauri conciderunt, vt in extremo etiam spiritu, virtutis egregiæ significationem darent. Fuit præda ingens capta, multi pecorum & armentorum & equorum greges abacti. Cum verò duces exercitum in ciuitates, vnde fuerant profecti, subducerent, & à pagis quatuor passuum millia abessent, dux oppidi muniissimi, quod appellant Mauri Alcafarelcuibir, cum equitibus mille & ducētis, in nostros inuadit, & agmen postremum, quod Menesius ducebat, aggreditur. Nostri ordine instructi, progrediebantur cum præda, & vt se à Maurorum incurfione defenderent, non autem vt illos offenderent, laborabant: & ita paulatim excedebāt, quamuis a Mauris leuibus prælijs certaretur. Genus autem pugnæ hoc erat. M A V R I hastis infestis in nostros incurfabant, & continuo se cursu recipiebant: vnde iursus alijs cursibus initis, in nostros impetum dabant. Nostri reiectis parmis eorum ictus excipiebant, & respectantes, equorum terga tegebant, & equos, quoties acrius premebantur, in hostes concitabant. Cum verò Mauri ferocius instarent, Menesius in illos cum parte copiarum inuectus, impressionem fecit, qua quinquaginta ex illis hastis transfixi conciderunt. Mauri cum cernebant, nostros cum præda paulatim abire, consilium inierunt, vt cum nostris acie instructa dimicarent. A cursibus igitur abstinentes, in ordinem à Ducibus coguntur. Menesius prælium minimè detrectabat. Constitit igitur, & misit ad Rodericum Castrensem, qui diceret, se in animo habere prælij casum experiri. Proinde si ei videretur, suos in nouissimum agmen reduceret, vt vno agmine facto in hostes irruerent. Respondit Castrensis, non esse boni Imperatoris, fortunæ varios euentus in rebus ex animi sententia gestis

Alcafarelcuibir oppidum.

Maurorum cum Lusitanis velisatio.

Menesij cum Castrense de prælio irreundo cōsultatio.

ftis absque vlla necessitate periclitari. Multa namque
 accidere, quibus id, quod feliciter inceptum fuerat,
 Ducum insolentia teterrimè caderet. Hostes esse nu-
 mero plures, nostros verò posse, si vellent, cum tam fa-
 cilem receptum haberent, prælij periculosi conditio-
 nem recusare. Strenui verò Ducis esse, commodo suo,
 non ex hostium voluntate prælium inire. Prædam ef-
 se satis magnam: ex nostris neminem desiderari: nè
 vellet igitur quod egregiè factum erat, consilio audaci
 corrumpere. Menesius non improbavit consilium.
 Mauri vero, dum nostri tempus in hac consultatione
 consumunt, animaduertentes nostros commorari, ex-
 istimârunt eo consilio cōsistere, vt signa in illos infer-
 rent. Cum verò multis in locis experti fuissent, quam
 acriter nostri, post rem obstinato animo constitutam,
 ferro decernerent, abierunt. Nostri verò Duces præda
 diuisa domum incolumes reuersi sunt. NON post
 multos dies Menesius cernor factus est Mauri cuius-
 dam speculatoris indicio, Fessensem Regem egressum *Fessensis*
 esse, vt excursiones faceret, & Tingitanam ciuitatem *Regis in*
 vel expugnaret, si posset, vel agrū saltem popularetur, *Tingita-*
 & quam maximam posset vastitatem nostrorum reb' *nos expedi*
 inferret. Habere autem sub signis equitum duodecim *tis.*
 millia. Tingi verò tanta celeritate contendere, vt non
 posset nuncius ad Castrensem, antequam ille accede-
 ret, peruenire, maximè vero cum nulla esset via, ubi ho-
 stes eo tempore non insiderent. Hac re perculsus Mene-
 sius, ignem tormentis æneis applicare iussit, vt globorū
 strepitu posset Castrensi significare, quo in periculo
 versaretur. Præterea ciuis quidam Tingitanus proxi-
 mis illis diebus Arzilam venerat, & catellam ibi per ob-
 lutionem reliquerat. Menesius catellam ligari, literasq; *Callida li-*
 cæra circūstas, quibus ea, quæ acceperat de Regis *terarum*
 aduentu, nunciabat, coilo illius appendi iubet, carnos *mittenda-*
 sub noctem acerrimè verberatam in litore constitui. *rum ratio.*
 At catella dolore verberum grauitè affecta, tanta cele-
 ritate domum properat, vt ante lucem ad Tingi portas
 allisset. Illæ lectis literis, Castrensis, vt omnes in armis
 parau

parati essent, imperat. Vix hæc facta fuerant, cum rex ciuitati appropinquauit, maioremq; partem exercitus præmisit, quæ populationem agris inferret, & omnes greges abigeret, & homines, quos in agris inueniret, ferro trucidaret. Castrensis vt illis resisteret, egressus vrbe, in eos inuectus est. Sed multitudine oppressus, in vallum, quod est à nostris circum urbem munitionis gratia constitutum, se magno cum labore recepit. Antequam enim id efficere posset, fuit utrinq; plus duabus horis acerrimè dimicatum. Cecidit in ea pugna Castrensis quidam filius, & octo equites viri fortissimi, & ipse Castrensis hastæ coniectu fuit in facie grauissimè vulneratus. Nostris intra vallum receptis, Mauri nihilo secius instant, & intra vallum irrumpunt. Cum verò nostri in urbem se recipere conaremur, Mauri nostros acriter insequentes, vt simul in urbem iruerent, summa contentione pugnabant. Hac re animaduersa, Castrensis cum equitum turma in Mauros conuersus, tanto impetu in eos incurrit, vt facilem receptum omnibus præberet. Postremus omnium quidam eques egregiè fortis, Lupus Martinus nomine, urbem ingressus, vestem ad medias portas induxit. Cum autè multi illum magnis clamoribus admonerent, vt totam portam clauderet: respondit, nunquam se tantum facinus admissurum, vt eam Portugalensibus maculam significatione timoris inureret. Se paratum esse, pro illius mediæ portæ defensione ad extremum vitæ spiritum dimicare. Neque solum hoc dixit, sed factis etiam ostendit. Nam cum Mauri in illum ferociter inuaderent, primum impetum animo magno sustinuit, donec multi opem illi afferrent, quorum virtute exclusi mœnibus Mauri, se in castra contulerunt. At Rex post dies quatuor, castris inde motis, Arzilam exercitum traducere maturauit. Mensius per speculatores de aduentu illius certior factus, præsidij in vrbe dispositis, copias suas in locum, quod appellant oppidum vetustum, eduxit, aciemque equitum & peditum instruxit: quibus imperauit, vt se continerent vsque

*Parū felix
Lusitano
rum in
Mauros e-
ruptio.*

*Rara Lu-
pi Martini
fortitudo.*

*Tingi oppi-
dū obidio-
ne solus.*

eò, dum is signum daret, quo animaduerso erant om-
 nes exituri. Interim verò, vt hostium exercitum spe- *Christia-*
 cularetur, cum viginti tantum equitibus ad flumen, *norum in*
 quod dulce nominatur, progressus est. Ibi cum multi- *Mauros*
 tudinem hostium conspiceret, se in oppidum sensim *insidia.*
 atque leniter recipiebat. At illum abeuntem antesigna-
 ni Maurorum equites adoriuntur tanto impetu, vt co-
 gerent illum, cum iam non longè ab eo loco, in quo
 suos reliquerat, abesset, in illos equum incitare. Sed eo
 tempore non habebat secum nisi quatuor tantum e-
 quites. reliqui enim multò celerius, quàm decebat, in
 . . . . . quagin-
 . . . . ., quanta
 celeritate possunt, accurrunt, tantoque impetu in ho-
 stes feruntur, vt eos funderent, magnamque cædem e-
 derent. At qui in oppido vetusto relictì fuerant, cum
 animaduernerent, Menesium longius hostes fugien-
 tes insequi, non esse signum diutius expectandum ra-
 ti, vt illi suppetias afferrent, accelerant. Sed iam Mau-
 ri eo tempore per alias campi partes immissi, vias om-
 nes obsederant. Menesius interim animaduertens à *Menesij po-*
 Rege recentes & integros equites, qui fessis & vulne- *riculum.*
 ratis succederent, frequenter mitti, seque, cum paucis
 hominibus stipatus esset, non posse vllò modo hosti-
 um impetum sustinere, vt se ad suos reciperet, om-
 ni contentione pugnabat. Quod non sine maxi-
 mo labore fieri potuit. In hoc tanto vitæ discrimine
 aliquot illius equites ceciderunt, & multi vulnerati
 sunt, & Menesius vulnus secundum femur accepit: &
 tamen aciem, qui obsessis vijs eum interciperie conten-
 derant, tam acii animo perripuit, vt ad suos tandem
 accederet. Indè igitur cum suis copijs omnib. in Mau-
 ros, qui iam intra vallum pugnabant, impetum dedit:
 è quibus multi occisi, multi vulnerati, aliquot etiam
 capti, omnesque tandem extra vallum eiectioni sunt. Ad *Casus ridi-*
 hunc modum confecto prælio, Menesius urbem in- *culus.*
 gressus est. Accidit tunc iudicium quiddam nostris:
 sed

sed illi, qui risus materiam præbuit, non valdè lætum. Nam cum quidam Maurus è campo in oppidum ad-
quitarèt, quod existimabat iam à suis captum esse, læ-
tus & ouans per portam ingressus est: iniectisque sta-
tim illi à nostris vinculis, præproperæ lætitiæ pœnam

**RES EV-
ROPEAE**
*Classis Ve-
netis subsi-
dio mitten-
de appara-
tus.*

tulit. DVM hæc in Africa geruntur, Emmanuel sum-
mo studio laborabat, vt classis, quam in Venetorū au-
xilium mittebat, intra breuissimum spatium rebus om-
nibus instructa & ornata esset. Illicque præesse iubet Io-
annem Menesium, Odoardi Menesij Viēnensis Dyna-
stæ filium, virum singulari virtute & consilio prædi-
tum. Aliam deinde classem eidem Menesio commisit,

**RES A-
FRICA-
NAE.**
*Mazalqui-
biris castel-
lijtus.*

in qua erant præsidia militum, quæ erant in castello
nomine Mazalquibiri disponenda, si possèt obiter ex-
pugnari. Est id castellum in regione maritima Mauri-
taniæ Cæsariæ, in littore, Oianensi ciuitati oppositū.

Præscripserat enim secreto Rex Emmanuel ipsi Mene-
sio, vt in eo expugnando belli fortunam experiri mini-
mè dubitaret, dum modo non multum tempus in ea
pugna consumeret. Classis xvj. kalen. Iunij anno M.
L I. Olyssipone soluit, secundisque ventis vtens Me-
nesius, breui in fretum Gaditanum peruenit. indè, vt
Regis imperata cōficeret, Mazalquibirium petijt: ad-
uentus tamen ventis exclusus, ante diem tertium portū
subire non potuit. Mauri hoc spatio temporis interie-
cto, cum animaduertterent, quo animo nostri ad por-
tum appellere conarentur, vt summa vi resisterent, se
comparabant, & animos hominum confirmabant, ca-
stellumque ue firmis præsidijs muniabant. Nostri tandè
terra potiti, castellum oppugnant, scalas admouent, in
muros cerratim adscendunt: neminem repugnare vi-
dent: existimant, hostes metu perterritos latebris oc-
cultari. Hac opinione decepti, tanquam victores qua-
cunque liber, in ambulant. At Mauri, qui insidijs collo-
catis hanc expectabant occasionem, eos dissipatos, &
nihil iam hostile suspicantes aggrediuntur, & præcipi-
tes eijciunt. In hoc conflictu viginti ex nostris deside-
rati sunt. Menesius vt in mandatis habebat, non diuti-

*Iusitano
rum victo-
ria Mauri
cis insidijs
corrupta.*

**RESEV-
ROPEAE**

rati sunt. Menesius vt in mandatis habebat, non diuti
in oppidi

In oppidi oppugnatione tempus conterendum statu-
ens, reliqua classe dimissa, cum triginta nauibus ad au-
xilium, quod Venetis mittebatur, assignatis, instruatū *Lusitanæ*
cursum tenuit. In Sardiniam tandem delatus fuit, & *classis iter*
ab illius insulæ Prætoris admodum honorificè rece-
ptus. Inde, cibarijs comparatis, & aquatione facta, pro-
fectus, cum non a Tunetensi portu procul abesset, na-
cas.

uem onerariam ingentem cum duabus rostratis nauibus
conspicatus est. In eas igitur inuectus omnes cepit,
& in Sardiniam reuersus, merces exponere in terram
iussit. Erant autem hæ naues è Genua, multos autem
Turcas, & Mauros, & Iudæos, & Christianos cum mul-
tis mercibus Tunetem conuehebant. Genuensibus au-
tem nauem onerariam, & omnia bona restituit: Chri-
stianos & Iudæos liberos abire permisit: Turcas &
Mauros in custodiam tradidit, eorumque bona vni-
uersæ classi distribuit: duas rostratas naues tantisper re-
tinere voluit, dum bellum illud, ad quod properabat,
confectum cerneret. Inde Italiam versus, Calabriam &
Apuliam præteruectus, in Epîrum transiit, & inde
Corcyram petiit. Veneta classis nostris obuiam pro-
diit, tormentorumque sonitu, & tubarum clangore,
quanta lætitia essent omnes affecti ex nostræ classis ad-
uentu, significauit. Lusitana classis ne officio illo vin-
ceretur, operam vicissim dedit. Naues nostræ, quia re-
mis non agebantur, et malacia atque tranquillitas erat,
fuere in portum opera triremium Venetarum remul-
co deductæ. Menesius à classis custodia nullis Veneto-
rum precibus abduci potuit: reliquos duces in terram
descendere permisit: qui omnes satis hospitaliter acce-
pi sunt. Ut tamen intelligi possit, quàm periculosa sit
militaris licentia, quandiu non fuerit seueriore disci-
plina coercita, non erit abs re, quæ tunc à militibus no-
stris commissa fuerunt, paucis exponere. Tam nauæ,
quàm milites Lusitani, cum essent natura elati & inso-
lentes, paulò confidentius & petulantius in iniula ver-
sabantur. Quod gæuere offensionem hominibus Græ-
cis, & ad rixam similiter natura concitis afferebat, illi
vicissim

*Orta inter
Christia-
nos ex mi-
litari inso-
lentia con-
sentio &
pugna.*

vicissim Lusitanos verborum conuitijs, & multis iniurijs onerabant. Eò tandem res deducta fuit, vt concitato dissidio, armis, quæ repentinus ille casus cuilibet offerebat, congregarentur. Accurrunt Duces Veneti, vt sedent illam discordiam. Similiter & Menesius, vt suos à furore contineat, in terram accelerat. Vix ducum imperio & comminatione tam funesta contentio dirimipotuit. Ex nostris ad septuaginta in ea pugna temeritatis & insolentiæ pœnas cæde luerunt. Ex Venetorum autem exercitu, & ex Corcyensibus magnus etiam numerus nostrorum armis confectus occubuit. Ita factum est, vt illis ipsis, quibus nostri opem affercbant, non mediocre detrimentum temeritate multitudinis importarent. Pugna verò cum Turcis nulla fuit. Turcarum enim imperator cum accepisset, Hispaniæ Reges, aliosque Christianos Principes, classes maximas, vt auxilium Venetis afferrent, summo studio comparare, vrbesque Venetorum firmissimas, & ea ratione se classem sine vlllo fructu maximis sumptibus edificasse, classem in portum subducere, & suos à bello abstinere iussit. Itaque Venetus Prætor Menesio dicit, Senatum, populumque Venetum Regi clarissimo summas gratias agere, quòd tanto studio illius saluti prospexerit, quo quidem beneficio ita Rempub. Venetam obstrinxerit, vt nullo vnquam tempore esset illius memoriam depositura, breuique fore, vt Senatus populusque Venetus ad Emmanuelem legatos mitteret, quibus quanto studio dignitatis & amplitudinis illius teneretur, clarius demonstraret. Menesius igitur resecta classe, & imposito comœatu, in Lusitaniam redijt, variisque tempestatibus vsus, Olyssipponem tandem peruenit, omnesque naues, quas duxerat, in portu constituit. INTERIM verò Capralis, qui in Indiam nauigabat, eundem cursum, quem Gama tenuit, sequutus est, donec ad insulam S. Iacobi peruenit. Cum verò ulterius progrediretur, coorta tempestate sæuissima, classis dissipata fuit, & naus vna, siquid armamentis, Olyssipponem redijt. Capralis, sedata tempestate, naues omnes

*Turca
Christiano
rum metu
à bello ab-
stinet.*

*Menesi à
Veneti di-
misso, &
in Lusita-
niam redi-
it.*

*RES IN
DICAE.*

res rursus collegit præter illam, quam duobus diebus, demissis infra medium malum velis, expectauit.

Cum verò ea minimè compareret, Occasum versus *Brasilia* nauigauit. Octauo kalend. Maij, nautæ terram conspiciunt. Quæ res omnibus incredibilem voluptatem attulit. *quando & quomodo inuenta.*

In ea enim regione nemo ex nostris terram extare aliquam ab hominibus cultam, fuerat vnquam suspicatus. Capralis igitur prioras in terram flectere iubet. Nauis autem prætorix magistro imperauit, vt scapha vectus ad terram proprius accederet, illiuscque sitû & naturam diligenter inspiceret. Redijt magister, & nunciauit, tellurem esse fertilem & amœnam, herbis lætissimis, & arboribus altissimis vestitam, & aquarum etiam copia redundantem. Se præterea homines vidisse coloratos, molli atque demisso capillo, nudis corporibus, cum arcibus & sagittis propè littus ambulantes. Capralis magistri testimonio minimè contentus, aliquot Duces armatos iussit in scaphas desilire, vt terram diligentius perlustrarent. Illi confestim imperata faciunt, & ad Capralem redeuntes, ea, quæ magister nunciauerat, vera esse confirmant. Ibi cum in anchous nocte consisterent, summa quadam tempestas excitata classem iactauit, & secundum oræ illius longitudinem vagari, & fluctibus exagitari, & in varias partes contorqueri compulit, donec tandem in portum optimum penetrauit, quem, portum tutum *Portus tutus.* Capralis nominare præcepit. Ibi clasie constituta Capralis curam dedit ducibus, vt scaphis inuecti, terram spectarent. Redcunt illi cum duobus piscatoribus, quos in lintre ceperant. Cum verò nemo ex nostris eorum linguam posset intelligere, nutibus & signis cum illis agere cœperunt. Sed tanta erat in hominibus ingenij tarditas, tantusque stupor in animo, vt nullis signis de realiqua admoneri potuerint. Tum Capralis eos vestibus ornatos, tintinabulis & æneis armillis, & speculis donatos in terram exponi iubet. Illi muneribus elati, cum ingenti lætitia suis opes illas ostendant. Eorum prædicatione commota multitudo

tudo vndique confluit cum frugibus minutis, & cum magna farinae copia, & cum varijs fructibus, eaq; omnia cum nostris facillimè permurāt. Admirantur specula, oblectantur tintinabulis, efferuntur armillis, inuentur nostros, & expleri, singula spectando nequeunt. Tum Capralis simplicitate gentis inuitatus, in terram descendit. Ibiq; sub vmbra arboris ingentis altare construi iubet, & statuit, vt res diuina maxima cum cæremonia fieret, & concio etiam de rebus diuinis haberetur. Ab huius sacrificij spectaculo non fuere terræ illius cultores exclusi. taciti verò & stupore defixi, cæremoniarum sanctitatem, et symphoniarum concentum intimis sensibus vsurpabant: & demisso corpore se moueri plurimum religione significabāt. Cùm verò, peractis rebus sacris, Capralis se in classem recipere voluisset, eum ad scaphas cum maximo gaudio prosequuti sunt. Quanta verò lætitia affecti essent, cantibus crebris, & buccinarum & cornuum concentibus, & corporum gestibus, & sagittis in aerem missis, & manibus in cælum intentis indicabāt. Videbantur enim Deo summas agere gratias, quòd gentem illam ad eas oras detulisset. Ita verò erant admiratione oppressi, vt minimè mentis compotes esse viderentur. Multi enim dum Capralis in naues tendit, cum mare ingressi pedibus vsque eo sequuti sunt, dum aqua pectora eorum pertingeret. Alij vero illum nando sequebantur, alij lintibus inuecti, ad naues vsque perueniebant, nec ab his auelli aliquo modo poterant. Hic dum Capralis in anchoris consisteret, vt aquationi operam daret, & rei frumentariæ prouideret, & reliqua cibaria in naues impenni præciperet, electus est in litus piscis, qui nostris admirationem non mediocrem commouit. Crassitudo namque illius erat ingentis doli, longitudo crassitudinem duplo superabat. Capite & oculis, porci similitudinem referebat. Aures erant eumbe caprini similes. Carabatur dentibus. Pedes erat trisulcati. Cauda circiter pedum quinque in longum ad artum tendebatur. Pennis crassitudo erat vnius digiti, et tamen repauebat, quam Capralis sanctus.

*Brasilien-
sum sim-
plicitas.*

*Primum S.
Missæ sacri-
ficii in
Brasilia ce-
lebratum.*

*Brasilien-
sum de
Lufitano
rum aduē-
su gaudiū.*

*Piscis mon-
strosum.*

Æ Crucis nomine celebrari voluit (quam nunc Brasiliam appellant) columnam marmoream illis similem, quas multis in locis Gama statui præcepit, collocari iussit, & inde vnum ex Ducibus nomine Gasparem Lemium, in Portugaliū remisit, qui Emmanueli de huius terræ situ nunciaret: quam aliqua ex parte describere, minime arbitror alienum. SITVS illius ad Austrū pertinet: & fines, qui quidem sunt latissimi, cum ea regione, quæ Castellanorum Regum Imperio continetur, quam appellant Perū, coniuncti sunt. Tellus est fertilis & amœna, & tanta salubritate prædita, vt vix sit opus vlla medicina. Omnes enim ferè, qui moriuntur, non aliquo morbo, sed senio consumpti moriuntur. Multis & ingentibus fluuijs alluitur: fontes habet aquæ dulcis atque perennis innumerabiles. Campi sunt latissimi, lætissimaque pabula profundunt. Portus habet optimos, aditus facilimos, in quibus naues non facile tempestare iactari, aut vadis afflictiari possunt. Maxima regionis illius pars est montibus & vallibus distincta: syluæ sunt densæ & opacæ: arbores variæ, antea nostris incognitæ, inter quas est illa, è cuius summis fiondibus ferro præcisis balsami quoddam genus instillatur. Arbores, è quibus iuber color, quo lanæ inficiuntur, confici solet, sunt valdè frequentes & altissimæ. Fundit præterea tellus herbas admodum salutaris, qualis illa est, quam multi Sanctam appellant. Medetur enim vlcerib. & anhelitus frequentis angustijs, & cancris præterea, & gangrenæ ex vulnere putrido ad corporis totius pestem repentino contagio permananti: multos præterea morbos, in quibus ars medicorum frustra consumitur, facillimè depellit. Homines sunt colore subnigro. Capillum habent mollem, nigrum, atque promissum. Sunt omnes imberbes, propterea quod viles omnes corporis pilos euellunt. Nullas literas norunt: nullam religionem colunt: nullis legibus alligantur: nullis ponderibus aut mensuris vtuntur: nullius Regis imperio subijciuntur. Cùm tamen bellum inter eos exoritur, cum ducem eligunt, quem omniū fortissi-

*Terra S.
Crucis, nūc
Brasilia.
Nuncius
Emmanueli
missus
de Brasilia
inuēta.
Brasiliæ
situs ac descriptio.*

Arbor incognita.

Herba Sancta.

*Brasiliensis
suum naturæ
et mores.*

fortissimum, & in bellis gerendis acerrimum fore credunt. Nullis vestibus vulgò teguntur. Qui tamen inter eos nobilitate præstant, vestes induunt è psittacorum & aliarum auium variorum colorum plumis confectas. Et hi pileis ex eisdem plumis contextis caput ornant, & brachijs armillas ex plumis similiter factas inducunt. Vestes autem ab umbilico ad genua tantum demissas gerunt. Mulieres capillos nutriunt. Viri à frone ad medium verticem caput abradunt. Qui verò elegantius ornari volunt, aures, & nares, & labia, & facies etiam perforant, & in locis illis lapillos varijs distinctos coloribus infigunt. Mulieres autem pro lapillis, minutis conchilijs, quæ apud illas in magno pretio sunt, similiter excoluntur. In bellis arcubus vtuntur, & tanto artificio sagittas emittunt, vt in quemcunque corporis vilius locum sagittam collineare velint, eum configant. Loco ferri, ossibus piscium sagittas armant: quibus tamen tam altum vulnus imprimunt, vt tabulam quamuis ictu perfodiant. Venationibus aluntur: vescuntur simijs atque lacertis, & anguibus, & muribus, nullasque eiusmodi dapes aspernantur. Lintribus vtuntur è corticibus arborum ingentium factis: quæ tamen tanta sunt interdum capacitate, vt homines triginta sustineant. Cum piscari volunt, alij remis lintrem agunt, alij verò mare fustibus verberant, & pisces exterrent. Pisces attoniti ad summam aquam enatant. Tum qui ad eam rem parati sunt, cucurbitas aridas & exinanitas ingentis magnitudinis sub fluctibus oppositas habent, in quas pisces spontè subeunt. Frumentum minimè serunt. Panem è radice vnius herbæ conficiunt portulacæ magnitudine. Hæc autem tam lethiferum venenum continet, vt qui illam crudam comederit, repentè moriatur. Illi verò radicem contundunt, contusam exprimunt, nè quidquam in illa succi illius venenati remaneat. Tum ad Solem exsiccant. Molis deinde conterant, atque farinam efficiunt. Panes ex eiusmodi farina facti, non modò salubres sunt, sed etiam sciti admodum saporis. Ex *sa* & milio, genus portionis

*Brasilien
sium arma
& bellige
randi ac
sagittandi
ratio.
Fictus.
Naues.*

Piscatio.

Panificiū.

Potus.

tionis faciunt ceruissæ per simile, quo quidem ubi se in-
 guigunt, quod frequenter illis euenit, tum omnes
 fraudes & insidias plus solito machinantur. Obser- *Artes di-*
 uant auguria, veneficijs dediti sunt. Est in magno apud *uinatorie*
 illos honore quoddam genus hominum maleficum, & vene-
 quos de rebus incertis consulunt. Appellatur ab illis *ficia.*
 Pages. Hi gestant in summa sagitta cucurbitam in fa-
 ciem hominis figuratam. Quoties autem illis libet, *Pages, ha-*
 intra cucurbitam ignem subiciunt, & fumum ex her- *rioli Brasi-*
 bis congestis faciunt. Tum fumum illum naribus ac- *tiensum.*
 ciunt, usque eò, dùm ebrij vacillent, & corruant, & ex-
 tra mentem rapiantur. Habent enim herbæ illæ cam-
 vim, ut fumo, quasi vino supra modum sumpto, men-
 tē eripiant. Tū verò studere dentibus, in ore spumas a-
 gere, oculos torquere, necē multis comminari, turbu-
 lentis motibus & gestibus eos, qui circumfident, exter-
 rere. Nemo enim suspicatur, illos absque diuini spiri-
 tus instinctu tam horrendas voces iacere. Quod si quis
 ex illis, quibus homo ad eum modum lymphaticus
 quidquam dirum prænuñciauit, aliquem grauem ca-
 sum subierit, non dubitant, quin illud supplicium ad
 eam diuinationem referendum sit. Hi quocunque ve-
 niunt, summo omnium plausu recipiuntur, viæ munus
 tur, caemina ad ubias gentis more concinnantur, cho-
 reæ agitantur, fœminæ formosæ, vel virgines illæ sint,
 vel cuiusvis matrimoniū teneant, ad illos introducun-
 tur. Opinatur enim miser, si illos placatos habuerint,
 omnia sibi feliciter euentura. Illic neque filias paten-
 tibus, neque sorores fratres collocari licet: reliquas *Coniugia*
 mulieres sine ullo discrimine sibi matrimonio cōiun- *Brasilien-*
 gunt: quas offensione interposita deferunt. In adulte- *sium.*
 rio autem deprehensas vel occidunt, vel tanquam ser- *Adultera-*
 uas vendunt. Parentes non habent in filias potestatem, *rum suppli-*
 sed fratres: quas quidem, quoties eis libet, venales pro- *cium*
 ponunt. Venditio autem, est pro rebus alijs, quas ipsi *Contractu-*
 concupiscunt, permutatio. Pecunia enim carent. Sunt
 ad laborem pigri, ad luxum & otium propensi: quo-
 ties à bellis conquesti sunt, totum tempus in conuiujs,
 & can-

LIBER

Saltationes & cantibus, & saltationibus sine vlllo modo confu-
cantus. munt. Choros in eodem loco semper infistentes cir-
 cum orbem versant. In cantibus non distinctis sono-
 rum interuallis, sed simplici vocum ratione carmina
 modulantur. Illic autem quæ fecerint in bello, comme-
 morant, facinoraque sua summis laudibus extolunt:
 & omnes cantus ad virtutis militaris laudem reuocāt,
 & interim sibilis & pedum strepitu eandem sympho-
 niam prosequuntur. Alij verò saltantibus pocula mi-
Aedificia. nistrant, donec tandem omnes temulentia oppressi
 sternantur. Domos è lignis ædificant, & culmis conge-
 stis obtegunt, & muris binis aut ternis circumuallant,
 propter frequentia bella, quibus exerceri solent. In vna
Charitas domo (sunt enim longissimæ) multi simul habitant.
mutua. Et ij inter se fratres nē amant, libenterq; alij pro aliorū,
 qui cum illis viuunt, salute vitam in quoduis discrim-
Bellorum men iniiciunt. Bella non pro tuendis aut propagandis
causæ, & finibus, sed pro dignitate suscipiunt, quoties opinan-
suscipiēdo tur, se fuisse a vicinis, aut ab aliqua longinqua natio-
rum ratio. ne contēptos. Tum verò homines senes, qui magnum
 in rebus bellicis nomē, cum essent iuuenes, habuerūt,
 in consilium adhibent. Ante deliberationē quantum
 quisque vult, tantum potionis exhaust. Quidquid se-
 nes de bello aut pace decernunt, sine vlla recusatione
 pro virib. exequuntur. Ducem eligunt, vt superius di-
 ctum est, quem acerrimum esse iudicant. Hunc verò,
 si timiditatis significationem aliqua in re dederit, ho-
 nore confestim spoliant, & alium in eius locum sub-
 stituunt. Hic domos circumiens, magnis vocibus om-
 nes ad bellum adhortatur: quibus rebus instrui debe-
 ant, admonet, & quanta virtute sit opus, edisserit. Ne-
Arma. que solum arcibus & sagittis, sed gladijs etiam è ligno
 durissimo fabrefactis vtuntur, quibus hostium mem-
Stratage- bra frāgunt & dissecant. Insidijs vti frequenter solent,
mata. & in eo pugnāt, vt hostes inopinatò aggrediantur.
 Quos in bello capiunt, senes præsertim, statim come-
 dunt: reliquos vinciunt. Eos, qui ex suis in bello con-
 ciderunt, funere efferunt cum multis lachrymis, co-
 cumque

rumque virtutem prædicatione celebrant. Captiuis cibaria largissimè præbent, eisque mulieres, cum quibus cubent, elargiuntur. Cum verò festos dies agere volût, vnum ex captiuis, quem iam satis fartum & opimum esse conspiciunt, funibus alligant. Primum illius amica in amovis signum in collum funem iniecit, & delicias suas ad supplicium trudit. Homines deindè circumstant, & ventrè, & brachia, & tibias illius astringunt. tum colunæ affixum colorib. depingunt, & plumis varijs exornant. Ne verò parum humani videantur, lavant illum vinculis interdum, & cibo atque potu sanè lautè atque liberaliter accipiunt. Interim verò omnes comedûr, & plurimum illius, quam diximus, potionis absumunt. Saltant præterea, & canunt, atque tripudiant, & tres dies in hoc apparatissimo ludo consumunt. Tandem post triduum, illum pedibus atque manibus, iam vinculis expeditis in caueam deducunt. Mulieres atque pueri vinctum secundum ventrem funibus trahunt. Homines verò & mulieres reliquæ, mala citrea, & fructus varios in eum iaciunt. Ille verò quæ potest ex coniectis pomis colligere, rursus in illos, à quibus fuit impetitus, intorquet. Bibit interim, vt apparet, iucundissimè, nec enim ei cibus aut potus denegatur. Præ se fert autem non mediocrem letitiam. Illi forticulum hominem, vt se existimari cupit, conuitijs onerant, & multis contumelijs insultant. Dabis, inquit, homo perditissime atque profligatissime, pœnas sceletum. & sanguine tuo manes eorum, qui in bello ceciderunt, vltisemur. Te enim contrucidabimus, & dilaniabimus, & assu comedemus. Ille verò, nihil motor, inquit: Non enim ignavi, neq; timidi pœnam sustinebo. Semper enim viri fortis officio functus sum. Si me occisuri estis, multos ipse multis in locis occidi. Si carnib. meis saturandi estis, & ipse multorum carnibus saturatus sæpè fui. Præterea sunt mihi fratres atq; cognati, quos scio meam necem haud impunitam relinquit. Ad hunc modum in caueam tandem includitur. Tum ille, cui fuerat captivus in

L I B E R

custodiam traditus, in caueam simul ingreditur. Corpus autem habet depictum, & collum plumeis ornamentis excultum: manibus verò ingentem gladiū vibrat. Tum saltat, & sibilat, & gladium intentat. At is, ut gladium illi è manibus extorqueat, summo studio cōtendit. Sed dum in vnam partem impetum dat, mulieres atque pueri cum fune, quo est alligatus, quem manibus tenent, ad se trahunt. Dum iussus in contrariam partem se contorquere nititur, ex illa parte similiter mulierum manibus impeditur. Vtrinque enim ita distinetur, ut se eodem loco cōmouere non possit. At strenuus ille gladiator cum gladio contundit & debilitat, atq; tandem medium illius caput ingenti vulnere diffundit, cerebrumq; dispergit. Manus deinde præcidit. Tum mulieres accedunt, & corpus exanimum in pyram coniiciunt, ut omnibus pilis adustis illud facilius abluere queant. Dissecto autem ventre, ilia cum extis euellunt: reliqui corpus in frustra decerpunt: & nè plura persequar, illius carnibus omnes cum magna voluptate vescuntur. Sunt & alij syluestres atq; montani homines, qui cū his, qui in domibus habitant, continenter bella gerunt, eisdemq; se sceleribus & eadem immanitate contaminant. Nullum apud eos delictum plectitur, præter homicidium. Coguntur enim hi, qui sanguine coniuncti homicidæ sunt, eum tradere illis, qui cæsi necem propter sanguinis communionem & propinquitatē iure persequuntur. Hi vero eum strangulāt, atque sepeliunt, & cum multis omnium propinquorum lachrymis atq; lamentis vtriusque mortui funus instaurant, epulasque dant, in quibus omnes depositis inimicis accumbunt. Quod si casu aliquo homicida subterfugiat, tum eorum filiae, vel sorores, vel cognatae occisi propinquis in seruitutem traduntur, & sic demum omnis vtrinq; discordia obliuione sepelitur. Operæ poeti mihi visum est, tam barbaros & immanes mores oratione describere, ut intelligi possit, in quantam errorum colluuiem, incurrat humanum genus, literis & humanitate destitutum, & quod mul-

Immanitas plane ferina.

Scelerum impunitas excepto homicidio.

Literarū & Christi anæ religionis commendatio.

to fu-

tò funestius est, præsidio sanctissimæ religionis orbatum: & simul cognoscatur, quanta benignitate clementissimus rerum omnium Dominator huic miserissimæ genti, Portugalensium in eas oras aduentu, prospexit. Christianorum enim consuetudine & familiaritate, & hominum sanctorum ex societate, quam I E S V nominant, quos Portugaliæ Reges in eas partes miseræ, disciplinis factum est, ut multi, dispulsis tenebris, errores, in quibus versabantur, clarè perspiciant, & ad CHRISTI Optimi Maximi studium ardentibus animis excitentur, & ingentes D E O gratias ob tam diuinum beneficium grata atque memori voluntate persoluant. CAPRALIS è Brasiliæ regione profectus est *Capralis in* tertio nonas Maij. Nono autem kal. Iunij nauæ nebulam aduentare, cælumque atra caligine circumfundi *Indiā navigatio cō* conspiciunt. Cum verò mare cernerent commoueri, *tinuata.* & fluctus excitari, trepidare & antennas demittere cū festinatione cœperunt. Sed tam subita tempestas eos oppressit, ut antequam multi se comparare potuissent *4. Naues Lusitanæ submersæ.* ad tantum periculum fugiendum, quatuor naues incitatis turbinibus impulsæ atque depressæ sint, & fluctibus ita demersæ, ut nemo ex ijs, qui illis vehebantur, euaderet. Fuit quidem reliquis hoc spectaculum, supra, quam dici potest, acerbum atque luctuosum, cernere in medio mari homines laborū socios, atq; natura coniunctos, & multos etiam propinquitatis necessitudinibus implicatos, voragine ingētis illius gurgitis absorberi, neq; esse potuisse sese in tanta calamitate hominibus miserimo genere læthi consumptis auxilio. Inde cum multis lacrymis reliquæ septem naues digressæ, rursus alia coorta tempestate dispulsæ sunt. Tādem vj. kal. Augusti sex tantum naues iunctæ cursum *Tempest. te classis Lusitana diiecta.* tenuerunt. Vna namq; ex illis septem aduersa tempestate iactata, in sinum Arabicum penetrauit, atq; indè in Portugaliam rediit cum sex tantum hominib. Reliqui namq; morbis & fame atq; siti cruciati, multisq; periculis atq; tormentis afflictati perierant. At sex naues post flexum promontorii Bonæ spei, conspiciunt tellurem

Regem salutat : Rex honorificè respondet : deinde de Capralis manu literas Arabicè scriptas accipit, legationem audit, & , vt apparebat, fronte & vultu bel-
lissimis. Ostendit postremò, se Regem Emmanuelem in loco fratris semper habiturum, operamque daturum, nè studio erga illius maiestatem ab aliquo vinci posset. Fuit deinde ab vtroque statutum, vt sequenti

*Nova Qui
loensis cū
Lusitano
amicitia
per Arabes
turbata.*

die Capralis mitteret ad Regem, qui amicitiam institutam fœdere confirmaret. His ita constitutis, mercatores Arabes interueniunt : nostros sceleris & immanitatis insimulant, simplicitatem Regis admittantur, quod statum atque dignitatem suam piratis crederet, qui, nisi eorum insidijs esset occisum, intra paucos annos erant illum per simulationem pacis omnibus bonis euerfuri. His sermonibus animum Regis immutauit, ita, vt non solum pacem turbarent, sed etiam odiū illius satis acerbum in Lusitanos incenderent. Rex igitur urbem munire, milites euocare, vigilias disponere, omniaq; moliri, quæ fieri à martinis ciuitatibus solent, cum hostes in portu sunt. Hæc omnia vbi Capralis Homeus, qui regis Melindij frater erat, & tunc se Quiloxæ tenebat, indicio cognouisset, noluit ibi

*Melindij
Regis erga
Lusitanos
hospitali-
tas.*

tempus sine vilo fructu conterere, & Melinden versus cursum tenuit. Quod cum Rex Melindius intellexisset, fuit incredibili gaudio cumulatus. Confessum autem curauit, vt classis omni comœatu & fructibus, quos tellus illa suppeditabat, reficeretur. Capralis ducebat secum Melindij Regis legatum, muneribus ab Emmanuele ornatum, & dona præterea, quæ Emmanuelis nomine ad Regem deferenda curaret. Nostri igitur post

*Emmanue-
lis ad Me-
lindium &
gem mu-
nera.*

stridie iussu Capralis munera Regis Emmanuels ferunt. Melindius, vt omnis populus tantum honorem sibi à potentissimo Rege habitum fuisse cerneret (sunt enim Reges illi in huiusmodi rebus nimis ambitiosi, nihilo honorificentius arbitrantur, quàm a Regibus magnis aliquo munere decorari) equum ingentem ephippio & bullis aureis, & phalaris pulcherrimè factis, quæ inter alia dona ab Emmanuele missa fuerant, orna-

nari cōtinuò præcepit, in quo insidens ad mare cōten-
 dit, vbi Capralis cum reliquis ducibus in scaphis eum
 expectabat. Ibi se mutuò complexi sunt, multisque ver-
 borum officijs inter eos certatum est, cum neuter alte-
 ri quidquam de humanitate concedere vellet. Quam-
 uis autem a Rege detineretur, noluit tamen Capralis
 ibi diutius immorari: duos tamen exules eo in loco
 reliquit, vt viderent, an pedibus iter in Aethiopiam,
 quæ supra Aegyptum est, vbi Christianum Imperato-
 rem dominari Emmanuel acceperat, facere aliquo mo-
 do possent, & ritum, & mores, & instituta gentis ex-
 ploratè cognoscere. Septimo Augusti die Melinde pro-
 fectus, & secundum ventum nactus, pelagus transini-
 sit, & vicesimo secundo die ad Anchediuiam insulam
 naues appulit. vbi, vt nēutas atque milites ex labore re-
 ficeret, aliquot diebus commoratus est. Indè Calecu-
 tum nauigauit, & tertio decimo tandem die classem in
 Calecutiensi portu constituit. Quod vbi Regi nuncia-
 tum est, duos ex Nairibus suis cum mercatore summæ
 apud illum authoritatis ex ea Regione, per quam
 Indus in mari influit (regio Cambaja, homines
 Guzarates appellantur) in Classē misit, qui præfe-
 ctum nomine illius salutarent. Capralis remisit illos
 ad Regem cum Ioanne Sala, equestris ordinis viro, qui
 Vasca Gamæ, cum ille viam in Indiam fecit, comes ex-
 titerat. Misit præterea cum illis Gasparem Gamam:
 hoc enim cognomen Iudæus ille qui Zabaio operam
 dabat, cum Christianus effectus est, vt Gamæ, quem pa-
 tronum adoptarat, nomen sequeretur, assumpserrat.
 Cum his autem quatuor ex illis Nairibus, quos Ga-
 ma in Lusitaniam abduxerat, reliquos enim obsidum
 loco retinere voluit) cultu & ornatu Lusitano vesti-
 tos ad Regem misit, quorum aspectu Rex mirum in
 modum lætatus est. Nuncijs deinde vtrò citroq; mis-
 sis fuit à Rege constitutum, vt in ædibus quibuscūq; re-
 gijs, quæ sitæ erant in littore, Capralis illum conueni-
 ret, & quæ vellent nomine Emmanuelis exponeret. E-
 rant ædes ornate & instructæ magnificè. Rex supatus

*Capralis
Melindio
congressus.*

*Aethiopia
supra Ae-
gyptum.*

*Capralis
quando Ca-
lecium
adpulerit.*

*Cambaje
regionis fi-
tus.*

*Capralis
ad Calecu-
tensem Re-
gē legatio.*

undique magna nobilitatis multitudine, & Dynastiis quam plurimis circumseptus, in eas ædes se cōtulit. Tubicines antecedeabant cum tubis partim aureis, partim argenteis, singulari opere factis, qui earum modulatione & concentu lætitiā, qua Rex affectus erat, ut videbatur, demonstrabant. Venit Capralis cum aliquot ducibus: vnum porro ducem, Sancium Thoarem nomine, ut interim præfecti munere fungeretur, in classe reliquit. Vbi primum terram attigit, multi viri nobiles atque Dynastæ obuiam illi prodierunt. Is quidem læticia sublatuſ est, illi verò omnes pedibus in ædes Regias eum prosequuti sunt. Domus erat aureis & sericis

Capralis cū peripetasmatis ornata. Regis cultus miro gemmarum
Rege Cale splendore collucebat. Postquam Capralis Regem salu-
cutienſi col tauit, fuit in argentea sella propè illum collocatus.
loquum. Tum Gaspare interprete accersito, quæsiuit de illo

Rex ea, quæ solent amici in familiari congressu percontari: num benè valeret: num ex animi sententia nauigasset: num Emmanuel frater suus eo tempore, quo classis Olyſippone soluerat, fuisset optima valetudine. Tum Emmanuelis literis per interpretem explicatis, agi de fœdere cœptum est. Rex admodum prolixè omnia de sua voluntate promittebat, plusq; dabat, quàm erat a Caprale postulatum. Omnibus Portugalsibus potestatem fecit liberè in ciuitate negotiandi: se enim curaturum, ut sine vlllo periculo commodè

Ædes Ca- rem gererēt. Ædes præterea satis magnas nostris pro-
lecuti à pè litus assignauit, in quibus habitare, & merces affer-
Rege Em uare possent. Et quia Saracenus, cuius ædes erant, con-
manueli tinuo fraudes in nostros machinari cœpit, alias maio-
donatæ. res, & littori vicinioreſ Regi Emmanueli donauit, in quibus omnes, qui illius negotia procurarent, habitare laxius, & negotia gerere commodius possent. Hanc verò donationem literis in aurea tabula incisis ad sempiternam memoriam consignauit. Saraceno autem ditissimo, nomine Corebiquio, qui erat studio Lusitani nominis incensus, & ob id fuit postea omnibus bonis euerſus, cuius ædes erant, cumuſatè satis fecit. San-

xit præterea, vt in earum fastigio vexillum insignibus Regis Emmanuelis illustratum figeretur, vt esset omnibus testatum, eas ad Emmanuelem pertinere, sequẽ, vt monumentum Regis sibi charissimi in ea ciuitate perpetuo conseruaretur, effecturum. DVM hæc geruntur, fuit Regi nuncius allatus, soluisse Colelimo nauem ingentem onerariam, quæ elephantum, ad bel- la gerenda præferocem conuehebat, & in regnũ Cam- baræ nauigabat. Hac re comperta, misit ad Capralem, qui nomine illius peteret per amicitiam institutam, vt eam caperet. Esse namq; hominum, in quos odio ius- tissimo erat incensus. Vt autem scire posset, quo ani- mo nostri nauem aggrederentur, aliquot Saracenos ex suis domesticis, vt prælium spectarent, immisit. Capra- lis vnã tantum paruam nauem ad eam rem geren- dam expedit, cuius nauarchus appellabatur Petrus Ataideus. Huic autem tres comites adiunxit: vni no- men erat Odoardus Paciecus, alteri Vascus Sylueria, tertius fuit Ioannes Sala. Rex vbi vidit vnã tantũ nauem, & eam non magnam, à reliqua classe, vt na- uem maximam, magno militum præsidio, & telis, & tormentis, & multis præterea armis egregiè munitam inuaderet, segregari, vehementer admiratus est. Itaque exitum rei animo suspensus expectabat. Nostri vix ar- ma sumpserant, cum naus hostium in conspectum se dedit. Nostri expansis subito velis in eam feruntur, nõ ita tamen, vt cominũs eam oppugnare contenderent, nè telis hostium è superiori loco iri ipsis opprimeren- tur: sed mediocri interuallo disiuncti, in eam pilas par- tim lapideas, partim ferreas iaciunt, & glandibus etiam plumbeis acerrimè pugnant. Multos interimunt, mul- tos conuulnerant, nauem multis in locis perforant, & nunc à dextera parte, nunc a læua eos impetu facto perterrent. Hostes in principio nostros contemnere visi sunt, & sublati clamoribus, probra iacere, arma conipere, tela vibrare, tormentis nostros impetere cœ- perunt. Sed postquam se tantis damnis affectos anim- aduertereunt, omnem salutis spem in fuga collocârunt.

*De magna
nauis à Lu-
sitaniis in
gratiã Cale-
cuti Regis
expugnata*

No-

*Cananoris
portus.*

Nostra naus eam insequuta, Cananoris portum, qui abest Calecutio Septentriones versus passuum circiter quadraginta millia sub noctem subire compulit, ubi quatuor Arabum naues in anchoris consistebant. Nostri vigilabant, nè de nocte naus elaberetur. Vbi diluxit, in eam passis velis incurrunt, tantaque formidine perterrent, ut a nauibus, ad quas se receperant, diuulsa altum peteret. Sed Portugalensis naus cum eam cursu longè superaret, ita se illi semper infestis tormentis opponebat, ut non quò vellent hostes, sed quo nostri eam flectere proram cogerent, nauigaret, donec tandem victam & superatam præ se agentes, in Calecutij portum intrare compulerunt. Obsupuit Rex, & ab ijs, qui se iussu illius prælij spectatores præbuerant, exquisiuit, quo pacto res gesta fuerat: Respondent, nunquam se parem in hominibus ullis industriam, neque fortio rem animum, neque maiorem in periculis ad eundis alacritatem perspexisse. Rex misit ad Capralem, qui nomine illius ab eo contenderet, ut homines eos, qui se in eo prælio excellentius gesserant, ad illum venire præciperet. cupere namque homines videre, dignos, qui ab omnibus Regibus summis ornamentis afficerentur. Satis fecit postulato Capralis. Rex omnes laudibus & muneribus ornauit, in primis tamen Pacicum, cuius, ut Arabes, qui interfuerant prælio, referebant, clarior virtus extiterat. Sed quò magis hoc facto Lusitanos efferebat, eò grauius eis periculum odio & inuidia mercatorum Arabum intentum fuit. Nam cum eos extinctos propter religionis dissidium cuperent, tum nè apud Regem tantam gratiam inuenirent, ut ipsi excluderentur, anxie formidabant. Itaque modis omnibus nostris erant impedimento, quò minus eum numerum piperis, & aromatum reliquorum, quem emere cupiebant, ab incolis acciperent. Ob id igitur omnes fraudes excogitabant, calumnijs animum Regis exulcerabant, & latrocinij crimen omnibus Lusitanis intendebant. Ad hæc multo maiora pretia aromatum dominis polliceri, omnia clam coemere, &

Regis Calecutiensis erga Lusitanos munificentia.

Arabum in Lusitanos calumnie & fraudes

com-

ompressa tenere, nè quidquam ad Lusitanos perue-
 irer. Rex in eorum dolis conniuere, fidemque da-
 am fallere. Iam antea Capiali in perfidiæ suspicio-
 nem venerat, antequam domus esset nostris assignata,
 cò quòd obsides, quos habebat in naui, se in mare de-
 iece- rant, vt ad suos nando confugerent: è quibus ali-
 qui capti sunt, alij euaserunt, neque tamen Rex eos re-
 stituit, aut Capiali, vt debuerat, satisfecit. His rebus of-
 fensus Capralis, ad Regem misit, qui de iniuriis sibi
 factis quereretur. Illum dedisse fidem, se curaturum,
 vt naues Portugalenses intra viginti dies onus accipe-
 rent: tres menses esse consumptos, nullamque nauem
 oneratam esse, cum ante suos oculos Arabum naues
 onerari conspiceret: quod etiam contra percussum fœ-
 dus esset. In fœdere namque cautum fuisse, nè vllis
 nationibus aliquod piperis aut zingiberis pondus vl-
 lo pretio tribueretur, antequam Portugalensibus na-
 uibus iustum pondus esset impositum. Illum igitur
 orare, vt fidei suæ atque dignitati consulere. Iter e-
 nim instare, neque se posse diutius in eo portu consi-
 stere. Rex cum hoc accepisset, se ea iniuria grauer
 commoueri simulauit: dixitque, se imprudente fla-
 gitia illa ab hominibus fraudulentis admissa fuisse. Et
 quando Saraceni tam scelerati & audaces extitissent,
 vt contra illius imperium naues onerarent, se face-
 re potestatem Lusitanis Arabum naues, persoluto mer-
 catoribus aromatum pretio, exonerandi, vt citius in-
 de nauibus onustis soluere possent. Hoc audito Ca-
 pralis veritus est nè Regis indulgentia ad fraudem
 pertineret, vt videlicet Arabum animos irritaret, & a-
 liqua turba commoueretur, qua nostri possent ab il-
 lis, qui erant multò plures, & potentiores, opprimi, &
 scelestis culpa vel in nostros, qui materiam turbulenti
 dissidij dedissent, vel in Arabes, qui Regis iniussu se
 vindicare ausi fuissent, deriuari. Itaque se continebat,
 neq; quid optimum factu esset, satis explicabat. Arius
 interim Correa, qui in vrbibus relictus erat, vt Emma-
 nuelis Regis negotia pri- curaret, à Caprali summo o-
 pere

*Regis Cale-
cutiensis
perfidia.*

*Capralis
de Rege Ca-
lecutij que-
rela.*

*Ficta Regis
excusatio.*

perere contendebat, vt ea indulgentia Regis vteretur, & a Saracenis viribus eriperet, quod illi fraudibus auerterebant. Aliter enim futurum, vt naues in Portugalam inanes redirent, & nullo lucro tantæ impensæ factæ compensarentur. Cum Capralis hæreret, & cunctaretur, Corica instabat, & obtestabatur eum, nè pateretur nomen suum nomine timiditatis & inertiae maculari, neue Regem Emmanuelem eo commodo priuari, quod ostendebatur. Ad hæc testes, & a scribis testimonia publicis literis consignata postulabat, vt esset testatum omnibus, non per se stetit, quò minus Regis negotia commodè fierent, sed ducis ipsius culpa. Capralis igitur Coricæ querimonijs & obtestationibus impulsus, aliquid sibi gerendum arbitratus est, vt crimen, quod intendi facile poterat, aliquo modo dilueret. Erat autem iam paululum extra portum naus mercibus onusta, quæ anchoras soluere, & vela facere instituebat, cum Capralis per vnum ex suis domesticis Nauarcho atq; magistro denunciavit, nè indè abirent. Sibi namq; factam fuisse à Rege potestatem naues omnes, quæ in illo mari consistebant, retinendi. Naus autem dominus erat Saracenus quidam ditissimus, qui multum gratia & autoritate Calecutij apud Regios poterat. Dux atq; magister, & reliqui omnes Capralis imperium irudent. Capralis scaphas expedire & armari iubet, & nautas atque milites confestim misit, qui nauem funibus alligatam in portum remulco traherent: quod illi sine vlla mora conficiunt. Saracenus,

*Saracenicus
tumultus
occasio.*

cum id factum esse cognouisset, graui iracundia commotus, omnes suos propinquos atque necessarios accessit: nem expenit: de nostrorum iniuria & iniquitate conqueritur: contumeliæ indignitatem verbis exaggerat. Pro se quisque quantum potest illius animum, iam satis sua sponte incensum, verbis inflamat, morisque satius esse dicit, quam tam insignem contume-

*Saracenorum
apud Cale
cutij Regē*

ham pati. Inque omnes continuo ad Regem adeunt, facinus esse indignum clamant, tantum animum Christianos homines assumpsisse, vt in Calecutij reg-

no homines in ipsius Regis patrocínio latentes inua- *de Lusita-*
derent, & quasi iam regnum possiderent, ita cogere im- *nis quere-*
perijs, minitari liberis, victas naues abducere, & in i- *la.*
psius Regis oculis, vim hominibus, qui illius imperio
continebantur, inferre. Eam verò iniuriam non tam
ad illos, quam ad ipsius Regis contumeliam pertinere.
Quam si non statim vindicaret, fore, ut maiora facino-
ra molirentur, & in ipsum arma conuerterent. Clemen-
tia illius factum esse dicunt, quòd homines externi, &
à moribus Indicis abhorrentes, omniumque præsidio
destituti, Regem præpotentem despicerent, tantumq;
sibi in ipsius Regis imperio, atque tam insolenter arro-
garent. Rex ita respondit, ut facile intelligerent, eum
non grauitè esse laturum, si quidquam sceleris fuisset
ab illis in nostrorum perniciem comparatum. Omnes *Saraceno-*
igitur confertim in ædes, ubi nostri nihil hostile suspi- *rū in Lusit-*
cantes, iussu Regis habitabant, irruunt, Nairesq; mul- *tanos impè-*
tos sibi socios adiungunt. Correa sublato signo disci- *tus & pti-*
men, in quo versabatur, classi denunciat. Erant autem *gna.*
Lusitani, qui cum illo erant, ad septuaginta. Saraceno-
rum vero cum Nairibus ad quatuor millia conuenê-
re. Capralis quartana laborabat. Itaque præcepit San-
cio Tobari, ut cum omnibus scaphis in littus propera-
ret, ut subsidio nostris occurreret, & fugientes excipe-
ret. At Saraceni cedere ianuam securibus, conuellere
parietes trabibus, tela conijcere, & summa contentio-
ne pugnare, ut prius quàm auxilium venire posset, o-
mnes interficerent. At nostri acui animo restiterunt,
& quia videbant sibi moriendum esse, ne inulti cade-
rent, fortissimè dimicabant. Pares interim ex vna par-
te machinis admodis disiectus fuit. Hostes ferociter ir-
ruunt, Lusitanosque cædunt. At qui ex illis euadere *Lusitano-*
potuerunt, globo facto ad mare se conferunt, ubi iam *rum cades*
multi ex Lusitanis, qui subsidio veniebant, impetum
in hostes fecerunt, ut illis parumper repressis, suos in
scaphas recipere facilius possent. Ceciderunt ex nostris
ad quinquaginta, in quibus Arius Correa fuit. Vigin- *Arij Cor-*
ti tantum euasere, *re & mors.* Alij tamen, eorumque bona pais

*Antonij
Correæ pe-
riculum.*

ex eisdem, vulneribus interiit. Henricus monachorum præfectus, aliquot vulnera accepit. Arius Correa duxerat secum in Indiam filium, nomine Antonium Corream, annos natus decem: quem eques quidam, cui nomen erat Nonius Leitanus, in hoc tanto discrimine summa contentione protexit, & incolumem ad littus usque perduxit. Hic cum hæsitaret, neque posset puerum in scapham perferre, nauta quidam pueri orbitatem miseratus, accurrit, illumque cum magno vitæ periculo humeris sublatum in scapham imposuit. Fuit hic Antonius postea vir admodum strenuus, multasque res memorabiles in bellis effecit. Fuit hoc tantum scelus à gente perditissima cõflatum xvij. die Decembris, anno à CHRISTO nato M. D. Capralis tulit admodum dolenter hunc casum, & febris multò vehementius afflicta cœpit, & Correæ mortem lachrymis prosequutus est: non tamē quidquam hostile moliri voluit, expectans, an Rex se aliqua tolerabili excusatione defenderet, & in authores scelestis animaduerteteret. Cum autem ex Regis silentio & taciturnitate intelligeret, illum tam scelesti facinoris esse non modo conscium, sed etiam fautorem, postridiē ex ducum consilio, decem Arabum magnas naues, quæ erant in portu, aggressus est. Fuit vtrinq; summa virium cõtentione dimicatum. Lusitani tamen magno impetu in naues irrumpunt, multorumq; nece suorum mortem vlciscuntur, & supra sexcentos ferro concidunt: dein de naues exonerant, & paucos, qui se metu occultaerant, capiunt, & per omnes naues distribuunt, ut ministrorum nauticis in rebus penuriam supplerent. Tres elephantum fuerunt inuenti, quibus occisis & salitis, nostri (erat enim magna comædatus inopia) vescerentur. Postremò sub noctem naues omnes incensæ sunt, inter quas fuit navis Arabis illius, qui tantam discordiam concitârat. Appellabatur autem Cogecemus Micidius. Exterruit hoc incendium omnes, tam ciues, quàm peregrinos, qui Calecuti morabantur. Conueniunt vndiq; clamores ingentes tollunt: navium

*Initium
belli aduer-
sus Regem
Calecuti
gesti.
Victoria
Lusitano-
rum nava-
lis.*

iacturam plangoribus atque lamentis prosequuntur:
 manus in cælum tendunt, & dias imprecantur: ne-
 mo tamen ad resistendum se comparat. Incensis in Re-
 gis conspectu nauib; cum primùm diluxit, naues or-
 dine constitutæ sunt, vt vibem tormentis, quàm acer-
 rimè fieri posset, concuterēt. Multas ædes disturbârūt: *Calecutij oppugnatio*
 multos mortales occiderunt. magnamq; multis in lo-
 cis stragem ediderunt. Rex ipse, cum ad illius pedes v-
 nus ex suis familiaribus ictu ingentis pilæ dilaceratus
 concidisset, metu perterritus omnem salutis spem in
 præcipiti fuga collocauit. H I S rebus gestis, Capralis
 Cochimum versus nauigare instituit. Acceperat e-
 nim, Cochimi Regem amicitiam Lusitanorum expe-
 tere. Abest autem vibs hæc Calecutio Austium versus *Cochimum vrb.*
 circiter passuum septuaginta millia. Vndique verò fle-
 xibus fluuij, qui non longè ab illa in mare influit, al-
 luitur. Portum habet optimum, & stationem nauium
 tutissimam. Solum est macrum & sterile, arborum ta-
 men viriditate ad aspectum iucundum. Abundat pi-
 pere. Regis opes erant tenues, & Calecutij regi tributa
 pendebat. Mores gentis sunt Calecutiensium moribus
 & institutis vitæ persimiles. Capralis Cochimi portum *Capralis ad Cochi-*
 ingressus, ad Regem misit Indum, Michaellem nomi-
 ne, qui de suo in regnum illius aduentu eum certio-
 rem faceret, & simul peteret, vt piper, & aliquot aro-
 matum pondus iusto pretio venderet, vt posset ali-
 quot naues enerare. Fucrat hic Michael vir absti-
 nentia mirabili, addictus religioni, quam sequuntur
 illi, qui Iogues ab Indis appellantur. Præ se ferunt *Iogium mores & religio.*
 hi singularem rerum humanarum contemptum. Nullas opes possident: emendicatis cibis victitant: per
 omnia fora cursant, vt suæ sectæ disciplinam om-
 nium auribus inculcent. Maxima eorum pars præ-
 fugijs illudit hominibus imperitis, eorumque dementia
 ad suum quæstum abutitur. At Michael, cum simp-
 lici animo in religionis fallacissimâ rationem fuisset
 ingressus, eam fraudibus illius compertis impro-
 bavit, auresque dedit hominibus Lusitanis, qui reli-
 gio-

gionem reliquis purius obseruabant, eorumq; cohortationibus inductus, CHRISTI religionem suscepit. Is cum Cochimi Regem Capralis nomine saluaret, ad eumq; illius postulata deferret, responsum humani ratis & officij plenissimum tulit. Regem dixit non modo de illius aduentu plurimum gaudere, sed omnia illi admodum munifice atq; largè polliceri. Itaq; foedere

Fedus Lusitanorum cum Rege Cochimi. facili negotio constituto, Capralis misit in ciuitatem, qui Regi aliquot argentea vasa deferrent, & aromata, quæ possent in ea reperiri, uisitato pretio compararent. Rex Lusitanos ad id negotium missos in domo satis ampla, & non usquequaque immunita collocari præcepit, eisq; Naires, qui eos armis, ubi opus esset, tuerentur, assignauit. Dum omnia summa Regis fide, quæ in rem erant, ad Capralis voluntatem administrantur,

Cananoris et Coulami Regum ad Capralem legatio. veniunt legati à Rege Cananoris, & Rege Coulami, quorum uterq; Regis sui nomine & stabilem amicitiam, & fidele commercium nostris hominibus ostendebat: & ad onerandas in suo regno naues eos inuitabat. Vtutque Capralis, ut par erat, gratias egit. Se verò, quò minus eorum beneficijs uteretur, humanitate Principis illius, apud quem iam negotium gerebat, impediri. Ita tamen se obligatum profiteri, atque si beneficium illud, quod offerebant, accepisset. Quod si ei aliquid ex eo pondere, quod emere statuebat, defuisset, tunc se eorum voluntatem minime aspernaturum. Dum naues

Duo Indi Christiani à Thomæ discipulis imbuti. summo labore & industria onerantur, aduenère duo fratres Christiani, ex illis, qui Thomæ disciplinis imbuti, summa per tot annos constantia Christi religionem eadem perpetuò fide colunt: & à Caprali postulant, ut vellet eos secum in Portugalliam ducere, ut inde Romam atq; Ierosolymam petere possent: ut ea loca inuiserent, ubi Christus, discipuliq; illius institissent. Quod Capralis eis summâ voluntate concessit.

Cranganor vrbis. Erant autem à ciuitate, quam Cranganorem appellant, quæ Cochimo viginti passuum millibus aberat. Cum verò onus fuisset nauibus impositum, fuit Rex

Calecutia factus certior, Calecutij Regem classem viginti magnarum

narum nauium, & nauigiorum præterea minorum *classis in*
magnum numerum comparasse, quò suorum eadem *Lusitanos.*
vindicaret. Exercitum verò, qui classe uehebatur, esse
quindecim hominum millia. Id Cochimi Rex Capra-
li per suos domesticos confestim nunciauit. Capralis
ubi id accepit, omnes ad prælium parari iubet. Sibi
namque in animo esse, cum Calcutiensis classe dimi-
care. Antennis igitur sublatis, in eos inuehitur. Ven-
tis tamen expulsus, non potuit ad illos accedere. Illi
vero cum cernerent, quam præsentis animo nostri in
eos inuadere conarentur, & simul tormentorum vim
& impetum formidarent, quamuis secundus ventus
eorum naues in nostras impelleret, neque eas petere,
nec villo pacto prælium inue voluerunt. Capralis igi-
tur sine illius impedimento in Portugalliam iter face-
re instituit. Cochimi autem reliquit duos Lusitanos
honesto loco natos, vnum nomine Gunditialeum
Barbosam, alterum verò Laurentium Morenum, cum
certo Lusitanorum numero, qui negotia Regis Emma-
nuelis administrarent. Cum autem Cananoris oram *Cananorè*
legeret, fuit a Rege inuitatus, ut ibi, quod deerat ad ius-*sis Regis*
sum pondus, acciperet. Capralis inuitantis liberalita-*ga Lusita-*
tem minimè repudiavit, portumq; vrbs illius subiuit *nos libera-*
anno à CHRISTO nato, M.D.I. Erat vrbs ingens, mul-*litas*
tisq; habitatoribus frequentari solita. Magnus sinus in *Cananoris*
vibem influens, portum optimum efficit. Regio est o-*descriptio.*
mnibus rebus, quæ ad victum pertinent, abundans.
Rex erat opulentus, & immunis, & à moribus & insti-
tutis aliorum Regum, qui Malabaribus imperant, mi-
nime abhorrens. Hic emit Capralis certum pondus
zingiberis atque cinnamoni. Rex ubi vidit illum non
tam uanum onus, quantum illi offerebatur, accipere, arbi-
tratus est, id pecuniæ inopia fieri. Misit igitur ad il-
lum, qui diceret, se compertum habere, illum Calcu-
ti pecunia & bonis omnibus fuisse spoliatum. Proin-
de sibi fore gratissimum, si vellet uti sui pecunijs, per-
inde atq; si Regis Emmanuelis essent. Egit illi gratias
Capralis, & ostendit nuncijs magnum numerum aureo

rum numorum, vt posset Rex intelligere, se nō rei num-
 mæiæ difficultate impeditum, sed quod naues essent
 iam satis oneratæ, emere plura noluisse. Rex vt cum
 Emmanuele pacem firmaret, Legatum cum Caprale
 in Portugaliā misit. Indè profecti sunt xvj. die Ianua-
 rij. Cū verò Capralis non longè à Melindenſi portu
 abesset, nauem satis magnam mercibus onustam ce-
 pit. Quam cū intellexisset esse Saraceni cuiusdam vi-
 ri valde potentis, nomine Milicupij, qui in Cambaiæ
 regno domicilium habebat, & oppidum nomine Baro-
 chium possidebat, eam liberam dimisit: præfectoq; di-
 xit, Regi Emmanueli nullum bellum in India nisi
 cum Calecutij Rege, & cum Arabibus illis, qui erant
 à Meca, futurum, a quibus grauissimas iniurias accepe-
 rat. Hic sæua tempestas excitata classē iactauit, &
 nauem, cui præerat Sancius Thoarius, in vadis allisit.
 Nauem fractam Capralis, cū primum fieri potuit,
 incendere iussit, ne quidquam ad hostium manus per-
 ueniret. Mombazæ tamen Rex postea multis vrinato-
 ribus, multisque machinis vsus, tormenta ex aquis ex-
 traxit. Indè Capralis cū Melinden petere, ventis ex-
 clusus, minimè posset, Mozambiquem versus cursum
 tenuit: vbi reſectis nauibus Sancium Thoarium in alia
 nauī misit, qui sitū Zofalæ diligenter exploraret, atq;
 indè se in patriam conferret. Ipse verò aquatione facta,
 sine vlla cunctatione domum redire constituit, varijs-
 que tempestatibus vsus, Olyſipponem tandem perue-
 nit pridie Kal. Augusti. Cuius aduentu Rex valè affe-
 ctus est. Ex eorum nanq; qui euaserant, incolumitate
 voluptatem magnam cepit: eorum vero casum, qui
 partim fluctibus obruti, partim insidijs oppressi perie-
 rant, admodum dolenter tulit. Miserat autem eodem
 anno Rex Emmanuel in Indiam aliam classē perexi-
 guam, cui præerat vir acer, nomine Ioannes Nouius.
 Erant autem tres naues tantum. Cū enim confide-
 ret, in ea classe, cum qua Capralis anno proximo mis-
 sus fuerat, satis præsidij fore vel ad pacem cum Calecu-
 tij Rege constituendam, vel ad spiritus Regis insolentis

& elati comprimendos: tunc illud trium nauium supplementum sufficere arbitratus est. Sed cum è Caprali cognouisset insidias, quibus circumuentus fuerat, vidit tantum scelus maioribus opibus vindicandum. Itaque anno sequente, qui fuit à Christo nato, M. D. II. misit rursus Vascum Gamam in Indiam cum clade decem nauium. Omnes præter nauem prætoriam, in qua Gama vehebatur, fuere hominibus fortibus attributæ, qui illis præessent. Aliam præterea classem instrui præcepit, cui vir egregiè fortis, Vincētius Sodermus nomine præerat. Fuit autem hoc illi munus assignatum, vt teneret Indicum mare, acerrimumq; bellum Saracenis, qui in Indiam nauigabant, inferret. Hæ quindecim naues instructæ rebus omnibus, è Berthelemítico portu soluerunt quarto Idus Februarii. Neq; ijs classibus contentus Emmanuel, aliam classem quinque nauium comparari iussit, cui Stephanum Gamam, Vasci Gamæ fratrem patruelem, præfecit, qui Kalendis Aprilis eiusdem anni Olyssipponē profectus, eundem cursum tenuit. Animus enim Regis acer, & maximarum rerum cupidus, & quod caput est, ad spem, quam in diuino numine collocauerat, excitatus, nihil magis ad officium suum pertinere arbitrabatur, quàm vt regionem illam armis expugnaret, Christianique nominis hostes opprimeret, & orientis Solis plagas Christi nomine completeret. Eodem anno Olyssipponē peperit Regina Maria primum filium, in cuius ortu tam sæua tempestas excitata fuit, quantam nunquam homines summa senectute præditi in vita meminerant. Cælum enim tenebris densissimis obductū tam crebro tonabat, atque fulgurabat, vt eos etiam, qui fortes existimabantur, ingenti formidine perterreret. Ad hæc, multa loca de cælo tacta fuere: excitati turbines arbores euellerunt: imbres effusi non vias tantum, sed ædes etiam quamplurimas aquis impleuerunt. Reddita verò tranquillitate, non solum Emmanuel, sed omnis ciuitas ex Principis ortu, summò gaudio cumulata fuit. Octauo die fuit infans sacro fonte ablutus, &

*Annus à
nato Christi.
1502.*

*Dux noua
classes in
Indiam
missa.*

*Alia classis
Emmanuelis
Indicæ.*

*Pium Emmanuelis
studium.*

*RES EV-
ROPEÆ.
Natus Emmanuelis
filius.
Prodigiosa
tempestas.*

Ioannis nomen obtinuit. Inter reliquos autem, quos *Petrus Pa-* Emmanuel diuinæ cognationis filio affines esse vo-
scalius Ve- luit, fuit Petrus Pascalius Venetus legatus, qui fuerat
netus ad ad eum missus, ut ei Reipub. nomine summas gratias
Emmanue ageret pro classe, quam in auxilium illius, ut dictum
lem Lega- est, miserat: & ostenderet, S. P. Q. Venetum fore semper
tas. ei hoc tam singulari beneficio deuinctum. Hunc Le-
 gatam Rex manu propria equestriis dignitatis insigni-
 bus ornauit, multisque muneribus affecit. Quibus
 beneficijs allectus, multa de singulari illius virtute,
 cum esset Venerijs, commemorauit, & effecit, ut instituta
 cum Venetis amicitia, sanctiore quodam fœdere fir-
 maretur. Hoc autem die, quo Princeps Ioannes aquis
Regia Em- salutaribus expiatus est, ædes regię subito incendio
manuelis inflammari cœperunt. Sed fuit multorum hominum
incensa. opera continuo restinctum. Eodem anno aliam clas-
 sem Rex Emmanuel comparauit, quæ Gaditanum
 fretum peruagaretur, ut Maurorum ferociam compri-
 meret. Sed nihil, quod dignum sit memoria, per illam
RES IN- gestum fuisse constat. IOANNES interim Nouius se-
DICAB. cundis ventis usus, postquam regionem æquinoctiali
 circulo subiectam transmisit, in insulam nostris inco-
Insula Con- gnitam delatus est, cui Conceptionis nomen indi-
ceptionis dit. Inde Mozambiquem petiit. Sed antequam eò per-
inuenta. ueniret, naues ad terram aquandi gratia conuertit, ad
 eum locum, quem S. Blasij aquationem nominant.
 Ibi calceum vetustum è fiondibus cuiusdam arbo-
 ris alligatum cernit. Non temerè visum est itaque
 calceum solui, & ad se deferri iubet. Erant in illo li-
 teræ Petri Ataidæ manu scriptæ, quibus admonebat
 omnes duces Lusitanos, qui eò deflecerent, ut Cale-
 cutij portum vitarent. Regem esse sceleratum & im-
 manem, in nostrosque pestem primò insidijs, deinde
 summis viribus fuisse machinatum. Cum verò Qui-
 loam perueniret, offendit vnum ex illis exulibus, qui
 varijs in locis relictæ fuerant. Is Capralis literas in
 eandem sententiam scriptas Nouio dedit. Ad Melin-
 dem verò cum naues appelleret, fuit à Rege de omnib.
 • • • frau-

fraudib⁹ & insidijs, quas Rex Calecutij Caprali fecerat, admonitus. Inde in Anchedium se aquandi gratia cōtulit: & inde Cananorem versus iter instituit. Rex ita illum excepit, vt nullum officium hominis amantissimi prateriret. Ibi Lusitanus nomine Gundissaluus Peixotus, qui eo tempore, quo Arius Correa fuit interceptus, opera Coiebequij occultatus fuerat, nē in eandē calamitatem incideret, venit Calecutio ad Nouium, Regis Calecutiensis iussu, qui diceret illum tumultum in quo Arius Correa ceciderat, fuisse, Rege imprudente, multitudinis furore & amentia concitatum, animū que illius nunquam fuisse à studio Regis Emmanuelis alienum: eique gratissimum fore, si Nouius vellet Calecutium petere. Futurum namque, vt omnia, quæ vellet, ab illo facillime impetraret, & onus acciperet, ex quo posset maximum lucrum ad regias opes accedere. Hæc ubi regis nomine dixit, tum Coiebequij monita diligenter exposuit. Admonebat enim, nē Regi omnium scelestissimo fidem adiungeret. Illum nanque cōneruos omnes intendere, vt per amicitia simulationē omnes Lusitanos, quos posset, crudelissimē necaret. Eum vero qui fidem haberet ei, qui nunquam fidem coluisset, meritis stultitiæ pœnas datum. Nouius nullum responsum dare, neque Peixotus Calecutium redire voluit. Nouius cum Cochimum versus cursum teneret, in Calecutiensem nauem incidit: quam a mis expugnatam, & spoliatam incendere iussit, & ad Cochimum pertum tandem peruenit. Cuius conspectu nostri tanta letitia affecti sunt, vt existimarent, se tuncē mortis ipsius faucibus ereptos. Quamuis enim Rex eos humanissimē tractaret, & certis Nairibus tuendos committeret, perfidiam tamen Arabum eorum, qui satis frequentes eam vibem incolebant, valdē formidabant. Omnia Regis officia in Nouium consistēre, quæ ab homine singulari probitate atque fide prædito postulari, & expectari potuissent. Itaque Nouius negotijs ex animi sententia gestis, & maxima ex parte nauibus oneratis, Cananorem rursus se contulit, vt

*Calecutij
Regis ad
Io. Nouiū
simulatus
nācius, &
detestæ
fraudes.*

*Lusitanorum
Cochi
mi de clas
sis aduen
tu gaudiū.*

*Nuncius
de classe
Calecutiē
si aduer-
sus Lusita-
nos.*

aromatum aliorum onus acciperet : quod ei fuit largē atq; munificē concessum. Cū vellet inde discedere, fuit à Cananoris Rege certior factus, Regem Calecutij octoginta parones instruxisse, qui portus aditū obsiderent, ut illum interclusum armis opprimerent. Proindē illum Rex admonebat, ut ad terram propius accederet, ut illi posset ei cum suis auxilium afferre. Nec enim fieri possē, ut is cum quatuor tantū nauibus tantam hostium classē sustineret. Agit gratias, quas debet Nouius, Regemq; monet, ut de nostrorum salute minimē sollicitus sit. Se namque omnem victoriæ spē in summo Deo repositam habere, cuius præsidio se cū multō maiore classē facillimē congressurum. Postero die conspiciatus est Nouius portus aditum ab hostibus teneri. Nauium numerus erat supra centum. Nouius ita naues instruxit, ut possent tormentis omnibus uti. Deindē duces singulos admonuit, omnem salutis spē in eo positam esse, ut non cogerentur vilo modo cominus cum tanta multitudine pugnare. Proindē eo ordine curarent tormenta disponi, ut continenter pilæ in hostes iacerentur. Si enim vlla fieret intermissio, magnum periculum vitari non possē. Illi summa vigilantia, quod fuerat imperatum, faciunt. Fuit hac ratione vsque ad occasum Solis magna nostrorum alacritate & contentione dimicatum. Fucie ex hostibus, ut postea compertum fuit, quadriugenti atque septem & decem homines occisi, & complures plumbeis glandibus vulnerati, aliquot naues depressæ: cum interim Lusitani nullum incommodum acceperint. Hostes vexillum in pacis signum sustulerūt. Nouius fraudem aliquam ab illis comparari suspicatus, belli signum contrā sustulit, & prælum redintegrare præcepit. Illi nihilominus in eadem pacis significatione perseuerant. Tum Nouius pacis etiam signum tolli iussit. Illi verò per Arabem ad eam rem missum illius noctis inducias petunt: posse namq; pacem postero die sub aliqua iusta conditione, quæ esset in rem vtriusque partus, constitui. Respondet Nouius, eas inducias se mini-

*Pugna na-
ualis cum
Calecutiē.
sibus &
Lusitano-
rum victo-
ria.*

mè daturum, nisi prius illi ab aditu portus secederent, eiq; liberum mare permitterent. Faceſſunt illi continuo, quod Nouius poſtulârat. Nouius è ſinu cum nauibus egreſſus eſt, & vtraque claſſis non longè à portus introitu in anchoris conſtitit, ita tamen, vt non magnum inter vtranq; ſpaciũ intereſſet. Illi tamen contra eandem homines ſubmittebant, qui nando ad naues accederent, anchoraliaq; præciderent: lintres deindè cū ſacib. inſtruebant, vt ſuccifis funib. faces continuo iacerentur. Quod ſcelus, niſi fuiſſet a noſtris ſummo ſtudio vigilatum, exitum habere potuiſſet. Itaque noſtri ſi ſtulis ferreis, æneiſq; tormentis eos, quos accedere ſentiebant, facilimè propellebant. Ad hunc modũ integra nox fuit in laboris huius continuatione conſumpta. Hoſtes vero cum cernerent, nec apertam vim, nec occultas inſidias illis, vt ſperâant, proceſſiſſe, anchoris ſolutis, idoneumq; ventum naçti, ſe Calecutium recipere. Noſtri tâto periculo liberati, gratias ſummas Deo egerunt, & ſine vlla mora in Portugaliam velis plenis iter facere inſtituerunt. Nouius cū non multum in nauigando progreſſus, vnâ nauem Calecutienſem conſpiceret, in eam conſeſſum incurrit, & captam ſpoliauit, & coniectis ſacibus incēdit. Deindè admodum commodè nauigando, Bonæ ſpei promontorium flexit, & inde in parua quandam inſulam cuiſu delatus eſt, cui Sanctę Helenæ nom. . . . . Inſula S: Helenæ. inſula ita in medio mari ſita, vt . . . . . tuta videatur, vt I uſitanos homines ex India redeuntes, iactatione, multarumque rerum penuria, quod fieri in tam laiga nauigatione opus eſt, afflictoſo reficeret. Fluuios namque habet gelidos atque perennes, & ſyluas atque nemora denſiſſima, cælumque ſaluberrimum. Poſtea vero, quàm hominis cuiuſdam, cuius proprio loco mentionem faciemus, cultus acceſſit, multis porcorum & pecudum gregibus, variſque fruçtibus & oleribus abundauit. Itaque noſtri in aquationem & lignationem commodiſſimè faciunt, & piſcatione, & venatione, & aucupio non oblectantur ſolum, ſed nauca

*Nonijfe-
lix in Lu.
sitaniā
reditus.* nauis commeatu reficiūt. Ex ea insula Nouius eadem
felicitate nauigandi vsus, Olyssipponem peruenit xj.
diē mensis Septemb. anno à Christo nato. M D II. neq;
solum Regi, sed vniuersæ ciuitati tam felici aduentu
summam iucunditatem attulit. Hoc anno Emmanuel

*RES EP-
ROPEAE
Emmanue
in pia que
dam libe-
raliter &
iustè facta* Compostellam profectus est, vt ad D. Iacobi sepulchrū
nuncupata vota persolueret. Conimbricam cum per-
uenisset, & sepulchrum Alfonso Regis sanctissimi &
in pia que inuictissimi, cuius virtute Mauri fuerunt è Lusitaniæ
dam libe- finibus expulsi, parum magnificè exstructum cernebat,
raliter & id demoliri, & aliud satis amplum & magnificum ædi-
iustè facta ficare iussit. Similiter in Portugalesi ciuitate sepul-
chrum martyris Pantaleonis, viri summa sanctitate
præditi, magnis sumptibus extrui iubet, vt fuerat testa-
mento Regis Ioannis institutum. Porro autem quacū-
que iter faciebat, pupillis & viduis benignè cōsulebat,
templa donis & muneribus cumulabat, scelera poten-
tium hominum, quæ fuerant ad illum diem impuni-
ta, acerrimo supplicio vindicabat. Compostellæ man-
sit triduo, sepulchrumq; D. Iacobi singulari significati-
one religionis inuisit, templumque donis auxit & ly-
chnum argenteum singulari opere perfectum, qui per-
petuò in eo luceret, appendi præcepit. Hospites apud
quos diuertebat, multis muneribus affecit: ita denique
iter illud habuit, vt vbicunq; pedem poneret, & pietatis,
& liberalitatis, & regis munificentis vestigia im-
pressa relinqueret. Reuersus Olyssipponem, incredi-
bilem lætitiā cunctis attulit, qui illius desiderium

*ANNVS
à Christo
nato, 1503* minimè ferendum existimabant. Principio insequen-
tis anni, rursus eadem consilia de transmissione in
Africam, vt bellum per se Mauris inferret, suscepit. Ita-
que milites conscribi, classē comparari, rei frumenta
ræ prouideri iussit. Sed hunc illius conatum agrorum

*Fames in
Lusitania* vastitas impediuit. Primo enim veje imbres immodi-
ci, & tempestates assiduæ, segetes corruerunt. Primò
igitur caritas aſſonone, deinde fames, non modò homi-
nes tenues & egentes, sed etiam diuites afflixit. Multi
herbarum radices euellebant, & res alias, quas nunquā

gustari

gustari posse cogitarent, sibi comparabant, ut illis sustentarentur. Indè propter ciborum noxiam vim, & corrupti & infecti aeris intemperiem grauissimi morbi consequuti sunt. Quod cum cerneret Emmanuel, omnem bellicæ rei apparatus necessitate compulsus omisit, & totam industriam in re frumentaria comparanda ponendam arbitratus est. Ex Gallia igitur & è Britania magnam vim frumenti importandam curauit, qua Regni inopiam subleuaret. Hoc anno sex naues in Indiam misit, tribus quidem Alonsum Albuquerquei, alijs verò tribus Franciscum Albuquerquei illius fratrem patruelem præfecit. Aliam deinde classem Gundisaluo Coelho commisit, qua regionem à Caprale exploratam, quam Brasiliam vocant, perlustraret. Sed nauigandi in regionem parum cognitam impericia factum est, ut Coelho ex sex nauibus quatuor vadis allisas amiserit, atque duas tantum plenas illis rubris lignis, quæ tellus passim fert, & psittacis, atque simijs in patriam reduxerit. Hoc eodem anno alias duas naues misit Emmanueli in regiones sub Septentrionibus sitas, ut tentarent, possetne quidquam de casu, quo duo fratres, viri nobiles & impigri, aut mortui, aut capti fuerant, explorari. Res enim sic acciderat. Gasper Corteregalis cum esset egregie fortis, & gloriæ cupiditate vehementer incensus, ad sui nominis memoriam posteris aliquo facto memorabili prodendam pertinere arbitratus est, aliquas terras incognitas peruestigare. Et quia videbat, omnia ferme littora, quæ ad Austrum spectabant, esse iam nostrorum nauigationibus exploratè cognita, animum ad ea perlustranda, quæ ad Septentriones pertinebant, applicuit. Itaque suis sumptibus nauem instruxit, & commeatu, & armis, & nautis, & militibus egregie munitam. Anno autem M D. Olyssippo ne profectus, cursum in Septentrionalem plagam direxit. Ad terramque tandem peruenit, quam propter singularem amœnitatem, viudem appellauit. Homines, ut ipse postea referebat, sunt barbari & inculti, colore candido: qui tamen color ætate propter magnitudinem

RES IN-
DICÆ.
Clasis in
Indiam et
Brasiliam
missa.

RES EV-
ROPEÆ

Corteregalis nauiga-
tio ad Sep-
tentrionem
prima.

Terra viri-
dis eiusque
incolæ.

nem frigoris infusatur. Valent plurimum celeritate, sunt iaculandi peritissimi: iaculis vtuntur in summo perustis, quibus coniectis hostes ita trahunt, arque si ferro armata fuissent, Pellibus animantium vestiuntur, antra colunt, aut humiles casae stramentis tectas excitant, in quib. habitent Nulla religione astricti sunt, auguria tamen sequuntur. Vxores legitimo sibi matrimonio copulant. De fide & pudicitia vxorum valdè solliciti sunt, cū sint natura suspiciosi. Corteregalis in Portugaliā reuersus, cū ad spem multò plura cognoscēdi raperetur, rursus anno, M D I. sc in eandem regionē contulit, vt latius littora illius omnia peruagaretur, & gentis mores & instituta perdisceret. Sed quid illi acciderit, aut quo fato absumptus fuerit, nunquam sciri potuit. At frater illius Michael Corteregalis, qui magnū apud Regem locum tenebat, amore fraterno ductus, vt fratrem inquireret, anno M D II. duas naues instruxit, quibus in easdem oras nauigaret. Sed nec is vltra comparuit. Emmanuel autem cum homines nobiles, quos plurimi ob egregiam vtriusque indolem faciebat, ita absumptos animaduertisset, id ægrè admodum tulit: & quod erat boni Principis officium, nihil omitendum ratus est, ex quo posset intelligi, quo genere mortis obisset, vel quibus custodijs alicerentur. Sed cū naues omnia illa maria peragiarent, nihil de illorum exitu cognoscere potuerunt. Itaque & illi fratres periēre, & tellus simul nomen amisit, & pro tellure vindi, tellus Corteregalium appellari cœpit. Cum verò alius eorum frater natu maior, nomine Vascus Ioannes Corteregalis, Regiæ præfectus, aliqua tenui spe de fratrum vita teneretur, eandem nauigationem fuscipere instituit: sed fuit à Rege prohibitus, nè sine villo fructu se in eundem casum demitteret. H O C anno postquam Albuquerque in Indiam iter nauib. sibi, vt dictum est, attributis suscepit, Emmanuel concilium regni totius indixit, vt populorum fidem sacramento Ioanni suo legitimo hæredi, vt fieri in Hispania solet, obligaret. Quod summa omnium voluntate

Corteregalis secunda ad Septentriones nauigatio.

Comitiaregni Lusitanici. eorū. que decreta.

luntate factum est. Fuerunt præterea in hoc concilio multa populis salutaria, quæ concilium flagitauerat, instituta. Fuit præterea à populis Rex adiutus certo pecuniæ numero in sumptus, quos in Africano bello faciebat. Gama vero postquam promontorium Bonæ spei flexit, classem diuisit. Vincentio Soderio vndecim naues attribuit, vt Mozambiquem contenderet, ibique illum præstolaretur: quatuor autem sibi reseruauit, vt cum illis Zofalam peteret, regionisque situm & naturam cognosceret. Ibi fuit agentis illius Principe liberally acceptus, & amicitia inter vtrunque constituta. Cum tamen è sinu egrederetur, nauem vnam ad vada allisam in ipsius æstuarij faucibus amisit. Homines verò, & omnia, quæ erant in illa, fucie in alias naues imposita. Inde Mozambiquem profectus, cum vrbis Principe atque rectore collocutus est. Iam enim ille, qui nostris necem comparabat, abscesserat, & alter in locum illius fuerat substitutus, à quo Gama fuit perbenignè acceptus. Dederat autem Gama Soderio cuius, vt interim dum ille Zofalam diuertebat, nauē in portu Mozambiquensi ædificaret, ex his, quas Portugalenses Carauellas appellant, ad quam efficiendam fuerat è Lusitania in ea classe materia comportata. Quarum forma hæc est. Carchesijs carent. antennas non habent transversas ad pares angulos, sed obliquè paulum infra summum malis alligatas. Vela sunt in speciem trianguli facta, cuius basis non multum ab infimis armamentis eminet. Antennæ sunt in infima parte, qua secundum latera naus obuersantur, instar mali, crassiores: inde paulatim attenuantur ad summum. Hoc autem nauium genere Portugalenses propter nimiam celeritatem in rebus bellicis vtuntur. Antennarum namque partem infimam facillime vel ad proram, vel ad puppim versant, vel in medio latere naus alligant: & nunc à dextera ad læuam, modò à læua ad dexteram celerimè detorquent: & vela, quæ quidem sunt ex imis angulis, qui sunt Antennis oppositi, colligata, facillime vel laxant, vel contrahunt; prout navigationi expe-

RES IN-
DICÆ.

Zofale
Principis
fædas cum
Lusitanis.

Nauium
quas Car-
uellas vo-
cant, de-
scriptio.

expedire vident: & quocunque ventus se dat, eò velorū
 finis sine vlla mora conficiunt, omnesq; ventos exci-
 pūnt, ita, vt sæpenuerò à lateribus impulsæ rectum
 cursum commodissimè teneant, eodemq; vento, mu-
 tata subito velificatione, in contrarias partes incredi-
 bili celeritate deferantur. Ad hanc igitur formam cura-
 uit Gama, vt naus ædificaretur, quæ per oram illam
 discurreret, & quanta maxima posset, incommoda hos-
 tibus Chriſtiani nominis importaret. Cum hac etiam
 naue suis adiuncta Quiloam contendit. Eò cū per-
 uenisset, Stephanus Gama cum illis quinque nauibus
 quibus præerat, ad portum similiter accessit. Erat ad
 hanc rationem classis decem & nouem nauium. Nam
 naus vna, cuius præfectus erat Antonius Campensis,
 ventis aduersis in longinquas partes iactata, minimè
 comparebat. Rex maxima formidine perterritus, ad
 Gamam supplex accedit. Gama illum vinculis propter
 iniurias nostris illatas alligauit. Is cum veniam flagi-
 taret, eo fœdere emissus fuit, vt certum pondus auri tri-
 buti nomine, Regi Emmanueli quotannis penderet.
 Huius autem fœderis obsidem dedit Mahumeten An-
 conum, virum singulari auctoritate præditum, & q
 post Habrahenum regem, secundum dignitatis gradū
 in locis illis obtinebat. At Habrahemus cum se libera-
 tum cerneret, aurum, quod erat pactus, minime dissol-
 uit: vt simul aurum retineret, & Mahumeti necem hac
 fraude moliretur. Putabat enim fore, vt Gama perfidia
 illius offensus, Mahumetem interficeret. Illum namq;
 pessime oderat, quamuis odium animo conceptum a-
 micitiæ simulatione tegetet. Erat enim Habrahemus
 homo malencus & iniustus, & Regem, qui ante illum
 fuerat, per insidias occiderat, vt ipse regnare posset: &
 omnes homines, in quibus acis animi vim & industri-
 am cernebat, suspectos & inuitos habebat: à Mahume-
 te verò præcipue sibi malum formidabat. At Mahu-
 metes cum Habrahemi perfidiam sciret, Gamæ frau-
 dem, quam sibi ab homine prodigatissimo fieri suspi-
 cabatur, aperuit, & de suo aurum persoluit. Quo facto

*Classis 19.
 nauium
 Lusitano-
 rum.*

*Quiloæ
 Rex à Ga-
 ma cōie-
 ctus in vin-
 cula.*

*Habrahe-
 mi Quiloæ
 Regis per
 fidia alia
 que scele-
 ra.*

Gama

Gama illum missum continuò fecit. Inde Melindem *Melindij*
 ire contendit. Eò tamen propter æstus maximis ventis *Regis ad*
 incitati vehementiam, naues conuertere non potuit. *Gamam*
 In sinum vero, qui Melinde circiter triginta millia pas- *nuncius.*
 suum aberat, delatus est. Eò misit Rex ad illum quen-
 dam ex exulibus, nomine Lodouicum Mouiam, quē
 Capitalis reliquerat, vt eum salutaret, & quæreret, an o-
 pera sua aut opibus indigeret. Indè Gama, postquam
 auationi & rei cibariæ prouidit, in Indiam transmi-
 sit. Cum verò non longe esset à continenti, ingentem
 nauem, rebus omnib. ad dimicandu instructissimam,
 cōspicatus est. Erat autem naus illa Sultani Aegyptio- *Ingēs Ae-*
 rum Imperat. & Calecurio zingibere, pipere, cinnamo *gyptia na*
 mo, & alijs ingentis pretij mercibus onerata veniebat, *uis à tota*
 & Mecam cursu petebat, vt ibi multos, qui religionis *Lusitana*
 gratia Mahumetus sepulchrum inuiscere cupiebant, ex- *classe æ-*
 poneret. In eam Gama confesum inuectus est. Arabes *grè capta.*
 & Aegyptij multò acrius, quam credi poterat, restitē-
 re. Tanta vero contentione dimicatum est, vt prælium
 fuenit ad principium diei sequentis perductum, cum
 vniuersa classis vnā tantum nauem oppugnaret. Nec
 enim nostu eam deprimere, antè quā spoliarent, vò-
 lebant: & illi cum sibi moriendum esse putarent, vt
 non multi caderent, laborabant. Irrumpunt tandem
 Lusitani, supra trecentos homines ferro concidunt,
 pueris tantum parcent: prædam ingentem capiunt,
 & nauem coniectis facibus inflammant. Indè Gama
 Cananorem velitur, vbi Regi legatum, quem ad Em-
 manuelem miserat, tradidit, & simul munera, quibus
 Emmanuel illum donabat, deferenda curauit: quibus
 ille supra modum letatus est. Indè Calecurium pete-
 re instituit. In eo cursu parones aliquot Calecutienses
 cepit, in quibus inerant ad quinquaginta ex Calecuti-
 entibus ciuib. quibus omnibus catenas iniecit. In
 portu tandem classem constitui iussit. Venit autem ad
 illum Arabs quidam, vestitus eorum habitu & cultu,
 qui disciplinam *Diui* Francisci se tenere profitentur.
 Cum verò fuisset ad Gamā perductus, se Mahumeta-
 num

Parones
aliquot Ca-
lecutienses
capta.
Subdola
Calecutiē-
sis Regis
ad Lusita-
nos de pa-
ce legatio.

num esse fassus est: illamque vestem induisse, eò quòd
 vereretur, nè sibi aditus alia ratione ad classẽ mini-
 mẽ pateret. Vestis autem erat vnus ex illis monachijs,
 qui cum Ario Correa ceciderant. Arabs denunciat Ga-
 mæ; Calecutij Regem esse pacis & amicitiaẽ cum Lusit-
 ano Rege cupidissimum, molestissimeque tulisse faci-
 nus illud, qđ homines Arabes, quos imperio minimẽ
 continebat, in Lusitanos admiserant. Gama respon-
 det, neque se a fœdere pacis abhoriere. Et idcirco iussit
 Regis Emmanuelis eò se contulisse, vt pacem, si fieri
 posset, cum illo certo fœdere confirmaret. Si igitur pa-
 cem habere vellet, voluntatis suæ signum aliquod da-
 ret, atque in principio omnia, quæ fuerant Lusitanis
 erepta, cum Correa fuit interfectus, statim restitueret.
 Multis autem nuncijs vltio citioque missis, nihil, qđ
 in rem esset, à Rege fiebat. Intellexit Gama, omnem
 Regis animum in fraudibus versari, nec ad vllam sta-
 bilem & firmam concordiam adduci posse. Quod cū

Bellum Ca videret, dixit, si non omnia sibi continuò redderentur,
lectutio Re se Malabares illos, quos victos habebat, in Arii Cor-
gi, necatis reæ vltionem crudelissime necaturum. Rex nullum
prius capti ad hanc comminationem responsum dare voluit. Ga-
ma, à Ga. ma omnes victos suspendi iussit, præcisisque mani-
ma indi. bus atque pedibus, cadauera vni ex paronibus, quos
sum. ceperat, imponi cum literis, quibus Regi bellum indi-
 cebat, & tam ei, quam omnibus, quibus ille imperabat,
 ferro flammarumque minabatur. Paronem deindẽ propè
 terram remulcò subduci suis imperauit. Rex vbi literas
 nimis asperæ & ferociter scriptas accepit, suosque ciu-
 delem in modum necatos & dilaceratos animaduertit,
 maximo animi motu perturbatus est, omniseue ci-
 uitas læuentis se dedit. At Gama propius terram na-
 ues statui iussit, & possidie, vbi primum diluxit, tor-
 mentis urbem acerrimè conuassari præcepit. Multæ
 domus destruxit, & ædes regia, quæ erant propè lit-
 tus, euerse: nonnullique nonnulli occisi sunt. HAC re
 gesta, Cochimum recta contendit, & Vincentium
 Soderum cum sex nãibus, qui totam illam oram in-

Calecutiã
oppugna
uer.

flamam

festam redderet, ibi reliquit. Vbi Cochimum peruenit, Lusitani, qui apud Regem manserant, ad eum continuo venire, & quanta humanitate fuerant habiti, & quam singulari vigilantia contra Saracenorum insidias defensi, exponere. Rex eum continuo per unum e suis domesticis, qui magnum apud eum locum tenebat, honorifice admodum salutauit. Cum eo Gama constituit, ut postero die Rex locum deligeret, quem magis opportunam ad colloquium vniusque iudicaret. Velle namque se illi mandata Regis Emmanuelis explicare. Et interea multi Emmanuelis nomine munera ad illum partim aurea, partim argentea, & auream præterea coronam. Rex contra, ut cum Emmanuele magnificentia certaret, curare contendit. Et cum alia multa, tum duas aureas ac millas gemmis distinctas, & vnam pergrandem gemmam ad Gamam ferri iussit, quam prius nomine Regi Emmanueli deferret. Fuit postmodum colloquium cum non mediocribus amoris mirum signis inter eos institutum. Non multis post diebus veniunt ad Gamam legati ex Christianis illis, qui Cranganensem urbem tenent. hæc oratio est. Segmo Maximo pro tam singulari beneficio non posse vltimo deo persolvere. Id enim adepti fuerant, quod nullo vnquam pacto fieri posse crediderant, ut ex tam longinquis regionibus Christiani tantis virtutibus ornati, ad eas terras peruenirent. Se velle deinde Emmanuele feruere, nullumque alium dominum in terris agnoscere. Ideo Genam optare & obsecrare, ut nomine regis optimi & iustissimi eos omnes in fidem reciperet. Gama manus in celum iussit, eosque ad spem multo felicius conditionis excreuit, fidemque dedit, se pugnatum, ut omnes Lusitani Duces, qui deinceps in Indiam a Rege mitterentur, eos a tyrannide perditorum hominum, & Saracenorum iniurijs liberarentur. Legatis dimissis, Gama, ut naues iustum onus acciperent, operam strenue nauabat. Interim verò vnus ex Brachinans, quibus Calcutij Rex multum utebatur,

Emmanuelis ad Cochimi Regem munera.

Gama cum Rege Cochimi colloquium. Cranganensium Christianorum ad Gamam legatio.

Subdola Brachiniani

venit

*ad Gamā
pro Calecu
tio Rege
legatio.*

venit ad Gamam cum duobus adolescentibus, ex quibus unus erat eius filius, alter sanguine ei valdè coniunctus. A Gama autem postulabat, ut illos adolescentes in Portugaliā duceret, ut literas Latinas discerent, & religionem Christianorum, & disciplinam, & instituta cognoscerent. Gama illius postularis satisfacere visus est. Sed postquam is se penitus in Gamæ familiaritatem insinuauit, tunc apertè significauit, quod in principio confiteri minimè ausus fuerat: nempe se Legatum Calecutiensis Regis esse: ab eoque missum, ut ostenderet, nihil ardentius illum optare, quàm ut pax inter eos sanctissimo fœdere cōciliaretur. Paratum esse Regem non modò ad bona Lusitanorum reddenda, sed ad omnia hominis amantissimi officia cumulatè præstanda: Gamamque orare, ut inimicitarum memoriam deponeret, & satisfactionem acciperet. Quod verò ad aromatum onus attinebat, nec alibi plura, nec minore pretio reperiri posse. Proinde si vellet naues Calecutium ducere, futurum, ut ex animi sententia, quod in eā esset, feliciter administraret. Gama voluit, an Regem admissorum flagitiorum aliqua ex parte poeniteret, experiri. Itaque classe Stephano Gamæ interim commissa, & Brachmana pro obside relicto, Calecutium cū duabus tantum nauibus proficisci maturauit. Vbi Calecutium peruenit, duos illos adolescentes ad Regem misit, qui ultro citroque comcebant, & pacis conditiones à Rege ad Gamam, & ab illo rursus ad Regem deferebant. Rex tamen insidias comparabat. Arabes enim cum eo magnis vocibus exposulare, annuimus illius in nostros incendere minimè desistebant. Is cum neque fidem coleret, neq; constantiam vllam retineret, & copias, quas Gama eo tempore habebat, valdè contemneret, Arabum vocib. inductus, quam maximo silentio fieri potuit, xxxiiij. parones instruxit, qui Gamam improviso adirentur. Quod summa quadam celeritate factum est. Itaque in Gamam festinantes incurrunt. Gama re adeò repentina percussus, anchoras præcidi, velaq; fieri, confestim iussit.

*Calecutij
Regis do.
lus & in
cōstantia.*

iussit. In hoc discrimine res erat, cum subito Eurus paulò vehementior nauem à terræ conspectu beneficio cælestis numinis abstraxit. Parones tamen nihilo secius Gamam & remis & velis insequabantur. Sed accidit, cum iam appropinquare viderentur, ut Vincen-
 tius Soderius cum classe, cui præfectus erat, occurreret. Gama namque cum aliquid suspitione de fraude illa assequeretur, quamvis non ita subito id scelus conflare posse existimaret, vnam ex nauibus ad illum miserat, ut Calecutium properaret. Gama adiuncta sibi Soderij classe, naues in hostes conuertit, & in eorum classem nimis acriter inuadit. Aliquot autem paronibus de-
 pressis, & multis ex hostibus occisis, reliqua classis dis-
 iecta atque dilacerata, fuga salutem petere constituit. Gama deinde Cochimū reuersus, Brachmanam sus-
 pendii iussit. Adolescentes euaserunt, propterea, quod in terram descenderant, antequam vllum fieri posset tam sceleratæ coniurationis indicium. Calecutij Rex cum cerneret, nec insidias illi, neque vim, ut cogitaret: processisse, alia ratione perniciem comparare Lusita-
 nis instituit. Literas enim ad Cochimi Regē misit, qui-
 bus illum rogabat, ut sibi Lusitanos traderet, Ad hoc autem scelus, eum ingentibus promissis impellere con-
 tendebat: contrà, si id facere recusaret, quæ pericula illi intendentur, exponebat, & minas etiam iactabat. At Rex Cochimi se vehementer admirari respondit, quo-
 modo tam illustri Regi in mentem veniret, Reges alios in fraudem impellere. Minimè namque ad Regis officium pertinere, fidem violare, & eos, qui se illi com-
 miserant, prodere. Vtenim nihil erat magis regium fidei stabilitate & constantia: ita nihil esse perfidia magis à regis moribus & institutis alienum. Fide namque gloriam comparari: perfidia verò maculam dedecoris sempiterni omnibus, qui eam frangerent, maxi-
 mè verò si Reges essent, inuri. Et idcirco se minimè regem arbitrari eū, qui fidem sanctam non haberet. Nō enim imperium suum, sed virtutem imperio dignam, reges efficere. Se verò id minimè facturum, quam-

*Lusitani
 diuinitus
 ab hoste li-
 berati.*

*Calecutiē-
 sis classis
 fuga.*

*Novæ Ca-
 lecutij Re-
 gis in Lusi-
 tanos te-
 chna.*

*Regis Co-
 chimi ad
 Calecutiē-
 sis Regis li-
 teras respō-
 sum.*

quamuis certò sciret, esse sibi è regni statu propter fidei constantiam demigrandum, & maximum periculum vitæ subeundum. Nullam enim vnquam potentiam, nec vllam vitæ iucunditatem se officio antiquiorem duxisse. Insistit nihiliominus Calecutiensis, & ter in eandem sententiam literas, partim præmijs alliciendo, partim minis exterrendo, ad Cochimensem dedit. Is tamen in eadem perpetuò sententia permansit. Hoc autem Gamæ Cochimensis, quamdiu nuncij hæc cum illo agebant, indicare noluit, nè illius animû aliqua sinistra suspicione contruibaret. At postquam Calecutiensi spes illius corrupedi omnino præcisa fuit, tum demum quantis fuerat machinis oppugnatus, Gamæ significauit. Gama gratias egit, quas debuit, & vt omitteret timorem, admonuit. Se namque eam classem in India relicturum, quæ facile posset perfici. Inde profectus est Ca-

Cochimensis Regis in fide constantia.

*Pādarane
classis Calecutiensis
29 nauis.*

*Pugnana-
halis, &
Lusitano-
rum victo-
ria.*

oneratis, vt alias tres, quæ in Cananoris portu erant ad anchoras deligatæ, vt onus similiter acciperent, cum ea classe cōiungeret. Sed cum non amplius duodecim passuum milib. Pādarane abesset, viginti nouē naues, quas Calecutij rex ad illius perniciem armis, & telis, & militib. instruxerat, offendit. De consilio reliquorum ducum, cum ea classe pugnare constituit. Vincentium verò Soderium, & Petrum Raphaellem, & Iacobum Petreum, eò quòd illorum naues essent minus oneratæ, vt in principio prælium committerent, in prima acie collocauit. Illi impigrè imperata conficiunt, & in duas naues Arabû, quæ reliquas antecedeabant, incurrunt. Qui erant in nauibus, antè quam Gama appropinquaret, exanimati metu, sese in mare deiciunt, vt nando confugiant. Nostri in scaphas repente desiliunt, & supra trecentos homines in medijs fluctibus interimunt. Reliqua classis cum duas illas naues interceptas, & homines occisos animaduertit, conuersis prorsus se in terram trepidè recipiunt. Eas Gama insequutus, propter oneris impedimentum consequi minimè potuit. Nostri cum na-

nes spoliarent, signum ex auro factum, in speciem mō-
 stri cuiusdam similem figuratum, inuenerunt. Pon-
 dus erat librarum quadraginta. Pro oculis habebat in
 fronte duos ingentis pretij Smaragdos: similiter Pyro-
 pum miræ magnitudinis, instar prunæ incensæ col-
 lucentem, in pectus inclusum gestabat, & pallio aureo
 amiciebatur. Nauibus exinanitis, Gama ignem im-
 plicare continuo præcepit, vt in conspectu classis ho-
 stilis exustæ terrorem inijcerent. Inde Cananorem pe-
 tit, & cum Rege fœdas percussit, quo cautum est, nè
 vnquam Cananoris Rex bellum cum Rege Cochimē
 si gereret: neve vnquam cum Rege Calecutij de Cochi-
 mi pernicie coniuraret: neque, cum Calecutiensis in
 Regem Cochimi bellum compararet, illi supplicias vl-
 las mitteret. Illius deinde fidei Lusitanos, qui erant ne-
 gona Emmanuelis Regis administraturi, commisit.
 INDE digressus est xxviij. die mensis Decemb. anno
 à CHRISTO nato. MDIII. Vincentium verò So-
 derum reliquit cum sex nauibus: cui hoc munus assi-
 gnauit, vt a Regibus amicis pericula propulsaret, & cō-
 tinenter cum hostibus bellum gereret: & si cerneret
 bellum à Calecutij Rege Cochimēsis regni finibus
 inferri, Calecutiensis impetum, quoad posset, a Cochi-
 mi rege reprimeret. Si verò vsque ad Februarium men-
 sem nihil hostile geri videret, tum in Arabicum fretū
 nauigaret, vt Arabes acerrimo bello contunderet. In-
 dè Mozambique petijt, vbi aquationi & coramētui
 prouidit. Cum verò a promontorio Bonæ spēs non
 procul abesset, aduersa tempestate iactatus est, & naus
 Stephani Gamæ a reliqua classe segregata, eundem tūc
 cursum tenere non potuit. Gama tandem Kalen. Se-
 ptembris, anno MDIII. in portum Olyssipponis cum
 duodecim nauibus onustis feliciter inuectus, nō mo-
 do Regem, sed omnes regni Procures, & vniuersam
 Remp. ingentis gaudio cumulauit. Post sex dies Ste-
 phanus Gama vltus eadem felicitate nauigandi, por-
 tum similiter ingressus est. IN Africa sub id tempus
 hæc acciderunt. Caserquibium oppidum est in Mau-
 ritania.

*Signum
monstri au-
reum.*

*Gama cō-
Rege Ca-
nanorensi
fœdas.*

*Gama dī-
cessus ex
India.*

*Gama clas-
sis tempe-
state disie-
cta.*

*Gama in
Lusitaniā
restitutus.
RES A-
FRICA-
NÆ.
Caserquibium op-
pidum.*

*Manzor
Marroqui
ensis Cali-
pha.*

ritania Tingitana, non ita longo interuallo à Gadira
no freto disiunctum, quod aquis fluuij Lixi alluitur.
Fluuius quidem non valdè magnus est, sed cum aquis
pluuijs impellitur, ita redundat, vt in oppidum sæpè
impetu concitetur, & influat. Hanc ciuitatem aiunt æ-
dificatam fuisse à Manzore Mairoquicnfi Imperato-
re, qui Régis simul & Pontificis, vt reliqui, quos Ara-
bes Mahumetani Caliphas appellabant, munus & of-
ficiū sustinebat. Cries fontibus & puteis carent: ci-
sternis tantū & aqua dicti fluminis vtuntur. Est tamē
vibs illa à multis mercatorib. & viis nobilib. frequen-
tata. Florebat in ea philosophiæ studium, altiumque
bonarum gymnasium, ita, vt multi vndque in eam ex-
colendi ingenij gratia conuenient. Erat præterea ingē-
tis Aedis hospitalis nomine celebrata, in qua multi e-
gentes & peregrini varijs morbis impliciti curabantur.
Regio circumcirca multis arboribus & oletibus abun-
dabat, hortosq; habebat egregiè consitos. Tellus est fer-
tilis & opima, ita, vt cum trigesimo frequenter effici-
at. Rex Fessensis, postquam Arzila fuit, opera & virtu-
te Alfonsi, hoc nomine quinti, Portugalæ Regis expu-
gnata, hanc vibem munierat, multisq; præsidijs cinxe-
rat, illiusque custodiam ducibus assignauerat, qui in-
de crebras excursiones in fines Arzilæ faciebant: quod
Emmanuel indignè patiebatur. Itaque scripsit ad Io-
annem Menesium, qui, vt dictum est, Arzilæ præce-
rat, vt continenter cum illa bellū gereret. Erat eo tem-
pore vibs Tingitanæ præfectus Ioannes ille Menesi-
us Taraucensis Comes, qui, vt suprà memorauimus,
auxilium contra Turcarum Imperatorem Venetis ius-
su Regis attulerat. Menesius igitur, vt, quod sibi præ-
scriptum fuerat, commodius efficeret, gentilem suum
Taraucensem Comitē ad societatem facti, quod in
animo habebat, per literas inuitabat, & quid ab illo fi-
eri vellet, exposuit. Comes Tingi profectus cum du-
centis equitibus, Arzilam contendit: Menesius equi-
tes ducentos & quinquaginta satis ceteros reduxit. Ita
coniunctis copijs, magno silentio Caferquibirium ver-
sus

*Bellum Ca-
ferquibirio
& Lusita-
nis illatū.*

sus iter suscipiunt: media fermè nocte in pontem per-
 ueniunt, qui abest Arzila circiter triginta passuū mil-
 lia. Sed ibi exploratores hostium fallere minimè po-
 tuerunt. Vibis præfectus ubi id resciuit, signum belli
 dare, & classicum canere, & milites euocate iubet: &
 prima luce cum omnibus copijs, quas habebat, collem
 prope vibem insedit, qui collis voluptarius ab illis no-
 minatur. Ibi aciem suo more instruxit, & nostris pu-
 gnandi potestatem fecit. Comes Menesius de Menesio
 per nuncium quæsiuit, quid illi de exercitu hostium
 videretur. Bene, inquit. Quod enim inuenire cupieba-
 mus, offendimus. Ibi igitur cum nemo prælium inire
 recusaret, vterq; Menesius suos instruxit, & in hostes
 signa inferi præcepit. Hostes interea velitant, & leni-
 bus pugnis certare, & varijs cursibus nostros lacessere
 cœperunt, vt ordinem, quo erant instructi, ardore pu-
 gnandi desererent. Sed vbi neminem extra ordinem
 velle dimicare vident, & ipsi conferti, vt in nostros im-
 petum daturi viderentur, è colle paulatim descendere
 incipiunt. Nostri collem subeunt, & hostes aggrediun-
 tur. Illi confestim terga vertunt. Nostri illos insequun-
 tur, & centum & octoginta ad portas occidunt. Ciues
 metu perterriti, portas occludunt. Cum multos ex suis
 reciperet, multos tamen excluserunt. Timebant enim,
 nè nostri in hostium tegis hærentes, vibem vno im-
 petu caperent. Qui exclusi fuerant, desperatione com-
 moti, globum efficiunt, & in nostros impetum faciunt.
 Prælium redintegratur, multi ex Iusitanis. aut ex e-
 quis cadunt, aut vulnerantur. Odoardus Menesius Co-
 mitis Tarauensis filius in facie vulnus accepit, & Pe-
 trus Leitanus eodem etiam in loco vulneratus fuit.
 Sed cum à reliquis eis, qui ceciderant, subsidio occur-
 sum fuisset, nemo interfectus est. Ducibus autè visum
 fuit, exercitum rursus eodem ordine reducere. Cum
 autem in pontem paruum, qui ab oppido duo millia
 passuum aberat, peruenissent, oppidum præfectus cum
 nongentis equis eos insequutus est. Nostri pontem
 transierunt, & in campi planicie acie instructa hostes

*Lusitano-**rum cum**visuris p**na.**Barbarorum**fuga.**Prælium à**villis re**dentegra-**tum.*

expectabant, vt si pontem transire conarentur, antè, quam omnes copię traductæ fuissent, in earum partē impetum ferrent. At hostes cū id metuerent, pontē transire noluerunt, nisi postquam nostros à ponte lōgo interuallo secessisse conspicati sunt. Interim vndique Mauri confluebant, & quò longius progrediebantur, cō magis eorum numerus augebatur. Illi igitur ferocius instare, & nostros audacius insequi, & acius oppugnare cōperunt, donec ad pontem alterum peruentum est. Iam eo tempore præfectus hostium mille & trecentos equites sub signis habebat. Cū Mauri arbitrarentur, fore, vt Christiani in pontis transitu tumultuari, & trepidare, & institutum ordinem deserere cogerentur, longè secus euenit. Neq; enim primum agmen maiore ordine, quàm nouissimum, in quod hostes incursabant, transiit. Itaq; traductis copijs, duces, acie rursus instructa & explicata, hostibus pugnandi facultatem præbuerunt. At illi pontem transire minimè ausi sunt: & retrò se in vibem, & in vicinos pagos contulerunt. Ex nostris autem nemo desideratus fuit. Non multis post diebus vterque Menesius copias eduxit, vt in Maurorum multitudinem, quæ non procul Alcafferquibrio in certis pagis prope flumen habitabat, improuiso irruerem. Sed illi transugæ cursudam indicio, qui erat è Gallia Belgica oriundus, eodem nocte certiores facti, diffugiunt. Christiani tamen ad quinquaginta ex his, qui nondum se recipere potuerant, occiderunt, & totidem captiuos abduxerunt. Deindè cū exercitum reducere vellent, magnus hostiū numerus in eos inuehitur. Christiani ita pedem referebant, vt identidem agmine facto in hostes incitati, multos occiderent. Illi vicissim in Christianos incurrentes, non mediocre detrimentum illis inferebant.

Fuit in hac pugna Petrus Soufa viatorissimus in magnum discrimen adductus, cū suos ordine reducere, & ab hostibus auri contenderet. Quamuis aut pugna pro numero militum nimis atrociter, quatuor tantum è Christianis ab hostibus interfecti sunt. Ita-

que

Alia in

Makros ex
curlio.

Petri Sou
sa periculū
in pugna.

que nostri, hostibus inuitis, cum præda Arzilan peruenere. Hoc eodem anno cum Menesius accepisset, in monte, qui aberat Arzila passuum viginti millia, miles eximia pulchritudine à fortissimis militibus, qui eas nimis ardentier amabant, asservari, constituit eò proficisci, ut illas caperet, Reginaeque Mauræ dono mitteret. Sed erat illi iter per multos pagos maximo cum periculo faciendum. Sub noctem igitur densis tenebris & caligine, propter tempestatem, quæ vigeat, inuolutam, cum ducentis equitibus eò tanto cum silentio contendit, ut omnes falleret, & de tertia vigilia in montis illius frequentissimum pagum perueniret. Ibi antè, quàm hostes illius aduentum sentire possent, multas cereas faces, quas in eum usum comportari iusserat, incendi præcepit, ut earum splendore Christiani cernere possent, quid esset in hostium trepidatione gerendum. Tum tubarum clangore, & armorum strepitu, tantus pavor hostes semisomnes occupauit, ut maxima eorum pars se repentè in fugam daret. Quidam tamen in ultimo illo vitæ discrimine, in quocunque loco insisterant, fortissimè dimicabant. Mulierum verò plangores, & lugubres eiulatus, & hominum clamores in cælum sublari, omnes, qui vicinos pagos intrebant, de somno suscitauerunt. Sed ij cum neque quantus esset Christianorum numerus, neque quantæ repentinæ illius calamitatis magnitudo, cognoscere possent, & omnia multò tristiora animis fingerent, nullumque ducem, quem sequerentur, haberent, non modo auxilium non tulerunt, verum cum liberis & mulieribus summam in fugiendo celeritatem suscipientes, se in intimam montis partem, & in densissimas sylvas abdiderunt. Nostri ex iis, qui erant in armis, & pertinacissimè repugnabant, octoginta tantum, aut paulò plus occiderunt: sexaginta viros atq; foeminas ceperunt, & pagum sine ullius impedimento diripuerunt. Inter captiuas foeminas, aliquæ ex illis, quarum forma laudibus summis efferebatur, quarum præcipuè gratia nostri tantum periculum adierant,

*Periculosa
de nocte in
Mauros ex
curio.*

*Mauorum
trepidatio
& fuga.*

ab-

abductæ sunt. Hac re gesta, Menesius exercitum reduxit, & dum nox fuit, nemo illum vestigijs persequi ausus est. At prima luce magnus hostium numerus impetum in illum tulit. Sed tam singulari ordine Menesius exercitum reducebat, vt minimum detrimentum ab illis acciperet. Magnum tamen aliquot in locis periculum nostris intentum fuit, & vtrinq; magna contentione pugnatum, multiq; ex nostris sauciati, & equi etiam vulneribus concisi, ipseq; Menesius in summum vitæ discrimen iniectus: nemo tamen ex Christianis desideratus fuit, & ita cum omni præda domum rediëre.

Menesij discrimen.

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LV- SITANIA EPI- SCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS,
LVSITANORVM REGIS INVI-
ctissimi, virtute & auspicio gestis,

L I B E R T E R T I V S.

RES IN-
DICAÆ.

TVM hæc in Africa geruntur, in India Trimumpara (hoc enim erat Cochimi regi nomen) maximis motibus agitari cœpit. Callectuij namque Rex delectum habere, & maximas copias parare instituit, vt illum propter amicitiaæ fœdus, quod cum Portugalesibus iecerat, & regno & opibus euiceret. Multi fuëre in Trimumparæ con-

consilio, qui illi persuadere conabantur, vt Portugaleses, quos in fidem e Gamæ manu receperat, Regi Calcuti traderet, & paucorum hominum externorum, & ab illius institutis abhorrentium, interitu, salutem suam atque totius regni redimeret. Quod consilium nō modō non accepit, sed in eos, qui id suadebant, asperis verbis inuectus est. Dixit præterea, non esse tam hostilem Calcutiensis animum, qui eum regno spoliare, & vita priuare conabatur, quam eorum, qui eum, vt fidē proderet, admonebant. Vitæ namq; spaciū breue esse, regniq; vsuram exiguo termino definitam, perfidiæ verō maculam sempiternam. Idcirco malle extirpārī regno, & vitam in maximū discrimen inducere, quam fidei parum sanctæ culturæ infamia flagitare. In hac rerum perturbatione, Vincentius Soderius Cochimum cum classe peruenit. Cū verō inde rursus abire constitueret, Iacobus Fernandus Correa, qui fuerat Cochimi a Gama relictus, vt, quod esset in rē Emmanuelis Regis, administraret, illum obtestatur, nē vellet eo tempore Regem amicum, propter Lusitanum nomen & gratiam in tanto periculo constitutum, deserere. Ea namque potissimum de causa in illis partibus cum instructissima classe relictum fuisse, vt ab amicis inimicorum impetum propulsaret. Recogitaret præterea, quantum esset in se dedecus admissurus, si ciues hostium immanitati proderet. Nec enim proditoris nomen in eos solum conuenire, qui contra fidem suis pestem moluerentur, sed in eos etiam, qui eos in rebus afflictis tueri nolient. Respondit, illud sibi negotium à Rege minimè datum fuisse, sed vt cum nauibus quæ ex Arabia in Indiam nauigarent, bellum gereret. Se nolle munus sibi impositum vllō pacto aut conditione negligere. At Correa rursus ait, non esse semper, quid rex imperauerit, sed potius, quid fieri voluerit, spectandum. Varios esse rerum euentus, & consilia pro rerum incidentium nouitatibus immutanda. Non fuisse verō eam Regis optimi mentem, vt is regis amici, & suorum salutem negligere; sed cum esset otium à

*Trimump
re Coch
mi Regis
erga Lusit
anos fides.*

*Soderij &
Corree de
discessu ex
India con
tentio.*

vicinis hostibus, tunc alijs hostibus vltro bellum inferat. Hæc & alia multa in eandem sententiam cum diceret, & diuini numinis fidem imploraret, & huius postulati publicum testimoniū peteret, nihil tamen profecit. Valuit enim plus apud Soderium siue timor, siue prædæ ingentis spes, quam fides aut officiū. Itaq; profectus inde Solis occasum versus, angustias Arabici sinus obsedit. At Naubeadamus, iuuenis & natura differtus & Brachmanarū disciplinis eruditus, sororis Regis Calecutiensis filius, qui erat gētis legibus vnicus, illius hæres, cū bellum ab auunculo susceptum improbaret, huiusmodi apud illum orationem habuisse dicitur. Quauis ætas mea ad consilia accipienda, quam danda, magis opportuna videatur, ex vna tamen parte amoris vis, ex alia periculi magnitudo me stimulat, vt quæ sentio de summis rebus, aperiam. Es enim tu mihi auunculus natura. amore vero penitus insito pater amantissimus. Accedit quod si similis consilijs regni tui opes fuerint cōminutæ, maximis ex eo casu incommodis afficiendus sum: si vero regnum salutaribus cōsilijs fuerit stabilitum, id etiam in meam vtilitatem cedit. Idcirco te suppliciter oro, vt orationem meā, quasi hominis tecum & natura, & amore, & penitenti societate coniunctissimi, ad aures admittas. Si aliquid commode dixerō, id velim comprobēs: si secus euenerit, tunc id facies, quod ex re magis esse iudicaueris. Bellum maximum in Trimpapæ exitum comparas. Minimè mirandum est, cū sit admodum vñtatam Regibus, inter se bello contendere. Sed causam belli videamus. Bella enim, quæ sine legitima causā suscipiuntur, diros plerunque exitus habere solent. Quid igitur? Num tributum pendere recusauit? Num in fines regni tui armis inuasit? Num de perniciē tua coniurationem fecit? Minimè. Quid ergo dictū saltem speciosum potes obtendere, cū contra illum tantum bellum moueas? Hoc certè dices, quod homines in fidem receptos, tibi, vt imperabas, minimè tradiderit, in quos insānam contra gentem Lusitanā orbem adhibitis tormentis ex-

*Naubeadamus
vini ad Calecutij Regem de bello aduersus Lusitanos oratio.*

pro-

promeres. Hoc igitur doles, quòd is ius gentium violare, & fidem prodere minimè voluerit. Quid igitur facies illis, qui contra diuinum & humanum ius scelera infinita suscipiant, si tam infensum te illis præbes, qui nihil fide & officio antiquius arbitrantur. Nunquid beneficij eos ornabis, qui supplicijs omnibus digni sunt? Minimè vero. Regi enim est, vindicare perfidiam supplicio, non conferre immanissimo sceleri beneficia. Sed dicēs, illum hostibus, qui tibi graues iniurias intulerunt, fauere. Te quantum possum oro, vt in bonam partem, quæ sum de ea re dicturus, accipias. Nemo enim æquum est vt grauius ferat, si qua fuerit in maiestatem tuam hominum scelere offensio concitata. Sed quod ad Iustanos attinet, nihil, mea quidem sententia, gerunt, quod valde vituperandum sit. Id enim faciunt, quod sortium hominum officium est. Offensū dolent, lacessitū pugnant, illatas iniurias acerrimè persequuntur. Si illi prius aliquod contra tuum statum facinus suscepissent, meritò pœnas de illorum improbitate repeteres. Sed nihil hostile gesserunt, imò vt postulat tuo satisfacerent, nauem cum ingenti præda captam tibi dederunt. At cum ii, qui erant in terra, in fide atque patrocinio tuo conquiescerent, sine vlla causa proditi, spoliati, & crudelem in modum necati sunt. Non igitur illi, qui tam immane facinus vleiscuntur, sed qui causam tam repentinæ dissensionis attulerunt, malorum omnium, quæ sunt postea consequuta, æquum est, vt pœnam sustineant. Arabum mores diu pertulimus: eorum fraudes & insidias exploratè cognouimus: quam singulares mentiendi artifices sint, non ignoramus. Sed hæc omnia quandiu supplices erant, tolerari poterant. At nunc opibus, quas sibi in regno tuo parauerunt, tantos spiritus assument, vt ferri non possint. Iam imperium pati nequeunt, sed leges etiam tibi Regi potentissimo dare contendunt. Quam terribiles autem & quam feroces incedunt? Quanta fiducia animorum subnixi volitant? Quam impudenter se inferunt & intrudunt. Quam minaciter à te, quæ volunt,

effla-

effragitant? Eò denique progressi sunt, vt si illos audieris, sit tibi regnum ex eorum arbitratu gerendū. Quid enim postulant? Tolle de medio gentem nobis odiosam & inuisam, cur ita tandem: nunquid si admissa fuerit, vos continuò expellendi estis? minimè. Sed non possunt oculi nostri sustinere Christianæ gentis aspectum. Et præterea veremur, nè quæstus, quem antè faciebamus, illorum aduentu minuatur. Itaq; iam non humiliter poscimus, sed te pro iure nostro compellimus, vt tam delicato oculorum nostrorum fastidio, & auaritiæ tam immani, quæ nullis opibus expleri potest, cum tui regni periculo, & cum insignis turpitudinis infamia satisfacias. Inquiunt tamen, multum salutis communis interesse, gentem in armis acrem ex Indiæ finibus exterminari. Quid ergo? Si paucos illos homines, qui apud Tiimumparam sunt, extinxeris, continuò totum Portugaliensium genus interimes? Non certè. Et eos, qui venturi sunt, in te multo acius irritabis. Si igitur tam fortes sunt, quam homines isti prædicant, dum, vt ab eis malum metuas, admonent, & terrorem tibi ex eorum armis incutiunt, multò certè tibi ad salutem melius est, eos amicos, quam inimicos & insensos habere. Plerumque enim fit, vt qui hostes acerrimi sunt, idem sint amici firmissimi. Vtrumq; enim ab eodem virtutis fonte profluit. Vereor autem, vt opibus tibi eorum viribus detractis, opes Cochimentis Regis augeantur, & multi tibi tunc in calamitatibus insultent. Nec enim dubito, quin maximæ classes in has oras venturæ sint, & vastitatem in teris eorum, quibus sunt insens, propter iniurias, quas acceperunt, efficiant. Quare Arabes istos odio maximo dignos existimo. Primum, quidem, quia te principem clarissimum, & regio isto te circumdantem, in insensum odium & euanescere faciant. Deinde, quia tanta superbia tument, vt arbitrentur, esse tibi regnum ad eorum libidinem administrandum. Tum quia facinore, quod in oculis tuis susceperit, indignam nomini tuo

tuo notam sempiterni dedecoris inusserunt. Nemo enim credet, eos tam immane scelus, nisi te conniuncte suscipere ausos fuisse. Postremò quia tibi auctores sunt, ut homines egregiè fortes, quorum fideli opera regni tui opes amplificare potuisses, cum magno regni periculo hostes tibi ex aduerso constituas. Quare censeo, ut bellum hoc omittas, & pacem cum Lusitanis hominibus, qui fidem & iustitiam colunt, & amicitiam summa, ut fama est, fide conseruant; & hostibus debitum supplicium irrogare solent, fideli pacatione constituas, eis; pro detrimentis, quæ Arabum scelerebus accepere, satisfacias. Aliter enim vereor, nè quàm plurima mala, quod diu omen auertant, in hanc nostram regionem ex hominum perditorum consilio redundent. Me quidem, quod fides facere admonet, cuiuscunque fortunæ socium habebis. Neque enim pro tuæ dignitatis amplitudine vitam profunderè recusabo. Ad officium tamen meum pertinere arbitratus sum, ea, quæ sentiebam, explicare. Deos autem precor, ut quæ gerenda esse putaueris, approbent. H A E C cum sæpè dixisset, nulla tamen ratione Regem ab instituta sententia dimouere potuit. At Timumpara milites euocabat, & omnia summa diligentia comparabat, quæ ad depellendum belli periculum necessaria videbantur. Sed cum tantæ essent opes Calecutiensis, & multi fortunam Cochimensis inclinatham, ut opinio erat, despicerent, *Cochimenses ad Calecutien-* sese ad Calecutiensis nomen adiungebant, & Cochimensis causam deferebant, usque adeo, ut non pauci ex *sem trans-* illis, qui Cochimensis imperio tenebantur, ad Calecutiensem deficerent. Inter quos fuisse Dynastam Chirabipilensis, & Dynastam Cambalamenti, & insulæ cuiusdam Princeps, quæ est Cochimo opposita. Calecutiensis igitur cum maximo exercitu in Repelinum peruenit, qui locus Cochimo distat milibus passuum *sis in Cochimensem* sedem. At Lusitani ad Cochimensem adeunt, & dicunt, *bellum.* nè velit propter illos tantam belli molem sustinere: Scilicet *Repelinum.* Cananorem ituros, ut ibi classem Lusitaniæ præstolentur. Rex se vehementer admirari dixit, quomodo for- *Calecutien-* tulli-

Is Regis oratio fidei & constantia plena. tissimis hominibus, & sibi diuturna familiaritate coniunctissimis in mentem venire potuisset, ut vel hostiū potentiam timerent, vel de sua fide dubitarent. Manerēt porro, & pro certo haberent, omnibus esse eandem fortunam subeundam. Se pro Emmanuelis Regis amplitudine ad extremum vitæ spiritum pugnaturum.

Naramuhim, Cochimienfis exercitus Imperator. successurus, Naramuhimum nomine, Imperat. constituit. Is autem valde strenuus habebatur. Eum verò mimit cum quinque millibus & quingentis militibus, qui locum tuerentur, quò Calecutiensis transire cogitabat. Regni namque utriusque fines æstuario ingenti erant diuisi. Locus autem, quo Calecutiensis Cochimum contendebat, erat eiusmodi, ut æstu decedente, vado transire posset. Eò cum Calecutiensis exercitum perduxisset, continuo antesignanis vadum tentare præcipit. Sed ij non modò transitu prohibiti sunt, verum multos è suis amiserunt. Postera die Repelinensem Dynastam cum magno delectorum militum numero ad vadum misit, ut Naramuhimum è loco pelleret, ut posset reliquus exercitus sine ulla offensione traduci. Quod ut facilius fieret, multos parones instructos ad inferiorem æstuarij partem, ubi maior erat profunditas, non longè tamen a vado constitui iubet, ut suis auxilio esse possent, & sagittis hostes configere. Eo tamen die Naramuhimus multò acius repugnauit, maioremque numerum hostium interfecit. In his autem prælijs consi-

Laurentij Moreni Lusitani viri. lio Laurentij Moreni, viri valde strenui, plurimum utebatur, qui cum paucis Lusitanis, qui interesse poterant, eum fortiter adiuuabat. Cum hostes sæpius vadum aggredereutur, semper eorum, qui antecederant, strage repulsi sunt. Tandem per eos pagos, qui ad

Naramuhim victor. ditionem Timumparæ Regis pertinebant, distributi, ut vastitatem maximam Cochimienfibus inferrent, omni studio contendebant. Sed Naramuhimus omnibus locis occurrebat, & aut per se, aut per alios duces, quos idem sum mittebat, eorum impetum arcebat, & semper cum multorum hostium cæde victori-

am consequeretur. Cùm verò Calecutiensis animadu- *Dolus Ca-*
 uertisset, apertam vim illi minimè, vt cogitârat, proges- *lecutiensis*
 sisse, ad fraudem conuersus est. Itaque Cochimensem *Regis.*
 quæstorem, qui singulis propè diebus de gentis more
 militibus stipendia persoluebat, per internuncium ma-
 gnis muneribus atque promissis allexit, vt milites sti-
 pendio fraudaret. Quæstor pecunia corruptus, mor-
 bum simulauit, & in vibem se continuo recepit, edi-
 xitque militibus, vt qui stipendium sibi soluere cupe-
 ret, in vibem ad illum tenderet. Quo facto multi se in
 vibem conferebant, quos Naramuhimus continere
 non poterat. Quæstor solutionem de die in diem dif-
 ferebat. Hostes interim vadum minimè tentabant, vt
 Cochimenses negligentiores redderent. Postquam Ca-
 lecutiensis ad hunc modum milites dilapsos, & eos,
 qui remanebant, minus ad defensionem intentos a-
 nimaduertit, repente parones accedere, tormentis at-
 que telis hostes vndique propellere, suas copias vadum
 cum celeritate transire, Naramuhimque præsidia ma-
 gna vi percurrere iubet. Milites in Regis sui conspe-
 ctu, quod erat imperatum, incredibili alacritate con-
 ficiunt. Erat adhuc nox, cùm hæc gesta sunt, in qua
 per exploratoris & Quæstoris indicium cognouit Ca- *Prodisio.*
 lecutiensis, portum multorum militum discessione, &
 aliorum securitate minus diligenter asseruari. Ac-
 currit Naramuhimus. Sed cum hostium multitudi- *Naramuh-*
 nem & impetum sustinere non posset, fortissimè di- *mi cedes?*
 micans, sagittis confusus, occiditur. Eundem casum
 duo adolescentes illius cognati subiere. Ita enim
 mortui sunt, vt antequam caderent, virorum fortium
 officio fungerentur. Fuit magna cedes, & vtrinque
 multi grauissimè fauciati cadunt. Prælium cum an-
 te lucem incepisset, ad vesperum protrahunt. Co-
 chimenses fugæ se mandant. Calecutiensis primò *Cochimense*
 ferociter insequuntur, deinde tenebris impediti, ulte- *siu cladi.*
 rius victos persequi destiterunt. Triumpara huius
 cladis nuncio maximo animi motu conturbatus est.
 Voluit tamen vltimum belli casum experiri. Itaque

omnes copias, quas potuit, instruxit, & collatis signis
 eam hoste dimicauit. Exitus belli is fuit, qui solet esse,
 cum pauci timore perculsi & debilitati, cum maxima
 multitudine hostium, quos victoria confidentes atque
 nimis feroces effecit, re iam desperata congregiuntur.
 Ad hunc modum fusus Trimumpara, insulam quan-
 dam traiecit, & Lusitanos, quos secum habebat, in e-
 andem insulam transduci iussit: quos in illa ruina, tan-
 ta fide conseruauit, atque si illorum opera, quorum gra-
 tia in tantas calamitates inciderat, fuisset aliquando
 ab omni calamitatis acerbitate defensus. Calecutiensis
 legatos iterum ad illum in insulam misit, qui dicerent,
 se ei omnia redditurum, si vellet sibi Lusitanos, quos
 potestate continebat, tradere. Respondit, sibi regnum,
 atque adeò vitam eripi posse, fidem non posse. Hoc re-
 sponso Calecutiensis acerbius irritatus, urbem incendi
 continuò iussit. Deindè insulam oppugnare instituit.
 Sed insula erat situ atque natura egregie munita, & il-
 lis copiis, quas rex in eam transmiserat, facilè defendi
 poterat. Itaque Rex Calecutiensis cum in eam conare-
 tur inuadere, virtute militum fuit sæpè cum non me-
 diocri damno de conatu depulsus. Cum verò hyems
 aduentaret, obsidionem soluit, & Cochimum reuer-
 sus, locum fossa & vallo muniuit, in quo præsidia dis-
 posuit, eoq; animo indè digressus est, vt primo vere ad
 oppugnationem insulæ rediret. Multi cum Trimum-
 paræ fortunam afflictam post mortem Naramuhimi
 despicerent, à fide non illi solùm, sed nostris debita
 nefariè descuerunt. Inter quos duo Mediolanenses ex-
 titere, qui cum Gama in secundo illius in Indiam ad-
 uentu, permissu Regis Emmanuelis venerant. Ij reli-
 gionis immemores, ad Calecutiensem transfugerunt,
 multaq; detrimenta nostris intulerunt. Sed quo illorū
 perfidia, qui se Christianos ementiebantur, sceleratior
 extitit, eo fides illius barbari Regis clarius eluxit: quæ
 tanta fuit, vt pro hominibus parùm notis, cum quibus
 nullam communionem sanguinis, aut iuris, aut reli-
 gionis habebat, summo studio conseruandis, extrudi
 regni

*Cochimen-
 sis Rex vi-
 ctus aufu-
 git.*

*Summa fi-
 des Regis.*

*Mediola-
 nenses 2.
 ad Calecu-
 tiensem
 transfugi-
 unt.*

regni finibus, spoliari cunctis opibus, vitæ summum *Derebus*
 discrimen adire voluerit. Rarissimum profectò fidei *Soderij cir*
 atque probitatis specimen, sempiternæ memoriæ com- *ca Arabiã*
 mendandum. INTEREA verò Soderius in Arabi- *gestis.*
 am nauigans, cùm oram Cambaiæ legeret, incidit in
 quinque naues Arabum, multis opibus onustas, quas
 expugnauit, diripuit, & incendit. Indè in insulas dela-
 tus est, quæ paruo interuallo dissident à promontorio,
 quod Guardasum appellant, neque procul ab aditu si- *Guarda-*
 nus Arabici distant. Appellantur insulæ Curia, Mu- *sum pro-*
 na. Ibi naues reficere instituit. Saraceni insulas incole- *montoriũ.*
 bant, qui nostros hospitaliter acceperunt, & omnia, *Curia, Mu-*
 quæ ad victum pertinebant, pretio tolerabili eis suppe- *ria, insule.*
 ditauerunt. Erāt enim aratores, & à bellandi studio ni-
 mis abhorrentes. Cum autem cernerent, nauem Petri
 Ataidæi in terram, vt per otium compages obstrui, &
 oblini possent, subduci (laborabat enim, & aquam ni-
 miam accipiebat) ad nostros adeunt, atque monent, nè
 diutius in eo loco morentur. Nam initio mensis Maij
 omnes naues Septentrione vehementissimo ad littus
 iactari & allidj, nullaque ratione exitium vitæ posse,
 si tempus illud exspectarent. Soderius monita contem- *Soderij per-*
 psit: & cum illi multis obtestationibus vterentur, & re- *tinacia gra-*
 liqui etiam Duces instarent, & dicerent, non esse negli- *uiter puni-*
 gendum consilium, quod tam facili negotio suscipi *ta.*
 posset: naues in alia insulæ parte, quæ pertinebat ad
 Austium, in aprico loco facillimè posse constitui: sta-
 tionis mutationem sine periculo fieri. mansionem, vt
 homines regionum permissimi iureiurando confirma-
 bant, esse nimis periculofam: Soderius tamen in insti-
 tuta sententia permansit. Qua quidem pertinacia Pe-
 tius Raphael, & Fernandus Rodericus Badarcensis, &
 Iacobus Petreius, trium nauium duces offensi, ab eo
 discesserunt pridie Kalendas Maij, & se in aliam insu-
 læ partem contulerunt. At Soderius in nauis animo cu-
 ris vacuo atque soluto consistebat, cùm subito coorta
 Septentrione tempestas naues ad littus eiecit, & allisit:
 tantique fluctus extiterunt, vt omnes fermè, qui in na-

*Vltio in So-
derium di-
mina.*

uibus erant, interirent : inter quos Vincentius Soderius, & Blasius Soderius illius frater fluctibus obruti sunt, & illorum cadauera in litus cum reliquis eiecta. Diuino autem iudicio factum existimabatur, vt non modò Soderius eo genere mortis interiret, sed ne particula quidem prædæ, quam ceperat, colligi posset. Fractis enim nauibus, cum funes, armamenta, mali, dolia, tabulæ, multæque res eiusmodi fluctibus eijcerentur, non tamen aurum ex præda, nec aliquid quod esset pretio dignum, neque arcæ, in quibus lautissima supellex asseruabatur, vnquam comparuerunt. Tres illi Duces, qui vim tempestatis effugerant, ea sedata, ad locum, vnde fuerant a Soderio digressi, reuertuntur. Ataidæus eo quòd in terra considerat, cum suis euasit. Naue illius infecta, fuit is à reliquis Ducibus in locum Soderij constitutus, qui clausi præfesset. Duces inter se consultant, quid optimum factu sit. Omnium sententia hæc fuit, Soderios fratres perfidiæ pœnas exoluisse. Idcirco nihil a se, nec ad numinis placationem sanctius, nec ad nominis claritatem illustrius fieri posse, quàm naues in Indiam reducere, vt auxilium Trinumparæ, atque Lusitanis, qui cum eo manserant, afferrent. Itaque quamuis hyems esset, quoduis periculum adire minime dubitabant, dum illam nominis Lusitani maculam delegerent. Sed tempestatibus aduersis exclusi, ad insulam Anchediuam naues conuertere coacti sunt, vbi, quod reliquum erat hyemis, quando aliter fieri non poterat, transigerent, vt primo vere Cochimum intenderent. H O C anno peperit Regina Maria filiam, cui pater Emmanuel Isabelæ nomen imposuit, quæ postea Carolo Imperatori nupsit. Fuit eximia pulchritudine, magnusque virtutibus ornata : ad maximi status amplitudinem semper aspirauit, adeò, vt constantissimè affirmaret, se nisi maximo Reipublicæ Christianæ Principi nulla conditione nupturam. In huius anni fine Rex in oppido, quod Tomar appellatur, vbi sacerdotes militiæ Christi anplum & magnificum

• *Ducum So-
derij, dere-
rum sum-
ma consul-
tatio.*

*RES EV-
ROPEAE
Emmanue-
lis Isabelæ
filia nasci-
tur.*

*Concilium
ordinis e-*

ficum templum summa religione tuentur, concilium equitum eiusdem Ordinis indixit: & multa, quæ ad eam religionem constituendam pertinebant, sapienter instituit, moresque dilapsos ad seueriorem disciplinam reuocauit. Hoc eodem anno Alexander Pontifex Maximus vita functus est: & Pius non multò post, quam ad illud honoris fastigium euectus fuit, è corpore excessit, & in illius locum Iulius, natione ligur, fuit summo omnium Patrum consensu substitutus. Principio vero insequentis anni, Emmanuel multos homines religionis opinione præstantes, in Acthiopix partem, quæ Congo appellatur, misit, vt homines illos multò melius, quam à principio fuerant instituti, ad disciplinam religionis instituerent. Hæc regio est ultra plagam æquinoctiali circulo subiectam, ab eaque gradibus septem ad Austrum distat. Est admodum fertilis, varijsque frugibus & gregibus abundat, multisque fluuijs irrigatur. Regnum latissimis finibus continetur. Quemadmodum verò regnum illud fuerit ad Christi fidem conuersum, est altius à principio repetendum, vt melius intelligi possit, quàm singulæ consilio Rex Emmanuel studium ad gentis illius institutionem applicuerit. CVM Ioannes totam mentem in explorandis Aethiopix regionibus maritimis collocauisset, vt via, quæ ferret in Indiam, aperiri posset, factum est, anno a Christo nato, M. CCCC. LXXIII. vt quidam eques, vir acris animi, nomine Iacobus Canus, qui iussu illius oras Aethiopix perlustrabat, in fluuij altissimi & rapidissimi fauces incidere. Cum verò magnitudinem fluuij, & aquarum naturam perspiceret, fieri non posse suspicatus est, quin multæ gentes ad illius ripas haberent sedes atque domicilia constituta. In fluuium verò cum penetrare voluisset, paulum progressus, multos homines conspexit, reliquis Aethiopibus quos sæpè viderat, colore & capillo simillimos. Ij neq; timore vllò, nec ignotæ gentis insolentia perturbati, ad nostros accedentes, egregiam lenitatis & mansuetudinis speciẽ præ se ferebāt. Cum

*quitam
Christi.*

*Alexandri
VI Pont.*

mors.

RES A.

FRICA-

NAE.

Sacerdotes

in Aethio-

pæ regionē

Congum

misit.

Congire-

gionis situs

& descri-

ptio.

Conuersio-

nis Aethio-

pum Con-

genjium

occasio.

Iacobus

Canus. A-

ethiopie lu-

strator.

*Canis ad Regem
Con-
gessit muna
nera & le-
gatio.*

verò Canus eos, qui varias Aethiopiae linguas nouerant, iussisset cum illis loqui, nemo hominum sermonem intelligere quauit. Signis igitur agi cum illis coeptum est. Illi verò signis demonstrabant, esse Regem in illis partibus, opibus & potentia florentissimum: utremq; regiam, in qua se continebat, inde aliquot itineribus abesse. Hoc cum Canus intellexisset, eos promissis atque promissis allexit, ut certos homines ex illius comitatu deducerent. Per illos autem ea dona atque munera Regi misit, quibus gentes illas oblectari compertum habebat. His autem, quos misit, certum tempus praestituit, intra quod erant cum aliqua terrae clariore notitia reuersuri. Cum ij duplo maiorem moram facerent, quam Canus fieri posse crediderat, anchoris solutis quatuor ex illis, qui in nauem ventitabant, secum in Lusitaniam duxit. Erant autem illi homines nobiles & acuto ingenio praediti. Quos Canus in via sic diligenter instituit, ut cum ad Regem deducerentur, iam multa Lusitana lingua explicare possent. Eorum ingenio Rex mirifice delectatus est, hominesque donis & muneribus affecit, Canusque praecipit, ut sine cunctatione in eam rursus terram nauigaret, & homines cum muneribus ad regem continuo reduceret, cumque admoneret, ut CHRISTVM summum Deum vniuersaeque naturae parentem coleret. Rediit ad eundem locum Canus, vnumque ex illis Aethiopibus, quos secum duxerat, ad Regem misit, qui nomine illius postularet, ut sibi mitteret eos Lusitanos, qui apud illum versabatur, secus similiter sine mora remissurum eos tres, quos interim retinebat. Esse sibi ulterius progrediendum, quod postquam, iussus à Rege suo fuerat, perficeret, se continuo rediturum, ut illum conueneret, & mandata Ioannis Regis exponeret. Rex per viam à Ducibus suis Lusitanos statim remisit, illis recepat, Canus tres illos Aethiopes missos fecit cum muneribus, quae Ioannis nomine ad Regem deferrent. Rex & muneribus & suorum praedicatione, qui Ioannis virtutem & magnificentiam in caelum laudibus efferebant, in ipsius

*Ioannis Lu-
sitaniae Re-
gis ad Con-
gessit muna
nera & le-
gatio.*

Ioan-

Ioannis studium acriter incitari cœpit. Cū verò Can⁹ *Canicum*
 post alias oras diligenter exploratas, ad locum eundē *Rege Con*
 reuertisset, nullam moram interposuit, quin ad Regē *genſi con-*
 adiret: a quo fuit nimis honorifice acceptus. Deinde *greſſus.*
 cū multa de Ioannis Regis statu, de moribus I uſita-
 næ nationis, de legibus & institutis percunctaretur, tū
 de Chriſtiana religione diligenter inquiebat, & pau-
 latim ad illius studium animo propendebat. Canum
 ramen dimiſit, & cum illo ſtatuit, vt rediret vnus ex il-
 lis, quos Canus Olyſipponem duxerat, nomine Zacu- *Congenſis*
 tem, cum legatione, cuius hæc erat ſumma, vt à Ioan- *ad Luſita-*
 ne contenderet quantum poſſet, & per Deum, quem *nia Regē*
 colebat, obteſtaretur, vt in illius regnum mitteret ſa- *legatus pro*
 cerdotes, quorum diſciplinis poſſet ille cum toto re- *obtinentis*
 gno ad veriſſimi Dei nouitiam peruenire. Canus cum *Sacerdoti-*
 Legato & aliquot pueris nobilibus, quos Rex in eum *bis.*
 finem in Luſitaniam mittebat, vt Chriſtiani fierent,
 & cultum animi caperent, ad Ioannem reuerſus eſt, &
 magnā ebullit vim, cum ſtragulis & veſtibus ex palma-
 rum folijs contextis, illi nomine Regis Congenſis ob-
 tulit. Rex hoc nuncio incredibilem in modum læta-
 tus eſt, eò quòd videret aditum apertum, ad Chriſti di-
 ſciplinam in terris illis latiffimè propagandum. Lega-
 tus cum pueris plus duobus annis in Luſitania com-
 moratus eſt, vt melius & linguam, & religionis Chri-
 ſtianæ diſciplinam perciperent. Cū vero iam omnes
 eſſent luſtralibus aquis expiati, Chriſtice uenomen Sa-
 cramento proſeſſi, Ioannes tres naues inſtruxiſſit, qu-
 bus Gonzalum Souſam, virum inſigni nobilitate, præ-
 fecit, quibus tam legatus, quam pueri veherentur. Mi-
 ſit præterea cū illis ſacerdotes religione præſtantes,
 cum ſacris vaſis & inſulis, & Chriſtianæ religionis in-
 ſignibus, qui gentem ſacris ſanctiſſimis expiarent, &
 ad diſciplinam Chriſtianæ pietatis erudirent. Cū ve-
 ro eo tempore peſtis Vibem maximè infeſtam redde-
 ret, illius contagione ſaſtum eſt, vt poſtquam è portu
 ſoluerunt, peſtis multos in eo curſu conficeret, inter
 quos Gonzalus Souſa fuit. In cuius locum Rodericus

Clasſis cō-
legatis ad
Chriſti fi-
dem in Ae-
thiopiam
invehendā
miſſa.

Soufa, qui erat illi sanguine coniunctissimus, consensu
 omnium successit. Postquam naues eò, quò tendebâr,
 appulsæ sunt, & omnes in terram, qui erant ad Regem
 profecturi, descenderunt, tantis cantibus, tantaq; signi-
 ficatione eximie cuiusdam voluptatis accepti ab om-
 nibus fuere, vt syluæ etiam atque nemora lætari viderentur.
 Qui primus omnium ad Christi nomen adiunctus fuit, erat Regis patruus, qui terras lætissimas império tenebat: cui fuit nomen Emmanuelis impositum.
 Audierat enim esse in Lusitania Principem summis virtutibus ornatum, Regis ipsius fratrem patrualem, qui Emmanuel vocabatur, & ea de causa nomen illius sequi constituit. Hic tanto studio religionis disciplinam excepit, vt satis appareret, illius mentem esse radijs diuinæ lucis illustratam. Duces autem cum innumerabili hominû multitudine de more gentis instituta, Regis ipsius iussu, obuiam nostris prodire. Omnia interim tympanorum & buccinarum cantibus & hominum vocibus personabant. Postquam ad Regem ventum est, Soufa illum vt Regem salutauit, & ille vicissim Soufam more & instituto suo honorificè assimè recepit. Postquam verò Soufa legationis summam exposuit, & ille gratias summas Ioanni Regi, verbis amoris eximij significantibus egit, à Soufa postulauit, vt facias vestes, & alia, quæ ad religionis cultum pertinebant, quæ adhuc erant inuoluta, explicari, & in omnium conspectu proponi iuberet. Tum singula contemplari, & cum veneratione suscipere, & vehementer admirari, & religiosos homines intueri. Cum verò Crux sublata fuit, omnes qui aderant, cum viderent nostros flexis de more genibus in terram procumbere, idem fecerunt. Rex neque singula quæque inspiciendo, neque de illorum vîsibus inquirendo satari poterat. Quæ autem à religiosis dicebantur, memoria firmissimè continebat, & Reginæ deinceps luculenter enarrabat. Fuit statim constitutum, vt templum ædificaretur. Quauis autem lapides è longinqua regni parte fuisse conuecti, tanta tamen celeritate propter flagran-

*Congensu
 de Lusitania
 ne classis
 aduenit
 gaudium.
 Congens
 Regis pa-
 trui sit
 Christianus.*

*Qua pom-
 pa Lusitani
 in Aethiopia
 sint excepti.*

*Soufa cum
 Rege Congens
 colloquium.*

Crucis veneratione.

*Studium
 erga pietatem
 Christianorum
 singularare.*

, tulli-

tissimum Regis studium, & innumerabilē multitudinem, quæ operas vigilantissimè dabat, ædificari cœper, ut intra breuissimum temporis spacium absolutum, & Sanctæ Crucis nomine consecratum fuerit. Dū hæc geruntur, eam finitima nuncius alatus, gentes illi subditas, quæ insulam in medio ingentis lacus sitam incolunt, quam fluvius nomine Zairus efficit, ab illius imperio descendisse, finitumisque terris non mediocrem populationem crebris incursionibus intulisse, illarum impetum & audaciam per se comprimere & vindicare constituit. Antequam vero proficisceretur, sacris aquis expiari, & nomen Christi profiteri voluit. Quod similiter Regina, & aliquot viri nobiles effecerunt. Is Ioannes appellari voluit, Regina vero Leonora, ut fluvium, quo circa Reges optimos erant incolenti, nominibus indicarent. Tradidit illi vexillum Sousa imagine Crucis illustratum, illumque admonuit, ut consideret, se virute Crucis victoriam de hostibus adepturum. Is fiducia nominis Christiani subnixus, hostes, primo impetu profligavit, multoque celerius, quam potuisset quiquam suspicari, bellum confecit. Domūque reuerfus, Soufam cum multis amonis signis dimisit. Soufa vero non modo religiosi homines, qui munus institutum peragerent, sed alios etiam, qui terram peragrarent, & lacum illum ingentem, quem diximus, explorarent. & terræ situm & latitudinem, & mores hominum cognoscerent, reliquit. Post Soufam discessum, venit Regis filius natus maximus e regni finibus in quibus bellum contra hostes finiamos gerebat, ad patrem, operamque dedit, ut antiquorum flagitiorum sordes aquis sacris elueret, & fidem Christi reciperet. Assumitque nomen, propter Alionsum Ioannis Regis filium, viiupavit. Multaque viri nobiles similiter Christiani effecti sunt. Magna præterea multitudo undique confluxerat, ut ipsæ sacris aquis expiata, nova cælestis viæ luce frueretur. Qui erant recepti, incredibili sanctia efferebantur, & Christianorum numerus in dies argebatur. Sed his tam

Zairus fluvius.

Congenſis Rex vna cum Reſina & multis alijs baptizatus.

Miraculoſa victoria

Maximus natus Regis Congenſis filius Christi baptizatus.

Fidei Christianæ per Congenſem Regem necessitas.

ſubſtituta.

salutaris atque repentinæ conuerſionis initijs ſempiternus hoſtis generis humani magna contentione re-
Perſecutio in Chriſtiana nos. pugnavit. Ad eamque rem gerendam alium Regis filium, nomine Panſum Aquitimum, qui à Chriſtianæ religionis ſacris vehementer abhorrebat, inſtigavit, ut patrem à ſtudio religionis auerteret. Facinus eſſe indignum clamitabat, inſtituta patriæ deſeri, Deorum ſimulachra conuelli, ſana, quæ fuerant ad illum diem ſanctiſſima, violari. Ad hæc, Rex moleſtiſſimè ferebat, eſſe ſibi per homines religioſos concubinis interdictum, nec uſum illi niſi tantum vnius vxoris legitimæ concedi. Et ipſæ mulieres cum cerneient ſe Regis coniunctione deſtitutas, & de honore, in quo fuerant, deiectas, Regem per ſe & per regni Proceres ſolicitabant, & ut eum à ſententia deducerent, maximo opere contendebant. Accedebant augures atque venefici, qui apud gentem illam in ſummo honore fuerant, qui minas à dijs proponebant, diraque ſupplicia denunciabant illis, qui à priſtina religione deſciuiſſent. Cum vero Alſonſus ſumma vi perditis hominum impurorum conatibus obſtiſſet, acerbiffimum patris odium in illum concitauerunt: in eamque fraudem Regem impulerunt, ut crederet, ſibi à filio inſidias comparari. Itaque eum in ultimos regni fines relegauit. Et quantum ſcelerato filio indulſit, tantum de religionis Chriſtianæ ſtudio remiſit. Sed cum fraudes detectæ fuiſſent, Rex filium in priſtinum honoris gradum cum amplificatis opibus reuocauit. Is autem inſinctus diuini ſpiritus ap-
Idolorum cultus à Congerſis Regis filio prohibitus pulſu, in terris ſibi à Patre commiſſis capite ſarxit, ſi quis ſimulachrum aliquod fallaciſſima religione dedicatum domi contineret, aut ei aliquo in loco ſupplicaret. Hac re nunciata, magnus hominum motus factus eſt, multique contra illius ſtatum cum ſiatre coniurauerunt. Pater illum euocauit ut admoneret, nè tumultum excitare velleret, & ab ea ſententiâ deſiſteret. Sed is cum ſe negotijs innumerabilibus impeditum eſſe diceret, nec ad patriam ire, neque decretum reſcindere villo pacto voluit. Ita multi ab illo ad fratrem deficiebāt.

Interim

Interim pater cū esset & senio confectus, & morbis opprēssus & impeditus, è vita paulatim discedere videbatur. Cū multi Alfonsum certiorē de valetudine patris efficerēt, & eum accerferent, vt fratris, qui copias ad occupādum regnum comparabat, scelerī resisteret, ille tamen quādiu de morte patris certus esse non potuit, venire non est ausus. At vbi illum vita functum esse recevit, nocte (sic enim mater illum, vt faceret, admonuerat) in vibem ingressus est. Postero die conuocatis illis regni Proceribus, quibus multum fidebat, in modici campi planicie, quæ ante regias ædes erat, orationem habuit, qua ius hæreditatis, quod obtinebat, & humanitatem, qua suis consulebat, & fidem, qua erant illi omnes obligati, prudenter exposuit, & ad fidem & officium omnes cohortatus est. Illi, quod faustum felixque esset, Alfonsum Regem continuò salutant, eic; musicorum instrumentorum concentib. & maximis clamoribus de regni maiestate & amplitudine gratulātur. Id frater cū accepisset, cū iam magnas circum se copias haberet, duplicem aciem instruxit, & in fratrem recta contendit. Alfonsus p̄reuiquo militum numero stipatus erat. Quos tamen ad spem victoriæ vehementer excitauit, adhortatusque est, vt firmissimè cederent, cæleste auxilium eis minimè defuturum. Facillimeque maximos exercitus à paucissimis hominibus Christi ope defensis profligari. In eoque loco fratrem expectauit. At frater magno cum impetu in eum inuehitur, tantaque erat sagittarum copia, vt in nubis modum vmbra efficere videretur. At Alfonsus quanuis fortiter dimicaret, omnem tamē spem habebat in Dei præsidio collocatam. Itaque maximis vocibus Christi numen inuocabat, & opem Apostoli Iacobi (quod Hispanos facere in bellis acceperat) implorabat, & has voces magna cōtentione identidem repetebat. Nec illum spes in Christo reposita fefellit. Hostes enim subito timore percussi, terga verterunt. Et cum p̄ima acies se in fugam conijceret, secundam aciem impressione facta perturbauit, atque similiter fugere compulit. At frater

*Alfonsus.
Congenfi
regno man
gratus.*

*Præliū in
ter fratres*

*Victoria
diuinitus
concessa.*

exani-

exanimatus metu, cum in sylvas se abdere voluisset, in cippum incidit (sic enim appellant instrumentum, ad feras capiendas in sylvas appositum) & ibi captus est cum Duce, quem secum propter virtutis militaris opinionē coniunxerat. Is Dux cum se captum animadverteret, misit ad Regem, qui diceret, se mortem minime deprecari, quam se meruisse iudicabat. Hoc tamen per illum summum Deum, quem Rex ipse colebat, orate, nè se pateretur ad supplicium trahi, antequam Christianus fieret. De vita hac exigua melius innumerabilibus circumvallata minimè sollicitum esse ab illa vero sempiterna nè prorsus excluderetur, id maxime formidare. Addidit præterea, tantam hominum multitudinem a tam paucis hominibus nulla ratione vinci atque superari potuisse. Sed se magnam militum copiam in equis insidentem, & crucibus insignitam, tantæque luce splendens, ut omnium oculos perstringeret, in præregis divinitus missum conspexisse, cuius metu perterritus, terga repente dare coactus sit. Quare se minime dubitare, solius Christi numen esse summa fide colendum, & sempiterna prædicatione celebrandum. Alfonsus verò non modò pro illius postulato satisfecit, sed etiam vinum conferuavit, fidelique illius opera multis in locis usus postea fuit. At scater partim ex vulneribus, quibus in præcipitima percussus fuit, partim ex dolore intra paucos dies mortuus est. &, quod fuit multo funestius, nulla ratione potuit a suscepti sceleris & impietatis pertinacia dimoveri. Alfonsus vero in regni possessione constitutus, multas victorias de hostibus Dei propitio numine consequutus est. Tantoque studio religionem Christianam coluit, ut non plus tempore in Reip. negotiis gerendis, quam in subditis ad cultum pietatis incitandis consumpserit. Habebat præterea frequentes ad populum conciones de iustitia & pietate, de iudicii diuini seueritate, de sempiterna vita præmijs, de Christi disciplina, & sanctorum hominum, qui vestigia illius sequuntur, exemplis. Quando denique mansit in vita, regnum perpetuò in Christianæ pietatis offi-

Dux captus ante mortem Christianus fieri flagitat.

Subsidium Congenitum regi diuinitus missum.

Alfonsi singularis pietas.

cio, cum singulari probitatis & iustitiæ laude continuit. Emmanuel igitur cum tãto ardore religionis studium in illis partibus excitari conspiceret, cum esset ipse natura, & studio, & disciplina, cupiditate religionis incensus, id quod fuerat à Ioanne Rege feliciter institutum, ut perfectum & absolutum cerneret, elaboravit. Itaque anno a Christo nato, MD IIII. homines sanctissimis literis eruditos, & religionis laude *ANNVS* præstantes, in illas partes misit. Multos præterea ludorum magistros, qui scholas aperirent, & pueros literis *à Christo nato*, & artifices etiam multarum artium eò *summa Christianæ religionis summum studium.* militer mittendos existimavit. Multas præterea sacras vestes, partim aureas, partim sericas, multos libros Christianam disciplinam, & sacrorum omnium rationem, & Christi vitam, & hominum sanctorum exempla continentes, argenteos præterea calices sacrificijs dedicatos, & Cruces argentæas, & thuribula, & omnia denique, quæ tam ad Christi disciplinam tradendam, quam ad sacra ritè procuranda pertinebant, in naues imponi iussit, ut facilius gentem in fide suscepta confirmaret. Ad hæc, sacerdotibus, & reliquis omnibus, quibus onus lustrandæ illius regionis imposuit, stipendium, & comitum largè atque munifice suppeditati præcepit. Cum autem in his rebus omnibus maximos sumptus faceret, nullum tamen sibi studiū & emolumentum, quibus Regiæ opes amplificari possent, sed diuturnum tantum atque sempiternum inflammatio studio proponebat. Cum autem homines religiosi cum muneribus sacris a Rege missis in eas oras pervenirent, magna repente hominum multitudo confluit, ut eos humeris suis tollerent. Omnes, qui conveniant, homines religiosos venerabundi suspiciebant, & quasi cælo delapsos intuebantur. Rex eos valde amanter accepit, Emmanueliq; pro tanta benignitate felicitatem sempiternam precatus est. Multi verò certatim ad illos undique conveniebant, ut Christo nomina darent, & sacro fonte abluti, in novum vitæ *Rex inter præti* gressus ingrederentur. Et quia neque sacerdotes im-

quant

catechista munere fungitur. guam eorum nouerant, neque plebs Portugalensem linguam intelligebat, Rex interpretis officioungebatur, & quod ab illis acceperat (iam enim nostram linguam probè tenebat) habita concione suis enunciabat.

Egit Emmanuel præterea cum illo per literas, ut filios suos in Lusitaniam mitteret. Se namque datum operam, ut non Latinis tantum literis, sed etiam maximarum artium disciplinis erudirentur. Ita factum est, ut non solum Regis filij, sed multi pueri nobiles Olyssipponem venirent, & Emmanuelis sumptibus alerentur, & omnes artes homine libero dignas acciperent. E quibus aliqui, qui sese sanctis literis impensè dediderant, in Aethiopiam reuersi, multos mortales ad CHRISTI Ecclesiam & concionibus & virtutis exemplis aggregarunt. Opera denique Emmanuelis hoc tam præclarum opus absolutum fuit. Hoc anno cum nullo modo studium Indiæ retinendæ intermittendum arbitraretur, classem magnam instruxit, cui præfecit Lupum Suarium Aluarengam. Quid verò ab illo actum in India fuerit, suo loco dicemus. Nunc verò consequens est,

RES INDICÆ. ut, quid Albuquerqueis acciderit, aperiamus. Alfonso Albuquerqueis octo diebus antequam Franciscus Albuquerqueis soluere posset, Olyssipponem profectus est. Franciscus tamen prius in Indiam peruenit, atque cum duabus tantam nauibus in Anchediuam insulam delatus est. Nicolaus Coelius, cui altera nauis erat attributa, simul cum illo ad eandem insulam nauem constituit.

De Albuquerqueis in India rebus gestis. Tertius Dux, cui nomen erat Petrus Vascius Vega, vel fluctibus, vel flammis, vel quouis alio casu (certum enim sciri non potuit) miserabiliter atque sumptus fuit. Ibi verò Albuquerqueis cum Petrum Ataideum, & reliquos Duces, qui cum illo erant, offendisset, intellexit, quo modo Soderij perierant, & Cochimensis Rex è regno Calecutiensis viribus eiectus fuerat. Hoc autem cum accepisset, minimè cunctandum ratus, quamvis adhuc hyems vigeret, Cananorem cum illis sex nauibus petere contendit. Quatuor enim illas, quæ in Anchediuæ portu consistebant, duabus suis adiunxit. Rex

Petri Vascii reigæ interitus. Cana-

Cananoris illi Timumparæ aduersum casum, & nimis afflictam fortunam vberius enarrauit. Inde igitur cū celeritate profectus, in insulam, quæ Cochimino adiacet, nomine Vaipinum, vbi adhuc Timumpara se continebat, accessit. Nostri cū naues aspicerent, incredibili lætitia affecti sunt. Rex ipse contineri non potuit, quin Portugaliæ sæpè maximis vocibus inclamaret, & in ducum complexum iueret. Nostri vicissim illum ad spem pristinæ fortunæ confestim recuperandæ magnis clamoribus excitauit. Nalces Calecutienses, qui erant Cochimino in præsidio, continuo vibem præ metu reliquere. Iam hoc tempore Odoardus Pacificus, qui cū Alfonso Albuquerque Olyssipone profectus erat, nauem suam ad eas oras appulerat, & se cum Francisco Albuquerque coniūxerat. Franciscus Albuquerque vbi Regis fidem conlaudauit, ei que Emmanuelis nomine gratias egit, cum videret illum ex laetitia, & rei humanæ difficultate vehementer implicatum, præter alia dona atque munera, decem milia ducatorum ex Emmanuelis pecunia donauit. Tunc hoc donum non modo propter temporis illius angustias Timumparæ gratissimum, veram & omnibus magnam admirationem iniecit. Reges enim Indi quauis elati & insolentes natura sint, & opes magnas habeant, tenuissimo tamen victa contenti, & ad rem nimis attenti sunt. Cū igitur illius rei fama cū ad alios Reges, tum ad Calecutiensem perlata fuisset, obscuruit. Eo die Albuquerque nil illorum in tantis rebus procrastinandum existimabat. Timumparam Cochimum tran-ducit, & illum Regis Emmanuelis nomine in vibis atque regni possessione constituit. & ne suos oro torpere, & a nos hostium confirmare sinelet, in aliam insulam Cochimino oppositam, cuius Princeps a Cochimese ad Calecutiensem discedat, iunxit, hostesque inopinantes aggressus, dissipauit, multos, & ex his occidit, & aliquot oppida atque vias exussit: & Cochimum continuo reuersus est. Postera die in aliam insulam traiecit, quæ similiter ad additionem Timumparæ pertinebat,

Vaipinum insula.

Cochimino sitis erga Lusitanos amor.

Odoardus Pacificus.

Munera Cochimino regi data

Trimum para in regnum re-stitutus.

*Pugna cū
Calecutiē
sibus.*

*Lusitano-
rum victo-
ria.
Repelinū
insula.*

*Repelinen-
ses victi.*

*Arx Co-
chimi quā
do & à
quo condi-
ta.*

illiusque princeps se eodem crimine defectiōis alligā-
rat. At Princeps habebat in armis ad tria millia fortiū
militum, & multi parones Calecutienses armis & mi-
litibus instructi, vt illi opem afferrent, circum insulam
versabantur. Hic Albuquerqueius ita Duces distribuit, vt
Paciecus cum paronibus in mari congregederetur. Coe-
lius verò, & Antonius Campensis, & Ataideus in acie
prima cum hostium copijs dimicarent. Paciecus hosti-
um classem inuasit, paronesque partim depreffit, par-
tim in fugam coniecit, multosque ex hostibus & ferro
& flamma consumpsit. Reliqui duces in insula primo
impetu hostes fundunt, & vallum, quo Principis ædes
septæ fuerant, reuellunt, & in ædes irrumpunt, ipsū-
que Principem interficiunt, & ædes inflammant: eodē-
que die, parva victoria, reuertuntur. Postridiē verò ad
aliā insulam, nomine Repelinum, Albuquerqueius na-
ues accedere iussit. Illius Princeps idem in se scelus ad-
miserat. Timore igitur admonitus, nē idem cum reli-
quis proditoribus supplicium subiret, magna vi se ad
resistendum comparabat: Naurumque duo millia sub
signis habebat. Ad littus igitur, vt nostros aditu prohi-
beret, accessit. Fuit ibi acriter vtrinque dimicatum.
Sed hostes tandem in fuga salutem ponere coacti sunt.
Nostri illos vsque ad maximum insulæ oppidum in-
secuti fuerunt. Ibi cū insulæ Princeps rem in extre-
mum discrimen inductam cerneret, suos à fuga colle-
git, instructaque rursus vt potuit, acie, fortissimè repu-
gnauit. Redintegrato prælio, fuit vtrinque summa cō-
tentiōe cerratū: sed hostes in fugā versi tandē sunt. No-
stri cū multos occidissent, & reliquos ex insula præcipi-
tes eiecissent, insulam diripiendā Triumparæ militi-
bus concessere. Hoc facto, oppida atq; pagi Albuquer-
cij iussu incensi, & exusti sunt. His rebus gestis, Albu-
querqueius Regem iam lætissimo rerum successu recrea-
tum adit, ab eoque petijt, vt faceret sibi potestatem
arcis adificandæ, qua & Lusitani possent pericula ab
hostibus intenta propulsare, & statim ipsius Regis mul-
tò fa-

rō facilius à Calecutiensis immanitate tueri. Rex id fa-
 cillime concessit, dixitque, quod viueret, & dignitatem
 recuperaret, & contra hostis improbilissimi conatū mu-
 niretur, id totum sibi esse, & illi, & Regi clauissimo, &
 Lusitanorum virtuti in acceptis referendum. Proinde
 si illi videretur, arcis illius ædificationem ex re Emma-
 nuels Regis esse, velle se sumptum omnem suppeditare. *Arcis sunt*
 Itaq; locus ad eam delectus fuit valde opportunus.
 Erat enim editus, & maris illius angustius imminebat.
 è quibus, quoties Calecutij Rex bellum nauibus infer-
 re conaretur, nostri illum facile aditu prohiberent.
 xxvij. die Septembris anno M D III. arcis fundamen-
 ta iacta sunt. Magnaque hominum multitudo Regis
 iussu operas perpetuò nauabat. Neque Lusitani quidē
 sese à labore, vilius vel nobilitatis, vel ætatis excusatio-
 ne defendebant, quamuis eos Rex ab opere auertere co-
 naretur. Quadriduum iam fuerat in arce ædificanda
 consumptum, cum Alfonsus Albuquerqueius Cochimū
 peruenit. Multiplicatis igitur operis, arx ad summum
 peruenit, & absoluta tandem fuit. Deindē, re prius
 deliberata, Albuquerqueius cum reliquis ducibus, & a-
 liquot Tumumparæ militibus, in oppida, quæ ad Re-
 pelinensem Dynastam pertinebant (qui, vt dictum
 est, a Tumumpara rebellarat) se contulit. Ea verò vi-
 ginti passuum millibus Cochimo distabant, erantque
 a fluminis ripis, quod in æstuarium influit, non ma-
 gno interuallo distincta. Nostri igitur scaphis & paruis
 nauigijs egressi, impromiso hostes adiungunt. Multos
 incitant, reliquos fundunt fugintq;, & vastitatem,
 & populationem eorum rebus inferunt. Huius stitigis
 fama celeriter ad omnes vicinos peruenit. Rem nam-
 que esse in magno discrimine, sublato clamore signi-
 ficant. Qui clamorem excipiunt, rursus vt alios ad au-
 xilium excitent, eadem significatione clamoris vtuntur
 & sic fit, vt partim nuncijs ad eam Rem missis, par-
 tim clamoris successione continuata, intra breue tem-
 pus magna militum copiae congregari soleant. Tunc
 igitur supra sex millia eorum, quos Naires appellant,

*Impetum
 Repelinen-
 ses.*

*Non nunc
 cij mitten-
 di, & mi-
 lites eno-
 candira-
 tio.*

*Paciceps
riculum.*

ad auxilium suis afferendum repentè prouolârunt , & in nostros impetum fecerunt. Nostri ordine instructi cedere paulatim incipiunt. Illi tamen nimis ferociter instabant, & nostros grauissimè premiebant neque solum telis & iaculis eminus, sed strictis etiam gladiis dimicabant. Quod si per ordinem, quo Lusitani erant instructi, non fierisset, magna tunc clades accepta fuisset. Sed cum nauigia non procul abessent, & a nostris nullus tumultus excitaretur, omnes se, magno tamen cum labore, & vitæ discrimine, in scaphas & nauigia receperunt. Odoardus tamen Pacietus cum scapham suam (suorum namque temeritate a loco deducta fuerat) minime reperiisset, magnum periculum adiit. Hostium namque multitudo illum circumfletit, vt, antequam subsidium afferi posset, opprimeret. Ille tamè cum esset acer & strenuus, eorum tantisper impetum insita virtute repressit, dum Albuquerqueij, periculo, in quo is versabatur, animaduerso, subsidio occurrerent. Itaque omnes recepti, se Cochimum contulerunt. Tuè re in prælio octo tantum vulnerati, nemo autem occisus. Ex hostibus magna multitudo cecidit: septem patrones in fluuiio capti, & quindecim incensi sunt. Insequenti nocte (nec enim ardor animorum, qui in Ducibus inerat, militibus vllam quietis facultatem dabat) vt alios pagos Dynastiæ Repelinentis eueherent, in scaphas atque nauigia conscenderunt. Alfonso Albuquerqueius reliquos antecedeat. At hostes in armis excubabant. Itaque conferti, summa contentione resistunt: duos occidit, viginti conuulserunt. Alfonso Albuquerqueius inopinato casu distinetur, neque quomodo tantæ multitudini resistat, neque quo pacto retrocedat, rationem inire potest. Quod tamen erat vii fortis officium, acriter dimicandum statuit, vsque eò, dum reliqui Duces opem afferrent. Sic ad primam lucem imperum hostium sustinuit. At Franciscus Albuquerqueius cum cæteris Ducibus sese è scaphis eiecit, & incredibili celeritate ad locum, in quo pugna committi cœperat, se contulit. Illorum aduentu nostris animus

*Alfonso
Albuquerque
cuius discrimen
fortiter propellit.*

nimus additus fuit, & hostes iu fugam cōiecti, magna-
 que eorum pars ferio concisa, & pagi flammis exusti. *Cambala*
 Eodem die aliam insulam, nomine Cambalam, ag- *Insula.*
 gressi sunt, ubi supra septingentos homines interfece-
 runt. Neque his rebus contenti, in terras alias ad di- *Lusitano-*
 onem Calecutiensis Regis pertinentes ingressi, homi- *rum præ-*
 num suagiem ediderunt, & populationem maximam *claræ vi-*
 intulerunt. Sed cum supra sex milia hominum ad co- *ctoriæ.*
 rum impetum repugnandum conuenient, agie repul-
 si sunt. Odoardus interim Paciecus triginta & quatuor
 patrones Calecutiensis Regis, qui aditum in portum
 Cochimi mercatoribus intercludebant, superauit, &
 fugere compulit. Post has calamitates hostibus illatas,
 cum mercatores Cochimum piper, & alia aromata in
 Coclamensem portum conuehere non auderent, vi-
 sum est Alfonso Albuquerque Coulamum petere, ut *Coulamæ*
 ibi tres menses oneraret. Ciuitas erat omnium prisca *ciuitas. e-*
 temporibus in regionibus illis & amplissima & opu- *ius descri-*
 lenissima. Sed postquam Calecutium a mercatori- *ptio & gē*
 bus frequentari, & opibus augeri cœpit, magna Coula- *tis mores.*
 mensis imperum inclinatio facta est. Coclimo abest cir-
 cite quadraginta & octo passuum milia. ad ortum So-
 lis spectat. Nauigatio est tutissima secundum flumen,
 nisi cum propter fluminis angustias, insidiæ ab hosti-
 bus ab utraque parte in ripis collocantur. Flumen e-
 nim est vade profundum: cum marinis enim aquis,
 quas accedens æflus inducit, commiscetur, portus est
 optimus. Ad decus, phœna, religio, mores, instituta sunt
 eadem ferme, quæ apud reliquos Malabares fuisse di-
 ximus. Gens est assueta præliis. concitenter enim bel-
 lum cum Rege Nasfinge gerit. Quamuis enim Nasfin-
 gæ regnum maxima ex parte laus Indiarum, quod spectat
 ad orientem Solem, occupet, cum tamen latissimum
 sit, ad confinia Solis occidentis extenditur. Rex maxi-
 mam temporis partem in viribus mediterraneis con-
 sumit. Coulamum vero regendum hominibus com-
 mittit, quos fide præstantes esse iudicat. Regio à Chri-
 stianis illis etiam colitur, qui Thomæ disciplinam *Christiano-*
rum D. Tho-
mæ disci-

*plinis im-
butorum
constantia*

*Templum
à D. Tho-
ma ædifi-
catum.*

*D. Thomæ
corpus, v-
bisit, &
quantifiat*

*Fœdus cū
Coulamen
fi Rege.*

*Pax cum
Calecutiē
fi mita, e-
iusque le-
gis.*

acceperunt, & in tanta temporum varietate, & regno-
rum commutatione, & aduersis rerum incidenti-
um casibus inuicta semper fide & constantia retinue-
runt. Est in ea vire templum peruetustum, quod
Christiani perhibent fuisse a Thoma ædificatum. A-
postoli autem corpus est in ora Regni Narsingensis se-
pultum, in templo, quod non a Christianis tantum,
sed etiam à Saracenis & reliquis gentibus sanctissimū
habetur. Fama namque constans est, vii illius diuini
meritis multa miracula diuinitus edi, & complures,
qui opem illius vel in grauissimis morbis, vel in rebus
afflictis implorabant, mirabiliter alleuatos, & maxi-
mis malis liberatos extitisse. Eo tempore, quo Alfon-
sus Albuquerque in eam urbem nauigauit, mulier
quædam vidua Regnum nomine filii, qui nondum æ-
tatem maturam ad regendum habebat, non segniter
administrabat. Fuit à ciuitatis Principib. qui nomine
Reginæ omnia, quæcunque vellet, se facturos ostende-
bant, valde honorificè receptus. Itaque oneratis ex sen-
tentia nauibus, & amicitia fœdere percussio, & traditis
regiæ fidei Lusitanis, qui erant gerendi negotij causa
Regis Emmanuelis nomine in ea vire relinquendi,
Cochimum reuersus est. Dum hæc geruntur, Calecutij
Rex animaduertēs, in quam fraudem fuisset Arabum
cohortationib. impulsus, magno silentio, ne Arabes fœ-
dus perturbarent, pacem cū Lusitanis facere cōstituit.
Ad quam celerius constituendam, Naubeadarimi, quē,
vt dictum est, animi inclinatione in Lusitanum no-
men egregie propendere constabat, assidue cohortatio-
nes impellebant. Conditiones fœderis hæc fuerunt: Vt
omnes classēs, quæ erant in mare, belli cum Lusitanis
aut cum illorum amicis gerendi causa, deductæ, conti-
nuo subducerentur. Vt omnia bona Regis Emmanue-
lis, quæ tempore, quo Arius Cora fuerat interfectus,
Arabes, & reliqui eorum socij diripuerant, restitueren-
tur. Et pro illis Calecutij Rex certū piperis pondus in-
tia tempus assignatum persolueret. Ne Saracenis, qui
Calecutij negotiabantur, facultatem tribueret in Ara-
biam

biam nauigandi. Flagitabat præterea Franciscus Albuquerqueus, vt Mediolanenses, qui ad Calecutij Regē transfugerant, illi redderentur. Id solum Rex pernegauit. Turpissimum namque sibi fore iudicabat, si homines semel in fidem receptos proderet: reliqua omnia concessit. His ita constitutis, Naubeadarimus Crāganorem petiit, vt ibi bonam piperis partem appenderet, atque Pacieco, qui eo iussu Francisci Albuquerquei ad eam rem venerat, assignari iuberet. Accidit interim, cum iam bonam piperis partem Paciecus nauibus imponi iussisset, vt nauigium piperis onustum, quod Calecutiensis Regis erat, Cranganorem versus nauigaret. Id cum ad Iacobum Fernandum Corream perlatum esset, Albuquerquei iniussu misit, qui nauigium caperet, & Cochimum perduceret. Illi, qui erant in nauigio, cum se captos animaduertunt, indignum facinus esse clamitant, pacem inter Regē Portugalitæ & Regem Calecutij esse iam solenni fœdere constitutam. Et tamen post factam pacem, Calecutiensis Regis ministros atque famulos per vim à Portugalensibus capi, & piper regium diripi. Præterea piper illud Cranganorem conuechi, vt Portugalensibus traderetur, & Rex Calecutij citius fidem suam liberaret. Ne veilent igitur, quod erant sine cuiusquam iniuria confestim acceptum, cum tanta Regis offensione per vim à Regionum manib. extorquere. At Correa nihilominus in instituta iniuria fortissimè perseuerat, nauigiumque oppugnat: Naves sex occisi sunt, & multi præterea vulnerati. Ex nostris verò nō pauci vulneribus acceptis è prælio discesserunt, ita, vt non magnum piperis illius pondus, quod per vim & iniuriā direptū fuit, multorum sanguine constaret. Id vbi Naubeadarimus reperiit, a Francisco Albuquerqueo postulauit, vt Regi satisfaceret. Fœdas enim violatū fuisse, regisq; animū grauiter offensum, materiamq; datā hominib. qui pacem hanc turbare cupiebant, ad bellum acerbissimū temerè concitandū. Præterea turpissimū fore Lusitanis, si scelus, quod in alijs vindicare copabantur, in se ipsos

*Pax à Fernando Cor
rea viola
ta.*

*Naubeada
rim pro
pacis resar
cienda ad
Franciscū
Albuquer
cum ex
hortatio.*

admitterent. Iure enim visi fuerant Regi Calecutienſi bellum mouere, quòd noluiſſet in eos, qui facinus illud in cæde Arii Correx, & in opum regiarum direptione concuierant, animaduertere, & Emmanueli Regi ſatisfacere: cur igitur idem facinus à ſuis ſuſceptum inultum eſſe pateretur. Cur nõ aliquam Regi Calecutienſi ſanſtactionem daret, qua illius animus tã atroci iniuria ſtimulatus placari poſſet: Regem eſſe natura mutabilem, & inacundum, & Saracenis obnoxium, ita, vt eorum ſermonibus inductus, cum a noſtris nullam iniuriam accepiſſet, eas tamen illis clades, quas acceperant, intuliſſet. Quid igitur ſacturum exiſtimaret, poſtquam is iure bellum ſuſcipere videretur: Hoc & alia multa cum Naubeadarimus in eandem ſententiam repeteret, Franciſcus Albuquercius poſtulatã illius cõtempſit. Quo quidem crimine vel ſceles, ſi neglexit fidem, vel timiditatis, ſi non auſus eſt coercere hominis veſani temeritatem, laudes, quas fuerat adeptus, obſcurauit. Rex Calecutij ita grauiffima commotus, claſſem riuſus inſtruire, & delectum habere inſtruit, vt mari atque terra bellum Cochimienſi Regi atque Luſitanis inferret. Vbi id Trimumpara compertum habuit, a Franciſco Albuquercio enixe poſtulauit, vt ea ſibi præſidia relinqueret, quibus poſſet Calecutienſis impetus ab illius regni finibus propulſari. Indigniſſimum namq; uoſſe, ſe, cum propter Luſitani nominis ſtudiũ tam gẽui bello, quam erat illud futurum, premeretur, Luſitanorum ope deſituri. Id Albuquercius ſe facturum pollicetur. Sed id nãmque, vt par erat, præſtuit. Vnam enim tantum nauem cum duabus caracellis, quatum ſortem iam ſupra deſcripſimus, & alius paucum nauigium illi cum centum Luſitanis reliquit. Erant apud eum præterea alij quinquaginta Luſitani, ita, vt centum & quinquaginta tantum Luſitani ad tantũ belli molem ſuſtinendam com loco remanerent. His omnibus præfeſtus erat Odoardus Paciecus, qui ſumma voluntate prouinciã illam ſuſcepit, vt vitam, ſi ita opus eſſet, pro Chriſti gloria,

Franc. Albuquercij facinus inhoneſtum.

Albuquercij poſtulatã

Odoardi Paciecex iũ præſidium, & vias

ria, & Regis Emmanuelis dignitate profunderet. Interim venit Alfonsus Albuquerqueius Coulamo. Albuquerquei igitur Cochimo profecti Cananorem peruenire, quo in loco cognouit Alfonsus e literis Raphaelis Reineli, qui apud Naubedarimum piperis accipiendi gratia remanserat, maximum bellum comparauit. Idem etiam Corbiquius, cuius iam antea mentionem fecimus, qui plurimum Lusitanis fauebat, literis ad Albuquerqueos missis, indicauit. Inde cum oram Calecuui legissent, ad Regem miserunt, qui Lusitanos, quos apud se retinebat, missos faceret: quod postulatum ille rececit. Inde igitur digressi, iter in Portugalam suscepere.

*Bellū Cale
cutense cō
tra Lusita
nos & Co
chimēsem.*

Alfonsus Albuquerqueius Olyssipponem peruenit xvij. die mensis Iulij, anno a Christo nato, M.D.III. Franciscus verò Albuquerqueius, & Nicolaus Cochius quomodo perierint, incertum est. Nunquam enim compa-
ruerunt, nec ullus euasit, qui post ei mortuum intentum
nunciare. Ictus Atardeus, facta in vadis nauis, in ter-
ram euasit. In qua nauis nactus, cum Lusitanorū
parte, qui erant in eadem nauē, Mozambiquem se con-
tulit, ubi mortuus est. Alia vero pars se Melindem re-
cepit. Per idem ferme tempus, quo hec acciderunt, Dux
alius, nomine Antonius Saldagna, varijs tempestati-
bus tactus fuit. Missus autem fuerat ab Emmanuele,
post Albuquerqueiorum Olyssipponē discessum, cum tri-
bus nauibus, ut mare, quod Niumo Aethiopie promon-
torio, Guadalu, nuncupato, & Arabico sinu contine-
rur, annis infestum redderet. Vnus ex Ducibus, qui sub
illo erant, cui nomen erat Iacobus Fernandus Pereira,
ut tempestatis atque nauibus segregatus, nauem su-
am Melindem appellat. Inde Zacatoram insulam an-
tea nosse innotescit, non ita lato mari ab maiori
Insula Arabici dictam, petiit, in qua hyemare con-
suevit. At Saldagna gubernatoris impetitia cursum
non tenens, & in insulam, quam appellant Santi Tho-
mæ, ac quæ nobili circulo subiectam, peruenit. Post
quem vero inde digressi sunt, alia coorta tempestate fa-
ctum est, ut alter ex Ducibus Rodericus Laurentius Ra-

*Alfonsi Al
buquerqueij
in Lusita
niam redi-
tus.*

*Francisci
interius.*

*Antonij
Saldagnæ
cajus.*

*Zacatoræ
insula.*

*S Thomæ
insula.*

*Rodericus
Laurentius
Rauusius.*

uasus ab illius conspectu distraheretur. Saldagna verò
 quim promontorium Bonæ spei superare contenderet,
 fuit eiusdem gubernatoris inscitia, qui iam se promon-
 torium flexisse credebat, in sinum delatus, in quo aqua

Aquatio.

Saldagnæ.

At Rauasus cum multò citius promonto-
 rium flexisset, Mozambiquem versus nauigauit: indè
 verò Quiloam petijt, vbi viginti dies Saldagnam expe-
 ctauit. Quem cum diutius opinione sua morari cerne-

Zanzibar

insula.

ret, in insulam Zanzibarem nomine, cuius iam antea
 mentio facta est, nauigauit. Abest autem hæc insula
 Mombaza ad occidentem Solem octoginta passuum
 millia. Intei hanc insulam & continentem, sicutum in-
 teriectum est adeo angustum, vt naus nulla eò trāsire
 possit, quæ non simul & ab insula, & à continente fa-

Zanzibarē

ses naues

supra vi-

ginti ca-

pitæ à Rana-

sco contra

fectus.

cillimè cernatur. Circum eam insulam Rauasus duos
 menses peragrauit, vbi supra viginti naues Zanziba-
 rensium, diuersis temporibus multis rebus onustas ce-
 pit. & pretio in singulas constituto, eas dominis resti-
 tuit. Attulit hoc hominis flagitium grauissimam teris
 illis offensionem, multorumq; animos à nostris alie-
 nauit. Erat enim nostris cum insulæ illius incolis ami-
 citia Insulæ Princeps misit ad Rauasum, qui diceret,
 se vehementer admirari, quo iure Dux Lusitanus, à
 qua gente audierat fidem sanctè coli, in res insulæ illi-
 us, Lusitanis addictæ tam ferociter inuasisset. Se cæte-
 ra, quæ abstulerat, non iam curare. Arma saltem & tor-
 menta, quæ erāt in nauibus, redderet, & reliqua sibi re-

Rauasci

iniquitas.

seruaret. At Rauasus non modò æquissimo postula-
 to satisfacere noluit, sed responsum nimis asperum &
 cōtumeliosum dedit. Hac iniuria Princeps irritatus, ali-
 quot paruos parones instruxit, qui in Rauasum inua-
 derent. At Gomezius Carrasus eiusdem naus scriba,
 & miles alius, nomine Laurentius Phæus, Ducis iussu
 priusquam parones comparari & egredi possent (na-
 uis enim appropinquare terræ non poterat) in scaphā
 tormentis & armis instructam repente desiliunt, & in
 parones inuehuntur. Quatuor autem capiunt, reliquos

Pugna cū

Zanziba

rensibus

manalis.

in fugam conijciunt: aliquot homines occidunt, inter quos fuit vnus eiusdem Principis filius. Princeps cum cerneret, se ias suum neq; legitima disceptatione, neq; armis obtinere potuisse, ne malum illud ad totius insulæ perniciem emanaret, quanuis esset & incommodis affectus, & filio oribatus, pacem tamen cum Raua- *Pax Zan-* sco cōstituit, ea conditione, vt certū pondus auri quot- *zibacensiu* annis tributū nomine Regi Emmanuchi persolueret. *cum Lusit.* Pace ad hunc modum cōstituta, Rauascus Melinden *tans.* petiit. Erat autē acere bellum tunc temporis inter Melindium Regem, & Regem Mombazæ contestatum. Raua- *Deſcū inter* scus vt Mombazam perterieret, nauem suam in Mom *Melindiu.* bazæ portu constituit. ibi duas onerarias naues, & tria *Momba* nauigia minora pugnando cepit. Inter eos, qui fuerant *gensim.* in nauibus capti, erant Arabes duodecim, viii & opib; *i* & dignitate ciuitatis suæ Principes. Crantas appellaba- *Braua cin* tur Braua: aberat autem Mombaza quadringentis mil- *tas Lusita-* libus passuum. In aliam nauem expectabant multis ma- *nis dedi-* gni precii mercibus onustam. Cum autem se pecunia *tur.* redemissent, ciuitatem suam dediderūt, fidemq; suam obtinuerunt, fore se & reliquos ciues Brauenses semper in Regis Emmanuelis potestate. Illis similiter Rauascus, quod sibi visum est aurum, quod singulis annis Emmanueli soluerent, imperauit. I cedere percussio, na- uis, quam expectabant, interuenit. Quam Rauascus nō attigit, nec vt ab aliquo alio foederatis iniuria fieret, permisit. Interea Saldagna cum tribus nauibus, quas in illo cursu ceperat, Mombazæ portum subiit. Rex cū iam classis speciem intueretur, ventus ne graue aliquod incommodum Iustianorum armis acciperet, pacem cum Melindio fecit. Saldagna verò inde in Indiam na- *Canacania* uigauit, & insulis Canacaniæ, & Anchediuæ classem *insula.* applicuit quid autem ab illo gestum fuerit, suo loco dicemus. H O C anno M. D. IIII. Octobri mense, *RES EV-* Alfonso, equitum Magister, Iacobi Emmanuelis fia- *ROPTAS* ris filius, de quo supra dictum est, in adulescentiæ flo- *ANNVS* re graui morbo Oppressus, è vita migravit, vnam eue- *1504.* tantum filiam, eximia pulchritudine & singulari vir- tute

*Isabele Castellæ regi-
memors.*

tute foeminam, reliquit, quæ postea Petro Villæregalis Principi, viro egregie forti, nupsit. Eodem fermè tempore Isabela Castellæ Regina similiter è vita decessit, maximumque sui desiderium cum multis lachrymis vniuersæ Hispaniæ reliquit. Fuit enim illa mulier tam excelsò animo, & tam singulari prudentia, tantisque laudibus probitas & religionis ornata, vt mento videatur nomen filius Imperatrici memoræ consecrandum. Vltimo die Decembris eiusdem anni peperit

*Emmanuelle in Casti-
lia Beatrix*

Regina Maria filiam singulari pulchritudine. Fuit illi impositum nomen auctæ Beatrix. Quæ postea Carolo Allobrogum Duci nupsit, vt postea dicitur. Hoc anno ingentes & crebri terræmotus existerunt, ædes mul-

*Terræmo-
tus.*

tæ conuerunt, terra multis in locis descendit, ingentesque labe factæ sunt. Homines domicilia deserbāt & montes etiam attingere non audebant, metuentes, ne vel domibus disiectis oppressi, vel montibus de sede conuulsis obuiti, miserabiliter interirent. Campos & planitiem sequebantur: in tabernaculis lababant. Per

*RES AFRICA-
NÆ*

idem ferme tempus Ioannes Meneſius non indignum memoria facinus aggressus est. EST oppidum Mauritaniæ clarum, nomine Larache, quod viginti millibus passuum Arzila distat. Flumine autem Zilia, quod

*Larache oppi-
dum.*

in Oceanum influit, alluitur. Ceperant autem Mauri quinque naues Portugaleses, quæ tunc in Larachenſi portu consistebant. Idem Meneſius reſcuiſſet, indignè admodum tulit, & in portum inuehi cogitavit, vt naues abduceret. Erat autem in ipsius fluminis ostio turris natura, & arte, & armis, atque tormentis egregiè munita, in qua milites per vices excubabant. Erat autè is receptus prius omnibus, qui ex ea Mauritaniæ parte quotannis, vt prædas agerent, egrediebantur. Meneſius secum excogitat, quomodo sine periculo, quod à turri eminere videbatur, in eiusdem oppidi portum & stationem intraret. Id cum iam secum animo deliberatum & constitutum haberet, accidit, vt die quadam quinque biremes, & vnā triremem conspiceret, quæ occidentem Solem versus nauigabant. Quare animad-

uerſa, ſpeculatores partim terra, partim mari continuo
miſit, qui earum curſum diligenter explorarent. Re-
nunciant illi omnes, in Larachis portum inueſtas, in
terram, ſubductas fuiſſe, ita tamen, vt tinnem non
procul ab aqua conſiſteret. Cum id compertum habe-
ret, quatuor Carauetas inſtuit conſeſſum iubet, & mili-
tes, quos ad eam rem alacrius gerendam aptos cogno-
uerat, acceſſiuit, & anchoris de nocte ſolutis Larachem
petiit, & claſſem ante fluminis oſtium prima luce con-
ſtituit. Accurrunt Mauri, ignem tormentis applicant,
& globos ingentes emittunt, ſummaque vi contendit,
vt aditum noſtris intercludant. Menefius vero aſſus
opportunitatem expectabat, quem ubi vehementius
incitatus ſenſit, latera nauis vnius culcitris lanceis, & ſac-
cis, quos lana diligenter inferiri iuſſerat, ſuſcienda, &
molibus obſeruenda curauit, & turri opponi præcepit,
vt tormentorum ictus exciperet. naues reliquæ huius
præſidio teſte portum ſubire. Mauri interim ſagit-
tis, & iaculis, & plumbeis glandibus acerrimè decerta-
bant. At Menefius interioribus illis fruſtra repugnantibus,
cum integra claſſe penetrauit. Fluuius eſt & aquarum
copia, & æſtus acceſſione profundus, ita, vt noſtri
facillime poſſent ad illius ripas accedere. Quod cum
factum eſſet, illi, quibus id imperatum fuerat, in ter-
ram deſilunt, & vt coniectis ſacibus tinnem incendere-
nt, ſumma contentione pugnant. Mauri contra,
vt incendium arceant, vndiq; prouolant. Fit atrox præ-
lium, neq; mediocri temporis ſpacio fuit vtrinq; acerrimè
dimicarum. Tandem cum multi ex hoſtibus ca-
derent, multi grauiter ſauciari ſecederent, reliqui ſe in
fugam dederunt, quos noſtris longius inſequi per Me-
neſium licitum non fuit. Sed quod erat illi propoſitum,
tinnem exurere conſeſſum iubet. Quinq; vero bire-
mes cum duabus nauiſus longis, & vna ex nauibus
Portugaleſibus (eas namque iam in terram ſubdaxe-
rant) a noſtris in mare continuo deductæ fuerunt. Re-
licuæ tres Portugaleſes naues deduci non potuerunt:
& idcirco cum tinnem ſimiliter incenſæ ſunt. Hac re cenſe.

*Eruptio Io.
Meneſij in
Larachem-
ſes.*

*Stratage-
ma Io. Me-
neſij.*

*Atrox cū
Mauris
prælium.*

*Maurorum
naues ali-
quot par-
tim captæ*

ex

L I B E R

*Audacia
Io. Menesij*

et animi sententia gesta, Menesius cum ingentem hostium multitudinem confluere vidisset, æstu secundo (iam enim minui, & decedere incipiebat) se sine villo incommodo recepit. In hoc autem prælio vnum solum hominem desideravit. Et cum quatuor tantum ex Arzelæ portu naues eduxisset, cum duodecim reuersus est. Exterrita hæc hominis alacritas & audacia vehementer hostes, quod in intimo eorum portu, in præfidijs firmissimis, & intra munitiones, quas ipsi tutissimas arbitrabantur, non dubitasset inuehi, & eorum naues incendere, tantamque cum tam paucis nauibus, in oppidum munitissimum, pestem & perniciem machinari. Nec eos tam sollicitos habebat hominum cædes atque nauum iactura, quantum facinoris editi magnitudo. Metuebant enim ne tam felicitis audaciæ, parum, vt videbatur, considerata successu, nostri animos assumerent, quibus maiora facinora molerentur. Emmanuel vero cum huius facti nuncium accepisset, maximo gaudio affectus fuit Menesijque virtutem, & sagacitatem, & industriam debitis laudibus ornauit. At is cum nullam bene gerendæ rei occasionem præmittere voluisset, vt aliud non leuius incommodum hostibus afferret, excogitauit. EST mons, Faroobus nominis, quem minoris Atlantis partem esse suspicor, qui viginti passuum millibus Arzila distat. Secundum illius radices amnis fluit, qui hyeme tantis aquis augeatur, vt vado transiri non possit. Hostes ea re fieri, secure in pagis, qui sunt in monte admodum frequentes, hyemabant, maximosque armentorum & pecudum greges alebant. At Menesius in intimis ædibus, ne ea res in vulgus emanaret, duas quadratas ædificari iubet. In quem verò usum id fieret, nullus ex fabris lignarijs, quorum fidei opus illud commiserat, suspicari potuit. Cuiuslibet autem lintis magnitudo tanta erat, quanta posset vnius validi iumenti re, go supportari. His perfectis, se tantisper continuit, dum eodem pluuijs & tempestate turbidam videret. Eam nactus tempestatem, quam optabat, signum excursionis propere faciendæ

*Aliud Io.
Menesij in
Mauros
stratagemam.
Farrobus
mons.*

endæ dari iubet. Admirantur omnes eo tempore claf-
ficum cani, quo propter imbrium vim omnis mentio
belli necessariò conticefcit. Id tamen à sapiente Duce,
& in bellis exercito non temerè fieri fufpiciuntur. Ar-
mati conueniunt, cumque fine vlla recufatione fe-
quuntur. Nemo tamen quid ille animo agitarer, aut
quorfum tenderet, inquiebat. Erant autem illi, quos
tunc fecum eduxit, equites viginti fupra ducentos,
quibus, vbi commodum vifum fuit, quid fui confilij
effet, aperuit: quàm faciliè res fieri poffet, exposuit:
quid ab omnibus fieri vellet, oftendit. Eos tamen, qui
rem aggredi dubitarent, admonuit, vt domum redi-
rent. Seſe namque multo confidentius cum paucis, iſſi-
que fortiffimis, quàm cum multis, omnia pericula me-
tuentibus quoduis facinus aggreffurum. Nemo tamen
fuit ita fui decoris oblitus, vt domum redire vellet. Vbi
ad fluuium peruenire, qui tunc fuper ripas effufus,
multò maiorem telluris partem, quàm fufpicati fue-
rant, inundabat, lintres, quas iumenta portabant, in ri-
pa deponi præcepit. Tum vni è ſuis domesticis, qui
Fernandus Freitas appellabatur, imperauit, vt extre-
mitate cuiufdam funis mordicus apprehenſa, fluui-
um nando traiceret, vſque cò dum modicæ terræ pla-
niciem, quæ vltra aluei partem, qua fluuius maiore
impetu ferebatur, in aquis eminebat, attingeret. Eo fu-
ne erat iam vna ex lintribus alligata. Ergo poſtquam
is, qui fluminis alueum tranſierat, in locum peruenit,
& inde contrariam ripam ſuperauit, lintrem ad ſe
facillimè traxit. Similiter cum funis alius, quo altera
ex lintribus colligata fuerat, ex prima neceſſeretur, mi-
nimo cum negotio tradueta fuit. Cum igitur vtraque
fuſſet vtrinque funibus validè retenta, fiebat vt funi-
bus altera ex parte laxatis, ex altera verò contentis, pro-
ut tranſmiſſionis illius vſus flagitabat, vt illæ vltro ci-
troque faciliè commearent. Equites ephippia detra-
hant equis, eaq; lintribus imponunt, ipſie; lintribus
ita fluuium paulatim traiciunt, vt equos habenis de-
ductos tranſnare compellerent. Vbi omnes in vltorio-
rem

rem ripam euaserunt, equos rursus insternunt, quibus infidentes, Menesium noctis illius silentio per loca palustria & lutulenta sequuntur, quamuis eos interdum immodica pluuia tardaret, & aqua pectora equorum pertingeret. Menesius, qui regionis illius omnes anfractus nouerat, prope pagos, quibus quam plurimum posset, detumetum inferre cogitabat, in loco collocandis insidijs aptissimo copias suas continuit. Vbi diuixit, continuo montani in camporum planiciem descendunt: erat enim iam tempestas sedata, alij, ut segetes suas inspicerent, alij, ut greges suos in pascua deducerent, alij postremo, ut venarentur. Menesius, tamen nolebat è latebris exire, donec tanta hominum copia, in quantam ille inuadere cupiebat, in illius se conspectum daret. Sed accidit, ut duo venatores in insidias illius inciderent: quo factum est, ut fuerit illi necesse continuo prodire. In homines igitur inopinato ferociter inuadit, multos capit, plures interimit, magnamque prædam facit, exercitumque uinculam reduxit. Vbi ad fluuium ventum est, abacti greges primum fluuium nando transire compelluntur, deinde ipsi linitibus eadem ratione, qua nocte fuerant transuecti, & multo etiam facilius eundem fluuium transmiserunt, Arizalamque, cum aduersa scieret, ingressi sunt, cum magna eorum, qui reliqui fuerant, admiratione. Fieri enim non posse crediderant, ut in tam leui tempestate vel fluuium transire, vel, illo transiitlo, hostium multitudinem armis exercitum euadere possent, maxime vero, cum regressus esset difficillimus, & posset facillime rectis linitum funibus impediri.

**RES IN-
DICAÆ.**

INTERIM dum hæc in Lusitania & Africa geruntur, Tumumpara in India, & Lusitani, qui cum illo erant, grauissimo bello premebantur. Rex enim Calceati, ut supra dictum est, acerrime deletum habebat, classem maximam comparabat, antequam Abubacchorum in Lusitaniam susceperent. Pacieus ab illo digressus Cananore, Cochinum nauigauit. Rex, tam exiguas copias sibi præsidio a nostris relictas an induerit, & crebris

**Rex Cochi-
mensis ob**

bris nuncijs accepisset, tantum esse exercitum hosti- *multitudi-*
um, quantus neque iusto quidem exercitu sustinere *nem de sa-*
posset, & simul intelligeret, non solum mercatores A- *lute despe-*
rabes, quorum opera res frumentaria in ciuitatem im- *rat.*
portari solebat, verum multos ciues de fuga cogitare,

& non paucos etiam ad hostem deficere, salutem om-
ninò desperauit. Accedebat, quod fieri non posse puta-
bat, vt Paciecus cum tam paucis hominibus haberet in
animo, belli fortunam experiri: cum magis temeritati
& amentiae, quàm virtuti meritò videretur esse studi-
um illius, si vellet in re perditâ armis frustra contem-
dere, tribuendum. In eam tandem opinionem venit,
vt existimaret sibi data verba à Francisco Albuquerque
fuisse. Quomodo enim, si fuisset verè & ex animo auxi-
lium pollicitus, non firmiora præsidia reliquisset, cum
posset? Itaq; se delusum existimauit, & hoc sibi fuisse
præmium pro tam singulari fide & constantia persolu-
tum. His curis anxius, ad Paciecum adiit, & flens Deos

obtestans, illum precatus est, vt mentem suam aperiret. *Cochimen-*
Ita se de Lusitanis esse meritum, vt si fuisset ab illis in *sis regis ad*
fraudem impulsus, iure de illorum iniuria conqueri *Paciecum*
perpetuò posset. Iam non, inquit, auxilium in re deplora- *oratio.*
ta flagito, sed nè mihi illudas, id a te contendo. Si enim
opis tuæ spem mihi omninò præcideris, aliquid
excogitabo, quo non funditus inteream. Si verò falsa
spe delinatus, mihi, dum tempus est, minimè prospexero,
sublata salutis occasione, frustra æternas meas postea
lamentabor. Non autem adducar, vt credam, te ab
Albuquerqueis, vt mihi auxilio esses, sed vt rem Emma-
nuelis gereres, in India relictum. Quomodo enim tibi
ex tam multis nauibus, ex tanta militum copia, tres tantum
perexiguas naues, & eas aliqua ex parte laborantes,
cum tam paucis hominibus attribuisent, si me cōseruatum
vellent? Si, vt hinc Coulamum, aut Cananorem te recipias,
cum me belli mole vehementer afflictū perspexeris, satis est
in tanta nauium & militum paucitate prædii. Si, et impetum
Regis potentissimi a regni mei finibus arceas, illorū sapientiam
requiro. Qua-

Pacietire. re te per Deum, quem colis, oro & obtestor, nè me de-
sponsum. *audi* finas: & an sis mihi operem in rebus afflictis allaturus, an hinc, vt impendentem calamitatem effugias, mi graturus, enūcies. Hac oratione Pacietus iracundia vehementer exarsit, & cū Rege de tā insigni conuitio sibi factō nimis acriter exposculauit. Erat enim oratio hominis de illius fide dubitātis, qua nullam maiorem contumeliam nomini honesti hominis inuri posse cōfirmabat. Sibi verò semper fuisse fidem vita chariorē. De Albuquerque non erat, cui queri posset. Eas enim copias reliquisse, quas satis esse viderant ad Regis scelerati & infani elationem cōcrendam. Non enim multitudinis inconditæ temeritate, sed paucorum vigilantia & consilio victoriam contineri. Præterea aditum in Cochimi regnum à Calecutij finibus fluuio & æstuario disclusum, esse perangustum, & eiusmodi, vt à paucis posset cōtra infinitam hostium multitudinem custodiri. Postremò tantum esse Christi Optimi Maximi numen, vt nutu, cum vellet, omnes hostiles copias profligaret. Nec enim humanis opibus posse diuinas impediri. Se verò pro certo habere, auxilium diuinum sibi minimè defuturum. Idcirco bono animo esset. Se namque paratum esse, pro illius statu & dignitate vsque ad extremum vitæ spiritum decertare. De belli verò exitu, se firma spe teneri, fore, vt Calecutij Rex non modò victus, sed etiam catenis alligatus breui in Portugalam duceretur. Hac oratione Regis animum demissum erexit, atque ad spem salutis excitauit. Ab eo autem digressus, eos Arabas, qui opibus & authoritate inter reliquos excellebant, accersiri iussit, & admonuit, ne metu aliquo turbarentur, nève loci illius, in quo tam commodè ad illum diem vixerant, deserendi consilia susceperent. Multas deinde rationes attulit, quibus persuadere conatus est, non esse illis villo modo de victoria desperandum. Postremò nimis atrociter illis minitari cœpit, qui vel perfidia à Trimumpara desciscerent, qui vel perfidia à Trimumpara desciscerent, qui vel perfidia à Trimumpara desciscerent. Id se publicè testificatum esse, qui ab ea vrbe de-

Pacietus mi
na intrans
fugas.

demigrare conarentur, minimè impunitum fore. Ne suspicaretur autem quisquam illum posse falli. Esse namq; sibi vigilandum, & omnibus hominum conatibus occurrendum, & ijs custodijs exitus omnes tenēdos, nè quisquā posset vel mari vel terra manus illius effugere. Qui igitur vitam carā haberet, se domi contineret, & consilia plena dedecoris & infamiae detestaretur. Secus enim, pro certo haberet, esse sibi vitam cum acerbissimo supplicio deferendam. Hanc autem ultimam orationis partem qua minas proponebat, voce adeo contenta & atroci pronunciauit, vt omnibus ingentem metum iniceret. Ardebant enim oculi, & facies inflammati videbatur, & è vultu species quadam furoris eminebat. Illi respondent, se in officio futuros, neque passuros villo modo, vt Rex de illorum perfidia conueniri posset. Factum est deinde, vt omnes, qui de vite deferenda consilia frequenter habebant, illa partim voluntate, partim metu deponerent. Pacieci interea secundum fluvium discurrebat, vigilias disponebat, omnes exitus & mari & terra, quibus custodijs poterat, vigilantissimè sepiebat, nè quisquam auderet abeundi cogitationem suscipere. Accidit autem, vt piscatores quatuor, quod illius iniussu piscari ausi fuissent, ad illum ducerentur. Ille eam causam prætexdēs, quod fugere decreuissent, homines coram vehementissimè, & in insulam traduci, & suspendi maxima voce iussit. Rex ibid resciuit, ab illo postulauit, vt miseris hominibus veniam tribueret. Ille vero dixit, se vehementer admitti Regis sapientis in tam atroci scelere vindicando negligentiam. Non esse Rempublicam in periculis dissolutè gerendam, sed seuerè & acriter administrandam. Illorum bonorum supplicio sanctam disciplinam, venia verò confirmari eorum, qui similiter abeessere velent, audaciam. Se nullo modo passurum, vt propter Regis inconsideratam clementiam, dignitas illius, & regni totius salus in discrimen veniret. Clanculum verò per fidelem nuncium Regi significauit, se homines minimè vita priuaturum:

Pacieci vigilantia.

Pacieci seueritas in transugas.

Ad ut eo timore iniecto, reliquos in officio contineret, illis minis usum fuisset. At illi, quibus necem se allaturum simulavit, in insulam traducti, nocte fuere iustus in urbem reducti, & apud Regem diligenter occultati, ne posset quisquam suspicari, eos per simulationem tantum fuisse perterritos. Neque satis habebat Paciecus, si urbem diligentissimè tueretur, nisi etiam

*Pacieci ex-
tursiones.*

damna quamplurima hostibus inferret. Itaque fluuium sæpè transmisit, & in Repelini fines, & in alias finitimas terras inuasit. Multos vicos exussit, multos homines occidit, & incredibili celeritate multis in locis incautos oppressit. At Calecutij Rex celerius exercitum eduxit, ut illius impetum reprimeret, & Repelino appropinquauit. Interim literis Roderici Reineli, qui Calecutij morbo grauissimo laborabat (ex quo paulo post mortuus est) intellexit Paciecus, quantas copias Calecutiensis educeret. Hoc allato nuncio, Cochimi tumultuari cœptum est, & Arabum perfidia multi fuere ad defectionem sollicitati, qui tamen metu Pacieci se, quamuis essent timore perterriti, continebant.

*Cochimen-
sis regionis
fines.*

Cochimensis autem regio versus Septentriones, quæ at hostis venturus, est frequentibus æstuarijs confusa, quæ insulas complures efficiunt. Non patet autem ab una in alias hominum armatorum multitudini facilis aditus, propterea quod neque freta pedibus transiri possunt, neque propter frequentia vada commodè nauigari. Cum classe verò lato mari Cochimensem urbem inuadere, etiam erat propter ipsius portus aditum perangustum valdè difficile. Tentare autem vadium, quod Calecutiensis superauit, cum primum Trimumparam regno expulit, admodum ei periculosum videbatur, eò quod meminerat, quantum damnum in eo loco acceperat, & multò se maius accepturum formidabat, si ad Regis Cochimerensis præsidia auxilium Lusitanorum accederet. Est insula non longe a Repelino sita, Cambalanus nomen, quæ magis ad Orientem pertinet, cuius Principem diuipus a Trimumpara defecisse. Ex ea insula & transmissio in Cochimen-

*Cambala-
nus insula*

sem

sem regionem facilis, & vadum militibus non valde impeditum fore videbatur. Illuc igitur Calecutiensis cum classe & exercitu se contulit, vt expugnato vado, & copijs traductis, Cochimenses & Lusitanos opprimeret. At Paciecus vt illum eo transitu prohiberet, omnes animi neruos intendere cogitabat. Vt tamen interim ostenderet, quantum Calecutij opes negligeret, vna nocte in Repelinum copias traiecit, & oppidum *Oppidum* ingressus, hostes partim graui somno consopitos, partim semisomnes ferro concidit, & locum flammis ex- *Repelinum* se combu-
ussit. Accurrunt multi milites, & cum is re gesta rece- *sum.* prui cecinisset, illum vestigijs insequuntur. Eorum imperus a nostris egregie sustinetur: itaque omnes, octo duntaxat exceptis, qui saucij redire, incolumes euasunt. Cum verò Calecutiensis ad vadum accedere pararet, Paciecus hac ratione Lusitanos distribuit. In *Lusitani* maiore naui viginti quinque reliquit, eisque naus Ma *exercitus* gistrum nomine Iacobum Petream præfecit. Erat au- *partitio.* tem naus armis, & tormentis, & bellicis munitionibus instructissima. Illis autem hoc munus assignauit, vt urbem & arcem ab hostium incurusione defenderent. In arce verò triginta & nouem hominum præsidia disposuit, eosque Iacobo Fernando Corrae dicto audientes esse iussit. In Carauelam autem viginti & sex homines ingredi iussit, eisque Petrum Raphaelem ducem constituit. Et quia altera Carauela reficiebatur, illius loco duo parua nauigia instruxit, quorum vnum Iacobo Petreio cum viginti & tribus militibus commisit. Alterum sibi referuauit, in quem viginti & duos homines imposuit: inter quos erat adolescens nomine Si- *Exercitus* mon Andradius, qui iam eo tempore magna virtutis *Lusitanus* militaris documenta dederat. Itaque omnis exercitus, *71. hominibus con-* qui tribus illis nauigijs vehebatur, erat hominum vni-
us & septuaginta. Qui tamen prius, quam è terra disce- *stans.* derent, omnes flagitiorum confessione atque detestatione de more sanctissimæ religionis expiati sunt, & epulo caelesti, quo sanctissimū Iesu Christi corpus Christianæ nationi porrigitur, misericè confirmati. Dein-

de omnes se Sacramento obligauit, nè vllum in se dedecus admitterent, nè pedem vllò timore referrent, nè alij pro aliorum defensione mori recusarent, neve se capi permetterent, neque postremo fuga salutem peterent: sed aut honestè decumberent, aut victoriam domum cum honestate summa reportarent. His cohortationibus excitati, atq; fiducia pleni nauigia ingrediuntur, ab arce autem digressi, ad locum accedunt, in quo Rex eos in littore expectabat. Qui cum Paciecum tanta alacritate in hostes innumerabiles ire perspiceret, summa lætitia affectus fuit. Paulò tamen post cum cerneret omnem spem suam esse septuaginta hominibus innixam, conturbari & afflictum cœpit. Accersit deinde misericordia, qua dolenter admodum ferebat, illos homines in pestem ante oculos positam ruerè. Et quò magis eos acies & animosos, & nullum periculum recusantes animaduertebar, eò magis miserandos existimabat. Indignum enim esse statuebat, tam excellentem virtutem, tam funesto exitio consumi. Itaque

Diffuadet
Rex Lusi-
tanis bellū
Calecutien-
se.

cum multis lachrymis Paciecum orauit, vt ab incepto desisteret. Se namque de regni defensione omnem spem prorsus abiēcisse. Nè vellet igitur morte sua & aliorum Lusitanorum, quos ipse fraterne diligebat, impendentem cladem, quæ vitam non poterat, cumulare. Sibi iam ab illo egregiè satisfactum esse. Cernebat enim, illos neque morte quidem proposita a fide & officio deduci potuisse. Non minus igitur dolenter se talium hominum casum esse laturum, quam regni iacturam. Paciecus quamuis animo maximo fuisset, Re-

Oratio fidu-
cie Chri-
stiane ple-
bisima.

gis oratione mollitus, viv lachrymas tenuit. Illum tamen bono animo esse iussit, & admonuit, nè oculos in perexiguam classem, nec in hominum paucitatem, sed in numen cæleste conijceret. Neque enim se viribus humanis confidentem, sed diuinis tantum nixū, in hostes ire. Fore namque vt CHRISTVS summus Dei filius, quem Christiani cæli atque terræ Dominum confitentur, præsentiam suam in prælio declararet, & hostes potentæ suæ nutu peruerteret. Quid deinde à Rege fieri vellet, exposuit. Rex eo tempore, quin

que tantum millia militum habebat. Reliqui enim *Exercitus Cochimen*
 cum bellum comparari cernerent, ad hostem transfu-
 gerant. Ex his Pacieco quingentos assignauit, quorum *sis.*
 Duces erant ii, Candagora, & Frangora, qui viri satis
 fortes habebantur, & duo præterea Dynastæ Palurlen-
 sis atque Darraulensis, quibus Rex imperauit, vt om-
 nia, quæ Paciecus illis præscriberet, sine vlla recusati-
 one conficerent. Cum his copijs profectus est Pacie- *Pacieci in*
 cus de nocte decimo sexto die Martij, anno à C H R I - *Calecutien*
 STO nato M. D. IIII. Et æstu secundo per flu- *sem Regem*
 men inuectus, quod in Cambalami portum influit, *expeditio.*
 in vadum ante lucem peruenit. Nondum Calecuti-
 ensis aduenerat. Visum autem est illi, interim dum
 hostis aberat, aliquod detrimentum illius fœderatis
 inferre. Repelinum igitur ea de causa contendit. Erant
 in Repelini portu sagittarij circiter octingenti, cum
 aliquot hominibus, qui ferreis etiam fistulis uti scie-
 bant. Hi vt nostris aditum in insulam prohiberent, ac-
 currunt, & sagittis atque glandibus, & missilibus acer-
 rime pugnant: sed tormentis facile repelluntur. No- *Pugna &*
 strum in terram descendunt. Hi, qui fugerant, postquam *Lujitanorū*
 nostros in terra longius à navibus remotos animadu- *victoria.*
 uertunt, confecti in eos inuadunt. Media hora fuit v-
 trinque magna animorum contentione dimicatum.
 Hostes tandem pulsi, & in fugam coniecti sunt: mul-
 ti tamen prius in prælio ceciderunt. Locus, in quem
 nostri ferebantur, fuit confestim incensus, & inde mul-
 ti boues ad commicatum abacti quos cum Naires, qui *Nairum su*
 cum nostris erant, occidi vidissent, non mediocriter *perfluo.*
 offensi sunt. Est enim illis nefas, bouem cadere, vefei
 vero carnibus illius, sacrilegium. Nostri verò cum mul-
 to magis famem, quam illorum offensionem pertime-
 fcerent, de ineptissima eorum religione minime labo-
 rabant. Fo die missit Cochimi Rex alios quingentos
 milites ad Paciecum, quibus tamen omnibus ille pa-
 rum fidebat, omnemque spem primum in Christi præ- *Calecutien*
 sidio, deinde in Lusitanorū virtute collocabat. Post- *si, Rex ci-*
 ro die venit Calecutiensis cum exercitu, cuius hæc sum-

ma fuit. BERTACOROLVS Tanoris Rex quatuor
Bipurā & millia hominum ducebat: Cantanambarius. Rex Bi-
Cucurra puri & Cucurrami, quæ regiones monti, qui ad Nar-
mū regio singæ regnum ad Solis ortum pertinet, finitimæ sunt,
nes duodecim millia. Rex Coragami, quæ regio ad Septen-
Coragami. triones spectat, & est inter Calecutium & Cananorem
 non procul à montibus interiecta, decem & octo mil-
Curigaci lia sub signis habebat. Curriacutus autem, Cuiigæ
uias, Rex, quæ ciuitas intra Cranganorem & Pananem si-
 ta est, tria millia. Erant autem hi Reges signis & ordi-
 nibus inter se distincti, omnesque Calecutiensis tribu-
 ta pendebant. Reliqui verò, quos Naubeadarimus, &
Copte ter multi præterea Dynastæ ducebant, erant supra viginti
restres millia, inter quos multi Arabes centi fuerant. Hæ co-
17000 ho piæ numerum quinquaginta & septem millia homi-
minum num, & eo amplius, efficiunt. At vero præter has co-
 pias, quæ terra ducebantur, classem Calecutiensis in-
Classis Ca- struxerat centum & sexaginta nauium, quæ remis a-
lecucienfis, gebantur. Equibus sex & septuaginta parones erant,
160. nani quorum latera fuerant à Mediolanensibus munita fer-
 cis ingentibus, quos ipsi bombycinis lanceis ad tormen-
 torum ictus excipiendos infererant. Conflarant præ-
 terea Mediolanenses ex ære ingentem tormentorum
 vim, & multa belli machinamenta fecerant, quibus
 nostri facilius opprimerentur. Eorum etiam consilio
 viginti parones catenis inter se ferreis colligati, reli-
 quos antecedeabant, quorum Ducibus erat hoc munus
 impositum, ut in Carauelam inuaderent, eamq; mani-
 bus ferreis quanta possent celeritate corripere. Mili-
12000. mi res, qui in hac classe vehebantur, erant duodecim homi-
litū in clas num millia. His omnibus Naubeadarimus præerat.
se. Præter hæc omnia Calecutiensis de Mediolanensium
 consilio aggerem comportari, & turrin contra no-
 strorum stationem excitari vna nocte præcepit, ut ex
 ea possent milites in turre dispositi sagittis nostros cō-
 figere, & crebra variorum globorum multitudine la-
 cerare. Paciecus verò Carauelam modico intervallo
 ab vno nauigio disiunctam, rudente ferreis catenis

circumplicato, nè possent ferro præcidi, cum nauigi-
colligauit, & illud idem nauigium cum tertio simili-
ter astinxit: & sic omnem fermè latitudinem flumini-
nis occupauit. Interim classis, quæ per mare, quo insu-
larum partes ad Septentrionem pertinentes alluuntur,
nauigabat, appropinquauit. Hostes & multitudine & *Cochimense*
tubarum clangore, dissonis vocibus, & armorum, quæ *um ex ad-*
Solis radijs percussa micabant, atque vibrabant, splendo- *uentu ho-*
re, & postremò crebro tormentorum, quæ terram tre- *stili terror*
mefaciebant strepitu, tantum Cochimentibus horro- *or fuga.*
rè incutiunt, ut omnes repente diffugerent. Soli Fran-
gora & Candagora duces inuiti (erant enim in navi)
Romense. Hos Paciecus, non ut quicquam opis affer-
rent, sed ut prælium spectarent, retinuit. Prælium fuit *Prælium*
ab hostibus magno impetu commissum, & terra atque *Calecutiense*
mari pilas atque tela iaciebant: omnia videbantur in- *lium cum*
cendio conflagrare: fumus lucem cunctis eripiebat. *Lusitanis.*
Nostri neque quomodo classi resisterent, neque qua ra-
tione tela a turri frequenter iniecta vitarent, providere
poterant. Non tamen animus illis vel ad resistendum
vel ad honestè moriendum deerat. Quo enim maior
erat hostium vis, eò magis videbantur ad contemnen-
da pericula confirmari. Atque primum aliquot ex pa-
ronibus disiecerunt: cum tamen illi viginti, quos dixi-
mus cærenis reuinctos fuisse, propius accederent, mul-
to grauiorem laborem Lusitanis militibus attulerunt.
Crebris enim glandium ictibus ita certabāt, ut nullum
nostris respirandi spaciū concederent. Nostri autem
erant ita pugnando defessi, ut vix consistere possent.
Cum iam prælium aliquot durasset horis, Paciecus in-
gens tormentum in hostes conuerti, & globum mira
magnitudine in parones intorqueri semel & iterum
iussit: quo factò parones dissoluti sunt, & quatuor ita
dilacerati, ut secedere cogerentur. Succedunt reliqui, &
prælium reintegrant. Sed cum nostri octo parones
depumerent, & tredecim dissiparent, & hostes reliqui
tardiores ad dimicandum suorum casu redderentur,
Repelinensis Dynasta, qui erat in subsidijs, cum classe

*Stupenda
Lusitano
rum victo-
ria.*

*Mira Lusitanorum
diligentia.*

*Paciecii in
Cambalamum ex-
cursio.*

*Calecutij
Regis su-
persuasio.*

Na nostros iam nimio labore defatigatos inuehitur, & Rex Calecutij instructa acie vadum transire, & nostros armis obruere contendit. Fuit tunc multò acrius, quàm antea dimicatum, ita, ut fluuius sanguine fluere videretur. Repelinenfis clamabat, ut nauem harpagonibus alligarèt, & in nostros acriter irruerent: & partim cohortando, partim minas iaciendo, ut rem conficeret, laborabat. Sed frustra. Hostes enim tandē, qui è terra pugnabant, fusi fugatique sunt, & classis retrocessit, præliumque fuit sub vesperum cum magna omnium admiratione finitum. Ex nostris nemo desideratus fuit, sed aliquot vulnerati. Ex hostibus supra mille & trecenti homines cecidere. Prælium enim, ut Paciecus exar-
confidebat, diuini viribus gestum fuit. Cōstat enim, multos ex nostris ferreis pilis acerrimè percussos extitisse, qui tamen non aliud ex illis incommodum acceperunt, quam contusionis leuiter inflatæ notam: ut appareret, nullis telis eos opprimi posse, qui cælesti præsidio muniuntur. Hoc exitu prælii nunciato, Rex Cochini incredibili læuitia affectus fuit, misitque statim Principem regni successorem, qui Pacieco de parta victoria gratularetur. Lusitani quamuis essent eximio labore fracti, ab opere tamen se minimè remouerunt. Nauigia enim continuo refecta sunt, & altera Carauela, quæ erat in piissimam integritatem restituta, ad reliquas naues adiuncta fuit: & cum de augurum sententia Calecutij Rex pugnandi diem differret, Paciecus quietem pati non poterat. Itaque in Cambalamum traductus, vastitatem fugibus & arboribus, inflammationem pagis, necem hominibus inferebat, & prædas non mediocres faciebat: & quamuis aliquot in locis illi fuisset ab hostium præsidijs occursum, semper tamen victoriam reportabat. Ad quas res facien-
das, non modò celeritate & industria, sed etiam consilio optimi Ducis utebatur. Calecutij Rex quamuis vindictam audenter expeteret, nō ausus tamē fuit, ante cōstitutam ab auguribus diem, rursus prælium inire. Accidit autem, ut dies ab illis dicta esset ea, quæ Iesu Christi
am mor-

à mortuis excitati memoria, cum summo totius reip[ublice]
 Christianæ gaudio & celebritate renouatur. Classis,
 qua hostis rem illa die gerendam esse constituit, erat
 multò maior. Centum enim parones, & centum lon- *classis ho-*
 gas naues, & octoginta præterea minora nauigia con- *stilis 280.*
 tinebat. Supplementum enim Calcutio crebrò sub- *navium.*
 mittebatur. Numerus militum, qui classe vehabantur *Milites ad*
 fuit tunc supra quindecim millia. Vt autem Rex faci- *1.000.*
 lius posset rem totam conficere, vnum è ducibus suis *classe ve-*
 cum septuaginta paronibus Cochimum misit, qui na- *sti.*
 uem ad vrbis custodiam relictam expugnaret, aut sal-
 tem Paciecum ad illius defensionem eliceret. Sic enim
~~illis~~ *his* nostrorum viribus existimabat, multò citius
 bellum profligari posset. Parones per angustum æstua-
 rium, quod in fluuium excurrerat, nocte, nè sentiri
 possent, in vibem nauigauerant. Erat autem æstuariū
 eiusmodi, vt per illud facillimè tota classis inuchi Co-
 chimum posset. Sed Calcutientis, vel quod æstuarij *Auxiliū*
 angustias metueret, vel quod loco cedere minime di- *diuinum.*
 gnitatis esse putaret, vel, quòd magis reor, Christi be-
 neficio, qui nostris præsens aderat, consilio orbatus
 extiterat, id facere noluit. Cùm parones in nauem
 inuaderent, Rex Cochimensis nuncium confestim ad
 Paciecum misit, qui ei demonstraret, in quanto pericu-
 lo naus illa versaretur. Paciecus hoc nuncio valdè
 conturbatus est. Intellexit enim, in quem finem ea op-
 pugnatio fuisset instituta. Sed necessitate coactus, illi
 subsidium afferre constituit. Itaque cum vna ex Cara-
 uelis, & paruo nauigio, quanta maxima potuit cele-
 ritate, æstu secundo Cochimum inue[n]tus est. Hostes au- *Hostilium*
 tem vbi illum conspexerunt, repente diffugiunt, & in Re- *uicium fa-*
 pelinum se contento cursu recipiunt. At Paciecus nec *ga.*
 eos insequi voluit, neque nauem ingredi, nec quem-
 piam alloqui: sed cum iam æstus accessione ventus
 similiter, vt sæpe fit, immutatus fuisset, eadè celerita-
 te, qua venerat, redire festinauit. Cùm verd ad Cam- *Eustano-*
 balami transitum peruenit, res erat in vltimum dis- *rum discreti-*
 crimen adducta. Nam Carauela, quæ in transitus *men.*
 cultor.

Astodia remanserant, erat crebris ictibus perforata, il-
 lius armamenta dissipata, bombycinæ moles disiectæ.
 Parua similiter nauigia persiactis scutis, & munitioni-
 bus dissipatis, in maximo periculo versabantur: ho-
 stes mari atque terra Lusitanos acerrimè premebant.
 At illi nihil de pugnandi studio remittebant: imò quò
 acrius undiquè petebantur, eò vehementius repugna-
 bant. In hoc statu Lusitanorum res erant, cum Pacie-
 cus ad suos reuersus esset, qui continuò in hostes a tergo
 nimis acriter inuectus, eos re inopinata percussit. Lu-
 sirani autem, qui a fronte pugnabant, cum fuisset illis
 animus additus, multò fortius insistere. Hostes ancipiti
 periculo discenti, fugæ se mandant. Prius tamen
 euadere possent, decem & nouem parones amisere.
 Ducenti verò & nonaginta milites interfecti sunt, cū
 ex nostris nemo cecidisset. Et ut clarius cerni posset,
 totum hoc bellum fuisse ope diuini numinis admini-
 stratum, hoc planè compertum fuit, multos ex nostris
 fuisse pilis secundum caput, aut pectora, aut brachia,
 aut reliquas corporis partes vehementissimè sine ullius
 interitu percussos. Quæ tamen pilæ tanta vi contortæ
 ferebantur, ut cum è corporibus, in quæ primum acci-
 derent, elaberentur, ingentia scuta perfungeret, & mo-
 les obiectas facillimè dissiparent. At Rex Calecutiensis
 cum tantum dedecus pati non posset, classem in ordi-
 nem redigi, ut nostros rursus oppugnaret, continuò
 præcepit. Paciecus verò suis imperat nè telum vibrent,
 nè tormentum colliment, nè vocem mittant ullam,
 antequam ille pugnæ signum det. At hostes cum silen-
 tium nostrorum animaduertent, existimauerunt eos
 iam vulneribus confectos, & metu exanimatos spem
 diutius repugnandi prorsus abieciisse. Itaque voces in
 cælum tollunt, & incredibili celeritate mari atque ter-
 ra sine ordine vllò ad naues accedunt. Cum iam appro-
 pinquare inciperent, Paciecus signum dedit. Nostri
 repente profiliunt, clamorem tollunt, tormentis & o-
 mini genere missilium certant. Multos parones depri-
 munt: complures etiam dissipant, atque dilacerant:

Hostium fu-
 ga, & Lu-
 sitanorum
 victoria
 in ignis et
 plane diui-
 na.

Ab-
 pugnatum

multis etiam mortalibus vitam eripiunt. Reliqui, cum
homines, quos ipsi concisos vulneribus existimabant,
fanos atque valentes tam acriter præliari conspicerent,
vehementer exterriti sunt, maxime verò cum tantam
stragem edi cernerent. Itaque quamuis in Regis con-
spectu prælium fieret, nullo tamen vel pudore, vel me-
tu impediri potuerit, quò minus se in fugam darent.
Quod animaduertens Dynastia Repelinentis, fugientes *Hos-
tium*
recipit, & rursus instructa classe, in nostros impetum *fuga.*
facit, ita tamen, ut non propius accedere auderet, sed è
longinquo spatio certandum statueret. Quod Rex fieri
videns, hominem multis asperis verbis accipit ignaviã
inimicitiam increpat, & graues in illum contume-
lias intorquet. Naubeadarimum euocat, & adhortatur
ut sine ulla cunctatione in Lusitanos iruat, homines-
que tantis iam laboribus affictos, acii atque vehemen-
ti impressione prosternat. Suscipit negotium Naubea-
darimus, & in vadum contendit, nostrosque petrum-
pere conatur. Nostri vero tam acriter illi resistunt, ut
non modo impetum illius reprimere, sed omnes in
fugam compellerent: quos nostri insequuti, magnam
illis cladem intulerunt. Nam supra viginti parones de-
presserunt, & plus sexcentis hominibus interfecerunt. *Lusitano-
rum victoria*
Rex cum nauitum eo vado desperaret, tormenta in
turri disposita detrahi, & castra moueri iussit. At Pacie-
cus illius classem longo spatio persequutus, tandem cõ-
stitit, & in terram descendens, duos maximos pagos
exulsi. Ad vadum deinde rediit hora decima: ad illud
enim tempus prælium, quod prima luce fuerat initũ,
durauerat. Paucis deinde horis ad quietem sumptis, cũ
ex speculatoribus intellexisset, oppidum esse non pro-
cul inde situm, multitudine quidem hominum fre-
quens, sed imminutum, eo sine mora contendit, & ho-
mines securos & inopinantes aggressus est. Multi fue-
runt occisi, & oppidum excitato incendio delagruit.
Cum verò se Paciecus recipere vellet, hostes, qui erant
dissipati, coeunt, & conferti in illum inuadunt. Is vero
magna eorum parte vel occisa vel vulnerata, reliquos
fudit,

Durities, *C*udit, fugauitq;. In quo quidem minimè victorias ad-
celeritas miror, sed duritiam, & celeritatem, & diligentiam homi-
o diligē- nis obstupeſco. Nec. n. vlllo labore frangebatur, neq. vl-
tia Pacie- la difficultas eum morabatur, nec vllum vitæ periculū
ci. à perterrendis hoſtibus auertebat. Cū verò ad vadū
 rediſſet, multos ſatellites atq; miniſtros Cochimienſis
 Regis offendit, cum multis dapib. & fructibus, ex illis,
 quos regio ſuppeditat, quibus iam ille, quam milites re
 creati ſunt. Eo tempore iā Calecutienſem inſtituti bel-

Calecutiē-
ſum de bel-
lo proſequē-
do conſul-
tatio.

li pœnitebat, & cupiebat, dimiſſis maxima parte copiis
 in vibē redire. Hoc conſilium Naubeadarimus maxi-
 mē probabat. Sed Repelinenſis Dynaſta, et Arabes, qui
 in conſilio aderant, & Mediolanenſes etiam contra-
 putabant, iam Regi non eſſe integrum id omittere, in
 quo non modò dignitas illius, verum etiam ſalus age-
 batur. Si enim re infecta domum rediſſet, fore, vt præ-
 ter ignominiam, qua nomen illius notari neceſſe erat,
 hoſtes feroces & infeſtos redderet, & cum difficultate
 ſumma eos poſtea à Calecuti ſimibus repriueret. Rem
 non inchoari abſq; magna dignitatis imminutione po-
 tuiſſet: at inſtitutam deſeru, ſine maxima dedecoris & i-
 gnominia labe non poſſe. Præterea tranſmiſſionē nō
 eſſe deſperandam, cum alia loca nondum tentata fuiſ-
 ſent, per quæ exercitus multo facilius traduceretur. Nō

Palignari-
um vadū.

longè ab eo loco erat aliud vade, nomine Palignarium
 adeo lutulentum, vt qui id tranſire conaretur, nō facile
 pedem in profundo cœno demerſum euelleret. Ripa
 verò vltiori dentis vepribus, & dumetis erat obſita.
 Eò tamē ſperabant tranſitū non ita difficile futurum,
 propterea quod naues propter breuita eum in locum
 penetrare non poterant. Inde vero cogitabant idem
 vadum petere, quod Rex tranſierat, cum, vt dictum eſt,
 Trimumpaiam oppreſſit. Conſidebant enim illac ſe
 multo celerius, quam Paciecus opem afferre poſſet, ir-
 rupturos. Putabant enim Paciecum ſaili poſſe, neque
 vlla præſidia comparaturum, quibus Regem tranſitu
 prohiberet. Hoc ita conſtituto, caſtra mora ſunt. Spec-
 ulatores primò ſuſpicati ſunt, Regem Calecutium
 victo-

victoria desperata reuerti . Sed cum cum petiſſe Palignarium vadam animaduertiſſent , nuncium Pacieco conſeſſim petulerunt . Per alios deinde ſpeculatores *Arraulenſis inſula.* certior factus eſt , in Arraulenſi inſula quingentos milites Calecutienſes veſari , qui ſyluas læti concidebant , quod eſt apud illos victoriæ ſignum . Et quia inſula non longè aberat , cum ducentis militibus Cochimienſis Regis (iam enim multi redierant , & flagitij veniam impetrabant) & paucis præterea Luſitanis , eò proficiſci maturauit . Duplicem vero aciem inſtruxit : vnā Petro Raphaeli attribuit , alteram ipſe retinuit . Hoſtes autem cum reſiſtere conatètur , maxima ex parte conſiſſi fuere : quinquaginta tamen capti , & ad Cochimienſem Regem perducti ſunt . Et quia nec opus erat , vt Paciecus diutius in illius vadi præſidio remaneret , neque periculi magnitudo patiebatur , vt is tranſitū , quem hoſtis petebat , liberum illi permitteret , ad alium opportunum ad tranſmigrationem locum , nomine Palurtium , qui duobus milibus paſſuum à vado diſtat , naues maturè conuertit . Ibi cū in anchoris conſiſteret , certior factus eſt , Regem Calecutij deliberāſſe , poſtero die , qui erat kalendis Maij , vadam tranſire . At Paciecus ſtatuit cum minoribus nauigijs eò contendere , maiora verò cum Ducibus in vado , in quo tunc ſe tenebat , relinquare . Nec enim dubitabat , fore , vt hoſtis vtiunque ſimul vadam tentaret . Sed antequam inde diſcederet , in ea inſulæ parte , quæ erat nauibus oppoſita , arbores ſuccidi & incendi iuſſit , nè poſſent hoſtes illarum præſidio tegi , atque quali obiectis munitionibus occultari , vt a tormentis , quæ erant in nauibus , minime laderentur . Naues autem ſtatuit , vt modico intervallo diſiunctæ permanerent , ita tamen , vt inter ſe rudentibus ad mutuū præſidium neſterentur , & vadam occuparent . In his autem difficultatibus , hoc commodum inelle conſpiciebat , quod vtrumque vadam ſimul tranſiri non poterat . Cum enim æſtus ſe ex alto iocitabat , ita vadam Palignarium fluctibus operiebat , vt pedibus tranſinitti non poſſet .
nauj-

nauibus autem paulò maioribus neque æstu acceden-
 te, neque decedente, aditus per illud patebat. Vadum
 verò, in quo naues consistebāt, æstu accedente trans-
 mitti poterat nauibus, decedente verò non poterat. Ita
 eueniebat, vt cum Palignarium vadum pedibus transi-
 ri posset, Palurtium nauibus transmitti non posset.
 Contrà verò, cum Palurtiū facilem transitum pedi-
 bus præberet, Palignarium æstus vehementis accessio-
 ne transitum militibus impediret. Hoc cum Paciecus
 animaduertisset, vtrique vado, diuersis temporibus
 subsidium diligenter afferre statuebat, vt æstu augefcē-
 te, Palurtium; minuente verò, Palignarium tueretur.
 Cum igitur Palignarium petere constitueret, Ducib;
 quibus Palurtium custodiendum permisit, quid abi-
 lis fieri vellet, ostendit, & quo signo, si illis opus esset
 auxilio, id significarent, demonstrauit. Tum omnes
 ad honestatem & dignitatem, & ad studium religionis
 excitauit, docens, eam dimicationem, quæ erat illis o-
 mnibus subeunda, fore multò acriorem atque diffici-
 liorem. Scire se, quibus hominibus loqueretur, nempe
 quos nulla periculi magnitudo perterreret, sed quò
 grauius periculum immineret, eò vehementius omnes
 animi vires excitarent. Considerent porro, idem Chri-
 sti numen, quod illis tam præsens reliquis in præliis
 adfuerat, illis in eo, quod instabat, minimè defuturū.
 Dei namque summi potentiam nec vllis terminis de-
 finiri, nec vllis hominum viribus impediri, neque in-
 numerabili multitudine retardari. Tum illos, vt cibū
 fumerent, admonuit. Die namque sequenti dubitare
 se, an liceret eis aliis epulis frui, quam his, quæ virtutis
 inuictæ fructu continerentur. Faciunt illi quod iussit,
 & sumpro cibo, & vigilijs dispositis conquiescunt.
 Non tamen opem Dei implorare, quoad nec poterat,
 intermittunt. Prima luce Paciecus in vado constitit, &
 in ripa vidit Cochimensem Principem cum sexcentis
 militibus, quo iussu Regis, vt vadum etiam tueretur,
 adiuuenerat. Expectabat autem Paciecus, vt Calecutien-
 sis in vadum se dare vellet. Sed cum nihil ab illo mo-
 ueri

Pacieci id
 milites o
 ratio.

Hispano-
 rum mili-
 tū pietas.

ueti cerneret, & aqua iam estus reciprocatione locum *Paciet*
compleret, & vadum tueretur, ad naues rursus se contu *vigilantia*

lit, & inde in omnibus circūquaq; locis in quos impetū
ferre poterat, caedes faciebat. Hoc autem siue nocte, siue
die, siue serenitas esset, siue tempestas omnia com-
moueret, factitabat, ut cum aestus decessisset, in Pali-
gnatio, cum rursus accessisset, in Salutio cerneretur.

Nunquam tamen alterutrum vadum incusoditū re-
linquebat. In profundiore namq; maiores naues, in al-
tero, nempe Palignatio, minora nauigia collocauerat,
Cum vero ex exploratoribus intellexit et Regem consti-
tutum habere, die sequenti vadum Salutium summis

causis, & pugnare, ad illius decessum omnia, quae
videbātur necessaria, summo studio comparauit. An-
ticipem vero veniunt ad idem Chastophorus Iusar-
tes, & Simon Andredius, qui cum duobus paruis naui-
gijs in Palignatio collocati fuerant, ut praedio interef-
sent. Vado namq; aquis oppleto, dicebant, non esse cur

tam pacificam occasionem de cons & dignitatis amit-
terent. Sed, cum aestum imminutum cernerent, conti-
nuo in Palignatium reuersuros. Cum primum dilu-
xit, hostes, qui iam aduenerant, è litore tormentis clas-
sem Iustianam acerrime verberabant. Classis item ho-

stium se in conspectum dedit. Fiat autem ducentiarum *Hostiliū*
& quinquaginta nauum. Sed cum adhuc procul abes-

set, visum est Pacieco aliquid interm melius, quo mi-
nore cum periculo tam praecipitum impetum susceperet. I-

taque minora nauigia remis in naus impetu, & mili-
tes, quos ad rem gerendam eduxerat, in terram conti-

nuo descendere iussit, & cum his in hostium munio-
nes inuaderet. Illi acriter innolescentes. Sed tandem par-

ticam, primum in fugam pulsant. Tormenta vero,
quoniam naues trahi non poterant, ne quidquam nocere

poterent, clauis perforant, quibus propebadum ignem
accipiunt, ad altis impediunt. Hac se celeritate ge-

ssam clauem ea fugio reuersus est. Iam vero clavis *Pugna na-*
appropinquabat, & crebris tormentorum iussu naues *uilis.*
impugnabat, & horum celerum omnium fientia

LIBER

perstiepebat. Paciecus imperauit, ut omnes se abijcerēt, atque sileant, donec ipse pugne signum proponeret. Hostes id metu atque desperatione fieri suspicabātur. Præcedebant autem quadraginta parones catenis, ut nostros obruerent, inter se deuincti. At cum Pacieco visum est, signum sustulit. Continuo clamor militū, & clangor tubarum, & tormentorum flagor, quanta esset in miliibus Christianis alacritas, indicauit. Cum acerrimè utrinque tormentis æneis cessaretur, horrenda caligo ex tormentorum fumo profluens, omnium oculis offusa, tam densas tenebras attulit, ut conspectum cæli, atque terræ, & maris adimeret. Nec enim aliud cerni poterat, nisi horrificum incendium ex æneis tabilibus tormentis campens. Parones tamē hostium primi tormentis dissoluti atque dissipati sunt. Illis autem fractis, Dynasta Repelinensis alios integros continuo submisit. Interim victoria anceps erat. Hostes propius accedebant, neque iam pilis tantum, sed sagittis atque iaculis, & omni missilium genere pugnabant. Sed cum nullus ē Iusitanis caderet, & ingens hostiū multitudo cecidisset, & aquæ multo sanguine ciuētæ fluere, hostes cedere incipiunt. At Dynasta Repelinensis, ut in Regis conspectu aliquod facinus ederet, quo gratiam illius adquireret, bis vadum transire conatus est: sed fuit a conatu cum ignominia & suorum cæde repulsus. Dum hæc geruntur, Candagora venit ad Paciecum cum nuncio ingentis, ut apparebat, discriminis: Naubeadamum cum manu firmissima in Palignarium properare, & Regem vestigijs illius insistere, ut vadum summa contentione superaret. Paciecus illum bono animo esse iussit. Adhuc enim vadum tantis fluctibus operiri, quantis opus esset ad hostium impetum retardandum. Se in tempore subsidio occisurum. Itaque in pugna tandiu perseuerauit, dum aquam transitum impedituram animaduertit. Cum verò magis imminutam cerneret, continuo properauit, ut Naubeadamino resisteret. Ibi verò tanta vi hostium impetum repessit, ut quamuis Naubeadamus Rege inspectante, &

te, & verbis ad prælium acriter adhortante, in alteram
vadi partem erumpere conaretur, fuerit tamen retro-
cedere compulſus. At Rex hominem increpabat, & cō-
tinentis enclabat, minimeq; dignum eſſe dicebat, qui
Principis perſonam ſuſtineret. Eſſe namq; Repelinen-
ſis Dynaſte ignavia & timiditate ſimiliſſimū. Se nam-
que ſpectante, hoſtibus vtrumq; in vtroq; vado ceſſiſſe
& e pælio turpiffime diſceſſiſſe. Naubeadamus hoc
ſibi conuino ab auunculo facto vehementius irrita-
tus, ſtatuit, conceptam ſilam dedecoris maculam pro-
pofita etiam morte delere. Rurſus igitur amplius duo
decim milibus hominum ſtipatus, in vadum inum-
petat. Tuit aliquo temporis ſpacio fortiffimè
vtrunque pugnaum, donec tandem hoſtes multis in-
commodis aſſecti, in fugam conicerentur. In his vtri-
uſq; vadi præliis quot naues, & quot homines hoſtis a-
miferit, incertum eſt. Complures fuſſe conſtat. naues
tamen noſtra eſortatæ, multæq; munitiones diſſipa-
te & diſiectæ ſunt, & e Luſitanis aliquot etiam vulne-
rati. Interim Luſitanica caſtra hoſtium vehementer
oppreſſit, quæ Regis animum tanuſper à bello infeli-
citer inſtituto auerit, dum malum illud finem interi-
mendi faceret. Quæ res noſtris magno vſui fuit. Naues
enim reſiſtendas curauere: magnum armorum at-
que telorum numerum comparauerunt: atq; vt eſſent
rebus omnib; ad bellum multo acius gerendum expe-
dit, ſaturna vigiliantia provideant. Antea verò Pa-
cieus ſeneſcos ſimiles, pars infixos, in luto vadi ipſi
inſoderat, quibus ſi hoſtes, ſi vadum tranſire conaren-
tar, iudicent. Sed cum ſimili propter luti mollietiem
alius, quam conueniebat, ſtarent in vadum depreſſi,
nullum hoſtibus nocumentum attulere. Tunc vero Pa-
cieus præſtiſ ſudes præacutus acuminib; cum æſtus
omnino deceſſiſſet, ſubter lutum abdedit, & ab infima
parte reuulſit, ne conuelli poſſent, vt hoſtes vulneri-
bus, & acerbiffimo dolore cōficeret, nè vel ingredi, vel
retro hærere poſſent. Calceutienſis interim Brach-
manas euocat, coſq; monet, vt deos conſulant, atq; ab

*Luſitano-
rum inji-
gnis victo-
ria.*

*Pefſis in
caſtris Ca-
lecutienſi-
bus.*

LIBER

*Brachma-
nes ab Re-
ge de pre-
lii die con-
iuli.* illis sciscitentur, quo die prælium iniret, ut de hostibus
debitum pro tantis iniurijs supplicium sumeret. Erant
autem Brachmanæ irati regi, eo quod illos multis ma-
ledictis confixisset, atque mendaces & scelestissimos ap-
pellasset. Victoriæ enim illi denunciabant, & is pro
victoria innumerabiles clades acceperat. Respondent

*Brachma-
narum re-
sponsum.* Brachmanæ, Deos illi iratos esse. Antequam verò illo-
rum numina placaret, omnia illi deterime casura. O-
pus igitur esse, ut fanum ædificaret, in quo possent ho-
mines religiosi illorum facia procurare. Rex se id factu-
rum vovit. Hi deorum nomine victoriæ pollicentur
& prælio diem præstituunt. Interim multi ex illis, qui

*Calcutiæ.
fis aciei de-
scriptio.* à Trimumpara defecerant, bonis illius si-
uitati, se rursus ad illius nomen adiungunt, & Pacieco
inuito veniam impetrant. Calcutientis cum illius di-
ei fructu, quem Brachmanæ portenderant, nullo mo-
do priuari voluisset, religioni diligentissimè paruit.

*Lusitanæ
copiæ.* Hoc autem ordine ad nostros accessit. Tria millia for-
tium hominum præibant, qui triginta tormenta ænea
curibus inuicta custodirent. Deinde prima acies sub
ductu Naubeadammi sequebatur, quæ duodecim ho-
minum millia continebat. Totidem Dynasta Repeli-
nentis milites educebat. Postremum agmē, in quo ine-
rant ad quindecim hominum millia, ipse rex agebat.
Paciecus eo tempore in Palignario vado, in duobus na-
uigijs, cum quadraginta tantum hominibus Lusita-
nis has tantas copias expectabat. Calcutientes, qui an-
tecedebant, in loco nauigijs opposito tormenta dispo-
nunt, ingentesque globos emittunt ut Paciecum e vado
propellant. At ille paululum se continuit, ut eos secu-
riores efficeret. Tum repentē nauigia propius terram
incitati, & tormentis rem acerrimè geri præcipit. Quod
tam scienter & diligenter effectum fuit, ut hostes me-
tu perterriti, se in densam sylvarum abderent. Cum ad
hunc modum initium pugnae fieret, Naubeadammi
in vadū intravit, idque summa vi transire contendit. No-
stri glandibus plumbeis, densisque felis ferreis in cubi-
speciem figuratis, quæ fistulis ferreis compacta & in-
clusa

clusa vi tormentarij pulueris intorquebant, multos eorum grauissime fauciabant. Maioribus etiam tormentis non paucos interimebant. Aestus autem adhuc decede-
 bat. Metuens verò Paciecus, nè nauigium, quo uehebatur, in vado hære-
 ret, paululum cessit, & Christophoro Iusarti, eò, quòd nauigium illius breuius esset, & ad vadum excipiendum conuenientius, vt in loco, quoad posset, insisteret, imperauit. Sed, cum aestus, vt fieri necesse est, motum reciproca-
 ret, continuo reditum. Inde verò pugnandi ardorem non intermisit, sed non minus acriter, quam Iusartes, qui propius ab-
 erat, hostes ab ingressu vadi repellebat. Eiat locus, in quo ~~ante~~ Rege Cochimensi in auxilium missi, se tenebant, vt hostes si fortè vadum transirent, indè re-
 primerent, & natura & vallo egregiè munitus. Ibi copias Regis vadum ingressas animaduertunt, repen-
 te dissurgunt, Cochimensis Princeps non aderat. Fue-
 rat ille quidē a Pacieco per quendam Brachmanam ac-
 cessurus. Sed Brachmanæ fœdere & improbitate factum est, vt non posset ad tempus venire. Neque enim quidquam illi significare voluit, antè quàm Calecutien-
 sis rem ex animi, vt sperabat, sententia conficeret. Maxima vero eorum pars, qui in eo præsidio erant, sub
 vno ex proditoribus, qui a Cochimense defecerant, & fuerant in illius gratiam restituti, militabant. Ea au-
 tem de causa Paciecus, quod illis minimè fidebat, prin-
 cipem futura pugna certiorē facere voluit, vt cum firmiore præsidio veniret. Nam propter belli inter-
 missionem in inuicem redierat. Defictorum autem fla-
 gitium Iusartes Pacieco maxima voce significauit. Sed
 tantus erat armorum fragor, & hominum clamor, vt Paciecus audire non posset. Eo iam tempore Repeli-
 nensis Dynastia Naubeadarum sequutus, in vado consitebat.
 Rex eorum etiam vestigijs ingressus, vt vadum superaret, summa animi contentione labora-
 bat. In eum Paciecus, illum enim ex regis insignibus agnouit, tormentum diuigi iniecit. Globus emissus, ad
 illius pedes, duos ex intimis familiaribus repente dila-

*Brachma-
 nae perfidi-
 da.*

*Calecutij
 Regis dis-
 crimen.*

cerauit: quo metu Rex ipse perturbatus, pedem retulit. Et tamen Naubeadalimum, & Repelinensem adhortari, ut acriter instarent, minimè desiste-
bat. Illi sustinuit eos, qui præcedebant, ut in ulteriorem ripam euaderent, impellebant, & gladijs etiam, si non impigre quod erat imperatum conficerent, acerrime minabantur, & aliquos etiam vulnerabant. Itaque alij alios urgebant, & se ipsos præpediebant. Cum verò ad fudes peruentum est, multi plantis pedum grauisime fauciatis cadunt. Fit clamor & luctus, & ubique lamentatio admodum lugubris audiebatur. Alij super alios procumbunt. Interim tormenta, quæ erant in nauigijs disposita, cum in multitudinem ad eos conuerterentur, & implicitam pilas emitterent, magnam stragem faciebant. Ingens inter hostes turbatio secuta est, cum multi dolore vulnerum regredi frustra contenderent: multi, quamuis metu perterriti cedere vellent, suorum gladijs ulterius festinanter progredi cogerentur. Dum ad hunc modum res geritur, multi alia ex parte cum securibus in vadum prociolant, illudque sine offensione transiunt, vallumque rescindunt, & locum a Cochimensibus desertum occupant. Quod cum Paciecus animaduertisset, rem perditam esse credidit. Animum tamen minime demisit. Ad Iusartem autem nauigium propius accedens, in id se coniecit, & Iusarti imperauit, ut in illius nauigium desiliret. Maus enim nauigium terræ appropinquare non poterat. Sic autem cum ad vadum propius accederet, hostes e loco repellere telis atque tormentis instituit. Sed interuenit Naubeadalimus, qui praelium non redintegravit, ut tunc videretur inceptum. Hostes autem acriter instabant, & ut nostros circumficerent, conuuebant. Multi nauigijs remos manibus retinebant, ut se commouere non posset. Hic Paciecus cum se funditus euersum cerneret, diuinam opem maximis vocibus impiorauit. DEIQVE presentissimum numen sibi adesse persensit. Atque cum se vehementius incitabat, & vadum aquis obuepat. Fortis animus augetur, & nauigium remis agere, & propellere

*Lusitanorum sum-
mum discrimen
Auxilium diuinum*

nituntur. Res iaculis, & hastis, & missilibus, & sudibus
etiam parvulis gerebatur. Sed quo magis fluctus va-
dum operiebant, eo nostri maiores animos assūmebāt,
& acius & vehementius, ut se è mediis hostibus eripe-
rent, certabant. Aestus tandem cum maxima iam a-
qua, cum copia redundaret, illud praelium, quo nullum
eum bello acius extiterat, diemittit. Itaque Paciecus
horum multitudine liberatus ad Iusartem se contu-
lit, qui in eo certamine praeclara facinora militaris vir-
tutis ediderat. Tum cum naugia facile naugarent, v-
terq; tormentis utendum censuit. Non enim erant ii,
qui vellent ullam oblati temporis occasionem præter-
ire. Itaque, ut eos hostes, qui prope vadum in tera
confitebant, globos intorquent, multos occidunt, reli-
quos in sylvam fugere compellunt. Calcutiensis eo
die fractus desperatione, dedecus suum acerbissimè la-
mentans est, quod cum tantis copis quadraginta tan-
tum locis vado pelleret nequaquam. Cum verò è lo-
co illo discederet, & lectica sublevaris, in locum, qui non
procul a profundiore vado distabat, perveniret, Petrus
Baptista illum non mediocrem globum intorquen-
te percutit, cuius ictu fies illius sancti tates ad illius pe-
des delapso an sine, & ipse eorum sanguine conspersus
fuit. Merito spernubatur, in terram sulcis defluit, &
per se se ille loco cum celerrime subtraxit. Hoc præ-
limum cum prima luce accepisset, ad nonam celeriter ho-
rum periculum erat. In eo autem Calcutiensis tam
malis virgibus & contumaces an sine, quam multos nul-
los. Itaque praelio cum nostris inter se miserat. Ex no-
stris autem, cum iaculis, hastis, & innumera pla-
num multitudine, & acutissima munitionum ho-
rum contritione perirentur, nemo tamen cecidit.
Ex quo facite collat, totum hoc bellum fuisse nanque
sine confectum, quam ut possit finem nostris hostes
certare non quod videri praeclara opus defuit. Quod
fuit in credibile visum fuerit, non hominibus, sed
Deo. Quamvis dicitur a quodam auctoritate, se, quoniam vi-
deret, non glo labant, ignoret. Iuxta, qui minime

*Iusartis
virtus.*

*Rex Calc.
cutius mor-
tis pericu-
lum pedes
effugit.*

*Clades ho-
stium, &
milia Lu-
tanorum
victoria.*

Sunt veræ pietatis ignari, & experti sunt in se præsentissimi numinis beneficia, intelligent planè, multò maiora facinora posse ab illis fieri, qui firmam spem in Christi præsidio reposuerint, maximè verò cum pro illius gloria certamen initum fuerit. Id autem eo præsertim tempore fieri conveniebat, quo nondum Christi nomen à genibus illis celebratum existerat, neque imperium confirmatum fuerat, ut illis signis facilius homines ad Dei notitiam pervenirent, & Iustitiam confirmatis viribus fundamenta iacerent imperij, cuius opera possent gentes, quæ ad orientem Solem pertinent, radijs disciplinæ cælestis illustrari: quod factum postea fuit, ut cernimus, & clarius in die ~~sequenti~~ ^{sequenti} ~~ramus~~ ^{ramus}. Paciecus autem cum se tanto periculo liberatum, & hostes suos animo aduenteret, ingentes Deo gratias egit. Interuenit autem Cochimientis princeps, quæ Paciecus auersatus est, & quasi hominem timidum, & desertorem, & parum in fide custodienda diligentem indignum colloquio suo reputauit. Quod Princeps indignissimè tulit, & se purgavit, acque inquirando confirmavit, non sua, sed Brachmanæ sceleratissimi culpa prælio non interfuisse. Non enim illum euocare voluisse, nisi postquam nomen Iustitiarum fuisset opera Calecutientis extinctum. Accepit satisfactione Paciecus, & auunculi culpam esse dixit, quod secleratos homines in fidem receperet. Nunquam enim sapientem fidem ei, qui semel fidem prodiderat, habiturum. Principium autem fugæ ab illis factum esse constabat, cui stipendio Principis Mangatensis, qui à Cochimiente per factum fecit & flagitium delinquerat, aliquid annui Principis dimisso, Paciecus se se ad naues contulit, ubi nuntius Rex Cochimientis inuisit, cuique cum summa lætæ significatione de rem insigni victoria gratulatus est. Paciecus vero de nihilum fugæ & proditorie conquestus, omnem illius sceleris culpam in Mangatensem contulit, Regem admonuit, ut iure regio vteretur, & hominem pro offigatum atque perditum, si nollet occidere, a se dimitteret, ut Calecutien-

*Proditori
non fiden-
dum.*

*Mangatensis
Prin-
ceps proditi-
onis accusatus.*

si ope-

si aperam daret. Nullum enim periculum esse magis
 timendum eo, quod a proditore comparatur. Esse nã-
 que malum occultum & intestinum, quod priusquam
 prouideri possit, interimit. Itaque regias opes nunquã
 sceleratorum hominum præsidio stabunt. frequenter
 tamen euenit. Idcirco se vehementer optare, vt Cale-
 cutiensis talium hominum præsidij scpiatur, vt facilius
 possit de statu conuelli, & scelestum pœnas exoluere.
 His & alijs sermonibus, cum diei bonam partem con-
 sumeret, Rex in vibem reuersus est, & Paciecus, vt se
 atque suos ab immenso labore resciceret, curauit. Cale-
 cutiensis autem suos probris omnibus maledictis cue-
 per eorum ignauiam ileuisse dicebat, quò
 minus nostri fundius intirent. Repelinensis vt ei a-
 liquo pacto satisfacceret, quando viribus non poterat, vt *Repelinensis*
 fraude Lusitanos de medio tolleat, operam dare sta- *in Lusita.*
 tuebat. Primum igitur Cochimenses aliquot pecunia *nos technæ*
 corrupit, qui sonies, ex quibus nostri aquam haucie- *ex quo*
 bant, mori seuis venenis infecerent. Deinde, vt venenu *docuiss.*
 in pane illis daretur, summa sedulitate consuevit. Hęc
 cum ad Paciecum delata fuissent, operam dedit, vt sin-
 gulis diebus puti foderentur, è quibus omnes Lusita-
 ni biberent. Est enim tellus humilis, & aquis abundans,
 vt sunt ferme omnes, quæ mari sunt finitimæ. Ne au-
 tem quidquam cibi venderetur, quod non venditor,
 præguñaret, diligentissimè prouidebat. Cum hæc frau-
 des Repelinensis minime processissent, vt exercitum
 nostris silentio Cochimum nauibus duceret, cuius pars
 vibem incendere, pars autem nostros inopinantes op-
 pueret, excogitabat. Sed etiam omnibus istis insidijs
 laticei vigilanter diligenter occursum fuit. Paciecus
 interim vadum fossa nuntiabat, & turres excitabat, &
 machinamenta comparabat, quibus se etiam Cale-
 cutiensis allaturum timebatur, & hostibus terrorem
 frequenter incutelat, & in continerem sæpè traicie-
 bat, & detrimenta quamplurimali hostibus. portabat.
 Neque flumina & æstuaria intacta relinquebat. Naues
 enim aliquot cum tormentis cepit, quas Cochimensi

donauit. Et vt fingeret, se non ita citò è vado discessurum, prope illud a des ædificauit præcepit, & circuncirca fossam perduxit, in quam aquam ex fluuio deriuauit, quæ illam compleret. His rebus Calecutiensis stimularus, vt vadum rursus tentaret, in animum induxit. Sed interim classes submittēbat, quæ populationē Cochimentium rebus inferrent cum quibus nostri assidue bellum gerēbant, & hostes cum magno eorum detrimento fugere compellebat: & Paciecus ipse cum veller cum duodeciginti paronibus congregati, fuit ab alijs quatuor & triginta, qui in insidijs latebant, de improviso circumuentus, quod periculum vehementer

*Pugnana
ualis.*

*Pacieci de
crimen
Hostium
fuga.*

*Pestis in re
gno Cale
cutiensis
Altera Ca
lecutiensis
in Lusita
nos expedi
tio.*

*Classi Ca
lecutia.*

Paciecum extenuit. Parum enim confidētia illis processerat, antequam nauum numerum exploraret. Fugie tamen in eo discrimine à nostris edita præclara facinora, & hostes tandem in fugam versi sunt: nostriq; cum quatuor nauib; & multis tormentis, atq; varia præda in vadum reuerſi. Rex Calecuti quanuis rursus in nostros cum maximis copiis inuēti in animo haberet, pestilentia, quæ iterum in illius regno fluire cepit, belli consilia distulit. Attamen nunc vt aperta vi, nunc vt oculis insidijs in faciem pestem compararet, vehementer elaborabat. At Paciecus insidias ingenio & sagacitate, vim viante repimebat, & multas de illorum classibus victorias conſequēbatur. Venit tandem tempus illud, quo Calecutiensis in nostros copias iterum maximas educere cogitabat. Reperlinensis primum agmen ducebat: magnæque numerum rusticiorum hominum cum ligonibus, & securibus, & instrumentis rusticis, qui vias murgent, fossas dacerent, aggeres excitarent, vt tormenta sua tutò collocari, & a nostris defendi facillime possent, agebat. Rex ipse cum triginta milibus hominum & magno tormentorum numero secūbatur. Mari autem moles ingentes supra circumligatæ, & pice oblitæ, quæ flāmis ubi opus esset, naues nostras incendere, ferebantur. De nō. centum & decem parones ictas omnib; instrutissimi, partim catenis inter se colligati, partim disun

ſti veniebant. Poſtremam claſſis aciem centum naues *Caſtellana*
 longæ, & octoginta actuarie claudabant. Sed quòd re- *ualia Cale*
 gis Calecutientis animum efferbat, erāt caſtella, q̄ Sa- *cutienſis*
 racem cuiuſdā Repeſimienſis ingenio, viri in bellis exer- *Regis.*
 citi, qui multas nationes peragratat, extruēda ad hunc
 modū faciunt. Duo parones detractis armamentis tāto
 ſe intervallo diſtabant, quantum eſſet vnius haſte mo-
 dicæ longitudo. Vniuſq; autem proiam tignum lan-
 gubant. Alterum deinde tignum ab vnius puppi in al-
 terius puppim cōiectū, vtrunq; paronē, ne poſſet alter
 ab altero diſiungi, firmē retinebat. Super hæc autē duo
 tigna, alia tigna non ſuſciſo ordine ſternebātur. Inter-
 uallum quod ducibus iſtis tignis continebatur, a-
 lis tignis adeo ſecuentibus explebant, vt contabulati-
 onis ſpeciem præberet. Fiant autem tigna ſingula tri-
 bus locis ferro fortiffimē reuincta. In quolibet autē hu-
 ius quadratæ contignationis latere, alius ordo tigno-
 rum in vniuſcuſque lateris extremitate præſens al-
 titudine pedum quatuordecim, muni ſimiliā dñem
 reſerebat. Erant autem omnia cardinibus, & communi
 ſis aptiffimē perfectus, itaq; firmata, & iunctis reuinculis
 coniuncta, & ſolidata, vt nulla vi conuelli poſſe vider-
 rentur. Super ligna vero trabes interſe totum opus
 multo firmius efficiēbant. Cratibus deinde atq; longu-
 ius conſtrenebantur. In hoc ſermo tabulato in maiore
 Caſtello quadraginta milites commodè conſiſtere,
 atque depugnare poterant. Ad hanc formam octo Ca-
 ſtella paulo minora ſuper ſederunt parones exstructa
 ſunt. Fuerunt autem hæc machinationes. Deo ſuo, &
 cum æſtus decederet, nullis à propiis clamoribus im-
 pulſis, & naubus ſuſtinentis oppugnat, Caſtella noſtris
 immineant, & milites e ſuſtineant. Tunc telia ſyſtema-
 mas adijcerent. Hæc ea peſta machinatione, nemo e-
 rat ex hoſtibus, cui de victoria dubitaret. Agathocles
 hoc contra perſum comparauit. Melior octoginta
 pedum longitudine inter ſe fortis vinculis & ſuſti-
 me colligauit, & formam ex iſta quadratam conſti-
 nuit. Tandem de enim in latitudinem, quā in lon-

*Machinae
 bellice
 diſci Cale
 ſtice.*

gitudinem patebat. Hanc autem machinam ante nauium proras modico ab illis interuallo constitui iubet, & secundum æstus naturam sex anchoris alligari: ut videlicet tres anchoræ, cum æstus accederet, aliæ tres cum decederet, illam firmissimè retinerent. Id autem hoc consilio effecit, ut nauium carinæ, cum appropinquare vellent, impedirentur, quò minus Castella nauibus nostris adiungerent. Petrus autem Raphael excitis aliquot malis, ex illis columnas effecit, quas in nauium tabulato præfixit, & in summo earum fastigio capitella instituit, in quibus possent seni mites inflicte, & illis, qui erant in Castellis, repugnare. Altitudo enim cuiuslibet capitelli, altitudinem ~~Castellorum~~ horum, quæ hostium nauibus ferebantur, adæquabat. Per exploratores enim Paciecus non modò exercitus multitudinem, sed etiam genera machinamentorum eorumq; dimensionem exactè nouerat, & quid hostes animis cogitarent, exploratè cognoscebat. Exercitus, qui terra gradiabatur, dissonis vocibus, & instrumentorum bellicorum strepitu inanes quosdam terrores iniiebat, qui potuissent homines, rerum bellicarum ignaros metu exanimare. Sed dum illi inanes formidines iam habent, Paciecus ut veras proponeret, operam dabat. Nam in Annaulensis insulæ partem, quam nò longè a nostris nauibus ductus marini sublucebant, egressus, ut primum hostium agmen carperet, enixe commendit. sed nè circumfusa multitudine opprimeretur, se post aliquod detrimendum hostibus importatum, in nauigia atque vilo incommodo recepit. Cum tamen prælium fieret, Calcutiesis cum hominis audaciam accepisset, iracundia & furore flagitare cepit, neque tantam contumeliam, quantam sibi eo facto impositam arbitrabatur, ferendam putauit. Itaque ducibus suis imperat, ut Paciecum ad se victum trahant, ut illum tormentis excruciatum necaret. Illi aduolant, & ut impigre, quod fuerat imperatum, efficeret, summam diligentiam adhibuerunt. Paciecus autem non modò perductus non fuit, sed antequam in nauigia regredi potuisset,

Inania hostis aduentus terriculamenta.

Thrasone Calcutiesis mandata.

set,

set, non paucos ex hostibus interemit. Dum hæc geruntur, Sol exortus est. Aestus autem decedens, hostium classem in Lusitanos impellebat. Primum moles, quas diximus, inflammata cum in malos ex anchoris alligatos, ut dictum est, incidissent, repente substituerunt. Itaque non modo nullum damnum intulere, verum non modice alluamentum nostris afferebant. Dum enim incendium vigeat, hostes propius accedere non ausi sunt. Hoc inani terrore depulsi, cum iam incendium fuisset restinctum, classis hostium accessit. Castellum verò, quod erat maximum illorum, quæ diximus nauibus inuchi, primum cum in malos incideret, nec ulterius præcedi posset, necessario constitit, & inde certare globis maximis, & plumbeis etiam glandibus instituit. Nostris contra tormentis patrones primos, qui prope Castellum erant, acerrimè verberabant, ex quibus aliquot dissipauit. Paciecus unum sane magnum tormentum ex his, quæ nostris Camelum appellant, in Castellum conuerti, & globum intorqueri præcepit. Frigor quidem horrendus fuit: castellum tamen integrum permansit. Cum id interm ficeret, & Castellum nulla ex parte labaret, hostes multò confidentius nostros urgere & acrius instare, & intemperantius exultare, & voces lætitiæ ingentis indices attollere. Reliqua Castella cum hoc animaduertissent, multò audacius in eundem se locum contulere. Tanta deinde telorum vis ab hostibus coniecta fuit, ut nihil aliud, quam sagittæ densissimæ, & globi ferret, & plumbei in tenebris illis, quas fumus efferebat, & in illis hominibus incendijs cerni & conspici posset. Hæc Paciecus animo conturbatus, oculos in cælum suscit, & maxima voce, ut ab omnibus audiretur, O summe cæli rector, inquit, *Pacieci ad* scio me commisisse flagitia maximo supplicio digna. *Deum pre-* Te tamen suppliciter oro, ut in aliud tempus vindictam differas, in quo non decus & gloria tui sanctissimi nominis agatur. Hæc ubi dixit, iterum tormentum dirigi atque librari iussit. Emissus cum maximo fragore globus, Castellum bonam partem dissipat, & homines

In mare deturbat: nostri manus in cælum tendere, Christi nomen celebrare, nomen illius præsens agnoscere, & tunc multo alacrius hostibus obsistere. Fuit

Castellū gio tandem Castellum alijs globorum ictibus disiectum.
bis deieciū. Alia tamen Castra nullo tenus in loco permane-

bant: & qui in mare erant, summa contentione pugnant, ut Lusitanos occiderent. Sed cum non possent accedere, etiam pisces innumerales, & ingentem telorum multitudinem sine ulla intermissione iaciebant. E noctis nullum flamma telum in hostes accidebat.

Prælium
terrestre.

Multum enim ex illis ceciderunt, multique parones aut deprelli, aut dilacerati. Dum ad hunc modum manus decertatur, Rex Calecutensis in vadum sum ~~ad~~ bus innadit, & in vicinorem ripam erumpere conatur. At Christophorus Iusartes & Simon Andradus, qui minoribus navibus vehebantur, & Laurentius Morenus, qui ex paronibus Cochamentibus pugnat, summa oporetefere contendebant. Cochamentis etiam Princeps cum mille suis militibus, qui vallum tuebantur, fiduciam eo die operam navavit. Omnes ita se gesserunt, ut non modo transitum intercluderent, sed etiam

Clades ho-
stium &
Lusitano
rum victo-
ria insignis

multis incommodis hostes afficerent. Constat hoc prælium fuisse multo superiorem acrius & immanius, in eo tunc multas naues hostium deprellas, & magnam hominum multitudinem extraitam. Prælium cum prima luce commissum fuisset, ad vespertum ductum fuit. Aestus tantam violentiam accedens, vadum contrivit, & Castra in contrariam partem cepulit, & sic tandem fuit necessarium ab omnibus certantem commissum. Ex nostris multi vulnerati fuerunt, nullus tamen occisus. Post hanc pugnam, fuit aliquot diebus cessatum, quibus Rex Cochamentis Pactum vade retro misit, multis laudibus affectis, &, ut nostros comederent, & terram finibus refeceret, operam dedit. Calecutensis vero cum iam victoriam desperasset, & domum redire vehementer expeteret tamen cum multa illium, ut rogatus in Lusitanos inferret, & extremum belli calum expiraretur, importune sollicitarent, post reliquas cla-

des acceptas illos aggressus est. Sed cum nostri victorij
 clari multo acius depugnarent, & hostes cladibus ex-
 teriti, nimis titubanter & timide pugnam capessieret,
 eueniebat, ut hostes multo facilius funderentur, & clas-
 sis multis partibus dilacerata à prælio discederet. Cale-
 cutiensis igitur auguribus acriter infensus, qui quasi de
 Deorum sententia loquebantur, cum in firmissimam
 spem victoriæ fraudulenter induxerant, detestatus, ex-
 citum redavit. Non tamen cessavit insidias frui, quibus
 Paciecum interimeret. Sed detectis insidiis, fue-
 runt aliquot proditores à Pacieco primum fustibus ac-
 cerrimè verberati, deinde ad extremum supplicium
 acti. *Non* se multi e Cochinenſi nobilitate me-
 dios interponerent, & à Pacieco enixe contenderent,
 ut hominibus ignosceret, is eos ad Regem misit, ut de
 illis, quod ei commodius videretur, statueret. Calecu-
 tiensis igitur eam cerneret nisi illi sibi, ut cogitabat, pro-
 cessisse, odio vitæ, & tanti dedecoris offensione regno
 se alidicavit, & Naubeadamum in Regia sede consti-
 tuit, ipse uerum fanum, & ædes religione consecratas in-
 gressus est, ut ibi in Deorum suorum cultu, quod re-
 liquum erat vitæ, consumeret. Mater tamen illius,
 mulier natura ferocis, illum literis atque nunciis si-
 mulabat, ut bellum repeteret. Non esse ferendum,
 ita consternari animo, ut vindictæ spem omnino de-
 poneret. Præstare namque milles mortem oppetere,
 quam tantum dedecus multum relinquere. Illam re-
 ligionis speciem non esse pietatis, sed timiditatis argu-
 mentum. Proinde si vellet hominum famam commen-
 dari, & in dignitatem amissam restitui, forti animo
 pergeret, & hostibus denouñtaret, se nullo casu de
 mentis statu detorquei potuisse. His instigatus ora-
 tionibus, rursus egressus est, ut bellum renouaret. Sed
 omnes Reges & Principes, qui cum sequuti fuerant,
 rebus illius desperatis abiciant, neque rursus ad belli
 societatem adduci possunt. Quam etiam multi pacem
 cum Timumpara & Pacieco fecerant. Ea desperatio-
 ne fractus, se rursus in fanum recepit. Fuit bellum hoc
 à Pa-

*Non a ho-
stium ca-
lamitas.*

*Insidie Pa-
cieco à Ca-
lecutiensis
Rege fru-
stæ.*

*Calecutien-
sis regno Je-
abdicat.*

*Matris lite-
ris Calecu-
tiensis ad
vindictam
excitatus.*

*Belli Calicuti; tem-
pus 3. men-
ses.*

*Coulami
tumultus.*

*Pacieci per
Indiam fa-
ma & au-
thoritas.*

*Lupus Suan-
rij cum 12.
nauib; in
Indiam ad-
uentus.*

à Pacieco intra quinque menses maximo cum labore & hominis insigni gloria confectum. In quo quidem, vt postea compertum fuit, hostis vndeuginti millia hominum partim morbis, partim prælijs amisit, & magnam præterea nauium multitudinem. Profligato hoc bello, & pace cum multis Principibus firmata, fuit Paciecus factus ceterior, Coulami tumultuari coepisse, & Saracenos, cum fieri non posse crederent, vt Lusitani ex hostium manibus euaderent, de eorum, qui Coulami remanserant, pernicie coniurasse, vnumq; Lusitanum hominem eorum fraudulenter occisum. Paciecus igitur Coulamum pergit, de homicidis supplicium sumere non potuit, ne magnam discordiam in ciuitate cum maximo nostrorum discrimine concitaret. A Principibus tamen ciuitatis efflagitauit, vt in foedere permanerent. Cautum namque foedere fuisse, ne nauis vlla aromatum onus acciperet, antè quam nauibus Lusitanis suæ iussu pondus impositum. Se verò cernere in portu Saracenorum naues onustas, & Emmanuelis Regis naues inanes. Respondent, id non voluntate sua, sed Saracenorum importunitate & audacia, quam reprimere propter illorum summas opes nequuerant, accidisse. Paciecus igitur de Principum consensu, Saracenorum nauibus exoneratis, & pieno aromatum eis persoluto, ea confestim in Regias naues imponenda curauit. Deinde vela fieri iussit, & illam oram Indicam cum nauibus insuetis peruagatus est, & aliquot naues cepit, & prædas etiam fecit. Tantaque erat virtutis illius opinio, tantusq; ab eo metus & regibus, & Dynastis, & prius etiam incusus, vt nemo auderet armis illius obistere. Hæc autem ab eo gesta sunt vsq; ad Septembris mensis initium eiusdem anni, qui fuit à Christo nato M. D. III. Po tempore Lupus Suarius, cuius antea mentio facta est, cum classe tredecim nauium in Indiam reuenerit. Is litore Feni Atardei, quas in vrbem Mozambiciensi, antequam obiret, scriptas reliquerat, fuerat de belli magnitudine, quod à Calicutensi parari existimabatur, admonitus. Id etiam Melin-

dius Rex, cum is ad illius portum naues appulisset, significat. Ea; de causa magnam in illo cursu celeritatem susceperat, usque eo, dum in Anchediuam insulam perueniret. Ibi Antonium Saldagnam, & Rodericum Laurentium, qui in ea insula hyemauerant, offendit. Inde cum iam ver in regionibus illis inciperet, Cananorem profectus, è Rege Cananoris & a Gonzalo Parbosa, qui Regis Emmanuelis negotia procurabat, de rebus à Pacieco gestis certior factus est. Postridie autem illius diei, quo fuerat cum Rege Cananoris amantissime colloquutus, venit ad illum Arabs quidam cum puero Lusitano, atque literis à Lusitanis, qui fuerant Capitalis tempore capti, datis. Summa literarum hæc erat. Regis Calecutiensis opes fractas atque comminutas esse consilium, quo bellum fuerat susceptum, post tantas clades acceptas (vt ab imperitis fieri solet, qui non ante, quam temeritatis poenas luant, rebus suis consulere neunt) ab omnibus improbari. Ciuitatis Principes eos admonuisse, vt scriberent ad Lusitanos Duces, si pacem cum Rege Calecutiensi fieri vellent, nullum tempus magis ad eam opportunum optari posse. Regem namq; semper bellum illud detestatum fuisse. Esleq; natura benignum, & in fide tuenda constantem. In literarum fine orabant, & obtestabantur, nè a consilio pacis abhorreret. Fore namque, vt præter utilitatem, quæ posset ex ea Lusitanis afferri, & ipsi è miserrima seruitute in libertatem vindicarentur. His lectis literis, Suarius Saracenum dimittere, & puerum retinere voluit. Puer autem constantissime repugnauit, dicens se nunquam tantum in se dedecus admissurum, vt contra datam fidem, causam crudelissimæ castitatis, quæ erat, si ille non rediret, Christianis, qui vincitiam remanescant, afferenda, metu mortis aut seruitutis afferret. Suarius illis dimissis, Calecutium versus nauigare instituit. Cum verò iam in Calecutiensi portu consisteret, iidem ciuitatis Principes ad eum tanta ciborum genero, & fluctus multiplices, in signum amicitiae continuò miserunt. Quæ omnia ille repudia-

Literæ Lusitanorum quorundam captiuorum ad Suarium.

Mira pueri fides & constantia.

diavit, adferens, se nullo modo quidquam ab eis, antequam pax fieret, accepturum. Nunquam enim hostile munus ullam iucunditatem hostibus attulisse. Venit deinde Coiebiquius Saracenus ille, cuius, ut antea dictum est, egregia in Lusitanos merita confiterunt. Cum illo autem duo ex captivis Lusitanis veniebant: de pace agi continuo coeptum est. Principes orabant, ut Regis aduentum expectaret, qui erat intra quatuor

*Tractatus
paci à
Suario cū
Calecutijs
initus.*

*Suarius
pertinaciæ
notatus.*

dies venturus. Dixit Suarius, se pacem minimè daturum, nisi prius sibi Lusitani cum Mediolanensibus redderentur: & in eo perstitit. De Lusitanis quidem fuisse illi facillime satisfactum. De Mediolanensibus verò quomodo id, quod postulabatur, absque nefario scelere fieri posset, minimè videbant. Turpissimum namque facinus existimabant, eos, qui fuerant in fidem recepti, contra datam fidem ad supplicium tradere. Quò autem illi rectius se gerebant, eò ducis nostri consilium reprehensione maiore dignum arbitror, qui pluris esse statuebat, de duobus transfugis & peregrinis supplicium sumere, quàm tot ciues in libertatem asserere. Accedebat etiam turpissimæ timiditatis indicium, cum adeò pertinaciter in eo postulato perseveraret, quasi post res hostium afflictas, posset aliquod maximum malum à duobus illis hominibus in nostrorum perniciem comparari. Præterea qui in alijs perfidiam vindicandam arbitrantur, quo modo par est, ut eos, cum quibus pacem conciliari volunt, fidem violare compellant? Et ut nihil aliud dicam, cum bellum cum hoste civium causa suscipiendum sit, multò vigilantius est de civium salute, quam de hostium interitu cogitandum. Hæc quidem non considerans Suarius, minimè de Lusitanorum vita, & de Coiebiqui etiam, qui propter Lusitanum nomen in summo discrimine versabatur, statu & conditione sollicitus, cum illius postulato minimè satisfaceret, urbem tormentis conquisivit, & vides quamplurimas diruit. Inde verò Cochimum petijt, & Regem inuisit, & Emmanychis nomine fidem illius collaudavit, regraq; illi munera satis am-

*Calecutiū
oppugnatiū.*

pla

pla detulit. Deindè duces duos, quorū vnus Petrus Mē-
doza, alter Vascus Caruallius appellabatur, cū nauib⁹,
quibus præerant, misit, vt totam illam oram, vsque ad
Calecutij portum, amicis atq; fœderatis tutam, & ho-
stibus infestam redderent. Alfonso autem Lupio Co-
stæ, & Petio Alfonso Aquilari, & Leonello Coutino,
& Rodenico Abræo negotium dedit, vt Coulamum
petere, vt aromata, quæ erant iam industria & labo-
re faciei congesta, à procuiatore acciperent, & naues
sibi attributas onerarent. Paciecus autem, nauibus ex
animi sententia oneratus, Cochimum reuersus est, & à
Suatio tantis laudibus affectus, quantis erat omnium
confessione dignissimus. Hic fuit Suatio nuncius alla-
tus, Cranganorem ciuitatem, quæ in Calecutiensium
fide permanferat, esse in armis, omnesque ciues ad bel-
lum sollicitari, & ducem nomine Maimamen octogin-
ta parones & quinque naues intruxisse, terra verò Nau-
beadamum magnum exercitum eduxisse, & copias
in dies augeri. Hæc autem omnia eo consilio fieri, vt
cum primum Lusitana classis è portu Cochimensi sol-
ueret, de improviso Regem opprimerent. Alio namq;
vado, nomine Paliporto, quod multò commodius ar-
bitrabantur, copias traducere cogitabant. His belli mo-
ribus exploratis, Suatio de reliquorum ducum senten-
tia visum est, Cranganorem festinanter inuehi vt ho-
stes inopinantes de conatu depelleret. Itaq; vna nocte
cum scaplis quindecim, paronibus quinque & viginti,
& Ceraucla vna, magno silentio proficiscuntur. Erant
in ea classe Lusitani mille, & mille Cochimenses. Co-
chimensis verò Princeps eos in Paliporto cum octin-
gentis milibus opperiebatur. Inde Princeps terra, no-
sti Duces mari, eo quo destinant, alacres & pleni fi-
ducia contendunt. Suarius Tustanum Syluium, & An-
tonium Seldagnam, & Petrum Alfonso Aquilarem,
& Alfonso Costam, & Vascum Caruallium in clas-
sis fronte constituit. Dux verò Maimames eo tempore
in duabus magnis nauibus, catenis inter se fortissime
colligatis cum duobus filiis infidebat. Naues erant iā
tor-

*Varia Lau-
doza, tanis Duci
bus præscri-
pta mune-
ra.*

*Cranganore-
ris tumultus.*

*Paliportū
vadum.*

*Bellum ad
uersus Crā-
ganorem.*

*Prælium
manale.*

*Lusitano-
rum victo-
ria.*

*Prælium
terrestre.*

*Hostium
fuga.*

*Cranganor
capta &
incensa.*

tormentis & munitionibus, & magno telorum numero, & militum etiam multitudine, ad confligendum, si opus ita fuisset, comparatæ. Quinq; illi Duces, qui primum agmen ducebant, in eas inuehuntur. Maimames & illius filij incredibili animorum robore resistunt, eorumq; virtute factum est, ut diutius, quam quisquam opinari potuisset, prælium traheretur. Tandem Maimames cum filiis occiditur, milites atque nautæ se in mare alia ex parte conijciunt. Reliqui Duces cum in parones incurrerent, non magno certamine eos in fugam compulerunt. Superata classe, Lusitani Duces in terram copias exponunt: Cochimentis Princeps suas etiam adiungit. Naubeadarami exercitus etiam prodit. Fuit continuo prælium summa utriusq; partis contentione commissum. Cum tamen ex hostibus multi caderent, reliqui tanto metu perterriti sunt, ut in urbem trepidè fugerent, omnemq; illius tuendæ curam depolerent. Itaque ea celeritate, quæ per unam portam ingressi fuerant, per aliam egrediuntur. Nostri in illorum tergis hærentes, uno impetu in urbem ingressi, eam coniectis ignibus inflammant. Sunt ædes e ligno maxima ex parte ædificatæ, & congestis palmarum folijs integuntur, ita, ut subito flammam corripiant. Dum ignis omnia populatur, incolæ Christiani, qui antea hostium metu latitabant, accurrunt, & a nostris petunt ut incendium restinguant, ne facias ædes, in quibus illi religioni operam dabant, simul incenderent. Cum id nostri facere conarentur, non tanta potuit adhiberi diligentia, ut non prius, quam ignis opprimi & extingui posset, multæ etiam Christianorum ædes eisdem flammis absumerentur. Domicilia Arabum atq; Iudæorum, quæ nondum fuerant incensa, spoliata repente sunt. Naues & parones eodem incendio conflagrârunt. Tormenta tamen prius & arma, & munitiones, quæ nostris usus esse poterant, in nauib; impositæ. Hac re gesta, Sauius cum reliquis Ducibus Cochimum rediit. Sed quia iam sæpè Cranganoris mentio facta, operæpreium erit, de illius situ & magnitudine, de

gen-

gentium, quæ illam incolebant, multitudine, de Christianorum, qui in ea habitabant, moribus & institutis pauca dicere. Disiat Cranganor, ut antè diximus. Cochimo ad Septentriones, decem & sex millibus passuum. Fluminis, quod propter illam in mare influit, varijs flexibus alluitur. Erat vrbs sanè magna, & à multis nationibus, propter admodum celebre emporium, frequentata. Ciuitas erat libera, & magistratibus legitimis populi suffragio creatis regebatur. In patrocinio tamen Calecutiensis Regis latebat, & illius partes, ubi bellum aliquod motum erat, sine recusatione sequebatur. Ab illius tamen fide defecit, postquam illius res nostrorum armis afflictas esse cognouit. Habitant in ea præter indigenas aduenæ quamplurimi, qui ex Arabia, & ex alijs regionibus eò mercaturæ faciendæ gratia confluxerunt. Indigenæ, qui simulachris dediti sunt, eisdem moribus, quibus reliqui Malabares, vtuntur. Christiani templa habent non satis eleganter ædificata. Sunt enim eorum opes valde tenues. Septimo quoque die, quem dominicum appellamus, in templum conueniunt, ut sacris intersint, & conciones audiant. Summus eorum antistes in mōtibus, qui ad Septentriones spectant, a mari disiunctissimis, quam regionem illi Chaldæam nominant, sedem habet. Is cum duodecim Cardinalibus, & duobus Patriarchis, & multis Pontificibus, qui in consilium similiter adhibentur, omnia, quæ ad religionem faciendam pertinent, decernit. Huic omnes Christiani, qui in orientis Solis regionibus habitant, obtemperant. Sacerdotes in capite ita sunt attonsi, ut Crucis imaginem in vertice summo contineant. Vino ex patlis vuis confecto in sacrificijs viuunt. Omnibus sine discrimine, cum ad Eucharistiam accedunt, non solum Christi corpus in panis specie, verum & non Calicis consecrati potione porrigitur. Nemo tamē epulū illud diuinum sumit, antè, quam flagitiorum confessione animorū sordes euacuet. Pueri infantes nullo modo ante quadragesimum diē, nisi periculum aliquod impendere eorum vitæ perspe-

*Cranganor
ris vrbs et
incolarum
descriptio.*

*Christianorum
Cranganorensium
ritus &
mores.*

*Pontifex
summus
Indorum.
Sacerdotum
tonsura.
Eucharistie
& sacrificij
usus.*

*Confessio.
Baptismus
parvulorum.*

etum fuerit, sacris aquis expiantur. Cum aliquis periculoso morbo premitur, sacerdos illum inuisit: ægroti sacerdotis precatione animū alleuari confidunt. In ingressu templi, lustralibus aquis, perinde atq; nos facimus, asperguntur. Eodem etiam ritu mortuos, & eadē religione sepeliunt. Deindē cognati & affines epulum dant, & octo dies in cōuiuijs, mortuorum gratia instructis, accumbunt, & illorum memoriam celebrant, & pro eorum sempiterna salute Christum venerantur. Viduæ, quæ ante annum post viroꝝ obitum nubunt, dotem amittunt. Sanctas literas Syrio sermone, quem Chaldæum nominant, scriptas, studiosissimè colunt, earumq; interpretes in locis publicis omnes qui conueniunt, ad earum intelligentiam diligenter erudiunt. Ieiunia temporibus, quæ ad Aduentum & Quadragesimam appellamus, diligenter obseruant. Sacra solennia, quibus utimur, summa cum religione & celebritate procurant. Eandem anni computationem cum die intercalari, cui quarto quoq; anno inferi solet, quam obseruamus, diligentissimè retinent. Kal. Iulii non Christiani tantum, sed indigenæ a sacris Christianæ nationis abhorrentes, in Thomæ honorē diem festum agunt. Sunt apud illos & monachorum sodalitia, & virginum sacrarum cœtus ædibus senioris inclusi. Ab omnibus illis pudicitia cum summo probitatis, & abstinentiæ, & religionis studio conseruatur. Sacerdotes vxores ducunt. Prima tamen vxore mortua, est illis in posterum nuptijs omnibus interdictū. Aliorum matrimonium, nisi aut viri, aut vxoris morte, dirimi nulla conditione licet. Hanc autem morum institutionem a tempore Apostoli Thomæ, qui primus eas nationes ad Christi notitiam instruxit, ad hæc nostra tempora continuatam summo semper studio, non solum in Cianganoris regione, sed in multis alijs, Christiani, qui in India sceler habent, summa semper religione & iudicio tenuerunt. Corpus illius in vrbē, quam Malipure appellant, quæ ad regnum Nasingua pertinet, sepultum est, multis miraculis celebratum. Tempore quo

Aqua lustralis.

Cura de functorum

Annus lustrus.

Sacri libri.

Ieiunia.

Sacra solennia.

Anni computus.

Festum D. Thomæ.

Vota monastica.

Sacerdotes coniugati.

Malipure, sepulchrū D. Thomæ

quo Martinus Alfonsus Soufa, vir fortissimus, pro Rege Ioanne tertio Indiam cum imperio obtinebat, fuerunt ad illum aeneae tabulae delatae, in quibus erant incisae literae, quarum usus obsoleuerat, ita, ut nemo eas legere posset. Fuit tandem ab illo Iudaeus accersitus multis linguis eruditus, & minimè antiquitatis ignarus, qui eas tandem cum difficultate propter scripturae antiquitatem, & linguae parum notae rationem (erat enim ex multis conflata) perlegit. Literae autem nihil aliud in summa continebant, quàm Regis, qui Thomae temporibus, illis terris imperabat, donatione Thomae factam telluris certa dimensione definitae, in qua templum foret. Et quia huius diuini viri mentio facta est, non alienum arbitror, hoc in loco aliud testimonium antiquitatis afferre, quod Thomae monumentum continet. Anno a CHRISTO nato M. D. LXII. Pontifex Cochimensis misit ad Henricum Cardinalem testimonium publicis literis consignatum, quod historiam commemoratione dignam continebat. In ea ciuitate, quã diximus appellari Malipuiem, & nunc, postquam a Lusitanis frequentari cepit, S. Thomae ciuitas appellatur, erat in colle sacellum aedificatum, eò quod affirmarent incolae, in eo loco Thomam fuisse à religionis hostibus interfectum. Erat autem hoc solenniter institutum, ut in eo sacello octo diebus ante diem natalem CHRISTI res diuina fieret, & omnes Christiani eò conuenerent. Fuerat quoque, ante quatuordecim annos in illo colle inuenta Crux in lapide incisa, in cuius fastigio colibae imago infidebat: basis verò erat in specie quadam herbarum, quae diffundi latissime videbantur, collocata, & tam fastigium, quam basis, & brachia in litotum formam desinebant. Arcus eam ex eodem lapide factus undique munebat. In arcu erant incisae literae, quas nemo legere poterat. Totum hoc opus integrum, quod erat satis magnum, fuit super altare eiusdem sacelli multorum operis statutum. In Cruce eminebant notae sanguinis insignes. Accidit autem die, quo Christiani conueniebant, ut in eo fa-

Insigne de Christianis miper Indiam antiquitate testimonium

Aliud eadem de re testimonium notatu dignissimum.

D. Thomas ubi mortuus.

Crucis forma antiquissima.

Festū An- no salutationem ab Angelo factam sanctissimæ Vir-
munciatio- gini, octo dies, antequam dies Christi natalis adueni-
nis D. Vir- ret, celebrarent, cum sacerdos, qui rem diuinam facie-
ginis. bat, Euangelium inchoaret, ut Crux in nigrum colorē
Stupendū verteretur, & liquor ex illa incredibili copia dimana-
vetustæ ret: deinde color cœruleus pro nigro subiret. In locis
Crucis mi autem, ubi notæ sanguinis extabant, rosei coloris splē-
raculum. dor eluxit. Sequentibus deinde annis eodem die sem-
 per eueniebat. Nec enim alio die (quod magnam admi-
 rationem commouebat) id in illa cruce cernebatur.
 Fuit tamen aliquo tempore eius rei, quæ admirabilis
 omnibus videbatur, intermissio. Anno autem, M. D.
 LXI. cum Christiani in eundem locum eadem
 pompa & celebritate conuenirent, eo die, quo crux, dū
 sacrificium fieret, stillare solebat, & sacerdos Euange-
 lium inchoaret (id enim etiam admirandum videba-
 tur, quod nunquam prius, quam Euangelium legi cœ-
 pisset, ea Crucis mutatio fieret) Crux repentē nigris
 maculis, splendidis tamen, inficeretur, donec tandem
 alijs atque alijs subeuntibus, tota nigresceret. Ita verō
 splendebat, atq; si fuisset oleo delibuta. Dum instar ro-
 ris guttæ defluere cœperunt, quæ paulatim grandiores
 effectæ, totā Crucem humore largissimo compleue-
 runt. Peregit sacerdos cum multis lachrymis, & crebro
 singultu sacrificium. Deinde ascendit in altare & lin-
 teis, quibus in rebus sacris de more procurandis uti so-
 lebat, Crucem extersit. Linthea maculis sanguineis tin-
 cta repentē sunt. Ciuitatis præfectus, & reliqua mul-
 titudo, quæ cōuenerat, manus in cælum tendere, Chri-
 sti numen implorare, flagitiorum veniam postulare,
 & ad studium ardentius religionis excitari. Crux au-
 tem postquam multo liquore fluxit, clarius splendē-
 re cœpit, & color sanguineus euidentius eluxit. Hoc
 signum commouit & præfectum urbis, & primarium
 sacerdotem, ut diligenter inquirerent, ecquis esset, qui
 literas illas interpretari posset. A iunt incolæ, in Nar-
 singæ regno esse Brachmanam, inter omnes Brachma-
 nas literis & eruditione præstantē, qui varias linguas

*Aliud eius-
 dem crucis
 miraculū.*

tenebat. Hominem continuò accersunt, & interrogāt, an illas literas nosset. Respondit, literas esse prisca, quibus antiqui sapientes utebantur: negligentia verò hominum factum esse, ut earum cognitio interiret. Quin etiam linguam, qua erant descriptæ, à paucis admodum teneri. Admonent illi Brachmanam, ut in altare ascendat. Restitit ille, & nefarium facinus esse dixit, altare, in quo res diuina fieret, humanis pedibus conculcari. Inuius tamen subiit, et literas perlegit, quatum vim eas esse dixit, ut vna nota decem, & quindecim, & viginti literarum officioungeretur. Sententia verò literarum in summa hæc erat: Thomam diuinum virum fuisse à Dei filio, cuius erat discipulus, in eas oras Sagami Regis tempore missum, ut Dei summi notitia gentes illas erudiret. Ibiq; templum extruxisse, & res admirabiles effecisse: atque tandem cum genibus flexis ad Crucem illam affixus, orationem ad Deum funderet, à quodā Brachmana fuisse hasta transfixum. Crucem verò eiusdem viri sanctissimi cruore tinctam ad memoriam virtutis illius sempiternam relictam fuisse. Hæc erat sententia, quæ literis continebatur. Fecit autem maiorem fidem alius eiusdem sectæ vir aliundè accersitus, grandis admodum natus, & sapientiæ opinione præstans, qui literas in eandem sententiam interpretatus est. Huius autem Crucis exemplum, in eodem ligno, ex quo templum adificatum perhibent, insculptum, cum literis publicis multorum virorum testimonio consignatis, retineo: cuius fides tantis tunc argumentis explorata fuit, ut nemo possit de tam clavis atque testatis viri diuini monumentis ambigere. Hæc quidem inferenda pataui, ut rectius percipi possit, quam clara sint apud Indos Christianos Thomæ viri diuini monumenta.

*Sententia
literarum
vixit il
lus crucis*

LIBER
HIERONYMI
OSORII SILVENSI
ALGARBIORVM IN LV.
SITANIA EPI.
SCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS,
LVSITANORVM REGIS INVI-
ctissimi, virtute & auspicio
gesii,

LIBER QVARTVS.

RES EV-
ROPEAS

*Frācis-
Almeida
cum impe-
rio vice
Regis in
Indiā mis-
sus.*

ANNVS
Domini.
1505.
*Emmanue-
lis ad Pon-
tificē Max.
legatio.*

VM hæc autem, quæ sunt paulò antè
scripta, gerebātur, Emmanuel magnā
clāssē in Indiam comparabat. In ea
verò classe misit Frācisum Almeida,
iūnum insigni virtute præditum, cum
summo imperio, qui in Orientis regio-
nibus Regis vice & officio fungeretur. Partim enim
quod vellet in India aliquod imperij fundamentum
iaci, partim ne Lusitani, qui negotijgerendi causa re-
linquebantur, vitæ periculum adirent, & fœderati etiā
Reges incommodum aliquod propter studium Lusita-
ni nominis subirent, visum est illi, vt vnus Dux in In-
dia cum imperio versaretur, qui id posset industria, fi-
de, & vigilantia perficere. Hoc eodem anno, qui fuit,
M D V. misit Romam Iacobum Soufam Portugalen-
sem Pontificem, & Iacobum Paciſcum, virum iuris ci-
uilibis scientia & dicendi etiā facultate non vulgari
præditum, qui nomine illius fidem Iulio II. Pontifici
maximo, qui tunc ad eam summæ dignitatis amplitu-
dinem summo patrum consensu peruenerat, obliga-
rent,

rēt, & ab illo peterent, vt quoniam bellum Africanum non absque magnis sumptibus administrari poterat, eos, qui in id aliquid opis sponte sua conferrent, muneribus ex diuino Ecclesię thesauro deprompris afficeret. Eodem tempore venit ad Emmanuelem vir religionis opinione præstans, ex Francisci diuini hominis institutione & disciplina, qui Ierosolymis præfatus erat monachorum, qui Sionem mentem incolūt.

*Aegyptij
Sultāi ad
Emmanue
lē legatio.*

Huic nomen erat Maurus. Causa autem aduentus illius hic fuit. Sultanus, qui tunc Aegyptum & Syriam imperio continebat, grauiter offensus detrimentis, quæ Lusitani rebus suis intulerant, literas ad Iulium Pontificem Maximum dedit, quas per hunc Mauritum mittendas esse statuit, vt illius religione & authoritate facilius

Pontificem in eam mentem, quam cupiebat, impelleret. Literarum sententia hæc erat. Se à Regibus Hispaniæ admodum graues iniurias accepisse. Fernaadum

*Eiusdē ad
summum
pontificē
literæ.*

namque Aragoniæ Regem Hispaniam Beticam auius inuasisse, & Saracenos, qui eam possidebant, partim crudeliter occidisse, partim omnibus bonis euersos, in

exilium compulisse, & eos, qui domi remanserant, durissimo dominatu violenter oppressisse: & quod multo grauius erat, eos per vim, vt Christi religionem susciperent, coegisse. Non licere autem nec apud Christianos, nec apud Mahumetanos, malo cogere quenquā,

vt eam religionem detestetur, in qua fuerat ob incunabulis enutritus. Hoc autem, quod ad commune gentis incommodum & salutatem, & religionis iniuriā pertinebat, se dissimulare non posse. Præterea Emmanuelem Portugalici Regem clauibus suis Indiam infestam

reddere, grauissimasque iniurias hominib⁹, qui ex Aegypto & Arabia in Indiam nauigabant, intulisse, ipsiusque Sultani naues cepisse & diruptas incendisse. Id autem nullo iure fieri. Nec enim vnquam ab illo Lusitanos fuisse illa iniuria laceratos. Opera tamen eorum

atque immanitate nauemque vectigalium, quæ possidebat, inclinationem fieri. Se vero vtque ad illum diem Christianos, qui vel in Aegypto & Syria domicilium

hæ-

habebant, vel negotia gerebāt, vel Christi sepulchrum inuisebant, ne vlla iniuria afficerentur, sedulo curauisse. Si verò Reges Hispaniæ pergerent eiusmodi maleficijs Mahumetanam gentem diuexare, sibi tunc necesse futurum, vt pestem etiam in nomen Christianū machinaretur, & iniuriam sibi illatam acerrimè vindicaret. Sc igitur necem Christianis omnibus, qui in regno illius inuenti essent, illaturum, illorumque templa, & Christi etiam sepulchrum demoliturum, operamque daturum, vt nomen Christianum in illius imperio deleteretur. Præterea esse sibi in animo, in huius tanti facinoris vitionem, ingentem classem instruere, qua multas Europæ regiones maximis detrimētis afficeret. Postremo ipsum Iulium admonebat, si vellet ingentem Christianorum multitudinem a nece & supplicijs eripere, & templa, quæ in Asia & in Aegypto inuiolata permauerant, tuen, & Christi sepulchrum defendere, & a multis onus Christianæ resp. incendium & vastitatem propulsare, ageret cum Emmanuele Rege, ne vellet amplius classes in Indiam mittere. Aliter enim maximam Europæ eisdem vitari non posse. Has literas cum ab ipso Mauro Iulius accepisset, eatum exemplum ad vtrunque Hispaniæ Regem per eundem Maurem misit, & per literas ab eis quæsiuit, quodnam responsum vellent, vt ipsi Saltano daret. Quid Fernandus Iulio responderit, à nobis explorari non potuit. Emmanuel vero in hanc sententiam rescripsit. Vidi Patet sanctissime literas tuas, quas mihi Maurus attulit, & simul exemplum literarum, quas tibi Sultanus misit, accepi, in quibus de iniurijs, quas Mauris Granatæ regnum incolentibus intulit Fernandus Rex, quem in loco patris amantissimi colo & obsecro, conqueritur: & simul de damnis, quæ Saraceni a Lusitanis in India accepere, grauissimis verbis exposcunt. In quo quidem inuitus nomen nostrum illustrat, dum ostendit, quoniam sit vterque nostrum Saracenis infestus. Quid enim fieri potest à Christianis principib. ad gloriā sempiternam aptius & elegantius, quā omnes suos conatus

*Emmanuele
lis ad Pon-
tificem su-
mam lre
re de lega-
tione Ae-
gyptia.*

tus ad Mahumetis diram & nefariâ superstitionē tollendam, & nomen perditissimi latronis extinguendū comparare? Minas deinde iactat, & terrores barbara quadam superbia & immanitate proponit, existimans fieri posse, ut qui pro Christi religione pugnant, aliqua verborum auaritia perterriti, ab instituto facinore, & à suscepta religionis sanctissimæ causa continuo desistant. Socer meus Fernandus, Rex invictissimus, dignū rebus a se clarissime gestis, dignūque virtute & sapientia sua responsurū dabit. Hoc tamen scio, nunquam fore, ut ille sic hostis barbari minas extimescat, ut gloriæ sempiternæ, quam ex Hispania Arabum tyrannide liberata adeptus est, cum aliquando pœniteat. De me vero hoc tibi Pater sanctissime affirmare possum, mihi maximè molestum esse, non multo grauiorem querimoniam causam tyranno isti subesse, qua stimulatus, multo ferocius verbis accepta denimenta vindicaret, & quos virtute frangere non posset, oratione minaciter exterrere frustra conaretur. Nobis enim, cū iter in Indiam classibus nostris aperire, & regiones maioribus nostris incognitas explorare decreuimus, hoc propositum fuit, ut ipsum Mahumetanæ sectæ caput, unde tam multa mala in orbem terrarum opera demonis infestissimi redundarunt, extingueremus, & Mecha Arabiæ ciuitas, in qua Mahumetis sepulchrum est, Lusitanorum armis excisa, funditus interiret. Quod autē hoc non sit, ut cupiebamus, effectum, indignissimè patimur. Spem tamen habemus, fore, ut Christi præsidio id opus aliquando perficiatur, cuius iam nunc fundamenta Lusitanorum virtute & industria iaciuntur. Tunc igitur, cum Mahumetis monumenta euersa atq; dissecta fuerint; cum tellurem, qua tantum monstrum auluit, & quæ reliquias illius gremio suo complectitur, excindi & vastari perspexerit, fremat immanis & importunus hostis, & illas minas inanes proponat: & nō modò, cū est tam leuibus damnis affectus. In quo vero nomini Christiano cædem, Christi sepulchro euersionem, Europæ ferro atq; flamma minitatur, nō est, cui quis-

*Indicant
nauigationem
Enim
nuclei sco-
pæ aut
finis.*

quisquam merito possit inania verborum portenta metuere. Nec enim hostis auarus vectigalia sua, quæ Christianorum religione amplificari cernit, excisione sanctissimi sepulchri, & aliorum locorum, quæ frequentari à Christianis cum magno illius commodo videtur, imminui parietur: nec adeo mentis expeis est, ut velit ea iniuria vniuersæ Reip. Christianæ facta, omnium animos irritare, & à mutuis dissensionibus ad illius pestē atq; perniciem traducere. Communis enim offensio & contumelia solet animos dissidentes coniungere, & stimulis incitare ad pœnas de hoste superbissimo repetendas. Non est autem gens Christiana usq; eo vel sanctissime religionis, vel antiqui decoris oblita, ut tantū hostis facinus inultum & impunitum relinquat. Non dubito igitur, quin si hanc stragem Sultanus ediderit, omnes Christiani tam iuuenes, quam senes, vndiq; certatim confluant, ut tantum scelus animis coniunctissimis vlciscantur. Quod cum ille planè percipiat, non erit adeo amens, ut tantum sibi atque suis opibus periculum struere velit. Valde tamen doleo, tantos ex Christianorum Principum discordijs animos tyrannum istū assumpsisse, ut atrociter etiam illis minari audeat, per quos potuisset facillimè imperium illius atque nomen extinguī. Quare Pater sanctissime te non modo hortor & moneo, verum etiam suppliciter oro, ut actionem istam dignam virtute tua, dignam religione & sapientia, dignam istius loci, in quo CHRISTI vicem generis amplitudine & sanctitate suscipias, ut Christianos Principes inter se nefarie dissidentes, in concordiam auctoritate tua sacrosancta reducas, ut summa animorum conspuatione,igna in Africam & Asiam inferant, quibus hostem non virtute sua, sed Christianorū negligentia faciem de statu dejeran, Mel ueritque nomen ex hominum memoria gentis euellendum curent. Quod si feceris, præciare viam in cælum munus. & regnum tuum memorie sempiternæ consecrabis. Hoc quidem iam ab Alexandro L. nritice, in cuius locum successit, aliquot Principes Christiani mecum simul

simul magna contentione postularunt. Sed idcirco for-
 tasse tunc id effectum minimè fuit, quod Deus hanc v-
 ni tibi immortalis laudis & gloriæ materiam reserua-
 bat. In quo verò nos admones, vt quod responsum te
 Sultano dare velimus, tibi per literas significemus, ani-
 mum istum in nos humanitatis & clementiæ plenissi-
 mum libenter agnoscimus, quem perpetuo vitæ stu-
 dio, & debita pietate & veneratione prosequemur. No-
 strum tamen non est, vel sapientiæ tuæ, vel grauissimo
 Cardinalium senatui præscribere, quid hosti responde-
 dum sit: sed tantum, quæ nostra mens sit, & quid ani-
 mis agitemus, aperire. Vt igitur quid habeam in ani-
 mo, tibi demonstrarem, is plane sum quem nullæ minæ,
 nulli terrores, nullæ difficultates impendant, quo mi-
 nus exequar id, quod semel institui, & cò omnes ani-
 mi nervos intendam, vt pro mea parte quanta maxi-
 ma belli contentione possim, contundam & frangam
 hostis seu & immanis audaciam, Christum Opumū
 Maximum precor, vt spiritus sui numine mentem tuā
 confirmet, vt perpetuò possis, quemadmodum facis, il-
 lius Ecclesiam cum magna sanctitatis tuæ gloria gu-
 bernare. Cum his literis Emmanuel Maurum donis
 & muneribus affectum dimittit: qui alijs à Fernando
 rege literis similiter acceptus, Romam redijt, atq; inde
 cum Pontificis Maximi literis ad Sultranum reuersus
 est. Equibus Sultanus intellexit, non minis, sed viribus
 esse cum Lusitano confingendum. Classẽ igitur ma-
 gnã instruendam suscepit, qua in India Lusitanos
 opprimeret: de qua suo loco dicemus. Hoc anno Lu-
 pus Suarius Clyssipponem peruenit. Et quamuis is
 fuisset tam à Rege, quam ab omni nobilitate cum ma-
 xima gratulatione acceptus, omnium tamen oculi in
 Paciecum, qui cum illo veniebat, cū incredibili admi-
 ratione consuebantur. Illius enim in gerendo bello
 celebritatem, in periculis animi magnitudinem, in labo-
 ribus perseverandis constantiam, in exitu prælii vici-
 lilitatem multis in cælum laudibus efferebant. Rex
 supplicationem illius nomine decreuit, & à maximo
 Urbis

*Suarij in
 Lusitaniã
 reditus.*

*Pacieci cõ-
 mendatio
 & in lusi-
 tania au-
 thoritas.*

Vrbis templo in aliud templum sanctum & religiosum, diui Dominici nomine consecratum, cum solenni pompâ cum suis incesit. Illius autem latus Paciecus tegebat, vt omnes perspicerent, quanto honore Rex, virtutem honestaret. Vbi ad templum ventura est, Iacobus Ortisius Vicensis Episcopus, vir sanctis literis non mediocriter eruditus, atq; discretus, orationem luculentam habuit, qua hominis egregia & admiranda facinora verbis amplissimis ornauit, ita tamen, vt omnia ad Dei gloriam, vt par erat, & pie & sanctè reuocaret. Nec hoc tanto honore contentus Emmanuel, literas ad oēs fermè Christianos Principes dedit, quibus res à Pacieco gestas debitis laudibus illustrabat: vt nomen illius per omnem Christianam Remp. cum maxima nominis gloria vagaretur. Sed vt intelligi possit, quam fallaces sint spes humanæ, non erit abs re cognoscere, quod tandè fuerit premium meritis hominis fortissimi persolutum. Cum Rex intelligeret, Paciecum esse nimis tenuē (quidquid enim habuerat, erat in armis absumptum) neque quidquam ex India præter egregiam laudem ex bello tam periculoso fortiter & feliciter administrato reportaret, illum præfecit vbi Aethiopiæ, quâ S. Georgij nomine nuncupari diximus, vnde aurum in Lusitaniam importari sceler, vt in ea præfectura cōmode posset rei familiari prospicere. Sed cum is inuidia maxima flagiaret, fuit ab inimicis & inuidis infimulatus, quod Regem maximo auri pondere fraudasset, multaque scelera & flagitia suscepisset. Rex igitur illum vinctum catenis in Lusitaniam perducere iussit, vbi longo tempore carere inclusus miserimè vixit, vsque eo, dum te diligentius excussa compertum fuit, crimina illi ab inimicis illata, partim falsa, partim leuia fuisse. Tunc igitur vinculis expeditus, & in dignitatem restitutus fuit, sed non illo præmio affectus, quod tam eximia virtuti debebatur, adeò, vt vitam in egestate traxerit. Tantum valet sæpenuerò quod est opera maleuolorum hominum, optimorum Regum auribus inculcatum, vt eos à virtute debitis muneribus afficienda,

*Pacieci
fortuna tenuis:
Summa in-
tegritas:*

*Summa in
Paciecum
ingratitudo.*

ficienda, in quo maximè laudis regiæ magnitudo con-
 sistit, abducatur. Eodem anno Rex leges multas vetustis
 legibus addidit, & antiqua instituta correxit, multasq;
 sanxit amplificandis vectigalibus accommodata, sum-
 mamque diligētiam adhibuit in regendis finibus præ-
 diorum, quæ erant locis religiosis, & peregrinorum, &
 pauperum ægrotantium vñibus destinata. Per idem fe-
 rit tempus Ioannes Siqueira, Regis permisso, in Aethi-
 opicæ regione, quam Gadanabarum appellant, in pro-
 montorio nomine Guer arcem extruxit: quam postea,
 cum eam tueri minimè posset, Regi tradidit, qui labore
 & sumptus illius Regia magnificentia compensauit. At
 Octobri mense pestifera lues Olyssipponem inuasit,
 multosque mortales abstumpsit. qua pestilentia coactus
 Emmanuel, se Almerinum contulit. Erat eo tempore
 Arzilæ Franciscus Pereira Pestana, vir nobilis & acer,
 qui iam multa in re militari facinora egregiæ virtutis
 ediderat. Is a Ioanne Menesio, qui, vt dictum est, Arzi-
 læ præerat, equites septuaginta obtinuit, quibus stipa-
 rus, pagum in monte præcelso & edito situm spoliaret.
 Nocte igitur egressus, insidias non longè à pago po-
 suit. Vbi diluxit, montani, qui pagum incolebant, gre-
 ges pecudum & armenta pascuum egredere. Pestana illos
 inopinantes aggressus, in fugam compulit, omnesque
 greges abegit, & cum ea præda domum redire institu-
 it. At Mauu de gentis more sublatis clamoribus, & si-
 gno dato, vicinitatem excitauit. Multi igitur equites
 conueniente, Pestana moue celester insequuti sunt. Pe-
 stana eorum impetum, vt poterat, sustinebat, & sensim
 se Arzilam recipiebat: & interdum in hostes incitatis
 equis impetum dabat, vt eorum ferociam frangeret.
 Cum vero iam octo milia pascuum progressus fuisset,
 & Arzila quatuor adhuc millibus abesset, & valdè
 hostium incursu premeretur, suos in colle editum
 subduxit. Hostes cum suspicarentur insidias post col-
 lem latere, subriterunt. Reliquum igitur iter expedi-
 tum nostris esse videbatur, vt tuto se reciperent. Erat in
 eo comitatu eques quidam valdè strenuus, nomine Ia-

RES A-
 FRICA-
 NÆ.

Gada-
 narum A-
 ethiopie re-

gio
 Olyssipponē
 inuadit pe-
 stis.

Frānciscus
 Pereira
 Pestana.

*Jacobi Vita
ge fortitu
do.*

cobus Viegas, qui magnis vocib⁹ omnes, vt in Mantos
incurrerent, incitare cœpit. Agite, inquit, in hostes in-
uehamur. Impetum, mihi credite, nostrum minimè
sustinebunt. Pestana cùm esset natura ferox, iracundia
flagrauit, hominèq; asperis verbis accepit. Et inter alia
pbia illi cannabeā vestem, qua tunc erat indutus, obie-
cit: & tamē tam demens eris, inquit, vt tale consilium
homini bellandi peritō dare audas. Hic Viegas iudēs,
inquit: hæc cannabea vestis, ó Pestana, chalybea tibi
confestim apparebit. Hac oratione Pestana incensus,
ait: Si adeò fortis es, id videre statim cupio. Agite igitur
commilitones, in hostes feramur. Itaque omnes in
hostes imperum ferunt, eosque re inopinata perculos
exterruit, atque tandem fundunt, fugantque: octo-
ginta interficiunt, triginta viuos capiunt. Interim verò
dum prælum committitur, Pestana in Viegam oculos
coniecit. Ille autem tanta virtute dimicabat, vt ipsi
Pestanae ingentem admirationem commoueret. Ita-
que prælio confecto, Pestana ad illum supplex adijt,
dixitque. Vir fortissime, da veniam temeritati, aut, si
lubet, me fusce contunde. Meritò enim hominem tue
virtutis ignarum plagis afficies. Hac profectò mente
sum, vt si tales sex equites sub signis haberem, minimè
dubitarem Constantinopolim ingredi, vt Turcarum
Imperatori catenas iniicerem. Sic demùm læti & benè

RES EV.

ROPEAE.

Pestis in

Lusitania.

conuenientes Arzilam cum omni præda, quæ fuit sa-
tis magna, reuersi sunt. Interim verò in Lusitania pe-
stis indies ingrauescebat, quæ cum Scalabim conta-
gione peruasisset, & nē inde propter loci propinquitatem
in Regiam penetraret, multi metuerent, fuit co-
actus Rex inde celeriter emigrare. In oppidum autem
se contulit eis Tagum in edito colle situm, quod A-
biantes appellant. Ibi verò cùm Regina grauida esset,
atque ad partum vicina, iij. dñe mensis Martij an-
no. M. D. v. filium peperit, quem pater Lodouicum
appellauit. In quo quidem Principe fuit summum vir-
tutis, ingenij, & humanitatis, & religionis specimen,
tantisq; laudibus excelluit, vt à multis orbis terrarum
imperio

Annus

1506.

Emmanuel

li nascitur

Imperio dignissimus haberetur. Qui tamen quamvis *Lodovicus*
virtutis nutritus & imperatoris disciplinis egregie *fluit.*
instructus fuisset, & pacis etiam artibus cum magna
omnium admiratione florisset, nulla tamen clavior
laus apud illum viguit ardentissimo pietatis studio.
Quo eundem adeo flagrabat, ut quamvis in corpore
maneret, animo tamen in cælo sæpenuerò veritaretur.
Eodem anno fuit clavis Imperio Regis instructa,
qua Tustanus Cugna in Indiam nauigaret. Per idem *Tumultus*
feriè tempus Olyssipone tumultus multitudinis fu- *tum Oly-*
rore & amentia excitatus fuit, quo parum abfuit, quin *sippone in*
omnes Hebræi, qui, ut dictum est, ad Christi fidem cõ- *Hebræos.*
uerfi fuerant, dede perirent. Res autè ad hunc modum
gesta fuit. Maxima pars civium propter pestilentiam
aberat. Illis fortè diebus multi è Gallia Belgica & Ger-
mania Olyssiponem naues cum mercibus appulerat.
xix. verò die Apul. non pauci ex ijs, qui in vrbe man-
ferant, in Aedem nomine D. Dominici consecratam,
cuius superius mentio facta est, ut rebus diuinis ope-
ram darent, conuenire. Ad sinistram latus templi est
sacellum sanctum, & mira omnium religione cele-
bratum, quod Iesu Sacellum appellant. In eo supra
aram est imago Christi Crucifixi collocata, in cuius
latere vulnus illud assimulatum, operculum vitreum
contegat. Cum multi in vulnere illo oculos & men-
tem defigerent, ex eo splendor emicuit. Conclamant
igitur omnes, ingens esse miraculum, cælestesq; nume
præsentiam suam ignis admirandis ostendere. Qui- *Tumultus*
dam ex Hebræis illis, qui non ita pridem Christo no- *occafio.*
men dederant, maxima voce miraculum esse negavit.
nec enim esse verisimile, ut aridum lignum miraculū
cederet. Quamvis autem multi de miraculi veritate du-
bitarent, non tamen tempus, neque persona, neq; con-
cio erat sancta apta, ut quisquam ex illo genere deberet
tunc in enocheo, minimis hominum sentibus peni-
tus inire, depellendo operam frustira cõsumere. Mul-
titudinis origo natura præceps, & inconsiderata, & specie
quædam religionis attonita, cum audiret hominem

Hebræum miraculo fidem derogare, fremere cœpit. Iudæum perfidum, & sceleratum, religionis proditorē, & Christi hostem, immanē & importunum appellat, tremoq; supplicio & cruciatu dignissimum. Cum ad hunc modum probra vndique multi congererent, exarsit iracundiâ concio, & impetum in hominem facit, & in capillum inuolat, & raptat, & vexat, & in forum, quod ante templum illud est, pertrahit, & crudelissimè necatum dilacerat, ignemque repentinè facit, in quem cadauer illud conijciat. Ad hunc tumultum plebs vniuersa confluit. Ibi monachus quidam orationem satis popularem habuit, qua multitudinem ad Christi vindictam nimis acriter incitauit. Multitudo satis sponte sua furens, ea oratione vehemētius efferata est. Duo verò monachi crucem sustulerunt, maximisque vocibus populum ad cædem concitârunt. Et altero quoque verbo, hæresim, hæresim dicebant, nefandam vindicte, gentemque sceleratam extinguite. Galli & Germani, qui in nauibus erant, in terram desiliunt, & se ad Lusitanos, qui iam cædem immanem faciebant, adglomerant. Quingentos homines fuisse constat illos, a quibus fuit hoc immanissimum facinus institutū. Ruunt igitur amentia & scelere flagrantes, & in gentem miseram nimis ferociter inuadunt, multosque trucidant, & in ignem semiuiuos abijciunt. Erant ad eam crudelitatem pyræ satis frequentes extructæ eo in loco, vbi primus ille, qui multitudinem offenderat, crematus extiterat. Serui & homines etiam vilissimi summo studio & alacritate materiam vndique conuehebant, ne ignis posset tanto facinori perficiendo deficere. Mulierum luctus & lamentationes, & virorum implorationes acerbissimæ, omniumq; miserabiles eiulatus eiusmodi erant, vt hostes immanes misericordia frangere possent. Illi tamen, qui cædem faciebant, ita humanitatem exuerant, vt nulli neque sexui, neque ætati parcerent, sed in omnes absque vilo discrimine crudelitatem suam exercerent. Et eo quidem die, supra quingentos homines ex Hebræo genere fuerunt necati, atque combusti.

*Seditiosa
2. monachorum
amentia.*

*300. seditiosorum
crudelitas.*

*Hebræi
pra. 100
vno die
necati.*

buſti. Sequenti die cum immanitatis illius rumor late
 diſſipatus fuiſſet, homines ex pagis ſcelere & audacia
 ſurentes, ſupra mille in vibem conuenêre, & ſe ad reli
 quos ſicarios aggregârunt. Itaq; eadẽ inſtaurant. Et
 quia omnes Hebræi generis formidine perterriti in do
 mibus ſuis latitabant, fores perſuingebant, & in domos
 irruerant: viros, & mulieres, & viſgines immaniſſimè
 iugulabant: pueros autem infantes ad parietes allide
 bant, omnes partim enectos, partim ſpirantes pedibus
 trahebant, vt in ignem conijcerent. Multi ſimul concii
 ſi quidem vulneribus, viuſi tamen adhuc eodem igni
 conſumebantur. Ingens eo iam die ſtupor adeò miſer
 rimæ gentis ſenſus oppreſſerat, vt nè lamentari quidẽ
 cladẽ illam, & deplorare miſeriam ſuam poſſent.
 Qui ſe occultabant, quamuis filios, aut parentes ſuos
 ad ſupplicium abripi viderent, nè lugubri gemitu pro
 derentur, vocẽ emittere nõ audebant. Sic autem eos
 merus exanimauerat, vt vni non multum a mortuo
 rum ſimilitudine diſtarent. Domus interim diripiebã
 tur. Sicarij aurum, argentum, & preciſoſam ſupelleſti
 lem coaceruabant: Galli prædam in nauibus impone
 bant, eoq; prædandi ſtudio factum eſt, ne multo plu
 res eo die occiderentur. Eò autem progreſſus eſt homi
 num perditorum furor, vt in ædes ſacras abſque vſlo
 numinis metu inuaderent, & inde pueros, & ſenes, &
 viſgines, quæ ad aras confugerant, Crucibus, & homi
 num ſanctorum imaginibus affixas, & Chriſti fidẽ
 miſerabiliter implorantes euellerent: quos repente cru
 deliſſimè necabant, aut viuos in ignẽ projiciebãt. Mul
 ti ſpecie quadam & ſimilitudine cum Hebræi exiſti
 marentur, ſummiſſum vitæ periculum adierunt, & ali
 qui etiam ob eam cauſam interfecti ſunt: & quidam,
 antequam explorari poſſet, ſibi cum Hebræis nullam
 eſſe neceſſitudinẽ, prægis atque vulneribus deforma
 ti fuêre. Multi cum in inimicos ſuos inuiderent, eos Iu
 dæos eſſe dicebant: qui antequam falſum teſtimoniũ
 refutare poſſent, ſanguine ſuo inimicorum crudelita
 tem ſatiabant. Magiſtratus non tantũ animi habe
 bant,

*Crudeliſſi
 ſeditioſo
 rum im
 pietas.*

Hebraei sunt bant, vt multitudinis furorē se opponere auderēt. Mul-
pra mille ti tamen honesti viri, ad quos Hebrei confugerant, eos
vno die summa fide tuebantur, & clanculum ē periculo crude-
occuli. lissimæ necis educebant, & in tuto collocabant. Ecce ta-
 men die supra mille ad hunc modum interierunt. Ter-
 tia rursus die ad eandem eadem sicarij mente prorsus
 alienata redierunt: sed neq; quem occiderent, repēie-
 bant. Omnes enim ferme, qui ad Hebraum genus per-
 tinebant, aut fuga sibi salutem pepererāt, aut in domi-
 bus proborum hominum latitabant. Aliqua tamen ce-
 des facta sunt. Illis tribus diebus creta duo hominū
 millia ex Hebræa gente ad eum modum occisa sunt.

Hebraei
ad duo mil-
lia in duo
occuli.

Cum tamen aduersa pasceret, Aulus Syllius, & Alua-
 rius Castrensis, viri adprimè nobiles, qui tunc Regijs iu-
 dicum decursu præeant, cum præsidijs in urbem se
 contulerunt. Eorum aduentu furor repressus est. Galli
 & Germani se confestim in naues cum præda magna
 recipiunt, datisque velis in patriam ea, qua potuerunt,
 celeritate confugiunt. Emmanuel ubi nūcium de tam
 insigni facinore percepit, ira nimis acriter exarsit, & cō-
 tinuò Iacobum Almeida, & Iacobum Iupium, vi-
 ros primarios, cum summa auctoritate Olymponem
 misit, qui tantum scelus debito supplicio vindicarent.

Seditioso
vñ suppli-
cia.

Magnus hominum numerus extremo supplicio pœ-
 nas immanitatis & amentię dedit. Monachi verò, qui
 sublata Cruce hortatores cadis extiterant, sacerdotij
 primū dignitate solenni ritu priuati sunt, deinde strā-
 gulati, atque combusti. Qui verò segnes se præbuerunt
 in furore populari cōprimendo, partim honorib. priua-
 ti, partim pecunia multati sunt: & ciuitas ipsa multis

Negligen-
tiā punita.

ornamentis spoliata fuit. Dum hæc in Lusitanā ge-
 rebantur, Franciscus Almeida cursum in Indiam tene-
 bat. Verū cū partim aduersa tempestate, partim diu-
 rna malacia impediretur, & tardē admodum nau-
 garet, Bonæ spei promōtorum commodē flectere ne-
 dice diffi-

RES IN-
DICAE.

quiuit. Erat enim tunc in illis regionibus ad Austrū
 pertinentibus hyems, & nostri tempestatibus fauissi-
 mis iactabantur. Nauæ præterea cursus errore dece-

Classis
diffi-
cultates et
infortunia

mis iactabantur. Nauæ præterea cursus errore dece-

pti, ad Austrum longius, quàm oportebat, delati sunt, ubi dies, propterea quòd sol tunc Septentrionalem plagam peragrabat, erant propter illius abscellum breuissimi. Vt autem breuiores multò viderentur, faciebat densa caligo, & imbres immodici, & niues immensæ, quæ nostris in tolerandis frigoribus grauissimam molestiam exhibebant. Vigesimo tandem die Iunii promontorium superâiunt. Quo facto Almeida classem propius terram dirigere præcepit. Secunda verò die Iulij tempestas atque procella repente coorta classem maximis fluctibus agitauit. Ea sedata, nostri Australes Ac thiopiæ oras præteruecti, in Quiloæ portu classem constituant. Almeida misit confestim, qui Regem illius Almeida nomine salutarent. At ille sceleris conscientia perturbatus, noctis silentio vibem deferuit. Mahumetes verò Anconius, cuius antea mentio facta est, in vrbe mansit. Milites, qui relictæ fuerant, ad Mahumetem confu-
ad Quilo-
ensem le-
Regis fu-
ga.
 giunt, vt sub illius ductu nostrorum imperum à moribus & vrbe reprimerent. Almeida cum videret neq; Regem ad illum venire, nec ei de ea negligentia satis facere, suspicatus est, hominem scelestum & impurum hostilia machinari. Itaque vibem oppugnare constituit. Cum autem aestu influente mare iam ædes vibis attingeret, Almeida 500. viros acres eduxit. Primam aciem, in qua erant 200. viri, Laurentio filio satis impigro iu-
Quiloæ ca-
pta & spo-
liata.
 ueni attribuit. Alteram aciem, in qua erant 300. viri, sibi reseruauit. At eo tempore iam Mahumetes etiã metu perterritus ex vrbe diffugerat, ingrediuntur nostri. Cum verò nemo esset, qui illos aditu prohiberet. Almeida suspicatus est, esse dispositas insidias, vt nostros securitate nimia dispersos, & in spolijs diuipiendis occupatos de improviso adouireretur. Itaq; substitit, filioq; præcepit, vt non nisi sensim & explorato incederet, nec ordinem turbati pateatur. Erat in vrbe mira solitudo. Pauci tamen subeant, ijue tanto animi motu perturbati, vt neque quomodo fugerent, neque quomodo domi considerent, ratione inire possent. Præda ipsius Almeida iussu fuit in vnam domum satis amplam

amplam congesta, & summa æquitate inter milites distributa: è qua tamen Almeida vnâ sibi sagittam re-
seruauit. Deinde arcem ædificare constituit propè lit-
tus, in loco ad impetum hostium propulsandum satis
opportuno. Interim verò dum arx fluitur, ad Mahu-
metem Anconium, & ad reliquos ciues nuncium mi-
sit, qui diceret, esse quod Deo gratias agerent, qd' fuisset
optimi atq; potentissimi Regis Emmanuelis au-
spicijs, & singulari benignitate, ex immanis & perfidi
tyranni dominatu in libertatem vindicati. Admone-
bat deinde, vt secum animo reputarent hominis male-
fici & iniusti fraudes, insidias & flagitia, iniuriasque
grauissimas, quas sub illo pertulerant. Tunc autem vi-
ce versa fore, vt æquitate singulari gubernarentur, &
eorum quilibet ius suum contra perfidi hominis im-
potentiam & scelus retineret. Se præterea operam da-
turum, vt Lusitanorum armis muniti, omnium ho-
stium iniurias facillimè propulsarent. Et vt magis id
futurum confiderent, se velle Mahumetem, homi-
nem, cuius fidem & probitatem cum regia prudentia
coniunctam multis in locis experti fuerant, illis Re-
gem præficere. Venirent igitur, & fœdus cum homi-
nibus amicissimis fœrent, & bonis suis impunè fruc-
rentur. Læti nuncium accipiunt, Mahumetemque e-
quo pulcerrimè insidentem faustis acclamationibus
insequuntur. Almeida nomine Regis Emmanuelis il-
lum Regem appellauit, & corona aurea donauit, tribu-
tum; illi tolerabile, quod impenderet singulis annis,
imposuit. Mahumetes verò fidem suam iurando astrin-
xit, fore se semper imperio Regis Emmanuelis obse-
quentem, neque vngquam officio stipendiarij fidelissi-
mi defuturum. Interim dum hæc fiunt, veniunt ad
Almeidam nauarchi duo, vnus nomine Gonzalus
Paiua, alter Fernâdus Bermudus, è Mozambique, quos
ille eò miserat, vt explorarent, quo animo insulæ præ-
fectus ga Lusitanum nomen esset: & num literis à
nostris in eo cursu in insula relictis sciri posset, quo
in statu Indicæ res forent. Nunciant illi, omnia esse a-

*Arx qui
destrui-
tur*

*Almeida
ad Mahu-
metem An-
conium et
S. P. Q.
Quiloense
nuncius.*

*Mahume-
tes Quilo-
fit rex et
Emmanue-
listributa
ius,*

pud insulanos pacata, & literas afferunt à Francisco Albuquerque, & Lupo Suario scriptas, quas apud insulæ præfectum reliquerant, dum in Lusitaniam nauigarent, quibus omnia læta nunciabant. Accidit deinde ut nouus ille Rex Mahumetes Almeidam de more salutarer, & illum suppliciter oraret, ut omnes Arabas, qui captiui detinebantur, liberos esset vellet. Id Almeida libentissimè concessit. Deinde Mahumetes cum illi summas gratias ageret, aliud postulatum multo præclarius interposuit. Mihi quidem, inquit, fuit magnus vius & amicitia, sancto admodum fœdere constituta, cum Alfudailo Rege, quem Tyriannus hic, quem regno expulisti, per insidias interemit. Alfudailus si in vita maneret, ego illi regno cederem. Nec enim is sum, qui vllas regias opes fidei & officio præferendas existimem. Sed quoniam is vita priuatus est, te quantum possum oro & obsecro, ut facias mihi potestatem accersendi illius filium, quem regni hæredem instituam. Filij mihi quidem sunt isto honore, ut mihi videtur, non prius indigni. Verùm si filios meos in regni successione liberis defuncti Regis, qui cum coniunctissime vixi, prætulerit, vnde mihi maculam ignominie sempiternam subire, quæ non mihi tantum, sed vniuersæ posteritati meæ sit insigne dedecus allatura. Itaque malo liberis meis fidei & honestatis exemplum, quam amplissimum patrimonium testamento relinquere. Atque hoc postulatum magnam admirationem nostris, cum animaduertent, hominem Mahumetanis disciplinis instructum, ea fide amicitiam colere, & tanta animi magnitudine regni opes contemnere, ut facile officium, amico mortuo debitum, caritati filiorum præponeret. Omnes igitur illum certatim laudant, & eo solum nomine, quod regnum vellet a filiis suis ad Regis filium transfundere, maiore regno dignissimum iudicant. Itaque defuncti regis filius accersitur, & ab omnibus ciuibus Almeidæ iussu, fides datur, foras ut pote Mahumetis illius obitum, illum Regium adolescentem Regem habeant. Rebus ad hunc modum ordine con-

Arabes captiui Quilibet Regis precibus liberantur è vinculis. Summa Mahumetis fides erga Summi priores.

Maxima exoratio magni.

stitutis, Almeida Petrum Ferreirā Fogazam arcis præfecit: cui omnia, quæ erant illi ad arcis custodiam facienda, diligentissimè præscripsit. Inde verò profectus, intra quatuor dies ad ostium port⁹ Mōbazæ peruenit. Ibi præmisit Gōzalum Paiuani, vt portus altitudinem exploraret. Ducebat autem secum Paiua duos magistros Arabes, qui optimè portus ipsius intuitum tenebant. Dum Paiua imperata conficit, ad turrin accedit. Qui erant in præsidio, tormentis nauem illius vehementissimè quatit. At ille vicissim maioribus tormentis turrin verberare instituit. Accidit autem cum emissus globus aut tormentarium puluerem, aut materiam aliquam ad ignem repentè concipiendum aptissimam scinullis incenderet, vt flammæ subito eximeretur, qua præfidiarij milites perterriti, turrin deferrent, & fuga se in urbem reciperent. Hac re gesta & finis altitudine penitus explorata, rediit ad Almeidam Paiua, docetque, nullum esse a vado periculū. Almeida igitur in portu classē non procul ab urbe constituit. Inde per vnum ex magistris Regem admonitum esse voluit, se non vt bellum faceret, sed vt illius salutis & dignitati prospiceret, ad Mombazæ portum naues stansse. Eam namque Regis Emmanuelis virtutem & benignitatem esse, vt qui illius imperio tenerentur, multo meliore conditione essent, quam si nullius Regis potentissimi leges accepissent. Si enim nullius imperio afflicti essent, fore, vt soli magno cum periculo hostibus repugnare cogerentur. At in regis optimi tutela & patrocinio constituti, futurum, vt facillimè à suis rebus hostium iniuriam prohiberent. Præterea non indecorum regi Mombazenfi fore, sub Rege illo esse, cui magni reges in Africa, & in India libenter obtemperarent. Quod si faceret, se illum in loco Regis fidelissimū, & cum Emmanuele fœderati semper habiturum, nihique opinino prætermittendum, quod ad illius dignitatem & incolumitatem pertineret. Secus enim fieri non posse, quin eum cogat Regis optimi dominatum pati, vt in illius ditione felicius vitam de-

*Almeida
ad Momba
zensem Re
gem nūn
cius.*

gat.

gat. Hac cum legatione profectus est Arabs: quem Mombazenses in terram descendere minime passi sunt. Si in terram, inquit, pedem posueris, dilaceraberis. Abscede hinc protinus, & Lusitano istum denuncia, hactenus ei cum foeminis Quiloensisibus, nunc vero cum viris foras sitis rem futuram. Quod quidem si voluerit experiri, sentiet continuo, magno suo malo classem hanc in Mombazensem portum delatam fuisse. Almeida cum hoc accepisset, illa nocte iussit Ioannem Nouium cum alio nauarcho aliquem ex incolis illius vrbis arripere, ex quo sciri posset, ecquid Rex deliberatum haberet, aut quibus praesidijs circumseptus esset. Illi magno cum silentio in terram deserunt, & hominem imprudens corripuit, ad Almeidaeque perducunt. Erat autem is ex Regis domesticis & familiaribus. Is minis exterritus narrat, Regem Mombazensem, cum accepisset, Quiloam esse à nostris occupatam, praeter milites suos, quatuor milia militum ex vicinis gentibus mercede conduxisse, & alia duo milia expectare. Habere praeterea magnam tormentorum vim, & omnibus esse rebus instructissimum, quibus confideret, se impetum multo maioris exercitus a moenibus & vrbis repulsurum. At Almeida nihilotenus ciuitatem oppugnare constituit. Itaque postmodum Laurentium filium cum alijs Ducibus praemittit, vt in terram summa celebritate se conferrent, & comestis vndique facibus, eam ciuitatis partem, quae ad litus pertinet, accenderent. Factum est hoc ab illis tanta alacritate, vt priusquam hostes obfistere possent, multas vides flamma comperet. Multi tamen occurrunt, & in nostros impetum faciunt. Nostri summa contentione resistunt. Fit atrox praelium, in quo ex hostibus septuaginta caesi sunt. E Lusitanis duo tantum ceciderunt. Interim flamma vehementius exarata, ciuitatem populabatur, & ciues angustia diu distinebat. Nam & cum nostris erat necessario dimicandum, & ignis, ne omnia incendio vastareturque conficeret, extinguendus. Tanta interim vis incendijs ibi extitit,

*Legatus
repulsum
passus.*

*Almeida
stratagemam.*

Pollus Mombazensis.

*Mombazensis
incensum.*

exitit, vt nostri ardorem sustinere non possent. Festinanter igitur sese in scaphas & in naues recipiunt. Sequenti die Franciscus Almeida antequam dilucesceret, in terra copias exposuit. Tenebras aut noctis flamma, quæ nondum erat prorsus extincta, dispellebat, ita, vt animaduerti posset, nullos esse iam in littore, qui nostros aditu arcerent. Almeida tamen veritatis insidias, noluit ante lucem ciuitatem oppugnare. In aliam

*Mombazæ
oppugnatio*

verò ciuitatis partem Laurentius Almeida se contulit, quam aggrediretur, vt à patre fuerat imperatum. Murus nullus erat oppositus, qui illorum impetum retardaret. In vias hostibus confectas inuadunt. Erant autem nimis angustæ, & ædes cœnaculis sublata. E fenestris, & è tectis (non enim sunt fastigiata, sed ad libellam directæ) ingens vis lapidum & iaculorum eos ob RUEBAT. Nostri eo incommodo præpediti, cedentes hostes insequi non poterant. Fistulis autem ferreis & reliquis tormentis vti propter angustias minimè licebat. Quidam è nostris in ædes irruunt, fores & repagula conuellunt: per scalarum gradus ascendunt, & magno cum periculo in tecta frequentes euadunt. Cum vero ædes ita coniunctæ fuissent, vt tecta continuarentur, illi totam illam ædium contignationem hostibus nudant, & ita liberum transitum ijs, qui relictæ fuerant in via, præbent. Hostes interim parietes domus vnius disturbant. Ea ruina nostrorum aciem impediuit. Præibat Laurentius Almeida. aciem verò postremam firmabat Ioannes Nouius. Moles autem lapidum alterum ab altero ita disiunxit, vt sibi mutuo opitulati non possent. Hic rursus è fenestris & è tectis tanta telorum multitudo decidebat, vt nostri in maximo discrimine versarentur. Ita coguntur iterum nostri ædes alias expugnare, & à primis ædibus ad alias transilire, vbi magna hostium multitudine partim concisa, partim ex summis ædium tectis detrusa, malum, quod nostros afflicta, fuit omnino depulsum. Laurentius verò cum intelligeret, quo in discrimine, qui erant in subsidijs, versarentur, regressus est, vt opem illis afferret. Sed iam

iam illi erant periculo perfuncti. Itaq; coniunctis co-
 pijs in Regiam contendunt. Ibi Petrum Bermudium *Mombaza
regia capta
rege faga-
to.*
 reperunt, cui Almeida Regiæ custodiam commissa-
 rat. Ab eo autem intellexere, quanta virtute Franciscus
 Almeida hostes repulisset, usq; eo, dum in Regiam pe-
 netraret, & quo metu perterritus Rex vibem deseruisset.
 Laurentius patrem sequitur: qui quidem in via
 quadam cum confertis hostibus acerrimè dimicabat.
 Ibi filius impetum in hostes dat. Illi verò terga vertit,
 & in densam syluam, in quam se Rex abdiderat, incre-
 dibili celeritate confugiunt. Nostri ubi sese paululum
 à labore refecerunt, vibem diipiunt. Præda non ma- *Mombaza
capta diri-
pitur.*
 gna fuit. Ipsi namq; hostes inde maiorem rerum sua-
 rum partem alportauerant. Tela tamen & tormenta
 varia reperta sunt. In hac expugnatione, ut compertū
 postea fuit, ceciderunt ex hostibus mille & quingenti
 viri. Capti vero fuerunt supra duo hominum millia. E
 quibus Almeida ducentos homines primarios, & le-
 ctissimas foeminas seruauit: reliquis libertatem con-
 cessit. E nostris quinq; desiderati sunt: è quibus vnus
 fuit Fernandus Decius *Fernandus
Decij
mors.* vir insigni nobilitate, qui in pe-
 de venenata sagitta vulnus acceperat. Multi vulnerati
 fuerunt. Ciuitas Almeida iussu fuit iussus incensa.
 Dum Almeida hæc negotia morantur, portum sub-
 ijt Nauarchus alius nomine Vascus Gomezius Abræ-
 us, cuius naus tempestate fuerat à reliqua classe disun-
 cta. Hinc Melinden versus cursum tenuerunt: sed æstu
 vehementissimo a cursu deducti sunt, & in sinum de-
 lati, qui Melinde viginti quatuor millia passuum di-
 stat. In eo reperit Almeida naues duas, quæ etiam fue-
 rant tempestate disiectæ. Vnius erat nauarchus Lupus
 Chanoqua, alterius autem Ioannes Homo vir & cor-
 poris, & animi viribus præstantissimus: militibus ta-
 men artibus, quàm Imperatorijs accommodatior. Al-
 meida cum Regem cuperet inuisere, aduersa tempe-
 state prohibitus, se in classe continuit. ad illum tamen
 misit, qui eum nomine illius salutarerent, & Regis Em-
 manuelis muneia deferrent. Rex fratrem quendam *Ioannes
Homo.
Melindij
regis ad Al-
meidam le-
gatio.*
 suum

suum ad Almeidam cum maximo compectu atque muneribus legauit, qui diceret, quàm molestè ferebat se illius aspectu priuari. Hinc profecti, ad insulam Anchediuam peruenere, decimo tertio die Septembris eiusdem anni, qui fuit. M.D.V. In ea insula fuit literis Gonzali Egidii Barbosa, quas præcipiebat duci cuius Duci, qui paruas e Lusitania eo nauem appulisset, admonitus, iam magnam atomatum multitudinem ab eo congestam, quæ faciliè possent multæ naues onerari. Expectari præterea ex Arabia tres naues multis mercibus onustas. Quod si toto mense Septembris in ea insula aliqui è nostris in specula permaneret, fore, ut earum nulla posset euadere. Hac re compecta, Franciscus Almeida Ioannem Hominem dimisit, qui Cochini, Cananore, & Coulami, illius aduentum nuntiaret, & admoneret regios procuratores, ut, quanta industria possent, onera, quæ in naues erant imponenda, ad aquas exportarent. Iuppo vero Chanoque & Gonzalo Tanque negotium dedit, ut nauibus suis illas regiones diligentissimè perlustrarent, ne naues illæ, quæ expectabantur, effugerent. Ipse verò arcta continuò fundamenta iecit in loco non multum a mari disiuincto, in quo parietinas reperit, crucib. colore nigro & rubro multis in partib. insignitas quod suspicionem faciebat, fuisse olim insulam illa a Christianis frequentatam. Opus multorum operis intra breue tempus ad magnam fuit altitudinem perductum. Nec enim vi cuiquæ vel nobilitatis vel dignitatis excusatione hecbat. Interim peruenit Emmanuel Pazagna, quem Almeida, anteq. Bonæ spei promontorium flecteret, classis parti præfecerat. Cum illo veniebat Antonius Vascius. Gondistalius Vascius Goes, Quiloe manserat: sic enim Almeida præceperat, Lucas I onseca Mozambique hiemabat. Iupus Sanctius fluctibus oppressus, cum omnibus, qui in eadem erant nauis, interierat. Quinque tantum vii euaserunt, quos tenuissimos Petrus Barretus in nauem suam recepit. Hi autem erant nauarchi, quibus Pazagna Almeida ipsi præfuerat. Ex eodem Pazagna intellexit Almeida,

ANNVS
a Christo
nato, 1505.

Arx in An
chediua
struitur.
Christia-
nismire-
perta ve-
stigia.

Lupi San-
cti naufra-
gium.

Almeida, Habraemum tyrannum, qui fuerat per Almeida regno spoliatus, operam dedisse, ut Rex Mahumetes per insidias interficeretur. Ad id autem facinus parandum, virum valde strenuum misisse, qui cum se per amicitiae simulationem in Mahumetis familiaritatem insinuasset, illius brachium sic transfixerat. Vnus autem non fuisse mortiferum proditorum verò comprehensum scelestis poenas necesse acque cruciatu persoluisse, non multis post diebus Chanoqua & Paua redeunt cum aliquot nauibus, quæ ceperant, in quibus erant Arabes permulti. Erat etiam inter alias paruas naues Celox Indica, qua vehabatur Lusitanus quidam, à Barboza missus cum literis ad Almeida, quibus significabat, vnam ex illis tribus nauibus, quas ex Arabia venunas scripserat, iam Calcutium peruenisse, reliquas autem duas expectari. In ea autem nauis, quæ iam erat in portu, quatuor homines Venetos ab Aegypti Imperatore, quem Sultanum appellabant, missos fuisse comperit, tormentorum confectorum artifices, quos ab eo Calcutiensis per literas postularat. Nariabat præterea, ab eodem Sultano magnam classem contra nostros ædificari: & similiter Calcutij maxima industria bellum comparari. Almeida ubi ea comperit, Chanoquam rursus & Pauam dimisit, quibus præcepit, ut summa vigilantia mare tenerent, & specularentur, ne reliquæ duæ ex Arabia naues effugerent. Ipse verò triremem magnam, ad quam ædificandam, materiam è Lusitania comportarat, Arabum captiuorum remigio diligenter instruit: illique Ioannem Serianum præfecit. Duas præterea celoces illi attribuit, quibus mare illud ab hostium incursione prohiberet. Vni ex celocibus præfectus erat Simon Martinus, alteri Iacobus Diazius. Hic Merlaus Onoris Rex (est autem Onor ciuitas ab Anchædiua triginta & duobus millibus passuum distans) ad Almeida de pace legatos misit. Erat autem Onore Timoria pirata, cuius antea mentio facta est, qui etiam cum Almeida fœdus ferire in animo habebat, & cum Onoris

Mahumetes rex per dolum occisus.

Barboza ad Almeida littera.

Apparat⁹ bellicus contra Lusitanos.

Onoris missis regis ad Almeida legatio.

Rege

Rege de eadem pace consenserat. Hi in fidem recepti fuerunt. Ab ijs didicit Almeida, non procul inde arcē egregiē munitam esse, nomine Zincaturam, quæ ad Bacami regnum pertinebat. Arcis tamen præfectus stipendiarius erat Zabaij, quem diximus Goam Imperio tenere. Onorensis cum Goensi bellum sæpè gērebat. Præcepit Almeida Laurentio filio, altitudinem illius portus exploraret. Is cum Ducibus illi attributis ad ostium fluminis, quod secundum arcem fluit, accedens, triginta pedum altitudinem esse comperit: ulterius verò progressus, quinquaginta. Arcem verò conspicit in colle sitam. Milites autem ubi scaphas con-spexerunt, in litus properarunt. Erant autem circiter mille egregiē armis instructi. Octo solum equis vehēbātur, ē quibus vnus arcis præfectus erat. Nostri pacis signum sustulere. Quo conspecto præfectus continuō ad Laurentium contendit, & cum illo pacem facit. Ad Franciscum verò fructus telluris & munera ad vires militum reficiendas satis largē misit. Deinde intra nouem dies, missis ad Almeidam legatis, pacem maiore cum cæremonia confirmauit. Eo verò tempore cum nondum Almeida ab Anchēdiua discessisset, conspicati sunt nostri nauem ingentem, quæ equos ē Perside ferebat. Nostri scaphas conscendunt, & in nauem incurrunt. Persæ & Arabes, qui in naui erant, metu perterriti, ex parte alia in suæ nauis scapham desiliunt, & in terram confugiunt. Nauis verò impeg erat, ita, vt eā nostri remulco trahere non possent. Hic subito scia admodum tempestas coorta est, ita, vt scaphæ Lusitanæ maximo in periculo versarentur. Equi, qui fuerant in naui, erant vnde viginti, ē quibus iam nouem erant scaphis impositi. Nostri fluctibus in terram ericiebantur. Arabes autem telluris illius in ecclæ vndique concurrunt. Nostri ab illis petunt, vt equos tantisper custodiant, dum illi sedata tempestate reuertantur. Arabes equorum curam suscipiunt. Nostri Anchēdiuam magno cum periculo se receperunt. Postquam tempestas sedata est, redeunt, vt equos trajiciant. Aiunt incolæ,

Ono-

Zincatura

Varx.

*Zincatura
præfecti
fiscus
cum
Lusitanis.*

*Ingens na-
uis capitur*

Onoris Regem equos habere. Ad illum misit Almeida continuò, qui admoneret, vt pacis fœdera sanctius conseruaret, & equos sibi confestim restitueret. Regis autē iussu id fuit, ex quo posset intelligi, gentē illam nullā fœdera religione, sed vtilitatis præsentis imagine mōeri, eamque sæpenumerò illius animos à cogitatione periculi consequentis abducere. Almeida igitur, Emmanuele Pazagna in arce Anchediuenfi cum modico præsidio relicto, Onorem cursu petijt. In ostium verò fluminis, quod ciuitatē alluit, inuectus, regionem populari, & naues, quæ erant in statione, inflammare constituit. Arabes qui erant cum nauibus in portu, se perfecturos esse polliciti sunt, vt Onoris Rex Almeida satisfaceret. Ea promissio vnum diem Almeida morata fuit. Interim omnes vrbs incolæ in proximos montes cum bonis, quæ potuere, nocte commigrârūt. Rex etiam eò se contulerat. Hic Almeida filium misit, vt continuò naues omnes, quæ erāt in ea statione, incenderet. Rex (nec enim erāt montes valde disiūcti) cū animaduerneret naues omnes in vltimū esse discriminē adductas; quatuor milia hominum armatorum subsidio misit. Ignis vero partim in naues, partim in vibem cōiectus, magnopere sæuiebat. Almeida, nè posset ignis hostium opera restingui, filio præcepit, vt eos, qui suppetias afferebant, aggredieretur. Hostes erant eo ordine instructi, vt facile pelli non possent. Cetrari namq; primum agmē ducebant. Sagittæ ij eorum cetris protecti, hostios tuto vulncriabant. Prælium anceps esse videbatur. Tandem nostri impressione facta, eos in fugā conticiunt. Almeida cum Lusitanos cerneret audius insequentes, receptui signum dedit. Hostes cū suspicati fuissent, nostros timore in classem redire velle, cōglobati rursus in illos impetū dederunt. Nostri eo ordine sese receperunt, vt tumultus nullus fieret. In ea pugna nonnulli ex hostibus ceciderunt: quatuordecim naues incense sunt, & vrbs propemodum vniuersā miserrabilium incendio cōlagrauit. Vnus autem tantum è nostris occubuit. Almeida in pollice manus dexteræ vultus

*Onorensis
regis perfidia.*

*Bellum O.
norense.*

*Onorensis
tum classis
tum vrbs
incensa.*

*Onorensis
fuga.*

*Prælium
cum Lusitanis.*

*Incruenta
Lusitano-
rum victoria*

nus accepit. Rex confestim per Legatos pacem & ren-
niam postulauit. Almeida respondit, sibi tunc non ef-
se otium ad firmandum fœdus, sed breui filium præ-
suum, vt id firmioribus conditionibus sanciret. Hac
re gesta, Cananorem se contulit. Cum hæc gereretur,
Ioannes Homo, vt fuerat ab Almeida missus, illius
aduentu & imperio, vbicunque necesse fuit, omnibus
nunciauit. Deinde Coulamum versus, ex Antonio Sa-
la, qui erat Regius procurator, intellexit, nauibus Re-
gijs Arabum importunitate onus aromatū, quod de-
beatur ex fœdere, denegari. Erant enim in portu tri-
ginta, & quatuor Saracenorum naues, qui tantum po-
terant, vt vellent in omnes eorum naues tantum onus
imponi, quantum illis libuisset, antè, quam Lusitanæ
naues onus vllum acciperent: quamuis fœdere cautum
esset, vt nullum aromatum pondus Saracenis daretur,

*Arabū in
Lusitanos
importu-
ras.*

antequam Lusitanorum naues expletæ fuissent. Hic
Ioannes Homo, vt erat natura ferox, & nunquam vl-
lum in vita periculum formidaret, Saracenos velis &
gubernaculis spoliavit, eaque omnia Antonio Salæ
tradidit. Nunc demū, inquit, tuto naues onerabis. Nec
enim naues & gubernacula perfidis istis hominib. vl-
lo modo restitues, antequam nostræ naues iustum o-
nus accipiant. Antonius Sala ita se facturum promisit.
Inde profectus Ioannes Homo, duas Saracenorum na-
ues in cursu cepit. Saracenos deinde in nauis vtriusq;
sentina arctissimè colligatos includit: singulis autem
nauibus è nauī sua ternos nautas imposuit. Plures e-
nim non poterat: & ventus erat secundus, ita, vt illis
tantum ternis nautis eas facillimè cursum retenturas
suspicaretur. Iam erat in Almeida conspectu, & por-
tum intrare incipiebat, cum subito Saraceni, qui erant
in vna ex duabus illis nauibus, se vinculis improviso
expediunt, & Lusitanos nautas obtruncant, & com-
mutata velificatione, se è nostrorum conspectu prorsu-
piunt. Tulit hunc casum Almeida permolestè, Ioan-
nemque Hominem indignum iudicauit, qui ducis a-
liquādo munere & officio fungeretur. Sed multorum

*Capta Sa-
racenorum
nauis &
bunt.*

nunc

tunc precibus impeditus, nauis præfectura eum minime priuare potuit. Ante quàm verò inde discederet, cōsilio Gonzalī Aegydiū Barbosæ arcem ædificare cōstituit. Admonuit enim illum de Saracenoꝝ perfidia, qui tam multis insidijs Lusitanos pellebāt, vt Rex Canarijs, etiamsi vellet a nostris pestē auertere, non posset. Itaque tandem permanere constituit, quamdiu arcem, quam cupiebat, extrueret. Ibi accepit regis Naslinguæ legatum aduenisse, vt cum Regis sui nomine saluaret. De qua legatione antè, quàm aliquid dicamus, operæ pretium erit de regni Naslinguentis *Regni Naslinguentis descriptio.* amplitudine pauca dicere. Regnum hoc est in ea Indiæ parte citra Gangē, quæ spectat ad Orientem Solem. Pertinet etiam ad Occidentē, & est à parte mediterranea cum regionibus quæ sunt Goæ coniunctæ, finitimum. Cum hominibus autem, qui eas incolunt, continenter bella gerit. Regio est latissima, multis urbibus culta multis numinibus alluitur. Est valdè fertilis & opima: piscatu, venatu, & aucupio, multisq; pecorum & armentozum gregibus abundat. Homines superstitioe diuissima coniectantur: vnum tamen summum Deū esse confitentur, penes quem aiunt esse summam rerum omnium potestatem. Tempia profusis sumptibus aedificant, quæ tamen, vt alia Indiæ templa, mōstrorum & prodigiorum simulacra contegunt, quibus diuinos honores habent. Baelmanæ tam viri, quam mulieres sacris præsunt, & in summo apud illos honore sunt. Est aliud gen^{us} hominum, quod valde sanctum habetur. Hi Peneanes appellantur. Lapidem oui magnitudine perotam, è cuius foramine tria fila prodeunt, e collo apertum gerant. Huius lapidis significatione summum eorum numen contineri prædicant, & ea de causâ maximo honore ab omnib. afficiuntur. Lapis tantæ religione cultus, Tambarane nominatur. A carnib. & piscibus abstinet. Semel in vita vxorē ducunt. His defunctis, vxores prope illorū cadauera viuē sepeliuntur. Reliquæ, quæ alijs hominib. nubunt, post virorum mortem viuæ in rogam cum magno suorū *Tambara- ne lapis superstitiosè cultus.* comi-

comitatu, & multis cantibus atq; laudibus inferuntur.

Dies festi. Septimo quoq; die ferias agitant. Hic dies est, qui Veneris apud nos appellari solet. Præter hunc diem, præteritos Anno ventente dies cantibus, & sacris, & staris ceremonijs, insita ingentis religione celebrant. Cuiusmodi animum immortalem esse, & post hæc vitam æternam bonis, improbis autem supplicia esse iudicio diuino constituta. Sunt colorati, & eleganter exornati, & amoribus dediti, quorum gratia inter se digladiari solent.

*Animorum
immortalitas.*

Ducta.

Qui alium ad singulare certamen vocat, a Rege campum, in quo cum aduersario congregi illi tuto liceat, exposcit. Si de illius virtute opinio habetur, Rex tutam spectat. Victorem aurea catenula donat, quam is, qui victoriam obtinuit, tueri perpetuo debet. aliter enim parti decoris nomen & gloriam amittet. Licet enim ei, qui velit, armis cum eo de catenulæ illius merito & dignitate certare. Catenula namq; victorem sequitur, & ei detrahitur, qui ab alio superatus extitit. Neq; milites tantum, verum & artifices de artificij præstantia armis inter se disceptant.

*Bisnaga
Narsingue
metropolis*

Maxima huius regni ciuitas Bisnaga nominatur. Ambitus illius supra quatuor milia passuum continet, multis muris cingitur, habet multas ædes amplas, & templa valdè magnifica, & est hominum ingenti multitudine referta. Mercibus quam plurimis ex omnibus partibus in modum cumulata est. Mercatores, qui equos è Perside aut Arabia nauibus vehunt, portoria minimè soluunt. Reliqui portoria pendunt. Equos omnes Rex à mercatoribus emit: inde eos, quos vult, sibi retinet, reliquos vel pretio, vel gratuito distribuit. Regia est amplissima, maximisque sumptibus ædificata. hortus habet amœnissimos, & piscinas, in quibus sunt pisces innumerabiles. Rex multorum militum præsidio circumseptus incedit, & maxima veneratione atque adeò superstitione à suis colitur. Illius mensa cōquisitis cibus instruitur: corpus illius vnguentis nitescit, & gemmis & auro perpetuo fulgens conspicitur. Vnam præcipuè uxorem, quā præter cæteras eximiam habeat, minimè ducit. Maxi-

Regia.

Regis virtus & cultus.

um

mum tamen cōcubinarum numerū habet, quæ è Prin-
 cipum genere deliguntur. Cum Rex moritur, pyra è
 lignis odoratissimis incēditur, in quā regium cadauer
 inferitur. Ibi cōcubinæ omnes, & omnes illius familia-
 res, & quicumque illi ministrauerant, aut magnum apud
 illum nomen obtinuerant, in rogiū similiter in-
 feruntur. Tanto autem studio, vt cremētur, ad rogiū
 accelerāt, vt appareat eos in ea mortis, qua Rege suū
 prosequuntur, societate summū decus arbitrari. Coli-
 tur a Nasīnguæ Regib. æquabile ius. Mercatores ab om-
 ni iniuria tutos & incolumes præstant. sunt plurimi
 fideles Dynastæ. In eos tamen, si maleficiū inferūt
 alicui, vel cæde, vel fustibus animaduertunt, ita vt
 nemo queat sibi propter magnas opes impunitatē pol-
 liceri. Reges ipsi maximos thesauros coaccēdūt, & eos,
 qui a maiorib. illis relictī sunt, attingere, nisi cum ex-
 trema necessitas urget, nefas existimāt. Itaq; auri argē-
 ti, gemmarū maximos acervos possident. Ex illis præ-
 cipue gemmis, quos Adamantes appellant, qui in ea
 regione excidi solent, ingentis magnitudinis & pon-
 dens, in thesauros cōgerūt. Multos milites alunt, qui-
 bus equos attribuunt, singulis dieb. è Regia cibi & illic
 & equis assignati sunt. Eis, qui semel apud illum Sacra-
 mento dicunt, absque Regis iussu nullo modo è regni
 finibus emigrare licet. Pedites habet innumerabiles.
 Multa alia de moribus Nasīnguæ, de Regis opulentia,
 de luxu illius & magnificentia dici possunt, quæ, nè si-
 mus longiores, quam instituta ratio postulat, omitti-
 mus. Rex qui eo tempore imperium tenebat, fama ea-
 rum rerum, quas nostri in India gesserant, commotus,
 cum Prætorē amicitiam iungere, fœdusq; ferre con-
 stituit. Itaq; Legatū ad Almeidam misit cum literis &
 muneribus, quæ nomine illius ad Emmanuelem defe-
 renda curaret. Fuit Legatus ab Almeida satis honori-
 ficè receptus. Legatus postquam Almeida literas legit
 (cæ autem non aliud, quam vt legato crederet, admo-
 nebant) legationem suam exposuit. Legationis senten-
 tia hæc in summa fuit. Nasīnguæ Regem summo stu-

*Sepultura
Regis.*

*Iusticia
Regis.*

*Thesauri
Regij.*

*Exercitus
& stipen-
diarij Nar-
singensis
Regis.*

*Pacifica
Nasīnguæ-
sis regis ad
Almeidā
legatio.*

dio & cupiditate fœderis cum Rege Emmanuele sanc-
ciendi flagrare. Famam namq; virtutum admirabiliū,
quibus Emmanuel ornatus erat, illi acres stimulos
mouisse, adeò, vt nihil ardentius expeteret, quàm prin-
cipi tam præclaris artibus prædito, amore summo con-
iungi. Se verò huius famæ testimoniū non alibi des-
iderare, quam admiranda facinora, quæ Lusitani in In-
dia paucis illis annis ediderāt. Nec enim fieri posse in
animū inducebat, quin Rex, qui tam fortibus homini-
bus imperabat, esset singulari, atq; propè diuina virtu-
te præcellens, atq; valde dign⁹, quem omnes oibis ter-
rarum Reges certatim amarent, & omnia gratia fectus
cuperēt. Proinde se libētissimè omnia, quæ posset, pro
illius dignitate perfecturum: neque commissurū, vt ab
aliquo Rege alio amoris & studij magnitudine erga
Regem Emmanuelem vinceretur. Quod si connubij
ius haud aspernaretur, se libentissimè desponsurū filiā
virginem, quam habebat excellenti specie & pulchritu-
dine, cum dote summa, Ioanni Regis ipsius Emma-
nuelis filio, vt amicitia nuptijs eiusmodi sanctius fir-
maretur. Hæc quidem legatio, continebat. Attulit præ-
terea a Rege suo torques duos gemmis clauissimis di-
stinctos, & annulos similiter cum gēmis ingentis præ-
tij, & vestes auras & sericas: quæ volebat, vt ad Emma-
nuelē, vbi primum nauigandi tempus esset, mitteren-
tur. Hanc legationē Almeida lætus accepit, Legatum-
que multis munerib. affecit, Regisq; nomine, Narfin-
guæ Regi honorificis admodum verbis rescripsit, fidē-
que dedit, se munera illius Emmanueli missurum, o-
peramque daturum, vt intelligeret, vix aliquem reperi-
ri, qui meliori animo sese ad amicitia illius appli-
cuisset. Vbi Narfinguæ Legatum dimisit, in terram
scaphis inuectus est. Ibiq; prope litus in palmeto
quodam tabernaculum collocari præcepit. Quo in lo-
co Rex Cananosis illum inuisit. Ibi verò multis ser-
monibus vtrò citroque satis amanter habitus, Almei-
da à Rege postulauit, vt illi faceret potestatem arcem
ædificandi, quæ non solum nostros à Saracenorū im-
poruni;

*Narfingue
sis ad Em-
manuelem
munera.*

*Almeida
responsum.*

*Cananosis
cum Al-
meida cō-
gressus.*

portunitate defenderet, verum & ipsi locum contra hostiles imperus & incursiones tutiorem efficeret. Satisfecit illius postulado Rex, & arx ædificari tanta diligentia cepit, ut intra paucos dies ad summam altitudinem perueniret. Aegidius namque Barboza iam pridem illius fundamenta iecerat. Non tamen arcem, sed domum, amplam se ædificare simulabat, in qua laxius habitaret. Timebat enim, ne ei plurimum nomen arcis in principio noceret, antequam Almeida id in magno beneficii loco, postquam tempus maturius esset, a Rege postularet. Arx Sancti Angeli nomen obtinuit. Cuius Brittius præfectus illius exitit, cui centum & quinquaginta Lusitani milites attributi sunt. Dum hæc fiunt, fuit Almeidae nuncius allatus de nece Antonij Sale, qui, ut diximus, Coulami Regis Emmanuelis negotia gerebat. Postquam enim Ioannes Homo magis intrepidè, quam prudenter Saracenis gubernacula & vela detraxit, eaque omnia Antonio Sale asseruanda commisit, tantisper dum Regis Emmanuelis naues iustum onus acciperent, ipse profectus est, ut ad Almeida contenderet. Interim verò Saraceni ea contumelia lacerati, multo acrius odium, iam diu in Lusitanos conceptum, expresserunt. Quod ut facilius efficerent, ad facinoris societatem vix ciues incitabant. Expectate, dicebant illi, dum homines ambitione & temeritate præcipientes, postquam maiores opes habuerint, vestrae libertati faueant, & fidem, quam dederunt, religionis summa tueantur. Videtis homines paucissimos, ab omni suorum auxilio disiunctos, audere tantum facinus, ut in ciuitate vestra, atque adeò in oculis vestris, nos homines vobiscum antiquo foedere & societate coniunctos velis & gubernaculis spoliarent, & mercatores ingenuos, ex quibus tantum emolumentum quotannis accipitis, indignissima contumelia vexarint, & quasi iam sint in huius regni dominatione constituti, vestra patientia ad tyrannidem abusi fuerint? Quid enim aliud egerunt, quam hanc tam insignem iniuriam nobis intulerunt, quam ut nos omnes contemnerent, & ipsi

*Arx Cananore ex-
truitur.*

*Antonij Sa-
le mors.*

*Seditiosa
Saraceno-
rum ad
Coulamen
ses oratio.*

ipsi sese pro dominis admodum illis, plenter ostentarēt?
 Id enim tam pauci nuper in alieno solo, & in excel-
 lentis Principis regione, & in maxima ciuium frequen-
 tia fecerunt, quod rex ipse ciuium dominus, vt faceret
 nunquā in animum sibi conditionib. vllis induxisset.
 Quate contumelia hæc non nobis, sed vobis ab hosti-
 nibus audacissimis illata est: qui nunc nō id agunt, vt
 nobis molesti sint, sed vt vestram patientiā præsentent: &
 si id dedecus inultum patimini, vobis non libertatem
 modò, sed etiā fortunas eripiant. His vocibus gentem
 ad facinus incendunt, & in Salā impetum faciunt. Ille
 verò cum duodecim Lusitanis (non enim plures
 in Fanum confugit Sanctissimæ virginis dicatum. Ibi
 tunc acri animo ad resistendū se parant, tantoque ani-
 mo furorem hostium repellunt, vt petrumpi non faci-
 le possent. Hostes cū ceinerent, se non posse sine suorū
 cæde Fanum oppugnare, ligna circundant, & ignem
 subijciunt: atq; ita omnes Lusitani, qui erant in Fano,
 combusti sunt. Eiat in portu Petrus Raphael, qui so-
 cijs opem afferre in re tam præcipiti & inopinata ne-
 quiuit. Qui tamen in cædis illius vindictā, quinque na-
 ues hostiū, qui in anchoris consistebant, incendit: de-
 inde Cochimū versus cursum tenuit, vbi iam Almei-
 dam reperit, & ea, quæ acciderant, illi narrauit. Almei-
 da sine vlla cunctatione filiū iussit, vt Coulamum ver-
 sus cū classe, quantum fieri posset, acceleraret, & in o-
 mnes naues, quas in portu inueniret, ignē conijceret.
 Factum est hoc tanta celeritate, vt priusquam id Sara-
 cenorum aliquis suspicari potuisset, Lusitanæ naues
 se in conspectum darent, & viginti & septem hostium
 naues incenderent. Ioannes tamen Homo, in temeri-
 tatis illius pœnam, naus præfectura ab Almeida pri-
 uatus est. His rebus gestis, Almeida in terram delatus,
 atque à Cochimi Rege honorificè, admodum saluta-
 tus fuit. Eò autem tempore Rex ille, qui pro seruan-
 da nostris fide tantum salutis & imperii periculū adie-
 rat, minimè regnabat. Religionis enim gratia se reg-
 no abdicarat, & in fanum quoddam apud illos valde

fan-

3. Lusita-
ni vna cū
templo cō-
busti per
seditionē.

7. Coula-
mensium
naues incē-

sanctum, vt sacris vacaret, se contulerat. Regnum verò Nambeadarę sororis filio, ad quem regnum gentis mo Nambearę reuenebat, voluntate sua reliquerat. Almeida igitur dara Cochę cum existimaret esse superuacancum, ad Regem, qui mi Rex. prætulera, & regnum & omnes regias opes pro nihilo habere, munus aliquod deferre, ea munera iuueni Regi deferenda esse statuit, quę erant auunculi fidei & amicitie de iura. Decevit enim, vt ad eum, ad quem regni patrimonium venerat, præmium etiam virtutis & constantię, quasi quędam hæreditas valde legitima perueniret. Itaque tabulatum altitudine modica confectum fuit, peristromatis maximi pectus & tapetibus instriatum. Ibi verò Regem, vt ab omnibus conspici posset, in sella collocauit, orationemque habuit, quę illius animum spe multò felicius conditionis erigeret. Dixit enim, Regem Emmanuelem pro meritis excellentibus, & singulari fide Trimumparę Regis, illum semper ornatissimum cupere, & socium & amicū non appellare tantum, sed etiam habere velle. Et quando Trimumpara fuisset eo animo, vt omnia viuens abiecisset, quę reliqui mortales maximi faciebant, omnia iure ad eum, qui in locum illius successerat, esse trāsferenda. Quocirca se nomine Regis Emmanuelis Nambeadaram corona aurea donare. Præterea fidem dedit, illum in Regis Emmanuelis patrociniū semper futurum, è cuius manu regnum tunc sibi & hæredibus suis accipiebat: eumque Calcutiensis Regis imperio atque dominatu liberabat: fidemque suam astringebat, fore, vt ab illo omnium hostium impetum propulsaret. Præterea faciebat illi potestatem æris, auri, & argenti conflandi, cudendi, & feriendi: & vt esset semper immunis, eoque iure regnum possideret, quo optimo quinquam Rex maximus opes suas tueri potuisset. Rex summas egit Regi Emmanueli gratias, fidemque dedit, se semper in potestate illius futurum, nullamque dimicationem pro illius amplitudine recusaturum: Almeida verò coronam auream, quam manu tenebat, capiti illius imposuit. Hanc orationem tubarum concentus

Munera
& honores in Calcutia
Regem colunt.

consequitur.

consequuti sunt, & rex corona & alijs præterea muneribus, quæ acceperat, lætus domū rediit. Almeida onerandis octo nauib⁹ quæ erāt in Lusitaniā continuo uersuræ, strenuam operā nauauit. Nauarchi inde profecti, cursum suum tenuerunt, quo tandem Kaledis

*ANNVS
à Christo
nato, 1506.
Lusitani in
terram in-
cognitam
deferuntur.*

Februarij, anno M. D. vi. in terram incognitam relati sunt, latissimā, multise; syluis densissimis vestitam, & pecoribus abundantē. Conspiciunt deinde decem gentes, quibus homines colorati, capillo crispo, nudo corpore, cum arcibus & sagittis uehebatur. Hi in nauem, cuius Fernādus Suarius nauarchus erat, feruntur. Quinque & viginti ex illis nauem conscendunt. Fuerunt benemeriti admissi, & cibus liberaliter inuitati atque vestiti. Sermonis sonus erat ignotus. Nutibus mentis sensa

*Ingrati ho-
spites.*

proferebant. Discedunt illi læti, ut apparebat: sed ubi paululum se à nauī remouerunt, hospitij mercedem sagittis soluere constituunt. Nostri tormentis eos propellunt. Fernandus Suarius cum videret alios propere nauem, cuius nauarchus Rodericus Freirius appellabatur, eum admonuit (nec enim naues inter se valde distabant) ut aliquos interciperet. Fuerunt viginti & octo capti. Inde secundum oras illas nauigantes, in-

*Pugna cū
Barbaris.*

cidunt in flumen, ubi aquationem fecerunt. Quo in loco incolæ manu comparata in illos impetumulerunt. Nostri se in scapham receperunt, & hostes è nauibus tormentis acerrimè vulnerarunt, qui partim interfecti, partim in fugam conuersi sunt. His signis Lusitani experti sunt, gentem illius oræ minimè hospitalem esse. Atque primum insulam esse minimè putabant. Postquam omnes illius oras præteruecti, promontoria extrema transmissere, tunc liquido perspicipotuit, eam insulam esse, quæ nominabatur olim Madagascar. Nostri insulam S. Laurentij nominant. Ea vero est illi regioni opposita, quam appellāt Aegesimbam, & ad ortum Solis sita est. Classis Olyssiponis portum subiit vigesimo quarto die Maij, anno M. D. VI. Interim in ea Aethiopiæ parte, quam Zofalam nominant (ea autem Aegesimbæ pars est) hæc acciderunt.

*Madagas-
car insule
n. S. Lau-
rentij
uentio.*

Anno M.D.V. Rex Emmanuel, postquam Franciscus *RES A-*
 Almeida Olysippone profectus est, aliam classem in- *FRICA-*
 uendam curauit, cuius præfecturâ Francisco Gnaia *N AE.*
 attribuit, ea sex naues continebat. E nauarchis autē v-
 num nomine Ioannes Lacteus, dum orā Aethiopiæ le- *Franciscus*
 geret, hamato telo piscem transfigere vellet, in ma- *Gnaia no-*
 ri demersus, nusquam comparuit. Alius autem nauar- *ue classis*
 chus dum in terrā, vt carnes naui pararet, paulò auda- *præfectus.*
 rius ingrederetur, ab incolis cum multis, qui illum se-
 ctabantur, occisus est. In vtriusque locum alij substiti-
 tuti sunt. Hinc profecti, dum ad promontorium Bonę
 ipſi cursum diuigunt, tanto interuallo ad Austrū de-
 flexere, vt illis aqua congelaret, & ipsi niue & pruina
 torperent, nimioq; frigore distenti, vix se loco mouere
 possent. Tandem ad Septentrionem promontorio su-
 perato delati, ad orā Zofalæ naues constituunt. Gnaia
 cum quatuor minoribus nauib. (duæ namq; maiores
 portum intrare non poterant) in intumē Zofalæ sinum *Zofalæron*
 penetrauit. Regioni illi vir annos natus septuaginta, *cæcus, Zu-*
 qui tunc cæcus erat, sed in re militari, antequā in mor- *se nomine.*
 bum illum incidisset, magnum sibi decus pepererat,
 imperabat. Oppidum non erat valdē magnum, nec e-
 des magnificę, instatæ tamē bombycinis peristroma-
 tis, & densis vepib. circunvallatæ. Erat autē huic regi
 nomē Zuse, qui Gnaiam valdē comiter atque benignē *Gnaia cū*
 suscepit, illiq; fidem dedit, se omnia Regis Emmanue- *Rege ami-*
 lis causā libentissimē facturū. Erat autē multis militi- *citia.*
 bus circūseptus. Hi erant Saraceni colorati, vmbilico
 tenus nudi, gladijs cū manubrijs eburnejs accincti, re-
 liquum corpus pannis sericis & gossipinis amiciebant:
 capita circumductis bombycinatū & gossipinarum ve-
 stium spiris valdē implexis, & circunplicatis ornabant.
 Ibi post multa beneuolentię signa, petijt à Rege Gnaia
 vt faceret sibi potestatem, quod sperabat ipsi Regi feli-
 citer euenturū, arcis ædificandæ. Rex id summa facili-
 tate cōcessit. Postquam autem Gnaia ab illo digressus
 est, Saracenus quidam natione Aethiops, qui plurimū
 apud Regem poterat, Acotes nomine, cū Gnaia ami-
 citiam

Arcē

Gnaia ex-
trinitur.

Saraceno
rū de Arce
zefalensi
querela.

Perfidare
gis Gnaia
indicata.

Arcis op-
pugnatio.

Regis cecī
militaris
fortunado.

citiam firmavit, illumque de regionis illius natura, & de moribus gentis admonuit. Gnaia continuo arcem edificauit, & tam diligenter operi instituit, ut intra paucos menses illud ad iustam altitudinem perduceret. Deinde a se alios partim in Indiam, partim Quilom dimisit, & ipse cum illis copiis, quæ sibi vitæ sunt, marce remansit: ad quam perficiendam, indigenæ etiam strenuam operam nauabant. Id cum Saraceni percipiti, indignè tulissent, ad Regem adeunt, cumque movent, ut hominum maleficorum insidias præcedant. Amicitiam ab illis simulari, perniciem verò & interim illius rebus intendi. In quem finem, inquit, arcem in sedibus tuis excitant, nisi ut potentiores effecti, te hinc exturbent, omnibusque te opibus atque fortunis expolient: An non his fraudibus Quiloe Regem expulerunt? An non in India multos Principes per summum scelus bonis euerterunt: An non ubicunque pedem ponunt, fraudis & latrocinij impressa vestigia relinquunt? Si sapiis igitur, eos ante, quam vires colligant, opprime, ne postea frustra pestem a te & a ciuibus tuis auertere coneris. His sermonibus stimulatus Regulus ille, manum secreto comparat, & diem facinoræ præstituit. Fuit huius sceleris indicium per Acotem Gnaia delatum. Gnaia ut conueniebat, ad hostes acerrimè propulsandos se parauit. Hostes, ut erat constitutum, in arcem impetu feruntur, tela ignita conijciunt & quibus possunt machinis, muros oppugnant. Acotes verò cum centum hominibus ut nostris subsidio occurrat, in arcem ingreditur. Fuit acie prælium. Hostes tandem telis atque tormentis repelluntur: & cum se in fugam daret, nostri eos insequuntur, nec villo modo patiuntur, ut illi se a timore & trepidatione reficiant. Itaque in illorum tergis inhærentes, eos usque in oppidum, in quo regulus domiciliam habebat, persequi contendunt, & in Regiam denique vadunt. Regulus in cubile suum se receperat: ibi cum nostri vestigijs illius insisterent, is quauis & senex, & oculis orbatus esset, in extremo tamen vitæ discrimine animum minime

nimè demisit, sed iacula contra nostros intorsit. Vix
 fieri poterat, vt telum aliquod frustra, eò quòd nostri
 alde confecti essent, accideret. Itaque aliquot Lusita-
 nos homines iaculis emissis vulnerauit, inter quos ipse
 Gnaia fuit, cuius cervicem iaculo sauciauit. Quod cum
 Emmanuel Fernandus, qui Regis Emmanuelis in ea
 regione negotia gerebat, animaduerneret, in Regulum *Rex occi-*
 inuasit, & caput illi continuò præcidit. Occiso Rege *sus.*
 recepit Gnaia nostros, vt a maleficio abstinere, &
 vniuersæ multitudini parceretur. Voluit enim ea signi-
 ficatione clementiæ incolas ad se allicere, vt qui virtutis
 documenta perspexerant, humanitatis etiam lumē *Gnaie cle-*
 in perditis rebus experirentur. Hac re gesta Gnaia vi-
 sum est, reipsum illius statum collocare, & præmio etiā
 digno Acotem, qui strenuam operam in eo tumultu *Acotes*
 nauarat, afficere. Illum igitur Regis Emmanuelis no- *Zofalensi*
 mine Regem creauit, & ciues, vt illi libenter obtempe- *regno præ-*
 rarent, effecit. Acotes fidem dedit, se perpetuò, quæcū- *ficium.*
 que Rex Emmanuel, & Duces illius ei præscriberent,
 esse facturum. Interim cum cælum illius regionis esset
 nostris infestum, & propterea palustres humores arden-
 tissimis Solib⁹ exsiccatis, corpora multorum inficeret,
 accidit, vt Lusitanorum corpora summius languor oc-
 cuparet, & multi decumberent, & terra lucæ arque tabe
 confecti morerentur: ipseque Gnaia eodem morbo sub-
 latus est. In cuius locum fuit Emmanuel Fernandus *Gnaie*
 omnium consensu substitutus. Eo autem tempore Al- *mors.*
 meida ex Cidebaibuto, & Emmanuele Corefina na-
 uarchis, qui in Indiam missi ab Emmanuele fuerant,
 intellexit, Petrum Gnaiam morbo extinctum esse: &
 præterea in vrbe Quiocenti tumultuari, propter necē *Quiocenti*
 Mahumeti regi per summum scelus illatā. Illum nam- *tumultus.*
 que Rex Tirendicundus, qui erat cognatus Abrahe-
 mi, insidijs occiderat. Hæc illi, cum oram illius regio-
 nis legerent, vt fuerant ab Emmanuele iussi (volebat
 enim Rex intelligere, an Franciscus Albuquerque, &
 Petrus Mendoza, qui perierant, in aliquam illius regio-
 nis oram euasissent) in cursu cognouerant. Almeida
 conti-

*Zofalensis
regni de-
scriptio.*

*Aethiopia
duplex.*

*Aethiopū
lingua &
mores.*

continuò Nonium Vascium Perieram in Zofalam mi-
sit, qui arcu præflet, & in cursu Quiloā motib. propter
necem Regis agitatam constitueret, & in authores
iam cædis, si fieri posset, adnuduere. Hoc in loco
non erit abs re, de regionis huius situ pauca dicere. Cō-
stat iam inde ab Homeri temporib. eam Africæ partē,
quam Græci Aethiopiam appellant, in duas partes esse
distinctam. Vna namq., vt ipse Homerus author est,
ad occasum Solis, altera ad ortū pertinet. & vtriusque
partis regiones vltimæ, quæ ad Austrū longissimè tra-
ctu protenduntur, Oceano terminantur. Occidentalis
Aethiopia cū ea Africæ parte, quæ Gaditano ficto de-
finitur, continens est, atq; in Austrum inde continua-
ta distenditur, vsq; eo, dum quinq; tantūm fermè gra-
dibus ab æquinoctiali regione distet, atq; deinde in or-
tum Solis inflectitur, & ad principiū promontoriij Bo-
næ spei maximo spatio dilatatur. Inde vero rursus in
Austrū tanta longitudine procurrit, vt æquinoctiū su-
peret, & Austrū versus, citius grad⁹ triginta & quinq;
ab æquinoctiali plaga distideat. Inde ad ortū Solis ex-
tenta, ad æquinoctialem rursus adducitur, & Septen-
triones respicit, donec tādē in sinum Arabicum atq;
in promontorium Prasum perueniat. Ibi Arabiam ab
ortu solis spectat. Intimus autem ille sinus Heroum ci-
uitate definitur. Continet autem Aethiopia supra di-
midiam Africæ totius partem. Regio partim est ferti-
lis, & multis fugibus, & armentis, & pecoribus abun-
dat, & quamplurimis fluminibus alluitur: partim de-
serta & inculta & rerum omnium asperitate vastata. Est
etiam in illa nō solum maxima linguarum, sed etiam
morum dissimilitudo. Nam quidam sunt mites, & cō-
modi, & ad omnem rationem humanitatis propensi.
Alij vero sunt moribus immanib. cfferati. Ea verò pars
Aethiopiæ, quæ spectat ad Solis ortum, a promontoriij
illius maximi flexu incipit, & deinde ad Aethiopiam,
quæ supra Aegyptum est, post varios sinus & flexus ex-
tenditur. Continet autē Aethiopia elephantos quāplu-
rimos, è quibus magnam vim eboris mercatores inde
in mul-

in multas alias orbis terrarum regiones important. Abundat multis auri, & æris, & argenti venis, aliisque rebus innumerabilibus, plurimis in locis opulenta est. Calores tamen nostris hominibus infestissimi, & febres mortiferæ eos his commodis omnibus arcent, terroribusq; mortis obiectis impediunt, quò minus multa ex Aethiopia utilitates excipiant. Quanquam tantas plerumq; vires habet auaritia, vt mentes hominũ a cogitatione mortis, qua nihil videtur esse terribilius, frequenter abducat. In hac autẽ Aethiopiæ parte, quæ est vltra promontoriũ Bonæ spei, quæ Australi Oceano terminatur, est regnum lausissimum, quod Benomotapa nominatur, cui, antè, quàm Lusitani eas oras perlustrarent, omnes illius oræ Reges sine recusatione parebant. Est autem auro, supra quam quisquam existimare potest, ditissimum. Nam è fluuijs etiam atque lacubus eruitur. Multique Reges Regi Benomotapæ auri tributum quotannis impendunt. Gens simulachra minimè colit: vnum Deum cæli & terræ conditorem confitetur. Cultus & vestitus nõ est cultui, quo reliqui Aethiopes vtuntur, absimilis. Regem incredibili superstitione venerantur. Rex duo Regiæ maiestatis insignia gestat. Vnum est, paruus quidam ligocum eburneo manubrio. Alterũ iaculis duobus haud ita magnis continetur. Ligone subditos ad terræ culturam adhortatur, ne propter ignauiam atq; desidiam terram deferant, & fame coacti latrocinentur. Vno verò ex iaculis significat, se scelerum vindicem futurum, altero vim externam ab hostibus armis atque virtute repressurum. Regum filij, quos habet stipendiarios, apud illum nutriuntur, tum vt ea educatione Regẽ debita fide & amore prosequi studeant, tum vt illis obsequiis Rex eorum parentes in officio & fide contineat. Est maximo semper exercitu constipatus, quãuis summa pax & otium cum omnibus finitimis nationibus sit illi summo foedere constitutum. Tunc enim censet, sibi nullum à bello fore periculum, cum in pace bellũ

Benomotapa regnum auri.

Regis insignia.

Prudentis factum.

semper

Superstitio semper Regum fortunis impendere suspicatus fuerit. Singulis annis mittit ex suis domesticis & familiaribus, qui ignem nouum Principibus & Regibus, qui in illius ditione sunt, nomine ipsius Regis impertiat, atque inde reliquis hominibus distribuatur. Quod quipendendi. dem ad hunc modum fit. Vbi Legatus ad domum cuiusvis Principis accedit, ignis extinguitur. Deinde rursus à legato nouus ignis excitatur: tunc omnes eò conmeant, vt ignem inde in domos suas intendant. Hoc qui facere recusat, proditor, atq; rebelis existimatur, & tamquam maiestatis reus extremo supplicio punitur, & si opus ita fuerit, exercitus in illum comparatur, vt hominem fidei desertorem multis excruciatum supplicijs interimat. Hæc quidem de regionem illa Aethiopiæ, cuius ambitu Zofala etiam continetur, satis esse puto.

RES IN-
DICAE. In India verò Franciscus Almeida, ne tempus vllum abire sine fructu pateretur, Laurentium filium cum classe nauium nouem misit in insulas, quæ Maldiuæ appellantur. Sunt autem complures, modicis inter se æstuarijs diuise, Cochumoque circiter bis centum & quadraginta millibus passuum distant. Ibi cum iubebat speculari, num quæ naues Saracenorum ab Oriente Sole in Occasum nauigarent, quas ipse captas Cochimum perduceret. Tanta verò fuit æstus vis, vt Laurentius a cursu prorsus abduceretur. Delatus autem fuit in insulam non ita lato mari a Cori promontorio, quæ

Comorinæ
promontorium. Comorinum appellât, disiunctam: quam multi suspicantur esse Taprobanam. Sed qui Ptolemæum sequuntur, Taprobanam asserunt esse illam, quæ est aureæ Chersoneso opposita, quam incolæ Samatiam appellant. Hæc autem, de qua loquimur, à Ptolemæo Cori, nomine promontorii Indici, in quod spectat, appellatur. Insula nominatur ab incolis Zeilanda. Ea patet in longitudinem à Septentrione ad meridiem circiter du cetera & quinquaginta passuum milia: latitudo autem, vbi est latissima, non vltra centum & quadraginta millibus passuum dilatatur. Est autem æquodum fertilis, neque solum varijs frugibus abundans, verum & herbis, &

Zeilanda
insula.

bis, & plantis odore mirifico redolentibus egregiè ve-
 stata quæ quidem sine vlla cultura proueniunt. Malo-
 rum citreorum nemora sunt densissima: fructus varij
 atque multiplices tam sapore, quam odore gratissimi.
 Magnâ præterea vim cinnamomi passim fundit. Mul-
 ti præterea pretiosissimi lapides atque multiplices è sa-
 xorum interuentu venis eruuntur: & gemmæ etiam
 incredibili multitudine, & singulari colore atq; fulgo-
 re, extractis officis è profundo maris gurgite, repen-
 untur. Ad hæc, mirâ Elephantorum copiam nutrit. Erat
 tota insula septem regnis distincta, e quibus tamē vnus
 & opibus, & dignitate, & impetio multum reliquis an-
 teibat. Is in ciuitate maxima, quæ Columbum appel-
 latur, impetio sedem & domicilium collocabat. Est in
 media insula mons præcellus, multis paludibus cin-
 ctus. Ex illius summo fastigio collis assurgit, è cuius
 medio e lacu quodâ aquæ dulces atque perennes ema-
 nant. Prope lacum est silex, in qua cernitur vestigium
 hominis impressum. Est autem insitum incolis, vesti-
 gium illud esse primi parentis generis humani, qui in-
 de in cælum sublatus ab illis esse dicitur. Non procul au-
 tem inde Sacellum visitur, in quo duo sepulchra mira
 superstitione coluntur. Existimant enim in his condi-
 ta fuisse corpora primi hominis, & vxoris illius, è quo-
 rum semine fuit vniuersum genus humanum propa-
 gatum. Ea verò opinio animis penitus infixæ facit, vt
 eo multi Saraceni, & alij longè diuersis superstitioni-
 bus impliciti, religionis gratia confluant, Iocus adeò
 accliuus est, vt neq; manibus nudi ad summum possint,
 sed scalis & catenis adiuti eo perueniant. Ad hanc in-
 sulam Laurentius cum classe sibi commissa delatus,
 portum subit, quem incolæ Gabalicamum appellant.
 Id eam Rex (nec enim inde procul aberat) accepisset,
 Legatum ad illum continuo cum muneribus misit, qui
 ab eo pacem peteret. Laurentius Legatum benignè &
 hospitio accepit, & muneribus illis ornauit, quæ ei
 gratia fore suspicatus est. Tandem vt pacem cum illo
 firmaret, misit vnum de comitibus suis, virum nobi-

*Columbæ
 Zeilande
 metropolis*

*Adami ve
 stigium.*

*Protopla.
 florū sepul-
 chrum.*

*Gabalica.
 mus portus
 Zeilande.
 Zeilanden
 ius ad Lau-
 rentiū le-*

*gatio paci-
fica.* lem atque primarium, Pelagium Soufam nomine, qui
in regiam deductus, Regem offendit miro fulgore cir-
cumluentem. Partim enim gemmis, quibus erat ex-
cultus, partim cæcis facibus, quamuis dies esset clarif-
simus, omnia splendebant. Ad maiestatem enim per-
tinere existimabat, eiusmodi facibus circumfederi. Fu-
it Pelagius Souta cum reliquis, qui illi fuerant comites
attributi, admodum honorifice receptus. Fædusq; sine

*Fædus Zei-
landensis
Regis cum
Emmanue-
le.* vlla recusatione sancitum. Fæderis conditiones hæ-
 fuerunt, vt is Emmanueli Regi singulis annis tribus
nomine ducenta & quinquaginta millia pōdo cinnam-
momi penderet, Rex autem Emmanuel illum in fi-
dem & clientelam reciperet, & Ducibus suis præcipe-
ret, vt illius portus atque maritimas ciuitates ab hosti-
um iniuria prohiberent. Id fædus sub ea conditione
ratum habuit Laurentius, si pater illius author fieret.

Pondus tamē cinnamomi fuit Regis iussu nauib. Lu-
sitaniis impositum. Tantus enim erat regi metus inie-
ctus, vt vix vllum officium, quod ad pacem cū nostris
firmandam valeret, ei satisfaceret. Eiusdem consensu
Laurentius in terra columnam marmoream cum Re-
gis Emmanuelis insignibus statui iussit, quo significa-
bat, insulæ possessionem ab illo nomine Emmanuelis
occupari. Hac re confecta, Cochimum ad patrem re-
dijt, a quo fuit in Anchediuā missus, vt arcē muniret,
& totam illā oram maritimā perlustraret. Emmanuel
Pazagna similiter Cananorē eiusdem Almeida iussu
petijt, vt Laurentio Brittio in arce ædificanda atq; mu-
nienda opem afferret. Interim dum tempus in his ne-

*Lodouici
VVarthma-
ni ad Lusit-
anos ad-
uentus.* gotis tenuit, venit ad Laurentium vir quidam Italus
nomine Lodouicus VVarthmanus, patria Bononiensis,
qui studio o. bis terrarum cognoscendi, multas regio-
nes peragrarat, atque tandem sub mercatoris habitu,
cū se Soracenum esse simularët, Calecutium perue-
nerat. Ibi cum multi multa de Portugalesibus com-
memorarent, nomine gentis excitatus, quasi quæ gens
esset, ignoraret, qui mores & instituta illius essent, quā
religionis sectam sequeretur, quo casu fuisset in Indiā

declata

delata, quæsiuit. Saraceni gentem esse malificam & sceleratam natiuntur, cuius omne studium in latrocinio & crudelitate consistit. Lodouicus Saracenis in Lodo- uicus simulat se indignissimè pati, tantam gentis impu- nissimæ audaciam & temeritatem tandiu impuni- tam esse, quæ iam interitu funestissimo debuisset me- ritas facinorum & scelerum pœnas exoluere. Inde cū familiaritatem eorum, qui plurimum poterant, insinuaret, & consilia Regis explorat, & quo animo classem ingentem compararet, quibus auxilijs se in no- minis Lusitani perniciem sepiret, intelligit. Interim spem maximam concipit, fore, ut breui Lusitanorum ope sese a Saracenorum familiaritate impurissima vè- dicaret. Cum Mediolanensibus autem consilia com- municat, & eos adhortatur, ut relicto Calecutio se ad Lusitanos conferant. Respondent illi se Christianos esse, scelerum tamen suorum conscientia perterriti, ne ad Christianos confugiant. Lodouicus bono illos ani- mo esse iubet, seque operam daturum pollicetur, ne il- lis fraudi esset facinus, quod in Christianum nomen conseruerant. His ita constitutis, quam primùm occa- sionem oblatam vidit, arripuit, atque ad Almeidam se contulit. In eo cursu in Laurentium incidit. Ibi tunc quas copias Rex Calecutiensis pararet, quam classem instrueret, illi nunciauit. Docuit præterea, valdè Me- diolanenses facti sui pœnitere. Eosque, si veniam im- petraent, libentissimè ad Lusitanos redituros. Quod ut confestim fieret, Laurentium vehementer adhorta- ri cœpit. Illorum namque opera quamplurima tor- menta apud Calecutiensem Regem consilari, multos- que idem artificium ab illis inuissimis perdiscere. Laurentius illum laudat, & muneribus afficit, atque promissis excitat, ad patremque deduci iubet. Pater confestim filium per literas admonuit, ut se ad dimi- candum cum hoste pararet. Et Lodouicum dimisit, ut Calecutium reuersus, Mediolanenses data fide Co- climum perduceret. Id Mediolanenses lætissimis

Perfidia

*Mediolanenſiū pu-
niti.* animis acceperunt. Sed dum fugam parant, fuit co-
rum conſilium enūciatum, deprehenſiq; pœnas mor-
te crudeliſſima luerunt. Lodouicus vix ſe fuga à peri-
culo cædis proripuit. Interim classi Calecutieſis ſum-
clasiſ Ca- ma vi parabatur. Ea fuit octoginta maiorū nauium, &
eculenſis. centum & viginti quatuor paronum. Erat autem &
armis, & tormentis, & hominum multitudine, mul-
tisque munitionibus inſtrūctiſſima. Laurentius cum
classe vndecim nauium in illam inuectus eſt. Erant
autem in hac claſſe octingenti milites Luſitani, viri a-
cres, & armis egregiè muniti. Auxilia præterea Indi-
Prælium ca, non tamen valdè firma, conquiſierat. Ventū erat
nauale. ad Cananoris oram, cum vtrinq; concurſum eſt. At-
que primū cum diſſonis clamoribus, tubarum can-
tibus, tormentorum crebris ictibus male atque rellus
tremefacta ſtrepitus horrendos edidiſſent, tandem na-
ues ipſæ manib. ferreis inter ſe deuinctæ concutiūtur.
Laurentius nauem hoſtium prætoriam conſpicatus,
in eam impetum fecit, & harpagone ſæpe fruſtra con-
iecto, tandem eam firmè retinuit. fuit vtrinque ſatis a-
criter dimicātū. Laurentius tamen in nauem inſiluit.
Illum Philippus Rodericus, Ioannes Homo, Fernan-
dus Petreius Andradius, Vincentius Pereira, Roderi-
cus Pereira, & alij quidam homines fortiffimi ſequu-
Nauis præ- ti ſunt. Erant ſexcenti milites in hoſtium nauī, qui cū
toria cap- rem in ſummum diſcrimen adductam cernerent, ne
ta. inulti caderent, laborabant. Sed tandem omnes partim
occifi, partim capti ſunt: aliqui verò ſe in mare demi-
ſerunt, vt nardo ſalutem quærerent. Hac nauī capta,
Laurentius Nonnio Vaſcio Pereira opem opportunè
tulit. Is enim cū nauī haud ita magnæ præſet, na-
uem hoſtium valde magnam inuaſerat, eamque inie-
cto harpagone ſuæ deuinxerat. Sed nihil propius eſt
factum, quā vt nauis illius, hoſtilis nauis ictibus al-
liſa depriimeretur. Præterea tanta multitudo ſagittarū
& iaculorum ab hoſtibus accidebat, vt omnes firmè
quamuis acerrimè decertarēt, ſe interturos arbitraren-
tur. Sed aduentu Almeidæ, hæc quoq; nauis hoſtium
expugna-

expugnata fuit, & ex quingentis militibus, qui ea vehabantur, nemo euasit, nisi tantum illi, qui natandi artificio vitæ suæ consuluerunt. Erant in hostiū classe ex eo numero, quem diximus, multæ mercatorum naues, qui reliquarum nauium robore & multitudine nitabantur. Hi cum cernerēt duas illas naues expugnatas, diffiderēde pugnae euentu cœperunt. Dum ingitur animaduertunt nostros ita pugnandi difficultatibus implicitos, vt minimè illos fugiētes insequi possent, vela dant: & alij quidem se in Calecutiensem portum recepēre. alij vero eum nauigando cursum libere tenuēre, quem optabant. Reliquæ naues strenuè iaculis & tormentis partim æneis, partim ferreis, & nauium impresseione decertabant, & cominus etiam multis in locis hastis & gladijs rem gerebant. Erant autē nostri in magno periculo. Nam multæ simul naues hostium vnam nauem ex nostris circumstitebant. Ab omnibus tamen fuit diu magna virtute dimicatū, & hostes tandem in fugam conuersi. Supra tria millia hostium cæsa sunt. Decem naues cum multis paronibus depresse: duo signa Regia & nouę naues maiores captæ, & magna præda parita. ē nostris sex tantum in pugna ceciderunt. Re ex animi sententia gesta, Laurentius se Cananorem contulit. Fuit autem a Rege cum magna lætitiæ significatione, & cum non mediocri admiratione virtutis exceptus. Interim dum hæc geruntur, cum Zabaius Goæ princeps intelligeret, Calecutiensem regem magnam classem cōparasse, & nostros, vt cum illa dimicarent, ex arce Anchediuenti soluisse, noluit eam rei bene gerendæ, vt opinabatur, occasione amittere. Consilio igitur Lusitani cuiusdam, qui religionē abiurauerat: erat autem is ex illis exulibus, qui morte damnati fuerant, & ea conditione liberati, vt terras incognitas explorarent: classem sexaginta nauium in Anchediuam misit, quæ arcem expugnaret. Classi autem eundem Iusitanū præfecit. Tuerat is faber lignarius, & in reficiendis arte sua nauib. vsui nostris erat. Appellabatur Antonius Fernandus. Tunc vero post

*Hostilis
classis fu-
ga.*

*Lusitano-
rum peri-
culum.*

*Victoria
Lusitano-
rum.*

*Zabaij in
Anchedi-
uam expe-
ditio scri-
ta, & An-
tonij Fernā-
di apostata-
lia.*

scelus nefarium cum religione nomen mutarat, & Abedella nominabatur. Is cum naues ad Anchediuz arcem appulisset, continuo eam oppugnare instituit. Emmanuel autem Pazagna, qui praefectus arcis erat, tanta vi resistit, ut hostibus magnam perniciem afferret. Itaque vir nefarius obsidionem soluit, & Goam cum suorum caede & interitu, & cum insigni dedecore

*Anchediuz
sis arx di-
ruta à Lu-
sitaniis.*

reuersus est. Almeida tamē cum cerneret, illam arcem nullum usum habere, nec ex insula aliquam utilitatem percipi, neque posse, eò quod procul Cochimo aberat, nisi sumptibus immodicis, & cum magno periculo, defendi, & copias quas habebat, esse exiguas, neque commodum esse, eas dispartiri, de ducum omnium sententia arcem diruere iussit. Laurentium igitur in Anchediuz cum classe misit, ut id exequeretur. Is ut fuerat iussus, in naues Pazagnam cum militibus, qui erant in

*RES EV.
ROPEAE
Philippi
Regis in
Hispaniā
aduentus.*

praesidio, recepit, & arce disiecta Chochimum rediit. Per idem ferè tempus, quo haec in India gerebantur, Rex Philippus Maximiliani Imperatoris filius, & Ferdinandi & Isabelae gener, è Gallia Belgica in Hispaniam venit. Habebat autem ille in matrimonio Ioannā Ferdinandi & Isabelae filiam, ad quam post mortem Ioannis, & illius Isabelae, quae Alfonso primum Ioannis Regis filio, deinde Emmanueli nupserat, regni patrimonium iure veniebat. Philippus igitur cum uxore, postquam accepit Isabelā Reginam socrum suā è vita decessisse, in Hispaniam venire maturauit, ut regni haereditatem

*Emmanuelis
ad Philippi
gratulationem
legatio.*

adiret. Id cum Emmanuel intelligeret, & iam eos in Artabros peruenisse, compertum haberet, ratione cognationis & vicinitatis admonitus est, ut illis sine ulla molestia per Legatos de felice in Hispaniam aduentu gratularetur, fidemque daret, se nullo in loco, in rebus omnibus, quae ad illorum dignitatem & voluptatem pertinerent, officio fratris amantissimi defuturum. Legatus fuit Iacobus Lupus Aluitensis Dynasta, qui quidem fuit à Regibus illis admodum honorifice susceptus, responsumque ab eis tulit amoris & officij plenissimum. Hoc eodem tempore suscepit Emmanuel a-

*Emmanuelis
de com-*

tionem

tionem memoria sempiterna dignissimam, quanvis *muni salu.*
 in eo, quod effectum cupiebat, frustra cōtenderet. Vi- *te sollici-*
 debat enim Princeps Christianos, odijs acerbissimis *tudo.*
 stimulos, inter se cum magno rerum omnium dis-
 ciimine decertare, Rempub. Christianam dilacerari,
 vires frāgi & debilitari, & hostiū opes interim Christia-
 norum furore & amentia indies augeri. Verebatur autē
 nē malum illud serperet, & in Christiani nominis per-
 niciem, si non esset opportuno remedio prouisum, e-
 rumperet. Cū autem hæc secum agitarer, tum id in
 primis eum vehementer angebat, quod Christi sepul-
 chrū esset à Saracenis occupatū, & à Christianis Prin-
 cipibus turpissimè neglectum. Omnia verò mala, quæ
 tunc rebus Christianis accidebāt, interpretabatur pro-
 pter hanc negligentiam pietatis incidere: & religionē
 socordia & desidia violatam, arbitrabatur esse magni-
 tudine roboris atq; virtutis expiandā. His curis anxius,
 legationem ad Iulium Pontificem Maximum decre-
 uit. Legatus fuit Odoardus Galuamus, Regis ipsius *Emmanue*
 consiliarius. Summa legationis hæc fuit. Principes *lis ad Pon-*
 Christianos inter se propria de dominatione cum peri- *tificē Max.*
 culo vniuersæ Christianæ Rei. dimicare. Opes interim *Legatio*
 Principis Turcarum, & Sultani etiam vires vehemen- *procommu*
 ter amplificari, & rebus Christianis imminere. Nemi- *ni concor-*
 nem verò eorum Principum, quorum officiū erat, ho- *dia.*
 stium impetū à Christianis proposita etiā morte repri-
 mere, tanto periculo commoueri. Si gloriæ cupiditas
 Principes ad arma sollicitabat, quod decus tantum esse
 poterat, quod esset cum Christi sepulchro armis vindi-
 caro comparandum? Si multa possidendi cupiditas sti-
 mulos illis adhibebat, cur non animum ad Asiæ &
 Aegypti regiones opimas, maximisq; opibus opulen-
 tas adiciebant? Per Christum igitur Optimum Max-
 mum ipsum Iulium obtestabatur, vt omne studiū
 suum, omnem virtutem & industriam, omnes cur-
 & cogitationes in discordijs tollendis, & pace consti-
 enda consumeret: & Principes Christianos ad inter-
 tum Mahumetani nominis exhortaretur, vt ita semp-

ternam gloriam, quæ nullis vnquam seculis esset interitura, compararent. Se verò ad eam rem regni sui opes vniuersas polliceri, libentissimèq; per se in tam præclaro certamine quoduis discriminè capitis adituum. Hæc quidem Emmanuel sine vilo fructu per literas atque legatos egit. Erant enim Principes animis propemodum efferati, & vsque adeò propter turbulenta dissidia à cogitatione impendentis calamitatis abducti, vt hæc orationem non solum animis aspernarentur, verùm etiam ludibrio haberent. Hoc eodem anno Emmanuel Castellum in Africa ædificari præcepit, extra fretum Gaditanum, in ea ora, quæ ad Austrum pertinet, vt ex eo possent infesta signa Mauris eam regionem incolentibus sæpius inferri. Huius autem ædificij cuiam Iacobo Azambugeo, viro impigro, qui multa decora virtutis militaris obierat, assignauit. Fuit Castellum magno cum labore & contentione à nobis ædificatum. Multi namque Mauii vndique confluebant, vt nostros opere prohiberent. Itaque necesse erat nostris eodem tempore Castellum ædificare, & hostium vim armis atque virtute repellere. Anno insequente, qui fuit à Christo nato, M. D. vij. instituendas curauit Emmanuel naues quatuordecim, quæ varijs temporibus Olyssipone soluerunt. Vt quæque enim erat expedita, ita vela faciebat. Nulla tamen earum eodem anno in Indiam peruenit. Vascus Gomecius Abitæus, vnus è Ducibus à Rege delectis, iussus erat in Zophala arcem præesse. Is cum Aethiopiæ oram præterucheretur, instituit, vt nauigium incredibili celeritate, cuius erat nauarchus Ioannes Chanoca, facem præferret, quam reliqua nauigia sequerentur. Hoc tamen fuit Ducis negligentia dissolutum atque dissipatum. milites in terram enatarunt. Quorum pars aliqua, qua in manus hominum immanium inciderat, fuit in vinculis detenta, & a nostris, qui oram eandem legebant, pecunia liberata. Rodericus verò Suarius, qui erat vnus e nauarchis, incidit in nauem, quæ ex Arabia soluerat, in qua erant homines quingenti: cum quibus magna armo-

rum

RES A
FRICA
NAB.

ANNVS
à Christo
nato, 1507.

Nauis Sa-
racenica
expugna-
ta.

rum contentione manum conseruit, eamque tandem expugnauit, & omnes Saracenos ferro concidit. Tres autem nauarchi fluctibus oppressi periēre. Omnes uerò naues, quę euaserant, in hyberna deductę sunt. Cum uerò in India exploratum fuisset, nullum ē Lusitania nostris auxilium aduenisse, Saraceni animos crexerūt & consummāunt, tempus adesse credentes, quo possent nomen Lusitanum omninò delere. Itaq; Regem Calecutiensem adhortantur & admonent, ne occasionem præclari cuiusdam facinoris diuinitus oblatam prætermitteret. Augures etiam insignem eo anno uictoriam illi portendebant. Sacerdotes item atq; Brachmanæ, quasi Deorum oraculis incitati, multa referebant, quibus Regem ad spem summi decoris excitaret. Rex omnia, quę ad bellum erant necessaria, summa industria comparabat. Hęc omnia Prætor Almeida per exploratores & transfugas exploratè cognoscebat. Ut autem hostibus significaret, sibi non opus esse uilius classis auxilio, duas festinanter classes instruxit. Vnam, ut naues, quę Cochimo Cori promontorium uersus nauigabant, ab hostium incursione defenderet, in qua erant triremes duę, naues operarię duę, & unus paro: quam Emmanueli Pazagno commisit. Alteram, quę oram illam tutaletur, in qua erant undecim naues, quibus Laurentiū filium præfecit. In hac classe nauarchus erat quidam, nomine Gundissalvus Vascius Goes, qui etiam minime comitatu abundaret, ut rei frumentarię consuleret, Cananorem petijt. Inde profectus, ut se iussus cum Laurentio coniungeret, festinauit. In eo autem cursu nauem Saracenorum, quę Cananore ueniebat, offendit, in eamque ferociter inuasit. Saraceni minime repugnarunt. Se namque consideratos esse dicebant, & litteras, quę eiusdem reddens fidem facerent, Laurentij Barbi, qui arcis Cananorensis, ut dictum est, præfectus erat, ostenderunt. Sunt enim hoc iure omnes, qui in Indico mari nauigant, iam inde ab eo tempore, quo Lusitani in India arces ædificare cōperunt, ut nemini liberum sit nauigare,

RES IN
DICAÆ.Duę Lus.
tutorum
classes.Lusitano.
rum in
imperij
nauicium.

gare, nisi ab aliquo Lusitano vel Duce, vel arcis Præfeto (fide prius illius, qui nauē cōscendere vult, diligenter explorata) literas acceperit, fidem fœderis continentes. His literis tuto nauigant. Aliter enim a nostris nauarchis capi, bonisq; omnibus eueriti, & vita, aut saltem libertate priuari possunt. Tunc igitur cum Saraceni literas ostentarent, quibus nixi se mari commiserāt, Goes siue avaritia cæcus, siue barbara immanitate ductus, siue odio gentis illius efferatus, clamauit, litteras illas fuisse per fraudē extortas, seque exploratum habere, illos esse Christiani nominis hostes, & perniciē Lusitanis omnib. per summū scelus & perfidiam machinari. Daturos igitur illius tam scelesti facinoris pœnas. Ita; nauem diripuit, hominesq; miseros, hominū atq; Dei fidē explorantes, in velum insuit, & nauē iam exinanitā, tormentorum ictib. perforatā deprellit. Fuit hoc facinus non solū crudele, & inhumanū, contra ius gentiū, & contra omnē rationem humanitatis nefarie & flagitiosē susceptum: verum etiā, propter temporis illius adeo periculosi rationē, temerarium, & furoris & amentię plenissimum. Cum enim nondum esset imperium fundatū, & exiguis admodū copijs Lusitani maria illa tenerent, conueniebat, vt quod virib. adipisci non poterant, existimatione fidei & humanitatis assequerentur. Nam cum nullū vitæ præsidium fide firmiter sit, tū eo tēpore, quo reliqua præsidia adeo infirma erāt, omnis salutis ratio erat in fidei opinione collocanda. Vt enim fidei & benignitatis nomen excellens omnium mortalium animos ad beneuolentiā allicit: ita infamia perfidiæ & crudelitatis odium incēdit, & ad vindictam stimulat. Quod tunc re satis perspectum fuit. factum enim est, vt facinus illud redderet Lusitanū nomē illis nationibus odiosum & inuisum. Almeida verò id indignissimē passus est, Goemq; honore priuauit, neq; post illum diem ad suam familiaritatem admisit. Eo tempore Rex Cananoris obierat, & alius in ipsius locum successerat, quærat in nostros animo vehementer infesto. Opera namq; Calecutiensis

*Gundiffal
ui Vascij
iniquum
et crudele
facinus.*

*Perfidie
detestatio.*

*Cananorē
Rex Lu
sitani in
sestrus.*

ad re-

ad regnum peruenerat. Erat Cananore Saracenus Mamele nomine, copijs & existimatione, eorum Saracenorum, qui terras illas incolebant, facile princeps. Nauarchus autem nauis illius, quam Goes in alto merferat, erat sororis illius filius. Hic cū percepisset, merces suas, quas nauis illa conuehebat, esse direptas, nauemq; depressam, & hominem sibi coniunctissimum cum reliquis crudelissimè demersum, dolore stimulatus ad Laurentium Britium recta contendit, & maximis vo-
Mamelis
 cibus de iniuria sibi facta conqueritur. Tu, inquit, nos *Saraceni* prodidisti, tu nos in fraudem induxisti. quod nauem *de Lusitania* amiserim, quod bonis spoliatus sim, quod nepote meo *norū inu-* charissimo sim orbatus, id perfidia & scelere tuo *farijs quere-* ctum est. Qui *Seri* enim potuisset, si testimonium *li-* terarum tuarum bona fide conscriptum fuisset, ut vir Lusitanus, atque nauis magnæ præfectus, tam crudeli iniuria nos omnes affecisset, tantumque in multos nostræ societatis homines cladis inuexisset? Britius iurat se nihil fraudis admisisse. Saracenus nullam satisfactionem accipit. Iraque ut erat lachrymis oppletus, & furore acriter inflammatus, ad Regem properat. Sequebatur illum uxores, & parentes, & liberi eorum, qui fuerant crudelem in modum interfecti. Ibi cum ciuitatu lugubri clamores in cælum tollunt, manus in Regem intendunt, fidem illius implorant, ius acerrime postulant, & ut de gente scelestissima poenas debitas experat, obtestantur. Is se minimè postulata neglecturum ostendit. Tum arcessito Mamele, sibi minimè ingratum fore dicit, si illi, quacunque ratione possint, scelus illud vlciscantur. Mameles continuo ad Saracenos, qui *Calecutij* negotiabantur, literas de hac iniuria milit. Illi rem ad Regem deferunt. Is confectim mi-
Regis ad
 sit, qui nomine illius animum Regis Cananoris in no-
Cananorē.
 stros acriter indam-aret, opemq; suam ad postro-
sem lega-
 exitum minimè defuturam prom-eteret. Fore autem
tio.
 si coniunctis viribus in perniciem Lusitanæ gentis incumberent, nullius memoriam è terris extermina-
Cananorē.
 rent. Hoc accepto nuncio, Rex totam suam cogitationem

sis in Lusitanos molitur. nem ad exitium Lusitanorum traduxit. Atque principio, quod animo moliebatur, secretum tenuit. Interim autem fossam latissimam à littoris vnus fine, ad alterum littus perduxit. Ea fossa arcem (erat enim in angulo, quem mare circumlucbat, sita) ab vrbe dirimebat. Hoc sese ad urbem muniendam facere simulabat. Puteus autem erat non procul ab arce, è quo nostri ad bibendum aquam hauriebant. Hunc intercludere puteum hostis cogitabat. A fossa namque ad puteum erat semita per angusta, quam aggeribus & turribus munite Rex statuebat, vt inde nostros putei aditu prohiberet, atq; siti conficeret. Hæc res fuit Præfecto Principis opera, qui erat in regnum successurus, indicata. Is etiam demonstrauit, Regem Calcut, præter alias munitiones, viginti & quatuor ænea tormenta Regi Cananoris clam, quibus arcem quateret, misisse. & præterea triginta hominum millia se in auxilium missurum pollicitum fuisse. Laurentius Principi gratias egit, seque datum operam confirmauit, ne vnquam beneficium apud ingratos collocasse iudicaret. Itaque suos continuit, ne in viue hostili cum vitæ periculo vagarentur. Ad Almeidam verò nuncium misit, qui significaret, quo in discrimine versaretur. Almeida filium misit, qui arcem militum præsidio, & cōmeatu, & armis firmaret, vt posset facilius obsidionem tolerare: quod ab illo diligentissime perfectum fuit. Brittius cum animaduertetet, aquatione interclusa omnibus esse pereundum, illud telluris spatium, quod erat inter arcem & puteum interiectum, fossa & vallo muniuit, eaq; munitione vtrunque litrus inclusit. Tum pōtem sublicium extruxit qui vallū cum puteo cōiungeret. Deinde varias turres excitauit, & tormenta in illis disposuit, quibus si vellet hostis aquationē impedire, eū propelleret. Hoc cum rex animaduertetet, insidias detectas esse cognouit. Non igitur ultra dissimulandum ratus, arcē oppugnare constituit. Quadraginta hominum millia tunc in castris habebat, partim ex suis tropijs, partim ex auxilijs, quæ Calcutio iā aduenerant. Itaq; copias eduxit,

Brittij munitiones.

Arcis Cananorensis oppugnatio.

xir, & vallum confestim aggressus est. Nostri maximo cum labore hostium impetū sustinebāt. Sed de aquatione præcipuè acerrimū erat inter nostros & hoiles certamen institutum, cum illi maxima cōtentione, ne Lusitanis vlla facultas aquationis daretur, pugnarent: contra Lusitani, ne aqua excluderetur, periculosissimā dimicationē subirent. Aqua igitur ijs, qui bibere cupiebant, erat multo sanguine cōparanda. Nostri vero cōsilio Thomæ Fernandi, præstantis architecti, ab arce in puteū cuniculū egere: qui tanto silentio perfectus est, vt nunquam id ab hoste animaduerti possēt. Tum paulò supra illud cuniculi ostiū, quod ab arce ad puteum mediū pertinebat, trabes immisit, & super eas alias transuersas iniecit. Tū magnā materiæ vim super eas trabes demisit, quæ puteu tegeret, ne possent hostes venenū in aquā infundere. Postremo ore sūmo putei disturbato, terram omnē cōgessit, ne possēt hostis materiā extrahere. Sic aut fiebat, vt nostri tuto hostibus inuitissimis aquarentur. Rex igitur ab hoc conatu depulsus, vallum oppugnare multo acius instituit. Cū verò multi in ea oppugnatione caderent, vt tutius rem gereret, ingentes saccos lana & simili materia infarciri iussit, vt his oppositis tormentorum ictus exciperet. Dum autem hoc opus apparabatur, castra retrò mouit, & suos ab oppugnatione prohibuit. Brittius id non sine consilio fieri ratus, excogitauit rationem, qua hostis consilium exploraret. Faber quidam lignarius illius iussu laqueum extruxit, eumque non procul à vallo ea parte, quæ valli portam respiciebat, leui materia atq; tellure contextit. Brittius quadraginta milites iussit extra vallum egredi, vt vibem versus pergere simularent. Hostes illos conspicati, in eos impetum faciunt. Nostri se sensum recipiunt: hostes acriter insistent. Eorum autem Dux, cū omnibus præiret, in laqueum incidit. Quo facto nostri hostibus repugnare multò acius incipiunt: alij extra vallum egressi, se cum illis coniungunt, & hostes inopinata perculos expellunt, & paulo longius insequuntur, signoq; dato se recipiunt,

*Lusitanorū
descrimen*

Stratagemā.

Aliud Stratagemā.

& Du-

& Ducem laqueo expeditum ad Præfectum pertrahū, Ex illo cognouit Brittius, quo animo rex bellum inermmitteret. Præterea Princeps regni hæres per vnum de suis comitibus, scapha comineatu onusta silentio noctis inuectum, illi Regis consilium aperuit. Nostri ad propugnandum se comparauerunt. Perfectis operibus Rex confestim aciem hoc ordine instruxit. Saccos primum sic oppositos esse iubebat, vt essent instar valis, quo milites possent sine periculo ad Lusitanorum vallum accedere. Deinde milites, cum arcubus, & ferreis fistulis, & varijs telorū generibus sequebantur. Posticimum agmen Rex cum valida manu firmabat. Arcis tormenta quanuis globos ingentes partim ferreos, partim lapideos emitterent, cum hi facili exciperentur, nullum detrimentum hostibus afferebant. Ea res animaduersa hostibus animos extulit, ita, vt quasi debellarum iam foret, clamores ingentes ediderint. Sequenti die fuit oppugnatio multo ferocius instaurata. At Brittio venit in mentem, tormentum vnum, quo nondum vsus fuerat, quod multo vehementius globos eiaculari cognouerat, collimare. Cum ille igitur, qui tormenti curam gerebat, ignem admouisset, factum est, vt saccos disijceret, ictibusq; crebrius repetitis, omnes moles oppositas disturbaret. Cum igitur maiora tormenta in aciem hostium propugnaculo nudatam ingentes pilas, minora glandes valde frequentes emitterent, magnam stragem ediderunt. Ea nocte vir quidā nobilis Castellanus, cognomento Guadelaia, postulauit à Brittio centum & quinquaginta homines, quos ipse deligeret, quibus hostium castra terrore completret. Cum id illi fuisset concessum, de quarta vigilia (erat autem nox pluuia, caligoque densissima erat castris offusa) noctu hostes, nihil hostile propter nostrorum paucitatem suspicantes, tubarum cantu & clamoribus magnis extērent, & alios graui somno consopitos, alios semisomnes obtruncant, reliquos in fugam pellunt. Vbi primum diluxit, nostri prout castris, prædam non mediocrem in arcem conuehant. Hunc fe-

Acies hostium.

Arcis oppugnatio.

Guadelaia Castellani strata gema.

liam

licem successum casus aduersus deformauit. Erant frequentes ædes arcis coniunctæ, arcis ipsius præsidio ab hostium impetu & incurssione defensæ. In his erant *Incēdium* variæ merces, & multiplex, & preciosa supellex, & an- *circa arcē* nona, qua milites in ea obsidione alebantur. Factum *fortuitum.* est autem, vt pueri cuiusdam negligentia, qui cum i-
ret cubitum, candelam incensam reliquerat, vt cande-
la in aridam materiam decideret, quæ subito ignem
corripuit, & domum inflammauit. Sic autem cum om-
nes ædes illæ essent è ligno ædificatæ, & folijs palma-
rum contextæ, & coniunctæ, factum est, vt omnes eo-
dem incendio conflagrarent. Quamuis autem iactura
multarum rerum maximi pretij fuisset, nihil Præfectū
aliud angebat, quam annonæ penuria. Commeatum
enim maxima ex parte flamma consumpsisset. Nec e-
rat spes vlla, quandiu hyems vigeat, vt aliundè pos-
set commeatus importari. Ergo cum fames nostros op-
primeret, cogeantur feles primum, mures deinde &
laceros comedere. Præfectus aliquid audendum ra-
tus, cognatum quendam suum cum triginta viris sa-
tis acribus misit, qui in hostes improviso crumperet,
& videret, an posset aliquid cibi è castris nõ valde mu-
nitis abripere. At hostes in nostros inuecti, multos cõ-
uulnerarunt, ipsius cognati Ducis vultum concide-
runt, & ciura etiam fauciârunt, ita, vt gradum facere
nequiret: parumque abfuit, quin in hostium potesta-
tem veniret. Sed adolescentis virtute, annos nati quin-
que & viginti, cui Ioannes Gregorius nomen erat,
fuit è medijs hostibus ereptus, & in arcem intromissus.
Quatuor autem è nostris in eo conflictu cecidere. In-
terim per seruos transfugas fuit Rex certior factus,
nostros grauissima fame premi. Existimauit igitur
eam occasionem rei benè gerendæ non esse prætermi-
tendam. Itaque in loco satis accommodato, milites in
insidijs locauit, duas autem vacas propius vallum a-
gi præceperat. At nostri cum vacas cernerent, Ducis
inussu (nec enim imperio, sed fame mouebantur) re-
pentè desiliunt. Qui erant in insidijs, in nostros impe-
tu fe-

*Fames ob-
sessos Lusi-
tanos in-
uadit.*

*Hostiles in
Lusitanos
insidiæ.*

Fortiter factum. tu feruntur. Nostri tamē tanta virtute resistere, ut prius, quā maiora subsidia possent aduenire, vaccas per vaili aditum hostibus frustra repugnantibus introducerent. Harum carnibus diebus aliquot nostri sustentati sunt. Sed his cōsumptis, necesse erat nostris aut deditionem facere, aut fame funditus interire. Sed ope

Diuinum erga Lusitanos auxilium.

diuina in extremo illo discrimine adiuti sunt. Mare namque ventorum flatu agitari cōcepit, & cū maximos fluctus eiceret, magnam squallorū ingentium vim in littus expulit, quibus nostri famem depulerūt, & ægroti sanitatem recuperāunt. Sic autem factum est, ut Lusitani obsidionem per totam hyemem tolerarent. Ver autem appetebat subsidium, cū primū mare nauigari potuisset, expectabatur. Hoc cum Regem minimē lateret, statuit, antē, quā Cochimo auxilium adueniret, totis viribus experiri, an vallum & arcem oppugnare posset. Magnam igitur classē instruxit, & duo maxima Castella super naues excitauit ea ratione, qua fuerant erecta Castella, quibus Rex Calcutiensis Paciecum euertere cogitāat. Huius appa-

Hostilis exercitus quinquaginta milium militum.

ratus indicium fuit per eundem Principem ad Præfectum repente delatum, a quo fuit admonitus, ut eam arcis partem, quæ ad mare pertinebat, diligentissimē tutaretur. Erant milites, quos Rex sub signis habebat, ad quinquaginta milia. Alia namq; sibi auxilia conquisierat. Vbi primū omnia parata fuerunt, cū terra & mari nostros oppugnare instituisset, factum est, ut vno tempore & classis eam arcis partem, quæ ad mare spectabat, cum castellis inuaderet, & magnus exercitus in vallum impetum ferret. Vtinq; tamen fuerūt cum magna suorum strage, & nauium etiam iactura repulsi. Prælium fuit acerrimum, & ab exortu Solis vsq; ad occasum durauit: quod tamen non humanis viribus,

Stupenda Christianorum victoria.

sed diuini gestum fuisse constat. Cum enim maxima multitudo hostium in prælio cecidisset, nemo tamen de Lusitanis desideatus fuit. Insequente die Butius magna tormentorum partem, quæ erant in arce disposita, ad vallum transportari præcepit, & inde ciuitatem

Canariorē s'is vibi pugnatio

Canariorē s'is vibi pugnatio

nitatem globis ingentibus concutere iussit. Aedes
 quamplurimæ dirutæ fuerunt, & in his Saraceno-
 rum templum, in quod multi conuenerant, vt Mahu-
 metem precibus fatigarent, vt illis subsidio occurreret.
 Tantus autem terror fuit & ciuibus & peregrinis inie-
 ctus, vt omnes à Rege contenderent, vt pacem cum Lu-
 stanis faceret: aliter enim, se inde continuo migratu-
 ros. Quod vt vehementius agerēt, fecit classis, cui præ-
 erat Tustanus Cugna, qui tunc aduenerat, quæ opem
 nostris, si in maiore tum discrimine fuissent, attulisset.
 Iuxta igitur certis legibus facta fuit, ea conditione, vt tū-
 dem in pace esset, cum eam Prætor Almeida compro-
 baret. Quis vero res Tustanus Cugna, antequam Ca-
 nanorem classem appelleret, in eo cursu gesserit, alio
 in loco memorabimus.

*Max Cana-
 norensem
 cum Lus-
 tanis.*

HIERONYMI

OSORII SILVENSIS

ALGARBIORVM IN LV-

SITANIA EPI-

SCOPI,

DE REBUS EMMANVELIS,
 LVSITANORVM REGIS INVI-
*Cipiti, et tunc & auspici-
 cogit,*

L I B R U S Q V I N T V S.

RES A.

Vbi hæc in India gerebatur, in Africa hæc FRICA.
 da. nr. Casin est ciuitas in Mauritania NAB.
 In Italia sita, extra fretum Gaditanum, Sasin ciuit.
 ad Augusta spectans, quam Atlanticus O-
 ceanus

*Abdeari
Rhamani
parricidii.*

ceanus alluit. Erat autem sanè magna, multisque opibus opulenta, ad quam vndique mercatores quæstus gratia libentissimè commeabant. Regio est valdè fertilis, frugibus & pecoribus abundans. Fuit autem ciuitas hæc longo tempore in ditione Regis Marrochienfis, cuius imperium maximam Mauritaniam partem continebat. Sed tandem familia quædam nobilis, cognomento Farhomia, ab Imperatore desciuit, opibusque suis, & popularium gratia freta, tyrannidem occupauit. Huius tandem familiæ princeps extitit quidam, nomine Abdearus Rhamanus, vir magni animi, & supra modum dominationis appetens: qui, vt ciuitati imperaret, patruo suo, cui nomen erat Hamedux, qui tunc opibus & potentia multum gentilibus antebat, vitam per summum sceluseripuit. Deinde specie liberalitatis & humanitatis plebis animos sibi conciliauit, ita, vt ciuitatis imperium facillimè teneret. Erat autem Abdearo Rhamano filia eximia specie, quam adulescens nobilis nomine Haliadux, non vulgari forma præditus amabat, & illius concubitu, matre puellæ nõ inuita, fruebatur. Hæc consuetudo cum fuisset ad Rhamanum delata, eo familiæ dedecore grauer offensus, necem adulescenti afferre constituit. Quod cum Rhamani vxor atque filia suspicione assequutæ fuissent, rem ad Haliaducem deferunt. Is vt Rhamani consiliū præriperet, eadem Rhamano machinatus est. Re autem cum iuvene sibi amicitia valdè coniuncto, cuius fidei & audaciæ valdè confidebat, quem Iehabentafusum appellabant, communicata, vt facinus summa celeritate patraret, excogitauit. Erat autem sacrum solenne Saracenis, summa ab illis religione celebratū. Rhamanus in templum profectus, per nuncium Haliaducem ad solennis precationis communionem inuitauit. Esse dicebat præterea sibi cum illo post rem diuinam de re maxima consultandum. Haliadux eo nuncio intellexit, tempus appropinquare, quo sibi erat aut Rhamani crudelitate moriendum, aut Rhamano nex afferenda. Arcessiuit igitur Iehabentafusum, & ambo

• cum

eum decem viris fortibus ex gentilibus atque domesticis, qui erant coniurationis participes, rectà in templum gradiuntur, & Rhamanum confodiunt. Qui Rhamanum se stabantur, ut illius necem vindicarent, se comparabant. Cum tamen viderent duodecim viros nobiles, & impigros districtis gladijs ferociter imminentes, & suspicarentur eos non sine multitudinis consensione tantum facinus ausos esse, seque Duce, quem sequebantur, occiso, praesidio nudatos animaduertent, repente diffugiunt. At Haliadux & Icharbentafusus in forum se conferunt, & ibi aduocata concione Haliadux orationem habuit, qua dixit, se merito tyrannum occidisse, qui illi insidias comparabat: neq; mediocri beneficio ciues suos obligasse, cum hominem maleficum & parricidam de medio sustulisset. Fore namque, ut post illum diem res eorum sub benigno & moderato imperio multo magis florentes essent. Ibi tunc populi consensu (gens enim levis & inconstans, facile in quamcunque partem illam pellere velis, inclinatur) uterq; eorum ciuitatis moderationi praeficitur. Tunc Rhamanus, qui prius praerat castello, eam, ut dictum est, non procul ab ea vrbē extruxerat. In ea verò ciuitatis trepidatione atque tumultu, tredecim Hispani captiui, nauigium adepti confugiunt, & ad castellum delati, statum ciuitatis Azambugio nunciant. Deinde post biduum Haliadux cum cerneret cognatos Rhamani & amicos, qui multum in ciuitate poterant, illi atque focis perniciem moliri, ad Azambugium se confert, & ne occasionem diuinitus oblatam amittat, adhortatur. Se namque perfecturum, ut ciuitas illa Regis Emmanuelis imperium libentissimè subiret. Opus tamen esse, ut qui hoc animo essent, ope Lusitanorum aduersus hostium insidias fulcirentur. Iacobus Azambugius quamuis Afrorum perfidiam exploratam penitus haberet, cum tamen animaduertit, rem in tanto tumultu & ciuili dissensione in eo statu esse, ut Haliaduci atq; socijs fidem datam cōseruare valde expedit.

*Rhaman⁹
in templo
confossus.*

*Haliadux
Safini ty-
ranthem
inuadit.*

*Haliadux
Azambu-
gij auxilium
implorat.*

*Haliadux
qui cū Lusitaniis
fœderatus.*

pediret, conditionem minimè reiecit. In ciuitatem igitur duodecim viris nobilibus stipatus, se contulit: ibi octo dies commoratus, leges pacis scripsit, & fœdere Haliaducem & iocios Regi Emmanueli deuinxit. Ibi verò cū iudicio Abrahami Iudæi cognouisset, sibi infidias fieri, in castellum regium profectus est. Illum verò quatuor viri nobiles Saraceni, quorum princeps erat Haliadux, prosequuti sunt, cum interim Iehabentafusus imperium ciuitatis administraret. Erat autem fœdere cautum, vt Mauri iocum Azambugio in ea parte, qua muri fluctibus aluuntur, assignarent, in quo domum magnam ædificaret: & vt ibi laxius & magnificentius habitari posset, turrim in muro ædibus coniunctam, & portam etiam, quæ in mare respiceret, attribuerent. Rebus ad hunc modum constitutis, Azambugius cum quatuor illis Mauris in Lusitaniam reuersus, Emmanueli rem totam exponit, & amplitudinem ciuitatis, & opportunitatem loci ad bellum mediterraneis Africæ regionibus inferendum explicat. Rex conuincio plurimum lætatus est, Azambugiumque in Africam remisit. Vt verò negotium rectius cōfici posset, literas ad Garsiam Melium, qui cum classe fretum Gaditanum tenebat, vt Mauros nauigatione prohiberet, dedit, quibus imperabat, vt se cum Azambugio coniungeret. Is quamuis in morbo valdè periculoso versaretur, mandata tamen summa celeritate confecit. Ad Sabinensem igitur portum se contulit, quò iam Azambugius peruenerat sed omnia commutata vident. Erat ciuitas in armis: fidem datam neglexerat: multitudo nullo pacto se Christianorum imperium passuram cōfirmabat: varij tumultus excitabantur. Haliadux, qui iam in urbem redierat, & Iehabentafusus in communi scelere & perfidia coniuuebant, obitque fœderis, erant valde Lusitanis infesti. Ibi tunc venit nostris Ducibus in mentem, discordiam inter duos illos tyrannos artificio ferere, vt vtriusque partis diuisis, facilius vrbe potirentur. Quod quidem sic ab illis excogitatum fuit. Garsias Melius adhuc eodem morbo laborabat.

*Sabinensem
perfidia et
tumultus.*

*Lusitanis
cū strata-
gema.*

Medi-

Medicum igitur Iudæum ad morbi curationem ex urbe arcessiuit. Hunc autem pecunia facile persuaserunt, ut literas ad utrumque urbis præfectum perferret, ita tamen, ut eorum neuter posset odorari, literas ad alterum scriptas esse. Literæ autem erant scriptæ nomine Garfæ Meli, quibus Hamaducem admonebat, ut insidias præcaueret. Sibi namq; exploratum & cognitum esse, vitæ illius insidias intēdi. Ad eas autem propulsandas opem suam pollicebatur, seque officio suo minime defuturum confirmabat. Interim verò admonebat, nullas esse capitaliores insidias illis, quas imperij communio comparabat. Nam cum nulla vnquam regni societas fidelis atque firma fuisset, tum aditum ad perniciem eò faciliorem esse, quo minus suspecti fuissent illi, cum quibus societas muneris inita fuerat. Idem ad Iehabentafusum scribebat, & admonebat, ut vitam suā contra Haliaducis occultas fraudes & insidias muni- ret. Quoties Medicus Melium inuisebat, manum intra vestem stragulam, quæ spondam contexerat, immittebat, quasi tentaret, an febris aliqua ex parte quidquam de solita vehementia remississet. Et interim literas accipiebat, ne posset quispiam quod gerebatur, aliqua ratione suspicari. Interim verò uterque eorum clam altero gratias Melio summas agere, seque in potestate Emmanuelis futurum polliceri, obsecrare, & orare, ut non p- mitteret vilo modo, se fraude alterius interire. Hac igitur fraude contra gentem fraudis plenissimam solerter excogitata, factum est, ut uterque eorum cum sibi ab altero timeret, muniendam salutem suam contra alterius perfidiam, Lusitanorum ope cogitaret. Uterque igitur, altero impudente, Azambugium & Melium admonet, ut se in urbem conferant. Se namque effecturum, ut breui urbem in Regis Emmanuelis potestatem redigeret. Itaque Azambugius, & Melius quinquaginta tantum milibus stipati, in urbem ingrediuntur, & ædes, quæ Rhamani fuerant, quia amplæ & munitæ videbantur, & erant propius mare sitæ, sibi ad habitandum delegere. Clanculum verò varia armorum gene-

ra arcis & dolijs inclusa domum comportari faciebāt. Mauri, vt est genus hominum non solum infidum, verum etiam suspiciosum, sinistra quadam suspicione tacti, non rectè de nostrorum hominum sedulitate sentiebant. Ipsosque tyrannos iam suæ leuitatis valdè pernitebat. Multaque rectè moliebantur, quibus conijci poterat, rem ab occultis insidijs ad vim apertam esse venturam. Azambugius rem omnem, in quo statu esset, Emmanuelt per literas significauit. Is nullam moram interposuit, quin firma subsidia illis mitteret. Quatuor igitur naues celeriter instruendas curauit, quibus Gondissalum Mendesium Zacotum, virum in Africano bello exercitum, præfecit. Qui cum naues ad portum vrbis appulisset, intellexit, nostros Maurum perfidia esse in summas difficultates adductos. Nec enim Mauri in fœdere permanebant, sed multis fraudibus opus Azambugij impediabant: neque solum omnia, quæ ad ædes muniendas, sed etiam quæ erant ad victum necessaria, denegabant multisq; signis apparebat, eis non fraudem ad facinus, sed animum deesse. Cum nostri de vno ex tyrannis conquerebantur, is in tyrannidis socium culpam omnem conferebat. Nostri cum iâ Zacoti aduentu maiores opes habuissent, confidentius in viue versabantur. Tyrannos igitur admonent, se minime passuros, vt ambo simul vibem gubernarēt. Eos namque animo iter se inimico & infesto dissidere, & vtrumque eorum de alterius exitio cogitare. Comparant igitur inter se, vter eorum esset ciuitatem illam Regis Emmanuelis nomine moderaturus. Illi verò cū cernerēt eam sibi necessitatem impositam, vter eorum eam prouinciam susciperet, haud contentiosè deliberant. Summa namque animi moderatione, quod vix credibile videretur ei, qui vtriusque mentem cognosceret, vterque eorum alteri imperium concedebat. Tandem perūcit Haljadux, vt Iehabentafusus eam ciuitatem regendam susciperet. Is autem Imperij æmulo amoto, multo liberius fraudes in nostros concinnabat, quinque ratione, vt Azambugium opere prohiberet,

*Subsidium
Lulisanis
Safinium
missum.*

*Summa in
duobus ty
rannis ani
mi mode
ratio.*

*Iehabenta
fusi in Lu
sitano
fraudes.*

con-

contendebat. Lapides, & calcem, & reliquam materi-
 am ne quisquam importare auderet, faciebat: operarij
 etiam acerrimè minabatur: & hæc primum occultius,
 deindè multo in dies apertius & insolentius gerebat.
 Quod ubi Azambugius intellexit, Haliaducem, quem *Dolus dolo
delusum.*
 sciebat valdè moderationis, qua facilè regnum socio
 concesserat, pœnitere, arcessiuit: eumque admonuit,
 ut suorum manu comparata, Iehabentafusum ex im-
 prouiso aggredieretur, & obtruncaret. Se namque o-
 pem, ubi opus esset, confestim allaturum, facturum-
 que, ut ille solus vis imperio potiretur. At Ieha-
 bentafusus cùm se armis Haliaducis peti animadu-
 teret, & nesciret id consilio Azambugij fieri, in ædes
 Rhamani, in quibus arx extruebatur, se fuga prori-
 puit. Ibi tunc Labobus Miranda, ipsius Azambugij ne-
 pos, habitabat: qui etiam cum ignoraret, eum aui cõ-
 silio in illud vitæ discrimen inductum, hominem in
 fidem receptum ab imminente clade seduxit. Azam-
 bugius cùm ab illo pœnas expetere statuisset: Mau-
 rus (erat enim singulari solertia, & plurimum in di-
 cendo valebat) multis argumentis vsus, quibus de-
 monstrabat minimè expedire rebus Lusitanorum, se
 vita tunc temporis spoliari, ab Azambugio impetra-
 uit, ut ei potestatem in Lusitaniam eundi faceret, ut se
 Regi dederet, & fidem suam fœdere sanctissimo obli-
 garet, fore, ut vsque ad extremum vitæ spiritum pro il-
 lius dignitate & amplitudine dimicaret. Quod si rex
 id facere nollit, tum fore illi liberum, ei supplicium,
 quod veilet, statuere. Id tandem ab Azambugio ade-
 ptus est, ut eum in Lusitaniam victum mitteret: qui
 tandem ab Emanuele vitam impetravit, & præfe-
 cturam equitum, quibus in campis finitimis in ho-
 stes incurfaret, obtinuit. Qui beneficio & humanitate
 Regis obligatus, ei fidelem operam in bello præstitit,
 neque aliquid in vita gessit, in quo appareret, illi fi-
 dem parum sanctam fore. At Haliadux, cui Azam-
 bugius vis imperium commisit, longè secus, quàm
 fore quisquam existimabat, se in eo munere admini-
 strando *Iehabenta
fusum arte
mortem o-
nadit.*
*Haliadu-
cis in Lusi-
anos odiu.*

strando gerebat, multoque insolentius, quàm. Iehabentafusus nostris aduersabatur. In eo verò præcipue nervos animi contendebat, ne opus institutum ad exitum perueniret. Minis fabros & operarios auertebat, materiam importari supplicio proposito verabat, & aperte odium, quo erat imbutus, operibus indicabat. Opus tamen paulatim ad iustam altitudinē perueniebat. Azābugius interim se arcem extruere dissimulabat, sed amplas ædes ædificare dicebat, in quibus Christiani mercatores merces imponerent. Fenestras autem, in quibus erant tormenta collocanda, luto atque tenui materia tegebat, & tectorium calcis inducebat, ne ab hostibus, quod in animo habebat, animaduerti posset. Præterea nocte in muro portam aperuit, qua ex classe nostris aditus in arcem facilē pateret. Portam autem utrinque secundum utriusque viæ latus, quæ in portam ferebat, vallo muniuit. Erat autem aix in tantam altitudinem excitata, ut facilē defendi posset. Sequenti die Azābugius exposulauit per nuncium cum Haliaduce, quod in fœdere minimè permaneret, quod fidem nefariē violaret, quod iururandum impiè & sceieratē contemneret. Illum namque per Mahometis legem iurasse, se omnia, quæ ad extruendas ædes illas essent necessaria, large atque munificē præbiturū: promissa verò nō modo minimè conficere, sed contrā odiū acerbū & immane factis expromere. Disceret igitur fidem colere, & numen cælestē reuereri, & hominum pudore ab instituto flagitio reuocari. Haliadux responder, se valde hominis dementiam admirari, qui non videat, se neque unde cibum, neque aquam compararet, habere, nisi is eius copiam suppeditare velit, & tamen adeo magnificē loqueretur, quasi illi omnia, quæ ad vitam sustentandam opus essent, abundē suppetere. Ad ea Azābugius responder, Lusitanis hostium carnibus famem, & eorundem sanguine sitim explere, facillimum fore. Hoc dicto Haliadux digitum momordit. Hoc autem est apud gentem illam minationis cuiusdam acrioris indicium. Hoc ubi intellexit Azābugius, vidit opus esse festi-

Callidè factum Azābugij.

Azābugij cum Haliaduce expositio.

festi-

festinatione', vt antequam Haliadux maiores ex pagis copias euocaret, illum opprimeret. Sed ne fidem violare videretur, si prius iniuriam afferre putaretur, quam esset hostis iniuria lacessitus, hoc excogitauit. Maurus quidam Lanio colaphum inflixerat in macello homini Lusitano, qui erat ex Regis familia. Is apud Azambugium de illata sibi iniuria querelam habuerat. Azambugius illum, vt patienter iniuriam feriet, admonuit: sic enim temporis rationem postulare. Tunc vero, cū illum ab Haliaduce nuncium adeo ferum & importunum accepisset, Lusitanum illum euocat, & vt Maurum, a quo fuerat affectus iniuria, interficeret, adhortatur. quod vt expeditius faceret, vnum ex suis domesticis illi focum adhibuit. Abierunt illi continuo, & cum in forum peruenissent, in Maurum incidunt, quē gladio transgunt. Clamor confectum & vlulatus exoritur, & tumultus excitatur. Saraceni vndique ruunt, & Lusitanos adoriuntur. Illi verò animo satis acri resistunt, paulatimque cedunt, atq; se tandem in arcem maximo cum labore recipiunt. Azambugius suos continuit. Saraceni arcem circundant, multisque telis & iaculis in arcem missis, vt nostris perniciem inferant, enituntur. Tandem maioribus tormentis admotis, arcem quatere instituunt. Lusitani armati vigilias agitant, non tamen eorum quisquam telum iaciebat. Azambugius enim omnibus, vt se continerent, imperauerat. Integram noctem fuit arx summis hostium viribus oppugnata: cum tamen eorum conatus omnes in nihilum reciderent. Vbi diluxit, Azambugius primum quidem instituit, vt res diuina fieret, & numen CHRISTI religiosa precatone propitium redderetur. Deinde admonuit, vt omnes cibum fumerent. Itaque animis religione expiatis, & corporibus cibo & potione relectis, aciem magno silentio instruxit: & equum album sibi soli afferri præcepit. Erat enim valde senex, & claudus. Nam cū Ioannes secundus, Regis Alfonsi filius, in bello, quod Alfonsus cum Fernando Rege Castellæ & Aragoniæ gesserat, oppidum in tran-

*Callidum
rumpendi
soderis cō
silium.*

*Tumultus
Sagunz.*

Agana Lusitaniæ prouincia, quod Alegretum nominatur, armis expugnare, fuit Azambugius, qui tunc Ioanni acrem operam nauabat, in crure graui vulnere percussus. Is igitur solus eo die ex equo pugnavit, reliqui pedibus rem gesserunt. Omnibus igitur rebus ritè paratis, cum esset meridies, erupit Azambugius, & re inopinata magnum terrorem hostibus iniecit. Nec enim suspicari poterant, paucos homines, quos metu exanimatos esse crediderant, in tantam hostium multitudinem impetum facturos. Itaque cedunt, & in templum confugiunt. Nostri eos acriter insequuntur, multosque cadunt. At postquam hostes in templo se à repentino illo timore refecerunt, pugna recrudit. Sed cum ex illis multi caderent, templum fuit ab eis alia porta fugientibus incredibili celeritate desertum. Multi tamen se se in eam urbis arcem, quæ eorum præsidij tenebatur, receperunt: & inde ingenti tormento arcis, quam Azambugius extruxerat, maximum damnum afferebant. Hoc cum cerneret vir quidam huius artis peritissimus, nomine Sebastianus Rodericus, cum tormentum contra disponderet, & aptissime collimaret, globus ingens per os hostilis tormenti vehementer emissus, tormentum perfregit, & eum, qui illi præerat, dilaceravit. Sic tandem Saraceni ab omni spe depulsi, se se in fugam dederunt, & Haliadux in oppidum, nomine Targam, se recepit. Reliqui, qui in urbe manserunt, pacem ab Azambugio postularunt, quam ille concessit, & leges illis scripsit, & tributum, quod quotannis penderent, imperavit. Quamvis autem non certus hostium numerus, qui in ea pugna ceciderunt, innotuerit, magnam tamen multitudinem fuisse constat, cum è nostris vnus tantum desideratus sit, qui erat Azambugij familiaris, qui prope illum pilæ vnus ictu concidit. Melio autem cum Azambugio minimè conueniebat. Nam vterq; eorum diuersam in tuenda ciuitate sententiam ab altero sequebatur: quo factum est, vt offensus Melius in Lusitaniam rediret, & solus A-

Azambugius.

Hostium fuga.

Incruenta Lusitanorum victoria.

zam-

zambugius Emmanuelis nomine vrbi præfesset. Attamen post urbem captam, hostes, qui in pagis habitabant, crebras in nostros excursiones faciebant: sed semper fuere cum detrimento repulsi. Sic factum est, ut ciuitas illa opibus & armorum præsidij munificissima, paucorum hominum virtute & industria, & Regis Emmanuelis felicitate, ipsius Emmanuelis imperio subderetur. Sub idem ferme tempus, quo hæc gerebantur, antè tamē, quam ciuitas illa caperetur, in oppido, quod Abrantes appellatur, vbi tunc Rex Emmanuel, pestilentia Olyssipone repulsus, se tenebat, natus est illi nonis Iunij, Anno à Christo nato MD vij. ex vxore Maria filius, cui Fernandi nomen inditum fuit. Valuit autem multum ingenio: fuit in antiquitate peruestiganda, valdè curiosus, maximarum rerum studio flagrabat, multisque virtutibus illo loco dignis præditus erat. Qui tamen in iuuentutis flore immatura morte sublarus est. At Emmanuel cum nullo modo studium Indicarum rerum intermitteret, sedecim in Indiā naues comparauit. Quatuor ex illis Iacobum Siqueiram præfecit, quem iussit ultra Gangem nauigare, & auream Chersonesum perire, situmque ciuitatis opulentissimæ, quam Malacam appellant, celeberrimum Orientis emporium, explorare. Mandauit præterea, ut in cursu insulam S. Laurentij perlustraret, quam audierat esse & amplissimam, & multis rebus abundantem. Cū hac classe Siqueira Olyssipone profectus est nonis Aprilis, Anno à Christo nato, MD viij. Duodecim velò nauibus præfuit Georgius Aquilaris. Huic imperauit, ut cum quinque nauibus promontorium, quod appellant Guardasum, ea parte, qua ab Austro ad Septentrionem in introitum Arabici sinus intleditui, peragraret, & maria illa specularetur, ut naues, quæcunq; ex Arabia in Indiam nauigarent, intericeret. Septem verò naues, reliquæ certis Ducibus attributæ sunt: è quibus vnus fuit Franciscus Pereira Pestana, qui iussus erat arcu Quilocensi præesse. Alijs præterea (Tristanus Sylvius appellabatur) dedit in mandatis

RES EV.

ROPEAB

*Fernandus
filium Em-
manuelis
nascitur.*

RES IN.
DICAÆ.

*16. naues
in Indiam
mittuntur*

ANNVS
à Christo
nato, 1508.

datis Emmanuel, vt cum duabus triremibus ex India
 in Guardafuense promontorium nauigaret, & se cum
 Aquilari coniungeret. Hæc classis soluit Olysiptone
 eodem mensis, quinque diebus postquam prima classis
 vela dederat. Eam vero tempestas subito coorta disie-
 cit, & malum navis, cuius Pestana nauarchus erat, per-
 fregit, & armamenta dissipauit, ita, vt cogeretur Oly-
 siptonem reuerti. Vnde resecta navi decimo quarto
 kaled Iunij, rursus profectus est. Is impeditus hyeme,
 Quiloam peruenire non potuit, & in insulis citra Mo-
 zambiquem stans hyemauit. Nauarchi, qui erant in In-
 diam profecturi, varijs casibus agitati, Cochimum tan-
 dem delati sunt. Aquilaris autem naufragio periit. O-
 doardus Leirius vnus ex nauarchis, qui erat Aquilari
 sanguine coniunctus, cum naues ad Mozambiquen-
 sem portum appulisset, inde discedere noluit, antequam
 de Aquilaris vel salute, vel exitio aliquid certi cognos-
 ceret. Cum verò multis argumentis perspectum fuisset,
 Aquilaris nauem fractam, atque dissipatam, & flu-
 ctibus oppressam extitisse (in eodem enim cursu mul-
 ta naus lateraræ fragmenta, cum dolijs & instrumen-
 tis nauicis apparebant) nauarchorum omnium com-
 muni consensu statutum est, vt Lemius in locum illi-
 us succederet. Itaque cum primum per anni tempus li-
 cuit, Pestana, qui iam se in eandem insulam Mozam-
 biquensem contulerat, Quiloam recta contendit. In il-
 lus nauem Lemius conscendit, suam verò Vasco Syl-
 ueiræ concessit, & ita in promontorium Guardafuen-
 se cursum tenuerunt. Petrus Ferreira Fogaza, qui arcem
 Quiloensem cum imperio tenebat, Melindem, (sic e-
 nim iussus erat,) profectus est: & ibi tandiu constitit,
 quandiu per anni tempus nauigare non potuit. Cum
 primum verò tempestas secunda fuit, sese ad Lemium
 aggregauit. Lemius igitur cum classe septem nauium
 Zanzibariam cursu perijt. Regiones autem regum, qui e-
 rant stipendiarij, circumuectus tributa collegit: & cum
 aliqui tributum imperatum pendere recusarent, eos
 bello domuit. Magadaxum oppugnare cum vellet,

*Classis Lu-
sitana tem-
pestate dis-
iecta.*

*Aquilaris
naufragium*

*Magada-
xum opp.*

pro-

propterea quòd vidit ciuitatem esse situ & natura mu-
nitissimam, & stationem nauium parum tutam, & adi-
tum ex mari in urbem difficillimum, de nauarchorum
omnium consilio ab ea mente defluit. Ibi cum in an-
choris consisteret, vigilum negligentia factum est, vt
nauigi, cui præerat Georgius Quadra, anchora præ- *Quadra*
ciderentur. Aestu porro vehemenatissimo delatus, an- *ex iurum*
tum maris transmisit, vt cum milites atque naua de *negligen-*
somno suscitarentur, non possent in qua tunc regione *ua infor-*
versarentur, vlla ratione conijcere. Ergo tantisper re- *lunium.*
mis nauigium inhibuere, dum exortu solis tenebræ
dispellerentur. Cum vero neque sic possent, quam Re-
gionem prætercherentur, agnosceret, se ventis agi per- *Zela opp.*
misere. Sic in Zela portum, quæ ciuium non procul
abest ab ore & introitu sinus Arabici, & ad Aethiopiam
pertinet, delati sunt: atque ita factum est, vt omnes à
Saracenis, qui eam ciuitatem incolebant, caperentur.
Lenius à conatu, quo Magadaxum oppugnare consue-
tuebat, depulsus, in Zacotoiam venit, atque ibi Petrum *Tristani*
Fogazam in arcis præfectura constituit. Quæ deinde *Cugneres*
Lemio acciderint, alio in loco referemus. Nunc quæ *gesta.*
Tristanus Cugna gesserit, explicanda sunt. Classis illi
commissa erat vndecim nauium. Alias præterea quin-
que naues instructas Emmanuel Alfonso Albuquerque
permisit, quæ voluit, vt postquam Almeida numer-
ris sui definitum tempus expleat, Prætor Indianum cum
impetio teneret. Cugna cum hac classe in Mozambi- *Cugna sa-*
quem peruenit mense Decembri. Ibi propter hyemem *cior pars*
hibernare coactus fuit. Aliquæ tamen naues ab illo *tempestate*
tempestatibus seiunctæ, minime compatiuntur. Ali- *dicta.*
fontus namque Lupius Costa nauarchus Zofalæ por-
tum subierat. Lionelus Coutignus se Quileam recepe-
rat. Aluarius Tellius in promontorium Guardafuense
maximo cum periculo delatus exierat. Ibi cum se à
iactatione refecisset, prædas e Saracenis egit, quibus
cum militibus suis diratus est. Postea verò Zacotoiam
petijt, vt secum Tristano Cugna coniungeret. Pede-
ricus Pereira Coutignus tempestate simuliter agiturus

*Sinum pul-
cher insu-
læ S. Lau-
rentij.* in sinum insulæ S. Laurentij introiuit : quem sinum
propter illius amœnitatem, pulchrū appellauit, quod
adhuc nomen obtinet. Ibi cum decem & octo adole-
scentes lintre inuecti ad nauem illius accederent, eos
benignè accepit, & vestibus donauit: & cū reliquos di-
*Cugna ad
S. Laurē-
tij insulā
nauigatio.* misisset, duos muneribus allectos retinuit, quos ad Cu-
gnam in Mozambiquem perduxit. Cum Cugna mul-
ta de insulæ huius magnitudine percepisset, & non-
dum tempus esset idoneum ad iter Zacotoram versus
suscipiendum, re prius cum Alfonso Albuquercio cō-
municata, in eandem insulam nauigare constituit,
vt mores gentis, & instituta, & telluris etiam amplitu-
dinem, & fertilitatem aliqua ex parte oculis vsurpa-
ret. Duxit autem secum Alonsūm Albuquercium,
& Antonium Campensem, & Emmanuelem Telliū,
& Franciscum Tauoram, Ioannem Gomecium A-
*Cugna ab
incolis adi-
tu prohibi-
tus.* bræum, & Rodericum Pereiram Coutignum & Tri-
stanum Aluarum. Reliqui autem nauarchi cum na-
uibus suis in Mozambique relictī sunt. Cū verò ad
aliquot portus appulisset, & in terram descendere vel-
let, fuit a confertis incolis aditus prohibitus. quos tamē
magna cæde perterritos, in fugam coniecit. Oīam de-
inde omnem, quæ ad Aethiopiam spectat, perlustra-
uit. Cū verò Promontorium, quod pertinet ad Oc-
casum, flecteret, & totam insulam circumuehi cupe-
ret, vt eam etiam partem, quæ pertinet ad Austrum
cognosceret, ingenti tempestate impeditus est, quo mi-
nus id, quod conabatur, efficeret. Ea tempestate nauis
*Roderici
Pereiræ
nauis sub-
mersa.* Roderici Pereiræ ad vadum allisa, demersa est, maxi-
maq; pars hominū, quæ illa vehabatur, interiit. Cugna
receptui signum dedit, & in Mozambiquem reuersus
est. At Ioannes Gomecius Abræus cū ea tempestas
excitata fuit, iam insulæ promontorium superauerat.
Cū verò tram Australem legeret, in fluuium inci-
dit regionis illius insulæ, quam Mataranam nomi-
*Matarana
fluu.* nant. Ibi vt aquationem faceret, consistere in animū
induxit, cū repentē multi lintribus inuecti, nauem
circundant, nubus hominem per benignè salutant,
pistes

pisces recentes offerunt: radices, quibus gens alitur, &
 arundines, è quibus saccharum exprimitur, munificè
 præbent: omnia denique signa singularis humani-
 tatis ostendunt. Ea gentis facilitate nauarchus alle-
 ctus, magistrum nauis iubet in lintrem descendere, *Instituta
nauis ma-*
 ut videat (erat enim multarum linguarum peritus) an *gister à
Barbaris
inopinatè
auertus.*
 posset cum illis sermonem conferre, & simul admo-
 net, ut aliquot homines munerib. delinitos in nauem
 conscendere persuadeat. At illi ubi primū magistrum
 acceperunt, tanta celeritate lintrem remis egerunt, ut
 se intra breue spatium è nostrorum conspectu prori-
 perent. Hoc cum ex improviso accidisset, Nauarchus
 scapham in mare demittere iussit, & in ea, tormenta
 disponere, & viginti & quatuor hominibus in eam
 deliuit, ut lintres sequeretur. At cum terræ appropin-
 quaret, cernit rursus eosdem lintres cum magistro sca-
 pham versus summa securitate nauigare. Magister au-
 tem nutibus admonebat, ne quid hostile molirentur:
 gentem esse benignam & perhospitalem. Cum autem
 ad scapham peruenit, narrauit se fuisse ad Regem per-
 ductum, qui cum fuerat singulari humanitate com-
 plexus, illumque præterea torque argenteo, & armillis
 atque annulis argenteis donarat, statimque remisera-
 ut nomine suo nauarchum precaretur, ne vellet con-
 gressum hominis illius cupidissimi fugere. Se nanque
 illius gratia omnia, quæ nauarchus ipse vellet, libentis-
 simè facturum. Hac specie humanitatis inuitatus na-
 uarchus, in terram descendit. Rex in littus contende-
 rat, & ut hominem omnibus amoris signis sibi egre-
 giè deuinciret, summa ope nitebatur. Cuiuius in-
 structum de more gentis ita fuit, ut nihil, quod tellus
 illa ferret, desiderari posset. Sermo præterea multa iu-
 cunditate conspersus. Sol iam præcipitabat, & nauar-
 chus scapham repetebat, cum subito immanis quæ-
 dam tempestas exorta fuit: caligo densissima lucem
 eripuit, & ingentes fluctus eiecit sunt, quibus impedi-
 tus nauarchus, in nauem redire non potuit. Ea tem-
 pestas quatuor diebus terram illam tenuit, cum mare
 iam

*Mira tempestas inter res na-
tura.* iam esset tranquillum. Qui erāt in naui, suspicati fuerant, nauarchum manum cum gente illa magistri gratia conseruisse, & in eo prælio cecidisse. Quomodo enim fieri aliter potuisset, ut is tamdiu in terra incognita versaretur? Aut suos diuturna solitudine distineri sineret? Quibus epulis, aut lenocinijs à gente barbara & inculta inuitari potuit? Sed sic fuit, inquit: magistrum, ut sibi redderetur, postulauit: illi postulata repudiârunt. Is iniuriam armis vlceri voluit, & à circumfusa multitudine interfectus est. Quid igitur faciemus? Expectabimus dum nauis tempestate rursus excitata ad litus allidatur, & omnes siue in mari fluctibus, siue in terra furentium hominum manibus foede pcreamus: Hæc cum secum reputarent, velæ fecerunt. At nauarchus scapha per oras illas circumuectus cum nauē minimè reperisset, ad Regem redijt. Rex illum valdè amanter excepit, omnibusque modis expertus est, an posset hominem ab ea mœstitia, qua miserrimè premebatur, auocare. Sed frustra conatus est. Ille namque cū se videret in illa vastitate relictum, & omni spe in patriam redeundi omnino destitutum, & gentis victum, & cultum aspernaretur, omne solatium respuebat, & se lachrymis & lamentis dedebat: atque ita tandē mœrore contabuit. Similiter octo illius comites dolore cōfecti, è vita cum multis gemitibus excessere. Reliqui scapham resecerunt, & multum sui desiderium Regi, ut apparebat, relinquentes, inde profecti, cursum in Mozambiquem tenuerunt. Incidētes verò in nauem, cui Lucas Fonscaprærat, quæ in Zosalam nauigabat, ab illo excepti, & in Mozambiquem deducti sunt. Locus autem postulat, ut huius insulæ situm, & variarum gentium, quæ eam incolunt, mœurs & instituta, et tellus etiam naturam aliqua ex parte referamus. Insula à nostris insula Sancti Laurentij nominatur, eò quod die Diui Laurentij memoriæ consecrato fuit à Lusitanis cognita. Patet in longitudinem circiter mille atque ducentis milliarijs: in latitudinē verò quadri- gentis & octoginta. Est varijs regnis distincta. Regio-

Nauarchus à socijs in insula S. Laurentij relictus, mœrore cōtabuit. Vnde cum quibudā alijs.

Insula S. Laurentij descriptio.

nis mediterraneæ cultores simulacris dediti sunt: qui
 oras maritimas incolunt, maxima ex parte Mahumetis
 sectam sequuntur. Partim nigri, partim colorati, breui
 autem, & cispso capillo sunt. Ditiores vestibus gossipi-
 nis amiciuntur: tenues verò pudenda tantum gossipi-
 na veste contegunt. Licet eis tot vxores ducere, quot eis
 libuerit. Rêgio est singulari fertilitate prædita. Fontes
 habet quamplurimos, & aquas dulces atque perennes.
 Est præterea densis syluis atque nemoribus culta. Ab-
 undat multum piscatu, venatu, & aucupio, variâ, ue
 siuges modica cultura adhibita profundit: multipli-
 cesque radices, quibus homines vice panis vtuntur, ef-
 fert. Citreis malis, & alijs aiboribus odore miro redo-
 lentibus vestita est. Arûdines innumerabiles, è quibus
 saccharû vel natua instillatur, vel artificio exprimi-
 tur, in ea proueniunt. Zingiber passim effunditur, quo
 quidem viuidi vescuntur: siccum conseruare nesciunt.
 Habent argenti metalla quamplurima. Gens est natu-
 ra simplex, & ad humanitatem propensa. Artificio na-
 uigandi carent: linitibus tantû gratia piscationis vtû-
 tur. In prælijs nò alijs armis, quàm leuibus iaculis vtiban-
 tur, sed nunc Lusitanorum usu & consuetudine meli-
 us armati in aciem prodeunt. Et hæc quidem de insule
 situ & natura, & gêtis moribus, satis esse dictum, quod
 ad præsens institutum attinet, opinor. At Triflanus
 Cugna primum è Mozambi ue Melindem conten-
 dit, & cum Rege amanter collocutus, munera, quæ rex
 Emmanuel ei dono miserat, cum honorifica amicitia
 significatione detulit. Et d. unde tres homines tradidit,
 è quibus vnus erat Lusitanus, nomine Fernandus Go-
 mecius Sardus: alter natua Maurus, qui tamen Chri-
 stianæ religionis sacris erat initiatus, cui nomen erat
 Ioan. Sanctus. tertius verò fuit Saracenus quidam Tu-
 nere oriundas, qui Mahumetes appellabatur. Hos autè
 mittebat Emmanuel cum literis ad Aethiopiæ Regem,
 quæ noscuntur: quas impetrauit Ioannem presbyterum no-
 minabant. Hos Rex Melindus in fidem recepit, vt in-
 de in Aethiopiam, quæ supra Aegyptium est, ipius Re-
 gis

*Radicum
 vsus panis
 vice.*

*Cugna est
 Melindio
 congressus*

*Emmanue-
 lis ad Ae-
 thiopie re-
 gem lega-
 tio.*

gis fide deducerentur. Hæc vbi mandata confecit Cugna, in Hoiam vibem, à Melinde octoginta millia passuum distantem, quæ bellum cum Melindio gerebat, inuectus, eam cepit, diripuit, & incendit, multosque Saracenos occidit. Inde in aliam delatus urbem, quæ inde sexaginta passuum millia aberat, eam, ùm armis nollet resistere, Regi Emmanuchi subdidit, & ei tributum nomine certum auri pondus, quod singulis annis penderet, imperavit. Inde vero in aliam se contulit vibem muris & mœnibus egregiè munitam, celebre regionis illius emporium, nomine Brauam. In illius portu cū classem constitueret, ad ciuitatis Principes Lionelium Coutignum misit, qui illis Emmanuchis nomine pacem offerret, eosque ad communionem fœderis inuitaret. Illi simulabant à fœdere hauquaquam abhorere, id tamen differebant, atque procrastinabant. Solet enim illis temporibus ventus quidam vehemens incitari, qui naues omnes, quas in portu illo reperit, afflictat: atque tandem ad vada vehementer allisas, effringit. Hanc malitiosam calliditatem cū argumentis Cugna exploraret, vibem oppugnare constituit. Ante solis exortum copias in littus exposuit, duplicemque aciem influxit: primam aciem, in qua erant quadringenti milites, Alfonso Albuquerque attribuit, ipse secundam aciem, in qua erant sexcenti milites, ducebat. Erat in ciuitate præsidium, quod quatuor hominum millia continebat. Duo millia ex vibre confestim egressa, nostris occurrunt. Fit atrox prælium. Nostri tamen eos grauitè vigent, & cedere compellunt. Illi tamen ordine minimè turbato se in vibem recipiunt, & absque vlla trepidatione, portis oclusis, Lusitanorum impetum retundunt. Nostri bisariam diuisi, in varias partes, vt videant, sitne aliquis in urbem aditus, discurrunt. Hostes interim missilibus & facibus in nostros è muro coniectis pugnabant. Tandem cū Alfonso Albuquerque locum immunitum reperisset (pars enim muri ea parte vetustate collapsa fuerat) in vibem inuasit. Hostes confecti se in eam partem con-

contulerunt, & maxima armorum contentione in ex- *Brava à*
 tren o salutis discrimine resisterunt. Vtinq; fuit im- *Lusitanis*
 petuatis acri dimicatu, donec Cugna accessit. Illius ad *capitur.*

uentu hostes se in fugam dederunt. Nostri illos insequi
 parabant, quod tamen Cugna prohibuit. Vrbis spolia-
 ta fuit, ingentes præda in naues imposita: multi ex ho-
 stibus occisi, multi etiã capti sunt: maxime tamen par-
 ti libertas donata. Ex nostris quinquaginta desiderati
 sunt, & multi grauius lauciati. Duodeviginti homi-
 nes auaritia cæcati, tantũ in scapham quandam onus
 imposuerunt, vt scapha demersa omnes interirẽt. Sca-
 pha tamen illorũ pondere leuata, iussus emerfit. Tan-
 ta verò fuit in militibus iusticanis immanitas, vt, ne
 quidquam illos à prædã studio remorari posset, ma-
 nus mulierũ multarum præcideret, quò minore labo-
 re illis annulos & anillas detraherent. Id tamen ma-
 lum Cugna, ne ulterius progrediretur, maxima pœna
 constituta prohibuit. Vrbis verò flammis coniectis, in-
 cendio, hostibus è propinquo intuentibus, valde mise-
 rabili contiguit. Inde Magadaxũ contendit, & I io-
 nelium Coutignum in urbem misit, qui similiter atq;
 Brauã fecerat, pacem & amicitiaẽ foedus ostenderet. In
 littore equites caraphiacti discurrebant, muros arma-
 torum præsidia vinciebant: alij verò extra muros cum
 armis inambulabant: omnia denique bellum horribi-
 li specie minitabatur. Coutignus antè, quàm in terrã
 descenderet, vnum ex captiuis, qui Brauã capti fuerant,
 in terram exponendum curauit, vt hominibus, se non
 bellum, sed pacem nunciare significaret. Illi verò ca-
 ptiuum in Coutigni conspectu dilacerant, deinde
 Coutigno, si in terra pedem ponere ausus esset, idem
 se facturos minabantur. Coutignus ad Cugnam redit,
 & hostium ferociam atque minas exponit. Cugna vr-
 bem aggredi voluit, sed à reliquis Ducibus, & à na-
 uium magistris admonitus, id certamen omisit. Vt e-
 nim exitus difficilimos, & stationem periculosam et
 infestam, & urbem mœnia valde munita, & militum
 copiam, quæ urbem tueri poterat, omittam, hyems in-

Detestanda
quorundã
auaritia.

Rusticano
rum mili-
tum imma-
nitas.

Brava in-
censa.

Magada-
xum à Lu-
itanis mita-
ta relin-
quitur.

*Zacotora
insula.*

*Christiani
Zacotore
ses, eorum
que mores*

*Zacotoren
sui seruit⁹.*

*Caxemum
reg.*

*Cugne ad
Zacotore
sis arcis
præfectum
legatio.*

stabat, & nauigandi tempus effluebat, ita, vt si vrbs nõ
vno impetu caperetur, maximum classi periculũ cum
summo dedecore Ducis, & interitu exercitus immine-
ret. Inde igitur in Zacotoram properauit, ad quã intra
breue tempus naues incolumes appulsæ sunt. Hanc in-
sulam suspicantur multi eam esse, quam olim Diosco-
ridem appellabant, quæ ad Prasum promontoriũ spe-
ctat. Est autem varijs montibus distincta: abundat va-
rijs fructib⁹ & olerib⁹. Homines sunt colorati. Se Chri-
stianos esse profitentur. Tempia more nostro cum al-
taribus ædificant. Cruces tantũ habent in ipsis alta-
ribus statuas: imaginibus non vtuntur. Dies ieiunijs
dicatos, de Christianæ religionis more, singulari cibo-
rum abstinentiã obseruant. Nec enim illis, cũ ieu-
nant, pisces edere licet. Vnam tantũ vxorem ducũt.
Eisdem festos dies, quos nos agimus, & iisdem tempo-
ribus celebrant, & diuorum etiam memoriam sancte
colunt. Decumas frugum & fructuum sacerdotibus
integre persolunt. Nauibus carent. Sunt disciplinarũ
prorsus ignari, vsque adeo, vt cũ Christianum no-
men retineant, Christianæ religionis imperiti sint. I-
gnaui & otio torpēt: animo demisso & abiecto sunt,
vsque adeo, vt sine vlla recusatione paucis Saracenis
obtemperent: & cũ impotenti ab illis tyrannide ve-
xentur, nullam tamen pro libertate dimicationem
subeundam existiment. Rex Caxemi (est autem ea re-
gio felicitis Arabiæ, quam Oceanus definit) eam tunc
durissimo dominatu oppressam tenebat, & vt illis spẽ
recuperandæ libertatis adimeret, arcem non procul à
littore extruxerat, multisq; præsidijs & bellicis instru-
mentis egregie munierat, filiumque suum iuuenem
acri animo præditum, eidem præfecerat. Hanc Cu-
gna expugnare statuit, vt Christianos incolas ea tyran-
nide liberaret. Primum tamen Abrahamum (sic enim
adolescens ille regius appellabatur) per legatum ad-
monuit, vt è regione, in quam pater illius nullo iure
armis inuaserat, confestim excederet, & arcem sibi o-
mni præsidio nudatam traderet. Abrahamus respon-
dit,

dit, se patris sui imperium reuereri, aliorum verò Principum iussa pro nihilo putare. Ad bellum igitur se pararet. Rem enim non verbis, sed armis esse gerendam. *Bellū Zacotorense.* Cugna omnia, quæ ad oppugnationem necessaria videbantur, impigrè compaiat. Atque altitudinem maris ea parte, qua faciliior in terram aditus fore videbatur, explorat. At Abrahamus ea nocte locum muniuit, præsidiaque in vallo disposuit, quæ nostros aditu prohiberent. Cugna duplici acie instructa, cum primū diluxit, ad litus accessit. Primum agmen ipse ducebat, postremum Albuquerque commiserat. At cum Albuquerque cerneret, alium aditum propius arcem, qui puidè propter salum multo periculosior apparebat, esse tunc valdè tranquillum, vt hostes ancipiti prælio distineret, ad eam partem scaphas agminis sui remis incitati iussit, & ita sine vllō impedimēto copias suas in terra constituit. Id cum minimè Cugna cerneret, palmetum versus contra Abrahami præsidia celeri remigum contentione inuectus est. Id conspiciatus Abrahamus, vt subsidio illis occurreret, qui erant in vallo, ex arce festinanter egreditur. Sed cum eos, quos Albuquerque agebat, in terra conglobatos animaduerneret, ad eam partem se contulit, è qua maius sibi periculum intendi perspexit. In illius agmen Albuquerque armis egregiè rectus inuasit. Alfonso Norogna, qui vnus erat ex Ducibus, quos Albuquerque ducebat, in Abrahamum impetum dedit, & hostes retrocedere compulit. At Abrahamus, vt illius cōpiæ tutò sese in arcem reciperent, nostrorum agmen animo maximo sustinebat, & virtutis militaris mirum specimen exhibebat: tandem à reliquis destitutus, octo tantum militibus stipatus, ne inultus caderet, facinora memorabilia in nostros edebat. Hæc cum Norogna cerneret, vt cum illo manum conferere, accelerauit. Nimis acre certamen inter duos illos Duces institutum breui spatio finitum fuit. Lusitani namque hostes circundederunt, qui quidem animo fortissimo in extremo vitæ discrimine resistentes, concisi vulneribus conciderunt, ita

*Pugna cū
Zacotoren
sibus.*

*Abrahami
virtus mi-
litaris.*

*Duorū Du-
cum mona-
machia.*

*Hostium
caedes.*

tamen, vt multos è nostris grauitèr fauciarent. At Cugna interim, cùm in terram ea parte, quam oculis antè designârat, deliniret, ij, qui erant in munitione dispositi, illum aditu telluris arcere conabantur. Sed cùm maxima vi repressi fuissent, in arcem se recipere voluerunt: nostri illos insequuti sunt. Cùm ad arcem propius accessissent, qui erant cum Albuquerque eos exterritos in effusam fugam compulerunt. Pauci tamen ex illis in arcem recepti sunt. Cugna eos, qui fugerant, persequi minimè voluit. Nihil enim arcis expugnationi anteuertendum arbitrabatur. Itaque nostri continuò iussu illius ad arcem accedunt, vt portas perfingerent. Arbitrabantur enim hostes exanimatos metu, non valdè eorum impetû repressuros. Quod longè secus euenit. Hostes enim missilibus & faxis è turribus Iusitanos vulnerabant: Albuquerque lapide coniecto ita contuderunt, vt diu vocè mittere nō posset. Cugna hoc animaduertens, signum receptui dedit, & vnū tormentum è classe, & scalas importati iussit. Tormento autè portas dilacerare, & scalas mœnibus admoueri præcepit. Hostes cùm portas effraclas cernerent, & se minimè posse Iusitanorum impetum, qui iam ingredi parabant, vlla ratione propulsare (pauci namque reliqui erant, qui arcem tutabantur) se in arcis turrim munitissimam receperunt. Nostri portas effractis in arcem se contulerunt, & turrim aliam occupârunt: ad eam tandè, quæ maiore virtute defendebatur, accessere. Hostes tam acri animo turrim morte proposita tuebantur, vt Cugna molestissimè ferret, homines ad eò fortes interire. Itaque illos per interpretem admonuit, se libèr misericordiâ eorum virtuti tributurum, libertatèque daturû, si se dedere vellent. Illi verò mortè honestâ deditiōni, quam admodum turpem opinabantur, facillimè præulère. Turris igitur cùm omnium strage, qui erant in præsidio, cæpta fuit: vnus tantum, qui erat optimus nauium magister, reseruatus est. E nostris octo desiderati, & quamplurimi vulnerati sunt. Atce ad hunc modû capta, Cugna oppidi incolas admonuit, se, vt il-

*Arcis op-
pugnatio.*

*Albuquerque
ei pericu-
lum.*

*Zacotoren-
sis arcis ex-
pugnatio.*

*Hostium
virtus.*

*Turris cû
hostiû in-
terruptio-
ne capta.*

los in libertatem vindicaret, iussu Regis Emmanuelis
 in eas oras peruenisse. Indignum namque clarissimo
 Principi visum fuisse, gentem Christianam Saraceno- *Christiani*
 rum superbissimum dominatum tandiu pati. Oppida- *rū de liber*
 ni gratias agere, manus in cælum tendere, clamores *tate gau-*
 lætitiæ significantes emittere, omniaque felicia & fau- *dium.*
 sta Emmanueli precari. In templū indè, in quo Sarace-
 ni sacra impura c Mahumetis disciplina procurabant,
 Cugna cum Lusitanis omnibus se contulit, in eoque
 facis expiato, res diuina singulari cæremonia atque
 sanctitate facta fuit. Cugna arcem multorum operis *Missa pri.*
 multò melius munitam Alfonso Norognæ, vt ab Em- *ma in Za-*
 manuele iussus fuerat, commisit. Inde verò decimo *corora in-*
 die Augusti, anno M D vij. in Indiam transmisit, & *sula cele-*
 cum ad Cananoris portum naues, vt iam superius ex- *brata.*
 posuimus, appulisset, pax cum Rege Cananoris facta
 fuit. Deinde Cochimum delatus, ab Almeida Prætor *Cugna in*
 fuit satis honorifice & amanter exceptus. Non multis *Indiā ab-*
 post diebus cum Almeida intellexisset, ad portum Pa- *tus.*
 nanis (est id oppidum magnum ad ditionem Calecu-
 tiensis Regis pertinens, à Cochimo Septentrionem
 versus supra quinquaginta millia passuum distans) *Pananæ*
 Arabum onerarias naues consistere, & cum ijs classem *oppidum.*
 Calecutiensem, armis, & telis, & militibus instructis-
 simam, vt naues amicas tueretur, cui præerat vir im-
 piger, Cutialis nomine, multum in bellicis rebus ex-
 exercitus, cum ea in ipso portu configere statuit. Trista-
 nus Cugna opem suam pollicitus, illi se Comitem *Almeida*
 admodum libenter adiunxit. Itaque duodecim nau- *in Calecu-*
 bus instructis Almeida Pananem contendit. Ibi ex ca- *tienses*
 ptiuis, quos in portu cepit, cognouit, naues nondum *Arabes ex*
 in altum deductas, sed esse secundum fluuium in sta- *peditio.*
 tione collocatas. Cutialem præterea iuxta fluuij ipsius
 ostium vtraque ex parte stationes vallo munivisse &
 tormēta in ijs cum valida manu militum disposuisse.
 Oppidū etiā præsidij & munitionibus cinxisse & ha-
 bere sub signis supra quatuor millia hominū fortium,
 partim ex Arabia, partim ex Nairib. qui stipendijs Ca-

*Acies ma-
rina Lusit-
anorum.*

Prælium.

*Deuoti Sa-
raceni Bar-
retum ag-
grediuntur.*

etiam

lecutiensis Regis alebantur. Almeida septingentos tã-
tùm Lusitanos eduxerat. Cum hac autē manu hostes
hoc ordine aggressus est. Ducem Petrũ Barretum no-
mine in scapha præmisit (nec enim naues magnæ, ne-
que triremes, eò quòd æstus decesserat, poterant in flu-
uio nauigare) qui in hostiles naues inueheretur, &
is triginta viros secum duceret. Hunc verò sequere-
tur Iacobus Petreus cum alijs triginta militibus qui in
stationem, quæ prope fluminis ostium, vnde maius
periculum imminebat, inuaderet. Post hos Laurentius
Almeida & Nonius Cugna Tristani Cugnæ filius, sca-
phis similiter inuecti, eundem cursum tenerent: hos
autem alij Duces sequerentur. Postremum agmen Al-
meida & Cugna duabus triremibus pegerent. Postri-
diè prima luce hoc ordine in fluuium ingressi, ad ho-
stes appropinquârunt. Almeida tantùm & Cugna, p-
pterea quod nondum æstus accesserat, in fluminis o-
stio constitère. Hostes tormentis & iaculis ignitis no-
stros obruere impetu maximo conabantur. Nihilò ta-
men secius nostri satis intrepidè progressi sunt, & per
flammas atque tela ruebant. Barretus cum ad naues, vt
erat constitutum, festinanter accederet, & in terram
desilire conaretur, triginta Saraceni capitibus & men-
tis abasis in eum impetum tulerunt. Erat autem abra-
sio illa deuotionis indicium, qua sibi duas horribiles
imprecabantur, si è prælio nisi victores excederent. vt
autem postea compertum est, fuit tunc deuotorum
magna multitudo, quibus erat necesse, aut hosti vitam
eripere, aut in certamine mortem oppetere. Sic igitur
multò atrocius prælium quàm pio hominum multi-
tudine commissum repente fuit. Similiter Iacobus Pe-
treus cum ad locum, quo erat iussus accedere, se con-
ferre voluisset, a Saracenis eadem religione constructis
exceptus fuit. Curialis verò subsidia suis submittibat,
& certamen summa vtrinque contentione miscba-
tur. Prælio ad hunc modum commissio, Laurentius
Almeida cum suis copijs aduenit, & multis hostibus
in terram desiluit, ita tamen vt multi ex nostris grauif-
sime

simè fauciati illum sequerentur. Nostri tamen cum ac-
 cius institissent, hostes paulatim cedere coegerunt. Lau-
 rentius securi cum sex ex hostibus interemisset, in ad-
 mirationem sui multos conuertit. Erat enim corpore
 procelo, & specie liberali magnisque viribus præditus,
 & quocunque se tulerat, hostibus terrorem iniiciebat.
 Quidam tamen ex deuotis in eum fidenter inuasit, &
 illi in brachio vulnus inflixit: qui tamen cum reliquis
 deuotis occubuit. Nonius item Cugna cum Barretum
 sequeretur, strenuè dimicauit, & ignem nauius impli-
 cuit, quo decem & octo conflagrarent. Dum autem
 certamen extraheretur, adueniens æstus effecit, vt tri-
 mes facillimè nauigarent. Almeida igitur (Tristanus
 enim Cugna morbo impeditus in terram descendere
 nequiuit) cum regio vexillo in terram descendit, vt
 suppetias suis afferret. Illius aduentu hostes in fugam
 conuersi sunt. Almeida illos insequutus est vsque eo,
 dum Panani appropinquaret. Ibi continuò oppidum
 coniectis vndique facibus inflammari præcepit. Quod
 quidem non solum hostibus spectaculum miserabile
 præbuit, sed Lusitanis militibus facinus indignum vi-
 sum fuit. Erat enim oppidum multis opibus refertum,
 è cuius præda nostri ditari facillimè potuissent. Nun-
 quam ne, dicebant, erit aliquod præmium militum
 virtuti persolutum? Malè profectò de suo fortibus ho-
 minibus largietur, qui eos ne de præda quidem hostiū
 quidquam lucrari permittit. Non intelligit præterea,
 præmiis virtutem militarem incendi, illiberalitatis au-
 tem significatione restringi: Quis illum posthac liben-
 ter sectabitur, cum viderit eos, quorum virtute gloriā
 sibi ex victorijs comparat, in mendicitate versari: Hæc
 milites & alia eiusmodi iactabant. Almeida tamen nō
 is erat, qui militum cupiditatem, sed rationem & con-
 silium sequeretur. Videbat quantum periculum impē-
 deret, cum hostes non procul abessent, si nostros præ-
 dæ cupiditate dissipatos, & oneribus impeditos ex im-
 prouiso adorirentur. Intelligebat etiam, quā subitò
 posset manus hostium maxima comparari, cum om-

*Laurentij
Almeida
præclara
virtus.*

*18. Hosti-
les naues
incensæ.*

*Hostiū fa-
ga.*

*Panane in
censa.*

*Almeida
prudencia*

*Casorū nu-
merus.* nes Calecutienses milites, qui totam illam regionem occupauerant, sint ad repentinis casus expediti, quæ posset parva victoria de manibus extorqueri, & nostris ingens calamitas importari. Ex hostibus tercentum ceciderunt: nec enim nostris ees longius, quæ securitatis ratio flagitabat, insequi concessum fuit. E nostris duodeviginti cecidere, multi præterea vulnerati, tormenta omnia, quæ fuerant à Cutiali in stationibus collocata, in naues imposita sunt. Sic autem re benè gesta Almeida se Cananorem contulit, atque inde Trifanum Cugnā cum quinque nauibus onustis in Lusitaniam dimisit.

*Alia Almeida ex-
pediuit.* Anni autem insequentis principio cum Almeida semper aliquid gerendum arbitraretur, ne nostri segnitie languescerent, aut hostes animos a timore reficerent, Laurentiū Almeidam cum octo nauium classe misit, qui oram maritimam peragraret, & Saracenos omnibus incōmodis affligeret. Is igitur educ̃tis in altum nauibus in multos portus inuasit, multis hostium nauibus inflammationem intulit, & in Chaulis tandem portu classem collocauit, ut ibi naues, quæ erant à Cochimo profecturæ, quas ipse tuendas susceperat, opprimeretur. Est autem ea ciuitas opulenta, ad Septentriones spectans, regno Cambaïæ, quod Indus interfuit, finitima. Hic cum in anchoris consisteret, accepit, Campsonē Aegypti Imperatorē magnam classem magnis præsidij & munitionibus ornata & instructa in Indiā misisse, ut Lusitanos euerteret. Hanc classem, non solū ut sibi illatam iniuriā vindicaret, sed etiam ut Regibus Calecutij & Cambaïæ satisfaceret, comparauerat. Erant enim hi Reges cum illo fœderati, & uterque eorum ab eo per literas contenderat, ut gentem Mahumetanis moribus & institutis insensam, quæ tyrannidem occupare in India nitebatur, extinguendam atque delendam susciperet. Id autem facillimum fore. Nam præterquam quod Sultanus ipse maximas opes haberet, virisque in bello fortissimis vteretur, illos officio suo minimè defuturos, & coniunctis viribus effecturos, ut genus illud hominum, quod tantum malorum Indicis rebus in

ue-

uexerat, de medio tolleretur. Sultanus eam classem instruxit, quā satis esse suspicatus est, ad Lusitanos funditus euertendos. In hac classe milit multos ex illis, quos olim, dum illud imperium vigeat, Mamelucos appellabant: qui in pueritia à Christianis parentibus per vim abducti, & Mahumetanis institutis imbuti, & armis diligenter exerciti, bellicæ disciplinæ laudibus excellēbant. Hos Indi, Rumes, hoc est, Romanos vocabant. Nam cū ex antiquis monumentis accepissent, quantum Romanum imperium reliquis gentib. militari gloria præstitisset, cū primum in Indiam hi Sultani milites inuecti sunt, eorumq; robur, & in re militari disciplinā & industriam perceperunt, Romanos esse iudicauerunt. Quemadmodum postea cū Lusitanos animaduertērent eadem propemodum disciplina bellicas res administrare, Francos nominauerunt. Frācorum enim nomen ex eo tempore, quo Ierosolyma Duce Gothifredo capta est, per omnes Solis orientis regiones maxima cum gloria peruagatum fuit. Classis igitur huius magnitudo, & militum etiā fortitudo Indorum animos variè commouerat. Qui Lusitanos odio persequēbantur, spe victoriæ elati, vehementer efferebantur: qui nostris fauebant, erant animo suspēsi, & metu valde conturbati. Almeida verò filium etiam per literas admonuit, vt non spectaret, dū hostis ultra progressus, plures motus in India concitaret, sed illi occurreret, & vbi primū posset, cum eo mari aperto cōfligeret. Itaque Laurentius se ad confligendum parat, & classem educere, & iter Diūm, quæ quidē vrbis olim ad Cambaiæ regnum pertinebat, suscipere maturabat. Ibi namq; audierat classem hostium constitutam esse. At hostium classis id non expectauit, sed vt in Lusitanam classem inuaderet, in Chaulesem portum contēderat. Præfectus erat Mirhocemus, vir militari gloria præstans. Is sex triremes, & vnā forstratā nauem, & alias quatuor naues valde magnas ducebat. Ad eam classē Melichiazus (sic enim appellabatur, qui Regis Cambaici nomine Diūm cum imperio tenebat) Præfectus

Mameluci

Rumes. Indi
di Roma-
ni.

Dii vrbis.

Mirroce-
mus hosti-lis casus
Præfectus

ui-

triginta quatuor longas naues tormentis, & telis, &
 militibus instructissimas adiunxerat. Triremes & lon-
 gæ naues remis incitatæ, oram maritimam præterue-
 ctæ minimè conspiciebantur. Quinque reliquæ naues
 ex alto in portum secundo vento delatæ, speciem Lusitane
 classis primò nostris prabuerunt. Alphonso enim
 Albuquerque, qui tunc res memorabiles in Persico sinu
 gerebat, expectabatur. Itaque nostri cum illam classem
 Albuquerque esse suspicerentur, securi constiterunt.
 Nemo vel anchoras moliri, vel arma expedire, vel quid-
 quam aliud gerere voluit, ex quo posset intelligi, eos
 sibi illa ex classe quidquam metuere. Mithocemus se-
 cundo æstuarius, in quod fluuius, qui alluit ciuitatem,
 insiuit, Lusitanam classem præteruectus, ingentes glo-
 bos atque tela coniecit, multosque Lusitanos vulnera-
 uit, & vnum virum nobilem, nomine Rodericum Pe-
 reiram, occidit: nostri simili ratione gratiam egregiè re-
 tulerunt, & multos ex hostibus aut vulnerarunt, aut
 occiderunt. Hostes vltèrius prouecti, propius vibem
 anchoras reuerterunt. Melichiazus tamè eo die extra por-
 tus ostium subsistit. Laurentius minimè differendum
 ratus, anchoras euellere iussit, vt confestim in rostratam
 nauem hostium, quæ prætorum erat, inuaderet. At Mi-
 thocemus, eo quod nondum Melichiazus classem suam
 intra portum adduxerat, noluit eo die prælium
 committere: & ne cogeretur inuitus dimicare, triremes
 expediuit, vt celoces, quæ anchoras extrahabant, impe-
 dirent. Itaque eo die naues eodem in loco constiterunt.
 Sequenti die Laurentius anchoris solutis in Mithocemi
 nauem inuehitur: sed æstu recedente, cum ventus
 vim suam remitteret, ad hostilem nauem accedere non
 potuit. Ex propinquo prælium tormentis & iaculis
 commissum est. Sed cum hostium rostrata navis esset
 altior, omnia tela, quæ ex ea nostros accidebant, eos
 conuulnerabant, ipseque Laurentius sagitta confixus
 fuit. Tunc qui cum illo erant, eum hortantur, & admo-
 nent, vt quando ventus minimè flaret, & æstus aduer-
 sus esset, & ideo minimè posset in hostium nauem, vt
 cupie-

Prelum
naue.

cupiebat, inuchi, retro nauem suam regredi pateretur. Quod consilium ille iuuenili quadam audacia, & animi magnitudine motus, cum arbitraretur, se, si id faceret, inigne dedecus subiturum, accipere noluit. Dum hærent reliqui, & quid optimum factu esset, in re tam implicita expedire non possunt, alia rursus sagitta, in faciem ipsius Laurentij immissa grauissimum illi vulnus imposuit. Vt tamen cominus rem gereret, ipse & Petrus Barietus vltcrius progrediuntur: non ita tamē, vt possent cum hostili naue coniungi, eamque manibus ferreis iniectis alligare. Tormentis res gerebatur, et vtrinque multi aut occisi sunt, aut concisi vulneribus è prælio excedere cogebantur. Lusitanæ triremes, & naues humiliores, quæ facilius poterant, quamuis æstus aduersus esset, in hostium reliquas naues incitari, strenuè decertabant. Pelagius Sousa triremi sua inuectus est, & primus in turemem hostium insiuit. cum secutus est Ambrosius Pazagna, & Fernandus Petreius Andradius, & reliqui, qui molestè ferebant, se in ea dignitatis contentione superari: & sic factum est, vt illā cum hostium, qui ea vehebantur, exitio caperent. Iacobus Petreius alterius triremis præfectus, aliam similiter hostilem triremem cepit: duæ præterea aliæ hostiū triremes ab alijs Ducibus Lusitanis, qui nauibus humilioribus præerant, captæ sunt. Reliquæ triremes sese in fugam dederunt. Quandiu verò prælium committebatur, Saracenus quidam sanctitatis opinione præcellēs, in cubiculo triremis inclusus, vt numen precibus placaret, summa ope nitebatur. Quem tamen ignitus globus in precatione summo studio perseverantem dilaceravit. Cum verò iam æstu rursus accedente Pelagius Sousa, & Iacobus Petreius hostium triemes ad Laurentij Almeidae nauem remulco traherent, & illum viderent saucium, magnamque militum partem vulneribus impeditam, cum hortantur, ne vellet cum hostium costiata naue congregi, sed eam, & alias tormentis eminus vsque eo verberaret, dum omnes deprimeret. Id consilium Laurentius aspernatus est. Dicebat enim

Bonū confilium repndiatum.

Laurentius in sagitta vulneratus.

5. Hostium triemes captæ, reliquæ fugatæ.

Iuuenis superstitio Saraceni cuiusdam.

Hosium coniunguntur copiae. nim naues hostiles esse magnas, & omnibus rebus instructas. Itaque melius esse eas omnes capi, quod fore confidebat, quàm demergi. Sequenti die Melichiazus, quem substituisse extra fluminis osium diximus, venturo secundo, & æstu minimè repugnante, se ad Mirhocemi nauem cum classe sua contulit. Illius aduentu hostibus animus additus est, & nostri sanè perturbati sūt. Eam enim classem nondum conspexerant, & Chaulenses ciues clamores lætitiæ significantes ediderunt, & signis clarissimis ostenderunt, se nihil malle, quam nostris modis omnibus perniciem & interitum machinari. Nauarchi in naui prætoria coniuncti, quid in eo casu gerendum sit, intempesta nocte deliberant. Omnibus visum est, cum maxima Lusitanorum militum pars & vulneribus, & summa prælij contentione esset vehemèter afflictæ, & ipse Laurentius duplici vulnere laboraret, & naues ipsæ multis partibus perforatæ in summo discrimine versarentur, & hostiū classis tanto supplemento resecta terribilè speciem exhiberet, & ciuitas ipsa hostilem in nostros animū declararet, esse temeritatis summæ diutius in eo portu consistere. Tandiu igitur expectandum, dum recederet æstus, & ventus etiam flaret, vt tunc noctis silentio in altum properarent. Consilium fuit omnium sententia comprobatum. Itaq; post mediam noctē vela faciunt. Res tamē non potuit tanto silentio fieri, vt hostes minimè nostrorum consilium sentirent. Naues igitur festinanter expediunt, & Lusitanam classem insequuntur, prætoriaque nauem, quæ agmen cogebat, emissis telis remoratur, eamque vnā multæ circumueniunt. Tormenti præterea vnus ictu perforata, aquæ magnam vim intra sentinam admisit, cuius pondere grauata, clauo dirigi haudquaquam poterat: atque tandem in piscatorum munitionem, quæ sub aqua latebat, incidens, impexit. Quod animaduertens Pelagius, Soufæ, vt eam remulco è vadis educeret, funē nautis illius tradidit. deinde triremem suam remis vehemèter incitari fecit. Nauis ita in fundo fixa permanebat, vt nihil omnino

moueretur. Melichiazus cum nauem immobilem cerneret, illa relicta, quam in suam potestatem omnino redactam esse minimè dubitabat, triremem ut nauibus suis circumueniret, accelerauit. At qui erant in triremi, cum se saucios, & labore nimio fractos & debilitatos viderent, neque posse hostibus repugnare cogitarent, imprudente Sousa, funem, quo triremis erat nauis prætoris alligata, præcidunt. Quo facto triremis tanta vi æstus abrepta fuit, ut quamuis Sousa magnis vocibus inhibere iussisset, nihil omnino proficeret. Peruenit tandem ad locum, in quo Petrus Barretus, & Odoardus Melius, & Iacobus Petreius, & alij nauarchi consistebant. Qui omnes cum maximè cuperent cum Laurentio societatem discriminis inire, æstus vehementia prohibiti, se cum dolore summo continebant. Fuit Laurentius à suis admonitus, ut in paronem, ad eam rem paratum, summa celeritate præditum desiliret, ut posset ad suos confugere. Quo consilio grauer offendus, acriter illis, qui consilium illud dabant, minatus est. Nec enim sibi decorum fore dixit, id periculum deuolare, in quo commilitones suos desereret. Se non mortem, sed dedecus extimescere. Præterea confidere, tandiu se posse cum illo præsidio, quod sibi fuerat reliquum, nauem tutari, dum æstus reciprocatione possent rursus reliquæ naues ad opem ferendam accedere. Erant tunc in nauis septuaginta homines vulnerati, & triginta tantum sani. Ex omnibus tres instiuxit acies, vnam attribuit Emmanueli Pazagnæ, qua fores defenderet, alteram Francisco Nalæcio, cui præcepit, ut proræ castellum tueretur: ipse tertiam sibi reseruauit, ut præsidio, quo posset, puppim firmaret. Hostes cum cernerent, quam acri animo nostri se ad resistendum pararent, cum hominibus fortibus & animosis, & in vltimum discrimen adductis, in quo etiam ignauissimus quisque desperatione ductus, hostes sæpenu-
merò signis insolitæ virtutis exterreret, congregari noluerunt. Eminus tantum rem gerebant: crebris tormen-

*Laurentij
magnanimitas.*

torum

torum ictibus omnia personabant : fumi caligo densissima aspectum omnibus adimebat. Nostri tormentis similiter in hostes globos frequentes iaciebāt. Laurentius hortator & spectator aderat, & omnibus rebus occurrebat, optimique Imperatoris officioungebatur. Tandem cum femur illius pilæ ictu dilaceratum fuisset, se in cathedra ad navis malum collocari præcepit, & inde suis animo maximo imperabat, eosque ut virtutem factis egregijs ostenderent, hortabatur. Hæc maximis vocibus admonentem alia pila in pectus illius emissa interemit. Navis erat iam maxima ex parte armamenti nudata, atque multis in locis dissoluta, & aquis oppleta. Hostes igitur vndique confluunt, ut in eam insiliant. Tertamen fuere ab ijs, qui erant in naui, acerrima contentione repulsi. Tandem cum nostros vires deficerent, hostes fidenter ingressi, cædem magnam ediderunt. Nostri, ut in ultimo illo casu non inultu caderent, fortissimè dimicabant. Id cum Melichiazus animaduerneret, indignum facinus esse putavit, homines adeo fortes interne. Viginti tantum, nā reliqui omnes occiderant, humanitate illius conseruati sunt. Mortui sunt in naui prætoris octoginta viri: in alijs autem ad septuaginta, inter quos multi fuere & nobilitate & factis insignes. Duces reliqui, qui æstu prohibiti fuerant, ne opem afferre Laurentio possent, cum animaduernerent nauem esse captam atque depressam, ulterius contendere sine fructu noluerunt. Itaque passis velis in altum proeecti, Cananorem petierunt, & inde Petrum Gnariam Cochimum mittunt, qui Almeida acerbum filij casum nunciaret. Attulit is nuncius Lusitanis omnib. insignem mœsitiam, cum multis lacrymis atque luctu coniunctis. Erat enim Laurentius Almeida non solum egregie fortis, sed humanitate singulari aduersus, quæ quidem omnes ad sui amorē vehementer alliciebat. Quoniam se omnigenate patrem in nauem ductum. Itaque omnibus cum illo vixerant, nunc sic de deum. Quod et Cochimæsis eo casu percussus, ad Almeida continuò venit, ut illum

Laurentij Almeida mors.

Lusitanorum fortitudo et cædes cruenta.

Cæsum numerus.

Lusitanorum de Laurentio luctus.

o

illum à mœstitia, quoad posset, & doloris societate, & verbis amantissimis auocaret. Almeida tamen cū multis signis antea varijs in locis, quanto animi robore se-
 ptus esset, ostendisset, tum eo die eam virtutem maxi-
 mē declarauit. Cū enim vnicum filiū, virtute & mo-
 ribus excellentem amisisset, ita dolorē vultu compres-
 sit, vt illum nullius solatio iudigere cuncti perspicerēt.
 Quin ipse reliquos, nē lugerent, admonebat. Se nanq; non diuturnam vitā filio, sed virtutem insignē à Deo precatum fuisse. Humanæ namque vitæ spacium esse breuissimum, virtutis autem præmium sempiternum. Omnia, quæ accidissent, ad consilium diuinū referebat, Deoque gratias agebat, quòd iuuenem illum honestissima morte ornare voluisset. Confidere porro, vt illum etiam opib. illis, quæ nunquam essent interituræ, muneraret. Ad hæc autem adiungebat, Qui filiū meum carum habebat, non lacrymis, sed virtute amorem ostendat. illius enim cædē vleisci statuo. Qui mihi alacrius in hoc opere perficiendo opem tulerit, eum existimabo maiore charitate f. lio meo deuinctū fuisse. Hæc & alia eiusmodi dicendo, quòd maiorem sui admirationē commouebat, plures lacrymas circumstantib; excitabat. Quòd enim altior & constantior illius animus apparebat, eò minus dignus ea calamitate videbatur. Dum hæc in India fiunt, Rex Emmanuel rerum
 Africanarum curam minimē deponebat. Azamora
 est Mauritaniæ ciuitas, in ea parte sita, quæ Oceano At-
 lantico cōtinetur, quemadmodum de Sasinio dictum
 est: a qua ciuitate abest passuum 80. millia Septentrio-
 nes versus. Ingens autem fluuius, quem Afamam esse
 quidam opinantur, eam præterfluit. Hanc vibem Em-
 man expugnare cupiebat. Vt autem hoc fore facillimū
 in animum induceret, effecit Mauri cuiusdā Principis
 aduentus. Erat autem illi nomen Zeiamus, & regnum
 incertate, quā Mequineziā appellat, in mediterranea
 regione sitam, non procul Fessa distantem, posside-
 rat, & multis finitimis vrbib. atq; pagis imperabat. Erat
 autem is frater patruelis Mahumetis, qui Fessense re-
 gnum

*Almeida
fortitudo
insignis.*

*RES A.
FRICA.
NAE.*

*Azamora
ciuitas.*

Afama fl.

*Bellum A.
Zamorēse.*

*Mequine-
zia ciuitas.*

*Nazzari-
us Fessæ
Rex.* gnum imperio tenuerat, sororemq; illius vxorem du-
xerat. Nazzarius Regis Mahumetis frater, Fessæ Rex
ea fide, quam gens illa colit, fœdus & sanguinis com-
munionem, & connubij affinitatē firmatum conserua-
uit. Illum nanq; regno expulit. Is dignitate & opibus
spoliatus, Azamoram contendit. Existimauit enim
fore, eò quòd esset ciuibus illius ciuitatis carus, vt ei ci-
uitatis imperium traderetur. Id ciues tunc facere no-

*Zeiamus
Azamorē-
sis Rex* lucrunt. Ea igitur spe depulsus Zeiamus, ad Regē Em-
manuelem se contulit, ei que fidem dedit, se perpetuò
in illius potestate futurum, atque perfecturum, vt non
*Emmanue-
lis opem
implorat.* Azamoram solum, sed quamplurimas alias ciuitates
expugnaret. mediocri classe maximum bellum profligi
posse. Se namque multos in ea ciuitate cognatio-
nibus, & affinitatibus, & clientelis implicatos habere,
quos omnes confidebat futurum, vt ciuitatem libenti-
ssimè proderent. Esse namque tyrannide, qua preme-
bantur, offensos: & fama clementiæ, qua Emmanuel
sibi quamplurimas nationes alliciebat, inuitari, vt se
in illius fidem & patrocinium conferrent. Id Emma-
nuel, quòd author rex esset, & indignè iniuria vexatus,
& iusto odio commotus, & quia ipsi authori mentiri
minimè expedire videretur, & quòd caput est, quòd
natura facillime ea, quæ valdè fieri cupimus, facta cre-
dimus, Mauro fidē adhibuit. Itaque classem non valdè
magnam festinanter instruendam curauit, ei que Ioan-

*Io. Mene-
sius ad bellū
Azamorē
se profe-
ctio.* nem Menesiu præfecit. Qui soluit Olyssipponē XXVI.
die mensis Iulij, anno. M. D. Viiij. Exercitus erat qua-
dringentorum equitum, peditum verò supra duo mil-
lia. Ad ostium fluminis tandem naues appulit. Nocte
æstu secundo per fluuium inuectus, ad mœnia Azamo-
ræ classem constituit, & urbem oppugnare cœpit. Ci-
ues acri animo resistebāt, & faces, & tela, & pilas ingen-
tes iaciebant, & rates pice oblitæ & incensæ in Lusita-

*Azamora
oppugna-
tio.* nam classem machinis detorquebant, vt eam inflam-
marent. Multi præterea ex vîbe egressi circūcursabant,
*Zeiami
perfidia.* & nostros, ne copias in terriā exponerent, enixè cōten-
debant. Menesius Zeiami opē expectabat, qui iā è Lu-
sitania

sitania Azamoram redierat. At is, vt est hominū inge-
 nium variū & commutabile, fidemque minimē colēs,
 principio quidem se venditare, & spem auxilij polli-
 ceri, varijsq; modis Menesium ludificari. Deinde aper-
 tē nostris exitum machinari. Iam enim illi cum ciui-
 bus benē cōueniebat, & sedecim millia hominum sub
 signis habebat, cum quibus in campo secundum flu-
 minis ripas concursabat, & quemadmodum perniciē
 nostris quā maximā posset inferre, rationem inibat.
 Intra ciuitatem erant octo millia hominum in præsi-
 dijs, vt à mœnib. Lusitanorū impetum propulsarent.
 Nihilominus tamen Menesius cum copijs omnibus *Maurorum*
 egressus, castra fecit. Mauri, cum essent loci valdē infi- *in Lusita-*
 dijs opportuni, tribus in locis syluestribus inter littus *nos infi-*
 atque mœnia in diadas collocârūt. Deinde cum reliquis *dia.*
 copijs è mœnib. egressi nostris obuiam progressi sunt. *Lusitano-*
 Menesius certamen minimē detrestit. Triplicem *rum acies.*
 autem aciem instruxit: primam, quæ centum equites
 continebat, Tentugalenſi Dynastæ attribuit: secundæ,
 in qua erant equites centum & quinquaginta, Ioan-
 nem Mascaregnam præfecit. Tertiam sibi reseruauit,
 in qua erant equites ducenti & quinquaginta, & pedi-
 tum etiā phalanx, quā equites vtrinq; dispositi firma-
 bant. Hoc ordine in hostes inuasit: qui valida impres- *Prælium*
 sione pulsi, se multò celerius, quam fuerat statutum, *terrestre.*
 in oppidum receperunt. Consiliū enim fuerat, vt pau-
 latim cederent, vsque eo, dum Menesius in insidias in-
 cideret, & ita copijs vndiq; circundatus cum omni ex-
 exercitu cōcideretur. Oppidani, nè nostri hostium tergis
 inhærentes, in oppidum penetrarent, fores occluserunt.
 Cū igitur Mauri se exclusos animaduernerēt, ea de-
 speratione confirmati, restitère. Præliumque fuit ma-
 gna vtrinq; cōtentione redintegratum. At qui erāt in
 insidijs, repentē prosiliūt, & magno impetu in nostros
 inuehuntur. Tentugalenſis Dynasta, & Ioannes Mas-
 caregnas, Menesij iussu in subsidijs post terga relictī,
 corū impetum, qui in insidijs fuerant, acri animo sus-
 tinebant. Zejamtis cum manu valida, vt suis opē affer-

ret, acceleravit. Equites è pagis etiam, vt Lusitanos circumuenirent, atque internecione delerent, influebant.

Lusitani Menesius hæc omnia circumspectans retrocessit, tanto
cedunt, or ordine atque disciplina, vt neque trepidatio vlla, neq;
dimibus ser tumultus existeret. Qui erant in subsidijs, postquam re-
natis. ceptui signum datum est, eos, qui ex insidijs impetum

Cæsarum
numerus.

dederant, perruperunt: & Menesius, qui extremū tunc agmen ducebat, illos, qui ex oppido nimis acriter instabant, singulari virtute repellebat. Sic autem se primum in castra, deinde in classem recepit. Sedecim equites in hoc prælio ceciderunt, in quorum numero fuere quidam viri & nobilitate & factis illustres. Ex

Ioānis Ro & trecenti & sexaginta quinq; Ioannes Rodericus Sa-
dericiperi la Menesius equo interfecto cecidit, & ab hostib. circū-
culum. uentus, parum abfuit, quin occideretur. Duo tamē viri

Soluta A-
zamora
obsidio.

fortissimi, quorū vnus fuit Ioannes Homo, qui iam ex India reuersus in Portugalliam fuerat, alter Iacobus Fernandus Faria, cum è media cede, hostibus partim cæsis, partim dispulsis, eripuerunt. Is equum Ducis, qui illius equum transfixerat, tunc Fariæ manu perempti, nactus, periculum euasit. At Menesius cū animo Zeiami perfidiam & fraudes reputaret, & munitiones atque præsidia ciuitatis animaduerneret, intelligeretq; fieri non posse, vt cum ea classe oppidum tantis præsidijs munitum expugnaret, minimē terendum in obsidione tempus existimauit. Anchoris igitur solutis vela fieri iubet. Verū cū estus essent propter lunę decrescentis rationem languidiores, ita, vt flumen naues aluco sustinere non posset, & nauæ etiam trepidè oras soluerent, & anchoras vellerent, factum est, vt aliquot nauigia vadis allisa mergerentur, & hostes vnā nauem longam in sicco destitutam circumsisterent, & triginta remiges occiderent: qui tamen antequam caderent, duodeciginti ex hostibus interemerūt, nauis autem fuit ab hostibus incensa. Menesius verò educta in altum classe, in fretum Gaditanum, cursum tenuit.

Quod non humano consilio, sed diuino motu & instinctu

finctu factum fuisse, postea à multis sapientissimè indicatum fuit. Quin etiam Zeiami fraus, & Regis Emmanuelis in illa classe comparanda celeritas, & Azamoræ alieno tempore, & paruis copijs oppugnandæ parùm sapiens cogitatio, non absque cælestis numinis prouidentia, quæ Emmanuelis reb. fauebat, suscepta fuisse videbatur. Si enim illa omnia sic nō euenissent, maxima à nostris clades accepta cū maximo dedecore fuisset, antè quàm quisquam auxilium rebus in ultimum discrimen adductis afferre posset. Menesius ex Azamoræ finibus egressus, in freto Gaditano naues aliquot hostiles cepit, & Ioannem Rodericum Salā Menesium regis Emmanuelis iussu, in oppido, quod Alcastarem appellant, quod Lusitano etiam præsidio tenebatur, Ducem & Præfectum constituit. Dum autem hæc gerebat, rumore dissipatum fuit, Fessensem Regem, vt Arzila obsideret, cum maximis copijs aduētare. Fuerat autem exercitus illius tanta dissimulatione coactus, vt nemo id futurum conijcere posset, antè, quàm acies explicatas, & maximis munitionibus & bellicis instumētis armatas aspiceret. Habebat autem sub signis equitum 20. millia, peditū verò millia centū atque viginti. Arzilæ præerat Vascus Coutignus Dynasta Boibensis. Cum verò Fessensis rex mœnibus appropinquaret, Coutignus aliquot Mauros ex insidijs capiendos curauit, vt ex illis intelligeret, an ipse Rex adesset. Quo facto competit & Regis ipsius animum, & exercitus magnitudinem, & reliqua omnia, de quibus se fieri certiore conueniebat. Itaque literas confestim ad Odoardum Menesium, qui Tingitanæ ciuitatis præfectus erat, & ad Ioānem Menesium, qui oras illas cum classe peragrabat, dedit, quibus significauit, quantum periculum immineret. xix. diē mensis Octob. Anno à Christo nato. M. D. VIII. Rex Fessensis exercitum ad vibem admouit. Sequenti die tormentis muros quater, propugnatores densis sagittis obruere, testudinibus, & scalas admouere, muros excindere parat. Erant tunc in oppidi præsidio 4co. tantum.

Bellū Arzilense.

Fessensis exercitus.

Arzile obsidio.

Oppugnatio.

Lusitano. rñ præsidium.

viri, qui hostium impetum fortissimè, vt poterant, repellabant. Fuit oppugnatio ea die ad noctem continuata. Sequenti die nostri oppidum circumfessum, stationes munitas, aggeres excitatos, tormenta disposita, acies instructas aspiciunt. Ad hæc, ne nauibus in vibem aditus esse posset, hostis stationes crebias in littore muniunt, & vineas excitauit, & dolia, quæ tormentis opponeret, tellure & arena compleuit, tormentaque ordine collocauit, quibus nostros, si auxilium afferre vellent, propelleret. Multi præterea scorpionibus, & balistis, & fistulis ferreis, vt stantes in muro configerent, collimabant: & cum primum aliquod caput aut quoduis aliud membrum eminebat, in id tela conijciebant, ita vt nemo auderet in muro consistere. Ad hæc, testudinibus admotis muros suffodere incipiunt, tanta celeritate, vt cum fessis integri succederent, & opus nõ esset momento temporis intermissum, eadem die magna pars ipsius muri corrueret. Per eam partem hostes inuenerunt. At Coutignus cum equitibus quinquaginta in eos inuectus, eorum impetum sustinebat. Sed cum sagitta brachium illius transfixum fuisset, in arcem se contulit, Georgiumque Barretum generum suum interim reliquit, qui hostes, quandiu ipse curaretur, insita virtute reprimeret. Sed cum ij, qui cum hostibus præliabantur, eorum multitudine obruerentur, & Ducem abcessisse cognoscerent, in arcem confugiunt. Erat valdè miserabilis mulierum plangor & eiulatus, & militum trepidatio, & eorum omnium perturbatio, cum nemini in tanta & tam repentina calamitate consilium & ratio aut consistendi, aut fugiendi, aut fortiter & animosè moriendi consisteret. Hostes omnes, in quos impetum ferebant, crudelissimè necabāt, & pueros infantes ad saxa atque rupes alludebant, multaque facinora summæ cuiusdam immanitatis in senes, & pueros, & virgines sine vilo vel ætatis, vel sexus discrimine faciebant. Cum omnes vndique in arcem concurrerent, & alij alios in introitu præpediret, clamores in celum editi, & que-

Arzilacapiur.

Lusitanorum fuga.

Hostium in leui. Hostium vitas.

rimo-

rimoniæ eorum, qui ingredi nequibant, & mulierum
 vociferationes, quæ paruos filios complexæ, non sibi,
 sed liberis misericordiam cum multis lachrymis im-
 plorabant, eos, qui arce tenebantur, exanimabant. Cu-
 piebant enim miseris opitulari, sed nullo modo pote-
 rant. Tandem cum hostes magna vi fugientes in seque-
 rentur, & arcem ingredi contenderent, maximo cum
 labore fores oclusæ sunt, & multi in hostium potesta-
 te relictæ: à quibus crudelem in modum interfecti fue-
 runt. Tunc hostes ad prædam conuersi, urbem diri-
 piunt. Huius cladis nuncius fuit Menesio confestim
 allatus, qui iam Arzilam properabat, & naues alias &
 Duces asciauerat. Vbi verò ad portum peruenit, ingredi
 statim voluit: sed fuit salo & tempestate prohibitus.
 Est enim portus ille, maximè cum ventus increbrescit,
 valdè propter breuia periculosus & infestus. Hærebat
 præterea, cum nesciret, an arx esset iam ab hostibus ca-
 pta. Si enim in hostium potestate fuisset, intelligebat,
 inconsideratissimæ temeritatis esse, in terram ingredi,
 vt parua illa manu cõstipatus, cum maxima hostium
 multitudine sine vllò fructu dimicaret. Tribus ita die-
 bus in anchoris constitit, cum in tali casu, quid opti-
 mum factu esset, explicare non posset. Duos deinde ho-
 mines è suis familiaribus, quibus plurimum confide-
 bat, in scapha egregiè instructa, quæ remis plurimum
 valebat, per fluctus illos immitit, qui ad arcem, ea nã-
 que mari imminebat, accederent. Illi non modò per
 fluctus atque salum maximo cum vitæ discrimine, ve-
 rùm per medias flammæ, & densas pilas, in eos vndiq;
 ex propinquis stationibus emissas, inuehuntur, & arcem
 inuitissimis hostibus appropinquât. Id ubi qui erant in
 arce, conspexerunt, è fenestra vexilla regia cum regijs
 insignibus ostenderunt, & voce maxima Portugaliæ
 nomine sæpè repetito conclamârunt. Mulieres paruos
 filios, quos vlnis gestabant, in eorum aspectu propone-
 bant, vt eos, qui foris erant, ad misericordiam in extre-
 mo rerum discrimine tribuendâ vehementius incita-
 rent. Contignus præterea cū literis cera circūlitis ho-
 mines

*Io. Mene-
 sio substi-
 dium
 Arzile se-
 rò missum*

*Rara duo-
 rum Mene-
 sio familia-
 rium vir-
 tus.*

mines notādi peritissimos ad Menesium misit, ex quibus posset intelligere, quanto in periculo versaretur. Illum præterea admonebat, quo ordine rectius posset in arcem præsidia & commeatum, cuius penuria valde laborabant, inferre. Menesius in humiliores naues, quæ in vadoso portu tutius consistere possent, milites imponit, & per præconem omnibus, qui erant criminibus alligati, propter quæ secundum leges erant vel morte, vel exilio multandi, veniam & impunitatem, si postmodum in litus egressi rem strenuè gererent, pollicetur. Primo deinde, qui in terra vestigiū posuisset, quingentos numos aureos in virtutis & audaciæ præmium proponit. His ita constitutis, postmodum æstu sequutus, naues remis agi & incitari præcepit. Courignus, qui ex arce hæc conspiciebat, ut erat inter eum & Menesium constitutum, equites triginta equis insidentes, & reliquos præterea equites, quorum virtuti multū fidebat, pedibus ex arce per posticum egredi iussit, ut nostris in egressu opem afferrent. Id erat signum, quo Menesius admonitus, copias erat in terrā expositurus. Itaque primum tormētis omnibus ignem adiouere, & pilas in hostes emittere præcepit: quo facto hostes ingenti fremitu & strepitu, & multorum exitio vehementer exterriti, litus deserunt. At ex nostris quantum quisque potest enititur, ut primus in terram desiliat. Aliū enim aut præmium, aliū impunitas proposita, multò plures expectatum decus ad periculū adeundum inuitabat. Primus tamen qui in terram egressus est, Tristanus Menesius fuit, qui scapha Ioannis Roderici Salæ Menesij vehabatur. quā Ioannes Rodericus, & Henricus Menesius secuti sunt. Post illos Ioannes Homo scapha similiter inuectus, in terram descendit. Ex primarijs autem Ducibus, qui primus terram attigit, fuit Ioannes Mascharegnas, equitum leuis armaturæ Magister. Hic cum iam litus esset a Christianis occupatum, hostes accurrunt, & in prælium iuunt, quod magna utrinque contentione commissum fuit. Multi ceciderunt, plures tamen vulnerati sunt, donec tandem cessare. Nostris stationem,

quæ

*Prælium
terrestre.*

quæ proxima erat, oppugnarunt. Qui ex arce fuerant *Subsidium*
 egressi, strenuam operam in eo prælio nauarunt. Sex tor- *Arce im-*
 menta, quæ erant in statione collocata, in arcem impor- *missum.*
 tata sunt, & ducenti milites cum tormentario puluere,
 & telorum & armorum vi, & comæatu, bellicisq; mu-
 nitionib. immixti. Hos Ioannes Mascaregnas agebat.
 Hoc subsidio animi eorum, qui obsidione premeban-
 tur, mirifice confirmati sunt ad obsidionem tolerandam.
 Erant enim, cum casus ille præter expectatione accidisset,
 ab omnib. rebus imparati, quæ sunt ad obsidionem
 ferendam necessariae. Et homines erant fame, siti, la-
 bore, peruigilio confecti, multique vulneribus impe-
 diti, usque adeo, ut vix esset quisquam, qui telum vibra-
 re posset. Dynasta Tentugalensis in ipso litore fuit ictu *Tentugalē-*
 gladii plumbeæ grauius admodum sauciatus, ita, ut *sis vulne-*
 cogeretur Tingim, unde conscenderat, reuerti. In præ- *ratus.*
 lio cecidit Emmanuel Goutignus, & Ioannes Pimen-
 ra, & alij præterea viri fortes, quorum eo die virtus spe-
 ctata valde fuerat. Menesius Regem Emmanuelē per *Menesij*
 literas admonuerat, ut subsidia summa celeritate com- *ad diuer-*
 pararet. In Beticam præterea nuncios miserat, per quos *sos littera.*
 auxilium postularet. Petrus autem Nauarius, qui tunc
 magnum in rebus bellicis nomen obtinebat, classem
 Regis Fernandi, cuius ipse præfectus erat, ad Calpem
 in Guebaltausensi portu collocaret. Ab eo etiam Me-
 nesius opem obnixè contenderat. Omnes certatim ad
 auxilium afferendum se comparabant. Arx interim
 summis viribus oppugnabatur, neq; dabatur aliquod
 obsessis laxamentum. Qui primus e Bætica tulit auxi- *Subsidium à*
 lium, fuit nobilis quidam vir, cuius nomen scriptum mi- *Betita*
 nimè repetio, qui tunc in Xarissio ius nomine Regis *missum.*
 administrabat. Is nauem milibus & armis, & comæa-
 tu omnibus, rebus ad bellum necessariis, incredibili
 celeritate comparatam adduxit. Et cum hostes excita-
 tis aggeribus ita muniti essent, ut ex tormentis, quæ erant
 in arce constituta, nullum detrimentum acciperent, is
 oram maritimam præteruectus, in eo loco consistebat, *Stratage-*
 unde castra hostium imminuta conspiceret. Inde tor- *ma,*
 mentis,

mentis quamplurimos necabat , magnumq; tumultū in regijs castris faciebat , & cum illi tormenta in eum conuertebant, tanta se inde celeritate proripiebat, vt omnes hostium conatus, qui nauem illius deprimere cupiebant, inanes redderet. In illos iursus securos incitabatur, tantumq; damnum his artib. hostibus inuexit,

*Subsidium
Petri Nauarri.*

vt cogeretur Rex castra mutare. Petrus autem Nauarrus, vt erat vir in rebus gerendis acer, auxilium afferre minimè distulit. Ducebat autem sub signis ter mille et quingentos milites. De belli autē gerendi ratione cum Menesio deliberat. Vtriq; visum est, Regis Fessienfis castra quam primum adorni : quod in sequentem diem distulere. Rex vbi conspexit auxiliū obsellis aduenisse, non de obsidione diutius cogitandum existimauit. Itaque oppidum incēdere iussit. Erat in illius castris vir quidam valdè nobilis , quam Menesius pugnando ceperat , & captiuum humanitate singulari tractauerat: qui postquam redemptus fuit, multa de Menesij virtute & benignitate commemorare solebat. Is a Menesio per nuncium postulauit, vt sibi faceret illum salutandi potestatem. Ea impetrata, ad Menesium viginti equibus stipatus rectā contendit. Ibi cū multis sermo vltro citroque habitus amanter esset , tandē Maurus inquit: Magnū profectò cumulum tuis summis laudibus addidisti , cū tali tempore huic vrbi contra regem potentissimum auxilium attulisti. Maximo præterea beneficio Arzilam tibi deuinxisti. nisi enim tu adfuisses, arx profectò à nostris iam præsidijs teneretur. Sed tam præclarum facinus nullo modo, nisi à præclara illa virtute, quæ in te semper eluxit, confici potuisset. Ad hæc Menesius. Quod aliquid lucis huic vrbi in rebus aduersis attulerim, pertenuis mea laus rē benè cōsiderantib. esse videbitur. Hoc. n. non tam mihi, quā regi præstantissimo , & cuius disciplina homines multò me meliores prodire solent, adscribendū arbitror. Vester rex est, qui gloriari meritò debet , quòd urbem Regis Emmanuelis non solū aggressus sit (quod ipsum erat in laude non mediocri ponendū) sed eam armis occuparit.

*Oppidum
incensum.*

*Menesij cū
quodam
Mauro col
loquium.*

Itaque

Itaq; quòd muros disturbârit, quòd urbē ceperit, quòd arcem oppugnet, id laude sempiterna dignum cenſeo: quòd vero faces in ædes priuatas iniecerit, & ædificia inſua muros inflammare inſtituerit, id neq; regiū, neque decorum exiſtimo. Bellum adhuc integrum eſt. Si victoriā ſibi proponit, cur tam malè rebus ſuis conſulit, vt urbem, qua ſe breui potiturum confidit, flammis abſumat? Si victoriā deſperat, cur doloris ſui pœnas à rectis expetit? Nam ideò tantum exercitum comparauit, vt bellum parietibus atque tignis inferret? Nō, inquit Maurus, regis noſtri humilis atq; demiffus animus eſt, ſed excelfus atq; planè regius. Nec vt domos euerteret, ſed vt bellum contra Regem virtutis gloria præcellentem gereret, exercitum coegit. Si non fuerit aſſequutus, quod optabat, nemo poterit illum meritò vituperare. Principis enim officium, qui ad regiā laudem aſpirat, eſt, magna & ardua moliri. Victoria verò non in hominum virtute, ſed in Dei conſilio & mode ratione conſiſtit. Quod verò ad ignem attinet, confirmare tibi planè poſſum, eum imprudente Rege coniectum fuiſſe. Itaq; cū primū illū conuenero, & ei rem aperuero, dabit operam, vt ignis conſeſtim extinguat. Maurus continuò diſceſſit: & iuſſu regis incendiū fuit maxima hoſtium induſtria reſtinctum. Multi ſuſpicati ſunt, in eo Mauri comitatu ipſum Regem fuiſſe. Menefium namq; videre maximo opere cupiebat. Nomen namq; illius apud Saracenos ipſos erat cū admiratione celebratum. Rex tamen cum cerneret arcē

*Arcis Arxi
lenſis obſi-
dio ſoluta
& quare.*

iam firmo ſatis præſidio munitā expugnari difficillimè poſſe, & auxilia vndique illius tuendæ gratia conuenire, & claſſem è Luſitania intra paucos dies adſuturam, & arcem, propter Hiſpaniæ vicinitatem, eius conditionis eſſe, vt ſi primo impetu minimè caperetur, eſſet valdè periculoſum multis diebus in illius obſidione commorari: noluit diutius in eo certamine tepus abſq; vilo fructu cōſumere. Nocte igitur illa obſidionem ſoluit, & Alcaſſarē Quibirium verſus iter inſtituit. Sequenti die Menefius ſignis explicatus cum o-

muni-

RES EV-
ROPEAE.

Emmanuel
in rebus
gerendis
summa ce-
leritas.

in nobis copijs urbē ingressus est : cui Coutignus & il-
lius vxor, & omnes ciues, qui erāt in arce, illi obuiam
cum ingenti lætitia prodire, atq; tanquā parenti, qui
omnibus vitam dederat, gratias egere. Emmanuel in-
terim cum primum nuncium de aduentu Regis Fes-
sens accepit, erat Eboræ. Quo audito, nullam moram
interponendam existimauit, quin ipse per se oppido
subueniret. Itaq; literas eadē die ad omnes Portugaliz
urbes, & ad viros Principes, & vniuersam deniq; nobi-
litem dedit, & omnes literis euocauit, & quæ potuit
subsidia, continuò in Algarbiense regnum misit, vt in-
dē quamprimū possent, in Africā transmitterent. Post
quatuor aut dies, ex literis alijs Menesij intellexit, ciui-
tatem esse captam, et arcem obsessam, & in summas an-
gustias adductam. Hoc cū accepisset, equum sibi perni-
tate mira præditum insterni præcepit, tantaq; celeri-
tate iter in Algarbium suscepit, vt septem tantum aut
octo ad summum comitibus circumseptus, in viam in-
grederetur. Dies verò atq; noctes iter ita continuabat,
vt vix vllum tempus reficiendi corporis gratia sibi su-
mendum existimaret. Cernebat enim, momento tem-
poris maximas in alterutrā partē inclinationes fieri,
& ideo periculosum nimis esse in rebus bellicis, occa-
sionem vllam rei benè gerendæ prætermittete. Ela-
psam namq; temporis opportunitatem reuocari non
posse. Timidi & ignaui hominis esse, præteritam facul-
tatem frustra lamentari : fortis autem & industrij, ni-
hil, quo res in tempore fieri commodè posset, elabi
permittere. Præterea summum esse Regis flagitium,
in rebus afflictis suos ope sua præsentī destituere, eos
præsertim, qui Regis ipsius gratia erant in extremum
discrimen salutis inducti. His cogitationibus stimula-
tus, tantam in via celeritatem suscepit, vt in monti-
bus, qui Algarbium à reliqua Lusitania distinguunt,
equus, in quo insidebat, ex nimio labore concideret, &
repente moreretur. Ibi verò fuit illi nuncius allatus de
auxilijs, quæ Arzilam conuenerant, & de præsidijs
atque munitionibus, quæ in arcem hostibus frustra
pugna-

pugnantibus inductæ fuerant. Ipse tamen nihil de alacritate suscepta remisit. Verebatur enim, ne cuniculis crebris, qui in arcem, ut audierat, agebantur, arx ipsa *Balsam. forte Tami- ra.* corrueret, nisi fuisset maturè subuentum. Peruenit tandem Balsam, si ea est ciuitas, quæ hodie ab incolis Tauraira nominatur. Hoc autem Regis studium rei gerendæ flagrantissimum, & hæc incredibilis alacritas & diligentia tanto studio Portugalenses inflammauit, ut vndique cerratim equites & pedites concurrerent. Sic factum est, postquam Balsam peruenit, ut intra dies *Nouus A- fricani belli appa- ruit.* quinque, supra viginti millia mi i. u. in eam ciuitatem confluerent. Importata præterea sunt Olyssipone tormenta, & commeatus, & munitiones, & naues quamplurimæ, ut ille iusserat, adductæ, quæ ut celerimè rebus omnibus instruerentur, summa vigilantia contende-
 bat. Cum autem conscendere vellet, literæ sunt allatæ, quibus continebatur, obsidionem esse solutam, & regem desperatione fractum, exercitum dimisisse. Ipse nihilominus transmittere statuebat. Sed consilio eo-
Beati Africani ad Emmanuelem oratione dissuasoria.
 rum, qui nomine prudentiæ insignes esse videbantur, fuit ab ea sententia deductus. Si obsidionem, inquit, soluere vis, ea iam soluta est: si Africam subicere paras, nondum hic eas copias habes, quibus id aggredi possis. Non decet tantum Regem id suscipere, quod vel minimè necessarium est, vel exequi cum dignitate non possit. Transmissio in Africam tunc laudabilis erit & prædicanda, cum id, cuius causa transieris, efficere cum gloria magna poteris. Aliter enim non decus, sed ignominiam tibi comparabis. Nunc verò hoc tuorum decus, quo rex Africæ potentissimus illis cecidit, est ad tuum nomen atque decus merito referendum. Quanta namque opinio excitanda iure de tua virtute sit, ex eo conici potest, quod per tuos rex Fessensis pulsus cum ignominia est, & obsidum magna cum tua gloria liberati. Hoc igitur nomen tibi opera tuorum partum deformabis, si aliquid, in quo hominum opinioni non respondeas, gesseris. Hoc autem à te non expectari debet, si in Africam signa intuleris, ut cum Mauris signis
 col-

*Diffuasorū
belli Afri
canici re-
prehensio,
& regis
instituti
commen-
datio.*

collatis vno aut altero prælio cōfligas, sed vt vniuersā Mauritaniā sub ditionē & imperiū subiūgas. Si igitur hominū expectationi minimè satisfeceris, gloriam tuā nonnulla labe dedecoris inquinabis. At nūc eas copias nō habes, quibus tantū facinus aggrediare, postquam redieris, & opes omnes, quæ ad eā rem gerendā necessariæ fuerint, paraueris, tum demū licebit tibi in Africā cum dignitate transire. Aliter enim consiliū temerarium existimabitur, & offensio, si aliquid secus, quam oportet, acciderit, haud mediocrē nomini tuo maculam dedecoris inuret. Eiusmodi cōsilijs hominū non valdē laudis militaris studio flagrantium, ab ea mente destitit, in qua si tunc perstitisset, maximū sibi decus comparasset. Erat enim tūc mirifica facultas oblata. Nam in Mauris neq; fidei religio, nec in Reges vlla pietas, nec pudor vllus vigeat, qui eos valdē a dedecore & flagitio deterreret. Armis aut pars eorū maxima carebat. Erant præterea reguli permulti acerbo inter se odio dissidentes. Qui plus armis poterant, humiliores iniurijs quā plurimis opprimebāt: iniuria vexati, insidias in potentiores cōparabant. Ad hæc accedebat, q̄ gens nouitatis appetens, quā primū occasionem sibi dari incōstantiæ suæ atq; perfidiæ demonstrandæ conspiceret, nō erat dubium, quin eā cōstitim arriperet, minimoque pretio corrupta, facillime Principes & patriam pderet: Regio verò ad alendum exercitū, omnē cōmeatum abunde suppeditaret. Est enim valdē fertilis, & homines pecuniæ cupidi, libenter vndiquē cū annona & vario ciborum genere conuenirent, quamuis regiōne vastari & exuri cernerēt. Si verò clementer & moderatē nostros vti victoria conspexissent, dubiū certē nō erat, quin illa benignitatis species eos facillimē ad studium Emmanuelis alliceret. Itaque omnia, quod ad hostes attinet, erant in eo statu, quem Emmanuel optare debuisset. Contra verò in Portugalensibus summa fides, insignis in regem caritas, acerrimum bellandi studium, & incredibilis bellicis in rebus audacia. Adde, quod tunc temporis erant tanto animorum ardore at-

que

que impetu concitati, vt omnes fermè viri nobiles suis sumptibus vellent pro parte sua operam & industriam in tam præclara contentione consumere. Quod si Regis omnibus carissimi festinatio, qua tanto studio & alacritate in extremam Lusitanæ partem se contulit, vt suis opera afferret, tanto studio Portugaliæ vniuersam concitauit, vt intra paucos dies tot hominum milia ad eum se tanta alacritate conferret: quid futurum fuisset, si is tunc in Asiicam cum eo exercitu traiecisset? Deinde facilis & expedita ex Hispania Bætica in Africam transmissio, dubium nō est, quin maximam ex ea regione multitudinem ad auxilium ferendum concitaret. Cum verò in bello administrando omnia rerum opportunitas & occasio gubernet, nullaue præstantior occasio dari possit ea, quæ militum ardore & hostium metu continetur, iudicari meritò potest, omnia tunc Emmanueli feliciter euentura fuisse, si tanto suorum ardore contra hostes infelici euentu perterritos vt voluisset. Postremò, quod caput est, optimi Regis pietas atq; religio, quæ illum stimulabāt, vt longinqua etiam bella religiōis gratia susciperet, effecisset, vt omnia illi ex animi sententia succederent. Quamuis tamen hæc ita sint, regis animum, qui ad tantam gloriam aspirabat, laudandum: consilium eorum, qui cum a tanto studio dignitatis abstraxerunt, reprehendendū arbitror. Sed vt ad intermissam orationem redeamus, quamuis Rex à sententia sua, qua transmittere statuebat, suorum consilio deductus fuisset, reliqua, quæ gerenda videbantur, summo studio perfecit. Arzile namque militum præsidia, & maximum comneatum milit, & fabros præterea quam plurimos, qui ædes dirutas, & mœnia collapsa refecerent, & arcem multo fortius munirent. Habebatur enim tunc oppidum illud, propter cæpestres regionis opportunitatē & fertilitatem & propter illius situm, firmissimum oræ illius mariuinæ, quæ Lusitanorū præsidis tenebatur, propugnaculū. Petro autem Nauarro sex milia nummorum aureorum dono misit: quod

munus

munus ille accipere nullo modo voluit. Se nā dixit regis Fernandi causa, cuius stipendijs alebatur, gessisse, q̄ gesserat, ab illoq; tantum laboris & industriæ suæ sibi præmium polliceri, cuius erat alumnus. Idem fecit prætor Xarisiensis. Ambo tamē postea multis ab Emmanuele beneficijs affecti fuerunt. At Menesius, postquā naues cum præsijs & munitionib. Arzilā peruenire, in Lusitaniā reuersus, fuit ab Emman. cum laudibus suæ virtuti debitis honorificè & amanter exceptus. Hoc eodem anno cū esset inter Emmanuelem & Ioannam, Fernandi & Isabelæ filiam, orta disceptatio de regionum limite, qui fuerat à Ioanne rege Portugal. & Castellæ Regibus designatus, intra quas cuilibet ex regibus liceret, absque alterius iniuria, Saracenos expellere, & regiones etiam incognitas occupare, fuit ea contentio summa æquitate partis vtriusque decisa: & Emmanuel maxima Mauritaniæ parte cessit, quæ videbatur ad illius terminos pertinere, & Regibus Castellæ armis occupandam permisit. Ioanna vicissim de iure, quod existimabat in Aethiopia retinere, decessit, cū eam regionem Portugalie regibus assignatam esse cognouisset. Sub eiusdem anni finem misit Emman. in Aethiopiam ad Congui regnum multos viros religionis & sanæ moniæ fama præstantes, qui Christi disciplinam multò diligentius gentibus illis traderet, & regiones illas clariore lumine perfunderent. Et hæc quidem sunt, quæ in Africa & Lusitania hoc eodem tempore gesta sunt. Quæ Tristanus Cugna, cum in Indiam nauigaret, in cursu gesserit, quas vrbes aut expugnauit, aut armis adortus fuit, & quomodo tandem ad Zacorotam naues appuleit, & aicem a Caxemenfi Rege ædificatam cepit, & in ea Notognam præfectū reliquerit, deinde in Indiam cursum tenuit, & quomodo in Lusitaniā rediit, exposuit. Cuius autē

Disceptatio de finibus regumdis inter Lusitanū & Hispanū Reges.

Religiosi in Congui regnum misit.

RES IN DICAE.

De reb. ge. post illius ab Alfonso Albuquerque digressum, Alfonso ipsius ipse designauit, & quas res gesserit, ex veritate nondū albuquerque licuit. Is igitur fuit a Tristano Cugna relictus, vt cum ea classe, cuius præfectus erat, illud præstare, quod ad Arabiam

Arabiam

biam felicē pertinet, peragraret, & naues hostiles omnibus quibuscūq; posset incōmodis afficeret. Sed cū esset animo maximo, se indignum putauit, instar piratæ prædas spectare, & non multò maiora & altiora moliri. Itaque Armuziense regnum oppugnare constituit. Armuzium autem est insula intra ostiū sinus Persici, non ita lato mari à Carmania disiūcta. Nomen autem duxisse videtur ab Armuza, antiqua Carmaniæ ciuitate, cuius hodie nomen obliuiscitum cum memoria antiqui splendoris euauit. Et fortasse hæc insula fuit Armuzæ antiquæ Colonia, & idcirco indè nomen obtinuit. Ambitus illius decē & sex passuū millib⁹ continetur. Est autem ostio sinus propinqua, à Carmania verò 12. milibus passuū distat: ab Arabia autē ea parte, qua Carmaniam respicit, 40. milibus. Insula est nimis arida & sterilis, & solum admodum macrum, ut nihil omnino, quod ad usum vitæ valeat, vel natura, vel hominum cultu proferat. Perennis aquis omnino caret. tres tantum putei in insula procul a ciuitate sunt. homines cisternis utuntur. & cū reliqua omnia ex vicinis insulis, ex Carmania & Arabia ad victū idonea importentur, aqua etiam ex ipsdē locis in eam afferri solet. In ea modicus collis assurgit, qui sulphuris magnā vim in vno latere, in altero aut salis multitudinē in lapides densatam gremio cōtinet. Duos portus habet tutissimos: vnus ad occidentem solem, alter ad orientē pertinet. Hi duo portus lingula, quæ in mare longius excurrit, diuiduntur. Horū portuum commoditatem secuti mercatores ex India, Perside, & Arabia, & e quā plurimis alijs regionibus, eam insulā frequentare cœperunt. Ea tandē frequētia & celebritate factū est, ut ciuitas ædificaretur in planicie sita, quæ progressu temporis ad summā amplitudinem peruenit. Viæ sunt latæ & directæ, edes magnificæ, & coenaculis sublatæ, & rectoris pulcherrime sacris exultatæ. Regia est non modo ad habitandū amplexatā, verū etiam vim hostium propulsandam munitissima. Solis adores sunt vehemenssimi: in quib. propugnandis omnis lautorū industria multiplici modo &

*Armuzij
insule de-
scriptio.*

*Collis salis
abundans
in sulphu-
re.*

*Armuzien-
sis ciuitas.*

do & ratione cōsumitur. Incolæ sunt maxima ex parte Arabes atq; Persæ, Mahumetisq; superstitione conflictati. Ardent libidine, amoribus indulgēt, obrectatione laborāt: mulieres ne ab alienis viris conspici queant, faciem velare compelluntur. Homines vt plurimum specie liberali præditi sunt. Musicē summo studio colunt, vestibus elegantissimis excoluntur. Arma

*Literarū
studium.*

Inflicia.

frequenter exercent, literis libenter incumbunt, historijs mirificē delectantur. Homines doctrina præstantes in summo honore habent: illisque assiduē operam dant, & illorum disciplinis erudiri summum decus existimant. Respub. est cōmodis legibus astricta. Omnia, quæ vāniunt, pondere vāneunt. Summū flagitiū est apud illos, fallacibus vti ponderibus. Eum enim, qui per libram atq; lancem fallit, omnem generis humani societatem euertere cēsent, & vt ciuilis iuris hostem teterrimum execrantur. Insula verò cū nihil

Rerū abundantia.

omninò proferat, quo vel homines ali, vel ornari possint, tantis tamen fructibus & fugibus, & cibis, atque delicijs affluit, vt vix vlla regio sit magis omnibus rebus, quæ ad victū & elegantiam vitæ pertinent, abundans. Nullæ namque sunt vitæ deliciæ vel in Arabia, vel in Perside, vel in India, vel in quacunque alia regione, è qua naues in insulæ portus inuehantur, quæ non omnes terræ opes in eam inferant. Ita fit, vt cum nihil ex se ipsa gignat, multis tamen regionibus optimis re-

*Armuziē
sis regni
potentia.*

rum omnium abundantia præferatur. Reges è portorijs ingentes sibi opes pepererunt, imperiū deinde latè propagarunt, ita vt multis insulis, & vrbibus etiam nō paucis in Carmania & Arabia sitis imperarent. Exercitus satis magni illorum sumptibus alebantur. Sed tandem cum eorum ministri ad summas opes peruenirent, & tyrannidem vehementer affectarent, & ipsi Reges otio atque luxu diffunderent, factum est, vt regium tantum nomē penes Reges esset: ministri porro regni opibus ad suum scelus atque flagitium abuterentur. Hic erat regni illius status co tempore, quo Albuquerque illud sub Emmanuelis imperiū subiungere cogitauit.

gitaui. Itaq; xx. die Aug. anno à Christo nato M. D. *Bellū Armuzinum.*
 VII & Zacotora profectus in Arabiæ promontorium quod Rozalgatem appellant (at t qui regionum expli-
 catores, Corodamum nominabant) aduectus est. Du- *Corodamū*
 ces, quos secum ducebat, e ant sex homines in rebus *Arabie*
 bellis spectati & cogniti, quorum hæc nomina fuere, *prom n.*
 Franciscus Tauora, Emmanuel Tellius, Alfonsus Lu- *Rozalga-*
 pius Costa, Nonius Vascius Albicastroensis, Antonius *tes.*
 Campenſis, Ioannes Nonius. Exercitus erat quadri- *Albuquer-*
 gen orum septuaginta militum. Cum hac tam exigua *cij duces*
 classe ad regnum illud opulentissimum expugnandum *militares.*
 signa in eas oras inferre constituit. Arabiæ igitur oras
 præteruectus cum ad primum oppidum, quod ad Ar-
 muzi regnum pertinebat (Calaiates appellatur, est au- *Calaiates*
 tem id intra sinus introitum) naues appelleret, pacem *oppidum.*
 incolis obtulit, ea conditione, vt classi com meatum
 præberent. Inde in oppidum aliud aduectus, quod ap- *Curiales*
 pellant Curiatem, cum milites cibum sumere vellent, *oppidum.*
 se delusos aspiciunt. Nam in vasa, in quæ Calaiaten- *Calaiaten-*
 ses com meatum intulisse simulauerant, sordes inges- *sium dolus*
 serant, & in summo variæ ciborum genera collocârât,
 vt nostris illa vana specie com meatus illuderent: cuius
 quidem fraudis postea debitas pœnas exoluerunt. At
 Curiatenses non dolis, sed armis cum nostris agere
 maluerunt. Erat enim ibi quidam Regis Armuziensis
 præfectus, vir impiger, qui portum fossâ & vallo mu-
 nierat, & ea prælidia collocarat, quibus se confidebat
 multò maiores copias facillimè repulsurum. Ea confi-
 dentia cum Albuquerqueius ei pacem obtulisset, illâ re-
 pudiauit. Albuquerqueius igitur reprius cum ducibus a-
 lijs communicata, & copijs eo ordine, qui conuenire
 debeatur, instructis, in terram egressus est. Hostes, qui
 in littoris aditu prohibere nitébantur, erant ad tria millia.
Prælium cum Curia-
 Fuit atrox prælium commissum nostris tamē hostes pellit, *sensibus.*
 & vallū deinde expugnant, & in oppidū tandē irum- *Lusitano-*
 punt, idē tam præsidio nudatū, impunè diripiunt, & *rum victo-*
 subiectis ignibus inflāmant. Naues præterea tam quæ *ria.*
 in anchoris erant, quam q̄ in littus subductæ fuerant,
 incendunt.

*Mascate
oppidum*

Incendunt. Indè in aliud oppidum eiusdem regni multò maius & opulentius inuecti sunt. Id Mascate nominatur. Abest autem à Curiate 40. passuum millia. Est autem in planicie situm, & duob. montibus, qui illud vtrinque muniunt, inclusum. Montes in litus oppidi p. occurrentes, portus aditum per angustum efficiunt. Incolæ fossam latam à monte in montem perduxerāt. & aggeribus & duplici vallo munierant. Valli atq; fossæ aditus, quos ad vsus ciuium maritimos in ea statione fecerant, erant duo, ijque nimis angustī. Albuquercius tamen in portum ingressus cum oppidi præfecto paciscitur, vt exercitui cōmeatum nomine tributī subministraret. Parabatur autem cōmeatus, cū subito dux Regis Armuziensis cū præsidio advenit, præfectūque, quod cōmeatum promiserat, malè accepit, totaque se ciuitas ad resistendum cōparauit. Erant in armis ad 4. millia virorum. Albuquercius, vbi quod hostibus consilium esset, animaduertit, urbem per totā noctem tormentis acerrimè verberare, & mœnia cōcutere præcepit, vt nō solum mœnium ruinas ederet, verū & hostes formidine perterritos peragilio fatigaret. Die sequenti aciem triplicem instruxit, vnā Francisco Tauoræ attulit, cui præcepit, vt cū Alfonso Costa valli partem extremā, quæ ad vnum ex montibus pertinebat, oppugnaret. Similiter vt in aliam partem munitionis eiusdem ad alterum montem spectantem Ioannes Nonius & Antoni⁹ Cāpensī cū acie secūda irrumperēt, imperauit. Ipse Tellium sibi sociū asciuit, vt cū acie tertia munitionē mediā aggredieretur. Primus Tauora cum socijs in terram egressus, ad partem sibi assignatā contendit: & quamuis pilæ & sagittæ innumerabiles in nostros acciderent, illi tamen hostes repulerunt. & faces in vallum coniecerunt, quibus excitato protinus incendio, hostes eam partem deserere coacti sunt. Albuquercius iam vallum medium nimis acriter oppugnabat: hostes vi summa resistebant. Neq; segnius qui alteram valli partem fuerant aggressi, remgebant. Nostri tandē vallum transgressi, hostes fun-

*Passio cō
Mascatē
bus rupta.*

*Mascatis
oppugnatio.*

dunt,

dunt, & fugientes insequuntur: oppidum capiunt, diripiunt, & incendunt. Octo tamen è nostris in prælio ceciderunt. Inde, aliquot primùm dieb. ad corpora è labore nimio reficienda datis, Albuquerqueius soluit, & in aliud oppidum regni eiusdem, quod Soar appellabatur, inuectus est. in eo arx erat munita. Illius tamen præfectus, cùm fama de vastitate, quæ fuerat repugnãtib. illata, regiones illas peruasisset, se repente dedit. Ex eo oppido profectus Albuquerqueius, in aliud se contulit, Orfazamũ nomine, muris & tormentis munitum, in quo dux erat sanè fortis, & multum bellicis in rebus exercitatus: qui tamen nullo modo ciues cõtinere potuit: quin vbi primùm anchoras demitti cernerent, de fuga cogitarent. Igitur ea nocte, quæ post classis aduentum secuta est, cum omnibus bonis, quæ indè asportare potuerunt, præcipiti fuga sese in montes proximos proripuerunt. Postridiè vibs spoliata, & incensa fuit. Hoc erat vltimum Arabiæ oppidum ad Septentriones spectans, quod Armuzij imperio in illa ora continebatur. Inde autem cursum in ipsam insulam conuertit. Erant in portu naues permultæ Saraceno- rum, rebus omnib. si pugnandum esset, instructæ. Albuquerqueius duces in prætoriam nauem, cui ipse præerat, arcessiuit, vt de belli gerendi ratione cõsultaret. Cùm variæ sententiæ fuissent, tandem id fuit commune consilio decretum, ciuitatem oppugnari minime posse, antè, quàm naues aut captæ, aut depressæ fuissent. Armuzium nanque communem Saraceno- rum omnium patriam existimari: proinde fieri non posse, vt si viderent vibem illam incommodis vexari, id negligerent. Urbis illius propugnaculum non mœnibus sed classe cõtineri. Itaque classe deuicta, facilius multò fore bellũ, quod erat contra Armuzium gerendum. Hoc consilio cõprobato, anchoras iaciunt. Albu- quercius per nunciũ regi continuè significauit, se nõ ei ad vt malũ al. quod machinaretur, sed vt pacem cum illõ faceret, eò naues illas appulisse. Pacẽ verò non alia ratione cõstitui posse, quàm Regis Emman. salutari impetitione.

*Mascae
capta, dire
pta & in-
censa.
Soar oppi-
dum dedi-
tum.*

*Orfazamũ
captum &
incensum.*

*Consulsa.
tio de de-
bellando
Armuzio.*

*Albuquer.
cy ad Ar-
muziũ
Regem
nuntium.*

rio in illis oris egregiè confirmato. Eamque virtutem & benignitatem Emmanuelis esse, ut multò præstantius esset ad vitæ securitatem, illius imperio subdi, quàm multis gentibus imperare. Imperium namque sine disciplina salutari, odiosum & inuisum esse, multisque periculis, & fortunæ procellis obnoxium. At Regis optimi & inuictissimi disciplina & patrocinio vitæ atque salutis firmamentum contineri. Si vellet in regis Emmanuelis fidem & clientelam recipi, fore, ut contra omnes hostium insidias tutus & incolumis permaneret. Secus autem opus esse sibi armis experiri, quod consilio obtinere minimè posset. Rex fama rerum, quas Albuquerque in illo cursu gesserat, exterritus, se pacis cupidum simulauit, & simul ad illum unum è suis domesticis cum literis atque muneribus misit. Is literas cum accepisset, munera repudiavit. Nulla enim ratione munus se accepturum dixit, antè, quàm pax firmaretur. Rex ad pacem se propensum asserbat. Id tamen de die in diem differebat, usque eò, dum classis, quam ille expectabat, in portum introiret. Interim Lusitani quidam, fide illius freti, in vrbe vagabantur. Sed ubi classis cum magna militum multitudine portum subiuit, Rex Lusitanos omnes, qui erant in vrbe, comprehendi continuo præcepit. Naues interim maximas secundum littus collocari, minores autem in altum deduci iussit, eo consilio, ut si Lusitani in naues impetudarent, rates ex alto in nostras naues inuectæ, eas circumuenerent, ut nullum eis undique vehementer oppugnatis perfugium relinqueretur. Insequenti die cum Albuquerque ordinem ceerneret, quo classis hostium erat instructa, percepit eos ad pugnandum paratos esse. Pugnâ, verò minimè detrectauit. Itaque solutis anchoris, in naues in portu collocatas impetum fecit. Id conspiciens Coëatarus (hoc enim nomen erat præfecto, qui ratibus præerat) in altum euectus, mutata velificatione cursum in nostras, ut eas à tergo circumueneret, inflexit. A nostris acie iam certamen erat cum nauibus, quæ viribus aditum tutabantur, institutum, & fumii densa nebula undique

Fraudulenta pacis simulatio.

Classis hostium.

Albuquerque in pugna navalis.

dique tormentorum flammis excitata, aspectum cunctis ademerat. Coicatus opportunitate caliginis vtrēs, propius accessit. Itaq; non solum pilis eminus emissis, verum & sagittis & iaculis res ab hostibus admodum strenuè gerebatur. Tanta autem vtrinque contentione dimicatum est, vt terra dehiscere, & cælum tenebris obduci videretur. Rex è turri præcelsa certamen animo valdè cuius anxio spectabat. Multæ mulieres grauidæ horiendo tormentorum strepitu perturbatæ, abortio- *Pars hosti.*
 ne conflictatæ sunt. Tandem cum multæ naues dissipatæ fuissent, reliquæ se fugæ mandauunt. Nostri igitur illo periculo, quod ex alto impendebat, liberati, *lis elassis*
 multò liberius contra naues, quæ in aditu portus consistebant, depugnabant. Hostes tamen, qui in illis erāt, *fugata.*
 acerimè rem guebant. Nihilominus tamen nauis, *Alter apu*
 qua Princeps regni Cambaiensis hæres, qui Armuziū *gna,*
 proximis illis diebus aduectus fuerat, & ex ea periculum acii animo propulsabat, demersa est. Altera deinde Melichiazij nauis similiter depressa fuit. Reliquæ *Lufitano*
 naues erant iam multis in locis dissipatæ, ita, vt hostes *rum victo*
 permultu desperatione salutis iuducti, in mare desili- *ria.*
 rent, vt nando cædem effugerent. Albuquerqueius militibus in scaphas festinanter impositis imperauit, vt omnibus, qui natabant, cædem afferrent. Naues, quæ fugere potuerunt, summa celeritate in fugam conuersæ sunt, vna tamen constitit, cuius nauarchus erat vir singulari animo præditus. Nostri in illam ingressi, neminem reperiunt. Hostes enim se se in sentinam abdiderant. Nostri cum suspicarentur omnes excessisse, paucis in naui relictis, naues reliquas fugientes insequuti sunt. At hi, qui se occultarant, repentè ex infima naui parte prosiliūt, & multi paucos circumsistūt. Hi suorum opem magnis vocibus implorant, & interim acriter in repentino illo discrimine pugnant. Qui opem inuecti scaphis afferebant, non tam citò subuenire potuerunt, quin nostri prius vulnera permulta ab hostibus acciperent. Hostes ipsi partim concisi, partim metu in mare præcipitati sunt: maxima eorū pars *Hostium*
caedes.

in fluctibus interfecta fuit, pauci nando in littus euaserunt. Tanta autem cædes hostium fuit, ut mare sanguine redundare videretur, & fluctus ipsi in sanguinis colorem reuersi, spectantibus terriorem inijcerent. Hoc certè constat, tantam fuisse hostium trepidationem, postquam rem inclinari conspexere, ut conuersis arcibus se ipsos sagittis configerent. Itaque maximus numerus hostium interfectorum, ductibus eiectus in littus fuit, sagittis transfixus, cum à Lusitanis nulla sagitta mitteretur. Georgius Barretus, qui in nauem illam, ut openi circumuentis afferret, ingressus fuerat, cum cerneret eam prope vibem consistere, & tormentis artificinè dispositis instructam esse, eisdem tormentis hostilib. vibem quatere, & mœnia quantū fieri posset, diruiari præcepit. Cum iam hostis natus appareret, in naues hostium sæuitum fuit. Multæ depressæ, multæ flammis exustæ sunt. Quo factò vibem propius Albuquerqueius accessit, ita, ut regiæ appropinquaret. Qui in regia consistebant, quamuis essent stupore vehementer oppressi, ut sagittis nostros propellerent, contendebāt. Albuquerqueius & Menesius, & quidam alij viri nobiles vulnerati sunt. Inde oram illam præteruectus Albuquerqueius, quamplurimas alias naues exussit, donec ad quandam stationem peruenit, quæ ad Carmaniam spectabat, in qua centum & octoginta naues, quæ nōdum in mare fuerant deductæ, consistebant, quæ omnes fermè flammis absumptæ sunt. Templum etiā in suburbano magnis sumptibus extructum, & religione Mahumetana consecratū excitato incendio deflagrauit. Nostri sic studio certaminis efferebantur, ut in urbem inuadere properarent. Eos tamen Albuquerqueius continuit. Erant enim pauci admodum, & labore nimio defessi: in ciuitatem verò magnus numerus militum confluerat. Prælium horis octo continuatū fuit. E. nostris decem desiderati, supra quinquaginta vulnerati sunt, inter quos Gaspar Diazius vexillifer extitit, cui manus dextera vno ictu præcisa fuit. Ex hostib. circiter duo millia hominum cecidere. Hæc victoria magnū

*Classis ho-
stilis de-
pressio &
incendiu.*

*Cæsorū &
vulnerato-
rū nume-
rus.*

gnum metum hostibus iniecit, sed multò grauiorem
 turbationem illis afferebat inflammatio nauib. illata.
 Vita namq; & salus insulæ nauib. continebatur, qui-
 bus sublati, vastitas & interitus imminabat. Rex igitur *Legatio*
 te prius in consilio deliberata, per duos Saracenos *legat*
 vsu rerum peritos, & auctoritate graues, quorum vnus *Abu*
 appellabatur Coribellami⁹, alter vero Abdala, qui erat *uer*
 Hispanus Granata oriundus, ab Albuquerque pacem *pac.*
 petijt, & humiliter atque demissè postulauit, vt eroni
 suo veniam impetiret. Se namq; temeritate adolescen-
 tiæ, & hominum perditorum consilio in eam fraudē
 deductum fuisse. Satis iam pœnarum dedisse, & malis
 eruditum ita fuisse, vt sperandum esset, semper se in of-
 ficio futurum. Itaq; libenter imperium Regis Emma-
 nuelis agnoscere, tributum, quod imperatum esset,
 pendere velle. Deinde Albuquerquecum obsecrabat, vt
 ei loco parentis esset. Se namque ei perpetuò pietatem
 non minorem, quam si esset illius filius, præstiturum.
 Admonebat deinde, vt animaduerneret sapienter, quā
 rem gereret. Armuzium iam ad ditionem & imperiū
 Emmanuelis petunere. Si igitur insulæ vastitatem &
 inflammationem inferret, bonā partem imperij Portu-
 galensis intenturā. Insulam namque esse hominū fre-
 quentia celebrem, opibus abundantem, & ita Persidis
 vt qui eā teneret,
 Insulæ verò firma-
 mentum in nauibus esse constitutum, ita, vt qui naues
 exureret, interitū sempiternum insulæ illius commo-
 dis esset illaturus. Vt enim (dicebant illius legati) arbor
 excisa radice arescit: ita Armuzium excisis nauibus, qu-
 bus vt radicibus alitur atque sustinetur, interibit. Si igitur
 opes tui Regis augeri & amplificari desideras, opus
 est, vt insulam cōserues, è cuius incolumitate magnus
 ad eius imperium cumulus accedet. Præterea, quemad-
 modū maximos imperatores, quorum nomen est im-
 mortalitati consecratū, virtute atq; factis egregijs imi-
 taris: ita clementiæ exempla, qua non minorem admi-
 rationem gentibus q̃ victorijs attulere, tibi ad imitan-
 dum

dum proponas. Hoc enim sibi ad nominis immortalitatem præclarum existimabant, ut quos virtute diuicerant, misericordia conseruarent. Sic autem cum virtutis magnitudine terrori hostibus essent, humanitatis laude cunctos mortales ad studium sui nominis excitabant. Quod ad virtutem attinet, tantum facinus edidisti, ut sis cum omnibus summis Ducibus comparandus. Reliquum est, ut, quemadmodum in bellis inuictus semper extitisti, ita parta victoria a nemine clementiæ & humanitatis laude vinci patiaris. Quare cum iam dignas erroris poenas pertulerimus, fac ut malis innumerabilibus perculsi & abiecti, tua benignitate recreemur. Maximi namque hominis est, in summa felicitate imbecillitatis humanæ memoriam retinere, & hominibus in summa calamitate constitutis ignoscere. A te igitur per numen sanctissimum, quod colis, per dexteram istam tuam semper inuictam petimus & obsecramus, ut misericordiam afflictis tribuas, & errori regis adolescentis, quem valde temeritatis suæ poenitet, ignoscas, & ignem, quam primum fieri potuit, extingui permittas. Quod si feceris, non solum laudem Ducis fortissimi, verum & gloriam Principis humanissimi consequeris, & opibus regis tui multum prospicies. Ad hæc Albuquerque respondit, se moleste ferre, quod non multo prius cum hac legatione ad eum venissent. Quod si fecissent, non tantum damni factum fuisset. Irent igitur, & ignem festinanter extinguerent. Se namque eisdem dare, eos nullum interim incommodum a nostris accepturos, dum naues reliquas, in quas nondum incendium peruaserat, ex imminente clade proriperent. Quod verò ad pacis conditiones attineret, se responsum postea daturum. Cum hoc responso Coreberramus ad regem reuersus est. Abdala verò fuit obsidibus loco retentus, & ignis absque ullo impedimento singulari multorum industria & sedulitate restinctus. Post diem fuerunt à Rege missi Principes ciuitatis, inter quos erat Noradinus: sic enim appellabatur, qui regis nomine ciuitatem patrijs institutis & moribus regebat

*Albuquerque
ad lega-
tos respon-
sum.*

gebat. Per hos cum Albuquerque pax firmata fuit. Pax *cū Ar-*
 cis conditiones hæc fuerunt: Vt Zeisadinus, hoc nomen *muſio ini-*
 ne ſecundus, Armuzij rex, ſtipendarius Regis Emma *ta. eius quo*
 nuelis eſſet, & tributum nomine quindecim aureorū *leges.*

numorum milia penderet: & præter hæc, ipſi Albu-
 quercio pro impetis in id bellum factis ſolueret quin-
 que milia. Vt Rex aſſignaret locum in vrbē, quam Al-
 buquercius vellet, in quo poſſet aicem adificare. Hu-
 ius pactionis literæ fuerunt in aureis laminis inſcul-
 ptæ Arabica & Perſica lingua. Perſicum exemplū, vt
 penes ipſum Regem ſeruaretur: Arabicum, vt ad Em-

manuelem mitteretur. His pactionibus firmatis & ob-
 ſignatis, Rex ab Albuquerque poſtulauit, vt ei vnum
 vexillum Regis Emmanuelis patroni ſui inſignibus il-
 luſtratum mitteret, cuius admonitu diſceret, Regem
 abſentem, cui ſe addiderat, debita fide & pietate vene-
 rari, & vt intelligerent omnes, eum in illius patrocini-
 o latere, cuius tam clarum apud quamplurimas na-
 tiones nomen eſſet. Vexillum ab Albuquerque miſ-

Vexillum
Emmanue-
lis ab Ar-
muſis ſū-
ma cum la-
udina ſuſce-
pum.

ſum, cum maxima ciuitatis totius læticia, & fauſtis ac-
 clamationibus, quaſi felicitatis perpetuæ ſignum ex-
 ceptum fuit, & in regia turri collocatum. Albuquerque
 deinde è naui egreſſus, in regiam conceſſit, quæ
 erat inſtrata perſtromatis aureis & bombycinis. Rex
 illum magni amoris ſignificatione cōplexus eſt, mul-
 tuſque ſermo de pace fuit ab illis inſtitutus, quam iterū
 iuramentando valdè ſancto & religioſo confirmarunt.

Indè cum ſe ruiſus in claſſē Albuquerque reciperet,
 Rex munera ad illum miſit ſati ampla, Regisque ma-
 gniſcentia digna. Balteus erat ex auro factus, multiſ-
 que gēmis maximæ precii diſtinctus, & ſica cum vagi-
 na ex auro & gemmis ſimili ratione perfectæ: & qua-
 tuor annuli, inter quos erant gēmæ eximiæ ſplendoris
 inclaſæ: & equus miræ pulchritudinis & pernicitatis,
 ephippio & phaleris valdè precioſis inſtratus. Du-
 ces etiam reliquos muneribus elegantiffimis affecit.

Albuquerque illum victum remanerauit domo atq;
 monilibus opere ſingulari perfectis. Itaque perſuaſum

erat

*Arcis Ar
muzienſis
animum.*

erat omnibus, nihil eſſe poſſe illa pace cōſtantius. Iuſitani igitur egreſſi, in domibus, quas Rex illis deſignārat, ſine vlla ſuſpicionē fraudis habitabant. Aliquot naues fuerunt in littus, vt reſcicerentur, abſque vlio meru ſubductæ. Arcis fundamenta continuò iacta ſunt. Albuquercius cū Saracenorum mores exploratos & cognitos haberet, & quanta perfidia vti ſolerent, intelligeret, propè locum, vbi arx aſſidificari incipiebat, in lingua littoris ipſius turrim excitauit, in qua tormenta diſpoſuit, quibus ſi Saraceni opus impedire conarentur, eos diſpelleret. Omnes Luſitani certatim operam ſtrenuam nauabant: nullum erat generis & dignitatis diſcrimen: qui plus laboris in illud opus inſumebat, is nobilior habebatur. Albuquercius inſtabat acriter operi, & laborantes vigebar, eorumq; laborem & laudibus & ſermonis vibanitate leuabat, & ſæpe ſequenter admonebat, totam firmamenti & ſecuritatis rationem in eo poſitam eſſe, vt opus ſumma celeritate perficeretur, vt ſi Regem fœderis percuſſi poeniteret, fidem frangere ſi veller, poſtquam arx muniſſima ceruicibus illius impenderet, minimè poſſet. Ipſeque vt exemplo reliquis eſſet, operi etiam plerunq; mānus admovebat. Rex materiam opera ſuorum abundè ſubminiſtrabat. Et quia, vt fit, ſeditiones inter Luſitanos & Armuzienſes excitabantur, ne noſtris iniuria à ciuib. inferri poſſet, Noradinus quadringētis militibus ſtipatus, ſumma Regis ipſius voluntate præſidio noſtris erat. Duo filij Noradini de Regis nece coniurauerant, & detecto ſcelere, antequam poenas darent, auſugerant. Vnus appellabatur Delamiva, alter Zeraſus. His Albuquercius

*Duorū No
radini filij
orū in Re.
gem coniu
ratio.*

propter ſingulare ſtudio, quod in Emanuele præ ſe ferebant, a Rege
veniam & reditum in patriam
impetrauit

HIERONYMI
OSORII SILVENSIS
ALGARBIORVM IN LV-
SITANIA EPI-
SCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS,
LVSITANORVM REGIS INVI-

*disimi, virtute & auspi-
cio gestu,*

LIBER SEXTVS.

VM hæc geruntur, duo legati Armu-
zium aduecti sunt, vt tributū Ismaëlis
nomine, qui tunc Persidem, & quam-
plurimas orientis Solis regiones impe-
rio deuinctas continebat, quod Armu-
zij Rex, vt alij permulti Reges stipen-

*Persica ad
Armuziū
regem le-
gatio.*

diarii, ex fœdere debebat, exigerent. Erat Ismael is, quē
Sophum cognominabant, Princeps inter Saracenos o-
mnibus artibus in loco dignis excellens, qui propter
ingenium & industriam, cum se primum religionis
nomine venditaret, deinde magnum virtutis specimē
in bellicis rebus ostenderet, ad summas opes peruene-
rat, imperiumque latissimē propagarat. Armuzij autē
Rex, vt alij permulti, metu & imperio coactus tributū
illi pendebat. Tunc igitur cum legati tributum pete-

rent, Rex animo suspensio & anxio, quid sibi agendum
esset, explicare non poterat. rem ad Albuquerque-
m tulit. Is cum singula esse iussit. Itaque legatis per vnum
suis comitibus, de aduentu, & de valetudinis firmita-
te gratulatus est. Deinde eos admonuit, ciuitatem illā

*Albuquer-
cij ad Per-
siam lega-
tos respon-
sum.*

& Ar-

*Hostile fer-
culum.*

& Armuzij-regnum Regis Emmanuelis esse, belli iure subactum, & Armuzij Regem in fidem Emmanuelis Regis præcellentissimi receptum, ita, vt sibi necesse esset iniuriam ab illo propulsare. Quod verò ad tributū attinebat, se tributum regis ipsius nomine continuo soluturum. Ferculum deinde, in quod tributum erat impositum, coram legatis ipsis euolutum fuit. Erant autem in ferculo globi ferrei, & sagittæ, & hastarum cuspides, & ferreæ fistulæ. His explicatis, & in legatorum conspectu propositis, adiecit is, quem Albuquerque miserat, Hoc est tributum, quod Emmanuel Portugaliæ, & Algarbiorum, & Indiæ, & Armuzij Rex pēdere solet iis, qui a Regibus tibi subditis tributum exigunt. Hoc responso legati, quamuis minime ferēdam iniuriam Ismaeli Regi omnium p̄sentissimo factam esse clamarent, & minas etiam iacerent, inanes tamen in patriam redire. Arx interim ad tantam altitudinem peruenerat, vt præsidio relicto defendi facile posse videretur. Duces verò molestissime ferebant, se diutius in eo opere detineri. Animo namque reputabant prædas, quas agere ē nauibus hostium posuissent, si circa Arabici sinus introitum mare illud peragrauissent. Audētes igitur cupiditate, consiliū ineunt, vt nomine Regis ab Albuquerque cōtendant, vt arcis præfecto, quē vellet, relicto inde discederet. Postulatum hoc scribūt, & nominibus obſignant, & obtestantur, ne contra Regis imperium vellet diutius tempus in eo opere contēdere, ad quod efficiendum iussus non fuerat. Aderat scriba cum postulato, vt fidem scriptis faceret, illum, si postulato non satisfaceret, officium prodidisse. Is postulatum de manibus scribæ cum accepisset, legere noluit, sed sub lapidem, qui erat in arcis lumine, ad eam rem paulò altius machina sublatum, abdidit. Hac contumelia Dūces offēsi, ad Coicatarum, qui maximum apud Regem locum obtinebat, adeunt, eumque admonent, Albuquerque nihil eorum, quæ contra regem Armuzij gesserat, ex Emmanuelis Regis imperio gessisse:

*Ducū Lu-
sitānorum
aduersus
Albuquer-
cium con-
spiratio.*

*Lusitano-
rū ad Coi-
catū de
Albuquer-
cio quere-
la.*

fuisse: sed hominem effrænata mente præditum & præ-
 ter modum & rationem laudis appetentem, ea moli-
 tum fuisse, quæ fortasse non mediocrem essent offen-
 sionem animo moderatissimi Regis allatura. Nec e-
 nim Emmanuelem velle, ut nostri Regibus, à quibus *Coieatari*
 nullas iniurias accepissent, bellum inferrent. Id *in Albu-*
 coieatarus cum ab illis accepisset, læritia incredibiliter *quercium*
 elatus est. Existimauit enim sibi licere minore cum *fraudes.*
 periculo fraudes machinari. Itaque ad Albuquerque-
 um accedit, eumque post longum sermonem vehe-
 menter admonuit, ut classem inde deduceret. Illius
 enim metu mercatores eò naues minimè cum merci-
 bus, ut antè solebant, appellere. Et ob eam causam Re-
 gis vestigalia, quæ maxima ex parte in portorijis con-
 sistebant, imminuere ita, ut tributum, quod fuerat im-
 positum, soluere propter rei familiaris angustias mi-
 nimè posset. Dabat præterea fidem, se perfecturum, ut
 arx illo absente perficeretur, & ita muniretur, ut Al-
 buquercius ipse cupiebat. Albuquerque ad ea sic re-
 spondit, ut intelligeret Coieatarus, illum ab institu-
 to consilio minimè discessurum. Itaque alia via con-
 cinnare fraudes instituit. Quinq; nautas pecunia cor-
 rupti, ut Albuquerquei deferrent, in quib. erant quidā
 qui tormenta ænea conflare sciebant. His aut in conti-
 nentem traductis, iussit omnia, quæ ad tormenta cōfi-
 cienda pertinerent, large subministrari, cosque victu
 lautissimo, atque muneribus deliniri. Id cum Albu-
 quercius comperisset, misit ad regem & ad Coieata-
 rum, qui nautas sibi continuò tradi postularet. Re-
 spondent illi, homines minimè comparere. Se tamen
 operam duros, ut eos, si laterent, extraherent, & ad
 illum mitterent. Post triduum per nuncium signifi-
 cant, homines ex insula in continentem traiecit. Se
 tamen curaturos, ut inde abducerentur. Interim ve-
 rò hi summo studio tormenta partim ænea, partim
 ferrea faciebant. Coieatarus, homo quietis impati-
 ens, & fraudulentus, arma comportari, milites addu-
 ci nocte, ne res palam fieret, iubebat, & bellum tanto
 silentio

*Iusitano-
rum &
Armuzi-
morum in
Albuquer-
cium de-
sta conspi-
ratio.*

*Albuquer-
cij cū Du-
cibus con-
sultatio.*

*Consilium
Ducis &
Albuquer-
cij quare
repudiati*

silentio & calliditate comparabat, ut quamvis Albu-
quercius sagax & callidus esset, id odorari non posset.
Tandem Saracenus quidam, nomine Abrahamus, illi
rem totam aperuit, atque demonstravit, quosdam Lu-
sitanos Duces Coicataro causam illius sceleris attulisse.
Id Albuquercius admiratus, Deo summas gratias e-
git, Saracenumque admonuit, ut omnia, quæ posset ex-
plorare, ad illum continuò deferret: se nanque perfe-
cturum, ut cum debito præmio largè atque munificè
cum amplificatione dignitatis afficeret. Deinde per
nuncios Regem & Coicatarum admonebat, nè vellent
fœdus tanta religione percussum, propter quinque
transugas violare. Deum, qui est iurandum negli-
gentibus infensus, metuerent, & belli renouandi mate-
riam contra interpositam fidem præbere nollent. Illi
iurant, se de hominibus illis, quo in loco essent, nihil
certum habere. Albuquercius Duces ad consilium euo-
cavit. Fuere qui dicerent, non esse sapientis Ducis, bel-
lum quinque perditorum hominum causa cum salu-
tis atque dignitatis certissimo periculo moliri. Se nam-
que admodum paucos esse, bellicque proximi laboribus
attritos: hostes autem innumerabiles. Si quidquam fu-
isset in contentione suscepti temerè certaminis offen-
sum, multò maius dedecus illum subiturū, quam fue-
rat illud decus ex insigni viatoria comparatum. Fore
nanque, ut multi victoriam fortunæ, ruinam temerita-
ti tribuendam meritò iudicarent. Non esse vires Lu-
sitanas, cum essent exiguæ, temerè distrabendas, & si-
ne graui causa in summum discrimen inducendas.
Quare censebant, nihil fieri posse dissimulatione scele-
ris atque conseruatione pacis antiquius. Constituerunt
porrò in aice præfectum cum presidio, & ipse cum
clabe discederet. Hoc ille consilium accipere noluit.
Neque enim erat è tanta mente depromptum, neque
sapienter de bello statuebat. Erant enim iam in ciuitate
cuncta undique cum multis armis, & tormentis, &
bellicis instrumentis inuenta. Nemo erat inter hostes,
qui de conseruanda pace cogitaret. Nihil erat in illis
sim-

simplex, nihil non mendacio, & scelere, & calliditate
 subnixum. Ducem cum præsidio in arce nondum per-
 fecta, neque satis adhuc munita relinquere, non erat
 hostes coercere, sed suos hostibus prodere. Arcem ve-
 rò tanto labore fundatam proisus omittere, summum
 dedecus, & minimè sapiens consilium videbatur. Ti-
 miditatis enim erat, incepto desistere: stultitiæ autem
 summæ, hostium opes munitione illa, Lusitanorum
 opera & contentione perfecta, confirmare, nè facile
 deindè esset, ciuitatem arce illa defensam expugnare.
 Consilio ita minimè comprobato, nuncios ad Regem
 iterum misit, qui idè ab illo obnixè postularent. Cum
 verò nihil impetrasset, & eiusdem Saraceni, qui illum
 de instituto scelere certior fecerat, indicio percepis-
 set, arma in certum locum compoſuit, milites vndiq;
 cōuenire, stationes muniri, & in illis præsidia disponi,
 & tormēta collocari, nocte vna Lusitanos omnes cum
 rebus omnibus quæ maioris prætij erant, in classem
 recipi iussit. Hæc cum fieri rex animaduertisset, dete-
 ctam fraudem esse cognouit, & idcirco minimè dissi-
 mulandam, aut rem differendam ratus est. Armati i-
 gitur vndique prodeunt, præsidia cōcurrunt, tormen-
 ta in nostros apertè dirigunt, milites concursantes fe-
 riratem oculis & aspectu denunciant. His rebus exci-
 tatus Albuquerque Duces in scaphas descendere, &
 propius urbem accedere, & mœnia tormentis quaterere
 præcepit. Correaturus naues, quæ in anchoris erant, in
 portum subducere imperauit, ne a Lusitanis capi &
 incendi possent. Lusitani confestim accurrunt, & na-
 ues contactis ignibus inflammant. Nullum diem in-
 termitti patiebatur Albuquerque, quin tormētis quā-
 plurimu damni mœnibus inferret. Sed cum hoc belli
 genus illi nimis lentum videretur, aliud excogitauit,
 quo multo vehementius hostes affligeret. Iussit enim
 summa diligetia mare custodiri, ne quidquam cibi in
 urbem importari aliundè liceret. Emmanueli Tello,
 Parreto, & Antonio Campensi, & Alfonso Lupio Co-
 stæ hoc munus assignauit. Illi quamuis inuiti impera-

*Bellū Ar-
 muziense
 secundum.*

*classis ho-
 stilis incen-
 ditur
 Armuziū
 oppugna-
 tur.*

ta conficiunt, rates aliquot capiunt, & ad Albuquerque-
Inhumanum um adducunt. Is facinus edidit inhumanum, & illius
Albuquer rebus gestis indignum. Omnibus enim, qui erant nau-
cij facinus tæ, aut sagittarij, aures & nares atque manus præcidi:
 reliquis, præter aures atque nares, medium pedem se-
 cari iussit. Eos deinde in terram deduci præcepit, &
 admonuit, ut Coicataro dicerent, idem supplicium subi-
 tuos omnes, qui annonam in urbem inferre conaren-
 tur. Erant hostes vehementer exterriti, ciborum penu-
 ria ciues afflictabat: plebs tumultuari incipiebat: fames
Armuzien atque sitis eos premebat. Multi igitur ad Regem ade-
sium irata unt, de clade, quæ illos vexabat, maxima voce con-
ad Regem queruntur, & iratis precibus ab eo contendunt, ut vel
preces. pace, vel quacunque alia ratione posset, illorum malis
 remedium præfens adhibeat. Secus enim, sibi opus esse
Respõsum remedium tantis miserijs inuenire. Adhæc Coicatar-
Regn. us (Regium enim est apud barbaros, aliena semper uti
 lingua, & in infantia grauitatē positam arbitrari) Re-
 gis nomine respondet, quod ad depellendam sitim at-
 tineat, cisternis ipsius urbis, & puteis, qui inde quatu-
 or milibus passuum aberant, in loco, quem Terumba-
 quem appellat, posse ciuium sitim facillimè restingui.
 Ciborum autem copiam tantam esse in urbe, quanta
 satis esset ad bellum tolerandum, usque eo, dum classis
 maxima rebus omnibus instructissima, quam prope-
 diem adfuturam confidebat, portum insulæ subiret.
 Essent porò bono animo. Se namque vincula Lusita-
 nis illis omnibus iniecturum, ut viui poenas improbi-
 tatis atque perfidiæ lucrent. Hac inani spe, ciuium à se
 furorem & impetum repressit. Re autem uicia nec in ci-
 sternis, nec in puteis erat aqua, quæ tanta multitudo su-
 flētari posset, & ciborū erat extrema quædam inopia.
Albuquerque Albuquerqueius, ut hostes grauiore ciuiatu vexaret, &
cij strata. citius ad deditionem cōpelleret, obstruere puteos Te-
na. rumbaquenses instituit. Itaque negotium dedit Geo-
 rgio Barreto, & Alfonso Lupio Costa, ut puteos obtu-
 rant. Hi scaphis inuecti, oram legunt octoginta mili-
 tibus stipati. Barretus sex viros nobiles, & in rebus ge-
 rendis

rendis industrios in terram exposuit, qui viderent, an
ante quodam possent aliquem hominem corripere, è
quo, an putei essent custoditi, cognoscerent. Hi duos
homines capiunt, è quibus intellexere, puteos seruari
a Duce, nomine Cidchamer, q. sub signis viginti quin-
que equites, & ducentos pedites sagittarios habebat.
Hoc cum sciret, accipiet, remis, quantum fieri po-
tuit, accelerant, ut in terram cū omnibus copiis egres-
sus ante lucem, erat enim nox, hostes inopinantes op-
primeret. Quod quidem sic euenit. Nostri enim hostes
dormientes offendunt: ducein intermunt, & præter
paucos admodum, qui semisomnes excaui profuge-
rant, omnes interfecti sunt, & putei hominū & equo-
rum cadaveribus opplent. Ne autem cadauera extrahi
possent, Albuquerqueus Laurentio Sylux, Castellano
vno vnde nobili, & in armis acerrimo curam dedit, ut
cum viginti militibus puteum custodiret. Is cum ab *Pugnateo*
hostium multitudine circumuentus esset, Albuquerqueus *resset.*
us, qui semper reclus omnibus intentus erat, & inde
tunc non periculum ab erat, cum centum & quinquagin-
ta viris accurrat. Hostes erant permulti, Rex hortator
& spectatori aderat. Coicatus admonerat suos, ut in
eo certamine vitam omnium contineri perspicerent.
Instant illi: nostri multitudine pene obruti retroce-
dunt, quos hostes a tergo insequuntur, & multos con-
uulnerant. Albuquerqueus erat vndique relis impetitus: *Delami.*
Delamixa, cui Albuquerqueus veniam & reditum in pa- *re ingra-*
triam concessurus fuerat, iruito acius, quam reliqui *tudo.*
omnes, in nostris secebat, donec tormento grauer
fatus, se a cecidendo & a persequendo continuit. Albu- *Albuquer-*
querqueus eo die ream inuicem discrimen adiuit. Lit- *cij pericu-*
tus erat prope id fuit in causa, ut nostri omnes, præter *lum.*
vnum ex Albuquerquei domesticis, qui in prælio ceci-
dit, euaderent. Maxima tamen eorum pars vulnerata
discessit. Mare tamen summa vigilantia à nostris ob-
seruabatur, ne eorum cates villus inuaderetur. Multi-
tudo à Rege misericordiam implorabat se diutius fa-
mem atque frigus tolerare non posse dicebat. Nollet pau-
cis

eis obtemperando ciuitatem vniuersam morte acerbissima conficere. Hæc clamoribus & interdū etiam minis, & ciulatu valdè lugubri cum multis lacrymis agebant. Hos Coicatarus aliquādo verbis lenibus, aliquando etiam minis à Regis aditu & congressu repellerebat. Sed malum illud iam tolerari non poterat: itaque necesse erat deditione tandē miseræ, quæ vibem premebat, finem imponi. Sed in hoc rerum statu, res accidit

Turpissima Lusitanorum Du cum ab Al buquercio defecitio. Armuziū obsidione solusum.

dedecore sempiterno dignissima. Duces enim, quāuis essent & nobilitate & factis egregij, odio parum iusto sui Imperatoris excæcati, cum bellū propè confectum esset, fidei & insitæ nobilitatis oblitū, Albuquerque quo militabant, repentē deserunt, & passis velis in Indiam inuehuntur. Hi fuerūt Emmanuel Telli⁹, & Al-
Armuziū fonsus Lupius Costa, & Antonius Campensis. Cum igitur Albuquerque cerneret, copijs ad hunc modum diminutis, se non posse bellum diutius sustinere, discessit indè fremens & indignabundus, quòd victoria non hostium virtute, sed suorum flagitio de manibus èrepta fuisset. Est non procul insula ad idem regnum pertinens (Queixume nominatur) in eā delatus, in oppidum nomine Arbez inuasit, & ducem cum multis militibus occidit, locumq; spoliauit. Maximus autem ex præda commeatus fuit in naues impositus. Ibi cum cecitior factus esset, arcem Zacotoram esse in maximas angustias propter annonæ penuriam adductam (bello enim premebatur, per quod cōmeatus in arcem inuehi minimè licebat) & simul accepisset, 70. nauium classem

Queixume insula. Arbez oppidum spoliatum.

ex intimo sinu, qui Persidis extremo ex ea parte termino definitur, soluisse, vt Armuzio opem afferret, vidit sibi, tum vt classis cōgressum deuitaret, tum vt Lusitanis afflictis subsidio occurreret, nō esse diutius in ea regione cunctandum. Prius tamē, quàm indè discederet, in aliud oppidum eiusdē insulæ Queixumensis inuectus est. Appellabatur Homeal. Erat autem magnis præsidis munitum. Atrox prælium commissum fuit: oppidum tamē cum magna hostium cæde captum & directum est, & duces hostium cæsi. E nostris autem

Homealis oppidi expugnatio & direptio.

vnus nauta desideratus fuit, & duo Saraceni, qui sub Albuquerque stipendia faciebāt: Ioannes Nouius vnus accepit. Inde cū Nouium in Indiam dimisisset, *Albuquerque* in Zacotoram peruenit. Ilius aduentu fuit bello finis *cuius Armis* impositus: hostes enim metu perterriti fugerunt. *zientis re.* Cum verò hostes ab illo pacē peterent, illam ea lege *gno disce.* concessit, vt certum numerum bouum & arietum in ar- *dit.* cem nomine tributi, singulis annis inferrent. Vt autē abundantius com meatu arcem muniret, Franciscum Tauorā in Melindem rei frumentariæ comparandę gratia misit. Ipse verò in Goardasumenſe promontorium concessit. Taurora cū in Melindēſi regno imperata faceret, Iacobus Melius, & Martinus Coelius, qui in Mozambiq; hyemauerant, in eundem portum aduecti sunt. Qui reſti in Melinde fuerant, vt ad Aethiopiæ Imper. deducerentur, adhuc ibi commorabantur, eo quod neminem rex Melindius nanciſci potuiſſet, cuius fidei rectē committe poſſent. Itaque in naues recepti sunt. Tres igitur illi nauarchi ad Albuquerque ſe contulere: in via autē nauem vnā cepere, quæ ſpoliata primum, incenſa deinde fuit. Alteram autē nauē Albuquerque ipſe ceperat: qui horum nauarchorum aduentu mirificē delectatus eſt. Erat autē in nauī, quæ in manus Albuquerque incidē, Saraccnus quidam ex Arabia, vſu rerum peritus, qui apud Aethiopiæ Imperatorem diu verſatus fuerat, & gentis mores, & regionis inſtituta cognouerāt. Hunc ad Regem Emmanuelem Albuquerque miſit, vt omnia quæ ſcire cupiebat, illi diligenter explicaret. Tres autē illos, qui ad Aethiopiæ Regem mittendi erant, in oppidum non procul a promontorio ſitum induci præcepit, qui inde eò, quò miſſi fuerant, abſq; vllō incommodo peruenēre. Rex, qui tunc imperium tenebat, Dauid appellabatur, mater autē Helena: quæ propter prudentiæ non vulgaris opinionem, eò quòd Dauid adhuc puer eſſet, regnū gubernabat. Hi cum Emmanuelis literas accepiſſent, incredibilem lætitiæ ſignificationem dederunt, & legationem ad Emmanuelē decreuerunt, cuius ſen-

Saracenus
ad Emma-
nuelem
missus.

*Emmanue
lis Legato-
rum ad Ae-
thiopie re-
gem ad-
uentus.*

tentiam alio in loco referemus. Hinc profectus Albuquerque, in Zacatoram delatus, hyemē traduxit. Indē cum primū per anni tempus licuit, vigesimo die Augusti, Calaiatem versus iter instituit, ut simul & quæ in Armuzio post illius digressum euenerant, intelligeret, & Calaiatensibus deū patratū pecūas imponeret. Ibi cum naues ab incolis conspectę fuissent, duo Saraceni, homines opibus & auctoritate præstantes, lintie inuecti sunt, & nauem prætoriam sine villo metu conscenderunt. Existimabant enim illas naues ē Lusitania tum primū ad eas oras appellere, neque scire posse, quæ in Armuzio gesta fuerant: & intelligere cupiebant, quid in Lusitania de rebus indicis ab Emmanuele designatum esset. Hi verō cum Albuquerque cognouissent, & intelligerent eam fraudem, quā Calaiatensis præfectus cōstārat, exanimati metu conciderunt, & suppliciter admodum misericordiam implorauerunt. Ille veniam ea condicione promittit, ut verba de his rebus quæ scire cupiebat, enuntiarent. Illi se id facturos spondent. Ab illis autem cognouit, & quantis opibus Armuzium esset munitum, & simul intellexit, eundem ducem, qui fraudem fuerat machinatus, in oppido esse, idemque munus obire. Hoc ubi percepit, in portum inuehitur: hostes cum ipso duce proinus, ut resistant, accurrunt. Sed paulo certamine in fugam conuersi sunt, in templumque littoni propinquū se trepidē recipiunt. Templum fuit repente caput. Hostes expulsi, in urbem contendunt. Lusitani illos statim insequuti sunt usque eō, dum in oppidum compellerent: quod statim oppugnare cum vellet, fuit ab Albuquerque prohibiti. Nox enim appropinquabat, & viæ erant angustæ, & ades excelsa, ē quibus poterant hostes in nostros lapides & tela conioque: quod si fieret in tenebris, non mediocriter periculum nostris imminabat. Ea igitur nocte in templo subsistit. Cum vesco diluxisset, in oppidum inuasit. Hostes inde formidine perturbati confugerant. Nostri ad prædā conuersi sunt. Ibi cum Albuquerque diebus aliquot commoratus

*Duorum
Saracenorum
Calaiatensium
cū Albuquerque
cōgressus.*

*Pugnacū
Calaiatensium
sibus.*

*Calaiate
muras capta
& di
repta.*

moratus esset, dux impiger, nomine Zafaradinus, cum mille viris acribus vna nocte in nostros impetum silentio noctis intulit: quos non imparatos, vt suspicatus fuerat, offendit. Ea namque erat Albuquerquei disciplina, vt vix quidquam illi posset inopinato contingere.

*Zafaradī-
nū in Lusit-
anos impe-
tum.*

Itaque magno cum damno atque dedecore repulsi sunt. Hic rursus Albuquerquei odio genus inductus, simile exemplum immanitatis edidit illius, quod in Armuzio praeberat. Omnibus enim, quos viuos cepit, aures atque nares amputauit. Oppidum deinde & templum, quod erat excellenti opere factum, & viginti septem naues, quae erant in portu, flammis exussit.

*Albuquer-
cij in vi-
ctos imma-
nitas.*

Inde aquatione prius in cursu cum magno periculo facta, Armuzium contendit, vt oculis visis statum & munitiones vsuiparet, & simul aliquod damnum ciuibus inferret. At cum propius naues appellerat, arcem, quam ille fundarat, duplici conugatione sublatam, & tormentis egregie munitam conspexit. Urbem tamen tormentis concussit, & naues aliquot interceptit, & quibus signis potuit, odiū quod in Coicatarum & reliquorum perfidiam animo continebat, exprompsit.

*Armuzi-
um bellū
redinte-
gratum.*

At Coicatarum ad illum literas Almeidae misit, quibus Coicatarum admonuerat, Albuquerqueiū absque Regis Emmanuelis iussu bellum Armuziensibus intulisse. Sibi quoque summo opere displicere, quod damni factum fuerat. Se libenter Emmanuelis nomine, cuius vice in regionibus illis vniuersis imperium tenebat, pacem & amicitiam cum illo firmaturum.

Ex his literis Albuquerquei non mediocrem molestiam cepit. Nihil tamen secius urbem, & aliquot oppida, quae erant in illius ditione, damnis quamplurimis affecit. In continentem deinde traiecit, oppidumque Habande (sic enim appellant, vnde aqua in insulam ferebatur) incendit, & pueros, ne aquatio deinceps illa fieret, tellure multa ceptos obstruxit: & in duos Ismaelis Persarum imperatoris duces, qui, vt praesidiū afferrent mercatoribus, qui cum maxima camelorum multitudine comitatum & varias merces importa-

*Habande
opp incen-
sum.*

*Lusitano-
rū de Per-
sis victoria*

*Lara insu-
la.* bant, inuasit. Et acri prelio commisso, duces interfecit,
& illorum copias, quæ erant quingentorum militum,
partim cecidit, partim in fugam compulit. Iacobum
verò Melium in insulam Laram nomine misit, ut al-
ios similiter puteos obturaret. Omnes enim aquatio-
nes impedire volebat, ut urbem siti conficeret. At Me-
lius cum Albuquerque inuolu aliquid laude dignum
gerere vehementer expeteret, fraude Saracenorum in-
ductus, in hostiles rates incidit: qui tamen quantum po-
tuit, animo satis acri hostibus in se immixtis repugna-
uit. Sed tandem ipse cum nouem hominibus Lusita-
nis interfectus est: reliqui autem velis secundo vento
plenissimis euaserunt. Rebus ad hunc modum gestis,
Albuquerque in Indiam nauigauit, & in Cananoris
portum ingressus est tertio die Nouembris, Anno à
Christo nato, M D viij. quo tempore iam, ut dictum
est, Laurentius Almeida in prælio contra Sultani du-
ces inito tormētis dilaceratus occubuerat. Sub id tem-
pus accepit Almeida literas ab Emmanuele Rege, qui-
bus illum in Lusitaniam reuocabat, atque præcipiebat,
ut Albuquerque imperium traderet. Erat autem ille cō-
parandæ classi vehemēter intentus, qua Mithocemum
inuaderet, & ab hostibus de filij nece pœnas expeteret.
Prius tamen, quam in hostes iret, septem naues, quæ
erant in Lusitaniam profecturæ, diligenter instruxit:
ex quibus duæ in alto mersæ sunt, quinque incolumes
in Lusitaniam peruenere. Deinde cum ea classe, quam
parauerat, Cananorem petiit. Ibi in medio belli totius
apparatu Albuquerque interuenit, qui fuit ab Almei-
da cum non mediocribus amoris signis exceptus. Et
postridiè illum in prandium arcessiuit, atque post epu-
las ei literas Emmanuelis ostendit, quibus præcipie-
bat, ut in Lusitaniam rediret, & Albuquerque eandem
provinciam moderandam relinqueret. Se deinde ostē-
dit esse paratissimum ad ea, quæ Rex præscripserat, exe-
quenda: sed eo anno id fieri commodè non posse. Nā
classē illam esse iam a se magnis laboribus & sum-
ptibus instructam, quibus erat bellum, Mithocemo at-
que

*Melijca-
des.*

*Almeida
in Lusita-
niam reuo-
catur.*

*Simultas
inter Al-
meida &
Albuquer-
cium.*

que Calecutiensibus, qui se cum illo coniunxerant, illaturus neque iustum videri, illum, quod instituerat, minimè perficere, & sui doloris vlciscendi munus alteri delegare. Ad hæc Albuquerqueius respondit, Almeida non rectè se gerere, si non præscripto Regis obtineat. Quod verò ad hostes attineret, se id bellum, si illi classis, quæ parata iam erat, traderetur, ita gesturum, ut Almeida munus ei commissi minime pœniteret. Id Almeida se facturum negavit. Inde simultas orta utriusq; animum ab altero alienavit, & Lusitani in duas factiones diuisi, quidam ad Almeida, alij autem sese ad Albuquerqueium contulere. Ita factum est, cum omnibus esset hoc studium, ut odium inter duos viros optimos & singulari virtute præditos excitarent, ut inter eos minimè conveniret. Utrique autem cum esset laudis appetens, titulum belli illius confecti vehementer expebat, & ideo eam gloriam sibi præcipi alterius partis studio & contentione, molestissime ferebat. Ita tamen erant animis dissidentes, ut nec armis, neq; maledictis inter se contenderent. Imò cum Almeida iam vellet inde proficisci, ut cum hostium classe confligeret, Albuquerqueius operam suam obrulit, & per cōmunes amicos Almeida obiectavit, ut se in id bellum duceret. Almeida gratias illi summas egit, sed æquum non esse dixit, ut is antè, quàm esset a tanta belli contentione, & à maris etiam iactatione refectus, laborem illum susceperet. Quiesceret porro, & se ad alia bella nō minus periculosa, quæ erant illi, postquam imperandi munus susceperet, administranda, pararet. Albuquerqueius cum se ab illius belli societate prorsus exclusum cernebat, Cochimum profectus est, & ibi cum nonnulla indignitatis illius, ut interpretabatur, offensione cōstitit. At Almeida cum classe vndeiginti navu soluit inde duodecimo die mēsis Decembris eiusdem anni.

Erant in classe mille & trecenti milites Lusitani, & Almeida quadringenti Cochimenses. In cursu autem Onoris in Calecutiensibus, quæ erant in portu, incendi iussit: quod non absque multo

*Lusitani
in duas fa-
ctiones di-
vili.*

*Duorum Du-
cū ambitio*

*Almeida
in Calecu-
tenses ex-
peditio*

*Dabul opp.**Pelagij
Soule ce-
des & so-
ciorum fu-
ga.**Dabulis
descriptio,
& status.**Almeida
Dabulem
aduanigat*

sanguine partis vtriusque fieri potuit. Indè cum primum in Anchediuam aquationem fecisset, in portum Dabulis cursum direxit. Ea namque ciuitas ad Zabaij, qui Gox regnabat, ditionem pertinebat. Zabatus autem cum Myrhocemo, & Calecutentis, & reliquis Lusitanis nominis hostibus societatem coiuerat, & Sultanum iteris ad bellum Lusitanis inferendum sollicitarat. Id autem Almeida mouerat, ut urbem illam, si fieri posset, excinderet. Totto autem Pelagius Sousa vnus ex Ducibus aquationis & comitatus gratia se se a reliqua clade diiunxit, & in terram egressus est. Cu vero illius nomines incostas iniurias affecissent, incolæ iniurijs mirant, cum vicinitatis vniuersæ opem implorassent, impetu in nostros facto ducem interemerunt. Reliqui vero cum ducem occisum aspicerent, se fugæ mandauerunt. Pelagium multo die post temeritatis poenâ iussit, quod imperatoris iniussu in terram absque vili graui cautâ descendisset. Nec enim tanta erat penuria, ut illi necesse esset imperium Almeida non expectare. At Almeida cum prope Dabulis portum consisteret, pramissit ea nocte, qui portus altitudine diligenter explorarent. Ciuitas ad radicem montis amoenissimi tacet. Est autem ampla, & ædibus magnis exculta, in planicie sita, & erat tunc firmo atque valido præsidio firmata. Præfecerat illi Zabatus Saracenum impigrum ducem, qui habebat sub signis sex milia militum, in quibus erant quingenti Turcæ. Erant præterea in uno portu naues non paucae, torrenos, & armis, & militum præsidijs instructissimæ. Dux tantum & sibi & copijs confidebat, ut uxorem ex omnibus, quas habebat, carissimam, in urbem arcesseret, & eos, qui erant in vicinis pagis, euocaret, & victoriam, quam sibi pollicebatur, spectatores esse possent. Sequenti die cum a flus accederet, & secundus etiam ventus a puppi naues impelleret, Almeida solutis anchoris, passisque velis, in portum ingressus est. Thiremes præstant, humiliores deinde naues sequebantur, altiores agmen postremum cludebant.

bant. Scaphæ erant expeditæ, in quas cum tempus flagitaret, nostri desilirent, ut in hostes in teria consistentes irrumperent. Hoc ordine cum Almeidam hostes aditu arcere non possent, ipse cum acie prima signis explicatis terram occupauit. In turrim egregiè munitam aciem dirigebat, cum dux ciuitatis cum omnibus copijs more gentis instructis illi obuiam processit. Non solum tanto animorum ardore in hostes inuecti sunt, ut impressione facta ducem, & multos homines primarios occiderent, & reliquos in fugam verterent. Cum vero se se in urbem recipere, nostri in eorum tergis inhaerentes, in urbem simul irruerunt. Fuit tunc in om-

Prelium cum Dabulensibus.

Dabul capta.

Lusitanorum in victos Lusitanos.

minem sexum & ætatem sauitum, usque adeò, ut neque sæminis, neque pueris infantibus, quos matres complexu in extremo illo vitæ spiritu arctissimè continebant, ulla conditio parcere-
 tur. Multi pro redemptione, aurum & argenti magnam vim, & gemmas, & preciosam suppellectilem cum miserabili luctu & multis lachrymis offerebant, quorum tamen preces neminè è tanta multitudine ad misericordiam inflexerunt. Fuit cædes ad Solis occasum continuata. Almeida uictus, ne nostris in urbem dispersis, & in cæde, atque præda furenter occupatis discrimen aliquod, ut fieri plerumque solet, ubi militaris disciplina negligitur, impenderet, signum receptui dedit, & se cum omnibus suis copijs in templo quodam satis amplo continuit, & multos, qui se excellentius in eo prælio gesserant, c-

Dabulensis ciuitas spoliata & incensa.

Cæsorum numerus.

cim

Almeida cim desiderati, ducenti verò vulnerati sunt. Almeida
Victorie. signa etiam in montes intulit: multa cestella atque vil-
 las exussit: hostes, qui illi multis in locis occurrerunt,
 partim cecidit, partim fudit, atque fugauit: armenta &
 pecudes ad commeatum classis abduxit. Ad hunc mo-
 dum profligatis hostibus, in classem reuersus est, ubi li-
 teras a Melichiazio & a Lusitanis captiuas accepit. Li-
 teræ autem Melichiazij officij plenissimæ videbantur,
 & de redemptione Lusitanorum ostendebant, ea quæ
 Almeida vellet, illum libentissimè facturum. Lusitani
 verò significabant, se se a Melichiazio commodè rebus
 omnibus haberi. Petebant tamen, vt de eorum redem-
 ptione, dum hostis eam lenitatis & mansuetudinis spe-
 ciem præ se ferebat, cum illo pacisceretur, ne, si ab eo
 res abiret, multò difficilior eorum liberatio foret. Vt
 autem compertum postea fuit, ea legatio non tam Al-
 meidæ conciliandi, quàm illius explorandi ab homi-
 ne callidissimo instituta fuit. His literis Almeida, non
 literis, sed rebus ipsis responsum pro dignitate dare cõ-
 stituit. Tormentis igitur, & rebus alijs, quas nostri ce-
 perant, in naues impositis, inde soluit, quinto die Ia-
 nuarij, Anno M D ix. Et oram illam præteruectus, tri-
 buta, quæ in locis illis ex fœdere debebantur, exegit.
Maimflu. Tandem in fluuium delatus est, qui per Cambaig re-
 gnum in mare influit. Fluuium appellant Maim. Ibi
 vidit in oppido peruetusto maximum & amplissimū
 templum, & campum latissimum, in quo erant sepul-
 chra innumerabilia. Cum ab incolis sciscitaretur, quid
 infinita illa mortuorum monimenta designarent: re-
 sponderunt illi, qui sapientes existimabantur, antiquis-
 simis regionis illius scriptis atque monumentis conti-
 neri, Herculem in Indiam cum maximo exercitu pene-
 trasse: & in eo loco bis cum Rege quodā potentissimo
 collatis signis conflixisse, & vtroque prælio superatum
 fuisse. Vt autem tam præclari facinoris memoria secu-
 lis innumerabilibus conseruari posset, institutum ab
 antiquis fuisse, vt locus ille, in quo milites Herculis ce-
 ciderant, religione consecraretur, & ista sepulchra in-
 uio-

uiolata permanerent. Hæc quidem illi prædicabant: quibus quanta sit habenda fides, liberum sit ei, qui velit, iudicare. Almeida inde profectus, Diu vela dare iussit. Ibi Mirhocemus cum in altum naues educere, & cum Almeida mari aperto dimicare constituisset, quanuis Melichiazus id consilium minimè probaret, omnes duces confestim iussit ex angustiis prodire. In Mirhocemi classe erant tres constratæ naues ingentes, & tres aliæ rostratæ, sex triremes, quatuor naues Cambaienses, & longæ Melichiazij naues, quarum iam mentio facta fuit. Calcutientes verò patrones erant etiam permulti. Erat denique numerus hostilium nauum superceterum. Milites quos Mirhocemus adduxerat, & armis & animis præferoces, victoriam sibi certissimam pollicebantur. Idem animus erat in reliquis nationibus, quæ cum illo societatem coiuerant. Spes & odium illos acriter stimulabat, ut & libertatem tuerentur, & gentem inuisam extingueret. Quod verò indignissimum fuit, non minus ardoris in Christianis quibusdam, quæ eadem classe vehebantur, erat ad manus cum Christianorum classe conferendas, quàm in illis, qui propter religionis odium Christianum nomen extinctum cupiebant. Hi erant partim Veneti, partim Dalmatæ, qui triremes ducabant. Variæ deinde fuerunt imperatoris vtriusque cohortationes, cum Mirhocemus milites re- rum ab illis gestarum commemoratione, imperij amplitudine, & Saracenorum omnium libertate, Christianique nominis odio, & spe opum atque munerum, quæ omnia vno illo prælio continebantur, excitaret. Viderent præterea socios spectatores esse. Si vincerent, se laudem sempiternam adepturos: si victi essent, dedecus & ignominiam subituros nulla temporis vetustate delendam. In illo prælio Indiæ imperium, sociorum salutem & libertatem, eorumque, qui dimicarent, dignitatem nullis seculis interituram consistere. Almeida verò CHRISTI nomen, religionis sanctitatem, sanctæ Mahumetanae scelus commemorabat: neque solum spem amplissimæ dignitatis & gloriæ, verum &

Mirhocemi classis.

*Christiano
rū quorundam
in Lusitanos
hostilis animus.*

*Mirhocemi ad milites
concio.*

*Almeida
ad milites
oratio.*

cæleste præmiū proponebat. Dicebat præterea, omnem salutis spem vna virtute contineri. Si victi eo prælio essent, reputarent animis, esse se hostibus innumera-
 bilibus circumfessos, qui metu tenebantur, ne concep-
 tum odium in nomen Christianum expromerent. Hoc autem metu sublato, fore, ut undique iuerent, ut Christi memoriam in illis regionibus dele-
 rent. Subsidia esse longinqua, hostes autem circumfusus. Nullum fore tutum in calamitate receptum, fidem ubique lu-
 bricam, fraudem ad fidem violandam paratissimam. Idcirco, quod fortium virorum esset, cogitarent, eo prælio esse omnibus aut cum magna gloria vincendū, aut cum magna virtutis significatione moriendum. Referebat deinde filij Laurentij omnibus carissimi necem, ad cuius vindictam omnes, quæ dolorem non me-
 diocrem ex casu illius exceperant, acriter incitabat. Confiderent porro, CHRISTI numen, pro cuius gloria præcipue dimicabant, adfuturum. His & alijs eiusmodi verbis Almeida Lusitanos satis sponte sua concitatos ad certamen acuebat. Deinde vela fieri iubet. Sed cum ventus remitteret, & hostes ex angustijs egressos in statione teneri animaduertit, & ipse sub-
 stitit tantisper, dum rursus cum æstus reciprocatione ventus increbesceret. Sed cum citius, quam sperabat, ventus paulò vehementius inflaret, sublatis doloribus, signoque dato hostibus appropinquauit, ita tamen, ut tantum interesset inter classem vtranque spa-
 cium, quantum fateretur ad certamen tormentis emi-
 nus gerendum. Longius enim progredi non potuit, propterea quod nondum æstus accesserat. Et timebat ne naues in vado, quod inter vtranque classem inerat, affligerentur. & hostes idem fecerunt. In visibus muris, & in turri, quæ mari imminabat, erant tormenta magna apte disposita. Cum igitur hostes & nostram classem in visibus ipsius aspectu constituti, ex muris & è turri, & è classe innumerales globi paciebantur. Nostrum vicissim vehementissimè hostium classem oppugnabant. Certamen fuit tenebris interminum, Al-
 meida

*Prælium
 navale.*

Almeida quamvis statuisset, in acie prima cum naui sua *Lufitano.*
 in Mulhocemi nauem inuadere, precibus nauarcho-
 rum ab ea mente deductus fuit. Dicebant enim fore, si
 is aliquod dispendium aduer, ut clavis & impensio illius
 destituta, & Imperatoris sui periculo perturbata, or-
 dinem ab eo praescriptum desereret, ut illi subueniret.
 Ille consilio paruit, quamvis id moleste faceret. Sed vi-
 debat aliter rem fieri commode non posse. Itaque No-
 mus Vasco Pereira id munus assignauit, ut in Mi-
 hocemi nauem inuaderetur, ei que viros acies ad rem ge-
 rendam attribuit. Georgium vero Melchiam Perenam
 subsequi iussit. Nauarchus quilibet et ea nocte ordines di-
 ligenter instruxit. In quolibet enim nauti opus erat se-
 cundum puppim atque proram, & utrinque latus a-
 cies quatuor instrui, & cuilibet unum ducem assigna-
 ri. At Mulhocemus cum Almeida ad confingendum
 acriter animatum periret, consilium Melchiazij,
 quod ante repudiarat, sequi conmutat. Itaque vadum
 transire noluit, imò retro classem deduxit, ut urbis au-
 xilio multò tutius atque confidentius cum nostris di-
 micaret. Nam fore confidebat, ut e multis ex propin-
 quo posset grauius damnum nostris importari, & au-
 xilium, ubi opus esset, ex urbe summuti. Classē autē *Hostilis a-*
 hoc ordine instruxit. Naues suas, quas sex fuisse dixi-
 mus, in acie prima collocauit. Binās autem naues fer-
 reis vinculis inter se colligari praecepit, ita, ut tribus in
 locis binae naues coniunctae, & inuicem alligatae, ad
 opem sibiipsis mutuo ferendam confisterent. Ipse in
 media acie nauem, quae vehabatur, collocauit. Post has
 naues ad hunc modum dispositas, tremēs & naues
 longas cum paronib. ut suuōdio, quoties opus esset, oc-
 currēt, & per media interualla in nostros impelli pos-
 sent, & quoties necesse esset, ut occidere, ut nauum
 inuicem praesidio inuicentur, constituit. Naues autē
 Cambaentes prope vadū secundum litus, ut prius
 impetum sustingerent, collocauit. Iussitque, si quo
 quod conuenerat dato, Nomus Vasco Pereira, ut Al-
 meida iuliat, vela facere praecepit: quem Georgius
 Melchias

*Pugnana-
nalis.*

Melius negligentia magistri sui non continuò subsecutus fuit. Reliqui omnes eo ordine, quo iussi fuerant, inuehuntur. Melichiazus cum nostros prouehi cerne-
ret, è muris, & è turri tormentis omnibus Lusitanam
classẽ verberare præcepit. Tormenti autem vnus i-
ctu decem vii, qui in naui Pereira veli maximi sinũ,
vt vento vehementius impleretur, contrahebant, occi-
si sunt. Nihilo tamen secius Pereira progreditur, vt in
naui Mirhocemi manus ferreas iniiciat. Id Mirho-
cemus animaduertens, nauem, quam alligatam tene-
bat, laxari iussit, vt cum Pereira eius nauem adortus es-
set, illũ altera ex parte aggredere, vt ancipiti prælio
distentum facilius opprimeret. At Pereira cum id cer-
neret, ingens tormentum, quod erat secundum aquæ
summam faciem collocatum, in hostilem illam na-
uim, quæ se a prætoria disunxerat, conuertere præce-
pit. Quo factò, globus tanta vi coniectus in hostilem
nauem fuit, vt vtrunq; latus parte infima perforaret.
Quo factò, hostes, dum, nè naus ea parte, quam vulne-
rati conspexerant, aquam admitteret, metuunt, omnes
in alteram se confectum conferunt, et coniectis sarcinĩs
aliquantum deprimere conantur, vt eius lateris incli-
natione, periculum lateris aduersi declinaret. At cum
ea pars, in quam propendebant, non minus laboraret
(quod illi prorsus ignorabant) factum est, vt naus sub-
ito mergeretur. Iacobus Perreius, vt erat ab Almeida cõ-
stitutum, turremi prouectus, Pereira præibat, vt fun-
dum exploraret. Cum verò periculum a vado impen-
dere perspiceret, dato signo Pereira admonuit, nè vl-
terius tenderet. Pereira velis demissis substitit. Quod
cernens Mirhocemus, in illum ferociter inuasit. Naui-
bus ad hunc modum harpagone deuinctis, nimis atro-
citer fuit vtrinq; pugnatum. Nos tamen in nauem
hostis ingressi, eos paulatim cedere compellunt. Hoc
in certamine Henricus Machiadas vir egregie fortis oc-
cubuit. Hac in naui foregebantur. At super densos
funes pice obritos, qui reticulari superne à proa in
puppim pertinebant, aliud prælium non minus peri-
ulo-

*Henrici
Machiadi
caedes.*

culosum gerebatur. Nostri enim maximo cum labore *Lusitan.*
 eo contenderant, quibus hostes acerrimè resistebant. *nam disci-*
 Interim naus hostium rostrata à reliquis diuulsa, in *nies.*
 aliud nostræ naus latus inuecta, auxit vehemētissimè
 laborem, in quo nostri versabantur, & periculum mul-
 to grauius inuevit. Pereira cum id cerneret, multo ar-
 dentiùs dimicabat, vt cùm ex ea parte, qua hosti resiste-
 bant, impetum hostilem reprimeret, ad alteram par-
 tem se conferret. Sed cùm, vt aliquid laxamenti cape-
 ret, buculam sibi detraxisset, fuit sagitta guttur illius *Pereiræ*
 transfixum. Victoria tamē adhuc in neutram partem *guttur tra-*
 inclinabat. Franciscus Tauora periculum, in quo no- *fixum.*
 stri versabantur, animaduertēs, in Mirhocemi nauem
 inuasit, & latus alterum acriter oppugnans, milites,
 qui in funium retem scanderēt, immitit. Pondere por-
 rō factum est, vt reuēsi facto, omnes, qui è superiore
 loco dimicabant, in forum deciderent. Quo facto, pu-
 gna recruduit. Hostes tandem partim cāduntur, par-
 tim, sese in mare deiciunt. Qui erant in naui rostrata,
 quæ se cum Mirhocemi naui coniūxerat, cùm milites
 & nautas maxima ex parte cæsos, & ipsam nauē mul-
 tis in locis laceratā, & armamenta conuulsa perspice-
 rent, se in fugam dederunt: & cùm nemo iam esset,
 qui nauem gubernare posset, æstus ipsius impetu in
 litus eiecti sunt. Reliqui duces Lusitani, dum hæc ge-
 ruatur, non minus impigrè rem gerebāt. Nam Petrus
 Barretus aliam Mirhocemi nauem pugnando cepit: si-
 militer & Antonius Campensis nauem rostratam ex-
 pugnavit, & Georgius Melius vbi primum se expedire
 potuit, in naues Cambaienses impressionem fecit: &
 Petrus Canus in aliam rostratam nauem tanto impe-
 tu inuectus est, vt antequam eam iniectis manibus fer-
 reis alligaret, nactus ipsius contignationem cum tri-
 ginta & octo militibus insiliret. Qui in foro versaban-
 tur, nostros ex inferiore loco v
 periculis illis fimbis impedi
 rant. Quod Canus animaduertens, desilire cupiebat, *Canus ca-*
 vt in naus foro cum hostibus manum confereret. *præci-*
sum.

*Lusitano
rum victo
ria.*

*Robustissi
ma navis
expugna
tio.*

Itaque cum per ostium ingredi vellet, caput immisit, quod vno ensis hostilis ictu præcisum repente fuit. Navis alia ut nostris in maximo periculo constitutis opem afferret, acceleravit Cuius aduentu nostri liberati, & hostium navis capta, & omnes hostes ferro coccisi sunt. Almeida prælij spectator aderat, &, quid opus esset factu, decernebat, & tormentis interim rem accerrimè gerebat, ita, ut vnam magnam navem, & aliquot longas naues, & palones nonnullos deprimeret. Melichiazus copias identidem è terra submittebat, ut cum fessis integri succederent, nihil de prælij contentione à suis remitteretur. In littore præterea ense districto concursabat, & quem è prælio fugientem viderat, aut occidebat, aut vulnerabat: reliquos in certamen redire morte proposita compellebat. Nostri tandem hostes maxima contentione profligaverunt, tantumq; eorum numerum interfecerunt, ut fluctus in sanguinis colorem verterentur. Qui primi effusa fuga sese ab imminenti clade proripuerunt, Calecutienses extiterè, qui in altum prouecti repente sunt. At Melichiazij naues longè cum Mihiocemi triremibus sese in intimum portus illius sinum, atque fluminis ostium receperunt. Eas insecutus Rodericus Suarius, qui humilioris cuiusdam navis præfectus erat, cum duas triremes coniunctas aspiceret, cursum per angustum illud inter utranq; spatium interiectum tenuit, & in earum medio constitutus, ex utroq; navis suæ latere anchoras demitti in eas imperavit, & ita alligatas cum primum hostes aut occideret, aut in mare desilire cogeret, remulco ad Almeida traxit. Vna tamen navis reliqua erat, quæ adhuc expugnata non fuerat. Erat enim altissima, & munitissima, & corijs crudis, ut si nostri in eam ingredi vellet, eorum vestigia labarent, obducta. Et similiter si faces conisterent, incendium excitari non posset. Milites in ea dispositi erant permulti, & ad periculum propulsandum viribus, & animis, & armorum exercitatione paratissimi. Utrunq; autem latus erat tanta crassitudine & firmitate præditum, ut nullis globorum ictibus

ſtibus vulnerari poſſet. Tandem cū noſtræ naues
 illam circumſiſterent, & diu atque vehementer oppu-
 gnarent, demerſa eſt, & propugnatores ſe in mare de-
 miſerunt. Noſtri eos nantes celocibus inſecuti, in flu-
 ctibus occiderunt, ita vt pauci admodum euaderent.
 Prælium à meridie in noctem promaſtum fuit. In quo *Cæſorum*
 ex hoſtibus circiter quatuor millia ceciderunt, in quo *numerus.*
 rum numero fuere illi Sultani milites, quos Mamalu-
 chos appellabant. Ex oëtingentis enim duo tantum
 atque viginti cladi ſuperſtites extêre. Mirhocemus, *Mirhoco.*
 cū, ne Melichiaſius voluntatem cum fortuna com- *miſſus.*
 mutaret, & illum Almeida proderet, anxie formida-
 ret, ad Cambaiæ Regem ſe incredibili celeritate con-
 tulit. Tres naues ingentes cum multis paronibus atq;
 longis nauibus deſeſſæ: duæ naues roſtratae, duæ tri- *Præda.*
 remes, & quatuor alie magnæ naues captæ ſunt. Erat
 in captis nauibus magna tormentorum vis, magnus
 pecuniæ ex auro & argento conflatae numerus: veſtes
 præterea, ſtragulae partim aureæ, partim bombycinæ
 & goſſipinæ pulcherrimè factæ. Præda fuit militibus
 diuiſa, e qua Almeida nihil attingere voluit. E noſtris
 in prælio duo & triginta ceciderunt, tercenti autē vul-
 nerati ſunt. Naues autem Luſitanæ tantis locis diſſi-
 patæ atque conuulſæ fuerunt, vt eſſet neceſſe multum
 tempus in claſſe reſcienda conſumi. Victoria fuit præ-
 clara. Quam tamen Paulus Iouius, cū de Sultani claſ-
 ſe hac in Indiam contra Luſitanos delata narra- et, ſi- *Paulus Io-*
 lentio ſuppreſſit, iratus videlicet, quòd cū Luſitanæ *uius nota-*
 hiſtoriæ ſcribendæ munus Ioanni, huius nominis ter- *tus.*
 tio, Luſitanæ regi venale proponeret, rex optimus nō
 illum muneribus Indicis ad res Luſitanorū virtute ge-
 ſtas monimentis illuſtrandas inuitauit. Erat aut exerci- *Exercitus*
 tus hoſtiū ex tam diuerſis gentibus cōſtans, vt in claſſe *hoſtilis.*
 multi libri Latine & Hebræo, & Dalmatico, & Galli-
 co, & Hiſpano ſermone conſcripti inuenirentur. Præ-
 etiam Sultani vexilla capta ſunt. Almeida, quamuis res
 illæ ex animi ſententia procederet, nè tamen claſſis ea
 nocte aliquid incommodi pateretur, eam ab vrbe lon-

Melichiazij de pace Legatio. gius abduxit. At Melichiazus postridiè ab illo pacem per literas petit, crimenque suum in casum atque fortunam transtulit, cuius vi fuerat in tantam fraudem impulsus. Errati verò sui veniam suppliciter implorabat, fidemque dabat fore, ut deinde nemo vel in officio diligentior, vel in amicitia tuenda constantior erga Lusitanos inueniretur. Se nanque & eorum in armis virtutem expertum esse, & in societate cōseruanda fidem ex testimonijs multorum cognouisse. Itaque minimè commissurum, ut mallet cum suo damno atque dedecore virtutem deinceps experiri, quam fidei cum utilitate & dignitate constantiam. Deinde commemorabat, quanto usus posset Lusitanis esse, si amicitiam illius non aspernarentur. Has literas attulit Saracenus, nomine Cidialle, natione Granatensis Almeida valde notus iam ex eo tempore, quo in Granatensi bello sub Rege Fernando militauerat. Almeida respondit, se pacem non daturum, nisi & Lusitanos captiuos, & Mirhocenum cum Sultani militibus, & naues hostium, quæ ex prælio euaserant, sibi traderet. Melichiazus verò per eundem Saracenum respondit, se Lusitanos quidem & naues sine ulla cūctatione traditurum. Mirhocenum vero fugisse, neque se, ubi is esset, exploratum habere. Et quāuis cum tum in potestate haberet, nullo tamen modo in se tam immane facinus admissurum fuisse, ut homines, quos in fidem receperat, hostibus eorum proderet. Nec enim id officium esse hominis in armis educati, qui facile turpi vitæ honestam mortem anteponeret. Almeida libenter assensus est. Lusitani reddit, & hostium classis tradita, è qua triremes Almeida iussu protinus incensæ sunt. Nec n. erat tunc is militum, & nautarum, & remigum numerus apud illum, quo posset eas triremes instruere. Pacis fœdere firmato, Almeida misit inde Antonium Noronham cum duabus nauibus, & multiplici cōmeatu in Zacotoram, ut arcem præsidio firmaret. Tristanum autem Agaum in illo portu cum duabus hostium nauibus reliquit, cui negotium dedit, ut cōmeatu & tormen-

tis, quæ ceperat, & alijs munitionibus in eas impositis, iter Cochimum susciperet. Ipse verò indè profectus, o- *Tributum*
 iam illam omnem, quæ inter Diu & Cochimū inter- *visus im-*
 iecta est, ita peragrauit, vt omnibus Regibus atq; Dyna- *positum.*
 stis tributum imperaret, & perfidos coerceret, omnesq;
 sub Regis Emman. imperiū atq; ditionē subiungeret.
 Petro autē Barreto, & Garfîe Soufæ, atq; Martino Coc-
 ho naues assignauit, quibus mare Saracenis infestum
 redderent. Cananorem deinde petijt, & in arcis con- *Almeida*
 spectu facinus barbarum & immane fecit, quo magnā *in captiuos*
 partem decois sui bonorū iudicio deformauit. Nam *immani-*
 Sultani milites, quos iure belli ceperat, qui tanquā *tas.*
 serui illius non solum dominatu, verumetiam parro-
 cinio tenebantur, partim suspendere, partim tormentis
 dilacerare iussit. Ibi tum, dum suos à labore reficeret, &
 vrbis statum firmaret, diebus paucis commoratus est.
 Indè Cochimum delatus, à Rege, & à Lusitanis omni-
 bus cum ingenti lætitia, & gaulationibus exceptus
 fuit. Interim verò perditorum hominum opera factū
 est, vt odij seminatum, quod inter illum & Albuquer-
 cium institutum fuerat, adolesceret. Nam qui Almei-
 dæ factionem sequebantur, illum horrabantur & ad-
 monebant, nè Indiæ procurationem homini temera-
 rio & infano committeret. Esse quidem illum nimis
 acrem, sed illius furore & amentia fieri posse, vt omnia *Lusitano-*
 parta decoia de manibus elaberentur. Illi autem præ- *rum de Al*
 cipuè, qui cum in Armuziensi bello defecerāt, vt pro- *buquercio*
 prium flagitium hominis indigna vituperatione de- *querela.*
 fenderent, illum accusabāt, quod regis iniussu bellum
 inuile & periculosum sumpssisset, quod gentem, à qua
 incommodum nullum acceperat, armis euertendam
 suscepisset, quod cum parua admodum classe, cū classe
 maxima & instauratissima sine vlllo consilio & rationis
 moderatione conflaxisset, quod regis Emman. dignita-
 tem & hominū, quos impetio continebat, salutem in
 maximum discrimen intulisset. Dei quidem benefi-
 cio factum fuisse, vt periculum illud, quod intentum
 omnibus illius meritate fuerat, euasisset. Per illum

verò omnibus, qui ea classe vehebantur, fuisse pestem & exitium comparatum. Non enim esse rerum exitu, sed consilio, quo res instituebantur, de Ducis aut sapientia, aut temeritate iudicandum. Quod si fieret, nemi dubium esse, quin Albuquerqueius commovere, quod illi rex Emman. commiserat, indignus haberetur. Si regis, inquit, offensionem times, magis metuere debes, si sciens homini temeratio, quod Rex ignorabat, prouinciam tanto sanguine partem commiseris, quàm is sit continuò funditus euersurus. Rex, si illum per litteras admonueris, consilium tuum, vt conijcere licet, comprobabit. Quod si non fecerit, non est animi magni magis iniustam regis indignationem, quam indignum Lusitanæ gentis exitium, cum ipsius regis detrimento & dedecore peritescere. Ad hæc, hominis infatigandis hominibus immoderatè nem criminabantur, & iocis etiam immodicis & maledictis absentem

Albuquerqueius cœtra Almeida ob inquit. tus incitatur. vexabant. Hæc omnia Albuquerqueius per homines non minus ad sciendas discordias natos intelligebat, qui illius segnitiam obiurgabant, quòd tantam contumeliã tam molli animo pateretur, & non vt ius suum obtineret, summa ope contenderet. Homines inuidia rerum, quas ille gesserat, insanie, vsq; eo, vt etiam regis imperium contemnerent, & contra leges & instituta patuæ, & reuerentiam Regi debitam, scelus supplicio dignum machinarentur. Iet porro, & publicè ab Almeida contenderet, hominumque fidem imploraret, iusque suum modis omnib. persequeretur, armisq; etiam, si ita necesse esset, Almeida Indiarum possessione, quã, vt apparebat, occupare nitebatur, expelleret. His dictis simulatus Albuquerqueius, cum Almeida in arcem se reciperet, & illum ad epulas inuitaret, Almeida conuiuium aspernatus, magnis vocib. arcem sibi continuò tradip ostendat, illiusq; postulati publicum testimonium multo, sum nominibus consignatum, quod ad regem deferretur, si Almeida non præscripto Regis obtemperaret, à scribis sumere contendit. Almeida cum se paratum esse diceret ad prouinciam tradendam, iramq;

Albuquerqueius cum Almeida conuenit.

Albuquerqueius cum captus illius

illius sedare conaretur, seque frustra in eo contendere cerneret, & ea de causa, nè tumultus fieret, vereretur, Albuquerque Cananorem duci, & in arce diligenter custodiri iussit, ita tamen, vt omnes ei debiti personæ illius honores haberentur. At Emmanuel cum ijs interitum curis excubabat, vt Indiæ possessionem firmo præsidio retineret. Cum igitur intellexisset & Campsonis Sultani potentiam, & illius in Christianum nomen odium, & opem, quam Sultani ducibus Rex Calcutij & liteis & operibus ostendebat, classem non mediocrem parauit, qua Indiæ præsidia stabiliret. Ea *Classis Lusitana 15.* autem erat nauium quindecim, in qua mille & quingenti milites Lusitani vehebantur. Classi autem præfecit Fernandum Coutignum, virum & nobilitate & virtutis opinione præstantem, qui Regijs castris metâ *Indiâ missa.* dis præerat. Huic autem negotium dedit, vt Albuquerque Indiæ prouinciam moderandam traderet, & Almeidam in Lusitaniam redire cogeret. Is autem sol- *Fernandi* uit Olyssipponē duodecimo die Martij, Anno M. D. *Coutigni* ix. Mense verò Octobri in Indiam peruenit, & naues *in Indiam* ad portum Cananoris appulit, cuius aduentu Albu- *aduentum.* quercius lætitia incredibiliter elatus est. Erat enim ei & sanguinis propinquitate, & amicitia non vulgaris ratione coniunctus. Inde profectus Coutignus, secum Albuquerque Cochimum perduxit. Fuit autem ab Almeida valdè honorificè & amanter exceptus. Is au- *Pax inter* tem dedit operam, vt inter Albuquerque & Almei- *Almeidâ* dam pacem conciliaret: quod non illi admodum dif- *Albu-* ficile fuit. Repulsis enim malis viriusque partis suaso- *quercium.* ribus, necesse erat, cum vterque eorum esset probitate non mediocri præditus, & idem sibi quamuis sententia & ratione dissimili proponeret, vt non grauati alter cum altero in gratiam rediret. Itaque instruita classe, quæ erat in Lusitaniam ventura, Almeida prouinciam Albuquerque tradidit, & nauem conscendit, nec in terram egredi postea voluit. Albuquerque autem *Almeida* omnia, quæ ad illius com meatum & vsum pertine- *ex Indiâ* bant, officiosè & diligenter administravit. Almeida *discessit.*

Bellum Ca ad hunc modum profecto, Coutignus literas Regis
lecariense, Emmanuelis Albuquerque legendas dedit, quibus con-
 tinebatur, vt vterque coniunctis viribus Calecutium
 excindere, & Regem opibus euertere niterentur, & in
 eo Albuquerquei Coutigni sententiam sequeretur. Al-
 buquerquei consummat, se nunquam officio hominis
 gratissimi defuturum. Pergeret porro, & illi⁹ opera fi-
 denter, perinde atque si gregatius illius miles esset, vte-
 retur. Ambo de bello Calecutiensibus inferendo cum
 Rege Cochimensi deliberant. In primis placet, Coie-
 biquium (is erat in I ustitanos egregia voluntate pro-
 pensus, & Calecutij domicilium habebat) clam arcessi-
 ri, vt ex eo cognoscerent, qualis eo tempore Calecutij
 status esset. Ex eo perceperunt, Regem Calecutij tunc
 abesse, eò quòd bellum cum Rege quodam finitimo
 gereret: urbem tamen esse & armis, & hominum mul-
 titudine, & fortium militum robore munitam. Dum
 veìò bellum summo studio & contentione parant,

Lemij ad Vascus Sylueira appulit. Is à Lemio, qui cum classe A-
Albuquer rabicum mare peragrabat, literas afferebat, quibus Pre-
etn luere. torem admonebat, vt sibi milites & naues in supple-
 mentum mitteret. Esse namq̃e copias imminutas, &
 classem etiam fluctibus & naufragis magna ex parte
 debilitatam. Respondit Albuquerquei, id se curaturū,
 postquam Calecutio rediret. Sylueira se socium ad bel-
 lum illud libenter adiunxit. Erat enim vir militari vir-
 tute præcellens, multasque res memorabiles in bellicis

RES EV- tute præcellens, multasque res memorabiles in bellicis
ROPEAE. rebus effecerat. Sub idem tempus Eboræ natus est Em-
Alfonsum manueli regi ex vxore Maria filius, quem Alfonso
Emmanue nominauit, qui sacerdotijs amplissimis ornatus, & in
li natum. Cardinalium collegium coopatus, singulare specimē
 religionis, & probitatis, & magnificentiae præbuit. Hoc

De Mon- eodem anno cum pirata quidam Gallus, nomine Mō-
dragonio dragus, nauem ex India orientem cepisset, & Em-
pirata ca. manuel per legatū suū de hac iniuria apud Galliae
pto & di- regem conquestus fuisset, & nauem cum opibus quā
nisso. in eam fuerant impositæ, sibi frustra restitui postula-
 set, quatuor naues parari iussit, quibus Odoardum Pa-
 cineum

ciecum præfecit. Is vero qua celeritate potuit, in Mon-
dragonium inuectus est: quem in ora Callaica, vbi fi-
nem terræ nominant, offendit, qui certamen minimè
detrectauit. Fuit vtinque acerrima contentione dimi-
catum. Paciecus tamen nauem vnā priatā deplessit,
& tres cepit, ipsumque piratam vinctum ad Emma-
nuelem traxit. Qui cum omnia, quæ ceperat, restituis-
set, fidemque dedisset se fore semper Regi Emmanue-
li deditissimum, neminiue Lusitano iniuriam dein-
ceps illaturum, custodia liberatus, in patriam reuersus
est. At in India clasie summa industria intra breue tē-
pus instructa, Coutignus & Albuquerqueus Calecutiū
profecti sunt, cum duobus millibus Lusitanorum mi-
litum, & Indis militibus sexcentis classem in portu cō-
stituunt, & de belli gerendi ratione deliberant. Hic
Coutignus ab Albuquerque primam aciem sibi assi-
gnari postulat. Addit deinde, Tu, qui es in India inter
tam feroces gentes diu mansurus, satis amplam gloriæ
segetem paratam habes. Mihi, qui sum breui in Lusita-
niam rediturus, non est, cur hanc laureolam inuideas,
maximè cum tantis necessitudinibus implicati simus,
vt nihil alterutrum esse debeat ab alterius communione
seiuictum. Huic Coutigni postulato Albuquerqueus nō
libenter assensus est. Hominem enim notat acii quidē
animo præditum esse, sed mente præcipitem, & parum
in rebus maximi momenti gerendis, quid incidere pos-
set, consilio prouidentem. Rebus autem omnibus ad
egrediendum paratis, prima luce sequentis diei Arbu-
querqueus & Coutignus in terram cum instructis copiis
descendite conantur. Hostes summa vi resistunt, stadi-
ones namque munierant, validæque in eis præsidia
collocarant. Aedes autem quasdam Regias, quæ inde
non procul extra ciuitatem aberant, & tormentis, & re-
lis, & militum multitudine compleuerant. Inde & ex
stationibus densæ glandes plumbæ, & ingentes pice
in nostros iaciebantur: quod vbi Albuquerqueus ani-
maduertit, Ferendum Coutignum admonuit, mini-
mè tutum exitum in terram fore, si coniunctis ita con-

RES IN-
DICAE.

Coutigni
ad Albu-
querqueus
ratio.

Velitatio.

fertim copijs per medias stationes, è quibus nullum
 frustra in nostros telum emitteretur, egredi niteren-
 tur. Itaque præstare, diuisis militibus qua quisque pri-
 mum parte posset, terram occupare. Cum id Couti-
 gno placuisset, vterque eorum ab altero disiunctus, lo-
 cum speculatur, quo posset commodius in terram de-

*Pugna ter-
 restri.*

scendere. Albuquerque cum se expeditum ceineret,
 scaphas & ceoces remis vehementer incitari præcepit,
 & in terram ea parte, quam petierat, egressus in hostes,
 qui illum aditu prohibere conabantur, irrupit, & acri-
 prius prælio commissio, eos fudit fugauitque, proximū
 que vallum & munitionem, per medias flammis ag-
 gressus, excidit: hostes in Regias aedes se trepida fuga
 receperunt. Qui erant in aedibus, occurrunt, conferti
 nostros excipiunt. Fit atrox prælium, multi cadunt,

*Regia ab
 Albuquer-
 cio capta
 et incensa.*

plures vulnerantur. Nostri tandem in hostes in fugam
 pellunt, regia illa domus expugnatur & flammis tan-
 dem absumitur. At Coutignus qui multò lentius mo-
 uerat, cum iam in terram egressus fuisset, & vallum
 oppositum superasset, horrendo tormentorum stre-
 pitu & flammis admonitus intellexit, Albuquerque cum
 hoste conflixisse: quod molestissimè tulit. Itaque
 dolore & iracundia flagrans, Albuquerque cum maledi-
 ctis omnibus infectatus est, perfidum altero quoque
 verbo nominans, nempe qui contra fidem primus in
 hostes inuasisset. Albuquerque ubi id accepit, ad illū
 rectà contendit, & se quantum potest oratione mo-

*Coutigni
 de Albu-
 quercio
 querela.*

*Albuquer-
 cio purga-
 tio.*

derata purgat: dicitque bella multis locis non an-
 ticipato consilio, sed incidentibus inopinatò rebus
 administrari. Se non potuisse milites continere, quin
 opportunitatem oblatam arriperent, & in hostes vio-
 lenter iruerent. Qui si consistere vno in loco voluis-
 sent, magnum fuisset eis periculum ab hostibus, illo-
 rum cupidatione ferocius incitatis, adeundum. Præ-
 terea nondum esse debellatum. Illudque veitationē,
 non tantum prælium fuisse. Integrumque adhuc bellū
 restare, ex quo posset insignem gloriam consequi. Se
 illi omnia debere, & idcirco minimè conuenire, ut se-

cus de se existimaret, quàm de homine maximis illius beneficijs obligato, & referendæ gratiæ cupidissimo. Maius enim se dignitatis pondus in animo grato atq; beneficiorum memore, quam in victoria collocandū existimare. At Coutignus ira vehementer excæcatus, nec ullam satisfactionem accepit, neque quidquam illo præsentē de maledicendi contentione remisit. Tum Gasparem interpretem inclamans, ait, Duc me in urbē regiam, atque adeo in regias ipsas ædes, quas hodie flāmis exuram, ut intelligi possit, quam vanus sit eorum sermo, qui Regum Indorum opes atque vires verbis exaggerant, ut ipsi aliquid gessisse videantur. Cupio cum viris in ipsa urbe media decertare. Hos namque, qui tam subito victi sunt, adduci non possum, ut credam viros extitisse. Albuquerqueius conuitia patienter tulit, & temeritati repugnare non potuit, illumque, non quod consilium probaret, sed quod hominem absque flagitio deferere non posset, sequutus est. Ciuitas namque euerti alia ratione, cum muris non esset cincta, potuisset, arboribus antè præcisīs, è quatuor densitate maximum periculum militibus nostris erat intentum: & agris antea peruastatis, & exercitui non raptim, sed explorato ex omnibus locis, in quibus insidiæ latere poterant, educto. Coutignus tamen nullo, qui nomē aliquod in bellis obtinuisset, consulto, duobus tormentis, quæ aciem præcederent, in curius impositis, signa protinus inferre iussit. Misit deinde qui Albuquerquei admoneret, sibi in animo esse in urbem inuadere, regiasq; ædes incendere. Illi verò liberū esse, quidquid uerberet, efficere. Habebat autē sub signis Lusitanos milites octingentos, & aliquot præterea Cochimensiū militū auxilia. Albuquerqueius quamuis hominē cerneret in pestē iuere, illū subsidijs antea in littore constitutis, & duce Antonio Norogna cū subsidijs relicto, ceteris militib. in eā viam, quæ fore infestam & incertam, iugurabatur, ingressus est. Hostiū tamen prius mansiones, & naues, quæ in anchoris consisterant, incendi, & hostilia tormenta cū reliquis instrumentis bellicis

*Coutigni
temeraria
oratio.*

Cetera Coutigni temeritas.

*Coutigni
prælium.*

in naues Lusitanas imponi, & scaphas & celoces diligentissimè custodiri iussit. Coutignus duce Gaspare in regias ædes tandem non absque certamine peruenit. Naires enim conferti in illum incurfabant, deinde se summa celeritate recipiebant. Conglobati rursus impetum faciebant: deinde cum nostrorum vim minimè sustinerent, sese præcipiti cursu à cæde & exitio seducebant: aliquot è nostris vulnerabant, ex illis tamen multi cadebant. In regia certamen multo periculosius initum fuit. Multi namque eo conuenerant, ut pro Regis nomine, quod ab illis valdè sanctum habetur, pro illius opibus, quæ erant innumerabiles, pro ciuitatis totius incolumitate, quæ ædium illarum defensione contineri videbatur, præsentis animo dimicarent. Nihilominus tamen ædes expugnata, & milites ad prædam conuersi sunt. Emmanuel Pazagna vir strenuus & in bellis exercitatus, cum milites teneret spoliis cupidine dissipari, Coutignum admonuit, ut eos recipi, et in ordinem rursus cogi festinanter imperaret. Grauius enim periculum imminere, quam ille suspicaretur. Nec enim hostes tam facile ædes deseruisse, nisi

*Consiliū bonū malè re
pudiatum*

ea mente, ut in dissipatos & oneribus impeditos inuaderent. Coutignus ad hæc respondet, se exploratum habere nec in Saracenis, qui Calecutium incolebāt, nec in ipsis militibus Calecutiensibus, qui aratam in armis contriuisse videbantur, quidquā roboris inesse. Se vellem conuiescere tantisper, dum se à labore reficeret. Iussit itaque interim & ordinis & disciplinæ profus obliti arma deponerent, & in ædes irruebant, ut opibus onerati discederent, passimq; sine vlllo metu per omnes vias & cōpita vagabantur. At hostes vndiq; confluebāt, & iam ædib. Regiis appropinquabant, cū Albuquerque ad ædes accessit, in quas tamen ingredi noluit. Per nūcium tamen Coutignum admonuit, ut receptui signū dare. Magnus enim certamen imminere. Respondit Coutignus, ut is milites in ordinem reuocaret, atque præcederet, se continuo illum sequiturum, cum pri-

num

mum regias ædes, quas incendere iusserat, flammis
 absumi perspiceret. At Albuquerqueius iam eo tempore *Redinte-*
 erat ab hostibus acriter oppugnatus, & multi ex acie il- *gratū præ-*
 lius erant vulnerati. Itaq; in litus copias suas subduce *lium.*
 re confestim instituit. Vulnerati præibant, sani atque
 valentes, ut subsidio illis essent, sequebantur. Coutig- *Regia in-*
 nus duabus horis in Regia consumptis, postquam om- *ensa.*
 nia inflammari vidit, egressus est. Hostes autem bifa-
 riam diuisi, partim in Albuquerqueium, partim in Cou-
 tignum impetum dant: multos conuulnerant, multos *Contigni*
 etiam sagittis & gladijs intemunt, atque tandē Couti- *periculum*
 gnum circumsistunt, qui quidem acri animo vim ho-
 stium, ut poterat, in extremo illo vitæ discrimine re-
 pellebat. Albuquerqueius ut opem illi afferret, enixè con-
 tendebat. Sed milites metu perculsi, Ducis imperium
 detrectabant, & aditum præterit ad Coutignum multitu-
 dine hostium, qui illum circumuenerant, interclusus.
 Coutignus vero cum prius in crure maximum vulnus
 accepisset, tandem concidit, & cum illo Emmanuel Pa-
 zagna, & alij item permulti: qui tamen antè, quàm ex-
 tremam spiritum ederèt, genibus in terra nixi, hostes
 vulnerarunt, & quosdam etiam interemerunt. Cum
 Coutigno non pauci viri nobiles à circumfusiis hostib.
 interfecti sunt, inter quos Vascus Sylueira fuit, qui è
 vallo, ut illi opem afferret, desiliens, priusquam vulne-
 ribus multis concisus occumberet, tres, qui illum au-
 dacius fuerant aggressi, necauit. Albuquerqueius verò cū
 omnibus, qui ex acie Coutigni ad illum confugerant,
 cedebat: sed via non erat admodum lata: utrinq; posses-
 siones erant fossa & aggeribus munitæ: hostes tela in
 nostros ex aggeribus inorquebant. Cū ita telū nul-
 lum frustra in aciem confertā accidere potuisset, factū
 est, ut multi vulnerib. icti cōciderēt. Albuquerqueius secū
 dum sinistrum brachium grauissimum vulnus accep-
 pit, & sagitta similiter in ceruicem illius immisissā, eum
 in summum vitæ discrimen induxit. Postremò ingenti
 saxo, quod quidam ex hostibus in pectus illius con-
 iecit, percussus, absque ullo sensu decidit. Fuit tamen
 con-

*Contigni
 aliorum q;
 nobiliū ca-
 des.*

*Lusitanæ
 aciei discer-
 men.*

*Casorū
meritū.*

continuò sublatus, & scuto cum labore atque periculo
maximo delatus in littus, vbi subsidia fuerant illius o-
pera constituta: quæ cum hostium imperunt repressis-
sent, tutum nostris receptum præbuere. In hoc præ-
lio ceciderunt ex nostris octo & septuaginta milites,
in quibus permulti viri nobiles, rebus gestis illustres,
numerati sunt. Hostibus tamen non inuenta victo-
ria constitit. Mille namque centum & triginta ex illis
cecidere. Et præter hos, quingenti & septuaginta ho-
mines flammis in ædibus regijs absumpti fuerant. Re-
spirauit Albuquerque, Cochimumque reuersus, a me-
dicis, quamuis de illius vita spei deponerent, cura-
tus, pristinam sanitatem recuperauit. Deinde classes
duas, quæ erant in Lusitaniam rediturae, diligenter
instruxit, & militarem disciplinam constituit. Hic ca-

*De Almei-
da exitio.*

sus Contignum virum animo cælo, non tamen sa-
piente præditum vita priuauit. Sed longè funestius
exitium Almeidam sustulit. Antequam enim promō-
torium Bonæ spei superaret, & ab illo non procul ab-
esset, auationem facere constituit. Quidam è nostris,
qui in terram egressi fuerant, incolarum consuetudi-
ne familiaris vsus, omni metu sublato, in eorum op-
pidum, quod inde quatuor millibus passuum aberat, co-
cessit. Hi hominem benè acceptum dimiserunt, & in-
genti arrete in amicitia signum donarunt. Is ad Al-
meidam refert, gentem esse singulari humanitate &
simplicitate præditam, & multis pecorum gregibus
abundare. Almeida illum cum alijs duodecim homi-
nibus in oppidum remisit, vt oues & boues, quibus
classis indigebat, coemerent, & gentes illas barbaras
muneribus, quæ apud illos in pretio sunt, ad consuetu-
dinem & familiaritatem allicerent. Incolæ eos ad epu-
las inuenerunt, & muneribus, quæ tellus illa fundit,
affecti, cum gregibus, quos emerant, dimiserunt, &
humanissime prosequuti sunt. In via factus est illis ob-
uiam homo quidam cum arietibus, vt eos cum munc-
eribus, quæ nostri afferebant, etiam vt alij fecerant,
commutaret. Hic quidam ex nostris, hunc, inquit, per-
tim

*Barbarorū
erga Lusi-
tanos hospi-
talis.*

vim abducamus ad Almeidam, vt cū humanitate *Malum est*
tractatus, & vestibus excultus ad suos redierit, eos no- *filium.*
bis arctiore consuetudine & familiaritate congluti-
net, vt cū nostri huc aquatum venerint, secure & cū
emolumento sese à labore et iactatione reficiant. Con-
siliū placet. Itaque in hominem insiliunt. Is clamorē
ingentem sustulit: oppidani festinanter accurrūt,
hominem ē nostrorum manibus extorquent, eosque
saxis & lapidibus cedunt, maleque mulctatos eiciunt,
& gregibus etiam spoliāt. Hi reuerſi, nē id eis fraudi
esse posset, rem longē aliter atque acciderat, Almeidæ
retulerunt. Res consultatione digna permultis visa est.
Si enim crimen illud impunitum dimitteretur, fore di-
cebant, vt nunquā eo posset quisquā aquationis gratia
naues appellere, quin malē acceptus abiret. Gentem e-
nim illam feram notā nisi malo coactā officium factū
rā. Itaq; iniuriam vindicandam, & gentem imposito
supplicio coercendam esse, nē in posterum simile faci-
nus moliri auderet. Contra quidam disputabant, non
esse temerē bellum cum gente fera gerendum. Iniuri-
am leuem esse, & magis contemptu, quā vltione
dignam. E victoria præmiiū nullum vel decoris vel
utilitatis expectari: ex offensione magnum discrimē
dedecoris imminere. Præterea non constare, quorum
culpa id, de quo nostri conquerebantur, accidisset. Cre-
dibile autem esse, vt incolæ nostrorum insolentia &
temeritate prouocati, non prius iniuriam intulissent,
sed illatam repulissent. Alij verō in eo perseuerabant,
quasi in ea vindicta salus & dignitas Lusitanæ natio-
nis ageretur. Eoque rem adduxerunt, vt Almeidam ea
grauitate & dignitate virum, annos sexaginta natum,
rerum gestarum gloria circumfluentem, sine vlla gra-
ui causa cum gente, moribus & vitæ consuetudine
belluarum simillima, bellum suscipere coegerit. Itaq;
de media nocte in scaphas delibens, in terram cū cen-
tum & 50. militibus egreditur. Petrus Barretus & Ge-
orgius Barretus, qui primam aciem ducebant, in oppi-
dum ante lucem peruenere. Inopinatoq; gentem ad-
ori,

*Consulta-
tio de bel-
lo cum Bar-
baris gerē-
do.*

*Infauftum
Almeide
cū Barba-
ris bellum*

Prelum.

ortu, terrorem præbuerunt. At oppidani continuo opem sublaris clamoribus implorant. Accurrunt undique permulti cum sacculis è corio crudo confectis, in quibus vim lapidum cōgesserant, ut nostros, qui iam cum præda redibant, obiuerent. Gestabant præterea iacula innumerable non longa, quibus erant cuspideshamataë trium palmarum longitudine præfixæ.

Hæc magna lacertorū vi coniecta, nostros grauissimè sauciabāt. Homines sunt nigri, capillo, ut reliqui Aethiopes, crispo & adusto, facie deformi: in bellis, gestibus truculentis, ut ferociores appareant, utuntur. Tunc verò aspectu truculento, & gestibus horrēdis, & dissonis vocibus metum incutere nitebātur. Nostriæ inopinata perculsi retrocedunt, & se ad Almeidam, qui Regio signo, ut opem afferret, explicato, in oppidū veniebat, recipiunt. Is non vltimū cunctandum ratus, in littus se conferebat. At scaphæ fuerant indè subductæ in locum alium magis tranquillum, vndè confectio facilior apparebat. Almeida in eam locum iter instituit. Greges erant in agmine mediō, reliqui qui agmen cogeant, hostes a tergo ægrè sustinebant. Illi tamen in principio non ita grauitè nostros vrgebant. At ubi auxilijs undiquè confluētibz copias suas amplificatas aspexerūt, edito clamore greges vnum in locum compulerunt. Sic enim pecudes & amenta assuefaciunt, ut illorum vocibus aut moueantur, aut subsistant, aut eo properent, quō illi iubent. Itaque neque longius abibant, & nostros interdum impediabant.

Hostes, gregibus ad hunc modum conseruatis, in nostros ferocius irruunt, & post remum agmen carpunt, ordinemque disturbant. Almeida cum cerneret multos adhuc in pecoribz abigendis occupatos, gregem dimittit, & è mediō agmine confectum expellere iubet. Deindè copias illos exiguas in vnum compulit, ut confectæ facilius hostium impetū repellerent. Quod longè facta secidit. Nam cum hostes in confectum agmen lapides & tela conicerent, & hosti inermes, cōquod gentem contempserant, prodissent, illi vulnera

glia-

Gravissima nostris infligebant: cum interim nostri ho-
 stibus nocere nullo modo possent. Nam cum essent
 illi summa celeritate præditi, facillimè poterant cursu
 sese à clade proripere, & rursus eadem celeritate in no-
 stros incursare. Nostri erant summa lassitudine præpe-
 diti: æstus enim eos adurebat, lassitudo conficiebat, ita
 ut vix plantas in arena ardentissima altius impressas e-
 uellerent. Tantaque erat in plerisque debilitas, ut in
 vestigio consistere non possent. Multi formidine per-
 territi, dissipari cœperunt. Hic Georgius Melius qui
 erat vnus ex Ducibus, & Albuquerqueij partes fuerat in
 India secutus, ad Almeidam conuersus, inquit, Vel-
 lem, ut hi, qui se tibi in India venditabant, hoc in loco
 non in noxios criminando, sed pro salute tua capita sua
 in discrimen offerendo, amorem, quo te complecti si-
 mulabant, ostenderent. At Almeida, parum, inquit,
 tempestiua commemoratio. Quin tu ista, quæ tempus
 minimè flagitat, omittis, & illud regium vexillū tue-
 ris, ne si in belluarum istarum manus veniat, regis cla-
 rissimi nomen ludibrio sit: Nam quod ad me attinet,
 tot annis, & tot vitijs coopertus sum, ut si mors hoc in
 certamine mihi oppetenda sit, ea nec immatura, nec
 immerita possit existimari. Hæc dicens, vexillum Me-
 lio tradidit. Deindè cum rursus hostium impetum su-
 stinere voluisset, hostis quidam coniecto iaculo gut-
 tur illius transfixit. Quo facto, is dolore vehementer
 afflictus, & viribus omninò destitutus, ita procubuit,
 ut genibus in terram flexis, & oculis sublaris manus in
 cælum rēderet. Itaque illo signo insite religionis in ex-
 tremo illo spiritu ijs, qui cum illo erāt, ostenso cecidit,
 vir probitate, & liberalitate, & rebus gestis immorta-
 litate dignis admirandus: qui tamen, quod valdè lu-
 ctuosum fuit, nonnulla dedecoris macula vitæ
 decus asperxit, cum, tam temerè leuium humanum
 sermonibus inductus, in id se discrimen iniecit, è quo
 nullum præmium vel dignitatis ad sui nominis glo-
 riam, vel utilitatis ad patriæ fructum polliceri vlla ra-
 tione poterat. Consilij poenas acerbissimo casu luit, &

*Melij casus
 Almeida
 disceptatio*

*Almeida
 mors.*

*Humane
 fragilitas
 eius exem-
 plum.*

simul exemplo suo mortales humanæ imbecillitatis admonuit, nè nimis præsentī felicitati cōfiderent, cū animaduernerent illum, cuius in bello Granatensi tam clara virtus extiterat, qui maximos in India exercitus fuderat, qui Campsonis Aegypti Imperatoris opes in-
fregerat, & debilitarat, qui multis Regibus frænum in-
iecerat, à paucis hominibus, neque moribus & institu-
tis patriæ cultis, neque armis & militari disciplina ad
decus eruditis, sed inermibus atque nudis, & non mul-
tum à beluarum immanium feritate distantibus occi-
sum, & eorum pedibus proculcatum. Eo ut diximus,
interfecto, nostri diffugiunt. Laurentius tamen Brit-
tius, & Martinus Coelius mori in vestigio maluerunt,
quam Almeidam insepultum deserere. Hi fugientes
magnis vocibus compellant. Quam, inquiunt, ratro-
nem in Lusitania vestri Ducis, & viri inmemores di-
gnitatis & ingrati, reddetis Illam, qui vos tantis aux-
erat beneficijs, in discrimen induxistis, inductum pro-
didistis, & nunc insepultum deseritis? Cū verò cla-
mando nihil proficerent, in hostes conuersi sunt, eo-
rumque multitudine circumfusi, lapidibus, & iaculis,
& fustibus oppressi conciderunt. Quinque & sexaginta
Lusitani in hac infausta & infelici pugna interfecti
sunt: in quibus erant Duces vndecim, viri magnanimi,
maximisq; in rebus cogniti: qui cū per medias flam-
mas, per pilas innumerabiles, per tela, per gladios sine
ylla formidinis significatione ruentes, maximum ter-
rorem hostibus intulissent, & insignes victorias contra
innumerabiles hostes adepti fuissent, tunc à paucis ho-
minibus inermibus atq; nudis interfecti, & spoliati fue-
runt. Creditū est illos, eò qd̃ sese insolentius in prospe-
ris successibus extulissent, & victoria non moderatè,
sed nimis interdum crudeliter vsi fuissent, eas pœnas
diuini iudicio pertulisse. Nostri se maximo cum labo-
re in scaphas recepere. Georgius Barretus & Georgius
Melius postquam hostes discedere cognouerūt, in ter-
ram egressi sunt, ut mortuos sepelirent: quos omnes
nudatos inuenere. Funus non exequijs, sed lacrymis

Lusitano-
rum fuga
& cedes.

Cæso-
rum
numerus.

cura-

curatum fuit. Accidit hic acerbissimus casus Kalen. *Annus à nato Chr̃. flo 1510.*
 Mart. Anno M. D. X. Naues indè profecte, Olyssipponem incolumes peruenēre: ciadis, ue nuncius insignē Regi mœstitiam, & vniuersæ nobilitati mœrorem & luctum attulit. Quid interim dum hæc omnia gesta *Derebus gestis Ta-*
 sunt, Iocobo Lupio Siqueiræ acciderit, est hoc loco re- *cobi Lupij Siqueira.*
 ferendum. Is soluerat Olyssippone cum nauibus IV. quinq̃to die April. anno salutis. M. D. VIII. In insulam vero S. Laurentij peruenit IV. die August. quam secundum eam partem, quæ spectat ad Austrum, peragravit, & aliquot nautas, qui fuerāt in comitatu Ioannis Gomecij Abrar̃i, reperit: à quibus intellexit, Abrar̃um, vt dictum est, dolore & mœrore contabuiffe. Indè in Cochimum delatus est, & ab Almeida (adhuc enim imperium tenebat) fuit honorificè & amanter exceptus. Almeida illi nauem vnā cum sexaginta hominibus, in supplementum exiguę illius classis, attribuit. Huius nauis erat nauarchus Garia Sousa. Cū ijs quinque nauibus in insulam, quam olim Taprobanam, modo Zamatram appellant, peruenit. Ea est æquinoctiali circulo subiecta, & aureæ Chersoneso ea parte, quæ ad Austrum pertinet, opposita. Patet in longitudinem miliaribus nongentis & LX. Latitudo verò illius nō supra CC & XL. passuum millia dilatatur. Regio est mira fertilitate prædita, regnisq̃, multis distincta, varijsque nationibus, quæ inter se moribus & institutis dissimillimo ritu disident, frequentatā. Quidam enim Mahumetis sectam sequuntur: quidam simulacris dediti sunt. Alij adeo immanes & feri sunt, vt humanis carnibus vescantur. Alij rursus moribus humanis excoluntur, & benignitatem præ se ferunt. Abundat ea insula plurimum auro, cuius gratia in eam mercatores vndique commercant. In eadē insulam delatus Siqueira, naues in portu regni, quæ *Pedir Taprobanæ*
 appellant, constituit, & per Legatum pacem cum Rege firmavit. Idem fecit in alia ciuitate, quæ *regnum Pacē opp. Malachā*
 Pacem nominatur, quæ indè octoginta millia passuum aberat. Indè Malacam, quæ est in continen-

*Siqueira
accedit.
Malacca
descriptio.*

ti Septentriones versus, cuius explorandæ causa mis-
sus ab Emmanuele fuerat, traiecit. Ea est in aures
Chersoneso ad ostium fluminis non valdè magni si-
ta. Erat autem tunc celeberrimum Orientis empori-
um: quatuor millibus passuum in longitudinem pate-
bat. latitudine erat perangusta. Arboribus & varijs fru-
ctibus abundat: frugibus, & rebus alijs ad victum perti-
nentibus, importatis vititur. Fluvio, qui mediâ urbem
interfluit, distinguitur: vtrique tamen urbis pars inter
se ponte coniungitur. Aedes & urbis mœnia erant
magnificè & eleganter extructa. Gens est colorata, &
moribus atque vitæ cultu ad humani tatem propensa.
Lingua adeò suavis existimatur, ut omnes finitimæ
regiones, & insulæ etiam, quæ commercium cum ea
ciuitate vllum habent, valdè ad vrbaneitatem & elegan-
tiam pertinere arbitrentur, linguam & orationem ci-
uitatis illius usurpare. Gens est vestitu & cultu lautissi-
ma: musicis oblectatur: in bello tamen est acris, ut
quæ faciliè pro decore & dignitate mortem oppetat.
Pertinebat hæc ciuitas olim ad regnum latissimum &
opulentissimum, quod Siam appellant. Rex enim Sia-
mensi Regi parebat: At cum ex portorijs ingentibus
summas sibi opes comparauisset, & maiores quosdam
diuitiarum magnitudine spiritus assumpsisset, à Sia-
mensi Rege defecit. Hanc deinde libertatem partim ar-
mis, quibus Siamensi ferociter obsistebat, partim mu-
neribus, quibus illius consiliarios, ut Regem à bello
deterrent, detinebat, faciliè tuebatur. Rex erat Mahu-
metanus, & Mahumetes etiam, ut nomen cum secta
consentiret, appellabatur. Siqueira classem in portu
collocauit. In anchoris autem in eodem portu quatuor
Sinenses naues fortè constiterant. Sinæ ubi nostras
naues conspexere, Siqueiram adeunt, & cum illo ser-
monem humanissimè conserunt. Illorum autem hu-
manitate & vrbaneitate, Siqueira captus, familiarita-
tem cum illis libentissimè contraxit, usque adeò, ut in
eorum naues ingressus, nullum officium amicitia
confirmandæ necessarium prætermitteret. Rex misit

*Siam re-
gnum.*

portorii ministros, qui percontarentur, quæ gens illa *Malacensis*
 esset, aut cuius rei gratia iter in eas oras suscepisset. Si- *Regis ad*
 queira respondit, se ex Occidentis Solis extremis termi- *Siqueiram*
 nis à Rege clarissimo missum esse, ut cum eo rege, de *nunciij.*
 cuius amplitudine multa perceperat, amicitiam firma-
 ret. Confidere se illud amicitiae fœdus utilissimum v-
 trique Regi futurum. Id ut signis intelligi potuit, fuit
 Regi, & illius patruo, qui regnum administrabat, lon-
 gè gratissimum. Putabant enim valdè ad Regij nomi-
 nis amplitudinem pertinere, cum Regibus externis tã-
 to terrarum intervallo disiunctis societatem coire, no-
 menque suum per occidentis Solis regiones cum nō-
 nulla sui decoris celebritate peruagari: & simul ex Lu-
 sitanorum commercio Regis Malacensis opes amplifi-
 catum iri confidebant. Itaque Rex ad Siqueiram viros
 primarios de suo comitatu misit, qui ei nomine illius
 omnia fuerunt, quæ à commodum & dignitatem
 Emmanuelis pertinerent, largè polliciti. Fuit deinde
 cōstitutum, ut Siqueira vibem ingrederetur, ut coram
 de pace cum rege commodius ageret. Fuit is à Rege cū
 multis amoris signis, & honorificis etiam cæremonijs
 de more gentis illius exceptus. Ibi cū de pace agere-
 tur, fuit ab utroque statutum, ut pacis condiciones per
 internuncios tractarentur. Pax denique fuit inter v- *Pacis fœ-*
 trumque facta, & solenni iureiurando sancita, & do- *das inter*
 mus confestim Roderico Araugio, qui Regis Emma- *Malacen-*
 nuclis negotia erat in ea ciuitate gesturus, attributa. *sem & Lu*
 Nostri igitur omni metu soluti, in vrbe dispersi vaga- *stantes*
 bantur. At Sinæ cū nostrorum securitatem & confi- *Sinarū ad*
 dentiam animaduertissent, Siqueiram admonuere, ne *Siqueiram*
 tantam fidem Malacensibus haberet. Gentem esse fal- *admonita*
 sam atque fallacem, & fraudibus atque perfidiæ sce-
 ribus astrictam. Simul atque nostros incautos, & nihil
 hostile suspicantes aspicerent, eos omnes oppressurā.
 Boni Ducis officium esse, suorum salutem in vigilan-
 tia sua, non in alia fide sitam arbitrari. Saracenos tan-
 tisper fidem retenturos, dum se nihil posse nostris no-

eere confiderent. Vbi verò sibi occasionem datam aliquid cum fraude gerendi viderent, eam minimè prætermiffuros. Humanitatem esse laudabilem : nimiam in aliena terra confidentiam vituperandam : maximè verò cum hominibus ex fraude & mendacio compositis fides adiungitur . His & alijs eiusmodi sermonibus Siqueiram nauarchi Sinarum admonebāt, vt insidias præcaueret. At is & fœderis Sacramento, & specie beneuolentiæ, quam Malacenses præ se ferebant, & postremò, quòd natura id, quod felicem successum interturbare potest, non facillè euenturum suspicamur, non modò Sinarum monita neglexit, verum multò confidentius & Lusitanos in vrbe versari, & Malacenses in nauibus suis negotiari permisit. Interim verò mercatores partim ex insulis ad Austrum sitis, partim ex ea Indiæ parte, quam Indus fluit, Regem nostrorū formidine perterritum, ab eorū coniunctione distraxerunt. Dicebant enim, nostros esse piratas cunctis nationibus infestissimos. Per simulationem verò probitatis fraudes machinari, & illis ipsis, cum quibus fœdus amicitiae feriebat, pestem & exitium moliri. Multas ciuitates euertisse, multis gentibus libertatem & opes eripuisse, & illis, qui non permetterent arces in eorū ciuitatibus ædificare, crudele bellum intulisse. Arcium verò ædificationem eò pertinere, vt libertate primum omnes, qui eos admittebant, spoliarent: deinde bonis omnibus per summum scelus euertèrent. Nullam denique esse nationem vel tanta omnia rapiendi cupiditate furentem, vel tam immanibus moribus, & institutis effeiatam, quæ esset cum Lusitanis auaritia & crudelitate conferenda. Non verbis, sed factis esse ostendendum. Interrogaret omnes mercatores de illis malis, quæ vel in India vel in Arabia atque Perside à Lusitanis gesta fuerant. Prudentis autem Principis esse, alienis malis admoneri, ne in similes calamitates incideret. Vnum autem periculi depellendi remedium esse, gentem, antè, quàm maiores opes assequeretur, opprimere. Serò namque facultatem præter-

*Mercatorū
de Lusita-
nis quere
la apud
Malacen-
sem Regē.*

missam eos lamentari, qui, quandiu licet, securitati sue minimè prospiciunt. Lusitanos esse admodum paucos, & inermes, & imparatos, atque fœderis confidentia in vrbe, tanquam in patrio solo versari. Eos itaque de medio tolleret, vt paucorum internecione, reliquis aditum in eas oras intercluderet: His & eiusmodi sermonibus Regem iuuenili temeritate præcipitem, & in fraudibus enutritum, & religione à nostris maximè dissidentem, facillimè à Lusitanis abalienarunt. Huius autem consilij authores præcipui fuere Nahodabegua Cambaiensis, & Vtetimutaraia Ioauensis, qui opibus, & potentia, & gratia apud Malacenses, inter omnes, qui in ea ciuitate negotiabantur, excellebant. Hi verò non oratione tantum, sed muneribus etiam Regis patrum, penes quem erat totius regni moderatio (Bendam appellabant eum, qui munus id gerebat) corruerunt, vt fidem datam violaret, & Regem in eandem fraudem impelleret. At eorum consilijs vehementissimè repugnabat Lassamana, rerum maritimarum præfectus. Nullum enim grauius periculum intendi dicebat eo, quod ex violata fide communibus rebus immineret. *Consiliū da
tollendis è
medio Lu-
sitani.*

DE V Menim, quem nihil latere posset, iusiurandi neglecti, atque religionis violatæ vindicem fore. Ad hæc accedere fraudis atque mandacij dedecus & turpitudinem, quo nullum detestabilius, ad Regis nomen macula sempiterna deformandum, excogitari posset. Præterea Lusitanos, se compertum habere, omnia quæ gesserant, iure gessisse. Ab illis enim tantum qui fœdus fregerant, poenas, vt æquum erat, exegisse. Homines namque esse in fide tuenda constantissimos, & in perfidia vindicanda, & iustissimis poenis animo maximo repetendis acerrimos. Itaque præstare eos imitari, qui eorum societati hostium iniurias facile propulsa-*Lassama-
na profæ-
dere seruā
do oratio.*

bant, quàm eos, qui illatis iniurijs sibi ipsis causam iustissimæ cladis afferebant. Hæc Lassamanæ sententia non potuit vilo modo Regem à decreto iam sceleris reuocare. Itaque statuit Siquei *Regis ma-
iustis per-
fidia.*

Insidia Regi in Lusitanos detecta.

Alteri in Lusitanos insidia.

ram cum reliquis ducibus interimere. Quod ut commodius fieret, ædem maximam ex ligno propè pontem extruxit, & Siqueiram ad conuiuium, quod in ea domo instruendum curauerat, inuitauit. Is Regis tam propensam in eum, ut apparebat, voluntatem non aspernatus est. Erat tum Malacæ Persis quædam Mahumetana, quæ hospitium publicè certa pecunia præbebat. Apud eam diuersabatur sartor quidam Lusitanus, qui Persicam linguam probè nouerat. Is linguæ communione in maximam mulieris familiaritatem venerat. Ea cum insidias indicio cuiusdam hominis sibi valdè familiaris percepisset, per sartorem à Siqueira postulauit, ut eam ad colloquium secreto admitteret. Vitam namque illius & dignitatem agi. Siqueira monita mulieris irrisit. Illa verò cum idem iterum atque tertio à Siqueira contenderet & nihil proficeret, omni periculo contempto sibi insidias detexit. Is Siqueiræ omnem rationem sceleris, ut instituta erat, aperuit. Vbi igitur dies cõuiuii præstituta venit, Siqueira morbi simulatione periculum declinauit. Itaque cum hæc sceleris via minimè processisset, aliam excogitarunt. Siqueira querebatur, quod aromata & merces reliquæ, quas in naues, ut mercatores reliqui faciebant, imponeret, sibi minimè pretio traderentur. Rex mercatorum importunitate id se imprudente factum esse cõfirmabat. Se daturum operam, ut postridie Siqueiræ postularis cumulatè satisfaceret, illumque admonet, scaphas omnes præsto ad littus haberet. Interim naues humiliores armis complere, & arma cibis varijs & omni genere commeatus occultari iussit. Hominibus deinde armatis, ut arma cultu atque veste mercatorum contegerent, imperauit. Habitu igitur mercatorum, tamquam cibus venderent, erant in Lusitanas naues ingressuri, simul atque signum (id autem fumo dandum erat) in vrbe sublatum conspicerent, Duces imparatos aggredierentur. Erat autem constitutum, ut signum non daretur, antequam scaphæ, ut onera acciperet, in littore consisterent, ut simul & naues exmanitas, & scaphas

in lit-

in littore sine vlla sceleris suspitione constitutas adori-
rentur. Postridie, qui se mercatores esse simulabant, cū
animaduenterent scaphas omnes, præter vnam, ad lit-
tus accedere, ipsi nauigia sensim in naues dirigūt. Sce-
leris Principes erant iidem, qui fuerant consilij autho-
res. Ij cū nauium lateribus appropinquarent, inter-
rogarunt, an vellent vel fructus, vel cibos emere. Preti-
um, quod petebant, erat vilissimum. Nostri & ciborū,
quibus indigebant, copia et pretij vilitate prouocati, ho-
mines in naues admodū libenter admittūt. At Garfia
Soufa cū multo plures, quā par erat, in nauem su-
am ingressos animaduenteret, eos omnes abire iussit,
& repugnantes armis ciecit. Deinde Fernandum Ma-
gallanum in scapha sua, quæ sola cum reliquis ad litus
missa non fuerat, ad Siqueiram misit, qui cum admo-
neret, ne gētem perfidam in nauem suam ingredi per-
mitteret. Conuiuij recordaretur, quod proximis illis
diebus à Rege instructum mortifero veneno fuerat. Si-
queiram eo iam tempore octo ex hostibus circunde-
derant, qui signum expectabant. Ipse verò schachorū
ludo vsque adeo intentus erat, vt Magallani oratione
ludendi studium non intermitteret. Nautam tamen
vnum è nauis magistris, malum scandere, & è carche-
sio scaphas speculari iussit, an iam mercibus onustæ re-
dirent. Magallanus ad Soufam redijt, vt illi opem (erat
enim paucis admodum stipatus) afferret. At magister
è carchesio conspexit vnum ex Malacensibus qui in
prætoriam nauem admissi fuerant, à Siqueiræ tergo si-
cam distringere, alterum verò ex aduerso oculis in-
nuere, ne appropinquaret, nondum enim signum datum
esse. Siqueira, & qui cum eo ludebant, sic erant affixi lu-
do, vt non animaduenterēt, se solos esse hostibus octo
circumuentos. Hic cū nauta è carchesio maximis vo-
cibus Siqueiram, vt vitaret insidias capiti imminentes,
inclamaret, Siqueira sanè perturbatus, arma poposcit.
accurrunt vndiq; ij, qui relictī in naui fuerunt hostes
re inopina percussī, in nauigia sua desibunt. Idem re-
liqui, qui naues alias circumstitebant, effecerunt. Qui

*Detectus
dolus.*

*Siqueira
in summo
periculo se
curias.*

*Hostium
fuga.*

Lusitanorum clades.

*Siqueira de Malacca sibi con-
siliatio.*

*Regis per
nuncios
purgatio.*

*Siqueira
in Indiam
reditus.*

enim ex improviso nostros adoriri cogitabant, & signum expectabant, cum viderent nostros arma certatim corripere, sibi fuga consulendum existimarunt. Illis verò à nostra classe diuulsis, signum in vrbe sublatum fuit. In nostros, qui in vrbe vagabantur, acerbè sauitum est. Viginti tantum in Roderici Araugij domum se receperunt. Franciscus Serranus, qui etiam in vrbe versabatur, scapham nactus, cladem effugit. Siqueira consilium habuit. Fuere qui dicerent, iniuriam illam esse protinus vlciscendam, & naues omnes, quæ erant in portu, Sinarum nauibus exceptis, inflammandas, & urbem tormentis acerrimè quauendam. Sed id fieri còmodè non poterat. Multi namque fuerant ab hostibus interfecti: reliqui erant admodum pauci, & duæ scaphæ fuerant ab hostibus captæ. Præterea ratio incunda videbatur, quemadmodum Araugius, & qui cum eo erant, aliqua pactione in libertatem vindicarentur. At Bendara veritus, ne Siqueira portum subiret, ad Araugium peruenit, eumque bono animo esse iussit, fidemque dedit, ei se viuo neminem nociturum. Rex cum Bendara deinde nuncium ad Siqueiram mittit, qui eum admoncat, facinus illud imprudente se fuisse à peiutissimis hominibus admissum. Cuius quidem illos penas daturos esse: vt hostium igitur vindictam oculis usurparet, in urbem amicam & perhospitalem iniret. Se namque nullum hominis amantissimi officium & munus omisurum. Araugium & Lusitanos reliquos esse liberalissimè tractatos, quos omnes se traditurum confirmabat, si is urbem ingrediret. Siqueira respondit, Lusitanos antè liberos sibi traderet, vt eo pignore facilius in animum induceret, cum reliqua omnia bona fide præstiturum. Id cum Rex facere noller, imò hominem varijs fraudibus ludificare cogitaret, & nauigandi tempus abiret, Siqueira Indiam intra Gangem petiuit: duas in eo cursu naues hostiles cepit: è classe autem sua nauem vnā hominum penuria coactus incendit. Aliam autem nauem vadellissimā amisit, ita tamen, vt nullus eo naufragio periret. Sic tandem
ad pro-

ad promontorium Cori peruenit. Ibi cum accepisset
 Almeidam, cuius ille partes sequutus fuerat, in Lusita-
 niam profectum esse, & Albuquerqueium Indiæ
 prouinciam moderari, metuens illius
 offensionem, in Lusitaniam
 nauigauit.

HIERONYMI

OSORII SILVENSIS

ALGARBIORVM IN LV-

SITANIA EPI.

COPI,

DE REBVS EMMANVELIS,
 LVSITANORVM REGIS INVI-

disimi, virtute & auspi-
cio gestis,

LIBER SEPTIMVS.

Albuquerqueius cum statueret Armuziũ
 petere, classem viginti trium nauium
 instruxit, in quibus erant Lusitano-
 rum duo millia, & aliquot præterea
 auxiliares ex Indicis militibus assump-
 ti. Cum verò Baticalam peruenisset,

Timoia puata, qui tunc Emmanuelis imperium seque-
 batur, & in parua quodã insula Onori obiecta consiste-
 bat, ad Albuquerqueiũ se contulit, eumq; incepto deter-
 ruit. Vehementer namq; se Ducis sapientissimi cõsiliũ
 admirari dixit, qui longinqua bella cũ maiore pericu-
 lo, & minore fæctu sumere, q̃ propinqua cum multo
 maiore

Timoia ad
Albuquer-
cium de bel-
lo Goensæ
oratio.

maiorē laboris præmio suscipere mallet. Præterea non
esse sapientis, hostem à tergo potentem impunitum re
linquere, cui liberum esset, in Lusitanos illi⁹ ope desti-
tutos inuadere. Goam & propter insulæ situm, et vrbis
opulentiam, & regionis vicinîtatem, & hostis audaciâ,
esse illi prius expugnandam, q̃ aliquid aliud moliretur.
Admonuit præterea illum de belli apparatu, in quem
Zabaimdalcamus, Goæ princeps & dominus, totis vi-
ribus incunbebat. Viginti enim naues maximas ædifi-
cabat, & naues etiam longas ornabat: mille Turcas, a-
cres in bello viros, stipendijs alebat, & alios præterea
milites permultos mercede conducebat eo animo, vt
nostros aggredideretur & imparatos opprimeret. Nihil
igitur vel ad salutem prouidentius, vel ad dignitatem
præclarius cogitari posse, quàm consilium hostis an-
teuertere, & antequam classis illa in altum deduceretur,
ex improviso Goam adori. Esse præterea rei benè
gerendæ occasionem diuinitus oblatam. Nam Zabaim-
dalcamm post Zabaij patris mortem, eò quòd multi
principes in continenti ab eo defecerant, esse bellis mo-
lestissimis implicatum, & in continenter traiecisse, vt
rebelles domaret. Ea autem de causa coactum fuisse,
maximam exercitus sui partem eo traducere, vt citius
bellum conficeret. Operam deinde suam Timoia pol-
licitus fuit, sibi, ue nihil optabilius esse dixit, quam vi-
tam, si opus ita fuisset, pro Regis Emmanuelis dignita-
te profundere. Albuquerqueius hac oratione permotus,
consilium habuit. Omnes Timoia consilium compro-
barunt. Albuquerqueius igitur, cum Goam oppugnare
constituisset, Timoiam præmisit, qui terra arcem Za-
baimi, in oppido Zintacora egregiè munitam, armis
inuaderet. Ipse verò Goam petiuit. Vix autem classem
in ora collocarat, cum Timoia ad illum peruenit, &
arcem essetiam à se funditus euerfam, & flammis ab-
sumptam exposuit. Classis autem Timoia erat xiiij.
longarū nauium, armis, & tormētis, & bellicis muni-
tionibus instructissima. Goa est insulæ & vrbis com-
mune nomen. Fluuius ingens in duas partes in mare
influit.

*Bellum Go
ense.*

Zabaimi

*arcis ex-
gnatio.*

Timoia

classis.

*Goa deseri-
ptio.*

*Goa deseri-
ptio.*

*Goa deseri-
ptio.*

*Goa deseri-
ptio.*

*Goa deseri-
ptio.*

*Goa deseri-
ptio.*

*Goa deseri-
ptio.*

*Goa deseri-
ptio.*

*Goa deseri-
ptio.*

*Goa deseri-
ptio.*

influentes diuifus, infulam efficit. Ambitus illius mil-
 lia paffuum circiter viginti tria continet. Vrbs erat cin-
 cta muris, & munita turribus, & tormentis permultis
 atque varijs inſtructa: ædes amplæ. Cæli tempeſtes, &
 regiõis amœnitas, & portus ſecuritas multos mercato-
 res inuitabat, vt libenter in ea domicilia collocarēt. Em-
 porium erat valdè frequens & opulentum. Vigebant
 in ea armorum ſtudia, multiq̃ue milites, partim equi-
 tes, partim pedites, Zabaimi ſtipendijs alebantur. Ve-
 ſtigijs namq̃ue patris inſiſtens, omnes, quos in bello
 virtutis ſpecimen præbuiſſe nouerat, ad ſe congiarijs
 vberimis alliciebat. Inſula multò maiorem, quàm
 pro illius magnitudine, hominum multitudinem ſuſ-
 tentare poteſt. Eſt enim denſis arboribus valdè ſiu-
 ciferis veſtita, abundat varijs frugibus, pecora innu-
 merabilia nutrit, variaq̃ue alimenta profundit, & a-
 quas multas atq; perennes habet. Tempia itū Mahu-
 metano erant maximis ſumptibus ædificata, & prouē-
 tibus etiam, quibus ſacerdotes alerentur, opulenta:
 Nemini autem licebat in infulam ingredi, priuſquam
 in aditu aliquo nomen ſuum, & patris, & patriæ ſcri-
 pturæ magiſtris in quinque locis, quibus in infulam
 facilior erat tranſmiſſio, conſtitutis, exponeret: qui et-
 iam hominis colorem, & ſtaturam, & ſigna literis cō-
 ſignabant. Accidit porrò poſtquam inſula in Luſita-
 norum poteſtatem peruenit, vt dum Luſitanus qui-
 dam domus altiora fundamenta iaceret, crucem ex æ-
 re factam reperiret: quod maximo argumento fuit,
 eam fuiſſe olim à Chriſtianis habitatam. Albuquerque
 verò primū omnium Antonium Norognam, De turrim
 & Simonem Andradium, & Simonem Martinum, duarū ex-
 quorum naues humiliores erant, & remis incitari, & pugnatice
 in vadis conſiſtere poterant, præmiſit, qui turrim quā-
 dam, quæ noſtris damnum inferre poterat, oppugna-
 rent. Iſs autem Georgium Fogazam, Hieronymum
 Teixeiram, Georgium Sylueiram, & Ioannem No-
 nium, & Garſiam Souſam ſcaphis egregiè munitis
 inuectos, comites adiunxit. Magiſtro autem claſ-
 ſis

sis vniuersæ præcepit, vt fundum exploraret, & videret, an maiores naues possent absque naufragij periculo portum subire. Timoiæ verò imperauit, vt aliam turrim, in qua erant similiter & tormenta, & præsidia militum disposita, in continente non procul ab insula sitam acriter impugnaret. Omnes impigrè sibi commissum munus exequuntur. præsidia namque armis partim cæsa, partim in fugam coniecta, & turres captæ & incensæ sunt: & nullum esse a vado periculum. In vltius progres-

*Pāgin oppi-
dum incen-
sum.*

*Saraceni
aliquot in
deditionē
accepti.*

si, oppidum insulæ, Pangin nomine, satis magnum, & militum nō exigua copia munitum inuadere parant. Hostes accurrūt, vt nostros aditu prohibeant. Fit atrox prælium, hostes tandem fusi fugatique sunt, & oppidum coniectis facibus exustum. Postidie Albuquerque naues humiliores misit, quæ se cum Norogna coniungerent. Maiores enim naues propter malaciam substitere. Ipseque in tiriensem, cui præerat Iacobus Fernandus Begienfis, ingressus est. Ibi Saraceni quidā ad illum supplices ad eunt, se Cambaienses esse dicūt. & Goam rei gerendæ gratia conuenisse, & Melichiazij fœdere contineri orare & obsecrare, vt fœderatos atque supplices insita fide & benignitate conseruaret. Eos Albuquerque in fidem recepit. Quærit ab illis deindè, quo in statu ciuitas ipsa sit. Narrant illi, maximū esse metum ciuibz iniectum. Seditiones etiam inter Principes excitari. Multos namque propter exiguum militum numerum deditionem facere velle: quosdam verò illis, qui hoc animo essent, acriter aduersari. Ad resistendum porrò neque consilium, neque mentem in alterutra parte consistere. Albuquerque ne vi propius illata, eos, qui dissidebant, inter se conuenire cogeret, & simul, vt vrbe citius in potestatem redacta, liberior ad reliqua, quæ animo designaret, exequenda relinqueretur, eosdem Saracenos Legatos ad ciuitatis Principes mittendos esse duxit. Legationis sententia hæc erat. Se non vt exitium Gensibus importaret, sed vt eos à dominatu durissimo ad imperium

*Albuquer-
cij ad Gēs-
Legatio.*

mul-

multò clementius adduceret, cò classem appulisse. Si in deditionem redigi vellent, se omnium libertatem tuendam suscipere, & vt suis legibus, & ea religione, qua à pueris imbuti fuerant, vitam instituerent, si Chriistianam sequi nollent, facìle permissurum: & tertiam præterea partem tributorum, quam Zabaimo pendebant, remissurum, ea tamen lege, vt milites illius potestati traderentur, vt de eis quod optimum illi videretur, statueret. Ciues condiciones accipiunt. Aliqui tamen cum aliquot militibus aufugerunt.

Rebus ad hunc modum constitutis, sequenti die, qui fuit XVI. Februarij, Anno salutis. M D X. Albuquerque in urbem ingressus est. Urbis, & arcis, & munitionum omnium, & armamentorum possessionem nomine Regis Emmanuelis occupauit, fideque a ciuibus accepit, eos fore semper imperio Emmanuelis obsequentes, neque ab illius vnquam fide discessuros. Erant in incensibus & armamentis quadraginta ingentia tormenta ex ære facta, è minoribus incredibilis multitudo, maxima pilarum, & tormentarij pulueris vis, & reliquarum munitionum tanta copia, vt admirationem commoueret. Erant in statione nauali naues maximæ quadraginta, celoces sedecim, & longæ præterea naues quamplurimæ. Erat præterea in Zabaimi stabulis non mediocris equorum, qui fuerant è Perside & ex Arabia aduecti, numerus. Ad has commoditates accedebat varius & multiplex commeatus. Albuquerque ne

vrbs tantæ celebritatis parùm fimo præsidio munitur, in ea hyemare constituit. In locis, quibus aditus in urbem patebat, præsidia disposuit: vrbis custodiam Antonio Norognæ, arcis præfecturam Gaspari Paiuæ commisit: regis facultatis procurationem Francisco Coruino tradidit. Magistratus deinde, qui annonæ, qui ædibus, & vijs præessent, qui comuni consilio res ad vritum publicum necessarias administrarent, delegit, ordinemque civilem singulari temperatione constituit. Saracenos, & alios, qui

*Goæ dede
tio.*

*Mira belli
corum in-
strumento
rum vis
Goæ reper
ta.*

*Goensis
Reipub. cō
stitutio.*

portoris & vectigalibus aliundè importatis præstuerant, minimè (sic enim temporis ratio flagitabat) muneribus priuandos esse duxit. Promissa cumulatè præstitit, & vt omnium in se popularium animos alliceret, operam strenuè nauauit. Mulieres & virgines, quæ in Zabaimi ædibus, in quibus ipse habitabat, asservabantur, ab omni petulantia militari custodiri diligentissimè iussit. Legatum deindè ad Narsingæ Regem mittere instituit: & Regem etiam Vengaporensem, qui Narlingæ Regi parebat, per cuius regnum Legatus iter facturus erat, vt ad suas partes alliceret, operam dandam esse statuit. Legatus fuit Gaspar Chanoca, qui Bisnagam urbem Narlingæ maximam & opulentissimam, totiusque regni metropolim, in qua Rex plerunque cõsidet, peruenit: vbi fuit à Rege cum magnis honoribus acceptus. Regis Armuzienlis familiares atque domesticos, qui in ea urbe negotiabantur, muneribus affectos dimisit. Ismaëlis Persarum Regis Legatos, qui Goam, vt negotia magni ponderis cum Zabaimo transigerent, conuenerant, humanitate summa prosequutus est. Ad ipsum deinde Ismaelem legationem decreuit. Legatus appebatur Rodericus Gomezius Caiualiosa, qui Armuzija Coicataro, nè ad Ismaelem petueniret, veneno sublatu fuit. Urbem deindè muniuit: naues, quæ erant inchoatæ, perfecit: vectigalia locauit. Timora redemptor extitit. Dum hæc geruntur, res noua præter opinionem incidens, Albuquerque, nè alijs curis omninò vacuus, Remp. optimè constitueret, impediuit. Nam quidam viri nobiles illi vehementer aduersari cœperunt, atq; primùm illius actionib. obiectare, clanculum omnia facta illius irridere, & siue virtutis inuidia, siue insita temeritate & infania, nomen illius maledictis insectari. Deindè audaciùs, nè rem Lusitanam in summum discrimen induceret, obtestati. Urbem illam esse magnam, hostibusq; innumerabilibus circumfusam, neque posse tunc ab imminetibus periculis vlla ratione defendi. Hinc nullam opem aliundè propter aduersas tempesta-

*Albuquerque
ad Nar
singensem
Regem Le
gatio.*

*Albuquerque
ad So
phum Per
sarum Re
gem Lega
tio.*

*Lusitano
rum quorũ
dam ab
Albuquerque
secessio*

res afferri posse. Opes Zabaimi ingētes esse: odium finitimæ gentis in nostros acerbissimum. Fidem ciuium, qui se dediderant, fluxam, & neque sponte, sed metu & terroribus expressam. Si hostes hyeme, quod eis facillimum foret, fluuium traicerent, obsidionem sustinere non posse. Esse igitur urbem præsidio nudandā, neque propter vilius ambitionem, omnes Lusitanoium copias hostium immanitati prodendas. Ad hos cum alij quidam se aggregarent, & Albuquerqueij nomē apud multitudinem deferrent, & publicum etiam testimonium sumerent, supra nongentos homines Lusitanos Albuquerqueio aduersarios & infestos reddiderunt. His rebus cognitis, Albuquerqueius vna nocte tumultus auctores, ad clandestina colloquia in vna domo coactos oppressit, & in custodiam tradidit. Illi simulant se in illius potestate futuros. Is cum eorum ope indigeret, ab eis fidem accepit, eorumq; ertatis ignouit. Aliquos tamen ex eis postea dimittit, ne ei grauiorem molestiam manendo exhiberent, quàm discedēdo afferre potuissent. Alij contra fidem datam eum deseruerunt. Hæc indigenas minimè latebant, & exploratores omnia Zabaimo per literas nunciabant. Interim Dynasta quidam ex ijs, qui rebus Lusitanis studebant, literis Albuquerqueium admonuit, exercitum ingentem à Zabaimo comparari: vicinos Principes ad auxiliū accersiri: bellum, quod Zabaimus gerebat, æquabili compositione finire: vires eorum, qui in Lusitanos volūate propendebant, vastari. Albuquerqueius socijs opē afferre conabatur, sed tāta erat hostiū multitudo, vt frustra in eo laborem & studium consumeret. Id, quod reliquum erat, summa vigilantia facere nitebatur, vt hostes insulae aditu prohiberet & urbem tutaretur. Sed ratio vtriusque muneris gerēdi erat difficilis & impedita. Nam Lusitani erant pauci, & magna eorum pars ab Albuquerqueio sermonibus eorum, qui discordias excitauerant, auersa. Cives, cum quibus pacem fecerat, non suspecti tantum, verū Principem suum non obscuro studio repetentes aditus in insulam neque pauci, ne-

*Tumultus
auctores
capti. ac
mox dimis-
si.*

*Zabaimi
bellum ad-
uersus Al-
buquerqueiū.*

que difficiles. Itaque eodem tempore erat Albuquerque, ut & suos in officio contineret, & Goensium provisionem caueret, & hostium multitudinem diuersis in locis resisteret, summa vigilantia laborandum. Aditus insulæ primùm fossa & vallo muniuit, & in ijs, quæ potuit, præsidia disposuit: & duces, quorum virtuti confidebat, singulis præsidijs assignauit. Locus vnus, qui erat magis, quàm reliqui, munitus (incolæ Benastarin appellabant) erat oppositus illi parti continentis, quā iam Pulatecamus, Zabaimi dux, castris occuparat. Vir nobilis, nomine Garsia Sousa, stationi illi fuerat ab Albuquerque præpositus. Is candidū vexillū ab hostiū castris sublatum conspicit. Quod cum cerneret, aliud apud Goens similiter vexillum candidum tolli præcepit. Id erat signū securitatis, ei, qui vellet proprius accedere. Vir deinde ex colle, qui hostium castra tegebat, in littus descendit. Illæ verò sunt æstus, atque fluminis angustia, ut sermo vtrique ab ijs, qui in vtroque littore constituti sunt, haberi facillimè possit. Is igitur Soufam voce maxima compellebat, seque Lusitanum esse, & Ioannem Machiadum appellari dixit, & vnum ex exilibus illis, quos Capralis in Melinde reliquerat. Inde profectum, Diu peruenisse, & sub Melichiazio stipendia fecisse. Maiore deinde congiario à Zabaio Goz Dynasta, Zabaimi patre, conductum, sub illius signis militasse: qui illi, cum eum Turcam existimaret, militum præfecturam concesserat. Seque quāuis Turcam esse simularet, re vera, mente & intima fide nunquam à CHRISTI religione discessisse. Itaque animo Christiano, & amore in patriam debito persuasum, eò descendisse, ut Christianos admoneret, ut impendens omnibus discrimen declinarent. Zabaimum habere sub signis supra quadraginta hominum fortium militia: tantis multisque tormentis, atque bellicis instrumentis abundare, ut Lusitani illius vim & impetum diu minimè sustinere possent. Quocirca se Christianos hortari & admonere, ut antequam hyems exitum inter-

Securitas signum apud Goens.
Ioannis Machiadi de rebus hostilibus indicium.

Zabaimi exercitus & instrumenta bellica.

intercluderet, ex insula discederent. Sousa homini gratias agit, & rē omnē Albuquerque per nunciū exponit. Albuquerque id hostiū calliditate fieri suspicatus, quo terrore nostri inijcerent, admonitionē contempsit, indignum; se prorsus existimauit, antē, quā experiretur, an Insulam tueri posset, ex ea decedere. Pulatecamus verò cum animum Albuquercij obstinatum perspiceret, vt in aditum inumperet, excogitauit. Itaque rates coniunxit, & nē ratibus noceri tormentis posset, stationem in fluminis ostio vallo & fossa, validoque præsidio muniuit. Nostri cum id animaduuerterent, vt stationem hostiū expugnarent, summo opere contenderunt. Sed cum in eo frustra pugnarent, Albuquerque admonent, operam in stationis oppugnatione frustra consumi. Albuquerque cō se cum equitum turmis contulit, & hostiū munitionem conspiciatus, Diēbus præcepit, vt ab ea oppugnatione desisterēt, & in eō tantū industriam ponerent, vt hostes aditu prohiberent. Se namque confestim cum maioribus copiis adfuturum, & Nergnam cum minoribus nauigijs in mare missurum, vt sic demum statio facilius expugnaretur. Idem reliquis Ducibus, quibus alios aditus tuendos assignarat, imperauit. In vibem reuersus, dat operam continuò, vt parua quædam nauigia, quibus Goenses utebantur, quæ *Cotia Goē-*remis impelluntur (Cotias autem appellabant) in *sum nani-*vnum locum conueniant. At omnes Cotiæ erant *clām* ad hostes clam transmissæ, vt illis copias in insulam *ad hostes* maiore cum facilitate traicerent. Id ubi reseruit Albu- *auet.e.* quercius, cum, cuius id opera factum fuerat, confestim *Pulateca-*occeidi præcepit. Intē, im hostes summa vi, vt in insu- *mi irruptio* lam penetrarent, contendebant. Sed nostri tam acri *in Goam* nimio resistebant, vt eos semper à conatu repellerent. *irrita.* Tandem Pulatecamus cum desperaret, se diē in Insu- *clām* lam tanta virtute defensam ingredi posse, nocte se id *in dē itru-*facilius effecturum existimauit. Noctem pluuiam & *ptio, & Lu* taliginosam, (hyēis enim instabat) expectauit, qua *tanoruns* nostri fuga.

hostri tempestate & imbre præpediti, neque tormentis vi, neque omnibus locis occurrere possent. Cum igitur ea nox, quam oprabat, aduenisset, quæ fuit decimo septimo die Maij, Zufalarimū, virum impigrum, & in rebus bellicis administrandis intrepidum cū mille delectis hominibus ratib⁹ inuehi, & Benastarinū petere iussit Melichiū verò Cufforgium, qui Goensi exercitui præfuerat, iussit alium aditum, Zancalinum nomine, qui indè non procul aberat, copijs, quas ad eam rem parauerat, aggredi. Se cū reliquis copijs, vt eis subsidio occurreret, trāsmisissum. Zufalarimus quamuis & noctis silentio, & tempestatis opportunitate vteretur, nostros perpetuò vigilantes latere non potuit. Hostes tamen cū essent tanto plures numero, & in nostros tenebris & pluuijs impeditos, & in quā primū partem accurrerent, non satis explicantes irruerent, & eodem simul tempore vtrūq; aditum oppugnarent, terram tandem occuparunt, & nostros ex stationibus expulerunt. Quod tamen non absque summa armorum contentione fieri potuit: in qua aliquot vtrinque ceciderunt, in quibus Georgius Sousa fuit. His rebus ita gestis, ij, qui expulsi fuerant, cum alijs, qui aditus ali-

*Albuquerque
ejstrata.
gema.*

quos custodiebant, in urbem se receperunt. Albuquerque verò cū Goensibus militibus, quibus se vsurum dixerat, parum fideret, vt ciuitatem eorum insidijs (iam enim inter se de prodenda ciuitate coniurauerant) liberaret, omnes iussit abire: quibus simulatè eam curam dedit, vt Benastarini aditum armis tuerentur: se- cūc dixit illis opem confestim allaturum. Nec enim de omnib⁹ pœnas sumere poterat, & hostes intra muros versari periculosius existimabat, quàm cum omnibus in campo configere. Illi continuò sese cum Pulatecamo coniungunt. De mercatoribus tamen, qui remanserant (eos enim, à quibus minus timebat, eicere noluit) quæstionem habuit, & quendam Mircazum nomine, opibus & existimatione Principem, cum nonnullis, qui socij coniurationis extiterant, capitali supplicio affecit. Pulatecamus verò in loco castra po-

*questio
de prodit
rib. habita
e eorum
suppliciu.*

luit,

fuit, qui duobus passuum millibus ab vrbe distabat. Inde crebras in urbem excursiones faciebat. Albuquerque naues, quæ in statione erant, per Iacobum Fernandum Fariam, virum fortissimum, incendere præcipit. Sed incendium fuit continuò ab hostium multitudine restinctum. Urbis muri multis in partibus laborabant. *Goæ præsidia.* eas omnes Albuquerque stationibus firmare constituit. Octo stationes muniuit, easq; octo ducibus custodiendas cum præsidijs assignauit. Nauigium deinde in *Albuquerque* mare deduci iussit, vt Cochimum quam celerrimè fieri *negatū* posset, nunciaret discrimen, in quo ipse cum omnibus *in discrimi* Lusitanis versaretur, & Georgium Syluum atque Hieronymum Teixeira (hi erant ex illis, qui turbas con- *subsidium.* tra illius a ta cōsciuerāt) ad subsidium euocaret. Quod illi siue odio Albuquerque imbuti, siue desperatione *vehemens* quadam salutis occupati facere neglexerunt. Pulate- *Goæ vrbis* camus interim propius accedens, urbem summis viri- *oppugnatio* bus oppugnabat nostri summa etiam contentione resistebant. Antonius Norogna, in vrbis parte, quæ erat muris propemodum nudata (magna nancue pars illius diruta fuerat) ex statione, cui præerat, hostium impetum egregiè sustinebat. Cum verò hostes pertinacius instarent, ipse aperto ostio copias eduxit, & impressione facta hostium impetum repressit. Verum cum se recepisset, magnum periculum adiuit. Ea die fuit vrbs tribus horis omnibus partibus acriter oppugnata, sed multò acius defensa, ita vt cogeretur Pulatecamus copias, nè plus damni acciperet, quam inferret, à muris abducere. Insequenti nocte in loco propè litus, in quod naues reficiendas subducere mos erat, stationem vallo muniuit, & in ea tormenta cum valido præsidio disposuit. Prima deinde luce urbem ea parte, quam Arius cuius tuebatur, acerrimè verberare, & omnes simul vrbis partes oppugnari iussit. Sed hostes etiam ea die cum non mediocri damno repulsi sunt. Nostri tamen erant iam eo tempore & laboribus, & vigiliis, & vulnibus, & reliquis incommodis, quibus obsessi, om- *Lusitanorum diffi-* cultates.

Albuquer- niumque præsidio destituti circumneciri solent, affi-
ci; magna cti, in primis autem Albuquerque. Qui tamen cum ef-
nimitas. fet grauissimis curis implicatus, omnia maximè ani-
 mo perferebat. Et nunc consolando, nunc obiurgan-
 do, aliquando spem salutis afferendo, & ignominiae
 metum proponendo, iacētes animos excitabat, exem-
 ploque suo ad laborem & audaciam multos incende-
 bat. Nullum enim impigri interdum militis, & sum-
 mi semper ducis officium prætermittebat. Machiadas
 interim, cuius antè mentionem fecimus, clàm ad il-
 lum ex hostium castris venit, atque indicauit, Pulate-
 camum de incendēda illius classe cogitare. Cum hæc
 cura illum vehementer sollicitum haberet, Georgius
 Cugna & Franciscus Pereira Coutignus, Franciscus
 Sousa Manzias, & alij quidam fuerant dissensionis con-
 citandæ principes, instant, vigent, obtestantur, publi-
 cum testimonium petunt, rem esse perditam clami-
 tant, urbem continuo deserendam esse dicunt, plebem
 eiusmodi verbis exanimant, ita, vt non facilè posset
 Albuquerque statuere, essentne magis hostes, quàm
 ciues ipsi, homines præsertim nobiles, qui multitudi-
 nem ad defectionem sollicitabant, metuendi. Hæc ta-
 men omnia singulari alacritate & prudentia curauit.
 Classē enim vigilantia sua incolumem ab incendio
 cōseruauit, & tumultus oratione grauitatis plena com-
 pescuit. Attamen Zabaimus omnibus copijs in insu-
 lam tractis (fuerat enim Pulatecamī literis ascitus)
 castra prope urbem collocauit. Saraceni verò, qui in
 vire relictī fuerant, & fidem metu simulabant, vbi Za-
 baimi castra conspexerūt, arma corripunt, & in no-
 stros inuadunt. Ibi Albuquerque cum & hostis potē-
 tiam, & mœnium infirmitatem, & quorundam pa-
 rum firmam fidem, & hostes intestinos scelere &
 dio furentes aspiceret, in arcem cum omnibus copijs
 se continuo recepit. Zabaimus nemine repugnantē
 in urbem introiuit, omnesque sine vlla cunctatione a-
 nimi neruos intendit, vt nostris exitum intercluderet.
 Arx fluuio immunebat. Alueus superjerat profundus
 & angu-

Lusitano.
rum quorū
dam cōtra
Albuquer
ciū tumli.

Albuquer
cius cū su-
is in arcē
se confert.
Goa poti-
tur.

& angustus, hunc aluceum primùm molibus obstruendum curauit, ne nostri nauibus per illum inuehi possent. Itaque nauem maximam in aluceo constitutam perforauit, vt meigeretur, vt ita nullum pateret nostris effugium. Deinde machinas ex arida materia sulphure & pice oblitas comparauit, quibus in nostram classem immisiss, eam incenderet, & sic demum arcem omni spe salutis incisa armis expugnaret, & Lusitanos in eam inclusos internecione deleret. Hæc omnia cum Brachmanæ cuiusdam exploratoris iudicio, quem ad id munus Timoia in hostium castris versari iusserat, Albuquerque intellexisset, statuit noctis silentio ex arce copias educere. Et quando altum petere propter hyemem nō poterat, in portu classem collocare, & inde bellum continenter gerere cum Zabaimo constituit. Deinde cum ver appeteret, cum maiore nauium atque militum numero, rursus ad urbem oppugnandam accedere. Primum tamen prætorix naus magistrum misit, vt exploraret, an intermersam in aluceo nauem, & litus ipsum, esset aliquod spatiū, per quod naues egredi tutò possent. Magister renunciat, ex tum nō fore difficilem. Albuquerque igitur cum primū centum & quinquaginta Saracenos, qui proditoris conuicti, et vinculis alligati fuerāt, interfici iussisset, arma, tormenta, munitiones, æs, & ferrum, instrumenta bellica & com meatum multiplicem, & Zabaimi mulieres atq; virgines, & quosdam Saracenos foederatos, atq; postremò milites in naues imponi præcepit: ipse omnium postremus prætoriam nauem conscendit. Id tamen tanto silentio fieri nequiuir, vt hostes eorū profectionem non sentirent. Norogna enim armamentarium pice, & sulphure, & oleo refertum incendi præcepit: flammis ad hunc modum vehementer excitatis, hostes quod fieret intellexerūt. Itaque subito ad litus cum armis accurrunt. Atrox ibi prælium ortum est, in quo maximè Antonij Norognæ, Hieronymi Limici, & Emmanuelis Lacerdæ, & aliorum virorum nobiliū, qui cum valida manu hostium impetum sustinebant,

*Albuquerque
cuius cū suis
arcem de-
serit.*

*Atrox præ-
lium*

virtus enituit. Sic autem factum est, vt omnes Lusitani naues conscenderent, quamuis eorum multi sauciari è prælio abirent. Ad hunc modum Albuquerqueius ex vibe discessit, trigesima die Maij, cum illius possessionem tribus mensibus cum dimidio tenuisset. Ad oppidum deinde, quod Rapandar appellant, secundo cursu delatus, ibi hyemem traducere statuit. At Franciscus Sousa Manzias illius insultu, vt sese ab illius ductu segregaret, altum petijt: sed fluctibus, & aduersis tempestatibus eò relatus, vnde soluerat, fuit ab Albuquerqueio nauis præfectura spoliatus. At Zabaimus cum per exploratores accepisset, Albuquerqueium velle in fluuium hyemem transigere, primum eum locum, in quem nostros aquationis gratia conuenire nouerat, quem Bardes appellant, vallo munivit, in eoque tormenta & fortium militum præsidia, vt nostros aquatione prohiberent, disponenda curauit. Huiusque stationis præfecturam Melichicuso Gorgio dedit. Pangini verò castellum, quod est ad fluminis ostium diligentius refectum atque munium, valido etiam præsidio confirmauit. Et quia castello collis imminerebat, è quo poterat damnum quamplurimum ijs, qui illud custodiebant, inferri, Pulatecamo imperauit, vt cum tribus milibus militum collem insideret. Ex illis munitionibus multos è nostris vulnerabant, ita, vt cogeretur Albuquerqueius inde soluere, & classem in ea parte constituere, quam æstuarium insulam nomine Diuar & continentem reciprocationibus interfluit. Ibi rursus hostes festinanter vndique conuenere, vt alias munitiones excitarent, nostros telis atque tormentis obiuerent. quamuis autem nostri locum sæpe in varias partes commutarent, incōmoda tamen vitare nullo modo poterant. Præcipue eos tamen fames atque sitis (iam enim commeatus eos defecerat) excruciat. Famem tamen piscatione, vt poterant, quandeque depellebant. Sitim verò, cum propter imbres immodicos, quibus annis amplificatus in mare influebat, aquæ maris fræscent in dulcedinem versæ, ipsius æstuarij aquis extinguebant. Nihilominus

Albuquerqueius ad oppidum Rapandar in hyberna se confert. Manzie defectio pernit.

Albuquerqueius stationem mutare coactus.

Lusitanorum difficultates, & præcipue fames.

minus fames in dies ingrauescebat. ea compulit Albuquercium, vt Antonium Norognam cum Menâique (erat is ex ducibus Indicis, qui in fide mās erat) in Charamensem & Diuarem insulas non lato inter se mari distantias mitteret, vt inde commeatū aliquem classis suppeditarent. Is cum in insulas descendisset, multo prius iuorum sanguine profuso aliquot vacas abduxit. Cum tamen eos fames supra modum vexaret, & spes omnis deficeret, quidā plebeiij homines, fidei prius immemores, & Christianæ religionis obliui, ad hostes nando transfugerunt, qui Zabaimo, quibus difficultatibus Albuquerque esset implicitus, indicauerunt. Hic rursus Machiadi indicio cecior factus est Albuquerque, Zabaimum machinas ingentes instituere, quibus ad classem admotis, in nauibus ignem implicaret. Machinas deinde classem octoginta nauium subsequi iussit, vt nostras naues partim ambustas incendio, partim dissipatas formidē ne deprimeret. Albuquerque hoc nuntio conturbatus, animum in omnes partes versabat, vt illud malum, quod impendebat, aliqua ratione repelleret, in primis autem statuit experiri, an arcem Panginensem, vnde grauius illi damnum, quam ex reliquis hostium munitiombus imminebat, expugnare posset. Consilium temeritatis & amentię plenum vidēbatur, cum paucis hominibus, ijsque fatis confectis, arcem multiplici tormentorum genere, & multorum hominum robore defensam capere conati. Sed fames, & desperatio, quæ pleiunq; homines mortis contemprores, & in aduendis atque sustinendis vitæ periculis valde pertinaces, & ea de causâ in multis multis in locis efficit, hominem in eam mentem impulit, vt id consilium suscipere. Itaque Norognam, & Simonem Andiadū cū centum hominib. ea parte, quæ ad occasum solis spectat, in collem, quem Pulatecamus insidebat, præmisit, qui illum prælio distarent, ne opem sibi afferre posset. Sime nem verò Marrinum iussit Septentriones versus angustias itinēis cuiusdam, quod ex colle in arcem ferebat, custodire, vt Pulatecamum si-

*Christiano
rum ali
quot perfidia.*

*Zabaimi
in Lusitanos machinationes.*

*De Panginensis arcis
& castro-
rum Pulatecamus
cecami ex-
pugnati-
one.*

militer, si occurrere suis vellet, angustiis occupatis impediret. Ab Australi plaga propius ostium fluminis Iacobum Fernandum Begiensem cum trireme, & Alfonso Personam cum naue longa constituit, ut inde tormentis castra pertubarent. Ij, quibus curam dedit, ut à fronte & à tergo arcem aggredierentur, in duas erant acies distributi. In vna Emmanuel Lacerda, Sebastianus Miranda, Nonius Vascius Albicastrensis: in altera Hieronymus Limicus, Arius Syluius, Georgius Fogacia, Ioannes Limicus, Fernandus Petreus Andradius extirere. His ita constitutis, tanto silentio profecti sunt, ut ne pulsus quidem & incitationem remotum quisquam auribus usurparet. Prima luce in terram descendunt. Ibi cum omnes certatim alacritate incredibili, quod sibi fuerat imperatum conficerent, & Albuquerque tubis & tympanis, & tormentorum fragore, & sublati clamoribus signum pugnae proponeret, hostes exterriti, atque semisomni, inopinatoque terrore percussi, fugam faciunt. Sic autem euenit, ut vno temporis momento, & arx & castra Puiatecam expugnarentur, & hostes de somno suscitati, non quomodo repugnarent, sed quemadmodum se fuga ab imminente clade prouiperent, cogitandum arbitrareretur. Nec enim in animum inducebant fieri posse, ut nostri tantis difficultatibus impediri, tantum facinus suscipere audent, nisi fuissent auxilijs aliunde accersitis confirmati. In hoc praelio ex hostibus ducenti & quinquaginta ceciderunt: nec enim licuit fugientes longius insequi, quam securitatis ratio flagitabat: è nostris quatuor desiderati sunt. Tormenta omnia, quæ fuerant in arce & castris disposita, in naues traducta fuerunt, & oppidum direptum, et commeatus in naues importatus. Hæc res cum præter expectationem accidisset, urbem terrore compleuit, & Zabaium perturbauit. Itaque ne nostri rursus ad urbem copias adduterent, extra ciuitatem turres excitauit, multa loca muniuit, ut facilius nostrorum impetum ab vbe repelleret. Pacem deinde per Ioannem Machiadum ab Albuquerque petijt. Machia-

*Cæorum
numerus.*

*Zabaimi
perturba-
tio.*

*Zabaimi
legatio ad
Albuquer-
tiu de pace*

chiadus autem Albuquerqueium clām admonuit, ne pacem nisi conditionibus vtilissimis daret. Zabaimus enim nuncium acceperat, Narſingæ Regem cum maximo exercitu ad ciuitatem, quam in continenti Zabaimus expugnarat, quæ Taracol appellabatur, & ad ditionem & imperium Narſingæ pertinebat, appropinquare. Præterea timebat, ne claſſe noſtra veſtigalia ſibi detraherentur, portorū ſublatis: maximè verò ex equis, qui ex Perſide & Arabia Goam aduehebantur. Albuquerqueius quia nolebat ijs ſœderibus alligari, quæ illum impedirent, quo minus licitè poſſet iteium Goā armis inuadere, eas pacis leges ſcripſit, quibus Zabaimus, ſi dignitati & vtilitati ſuæ proſpicere vellet, aſſentiri non poterat. Sic Albuquerqueius hyemem traduxit, vt non modò cum hoſtibus, atque fluctibus, re-
rumq; omnium penuria, verum & cum ſuis ſæpè con-
ſiſtatur. Accidit eo tempore, vt mulieres, quas ille diligentiſſimè ſeruari iſſerarat, vt eas vel in Luſitaniā
ad Reginam Mariam mitteret (erant enim eximia pul-
chritudine) vel Chriſtianis ſacris initiatas apud Luſitanos matrimonio ſtabili collocaret, animos hominū quorundam nobilium indomita cupiditate parū honeſtæ libidinis inflammarent. Huius flagitij monitor & impulſor quidam Rodericus Diazius ſcribæ filius, qui mulierem vnā Saraccnam ex illis adamabat, ei-que iam ſæpius aſſueuerat, extitit. Itaque omnes clām in nauī prætoria noſte ad mulieres, Albuquerqueij imp-
rio neglecto, ventitabant. Is vbi id reſciuit, hominē ſuſ-
pendere iuſſit. Homines nobiles, qui ſocij criminis fuerant, ad illum ad-
eunt, & obnixè precantur, vt illi miſero veniam tribuat. At cum is eorū poſtulara rei-
ceret, illi querelis & conuiitijs rem expedire contendūt, propter quæ neceſſe fuit, eos in cuſtodiam dari. Poſtea vero cum Albuquerqueius cerneret, ſe in tanta virorum penuria eorum opera carere nō poſſe, illos cuſtodia li-
berari præcepit. Fremunt illi, tantamq; hominib. ea no-
bilitate præditū illatam contumeliā indulgentia il-
la compensari minimè poſſe. Se nolle è cuſtodia vllis

*Taracolci
uitas exp-
gnata.*

*Luſitanī
aliquot ca-
piuarum
amore ca-
pii.*

*Luſitano-
rum in Al-
buquerqueiā
ob capti-
uas con-
u-
macia vin-
culis et de-
core pu-*

con-

conditionibus emitti, sed arctissimis etiam vinculis alligari, ut ita ferro victi, in Lusitaniam deducantur & apud Regem Albuquerqueij nomen deficiant. Is ubi hoc accepit, eos insanire permisit, honoribusque priuauit, eorumque præfecturas alijs viris nobilibus attribuit. Machiadus interim, qui omnia, quæ ab hostibus gererentur, diligenter explorabat, Albuquerqueium admonuit, classem octoginta longarum nauum a Zabaino comparari, quibus illum ex improviso aggrederetur. Albuquerqueius non expectandum putauit, dum classis omnibus reb⁹ instructa in nostros inuaderet: imò antè, quam omnes naues in mari deduci possent, illam ut inopinatio opprimeret, excogitauit. Antonium Norognam decem celocibus instructissimis in eas inuadere iussit: duas præterea triremes, & vnam nauem longam cum vno parone præmisit, ut in certo loco confisteret, & insidias in terra collocarent, quibus aliquem ex incolis interciperent, ex quo posset hostium consilium perscrutari. Cum verò diu expectaret, & nemo in illos incideret, progressi sunt vsque eò, dum urbem tormentis attingere liceret. Quidam ex ducibus nomine Ioannes Gundisaluus urbem præteræctus est. deinde se ad triremes sine vllò damno recepit, quamuis hostes in illum ingentes pilas atque glandes emitterent. Tandem Norogna cum celocibus & scaphis appropinquauit. Cum verò cerneret à tergo triginta parones, qui ex Dinarense insula duce Zufalarimo in classem illius ferebantur, & alios, quos ex vrbe remis impelli videbat, classem in duas partes distribuit. Habebat autem in classe trecentos viros summa audacia & militari virtute præditos, in quibus erant illi, qui è custodia emitti noluerant. Qui tamen Norognæ studio ducti, non ut duces, sed ut milites voluerant illi in eo certamine operam nauare. Norogna classis partem iussit naues propius ad eam constitutas adoriri, ipse cum reliqua classe in Zufalarimum inuectus est. Zufalarimus certamen minimè dereliquit. Acerrimè utrinque & diu dubia victoria dimicatum fuit. Sed tandem cum hostes per-

*classis ho-
stium 80.
nauum in
Lusitanos
structa.*

*Io Gundis-
salui auda-
cia.*

*Prælium
nauale.*

multi caderent, Zufalarimus conuersis prorsus classem *Hostium*
 in terram subduxit. Idem fecere reliqui, qui cum duci *fuga*
 bus alijs praelium inierant. Similiter enim naues in lit-
 tus incredibili celeritate subduxerunt. Pugna iam pro-
 pè urbem in Zabaimi conspectu gerebatur. Norogna
 cum Zufalarimum audius insequeretur, Zufalaumi
 naus impegit. Simon Andradius, & Fernandus Petre-
 ius Andradius fratres in eam insiluerunt: hos alij tres *Lufitano
 in audacia*
 sequuti sunt, & in hostes ferociter irruentes, omnes fu-
 gere compulerunt. Cum autem Norogna ut opem
 quinque illis hominibus afferret, qui in nauem insi- *Norogna
 cum trans-*
 luerant, in eam ingredi conaretur, & pedem iam in na-
 uis latere poneret, sagitta è muris emissà sinistram illi-
 us crus repenè transfixum est: quo vulnere is in sca-
 pha sua concidit. Scapha à longa naue tēporis succes-
 su diuulsa est. In ea trepidatione dum omnes cerra-
 tim, ut Norognam è certamine deducerent, niteban-
 tur, nemo illis quinque viris, qui fuerant in hostili na-
 ue relictis, suppetias afferebat. Aestus decesserat, & na-
 uis in sicco destituta facultatem praeiuit hostibus no-
 stros inuadendi. Sed tanta Andradorum fratrum vir-
 tus extitit, ut Zabaimo admirationem ingentem effice-
 ret, & tres socios, qui cum illis in nauem irruerant, e-
 gregiè tueretur. Neque scaphae, neque celoces accedere
 poterant, propterea quòd alueus propter aestus decessi-
 onem vix scaphas sustinebat. Magister verò naus, cui
 Ludouicus Coutignus praeerat, illum admonuit, ut
 scapham exonerare iuberet, se namque cum solis septē
 nautis velle Andradius ab imminente clade deduce-
 re: quod factum sine vlla mora fuit. Cum tamen ma-
 gister naui appropinquauit, iam Begiensis ad eandem
 nauem accesserat, ut magistrum & nautas ab hostium
 incurfione tutaretur. At cum magister in scapha vi-
 ros accepisset, Begiensis ut hostilem nauem remulco
 traheret, summa ope nitebatur, quam tandem, cum
 cerneret se frustra contendere, dimisit. Eo praelio mul-
 ti ex hostibus conciderunt. Nostri cum praeclara vi-
 ctoria reuertissent, ni mors Norognæ eos omnes in-
 genti

*Egregia
 Andrado-
 rum fratrum
 virtus.*

*Norogna
 mors.*

*Norogna
mors.*

genti mœstitia conturbaret. Nam post tres dies è vulnere mortuus est. fuit illius funus cum multis lachrymis non Albuquerque tantum auunculi, qui illum nõ secus, atque si filius effect, amabat, sed exercitus vniuersi procuratum. Erat enim non solum virtute singulari præditus, verum etiam moribus commodissimis ornatus, & propter naturæ clementiam omnibus charus

*Infigne
hostis &
Andradio
rum virtu
te testimo
nium.*

atque pericundus. Zabaimus Andrados fratres per nuncios summis laudibus affectit, ciscue operam suam, & opes etiam illis paratas fore exposuit. Se nanque virtutem, in quocunque hominum genere elucere perspiceret, vehementer admirari. Itaque illos propter ea facinora, quæ ab illis geri conspexerat, non hostes, sed amicos arbitrari. Illi eadem vrbinitate responsum Zabaimo dederunt. His rebus gestis, Zabaimus in continentem transmisit, vt Nasringæ copiis occurreret. Indè tamen per interpretes de pace rursus actum est. Sed nihil inter eum & Albuquerque conuenire potuit. Albuquerque indè (iam enim per anni tempus licebat) Anchediuam cursu petere, & indè Cananorem proficisci constituit, vt classem reficeret, & ægrotos atque vulneratos à morbis & laboribus, quibus fuerant afflictati, recrearet. Sed ante, quàm pro-

*Rama pro
montoriũ.*

montorium, Rama nomine, superaret, quod ad Goxoram pertinet, quinque naues Lusitanas in alto conspiciatus est. Ex illis quatuor erat classis, cui præerat Iacobus Mendezius Vasconcelius, cui Emmanuel impe-

*Subsidium
Albuquer
cio missum*

rauerat, vt Malacam peteret. Reliqua erat ex Fernandi Coutigni classe, quæ Mozambique hyemauerat. Hoc supplemento nauium & hominum fuere Lusitani mirificè confirmati. Dum hæc in India geruntur, in Africa hæc acciderunt. NONIVS Fernandus A-

*RES A
FRICA*

*Lusitano
rũ de Fes
sensibus vi
toria.*

taidus Arzila cum copiis egressus, in Benguanem Regis Fessensis præfectum incurrit, eumque prælio superauit. Hostes partim cæcidit, partim captiuos cepit, ipseque præfectus in prælio interfectus est. Vascus verò Coutignus Boibensis comes, & Arzila præfectus, similiter in alios Fessenses Duces, quos imparatos,

tos, & nihil hostile suspicantes esse per exploratores intellexerat, inuasit, & multos occidit, & quosdam etiam viuos cepit, magnamque pecorum & armentorum prædā abegit. Barraxa verò & Almandarinus (hi iam enim sub Fessensi Rege militabant, & inter illius præfectos multum reliquis opibus, & opinione virtutis militaris antecellebant) excitis alijs ducibus cum valido exercitu, usque ad Arzilæ portas excurrerunt: sed nihil, quod memoria dignum esset, effecerunt, imò tres equites amiserunt. Fessæ Rex cum magno rursus exercitu Arzilam obsidere conatus est. Sed cum intellexisset, Arzilam esse tunc & militum copia, & cōiecta abundantia, atque munitionibus instructissimam, obsidionem soluit. Iterum Barraxa cū Almandarino, & nonnullis alijs ducibus, ac magna equitum multitudine Arzilam peruenit. Fernandus Castrensis, iuuenis singulari virtute præditus, ut primus omnium in hostes inuaderet, accelerauit. Sed cū portæ præfecti iussu clauderentur, is cum vno tantum famulo foris relictus est. Speculatores & exploratores, (erant autem ij numero decem, qui in ciuitatem confugiebant) se cū illo coniungunt. Ibi cū Castrensis equo calcaribus incitato in hostes inuasisset, fuit hostium multitudine circumuolutus, & occisus. Reliquis autem portis apertis fuit auxilium allatum, & omnes multis prius vulneribus acceptis in oppidum admissi, & hostes repressi, & portis rursus occlusis à pugnandi contentione depulsi. Eodem anno Georgius Vieira X X X. & duobus equitibus stipatus, excursionem fecit, & in Cidem Hametum præfecti Alcañalis Quibirij filium incidit, qui centum equites ducebat. Prælium continuò summa contentione pugnatum hunc exitum habuit, ut *Infelix Georgij Vieira* & alij multi acerrimè dimicando ceciderēt, reliqui caperentur, & pauci equorum penitentate se ab illa clade subducerent, Franciscus Portugalensis, qui postea Viminosenfis Dynasta fuit, cum quinquaginta equitibus suis, & alijs quadraginta, quos illi Coutignus adiunxit, in pagum inuasit, & multos

*Arzile bre-
uis obsiduo*

*Fernandi
Castrensis
mors.*

*Infelix Ge-
orgij Viei-
re excur-
sio.*

*Portugale
suis periculū
victoria.*

occidit, & alios viuos cepit. Sed signo ab hostibus dato, cum hostium multitudo vndique in eum inueret, maximum vitæ discrimen adiit. Nam lapide ita percussus fuit, vt sensibus oppressis concideret, nisi fuisset Aluari Branchensis opela suffultus. Aliquot viri nobiles in ea pugna ceciderunt: ipse tamen Portugalensis xvj. ex hostibus cepit, & Arzila cum victoria reuersus est. Eodem anno Emmanuel quatuor classes instruit, vnam, cuius mentio facta est, cui præerat Iacobus Mendezius Vasconcelius: quæ soluit Olysiptone vij. die Martij. Altera erat nauium septem, cui præfecit Gōdisaluum Siqueiram, quæ xvij. die mensis eiusdē Olysiptone profecta est. Et hæc in Indiam missæ sunt. Tertia porro classis erat trium nauum. Nauarchus fuit Ioannes Serranus, cui Rex negotium dedit, vt insulam S. Laurentij peteret: & pacem cum Regib. illius nomine firmaret, & si quid videret in ea insula, quod esset æstimatione dignum, naues oneraret. Quarta classis fuit nauium supra triginta, quibus præfuit Nonius Fernandus Araidus (proximis enim illis diebus in Lusitaniam venerat) vt cum ijs Safinium peteret, eamque ciuitatem Regis nomine cum Imperio teneret. Quomodo Vasconcelius in Indiam peruenerit, expositum est. Siqueira verò vna naue amissa, saluis tamen hominibus ad Cochimi portum reliquas naues appulit, & inde Cananorem profectus est, eò quòd intelligeret; ea tunc in ciuitate Albuquerqueium confidere. Serranus verò post varios casus in S. Laurentij insulam delatus, Australem illius oram peragrauit: cum aliquot regib. amicitiam iunxit: nautam vnum ex illis, qui cum Gomecio Abreo relictī fuerant, in naues accepit: a quo intellexit, non esse vllum laboris præmium & emolumentum, propter quod multum tempus in ea insula perlustranda consumeret. Inde igitur varijs tempestuosis agitur, in Indiam iter instituit. At Vasconcelius postquam portum Goæ subiit, Albuquerqueium salutauit, & ei literas Emmanuelis tradidit, quibus iubebat, vt omnia, quæ essent Vasconcelio necessaria ad

RES EV-
ROPEAE
ET IN
DICA
4. Emma
nuelis clas
ses.

Siqueira
nauigatio
Indica.
Serrani na
uigatio.

Vasconce
lij res ge
stæ.

eursum, quo Malacam petiturus erat, illi præberet. Hic *Goense bel-*
 fuit communi consilio decretum, nullam rem esse *lum com-*
 Goensi bello præuertendam, dignumque negotium, *muni Lus-*
 cui Vasconcelius interesset. Quod verò ad Malacā atti- *tanorum*
 neret, non esse opus illud tanti ponderis atque momē- *cōsilio de-*
 ti, quatuor tantum nauibus efficiendum. Goa expugna- *cretum.*
 ta, tunc demum fieri posse ut Vasconcelius multo plu-
 ribus nauibus iter illud ad eò periculosum susceperet.
 Vasconcelius libenter assensus est. Indè in Anchedi-
 uam delatus Albuquerque, Franciscum Pantoiam in
 Zacotoram cum oneraria nauicommeatu plena di-
 misit, & Anronium Norognam alium eiusdem nomi-
 nis, alterius sororis filium, qui tunc, ut dictum est, Za-
 cotorensi arcis præerat, per literas euocauit: ad Lemi-
 um verò literas dedit, quibus per Goense bellum sibi
 minimè licuisse confirmabat, naues quas illi fuerat an-
 tè pollicitus, in supplementum mittere. Inde Onorem
 petijt, quo in loco Timoia illi cum fructibus & com-
 meatu obuiam prodijt. Ibi Vasconcelius literas Emma *Emmanue-*
 nuelis amanter scripsit, Timoie dedit, quibus sibi gra- *lis ad Ti-*
 ta esse significabat omnia, quæ gratia illius egerat, se- *moiam li-*
 que daturum operam, & illum officij cum tanta fide *tera.*
 præstiti minime pœniteret. His literis Timoia multò
 vehementius in studium Regis incitatus, fidem dedit,
 se nullo vnquam in loco famuli fidelissimi officio de-
 futurum. Albuquerque inde Cananorem aduectus,
 cum Rege in loco propè litus ad colloquium destina-
 to orationem habuit, qua Regem multo magis ad ami-
 ciæ fœdus conseruandum, & promissis & sermoni-
 bus amantissimis attrinxit. Inde Ducem nomine Si- *Variam-*
 monem Martinum Caldeiram misit, ut cum tribus *nera Duc-*
 nauib⁹ oram Calecutij custodiret, nè nauis vlla ex A- *bus ab Al-*
 ndia posset portum ingredi, aut Calecutio soluere, *buquerque*
 quin ab illo caperetur. Idem Gaspar Sousa munus, *preseri-*
 cum alijs tribus nauibus assignauit. Gaspari vero Pai- *pla.*
 uæ, ut oram Goensem cum tribus etiam nauibus simi-
 liter obseruaret, imperauit. A Vasconcelio autem pe-
 ti, ut cum quatuor nauibus reliquam illius Indicæ
 regionis

Regis Cochimensis mors.

Mira Cochimensium Regum in regni successione consuetudo.

Beauvilliers Cochimensis.

regionis oram peragraret. Omnes imperata conficiunt, & aliquot naues capiunt. In vna reperti duo Iudei fuerunt, qui ad Christi religionem conuersi, interpretum munere cum summa fide perfuncti sunt. Dum hæc administrantur, accepit Albuquerque nuncium de Regis Cochimensis morte, quem suprà retulimus singulari fide foedus cum Lusitanis ietum cōseruasse, atque postremo sese ab omnibus regni negotijs abstraxisse, vt in templo dijs, quod reliquum erat vitæ, diceret. Huic sororis filius de gentis more successerat. Erat autem in more positum, vt si Rex aliquis religionem ta-ctus, se regni administratione abdicaret, vt in templo aliquo ab humanis tumultibus secreto vitam in religionem confumeret, post illius mortem, is, qui in locum illius successerat, cogeretur regni procuracionem relinquere, & in idem templum gratia religionis immigrare: vt quemadmodum in regno auunculi successor extiterat, ita religionis etiam hæreditatem quamuis inuitus adiret. Is deinde, ad quem Regni hæreditas legibus veniebat, regnum occupabat. Id fiebat, quoties Rex aliquis voluntate sua se regnandi munere religionis gratia priuabat. Porro autem eo tempore, quo Odoardus Paciecus Regis Calecutiensis impetum reprimendum susceperat, is Princeps, qui erat in regno successurus, ab auunculo defecerat, & sese cum Galecutiensi illius hoste coniunxerat. Ea de causa fuit successionis iure spoliatus, & alius eodem propinquitatis iure, qui illi succederet, ascitus. Is autem, qui se ad Calecutiensem nefariè & flagitiosè cōrulerat, cum auunculum mortuum intellexisset, cœpit cum consobrino vehementer agere, vt regno illi cederet, & religioni seruiret. Rex consilio cum nostris habito, qui nullo modo patiebantur, hominem perfidum & sceleratum, & perennem Lusitani nominis hostem in regni sedem, quæ erat in Lusitanorum tutela atque patrocinio, collocari, consobrini postulata contempsit. Is verò, qui regnum petebat, cum religionem negligi cerneret, & regnandi

regnandi cupiditate flagrarer, magno exercitu, quem illi Calecutiensis Rex attribuit, stipatus, in Cochimensis regni fines inuasit. Id ubi Albuquerqueius rescivit, Cochimum petiit, & regni opes firmavit, & viros fortes, qui hostibus obfisterent, ad custodiam regis amici reliquit. Hoc autem metu, qui regnum armis petebat, abscellit. At postquam Albuquerqueius Cananorem reuersus est, rursus redintegrato bello, Regni fines oppugnare constituit. Sed cum Nonius Vascius Albicastrensis, & Laurentius Moenus illi acie instructa obuiam processissent, & praelium initum fuisset, hostes fusi fugatique sunt, multique in acie cæti, & ipse Princeps vix euasit. Sub idem tempus venit ad Albuquerqueium legatus à Rege Cambaiæ missus, qui regis sui nomine significauit, dissipatum rumore fuisse, Albuquerqueium classem, ut in Arabicum sinum penetraret, apparare. Si ita esset, Regi gratissimum fore dicebat, si in transcurso aliquem illius portum peteret, in quo possent ambo de pace deliberare. Afferebat præterea literas à Lusitanis quinquaginta, qui apud Cambaiæ Regem captiui tenebantur. Hi cum Alfonso Norogna Zacotora soluerant. Coorta verò tempestate, cum naui in ora Cābaicensi siangeretur, Norogna & reliqui, qui tabulis nixi, se in mare præcipientes demiserāt, fluctibus hausti fuerant. At qui se in ipsa lacera naui tenuerunt, eum æstus omnino discessisset, pedibus in terram euaserunt: & ab incolis capti, ad regem uel perducti sunt. Hi ab Albuquerqueio petebant, ut eos quacunq; ratione posset, in libertatem afficeret. Responsum Regi quale ad voluntatem illius confirmandam conueniebat, datum est, & captiui spe libertatis ostensa recreati. Eo tempore iam Albuquerqueius classem iustitauerat triginta & quatuor nauium. Ducebat autem in ea classe mille & quingētos Lusitanos, & trecentos milites Indos. Cananore autem profectus, ad Onoris portum appulit. Ibi Timoia illi obuiam factus, exposuit, urbem Goam fuisse post illius discessum flauibus, & vallibus, atque fossis, tormento-

*Cambaiæ
Regis ad
Albuquerqueium lega-
tio.*

*Albuquerque
cij classis
34. nauis.*

rumque multitudine egregie munitam: præsidia verò
 esse supra nouem millia militum, in quibus erāt Tur-
 cæ quamplurimi. Ducebat autem Timoia eo tempo-
 re filiam Reginæ cuiusdam, quæ in regione Gozom-
 pensi, quæ erat sedibus illius finitima, regnabat. His
 nuptijs, vt debitis honoribus Timoiam afficeret, Al-
 buquercius interfuit. Consilio deindè habito, statu-
 rum fuit, vt Timoia pedibus in insulam è continenti
 traiceret: tres autem naues, quas habebat, cum Albu-
 quercij classe coniunxit, earumque præfecturam Me-
 dio Rao, cuius virtuti multum fidebat, attribuit. Is in
 portum inuectus, cum terrorem præsidio, quod Pan-
 ginum munebat, iniecit (inertus enim casus illius, quē
 repentino Albuquerquei incurfu subierat, homines val-
 dè perculerat) vt in vibem se trepidè reciperent. Aliqui
 tamen capti, ad Albuquerquei perducti sunt: ex qui-
 bus cognouit, quo in statu res Goenses essent. Iactis
 deindè anchoris, Hieronymum Limicum & Ioan-
 nem Limicum fratres, & alios nonnullos Duces præ-
 misit, qui propius urbem secundum littus accederent:
 qui maximo cum periculo mandatum protinus exe-
 cuti sunt, atque renunciant, vibem esse munitissimam,
 & præsidia militum, vt apparebat, firmissima. Nihilo
 tamen secius Albuquerquei ad eam oppugnandam se
 comparat. Et quia ea mente erat, vt omnem rei bene
 gerendæ rationem in celeritate poneret, sequenti die,
 quæ fuit vigesima Nouembris, eam adoriri constituit.
 Primum enim cogitauit præsidia, quæ erant in statio-
 nibus disposita, armis expellere: deindè castris positis,
 & stationibus munitis, muros quater, vsque eo dum
 aliqua pars muri corrueret, qua nostri possent in vr-
 bem irrumper. Sed longè felicius ea oppugnatio,
 quàm is in principio suspicari poterat, illi processit, &
 statim videbitur. Ea nocte triremes atque naues hu-
 miliores præmisit, & Ducibus imperauit, vt sine in-
 termissione vibem tormentis verberarent, vt hostes
 somnum capere non possent, & ita postuidiè peruigi-
 lio confectos opprimeret. Is de quarta vigilia in sca-
 pham

*Timoia
nuptiæ.*

*Albuquer
cij de Goæ
oppugna-
tione con-
siliū.*

pham descendit: idem reliqui omnes Duces effecerunt, & summo silentio cum primùm diluxit, in ter-*Stationes* ram copias exposuit, & acies diligenter instruxit. Ipse *aliquot Go* que cum Lusitanis quingentis, & Indis trecentis in *enjum op-* stationem, quæ ad Septentriones spectat, inuasit. Reli-*pugnatæ* qui Duces aliam stationem, quæ littus custodiebat, & *Lusita-* aggressi sunt. Limici fratres, & Lacerda, & Begiensis, *norum vi-* & alij nonnulli Duces cum trecentis militibus in eam *etoria.* stationis partem, quæ ad urbem pertinebat, impetu feruntur. Vasconcelius & Paiua, quibus idem munus erat assignatum, cum ducentis miliubus in stationem mediam impetum faciunt. Andiadij fratres, Arius Syluius, & alij similiter ordinum ductores, eam partem, quæ ad Timoræ æstuarium (sic enim appellabant) protendebatur, oppugnandam suscipiunt. Qui erant in statione, tormentis nostros propellere contendunt. Sed id frustra fuit ab illis tentatum. Nostri enim neque pilis, neque glandibus, neque globis ingentibus deterreri potuerunt, quo minus ad stationem hostibus inuitis appropinquarent. Erat in porta, quam nostri sanctæ Caterinæ nominant, dux quidam hostium, ut subsidia, ubi esset opus, summitteret, & ipse, si *Prælium* ita necesse fuisset, occurreret. Is ubi rem cominus geri *atrox.* perspexit, & quo impetu Lusitani in hostes incitarentur, animaduertit, ex vire plures copias euocauit. Accurrunt multi, quorum aduentu pugna reciduit, prælium atrox & nimis horrendum committitur. Hostes multis partibus nostros numero superabant: nostris tamē cæleste numen adfuit. Itaque munitionem ea primū parte, qua Limici rem gerebant, expugnant. Idem reliqui faciunt. Hostes in fugam versi sunt. Nostri eorum tergis inhærentes, ita se cum illis agglomerarunt, ut cum hostes portas occludere vellent, id eis per nostros minimè liceret. Dionysius namque Fernandus Melius primus ingressus est, hastamque magna celsitudine transuersam obiecit, ut disculus fores dislinceret. Idem alij fecerunt. Hostes nihilominus, ut fores occluderent, summo opere contendebant,

fuit res summi certaminis. Hostes enim in eo vitam & salutē suam verti statuebant, si foribus occlusis aditu nostros arcerent. Nostri se subito victores fore confidebant, si fores apertæ manerent. Itaque modò hostium magno conatu adducebantur, modò Lusitanorū contentione discludebantur. Tandem cum eas nostri maxima quadam vi, hostibus frustra repugnantibus impulissent, tredecim primi, qui ad portam acerrimè pugnarant, repulsis hostibus, urbem militari audacia precipites inierunt. Hostes cedebant, ita tamen, ut cedentes vim sagittarum atq; telorum in nostros immitterent. Ex tectis deinde & à fenestris lapides demissi nostros perturbabāt. Hostes conferti in eos iam perturbatos inuaserunt. Arius tamē Syluius & Mendezius Alfonso Tingitanus, deinde Fernandus Petreus Andradus, & Emmanuel Cugna, & Antonius Garcesius cū militum turma suppetias attulerūt. Redintegrato prælio, hostes in fugam passim effusi sunt: & quidam in Zabaimi ædes se trepidè receperunt: alij diuersis vijs ingressi, se fugæ mandauunt: quod fuit in causa, ut nostri rursus persequendi studio dissiparentur. Viginti eos, qui in Zabaimi domum confugerāt, insequentes, magnū discrimen adierunt. Hostes enim conferti eos aggressi sunt. Vascum Fonsecam, & Vascum Coëlium, qui furentius in eos irruerant, occidunt. Hieronymus Limicus cū multum sanguinis profudisset, & vires illū omninò defecissent, concidit. reliqui illorum casu perterriu cedunt. Ibi Mendezius Alfonso, & Arius Syluius clamoribus magnis Lusitanos ad pugnam acerrimè reuocandam cohortati, tanto impetu in hostes inuaserunt, ut impressione facta eos prosternerēt. Alij deinde Lusitani in ædes ingressi, magnum ad debellandum momentum in ea pugna suis attulerunt: in quibus Ioannes Limicus fuit. Is tamen cū fratrē iacentem atque spirantem cerneret, victus amore fraterno substitit. At frater, perge, inquit: nec enim decet te in tali tempore vlla perturbatione victum, officium hominis fortis omittere. Nullus ex casu meo do-

13 Lusitani
Goam irrū-
punt pri-
mi.

Lusitano-
rum in vr-
be pericu-
lum.

Hierony-
mi Limici
mors.

Rara Limi-
ci magna
cimitas.

lor attingat. Officio namque meo defunctus occumbo. Ioannes quamuis dolore cruciaretur, verbis tamen fratris morientis, cui is vitam dare non poterat, admonitus, in hostes eò furentius irruit, quo grauius illum moerore fratris amantissimi sollicitabat. Erat ante vestibulum ædium ipsarum campi non angusti planities, & inde collis modicus assurgebat. In eo campo res gerebatur, cum multi equites atque pedites ex Zabaimi ædibus, quæ erant amplissimæ, confluentes, nostros circumuenere: & omnes occidissent, nisi Vasconselius cum suis copijs interuenisset. Hic enim acie instructa cum in urbem ingressus esset, hostes cedentes insequabatur, ita ut nunquam eos, quos ducebat, dissipari permetteret. Ibi cum in hostes circumfusus impetum daret, duces hostium in collem copias subducere, atque cum nostrorum paucitatem animaduernerent, confirmati rursus in nostros inuecti sunt. Nostri oppressi multitudine, sensim cedere compelluntur, & scalarum gradus, qui erant instar theatri, Zabaimi ædibus coniuncti, conscendunt. Ibi rursus cum se parumper à labore refecissent, & hostes diu sustinuissent, in eos impetum rulerunt, quasi tunc recentes prælium inirent. Multos ceciderunt, inter quos fuit Aethiops quidam vir fortissimus, qui equo insidebat. Is ubi decidit, Emmanuelis Lacerdæ famulus quidam equum cepit, eumque Lacerdæ tradidit. In eo prælio Lacerda sagittæ vulnus secundum malam glaciæ uissimum acceperat. Hastile sagittæ deciderat, olivæ ferrum inhæserat. Magna vis interim sanguinis ex vulnere profluebat. Illum tamen neque sanguinis emissio, neque doloris magnitudo ab ardore dimicandi retardabat. Itaque cum equum ascendisset, in equites octo tam ferociter inuectus est, ut eos in fugam compelleret. Hostes reliqui multum de feritæ præstina remiserunt. Primum vix resistunt: deinde cedunt: postremò effusa fuga vitæ prospiciunt. Tanta verò fuit trepidatio, ut multi se e muro præcipitarent. Albuquerque interim, qui ut alteram stationem in loco procul

*Lusitano-
rum in urbe
discrimen.*

*Lacerdæ
virtus in-
signis.*

à mari munitam oppugnaret, in aliam viam fuerat ingressus, editum collem superauerat. Ibi cum tormentorum fragorem, dissonas voces, clamores ingentes, & muliebres eiulatus auibus accepisset, vnum e suo comiratu misit, qui praelij statum ei renunciaret. Atamen animus hominis acer, & moræ totius impatiens, & in omnē rerū occasionē semper intentus, responsū expectare non potuit. Itaque ad vibem gradu celeriter intulit. Ibi cum multi ex hostib⁹ ex vrbe profugissent, in illum inciderunt. Praelium ibi rursus nimis atrox exortum est. Hostes enim erant acres, & numero superabant, & fugæ dedecus & indignatio, & vibis tunc repetendæ desperatio eos ferociosiores efficiebat. Nostri quia reliquis praelijs in vrbe commissis non interfuerant, ne socijs virtute inferiores esse viderentur, incredibili ardore dimicabant. Maxima tandem hostium parte cæsa, reliqui in fugam versi sunt. Albuquerqueius in vrbem ingressus, primum summas DEO gratias egit, cuius præsentī numine debellatum fuisse constabat. Quod enim signum clari⁹ præsentīæ diuinæ dari potuit, quam intra sex horas vibem maximam, armis & tormentis, fortiumque militum præsidijs, hominūque multitudine refertam, à tam paucis hominibus expugnatam fuisse. Quod vt maiore admiratione dignum sit, illud certè constat, tanta pertinacia à quibusdam hostibus in ædibus Zabaimi eo die pugnatum fuisse, vt cum nostros eorum misericordia vehementer inteleteret, neque solam vitam & libertatem, verum & virtutis illius præmium pollicerentur, maluerint in vestigio mori, quam vitam ab hoste, quod valde ignominiosum reputabant, accipere. Supra tria hominum millia in vrbe cæsa dicuntur. E nostris quadraginta desiderati sunt, inter quos Hieronymus Limacus, Vascus Fonseca, Cosmus Coelius, Antonius Vogadus, Antonius Garcesius, Alifarus Gomecius, & Petrus Gomecius Iimicus extritēre. Plusquam trecenti Iusitani vulnerati sunt. Albuquerqueius veritus, ne nostri pugnandi auiditate hostes longius insequerentur, & ea ratione

*Albuquerque
ej cū hoste
fugiente
prælium.*

*Iusitanc-
rū extrema
victoria.*

*Hostiū quo-
rundā vir-
tutis milita-
rū.*

*Cesariū &
vulnerato
rū numeri⁹*

*Prudēs Al-
buquerqueij
factum.*

palantes in aliquod se discrimen, vt fit, vbi victoria homines insolentes, & disciplinæ prorsus immemores plerunque facit, inijcerent, omnes vrbis portas claudere repente iussit. Deinde per otium suburbia (sic enim se facturum incolarum sceleribus offensus iurauerat) coniectis facibus inflammati præcepit. His rebus gestis, Timoia cum exercitu trium millium hominum peruenit, moramque suam pugnavit, & Albuquerqueius satisfactionem accepit. Et quamuis aliam causam iustiores non haberet, negotij confecti celeritas eum omni suspicione criminis liberabat. Aliud tamen credo in causa fuisse, cur ille copias in tempore afferre nequiverit. Non enim erat æquum vt belli partem aliquam, quod numine Christi præsentis administrandum fuerat, homines ab illius sanctissimis sacris abhorrentes, sibi vindicare, & in gloriæ societatem se offerre, ratione aliqua niterentur. Præda fuit, armorum, tormentorum, & munitionum, & commeatus, & longarum navium multitudo. Nihil enim fuerat in vrbis relictum, nisi quod ad urbem tutandam pertinebat. Albuquerqueius omnes Saracenos ex vrbis finibus eiecit. Reliquos, qui non erant Mahumetanis institutis imbuti, in insula habitare permisit, dummodo tributum, quod Zabaimo soluebant, Regi Emmanueli integrè penderent. Publicè deinde mercatoribus edixit, se omnibus, qui Goam cum equis & mercibus ingredi vellent, impunitatem daturum & summa fide eos ab omni iniuria & maleficio tutos conservaturum. Emmanuelem verò Cugnam Cananoris arcis præfecit: Rodericum Rabellum, qui Cananoris arcis præfuerant, ascivit, vt illum arcis Goensi præponeret. Fernandum Petreium Andradium, Petrum Fonsecam Castellensem, Antonium Salam, iussit mare Goense peragere, & omnibus mercatoribus, qui Goam peterent, tutum receptum præbere. Georgio autem Borrellio, & Simoni Alfonso Bisacuto, vt Calecuti se mare nauib. suis infestum redderent, imperavit. Quilibet eorum sibi commissum munus exequitur. Andradius navem

*Præda Go
enjis.*

*Cōstitutio
Goenjis
Reipub.*

*Dabulis
turris ex-
pugnatio.*

vnam Armuziensem, quæ vnde esset, prorsus ignora-
bat, cò quòd vela demittere noller, persequutus est, vs-
que cò dum illa in Dabulis portu impingeret. Dabulis
præfectus tormentis è turri, quæ portui imminebat,
Andradium repellere conabatur. At ille in terram e-
gressus, turrim expugnauit, eamq; disiecit: & tormen-
ta, quæ erant in ea disposita, in nauem suam impo-
suit. Botellius in nauem maximam Saracenorum in-
uasit, quam cū diu oppugnasset, dilacerauit, magnaq;
præda potitus, nauem, quia nauigare minimè iam po-
terat, omisit. Albuquerquei vectigalia diligenter exer-
cuit, & ciuitatis statum, & formam reip. collocauit: &
aliud deinde opus immortalī memoria dignum, con-
tra multorum sententiam, suscepit. Dequo antè, quam

*Albuquer-
cij & Al-
meida col-
latio, in In-
dia admi-
nistratiōe.*

disseram, non alienum erit, quo sententia Albuquerquei
ab Almeida sententia discreparet, paucis exponere. V-
terq; enim eorum cū esset animo maximo, & singu-
lari virtute præditus, idem sibi proponebat: sed non i-
dem consilium sequebatur. Vtq; enim erat proposi-
tum, pro Christi religione, & pro regis Emmanuelis
amplitudine vitam, si opus ita fuisset, in quoduis ma-
ximum vitæ & salutis discrimini inferre, & gloriæ &
immortalitati seruire. Sed alter ab altero in hoc disen-
tiebat, quòd Almeida minimè tutum putabat, vires im-
becillæ redderentur, hoc autem erat illi decrerum, ma-
re tenere. Id enim statuebat, eum, qui maris imperiū
possideret, Indiæ totius potestatem assequutum. Ita-
que maris erat illi antiquissima cura, & dum vnā tu-
tissimā stationem nauibus haberet, reliqua omnia
contemnebat. Fieri enim non posse existimabat, vt
tantum militum in supplementum è Lusitania singu-
lis annis mitteretur, vt firmis præsidijs arces multas
munire, liseret. Quod si quis id facere tentaret, eum
Lusitanos omnes, qui viribus coniunctis hostibus ter-
rorem incutiebant, dispersos hostibus esse proditurū.
At Albuquerquei maiore quadam sp̃o, quā animi
excellētis altitudo asferre solet, vbi præsentis tantū

seu-

securitatis, sed futuri etiam imperij, quod amplissimū fore confidebat, consilia intimis animi sensibus agitat. Nec ut piperis magnus numerus annis singulis in Lusitaniam importaretur, sed ut imperij fundamenta iacerentur, excogitandum censebat. Et quò auxilia magis longinqua erant, eo colonijs pluribus oras Indiæ occupandas statuebat, ut varijs Lusitanæ gentis seminarijs passim institutis, exercitus in India conscribi possent. Mare verò minimè tutum arbitratur ijs, qui terra simul opes suas nequaquam stabilirent. Classē maximam vnica tempestate deleri posse: at opib. in terra comparatis classes refici, & maris imperium recuperare non esse difficillimum. Periculosum deinde statuebat, in angustum locum classē Lusitanam includi, maximè verò, vbi macrum & sterile solum esset, parumque idoneum ad exercitum in hybernis alendum. Itaq; eos, qui Cochimi, aut Cananoris regno opes Lusitanas satis firmari posse confidebant, inter tam multos sempiternos Christiani nominis hostes, & tam occasionibus ad perniciem Lusitanis afferendam opportunis intentos, paucum tempori consequenti prospicere censebat. Non enim esse tutum locum, qui se vno tantum niteretur, sed in quem è locis pluribus auxilia, cū opus esset, mitterentur. Eam verò locorum occupationem maris imperium non imminuere, sed potius amplificare. Quò enim classis plures receptus & stationes haberet, eò minore cum periculo nauigari, & faciliorem materiam ædificandis nauibus multa loca, quàm vnum præbere. Postremò ei, qui nō Indiæ possessionem hominis vnus ætate, sed æternitate, si fieri posset, temporis definitam cuperet, condendam esse ciuitatem statuebat, quæ sobolem multiplicē procrearet, ita, ut non semper esset necesse temporibus difficilimis, ex auxilijs è Lusitania missis pendere: quæ sæpenumero in longissima & difficillima nauigatione vel morbi multiplices imminuunt, vel fluctus & tempestates exhauriunt, vel hyemes intercludunt, vel labores immensi debilitant. Quàm pruden-

Albuquer ter autem id ab eo fuerit excogitatum, rerum exitus
ci laudabi multis post illius obitum annis facile comprobauit.
le institu- Cum enim Solymanus Turcarum imperator Aegy-
*zum in con*pti rectorem cum maxima classe in Indiam misisset,
stituenda vt Lusitanos possessione pelleret, & is arcem Diensem
Goenji cini obsessam teneret, multisque diebus maxima tormen-
*tate.*torum & armorum contentione vehementer oppu-
 gnaret, quamuis plurima detrimenta à nostris, qui in
 arcis præsidio manebant, acceperant, non tamen tam ci-
 tò obsidionem soluisset, nisi certior factus esset de ma-
 gnitudine classis, quæ contra illum Goæ comparata
 Diu petebat. Neque rursus cum Rex Cambaiæ ean-
 dem arcem cum maximo Turcarum auxilio sex men-
 sibus obsessam tenuisset, tam facile à Ioanne Castren-
 si, qui tunc in India Ioannis Regis nomine imperium
 administrabat, victus atque superatus fuisset, nisi Goa
 maximum ad eam victoriam atque multiplex instu-
 mentum suppeditaret. Ad eam namque magnitudi-
 nem ciuitas peruenit, vt facilissimum sit, in ea iustos ex-
 ercitus conscribi, & classes magnas ædificari. Id Albu-
 quercius sapienter animaduertens, ea ciuitatis funda-
 menta iecit, quibus nixa, non facile de statu conuelli
 posset. Cum verò Lusitanas mulieres non haberet, qd'
 vnum remedium inueniebat, eas, quas bello ceperat,
 Christianis sacris expiatis apud Lusitanos milites ma-
 trimonio collocabat, eisque possessiones in ea insula,
 Saracenis iure detractas, assignabat, eosque multis fa-
 uoribus atque præmijs ad eas nuptias alliciebat. Sic fa-
 ctum est, vt instar Romuli, qui urbem Romam con-
 didit, aut Thesei, qui ciues Atticos è pagis in urbem cõ-
 pulit, aut aliorum, qui urbium fundatores extitère, il-
 lius urbis, quam armis atque virtute cepit, conditor
 appellari posset. Dum hæc in India geruntur, in Africa
 hæc euenire. Ataideus urbem Safinium Regis Emma-
 nuelis nomine tuebatur: & crebris excursionibus Mau-
 ros exterrebat, multasque ex illorum bonis prædas age-
 bat. In primis autem Maurum quendam, quem reli-
 qui Mauri, vt virum religione atque sanctimonia præ-
 stan-

RES A-
FRICA-
NÆ.

flan-

stātem, diuinis propemodum honoribus afficiebant, *Maurus*
 qui castellum, in quo domicilium collocauerat, præsi- *quidam a-*
 dijs validis munierat, viuum cepit, & castellum expu- *pud suos*
 gnauit, multosq; partim cecidit, partim captiuos abdu- *sanctus ha-*
 xit. Tanto demique terrori multis esse cœpit, vt oppida *bitus capi-*
 atque pagi, & vniuersæ vicinitates & præfecturæ pacē *tur.*
 percerent, & leges acciperent, & imperata tributa pei sol-
 uerent. Verum cum gens sit natura fallax, & sanctissi-
 mæ religionis ignara, facillimè ab alijs Mauris indu- *Maurorū*
 cta, fidem fregit, & bellum summo studio contra Chri- *perfidia in*
 stianos comparauit. His alij innumerabiles adiuncti *Lusitanos*
 sunt, equites erant ad quinque millia, pedites supra sex *conspiratio*
 centa millia fuisse dicuntur. Decimo tertio die Decem-
 bris, Anno M D X. Safinium obsidere incipiunt. Vi- *Safinij ob-*
 gesimo tandem atque tertio die mensis eiusdem, posi- *sidio.*
 tis castris oblidionis opera perfecerunt. Multas namq;
 turres excitarunt, multas stationes fossa & vallo muni-
 erunt, & tormenta in locis aptissimè disposuerunt. A-
 taidius cum primum bellum parari per exploratores
 intellexisset, Emmanuelem Regem per literas admo-
 nuit, nauemque in insulam, quam appellant Materiæ,
 continuò misit, vt auxilium inde conquireret. Insulæ
 præfectus Simon Gondissaluus Camara non aderat,
 in Lusitania namque apud Regem versabatur. Vxor
 illius cum esset animo virili, & mentem viri (erat e-
 nim ille vir egregiè fortis & liberalitate singulari præ-
 ditus) exploratam haberet, incredibili celeritate, & ma-
 ximis sumptibus auxilia comparauit, quibus præfuit
 Emmanuel Norogna eiusdem Camaræ Germanus *Ataidij*
 frater. Ataidius stationes distribuit & singulas statio- *vigilantia*
 nes viris nobilibus in rebus bellicis spectatis, cum cer-
 to numero militum tuendas assignauit, nullumque
 officium vigilantissimi ducis in vrbis munitione præ-
 termisit. Ipse sibi eam militum copiam, quam potuit,
 referuauit, vt cum ijs, locis omnibus, præsertim quibus
 periculum grauius intendi videbatur, occurreret. Vt au-
 tem melius horum castra speculari posset, cum equi-
 tibus trecentis & septuaginta, & peditibus centum, &

tormentis aliquot carpentis impositis urbem egressus, in edito colle, in specula constitit, pugnaeq; signum, si vellent hostes manum conferere, eo in loco apposuit. Cum hostes se continuissent, copias in urbem reduxit.

*Sasniij oppugnatio
vehementissima.*

Vigesimo tertio die mensis eiusdem, hostes urbem oppugnare instituerunt. Fuit autem ea oppugnatio vehementissima. Erat enim maxima hostium multitudo. Viri nobiles & acerrimi duces non hortatores tantum aderant, verum & ipsi vnde maximum periculum immincebat, eò se intrepide conferendo, ut reliquos exemplo suo incenderent, summopere contendebant. Scallas admouebant, testudines applicabant, ut illis tecti, muros subruerent, sagittarum atq; pilarum multitudine, ut nostros obruerent, laborabant. At nostri sagittis & glandibus, & vasis tormētario puluere refertis, ignitrisque telis in eos emissis non mediocrem cædem ediderunt. Quadringenti namq; ex illis eo die interfecti sunt. Postridiè Ataidius octo tantum equitibus circūseptus egressus est, ut aliquem ex improvisis caperet, ex quo hostium consilia explorare posset. Quod tamē eò quòd minimè lateret, exequi nequirit. Itaque duobus hostibus, qui in illum incederant, interfectis, in urbem reuersus est. At hostes cum animaduernerent, se non posse diu propter ingentem multitudinem, quæ non facilè sustentari atque regi poterat, in obsidione perseuerare, statuerunt totis viribus experiri, an vno

Alteras Sasniij oppugnatio.

impetu urbem expugnare liceret. Trigésimo igitur eiusdem mensis die tanta vi in urbem inuasērunt, tantaque telorum multitudine & armorum contentione eam per omnes murorum partes aggressi sunt, ut multi stationes, in quib. dispositi fuerant, metu perturbati defererent. Ataidius tamen omnibus locis occurrens, ubi hostes acrius præliabantur, eo se cōferebat, & alios quidem e suis oratione confirmabat, alios laudibus accendebat, & subsidia identidem, ubi maximè nostros vrgeri conspexerat, ex ea, quam habebat, copia, submittebat, & manu etiam stenui nobilis interdum officioungebatur. Cum verò ea parte, quæ ad mare pertine-

pertinebat, murum vehementius oppugnari cognouisset, ibi constitit, ut præsentia sua facilius impetus hostium repelli posset. Hostes absque ullo metu scalis alia ex parte muros ascendere, alio verò in loco machinis subruere, omnia tentare atque periclitari, quo eodem die possent urbe potiri, & nostros internecione delere. Tanta tamen vi fuere de omni conatu depulsi, ut op. *negant esse de siderem, cum quatuor horis sine ulla intermissione ea perterriti.* Ea die supra 600. amisere. Reliqui formidine perterriti, obsidionem trepidè solvunt. Ultimo die mensis Decem. *Obsidio soluta.* dem Anni tanto tumultu castra hostium mora sunt, ut fuga potius, quam profectio videretur. Ataidius cum equitibus quadringentis, & peditibus centum, ut postremum agmen carperet, acceleravit. Aliquot eorum occidit, & nonnullos captivos abduxit, eos longius insequi noluit, ne tanta multitudine freti, in eum ab urbe procul abductum incurerent. Hac obsidione soluta, multi Mauri rursus ex vicinis populis Emmanuelis imperio sese subdiderunt. At Ataidius quamvis quietis esset impatiens, & aliquid semper animo moliretur, quo posset in hostes pestem atq; perniciem comparare, tamdiu tamen expectavit, dum illa multitudo dimitteretur. Postquam verò copias illas dimissas accepit, statuit in aliquam hostium præfecturam ex improviso inuadere. Cum autem Mauri cuiusdam indicio percepisset, in locis quatuor passuum *Almedina* millibus ab Almedina disiunctis (Almedina verò op. *Mauritanie oppidum* est Mauritaniae munitissimum, quod Sabinio Septentrionem versus triginta duobus millibus passuum abest) esse quinque hostium præfecturas, in quas nihil tunc hostile suspicantes inuadere posset, secundo Ianuarij die, Anno M D X I. cum equitibus *Annum à* quadringentis & triginta, & centum peditibus minoribus tormentis armatis, nocte profectus in locum *Christonae* peruenit. Hostes verò non offendit. Exploratores autem misit, ut *Ataidij in* saecularentur, quò abcessissent. Illi re *Mauros* diligenter explorata renunciant, eos indè passuum *excursio* duo-

duobus millibus abesse. sedes enim frequenter mutāt. Itaque Emmanuelem Norognam, quem diximus vrbī obseisæ opem loco fratris attulisse, præmisit cum centum & octoginta equitibus, qui illos prælio distineret. Andreā verò Caldeirā, & Ioannē Freirā (hi enim peditibus præerant) illum subsequi iussit, vt subsidio, cū opus esset, occurrerent. At Norogna cū iuuenis, & supra modum cupiditate laudis incensus esset, subsidia expectare noluit, sed tantā celeritatem suscepit, vt se ab illis magnō interuallo disjungeret. Id conspicarus Ataidius, Emmanuelem Ceruariā cum equitibus triginta subsidio misit, cui mandauit, vt Norognā retraheret. Metuebat enim nē se præcipitem in alicuod summum discrimen iniiceret. At Ceruariā cū ad Norognā accederet, eum iam cum hostibus commissum animaduertit. Itaque Ataidium per equitē admonuit, prælium esse iam summa vtrinq̃ contentionē susceptum. Hoc audito Ataidius cum equitibus quindecim, vt opem celeriter afferret, appropinquauit: Aluarum verò Ataidium reliquas copias instructas adducere iussit. Res interim erat in magnum discrimen adducta. Eques vnus, Aluarus Rodericus Azeuedius nomine, hasta transfixus interierat. Bernardus Emmanuel, vir fortissimus, Regis cubiculo præfectus, graui plaga contusus ex equo deciderat. Maurus, qui illum strauerat, brachio illius altum vulnus inflixerat, & Bernardi hasta, quam ceperat Christianis, qui iacentē opem afferebant, maximo animo repugnabat, & facinora in armis edebat. Georgius Mendezius Ataidius Algarbiensis in Maurum incurrens, equi ipsius, quo vehabatur, impetu Maurum strauit: qui continuò cæsus fuit, & Bernardus Emmanuel, cuius sensus omnes plaga vehementer stupefecerat, ē terra sublatus, & in equo impossus, & ad locum, vbi maiores copię relicte fuerant, perductus, qui tamen antequam plagā illā accepisset, magnā cædem fecerat. Erat enim mente parum sana, sed in armis acerrimus. Ceterum vero quamuis non sapienter commissum fuisset, exitum sa-

*Norognæ
temeritas.*

*Instituto-
rum disci-
men.*

*Instituto-
rum victoria.*

his felicem habuit. Hostes enim, antequam Ataidius
 interueniret, fusi fugatique: multi occisi, & centū ca-
 pti sunt, & præda non mediocris abacta. Ataidius iam
 se cum Norogna coniunxerat, cum non ita procul ho-
 minum multitudinem conspicatus est. Id quod futu-
 rum erat suspicatus: omnes copias, iam enim aduene-
 rant, diligenter instruxit. Hostes erant armis & animis
 ad confilgendum paratissimi. Numerus fuit equitum *aliud præ-*
 quadringentorum, mille peditum. Hi in nostros tan- *lium.*
 to impetu inuecti sunt, ut parum abesset, quin aciem
 perturbarent. In equum Ataidius hæc hastæ magnis vi-
 ribus emissæ protinus adhæserunt. Is ut alium equum
 assumeret, retrocessit. Iacula interim, lapides, & sagit-
 tæ, & equitum concursatio strepitum horrendum ede-
 bant, & non pauci vulneribus concisi cadebant. Atai-
 dius in prælium reuersus, Ioannem Hominem, cuius
 semper virtus in præliis eluxerat, & famulum quendam
 suum honesto loco natum pedibus (illorum enim equi
 iam interfecti fuerant) acriter pugnantes animaduertit,
 quos ab hostibus circumfusus eripuit. Prælium ex-
 trahebatur, & victoria neutram in partem inclinabat.
 Tandem cum Ataidius maximis vocibus suos adho- *Lusitano-*
 taretur, omnes sic pugnandi studio incensi sunt, ut he- *rum victo-*
 stes supra trecentos occiderent, & reliquos in effusam *ria.*
 fugam compellerent: quos Ataidius insequi noluit,
 veritus, ne rursus hostes copiis undique, ut gentis mos
 est, influentibus adiuti, in nostros insiliendi studio
 dissipatos inuaderent. Itaque cum præda reuerrere sta-
 tim maluit. Sed ciuitas procul aberat: & hostes rursus *Redinte-*
 à timore reiecti, cum maioribus copiis in eum inuecti *gratum*
 sunt. Nostri eorum impetum ægè sustinebant, ita ta- *prælium:*
 men, ut ordo minimè turbari, quamuis hostes acriter
 instarent, vlla ratione potuerit. Ataidius cum aliter sum-
 mum periculum vitari non posset, omnem prædam
 & impedimenta dimisit. Fuere in hac excursione *Lusitano-*
 que reuersione nostri homines tridecim deperdati, *non clades.*
 equi decem & septem occisi. Alios triginta equos Atai-
 dius interficere iussit, propterea, quod nimio labore

Fatigati, ingredi minimè poterant, & noluit eos in hostium potestate relinquere, nè illis contra nostros vterentur. Eodem rursus Anno Ataidius, cum exploratum habuisset, quinque & viginti hostium turmas inde triginta duobus passuum millibus distare, eos adoriri constituit. Cum verò multi partim Iudæi, partim Saraceni in urbem cum mercibus & vario com meatu fortè conuenissent, portas occludere, & custodes apponi iussit, nè quisquam illius iniussu egredi posset, nè hostes de re, quam is moliretur, admoneret. Eodem die, qui fuit vigesimus tertius mensis Octobris, primis tenebris quadringentos equites & quingentos pedites eduxit. Agmineque silenti cum dilucesceret, eò, quò intenderat, peruenit, & hostes imparatos adortus continuo fudit: supra trecentos occidit, quingentos atque septem viuos cepit: præda pecorum, & armentorum tanta fuit, ut duo millia passuum occuparet. Ataidius tamen cum via esset longa, & confragosa, & timeret, ne hostes undique asciti, in eum tantis gregibus impeditum incursarent, maximam prædæ partem omisit, ipse cum reliqua profectus est. Cum verò viam explorato faceret, certior factus est, Almedina trecentos equites egressos esse, ut illum aggrederentur. Is greges & impedimenta in medium agmen inferri iussit, & agmen postremum in quod hostes erant impetum illaturi, firmavit. Cum hostes igitur in postremum agmen impetum ferociter intulissent, tanta vi repressi sunt, ut non auderent deinceps proprius accedere. Ataidius absque ullo impedimento urbem cum præda, cum iam nox esset, ingressus est. Cum hac ratione Mauri finitimi graua damna frequenter accepissent, statuerunt pacem postulare, & imperium Emmanuelis accipere. Fuerunt autem multi pagani, & montani, multæque præfecturæ, oppida etiam complura, & vicinitates, quæ sub Emmanuelis imperium atque ditionem subiunctæ sunt, & omnibus tributum, quod quotannis penderent, imperatum. Erat autem maximus frumenti numerus, qui hoc tributo continebatur.

Alia Ataidij in Maurorum excursio.

Lusitanorum victoria.

Maurorum in Lusitanos irritus impetus.

Maurorum cum Lusitanis pax.

erit. Tantus autem metus erat hostibus iniectus, ut
 Marrochienſibus etiam ſolicitudinem non medio-
 crem afferret, uſque adeò, ut multi illinc in longinquas
 terras diſcederent, ne ſingulis propè horis cladis repen-
 tinæ nuncio trepidarent. Soli qui fœderati, & vectiga-
 les Emmanuelis erant, ſecuri uiuebant, & fundis ſuis
 impune ſiuebantur. In omnibus his rebus ſiue ad bel-
 li adminiſtrandi rationem, ſiue ad vectigalium ampli-
 ficationem pertinentibus, inſignis opera fuit Iehaben-
 taſuſi, cui rex Emmanuel, ut diximus, veniam imper-
 tuit, eumque donis atque muneribus affectit. Quid
 Lemio, dum hæc omnia gerebantur, acciderit, ante-
 quam in Indiam perueniret (nondum enim id com-
 modè facere licuit) conſentaneū eſt oratione perſtrin-
 gere. Iſ è Gardafumenſi promontorio profeſtus, Ar-
 muzium petiuit, ad Regemque miſit, qui diceret, ſe eò
 Regis Emmanuelis iuſſu perueniſſe, ut ei rebus omni-
 bus, ſiue quæ ad inſulæ propugnationem, ſiue quæ ad
 Regis iplius dignitatem pertinerent, operam nauaret.
 Orabat deinde, ut omnes offenſas, quas ab Albuquer-
 cio acceperat, obliuione contereret, & à Luſitanis de-
 inceps omnia amicitie ſingularis officia expectaret.
 Quòd autem ad inſula deſenſionem attinebat, ſe non
 ignorare, Regem multos Principes inuidia furentes
 circumſtare, contra quos conſidebat non inutilia vn-
 quam fore Luſitanorum præſidia. Quibus tamen, ut
 ſine periculo in inſula conſidere, & facilius urbem
 tueriliceret, opus eſſe loco munito, qui maius & uti-
 lius ipſi Regi, quam Luſitanis præſidium afferre poſ-
 ſet. Petebat igitur, ut fieret ſibi poteſtas arcis illius per-
 ſiciendæ, quam Albuquerque inchoârat. Coieatarus
 reſpondet, omnia ſe quæ cum Albuquerque pacti fue-
 rant, libentiſſimè facturos: quod verò ad arcem at-
 tineret, nullo modo paſſuros eſſe, ad perfectionem
 adduci. Quindecim millia nummorum aureorum,
 fuerant cum Albuquerque depacti, ſoluunt: Lemium
 liberaliter inſtant, & Luſitanos omnes comiter ac-
 cipiunt. Lemius, quia vires non habebat, quibus bel-

RES IN:

DICAÆ.

De Lemij

rebus ge-

ſtis.

Lemij ad

Armuziæ

ſem regem

Legatio.

Armuziæ

Regis re-

ſponſum.

lum inferret, pacis simulatione contentus, post duos menses (citius enim per anni tempus minimè licuerat) indè discessit, & Mascatem petijt, & indè, vt superius dictum est, Vascum Sylueiram in Indiam misit, qui in classis supplementum naues aliquot ab Almeida flagitabat. Zacotoram deindè profectus est, vbi in morbum incidit, cuius depellendi gratia (erat enim cælum regionis illius insalubre, & palustres humores infesti) in Melinden nauigauit. Albuquerque, iam enim imperium gerebat, per Antonium Nogueiram Alfonso Norognam arcessiuit, & Lemio per literas significauit, se propter incommodum Calecutij acceptum (timebat enim, ne multi sublati animis contra Lusitanum nomen res nouas molirentur) classem minuire non posse. Cum primùm ipse motus comprimeret, tunc per se auxilium allaturum. Cogitabat enim in Arabicum sinum proficisci, vt cum Sultani classe, quæ rumor breui venturam nunciabat, dimicaret. Rumor tamen inanis extitit. Sed Lemius nondum Melinde redierat. Franciscus Pereira Berredus, & Alfonso Norogna in Noueiræ nauem ingressi, cum illo mare interim peragrabant, vt prædas agerēt. Vnam verò nauem maximam Cambaiensem opibus maximis refertam cepere. His opibus elati, diutius expectare noluerunt, sed in Indiam transmissere. Præterea est autem Baticalam, sæua tempestate iactati sunt, & Cambaiensis nauis cum magistri Saraceni ductu Dabulem peteret, vadis allisa atque perfracta fuit, & Lusitani capti sunt, & in Zabaimi potestatem peruenire. Eadem tempestate cum Noueira Cambaiæ quendam portum ciuitatis, quam Damam appellant, subire contenderet, nauis illius fracta fuit, & Alfonso Norogna vt dictum est, eò quod se in mare, vt in littus enataret, præproperè cum nonnullis dimiserat, fluctibus nauis est, & omnes qui illum secuti sunt, eundem casum subire. Reliqui omnes capti, ad Cambaiæque Regem, perducti sunt, de quibus iam antea diximus. Franciscus Pantoia què similiter Albuquerque Zacotoram miserat, cum Indi-

*Albuquerque
ad Lemium
littera.*

*Lusitano.
vñ aliquot
aduersa
fortuna.*

*Damaop
pidum.*

cum pelagus traiecisset, nauem ingentem, Meri nomi- *Cambaien*
 ne, cui præerat vir Cambaiæ regi sanguine cōiunctus, *sis nauis*
 quæ eadem tempestate conuulsa, iam tum fecerat, inter- *à Pantoia*
 cepit, Zacotoiamque perduxit. Ibi Odoardum Lemi- *capta.*
 um iam Melinde reuersum offendit. Arci tunc Lemi-
 us Petrum Corream præfecerat. Præfectus enim mor-
 bo sublatu fuerat. Nauem verò, quam Pantoia in cur-
 su ceperat, frustrà repugnante Pantoia, Lemius ad ius
 suum pertinere disputauit, eò quòd in regionibus sibi
 ad gerendum bellum assignatis capta fuisset. Itaque na-
 uem & omnia, quæ in ea reperit, in suâ potestatem re-
 degit. indè profectus in Indiam, ab Albuquerque mag-
 nis honoribus acceptus fuit, multaquæ illius gratia
 Albuquerque effecit, quib⁹ quemuis facillimè ad stu-
 dium allexisset, illum tamen nullo modo potuit ad
 rationes suas adiungere. cum verò de cōsilio, quo sta-
 tuebat Goam aggredi, cum illo differuisset, Lemius
 operam suam pollicitus fuerat. Attamen multum de *Lemij cū*
 illius dignitate clam detraxerat, & laudibus illius pas- *Albuquer-*
 sim obiectauerat, Goamque capi non posse, & si cape- *cio simul-*
 retur, nullam utilitatem rebus Lusitanis allaturam es- *tas.*
 se disputauerat. Multi sermonibus illis libenter aures
 præbuerant, & sermones serebantur, quibus offensio-
 nes grauissimæ, & dissensiones turbulētissimæ cōcitari
 facillimè potuissent, ni Albuquerque partim dissimu-
 lādo, partim lenitate & comitate, hominis vel ambitio-
 si vel inuidi insaniā mitigādo, malo nascēri restitisset.
 Sed non tantum profecerat, vt Lemius fidem illi præ-
 stare, quam dederat, vlla conditione vellet. Nec enim
 illi quidquam opis ad Goæ expugnationem conferre
 voluerat. Sed casus quidam interuenit, quo materia o-
 mnis discordiarum amputata fuit. Naues enim è Lu-
 sitania post expugnatam Goam cum literis Regis Em-
 manuelis appulsæ sunt, quibus literis Emmanuel Lemio
 præcipiebat, vt Albuquerque Classē traderet, &
 ipse in Lusitaniam reuerteretur. De captiuis interim *Captiuorū*
 Albuquerque agere coepit. In naui, quam Pantoia ce- *aliquot per*
 perat, eiusdem nauis Dominus, nomine Aleacamus, *mutatio.*

vt diximus, Regi Cambaiæ sanguine propinquus, captus extiterat. Huius Principis permutatione confidebat Albuquerqueius facillimum negotium fore. Re igitur cum Aleacamo communicata, mercatorem in Cambaiam misit, qui cum Rege de redimendis captiuis, hominis propinqui permutatione, qui maximum apud illum locum obtinebat, ageret: negotium expeditum fuit. Itaque Iacobum Coricam, & Franciscum Pereiram Rex missos statim fecit, ea conditione, vt si res minimè conueniret, rursus ad se redirent: ad quod sine fraude vlla gerendum, illi sese iurciurando constituerant. Ex his intellexit Albuquerqueius, quo casu Norogna sororis suæ filius interierat. Lemius in Lusitaniam reuersus est. Albuquerqueius post illius profectiorem graui cura liberatus (nec enim Lemius cōtineri poterat, quin illi quibuscunque rebus posset, offerret) animo magis vacuo Reip. conseruandæ, & muneribus assignandis incubuit. Mulieres indigenas, vt cum Lusitanis matrimonio iungeret, enixe operam dedit. Milites filios, eorum vxores nurus appellabat: eas domum deducebat, & viros muneribus alliciebat, ita, vt multo plura, quàm in illis ciuitatis nouæ (sic enim appellare licebat eam, in qua noui mores & instituta ferebantur) initijs expectari poterant, matrimonia celebraentur. Neque segnius reliqua omnia, quæ ad vrbis munitiones, & ciuitatis ordinem & defensionem necessaria videbantur, excogitabat. Frequentes autem ad eum multorum regum legati ventitabant. Alij tributa imperata deferebant, alij vt pacem peterent, & amicitiam firmarent, veniebant: omnes operam suam in rebus omnibus quæ ad Regis Emmanuelis amplitudinem pertinerent, pollicebantur. Eos non statim mittebat. Volebat enim vt oculis vrbis munitionem, & classis, quam tunc ornabat, apparatus aspicerent, & totius operis, in quod mentem intendeat, magnificentiam sensibus vsuarent: vt earum rerum admiratione defixi, constantius in fide permanerent. Illi ad eum venerabundi accedebant, &

Lusitanorum cum Indis nuptiæ.

Frequentes ad Albuquerquei legationes.

alii

alii hominis grauitatem admirabantur, alij suauitatem & comitatem laudibus efferebant. Goæ celebritas & frequentia cum Regis maximi curia conferri merito poterat. Hæc omnia quamuis in natura Albuquerque inessent, is tamen de industria omnia signis illustriora faciebat, vt maiorem sui admirationem incuteret, & ea grauitatis specie multo facilius homines in officio contineret. Hoc præterea assequebatur cum tam citò legatos non dimitteret, vt maioribus interrim copijs insulam muniret, & virtutis documenta coram omnibus, qui eò conuenerant, statueret. Zabai-mus enim Idalcamus insulæ repetendæ studium non intermittebat. Illius autem Dux Melichius Agriaieus in eam magnis copijs stipatus inuasit: qui tamen eo tempore fuit a nostris cum strage & ignominia repulsus. Misit Albuquerque inde Iacobum Fernandum Begiensem cum tribus nauibus in Zacotoiam, vt arcem eam, quam prorsus rebus Lusitanis inutilem, & maximis periculis expositam iudicabat, euerteret, & Lusitanos, qui eam tuebantur, in nauibus acciperet. Interim Iacobus Médezius Vasconselius ad illum adiit. Merita in eum sua commemorauit, atque petijt, vt classem, qua erat Malacam (quod sibi munus fuerat iniunctum) petiturus, instrui iuberet. Albuquerque multis verbis eum ab instituto deducere conatus est. Sibi communi Ducum omniū consilio decretum fuisse, minimè conuenire, vt virum tanta virtute præditum, in pestem sine vllò fructu ruere permetteret. *Zacatorē. sis arx ab Albuquerque iussu euerteret.*
 Oportet esse difficillimum, quod non nisi classe maxima confici posset. Periculosū esse eodem tempore duas res difficillimas suscipere. Sibi iter instare, quo erat in Sultani classem inuasurus. Fieri non posse, vt simul classis, qua Malaca pœnas sceleris constati lueret, instrueretur. Illum deinde multis verbis orare instituit, vt secū, vt in Goa fecerat, nauigare vellet, vt illius virtute facilius hostes opprimeret. Eo bello profligato, se daturū operam, vt in Lusitaniam multis ornamentis, vt par erat, affectus rediret. Hoc responso Vasconselius ga-

uiter offensus, sibi data esse verba conquestus est. Et quando tam malè meritis suis esset gratia relata, se Malacam non nò omnibus inuitis petiturum. Ideo namque in Indiam se venisse dicebat, non ut Ducibus Lusitanis obtemperaret, sed ut Regis inuictissimi mandata conficeret. Albuquerque cum illum in ea nauigandi sententia nimis obstinatum animaduerneret, illi & Ducibus, qui comites illius erant, exilij: magistris atque nautis, extenti supplicij pœnam proposuit, si è portu iniussu ipsius solueret. Nihilominus ille cum reliquis Ducibus vna nocte anchoris solutis è portu discessit. Albuquerque Duces alios confestim misit, qui triemibus & scaphis instructis illum consequerentur, atque reuocarent: si id facere recusaret, naues illius in alto mergere iussit. Ij iussa faciunt. Et cum Vasconcelius parere nolisset, tormentis nauem, qua vehabatur, acerrimè verberare instituunt, antennamque maximam deiiciunt, & duos nautas interimunt, & illi exitium minitantur, nisi statim in portum unde soluerat, rediret. Redijt tandem, & in custodiam traditus est: lataque sententia fuit, ut is vinculus in Lusitaniam duceretur, & quidam ex nauarchis, Hieronymus Ceinichius nominabatur, quia suator & impulsor audaciæ fuerat, & acrius, quam reliqui omnes, Albuquerque imperio resistere, securi feriretur: & magistris, qui imperium audacius contempserant, suspenderentur. Duo ex magistris continuò ad suspendium adaecti sunt. Reliqui ducuntur. Sed cum legatus regis Narlingæ, & legatus etiam Regis Cambajæ, nobilitatis Lusitanæ precibus adducti, ad Albuquerque adijissent, & illum suppliciter orarent, ut erratis hominum illorum veniam præberet, is omnibus, qui nondum morte affecti fuerant, igneuit, eosque exilio multauit: nauarchos nauium præfectura priuauit, & exilij gratia in Lusitaniam deduci iussit. Sic autem imperium seuerè sanxit & humanitatis etiam partes in iudicio suscepit, & legatos Regum maximorum non mediocri beneficio, ut præseferbant, obstrinxit. Rebus ita constitutis, & viue valde

Vasconcelius ab Albuquerque de fuit.

Vasconcelius cum Albuquerque de Malacca profectio ne consentio.

lido præsidio munita, Goa cum classe viginti trium *Albuquer*
 nauium profectus est. Cum verò occasum versus, vt *cij expedi.*
 Arabiam peteret, cursum institueret, tempestatis ad- *tio Mala*
 uersæ reflatu Goæ rursus porrum subiit. Ibi cum idem *cenfis.*
 ventus nihil remitteret, & nauigandi tempus elabere-
 tur, consilio cum Ducibus habito, statuit Malacam (ad
 eam namque petendam ventus valde secundus erat)
 nauigare. Itaque Cochimum versus cursum direxit. I-
 bi Petrum Fonseca Castrensem, & Menendum Al-
 fonsum, & Simonem Vetulum, & Antonium Salam,
 cum certo nauium numero reliquit: quibus omnibus
 Emmanuelem Laceidam præfecit, & illis imperauit,
 vt cum primùm ver appeteret, quod initio Augusti
 mensis aduentat, oram Calecutiensem peragrarent, &
 bellum Calecutiensibus, illorumque locis inferrent,
 & in Goam excurrerent, ne quisquam, dum is abesset,
 insulæ perniciem moliri conaretur. Reum autem tra-
 sitimatum præfecturam Odoardo Melio Serpensi cō-
 misit. Inde cum decem & nouem nauibus & octingen-
 tis viris Lusitanis, & sexcenis Indis veladedit. Nauem *3 naues*
 vnā Cambaiensem in eo cursu, ante, quam Cori *Malacenses*
 montorium superaret, excepit. Ibi cum classis maxi- *capit.e.*
 mis fluctibus agitaetur, vnā triremem amisit: ho-
 mines tamen, qui ea vehabantur, conseruati sunt. A-
 lias deinde tres naues mercibus valdè preciosis onu-
 stas, quæ Malacam similiter petebant, expugnauit. In
 Zamatram deinde insulam delatus, naues in Pediren-
 si portu constituit. Rex illi continuo nauem & Lusitanos
 dono misit. Ij erant ex illis, qui Malacæ relictī à
 Siqueira fuerant, & inde fugientes sese in Pedirensis
 Regis fidem contulerant. Vnus ex illis, cui nomen Io-
 annes Viegas erat, Albuquerque narrauit, post Siquei-
 ræ à Malacensi portu digressum, Bendaram Regi insi- *Bendara*
 dias comparauisse, & ob eam rem capitale supplicium *mauissatis*
 pertulisse. Exposuit deinde, quomodo Nahodabegu, *dammatus.*
 qui Princeps erat illorum, qui simulachrorum super-
 stitione confecti, à Mahumetis sacris nefariis abhor-
 rent, ciues ad Lusitanorum perniciem sollicitauit: qui

*Pacemēse
regnum.*

*Nauis fa-
ctus & in
noxi ignis
beneficio
seruata.*

*De aliana
ui capta et
Nahodabe-
gue ecce de-
nuo emi-
ssu sangui-
ne.*

*Mirafisse-
di sangui-
nis in lapi-
de vis.*

tamen cum Bendara sceleris societatem coiuerat, & hu-
ius maleficij conscientia oppressus, aufugerat, & in Pa-
cemenſi regno, quod eiusdem insulæ pais est, tandem
constiterat. Albuquerque pacem cum Rege Pedirenſi
sanctiore fœdere confirmata, Pacemenſe regnum pe-
tente. Ibi colloquio cum Rege habito, ab eo, vt tibi Naho-
dabegueam traderet, enixè contendit. Is cum fidem
daret, se illum traditurum, non modo id non præſti-
tit, verum Nahodabegueam, vt subterfugeret, admo-
nuir. Inde fœdere similiter percusso Albuquerque
mouit, & nauem post dies aliquot maximam conspi-
catus, in eam inuectus est. Qui erant in naui, nostris a-
cri animo resisterunt. Ex illis tamen quadraginta cæsi
sunt. Cum verò nostri nauem scandere properarent,
flamma subito vectorum opera suscitata, nostros vehe-
menter exterruit, & à naui longè discedere compulſit.
Et, vt postea compertum fuit, flamma illa artificio
quodam facta, non exiit, et facillè quoties eis, qui eam
excitauerunt, libet, extinguitur. Inde cum classis in an-
choris cōsisteret, nostri aliam nauem conspexere, quæ
velis & remis, vt aliæ multæ generis eiusdem, impelli
solebant. Albuquerque misit continuò duos duces, vt
scaphis inueſti, eam ad illum traherent. Nauæ metu
perterriti sese in mare præcipientes elecerunt. Nahoda-
beguea ea naui vehebatur, & Malacam petebat, vt Re-
gi Lusitanæ classis aduentum nunciaret, vt ea seduli-
tate Regem ad veniam tribuendam inflecteret. Naho-
dabeguea cum nullam vitandæ cladis meritæ rationē
inueniret, maluit cum famulis suis viui fortis officio
functus occumbere, quàm supplicio suo nostrorum
oculos satiare. Itaque tanta vi repugnauit, vt nemo fue-
rit è nostris, qui non ex eo certamine vulneratus abi-
ret. Hostes omnes cæsi sunt. Nahodabeguea multis
vulneribus concisus ita cecidit, vò nullum sanguinem
è vulneribus emitteret. Cum tamen nostri illum nu-
dassent, & armillam ex auro factam, in quam erat la-
pis quidam inclusus, detraxissent, magnè repentè vis
sanguinis ex illius vulneribus emanauit. Lapis ex he-
stis

stijs quibusdam eruitur, quas Siamenses Cabrisias appellunt, qui mirificam ad sanguinem sistendum vim continere dicitur. Nostri progredi vltcrius, duas alias naues ceperunt, quarum vna Malaca solueiat. Qui ea vchabantur, Rodericum Araugium, & reliquos Lusitanos, qui Malacæ relictî fuerant, incolumes esse nunciarunt. Tertius dies erat ab eo, quo naus se primis armis, deinde flammis tutata fuerat, cum eadem nauis se in nostrorum conspectum dedit. Ex ea homines duo in paronem desiliunt, & recta ad nauem prætoris deferuntur. Ibi cum accepta fide nauem ingressi fuissent, Albuquerque eiusmodi verbis alloquuntur. Si verum fama prædicat, Imperator, adduci non possumus, vt arbitremur, te, si sciuisses quam rem geramus, nauem nostram fuisse armis aggressurum. Nec enim piratæ sumus, vt sceleris conficti pœnas luere debeamus: neque mercatores, vt diuitiarum magnitudine cupiditatem eorum, qui pecunias expetunt, acriter irritemus. Merces nostræ sunt, ea, quæ nostræ nobilitati conueniunt, arma nempe, & virtus, atque fides. Tuum verò munus est, scelera supplicio persequi, virtuti autem fauere. Nam & te Regis clarissimi & inuictissimi Ducem esse nouimus, & virtutis egregiæ significationem quamplurimis in locis dedisse, compertum habemus. Hac igitur tui nominis fama prouocari, ad te fidenter accedimus, & suppliciter postulamus, vt homini per summum hominis malefici & iniusti scelus bonis omnibus euerso misericordiam tribuas. Sultanus Zeinalus Pacemense regnum legitimo imperio continebat. Tyranni verò fraude regno pulsus est. Nos verò milites illius sumus, fidem & officium sequimur, & pro illius dignitate mori, si opus ita fuerit, minime recusamus. Nunc verò lauam cum illo petebamus, vt auxilium ab incolis insulæ peteremus. Verum cum istam classẽ istam videret, non aliam nobis opem quærendam existimauit. Si enim Regis nomen alias nationes mouere potest, multo magis te ad misericordiam, qui tanta fide pro Regis tui nomine nullum vitæ periculum

Zeinali Pacemenis regis ad Albuquerque cum legatio.

riculum recusas, inflectet. Te igitur Rex noster orat, ut hanc causam dignam tua fide, & tua virtute suscipias, & illum calamitate indignissima vexatum in regnum restituas. Quod si feceris, res à te gestas clarius illustrabis, hominemque gratum & memorem beneficio tibi in perpetuum deuincies. Hac legatione Albuquerque valdè lætatus est, Regemque primum per Fernandum

Albuquerque Petreium Andradium, deinde per se, eo quod accep-
cij cū Pace rat illum in ualetudine laborare, salutauit. Pax inter il-
mensi Re. los facta, fœdusque percussum fuit, ea conditione, ut si
ge fœdus. Albuquerque illum in regnum reduceret, is stipendia-

rius Regis Emmanuelis esset, & singulis annis certum auri pondo pro regni facultate tributum nomine pensitaret. Hac re ex animi sententia gesta, Malacam secum Zainalum perduxit. Kalendis Iulij, anno, MDXj. ad

Albuquerque insulam paruam, quæ Malaca ictu tormenti distat, clas-
cij in Ma- sem applicuit. Erant in eo loco naues quamplurimæ
lacense re in anchoris constitutæ, quæ ut se inde prouiderent, me-
gnum ad- tu perterritæ festinabant. Albuquerque cum publice
uenius. testari fecisset, se non bellum nisi eis, qui hostilia mo-
 lirentur, afferre, omnibus metum absterisit. Quinque

3. Sinarū Sinarum nauarchi, qui ibi cōstabant, illum adierunt
cū Albu & significauerunt, Regem Malacæ cum eum adfuturum
quercio col literis & rumore multorum multis antè diebus cogno-
loquium. uisset, se se ad bellum summo studio comparasse. De-

inde si bellum fieret, operam suam polliciti sunt. Se namque & Regis perfidi sceleribus offendi, & Lusitanæ probitatis studio concitari. Deinde suorum merita in Siqueiram retulerunt, ut magis fidem facerent, sibi similiter nihil antiquius officio futurum. Eos Albuquerque in cœnam inuitauit. Quod conuiuium fuit

Malacensis à Sinis Gallico & Germano more, maioribus poculis,
regnad Al & hilaritate summa celebratum. Postridie Rex misit,
buquerque qui Albuquerque nomine illius honorificè saluaret,
fraudulen & susceptum contra Lusitanos scelus in Bendaram
ta legatio. transferret, quem dicebat ob eam causam fuisse capita-
 li supplicio damnatum. Se verò nihil nisi equam pa-
 cem, eamque libentissimè conditionibus æquis acce-

ptu-

pturum. Albuquerqueius respondit, se minimè à pacis conditionibus abhorrere. Sed vt intelligeret, Regem pacem velle & scelus contra Lusitanos nefariè contrarium detestatum fuisse, esse in primis necessarium vt Lusitanos liberos ad se venire permitteret, & bona quę direpta fuerant, restitueret. Ad hæc rex Lusitanos varijs in locis dispersos esse dixit, & aliquot ex illis in Mahumetis nomen iurasse, quos per religionem Christianis tradi minimè liceret. Quod autem ad bona attineret, ea non illius sponte direpta fuisse: & præterea maximam illorum partem in Lusitanis alendis fuisse consumptā. Hæc & alia eiusmodi vltro citroque per nuncios agebantur, ex quibus intelligi poterat, Regem velle Albuquerqueium ludificari, vt incautum & ipse compositionis erectum opprimeret. Hæc mente cernebat Albuquerqueius & ex literis etiam Araugij, & ex mercatorum quorundam sermonibus acceperat, expectari ab illo classem maximam, qua facilius nostros ancipiti prælio & à portu & ex alto distentos obrueret. In vrbem Rex ad nouem tormentorum millia partim ærea partim ferrea in munitionibus habebat. Et tam militum numero, quam omnibus bellicis instrumentis erat ad bellandum paratissimus. Vt tutius tamen rem gereret, classem illam expectare statuebat. Albuquerqueius verò vt apud omnes nationes, quæ illic negotiabantur, restitutum relinqueret, se inuitum ad bellum hominis iniustissimi fraudibus impelli, rem de die in diem differerebat. Sultanus Zainalus hoc metu fieri ab illo ratus, gratui diffidentia laborare cœpit, & ad regem nocte transfugit. Albuquerqueius sequenti die in domos, quæ in æstuarijs erant, & in ædificia suburbana, & in tres naues Cambaienses, viris impigris ad eam rem gerendam missis, ignem conijci præcepit. Id non absque magno certamine fieri potuit. Incendium tamen hostibus frustra repugnantibus excitatum, urbem terrore compleuit. Rex ea re cōturbatus, Araugium cum Lusitanis reliquis statim ad Albuquerqueium, misit, seq; nihil malle, quam pacem afferret, illumque orauit, vt incen-

*Malacēsis
exercitus
& instru-
menta bel-
lica.*

*Belli Mala-
cēsis initium*

*Suburbij
Malacēsis
incendium*

incendium restingui permetteret. Albuquerqueius facile precibus assensus est. Cambaienses tamen naues exuri iussit. Araugius illum admonuit, Regem fraudes & insidias machinari: nullam apud eum fœderis religionem sanctam fore: opes illius malis artibus & sceleribus infinitis amplificari. Et tunc eò, quod classem expectaret, quam cum ea, quam in portu iam habebat, coniungeret, dilationibus nostros eludere constituisse. Rex naues multas mercatorum impederat, quo minus è portu soluerent, ut illis in bellum, si opus esset, vteretur. Albuquerqueius Sinarum naues expeditas illis tradidit, eos tamen rogauit, nè prius abscederent, quam prælium spectarent. Ad Regem deinde misit qui diceret, si pacem fieri vellet, ut locum sibi in vrbe commodum assignaret, in quo arcem posset extruere, nè rursus Lusitanis perditorum hominum scelere periculum intenderetur. Rex verò respondit, loci designationem Albuquerqueio se liberam permittiturum. Sed cum nihil expediret, & fraudes, quas simulatione contexerat, occultari diu minimè possent, Albuquerqueius rem vltèrius differre noluit. Itaque ut exploraret, quo loco commodius urbem oppugnaret, & quibus copijs Rex eam tueretur, & ordine, quo impetum reprimere niteretur, manè urbem se inuadere velle simulauit. Hac re tentata cognouit Albuquerqueius, urbis firmamentum in ponte, & in templo quodam, non procul à ponte sito, consistere. Itaque ea parte urbem oppugnare statuit. Insequenti igitur die trireme & humilioribus nauibus in urbem inuehitur. Hostes ut nostros aditu prohiberent, vndique prouolant. Maioribus & minoribus tormentis acre nimis certamen instituitur. Nostri tamen per medias flammæ atque telæ littus occupant. Albuquerqueius ibi duas acies instruxit. Vnam Fernando Petreio Andrædio, & Ioanni Ligrico, & alijs quibusdam ducibus attribuit, quæ eam pontis partem, quæ erat cum templo coniuncta, armis aggredierentur: alteram sibi reseruauit, quæ in frequentiore urbis partem, ad quam pons etiam ex aduerso perti-

*Malacensis
Regis tech
na.*

*Albuquerque
eius ad Ma
lacensem
nuncius.*

*Malaca
urbis oppu
gnatio.*

*Lusitano
rum acies
duæ.*

pertinebat, inuaderet. Vtrobique erant stationes mu-
 nitissimæ, & præsidia cum tormentis collocata, quibus
 pilarum multitudo, grandinis instar emissa, nostris
 terrorem ingentem præbuisset, nisi contemnendi pe-
 riculi consuetudo, & laudis immensa cupiditas cum
 rei benè gerendæ fiducia, &, quod caput est, numen
 Christi propitium ab eorum animis metum omnino
 depulisset. Itaque intrepidè in stationes inuadunt,
 hostes summa contentione resistunt: vtrinque præli-
 um animo magno sustinetur. Hostes tandem pellun-
 tur. Ea parte, qua Albuquerque cum copijs suis irue-
 rat, hostes prius stationes deserunt, eosque Albuquer-
 cius cedentes insequitur. Qui primus in stationem a-
 scendit, fuit Simon Andradius. Alteram verò statio-
 nem Ioannes Limicus primum subiit: hostes vero si-
 militer ea parte pulsi sunt, & nostri illos acriter urge-
 bant, donec ad agmen regium peruentum est: vbi ho-
 stes Regis præsentia confirmati consistere. Rex castel-
 lo, quod elephante ingens tergo sustinebat, cum ali-
 quot è suis domesticis vehebatur. Hunc alij elephanti
 similiter instrati & armati sequebantur. Tela è castel-
 lis frequentia decidebant. Elephanti enses dentibus
 alligatos gestabant: tantaque ferocia in nostros irue-
 bant, vt antesignani pellerentur. Fernandus tamen
 Gomecius Lemius, & Vascus Fernandus Coutignus
 minimè ea re perturbati, resistunt. Cum vterque eo-
 rum in opposita viæ latera, qua elephante gradu vio-
 lenter inferebat, concessisset, aditum ei liberum reli-
 querunt. Vtrinque deinde latera illius hastis perfo-
 diunt. Belua quamuis in principio certaminis sit im-
 manis & effera, est tamen doloris impatiens, & fa-
 cile in suos quouis vulnere sauciata conuertitur. Ita-
 que cum elephante transfixus vtroque latere fuisset,
 rectorem, qui illi insidebat, proboscide deturbatum
 proculcat. Exanimati deinde (sanguis enim illi vtrin-
 que profluebat) misericordè cœpit. Rex eo metu confe-
 stim desiluit. Elephante in suos conuersus, reliquo-
 rum elephatorum aciem perturbauit. Omnes exterriti

*Prælium.**Lusitano-
rum victo-
ria.**Armatorum
Elephantum
pugna.**Elephantus
regis ca-
des.*

Elephantum fugam in fugam versi sunt, neque rursus ullis rectorum monitis aut minis in prælium compelli potuere. Eo metu depulso, Lusitani multò acrius institerunt. Hostes cū pro laribus & focis in Regis sui conspectu dimicaret, *Rex vulneratur.* fortunarumque omniū discrimen adirent, in ferrum incredibili pertinacia ruebant. Rex cū in manu non mediocre vulnus accepisset, è pugna dolore victus excessit, ut in ædibus suis curaretur. Id cū illius milites animaduertissent, se in collem, in quo ædes regię sitæ erant, paulatim subduxere. Ibi vero conferti nostrorū impetum sustinebant. Alia verò parte res erat in magnum discrimen induta. *Albuquerque periculum Limici subsidio depulsum.* Albuquerque enim erat hostium multitudine circumuentus. Ioannes Limicus præsidio, quod satis esse videbatur, in ponte relicto, ut illi opem afferret, acceleravit: tantoque impetu in hostes inuasit, ut multi se in fluuium demitterent. Nautæ, qui erant in lēbis, eos ad satietatem sine ullo impedimento cædebant. Albuquerque aduentu Limici ingenti periculo liberatus, suos ad pugnam de integro cāpellendam cohortatus est, & tubarum etiam cōcentu, ut maiorem animis alacritatem adderet, omnes excitavit, & in hostium aciem, quę usam latam infederat, impetum dedit. Hostes quamuis principio acriter obstitissent, tandem fusi fugatique sunt. Itaque pontis parte præsidio nudata, Albuquerque continuo stationem in eodem loco vallo, & fossa, & aggere muniuit, tormenta que disposuit: munitionesque illius custodiam Nonio Vascio Albicastro, & Georgio Leoni commisit. Idem in alia pontis parte, quæ ad templum & regiam pertinebat, facere conatus est. Sed tanta vi fuit opus ab hostibus impeditum, ut perfici nullo modo posset. Pugna a prima luce ad meridiem perducta fuit. Albuquerque tamen, nè præsidia, quæ in statione disposuerat, aliquod grauius incommodum ex ædibus victoribus acciperent, eas omnes munitiones ex utraque parte incendere confestim iussit. Incendium in templum usque, & in ædes regias penetrauit, bonaque illarum partem exussit. Sol in occasum præcipitabat, & nostri erant

erant ardentissimo sole, & maxima lassitudine ex nimio labore cōfecti. Albuquerqueius igitur copias in classem ea mente reduxit, vt cū primum posset, in vrbe pluibus copijs stipatus ingrederetur. Hostium numerus, qui in eo prælio ceciderunt, iniri minimè potuit. Constat tamen, magnam cæforum multitudinem fuisse. E nostris tredecim cecidēre, septuaginta grauius vulnerati fuēre: quinquaginta tormenta capta sunt, & ædes non paucae direptæ. Multi ea nocte mercatores ex vrbe profugerunt, & Regulus quidam, qui illis dieb. Regis Malacæ filiā duxerat, neque nouæ nuptæ blanditijs cōtineri potuit, quin se in fugam daret. Eo tempore Vtetimutaraia Iaoensis mercator, qui sedē & domicilium in ea ciuitate multis annis habuerat, erat opibus & existimatione externorū omnium facilè princeps. Is cum illius diei certamē cerneret, ea nocte ad Albuquerqueium cū munerib. adiit, & supplices etiā preces adhibuit, fidemque dedit, se fore semper Regis Emmanuelis ducibus additum, & iussis illorum omnibus obsequentem. Is fuit in fidem & amicitiam libentissimè receptus. Sinarum verò nauarchi similiter ad Albuquerqueium de victoriā gratulatum venēre, seque, si per illum liceret, statim velle proficisci dixerunt. Is eos com meatu iuuit, & munerib⁹ affectos dimisit, vnumque Lusitanum ex illis, qui cum Araugio Malacæ capti fuerant, qui linguam Malacensem probè nouerat, illis tradidit, quem erāt in Siamensi regno, cū oram illam legerent, relicturi. Per hunc enim regem Siamensem salutare, & propensam in illum voluntatem multis verbis ostendere commodum arbitratus est, vt illum, cuius impetiū erat amplissimū, ad Emmanuelis studium alliceret. Lusitanus quem cū Sinis misit, Odoardus Fernandus appellabatur. Is ensē cum capulo & manubrio ex auro pulcherrimè factō, & emblematis elegantissimè distincto, ad Regem cum baltheo Operis eiusdem, Albuquerqueij nomine deferēbat. Nostri eam noctem in curandis corporibus, & rebus ad prælium, quod instabat, præparandis consumpserunt. At

*Cæforum
numerus.*

*Albuquerqueij
ad Siamensem
regem legat.
tio.*

Ee Rex

Hostium munitiones. Rex alias stationes in locis magis in intimam vrberu
 reductis, quibus nostri ex eo loco, quem occuparant, impetum illaturi videbantur, multo diligentius munivit, in illoque multò plura tormenta disposuit. In eaque parte, in quam Lusitanos inuasuros existimauit, clauos acutissimos è chalybe veneno mortifero tinctos sub terram abdidit, vt nostri cùm vestigium imprimerent, vuluerati conciderent, & cum dolore summo spiritum ederent. Ea nanque est veneni illius natura, vt cùm primum sanguinem attingit, in viscera repente vim suam mortiferam diffundat. Hæc omnia Albuquerqueius indicio Ninachetuensis, qui in Lusitanos erat voluntate propensus, intelligebat. Cùm verò in pontis expugnatione maximum belli momentum statueret, hoc excogitauit. Nauis Sultani Zainalis, quam is, cùm fugit, desertam reliquerat, erat maxima & firmissima. Eam tormentis, & varijs munitionibus, & comæatu etiam instruxit, faccisque lanicio gossipino, similique materia, quæ mollicie sua tormentorum ictus excipit, neque facîle dissipatur, infertis, nauis latera firmavit. Ea cùm æstu deferretur, & ponti applicaretur, erat necesse, vt arcis instar in pontem promineret. Sed ea, tempore, quo maritimi æstus, quos lunæ cursus & conuersio moderatur, propter ipsius lunæ rationem multò remissiores sunt, ad pontem applicari non poterat. AEstus autem tunc vim suam intendunt, cum Luna vel ad Solem propius accedit, vel ab illo longius abscedit. Cùm verò vel maximus illius splendor imminui, vel ab exortu augeri incipit, tunc paulatim eam vim, quæ ad summum peruenerat, in dies singulos remittit. Id igitur Albuquerqueius expectabat, & quò se vehementius in dies singulos æstus incitabat, eò nauis propius pontem summo nostrorum studio pellebatur. Hostes interipà minimè cessabant. Machinis enim multe pice, & oleo, multiplicique materia ad suscitandam flammam accommodata comparatis, atque secundum fluminis naturam æstu decedente contortis, vt nauem flammis absumerent, enixè

enixè contendebant. Nostri verò lembis & scaphis subsidio festinantes occurrentes, machinas harpagonibus instructis in alterutram fluminis partem detorquebant. Hostes verò in nauem nocte atque die pilas ingentes emittebant. Naui præerat Antonius Abieus. Huius cum utraque mala glandis vnus ictu transfixa fuisset, Albuquerqueius illi vicarium repente substituit. *Animosus*
ius abrah.
 Is verò sanè ferociter, Integri, inquit, mihi pedes sunt ad discurrendum, & manus firmæ ad prælium contendendum. Neque mihi ad cohortandum oratio deest: mentem vero ad imperandum Dei gratia sanam gero. Quin etiam si in lecto grauissimis vulneribus acceptis decubuissem, ex eo facillimè possem, quæ in rem essent, mente & consilio prouidere. Quare minimè patiar, quandiu animam duxero, alium in locum meum substitui. Ad huc igitur modum, cum vicarium è nauì pelleret, non segnus, quam si nullum vulnus accepisset, munere suo perfunctus fuit. At nauis tandem cum æstus maximi essent, ponti, cunctis hostibus frustra repugnantibus, applicata fuit. Postridiè Albuquerqueius ante lucem copias eductis, in urbem, sicut antè fecerat, inuasit. Prælium ea die multo crudelius exarsit. Multi utrinque ceciderunt, & maxima hominum multitudo vulneribus debilitata fuit. Tandem statio, quæ templū & ædes Regias muniebat, à nostris capta, & hostes in effusam fugam cœuersi sunt. Similiter cum statio illa, contra quā Albuquerqueius copias educebat, expugnata fuisset, hostes inde se proripuerunt. *Atror prælium.*
 Pontē similiter Abrahæus omni præsidio nudauit. Ita vno tempore cum è nauì prælium iniretur, & quilibet hostes pro parte sua fundere conaretur, & diu fuisset utrinque, fortissimè dimicatum, hostes omninò fusi sunt. Rex ut opè suis afferret, cum tribus millib. hominū elephantis insidens accurrebat. Sed cū omnes stationes expugnatas animaduerteteret, in ædes suas concessit. Nostri illi propter hominū paucitatem insequi noluerunt. Albuquerqueius in templū se contulit, iam a nostris occupatum. Illius verò custodiam illis ipsis, qui illud ex-

pugnant, commisit. Indè in pontem redijt. In vtroque autem pontis introitu stationes excitauit, easque cupis terra oppletis, & ordine collocatis, atque firmè reuinctis circumuallauit, crebraque in illis tormenta, præsidiaque firma disposuit. Cùm verò hostes interim in nostros pilas & glandes immitterent, & multos opere impeditos conuulnerarent, Albuquerqueius duas acies instiuxit, quas ducibus delectis attribuit, & illis imperauit, vt duabus vijs ab ea, quam hostes infestam faciebant, diuersis ingressi, eos ex transuerso adorirentur, neminique vitam concederent. Itaque multi ex hostibus cæsi sunt, multo tamen plures se fugæ mandârunt. Albuquerqueius duas domus prope pontem, in frequentiore vrbis parte, quam ipse sibi expugnandam sumpserat, delegit, in quarum tectis (nec enim fastigiata domus erant, sed ad libellam in summo constricta) tormenta collocauit. Lembos præterea & scaphas cum tormentis singulis in fluuij locis opportunis constituit. Nondum enim debellatum crediderat, & quasi adhuc graue certamen instaret, omnia summo studio comparabat. Sequenti die ædes regias oppugnare constituit. Sed Rex proxima illa nocte cum omnes opes, quas potuit, asportandas in mediterranea loca curauisset, aufugerat. Cum Lusitani milites in Regiam se illius diripiendæ gratia contulissent, eamque exinanitam reperissent, ea re grauiter offensi illam coniectis vndique facibus incenderunt. Hostes, adhuc enim supra 6. hominum armatorum millia in vrbe remanebant, in nostros impetum sæpè dabant: sed cùm damnum nullum intulissent, & cladem nō mediocrem accepissent, aufugerunt. Albuquerqueius, vico, in quo Vtetimutaraia habitabat, & domibus Ninacheruens, & Iaoensium, & reliquorum, qui in fidem recepti fuerant, exceptis, urbem diripiendam militi concessit. Præda ingens fuit, supra tria millia tormentorum capta sunt: armamentaria erant vario comœatu, & instrumentis bellicis, & munitionibus referta. Hæc omnia, quæ ad classem reficiendam, & urbem muniendam pertinebant,

*Regis Malacen-
sis
fuga.*

*Malacæ
direptio.*

bant, miles non attigit. Et tamen quinta prædæ pars, quæ ad Regē pertinebat, ducentis millibus aureorū numorum æstimata fuit, quamuis prædæ pars hæc, quod occultari potuit, miles in . . . . .

Vndè constat, si Rex & mercatores opulentissimi opes suas post primum præliū ex vrbe in mediterranea loca non traduxissent, tantam prædam futuram fuisse, vt avaritiam infinitam militum satiare. In his tamen prælijs è nostris circiter octoginta ceciderunt. Rebus ad hunc modum gestis, Albuquerque mercatores, qui arma nostris non intulerant, vt urbem incoherent, fauoribus allexit, omnibusque libertatem & leges suas restituit. Saracenis Vtetimutaraia, reliquis gentibus, quæ simulacra colebant, Ninachetuensē præposuit, vt tamen ab illis ad Lusitanos magistratus prouocatio esset, instituit. Et cum Regem circiter passuū triginta millia prope flumen, quod in urbem influebat, munitiones excitare percepisset, manum comparauit, eo-que Duces misit, qui munitiones disturbarent, & hostes dispellerent. Præda indè non mediocris abducta, & elephanti septem capti sunt. Rebus ita constitutis, in eo neruos omnes Albuquerque intendit, vt arcem æ-
Malacēsis
Reip ab Al
buquercio
constituta
ratio.
Arx Ma-
lacenſis ex
truitur.
Lassama-
nis ad Al-
buquercia
legatio.

dicaret. Materiam suppeditabant sepulchra regum & Principum, & ædes magnificæ belli impetu disturbatæ: operas seruorum multitudo facilè præbebat, & ipse operi vigilanter instabat, ita vt opus intra breue tempus ad rectum perueniret. Porro autem comitate & orationis lenitate perfecit, vt magna hominum multitudo vrbs colendæ gratia vndiq; conflueret. Illis præterea leges dedit, pecuniamque ex auro & argento conflandam & cudendam, insignibusque Regis Emmanuelis signandam curauit: & ex stanno etiam monetam instituit, grauissimaque pœna sanxit, si quis alio genere pecuniæ deinceps vteretur. Lassamages, qui re-
Lassama-
nis ad Al-
buquercia
legatio.

titerat, cum urbem non modò captam, sed legibus & moribus rectè constitutam, Regisque Emmanuelis imperium optimè fundatum cerneret, Regemq; suum

è vita discessisse (dolore enim confectus interierat) ani-
 maduerteret, ad Albuquerqueiũ legatum misit, per quem
 postulabat, vt opera illius vteretur. Se namque non mi-
 nore studio pro Regis Emmanuelis amplitudine
 quoduis periculum aditurũ, quam pro defuncto Re-
 ge multis in locis adierat. Fuit ea legatio Albuquerque
 grata, dataque fide illum euocauit. Sed cum multi ve-
 rerentur, ne, si is in vibem rediret, aliquod maximum
 munus illi committeretur, inuidia ducti, hominẽ per-
 literas absterrent, atque persuadent, Albuquerqueiũ de
 interitu illius cogitare. Interim Odoardus Fernandus,
 qui ad Siamensem Regem missus fuerat, cum Siamensi
 legato reuersus est. Fuerat Lusitanus à Rege comiter
 acceptus, & muneribus ornatus. Legationis autem,
 quam Albuquerque Siamensis exposuit, summa hæc
 erat. Regi gratissimam fuisse illius victoriam: Emma-
 nuelis regis imperium amplificatum cupere, & gentis
 clarissimæ vicinitate delectari, nullumque se officium
 in omnibus rebus, quæ ad commodum & dignitatem
 Albuquerquei, & Lusitanorum Ducum pertinerent, ho-
 minis amantissimi prætermisurum. Cum hac lega-
 tione Albuquerque dona misit, nempe aureum pocu-
 lum, & ensẽ cum aurea vagina, & annulũ, in quem
 erat gemma maximĩ pretij satis eleganter inclusa. Al-
 buquerqueius per eundem legatum Regis matri ampla
 satis munera misit. Siamense regnum oram fermẽ o-
 mnem extremæ Indiæ, quæ ad ortum Solis spectat, &
 ad Septentriones inflexa, sinu maximo, Sinarumque
 termino occidentali definita est, amplectitur: & inde
 ad Occasum cum regno Peguensi coniungitur. Pro-
 montorio autem, quod Malaca circiter centum & vi-
 ginti passuum millibus abest, superato, Malacam et-
 iam imperio, vt diximus continebat. Duodecim mil-
 lia elephãtorum habere dicitur, è quibus quatuor mil-
 lia semper ad subitos bellorum casus armata sunt. Ad
 hunc Albuquerqueius, vt pax sanctiore fœdere firmaretur,
 legatos misit Antonium Mirandam, Azeuedium,
 & Odoardum Coelium, cum muneribus Regia mag-
 nificentiã

*Siamensis
 ad Albu-
 quercium
 legatio.*

*Siamensis
 regni de-
 scriptio.*

*Varie le-
 gationes tã-
 ad Albu-
 quercium*

nificientia dignis. Alius deinde legatus à Iaoensi Rege *quam ab*
 Malacam peruenit cum muneribus, quæ militaris vi- *codem*
 ri speciem referebant. Hastas enim continebant, & bel- *missa.*
 lica facinora, quæ Rex ediderat, in stromate gossipino
 depicta, & ænea tympana, quibus apud gentem illam
 in bellis certamen acuitur. Similiter alij legati à Regi-
 bus finitimis, & à Zamatra, item à Rege Peguensi, cu-
 ius imperium, post Gangem fluuium, ad Solis occa-
 sum pertinet, & latissimis illi⁹ oræ terminis cōtinetur.
 Alij Reges pacem & amicitiam petebāt, alij libenter se
 Regis Emmanuelis imperium accepturos ostendebāt.
 Omnes Albuquerqueium laudibus exornabant, & mu-
 neribus etiam oblati studium nominis illius,
 quo erant vehementer, vt appare-
 bat, incensi, testifica-
 bantur.

Ec 4

HIERO.

HIERONYMI

OSORII SILVENSIS

ALGARBIORVM IN LV-

SITANIA EPI-

SCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS,
LVSITANORVM REGIS INVI-
ctissimi, virtute & auspi-
cio gestis,

LIBER OCTAVVS.

De bella
Goenfi.

Melraus
Timoia fu
ga.

VM hæc in vltiore India geruntur, in citiore ies Goenſes in angustias adductæ sunt. Zabaimus enim Dalcamus in possessiones, quæ Regis Emmanuelis nomine in continenti fuerant occupatæ, Puletacamum cum tribus millibus militum, quorum maxima pars Turcæ fuerunt, immisit. Contra hos Melraus & Timoia, qui Lusitanorum partes sequebantur, quatuor hominum millia, & quadraginta equites eduxerunt. Principio quidem Puletacamus in fugam versus fuit. Sed cū copias dissipatas collegisset, in hostes incautos inuasit, & Melraum atq; Timoiam in effusam fugam coniecit. Hi ad Narſingæ Regem, cum exercitum maxima ex parte concisum cerneret, & alium comparare minimè possent, se contulerunt. Timoia Melrao deprecatore, a Marſingæ Rege veniam impetrauit. Deinde contra fidem, vt rumore dissipatum fuit, Rex illi cædem per ministros fraudulenter inuulit. Hac victoria
subla-

sublatuſ Puletacamuſ inſulam traiicere conſtituit: at-
 que primũ inſulæ habitatores ad defectionem ſolici *Goæ inco-*
 tauit. Illi fidem violare noluerunt. Hoc fuit Crifnẽ in- *larẽ erga*
 dicio (is erat inter incoluſ opibuſ & induſtria princeps *Lufitanorũ*
 & vectigalia tractabat) ad Rabelluſ, qui præfectuſ vr- *fideſ.*
 biſ erat, continuò delatuſ. Is adituſ inſulæ muniuit,
 eaque præſidia diſpoſuit, quibuſ hoſteſ omni aditu
 prohiberet. Sed cum Puletacamuſ noctem vnã plu-
 uiam & caliginofã, & tempeſtatibuſ inſeſtam obſer-
 uaret, copias per loca, quæ magis imminuta eſſe co-
 gnouerat, ratibuſ tranſmiſit. Duas Luſitanas naues cũ
 tormentiſ omnibuſ cepit, militeſ Luſitanuſ, qui ni-
 miſ acriter obſiſtebant, occidit: Reliqua incolaruũ præ-
 ſidia in urbem diffugiunt. Puletacamuſ excogitat quo- *Puleta-*
 modo ea Luſitanoruũ præſidia, quæ erant in vi- *mittebna*
 ras exire cogeret, vt ita in urbem præſidio nudatã in- *in Luſita-*
 uaderet. Coiebiquiuſ (iſ vnus erat ex incolaruũ Du- *noſ.*
 cibũ, qui vectigalia Regia tractabant) per vnuſ è ſu-
 iſ ad copias educendãſ perſuadere conatuſ eſt. Mini-
 ſter huiuſ fraudiſ, Puletacami nomine ſuppreſſo, ſic e-
 nim erat iuſſuſ, Coiebiquiuſ alloquitur, & quaſi
 tranſfuga, qui gratiam captare vellet, nunciat, ducen-
 toſ Turcaſ in oppiduſ, quod Goa vetuſ appellabatur,
 inuaſiſſe. Incolãſ eoſ vndique circumueniſſe: Turcaſ
 erumpere conari. Si ſubſidiuſ firmuſ mitteretur, fo-
 re, vt nemo ex Turciſ euaderet. Rabelluſ Iacobuſ Fer-
 nandũ Fariã exploiatuſ miſerat: & manẽ cum a-
 cie inſtructa, vt, ſi opuſ eſſet, in hoſteſ inueheretur, Fa-
 riã operiebatur, cum fraudiſ miniſter interuenit, &
 ea, quæ fuerat iuſſuſ, expoſuit. Rabelluſ Coiebiquiuſ,
 quid ſibi videretur interrogat. Iſ authorem ſibi mini-
 mẽ fide dignuſ exiſtimari dicit. At Rabelluſ iuuenta, *Temerari-*
 & audacia, rei que benẽ gerendæ fiducia, & optimiſ *um Rabel-*
 ſucceſſibuſ (facinora enim non pauca in bellis felici- *ſi facimur*
 ter ediderat) erectuſ, facilẽ in fraudem impuſuſ fuit.
 Itaque minimẽ ſpectato Fariæ exploiatoriſ aduentu
 cum equitibũſ quinque & triginta, & Indiſ quingen-
 tiſ reſſuſ eſt. Proditor cum ſe quibuſdam aperuiſſet,

abcessit. Indi cognita fraude substiterant. Id Rabellus cum multum in via processit, non animaduertit. Cum verò iugum collis superasset, tredecim tantum Indis festipatum vidit. Inde circiter mille (tot enim intruentibus esse videbantur) hostes conspiciatus est. Eos autem equites quinque in ordinem cogeant. Ibi rursus Rabellus de Coiebiquio quærit, quid sibi videretur. Malè, inquit. Transfuga minime comparet: hostes sunt multò plures, quàm is nunciarat: nostri metu perterriti, subistere: fraudem esse hominis perditissimi suspicari possumus. Idcirco in vibem redeundum censeo. Ego tamen in omni consilio, quod sequutus fueris, me comitem fidelissimum sine vlla recusatione præstabo. Deinde cum Rabellus reliquos interrogaret, & nemo responderet (verebantur enim, ne, si vtile consilium darent, id non prudentiæ, sed timiditati tribueretur) Rabellus inquit, Agite commilitones: hæc est dies, in qua, quantum sit in vnoquoque virtutis, apparebit. Vir quidam nobilis, qui Emmanuel Cugna appellabatur, orationem illius excipiens: Hæc est, inquit, sententia, quæ mihi maximè placet. Omnes deinde è colle descendunt, & hostibus appropinquantes, concitatis equis tanto impetu in eos inuecti sunt, vt omnes in litus, vbi Puleracamus maiores copias è continente venientes excipiebat, compellerent. Tantus autem erat hostibus metus iniectus, vt multi cum se in mare deijcerent, obruti fluctibus interirent. Puleracamus eos ab effusa fuga continere non poterat. Ex Indicis copiis ducenti tantum (hi autem Malabares erant) aduenerant, & cum Lusitanis coniuncti, hostes metu dissipatos insequébantur. Hostes trecenti cæsi sunt. Erant in summo colle pauci erant: sedes ita corruerant, vt magna parietum pars adhuc integra permaneret. Puleracamus in eas cum Turcis octoginta, quorum pars pedites, pars equites erant, se à fuga recepit. Eos Rabellus confestim adoriri constituit. Coiebiquius Rabellum à conatu deterrere conatus est. Dicebat enim Puleracamus: natus latere: homines esse cum illo sanè fortes, & rabie atque desperati-

ratione quodlibet magnum facinus, si cominus res gereretur, ausuros. Itaque præstare, eminus eos sine villo periculo sagittis configere. Sibi que illam prouinciam deposcebat. At Rabellus victoria insolèter elatus, cum consilium prudens aspernaretur, cum equitibus quatuordecim (reliqui enim hostes fugientes cædebant) in pauetinas ingressus est. Ibi hostes cum duabus ex partibus aggrediuntur, & equum hastis confodiunt, & illum, ruina vehementer oppressum, interimunt. Simili casu Emmanuel Cugna eiusdem temeritatis poenas luit, reliqui ex omni pauetinarum ambitu pulsi sunt. Hostes eos insequi noluerunt. Erat enim periculum, ne, si rursus prælium renouaretur, propter suorum trepidationem in summum viræ discrimen inciderent. Itaque satis habuerunt eo die duos viros primarios occidere, & reliquos a capitibus suis auertere. Eò die satis perspectum fuit, quātum inter bonum Ducem, & strenuum militem interesset. Rabellus enim cum esset in armis acerrimus, ea temeritatis signa dedit, vt multi consilium, quo fuerat Albuquerque Goæ præpositus, improbarent. Coiebiquius autem eo die laudem viri fortis & sapientis Ducis obtinuit. Nam & valdè strenuè dimicauit, & optimum consilium dedit, cui si Rabellus obtemperasset, nunquam in eam calamitatem incidisset. Reliqui omnes in ordinem reducti, Goam incolumes peruenere. Ibi communi consilio Franciscus Pantoia delectus fuit, qui ciuitati præesset. Is in quo quidē pusilli & angusti animi significationē dare visus est, oblatum munus repudiavit. Non. n. in eo statu res Goenses esse dicebat, vt quisquam vir prudens ciuitatis tuendæ curā suscipere deberet. Nobilitas & ciues vniuersi eā prouinciā ad Iacobū Mendezium Vasconcelium detulere. Is cum munus animo sanè cōfidenti suscepisset, omnia, quæ ad vrbis tuendæ defensionē necessaria videbantur, admodū strenuè comparauit. Omnem comæatum, quem potuit, in vibem intulit, munitiones instituit, vigilias disposuit, omnia impigre & vi-

*Rabelli
mors, temerè accersit*

*Coiebiquij
lam.*

*Fr. Pantoia
ie pusillanimitas.*

*Vasconcelium
Rabellus
sufficit.*

& vigilanter administravit. Crisna verò cum ab illo, ut intra muros cum suis admitteretur, enixè contenderet, id faciliè consequutus est. Ducenti tantum Lusitani, & Indi ex fœderatis sexcenti in vrbe tunc inerant. His exiguis copijs erat bellum sustinendum, & obsidio etiam, si opus esset, toleranda. Puletacamus verò insulæ totius possessionem occupavit. Porro autem Benastarinum (est id oppidum in insulæ aditu, qui ad Austrum pertinet, satis ad com meatum ex continenti subuehendum, & copias arcessendas opportunum) cæstris delegit. In eo loco arcem instituit: maxima illius fundamenta iecit: eamq; ad summum perduxit, & tormentis ingentibus, & omnibus bellicis instrumentis atq; præsijs egregiè muniuit, ut inde tam acri bello Lusitanos vexaret, ut insulam deferere cogerentur. Et interim nunc aperto Marte, nunc ex insidijs ciuitatem oppugnabat. Sed Vasconselius illum perpetuò repellibat. Franciscus verò Pereira Berredius cum triginta viris Lusitanis eò se contulit. Cuius aduentu, (tanta erat hominum penuria) Vasconselius mirifice lætatus est. At Puletacam⁹ cum bellum extraheretur, Zabaimo suspectus esse cœpit. Neq; defuit, qui nomen illius apud Zabaimum proditoris insimularet. Is sororem Rozalcamo, viro Turcæ, & in rebus bellicis spectato desponderat. Eum Rozalcamum Zabaimus cum sex millib. militum Goam misit, & Puletacam, ut illi exercitū traderet, imperavit. Puletacamus ea ignominia grauiter offensus, imperium Zabaimi cōtempnit. Rozalcamus, ut Puletacam castris exueret, ad Vasconseliū literas dedit, quibus dicebat, Puletacam Zabaimi iniussu in possessiones in continenti sitas, quæ ad Emmanuelis imperium pertinebant, inuasisse, & in insulam traicisse. Se cum exercitu venisse, ut à Puletacam tanti facinoris pœnas expeteret. Si Vasconselius illi opem afferre vellet, se Puletacam intra paucos dies ex insulæ finibus expulsurum. Spem deinde ostendebat libertatis Lusitanis illis, qui apud Zabaimum capti detinebantur. Ij erant, qui factò naufragio, in Da-

Goensis insula ab hoste recepta

Zabaimi cum Puletacam ostendit.

Rozalcamus fraudulenter ad Vasconselium litteras.

In Dabulis littus euaserant. Vasconfelii fidem homi- *Vasconfelii*
 ni perfido confestim adhibuit. Rozalcamus illius ope *credulitas*
 confirmatus, Puletacamum facile superauit. Quo facto *periculosa*
 tantum abfuit, vt Rozalcamus in fide permaneret, vt
 potius Vasconfelio ferro flammaeue minitaretur, si
 non protinus vrbe excederet. Bellum ita redintegra-
 tum multarum difficultatum causam nostris attulit,
 qui tamen ita hostium impetum ab vrbis mœnibus re-
 primebant, vt iam non auderent illi ad muros accede-
 re. Hyems appetebat, quæ cum sit in illis regionibus
 valdè sæua atque turbulenta, maritimos exitus inter-
 cludit. Muri interim pars magna corruit. Illa ruina Ro-
 zalcamus debellatum esse credidit. Itaque ad eam par-
 tem, quam muro nudatam aduerterat, copias admo-
 uit. Ibi atrox prælium commissum est, quod ad vespere *Atrox præ-*
 rum perductum fuit. Multi ex hostibus ceciderunt, & è *lium.*
 nostris etiam nonnulli, inter quos Coiebiquius for-
 tissimè dimicans, glandis vnus ictu percussus occu- *Coiebiquij*
 buit. Rozalcamus cum vi ciuitatem expugnare non *mors.*
 posset, astu vt eam caperet, summo studio contende-
 bat. Perpetuo autem tubarum concentu, & simulata *Rozalca-*
 incurfione nostros vigilare cogebat, ita, vt peruigilio *mi strata-*
 confecti, passim deciderent. Ioannes Machiadus, cuius *gema.*
 antea mentio non semel facta est, cum apud hostes ad-
 huc habitu & specie Turcica versaretur, agmen vnum
 ducebat. Is Vasconfelium per literas admonuit, vt in
 locum, quem arbores binas appellat, cum primùm tu-
 ba perstreperet, copias educeret. Fore namque vt facili-
 limè turmam hostium, quæ cum tubicine ibi solita e-
 rat consistere, profligaret. Factum est ita. Multi eâ no- *Hostium*
 cte cæsi, reliqui in fugam compulsi sunt, & muri pars, *clades.*
 quæ collapsa fuerat, incredibili celeritate resecta. No-
 stri interim fame grauissima laborabant. Nam & hy-
 ems erat impedimento, quo minus commotus in vr-
 bem inuehi posset: & Zabaimus omnes insulæ aditus *Lusitan-*
 obsessos tenebat, ne cibaria ex continenti importaren- *rum Goe*
 tur. Ea famēs multis occasionem attulit Christianæ *obfessorum*
 religionis abiurandæ, qui ad Rozalcamum nocte con- *fames.*
 fugie.

70 *Casti* fugiebant, & in Mahumetis nomen iurabant. Hi septu-
niapostata aginta fuerunt, qui fidei & religionis immemores, ut
 corpus ad breue tempus alerent, animos in pestem
Pim Ma sempiternam furenter & impiè detrudebant. Inter
chiadize- erat Fernandus Lupius, exiitit. At Machiadus, qui se
lm. ad eum diem Turcam simularat, cum videret homi-
 nes Christianos Sanctissimam Christi religionem de-
 testari, dolorem eximium capiebat. Ea verò indigni-
 tate commotus, eo tempore, quo Christiani fame cō-
 fecti, & in extremas angustias adducti videbantur, ut
 fidem suam factis ostenderet, voluit eiusdem laboris
 & ærumnæ societatem inire. Is duos filios ex muliere
 Saracena susceperat, & utrunque per se aquis lustrali-
 bus in Christi nomen expiârat. Hos ad se perducere ius-

Miserandū sit, ut secum in urbem intromitteret. Quod cum exe-
Machiadi qui minimè posset, facinus edidit valde miserandū.
in liberos Maluit enim in sanguinem suum scruiri, quam pue-
facinus. ros infantes secta Mahumetis pestifera imbuendos, in
 hostium potestate relinquere. Itaque nocte utrunque
 suffocauit. Manè verò casum filiorum acerbissimum
 deplorauit, & suam calamitatē cum multis lachry-
 mis lamentatus est: dicebatque filios lamiarum præ-
 stigijs fuisse miserabiliter extinctos. Deindè cum finge-
 ret, se molestiæ leuandæ gratia velle per insulam va-
 gari, cum Lusitanis aliquot captiuis, & cum illis, qui
 CHRISTI religionem execranda perfidia violâ-

Machiadi rant, ad urbis muros accessit. Ibi orationem luculen-
ad Lusita- tam habuit, qua de vitæ breuitate, de sempiternis sup-
nos apostata plicijs, & de ceteris, quæ ad salutem animæ dī-
tas exhor- disseuiit, & omnes adhorta-
tatio. tio.

Machiad breuissimo temporis spatio definitis torquent, quam
ad obseffos in futura supplicijs sempiternis excruciani. Oratio.
Lusitanos nem eius, nemo ex illis, qui a religione defecerant,
transfugit adures admisit. Ipse verò cum captiuis Vasconselij
 fide, quam antea, cum primum id induxerat in ani-
 mum, acceperat, in urbem ingressus est. Eius aduentus
 non modo lætitiā Lusitanis attulit sed animos et-
 iam

Jam illorum ad spem salutis crexit. Id enim numine
 diuino factum fuisse credebant, quod cum illis præ-
 sens adfuisset, non dubitabant, quin salutare præsidium
 esset intra breue tempus hominib. afflictis, qui opem
 illius implorabant, allaturum. Rozalcamus viris oppu-
 gnationem non intermittebat. Cum verò Vasconcelius *Prospera*
 intellexisset, cum in loco confidere, ex quo ciuitatem *in hostes*
 quater tormentis maximis imperabat, cum equitib. 80. *Lusitano-*
 in illum inuectus est: & cum vtrunque fuisset acerrimè *rum excu-*
 dimicatum, nostri tandem impressione facta hostes *sio.*
 fuderunt, & ita in urbem saluis omnibus reuersi sunt.
 Aliqui tamen vulnerati fuere. Rozalcamus ea nostio-
 rum audacia perturbatus, spem expugnandæ ciuitatis
 abiecit. Itaque oppugnatione proflus omissa, in eo pu-
 gnabat, vt nostios fame ad deditionem compelleret.
 Vasconcelius aliquid audendum ratus, Franciscum Ber- *Commed-*
 redium, quauis & anni tempus, & hostium vigilantia sum- *tas Goam*
 mum periculum nauiganti proponeret, in Baticala mi- *inuenit.*
 sit, vt inde comearum adueheret. Berredius longa na-
 ue, cui præerat, euectus, imperata tanta vigilantia &
 industria confecit, vt cum Kal. Iul. Goa solueret, eodẽ
 mense xx. parones cibarijs onustos Goam, hostib. inui-
 tis, induceret. Ad hunc modum fames depulsa, & ho-
 mines recreati sunt. Hæc quidem in Gocnsi bello ge-
 bantur. At Begiensis, vt fuerat ab Albuquerque iussus, *De Begien*
 Zacotoram petijt: in cursu nauem vnam cepit, & Al- *sis in Zaco-*
 buquercium, vt habebat in mandatis, aliquot dieb. ex- *toram*
 pectauit. Cum verò illum ex diuturna mora minimè *profectiões.*
 in Arabiam eo anno nauigaturum esse cognouisset,
 ad Zacotoram naues appulit, & arcem disturbauit, &
 homines, & tormenta, & munitiones, & comearum
 in naues imposuit: inde in Armuzium vela dedit, vt
 tributum exigere. Tributum fuit illi sine vlla recusa-
 tione persolutum, & honores non mediocres attribu-
 ti. Inde in Indiam nauigauit, & in fine mensis Augu-
 sti Goam peruenit. Illius aduentus fuit vniuersæ ciui- *Nova Goa*
 tati gratissimus. Ducebat enim centum Lusitanos sa- *urbis præ-*
 nos atque beneuolentes, & bellandi peritissimos. *sidiæ*

Principio mensis eiusdem redierat ex insula Sancti Laurentij Ioannes Serranus, & Pelagius Sala, qui simili ratione magnam lætitiā ciuibus vniuersis attulerant. Emmanuel item Lacerda, qui cum sex nauium classe, vt oram Calecutiensem infestam faceret, Indicum illud mare peragrat, cum primum per Anni tēpus licuit, in eandem vibem com meatum varium & multiplicem, & ducentos milites Lusitanos induxit. His præsidijs ciuitas erecta, hostium conatus pro nihilo putauit. Mēse deindē Septemb. Christophorus Britius in urbem similiter aduectus est. Is decimo nono die mensis April. Olysiptone ductu Garfiæ Norognæ soluerat. Garfia namque Norogna, filius sororis Albuquercij, cum classe sex nauium missus in Indiam ab Emmanuele fuerat. Quatuor ex illis in Mozambiquensi insula hyemauerant, duæ tantum in Indiam transmiserant. Vna, cuius Arius Gama nauarchus erat, Cananorem petijt, Britius Goam delatus est. Interim Rozalcamus bellum non segniter administrabat. Præliū tandem, in quo Britius primum agmen duxit, satis acre commissum est: hostes fusi fugatique sunt, & magna eorum pars à nostris, qui eos insequuti sunt, ferro concisa. Hoc prælio monitus Rozalcamus, sese deindē à confligendo continuit. Satis habebat, insulam præsidijs tenere, & arcem summo studio munire. Ea arce perfecta, in eam com meatum & munitiones conuexit, & tam valido atque firmo præsidio muniuit, vt nulla ciuitas, aut castellum, quod ad Zabaimi ditionē pertineret, esset cum illa roboris multiplicis firmamento comparandum. Duæ interim naues à Melichiazio missæ, cum magno frumenti & orizæ numero Goam peruenēre. Melichiazus enim cum acciperet nostros inopia laborare, naues illas, vt nostros inopia leuaret, ad Vascoſceltū misit: secue omnia, quæ in rem Regis Emanuelis essent, summa voluntate perfecturum, multis verbis ostendit. Melichiazio gratæ, vt par erat, actæ sunt, & munera etiam missa. Belli deindē ratio mutata est. Nostri namque excursions in arcem Bened

Lusitanorum de Rozalcamo victoria.

Com meatus Goam à Melichiazio missus.

stati-

Ariansem crebrò faciebant, & an eam expugnare pos-
 sent, sæpè tentabant. Dum hæc in India geruntur, Pon-
 tifex Maximus Iulius secundus concilium Pisæ cele-
 brandum literis publicis indixit. De rebus, quæ in con-
 cilio erant Regum Hispanorum nomine tractandæ,
 Rex Emmanuel cum Rege Fernando per Legatos e-
 git. Fuit præterea negotium aliud maximi momenti,
 quod erat per vtriusquè legatos agitandum. Erat sub id
 tempus in Castellæ regno vir quidam valdè nobilis,
 cui nomen erat Petrus cognomento Bastardus. Is fue-
 rat author existimatus dissensionum quarundam quæ
 inter Fernandum Regem, post Isabellæ vxoris obitum,
 cum Philippo Rege Maximiliani filio, Fernandi ipsius
 genero, concitatæ fuerant. Philippo autem mortuo,
 cum Petrus Fernandi offensionem pertimesceret, in
 regnum Fessense concessit. Ibi cum apud Barraxam
 diuersaretur, cuius tunc nomen in illa Mauritaniæ
 parte erat maximæ & virtutis, & potentiæ magnitu-
 dine celebratum, summam cum illo familiaritatem
 contraxit. Barraxæ autem gratia, cum is se medium
 per literas interposuisset, Fernandus omnibus Petri er-
 ratis clementer ignouit. Petrus cum Barraxæ literis ad
 Fernandum reuersus est. Literarum sententia huc in
 summa pertinebat, vt Fernandum ad bellum Fessen-
 se plurimis verbis hortaretur. Ad id verò Barraxa ope-
 ram suam pollicebatur, sub ea conditione, vt Fessæ rex
 cum eo tributo, quod Fernādo visum esset, ab eo crea-
 retur. Hæ literæ Fernando, vt præ se tulit, non ingra-
 tæ ceciderunt. Itaque Petrum cum literis ad Barraxam
 de eadem re continuò remisit. Petrus Alcaßarem Sa-
 guenium, quæ ciuitas tunc Regis Emmanuelis impe-
 rio continebatur, se contulit, & ab Roderico Soufa,
 qui tunc illi vibi præerat, hospitaliter acceptus est. Ibi
 cum Soufa Petrum de causa itineris illius percontare-
 tur, is se dixit in grauissimam Regis Fernandi offen-
 sionem, non peccatis suis, sed maleuolorū hominum
 sermonibus rursus incidisse, & ideò Fessam discedere.
 Rodericus Soufa cum esset mira sagacitate præditus,

RES EV-
 ROPEAE
 ET AFRI-
 CANAE.

Petrus Ba-
 stardus.

Barraxa
 Maurus
 Bastardus
 profugum
 hospitio ex-
 cipit.

Barraxa
 ad Fernan-
 dum Catho-
 licum Le-
 gatio.

Solers Sou-
 se factum.

Confederatio in Regē Gallie.

& in Petri verbis miram inconstantiam perciperet, & aliquid etiam suspicione consequeretur, hominem secum tantisper retinuit, dum literas, quas ad Barraxam ferebat, arte furriperet, atque resignaret. Eas deinde descripsit, & iterum summa solertia consignatas, in loco, vnde fuerant sublata, reposuit, hominemque dimisit, & literarum exemplum ad Emmanuelē perferendum curauit. Id quod animo Fernandus agitabat, Emmanuel indignissimè tulit. Erat enim contra pactionem, quæ de regionum diuisione inter illos facta fuerat. Pactionis autem illius vi regnum Fessense ad ius Portugalix pertinebat. Vt igitur illum ab ea cogitatione reuocaret, Legatum in Castellam misit. Fernandus interim classem maximam comparabat: & quorsum eam instrueret, silentio comprimebat. Sed tantum dicebat, sibi esse in animo, quos posset hostes Christiani nominis bello premere. Sub id tempus Fernandus literas à Pontifice Iulio percepit, quibus idem Pontifex significabat, se cum Venetis & Heluetijs, & Maximiliano Cæsare, contra Ludouicum Gallix Regem societatem coire. Maximum verò belli firmitatem Fernandi ipsius societatis contineri. Quapropter ab illo contendebat, ut vellent iisdem foederibus alligari. Aliter enim regnum Neapolitanum, nè de manibus illius elaberetur, esse maximè formidandum. Tulit illud permolestè Fernandus: ut tamen regni Neapolitani præsidia firmaret, se socium foederatis ascribi sustinuit. Emmanuelē deinde ad eiusdem foederis societatem inuitauit. Emmanuel assentiri nullo pacto voluit. Imò cum sub id tempus sex Gallicæ triremes Duce Petro Ioanne Olyssipponem appulsæ fuissent, is Ducem comiter accepit, & comœatu iuuit: quod Fernando offensionem haud mediocrem fama vulgabat attulisse. Verum has offensas, & vtriusque probitatem, & affinitas oblitauit. Classis tamen, quam Fernandus, ut in Mauritaniam transiret, intruxerat, Italicis moribus impedita, Emmanuelē ea sollicitudine, quæ animum illius distinebat, omnino liberauit. Eodem

dem anno Henricus Britanniae Rex Legatos in Lusitaniam misit. Legatio nihil aliud continebat, quam singularis amicitiae signum, & foederis antiqui sacramentorum, cognationis & affinitatis memoria renouatum. Dum in Europa tempus in his rebus teritur, Albuquerqueus nouos Malacae motus iudicii seueritate compescuit. Vterimutaraia, qui cum illo foedus egerat, ut dictum est, opes summas habebat, & regnum, cum esset intoleranda ambitione praeditus, affectabat. Etiam antequam Albuquerqueus Malacam oppugnasset, id molitus saepe fuerat, ut Regem insidus pelleret, & ipse locum illius occuparet. Id tamen illi minime processerat. Id sub Albuquerque felicius se perfecturum confidebat. Ciuitatem enim externis & longinquis praedijs diu teneat, difficillimum fore statuebat: & vel propter amplissimas opes, ad quas ipse peruenerat, vel propter Albuquerquei voluntatem, quam sibi deuinxerat, vel propter ingenij calliditatem, qua sibi omnia saepenumero proponebat, imperium ciuitatis ingenti spe, & inani quadam fiducia deuorabat. Sed cum animaduertetet ciuitatis statum & formam Reipub. & munerum descriptionem, longe aliter, quam fuerat opinatus, ab Albuquerque collocari, & arcem munitissimam sic a fundamentis institui, ut non facile sibi foret id, quod animo designabat, efficere, aliam sibi rationem sceleris incundam existimauit. Mahumetis rex dolore nimio propter ciuitatis amissionem, ut diximus, excruciatu obierat. Is, ad quem eo mortuo regni haereditas iure ueniebat, pulsus fuerat. Vterimutaraia cum eo per literas agebat, ut bellum compararet, se namque ue opibus, & clientelis, & artibus etiam perfecturum, ut Lusitanos facilius pelleret. Haec omnia cum occultari difficillime possint, maxime ubi quisque victoris animum sibi conciliare studet, factum est, ut utriusque literarum viro citius misse in Albuquerquei manus perueniret. Id Albuquerque summa tacurnitate compressum cum Kraugio solo comunicauit. Cupiebat au-

*Anglica
ad Emma-
nuelem Le-
gatio.
RES IN-
DICAE.
Vterimuta-
raia ambi-
tio.*

tem hominem comprehendere, quod propter illius summam potentiam fieri non poterat, nisi cum in arcem aliqua ratione pertraheret. Quod Vtetimutaraia facere recusabat. Nam præterquam quod illum sceleris conscientia timere compellebat, intelligebat de tyrannide illius apud Albuquerqueium frequentes querimonias haberi. Euenit interim, vt Persa quidam certum munus ab Albuquerqueio flagitaret. Respondit ille se nemini publicum aliquod munus, nisi primarios ciuitatis viros primum consuleret, assignaturum. Principes igitur ciuitatis acciret, & tum demum se de illorum sententia, quod optimum factu esset, libentissimè decreturum. Persa cum esset Vtetimutaraia valdè familiaris, & suspicaretur, illo ad Albuquerqueium perducto, se omnia quæ vellet impetraturum, hominem cum filio atque genero, qui coniurationis erant participes, ad Albuquerqueium facilè perduxit. Non enim solum officio, verum & honoris illius specie prouocati sunt, vt minimè conuentum illum vitarent. Illis ad hunc modum intromissis iniecta vincula confestim sunt, & iudicium ordine solito constitutum, & patroni, qui causam illorum defenderent, assignati. Capita accusationis præcipua hæc erant. Quod regni hæredem ad regnum armis reperendum, & arcem expugnandam, & exitum Lusitanis afferendum sollicitasset: quod Lasamanam ab officio, quod Emmanueli regi præstare cupiebat, auerisset: quod illius cōsilio scelus in Siqueiræ pestem atque peiniciem conflatum fuisset: quod multis Lusitanis, qui cum Siqueira fuerant, crudelissimæ cædis causam attulisset: quod opera illi⁹ Christiani quidam ex illis, cum multis incōmodis premerentur, a Christi religione decessissent: quod gener illius atque filius, qui cum illo vincti tenebantur, illius auctoritate permoti, eiusdem sceleris socij & administri fuissent. Vtetimutaraia quædam negabat, quædam verò manu conuictus negare non poterat. Itaque ad misericordiam cōuersus, veniam suppliciter implorabat. Tandem iudicijs & testibus apertissimè conuictus, capite

*Albuquerqueij in capi-
endo Vtetimutaraia
solers in
uentum.*

*Accusatio
nis aduer-
sus Vtetimutaraia
capita.*

*Albuquerqueij iudiciū
in perduel-
les.*

pite cum filio & genero damnatus est. Fuit de tribus
 illis hominibus supplicium publicè sumptum, & illo-
 rum ædes disturbatæ, nè quod extaret in ciuitate ho-
 minum monumentum. Hoc iudicium Albuquerqueij
 laudes apud eos homines egregiè cumulauit. Homi-
 nem nanque esse dicebant, qui non solum in bello ho-
 stes vinceret, sed in pace tyrannidem iudicij seueritate
 & constantia profligaret. Et cum hominum improbo-
 rum interitu latarentur, tum non mediocri metu fra-
 cti cogitabant, non esse sub eo homine peccandum,
 quem nullius opes à iudiciorum seueritate deduce-
 rent. Postquam verò illud scelus vindicatū debito sup- *Malucari*
 plicio fuit, insulas, quas Malucas appellant, explorare *exploratio.*
 constituit. Tres igitur naues instruxit: illis Antonium
 Abreum præfecit, qui Malaca in fine Decemb. mensis,
 Anno, M. D. XI. soluit, & cursum ad ortum Solis in-
 stituit. Albuquerqueius verò cum in Indiam citra Gan- *De infau-*
 gem redire festinaret, munus, quod Vtetimutaraia cō- *sta Pateca*
 miserat, nempe vt Saracenis ius administraret, ad Pate- *tire in Lu-*
 catirum, qui secundum Vtetimutaraia opibus & au- *sitanos con-*
 thoritate Princeps habebatur, continuò detulit. Is Vte- *spiratione.*
 timutaraia oderat, eā quòd filiam, quam amabat, il-
 li despondere nulla conditione voluerat. Postquam
 verò magistratum inuit, vehementer Lusitanorum
 voluntates specie quadam probitatis allexit. At Vte-
 timutaraia vxor cum viri cædem vlisci cuperet, Pate-
 catirum & filia nuptijs, & promissis ingentibus eò tra-
 duxit, vt bellum Lusitanis moliretur. Mulier enim
 sex millia militum fortium illi tradituram promisit,
 quibus, si vir esse vellet, facile Lusitanos inopinantes
 opprimeret. Patecatirus & amore, & auaritia, & ambi-
 tione cæcatus (non desperabat enim modò adniti vel-
 let, se regni opibus positurum) mulieris precibus assen-
 sus est. Itaque minime procrastinandum ratus, nuptijs
 primùm summo silentio celebratis, frequentiorem ci-
 uitatis partem coniectis ignibus incendere festinauit,
 & multos incolas occidit. Albuquerqueius confestim oc-
 currit, hominemque armis expulit, & in fugam con-
 uertit.

uerit. Is in loco, quem Opi nominant, non procul ab vrbē distantē, in quo sedem & domicilium habebat, tandem constitit, quem vallo & fossa & tormentis, vario; armorum & telorum genere muniuit, & inde crebris excursionib. vrbis incolās saepe perterrituit. Sed Albuquerquecius eam ad hominis audaciam comprimendā industriā adhibuit, vt is malis edoctus, facile se ab infe-

Constituit rendo maleficio contineret. Albuquerquecius deinde cū
Malacā ab iter suscipere vellet, arcis & vrbis praefecturam Rode-
Albuquer rico Buitio Patalino commisit: qua sturam Ataugio
cio magi tradidit: Fernandum Petreum Andradium maiti-
stram. mis rebus praefecit: qua sturæ scribas insituit: Nina-
cheruensē incolis, qui non essent Mahumetana se-
cta imbuti, ius dicere iussit. Incolæ hunc magistratum

Xabanda. Xabandarem appellant. Saracenos secundum varias
res magi regiones distribuit, & singulis: eorum rectorem, qui
stratus eos regeret, assignauit. Onocentum Brittij impium
Zainalus sequi praecipit. Zainalus interim veniam ab Albu-
veniam ab quercio per nuncios postulauit. Fatebatur autem, se
Albuquer desperatione victum ab eo deseruisse. Non enim puta-
cio petit. bar fieri posse, maximè cū bellum differri conspiceret,

vt is vibem opulentissimā, ea classe, quam ducebat, expugnaret. Tunc verò Lusitanorum virtute perspecta arbitram, nihil tam munitū fore, quod non eorum armis atq; virtuti cederet. Errori veniam tribueret, & dexteram in bellis iniuriam sibi porrigeret, vt restitutum esset apud omnes mortales, illum non magis virtutis robore, quam clementiae laude praecellere. Albuquerquecius hominem data fide ad se venire iussit. Is iterum vt se in regnum restituat, suppliciter orat. Albuquerquecius se id futurum promisit. Verum tempus elabi, quod si praetermitteret, iter sibi fluctibus interclusum iri. Se postquam Goam perueniret, & vrbis statū constitueret, operam daturum, vt eum in regnū reduceret. Zainalus cū sibi verba dari suspicaretur, iterū clam cum suis omnibus ab vrbē discessit. Albuquerquecius autem relictis in vrbē trecentis Lusitanis, in classe verò ducentis, praeter Indos milites, & aliquot etiam

Malacā
praesidium
Lusitanis

Mala-

Malacenses, quorum fideli opera nostri vñ fuerant, cū
 quatuor tantum nauibus Malaca profectus est. Cū *Albuquer-*
 verò Zamatræ oram præterucheretur, coorta subito tē- *cij à Mala*
 pestas illum, quem primum poruit, portum subire, & *cen vrbe*
 anchoras iacere compulit. Ita tamen magni fluctus e- *discessus.*
 iiciebantur, vt nullis anchoris nauis prætoria firmari
 posset. Factum igitur est, vt ad rupem, quæ sub fluctus
 latebat, allisa frangeretur. Piora continuò submersa
 fuit. Puppis verò cū in saxo subsideret, è fluctib⁹ emi-
 nebat. Aqua tamen sentinam compleuerat, & omnia *Naufragiū*
 præter homines, qui in puppim se contulerant, flucti- *navis Præ-*
 bus ipsis obruta perierunt. Qui erant in prora, cū eā *toria.*
 mergi conspicerent, tabulis & dolijs innixi, partim in
 Pacemense litus enatarunt, partim verò fluctibus hau-
 sti sunt. Nox erat, densa caligo, turbines atq; procellæ,
 tonitrua & fulgura terrorem cunctis iniecerant, & spē
 salutis inciderant: votis, & precibus, & sublatis in cæ-
 lum clamoribus, veniam animis suis cum lachrymis
 & singultu flagitabant. Albuquerque cū animad- *Albuquer-*
 uerteret puerum infantem aquis in nauem influen- *cij è nau-*
 tibus penè mergi, illum sublatum humeris tantisper *fragio pe-*
 sustinuit, dum alia ex nauī auxilium adueniret. Hæc *riculum.*
 autem effatus est. Huius innocentia fretus, confido
 me Christi benignitate è fluctibus emerfurum. In
 hoc discrimine cū è nauī, cuius nauarchus erat Petrus
 Alpoëmus, qui iuridicundo præerat, scapha demissa, &
 in nauem prætoriam remis vehementer impulsa fuisset,
 Albuquerque & reliqui in nauem Alpoëmi adue-
 ãti sunt. Georgius Nonius Leo, qui alij nauī præerat,
 vt tempestatu à classe disiectus est. Qui erant in alia
 nauī, cui Simonem Martinum Albuquerque præfe-
 cerat, in qua tredecim tantum Lusitagi vehebantur, &
 Ieoni commissæ fuerat, cum Iaoenses & Malacenses
 essent, Lusitanosque omni præsidio destitutos aspice-
 rent, in nauarchum, qui tunc graui mōibo iactabatur
 in alios insurgentes, omnes trucidauerunt. Quatuor
 tantum nauis scapham adepti, in Pacemense litus e-
 uaserunt: & nauis ipsa in portum Timiamensis ciui-

tatis, quæ est in eadem ora Zamatrensi sita, ventis de-
lata, & deinde fluctibus oppressa fuit. Sedata tempesta-
te, Albuquerque institutum cursum tenuit. Hominū
multitudo, quæ in Alpoëmensē nauem cum Albu-
quercio traducta fuerat, erat valdè magna, & commea-
tus penuria vexabatur. Nihil tamen eos acrius, quam
sitis afflictabat, quæ quidem omnes funditus interiis-
sent, nisi duas naues, in quas inciderunt, accepissent, a-
qua & cibarijs onustas. In vnam harum duarum nauium
Simonem Andradium cum quindecim viris Lu-
sitanis imposuit, & illius nauarchum pro obside cum
aliquot Saracenis secum retinuit. Saracenus quidam
erat naus illius magister, qui ita illam gubernauit, vt
Lusitanos omnes in insulam vnam ex illis, quas Mal-
diuenses appellant, quæ Calecuriensium militum co-
pia referta erat, induceret: vbi omnes contrucidati fu-
issent, nisi hostes veriti fuissent, ne pœnas illius imma-
nitatis Albuquerque ab ijs, quos retinuerat, vt ius &
fas efflagitabat, expeteret. Omnes tandem, qui euadere
potuerunt, multis incommodis agitati, Cochimum
peruenere. Omnes opes amissæ sunt. nihil tamen Al-
buquerque ea iactura commouebat. Id tantum mo-
lestè ferebat, quòd duos Leones è ferro singulari opere
perfectos, & armillam, quæ sanguinem sislebat, amissi-
set, quæ omnia cum multis donis Emmanuēli Regi
mittere destinauerat. Cochimum initio Februarij, An-
no salutis M D xij. peruenit. Ibi cum de rebus Goxæ ge-
his certior factus fuisset, octo celoces, cum valido mili-
tum præsidio confestim in eam insulam misit, & Em-
manuelem Lacerdam vrbi præposuit, seque illi subsi-
dium intra paucos dies allaturum confirmauit. La-
cerda confestim rescripsit, non esse cur appropinquaret.
Ciuitatem esse munitissimam. Expectaret è Lusitania
naues, vt cum maioribus copijs posset castellum Bena-
stæ inense capere. Sedus enim se minime dignitatis ar-
bitrari, cum insulam nauigare, nisi copijs suis stipatū,
quibus castellum expugnaret. Assensit Albuquerque,
& interim animaduertit in flagitia, quæ fuerant illo
ab-

*Saraceni
nauarchi
perfidia.*

*Albuquer-
cij iactura
è naufragio.*

*ANNVS
salutis,
1512.*

absente à Lusitanis commissâ. Sed nihil acerbius tulit, quàm illorum opera, qui fustuarium propter scelera meriti fuerant, Simonem Rangelum, quòd eos reprehenderet, in exilium pulsum fuisse: qui deinde à Saracenis in via captus, & in Arabiam perductus fuerat. Eo tempore Petrus Mascaregnas, qui cum Garfia Norogna Olysippone soluerat, Cochimum aduectus est, & nunciauit, Norognam breui cum reliquis nauibus ad futurum. Legatus præterea quidam à rege omnium, qui Maldiuensis insulas imperio tenebant, amplissimo, ad illum venit, & ab eo nomine regis sui postulauit, vt illum in fidem & clientelam reciperet. Illum namque velle Regis Emmanuelis imperio subdi, & tributum constitutum summa fide persolvere. Huius promissi fœdus statim fuit ritè percussum, & Saracenus quidam, Mamelles nomine, qui aliquot illius insulas occuparat, ex illis excedere iussus. Quod sine vlla recusatione confectum repenè fuit. Hæc quidem in India gerébatur, quo fermè tempore Regina Maria initio mensis Februarij filium edidit, Emmanueli patri specie & forma simillimum, qui Henricus appellatus est. Eodem die, quo Princeps hic in lucem editus est, Olysiippo (in qua quidem vrbe propter summam cæli temperiem, monstri simile est, partem aliquam niuis intueri) plurima niue conspersa fuit: quod multi sic interpretati sunt, ea niue mentis candorem, vitæ puritatem & continentiam, virtutis eximiæ fœcunditatem, quæ in hoc principe mirabiliter eluxit, præmonstratam fuisse. Sed vt auguria prætermittamus, hoc planè constat, in illius probitate, virtute, religione, constantia, & in sanctitatis exemplo Lusitani imperij firmamentum consistere. At in India vltiore, postquam Albuquerqueius Malaca profectus est, vrbis incolæ tam Saraceni, quam simulacrorum superstitione conflictati, qui Lusitanorum partibus adhibebant, exanimati metu vagabantur. Nec enim existimabāt illo absente hostium impetum ab eorum capiti bus propulsari posse. Vt autem magis anxie trepidarent, rumor emanauit, Lafamanem cum

Petri Mascaregnas in Indiam aduenit.

Maldiuensis ad Albuquerqueium legatio.

*RES EUROPEAE
Henricus Emmanuel nascitur*

RES INDIÆ.

*Aphraëta
ab hoste ca-
ptum.*

*Munitio
Patecati-
rianæ ex-
pugnatio.*

*Eximiator
mentarij
eiusdem
magistri fi-
des erga
superiorē.*

*Præliū cū
Saracenis.*

maxima classe contra Lusitanos instructa tantum nō
appropinquare. Andradius illi, antè quàm in portū
intraret, obuiam eundum censuit. Patecatirus, qui om-
nia per exploratores nouerat, cū accepisset, Andra-
dium è portu soluisse, vt cum Lasamane confli-
geret, nocte in urbem ingressus est: & Aphraëctum, cui Al-
fonso Chiaignus adolescens valde strenuus præerat,
cū improuiso adoriretur, cepit: Chiaignum acriter
resistentem interfecit: reliquos, qui cum illo erant,
captiuos abduxit. In Aphraëcto tormentum ingens e-
rat, Camelum appellant, illud etiam Aphraëcto con-
uexit. Andradius Lasamanis classē cum minimè re-
perisset, in portum reuersus, Patecatiri stationem op-
pugnare constituit. Alfonso Personam cum mille
& quingentis hominibus Indis, & paucis Lusitanis,
terra secundum littus ire iussit, vt eodem tempore ter-
ra atque mari Patecatiri munitio oppugnaretur. Ipse
lembis & celocibus inuectus, fluuium æstu secundo
subijt. Georgium verò Botellium agminis primi Du-
cem, hostes acriter inuadere iussit. Andradius conti-
nuò subsequutus est. Alfonso Persona simul è terra
impetum fecit. Munitio cum magna hostium cæde
capta, & præsidia in effusam fugam compulsa sunt. Ibi
ligneum truncum magna ciuitudine recenti sangui-
ne conspectum aspiciunt. Is enim, qui tormento præ-
erat, & à Patecatiro cum reliquis in seruitutem abdu-
ctus fuerat, iussus est illud in Andradium dirigere. Is
morte proposita, ne tantum in se scelus admitteret,
mortem oppetere maluit, quàm Christi numen offen-
dere. Ea re Patecatirus grauiter offensus, illi caput in
eodem trunco securi præcidi cōfestim imperauit. Nū
verò alij castra diripiunt, alij tormenta cum Camelo,
quem diximus, in naues inferunt, alij stationem sub-
iectis ignibus incendunt, apparuit repente Saraceno-
rum acies instructa. Hic erant quadringenti, cum tri-
bus Elephantis ingentibus, quorum singulis castella
singula portabant. Viceni sagittarii in singulis castel-
lis inerant. Georgius Botellius cum turma, quam du-
cebat,

cebat, prior, eo quod propius fortè constiterat, in hoc agmen incurrit, suosq; admonuit, vt elephantum, qui præcedebat, omitterent, rectorem tantum peterent. Hi cum viam Elephantò aperuissent, rectorem hastis vndique sublatum interimunt. Elephante rectore destitutus constitit. Cum verò quidam è scapha Georgij Borelli, qui tormentis præerat, Elephantum cor pile percussisset, Elephante repente concidit. Hac ruina reliqui consternati diffugiunt, & Saraceni similiter in fugam versi sunt. Naues erant in fluuio mercibus onustæ, quæ direptæ continuò fuerunt. Nostri re benè gesta in urbem redire. Patecatirus inde digressus quatuor passuum millia, locum alium magis natura munitum maiore vallo seplit, validioreque præsidio muniuit. Illum deinde locum Andradius aggressus est. Primam stationem (quatuor enim erant) cepit, & incendit. Cum tamen reliquas inuassisset, tanta hostium multitudo ab eo, qui se Malacæ Regem nominabat, immixta fuit, vt nostros repelleret. In hac pugna duodecim è nostris desiderati sunt, inter quos Rodericus Araugius, & Christophorus Mascategnas, & Georgius Garcesius, & Antonius Azeuedius extirere. Andræus & Petrus Faria cum multis alijs vulnerati sunt. Hac victoria Patecatirus insolenter elatus, animum addidi. Principi, qui ad regnum Malacæ, vt diximus, aspirabat. Is continuò Lasamanem admonuit, vt cum classe, quam instruatam habebat, se cum classibus Regis Darguimensis (Regnum illud ad Austrum pertinet, & est Malacæ finitimum) qui illi contra Lusitanos opem afferebat, coniungeret, & Malacæ portum oblideret. Andræus, cum exploratum habuisset, Lasamanem in ostio fluminis, quod Muar appellatur, classem constituissè, eò inuectus, classem est aggressus. Prælium fuit atrocissimum, & ab vno die in sequentem duratum. Lusitani tamen victoriam consequuti fuerunt: hostes partim cæsi, partim in fugam pulsî, permixtæ naues incense sunt. Sub id tempus tres naues cum præsijs, & munitionibus & fabris, ab Al-

*Lusitano.**ru victo-**ria.**Accepre.**lium Lusit.**tanorū**repulsa.**classis be-**stius.**Regnum**Dargui-**menje.**Muar fl.**Prælium t-**rociissimū**& Lusita-**norū victo-**ria.**bu-*

buquercio missæ Malacam venêre. Ciuitas tamen cõ-
Malaca in meatus inopia laborabat. Andradius, vt ciues eã ino-
opia cõmea pia leuaret, fectum Cincapuræ petijt (id autem Austra-
li inuener lem & vltimam regionis illius partem à continente di-
 rimit) & nauem Patecatiri maximam commeatu o-
 nuftam cepit: deinde Malacam reuersus, Lupum Aze-
 uedium, & Georgium Botellium eodem iteum misit,
 qui indè tres alias Patecatiri naues cibarijs oneratas si-
 militer abduxerunt. Georgius item Gomecius Cugna
 è Peguensì Regno (Rex enim cum Albuquerque pa-
 cem firmârat) cum aliâ naue commeatu similiter re-
 ferta Malacam aduectus est. Eodem etiam tẽpore An-
 tonius Miranda è Siamensì Regno, in quo fuit à Rege
 multis honoribus magnisque muncibus affectus, Ma-
 lacam venit. Rodericus Brittius rei benè gerendæ oc-
 casionem omittendam minimè putauit. Idcirco clas-
 sem apparauit, qua nostri Patecatirum animo iam fra-
 ctum, & inopia propter amissum commeatum grauif-
 simè laborantem opprimerent. Illamque Andradio
 tradidit. Is cum alijs ducibus in hostes ite perrexerit. Pri-
 mum agmen Georgio Borellio, & Petro Personæ com-
 misit. Ij cum maximo impetu primam stationem ag-
 gressi fuissent, eam cum magna hostium cæde trans-
 gressi sunt: alias deinde duas expugnârunt. Hostes tan-
 dem se fuga proripuerunt. In eo prælio Franciscus Ma-
 chiadus vnum Elephantũ occidit: alius captus, & Ma-
 lacam adductus fuit: duo (quatuor enim erant) fuge-
 runt. Eo casu Patecatirus exanimatus, in Iauenses in-
 sulas cum opibus & familia confugit. Is, qui se Regem
 appellabat, in aliam insulam ad ortum Solis obiectam,
 Bintam appellant, se recepit. Lasamana similiter, vt no-
 strorum congressum vitaret, mare nostris liberum re-
 liquit. Andradius in urbem reuersus, ciues omni mole
 Alia & solitudine liberauit. Antonius Abreus sub idẽ
 tempus Malacam redijt. Nec enim perijt insulas, in
 quas Albuquerque iussu profectus fuerat: propter aduer-
 sam tempestatem, penitus explorare. In insulam tamẽ,
 Amboinum appellant, quæ non procul à Malucis ab-
 est, de-

Lusitano
 rã victoria

Patecatiri
 aliorumq;
 fuga.

Abrei à Ma-
 lacensi iiti-
 nere redi-
 ti.

Amboinũ
 insulæ

est, delatus est. Vnde Garosij pondus aliquot asportauit. Inde insulas Bandæ (quinque autem sunt ad Austrum sitæ) petijt. Ibi tellus arbores, quæ nuces illas quas noscadas appellant, afferunt, passim profundit. Arbores dicuntur esse Lauris simillimæ: flores quos *Myristica max.* effert, aiunt florum, quos mali Persicæ ferunt, speciem atq; similitudinem referre. Gens est agrestis & fera: Regem se imperio, quoties eis lubet, abdicare compellunt, seniorumq; consilium, quo regantur, institunt. Et sic variè statum Reip. commutant. Franciscus porro Serranus tempestate similiter iactatus, in insula quadam, quæ vna est ex Malucis, & Ternates appellatur, naufragium fecit. Qui tamen ab insulæ Rege comiter acceptus, multisque muneribus ornatus fuit. Hæc in orientis Solis regionibus gerebantur. Cum verò Albuquerque bellū maxima vigilantia cōparasset, Garsia Norogna, qui Mozambique, vt dictum est, hyema-uerat, interuenit. Duo autem Duces, quorum vnus Georgius Melius Pereira, alter Garsia Sousa nominabatur, qui eo anno profecti Olysiptone fuerant, secun- *None Lusitanorum* dis tempestatibus vsi, cum classe duodecim nauium si- *classis in* militer appulerunt. Erant in his nauibus supra duo *india ad-* millia Lusitanorum. Albuquerque classe sedecim nauium instructa, Cochimo profectus est. Petrus Mascare- *nentis.* regnas quamuis iam fuisset in Cochimensis arcis præfectura constitutus, asseruit tamen, se nullo modo passurum, vt bellum illud se absente conficeretur. Arce interim alij commissa, in eadem classe vectus fuit. Albuquerque in cursu Cananoris arcem Georgio Melio tradidit, & dissensiones inter mercatores Saracenos eiusdem ciuitatis incolas & Lusitanos summa æquitate sustulit: deinde Baritalam aduectus, ad vrbis præfectum misit, qui diceret, se compertum habere, nauem vnā Calecuti, cum maximo numero piperis aduectam, quæ adus Saraceni, qui emerat Simonem Itangelum, peritabat, eamque, vt sibi confestim traderet, imperabat. Quod sine recusatione factum est, & nauis Cochimum continuo deducta. Ibi Iudæus quidam li-
teras

teras à Lusitanis illis, qui, ut dictum est, cum Georgio Quadra nauarcho à classe Lemijaduersa tempestate segregati, naufragium fecerant, & à Saracenis captiui detinebantur, attulit, quibus significabant, Sultanum in ostio sinus Arabici arcem fundare, & Aden expugnare constituisse. Onorem deinde præterueto Iudæus alius eadem nunciauit, adiecitque, nihil fore facilius Albuquerque, quam ciuitatem illam capere, antè quàm Sultanus ad eam copias suas adduceret: gentem ab eo defecisse, & offensionem illius extimescere. Idcirco facilius Lusitanorum imperium, quod clementissimum fore confidebat, quàm illius tyrannidem subituram. Melius ibi Albuquerque conuenit, illumque admo- uit, Zabaimum viginti hominum millia conscribere, ut Benastarinum copijs amplificatis fortius communi- ret. Proinde si uellet Benastarinum capere, properaret, antequam exercitus ille posset cum reliquo, qui oppi- dum tenebat, coniungi. Itaque nullam moram Albu- quercius interposuit, quin statim Goam peteret, & clas- se Benastarinum obsideret. At qui erant in oppido, clas- sem tormentis acerrimè quatiebant, præcipuè verò Camelus quidam (sic enim genus illud tormenti no- minatur) plurimum damni nauibus inferebat. Sed o- pera excellentis artificis, qui tormentis præerat, cum globus tormento, quod Sphæram appellant, per os Ca- meli missus cum horrendo fragore fuisset, Camelus continuò dilaceratus & nostri illius metu liberati fuê-
runt. Albuquerque uibem, ut inde cum copijs Benasta- rinum veniret, & tera hostes inclusos graui etiam obsidione continuò premeret, petijt. At Rozalcamus cum equitibus ducentis & quinquaginta, & maximo peditum numero ex oppido egressus, Goam versus i- ter instituit. Illi verò Petrus Maltæ regnas, & Garcia Roigona, & Emmanuel Lacerda, & Lupus Vascius de San to Pelagio, & Ioannes Fidaigua, & Rodericus Gundisaluis Camigna, obuiam prodire. Prælium commissum fuit, hostes fusi sunt: nostri in oppidum

*Vari bello
rum nun
ci; Albu
quercio al
lasi.*

*Bellum Go
ense.*

*Stratage
ma.*

*Lusitano
victoria*

eos infecuti tanto impetu ferebantur, vt hastis innixi
 in muros scandere conarentur. Qui ramen acrius eo
 die rem gesserunt, fuere Lupus Vascius de S. Pelagio,
 & Petrus Mascaregnas. Qui oppidum tutabantur, om-
 ni telorum genere nostros derrudebant. Nonnulli
 cæsi, & quamplurimi vulnerati sunt. Emmanuel La-
 cerda saxo percussus, ex equo, quo vehabatur, in ter-
 ram decidit, & occisus fuisset, ni Ioannes Decius illi
 opem confestim attulisset. Quod si Albuquerqueius, qui
 nostros rabie quadam furentes a muris abduxit, non
 accessisset, magnam ea die Lusitani cladē accepissent.
 Nemo enim eos impedire poterat, quò minus hastis
 in arcem euadere niterentur. Albuquerqueius in urbem
 regressus, post duos dies copias omnes eduxit, illis
 tantum relictis, quas ad vrbis custodiam necessarias
 esse conspexit. Habebat autem tunc sub signis Lusita-
 norum tria millia, ad hæc Indorum cohortes aliquot
 erant admixtæ. Exercitum tormenta inuenta curribus
 antecedeabant, testudines admouebantur, & omnia
 quæ ad oppugnationē erant necessaria, summo studio
 fuerāt ab Albuquerqueio cōparata. Castris positis, nostri
 oppidum & arcē terra maric; summis virib. oppugna-
 re constituunt. Sed erat ea oppugnatio difficilissima.
 Oppidum namq; erat muris latissimis cinctum: tur-
 res admodum frequentes, è quib. densè pilæ nocte atq;
 die coniectæ, multis necem afferebant. Quò autem Lu-
 sitani vehementius rem gerebant, eò periculum gra-
 uius adibant, & omnes eorum conatus in nihilum ro-
 idebant. Vnum tantum genus erat oppugnationis a-
 cerimum, nempe fames, qua exercitus hostium erat
 in summas angustias reductus. In eo enim Albuquer-
 cius omnes nequos intrinsecus, ne quidquam cibi in-
 tromitti in oppidum posset. Omnes namque aditus
 erant nauibus obseci. & commeatus, quò antea fue-
 rant importati, propter hominum multitudinem con-
 sumpti. Ro. 4. canamus hac necessitate coactus, expe-
 rimus voluit, an posset eruptione facta sese ex oblatione,
 qua

*Albuquer-
 cij exerci-
 tus.*

*Benassari-
 ni obsidio-
 nis oppug-
 natio.*

*Ro. 4. canamus
 hac necessitate
 coactus, expe-
 rimus voluit,
 an posset eru-
 ptione facta
 sese ex obla-
 tione, qua*

qua premebatur, eximere. Nocte igitur de quarta vigilia, aliquot instructas acies cum Ducibus sanè fortibus emisit: ipse ad portam substitit, ut præsidia submitteret. Qui exierant, nimis acriter in stationem, cui præerat Emmanuel Sousa Tauaris, irruerunt, ipsum Sou- sam fortissimè dimicantem conuulnerârunt, & copi- as, quibus erat præfectus, cedere compulerunt, usque eò, dum in aliam stationem, cui præfectus erat Garzia Norogna, qui subsidio occurrebat, similiter inuaderêt. Ita cum & fames & rabies eos incitaret, Norognam et- iam cedere coegerunt. Petrus Mascaregnas cum instru- ctis cohortibus accedens, Lusitanos dissipatos in ordi- nem recepit, & hostibus animo magno repugnauit. Prælium tanta utrinque pertinacia commissum fuit, ut res non tormentis, nec hastis, sed gladijs, & pugio- nibus, & interdum etiam lacertis gereretur. Hostes ta- men cum ulterius progredi non possent, in oppidum incolumes redierunt. Albuquerque, nè hostes possent deinceps erumpere, fossam latiore duxit, vallumque firmitus muniuit. Hostes in extremum discrimen ad- ducti, pacem petierunt. Pax his conditionibus facta fuit: ut hostes traderent omnes Christianos, qui ad eos transfugerant, & Christi religionem violârunt: ut traderent præterea naues duas, quas, dum in insulam traiecerunt, in aditu Noroen- si ceperant, & oppidum; & arcem cum equis, armis, & tormentis, & omnem præterea classem, quæ in insula consistebat. Albuquer- cus verò fidem dedit, se eos cum bonis omnibus abire permissurum, & Lusitanis, qui religionem abiuraue- rant, necem haudquaquam illaturum. His rebus sum- ma fide confectis, hostes in continentem traiecerunt: nostri in oppidum ingressi sunt. Albuquerque in vr- bem regressus est. Lusitani, qui apud Saracenos in Ma- humetis nomen iurauerant, cæsi quidem minimè sunt, sed nè quisquam auderet eorum secus vitari, illud ab Albuquerque exemplum editum fuit, quo non minus, quam si capitali supplicio omnes affecisset, terrorem multis incussit. Omnibus enim nares, & aures, & dex- teras

*Prælium
acerrimū.*

*Pacis cum
Rozalca-
mo inite
conditiōes*

*Benastari
in opp. de-
ditio.*

*Singulare
apostatarū
supplicium*

teras manus, & sinistram pollices abscindi præcepit. In his fuit Fernandus Lupius, cuius mentio facta est, qui postea à classe, quæ in Lusitaniam nauigabat, in insula S. Helenæ derelictus, eam insulam admirabili sagacitate & industria frugibus & oleis, & arboribus ita conseruit, vt cum eò ex India redeuntes nostri naues gratia aquationis appellunt, mirè reficiantur. Albuquerque his rebus gestis, Norognam Cochimum misit, vt classẽ, quæ erat in Lusitaniam profectura, diligenter instrueret: & deindè mare, quod ad Calecutij oram pertinet, obseruaret, ne vlla naus Arabiæ egredi è portu posset, quin statim caperetur. Aliam deinde classẽ Garrix Souxæ commisit, qua naues omnes, quæ cum equis e Perside veniebant, Goæ portum subire compelleret. Eos autem, qui portum intrabant, comiter excipiebat, & de portouis aliquid diminuebat, quâ liberalitate commoti mercatores, eò cum equis & aliis mercibus libentissime comitebant.

Goësis portus vestigiis gal solerter auctus.

Sic factum est, vt portus vestigia multò maiore pretio cõducerentur. Rex Vengapor (est aut Vengabor Regio mediterranea, cù Zabaimi regione coniuncta) Legatũ ad Albuquerque de pace misit. Nomen enim illius per omnes illas terras cum hominũ admiratione vagabatur, & multi ob eam causam, Regis Emman. imperium sequi volebant, vt in illius tutela constituti, aliorũ Principum tyrannidem declinarent. Legatus ephippia, frontalia, phaleras, & tegumenta, quibus equi instruntur, & ornantur, Regis sui nomine ad Albuquerque deferrebat. Legatio verò nihil aliud continebat, quàm amicitie cupiditatem, qua princeps ille dicebat se vehementer incensum esse, & bellum cum Zabaimo, si opus esset, facturum, & Lusitanis cibaria suppeditaturũ, nullumque officium hominis fidei summi, quod ad Regis Emmanuelis obsequium pertinet, omisit. Hoc autem postulabat, vt liceret ei equos trecentos precio, vt alii faciunt, perfolato, ex vrbis singulis annis edacere. Fuit huic postulato satisfactũ, & legatus honorifice dimissus.

Regis Vengaporensis de pace ad Albuquerque Legatio. Vengapor Regio.

Albuquerque ad Nar

sus. Legatum deinde ad Narſingæ Regē cum muneribus inſtituit, qui ab illo Baticalam, quæ erat in ora Malabarenſi ſita, Emmanuelis Regis nomine poſtularet. Ora Malabarenſis Cananore incipiens, Cori promontorio definitur. Ciuitas autem Baticala ad Narſingæ imperium pertinebat. Quamuis autem eſſet parum fructuoſa, & multis periculis obiecta, Emmanuelis tamen rationibus valdè conducebat, cam præſidio illius cinctam teneri. Legatus fuit Gaſpar Chanoca, qui iam eò cum Legatione miſſus extiterat. Sub idem tempus Zabaimus Dalcamus duos Legatos ad Albuquerquecum miſit, & per eos pacem poſtulabat, & poteſtatem ſibi dari petebat equos emendi, quibus in bellis contra finitimas gentes vteretur. Id etiam conceſſum fuit, & Iacobus Fernandus Faria ad eum miſſus, qui pacis & amicitie fœdus ſub certis conditionibus fanciret. Melichiaſius Legatum etiam cum naue com meatu & cibarijs onuſta ad Albuquerquecum miſit, ut illi de capta Malaca gratularetur, & ipſum Melichiaſium perpetuò in illius poteſtate futurum, multis verbis oſtenderet. Is Melichiaſio gratias egit, & Legatum muneribus affectum dimiſit, & com meatum muneribus alijs Melichiaſio donatis compenſauit. Legatum præterea Cambaienſis Regis, qui Luſitanos captiuos adduxerat, muneribus ſimiliter ornatum in patriam remiſit. Eodem tempore fuit certior factus Albuquerquecius, Legatum, ab Aethiopie Imperatore ad Regem Emmanuelẽ miſſum, à Dabulenſi præfecto vinctum cuſtodiri. Hoc cum percepiffet, miſit continuò, qui nomine illius à Dabulis præfecto peteret, ut Legatum miſſum repente faceret. Is ſine vlla recuſatione paruit: & Legatus Goa perducẽtus cum ſoleni pompa, & ſacerdotum cantibus exceptus fuit. Gerebat enim crucem ex ligno Crucis illius, in quam Chriſtus, generis humani conditor, & liberator, ſublatus fuerat, perfectam, quam Aethiopie Imperator Regi Emmanueli dono mittebat. Omnes autem maximè lætabantur, cum cernerent in illis regionibus

rana

Zabaimi
 Dalcami
 ad Albu-
 quercium
 Legatiões
 due.

Melichia-
 zij ad Al-
 buquercium
 Legatio.

Aethiopia
 Imper ad
 Emmanue-
 lem Lega-
 tio.

tam longo interuallo ab Europa distantibus, Legatum
 Christiani Principis, cuius fiducia erecti confidebant
 futurum, vt vbique Christi nomen sanctè coleretur.
 Alium etiam Legatum Regis Armuzienſis cum liti- *Armuziē-*
 ris & mandatis à se dimisit. Dum hæc fiunt, Garsia Noſis *Regis le*
 rogna imperata conficit, & nauibus, quæ erant in Lu- *gatio.*
 ſitaniam profecturæ, comparatis, Calecutienſe mare
 diligenter obſeruat. Interim Naubeadarimus regni
 hæres, qui, vt diximus, in Luſitanos volūtate propen-
 debat, ad Norognam literas miſit, quibus contineba-
 tur, ſe, ſi Albuquerqueſ id non aſpiciatur, inter il-
 lum & auunculum pacis interpretem futurum, atque
 perfecturum, vt noſtris in vibæ Calecutienſi poteſtas
 arcis ædificandæ fieret. Hoc Norogna Albuquerqueſ ſi-
 gnificauit. Id fuit Albuquerqueſ gratiſſimum. In mare
 enim Arabicum nauigare ſtatuebat, & ea de cauſa cu-
 piebat res Indicas omni belli motu liberatas, & opti-
 mè conſtitutas relinquere. Pax facta fuit, & arcis fun- *Pax enim*
 damenta in eo loco, vbi Regis ædes, in quas Albuquer- *Calecutiē-*
 cius primus inuaſerat, extructæ fuerant, iacta ſunt. Is *ſibus inita.*
 verò menſe Martio, Anno ſalutis M. D. XIII. cum claſ- *Annus na*
 ſe, de qua ſuo loco memorabimus, vt in Arabicum ſi- *ti Chriſti*
 num penetret, Goa profectus eſt. Hoc anno Barraxa *1513.*
 & Almandarinus in Mauritania earum ciuitatum, *RES A-*
 quâs tuebantur, ſinibus egreſſi, in Mauros, Regis Em- *FRICA-*
 manuelis ſtipendarios inuaſere: agris & frugibus in- *N AE.*
 flammationem intulere: in agrum Arzidenſem excu- *Maurorū*
 ſionem facientes, cum populati ſunt. Inde in Tingita- *excursiões*
 num agrum conſeſere. Odoardus Menefius, qui Tin-
 gitanæ ciuitati præerat, habito conſilio, quid agendum
 ſit, deliberat. At interim hoſtes excurrunt, manipulos
 in areas congeſtos, non dum enim fruges excuſſæ fue-
 rant) incendunt. Flamma frequentibus in arcis excita-
 ta, noctis tenebræ diſpulerat, ita vt noſtri hoſtiū mul-
 titudinem è montibus aſpicerent. Noſtri vigilare, &
 arma comparare, omnibusque rebus, quæ ad hoſtium
 impetum repellendum, ſiue ad obſidionem toleran-
 dam uſui eſſe poſſent, providere. Odoardus Mene-

sius exploratum miserat, & cum primum diluxit, quid exploratores afferrent, ad portam armatus cum instructis copijs expectabat. Renunciant illi, hostes post colles, in quibus speculæ erant constitutæ, consedisse: magnam equitum & peditum multitudinem videri. Cum tam exiguis copijs non esse sapientis Ducis, velle in hostes multitudine feroces, & successibus elatos incurrere. Odoardus enim Menesius habebat tunc sub signis equites 200. & pedites 300. Odoardus nihilominus progredi constituit: & superato colle, hostes aspexit, & numerum oculis, vt potuit, designauit. Illi cedunt, vt nostros ab vrbe longius extraherent, nostri sensim eos sequuntur. Vbi verò illi circiter duo passuū millia progressi sunt, constitère: deinde clamores ingētes edidère. Hic Barraxa, Non clamoribus, inquit, est, sed viribus agendum. Non sunt hi homines, qui vocibus exterreri soleant. In virtute igitur, non in vlulatus est spes victoriæ collocanda. Cupio nunc non eos, qui voces inanes fundant, sed qui hostem feriant, aspicere. Hæc vbi dixit, instructos equites in nostros incitauit. Primum nostrorum agmen, quod Petrus Leitani ducebat, sexaginta equites continebat, & fuerat de nocte præmissum. Hoc primum hostium impetum sustinuit. Hostes multitudine nostros obuebant. Menesius tamen (Leitani nanque virtuti multum confidebat, nec existimabat, esse sibi hominibus, tanquā in extremum discrimen inductis auxilium celerius, quā summæ rei conueniret, afferendum) sensim ibat, vt ordines iam propter prælium commistum perturbatos aggrediretur. Itaque cum tempus opportunum animaduertit, pedites iussit vnus hostium lat⁹ inuadere, ipse in latus alterum impetum acerrimè tulit. Plus vna hora fuit vtrinque fortissimè commicatum. Tandem cum hostes ardorem illum fugandi remitterent, & nostri tunc multo vehementius impressionem facerent, illi fugam capeffunt. Ammandarinus (Is enim ante congressum Barraxam illuserat, quòd non vocibus, sed virtute cum paucis illis Lusitanis

*Barraxe
ad milites
oratio.*

Prælium.

*Lusitanorum
victoria.*

rem

rem gerendam esse prædixerat) vt Barraxæ sententiam comprobaet, primus cum equitibus centum se fuga proripuit. Illum Leitanus insequutus est, & cum aut viuum cepisset, aut saltem occidisset, nisi equites, quos ducebat, pedites hostium cædendo fuissent, Leitano frustrâ eos reuocante, nimis impediti. Barraxa viri sanè fortis officio functus ea die fuit.

Cùm tamen Almandarini fuga suos perterritos animaduerneret, ita cecidit, vt ordinem cædendo conseruaret. Eum Menesius duodecim millibus passuum insequutus fuit. Tâdem cùm Barraxa copias in mortem arcta via subduceret, Menesius suos ab hostium cæde reuocauit. Supra sexcentos ex hostibus ea die cæsi sunt. capti ducenti & quadraginta, inter quos fuit Almandarini primi agminis ductor, & Barraxæ signifer, & multi præterea viri nobiles: signa & tentoria capta, & præda ingens abducta. Ipse Barraxa summum discrimen adiit: ex equo enim cecidit: sed alius ei repente ab vno ipsius equite oblatus fuit, quo periculum vitaret. E nostris quatuor cecidere: viginti tres vulnerati sunt. Odoardus Menesius, re bene gesta, in urbem reuersus, rectè cum omnibus copijs in templum ingressus, summas gratias Deo egit, cuius numine & beneficio prælium illud pugnatum fuerat. Nec Sasinij interim præsidia quiescebant. Mauri namque vicini quamuis ex fœdere tributa deberent, ea tamen ope Principum fieri, qui illis animos faciebant, soluere recusabant. Præterea illis, qui in fide permanebant, reliqui bellum frequenter inferebant. Itaque necesse nostris erat, vel vt rebelles bello frangerent, vel vt subditos iniuria liberarent. Spemurò in hostium fines incurrere. Hoc igitur anno Nonius Fernandus Ataidius Lupum Barrocin, virum impigrum, & antesignanorum ducem Dabidam (Is locus Sasinio circiter quadraginta millibus passuum distat) misit, vt incolis contra Xiaticenses opem afferret. Dabida in edito colle Xiaticæ imminet propè fluuium, quem Aguz appellant. Xiaticenses tamen tunc Dabidenses nu-

*Cæforum
& captorum
numerus.*

Piè factum.

*Sasinienſe
bellum.*

*Dabida
oppidum.*

mero superabant, & plurimas illis iniurias inferabant, quas tunc Barriga persequutus est. Illo regresso, cum Xiatimenses exploratum habuissent, copias Iehabenta fusi castella circumire, ut tributa, quæ erat Regi Emmanueli persolvenda, à stipendiaris exigent, octingentos equites accersierunt, quibus eos se facile oppressuros esse confidebant. Iehabentafusus, qui tunc in castel-

*Iehabenta
fusi victo-
ria.*

lo, quod appellant Mirabellam, se cum centum & sexaginta equitibus continebat, ubi primum audiuit Xiatimenses appropinquare, quamvis copijs esset inferior, cum nonnullos Dabidenfes ascuisset, in hostes acriter

*Dabidenfis
Princeps
captus.*

impetum dedit, & fusos insequutus est. Duos viros primarios cepit, & paucos occidit. Cum tamen Dabidenfis quidam princeps, Acum nomine, hostes avidius insequeretur, & se à suis longissimè segregasset, ab Xiatimensibus captus fuit. Paucissimi eo prælio ceciderunt. Arabes enim, qui Mauritaniam incolunt, cum sint auarissimi, propter pecuniæ cupiditatem hostium vitæ

*Pax curre-
bellis
Mauris.*

parcunt, ut ex redemptione pecuniam comparent: & præterea multos à se in bello captos esse maximè omnium gloriantur. Bellum tamen hoc & permutatione captiuorum, & veteris fœderis instauratione finitum fuit, & stipendia Regi Emmanueli integrè persoluta.

*Lusitano
rum de A
reze victo-
ria.*

Rursus Ataidus eundem Barrigam cum Iehabentafuso in pagum Areze nomine, ad radices montis, quem Ferreum appellant, situm, misit, ut illum propter rebellionem bello contunderent. Illi ut imperata facerent, nocte profecti, prima luce in pagi munitiones irrumpunt, hostes nonnullos interimunt, & aliquot etiam capiunt: reliqui se in montem effusa fuga proripiunt. Nostri in urbem, in præda incolumes reuertuntur. Rursus cum in blæ cuiusdam oppidi, quod appellant Tazarot, cum Azzenis fœdere coniuncti, excursionem in Safiniensem agrum facerent, Ataidus cum copijs instructis egressus eos fudit fugavitque: nonnullos occidit, & exercitum incolumem reduxit. Ludovicus interim Menesius, Ioannis Menesij Taraucensis Dynastæ filius, cum centum equitibus

*Victoria
Lusitano
rum de Ta
rauciensi-
bus.*

Arabs enim, qui Mauritaniam incolunt, cum sint auarissimi, propter pecuniæ cupiditatem hostium vitæ par-

centum equitibus

Safi-

Safinium peruenit. Aluarus etiam Norogna cum alijs centum equitibus in urbem simul ingressus est. Vterq; missus à Rege Emmanuele fuerat, vt vrbi præsidio esset, ita tamen, vt nunquam Ataidij imperium detrectarent, sed omnia, quæ is iussisset, alacritate summa conficerent. Ataidius, vt adolescentes ea nobilitate præditos exerceret, vt possent cum nonnulla gloria in Lusitaniam reuerti, statuit Almedinam eos deducere. Est autem Almedina vrbs valdè ciuibus frequens, *Almedina vrbs.* & muris cincta. Homines sunt agriculturæ, & rei pecuariæ maximè dediti, & idcirco frugibus & pecoribus abundant: cultu tamen paulò lautiore, quam reliqui eiusdem regionis Arabes vtuntur. Ciuitas erat in duas factiones diuisa. Quidam enim Regis Emmanuelis partes sequebantur, quidam Fessensi Regi studebant. Vtraque autem pars factionis Principes habebat. Omnes tamen tributum ex fœdere debebant. Factio *Almedinæ se bellum.* Fessensis tunc præsidio regis intra muros admissio multo potentior erat. Sic autem euenit, vt alij quidem voluntate, alij verò metu tenerentur, ne tributum imperatum soluerent. Ataidius cum equitibus quadringentis, & turma peditum ex vrbe profectus, prima luce Almedinæ portis appropinquauit. Hostes de illius aduentu per exploratores facti certiores extiterant. Erant in vrbe equites sexcenti, & pedites mille, viri fortes, & animis & armis ad confligendum parati. Ataidius eos inopinato aggredi cogitabat. Itaque cum ad mœnia propius accessisset, duplicem aciem instruxit. Vnam Aluaro Norognæ, vt portam, quæ Marochiū respicit, oppugnaret, alteram sibi reseruauit, qua cum Ludouico Menesio per eandem portam irrumperet. Hostes vltro portas aperiuunt, & pugnandi facultatem nostris offerunt. Prælium exortum est, quod fuit vtrinque singulare, & audacia commissum. Nostri primi cessere. Deinde rursus animis acriter incensis, impetum in hostes tulere. Victoria neutram in partem inclinabat, cum pugna in multum temporis spacium protrahenda fuisset. Factum tandem est, vt vtrinque libenter se

à prælio continerent. Ataidius copias suas reduxit, &
 hostes se intra mœnia receperunt. Ex hostibus tamen
 supra viginti ceciderunt: è nostris tres desiderati sunt:
 multi ex utraque parte vulnerati fuere. Rursus cum
 Ataidius quietem minimè pati posset, silentio noctis
 usque in hostium turmas, quæ propè Almedinam po-
 sitis castris consistebant, inuadere statuit. Sed cum in-
 tellexisset, hostes esse iam de illius conatu per explo-
 ratores admonitos, quamuis iam esset multum in via
 progressus, copias retraxit. Porro Arabs quidam ei fa-
 miliaris ad illum accessit, atque nunciauit, Maro-
 chij Regem viam, per quam ille regredi parabat, in-
 fedissee, ut illum interciperet. Eo nuncio Ataidius se
 valde lætari dixit, & Arabi munus pro eo donauit.
 Deinde, abi quæso, inquit, Regique nuncia, me in
 campo per totam diem illum expectaturum. Rex ta-
 men siue ut congressum illius vitaret, siue ut aliud,
 quod in rem magis esset, animo moliretur, siue Arabs
 falsum nunciarat, viam minimè infedit, sed in Duc-
 calam regionem recta contendit, & fœdus cum Prin-
 cipe, qui montes ditione tenebat, fecit, ut coniunctis
 viribus Lusitanis repugnarent. Ataidius cum diu
 frustra expectaret, exercitum tandem media fermè no-
 cte in urbem reduxit. Hoc fermè tempore Nonius Má-
 scaregnas cum equibus centum Safinium peruenit,
 & Ludouicus Menesius, & Aluarius Norogna fuere in
 Lusitaniam reuocati. Erant tunc in urbe supra septin-
 gentos equites, cum quibus Ataidius frequenter ex-
 currebat, & manum cum hostibus crebriò confere-
 bat, ita, ut nemo posset esse impedimento, quò mi-
 nus tributa ab stipendiarijs exigere. Cū verò Ataidius
 nosse cuperet, quid hostes agerent, quorum tum castra
 duodecim milibus passuum inde aberant: Barniga se-
 id exploraturum ostendit. Itaque Ataidij permisso,
 cum equibus triginta de nocte profectus, castra pro-
 prius, cum diluxisset, accessit: sex hostes occidit, qua-
 tuor viuos cepit, tanta celeritate rem gessit, ut prius,
 quam hostes se ad illum persequendum comparare
 possent,

Mauro
 in Lusita
 nos conspi
 cuit.

Excursio
 in Mauros

possent, ipse se in pacatum reciperet. Ataidius igitur à captiuis intellexit, quid hostes animis agerent, quo ordine castra posita essent, quibus copijs rem gerere starent. Sequenti igitur die, Lupum Barrigam cum equibus centum & quinquaginta præmilit. Nonius Mascaregnas cū equitib. centum illum sequebatur, vt locum opportunum insidijs cum copijs suis insideret. Ataidius postremò, vt subsidio esset, cum reliquo agmine veniebat. Barriga iussus excurrere, cum in hostes incautos irruisset, quinque occidit, quatuordecim viuos cepit, magnam vim pecoris abegit. In hostium castris tumultuatum est, cum indignissimè ferient, se ab homine illo impunè ludificari. Itaque equites quadringenti protinus egressi sunt, & in Barrigam inuadunt. Is sensim ordine minimè confuso cedebat, donec ad locum, in quo Mascaregnas in insidijs latebat, perueniret. Ibi rursus cū & ipse suos in hostes incitaret, & Mascaregnas ex insidijs prodiret, prælium tanta utrinque audacia commissum est, vt cōsteret, nunquam post illam vibem captam, ad eam diem in regione illa, pro numero militum, vel atrocius, vel pertinacius pugnatum fuisse. Hostes enim minimè perturbati, acerrimè decertabant: nostri quamuis essent de via fessi, eorum impetum egregie sustinebant: nemo tergum vertebat. Multi vulnerati sunt, non pauci ex equis deiectione, nemo tamen occisus fuit. Nostri tandem cedere sensim incipiunt: quos Ataidius, qui iam appropinquabat, excepit, & hostes substituere. Ataidius vltius progredi noluit, eò quòd ceerneret eos, quos Barriga & Mascaregnas duxerant, labore nimio fractos: & verebatur, ne à castris hostium subsidia mitterentur, quæ nostros lassitudine confectos obuerent. Itaque dimissa præda, vt ordinem melius conseruaret, se ad vibem recepit. Post dies octo cū Ataidius accepisset, eundem vicem Marochij nostris castris in promontorio Ventimensi, quod inde non procul aberat, confedis, ad vesperum, cū Rex cœnaret, ex improviso duas turmas adortus, eas cepit, & castris terrorem & tumultum in-

*Atrox cū
Mauris
prælium.*

*Prospera
Ataidij in
Marochia
na castra
irruptio.*

tulit, exercitumque properè reduxit. Ibi tunc hostes accurrunt, sagittis, & glandibus, & missilibus acerrimè pugnant. Præcipuè verò tanta lapidatio è superiore loco (castra enim erant in cliuo posita) facta est, vt locus lapidationis nomen obtineret. Nostri tamen se cum omni præda receperunt: hostes eos tota illa nocte ferociter insequuti sunt. Nihilominus Ataidius cum eorū impetum egregiè sustineret, exercitum prima luce incolumem cum magna præda reduxit. Captiuos enim supra trecentos fuisse cōstat. Fuère præterea capti equi complures, & Cameli. Rex alium deinde locum magis munitum castris metandis cepit. Est mons editus, quē appellant Idenar: illi subiecta est campi planicies, obiectis principio collibus præangusta, quæ deinceps latius panditur. In campi istius angustiis rex castra posuit. Id cum Ataidius exploratum habuisset, vna nocte cum equitibus quingentis, & multis etiam Saracenis auxiliariis, qui Duce Ichabentafuso se cum Ataidio coniūxerant, in hostium castra profectus, cum in illos inopinantes inuasisset, castra tanto metu atque terrore cōpleuit, vt quamuis multi in ea trepidatione, correptis, quæ cuique fors obtulerat, armis, resistere pararent: omnes tamen metu nimio conturbati, se se ab eo tumultu effusa fuga proriperent. Ipseque Rex non expectauit, dum equus insterneretur, sed in eum, quem primum adijici potuit, insiliens repente diffugit. In castris magna cades facta est, ingens præda capta, maxima virorum & mulierum multitudo in seruitutem abducta. Inter captiuas fuit vna Regis ipsius concubina, forma excellenti, quam is vehemèter amabat. Lusitani aliquot vulnerati fuerunt, inter quos Ataidius exiit, qui in facie vulnus accepit. Non multis post diebus Alacridinenses ciues in agrum Sabinensem excursionem fecerunt, & in duobus locis insidias collocarunt. In eos tamen Ataidius explorato nostros eduxit. Prælium fuit acre, magnisque vtrinque viribus pro hominū numero commissum. Sed tandem hostes fusi fugatique sunt: Octo & quadraginta cæsi: è nostris tres deside-

*Idenar
mons.*

*Alia non
minus fa-
lix in Ma-
rechianos
irruptio.*

*Lusitano
rū de Al-
meda nō
bus victo-
ria.*

desiderati. ne maior cædes ederetur, & equorum hosti-
 lum pernitas, & Ducis prudentia fuit impedimen-
 to. Nec enim permisit, vt nostri longius hostes in-
 sequerentur, ne in plures insidias cædendi cupiditate fu-
 rentes irruerent. Alij deinde equites Arabes septingen-
 ti, cum per agros in visibilibus conspectu discurrerent, & se-
 getes incenderent, regressi continuò sunt. At Ataidi-
 us vbi vidit illos sine vlla suspitione futuræ dimicatio-
 nis abscessisse, Lupum Barrigam cum centum & sexa-
 ginta delectis equitibus in eos immisit: alia deinde
 porta Nonium Cattum, impigrum virum similiter
 cum alia equitum turma iussit, vt diuersis ex partibus
 hostes adorirentur. Is primus in hostes inuectus est.
 Prælio commisso, Lusitani hostium multitudine &
 ferocitate vehementius oppressi, magnum discrimen
 adierunt. Barriga cum suis subsidium attulit, quo no-
 stris animus redditus est, & impetus hostium repres-
 sus. Acerrima tandem nostrorum impressione hostes
 in fugam versi sunt: nostri quatuor millibus passuum
 eos insequuti, non mediocrem stragem ediderunt, &
 Barriga cum opimo spolio urbem subiit. Hostium
 namque supremum Ducem, virum militaris virtutis
 opinione præstantem manu sua interemit, ita tamen,
 vt ab eo congressu, quamuis victor, multis & pericu-
 losis admodum vulneribus sauciatus abiret. Sed facile
 victoriæ decus dolorem vulnerum leuabat. Dux Iaho-
 mazende appellabatur. Illius caput & equum Barriga
 in urbem intulit. Caput fuit hastæ mucrone præ-
 xum, & in vna vrbis porta collocatum. Illud Saraceni
 maximo pretio redimere cupiebant, sed nunquam id
 Ataidius vlla conditione permisit. Tandem cum ho-
 stes, qui illam regionem, quam appellant Xerquiam, *Paxcum*
 incolebant, fracti malis, & rebus suis discedentes, pa-
 cem ab Ataidio petissent, inter alias fœderis renou-
 ti conditiones vna fuit, vt caput Ducis illius tunc ad
 honorem sepulturæ redderetur: quod tunc fuit sum-
 ma Ataidii voluntate concessum. Erat enim is inter
 Saracenos propter decora in bello parata, summi ho-
 nori-

*Lusitano-
rū de Ara-
bibus victo-
ria.*

*Iahomaze
dux Arabū
ducis cæ-
des.*

*Paxcum
Xerquiam
vbi inha-*

noribus affectus, & singulari suorum prædicatione celebratus. Pax facta continuo fuit. Reliqui Xerquien-
 sum exemplo prouocati, pacem similiter ab Ataidio
 postularunt. Pacis sequester & interpretes Ichabentafu-
 fus exitit. Nullum grauius onus eo, quod iam antea
 subierant, fuit illis impositum. Ita ea parte bello pro-
 fligato, omnis illa regio fuit sub imperium & ditionē
 Emmanuelis iterum cum tributo æquabili subiuncta.
 Ex illis Ataidius plurimos delegit, quos stipendijs ale-
 ret, vt illis stipatus, facilius cum Marochij Rege & Xe-
 rifio (sic enim appellabant ducem, qui sanctitatis &
 virtutis militaris opinione Arabibus, qui dispersi in a-
 gris vagabantur, imperabat) bellum continenter ge-
 reret. Tantum autem terrorem principibus illis Atai-
 dii nomen inferebat, vt nullis munimentis se tutos vn-
 quam fore confiderent. At Ataidius aliorum bellorū
 cura liberatus, bellum contra duos illos principes ma-
 iore studio sibi administrandum putauit. Itaque Lu-
 po Barrigæ præcepit, vt cum centum & quinquaginta
 equitibus Lusitanis, & equitibus auxiliaribus ex Sara-
 cenis fœderatis, qui sub Ichabentafuso militabant, ac-
 citis, in Marochij fines inuaderet. Is igitur cum Ichab-
 entafuso, cum essent in loco, qui Duamus appella-
 tur, & abest Safinio passuū millibus quadraginta octo,
 accepit, ad radices Atlantis montis (nunc montes cla-
 ros appellant) in campo satis patente, quem appellant
 Alehauz, nouem hostiū præfecturas castra posuisse.
 Hæc igitur cum Duces exploratum habuissent, incre-
 dibili celeritate eò se contulerunt, ita, vt inopinantes
 & incautos aggrederentur. Supra mille ex hostibus ce-
 si sunt, capti centum & quinquaginta, & præda ingēs
 eo die parta. Vltæus autem progressi in regionē Na-
 timensem, impetum ferentes, non paucos hostes inter-
 fecerunt, & captiuos centum abduxerūt. Eò Xerifus,
 vt eadem regionem Arus occuparet, inuasit. Ex illi-
 us castris equites permulti in nostros inuecti sunt. Bar-
 riga in copiarum supplementum equites centum in
 subsidium missos acceperat. Prælium satis acre com-
 missum

*Bellū Ma-
rachienſe*

Duamus.

*Atlas n.
montes cla-
ri.*

*Alehauz.
Lusitano-
rum victo-
ria.*

missum fuit, & diu ancipiti victoria dimicatum. E no- *Anceps cū*
 stris tres equites Lusitani, & vnus Saracenus cecidēre, *Xerifio*
 ex hostibus viginti & quinque cæsi sunt, inter quos si- *prælium.*
 lius Reguli cuiusdam interfectus est. Hostes cū se fru- *Stratage.*
 stra contendere cernerent, in castra reuersi sunt: quos *ma Tanli-*
 nostri insequi in castra noluerunt, ne multitudine ob- *sium.*
 ruerentur. Post aliquot dies, Barriga in oppidum Xia-
 timense, quod appellant Tanli, imperum similiter tu- *Oppugna-*
 lit. Hostes cū se in vltimum discrimen adductos *certio irrita.*
 nerent, aluearia apum innumerabilia, quibus abunda-
 bant, incensa è incensibus demisere. Nostri & aluicariū
 flammis ambugi, & apum aculeis stimulatī, oppugna-
 tionē deferere coacti sunt. Multi etiam vulnera ab ho-
 stibus accepere, ne apibus tantum ea propugnatio ascri-
 bi posset. Ipseq; Barriga grauit̃ vulneratus abscessit.
 Sub idem tempus, Nonius Cugna cum centum equiti-
 bus Sasinum Regis Emmanuelis iussu petuenit, & No- *Aguz opp.*
 nius Mascategnas in Lusitaniam reuocatus est. Aguz
 est oppidum in ea Mauritaniæ parte, quæ ad fines Sasi-
 nij vrbis pertinet. Eum tunc locum Lusitanus quidam
 cum quinquaginta Lusitanis sagittarijs custodiebat.
 Eo autem se tūc Barriga & Iehabentafusus cum copijs
 suis contulerant. Ibi verò fuit eis nuncius allatus, Ma-
 rochij regem cum maximis copijs aduentare. Quem
 nuncium Ataidius cum accepisset, Nonium Cugnam
 eò cum equitibus ducentis, vt auxilium afferret, con-
 festim misit. Ibi cum quidam ex hostibus postremum
 agmen nostrorum carpere voluissent, repressi sunt, &
 vnus ex illis captus est, quem ad Ataidium Barriga mi-
 sit. Ab eo cū Ataidius hostium consilia sciscitaretur,
 is astu Punico quasdam opiniones in Ataidij sensibus
 iniecit, quibus inductus, suspicatus est Iehabentafu- *Astus Pu-*
 sum de nostris prodendis cogitare. Itaq; ad Barrigam *nicum.*
 scripsit, vt omnes Lusitanos confestim in urbem re- *Iehabenta*
 gredi iuberet, & ipse cum solis equitibus sexaginta re- *pro-*
 maneret, atque deindè aliquid causaretur, vt ratione *ductionis su-*
 ductus existimari posset, a Iehabentafuso discedere. *spectum.*
 Id Barriga, vt sibi imperatum fuerat, executus est: atq;
 pri-

primum alios omnes dimisit, deinde altérationis cuiusdam minimè necessariæ materiam præbuit, cuius indignitate se usque adeò commoueri finxit, ut honestè videretur à Iehabentafusi societate seungi. Solus Rodericus Castrensis cum tribus famulis ab eo discedere noluit. Iehabentafusus cum indignè pateretur, eo tempore a Lusitanis destitui: grauius tamen tulit, secus de sua fide, quàm meritis esset, existimari, quàm in tanto discrimine relinqui. Itaque per literas grauius de tam insigni iniuria conquestus est. Seque nihilominus eo die prælium cum Maiorchij Rege cum copijs, quas habebat, initurum affirmavit, ut vel illustri victoria, vel clara morte testatum apud omnes relinqueret, quanta fide Regem Emmanuelem coleret & obseruaret. His literis Ataidius inductus, ad illum rescripsit, se confestim ad illum equites quingentos missurum. Sed cum is nuncius cum duodecim equitibus interuenit, iam Iehabentafusus manum cum maximo Regis exercitu conferebat. Prælium fuit atrocissimum, in quo ta-

Iehabenta citu conferebat. Prælium fuit atrocissimum, in quo ta-
fusi de Ma men Iehabentafusus cum suis res memorabiles effecit:
rochiensib. hostes suos fudit, maximam hostium multitudinem
insignis vi cecidit, ipsumque Regem castris exiit, & longius inse-
ctoria. cutus, maiorem exercitus partem ferro concidit. Præ-
 da fuit ingens. Erant enim castra multarum rerum copia referta. Ataidius ut pollicitus fuerat, sequenti die Barrigam cum equitibus ducentis, & Cugnam cum trecentis in illius auxilium misit. Sed cum illi aduenerunt, iam Iehabentafusus rem præclare gesserat. Tulit Ataidius permolestè, se, aut saltem Lusitanos Duces eo prælio non interfuisse: multiq; illum reprehenderunt, quòd tam facilè hominis leuissimi & fallacissimi sermonibus assensus fuisset, usque adeò, ut neglectæ fidei criminationem, quòd socium in tanto discrimine ope sua destitueret, minimè pertimesceret. Non minus post diebus Ataidius in aliam præfecturam Xiaticensem Barrigam immisit. Prælium atrox extitit. E nostris duo viri nobiles cum nonnullis alijs cecidere: sed tandem oppidum captum, & hostes partim ce-

Vittoria
de Xiati
mensibus.

si, partim

si, partim in fugam coniecti, & aliqui etiam capti
 sunt. Rex Fessensis, anno salutis M. D. XI. cum fu-
 issent illi nuncius allatus, Tingim non esse valido præ- *Tingi oppi*
 sidio munitam, & præterea negligenter custodiri, fore *dū à Fessē-*
 putauerat, ut, si illam ex improviso adoriretur, facile *si Rege frā*
 caperet. Itaque maximas copias comparauerat, ut il- *stra oppu-*
 lam oppugnaret. Longè tamen aliter munitam repe- *gnatum.*
 rit, quam suspicatus fuerat: Castra tamen posuerat, &
 obsessam diebus aliquot tenuerat, & quibus poterat
 viribus & machinis oppugnauerat. Sed semper fue-
 rat à conatu cum graui damno atque dedecore repul-
 sus. Anno igitur insequente, ut ignominia maculam *Irrita Ar-*
 deleteret, Arzilam exercitum adduxit, & propè urbem *zilæ obli-*
 castra locauit, & cum inde hostes in vallum, quod vr- *dso.*
 bem cingit, irrupissent, nostri intra vallum prælium
 inierunt, in quo Bernardus Coutignus in hostium
 præfectum, Adel nomine, equum incitauit, & illi cu-
 pide oculum effodit. Iacobus Coutignus, frater Fran-
 cisci Coutigni Comitis Marialbensis fortissimè dimi-
 cans, ab hostibus interfectus fuit. Pauci vtrinque cecide-
 runt, & Rex cum cerneret frustra tempus ibi in obsi-
 dione conteri, domum *re* infecta discessit. Emmanuel
 interim quamuis Africani belli curam non intermit- *Emmanue*
 eret, aliud bellum sibi proponebat, ex quo non mino- *lis Regis*
 rem gloriam assequeretur. Cum enim esset studio *in Christia*
 Christianæ religionis propagandæ vehementer in- *nismo pro-*
 census, id suscipiebat, ut armis diuinis omnes impie- *pagādo stu-*
 tatis opes & munimenta conuelleret. Itaque in In- *dium.*
 dia, & in Aethiopia operam dabat, ut gentes à Chri-
 sti placitis alienæ, ad illius sanctissimum cultum san-
 ctorum hominum monitis & disciplinis adduceren-
 tur. Et cum animaduerneret regnum illud Aethio-
 pia, quod appellatur Congo, fuisse iam à tempore Io-
 annis Regis Christi disciplinis illustratum, in idem
 opus, ut perficeretur, incubuit. Idcirco, ut dictum
 multos sacerdotes pietatis opinione præstantes in il-
 lam regionem misisset, ut eos, qui nondum erant lu-
 tralibus aquis expiati, ad CHRISTI fidem perduce-
 rent,

rent, & qui iam CHRISTO nomen dedant, clario-
re disciplina confirmarent. Sub hoc igitur tempus, ho-
minem è suis domesticis equestri dignitate præditum,
ad eundem Congensem Regem, cum pluribus sacer-
dotibus, & sacris vestib⁹ ad rem diuinam sanctius per-
agendam misit, vt eum actius studio Christianæ pie-
tatis incenderent. Rex hac Emmanuelis Regis benigni

Congensis   tate prouocatus, in Lusitaniam filium suum Henricū
Regis fili   nomine, cum fratre suo, & pueris nobilibus misit, vt
m & Le.   linguam Lusitanam, & Latinas literas, & sanctarum
gatus in   rerum disciplinam perdiscerent. Cum ijs venit Lega-
Lusitaniā   tus quidam illius, Petrus nomine, non vulgari prudē-
missi.   tia præditus, cum quo Rex Emmanuel sermonem li-
               bentissimè conferebat. Is vt diutius in Lusitania ver-
               saretur, vxorem secum duxit, quæ fuit a Regina Maria

multis donis atque muneribus affecta. Emmanuel, cū
omni comitate gentem illam vniuersam ad CHRIS-
TVM allicere contenderet, Regis fratrem & filium
cum reliquis pueris in disciplinam viris religiosis & e-
ruditis tradidit, qui eos Latinis literis, & religiōis mo-
ribus & institutis imbuerent. Deindè Simonem Sylui-
um hominem apprimè nobilem, ad illum cum mune-
ribus legauit. Munera verò erant equi pulchrè instrati
& phalerati, & mulæ similiter ornatae, vasa sacra, tabu-
læ pictæ, insulæ, & omnia, quæ ad religionis cultum
rite conficiendum erant idonea. Fabros præterea, qui
templa & regias ædes ædificarent. Id præterea Sylui-
o commisit, vt ius regium ad Lusitanos, qui in ea Ethio-
piæ parte versabantur, in officio continendos, & eorū
flagitia puniendos, si opus esset, obtineret. Et præterea
vt cum Rege simul ius omnibus gentibus, quæ sub Re-
gis imperio erant, administraret. Quod vt commodius
fieret, secum hominem iuriconsultum adducebat, vt
his publicè ediceret. Id enim ipse Rex Alfonso ab Em-
manuelle per Legatum summis precibus efflagitabat.
Id etiam Syluiο in mandatis dedit, vt si fortè, dum is ap-
ud Alfonso versaretur, aliquis Christianus existe-
ret, Regem opibus, & consilio, & manu etiam adiu-
ret,

ret. Illum præterea admoneret, ut quā primū posset, Legatos Romam mitteret, per quos authoritatem Pontificis Maximi, & Ecclesiæ sacrosanctæ ius & imperium in omnibus rebus sacris agnosceret. Et quia Petri prudentia non vulgaris esse videbatur, suadebat, ut ipse Petrus aliquot viros nobilibus stipatus, ea potissimum legatione fungeretur. Se illum suis sumptibus Romam esse missurum. Regem præterea admonebat, ut aliquot pueros nobiles in Lusitaniam mitteret, qui cum reliquis erudirentur. Syluius cum hac legatione profectus, secundis tempestatibus vsus, in Congense regnum peruenit: cuius aduentu rex se mirum in modum lætari significauit. Statimque misit virum quendam primarium, illi sanguine valdè coniunctum, qui Syluium saluaret, & in urbem Regiam, quæ à portu nultum distabat, vbi commodum esset, deduceret. Syluius tamen febre correptus, antequam regem videret, è vita discessit. Rex mortem illius admodum acerbè tulit. Aluarus Lupius, qui classis curam susceperat, in locum Syluii, ut ab Emmanuele decretum fuerat, si casus aliquis Syluium de medio sustulisset, successit. Is ad regem cum literis adiit. Literarum sententia præter egregiæ cuiusdam pietatis argumentum, & præstantis voluntatis indicium, nihil aliud continebat, quàm ut fides Syluii in rebus omnibus, quas rex Emmanuel illi præceperat, ut Alfonso Regi diceret, haberetur. Literis lectis, Aluarus Lupius earum sententiam verbis subsecutus est, & dona, quæ ferebat, in conspectu regis explicuit. Rex verò res singulas in manus sumere, laudare, mirari, manus in cælum tendere, gratias Deo summas agere, quòd per Reges virtutibus implissimos, & numini cælesti charissimos, fuisset è tenebris impietatis emerisus, ut cælestem lucem aspiceret. Regem verò Emmanuelem non satis habere, quod tam diuino beneficio constitutum tenere, nisi etiam præterita beneficia recentibus donis magnificentissimè cumlaret. Quia vero Emmanuel illi regia insignia, quibus deinceps vreretur, mittebat, quæ perti-

*Emmanuē
lis ad Con-
gensē re-
gem Legā-
tus mori-
tur.*

*Congense
Regis de
Emmanuē*

erga se be- nerent ad virtutis insitæ monumentum, & vniuersa
neficijs lite posteritatis ornamentum, de ea re literas publicè pro-
ra publica posuit, quibus testatum omnibus esset, & memoriæ et-
 iam sempiternæ consecratum muneris illius institu-
 tum, & Regiæ beneficentiæ documentum. Literis
 autem his referebat, quo pacto Regis Ioannis ope-
 ra fuisset illa regio lumine Christianæ religionis il-
 lustrata, & è tyrannide infestissimi dæmonis erep-
 ta, & quanta malignitate fuisset opus illud tam præ-
 clarum opera antiquissimi serpentis, per quem pri-
 mi parentes è sedibus beatissimis expulsi fuerant, im-
 peditū. Quanta cura, studio, vigilantia Rex inuictissi-
 mus Emmanuel opus, quod à Ioanne Rege clarissimo
 inchoatum extiterat, perficiendum suscepit. Religio-
 nis verò Christianæ disciplinam in summa referebat,
 & deinde commemorabat, qua ratione pater illius o-
 pera perditissimorum hominum à Christi fide, quam
 fuerat antea professus, impiè & nefariè descuiisset, &
 ob eam rem in ipsum Alfonsum, maximum natu fi-
 lium, quod impietatem illius imitari noluisse, se te-
 rerrimum præbuisse. Commemorabat deinde exili-
 um, in quod pulsus à patre fuerat, & molestias, quas
 in exilio pro Christi nomine cum summa iucundita-
 te pertulerat: & qualiter moriente patre, cum fratre,
 qui regnum per summam iniuriam occupare cona-
 batur, cum solis triginta sex hominibus, Christi numi-
 ne sæpius in clamato, conflixerat, cum frater illius ex-
 ceptum maximum haberet: & quomodo non copijs
 humanis, sed diuinis, ut hostes ipsi fatebantur, bellum
 profligatum fuerat, & frater casu etiam diuino captus,
 in potestatem illius venerat, de cuius ille improbitate
 & pertinacia supplicium iure sumserat. Exponebat de-
 inde, quod consilio Petrum suum cognatum, qui vnus
 erat ex triginta sex hominibus, qui illi opem attule-
 rant, ad Regem Emmanuelem legauerat: ex quo Pe-
 trus intellexerat, in Lusitania Regis ipsius amplissimi
 iussu vota pro Congentis regni salute, & Alfonsi ip-
 sius fide persoluta fuisse: quo nullum clarius extare
 pos-

posset insignis caritatis indicium. Itaque se non solum pro Christi sanctissima religione, pro templorum sanctitate, pro Ecclesiæ sanctionibus necem & cruciatum, si opus ita fuisset, minimè recusaturum: verum & pro Regis Emmanuelis amplitudine omne discrimen salutis aditurum. Adijciebat deinde: Vt autè magis nos rex optimus, summisque laudibus in omni æternitate prædicandus, sibi diuinceret, misit ad nos virum nobilissimum cum muneribus & ornamentis, quæ satis, quàm propensa in nos esset volūtate, declarabant. Et quia est in more positū, vt Christiani reges insignia gestent, ad posteritatis memoriam propagandā, & Maiest. regiā insigniter illustrandā: voluit idem rex in hoc etiam plurimū nobis suæ benignitatis impertire. Scurū enim nobis misit, primū quide Cruce signatum, vt animo recoleremus victoriā, quam Constantinus Imp. Cruce in cælo perspecta, de hostib. suis cōsecutus est, nè vnquā ab animis nostris memoria victoriæ, quā similiter adepti sumus, elaberetur. Et quia Iacobus Apost. cuius opem, vt Hispani faciunt, in eodē pælio frequenter implorauimus, in acie perspectus hostes exterruit; eiusdem Apost. species voluit, vt in eiusdem insignib. insculperetur. Præterea vt amoris cōiunctio, quæ nobiscum cum illo est, illustri signo consignari possit; Regum Portugalsium insignia, quæ s. scutis in crucis formam dispositis continentur, reliquis signis admiscuit. Ijs enim s. scutis Christi Opt. Max. vulnera designantur, quæ in cruce pro generis humani salute pertulit. Cum enim Alfonso primus Portugalix Rex cum quinq; Regibus Saracenis maximo exercitu constipatis colligere in Lusitania voluisset: in cælo, vnde auxilium precibus efflagitabat, Christi speciem eisdem quinq; vulneribus illustratā oculis atq; conspexit, innumerabilemq; hostium multitudinem Christi numine confirmatus, occidit, & ea de causa illa insignia ad memoriam posteritatis assumpsit. Itaq; modis omnibus Rex singulari pietate præditus, cum hæc ad nos tantæ præclara Regiæ stirpis insignia mi-

*Insignia
Congenit
Regi ab
Emmanuel
le missa.*

fit, nostram posteritatem admonere voluit, vt in bellis, non humanis opibus, sed diuino Christi præsidio niteretur. Pro his tantis beneficijs Emman. regi fratri nostro carissimo gratias immortales agimus, neq; solum fratrem & patronum agnoscimus, sed omnes regni opes, atque ad eò vitam pro illius dignitate profunderè parati sumus. Qui tamen quamuis omnia, quæ possumus, illius gratia faciamus, nullam tamē partem illius erga nos meritorum officijs nostris allequemur. Reliquum igitur erit, quando nos parem gratiam referre non possumus, vt rex ille summus atq; sempiternus, in cuius honorem Emman. hæc tam præclara opera molitur & efficit, illi præmiū diuinum atq; sempiternum constituat. Nostros autē liberos, & cunctam posteritatem obtestamur, admonemus, & pro iure etiam nostro iubemus, hæc insignia gestare, illis scuta distinguere, literas cōsignare, signa in bellis intertexta præferre, semper animo atq; mente recolere, quæ per illa designantur, vt sic memoriam ad pietatis & iustitiæ recordationem excitantes, de hostibus suis victoriam, freti Christi præsidio, consequantur. Sed quia more etiam receptum est, vt egregia facta nobilitentur, & homines, qui meritis suis in locum altiorē ascendūt, posteritati suæ virtutis memoriam prodant: idem Rex Emmanuel alia nobilitatis insignia nobis misit, quib⁹ genus eorum, ex illis sex & triginta, qui valdè strenuè se gesserunt in eo prælio, quo Christi præsidio muniti, fratris impetum contudimus, illustrare possem: quod etiam impulsu monitis illius exequimur, vt hoc virtutis præmio multi audentius in studium virtutis incitentur, vt ita non solum in hac vita contra hostiles impetus muniamur, sed etiam in futura bonis sempiternis frui possimus. His literis in publico propositis, & in totum regnum exemplis earum ad Principes missis, Alfonso decreuit, quam gratus esset in Emmanuelem, testificari. Petrum deinde, vt ab Emmanuelis fuerat admonitus, ad Pontificem Maximum legauit. Petro autem duodecim viros nobiles comites adiūxit. Emmanueli

*Congensis
Regis ad
Pontificem
Maximū
Legatio.*

aveli verò magnam vim eboris, & munera, quibus il-
 la Regio abundat, dono misit. Duodecim præterea no-
 biles pueros cum Petio in Lusitaniā venire iussit, qui
 simili ratione fuerunt literis & moribus instituti. Em-
 manuel postquam Petrus in Lusitaniam rediit, illi &
 Henrico Alfonsi Regis filio, & reliquis viris è nobilitate
 delectis, omnia, quæ ad iter erant necessaria, præbe-
 re largè atque munificè iussit. Ij fuerunt Romæ a Pon-
 tifice, & ab omnibus Ecclesiæ principibus benignè &
 comiter accepti. Literas deinde Pontifici Regis Alfon-
 si derulerunt. Illarum sententia hoc continebat, se pri-
 mum Ioannis, hoc nomine II. Portugaliæ Regis ope-
 ra cum regno fuisse è potestate dæmonis, & è turbulen-
 tissimi erroris tenebris in libertatem & in lucem vin-
 dicatum. Deinde Regis Emmanu. studio & sumptib⁹
 in eiusdem sanctissimæ religionis disciplina progres-
 sum, clarius lepiæ deformitatē, qua fuerat antea defor-
 matus, agnoscere, & pristinum errorem & amentiam
 vehementius detestari: & pro beneficio, quo mirabili-
 bus signis a Deo perductus in pietatis splendorem ex-
 titerat, perpetuò se Deo gratias acturum, neq; tam di-
 uini muneris memoriam vnquam depositurum. Sed
 quoniam intellexisset, esse Christi summum in terris
 vicarium, quem omnes Christiani Principes vnicè co-
 lerent, & cuius iussu tanquam cælestia atque diuina
 sequerentur: nè se à reliquorum Principum Christia-
 norum communione segregaret, & aliqua in re à pie-
 tatis via deflecteret, Romā filium suum Henric. iam
 sanctis in Lusitania literis eruditū, & Petrum cognat-
 um suum, virum, cuius prudentiæ atq; probitati val-
 de cōsideret, se mittere statuisse, vt ipsius Alfonsi no-
 mine pedes illius oscularentur & regnum vniuersum
 ipsius Pontificis voluntati & imperio dicerent. Nec e-
 nim se vnquam illo tempore commissurum, vt obse-
 quo & pietate erga sanctam Romanam Ecclesiam, ab
 illo Christiano Principe vinceretur. Pauca deinde ad-
 iiciebat, quæ ad fidem legatis habendam, & postulata
 quædam ad religionis causam necessaria, facilius impe-

*Congressus
 Regis ad
 Pontificē
 Maximū
 literæ.*

tranda pertinebant. Legatio benignè fuit accepta, & vobis
 stulatis egregiè satisfactum. Considerabant enim &
 Pontifex & Cardinales, gentem barbaram, & ab omni
 cultu humanitatis abhorrentem, non nisi cælesti qua-
 dam beneficentia, & numinis præsentissimi dono atq;
 munere in tantum pietatis studium excitari potuisse:
 & idcirco illas Aethiopiæ recentes post tam multa se-
 cula primitias, gratissimis animis accipiendas esse de-
 creuerunt. Hæc quidem Emmanuel ad Aethiopiæ re-
 ligionem firmitus sanciendam designauit, atq; consti-
 tuit. Sub idem verò tempus, quo hæc gerebatur, Petrus
 Menesius Alcoutinensis Dynasta, Fernandi Menesij fi-
 lius, Villæ Regalis Princeps, Septem traiecit, vt illius vr-
 bis imperium teneret, & bellum, vt maiorum vestigia
 sequeretur, administraret. Interim verò Malacæ res,
 post Albuquerque ab ea ciuitate digressum non fuerunt
 adeò tranquillæ, vt non varijs bellorum tempestatibus
 agitentur. De quibus vt commodius agere possimus,
 necesse erit, prius de insularum quarundam situ, quæ
 in illam bellum comparabant, pauca dicere. Tapro-
 bane, quam Zamatram appellant, ita est Auræ Cher-
 soneso ad Austrum obiecta, vt longius tamen in ortu
 Solis protedatur. Ad Austrum verò, vltra Zamatram
 insulæ frequentes adiacent. Inter quas ab occasu Zun-
 da magnam vim piperis passim fundit. Ea verò non
 admodum lato mari à Zamatra disiungitur. Deinde
 ad ortum Solis progredientibus aliæ duæ insulæ se o-
 stendunt, quarum prima Iaua maior, altera minor ap-
 pellatur. Omnes hæc tres insulæ regum imperio con-
 tinentur. Iauæ verò præcipuè sunt fertiles & opimæ,
 fruges multiplices, & fructus varios proferunt, & ma-
 ximam vim pecorum & armentorum, & equorum nu-
 trimenta, & aucupio mirificè redundant: piperis
 & aliorum aromatum copiam passim efferunt. Medi-
 terranea loca homines dediti singularis incolunt:
 qui maritimas oras habitant, maxima ex parte Ma-
 lumetanis institutis viuunt. Homines nudi plerum-
 que umbilico tenus incedunt. Multisamen lautiores

RES IN.

DICAE.

Malacense
bellum

Taproba-
ne.

Zūda ins.

Iaua ma-
ior & mi-
nor.

vestibus bonis bicinis, aut gossipinis amiciuntur. Bar-
 bas euellunt anteriorem capitis partem radunt: reli-
 quam studiose crispant. Nullum integumentum in
 capite gerunt. Indignū enim hominis præstantia cen-
 sent, hominis principatum, quem in capite constituūt,
 aliquo velamēto quasi rem probrosam tegere. Si quis
 caput alicuius manu tangit, eam iniuriā armis acerrime
 persequuntur. Sunt in bello feroces, & intrepidē se-
 se in quoduis magnum discrimen iniiciunt. Artibus
 fabrilib⁹ dediti sunt: arma, tormenta, variaq; telorum
 genera singulari opere perficiunt: æs, ad quoduis ge-
 nus instrumenti egregie fundunt. Naues ingentes æ-
 dificant, astra diligenter obseruant, & magicas disci-
 plinas incredibili studio colunt. Sylvas venandi stu-
 dio peragrant, neq; solum canibus, & venabulis ad a-
 pros atq; ceruos eminus configendos, verū & accipi-
 tribus ad volucres capiendas vtuntur. Omnes coloratē
 sunt: mulieres neque deformem faciem, nec obtusum
 ingenium gerunt. Eleganter excoluntur, in saltationi-
 bus non mediocrem præ se venustatem ferunt. Curri-
 bus inuectæ, cum viris sylvas & nemora lustrant, &
 venatione oblectantur. Homines Sinarum moribus
 & institutis viuunt, à quibus se originem ducere ia-
 ctant. In ea insula, quæ Iaua maior appellatur, erat *Iapara Ia-*
 quidam Saracenus, cui nomen erat Patconuzius, ciui-*ue ciuitat.*
 tatis cuiusdam princeps, quam Iaparam appellant. Ea *Pateonu.*
 est in ora maritima, quæ Zamattam spectat, sita. Is an-*xi in Ma-*
 te quam Albuquerqueius Malacam caperet, foedus cum *laca Regē*
 Vtetimutaraia de pernicie & interitu regis inierat. V-*cōspiratio.*
 tetimutaraia namq; se graues à Malacæ rege iniurias
 accepisse conquerebatur, quibus offensus, se illum Pa-
 teconuzio proditurū per literas asserbat. Patconuzius
 regnādi cupiditate inductus, in eo neruos om-*niū re-*
 dit, vt tantā occasionem minimè prætermitteret. Itaq;
 maximam classem edificare cœpit. Septem aut octo
 annos in hac classe comparanda consumpsit: in quem
 verò finem id faceret, tanto vtriusq; silentio compres-
 sum fuit, vt ne suspicione quidem vlla quisquam id

assequi potuerit. Interim verò multos Malacam cunctis mercibus submittebat, ut mercatorum Labitu & specie laterent: & cum opus esset, armis imparatos adorerentur. Hos Vtetimutardā in vicos suos admittebat: quorum eo tempore, quo Albuquerqueius Vtetimutaraīam capitali supplicio affecit, erat in ciuitate nō mediocris multitudo. Ira latebat hæc in visceribus reip. peffis, ut nemo in quanto periculo versaretur, coniectura prospiceret. Vtetimutaraia de medio sublato, Pateonuzius nihilo secius in eadem mente perseuerabat.

Pateonuzij in Malacenses et Lusitanos expeditio naualis.

Classis erat maxima: is opes ingentes habebat: res Malacæ non ita stabilitas esse iudicabat, ut conuelli non possent. Itaq; cum trecentis nauibus, & hominum fortium multitudine, Iapara soluit. Fretum igitur, quod inter Iaoas & Zamatram est interiectū, præteruectus, multis terrorem præbuit. Res ad Rodericum Brittium Patalinum, qui, ut dictum est, Malacæ præerat, delata est. Is Andradium in fretum illud continuò cum septem nauibus misit, ut exploraret, quem cursum classis illa teneret. At classis aliud ingressa fretum, quo celerius Malacam perueniret, iam se ex eo freto, quod appellant Sabam, abduxerat. Andradius cum nauarchis reliquis in urbem iedire maturauit. Ibi classis conspecta fuit, quæ multum terroris ciuib. vniuersis incussit.

Saba fretū

Brittij cū Andradio contentio.

Brittius tamen statuit per se cum vniuersa classe dimicare. Id Andradius indignè admodum tulit. Sibi namque dicebat maritimarum rerum curam, Brittio vrbis custodiam fuisse commissam. Is igitur se arce teneret, & urbem tueretur: sibi maris tuendi curam relinqueret. Brittius contra dislerebat, imperium terræ atque maris in oris illis ad se pertinere, & idcirco quidquid ille de rerum summa statueret, id esse Andradio sine recusatione faciendum. Id cū Andradius se minime passurum affirmaret, ut dignitate spoliaretur, iurgio certatum est, & verborum aculeis animus vtriusq; non mediocriter exulceratus extitit, usque adeò, ut Brittius Andradium in custodiam traderet. Sed cum prius ille motus animi confedisset, Brittius nocte illa cō-

dederat, non esse eo tempore talem virum propter
 vllas verborum offensiones alienandum. Itaque misit
 ad Andradium, qui animū illius in se placaret, & ad-
 moneret, vt nauem conscenderet. Se namque illum in
 classe operiri, vt victoriæ particeps fieret. Andradius a-
 lienum a se in tali discrimine, iniuriæ memoriam con-
 seruare, reputauit. Itaque imperata sine mora vlla con-
 fecit. Britius arcis custodiam Ario Perenæ commisit, *classis La-
sitana.*
 ipse in triremem armis & munitionibus instructissi-
 mam ingressus est. Classis erat sedecim nauium. Nina-
 chetusiensis præterea cum mille & quingentis militi-
 bus Malacensibus, in minoribus nauigijs, vt littus cu-
 stodiret, non procul à terra concursabat. Orto iam so-
 le, & hostes, vt in portum subirent, vela dederunt: &
 nostri, vt cum ijs in alto congregarentur, incitati sunt.
 Classis hostium non multitudine tantum nauium, ve-
 rum ordine, quo instructa ferebatur, non mediocrem
 nostris admirationem commouebat. Nauis, cui Geor- *Pagnana-
nalis.*
 gius Botellius præerat, erat incredibili celeritate velis.
 Is cum classem antecederet, in prætoriam hostium na-
 uem inuchitur. In illum cōtinuò quindecim actualiæ
 naues inuadunt. Is neque telo quidem vllō in hostiles
 naues immisso, in nauem, quam petebat, incurrit. Pe-
 trus Faria, vt illi subsidio esset, triremem, cui præerat,
 remis vehementer incitari præcepit. Ambo igitur præ-
 toriam nauem adoriuntur. Sed ea tanta erat magnitu-
 dine, vt puppis castellum, nauis, cui Botellius præerat,
 carchesium altitudine superaret. Eminus igitur tam
 oppugnare constituunt. Sed tanto erat roboe et crassi-
 tudine, vt omnes globos non minùs, quàm si esset è si-
 lice facta, repelleret. Cùm igitur Botellius & Faria per-
 spicerent, à se tempus frustra conteri, & hostes illos cir-
 cūuenire pararent, se eadem celeritate, quā venerant,
 in classem receperunt. Tempus fuit in pugna à velita-
 tione non dissimili eo die consumptum. Hostes enim
 non in alto pugnare volebant, sed ad vibem accedere
 contendebant, vt motus excirent, & vibem, si possent,
 integris viribus occuparent. Nostri iussus, ne ab hosti-
 bus

*Lusitano
rū de belli
ratione cō-
sultatio.*

*Saraceno-
rum mili-
tare consi-
lium.*

*Pugnana-
nalis.*

bus circumuenirentur, congressum in alio formidare
cœperunt. Hostes tandem ut volebant, cum iam Sol
occidisset, in urbis conspectu prope terram anchoras
demisere. Nostri similiter ita classem in ora constitu-
erunt, ut minimo interuallo à terra dislungeretur. Ea
nocte Birtius consilium habuit de ratione, qua præli-
um postridie esset incundum. Omnes autem nauar-
chi illum obtestari cœperunt, ne prælio interesset. Si
vincimur, inquit, & tu ex arce poteris hostibus re-
pugnare, & acceptum incommodum refarcire. Præ-
terea fidem tuebere: non enim ut mari periculum cum
maxima perniciæ ciuitatis adires, sed ut arcem ab ho-
stium impugnatione defenderes, fidem tuam concep-
tis verbis altrinxisti. His coactus sermonibus in ar-
cem rediit, & Andradius in administrandi belli cu-
ram vehementer incubuit. At Saraceni laenses, qui
in urbe versabantur, eadem nocte ad Patconuzium ve-
nere, consiliumque dedere, ne cum classe nostra con-
fligeret. Fieri namque posse, ut auxilio à Rege Birta-
mi accersito, classem nostram sine ullo periculo cir-
cunuentam opprimeret, & tum, demum arcem obsi-
deret, quam fame facillimè intra paucos dies in dedi-
tionem acciperet: interim verò in Muaris fluuenta clas-
sem subduceret. Consilium placuit. Itaque prima lu-
ce anchoras moliri, & vela pandere iussit. Id Andradi-
us cum animaduerneret, neque tamen quorsum id per-
tineret, suspicaretur, scapha inuectus, omnes classis na-
ues circumiuit, & duces admonuit, ut velis passis ordi-
ne minimè confuso in hostes inucherentur: ita tamen
ut nemo cominus pugnam cum hoste capesseret, sed e-
minus classem hostium crebis tormentorum ictibus
verberarent, & faces etiam in naues iniicerent. Id om-
nes imperatè facessunt. Quod Patconuzius cōspicatus,
omnia suæ nauis vela continuo pāndi iussit, & ut om-
nes idem facerent, imperauit. Id imperiū strenui Du-
cis omnes exanimauit. Existimārum enim illum re-
bus suis diffidentem, non de prælio committendo, sed
de fuga facienda cogitare. Itaque se confestim in fugam
dant.

dant, nostri eos insequuntur. Naues multas tormento *Hostium*
 tum iatibus ceptimunt, complures etiam vulnerant, *fuga &*
 & ignem in nauis alias conijciunt. Cum vero incen- *clades.*
 dium esset in multis locis incitatum, hostes se in mare
 exterriti flammis demittunt: qui quidem partim hau-
 sti fluctibus, partim concisi vulneribus interierunt. No-
 stri enim minoribus nauibus inuecti, eos natantes in-
 terimebant. At Andradius cum cerneret hostes ita per-
 turbatos, ut si eo die, antequam illi à metu reficeren-
 tur, in eis persequendis insisteret, bellum proligari pos-
 set, & vereretur, ne propter pilarum & munitionum
 penuriam incepto desistere cogeretur, ad Britium misit
 qui peteret, ut vim tormentarii pulueris atque pilarum
 in classem conuehi repente iuberet. Quod quidem fa-
 ctum diligentissimè fuit. At Pateonuzius, cum classis *infaustum*
 suæ magnam partem dissipatam cerneret, quatuor na- *Pateonuzius*
 ues maximas ita cum sua coniunxit, ut cum binæ v- *triusque incepta*
 trinq; consisterent, ipse medium locum tueretur. In
 eas, quod roboris erat exercitus, traduci iussit. Reli-
 quas deinde, quæ integræ restabant, in ordinem cogi,
 & inter se coniungi præcepit, ut ita facilius nostrorum
 imperum à se reprimerent. Statuit deinde, ut reliquæ
 naues, eas quinque, quæ in mari munitissimæ arcis
 instar habere videbantur, circumirent, & quoties vr-
 gerentur, in illud firmissimum, ut existimabat, pu-
 gnæ illius propugnaculum se reciperent, unde iur-
 sus possent in nostros erumpere. Hoc tamen, quod
 Pateonuzius existimauit sibi salutem allatum, exi-
 tio fuit. Primum enim reliquæ naues fortium homi-
 num robore nudatæ, periculum arcere minimè po-
 terant. Præterea cum se arctissimè coniunxissent, ne-
 cesse erat, ut nullum frustra telum in eas emissum ac-
 cideret. Prælio commisso, naues hostiles partim de- *Prælium*
 pressæ, partim vulneratæ & mutilatæ, partim in fugâ *naue.*
 conuersæ sunt. Eoque deuentum est, ut classis hostium
 diminuta, tametsi audacius reliquis appropinqua-
 rent, ut cominus hostes aggredierentur. Nauarchus
 quidam nomine Martinus Guedius, postquam naues
 aliquot

*Hostium
strages.*

*Atrox cū
Temungam
in pugna*

*2 hostium
naues in
cense*

aliquot demersit, in nauem maiorem inuectus est, in
eamque violenter ingressus, hostes partem cecidit, par
tim in mare præcipites exturbauit. Similiter Ioannes
Lupius Albinus in aliam nauem irrupit, hostiumque
præsidio nudauit. Hæ duæ naues incensæ confestim
fuere. Reliqui nauarchi, cum pro se quisque, quantum
poterat, acerrimè decertaret, stragem maximam edi
derunt. Solæ quinque illæ naues restabant, quæ secun
dum ventum nactæ, passis velis fugere properabant.
Andradius ut tutius posset in Pateonuzij nauem in
currere, aliquot delectos milites ex nauibus alijs in suā
traxit. Deinde cum in prætoriam Pateonuzij nauē
intrauerit, eam consequi non potuit, in quam igitur
primum impetum ferre potuit, eam iniectis manibus
ferreis alligauit. Ea vero naui vehabatur Temunga
mus, vii opibus, & virtutis existimatione clarus, qui
secundum Pateonuzium in classe principatum cebi
nebat. In eius nauem Andradius per latus irrupit. Frā
cis. us verò Melius per proram ingressus, in hostes si
militer irruit. Temungamus filium sororis suæ duce
bat, virum valdè strenuum, nauis etiam altissimæ na
uarchum, qui, ut auunculo opem afferret, in Andradij
nauem incurrit, in eamque repente desiluit: nemo e
nim illum aditu arcere potuit, eò quòd Andradius iā
in Temungami naue dimicabat. At iuuenis per An
dradij nauem in nauem auunculi celeriter ingressus,
suis subidio fortiter occurrit. Prælium fuit atrocius,
quam suspicari quisquam fore in re iam inclinata po
tuisset. Hostes erant plures numero, & desperatio ani
mos illis faciebat, neque tam ut mortem fugerent, quā
ut non inulti caderent, acerrimè pugnant. Georgius
Botellius interim in nauem, cuius erat nauarchus Te
mungamari nepos, inuehitur, in eamque conscendens,
cum hostibus, qui eam tuebantur, periculosum certa
men iniit. Verum hostes tandem vel cæsi, vel in mare
deiecti sunt, & nauis incensa. Similiter & nauis, in quā
Andradius & Franciscus Melius ingressi fuerant, hosti
bus cæsis inflammata fuit. Ninachetuensis, et Tuamus

Mahu-

Mahumetes, qui naui, quam Iuncum nominant, præ-
 erat, ea die hominum fortium decus adepti sunt. Reli-
 qua erat Pateonuzij navis, cum duabus alijs: in eas An-
 dradius inuectus, tormentis eminus eas quaterie infli-
 git. Nam cum essent altissimæ, & homines, qui eam
 tuebantur, acerrimi, non erat cur sine causâ cum obli-
 natis in alcenſu difficillimo certamen iniretur. Cum
 autem nostri sine intermissione naues hostiles verbe-
 rant, armamenta dissipârunt, & castella disturbant:
 latera propter robur navium integra permanserunt.
 Prælium cum à prima luce initium cepisset, ad octo
 protractum fuit. Cum verò noctis caligo tam deiſſi-
 ſſet, ut omnem aspectum adimeret, Andradius ancho-
 ras iecit, ea mente, ut ubi primum dilucesceret, Losies
 rursus, qui propter tenebras inde moveri non poterat,
 aggrediretur. Sed tempeſtas subito coorta cum toni-
 truis & ingenti procella classem disiecit, & naues suum
 discrimen adierunt. Parum enim abfuit, quin
 inter se colliderentur, vel allisæ vadis frangerentur. Tē-
 pestate sedata, cum diluxisset, Botellius & Mahumetes
 animaduertunt se propè Pateonucium constitutos. ita-
 que prælium instaurant, duas hostium naues suppri- *Red inte-*
 munt: Pateonuzij tantum navis illa restabat, quæ glo *grati po-*
 bos, ut diximus, a se repellebat. Botellius tamen tandiu *stidie præ-*
 in eo certamine perseveravit, ut eum tormentarius pul *lium.*
 uis, atque pilæ deficerent. Navis autem sua celeritate
 fretus, vibem petiit, ut rursus cum munitionibus ad i-
 dem certamen rediret. Classem verò quasi aram, &
 quasdam naues afflictas ex tempeſtate reperit. Nihilo
 minus tamen rebus necessariis instructus reuerſus est.
 Sed Pateonuzius ventum secundum nactus, se fuga in *Pateona-*
 Iaoam proripuerat. In hoc prælio Pateonuzius quin- *st fuga.*
 quaginta nouem naues maximas ex ijs, quas appe- *hostium*
 Iuncos, amiſit. Sexaginta in prælium adduxerat, vni *in gen- cla-*
 tantum ex illis euaserat. Longarum vero navium, & *des.*
 celocium, quæ vel incensæ, vel depressæ sunt, ingens
 multitudo fuit. Supra octo millia hominum vel caesa,
 vel incendio consumpra sunt. E nostris triginta defi-
 derant.

*Eximia
Lusitano-
rum victo-
ria.
Arcis Ma-
lacenſis
frustratē.
tata proditio.*

derati sunt, vulnerati quamplurimi. Andradius & uarchi reliqui cum maxima ciuium admiratione (uerat enim paelum omnium, quæ viderant, aut audierant, acerrimum) in vibem ingreſſi ſunt. Andradius hoc bello confecto, in citiorem Indiam vela dedit. Poſt illius digreſſum parum abſuit, quin viſs ad hoſtibus caperetur. Saracenus enim quidam, nomine Tuamus Maxelizius, è Bengala oriundus, vir ad fraudes cōcinnādas aptiſſimus, a Mahumete Bintami rege maximis præmijs inuitatus fuerat, vt quacunque arte poſſet, arcem Malacenſem proderet. Is ſummam ob eam cauſam cum Petro Perſona familiaritatem contraxerat. Petrus autem Perſona regia negotia procurabat. Veſtigalibus enim præerat. Maxelizius ad ſe alios Saracenos aſciuerat, quibus negotium dedit, vt cū Petrum Perſonam occiſum cernerēt, continuò arcem armati iugrederētur, vt eam arcis partem, in qua Perſona morabatur, quæ erat munitiſſima, armis occuparent, eamque tantisper tuerentur, dum ſubſidia Bintamenſis Regis, quæ ad eam rem expedita in inſidijs collocata fuerant, aduenirent. Nec enim dubitabat, quin in eo tumultu complures, qui Luſitanos oderant, ſe ſocios ſceleris eiufdem præberent. Rebus ita comparatis, cū Maxelizius à Perſona fuiſſet, vt ſolebat, familiariter admiſſus, & Perſona poſt colloquium ſcripturæ operā daret, Maxelizius in illum incautum inuaſit, mortiferumque ei vulnus impoſuit. Perſona cū ſe lethali vulnere percuſſum cerneret, & prodicionem metueret, ad oſtium repente conſugit, vt id inducto veſte clauderet, nè reliqui hoſtes in eam partem ingredi poſſent: quod, Maxelizio repugnante, cū extremum ſpiritus ederet, ſumma virtute confecit. Hoſtes accelerant, tumultus exoritur. Noſtri re inopinata perturbati, feſſinanter accuſant: hoſtes foribus obſtatis excluſos animaduertunt, in eos impetum faciunt, & acriter reſiſtentes interimunt. Deinde foribus conuiſis in Maxelizium inuehuntur: qui antequam occideretur, fortiſſimè ſine ullo ſuſpectu dimica-

*Iuſta pro-
ditorum Ma-
xelizij ce-
des.*

ut. Horum ex de fraud compressa est, & Bintami Rex
 pacem petijt: quæ conditionibus æquis (sic enim tem-
 pora ferebant) illi concessa fuit. Ad hunc mo-
 dum pax Malacæ constituta, aliquot
 annis inuoluta per-
 mansit.

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LV.

SITANIA EPI.
 SCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS,
 LVSITANORVM RECIS INVI-

*clissimi, virtute & auspi-
 cio gestu,*

LIBER NONVS.

DV M hæc in vltiore India gerebātur, *Albuquerque*
 Albuquerque in citeriore magnam *cij in Ara*
 classem comparabat. Goæ autem Fe- *bas expe-*
 ratum Mascatenam præposuit: magi- *ditio.*
 matum rerū cuiam Ioanni Machia-
 do commisit: Rodericum Pereiram
 Castello Benastanensi præesse iussit. Classis erat vi-
 ginti nauū. Ducebat autē secum mille & septingentos
 milites Lusitanos, & mille Indos. xviii. die Februarij,
 Anno salutis M.D.xiii. Goa soluit. Cum erō ab ora
 longissimè disunctus esset, & ex causa plures dies, quā
 existimauerat, nauigando consumpsisset, ad Zacotora *Adene Fe*
 aquandi gratia classem appulit. Indē in Arabiæ ciui *licis Ara-*
 tatem munitissimam, quæ Adena appellatur, cursum *bis vrbis*
 insti- *descriptio*

instituit. Ea est in radicibus montis editi, qui in max-
 lingula procurrit, sita, & vtrinque fluctibus in sinu re-
 ductis alluitur, ita, ut peninsula fiat. Mons est adeo ste-
 rilis, ut nec arbores vllas, neque plantas efferat, nempe
 qui sit saxosus, & præruptis rupibus in altum promi-
 neat. Aquis caret, raro admodum pluuijs irrigatur.
 Ex longinquo, qui ab vrbe quatuordecim miliaribus distat, deriuat-
 tur. Ea vrbs aquatio est. Annona & cibarijs importat-
 tis vititur, quorum tamen est incredibilis copia. Est cin-
 cta muris, munita turribus, exculta mœnibus, & ad a-
 spectum pulcherrima. In illam mercatores à Perside, et
 India, & Aethiopia, & ex multis Arabiæ regionibus
 sæpè commeant. Incolæ Mahumetem colunt: colore
 candido, & specie liberali sunt. Homines nobiles ar-
 mis exercentur, & militaris gloriæ decus ardentè ex-
 petunt. Rex alias ciuitates in mediterranea regione
 possidet, & milites non paucos stipendijs alit: & è suis
 tantum subditis in prælium, cum opus est, 2. millia e-
 quitum educit. Vrbi verò illi moderatorem, cuius vir-
 tuti multum confidit, præponere solet. Aethiops qui-
 dam, vir animi maximi, cui nomen erat Miramiria-

Miramiria mus, hoc tum munus obibat, cum ad eam Albuquer-
mus Ade- cius classẽ applicuit. Eam verò ciuitatem Albuquer-
nae Præfe- cius capere cupiebat, ut inde Arabiam infestam redde-
ret. ret, & exitus classium, quibus Aegyptij primùm, nunc
 verò Turcæ Indiæ minitantur, intercluderet. Inde e-
 nim Arabici sinus ostium centum & viginti millibus
 passuum distat, ita, ut sit intra diem vnum facillimè i-
 psas fauces, cum opus fuerit, paucis nauibus occupare.

Præterea non arduum munus esse videbatur, inde in
Heròum ci ciuitatem Heròum, quam Suez nunc appellant, ubi
uitas, nunc classes edificari solent, minoribus nauigijs inuehi, &
Suez. naualia Batomis exurere. Quo facto, putabat Albu-
 quecius, Indiæ imperium, si ita de rebus humanis lo-
 qui licet, fore sempiternum. Verùm eam oppugnatio-
 nem infeliciter aggressus est. Primùm enim eam occa-
 sionem, quam rumore omnium persuasus, sibi oblata
 credi-

crediderat, minimè nactus est. Ciuitatem enim valdè *Adenâ*
 munitam, & à nomine Lusitano satis alienam reperit. *vrbs infe-*
 Deindè Lusitanæ solitæ disciplinæ prorsus inmemo- *liciter op-*
 res, causam odij acerbioris hostibus attulerunt. Res au- *pugnata:*
 tem ad hunc modum euenit. Classis anchoris fixata, & *quare.*
 quædam nâues salo iactarentur, tandem consiliit. Mi-
 ramiriamus vrbis præfectus cum primû tempestas se- *Miramiria*
 data fuit, ad Albuquerqueium nûcium misit, qui de illo *mi ad Al-*
 querere, quo animo ad illius vrbis portum classem *buquerciâ*
 appulisset. Respondit Albuquerqueius, se literis, & mul- *Legatio es*
 torum sermonibus accepisse, Sultani classem in Arabi *ficta bene-*
 co sinu comparatam esse, vt Lusitanos oppugnaret. Se *uolencia.*
 verò, vt homines tam longinquæ navigationis laborem
 leuaret, eo cursum direxit, e, vt cum ea classe in Arabi-
 co mari congrederetur. Quod verò ad vibem eam atti-
 neret, se non bellum, sed pacem adferre, ea tamen lege,
 vt imperium Regis Emmanuelis acciperent, sub cuius
 tutela atque patrocinio multò feliciter, quam antea, æ-
 tatem degere possent. Miramiriamus illi continuo mu-
 nera satis largè misit, ea nempe, quæ ad classis cōmea-
 tum pertinebant, & significauit, se Emman. Regis cla-
 rissimi imperium libenter accepturum. In portu 30. na-
 ues in anchoris cōsistebant. Mercatores & magistri cū
 vectorib. nostræ classis metu se in vibem receperant.
 Ad hos Albuquerqueius misit, qui diceret, vt nullum ab
 eo malum meruerent, & ad naues suas redirent. Illi re-
 spondent, verba cum falsis minime consentire. Lusita-
 nos enim in eorum naues inuasisse, & nullo iure, qu-
 eis libitū fuisset, eripuisse, & abluisse. Literas deindè
 accepit a Miramiriano, quibus cum mo de iniuria si- *Miramiria*
 billata grauiter exposulabat, quod mercatores illos *mi de Lusit*
 admonuisset, vt ex vibe discederent, vt eo um digret- *tano que-*
 su, vibs minore præsidio muneretur. Illud enim non *rela.*
 esse hominis, qui pacem dare vellet, sed qui bellum ne-
 farium moliretur. His literis Albuquerqueius intellexit,
 animum præfecti esse Lusitanis rebus infestum, quā-
 uis id in principio dissimularet. Intem Aethiops
 Christianus, quæ captiuus in ea vibre detinebatur, ausu-

*Adenæ op.
pugnatio.*

git, & nando in classem peruenit, qui nunciauit Albuquercio, præfectum auxilia conduxisse, magnoque studio omnia, quæ ad urbis defensionem necessaria videbantur, comparasse. Is cum hoc accepisset, in terram copias exposuit & castra locauit, ut urbem oppugnaret. Cum igitur nostri tormentis mœnia propugnatoribus multis in partibus nudarent, scalas multis admouerunt. Eamque ea die cepissent, si ordine & disciplina res gesta fuisset. Sed cum quilibet in eo pugnaret, ut vel primus, vel cum primis in muros inuaderet, & multi simul per unam scalam scandere properarent, tanta perturbatio ordinis extitit, ut nullius imperio contineri militaris insolentia posset. Itaque scalæ hominum pondere perfractæ sunt. Eo tempore iam 100. & 50. Lusitani in muros ascenderant, in quibus multi viri nobiles extiterunt. Gasia Sousa, cuius etiam scalæ confractæ fuerant, è pinna pendens, se in terram demiserat. Is ubi animaduertit eos, qui tam ferociter primum in muros inuaserant, casu perterritos nolle rursus alijs scalis ascendere, suos in urbis quandam partem duxit, ubi murus erat humilior. In murum igitur subiit, & turrim, in qua tormenta locata fuerant, occupauit. Eo confestim Albuquerque se contulit, & muri partem antea pertusam, in qua tormenta fuerant disposita, subruere iussit. Signifer Emman. Lacerdæ continuò per eundem locum in urbem penetrauit: illum sacerdos crucis signum præferens, subsecutus est, & multi viri fortes continuò subire. Miramiriamus ut eorum impetum reprimeret, ad eam partem equo inuectus accelerauit. Georgi⁹ Sylueira in muro cum alijs acre prælium ciebat. Ea parte cum murus esset introrsus humilior, & Saracenus secundum murum, ut ijs, qui iam in urbem ingredi parabant, obisteret, gradum inferret, hastam ex illius manibus extorsit. hoc tantum dedecus minimè ferens Sylueira, ense districto è muro defiliuit, ut in hostem inuaderet. Ibi cum illi nemo opem afferret, interfectus repente fuit. Miramiriamus autem eos, qui per muri partem pertusam ingressi fuerant, maxima contentio-

repellebat Noſtri eò ſe tunc receperunt, quò ſe Garſia Souſa contulerat. Eo iam tempore multi è noſtris ceciderant: Complures vulnera grauiffimè fuerant: & deſperatio iam omnium animos occupârat. Hoſtes ad turrin in eam partem, qua Garſia Souſa conſiſtebat, impetum tulerūt. Res cominus haſtis ſumma partis vtriuſq; pertinacia gerebatur. Albuquercius in litore, in quod turris ila prominebat, cū magno animi cruciatu periculum ſuorum, cui remedium afferre nō poterat, ſpectabat. Souſa illum interrogauit, quid ſe facere vellet. Albuquercius funes iis, qui in turri decertabant, præberi iuſſit, vt per illos ſe e turri demitterent. Ea parte murus erat altiffim⁹, ita, vt neceſſe fuerit duarum haſtarum longitudine, vt funes poſſent noſtris exhiberi. Souſa indignum genere ſuo, & indignū reb. à ſe geſtis eſſe dixit, per funes ex eo loco, in quem virtute conſcenderat, vlla formidine demitti. Idem multi, qui cum eo tunc erant, arbitriati ſunt. Itaq; tanto animo repugnabāt, vt hoſtes eorū congreſſum valdè formidarent. Sed cū alij lapidib. conuſi, alij miſſilibus confixi cecidiſſent, Souſa ſagitta ſecundum frontem vulneratus, occubuit: reliqui per funes demiſſi periculum effugerunt. Qui verò in urbem fuerant ingreſſi, fortiffimè dimicabant. Sed cum viderent ſe fruſtra cōtendere, ſe iuſus in muros receperunt, & per ſcalas, quas Emmanuel Lacerda, & Ioannes Decius muris eorum gratia applicati iuſſerant, deſcenderunt. Quidā cum ſe ſaltu deiecerent, ciuita perſiegere. Albuquercius, poſtquam omnes, qui muros ſubieant, & euadeant, recepti ſunt, in claſſem reuerſus eſt. Erat parua quædā inſula muris obiecta, indè claſſi turris immincebat, è qua crebrò pilæ iaciebantur, quibus haud mediocre damnum noſtris inferabatur. Albuquercius Duces in conſilium euocauit, vt de ratione, qua turrin illam excinderet, deliberarent. Interea illius iniuſſu magiſteri pauiſ, cui Lacerda præerat, qui Aluarus Marreirus appellabatur, nautarum manu comparata, in terram deſiliuit, turrin expugnauit, hoſtes ce-

Souſe magnanimitas.

Lufitano. rērepulſa.

Turrin Lufitanis expugnata.

cidit, & viginti septē ferrea tormenta in classem trans-
Obsidio A tulit, tanta celeritate, vt antequam consilium explica-
dena solu- retur, hæc omnia confecta fuerint. Albuquerqueius cum
ta. animaduerneret, urbē sine graui suorum damno expu-
 gnari non posse, & suspicaretur sibi esse cum Sultani
 classe confligendum, & periculosum arbitrārētur. Vi-
 ribus in ea oppugnatione fractis & debilitatis prœliū,
 quod instabat, inire: & præterea metueret, nè frangan-
 di opportunitas, dum sine magno fructu in ea conten-
 tione tempus terit, affluciet, naues in altum deduce-
 re iubet. Prius tamen, quàm id fieret, naues hostium,
 quæ erant in portu, diripere, & incendere iussit. Indè
Camara digressus, per ostiū sinus Arabici in intimum sinum
insula. penetrauit. In insulam deindè, nomine Camaram,
 delatus est, circiter quatuor passuum millia ab ora A-
 rabix disunctam. Insula multas atque perennes aquas
 habet: syluis densissimis vestita est, & multis peco-
 rum gregibus abundat. Incolæ classis metu perterriti,
 in continentem traiecerant. Ibi septem dies in aqua-
 tione, & cibarijs vndique comparandis consumpti
 sunt. Ciuitatem deindè, quæ in Arabix ora sita est,
Iuda Ara nomine Iudam, petijt: sed aduersa tempestate iasta-
bia ciuitas tus in Camaram rursus redijt. Vbi gentib. iam benigni-
 tatis specie conciliatis, hyemare, & naues reficere cō-
 stituit. Appetente vere, cum nullus classis rumor exi-
 steret, in Indiam redire maturauit. Adenam tamē in-
 uectus, experiri voluit, an eam ciuitatem sine graui
 damno exugnare posset. Sed ea erat tunc multò fortius
Altera A- contra omnes hostium impetus munita. E muris, &
dena op- turribus & è montis etiam cliuo ingentes atque densi
pugnatio. globi iaciebātur. Nostri vicissim crebrò muros & mœ-
 nia quatiebant, & multos occidebant. Turris, quam
 Marceirus ceperat, fuit iterum capta, & milites, qui eā
 tuebantur, occisi. Post quindecim dies (antè namque
Melichia- propter aduersam tempestatem fieri non poterat) Al-
zj, fista er, buquercius cum classe discessit. Sic factum est, vt nul-
ga Albu. la re memorabili in eo cursu gesta, Diu classem ap-
 pelleret. Melichiazus illum multis mōneribus ad se
 allicere

Allicere tentauit. Non tamen ita, vt Albuquerqueio valdè *quercium*
 confideret. Erat enim summa calliditate & industria *beneuolem*
 præditus, & ex fraude & mendacio compositus: & cū *tia*.
 ex ingenio suo reliquos omnes fingeret, tum verò Al-
 buquercium valdè suspectum habebat. Nouerat enim
 hominis ingenium, & astutiam illius metuebat: neq;
 cum habebat, quanta cupiditate Albuquerqueius flagra-
 ret vtrū illius vel arte capiendæ, vel viuis expugnan-
 dæ. Albuquerqueius post sex dies inde soluit: Illum Meli-
 chiazus cum nauigijs octoginta benè instructis con-
 sequitur: in alto cum ad nauem prætoriam, accepta
 prius ab Albuquerqueio fide, propius accederet, fictis ver-
 bis omnes opes suas fuit Albuquerqueio pollicitus, qui
 tamen ne ea calliditate vinceretur, omnia se illius gra-
 tia facturum confirmauit. Quatuor præterea Arabes
 captiuos (quinque enim naues Arabum in eo cursu ce-
 perat) illi dono dedit. Fuit munus hoc Melichiazio val-
 dè gratum. Erant namque Arabes opibus & existima-
 tione Principes. Melichiazus ob eam causam præcla-
 rum sibi ad laudem fore putabat, si homines ea digni-
 tate præditi, per illum libertatem recuperarent. Albu-
 quercius ita deinde oram illam præteruectus est, vt o-
 mnes ciuitatum Principes summis illum honoribus
 prosequerentur, & ei tributa sine vlla recusatione per-
 soluerent. Cum verò in Chaulensi portu constitisset, *Cambaiæ*
 Tristanum Gaam, qui fuerat ad Cambaiæ regem mis- *regis ad*
 sus, offendit. Is literas afferebat, quibus rex potestatem *Albuquer.*
 Albuquerqueio faciebat in Dienfi ciuitate arcis ædifican- *ciuitum li.*
 dæ. Vt autem magis amicitiam firmaret, cum Trista- *ter et tum*
 no Gaa legatum ad Albuquerqueium miserat. Inde pro- *legatis de*
 fectus Albuquerqueius, antè, quam Goam appelleret, aliā *pace.*
 nauem multis aromatibus onustam cepit. Classis ve-
 rò illa tantis opibus & industria comparata, quæ vel *Expeditis*
 propter imperatoris nomen, vel propter virtutem mi- *nis Arabi*
 litum, maximam sui expectationem concitârat, & *ce fructus*
 multis nationibus ingentem terrorem iniecerat, hunc
 solum fructum tulit, vt animos succubibus elatos, sibi-
 que nimium præfidentes, ab ea temeritate & insolentia

ad modestiæ studiū reuocaret. Tum enim demum
vinci posse intelligere potuerūt, & partas victorias nō
fuisse illorum vniū, sed clementiæ diuinæ tribuen-
das. Classis enim nulla re memorabili, vē diximus, ge-
sta, cum non mediocri fortitū hominū iactura Goam
reuerſa eſt. Albuquerqueius duas naues ex illis, quās pe-
rat, cū intellexiſſet regis Calecutienſis eſſe, cū eo fœ-
dus fecerat, ſine mora reſtituit. Arcis tamen fundamē-
ta, quæ ex fœdere erat in Calecutienſi portu ædifican-
da, nondum iacta fuerant. Opus enim partim inſita
Regis malignitate, partim Luſitanorū quorūdam in-
uidia, qui perpetuò querebantur, cū magna Luſitano-
rū pernecie tam multas arces ab homine temerario &
inſano fundari, fuerat impeditum. Hic à Fernādo Pe-
treio Andradio, qui tunc aduenit, de Malacenſi ſtatu,
& de victoria parta certior factus eſt: ex quo nuncio

Ioannis Li plurimū voluptatis accepit. Sub id tēpus Ioannes Sou-
uici in In- ſa Limicus cū duabus nauibus Goā aduectus eſt. Cum
diam adue- tribus enim Olyſippone ſoluerat, ſed vna ex illis, cuius
tus. nauarchus Franciſcus Correa fuerat, naufragio perie-
rat. Eò legatus Regis Narſingē ad Albuquerqueium cum

Narſingen
ſis ad Al
buquerqueiū
legatio.
Calecutij
Regis
mors.

nouis poſtulis aduenit. Petebat enim, vt omneſequi,
qui Goam poſt eam diē aduhererentur, illi certo & æ-
quabili pretio venient, & Zabaimo Idalcamo pote-
ſtas aliquā eorum partem emēdi minimē fieret. Hoc,
ne fœdus cum Idalcamo factum violaretur, ab Albu-
querqueio impetrari non potuit. Interim Rex Calecutij
tempeſtiua morte ſublatus eſt. Naubeadarimus autem
qui rebus Luſitanis ſtudebat, illi ſucceſſit. Pax igitur
fuit cum optima fide, & ſumma vtriuſque partis vo-
luntate confirmata. Conditiones pacis fuerunt vtiliſ-
ſimæ, & arx ædificari cœpta eſt, duoque legati ad regē
Emmanuelē cū multis muneribus ab eodem Nau-
beadarimo miſſi. Rebus ad hunc modum conſtitutis,
Albuquerqueius Cananorem contendit, vt temp. certo-
rū hominū temeritate perturbatam conſtiteret & in-
colatum voluntates alienatas inſita benignitate & æ-
quitate recuperaret. Dum hæc Albuquerqueius gerebat,
fuit,

Pax cum
Calecuti
enſibus.

fuit illius animo viri cuiusdam malignitate non me-
 didere vulnus inflitum. Gaspar Pereira secretorum *Gaspari*
 scriba magnam authoritatem gratia muneris huius ha- *Pereira in*
 bebat. Is cum Albuquerque hostibus societatem inie- *Albuquer*
 rat, perpetuoque illius laudibus obtestabatur. Ad Regē *cum indi-*
 vero Emmanuel scripserat, Goam esse illi, si Indiā *num faci-*
 firmo præsidio tueri vellet, omnino deferendam. Nō *num.*
 posse urbem illam sine maximis præsidijs defendi.
 Maris interim imperium deferi, & homines Lusitanos
 vrbis moribus inclusos multis periculis exponi. Hæc
 inuidi siue sermone quotidiano cum multis, siue ora-
 tione composita cum rege in Lusitania perpetuo dis-
 putabant. Cum igitur regis aures obrunderent, eò il-
 lum adduxerunt, vt literis iuberet in India consilium
 de ea re ab omnibus ducibus & primarijs hominibus
 haberi: Et, si maiori parti videretur, urbem continuo
 præsidio nudarent, & in hostium potestate relinque-
 rent. His literis Pereira incredibiliter exultabat. Con-
 silium habitum est: & cum in vtranque partem sen-
 tentiæ dicerentur, vicit tandem ea sententia, quam di-
 uinum numen præsentia sua comprobauit. Nulla e-
 nim est Indiæ pars, vel quæ plures opes possideat, vel
 in qua Christi nomē clarius cum mira religionis am-
 plicatione celebretur. Dum hæc in India fiebant, rex
 Emmanuel maximam classem belli renouandi gratia
 comparauit. Quomodo Moleizeiami sermonibus in-
 ductus Emmanuel, Ioannem Menesum Azamorem *RES A-*
 cum exercitu misit, et Zeiamus ipse fidem, quam dede- *FRICA-*
 rat, violauit, ita, vt vrbis eo tempore capi minimè pos- *NAE.*
 set, antè dictum est. Zeiamus deinde cum ciuitatis ty-
 rannidem occuparet, & ciuibus infestus esset, vt *Zeiami cū*
 pes suas Regis Emmanuelis præsidio firmaret, pacem *Emmanu-*
 cum illo postea iunxit illis conditionibus, quæ Lusi- *le fædus.*
 tanis utiles, & illi salutares esse videbantur. Is enim
 certum tuburum se soluturum, & omnibus Lusita-
 nis, qui in ea ciuitate negotiarentur, immunitatē da-
 turum, & quoties Rex bellum hostibus inferre vellet,
 auxilium allatum promittebat: & Rex vicissim eū

*Zeiami
perfidia.*

*Emmanue
lus in Zeia
mā appa
m bellis*

in fidem & clientelam recipiebat, vt ab eo hostiū viri,
si bellum aliquod contra illum moueretur, viribus &
potentia sua propulsaret. Eam tamen pacem Zeiamus
minimè seruauit, & Lusitani, qui in vrbe negotiaban-
tur, offensi illius perfidia, inde continuo semigrarunt:
& Rex vt in scelus hominis fallacissimi vindicaret, &
vrbem satis opulentam in ditionem suam redigeret,
classē eam instruxit, qua fortasse nunquam in Lusi-
tania maior visa fuerat. Ea namque quadringentas na-
ues omnis generis continebat. exercitus erat circiter
viginī millia peditum, & duo millia & septingenti e-
quites, ē quibus quingenti erant cataphracti. Hunc ex-
ercitum Iacobo Bugantino Duci, cuius prudētiae mul-
tum confidebat, commisit. Ioannes Menesius vt secū-
dam post illum auctoritatem haberet, imperauit. Ma-
xima nobilitatis pars, & multi præterea viri Principes,
vt Regis imperium sequerentur, & decus sibi pa-
rarent, nomina libentissimè dederunt. Ipse Dux suis
sumptibus tria peditum millia, & quingentos equi-
tes, ex quibus centum erant cataphracti, ducebat. cum
quibus is numerus, quem diximus, efficiebatur. Mul-
ti proprijs sumptibus milites educebant, inter quos
Ioannes Gundissaluius Camara insulæ, quam appel-
lant Materix, præfectus, viginti naues, & pedites sex-
centos, & equites ducentos agebat. Rex Emmanuel
Ducem admonuit, vt hostes virtute nobiles comita-
te, reliquos disciplina sibi obediētes esse compelle-
ret. & vt expectationi, quam de se concitarat, responde-
re rerum gestarum magnitudine niteretur: potissimā-
que victoriæ spem in Christi numine propitio collo-
caret. Decimo & septimo tandem die mensis Augusti,
Dux Olyssipone soluit. Cum tardè autem nauigaret
(nec enim ventus erat valdè secundus) non tam citò,
quàm fore crediderat, sacrum promontorium supera-
uit, & Algarbij regnū præteruectus, in Pharioensi
portu, qui non multum ab Ossonoba antiqua ciuita-
te distat, classē constituit, vt copiatum partem col-
ligeret. Vigesimo autem Augusti die inde soluit, & vi-
gesimo

*classis Lu
sitanaq Oly
ssipone sol
uit
Ossonoba
vrbs.*

resimo octauo classem incolumem cum exercitu vni-
uerso in Azamoris ora collocauit. In fluuium verò,
qui Azamorem præterfluit, eò quòd ventus aduersus
esset, penetrare nò potuit. Idcirco Mazaganum, quod *Mazagani*
oppidum Azamore duobus millibus passuum abest, *opp. obsidio*
petiit, & in eo loco copias omnes exposuit. Ibi tres dies
in rebus omnibus, quæ ad obsidionem necessariæ vi-
debantur, parandis consumpsit. Hostes tamen incur-
sabant, & tumultum in castris interdum faciebant: & si
quos extra ordinem ferri conspexerant, interimiebant.
Duces eue tandem eximij cum quinque millibus equi-
tum, & septem millibus peditum adueniēte, vt manū
conferrent. Cum tamen castrorum situm, & exerci-
tus magnitudinem, & militiæ disciplinam animaduer-
terent, in ciuitatem reuersi ciues suos non mediocri
metu perturbârunt. Itaque continuò mulieres & par-
uulos, & omnem gentem imbellem, & opes, quas ha-
bebant, & preciosam supellestem ex vrbē depontâ-
runt, & in locis tutissimis posuerunt, neque quisquam
in vrbē remansit, præter eos, qui erant vrbem defensu-
ri. Operæpretium tamen erit, aliquid interim de vrbis
huius situ, & de opibus & potentia dicere. In ea Africæ *Mazaga-*
parte, quæ ad occasum Solis, extra fretum Gaditanum, *nidefcri.*
ad Austrum inflectitur, est prouincia valde fertilis & *pio.*
optima, quam Arabes appellant Duecalam. Per eam re- *Duecala*
gionem ingens fluuius illabitur, quem Arabes appel- *regio.*
lant Omirath: multi Asiam esse credunt. Ad hu- *Omira*
ius fluuij ripas non procul à mari vrbis hæc sita est, quæ *flu.*
quidem natorum ambitu supra quinque milia domo-
rum continebat. Censebat lauta, ades an plac, & ma-
gnificè multis in locis exstructæ. Iuit autem in qua-
tuor partes distributa, quarum qualibet suum recto-
rem habebat, ita tamen, vt eò, quòd omnes vnum suum
imperium agnoscerent, nulla inter eos dissen-
sio, aut tumultus existeret. Ager est latissimus, cuius
maximam partem rusticani Arabes colunt: qui pro-
pterea quòd in luxu ciuium plurimum absunt, multò
fortiores vrbis existimantur. Ij ædes nullas habent;

*Azamoren-
rensis pro-
uincia tri-
partita.*

sed in tentorijs latissimis vitam degunt. tenuissimo vi-
ctu contenti sunt, & armis frequenter exercentur. Erat
aut̃ hæc prouincia in tres partes distributa. Quamlibet
autem nomen à certo genere Arabum, qui primi eam,
colonis eiectis, occuparunt, nomen traxisse ferunt. Va-
na Xerquia, Altera Dabida, tertia Garabia nominata
tur. Quælibet deinde in tribus erat diuisa: quælibet au-
tem tribus pro gentis multitudine tentoria in distin-
cto loco ponebat, & peculiarem ducem habebat: quo
tamen omnes, cum essent inter se fœdere consociati,
mutuam sibi opem, cum opus erat, afferebant. Ex his
rusicanoꝝ turmis facillimum Azamorenſibus e-
rat, maximam equitum & peditum multitudinem cō-
gregare. Sed ut ad bellum reuertamur, Iacobus kalen-
dis Septembris Azamorem versus exercitum instru-
ctum mouit. Petrum verò Alfonso Aquilarem (is re-
bus maritimis præerat) minoribus nauibus tormenta,
& munitiones importare, fluuiumque subire iussit.
Et quia hostes moles maximas, & machinationes in-
gentes, pice & eiusmodi materia, qua flammatum in-
cendium concitatur, oblitas, in fluuium detrudere pa-
rabant, ut fluuij ipsius impetu delatæ, Iustanis nauib-
us ignem impicarent: eas primum antequam deice-
rentur, in ipsa ripa fluminis disijci, & inflammari præ-
cepit. Ad eam rem Garcia Melius simul cum Aquilari,
& sagittarijs quamplurimis, quibus ille præerat, missus
fuit. Ij cum vibem propius accessissent, imperata con-
fecerunt, quamuis id hostes prohibere, & nostros tor-
mentis propellere conarentur. Franciscus Pedrosa, qui
equitatus antesignanus præerat, exercitum, ut iter ex-
ploraret, antecesserat. In eum equitu turma sanè fero-
citer impetum dedit, nostri fortiter resisterunt. Sed
cum hostes undique prouolarent, & multitudine Lu-
sitanos opprimerent, Ioannes Mæficus, qui primum
agmen dacebat, cum delectis equitibus auxilium af-
ferre maturauit. Hostium tamen multitudo singulis
propè momentis augebatur, & accentes multo ve-
hementius lugebant, ita, ut fuerit necesse Borbensi

*Felicitas
cum hosti-
bus.*

Romiti cum equitibus, vt eo periculo Menesium li-
 beraret, accurrere. Ipseque tandem Dux cum instructa
 phalange, & paucis equitibus, vt per se subsidio occur-
 reret, approperauit. Phalangis erat ductor Gaspar
 Vascius, vir valde strenuus, qui se medium inter no-
 strum aciem & hostium multitudinem interpo-
 suit. Hostes, vt ordinem perumperent, enixè con-
 tendebant: sed tandem cum nihil proficerent, retro
 concesserunt. In eo congressu aliqui ex hostibus ceci-
 dere, inter quos fuit vir quidam fortissimus, cuius vir-
 tute Azamorense ciues plurimum nitebantur. Ita-
 que cum illum mortuum animaduertissent, repente
 cesserunt. Appellabatur ille Cidaco. Fuerat autem *Cidaco*
 summè in Regem Emmanuelem studio & voluntate *Manrus*
 propensus, illiusque gratia multa gesserat: sed postea *occiditur.*
 ab eo descuerat. Lulitanorum exercitus eo ordine,
 quo profectus fuerat, urbem ea nocte propius accessit.
 Castra cum propter fluium non longe à nauibus ab-
 essent, continuo locata sunt. Postridie Dux ex classe *Azamoren-*
 tormenta, testudines, & munitiones extrahi iussit, o- *jis obidia.*
 mniaque ordine disponi, vt muri quaterentur, impe-
 rauit. Meridie autem tres hostium acies egressæ sunt,
 pugnandique facultatem nostris offerebant. Vascus
 Coutignus Comes Borbensis à Duce postulauit, vt si-
 bi permitteret, prælio cum illis in acie prima decerta-
 re: quod illi minimè concessum fuit. Non enim di-
 gnitatis esse statuit Dux, excusionibus & velitationi-
 bus rem gerere, sed vno prælio, aut vrbis ipsius ceteri
 expugnatione bellum conficere. Itaque testudines mu-
 ris applicate, tormentis mœnia verberare, scalas etiam
 adiuuere continuo præcepit. His, quibus hoc præscri-
 ptum fuerat, præsidio Ioannes Menesius erat, cuius
 consilio hæc omnia gerebantur. Is tunc per Ludoui-
 cum Menesium, & Georgium Barretum cum Algar-
 biensibus militibus, & per Ioannem Syluium cum co-
 pjs, quas Syluensis Episcopus miserat, vt non solum
 impigè, sed ordine cuncta fierent, operam dabat. Op-
 pugnatio fuit æcerrima. Nostri testudinibus muris ap- *Oppugna-*
 pli- *tio accer-*

plicatis, muros subruere, & tormentis mœnia disturbare cœperunt. Hostes è muris, missilibus & pilis & iaxis, vt impetum à mœnibus repellerent, summa ope contrēdebant, multosq; grauissimè vulnerabant. quin etiam & trullas ignitas, & aluearia cum æmum innumerabili multitudine inflammata demittebant, & simul & operas incenderent, & nostros non igne tan-

Cidis Man tūm, sed crebris aculeis stimulant. Cide Manzor, qui
zoris Aza magnum nomen in ducibus obtinebat, & multa &
morensin præclara decora virtutis militaris obierat, & tunc, vt di
Præfetti ctum est, curam vrbs tuendæ susceperat, per muros
virtus. discurrebat, & vbi suos magis premi, & muros vehementius quassari viderat, eo opem celerius afferebat.

Cido occi-
tur.

Nec solum voce & imperio, verum & manibus suos ad certamē pro laribus atq; focis, pro religione & libertate, virtutis exemplo acriter incitabat. Quandiu igitur ille vixit, nemo erat, qui non acerrimè periculum à patria propulsare conaretur. Sed accidit, vt cū iam Sol in occasum præcipitaret, globus è campo in illius pectus emissus, illi & audaciæ simul atq; vitæ finem afferret. Hostes ingenti dolore perturbati, clamores ingētes cum ciularu miserabili sustulerunt, & sic hominis illius nece consternati sunt, vt statim de vrbe deserenda cogitarent. Itaq; nocte illa per diuersas vrbs portas effugerunt. Tanta autem in fuga trepidatio fuit, cū quilibet primus omnium exire contenderet, & alij alios præpedirent, vt supra homines octoginta multitudine suffocati, ad portas occumberent. Antequam dilucesceret, Iudæus quidam, nomine Iacobus Adibius, natione Lusitanus, qui cum reliquis Iudæis in exilium pulsus fuerat, è muris Iacobum Berrium, virum egregiè fortē, qui erat in classe, nominatim inelamauit (illo namq; plurimum vsus fuerat) à Berrioq; contendit, vt se ad Ducem sine vlla mora perduceret. Quo facto, Iudæus pro tam læto nuncio sibi & Iudæis, qui in vrbe relictī fuerant, vitam & securam bonorum possessionem à Duce petijt, & impetrauit. Dux flexis genibus, & manibus in cælum intentis, summas gratias e-

Hostium
fuga.

it Christo, cælestium agminum Imper. cuius numi-
 ne & beneficio ciuitas illa magnitudine satis ampla, ci-
 uum multitudine frequens, opibus summis, & valido
 militum prædio munita, intra diem vnum sine vlli-
 us cæde, in Christianorum potestatē venerat, vt in eo
 locis, vbi dira Mahumetis superstitionis miserorum ho-
 minum mentes infecerat, Christi nomen sanctissimū
 prædicatione sempiterna coleretur. Rebus deinde cō-
 positis, signa Regis Emmanuelis in mœnibus consti-
 tuta sunt, & ipse Dux in urbem ingressus est. Saraceno-
 rum templum expiatum continuo, & ritu solenni con-
 secratum fuit, & altare festinanter extructum, in quo
 res diuina sanctissime fieret. Nostri milites ad prædam
 conuersi, præter maximam frumenti vim, nihil aliud,
 quod esset aliquo pretio dignum, repererunt. Tite ciui-
 tas non multis millibus passuum Azamore distans,
 hoc metu ciuibus omnibus nudata fuit: quam Dux oc-
 cupari continuo iussit. Similiter Almedinenses ciues
 urbem deseruere: cuius urbis occupandæ, firmisq; præ-
 fidijs vinciendo curam Dux Nonio Fernando Ataidio
 commisit: illius autem præfectura Ichabentafuso con-
 cessa fuit. Vtrisque autem mandauit, vt data fide omnes,
 qui aufugerant, euocarent, vt urbes colerent, & impe-
 rium Regis Emmanuelis acciperent, solitumq; tribu-
 tum penderent. & sic demum futurum, cum sub inui-
 ctissimi Principis tutela & prædio laterent, vt impu-
 nē suis bonis omnibus fruerentur. Ad hunc modum
 vtraq; ciuitas coli & frequentari cœpit, multoq; ma-
 gis opibus & potentia floruit, quàm antè floruerat.
 Urbis captæ nuncius continuo Regi Emmanueli alla-
 tus fuit, qui lætitia elatus, supplicationes decreuit, &
 vota rerum omnium Domino, cuius numine bellorū
 omnium momenta ponderantur, magnificè atque re-
 ligiose persoluit. Id eam cum Leo decimus Pontifex
 Maximus ex literis Regis Emmanuelis accepisset, dies
 festos egit, supplicationes instituit, ipseq; publicè rem
 diuinam solenni ritu atq; cæremonia confecit: & con-
 uocator egregius orationem de laudibus Regis Em-
 ma-

Ducis Bri-
 gantini pie-
 tas.

Azamore
 capta.

S. Missæ sa-
 crificium

Azamore
 oblatum.

Tite ciui-
 tas capta.

Almedina
 urbs ca-
 pta.

Emmanue-
 lis Regis
 pium fa-
 ctum.

Emmanue-
 lis laude.

*Azamore
nominat?*

manuelis habuit, quòd eo tempore, quo reliqui Principes Christiani odijs acerbissimis irritati, in mutua perniciem ruebant, intestinisq; seditionibus hostium vires amplificabant, solus Emmanuel pro Christi gloria bellum susciperet, & Christiani nominis hostes in India, & Mauritania profligaret. Azamore verò motus quidam non apud multitudinem solam, verum & apud eos, qui Principes habebantur, concitari cœpit. Cùm viderent enim ciuitatem munitissimam sine vilius cæde in manus Christianorum peruenisse, nō dubitabant, quin si Brigantinus Dux cum vniuerso exercitu in Marrochiente regnum inuaderet, illud totum, cum maxima nominis sui gloria, sub imperium ditionemq; Regis Emmanuelis subiungeret. Nam si cum parua admodum manu Duces Lusitani Regem ipsum in fugam compellebant, quid esset expectandum, si cū iusto exercitu bellum fieret? Accedebat, quòd eo tempore Mauri neq; tantis erant armis muniti, neq; tam scienter acies instruebant, neq; ciuitates ita muniiebant, vt arduum munus esse videretur, vno impetu eas excindere. Reges verò neque magnas opes habebant, nec erant inter se fœdere consentientes, ita, vt faciliè alij in alios non magna mercede concitari possent. Fraus deinde Punica, & insita in hominibus leuitas & inconstantia faciebat, vt cùm neque fidem sancte colerent, neque iurisiurandi religionem conseruarent, nullus eorum fidem socijs adiungeret: & cum ex suo ingenio quisque alios fingeret, reliquos suspectos haberet, & sibi perpetuò insidias ab illis intendi suspicaretur. Quod vbi fit, ibi nullum firmum vitæ atque salutis propugnaculum constitui potest. Quocirca necesse erat, si iustus exercitus in mediterraneas regiones moueretur, ab iis, qui temporibus, & successibus rerum seruebant, suis insidias fieri, & dolos strui, & proditoris metu quemlibet eorum perpetuò sollicitari. Nec enim dubium erat, quin multi, vt vitæ gloriam captarent, principibus suis insidias machinarentur. Vt enim gentem amoris fœdere inter se mirificè consentientem,

constanti fide conglutinatam aggredi periculosum
 nis est: ita homines odijs, & fraudibus, & perfidia
 dissidentes, nullum fore negotium iudicabant, armis
 euertere. Præterea sic bellum administrari posse existi-
 mabant, ut nullis sumptibus duci posset. Agri nanque
 sunt vberissimi, fuges lætissimæ, pecorum & armento-
 rum incredibilis multitudo, ita, ut commeatus affa-
 tim, si tempore bellum fieret, suppeditari facillimè
 posset. Ad hoc accedebat, quòd cum in bello rerum op-
 portunitas omnia moderetur, nulla maior rei bonè ge-
 rendæ facultas dari posse multis videbatur. Exercitus
 erat iustus, milites acres, Duces acerrimi, hostes exani-
 mati: quocirca nemo dubitabat, quin si nostri percul-
 sis instarent, bellum cum maxima Regis Emmanue-
 lis utilitate, & Christiani nominis gloria intra breue
 tempus profligaretur. Hæc & alia in hanc sententiam
 vulgò iactabantur: neque deerant, qui ipsius Ducis au-
 res cuiusmodi sermonibus obtunderent. Quin etiam sa-
 cerdos quidam, qui Diui Francisci institutum seque-
 batur, cui nomen erat Ioannes Chiauenſis, qui postea
 Episcopus Viſensis creatus fuit, cum in templo sa-
 cram concionem habuisset, de hac materia copiosè co-
 ram duce ipso differuit, & tam præclaram occasionem
 amitti, acerbissimè conquestus est. Itaque cum Dux om-
 nium sermonibus carperetur, coactus fuit in ipso tem-
 plo, monacho, qui eum ad bellum stimulabat, publicè
 respondere. Non se ignorare dixit, nomen suum male-
 dictis multorum passim confundi, sed se non iuro-
 ribus hominum, sed ratione & consilio moueri. Sibi
 fide & obedientia eiga regem nihil esse antiquius: Re-
 gem autem non ut in Marrochium signa inferret, sed
 ut Azamorem expugnaret, illum in Africam misisse.
 Si quidpiam ultra moliretur, id se contra Regis sapien-
 tissimi imperium facturum. Si multis, inquit, mensi-
 bus urbem hanc obsidione præmeremus, si maxima
 militum multitudo prius cæsa ab hostibus fuisset,
 quàm eam caperemus, tunc tam clara victoria puta-
 retur, ut nemo quidpiam præterea desideraret. Nunc
 quia

*F. Ioannis
 Chiauenſis
 ad bellum
 Marochi-
 se Exhor-
 tatio.*

*Brigantini
 Ducis ad
 monachi
 suasorias
 responsio
 in templo
 facta.*

L I B E R

quia Dei benignitate intra diem vnum, sine vllius ex-
 de,eam cepimus, victoria contemnitur, quasi sit præ-
 clarius hostem cedere, quàm ciues ab omni clade in-
 columes conseruare. Ego contra censeo, multò esse ad
 sempiternam laudem præstantius, ciuentum tucri,
 quam hostium multitudinem trucidare. Bellum non
 tam leue est, quàm multi prædicant. Reges enim quan-
 uis inter se diffideant, commune tamen, quod vniuer-
 sis impendebit, periculum, facillè animos omnium ab
 intestinis seditionibus ad commune malum propul-
 sandum auocabit. Si igitur Rex Marroclienfis, & Tes-
 sensis, & Xenisus, & mentium Principes coniunctis vi-
 ribus nobis obstitierint, multi fortasse, qui nunc orati-
 one feroces multitudinem tumultuam cogunt, in pe-
 riculis constituti trepidabunt. Solet enim hoc accidere.
 Vt quisq; in pace furentius & audacius de bello disle-
 rit, ita magis in ipso belli discrimine tumultuatur, & à
 mente consilioq; deducitur. Præterea non vident, ma-
 ximum exercitum ex rapto diu sustentari non posse.
 Si igitur hostes voluerint, quo plures sumus, eo graui-
 us periculum intercluso comitatu adibimus. Si enim
 fruges in agris existerent, tum facile fuisset, rei fumen-
 tariæ prouidere. Nunc vero cum iam messis prætere-
 rit, & fumentum in longinquas oras asportatum sit,
 si hostes voluerint nos fame necare, quis illos ab eo co-
 natu depellet. Fruentio, quod habemus, intra paucos
 menses absumpto, quomodo bellum, quod non pau-
 cis inuentibus gerendum est, administrabimus. Præter-
 ea æstas in exitu est, & hyems intra breue tempus in-
 stabit, quæ poterit esse impedimento, quo minus tanta
 breuitate bellum finiatur, quanta homines audaces &
 temerarii susceperant. Præterea bellum hoc maximum,
 quod suscipiendum in iussu regis arbitrantur, rex ipse
 sibi designauit, & nos si desponsam illi laudem præu-
 pere conalimur, non modo impetum illius contem-
 nemus, sed fidei illius Marci debitam nequie violabi-
 mus. Ego quod ille in peram, executus sum si fuerit
 opus, me vitam pro illius dignitate profundere, non i-
 mui-

minimè recusabo : & dum illius voluntati satisfecero, quid homines de me iudicent, minimè laboro. Nec enim intelligunt, quoties aliquis bellum sui Principis iniussu suscipit, offensionem esse pestiferam, & victoriam inuidiæ plenam, ita, vt necesse sit ei, qui aliquid absq; regis præscripto molitur, calumnijs innumerabilibus proximum fieri. Nunc verò nemo me calumniari iure potest. Meum officium erat, vibem istam capere, eam Dei clementia cepi : celeritate summa bellum conficere, intra diem vnum id non mediocri felicitate confeci: exercitum incolumem reducere, id Dei singulari benignitate perficiam. Quò negotium & facilius, & celerius, & minore cum periculo transactum est, eò clariore numinis beneficio deuincti sumus Quocirca satius esset, Deo gratias agere quàm famam hominis officio suo præclare functi maledico dente corrodere. Hæc cum dixisset, sermonem quidem hominum compressit, non ita tamen, vt non extent hodiè permulti, qui doleant, maximam fuisse tunc ab illo summi decoris opportunitatem prætermittam. Ille tamen rationibus quas diximus, inductus, id sibi licere minimè putauit. Aliud etiam incommodum interuenit, quod illum cogeret in Lusitaniam redire. Tubere nanque femur alterum illius ita laborabat, vt is equo vehi non posset. Exercitu igitur commisso Francisco Portugalensi, cuius insignis nobilitas erat iam eo tempore cum non mediocri laude prudentiæ coniuncta, Mazagranum contendit. Balsam deindè Lusitanicæ ciuitatem in Algarbio sitam traiecit, vnde Almeirimum, vbi Rex Emmanuel morabatur, se contulit: à quo fuit magnis honoribus, vt æquum erat, acceptus. Exercitus deinde magna pars reducta in Lusitaniam fuit. Rodericus Barretus, & Ioannes Menesius Azamore relictæ, Barretus vt vibem tueretur, Menesius vt cum exercitu bellum finitimis genibus inferret. Nonius Fernandius Ataidius Sasinus reuersus, institutum suum persequutus, multis incommodis Meutos agitabat. Similiter Ioannes Menesius & Barretus suos, otio torpere minimè

*Brigantini
Ducis in
Lusitaniã
reditus.*

Excursio in Xerquienses. permittebant. Itaq; Menesius per exploratores certior factus, paganos, qui Xerquiam incolebant, in locis, qui circiter triginta passuum millia ab vrbe aberant, sine vilo metu vagari, initio Anni M. D. XIIII. ad vesperum ex vrbe cum equitibus mille & ducentis, & mille peditibus, cum Baireto egressus, viginti & quatuor millia passuum ea nocte confecit. Indè montem viridem (sic enim propter amœnitatē, & frequentium herbarum, & plantarum viriditatem appellare solent) petierunt. Prima luce in pagum Bencafizium inuasere. Pagus est in mōte situs, qui ab imo modicè assurgens, in orbem definit. Incolæ partim cæsi, partim capti, partim è rupe in fluuium, qui Azamorem præterfluit, præcipites eiectioni sunt, & oppidum direptum & exustum. Similiter Bernardus Emmanuel, & Ioannes Syluius, qui ab eodem Menesio missi fuerant, in alium pagum, quem Tafusum appellant, inuecti sunt, & pagum omni præsidio nudatum aspiciunt. hostes enim diffugerant. Nostri igitur, quod reliquum erat, vestigijs insequuti, fluuiio appropinquarunt, vbi Mauri constitierant. Multi fluuium nando traiecerant, alij natrare parabant, non pauci tamen conserti pugnam minimè detrectabant. Qui tamen dissipati, & in fugam cōiecti, in fluuium se demiserunt: è quibus non pauci nantes missilibus confixi fuerunt. Bernardus indè cum præda profectus se cum Menesio cōiunxit, & ita cum magno captiuorum numero, & pecorum multitudine, omnes in urbem regressi sunt. Est in ea Mauritanie pars, quæ ad Austrum spectat, & cum finibus Sasinien sib. continens est, prouincia, quam Heam incolæ nominant. In ea Tedneft ciuitas est, in campi latissimi & fertilissimi planitie sita, in qua templum erat hominib. illis valdè sanctum & religiosum. Xerxius in hac vrbe ædes amplas habebat, & hortos cultissimos & nitidissimos cum piscinis, & varijs aquarum deruationibus, cum quibus se, cum otium erat, frequenter oblectabat. In hanc ciuitatem Ataidius inuadere constituit. Per literas tamen Menesium admonuit, vt sibi opem offerret. rem nā,

digam esse, quam ambo viribus coniunctis aggredirentur. Ataidius tamen illum minimè expectauit. Ex vibe igitur quadringentos equites eduxit, sociumque Iehabentafusum asciuit, qui duo millia equitum, & septingentos pedites secum adducebat. Cum vero ciuitati, quam petebant, appropinquarent, Xerxius illis cum quatuor millibus equitum occurrit. Ataidius postremum agmen ducebat. Iehabentafusus, qui in primo agmine cum suis Xerxio obuiam prodierat, Ataidio spectante, saeuum & atrox praelium commisit. Xerxius tandem victus ab Iehabentafuso, se fugæ mandauit: multi ex hostibus cæsi sunt: præda vero tanta fuit, quanta nunquam antea fortasse ex villo praelio, cum gentibus illis inito capta fuerat. Nam supra ducenta millia pecudum, & boum, & tria millia camelorum, equorum similiter ingentem multitudinem fuisse constat. Ataidius in vibem ingressus conqueuit. Indè verò literis ad Menesium datis significauit, quomodo ià negotium confectum esset. Abest autem Azamor ab ea ciuitate circiter centum & sexaginta passuum millibus, & ea de causa fieri non poterat, vt tam citò se Menesius cum Ataidio coniungeret. Ducebat autem Menesius septingentos, & quinquaginta equites, & pedites nulle. Quacunque autem iter faciebat, maximi honores illi ab omnibus Maurorum præfectis atque Principibus fœderatis habebantur. In oppidum autem exiguum tandem peruenit (Chiquerium nominant) templi Mahumetani gratia ab incolis incredibili religione celebratum. Id enim iussu Mahumetis fundatum extitisse, vanissimi sacerdotes asseriebant. Ea verò mente Menesius eò peruenerat, vt indè Marochium peteret. Chiquerium autem Marochio non plus triginta & sex millibus passuum aberat. Inde tamè Ataidium per literas ad societatem facinoris inuitauit. Is dixit, se pacis legibus scribendis, & fœdere sanctiando ita distineri, vt nullo modo posset tunc ab ea vrbe discedere. Marochium verò maioribus esse viribus oppugnandum, neque committendum,

*Victoria
de Xerxis
in signis.*

*Menesij
subsidium.*

*Chiquerium
oppidum.*

dum, vt sine villo fructu ille flos nobilitatis in tantum
discrimen induceretur. Menesium deinde orabat, &
obtestabatur, vt tunc incepto defisteret. Menesius ad
Ataidium venit. Venerat interim Ataidi gener Alphon-
sus Norogna cum Mauris equitibus occurrentis, vt no-
ctis silentio oppidum natura munitissimum in mon-
te ad duo situm oppugnarent. Quod factum est, & ho-
stes, antequam illi aduentarent, id fore suspicantes au-
fugerant: pauci tamen capti sunt. Iterum cum iam co-
piæ essent multis partibus amplificatæ, Menesius insi-
tit, vt Marochium tenderent, quod tunc expugnatum
iri confidebat. At Ataidius verebatur, nè si id fieret, ma-
xima gloriæ pars ad ipsum Menesium pertineret. Hac
ratione, vt opinio erat, impeditus Ataidius, nullo mo-
do potuit adduci, vt itineris illius se socium præberet.
Id molestissime Menesius, & omnes, qui cum illo ve-
nerant, passi sunt. Inde cum non nulla offensione Me-
nesius digressus, nuncium accepit, regem Fessensem,
& regem Mequinezium cum maximis copijs aduen-
tare, vt Azamorem obsidione cingerent. Idcirco qua
potuit celeritate Azamorem contendit. In itinere ve-
rò literis Roderici Barreti, quibus idem confirmabat,
vehementius incitatus est, vt ad institutam celerita-
tem aliquid addendum cogitaret. Attamen cum ad-
moneretur, nè eum in itinere Reges interciperent, Ber-
nardum Emmanuelem, & alios viros nobiles, qui
cum Ataidio manserant, per literas asciuit, & comme-
atum, & tela, variasque munitiones importari fecit.
Almedinam ingressus, ab Alemeimamo vibus præfe-
cto fuit cum summis honoribus acceptus. Is eum ad-
monuit, vt sibi à Ducibus Fessensis Regis caueret. Hos
enim cum octingentis equitibus, & sex millibus pedi-
tum præcedere, se compertum habere dicebat. Inde
præfectus, per ciuitates fœderatas ita iter faciebat, vt
semper exercitum singulâ ordine instructum duce-
ret, quasi sibi esset cum hostibus certamen singulis ho-
ris incundum. Attamen siue ea fama vanis authori-
bus dissipata fuit, siue duces regis Fessensis parum dili-

*Bellum cū
Fessensibus
Mequine-
ziis gestū.*

gentes extiterunt, is sine vlllo impedimento Azamorem copias incolumes induxit. Ibi certior factus est, Fessæ Regem duos duces cum maximis copijs in Ducalam misisse, & eam regionem valido præsidio tuerentur. Regem verò Mequinezium cum equitum & peditum multitudine expectari: qui Nafe (est quidem illa Mequinezj ciuitas non ignobilis) se tenebat. In animo autem Rex Mequinezius habebat, cum ducibus regis Fessensis Azamorem petere, vt Lusitanos obsidione vexaret. Menesius non expectandum esse putauit, dum hostes copias omnes coniungerent. Cùm igitur intellexisset, duces Fessenses in oppido satis munito, quod Balbam appellant, consistere, in eos, antequam inde discederent, inuadere constituit. Ad Ataidium verò nuncium cum literis misit, quibus eum admonebat, vt vellet prælio interesse, quo sibi non mediocre decus parare, & opus Regi Emmanueli gratissimum efficere posset. Cùm de loco inter eos, vbi erant copię coniungendæ, parum in principio conuenisset, tandem statuerunt, vt Seam (is locus viginti quatuor milibus passuum Balba distat) copijs iungendis deligerent. Itaque Menesius duodecimo die Aprilis octingentos equites, & mille pedites eduxit: sequenti die propè lacus quosdam in planticie castra posuit. Eo die Ataidius cum Iehabentafuso cum mille & quingentis equitibus, quorum maxima pars erant Mauri, aduenire. Consilio inter duces habito statutum fuit, vt de prima vigilia silenti agmine castra mouerent, vt luce prima possent in hostes imparatos inuadere. Ex omnibus autem copijs quinque acies instruxerunt. Primam Menesius, alteram Rodericus Barretus, tertiam Ioannes Gundissalius Camara ducebat. In acie tertia Aluarus Carnalius, & Ioannes Syluius inerat: vterque, vbi opus esset, ducum officio fungerentur. Quartam aciem Ataidius cum Alfonso Notogna genicio suo agebat. Quinta Iehabentafuso commissa fuit. Has quinque acies equitum Petrus Moralis, & Ioannes Rodericus cum instructis peditum copijs, valido subsidio fir-

Nafe opp.

Balba opp.

Seam.

Lusitanorum acies.

mabant. In medio impedimenta cum tormentis aliquot curribus inuectis ducebantur. Menesius aciem circumibat, & singulos duces de officio commonebat, & omnes ad decus vehementer excitabat. Otto iam sole, hostium castris appropinquarent. Erant autem castra in planicie posita, propè montem, qui campis imminerebat. Menesius designauit oculis locum, in quo erat praelium faciendum, & ductores peditum admonuit, ut in eum locum, quam celerrimè possent, aciem dirigerent. In hostium castris erant supra quatuor millia equitum. Peditum verò numerus propter multitudinem iniri non potuit. A tergo torrens campum à monte dirimebat, qui quamuis tunc siccus esset, tamen propter alueum, quem torrens imbribus auctus in altitudinem depressoerat, erat hostibus impedimento, quo minus se in montem sine periculo reciperent. Hostes quatuor acies instruxerunt. In prima acie pedites cum fistulis ferreis, & scorpionibus locauerunt, ut sagittarum & glandium multitudine primam nostrarum aciem perturbarent. Menesius verò, cum tubis signum pugne dare iussisset, & omnes nomen S. Iacobi de more Hispaniæ conclamarent, tanto impetu in hostes inuectus est, ut antequam, qui in acie prima consisterant, damnum aliquod (quod valde metuendum esset) inferre possent, eos dissiparet, & cum praelium acriter inirer, tres illas equitum acies fudit, & usque in torrentis alueum hostes insequutus, multos occidit. Atradius, cui datum erat negotium, ut in vnam equitum aciem impetum ferret, id exequi non potuit. ea namque acies, quam petebat, à loco deflexerat, ut suis contra Menesium opem afferret. Itaque in pedites inuasit, quorum magnum numerum cecidit. Menesius cum ad torrentem peruenisset, suos continuit. Multi tamen illius imperium contemnentes, torrentem transgressi sunt. Erat autem Menesius reliquis quidem Imperatoris laudibus excellens, sed propter insitam in natura mansuetudinem, in animaduertendo parum seuerus. Ob id igitur adulescentes nobiles animo quidem virili, sed mente pr-

Hostiū castra & exercitus.

Hostiles acies.

Praelium.

rum sana præditi, tanti viri autoritate contineri non potuerunt, quin se sine vlllo fructu in discrimen salutis iniicerent. Menesius Garsiam Menesium fratris sui filium misit, qui eos redire compelleret. Is equo incitato se confestim illis opposuit, & vt se continuò reciperent, adhortatus est. Iam plerique obtemperabant, cum Arius Tellus iuuenis apprimè nobilis & laudis præter modum cupidus, sed, vt fama erat, temerarius, exclamauit, Non decet hoc tempore pedem referre: Mauros istos, o commilitones, vsq; Fessam ferro persequamur. Hac oratione qui iam redibant excitati, rursus in hostes incurrunt. Garsia Menesius cum eorum impetum cerneret, Si ita vultis, inquit, & ultra Fessam impetum feramus. Hæc cum diceret, se illis admiscuit. Hanc temeritatem cum Menesius animaduerneret, torrentem transgredi statuit, vt fugientes (nec enim eum latebat, quod erat eis, qui temerè ruebant, euenturum) exciperet. Peditum interim aciem vnam præmisit, quæ hostium impetum sustineret. Ataidius torrentem transgredi noluit, ne copiarum suarum ordinem perturbaret, sed in ripa constitit, vt inde hostes, si transire conarentur, repelleret. Iehabentafusus huic incommodo opitulari nequiuit. Cum enim Mauri, quos ducebat, hostes fusos animaduernerent, prædandi cupiditate cæci, ducem reliquerunt. At hostes qui se in montem receperant, vbi paucitatem eorum, qui illos persequebantur, animaduertère, in eos conuersi tanto impetu fuerunt, vt in effusam fugam compellerent. Maxima eorum pars temeritatis pœnas luit: nam ab hostibus cæsi sunt, inter quos Arius Tellus, & Garsia Menesius extitère. Qui fugientes insequiebantur, cum animos iam à prima illa consternatione recepissent, & illo successu, qui præter opinionem acciderat, elati fuissent, tanto impetu in Menesium incurrerunt, vt eum cogerent in aduersam torrentis ripam copias reducere: quod non sine multorum sanguine confici potuit. In hoc prælio equites plus quinquaginta ceciderunt, & super centum vulnerati sunt. Ex hosti-

*Arij Tellij
temeritas.*

*Temerarium
improbum
felicem exitum.*

*Cæsarum
numerus.*

bus, vt postea compertum fuit, duo millia & sexcenti interfecti fuerunt, in quibus vnus ex ducibus illis summis fuit, quos rex Fessensis cum imperio miserat, alter ex equo decidit, & à suis, cum esset iam, in summo vitæ discrimine constitutus, creptus est. Septem duces alij ceciderunt: supra quatuor hominum millia vulnerati sunt: captiui ducenti & octoginta fuerunt. In ijs fuerunt vxores & filij eorum ducum Xerquiensium, qui prælio interfucere. Victoria illustis & clara fuisset, nisi eam iuuentutis temeritas aliqua ex parte deformasset. Hostes postquam nostras acies coniunctas animaduenterunt, eas non sunt ausi laceffere. Nostri cum præda iam diuisa istis itineribus in sedes suas reuerfi sunt. Reges Fessensis & Mequinezius nondum hanc suorum cladem acceperant, cum obsidionis consilium, qua Azamorem opprimere statuebant, intermittendum minimè iudicarent. Itaque Nazer Mequineziji Rex cum maximis copijs regni sui finibus egressus, Azamorem contendit. Mahumetes Rex Fessensis non mediocrem equitum & peditum multitudinem illi in auxilium misit. Rex Mequinezius in flumine quod Azamorem alluit, transièdo septem dies, tanta erat hostium multitudo, consumpsit. Menesius Emmanuelem de obsidione, quam futuram credebat, per literas confestim admonuit: qui summa diligentia omnia, quæ erant ad urbem muniendam idonea, comparauit. Sed Nazer cum accepisset eorum cladem, quæ prælium cum Menesio inierant, consilium mutauit, & Almedinæ regionem populari constituit. Magnam itaque vastitatem terris intulit, Almedinam cepit, eos qui in præfidijs inerant, qui Alemeimanum Safinium fugere properantem sequi noluerant, interemit. Ichabentafusus cum neque copias haberet, quibus tantæ multitudini resisteret, & ab Ataidio, à quo auxilium postularat, minimè summo subsidio adiutus fuisset (Ataidius enim obsidionem timebat, & ideo copias diminuere noluerat) Safinium se conferre statuit. Sed primum puteos obturauit, alios bestiarum cada-

*Lusitano.
rū cruenta
victoria.*

Bellū Azamorense.

*Almedi
naregio
vastata,
vrbs ab
hoste rece
pta.*

ueribus inquinauit, & frugibus etiam corruptis infe-
cit, ut Regis exercitum siti conficeret. Dum in his ope- *Prælium,*
ribus tempus conterit, Rex illum consequitur. Itaque *anceps.*

prælium vitari non potuit, vtrinque fuit acerrimè di-
micatum. Equites aliquot Iehabentafusi ceciderunt,
inter quos dux fuit quidam, Benamira nomine, vir in- *Benamira*
signi robore præditus. Ex acie Regis equites quinqu- *mors.*
aginta desiderati sunt, & in his dux insignis, quem rex

Fessenfis copijs suis præfecerat. Iehabentafusus in eo
prælio ea facinora virtutis militaris edidit, vt multos
admiratione defigeret. Sic igitur è prælio discessit, vt il-
lum hostes non admodum pertinaciter insequerentur.
Mille tamen Camelos amisit. At ardius illi locum mu-
ris coniunctum assignauit, in quo castra poneret. Rex
interim aquarum penuria grauissimè laborabat, & pu-
teos, vt sitim leuaret, de integro fodere iubebat, & ita
tempus sine vlla re memorabili consumebar. Ieha-
bentafusus vna nocte castra illius oppugnare consti-
tuit. Rex ab indice monitus, castra in locum alium ma-
gis munitum repentinè mutauit. At Mauri, qui Xerquiã
incolebant, cum animum illius abiectum & demis-
sum factis agnoscerent, & simul fluxam fidem ani-
maduerterent, illum contempti & odio dignum ita-
tuerunt. In primis autem grauitur eos offendebar, quod
cùm se Azamore aut Safinium obscurum osten-
disset, & tantis copijs abundaret, nihil horum tentare
propter ingentem formidinem ausus fuisset. Secus in-
ani spe deceptos à Regis Emmanuelis fide descivisse
molestissimè ferebant. Itaque vt odium expionerent,
& amissam Regis Emmanuelis gratiam aliquo insigni
facto recuperarent, cùm Mequinezus Rex prope oppi- *Mequinezus*
dum, quod Tazarote nominant, castra haberet, contra *suorum perfidi-
as castris*
fidem, cuius illi religionem minimè nouunt, in castra
ruunt, eadem faciunt, copias regis in fugam vertunt: *exiit.*
supra mille hominum in seruitutem abipiunt, octin-
gentos equos capiunt. Rex castris exutus, cum maxi-
mo damno atq; dedecore in montes arduos primum
se fuga proripuit, atque inde in regnum reuersus est.

At Menesius interim in grauissimum morbum incidit. Cum verò decumberet, literas ab Emmanuele accepit, quibus illum miris laudibus efferebat, & pro meritis excellentibus præmia illi ingentia proponebat. His literis responsum nullum dedit. Nec enim iam eo tempore quidquam de hac misera & exigua vita sibi cogitandum fluctabat, sed tota mente ad sempiternam omnibus votis aspirabat. Itaque rebus omnibus, quæ ad animi expiationem necessarie videbantur, ut procuratis, cum infusæ religionis & pietatis egregia documenta dedisset, è corpore quasi ex ergastulo quodam expeditus, in cælum, ut omnium opinio ferebat, immittebatur. Fuit enim vir ille non virtutis tantum militaris & imperatoris gloria præcelsus, sed laudibus etiam mansuetudinis, & lenitatis, & clementiæ præstantissimus. Erat præterea in omni genere vibrantis humanissimus. Et cum vitæ castimonia, & morum integritate multum omnibus, qui vitam in armis degerant, anteciret, tum amoribus sine vitæ petulantia, aut vila verborum obscœnitate deditus erat, ita tamen, ut in illis etiam non libidinis vllum vestigium extaret, sed ludus sine vllius pudoris intertrimento quaesitus appareret. Hostibus maximo terroris fuit, militibus autem carissimus, ciuitati vniuersæ maximum sui desiderium cum multis lachrymis & luctu diuturno reliquit. Quantum autem ingenio valeret, versus, quos patuo sermone componeret, apertè declarabant. Nec enim illis quidquam vel argutus, vel festiuus excogitari poterat. Auguriis tantum deditus erat, & aia interdum bile ad infantiam laborabat. Sed hanc tenuem victoriam labem virtutis magnitudo tanto intervallo superabat, ut maiora etiam vitia in tanto vicio toleranda viderentur. In locum illius Petrus Sousa successit, qui postea Comes Prætoris extitit, & Hieronymus Parreus in Lusitaniam reuersus est. Hoc anno Petrus Menesius Alcoutinensis Dynasta, cum crebrias excursions faceret, quibus Mauros perpetuò fatigabat, tum mense Iulio in Turuani fines in-

Menesij mors.

Menesij mores & ingenium

Petrus Sousa Menesij successor.

uauit.

uasit: multos cecidit, alios captiuos abduxit. Initio venientis Octobris nuncium accepit, duos Regis Felsenfis fratres cum decem millibus equitum, & magno peditum numero, vt Septam oppugnarent, aduentare. Classẽ præterea misisse, vt terra simul & mari ciuitatem premerent. Hi duobus in locis syluestribus insidias posuerunt, in quibus ipsi constiteret: deinde quinque & viginti excursores emisere, vt nostros elicerent. Hi ad speculas vsque peruenerunt. Petrus Menesius equites quindecim in eos immisit, ipse cum centum & quindecim equitibus egressus est, vt illis subsidio esset, cum hostes ex insidijs, vt ille fore suspicabatur, eumperent. Nostri in equites hostium impetum dedere: illi repente cesserunt vsque eo, dum nostros in locum, quem ij, qui erant in insidijs, tenebant, extraherent. Nostri insidijs exploratis, ad Petrum Menesium se cursu recipiunt. Hos ducenti & quinquaginta equites insequuti sunt. Horum vestigij aut permulti insisterunt. Petrus Menesius intra vallum, quod vibem cingit, se continuo recepit. Hostes illi, qui prius ex insidijs emerferant, aditu valli, cum essent iam nostris admixti, prohiberi minime potuerunt. Petrus Menesius in eos conuersus, prælium inuit, quod maxima vtriusque partis vi pugnatum fuit. Ex hostibus ducenti cæsi fuerunt, & nostris vnus tantum cecidit, sex & triginta vulnerati sunt. Regis interim fratres adueniunt, vt vallum disijciant, & nostris aditum in vibem intercludant: & classis etiam in terram copias expedit. Sed eo iam tempore Petrus Menesius suos in vibem reduxerat, & foribus oclusis conatus eorum inanes reddiderat. Illi mortuos in naues cum lachrymis imponant. Erant enim plerique iuuentutis principes, & homines, in quibus seniores non mediocrem spem felicitis militie collocauerant. Hoc autem tempore maximo terrori nomen Regis Emmanuelis erat apud Mauros, simul clementia & æquitas illius in omnium ore atque prædicatione versabatur. Cum igitur se ab Emmanue-

*Septense
bellum.*

Prælium.

lis

Marrois lis ducibus bello fatigatos, & domi suorum tyrannide
Lectionis vexatos esse conspicerent, ultio ad Emmanuelem
et fœdera niebant, & enixè ab eo contendebant, ut eos in fidem
cum Em acciperet, illisque tributum, quod ei videretur, impera
manuele ret, & duces quos vellet, eis præponeret. Se namque vs-
 que ad extremum vitæ spiritum pro illius amplitudi-
 ne pugnaturus. Neque solum qui vires incolabant, li-
 benter in deditiōem veniebant, verum etiam pagani
 atque montani, cum vires suas infelicitè expeti surs-
 sent, voluntariæ servitutis pactione vitæ suæ & incol-
 umitati consulebant. Itaque Xerquienfēs legati gentis
Xerquien principes ad Emmanuelem introducti sunt, qui se, sua
sis ad Em que omnia illius fidei atque potestati committebant,
manuelē & postulabant, ut Xerquia provincia a Dabida & Ga-
legatio. rabia distincta fieret, & illis Audaramen rectorem &
 ducem præponeret. Ne autem in eo Ichabentafusum
 offendere viderentur, dicebant Aduecamēnem regio-
 nem, eam diximus tribus illis præcipuis nationibus
 inter se distinguī, tantam esse, ut nullo modo posset ab
 vno Ichabentafuso gubernari. Is igitur Dabidam &
 Garabiam impetio contineret, & Xerquiam ab alio re-
 ctore regi permetteret. Accedebat, quo id cum minore
 Ichabentafusi offensione fieret, quod Abdaramen illi-
 us famulus, & in disciplinis illius educatus extiterat, ita,
 ut nemo dubitaret, quin is perpetuo Ichabentafuso
 libenter obsequeretur. Hoc & ad ipsius provincie pa-
 cem, & ad iuris administrandi facilitatem, & ad ipsius
 Regis fructum & emolumentum valdè pertinere. Sic
 enim fore, ut eos, quorum tam æquo postulatio satisfē-
 cisset, in officio promptiores contineret, & tributum,
 quod pendere volebant, facilius exigeret. Fuere legati
 comites accepti, & quod postulabant, benignè a Rege
 concessum, ea tamen lege, ut quoties omnes illæ tres
 Duecalæ partes vires suas coniungerent, Ichabentafusum
 summum ducem agnoscerent, Imperiumque il-
 lius sine ulla recusatione sequerentur. Sanxit etiam le-
 ge Rex, ne quispiam ab una in aliam tribum transiret,
 ne perturbatio & confusio fieret, & aliquis ea de causa

motus concitaretur, qui bello materiam subministra-
 re. De ijs rebus ad Ataidium, & ad Petium Soufam, q
 Azamorem tenebat, literas dedit et Iehabentafufus eā
 prouinciæ diffinitionem facile comprobauit. Eodem
 anno Nonius Fernandus Ataidius Iacobum Lupium
 caduceatorem in Xerquiam misit, qui frumentum im-
 peratum a colonis exigeret, & illud Azamorem depor-
 tandum curaret. Id Lupius exequutus, cum Mauris,
 qui frumentum iumentis impositum ferebant, Aza-
 morem recta contendit. In itinere facti sunt illi obuii
 equites 60. qui Azamorem veniebant. Mauri cum opina-
 rentur eos hostili animo perducere, arma repente corripiunt,
 & prælium animis obfirmatis offerunt. Lupius
 se medium interposuit, & caduceatoris officio functus
 est. Vix tamen Mauros placare potuit. Dicebant enim
 se non Soufam, sed Ataidium agnoscere: cum Ataidio
 namque, & non cum Soufa pacationem de frumento
 importando fecisse. Lupius tamen eos, quoad fieri po-
 tuit, ad lenitatem inflectere contendebat. Illi verò dice-
 bant, Petium Soufam, postquam Azan. oris curam sus-
 ceperat, illis minimè ferendas iniurias intulisse. Idcir-
 cò equites illi sexaginta frumentum Azamorem sub-
 uehendum curarent, se namque in eam ciuitatem mi-
 nimè pedem illaturos. Cum tamen Lupius multa o-
 rationis lenitate vsus fuisset, non modo eos mitigauit,
 verum eò perduxit, vt Marochium sub illius ductu cō-
 tenderent. 400. & 23. equites ex illis delegit, & cum vi-
 ginti & septem Lusitanis equibus inde profectus, po-
 stridiè in turmas hostiles, quæ Marochio quatuor mil-
 lia passuum aberant, inuadit, & antiquior occidit, tres &
 50. viuos cepit: ingens præda pecorum & camelorum
 abacta fuit. Marochium tandem accedunt, & ipsi Mau-
 ri, Regis Emanuëlis nomine Lepius conuocato, ha-
 stis vibis portas percutiunt. Marochii Rex re ino pin-
 ta pertulatus, vt eorum impetum repelleret, egredius
 est. Illi fortissimè resistunt, & quatuor equites occidunt,
 & ita incolumes cum præda in locum, vnde profecti
 cum Lupto fuerant, reuertuntur. Ibi præda diuisa,
 Mauri

De tumultu quodā inter Mauros exorto & sopito.

Lupii in Marochiæ sena agrā e uento.

LIBER

**RES ET
ROPEAE
Magnifica
Emmanuel
in ad Leo
nem & Pō
tificē Max
Legatio ac
munera.**

**Panthera
venatica.**

Mauri cum gregibus in Xerquiam rediēre. Lupius Sa-
finum cum captiuis ingressus, admirationi quam
plurimis fuit. Facinus enim videbatur incredibile, ho-
minem plebeium, & caduceatorem tantum audere,
vt cum tam exiguis copijs, & ijs maxima ex parte su-
spectis, eò penetraret, quò Ataidius ipse Dux fortif-
simus, cū à Menelio ad eiusdem facti societatem
inuitaretur, peruenire dubitaret. In huius anni exitu
Rex Emmanuel tres Legatos ad Leonem decimum
Pontificem Maximum, cum muneribus regia magni-
ficentia dignis instituit. Princeps legationis Triflanus
Cugna fuit. Collegæ duo iurisperiti magna apud
Lulitanos authoritatis extiterē. Vnus Iacobus Pacie-
cus, alter Ioannes Faria nominabatur. Per illos Pont.
sacras vestes ex auro, cum multis gemmis opere ex-
cellenti perfectis dono misit. Vasa præterea ex auro,
atque mōnilia maximi ponderis & pretij vestibus ad-
iecit. Opus erat eiusmodi, vt cum materia nihil pre-
tiosius excogitari posset, artificium tamen ipsam ma-
teriam multis partibus superaret. Misit præterea ele-
phantum Indicum miræ magnitudinis, qui non so-
lum Romæ, vbi homines, post inclinatam Romanæ
Maieft. amplitudinem, illud animal nunquam ocu-
lis aspexerant, sed quacunq; gradum inferebat, nemo
circumfluentem vndique turbam, admiratione obstu-
pefactam, submouere poterat. Panthera etiam venati-
ca missa fuit, quod munus haud sero, an omnem Romæ
Ædiles, cū ludos magnificentissimos apparabant,
& præter alias immanes beluas, pantheras etiam in pu-
blicis spectaculis exhibebant, præstare potuerint. La-
namque mansuefacta, non in circo cum bestiarijs, sed
in syluis cum apibus atque ceruis prælium committe-
bat, & principibus, qui venationibus oblectantur, plu-
rimum voluptatis afferebat. Ea insidebat equi Persici
tergo, integumentis auratis eleganter instructi. Equum
regebat Persa venator eximius, qui ad id mēus obe-
undum ab Armuzij Rege cum equo & Panthera mis-
sus fuerat. Triflanus Cugna, cum esset vir & nobilita-

te, &

te, & autoritate, & existimatione non vulgari præditi-
 tum proprijs sumptibus eam legationem exornā-
 dam suscepit. Ducebat autem secum tres filios, & co-
 gnatorum copiam, amplamque familiam, quibus su-
 patus non abiecti Principis speciem præ se ferebat. Le-
 gationis scriba Garsia Resendus, vir non mediocri apud
 Regē autoritatis erat. Nicolaus Faria, qui equis
 Regijs curandis præerat, agebat equum pulcherrimū,
 ephippijs aureis, & phaleis aureis, emblematibus & ge-
 minis maximi pretij distinctis instructum, & ornatum,
 qui etiam Pontifici donandus erat. Duodecimo tan-
 dem die mensis Martij, anno M. D. XLIII. Legati in *armina*
 urbem hoc ordine iter instituerunt. Familiæ velutibus *christi*
 admodum eleganter excutiæ præcedebant. Panthera *1514*
 tergo Persici equi, que Persa regebat, infidēs, & elephā- *Legatorū*
 tus cū rectore sequebantur. Nicolaus Faria equo, que *in urbem*
 diximus, inuectus, post elephantum intervallo modi *ingressus*
 co disjunctus, primū illud agme cogebat. Nobiles de- *et pompa*
 inde viri, qui comitatu suo legationi non parum digni-
 tatis adiungerent, loco suo progrediebantur. Post il-
 los caduceator Lusitanus cum insignib. regijs legatos
 antecedeat. Deinde Tristanus Cugna sequebatur, cu-
 ius utrunq; latus legati reliqui claudebant. Fuerunt a
 Cardinalium domesticis, deinde a Principum Lega-
 tis, multisq; Principib. antequā in urbem ingrederen-
 tur, omnib. honoribus excepti. Ad urbem cum accede-
 rent, vrbis Præfectus cum Pontificibus & ipsius Pont.
 Max. domesticis atque familiaribus obviam proiit,
 Pontificisque nomine orationem habuit, qua Lega-
 tis de aduentu gratulatus est, omniaq; Regis Emma-
 nuelis clarissimi Principis officia, qui pro Christi no-
 mine, & religionis sanctitate perpetuo dimicabat, illi
 gratissima, ut merita illius postulabant, perpetuo to-
 rediit. Responsio pro dignitate redditum ab illis
 est. Romani deinde designatores aduente, & ordinē
 pompæ illi insinuerunt. Omnia incantibus, cantu-
 bus, & tubarum symphonia & concentu personan-
 bant. Nullus fuit princeps, qui non ordinē designa-
 tores.

*Elephātus
Pontificē
Max. ve-
neratur fle-
xis genib.*

toribus constituto legatos deduceret. Heluetiorum etiam agmen instructum eos antecede-
bat. Turba vidi-
que visendi gratia confluens, omnes viarum aditus ob-
stinebat, ita ut vix fustibus coercita cedere, & locum
dare veller. Cum ad molem Adriani ventum esset, tor-
mentorum ingenti strepitu ciuitas vniuersa tremefa-
cta fuit. Fumi tandem caligine dispulsa, cum Pont. e fe-
nestra spectaret, elephāntus accessit, & ter genib. flexis
& demissio corporis habitu venerabundus illum salu-
tauit: quod non mediocrem admirationem spectanti-
bus incussit. Tum proboscide in dolium ingens aqua
refertum immissa, aquam hausit, qua omnes, qui in fe-
nestris altioribus infidebant, aspergeret. In plebem de-
inde conuersus, eam aqua, quasi ludum exhibere vel-
let, immodicè perfudit. Cum hac pompa fuerunt ea
die Legati in hospitium deducti. Vigesimo verò die
mensis eiusdem, Legati eadem hominum frequentia
& celebritate in Pontificis ædes deducti sunt. Pontifex
in sublimi sede vestibus sacris cultus, ut sit, eos specta-
bat: Cardinales in sedibus suis confidebant. Legati pri-
mum Pontificis pedes osculati sunt. Alij deinde ordi-
ne a designatouibus instituto idē officium præstite-
re Tustanus deinde Cugna literas Pontifici Regis Em-
man. obtulit, quæ publice lectæ sunt. Ex nihil aliud
continebant, quam postularum, ut Legatis fides habe-
retur. Tum Iacobus Paciecus egregiam orationem ha-
buit, quam ita voce & actione luculenter expressit, ut
non mediocrem eadie laudem eloquentissimi orato-
ris assequeretur. Pontifex responsum Latine, verbis lu-
culentissimis, & eleganter, & grauius dedit, Emmanu-
elisque nomen, & Lusitanæ gentis virtutem laudibus
summis exornauit. Postridie Legati in vindarium, q
post Pontificis ædes in Vaticano monte constitum est,
introiisse sunt. Eo in loco eos iam Pontifex expecta-
bat. Ibi mune accepit, quorum fulgorem & artificium
admiratus velle enter etc. Inde in hortum, ut elephā-
tum & pantheram videret (non enim facile elephan-
to erat in superiorem ælium partem, vnde in vindari-
um;

ūm exitus patebat, scandere) continuò descendit. Ibi
 voluit spectare, qua ratione panthera venaretur. Fuc-
 runt igitur ad illum bestię perductæ. Panthera repen-
 tē a venatore, qui eam regebat, immissa, in illas insi-
 luit, easque celeritate incredibili iugulauit. Non *Emmanuē*
 multis post dieb. legati postulata regis Emman. expli- *lis ad Pō-*
 cuerunt: quorum pars ad cōmunem Reip. Christianæ *tificem Ma-*
 statum, pars ad ipsius regis commodum & emolumē- *ximum po-*
 tum pertinebat. Quæ ad commune bonum spectabāt, *stulata.*
 erant hæc, Vt indictum concilium continuaretur, illi-
 usque decreta sancirentur; vt sacerdotes à vitæ luxu,
 morumq; licentia, ad continentię & sanctimonię di-
 sciplinam reuocarentur: vt opera daretur, qua Principes
 Christiani ab intestinis discordijs ad bellum con-
 tra Turcas consensione summa comparandum tradu-
 cerentur. Hæc omnia postulata, non enim temporis e-
 rant, repudiata sunt. Reliqua singulari benignitate cō-
 cessa fuerunt, nempe vt tertiæ atq; decimæ partes vecti-
 galium, quæ alendis sacerdotibus & sacris vsib. destina-
 ta sunt, in belli, quod in Mauritania gerebat, sumptus
 illi tribuerentur: vt bona pars Ecclesiarum (sic enim tri-
 to iam sermone temporum bona nominare solem⁹)
 cum monachorum etiam quorundam vectigalibus,
 in vsus eorum, qui in Christianæ militię ordinem co-
 optantur, conuerteretur: vt diplomata scribi iuberet,
 quibus ijs, qui vellent bellum Africanum pecunia iu-
 uare, cælestia beneficia ē Christi thesauris deprompta
 large tribuerentur. Quæ quidem largitas hominum
 reprehensione carere non potuit. Vt enim Rex homi- *Pōt. Max.*
 num cupidorum importunitate victus, id à Pont. con- *erga Em-*
 teaderet, æquum tamen esse dicebant, vt Pont. esset in *manuelē*
 largiendo restrictior. Sacra enim vectigalia tāta religi *notata lat*
 one non solum apud homines diuinis legibus astri- *guas.*
 ctos, sed etiam apud Græcos, & Romanos, & Aegyp-
 tios, & complures alias nationes munia fuerunt, vt
 qui ex illis partem aliquam attigisset, grauiſſimum in
 se scelus admisisse existimaret, vix vltis precibus euen-
 dum. Et vera religione dicebant multo magis cōueni-
 enda.

nendam esse hominum Christianorum cupiditatē: neque committendum, ut propter immanem quorundā auaritiā, quæ nullis finib. arceri potest, sacra profana fierent. Decimæ quidem atq; tertiæ sacrorum vestigalium partes olim Alfonso nono, & post Alfonso undecimo concessa definito tempore fuerunt. Verum, sed illorum patrimonium fuerat à tutorib. dissipatū, & influentes barbarorum copię in Hispaniam irruentes, erant tunc templorum omnium sanctitatib. & sacris etiam vasis, iure atq; merito repellendæ. Rex Ferdinandus similiter & Isabela cū essent propter Portugallense bellum sumptibus exhausti, & bellum eis iustū, & religiosū contra Granatenses Saracenos instaret, merito videntur eadem Pontificis benignitate sustentati. Id tamen Alfonso I. Lusitaniæ Rex, qui cū tenues admodum opes possideret, Saracenos innumera-biles, opib. & potentia feroces, maxima atq; diuturna belli contentione è Lusitaniæ finibus expulit, nunquam ut faceret, in animum induxit. Neq; Sancius illius filius, qui cū bellum diuissimum Saracenis Bæticam incolentibus inferret, prope Hispalim, Betim fluium eorum sanguine tinxit. Neque Ioannes hoc nomine primus, qui profligato, quod cū Castellæ Rege gesserat, bello, Septam urbem expugnauit. Nec Alfonso quintus, qui Tingim & Arzilam & Alcazarē armis atque virtute cepit. Nec Ioannes secundus, cuius non solum in bello Hispaniensi contra Fernandū Regem inuictissimum admirabilis virtutis lumen eluxit, sed etiam in Africano bello clarissimum specimen egregiæ virtutis exhibuit. Si exemplis erat agendum, quando quod exemplo fit, iure etiam fieri plerique iudicant, multo magis erat exemplis domesticis, quàm alienis vestigiis insistendum. Deinde illi, qui sacris rebus promissu Pontificis manus iniecerunt, excusationem egestatis habuerunt. At Emman. tunc tantis opibus circumfluebat, ut omnes Principes, à quibus ortū ducebat, longissimo interuallo superaret. Quod si illi, quibus ea pecuniæ sacre summa dostabatur, totam

vitam, vt olim in sacro bello, pro Christi sanctissima religione consumerent, rectè videretur illud munus à Rege postulatum, & à Pontifice concessum. Sed illud incommodum accessit, quod in literis Pontificis, Legatorum opera, qui sacræ pecuniæ lucris inhiabant, adiectum fuit, vt illa vectigalia non modò pro Christi religione militantibus, sed quacunque alia ratione benè meritis a rege donari possent. Hoc intuenti ad hoc *Bonorum* munus cupiditatem pacifactorum, laetum est, vt vectiga- *Ecclesiasticorum ab-*
lia sacra multis in locis hominibus lautilsimis, qui nò *corum ab-*
solum nunquam hostis vultum aspexerunt, sed illata *usum.*
Africanæ belli mentione contemiscunt, donarentur. Postremo quod Rex hominum sermonibus inductus sibi proposuit, consecutus minimè fuit. Maritimas enim Mauritaniæ ciuitates facillimè tueri, & nobilitatē opibus amplioribus diuinctam tenere, & ærarium depensis sumptibus amplificare cupiebat. At post illius nuntius concessionem, nec Africanæ bellum eadem felicitate gestum fuit, & nobilitas maiore inopia conflictari, & pluribus querelis vti cœpit, & Regis ærarium, quò plures vectigalium accessiones sunt, eò sumptibus minus necessariis, & casibus interdum acerbiore exauritur. Sumptus quidem sacræ pecuniæ moderatos, & *Authoris* hominibus qui non minime sacræ nomen vsurpant, sed *hac de re* pro religione sanguinem profundunt, attributos, lau- *sententia.*
dandos censeo tantâ largitione ex sacris vectigalibus in luxu multorum hominum, qui nunquā gladium sustinere, fieri, minime ferendum arbitror. Sed vteò, vnde deslexit oratio, reuertamur, Legati, reb. ex animi sententia contentis, et literis ipsius Pontificis, valdè propense in Emmanuelem voluntatis testimoniū continentibus in Lusitaniam redierunt. Emman. tertias atq; decimas sacrorum vectigalium remisit, quod illi non mediocri laudis tributum fuit. Pontifices & sacerdotes illi pro tanta benignitate centum & quinquaginta *Sacrarum* numerorum aureorum milia tribus pensionibus obtu- *indulgentiarum ab-*
lerunt. Itera, quibus animi eorum, qui certo pecuniæ numero bellum Africanū iuuare vellent, expia-

*afus quo-
modo vin-
dicatur.*

*Sacra pe-
cunie sum-
ma.*

*Aethiopi-
ca ad Em-
manuelem
legatio, e-
iusque oc-
casio.*

rentur, & multis præterea beneficijs, quæ ad numinis
offensas obliterandas valerent, afficerentur, mini-
orum avaritia & improbitate grauissimas offensiones
attulere. Fuit tamen Emmanuelis iussu in ministros
animaduersum, & omnes vel humano iudicio, vel di-
uina vindicta talem exitum vitæ habuerunt, vt intelli-
gi posset, numen diuinum fuisse hominum cupidita-
ti, qui ex hac functione non mediocrem sibi pecuniâ
comparabant, vehementer infensum. Summa pecuniæ,
quæ ex facerdotijs erat in vsum militiæ conferenda, &
Christi, vt appellant, militibus assignanda, fuit 20. mil-
lium numorum aureorum, qui circiter bis centum au-
ri libras efficiunt. In ijs etiam Emmanuel moderati-
onem adhibendam censuit. Primum enim Abbantias
omnes præter paucas, quæ iam eiusdem militiæ obtē-
tu ab hominibus, qui nunquam militauerant, occu-
patæ fuerant, ea tyrânide liberauit. In reliquis sacerdo-
tibus æquos iudices adhibuit, & vt omnia cum modera-
tione fierent, operâ dedit. Sed iniuriæ satellites atque
ministri tantam industriam adhibuerunt, vt nihil ex
æquo & bono fieret. Sic enim æstimatiõe sua annuos
fructus, qui erant militibus addicendi, attenuabât, vt
vix illis fructibus summa expleri posset. Sacerdotes
verò non fructuum vllam partem, sed certam pecuniæ
summam relinquebant: & ita paulatim eos possessio-
nibus exturbabant. Cum verò fructus annui venirêt,
& eorum pretium singulis annis augetetur, milites au-
tem ditiores fierêt, sacerdotes in eadem perpetuò ege-
state relinquebantur. Sub id tempus alia quædam Le-
gatio ad Emmanuelem Regem peruenit, quæ fuit illi
gratissima. Quomodo vir quidam Armenius, Matthe-
us nomine, ab Imper. illius Aethiopiæ, quæ supra
Aegyptum est, ad Emmanuelem missus fuerat, expo-
suimus. Eum Albuquerque honorificè acceptum, &
beneficijs ornatum in Lusitaniâ misit. Duces, qui-
bus Mattheus commissus fuit, odio Albuquerque in-
ducti (dicebant enim illum esse scurram atque præsti-
giatorem, & Albuquerque insanum & temerarium,
qu.

qui homini leuissimo fidem habuisset) eum multis iniurijs affecerunt, neque sicut legatum, sed tanquam vile mancipium acceperunt, ob quam rem fuere in custodia dati, vt pro ratione maleficij poenam debitam luerent. Qui tamen postea fuere legati eiusdem precibus à custodia liberati. Quæ autem fuerit huius legationis occasio, est paulò altius repetenda. Rex Ioannes secundus, vt dictum est, ardebat cupiditate incredibili Indicæ regionis penitus explorandæ. Cùm verò accepisset, esse quendam Christianum Imperatorem mira sanctimonia præditum, qui Indias imperio contineret, eumque Presbyterum Ioannem appellari, & cer-
Rumor de Presbytero Ioanne Imp. Christiano.
 neret sæpenumero sacerdotes Christianos Aethiopas, qui Romani venerant, & Galliam Hispaniamque peragrabant, suspicari cœpit, eos ex ea Indiæ parte profectos esse, in qua Presbyter ille Ioannes (summum enim sacerdotum cum imperij regij maiestate obrinere dicebatur) regnum possideret. Ipsique sacerdotes cū interrogarentur, an Rex illorum sacerdotio summo præditus esset, & an Ioannes presbyter appellaretur, & an illorum patria terminis Indiæ contineretur, haud abnuebant. Putabant enim, si ea suspicio penitus in Christianorum animis insedisset, fore, vt ipsi multo humanius à nostris acciperentur. Nemo tunc erat is literis præditus, vt quantum inter vtramque regionem interesset, distinguere posset. Ioannes igitur cum de hoc presbytero Ioanne multa percepisset, existimauit sibi vel ad nominis decus, vel ad religionis fructum, vel ad Indiæ peruestigandæ facilitatem, nihil optatius cadere posse, quàm cum hoc Christiano principe fœdere coniungi. Idcirco varijs temporibus homines Arabicæ linguæ peritissimos magnis præmijs inuitauit, vt eas regiones perlustrarent. Inter hos exiit quidam nomine Alfonso Paima, & alter, cui nomen erat Ioannes Petreus. Hi profecti à Lusitania Anno salutis M. CCCC. LXXXVI. Aegyptum mercatorum habitu peragrarunt, atque inde Adenam peruenerunt. Ibi cū intellexissent, in ea Aethiopiarum parte, quæ sub
Primi Aethiopiarum et Indiæ hoc sequi illustratores.
 Aegy-

LIBER

AEgypto est, esse summum quendam Principē Christianum, cuius imperium esset latissimū, & cui multi Principes obtemperarent, suspicati sunt, illum eundē esse, cuius cognoscendī gratia missi a Ioanne fuerant. Sed eos Indiae nomen intenteuabat. Nulli namq; fuerant, ut Christianum Indiae Imperatorem, nomine Presbyterum Ioannem conuenirent. At nec imperiū, neque nomen, neque sacerdotij dignitas in Aethiopiae Regem conueniebat. Cum igitur inter se quid optimum esset deliberarent, visum est, ut Ioannes Petreus in Indiam nauigaret, & videret, num qua mentio in oris illis Presbyteri Ioanni existeret: Paua in Aegypto Thebis Petreio praestolaretur. At verum fuerat, Christianum quendam Principem nominis eiusdem secta Nestorianum, in mediterraneis Indiae locis amplissimum imperium tenuisse: qui tamen fuerat Scytharum armis oppressus, & regnum illius occupatum, cuius iam nomen erat obliuione sepultum. Christiani tamen non pauci in locis illis resederant, Nestorij tabe contaminati. Itaque Ioannes Petreus cum sine fructu tempus a se contemneret, in Aegyptum rediit, ut cum Paua, quid utriusque agendum esset, deliberaret. Ibi duos Iudaeos Lusitanos reperit, cum Regis Ioannis litteras ad illam atque Pauam datis. Sed Paua, ut Iudaei asseruerant, iam obierat. Iudaei Armuzium (sic enim Ioannes imperauerat) petere. Petreus varijs regionibus peragratis, in montem Sinai, ut sepulchrum virginis Caterinae inuideret, se contulit: & inde Adenam reuersus, Zeilam, & Zeila ad Aethiopiae imperatorem se tandem contulit. Nec enim dubitauit, cum non alium Christianū Principem in regionibus illis reperiret, quin is esset, ad quem missus a Ioanne fuerat. Rex Alexander appellabatur, qui Ioannis litteris laetitia increduliter elatus est, Petreusque singulari humanitate tractauit. Sed accidit, ut is Rex tunc e vita discederet, antequam ad Ioannem rescriberet. Cum verò nullum filium suscepisset, frater quidam illius, Nau nomine, in regnum suc-

*Alexander
Aethiopiae
Rex.*

Nau Rex

cessit, à quo nunquam Petreius impetrare potuit, ut sibi in patriam redire liceret. Hoc Rege defuncto, filius illius, cui Dauid nomen erat, Rex creatus est: qui tamē in eo perseverauit, ut nullo modo Petreium è re- *Dauid Aethiopū Rex*
gni sui finibus abire permetteret. Ingenio enim hominis, ut verisimile est, Reges inducī sunt, ne fructu prudentiæ & sagacitatis illius carere vellent. Is igitur cum reditum in patriam omninò desperaret, uxorem duxit, & filios ex ea suscepit, stabilemque sedem in illa regione necessariò collocauit. Sed progressu temporis cum Vascus Gama primū in Indiam iter aperiret, & regiones illas exploraret, cū deinde Lusitanæ classes, & Duces fortissimi in Indiam venirent, & insignes victorias adipiscerentur, fama nominis Lusitani per oēs illas oras cum hominū admiratione vagabatur: & cū ad Dauidis aures peruenisset, & ex Petreio intellexisset, gentem illam Lusitanam eandem esse, a cuius Rege is missus extiterat, multo studio incitatus est, ut legatum ad illum mitteret. Erat autem *Helena*
Rex adhuc puer, & Helena illius aua, singulari prudentia foemina, regnum nomine illius administrabat. Consilio igitur cum ea communicato, decretum fuit, nihil fore vel ad nominis claritatem, vel ad religionis sanctitatem vtilius, quam principi virtute clarissimo, & religione sanctissimo singulari amicitiae fœdere copulari. Ad eam autem legationem *Dauidis Regem mater legatū ad Emma-nuelem mittit.*
Matthaeum, quem diximus, natione Armenium, religione Christianum, virum non vulgari prudentia præditum, qui diutissimè apud Reges illos versatus cum non mediocri probitatis & industriæ laude fuerat, delegere, qui munus id obire pro dignitate posset. cum tunc veniebat Aethiops quidam adolescens summa nobilitate, ut mores nostros & instituta perdisceret. Hi fuerunt ab Albuquerque hæc honores accepti, quos supra retulimus, & a Ducibus ea immunitate tractati, quam exposuimus. Tunc Olyppo ne legatum ab omni nobilitate, & a Pontificibus cum maxima significatione Christianæ caritatis in Regē

*Legationis
Aethiopi
ae & mu-
nerum ad
Emmanuel
lem expli-
catiq.*

deductus, & ab ipso Rege satis benignè & comiter ac-
ceptus. Post triduum fuit admissus, ut summam lega-
tionis exponeret. Is prudenter atque discretè muneri si-
bi commissio satisfecit, & literas Helenæ reginæ quin-
que bullis aureis consignatas Regi derulit, deinde cru-
cem è ligno Crucis, qua Christus pro generis humani
salute mactari sustinuit, Regi, nomine Principis sui do-
navit. Hanc Emmanuel obortis lachrymis venerabū-
dus accepit, summasque gratias Deo egit, quòd in lon-
ginq̃ illis regionibus, hostium immanitate vastat-
is, Christianæ religionis & pietatis semina conservā-
set. Alteras deinde literas arundine aurea inclusas edu-
xit, quas David Rex ad Emmanuelem dederat. Om-
nes hæc literæ erant Arabica & Persica lingua conscri-
ptæ. Sententia illarum hæc erat. Principio quidē Rex
trium personarum distinctionem vna natura & divi-
nitate coniunctam debita veneratione prosequurus,
Regi Emmanueli salutem & felicitatem precabatur.
Deinde gratias de Epistolis ad Reges Aethiopiæ mis-
sis agebat, & suam potentiam & opes exaggerabat, qui-
bus confidebat futurum, si Rex Emmanuel mari, ille
vero terra in Mahumetanam nationem inuaderent,
ut impij & scelerati Mahumetis nomen ex omni me-
moria hominum euellerent, & Christi sepulchrum in
libertatem vindicarent. Matthæi legari auctoritatem
constituebat, & Crucem, quam Rex ipse in amoris si-
gnum mittebat, è ligno Crucis, in quam generis hu-
manæ liberator sublatus fuerat, perfectam fuisse confir-
mabat: ad societatem belli atque pacis Emmanuelem
inuitabat, & ius etiam connubij libenter offerebat. Ni-
hil enim sibi grauius fore dicebat, quàm illam amoris
coniunctionem, & religionis consensionem matri-
monij etiam fœdere sacrosancto inter vniūsq̃ Regis
liberos ictō confirmari. Laudabar postremò facino-
ra, quæ in India Regis Emmanuelis Duces ediderāt,
eaque dicebat non absque Christi præsentia gesta
fuisse. &, ut quod insinuerat, ad exitum perduceret,
hortabatur. Lectis literis Emmanuel Matthæum in
hospiti-

hospitium deduci, & illi omnia copiosè præbeti iussit. *Aethiopici*
 Locus autem hic postulat, vt de huius Christiani Prin- *Imperij de*
 cipis Imperio pauca dicamus. Regnum illius à Septen- *scriptio.*
 trione Aegypti finibus, ab Austro montibus Lunæ
 terminatur, ab ortu, mari, quod per ostium Arabici si-
 nus influens ad Heroum ciuitatem pertinet, definitur.
 In occasum verò latissimè protenditur, vt ita cū genti-
 bus atro colore, & crispo & adusto capillo, quæ ad Ae-
 gesimbam regionem pertinent, coniungatur. Montes
 tamen multos in illius regno Saraceni tenent, qui illi
 non obediunt, reliqui principes illi parent, & multi
 tributū nomine ei non mediocrem auri vim singulis
 annis pendunt. A Lunæ montibus Nilus exoritur, qui *Nili font-*
 inde varios lacus & insulas efficiens, Aegyptum in- *tes.*
 terfluit, vsque eò, dum per Alexandriam in nostrum
 mare influat. Regni totius ambitum septingentis mil-
 liaribus patere dicunt. Multi in ea regione montes e-
 diti & excelsi contineri dicuntur, vndique prærupti,
 aditu perangusto, adeò vt vnus tantum homo per o-
 stium penetrare possit. In summo autem fastigio sunt
 miræ planicies, latè patentes, aquæ perennes, pabula &
 fruges lætissimæ, amnes pellucidi, pecorum, & bouum
 multitudo, alucaria, è quibus vis ingens mellis ex-
 mitur. Regio maxima ex parte est fertilis & opima,
 multisque auri, argenti, & æris metallis abundat: e-
 quos nutrit, gossipij copiam ingentem profert: vino ca-
 ret, sed incolæ potionem è melle & aqua conficiunt
 potu iucundam, & corpori valdè salubrem. Medicis at-
 que pharmacis rarò admodum vtiuntur. Gens tamen *Aethiopu-*
 est supra modum ignaua, & propter ingentem desid- *mores.*
 iam, & artificum penuriam, telluris bonitate frui ne-
 scit. Rex cum finitimis gentibus continenter bella ge-
 rit, & ideo vrbes non incolit, sed in castris perpetuò æ-
 tatem degit. Tanta autem est hominum & tabernacu-
 lorum multitudo, vt castra circiter duodecim milli-
 bus passuum in longitudinem pateant, & totidem in
 latitudinem. Eo autem ordine locantur, vt quamuis
 crebro mutantur, facillimum sit cuius, castrorum vias

oculis designare, & in hominum, quos conuenire vel-
lit, tētoria sine vilo errore peruenire, & principes quos
velit adire, & tanquam in vībe notissima versari. In ca-
stris septem parœciæ sunt, & singulis parœcijs sacer-
dotes præfecti, qui sacra peragunt: conciones habent,
subditos disciplinis instituunt, & rebelles pœnis à fla-
gitio deterrent, & ad Christianam moderationem fie-
quenter erudiunt. Vrbes regionis exigue sunt, ædes hu-
miles, muri fragiles: templa tamen magnifica, & mo-
nasteria maximis sumptibus ædificata. Rex se tanquā

Aethiopie numen cœleste coli faciebat: vultum ne principibus
Regum ar quidem apertum nisi statis diebus ostendebat. Illis,
rogantia qui cum conuenire volebant, aliquando pedem tan-
et affecta tum, aliquando verò manum demonstrabat, reliquā
ta diuini- speciem regis intueri, nefas existimabatur. Cum verò
tas. respondere volebat, internuncijs utebatur, & è cortin-
nis, quasi ex aditu oraculum ederet, responsa per inter-
pretes edebat. Sed hæc ineptissimæ diuinitatis eimen-
tæ fabula, postea quā Lusitani gentibus illis in vlti-
mum discrimen adductis opem attulere, & morem
Christianorum Regum exposuere, devisa fuit. Iam
nunc Reges inueneri, iam illos alloqui, iam audire licet.
Quod vero ad religionem attinet, multa ab Hebræis
desumpta conseruant. Mares octauo ab ortu die cir-
cunciduntur, & fœminis etiam aliquid amputatur vt
non omninò incircumcisæ videantur. Quod dicunt
se facere, non quòd in circumcisione vim aliquam ad
salutem constituent, sed vt Abrahami, & aliorum san-
ctorum Patrum exemplum sibi ob oculos proponant,
& illo monumento commenti, acrius & ardentius in
similis sanctitatis studium incitentur. Quadagesimo
deinde a circumcisione die mares, octogesimo autem
fœminæ salutaribus aquis expiantur, & Eucharistiam
eo die infantes immati in mica panis assument. Sin-
gulis annis diem, quo Christus a Ioanne aquis Ior-
danis ablutus baptismi sacramentum instituit, eius-
dem lustrationis renouatione celebrant: & tamen as-
serunt, vnico tantum baptismo peccata deleri, reli-
quas

Aethiopā
religio &
sacritutis.

quas lustrationes quotannis instauratas corpustantum tingere, animum verò non expiare: se tamen id facere, vt C H R I S T I diuinum beneficium, qui, vt nostias sordes elueret, sanguinem & aquam è latere suo profudit, sapius in memoriam redigant. Foeminae si mares ediderint, quadraginta diebus, si foeminas, octoginta à templorum liminibus arceantur. Sacerdotes vxores ducunt: si vxores decesserint, coelibes permanent, & summa castimonia vitam peragunt: & si adulterio se contaminauerint, aut post vxorum mortem aliqua se libidine commaculaeint, sacerdotio priuantur. Ante quam rem diuinam faciant, aliquot diebus ab vxoribus abstinent, vt libidinis impuritate dierum numero sublata, sanctius Christi sanctissimum corpus immolent, & attentius de rebus diuinis cogitent, & sic facilius perlitent. Monachis vxores ducere, nefas. Nemini, nisi nudis pedibus, ingredi in templum licet. In sanctis flagitum est ridere, semocinari, deambulare, aut aliquid denique meditari, quod non ad caelestia atque diuina referatur. cum ieiunent, vsque ad Solis occasum nec edere quidquam, neque bibere solent. A cibis, quos antiqua lex vetabat, abstinēt. Flagitia sacerdotibus saepe numero confitentur. Sub vtraque specie Eucharistiam sumunt. Monachi Antonomum Aegyptium authorem religionis habent. Pontifices à Rege creantur. Patriarcha a monachis designatur, & à patriarcha Alexandrino confirmatur. Multa sunt, in quibus Iudaicis ritibus atque ceremoniis adhærescunt, quanquā affirmant, se non iudaicis, sed Christianis tantam virtute atque meritis iungi. Multos dies festos agunt. Sanctos homines hac vita perire, hoc colunt atq. venerantur. Hi sunt Aethiopi Christianorum mores, quorum Imperator David legatum, quem diximus, ad Regem Emmanuelem misit. At in idē inimici Albuquerque, legum aethiolicarum apud Emmanuelem importunis se in omnibus eleuabant, & omne omnia finisse contendebant, vt quantum de istius fide detraherent, tantum Albuquerque, qui eadem omnia

*Sacerdotum
coniugiu.*

*Templorum
veneratio*

*Ieiunia.
Confessio.
Communio
si b vtraq;
specie.*

*Sanctorum
veneratio*

rat,

RÉS IN- rat, de prudentiæ existimatione deperderet. Hoc anno
DICAE. Albuquerque Georgium Albuquerqueum Malacam
 misit, ut eam cum imperio obtineret, & Rodricum
 Britium Patalinum, cui iam tempus eiusdem mune-
 ris illi commissi exactum fuerat, Goam reuocauit. Ge-
 orgius Albuquerque Zamatram præteruictus, ad Pa-
 cemensem portum naues appulit, ubi intellexit, regem
 contra principem regni sui, qui ab illo defecerat, bellum
 moliri. Lusitani eò, quod Rex foederatus esset, illi opem
 attulere, & hominis rebellis exercitum fudere. Inde
 Malacam profecti sunt. Post aliquot menses, Georgius
 Albuquerque ab Albuquerque Prætoris literas accepit,
 quibus imperabat, ut Ninachetuesis dignitate deiecto,
 regem Camparensem Bendaram crearet. Regnum il-
 lius erat angustum, & ad Austium pertinebat. In mu-
 nere verò Bendaræ tanta dignitas inesse videbatur, ut
 Camparensis Rex, qui suum regnum eius muneris
 obtinendi gratia relinquebat, se non mediocri digni-
 tatis accessione cumulatam putaret. Quid verò Albu-
 quercius sequutus sit, ut Ninachetuensensem honore pri-
 uaret, incertum est. Vel enim munus sibi creditum ma-
 le gesserat, vel homines illi subditi nonitatem illius
 contemnentes, ab Albuquerque petierant, ut alium si-
 bi rectorem, qui sanguine regio esset, assignaret, vel
 quacunque alia de causa, sic statuit, ut Ninachetuensense
 amoto, Rex Camparensis, qui singulari studio Lusita-
 num nomen colebat, illud munus obtineret. Georgi-
 us & Albuquerque Regem Camparensem accessiuit. Ge-
 orgius Botellius cum esset Regis amicus, ut illum de-
 duceret, in regnum illius cum biremi concessit. Eo
 tempore Rex Britamensis Camparensem obsidione
 premebat. Botellius à Georgio Albuquerque auxilium
 per literas postulauit, ut Regem amicum obsidione li-
 beraret. Is continuo Franciscum Melium cum navi-
 bus quatuor, & Lusitanis centum, & septingentis Ma-
 lacensibus, auxilio misit. Botellius hoc auxilio frater,
 per ostium fluminis, quod Camparensem regionem
 interfuit, penetrare consiluit. Cum verò subuijs
 appre-

*Ninache-
 tuensis di-
 gnitate spo-
 liatus.*

*Cāparen-
 sis Regis
 obsidio.*

appropinquaret, stationem munitissimam, quam Lin- *Lingua ci*
 guæ rex, est enim Lingua ciuitas illi regno finitima, *uitas.*
 excitarat, is enim eam à Bntamensi Rege prouinciam
 susceperat, vt Regem Càmparensem euerteret) opposi-
 tam reperit. Quò autem nostri magis progrediebantur,
 eò flumen angustius, & alueus profundior, & ripæ
 altiores apparebant. Erat igitur periculum, nè cum vn-
 dique ripæ nauibus imminerent, hostes saxis atque
 missilibus nostros opprimerent. Itaque Botellius belli
 genus mutandum censuit. Fauces namque, quibus in
 mare flumen erumpit, nauibus obseruandas esse puta-
 tauit, vt vel intercluso comœatu, hostes fame vexaret,
 vel in locum commodiorem ad dimicandum eliceret.
 Conuersa igitur biremi retrò concessit. Rex Linguae
 cum nauibus octoginta, & sex milibus hominum in
 nostros inuehitur. Botellius in nau, qua Rex ipse cum
 nobilitate ferebatur, pilis frequentibus emissis, eadem
 magnam facit, & ingentem terrorem prabet. Naues
 clauda atque mutilata cùm se tranuersam suis oppone-
 ret (ita namque hæsit in imo, vt nullo modo remis agi
 posset) exitum nauibus reliquis interclusit. Botellius *Prælium*
 harpagone coniecto in illam insiluit: hostes acri ani- *nauale cū*
 mo resistere. Omnes tamē vel cæsi, vel extrubati sunt. *Linguae*
 Aestus decedebat: hostiles naues nec progredi, eò *Rege.*
 quòd regia nauis obfaret, nec regredi, quòd aestus es-
 set impedimento, poterant. Erant igitur adeo consti-
 patæ, vt nullam in partem mouerentur. Franciscus Me-
 lius in ostio fluminis classem habebat, & regis impetus
 non solum ob id, quòd valde repentinus extiterat, sed
 etiam propter varios fluminis flexus, & riparum al-
 titudinem, animaduerti non poterat. Cùm tamen tor-
 mentorum fragorem, & armorum strepitum auribus
 accepisset, eò se contulit. In nauemque regiam trans-
 scendit. Indè nostri & alij in alias transgressi, cùm pri-
 mas hostibus nudassent, & in alias deinde eodem im-
 petu peruasissent, hostium stragem ediderunt. Linguae *Lingua*
 Rex metu contrubatus aufugit. Rex Camparensis Du- *Regis fa-*
 cibz ingentes grauas egit, & ex literis, quibus Benda- *ga.*

Cambaien ra creabatur, magnam voluptatem cepit. Regia nauis,
sis Rex Ben quæ impegerat, extracta atq; resecta fuit. Eam *Melius*
data crea Campanensi Regi concessit, qua Malacam uerberetur.
tur. Ex reliquis hostium nauibus quasdam eduxit, reliquas

Funebis
Ninache
tuenfis ap
paratus.

Campanensem accepit, ut munere Bendaræ fungere-
 tur, eam contumeliam minime ferendam esse statuit.
 Itaq; tabularum edarum & oblongum, columnis ful-
 tum extruxit, illud; tapetibus & peristomaus instra-
 uit, multis; flouus & odoramentis aspersit. Se uerò
 uentibus aut fulgentibus, & gemmis clarissimis orna-
 tum & cultum in hominum conspectum dedit, & per
 gradus in tabularum ascendit. Erat in loco inferiore
 pyra ex odoratis lignis instructa & incensa. Cum Ni-
 nachetuenfis hac tam insolita specie ora multitudinis
 uenerat in se conuertisset, ignorantis, quousum illa
 omnia tenderent, orationem sanè lugubrem habuit.

Ninache-
tuenfis ad
Pop Mala
ensem lu
gubris ora
tio.

Commemorauit enim merita, quibus Lusitanam gen-
 tem, antè, quam Malacam caperet, obligarat: quæ
 post urbem captam Regis Emmanuelis gratia gesserat:
 quanta constantia in fide data permanserat: quanta
 uirtute, ne fidem falleret, maximum multis in locis
 vitæ discrimen adiecit. Eam uerò sibi pro tantis meri-
 tis a Lusitana gente gratiam relaram, ut illius senectu-
 tem tanto dedecore deformaret, quam nemo, qui
 decoris aliquo studio duceretur, parua condicione
 posset. Spoliari namq; se a Lusitanis dignitate, qua fue-
 rat a Lusitanis ipsis affectus, & debitis honoribus pri-
 uari, dignumq; iudicari, qui extremam vitæ partem in
 dedecore & ignominia, cum omnium mortuorum de-
 risione consumeret. Se nunquam honestam vitam per-
 tulisse, imo uitam detestandam esse depellendi dedeco-
 ris gratia, secum semper statuisse. Idcirco nunc liben-
 te, non se tantum dedecus aduulteret, mortem cum
 vita commutaturum. Hæc cum diceret, se in pyram
 præcipitem dedit. Omnibus genus illud mortis indi-
 gnum & miserandum visum est, cum animis reputa-
 rent, & hominis erga Lusitanos meriti, & fidei in om-

Volunta-
ria Nina-
chetuenfis
mers.

ni rerum statu constantiam, & calamitosum extrema
 senectutis exitum, qui multorum animos horrore per-
 strinxit. Dum hæc Malacæ gerebantur, Albuquerque
 Legatum ad regem Cambaia mittere decreuit: de cu-
 ius regni situ, & telluris fertilitate, & moribus gentis
 in primis pauca dicenda sunt. Cambaia regnum, est
 prima Indiæ pars ad Solis occasum, quæ Arachonæ
 terminis definitur. Eam fluvius Indus, vnde India no- *Cambaia*
 men duxit, interfuit. In eum ab Ortu & Occatu fluvii *Regni de-*
 complures illabuntur. Sinus ingens, in quem Indus *scriptio.*
 influit, Cāucolpus a scriptoribus antiquis appellatur.
 Regionem tanta fertilitate præditam esse perhibent, ut
 paucis iugeribus incredibilis hominum multitudo ali-
 atq; sustentari possit. Fruges varias, sacchari magnam
 vim, & fructus multiplices effundit. Pécora & aimen-
 ta innumerabilia nutrit. Oram maritimam maxima
 ex parte Saraceni, mediterraneam regionem homines
 dediti simulachris colunt. Est gens quædam acris, quæ
 montes incolit: quæ, postquam reges Mahumeris disci-
 plinis imbuti cœperunt, ab illis descivit. Homines *Resbuti.*
 Resbuti nominantur, & cum Regibus sæpè bella gerunt.
 Mercatores sunt ditissimi, vestigia Regis amplissima,
 milites externi vberimis à Rege congiarijs alliciebantur,
 & ita fiebat, ut Cambaia patria quædam communis
 existimaretur. Diu est ciuitas huius regni in insu-
 la quadam parua, exiguo sanè freto à cōtinenti disjuncta,
 q̃ propter portus bonitatem, multos vndiq; merca-
 tores ad cōmercium alliciebat, ita, ut fieret emporium
 valde celebre, opibusq; multis opulentum. Albuquerque
 in ea insula arcem ædificare cupiebat, & ut ea tibi *Diui ci-*
 potestas fieret, multis officijs animum Regis ad suam *uitas.*
 amicitiam pellicere contendebat: quibus Rex id, ut an-
 tè dictum est, concedere statuit. Verùm Melichiazus,
 vrbis illius præfectus, in eo vberi gentis libertatem, &
 salutem iudicabat, & idcirco erat impedimentò, quo-
 minus arx ædificaretur. Melichigupius fuit vir qui-
 dam primarius, qui multum apud Regem gratia &
 authoritate potuit. Hunc sibi beneficijs deuincire
 Albu-

Albuquerque statuit, ut fauore illius id, quod cupiebat, multò facilius impetraret. Melichigupius, literis spem ostendit, illumque admonuit, ut ad Regem Lega-

Albuquer-
cij ad Cā-
baïensem
Regem Le-
gatio.
Surrate ci-
uitas. tionem decerneret. Albuquerque Iacobum Fernan- dum Begiensem cum legationis ministris, & vigin- ti præterea Lusitanis hominibus, qui illius comites ef- sent, Legatum instituit. Surrate ciuitas est in portu si- ta, quæ intimo sinu, in quem Indus influit, definitur.

Ea verò ad Melichigupij ditionem pertinebat. In eam aduectus Legatus, à ciuitatis rectore, & à primarijs ci- uibus multis honoribus acceptus fuit. Cum verò intel- lexisset, animum Regis esse à Melichigupio dissiden- tem, & tota legatio Melichigupio nixa fuisset, parum abfuit, quin euestigio reuerteretur. Fuit tamen, nè id faceret, à ciuitatis illius principibus impeditus. Multi nanque Melichiazij odio negotium Lusitanorum be- nè confectum cernere cupiebant. Itaque Legatum ad spem meliorem erigunt, & illi tres & triginta equos at- tribuunt, & præterea currus assignant, quibus supellex vheretur. Milites præterea cum illo mittunt, nè eum

Champa-
nellum ci-
uitas. quispiam violare auderet. Vndè quatruiduo Champa- nellum, quæ ciuitas est regni illius ampla & egregiè munita, peruenit, ubi Melichigupium offendit: a quo fuit satis honorificè & hospitaliter exceptus, & admo- nitus, ut diligentissimè Melichiazij viii scelestissimi dolos & insidias præcaueret. Ibi tribus diebus in con- uiuijs & hilaritate consumptis, fuit à Melichigupio cō- mēatu & præsijs instructus, & admonitus, ne vnquā diuerteret, nisi apud quem Dux, quem illi ad custodi- am corporis dedit, ostenderet: ut sine periculo diuersari posset. Aliter enim eum maximum discrimen salu- tis aditurum. Indè Mandauam (in ea tunc ciuitate Rex morabatur) modicis itineribus profectus, petijt. Rex in lecto decumbens, illum comite excepit: is vicissim Regem more Lusitano salutauit. Et idem reliqui Lusi- tani fecerunt. Omnesque vestibus & pecunijs donati sunt, & in hospitia deducti, multisq; munerib⁹ affecti.

Mandaua
ciuitas. Quod autem ad arcem attinebat, sic erat iam Melichia

zij oratione ab ea mente deductus, vt nullo modo id, *Cābaien-*
quod iam cōcesserat, confirmare vellet. Se namq; dice- *sis regis ad*
bat vel Surrate, vel Bombaimo, vel Naimo, vel Doube- *legatos Lu*
zij, quæ ciuitates in ora illius regni maritima sitæ eiāt, *stianos re-*
arcis ædificandæ potestatem facturum: in Dienli verò *sponso.*

ciuitate quo minus id permitteret, se iustissimis causis
impediti Begienfis igitur ab illo, se infecta, discessit, ita
tamen, vt nec se parum liberaliter acceptum, neq; me-
diocribus benedicijs ornatum ille, aut qui cum illo mis-
si fuerant, queri meritò possent. Rex an, pla etiam mu-
nera ad Albuquerqueum deferri iussit. Begienfis cū his
donis & amplo comitatu e Cambaia profectus, Goā
reuersus est. Albuquerqueius verò classem eo tempore
summo studio comparabat, eamq; rumor erat in Ara-
biam instrui, cū re vera Armuzium petere cogitaret.

Sed vt, quod in animo habebat, maiore silentio preme- *Petri Albu*
ret, & Armuzij Regem ab omni eiusmodi suspicione *quercij in*
deduceret, Petrum Albuquerqueum fratris sui filium, *Arabas*
cum classe quatuor nauium in Goardafumense pro- *bellum.*
montorium misit, vt interim Arabas bello vexaret. Ibi

cū bonam partem æstatis consumeret, ingentes pre- *Armuzien*
das egit, decemq; naues Arabum multis & pretiosis re- *sis regis ad*
bus onustas cepit. Inde, vt fuerat iussus, Armuziū con- *Albuquer-*
tendit, & a Rege Terunxa, qui tūc regnabat (frater nāq; *cij postula*
illius Zeisadimus decesserat) tributum postulauit, & *ta respon-*
arcis ædificandæ facultatem petijt, & vt fœdus cum il- *sum.*

lius fratre periculis confirmaret, enixe cōtendit. Rex
ex tributo decem tantum milia numorum aureorum
soluit, seq; difficultatibus implicatum, nō plus soluere
tunc posse confirmauit, sed operam daturum, vt intra
certum tempus fidem suam liberaret. Arcem verò ex-
trui minime se permissurum asseruit. Quod verò ad
fœdus attineret, se libentissimè id confirmaturū. Re-
bus ad hunc modum constitutis, Petrus Albuquerqueius
in insulam, quam Baharem appellant, quæ intra sinū
Persicum Arabiæ adiacet, & a faucibus fluminis Eu- *Bahare in-*
fratis iam cum Tigri coniuncti circiter quadringen- *sula.*
tis millibus passuum distat, nauigare constituit. Id
enī a patruo in mandatis acceperat. Rex illum ab

eo consilio deducere conatus est. Navigationem enim propter vada, & cætos scopulos, periculosam esse dicebat, & cælum propter humores palustres corporibus humanis vehementer infestum. Nilominus tamen ille navigationem instituit. Cum vero ab insula, quam petebat, non procul abesset, tempestate iactatus, in aduersam regionem, quæ Persidis imperio continetur, in Raxelis portu constitit. Ibi Ismaelis Persarum Imperatoris, quem Sophum appellabant, Ducem nomine Mirbuzacam reperit, qui viginti naues Regis Armuzij ceperat. Is nuncium ad Mirbuzacam continuo misit, quod diceret, Armuzij Regem esse Regis Emmanuelis stipendiarium, seq; minimè permissum, ut ei, qui in Emmanuelis præsidio lateret, iniuria vlla fieret. Idcirco illum amice rogare (nec enim bello repetere æquum esse, quod verbis se impetraturum consideret) ut sibi omnes naues restitueret. Id Mirbuzaca siue metu perterritus, siue naturæ lenitate ductus, repente concessit. Cum his nauibus Petrus Albuquerqueius Armuzium reuersus, naues regi donauit, & sic animum illius ab omni cogitatione sinistrae suspicionis abduxit, ut nihil minus suspicaretur, quàm malum aliquod sibi à Lusitana classe comparari. Petrus Armuzio profectus, Goam petiit, quo tempore patruus instruendæ classi summis viribus intentus erat. Attamen antequam Goa solueret, Ioannem Gondissaluum Albicastrensem ad Zabaimum Idalcamum legauit, à quo petebat, ut sibi in continenter loca tribueret, quæ munitionibus firmaret, si vellet sibi potissimum tolerabili pretio equos addici. Legatum deinde alium ad Narsingæ Regem misit, Antonium Sousam, ut ab illo peteret, ut sibi in ora India, quæ ad Occasum pertinet, Baticalam urbem concederet. Legati à Principibus humaniter accepti, multisque muncibus ornati sunt. Negotia verò, quorum causa missi fuerant, minimè confecerunt. Itaque Goam re infecta rediit.

*Albuquerque
ad Zabaimum
Legatio.
Eiusdem
ad Narsingem
Legatio.*

HIERONYMI

OSORII SILVENSIS

ALGARBIORVM IN LV-

SITANIA EPI-
SCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS,

LVSITANORVM REGIS INVI-

ditissimi, virtute & auspi-
cio gestis,

LIBER DECIMVS.

EODEM Anno quinque naues Oly-
 mpone profectæ, Goam incolumes
 petuente, in quibus Legatus, quem
 Armuzi rex ad Emman. miserat, etiã
 venit. Albuquerque Cochimum pe-
 tit, vt classem, quæ erat in Lusitaniam
 vocaret, compararet. Indè Goam reuersus in exitu
 Februarij mensis, anno salutis M. D. XV. cum omnia, *Annus*
 quæ ad Indiarum forum faciendum petuiebant, singulis *Christi nã*
 ad prudentiam confectis, Goa sortitus, cum 7. & 20. nau- *ti 5. Al*
 um elicit: ob quos præterea nauigia cum Indis mi- *buquercij*
 tibus ducebant. Cum ad Mascatis portum naues appli- *in Armuzi*
 uisset, inter ceteros Armuzi non ita esse stabilitas, vt *um nauiga*
 non velle de Regis animo, & de rectorum fide dubita- *tio.*
 ret. Aqueatione facta, & cibarijs comparatis, Armu-
 um contendit. Rex re inopinata percussus, vt amantius
 ad benignitatem inde ceteret, summo studio labo-
 rat. Itaq; per vnum e domesticis suis, qui Acem ap-
 plabant, utrum salutaris, eique de felici navigatione
 atulurus esset: se ciuitatem illam, & inuensasq; regni sui

L I B E R

opes Regis Emmanuelis esse dixit: & Albuquerqueium admonebat, vt perinde, atque si in Lusitania esset, omnibus illius regionis facultatibus vteretur. Albuquerqueius respondit, se regem in loco filij habiturum, si verbis facta responderent. Aliter enim illi periculum denunciabat. Nuncio dimisso, Albuquerqueius minores naues insulam circumire iussit, & speculari, num quæ naues ad bellum instructæ Armuzium penetrare cõtenderent. Si vero in eis aliquid hostile perspicerent, milites, si se dedere recusarent, occiderent, deditos autem ad se viuos perducerent. In hoc negotio duo dies consumpti sunt, cum interim nuncij vitro citroque commearent, cum Rex Albuquerqueium verbis placare conaretur, Albuquerqueius vero Regi, si non imperata conficeret, excidium minaretur. Legatum tandem, quem Rex ad Emmanuelem miserat, & in ea classe veniebat, accepta fide dimisit. Is autem erat natione Siculus. Fuerat autem in pueritia à piratis captus, & Mahumetis disciplinis imbutus. In Lusitania verò religione tactus, sectam Mahumetis execratus, ad Christi fidem conuersus fuerat. Nicolaus Ferreira deinceps appellari voluit. Huic ne fraudi esset apud impium Regem Christi nomen, priusquam Albuquerqueius a se dimitteret, effecit. Postulata, quæ Ferreira Armuziensis regis nomine detulerat, hæc erant. Primum, vt Emmanuel tributum impositum Regi Armuziensi remitteret. Esse namque illum exhaustum, propterea, quod classes Lusitanæ metum mercatoribus iniicerent, ita, vt non auderent Armuzium merces, vt soliti erant, importare: & ea de causa portoria, in quibus maxima pars vectigalium consistebat, sublata funditus esse, neque sibi quidquam esse reliqui, vnde facile summam illam conficeret. Petebat præterea suis subditis facultatem in Indiam nauigandi, & similiter omnibus nauibus, quæ ex India Armuzium peterent, eandem facultatem postulabat. Ne præterea naues Lusitanæ in Armuzium nauigarent, ne terrorem externis hominibus incuterent, & vectigalia ex portonijs collerentur. Præ-

*Armuzien
fis Legati
è Lusitania
reditus.*

*Armuzien
fis Legatio
nis summa
capita, &
ad eare
sponsum.*

Præ-

terea, vt tanquam subdito (illum enim patronum & dominum libenter agnoscebat) æquitate, quæ à tam claro Rege expectanda erat, naues & merces sibi ereptas soluere iuberet. Postremò vt omnes Armuzienses, qui captiui detinebantur, libertate donaret. Responsum est, Regem Emmanuelem, si Armuzij Rex in fide permaneret, & arcem in vrbe ædificari permetteret, dimidiam tributì partem illi remissurum. Nauigandi verò facultatem Armuziensibus, & illis, qui in Armuzium nauigabant, liberam concedebat, dummodo merces lege lata prohibitas non importarent, aut ne in illorum nauibus mercatores ex illis partibus, quæ bellum cum Lusitanis gerebant, aduenirent. Postulatum verò, quo petebatur, ne classès Lusitanæ in Armuzium nauigarent, repudiatum fuit. Id enim nihil aliud erat, quam Emmanueli imperium ciuitatis illius adimere. Similiter quod petebat, vt id, quod ab illis, qui fidem violarant, belli iure captum fuerat, restitueretur, derisum fuit. Libertatè verò captiuis reddere iubebat. Albuquerqueius obsidem adolescentem primarium, Raix Norandini nepotem, prius ad se perduci imperauit, quam Ferreiram dimitteret. Rex Armuzij Ferreiram, si licuisset, crudeliter accepisset, quòd Mahumetanam sectam fuisset execratione solenni detestatus. Literas tamen Emmanuelis cum veneratione debita in manus sumpsit, & cum Ferreira sermonem non libenter contulit. Sequenti die Albuquerqueius ad Regem misit, qui denunciaret, si pacem vellet, vt illi locum, in quo arcem extrueret, confestim assignaret: & præterea partem ciuitatis, in qua is cum suis habitare commodè posset, illi concederet. Sibi namq; esse in animo, octo, ad summum nouem menses in ea vrbe consumere. Rex metu eximio perculsus, omnia concessit. Dixitque se tantum Albuquerqueii probitati confidere, vt non dubitaret, quin illi patriâ pietate confunderet, Norandinumque cum foederis solenni ritu sancienti potestate misit. Foëdus continuò factum, & iureiurando confirmatum fuit, & Rex au-

*Foëdus cū
Armuzien
si Rege in-
iurum.*

reo torque ab Albuquerque, & vexillo cum Regis Emanuelis insignibus donatus: quod ille in adibus suis in pacis & amicitiae signum, & voluntariae servitutis auctoramentum, constitui iussit. Arx in eodem loco,

*De Ismael
lis Sophi
genere in-
stituto. im.
periore
busq. ge.
stu.*

ubi prius inchoata fuerat, aedificari coepit. Hoc tempore Ismael Persarum Rex cum armis plurimum posset, tum religionis specie multos mortales in sui admirationem traduxerat. Is originem suam ad Allem, & Mahumetem referebat. Alles, ut multi referunt, frater patruelis atque gener Mahumetis extiterat. Iliam namque illius nomine Fatimam uxorem duxerat. Porro autem post Mahumetis mortem, cum illi in principatu successisset, Mahumetis legem multis in locis immutavit. Quaedam enim suscipiit, non pauca etiam adiecit, alia novis interpretationibus ita correxit, ut nova quaedam lex gentibus illis videretur. Sic factum est, ut dum quidam Mahumetis, quidam vero Allis disciplinam sequerentur, Mahumetis secta in duas partes divisa, gentes religione dissidentes, odii etiam, quod consequens erat, discinderet. Persae namque, qui Allem sequuti fuerant, reliquos Mahumetis disciplinis infectos, ut homines impios, & divinae legis ignaros, a consortio suo repellebant. Arabes contra Persas ut desultores, atque legis divinae corruptores, detestabatur.

*Hocem veneno neca-
tum.*

Alle vero è medio sublato, Hocem illius filius & dignitatis atque nefariae religionis haeres extitit, & eundem exitum vitae habuit: veneno namque perijt. Alius deinde illius frater eodem nomine disciplinam eandem usque ad extremum spiritum vitae retinuit. Huic duodecim filij fuere, quos Persae viros divinos, atque Deo propter egregiae religionis & pietatis studium, valde caros arbitrantur. Unus tamen, qui plurimum inter omnes excelluisse putabatur, appellatus fuit Muza Caim. Post horum hominum memoriam, Allis nomen apud multas nationes in obscuritate latuit. Romanis disciplina, qui Mahumetis religionem summo studio conservavit, inutolata permansit, donec tandem Sophi Muza Caim stirpe propagatus, cum pri-

mam

mum sapientiæ & religionis ostentatione multos ad sui studium allexisset, tum armis eam sectam, quam sequebatur, esse veram Dei legem, demonstrare summo studio concupiuit. Cum igitur illi nationes multæ nomina darēt, euenit, vt Allis decus è tenebris emersum videretur, & nomen illius extinctum reuiuisceret. Is pro linteis spiris, quibus Mahumetani caput intexerāt, pileos è lana constipata colore viuidi confectos, & fenis vtiq; gradibus distinctos, eo artificio, vt vel protendi, vel contrahi possint, ad tegendum caput instituit, quibus ij, qui Allis disciplinis adhærent, ab alijs Mahumetanis, qui Allis memoriam odio persequuntur, internosci facillimè possent. Hoc autem numero duodenario, quo pileos distinxit, memoriam filiorū, quos Hocem susceperat, conseruare decreuit. Huius tandem satū propagatus Ismael Aidaimi filius, qui Sophi nepos extiterat, varijs casibus exercitus, & sapientiæ opinione, & eiusdem religionis, quam diximus, patrocinio tantum nomen fuit apud Persas consequutus, vt omnes libentissimè illius imperio subderentur. Fuit enim singulari animi magnitudine & liberalitate præditus, multasque victorias adeptus, imperij fines latissimè protulit, & cum Selymo Turcarum imperatore contulit, ad easque tandem opes peruenit, vt nec ipsi Selymo cedendum arbitraretur. Is cum ditioris amplificandæ curam susciperet, tum etiam religionis propagandæ miro studio tendebatur, & partim precibus, partim minis, vt multi pileum illum gererent, & Allis institutis & precationum formulis, quas idem in scriptis reliquerat, vteretur, operam enixè dabat. Ea autem de causa legatos ad Regem Cambaiæ, & ad Zabaimum Idalcamum decreuerat, vt eos in sententiam suam traduceret, quod illi tamen facere noluerunt. Cum vero horum multorum, & rumore omnium intellexisset, quanta virtute & industria Albuquerque præditus esset, & quas res in India & Armuzio gessisset, & illius nomen hominum prædicatione & celebritate per omnes Persiæ & Arabiæ regiones

*Ismaelis**Sophi in**propaganda**sua secta**studium.*

versaretur, quamvis Albuquerque Armuzium ab imperio illius auertisset, famam tamen illius fuit non mediocri studio prosequutus. Est enim hoc in Peris institum, ut ex antiquissimis monumentis accepimus, ut in quocunque hominum genere virtutem elucere perspexerint, eam summo studio celebrent, usque ad eò, ut hostes etiam, quos armis acerrimè persequuntur,

Albuquerque ab Ismaele per legatum salutatur. laudibus summis afficiant. Cum igitur Ismael legatū ad Reges Indiæ, ut dictum est, misisset, in prius illi negotium dedit, ut Albuquerque nomine illius salutaret, seque libentissime omnia, quæ ad illius dignitatem pertinerent, facturum ostenderet. legatus Coicealeamus appellabatur. Is post honorificæ salutationis officium ab Albuquerque postulauit, ut legatum ad Ismaelem mitteret. Esse namq; illum amicitie cum Lusitanis, quorum virtutem admirabatur, iungendæ cupidissimum. Albuquerque ex salutatione & consilio

Albuquerque ad Ismaelem Soporum legatio. voluptatem non mediocrem accepit. Existimabat enim, eo fœdere Armuzij statum confirmari facillimè posse. Itaque legatum, nomine Michaelē Ferreirā, ad illum misit. Legatus fuit ab Ismaele summis honoribus acceptus, & omnibus principum legatis, qui apud illum versabantur, antelatus. Ismael cum illo sermonem iucundissimè conferebat, & de moribus & institutis Lusitanorum, de gentis indole, de Regis Emmanuelis virtute multa percontabatur, & cum summa voluptate Ferreirā (erat enim vii prudens atque disertus) audiebat. Ferreiræ tandem sermonibus alle-

Ismaelis ad Albuquerque legatio. ctus, hominem primarium, Bannimbonatum nomine ad Albuquerque legauit, qui cum Ferreirā Armuziū venit eo tempore, quo Albuquerque arce potitus, illi perficiendæ intentus erat. Is cum eam legationem multum ad auctoritatem nominis Lusitani confirmandam, & imperium ciuitatis illius firmitus stabilendum pondus habituram arbitraretur, eam magnifico quodam apparatu audire constituit. Itaque in foro prope regias ædes, ut Rex & regii omnes spectare possent, sublimem tabulationem institui, & eam peri-

stomatidis infestis, & in illa sellas collocari præcepit. Ibi splendido cultu ornatus, & nobilitatis turba circumfusus, legatum excepit: qui cum propter illius famam iam cum veneratione valdè dignum arbitaretur, tū in illius conspectu, cum vultus grauitatem, & caniciem, & oculorum obtutum, quæ omnia acrem animi vim denunciabant, oculis aspexisset, parumper, quasi attonitus quadam admiratione, conticuit. Deinde legationem luculentis verbis exposuit, & litteras, quas ad Regem Emmanuelem & Albuquerquecum cum muneribus afferebat, obtulit. Albuquerquecius munera, ut ab omnibus viderentur, explicari continuo præcepit, idque responsum legato dedit, quò & Ismaeli debitum honorem dedisse, & propriæ dignitatis memoriam non abiectile videretur. In summa verò legatio nihil aliud, quam virtutis & magnificentiae laudes, & non vulgari amoris officia cōtinebat. Albuquerquecius intra *Alia Albu* paucos dies legatum liberaliter acceptum, & muneribus ornatum dimisit, & cum illo legatum alium virū *quercij ad* nobilem, qui Fernandus Gomezius Lemius appellabatur, ad Ismaelem cum literis & muneribus vicissim *Ismaelem* *Sophum le* *gatio.* misit: cui etiam mandata credidit, quæ valdè ad utilitatem nationis Lusitanæ conducebant. De qua legatione plura alio in loco dicemus. Dimissis legatis, Albuquerquecius in arce perficienda, & in vrbis statu consituendo summam industriam adhibebat. Et quamuis pensentiret, multos in vrbe hostilia machinari, & consilijs eorum occurreret, ita tamen se gerbat, ut nemo facile suspicari posset, cum aliquid odorari. Verum qui moliebantur insidias, conscientia sceleris oppressi, sibi metuebant, & præsidia comparabant. Sed hoc commodum erat, quod Zeisadimus Armuzij Rex, & Coicatarus, qui regis nomine regnum administrabat, & erant Albuquerquecio animis infesti, & inimici, mortem obierant. Raix Nordinus, qui Coicatro successerat, Zeisadimum veneno sustulerat, & Zeisadimi liberis exclusis, Torunxam illius fratrem Regem creauit. Nec enim dubitabat, quin si Terunxa regna-

ret, nomen quidem Regis penes ipsum Terunxam esset, regni verò potestatem & iurisdictionem ipse perpetuo retineret. Cum tamen Nordinus senio confectus esset, & molestissimis iam negotijs expediri cuperet, in nepotem quendam suum, Raixhamed nomine, quinque & triginta annos natum, virum aciem & animum, munus & potestatem suam transtulit, ut ipse regni procuratore liberatus, regni opibus alieno labore frueretur. At Raixhamed locum illum apud regem tam firmis præsidijs obfessum tenuit, ut non modò regnum, sed Regem ipsum acerbo dominatu premeret. Omnia speculatoribus erant plena, ita, ut Rex hiscere non auderet, ne, si quid, quod Raixhamedium offenderet, enuntiaret, oculis aut vita priuaretur. Ausus tamen semel fuit, post fœdus factum, tyrannum apud Albuquerqueium immanissimè scelestis accusare. Id Albuquerqueius secretum tenuit. Iterum deinde per Alexandrum Ataidium, qui propter linguarum notitiam interpretis munere & officio fungebatur, Albuquerqueiû admonuit, se vincitum teneri, & oculis multorum obsequari, ita, ut non auderet rebus Regis Emmanuelis, peninde atque cupiebat, inservire. Hamedius interim clam Lusitanis aduersari, opus modis omnibus impedire, multa machinari, quibus hostilem animum, quæ verbis regebat, factis indicaret. Præterea ut regem a fide Emmanuelis auerteret, pileum cum Allis precationibus & institutis ab Ismaele missum sumere coegerat, ut eo signo se Ismaeli prorsus addictum ostenderet. Hæc omnia cum Albuquerqueius explorata penitus haberet, eum occidere decreuit. Sed id aperta vi fieri commodè non poterat, ne graue bellum & intestinû excitaretur: arte erat utendum. Itaque se egregiè in illum animatum simulabat, & quibuscumque rebus poterat, illi satisfaciebat, ut eum metu liberaret. Tum per Alexandrum Ataidium Interpretem, & Petrum Alpoem, qui tunc a secretis erat Regi, sibi illo quous esse ouento nunciauit, ut arcana quædam, quæ erant è repub. & ad Regis Emmanuelis statum pertinebant,

cum

Raixhamedius Armuziensis tyrannus.

Albuquerqueius in Raixhamedium invidia.

cum illo & cum Hamedio communicaret. Locum ipse deligeret, vbi id colloquium fieri posset. Aedes amplæ Duci, quæ ædificabatur, coniunctæ, in quibus Simo Andradius habitabat, delectæ sunt. Constitutum ab utraque parte fuit, vt Albuquerque cum solis ducibus, sine vllis armis conueniret, & Rex similiter cum certo nobilium virorum inermium numero se in conuentum illum daret. Regi tantum & Albuquerque permissum fuit, vt vterque armigerum cum gladio duceret. Reliquis Lusitanis atque Persis, qui in littore consistebant, nec erant in ædes ingressuri, licebat armis accingi. Albuquerque ea nocte, quæ diem cædi destinatam præcessit, secreto duces euocauit, quod in animo habebat, aperuit, & vt arma vestibus abderet, admonuit. Postuidie ante lucem in teriam descendit: perpetuò namque se in classe tenebat, in littore copias instruxit: aliquot duces cum exercitu reliquit, ipse cum reliquis ædes ingreditur. Nordinus regias copias in littore similiter instruxit. Regemque in ædes deduxit. Ipse verò Hamedius tectus armis, Albuquerque quem imparatum eò venturum opinabatur, interficere cogitabat. Itaque intrepidè sese in Albuquerquei conspectum dedit. Albuquerque illum comiter accepit. Tū illud, quod in mutuo amicorum congressu dici solet: Satis ne saluæ: & an Rex statim venturus esset, interrogauit. At ille cum oculos in duces, qui Albuquerque circumstabant, cōiecisset, quamuis arma vestibus abdita minimè vidisset, suspicari cœpit, eos armatos esse. Augurio igitur diei funesti perturbatus pedè retulit, Regemque iam ædes ingredi parantem, ne vltra progrediretur, admonuit. Albuquerque enim cum armatis hominibus stare. Nihilominus Rex ingressus, Hamedium antecedere more solito coegit. Garsia Norogna fores occludi iubet, ita, vt magna pars eorum, qui cum armis, vt Hamedio subsidio essent, veniebant, exclusa fuerit. Exclusi indignati, & tumultuari, ianuamque cedere cœperunt. Constitutum fuisse quebantur, vt Prætor Lusitanus, & rex Armuziensis pauci suorum

numero constipati venirent: nunc verò Prætorem cū omnibus suis intra domum consistere, cū Rex quatuor tantum viris stipatus intraret, & reliquis aditus interclusus fuerit. Albuquerque interim Hamedium accusare cœpit, quòd arma gestaret, & ea vt deponeret, imperavit. Is suorum auxilio fretus (nondum enim exclusos esse cognoverat) gladium stinxit. Albuquerque brachium illius arcè continuavit. Petrus Albuquerque & Lupus Vascius de Sancto Pelagio cum reliquis Ducibus accurrunt, hominemque multis vulneribus concidunt. Rex cum illum interfectum cerneret, metu propemodum exanimatus est. Albuquerque verò illū hilari sanè vultu complexus admonuit, vt timorem ommitteret. Hactenus, inquit, tyranni huius scelesti Regis tantum nomen obtinebas, cum re vera liber non esses, sed vini perditissimi dominatu vehementer oppressus. Posthac & liber & rex eris, & tuo iure vti perpetuò poteris. Interim qui fores quatiebant, minimè cessabant. Cū verò accepissent Hamedium occisum, & peraversam a dium partem in litus eiectum, idemque regi accidisse suspicarentur, ianuam perfingere parant. Nostri Duces cum parte copiarum accurrunt. pars enim reliqua, vt Regis copias, si aliquid moliri vellent, impediret, relicta fuit. Eorum aduentu furor illorum, qui ianuam cædebant, repressus est. Instabant nihilominus & Principes & reliqui ciues, vt sibi Regem suū incolumem redderent. Aliter enim se ades illas continuo inflammavros minabantur. Rex ab Albuquerque in superiorem ædium partem, vnde ab omnibus posset conspici, deductus, omnes bonos animo esse iussit. Nullam sibi a Lusitanis iniuriam allatam, sed singulare beneficium tributum. Se tunc & libertate donatum, & in regni possessionem missum, vt suos aequitate & humanitate debita gubernaret. Fuit deindè capite sanctum, si quis ex illis, qui armati fuerant, aliquid hostile moliretur. Modafarius tamen interfecti tyranni frater clamoribus maximis in Lusitanos, & in Regem acriter inuectus, interdes regias se cum armatis homi-

*Raixha
medycæ-
des.*

*Modafarij
tumultus.
piusque fa-*

homi-

hominibus contulit, quarum custodia Alli illius fra-^{ctio quomodo sit vrbe cicta.} tri commissâ fuerat. Ibi se munire constituunt. Cùm tamen Rex illis exitium cum atroci supplicio, ni continuò ex ædibus excederent, constitueret, & Albuquerque terror non mediocris accederet, accepta prius fide, ne illis quod gesserant, fraudi esset, ædes vacuas reliquerunt, & intra centum tempus, quod illis præstitutum fuit, cum eiusdem factionis hominibus, & cum cognatis, & clientibus, & non mediocri familia, & cū bonis omnibus ex insula, atque adeò è totius regni finibus emigrârunt. Ad hunc modum pestifera & perniciofa sentina, quæ vñdique scelestissimi hominis arte confluxerat, ex vrbe exhausta fuit. Ipse nanque tyrannus copias paulatim in vibem adducebat, quibus Lusitanos vrbis possessione pelleret, & ciuitatem Iſmaeli regi Persarum traderet. Albuquerque magna cura liberatus, ciuitatis statum constituit: à rege, & à ciuibus fidem accepit, quam iureiurando cōfirmavit: illos perpetuò in Régis Emmanuelis potestate futuros. At interim in Africa res à ducibus Lusitanis laude dignæ gerebantur. Iehabentafusus primùm Ataidium admonuit, esse quasdam hostium turmas, quæ non procul Marochio castra locauerant, quæ facillimè capi possent. Ataidius Lupum Barrigam eò cum centum equitibus misit. Is cum Iehabentafuso copias iunxit: sed turmæ castra mouerant, & in oppido frequentiori, prope Atlantem montem sito confederant. Barriga Ataidio per literas significauit, maiori opus esse. Is generum suum Alphonsum Norognam eò misit. Iehabentafusus equites mille ducebat. Hostium turmæ erant quadraginta, in quibus præter peditum multitudinem maximus erat equitum numerus. Turmæ è loco discesserant. Nostri illas vestigijs persequuntur. Barriga primùm agmen ducebat, in quo erant equites centum & quinquaginta: qui postremum agmen hostium consecutus, in eos inuasit. Hi quamuis acerrimo animo principio resisterent, coacti sunt tandem se ad suos, qui antecesserant, recipere.

pere. Ibi rursus hostes multitudine feroces in nostros impetum tulere. Norogna & Ichabentafusus occurrunt Prælium fuit atrox, & ita par, ut diu neutro victoria inclinari viderentur. Hostes tamen postremo suffugatique sunt: ingens numerus cæsus, quingenti capti, ovium viginti milia, & mille boues cum camelis quadringentis abducti. Hostes ubi se ab illa fuga & trepidatione refecerunt, auctis aliquo supplemento copiis, rursus in nostros inuadunt, prælium redintegratum eundem exitum habuit. E nostris tamen tres Lusitani, & aliqui Mauri cecidere. Reliqui cum præda in vibem

*Lusitano.
rū de Mauris
victoria.*

*40. Coutigni in Mauris
ad Farrobum montem
excursio.*

reuerſi ſunt. Arzilam tunc Ioannes Coutignus, Vaſci Coutigni Comitris Boibenſis filius, loco patris tuebatur. Is fuit egregie fortis, & in rebus gerendis induſtrioſus. Cum vero excuſſionem uſque in montem, quem Farrobum appellant, facere decreuiſſet, centum & quadraginta equites eduxit. Cumque è monte non procul abeſſet, ſpeculatores illi renunciârunt, præfectos Larozi & Molehamaris cum Barraxæ quodam filio in campo cum equitibus octingentis verſari. Hos ea mente proſectos, ut Arzilæ & Tingi agris vaſtitate inferrent. Cum his Coutignus congredi ſtatuit, & ob eam cauſam, nè ſine pugna diſcederent, locum, quo erant tranſituri, cum ſuis inſedit. Prælium atrox & ſæuum fuit, & diu par. Erant enim hoſtes viri valde fortes, & gloriæ cupidi: noſtris rursus tota ſpes ſalutis erat in virtute conſtituta. Hoſtes tamen poſtremo in fugâ conueſi, ſupra bis centum cæſi, vnus & quadraginta capti ſunt, in quibus fuere quidam & nobilitate, & exiſtimatione Principes. Spolia fuerunt equorum & ornamentorum, quæ nobilitatis illius erant. Sub idem tempus Mauri Xiatimeneſes (erant enim ſtipendiarii) à Nonio Fernandio Ataidio auxilium poſtulârunt,

*Prælium.
atrox.*

*Bellum cum
Xerifio.*

quo Xerifum, à quo grauiſſa detrimenta diebus illis acceperant, à ſiſnibus ſuis repellerent. Is Barrigam cum equitibus ſociis auxilio miſit. Barriga cum Xiatimeneſibus Farrobij montis iuga ſuperauit, quo in loco fuit illi nunciatum, Xerifum in tabernacula cæſum. vnus
inua

inuasisse, eaque diripuisse, & nonnullos Xiatimenses interfecisse. Barriga, vt postremum eius agmen carperet, accelerauit. aliquot cecidit, vnum tantum cepit: reliqui se receperunt: quos Barriga propter suorum paucitatem insequi noluit. Ab Ataidio tamen per vnum equitem, qui vulneratus è pugna discesserat, supplementum postulauit. Ataidius alios equites quinquaginta subsidio misit. Dux eorum fuit Georgius Mendezius Ataidius. Xerxius cum mille & 600. equitibus vt in nostros inuaderet, festinauit. Barriga duplicem aciem instruxit. Primam aciem Georgio Mendezio Ataidio, & Petro Barrigæ commisit, ipse sibi secundam aciem reseruauit. Idem Mauri fœderati fecerunt. Xerxius omnes copias hoc ordine distribuere. Agmen medium cum equitibus septingentis Abedelquibnius, ipsius Xerxij patruelis, agebat. sinistrum latus ipse tenuit: dextrum alij duci, cui multum confidebat, assignauit. *Pugna a. irox.* Acies media se continere non potuit, quin in primam nostrorum aciem iueret, & cum multitudine superaret, eam circumuenit, ita, vt nostri in orbem pugnare cogerentur. Lupus Barriga in eos, qui nostros circumierant, impetû dedit. At Mauri fœderati duplicem hostium aciem acri prælio sustinebant. Fuit magno temporis spatio acriter vtrinq; dimicatum. Petrum interim Barriga Abedelquibnium, medijs agminis ductorē, equo vehementius incitato infesta cuspide transfixit. Illo mortuo, qui sub illius signo pugnabant, cedere incipiunt. Cum nostri acrius insisterent, eos fuderunt. Lupus Barriga cum illam acie fusam cerneret, in Xerxij agmen incurrit: ex quo Xerxius Bentagoginius, vir primarius, in Pelagium Rodericum fortiter dimicantem inuectus, eum ex equo deiecit: & cum illum stratum interficere conaretur, Lupus Barriga, vt ab imminenti cæde Rodericum euiperet, in Bentagoginum equum incitauit, & illum hasta confodit. Simuliter cum Bentagogini nihil accurreret, vt patri subsidio esset, fuit ab eodem Barriga transfixus. Sic factum est, vt in eodem loco duobus hostibus occisis, ciuem vnum ab

*Lusitana
acies.*

*Xerxij a-
cies.*

*Pugna a.
irox.*

*Lusitano.
rū victoria*

in-

interitu vindicaret. Hostes postremò in fugam compulsi sunt. Nostri eos longo sanè spatio insequuti, non magnam cædem ediderunt. Hostes enim equorum pernicitas eripuit. Supra centum tamen cæsi fuerunt. Ataidius hoc successu Barrigæ stimulatus, aliquod egregium facinus moliri cupiebat: & Iacobi etiam Lupi virtus, qua cum parvis admodum copijs ad Marrochij portas excurrerat, cum sollicitabat, ut in Marrochium inuaderet. Duces igitur Maurorum fœderatos admonuit, ut certo die in armis essent: nam se daturum operam, ut magnum decus cum non mediocri præda tibi compararent. Quod autem animo destinabat, nemini aperire voluit. Lupus Barriga Ataidij nomine Duces Mauros, ut parati cum armis essent, excitabat. Cum verò intelligeret, Xerisum in Castello, quod Amagorem appellant, se tenere, ab Ataidio auxilium poposcit, quo Xerisum imparatum opprimeret. Ataidius nepotem suum Aluarum Mendezium Ceruariam cum equitibus ducentis & quinquaginta pedibus, qui erant ferreis fistulis atque scorpionibus armati, cōfestim expediuit. Ceruaria octo itineribus factis, se cum Barriga coniunxit, qui iam Maurorum copias coegerat. Castellum Amagor erat in arduo monte situm, & rupibus vndique munitum, & duobus fluminibus, qui illum vtrinque alluebant, inclusum. Agri Castellum ipsius erant adeo late patentes, ut supra centum pagos ambitu suo continerent. Nostri propè Castellum, cum iam Sol in occasum præcipitaret, castra posuerunt. Equites è Castello egressi, cum fœderatis Mauris manum conferunt, eosque loco pellunt. Nostri Mauris auxilium cōfestim afferunt, & hostes fugere cogunt. Postridiè Castellum obsidione cingere decernebant. Sed Barriga certior repente factus, Xerisum profugisse, equum rursus ascendit, & idem reliquos facere iussit, atque primum vallum, quod Castellum cingebat, oppugnant. Hostes, qui relictis præsidij fuerant, summa vi resistunt. Nostri bis intra vallum prælium commiserunt, & bis ab hostibus repulsi sunt. Postremo cum

*Amagor
Castellum*

Xerisi, s. u.

*Amagoris
oppugnatio.*

cum magnam impressionem facerent, irrumpunt, & hostes cadunt, qui metu se precipites e rupibus eiciebant. Quorum multi lacerati, multi acutis arborum ramis confixi, foede perierunt. Tanta vero rabie quidam dimicabant, ut, cum sibi moriendum esse viderent (non enim se dedere volebant) ne equi in manus nostrorum venirent, eos e praeruptis rupibus exturbarent.

Ferro bis centum caesi sunt, supra mille vero in ruina dilacerati: capti sunt 400. inter quos Xerxis partius exitit, & equi centum & 50. Praeda tanta fuit, ut tres dies fuerint in ea ab oppido in castra deportanda consumpti. Victoria pro numero militum fuit insignis: pro qua Lusitani gratias Deo summas egerunt, & confessi publice sunt eam non humanis viribus, sed CHRIS-

*Praeda & victoria
Lusitanorum insignis.*

TI numine atque beneficio partam fuisse. Non multis post diebus Baruga Iehabentafusi opibus adiutus, Castellum cepit, quod Algaballum appellabant, praedamque non mediocrem fecit, & Ataidium literis admonuit, ut aliud Castellum (Algelum nominabant)

Algaballi castelli oppugnatio.

in quod se Xerxis post fugam contulerat, aggredere-
tur. Ataidius copias, quas potuit, eduxit, & cum a Castello octo millibus passuum abesset, ultra progredi noluit, & in urbem cum copiis suis regressus est. qua

ratione motus id fecerit, incertum est. Xerxis Castellum deseruerat. Cum vero intellexisset, Ataidium pedem retulisse, & ipse in Castellum rediit. Baruga deinde Ataidij iussu specus in arduo & excessu loco inter

Baruga aduersum pugna.

rupes ingentes abditos, in quos hostium vis magna confluerat, aggressus fuit: sed ab hostibus cum dauno repulsus esset: inquit enim e nostris caeli, & quidam etiam precipites e rupibus electi sunt. Interim Baruga a Mauris foederatis inuitatus, idem Castellum oppugnare constituit. Sed cum in minere tumultum auribus acciperet, multos ad se fugientes conspicatus est. Erant ex Mauris foederatis, qui se adhibebant. Baruga eos excepit, & in hostes eos compulsum fugam compulsi, & duodecim partem suam iniquitatus est.

Non precui abeat a Castello, quod perierat, cum

*Barriga
prælium
aduersum.*

multi, illius ductu & imperio neglecto, extra ordinem
furenter egressi in hostes ruunt. Hostes undique pro-
uolant, & eos circumueniunt. Barriga subsidio occur-
rit: prælium fuit periculosum, in quo sedecim equites
Lusitani, & non pauci Arabes à socijs interfecti sunt:
ipseque Barriga ex equo deiectus, & vulneratus in ho-
stium manus peruenit. Suorum deindè præsidio, aut
potius numinis diuini præsentia (sic enim homines
interpretabantur) ex hostium manibus euasit, & in
equum hostis victoris, qui iam ceciderat, insiluit. Et
sic ille cum suis malè ab hostibus acceptus, in castra re-
uertitur. Postridiè quamuis ex vulnere laboraret, in
Castellum inuadere statuit: in via magnas prædas egit,
propius Castellum castra posuit. Ibi tres dies propter
vulnerum dolorem conquieuit. Illum ibi commoran-
tem hostium multitudo ex improviso adoriri consti-
tuit. Barriga certamen minimè detrectauit, hostesque
primo impetu in fugam coniecit: longius insidiarum
metu insequi noluit. Postridiè motis castris, tam pro-
pe Castellum tabernacula locari fecit, vt modicus tan-
tum collis & exiguum flumen inter castra & Castel-
lum interesset. Postridiè acies prælium commissum

*Barriga
victoria.*

*Maurorum
500 insig-
nis calami
cas.*

fuit. At Mauri, qui sub Barriga militabant, montium
Principem, qui Castello opem afferebat, in iugo con-
spiciunt. Hoc metu perturbati, se confestim effusa fu-
ga proripiunt: soli Lusitani relictæ sunt. Barriga in an-
gusto itinere hostium impetum acri animo sustinuit.
Qui fugerant, cum hyems summa, & perfrigida tem-
pestas esset, & tabernacula, in quæ imbris vitandi gra-
tia succederent, non haberent, obriguerunt. Gēs enim
est frigoris impatiens: & erant etiam labore & rerum
penuria confecti, ita, vt supra quingentos homines cō-
stet ea nocte frigore mortuos fuisse. Sic autem factum
est, vt dum metu mortis castra, quibus seruari potuis-
sent, tūpissimè deserunt, in mortem sordam cum in-
signi dedecore timiditatis inciderent. Postridiè Barriga
ordine profectus, multos in agris palantes excepit, &
cum

cum vndique multis in locis hostes in illum imperium facerent, eos semper insigni virtute repulit. Sic copias in urbem, paucis hominibus, qui ordines deseruerant, amissis, incolumes reduxit. Ataidius interim eisdem curis anxius, Marochium petere statuebat. Barriga Mauroium Principes Ataidij iussu ad societatem eiusdem facinoris incitabat. Petrus Soufa Azamoris prefectus fuit ab Ataidio similiter inuitatus, ut itineris, & laboris, & gloriæ socius esse vellet. Is cum esset vir egregie fortis, & laudis præter modum cupidus, se socium libenter ascripsit. In locum huic rei destinatum omnes conueniunt. Soufa ducentos equites, Ataidius trecentos eduxerat. Dabidæ prefectus cum sexcentis equitibus, Garabiæ Dux cum equibus mille, Xerquiæ vero dux cum octingentis aduenerant. Ab eo loco, vigesimo secundo die mensis Aprilis, Anno M. D. XV. profecti sunt. Itinera singulari ordine faciebant, & non nisi explorato castra mouebant. Regio multis in locis est natura fertilis, & cultu nitida, & aquis irrigua, ita, ut oculos intuentium non mediocriter oblectaret. Tandem ad urbem accedunt. Consilio habito decretum fuit, ut urbem ea porta, quæ Fessensis appellatur, oppugnarent. Sed neque tormenta, neque machinas, neque munitiones, nec alia denique, quibus urbem maximam, & hominum multitudine refertam oppugnarent, ferebant. Nec in alium finem eò copias adduxisse putabantur, quàm ut gloriari possent, se usque ad Marochij portas sine villo impedimento copias adduxisse, ut ea audacia hostium animos frangerent, Mauritaniæque debellandæ facilitatem principibus Lusitanis ostenderent. Hostes sanè perturbati sunt. Credebant enim multò maiores copias subsequi. Ataidius copiarum suarum medium agmen ducebat. Xerquienses & Dabidenses sinistrum illius latus, dexterum verò Garabices clauderant. Soufa duas à suis copijs acies instruxerat. Tum ipsi primùm Arabes in urbis portas incurfant. Hostes ea porta, quæ Fessensis appellatur, erumpunt. Illi multitudinem, no-

*Marochi
se bellum.*

LIBER

Praeliūpe stri virtute superiores erant. Tamen cū hostes innu-
riculosum merabiles influerent, & recentes fessis succederent, no-
anceps stri in maximo periculo versabantur, & agrē molem
 praelij sustinebant. Cidemcimamus grauit̃ vulnera-
 tus euasit. Lupus Barriga dum inter hostes incautius
 versaretur, fuit ex equo deiectus, ibiq; occisus fuisset,
 ni Petrus Barriga illi opem attulisset. Aliqui vtrinque
 ceciderunt. Prælium ita quatuor horis continuatum

Cedūt Lu fuit, vt victoria neutram in partem inclinaret. Ataidi⁹
fitam ser- tamen atque Sousa cū animaduertērent, hostium
natis ordi- exercitum subsidijs identidem submissis amplificari,
nibus. neq; paucos lassitudine debilitatos posse infinitæ mul-
 titudini in proprio solo, pro mœnibus, pro salute pa-
 triæ, pro omnium vita fortissimè dimicanti diu repu-
 gnare, copias sensim, & ordine minimè confuso in flu-
 minis, quod vibem præterfluit, angustum vadum sub-
 ducere incipiunt. Cū tamen vrgerentur, impetu sæ-
 pè in hostes conuersi, eos cedere cogebant: deindè eò,
 quò intenderant, exercitum paulatim deducebāt. Va-
 dum erat ad eò angustum, vt non nisi bini, aut ad sum-
 mum terni transire possent. Hostes interim multò a-
 crius instarc, & vehementius vigēre, multò maiore im-
 petu ferri cœperunt. Quod si à nostris in eo periculo
 tumultuatum fuisset, maxima profectò clades accepta
 fuisset. Sed Ataidius à Sousa postulauit, vt ipse in agmi-
 ne primo curiam eorum, qui vadum transibant, susci-
 peret, & eos in ripa rursus instrueret, ipse in postremo
 agmine hostes maximo cū labore sustinuit. Sic factū
 est, vt omnes copię traducerentur, è nostris multi vul-
 nerati discederent, nemo tamen occideretur. Ex fœde-
 ratis Mauris ad duodecim ceciderunt. Vt enim in no-
 strorum conspectu suæ virtutis specimen egregium
 darent, in hostium cuspidēs irruerant. Traductis co-
 pijs, cū nostri iam à fluuio duobus millibus passuū
 abessent, & hostes indignissimè paterentur, nostros au-
 sos fuisse, cū tam exigua manu ad vibis opulentis-
 simæ, in qua imperij domicilium collocatum fuerat,
 muros accedere, vt insignis ignominia maculam de-
 lerent,

lerent, fluuium traicere: quod facere non poterant, cum nostri in ripa instructi consisterent. Vbi igitur illos adesse conspexerunt, ipsi cum copiarum parte nostrorum vestigia persequuntur. Abidenfes, & Garabienses, & Xerquienses cum nonnullis Lusitanis in eos impetum ferunt, & breui certamine fundunt, fugantque, & paucos occidunt: inter quos fuit Fellenfis quidam dux, qui ferocius nostris minatus fuerat, & acius praelium inierat. Nostri modicis itineribus ita viam faciebant, vt commodè in Arabum pagis, & oppidis, & ciuitatibus diuersarentur, & multi vndique ad eos cum muneribus commearent, & quasi maximam victoriã adepti fuissent, illis de tam felici reditu gratularentur: *Mons Farrobium.* quamuis bellum maximo animo, non tamen sapiente consilio susceptum fuisse videretur Mons Farrobium viginti passuum millibus Arzila distat. Est autem cum herbidus & amœnus, & arborum & nemorum varietate distinctus, tum arduus & excelsus, & multis in locis natura munitus. In cliuo montis, ea parte, qua in Arzilæ conspectum prominet, erat ingens pagus, quæ *Alubilia pagus.* Alubiliam appellabant, vnde frequentes excursions in agrum Arzilensem fiebāt, quæ fruges & sata vastabant, & prædas etiam cum captiuis frequenter abigebant. Ioannes Coutignus pagum euertere cupiebat: sed cum non tantas copias haberet, quantis eracopus, *Expeditione in Alubilienses.* opem ab Odoardo Menesio, qui Tingi præerat, posu-
lauit. Is se cum illo coniunxit. Deinde cum prima luce ad radices montis accederent, hostes illos conspicati, minimè perturbati sunt: imò sine vllò tumultu per deuexum montis deducti, in nostros impetum fecerunt. Menesius vna ex parte, in quam se sub monte abdiderat, Coutignus è ripa fluminis, quam occasione intentus infederat, in illos, qui iam in medium agmen inuaseraut, inuecti sunt. Illi cedunt, nostri montem subeunt. Hostes & multitudine, & locorum asperitate, & stationis valido sepimento freti, nostros in principio contemnebant. Qui tamen eos cadere non desistunt, & in pagi munitiones compellunt, & intra

vallum irrumpunt, hostesque per aduersam portam in fugam effusam conijciunt, oppidumque diripiunt & inflammant. Montem deinde peruagati, vicos exurunt, pagos euertunt, templa disturbant, ædes perantiquas & ædificia diruunt, totique monti vastitatem & inflammationem inferunt, & sic demum, re ex animi sententia gesta, reuertuntur. Hoc eodem anno Rex

*De classe
in Mauri
taniarum ar
cis condenda
causa
missa, eius
que successus
in inselici*

Emmanuel cum in animo haberet, Mauros hostes nominis Christiani sempiternos acriore bello vexare, multis arcibus oram maritimam obsessam tenere statuebat, vt vndique hostibus immineret, & Fessense regnum facilius armis oppugnaret. Hac cupiditate cum teneretur assiduè, de hominibus Africæ peritis quærebat, quem locum magis opportunum arci ædificandæ iudicaret. Illi fluuium Mamoriam (olim Subur appellatus est) latum atque profundum, qui in Atlanticum mare per ostium, quod Arzila circiter centum passuum millia distat, influit, eam oportunitatem habere confirmant. Nam fluuij faucibus montem imminere, in cuius fastigio posset arx ædificari, commeatum & munitiones facillime in eum locum subuehi, in fluuium propter aluei profunditatem, maiores naues intrare posse dicunt, portum esse tutissimum. Locum præterea ad inferendum bellum aptissimum: nam ab ostio fluminis Fessam non ita multis passuum millibus abesse. Rex misit, qui fundum fluminis explorarent. Illi, qui missi fuerant, eorum sententiam, qui locum eximè laudârunt, comprobant, & fluuium maiorum nauium capacem esse dicunt. Rex igitur classem ducentarum nauium instituendam curauit. Exercitus octo millia hominum, præter fabros & nautas, continebat. Classis præfecturam Antonio Norognæ viro nobilissimo commisit, & successorem illi Nonium Mascæ regnam, si is aliquo casu sublatus fuisset, instituit. Multi viri nobiles in ea classe fuerunt, quorum tamen pars magna luxu & lasciuia diffluens, magis nobilitatis arrogantia tuebatur, quàm militaris disciplina patiebatur. Exercitus

cum

etiam erat tyronum. Soluit classis Olyssipone XIII. die mensis Iunij: vigesimo tertio mensis eiusdem ad ostium fluminis appulsa fuit. Tum Norogna Berrium cum nauigio, cui præerat, misit, qui in fluuium intraret: ex latere vno Petrum Bentesium cum longa naue, ex altero alium ducem nomine Carinum cum altera longa naue constituit. Hos Antonius Saldania sequutus fuit. Reliqui deinde duces ordine vt iussu fuerant, subierunt. Vbi eò ventum est, vbi arx ædificanda erat, locus rem acutius considerantibus minimè placuit. Habito igitur consilio, locum alium delegerunt non ita procul à fluminis ostio disiunctum, quo naues facilius penetrare, & quæ erant necessaria conuehere possent, & vbi propter crebros fontes aquatio semper facilis esset. Nec enim semper aquatio propter æstum maritimum, qui falsas aquas inducit, ex fluuio fieri poterat. In loco igitur, qui omnium iudicio commodissimus visus fuit, arcem instituunt: atq; primùm fossam altitudine decem pedum, & latitudine quindécim perducunt, qua, cum se æstus incitaret, aquam admitterent, si vellent: & si rursus vellent, eam eijcerent. Acies instructæ locum præterea muniebant, & castra ita posita fuerunt, vt commodè impetum hostiū propulsaturæ viderentur. Sed locus hoc incommodum habebat, quòd ei montis supercilium immineret. Nec enim fastigium montis occupari poterat, quòd longius à fluuio, quàm oportebat, abesset: & locus, quem delegerant, erat altiori loco subiectus, vnde non missilibus tantum, verum & saxis ingentibus deuolutis nō mediocris perniciēs afferri poterat. Præterea, vt admoniti tunc à multis fuerunt, hyeme cum fluuius imbibus auctus intumescit, super loca etiam, in quibus aux extrui cœpit, effunditur: quod inuecti limi atque cœni reliquæ demonstrabant. Hostes loca superiora occuparant, atque valido sepimento munierant, tormēta frequentia disposuerant, omniq; missilium & pilularum genere decertabant, nostrosq; graues molestias inferebant. Rex Mequinezius cum tribus milibus e-

*Mutatur
arcis con-
dendæ lo-
cus.*

*Delecti lo-
ci incōmo-
da.*

*Hostium
in Lusita-
nia mol-
mina.*

quitum, & triginta millibus peditum aduenit. Rex de
inde Fessensis cum multò maiore exercitu eò venire
maturauit. Ducebat autem supra centum hominum
millia. Prælia interim non leuia fiebant. Sed cum ho-
stes & loco, & multitudine superarent, superiores sem-
per è prælio discedebant. Vno autem prælio è nostris
mille atq; ducenti cæsi sunt. Naues tamen nostræ cum
fluminis aditum liberum haberent, & nostris subsidio
erant, & castra hostium tormentis infesta faciebant.
Hostes, vt naues Lusitanas aditu prohiberent, propè
fluminis ostium stationem instituunt. quam fossa &
vallo muniunt, firmaque multorum hominum in ea
præsidia disponunt: vndique tormentis naues, quæ
intrare volebāt, aut dissipant, aut ne ingredi audeant,
impediunt. Norogna vt hoc impedimentum vitaret,
hoc excogitat. Nauem ingentem densis rignis corro-
borat. lana saccos infert, quibus molibus obiectis ho-
stium globos exciperet. Hæc nauis in fluuio contra ho-
stium stationem opposita, tutum reliquis humiliori-
bus nauibus transitum præbebat. Hostes tamen cum
dies atque noctes sine intermissione nauem quaterent,
eam diaccerant. Hac mole disiecta, nostri exanima-
ti metu cœperunt. Exercitus erat imminutus, cœmea-
tus deficiebat, nullus erat dies, quin aliqui ab hostibus
interficerentur: res erat in extremo discrimine consti-
tuta. Interim literæ ab Emmanuele ad Norognam de-
feruntur, quibus, literis, quas de ea re Norogna ad Em-
manuelem dederat, respondebat. Iterarum senten-
tia hæc erat, vt si ei, & reliquis ducibus arx illa inuti-
lis videretur, eam deferrent, & exercitum, antequam
maius incommodum acciperetur, in Lusitaniam de-
portarent. Id cum non eo silentio fieret, quo conuenie-
bat, & hostes id sentiant, nostris acriter insitère. Duc
acies in superiore loco, vt hostium, imperum sustine-
rent, erat. oppositæ. Vnam Rodericus Melius, alterâ
Christophorus Leitanus, vir acer, & in rebus bellicis
enutritus, agebat. Acies, quam Melius ducebat, cū ho-
stes eam valdè premerent, per loca præcipitia ruebat,

*Lusitano-
rum magna
clades.*

*Norogna
stratage-
ma.*

*Extremū
Lusitanorū
discrimi-
nen.*

& alij alios se se in fuga præpediebant: hostes maximā
 cædem ediderunt: Leitanus aciem per montis anfra-
 ctum instructam duxit, donec ad fluuium perueniret.
 Sed tanta erat iam in castris trepidatio, tantusque me- *Trepidatio*
 tus animos omnium occuparat, vt nemo posset vllius *in castris*
 ducis imperio aut authoritate ab effusa fuga cohiberi. *Lusitani-*
 Multique metu cū se in flumen deijcerent, aquis & *cis.*
 cœno demersi, honestæ mortis metu turpent vitæ fi-
 nem subierunt. In nautis similiter tāta trepidatio fuit,
 vt eorum culpa centum naues ad littus afflictatæ peri-
 erint. Aliæ namque alias impediabant, & inuicem col-
 lidebantur, & in littore tandem fiacta hostium crude-
 litati homines exposebant. Non defuere tamen qui-
 dam viri fortissimi, qui in tumultu facinora memora- *Bernardi*
 bilia ederent. inter quos virtus Bernardi Emmanuelis *Emmanu-*
 longè reliquis antecelluit. Is hostibus se opposuit, eo- *lis virtut-*
 rumq; impetum repressit, multos ab effusa fuga conti-
 nuit, & in hostium cæde versatus est, & in causa fuit,
 ne multo grauior clades acciperetur. Nostri tandem in
 naues recepti sunt, quamuis quidam viri nobiles nau-
 um aditu multos arcere niterentur, ne ipsi, nauib. pon-
 dere grauatis, discurren adirent. Periculum enim in *Insignis*
 teria fuga, in nauibus immanitate vitauit. Ciceriter *Lusitano.*
 quatuor hominum millia ab hostibus cæsa dicuntur. *rū clades.*
 Atce præterea cum tormentis, & munitionibus, & ca-
 ptiuis, hostes potiti sunt. Nostri tamen exitum, qui e-
 rant in statione, intercludere non potuerunt. Huius
 cladis & dedecoris Emmanueli nuncius allatus, illi
 magnum dolorem inuulit. Gratias tamen Deo egit, *Emmanue-*
 quod ab eo debitas peccatorum poenas in hac vita exi- *lis Regis*
 gere voluisset. Is enim fuit, qui secundam & aduersam *constantia*
 fortunam moderatè semper ferendam arbitraretur, & *mod-*
 omnia, vt Christianum principem decebat, ad iudici- *ratio.*
 um numinis diuini, quod falli non potest, pie reuoca-
 ret. Hac tamen plaga nulla eius ætate calamitosior ac-
 cepta fuit: in qua multi dedecoris infamiam patētius
 fortasse, quam decebat, pertulerunt. Nunquam enim
 operam dederunt, vt eam notam claus factis eluerent.

Hoc anno Rex Emmanuel multorum inuidorum ca-
RES IN- lumnijs aures præbuit. Hæc enim pestis, quæ plerunq;
DICAE. apud reges magnas bonorum strages edit, Emmanue-
 lem etiam in eam fraudem impulit, vt Albuquerqueium
 suspectum haberet. Eo tempore Albuquerqueius omnem
 ferme oram Indici maris, quæ Indo fluuio, & Cori
 promontorio definitur, sub Emmanuelis imperium
 subiunxerat: Malacam etiam adiecerat, regnum Armu
 zij armis ceperat, & prudentia stabilierat, Emmanue-
 lis nomen latissimè propagarat. Nec enim nationes il-
 læ credebant fieri posse, quin Rex, qui ducem tam in-
 signi virtute præditum haberet, esset diuinis etiam vir-
 tutibus ornatissimus. Et quo status erat amplior, eò
 maiorem de illius amplitudine opinionem receperāt.
 Et Rex ipse optimè erat in Albuquerqueium animatus.
 Sed inuidi perpetuò aures illius obtundebant, homi-
 nemque aliquando dementiæ & temeritatis, aliquan-
 do vero ambitionis minimè ferendæ, atque adeo pro-
 ditionis insimulabant. Postremo Regi persuaserunt,
 Albuquerqueium ad tyrannidem aspirare, velleq; Indi-
 am vniuersam sibi subdere. Esse namque cognatis &
 clientibus innixum, principibus Indis propter virtutis
 opinionem charissimum, opes illius esse ampliores,
 quàm status hominis legibus restricti feret. Animos
 enim in mediocribus opibus enutritos imperium pati
 posse, in summis verò insolentius, quàm ius & fas po-
 stulat, efferri. Quid si, inquiunt, vt est vir singulari a-
 stutia & calliditate subnixus, Zabaimum Idalcamum
 ad suas rationes adiunxerit? Quid si cum Narlingæ
 Rege societatem inierit? Quid si reliquos Indiæ Reges
 ad se aggregauerit? Non erit ei facillimum à fide defi-
 cere. Hoc saltem assequetur, vt Emmanuelis Regis no-
 men contemnatur, & Albuquerqueij imperium omnes
 libenter accipiant. Hi sermones quoniam essent valdè fre-
 quentes & importuni, maximæque vi & industria ia-
 cerentur, Albuquerqueius meritis & innoceptia fretus,
 quamuis optimè sciret, nomen suum multorum in-
 uidia lacerari, nunquam quomodo calumniam refu-

*Inuidorū
in Albu-
quercium
calumniæ.*

taret, excogitandum censuit. Improbiorum namque sermones factis egregijs facillimè retundi putabat. Se verò ~~ea~~ gessisse, & his operibus animi sui fidem confirmasse censebat, ut in India positus, non magno negotio inuidiæ flammam, quæ in Lusitania inuidiorum ingenijs excitabatur, virtutis exploratæ & cognitæ fama restingeret. Verùm cum accusatores sine ullo defensore, qui eorum perditis conatibus occurreret, accusationem instituerent, eo rem deduxerunt, non quidem ut Rex illum non satis magna laude dignum arbitratetur, sed ut saltem ab India reuocandum statueret. Itaque Lupium Suatium Aluatiengam illi substituit. Cum eo Matthæum, Davidis Aethiopiarum Regis legatum, dimisit, & alium ad eundem Regem legauit, ut pax & amicitia arctiore vinculo firmaretur. Legatus exiit Odoardus Galuanus, vir nobilis, & multus *Albuquerque* *in Lusitania* *reuocatur.* in rebus magni ponderis spectatus & cognitus. Aluatienga cum classe tredecim nauum, & mille & quingentis Lusitanis hominibus Olysiptone soluit septimo die Aprilis, Goamque peruenit secundo die Septembris. Inde rebus ordine constitutis, Cochimum *Emmanuel* *ad Aethiopiarum Regem legatio.* petijt, ut classem, quæ erat in Lusitaniâ profectura, compararet. Hoc anno, septimo die mensis Septembris Emmanuel filio auctus est, cui fuit Odoardi nomen impositum. Is natura mitis & clemens exiit, musicis & venationibus deditus, vniuersis propter benignitatem & humanitatem carus, atque perueniendus: qui, si non immatura morte sublatus fuisset, multas vilitates insita probitate & industria communibus rebus asserire potuisset. Hoc anno Malacæ *RES EV-* *ROPEAE* grauis casus atque valde miserabilis Abedallam Cam. *RES IN-* *DICAE.* paris Regem, qui tunc, ut dictum est, Bendaræ munus obibat, de medio sustulit. Rex Biorami illius *Crudeles* *Bintami* *Regis in* *Abedalla* *generum* hoc ei minimè processisset (erat enim Abedalla propter æquitatem & mansuetudinem omnibus egregiè *in-* *imide-* *ferre* chaus, & munere sibi commissio summa cum laude *in-* *imide-* *ferre* fungebatur) alia via illi pestem atque perniciem *in-* *imide-* *ferre*

ferre cōstituit. Itaq; suis negotium dedit, vt aliquot Malaccensium naues caperent, & in Bintamum adducerent. Illi impigrè quod imperatum fuerat exequuntur. Is tunc suos, qui iussa confecerant, asperis verbis accipit, quòd iniuriam ciuibus suis intulissent. An, inquit, ignoratis me Regem esse Malacæ, & hos, quos captiuos abduxistis, mihi subditos esse, neque secus a me diligi, quàm si eos omnes genuissem? Spero equidem Abedallam, quem ego non generum, sed filium arbitror, propediem in meam potestatem Malacam, vt cōfiscuit, redacturum, & tunc apparebit, quantum inter Lusitanorum tyrannidem, & mei Imperij moderatorem intersit. Hos enim vt filios omnes cum singulari humanitate tractabo, quos Lusitani domatu diuissimo oppressos tenent. Gener enim meus Abedalla, prudentia, qua valet plurimum, id, quod mihi promissum, cumulatè præstabit. Hæc vbi dixit, captos cibo & potu benè acceptos, & muneribus affectos, missos fecit, omniaq; illis bona restituit, sicut; Ducibus atrociter minatus est, si quid simile in posterum contra ciues vrbis Malacæ delignant. Id homines verum esse crediderunt. Et vbi Malacam reuersus fuere, sermo primū occultus inter nonnullos haberi de eadem recepit.

Falsis Deinde sparso latius rumore, res ad Georgium Albuquerqueium vrbis præfectum delata est. Bartholomæus *Abedalla* autem Perestrellus, quæstor Regius, qui paucis illis *testimoniu* *diebus* ex India citeriore Malacam aduenerat, cum Ninachetuenfis filijs erat vsu & familiaritate coniunctus, multaq; ulorum gratia faciebat. Illi patris mortem vlcisci summo opere cupiebant, & idè quod erat rumore dissipatum, oratione confirmabant, & asserabant, id se multorum literis & argumentis clarissimis exploratū habere, Abedallam de vrbe nefariè prodenda cogitare, & societatem sceleris cum Rege Bintami conuissè. Perestrellus Georgium Albuquerqueium admonuit, vt impediens periculum præcaueret, & proditorem, antequam id, quod animo destinabat, efficeret, capite damnet. Is filios Ninachetuenfis accersit. illi rem sanè

confidenter asserunt, nihil clarius esse confirmant. Albuquerqueius quamuis esset vir probus, non ita tamen sapiens erat, ut intelligeret, non esse temerè in re capitali fidem inimicis habendam. Et siue quia valde periculū metueret, siue quod facinus illud præclarum fore putaret, hominem summa potentia præditum, & nomine Regis, ut nihil aliud esset, ornatum occidere, non procrastinat. Abedallam accersit, sceleris insinuat, testimonia, quæ hostes in illum dixerant, exponit. Testis strellus vehemens accusator instat, & urget. Abedalla fidem Albuquerqueij implorat, & obtestatur, nè se hominem innocentem, summè in Lusitanos officiosum, regisq; Emmanuelis studio flagrantem hostium crudelitati dedat. Tempus sibi dari postulat, dum Regis Bintamensis fraudem, & inimicorum calumniam, & suam innocentiam testibus & argumentis apertè demonstraret, se ex vinculis velle causam dicere. Ad hæc obsecrabat, nè nomini Lusitano tantum dedecus supplicio hominis innocentis inureret, quo odium in se multorum hominum concitaret. Hæc ne est, inquit, gratia, quam meis in Lusitanam gentem meritis referendam censes, ut supplicio meo crudelitatem regis Bintamensis, sempiterni vestri nominis hostis, expiam? & ij, qui propter meam in regem Emmanuelem fidem me immani odio persequuntur, lætitia exultent? Quid aliud enim expevit Rex Bintami, nisi ut ego, quem suorum ferro, quem veneno, quem multis insidijs occidere nequiuit, manibus Lusitanorum, propter quos meos deserui, & odium in me hominis malefici acerbissimum concitavi, interimar, & illi, in quorum me fidem contuli, doloris illius, quem vit improbissimus cepit, ultores existant? Eadem nanque opera fieri cernit, ut illius immanitatem satietis, & homines à studio vestri nominis auertatis, & apud multas nationes odio sitis. Quid enim dicent ij, qui me in regno meo per vos deductum conspexerunt, ut vestris beneficijs ornarer, & præsidij contra hostes meos munire, cum viderint me tam subito de statu meo concidere,

*Abedalla
ad crimina-
tiones
responsio.*

&c.

& ipsorum opera, quos hostes vestri nominis gratia defumpsi, ad supplicium detrudi? Quare te per fidem, per religionem, per humanitatem, per reliquas virtutes, quas vnicè colis, oro & obtestor, vt mihi respondendi facultatem tribuas. Et tum demum, si proditoris conuictus fuero, nullum supplicium recusabo. Hæc quidem cum Abedalla diceret, & suppliciter postularet, non potuit hominem natura mansuetum ad aliquam humanitatis partem traducere. Itaque sine ulla cunctatione, homo innocens, regio splendore præditus, in forum deductus, inspectante populo, cum multorum luctu & querimonia secum perculsus fuit. Qui tamen dum ad supplicium ducebatur, manus in cælum tendebat, & numen implorabat, vt in eos, quorum calumnijs ipse contra ius & fas interimebatur, animaduerneret. Post decimum & septimum diem Perestrellus celeri morte absumptus fuit: quod multi ad numinis vindictam retulere. Abedallæ verò supplicium tantam multis offensionem attulit, vt multi mercatores & ciues Malaca excederent, atq; passim, quacunque se conferebant, omnes homines a Lusitanorum commercio deterrerent. Nihil esse apud Lusitanos tutum, nullam fidem ab hominibus conseruari: illis ipsis, qui rebus illorum inservirent, esse tandem crudele supplicium indicta causa subeundum. Ninacheruensē, nulla offensione interposita, honore deiectum, & ea de causa post tam multa officia sibi mortem consciuisse, Regem Camparensē crudelem in modum contra ius necatum fuisse. Cum huiusmodi sermonibus omnia complerent, factum est, vt cum mercatores in urbem accedere non auderent, non solum vestigalia tollerentur, verum & Lusitani cum ciuibus, qui relictī in ciuitate fuerant, summa rerum inopia, atq; adeò fame vexarentur. Sed Georgius Botellius à Georgio Albuquerque missis cum duabus nauibus, omnes illas circumquaque regiones peragrauit, qui cum esset, & propter virtutem notus, & propter vsum Regum omnibus familiaris, facile à multis Regibus & Principibus impe-

*Iniusta A
bedallæ
cedes.*

*Vltio diui
na.*

*Lusitano-
rum per
Indiam
infamia.*

trauit, vt mercatores rursus Malacam merces & cibaria conuherent. Dum Botellius summam in com-
 atu comparando diligentiam adhiberet, Rex Bintami Regem Siacæ (ea regio est ad Austrum in eadem ora sita, quam fluuius eodem Siacæ nomine interfluit) per literas admonuit, vt sibi Botellij caput offerret. Quod si faceret, se ei filiam insigni specie magna cum dote collocaturū. Id Siacæ Rex, cum ad illum Botellius diuerteret, præmio nuptiarum allectus, facere constituit. Sed accidit, vt, cum illius quidam domesticus, qui fuerat à Botellio captus, & sine ullo pretio dimissus, prodicionem, quæ parabatur, intelligeret, vt Botellio gratiam referret, scelus indicaret. Rex Bintami præterea duodecim naues instruxit, & Ducibus impelauit, vt Botellium Malacam redeuntem, si vitaret insidias, interciperent. Georgius Albuquerqueius vbi id comperit, nouem naues ornari iussit, & Francisco Melio præcepit, vt Botellio opem afferret. Bintamensis Rex cum id ex speculatoribus accepisset, alias quatuor & viginti naues instruxit, quæ cum Melio decertarent. Hæc naues cum duodecim, quæ præmissæ fuerant, acre cum Melio prælium commiserunt. Qui tamen classem hostium profligauit, maximumque numerum hominum occidit, & cum insigni victoria Malacam reuersus est. Victoria tamen non incruenta fuit. Nam septem & triginta Lusitani mortui sunt, magnus etiam Malacenlium numerus occisus fuit. Botellius similiter periculo liberatus, cum vario & multiplici com-
 meatu Malacam redijt. Sub idem tempus Georgius Brittius Malacam venerat, vt vibi præfesset. Successor enim Georgio Albuquerqueio missus ab Emmanuele fuerat. At Prætor Albuquerqueius Armuzij, post Hamedij mortem, Reipub. statum egregiè collocarat: ciues æquitate & mansuetudine sibi deuinxerat: ipsum Regem multis ad se beneficijs allexerat: nationes exte-
 ras ad commercium specie benignitatis inuitauit. Multi Perlidis & Arabiæ Reges ad illum Legatos cum muneribus miserant, vt cum eo pacem firmarent. Ne-

*Insidiæ Bo-
 tellio stru-
 ctæ.
 Siacæ re-
 gnum.*

*Navalis
 Lusitano-
 rum victo-
 ria.*

*Armuzien-
 sis Regni
 constitutio
 Alb. autho-
 re.*

que

*Albuquerque
si strata.
gema.*

*15. Armu-
ziz Reges
excacati.*

*Horrenda
tyrannis.*

*Albu-
querque*

que defuere Principes, qui solo videndi hominis studio, de quo tam præclaram famam multiplicis virtutis acceperant, Armuzium contenderent. Interim rumore dissipatum fuit, Sultanum ingentem classem instruere, qua Armuzium debellaret. Albuquerque, & si non valde rumori fidem habebat, id tamen consilio prætendit, ut sine Regis offensione arcem firmitus munit, & ciuitatem præsidio, nè à fide deficere posset, omnino nudaret. Dixit enim, omnibus vrbis tormentis sibi opus esse, ut facilius hostes, qui expectabantur, ab vniuersa vbe propelleret. Itaque tormenta & munitiones ex vrbe & ædibus regijs in arcem deportandas curauit. Reges autem cæcos in Indiam, nè propter multiplicem Regum prolem in vrbe motus oriretur, misit. Quindecim enim Reges oculis orbati à regni procuratoribus, in ædibus regijs, cum vxoribus & liberis inclusi seruabantur, quib. omnia ad victum necessaria Principes, qui Regis nomine regias opes pro libidine tractabant, largè præbebant. Hoc erat præmium Regibus à maleficis hominibus constitutum, quoties iure regio liberius, quàm rectores ipsi vellent, vterentur. Præfecti nanque tyrannide constituta, ex hac regia stitipe puerum deligebant, cuius nomine regnum in suam potestatem redigerent. Hic verò in regia sede locatus, si aliquid moliri cum regia libertate vellet, oculorum aspectu priuabatur, & alius in locum Regis cæci eidem calamitati, si liber esse vellet, obnoxius, ut regium nomē obtineret, assumebatur. Hæc autem tyrannidis minime ferendæ materia inter ipsos tyrannos dissensiones pestíferas excitabat, & causam ipsi ciuitati sæpenumero grauissimæ cladis afferebat. Hos reges cæcos, partim ut memoriā tam immanis sceleris extingueret, partim ut turbulentissimæ dissensionis materiam amputaret, Albuquerque Garciæ Norogæ commisit, ut eos in Indiam deportaret: vbi iubeat, ut eis omnia magnifice præberentur, quæ ad victum & elegantiam regiam pertinerent. Sed in hoc tam felici reum omnium, ut homines iudicare poterant, statu, Albuquerque aut se-

neſtute, aut nimio labore confectus, in lentum mor-^{morbis le}
 bum incidit, qui in dies ingraueſcebat. Cum igitur ſibi ^{thalis, &}
 mortem appropinquare iudicaret, arcis præfecturam ^{que dein-}
 Petro Albuquerque, cuius virtutem & ingenium mul-^{dè ſubſe-}
 tis in locis perſpexerat, & quem nouerat eſſe & Regi Ar-^{cua.}
 muzienſi, & ciuitati vniuerſæ cariſſimum, præfecit, e-
 umq; ad fidem, & vigilantiam, & æquitatem luculen-
 tiſſimis verbis excitauit. Res autem Armuzij eo ordine
 conſtituit, vt non facile perturbari, & a ſtatu dimoue-
 ri poſſent. Multa etiam, quæ ad Indiæ ſtatum ſum-
 dum vtilia videbantur, effecit. Animum vero ſuum ſa-
 cris ſanctiſſimis expiauit, & teſtamentum fecit, nec ali-
 quid prætermiſit, quod ad religionem procurandam,
 & rem ſuam cōſtituendam aliqua ex parte pertineret.
 Mira deindè cum cepit cupiditas in India moriendi.
 Urbem præterea Goam, cuius ipſe conditor erat, aſpi-
 cere, antequam è vita diſcederet, vehementer optabat.
 Regem deindè per Petrum Alpoem ſalutauit, fidem-
 que dedit, ſe illi loco patentiſ, quamdiu in vita mane-
 ret, futurum. Petrum deindè Albuquerque, quem
 Armuzij in arcis & vrbiſ custodia relinquebat, illi v-
 nicè commendabat. Se tamen ſpem magnam habere
 dixit, fore, vt vbi primum ex eo morbo, ſi ita DE O vi-
 ſum eſſet, emergeret, Armuzium rediret, vt illi poſſet
 amorem, quo eum proſequebatur, officijs oſtendere.
 Rex illius deſiderio lachrymas profudit, reſpondit-
 que, ſe illum perpetuo in loco patris obſeruaturum,
 operamque daturum, vt a nemine ſtudio & pietate er-
 ga Regem Enimanelem vinceſetur. Fa tamen ſpe in-
 teum, quam illi Albuquerque oſtendebat, Armuzij
 repetendi ſe miniſtrè ſuſtentauit. Hoc factò Albuquer-
 cius, vt ſalutationes deuitaret (omnia namque huma-
 na officia ſatiſdiceret) nauem conſcendit, & vela fieri
 iuſſit. Cum ab vrbe quatuor paſſuum miſibus abeſſet,
 reliquos claſſis nauarchos, qui non tam citò ſoluere
 potuerunt, biduò in anchoris expectauit. Eò Rex Ar-
 muzij rates cum multis ſuſcitibus, & comineatu, &
 muneribus ad illum miſit. Ille Legatos hilari fronte,

& vultu, & cum humanitatis egregiæ signis accepit officia Regis amantissimi esse tibi gratissima confirmavit, & Legatum, & nautas atque remiges benè acceptos, & muneribus ornatos à se dimisit. Oram vero Indiæ præteruectus, naus quædam parua ad nauem illius accessit. Illa vehelatur nuncius cum literis, quas Cide Alles, & quidam Himaëlis Legatus Dio ad illum scripserant, quibus nuntiabant, Lupum Suarium Aluatiengam ab Emmanuele missum fuisse, qui illi succederet, & illum (quod eis facinus indignum videbatur) in Lusitaniam reuocaret. Quod si is parere nollit, Regum suorum opes offerebant, quibus facillimè tantam à se iniuriam propulsaret. Is animum gratum habuit, officium aspernatus est. Et tamen non mediocri animi perturbatione commotus (intelligebat enim, eam successionem inuidorum opera constitutam fuisse) se continere non potuit, quin sublatis in cælum manibus exclamaret. Proh

Albuquerque Christe sancte, inquit: quo me pacto possum ijs molestis, quæ me circumuallant, expedire? Si Regi satisfacio, in hominum odium incurro: si hominibus consulo, in Regis offensionem inçido. Ad aras, ætumnose senex, ad aras, inquam, confugiendum. Hæc autem verba sæpè repebat, vt appareret, cum grauib. esse curis exulceratum. Deinde tibi laborum omnium finem inflare prænunciauit. Tandem vbi ad se rediit. Certè, inquit, mecum statuo, Regem felicissimum diuinitus de multis rebus admoneri, & hanc successionem non nisi motu & instinctu numinis ab illo constitutam fuisse. Morior enim, & si hoc tempore successorem illius consilio delectum non haberem, potuisset Indiæ status periclitari. Hæc ille cum dixisset, animo conqueuit. Quo vero magis progrediebatur, eo moribus erat infestior. Literas intam. se breues ad Regem Emmanuelem in hanc sententiam dedit. Has postremas literas cum frequenti singultu, & reliquis mortis certissimæ signis scribo. Filium unicuiq. habeo: quem peto promiss

in

*Nuncius
Albuquerque
cio de suc.
cessore al.
latus.*

*Albuquerque
ej oratio
Pathetica.*

*Postrema
Albuquerque
in ad Em
manuelē
uiera.*

In tuam maiestatem & amplitudinem præstantibus
 mentis, tua magnificentia & benignitate complesta-
 re. Quæ tua causa gesserim, opera ipsa testificabun-
 tur. His lileis vacillante manu cum magna difficultate
 conscriptis, omnem rerum humanarum memo-
 riam profus abiecit, & totam mentem ad res diuinas
 animo recolendas, & veniam flagitiorum a diuina
 clementia postulandam conuertit. Cum verò multa
 mente recoleret, tum verò locum Ioannis, quo Chri-
 sti cruciatus exponit, sibi cicbro legi faciebat, cicbus-
 que geminibus, & aliis eiusmodi signis, se ea lectio-
 nem in modum recreandi demonstrabat. Cum etiam
 Goæ legeret, famulum celoce celatiter inuehi præce-
 pit, qui ex vbe sacerdotem, quo plurimum fuerat in
 rebus diuinis usus, euocaret. Is ubi venit, totam cum
 eo noctem in rebus, quæ ad sempiternam vitam perti-
 nebant, attentissima cogitatione pertractandis con-
 sumpsit: & sic ante lucem ex ergastulo corporis e-
 migrauit. Vbi fuit in urbem de illius morte nuncius
 allatus, non solum Lusitani se lamentis dederunt,
 sed Saraceni etiam, & gentes reliquæ à nostris sacris
 aenæ, plangore & ululatu urbem compleuerunt.
 Tanta nuncue erat humanitate præditus, ut vtrum
 magis multi illius virtutem n. etuerent, an bonita-
 tem amarent, esset explicatu difficillimum. In primis
 autem iura quælibet colebat, & fidem violatam acerrime
 puniebat, nemini, ne iniuriam fieri patiebatur.
 Tunc in igni pudet a Vxorē nunquam duxit: finū
 vnicum ex omni illa suscepit. Et ac in laboribus toleran-
 dis acerrimus, ita, ut homines nimio interdum labo-
 re langueret: quos tan.ē magis exemplo, quam propo-
 sitis n. ius ad labores excitandos excitabat. Calum-
 niatoribus erat insensus, adeo, ut nemo auderet alicuius
 nomen apud illum falsò deferre. Consilio pluri-
 mum valebat: incredibili celeuitate, quæ statuerat, exe-
 quebatur. Erat veritatis amantissimus, vanitatem &
 mendacium odio acerbò persequabatur. Iniurias sibi
 illatas animo maximo ferebat. Iracundia interdum

*Alf. Albu
quercij
mors.*

*Eiusdem
mores.*

efferbatur, ita tamen, vt in medio iracundiæ ardore, dictum iaceret (erat enim acutissimus) quo omnes, qui, vultum illius extimescebant, à nimia conturbatione ad hilaritatem & risum sæpè traduceret. Non erat alienus à literis : & cum otium erat, lectione sacrarum præcipuè literarum oblectabatur. Vtrum magis belli, an pacis artibus excelleret, incertum est. Sic enim bellum administravit, vt meritò summus imperator haberetur. Sic Rempub. multis in locis constituit, vt summus etiam Reip. moderator existimari iure posset. Itaque omnes, qui tunc Goræ se tenebant, in illius morte se patre amantissimo orbatos esse querebantur. Fuit

*Exequia
Albuquerque
cij.*

è naue cum incredibili pompaeductus, & exequiarum singulari magnificentia sepultus: quanquam fletus eorum spiritum, qui funus procurabant, sæpius intercluderet. Eius morte nunciata, luctus per oram Indicam peruasit: multos Reges & Principes maiore afflixit. In primis Xuranda Armuzij Rex animi dolorem multis lachrymis & veste lugubri demonstravit. Rex Emmanuel illius mortem acerbè tulit, filiumque illius ad se continuò venire iussit. Appellabatur ille Blasius Albuquerqueus. Rex ne tanti viri nomen ex animis elaberetur, ei patris nomen indidit, & pro Blasio Alfonso vocari præcepit. Eum verò, vt parentis merita postulabant, multis muneribus affecit, & splendidis etiam nuptijs ornauit. Sequenti anno alio funere principis inuitissimi vniuersa Hispania luctu deformata fuit. Rex

*RES EV-
ROPEAE*

enim Fernandus, cuius nomen est immortalitati propter egregia facta consecratum, in pago, quem Madrigaleium appellant, qui ad ciuitatem nomine Trogillium pertinet, graui morbo erat implicitus. Eum Emmanuel per Ioannem Rodericum Salam Menesium salutauit, & de valetudinis eius ratione certiore se fieri

*Fernandi
regis Catho-*

licis mors.

*Annus à
Christo na-*

to 1516.

iussit. At Rex Fernandus die vigesimo tertio Ianuarij, anno salutis M.D.xvj. mortem obiit. Vbi ad Emmanuel per Menesium literas rescivit, literas ad Reginam illius uxorem, quam Germanam appellabant, & ad Fernandum Philippi filium, Fernandi Regis nepotem, & ad

ad reliquos Castellæ principes, quæ doloris indicium & officij, & amoris argumentum continebant, continuo misit: & Menesium, ut verbis literarum sententiam uberius subsequeretur, admonuit, & quæ vellet, ut cum illis ageret, diligentissimè præscripsit. Tum literas ad Rodericum Fernandium Almadam, virum summa prudentia præditum, qui tum Antuerpiæ Regis ipsius negotia gerebat, dedit, quibus præcipiebat, ut cum de rebus omnibus, quæ vel in Gallia Belgica, vel in Germania fierent, admoneret, ut ad temporis conditionem consilia regni dirigeret. Tum ad Maximilianum Imperatorem Caroli duum, cui Carolo Philippi filio Castellæ regnum iure hæreditatis obuenerat, legatum decreuit. Is Petrus Correa fuit, qui prudentiæ nomine non mediocrem apud regem locum obtinebat. Summa legationis erat, ut Carolus Isabelam Regis Emmanuelis filiam uxorem duceret, & rursus Leonoram cum Ioanne illius filio matrimonio copulari vellet. Legatus comiter acceptus est: literarum humanitas & officium fuit Imperatori gratissimum. Petrus tamen Correa, cum nihil eo tempore transigi posset, Regis Emmanuelis permissu in Lusitaniam rediit. Hoc anno Leo Decimus Alfonsum Emmanuelis filium in Cardinalium collegium cooptauit. Et Regi etiam concessit, ut Isabelæ, Dionysij Portugalæ Regis uxori, fœminæ sanctissimæ, cuius diuina virtus fuerat admirandis signis a Christi numine comprobata, honores in Lusitania publice ut reliquis diuis haberentur: & ut equitum Iacobensium, & Cisterciensium magistratus, absque ipsius pontificis maximi privilegio, ei, cui Reges Portugalæ vellent, assignarentur. Hæc omnia propensa Pontificis ipsius in Emmanuelem voluntate, & opera, & industria Michaelis Syluij, qui tunc apud Pontificem Emmanuelis legatus erat, & ipsi Pontifici propter ingenij magnitudinem gratissimis, concessa sunt. Dum hæc gerebantur, Iupus Suarius Aluarenga munus difficillimum administrabat. Albuquerchio namq; successerat, ad cuius virtutem aspirare non

Emmanuelis ad Maximilianum Imp. legatus

Isabelæ Canonizatio.

RES INDICIA

*Suaris res
geste
Legatio
ad Coula
mensem
Regem.*

poterat. Attamen non segniter rebus gerendis incubuit. In primis autem Coulamum legationem decreuit, quæ pacem cum Regina, quæ tunc regnâbat filij pueri nomine, qui in illius tutela erat, gubernabat, æquis conditionibus firmaret. Conditiones autem fuerunt, ut illa Templum non in e Diui Thomæ Apostoli dedicatum, quod Saraceni eo tempore, quo Antonio Saræ necem attulerant, distulbarant, suis sumptibus instauraret, & templi vectigalia restitueret, & octoginta milia pondo pipenis pro bonis, quæ Lusitanis erepta fuerant, persolueret: & ut, antequam cum Saracenis transiret, Lusitanas naues expulset, & omnibus confuturo precio pipenis numerum, qui in eas posset imponi, sine vlla fraude venderet. Classẽ, quæ erat in Lusitaniam profectua, comparauit: pacem cum Calecutij Rege, quæ fuerat ab Albuquerque facta, confirmauit: Cananoris motus, qui fuerant excitati, compescuit. Dum Goam reuertitur, tempestas subito coorta cum Anchediuam petere compulit. Inde Alexium Menesium cum octo nauibus, ut otam Arabiæ perlustraret, & inde Armuzium classẽ in hyberna deduceret, misit. Goam reuersus, consilium iussu Regis Emmanuelis habuit, vtrum expediret vibem diruere, & insulam omni præsidio vacuam hostibus relinquare, an potius esset magis è Republica eam tueri. Non enim Albuquerque inuidi cessabant illi non solum viuo, sed manibus etiam illius, atq; adeo sepulsi reliquis dolorem inurere, & vibem illam esse communibus rebus inutilem oratione contendere. Nam multis post annis in eo perseuerabant, ut laudibus illius oblatrant, & omnia, quæcunq; gesserat, nullo consilio gesta fuisse contenderent. In consilio tamen decretum fuit, Goam esse summo præsidio confirmandam, & vibem omni ratione muniendam: quod ipse Suarius sententia sua confirmauit. Cochimum deinde reuersus, classẽ, qua in Sinum Arabicum penetraret, instruendam curauit. Fernandum Petricum Andradum in Sinam (sic enim Emmanuel imperauerat) con-

*Publica
de Goa ci-
uitate con-
sultatio.*

einiò misit. Is cum tribus nauibus Zamatram contendi-
 dit, & ad Pacem naues appellens, Regem de suo aduen-
 tu per Ianimum Rabelotum, quem ibi reperit, certio-
 rem fecit. Ille Rabelotum & hospitaliter, & honorificè *Pax inter*
 cum summis honoribus accepit. Pax fuit inter illum & *Pacensem*
 Andradium Emmanuelis nomine cōstituta, & locus, *Regem*
 in quo Lusitani arcem ædificarent, assignatus: inde *Lusitanos.*
 Malacam petijt. Commeatu, & rebus alijs comparatis,
 in Sinam nauigare instituit: sed tempestatis aduersæ
 reflatu Malacam redire coactus fuit, vbi Raphaclem
 Perestellum, qui è Sinarum regione veniebat, offen-
 dit: à quo de Sinarum moribus, de legibus & institu-
 tis, de mansuetudine in hominibus inrita multa perce-
 pit. Georgius Britius Malacæ præfectus Henricum Le *Martaba.*
 miū in Martabanum Peguensis regni portum misit, vt *nū portus.*
 inde commeatum conueheret. Est autē Pegu latissima *Pegureg-*
 & fertilissima regio, in India vltiore vltra Gangem, *num.*
 eaparte, quæ ad Solis occasum spectat, sita, quæ inde
 Malacam procurrit, & orientem Solem versus, mare,
 quod ad Sinam ex quadam parte pertinet, attingit. Is
 nauem, quæ ex Peguensi portu soluerat, vī cepit. In eo-
 dem verò portu consistentem Saraceni, quorum na-
 uis capta fuerat, latrocinij & immanitatis insimulant.
 Rex classē comparat, qua nauem dominis redde-
 re compellat. Lemius tribus diebus prælium susti-
 nuit: naues non paucas depressit: multos homines *Lemij præ-*
 occidit, sed naufragium tandem fecit. Nauis enim *liū & nau-*
 erat peruerus, & tormentorum contentione contrulsa, *fragium.*
 & dissipata, vim aquæ admisit: & ita demersa repente
 fuit. Ipse Lemius cum sexaginta Lusitanis scapha &
 lembo quodam Zamatram contendit. Sed scapha &
 lembo tempestate disiectis, & ad littus allisis, octo &
 viginti Lusitani fluctibus hausti sunt: reliqui cum
 Lemio in Pedirenæ regnum se contulerunt, vbi fue-
 runt à Rege cum singulari humanitate tractati. Ale-
 xius autem Menesius tempestatibus impeditus, quo-
 minus diu Arabiæ oram peragraret, Armuzium se
 consulit, vbi omnia Suarij mandata summa diligen-

RES A
FRICA-
NAE.
Christia-
nism per
Aethiopiā
increment-
am.

Alfonsi
Conzenfis
Regis lan-
des.

tia confecit: & cum primum per anni tempus licuit, in Indiam reuersus est. Dum hæc in India geruntur, Emmanuel in Lusitania propagandæ religionis studium non intermittebat: & cum intelligeret, in Aethiopia Congi regionem quotidie magis Christi disciplinis illustrari, vt opus præclarè institutum, rectus absolui posset, sacerdotes alios ad Regem Alfonsum, cum libris & muneribus, quibus hominem multè acrius studio religionis incenderet, misit. Rex eo tempore, quo sacerdotes & Emmanuelis famuli, qui simul missi fuerant, in Congi fluuium penetrauerunt, abeat bellis implicitus contra Reges stipendarios, qui ab illo defecerant. Fuere tamen interim nostri in oppido, quod Sonum appellant, satis benigne a Regis accepti. Rex bello ex animi sententia confecto rediens, sacerdotes cum amoris eximij signis excepit, Emmanuelique pro tantis beneficiis immortalis gloriæ precatus est. Nostri sacerdotes virtutem ipsius Alfonsi Regis in cælum laudibus efferebant. Erat enim in sceleribus vindicandis acer, & in egentium inopia subleuanda benignus, in regni opibus stabilendis industrius, in moribus atque vita commens, in religionis studio sanctus, atque tam insigni pietate præditus, vt cælum semper intueri videretur. Siue enim ius diceret, siue cum populo ageret, siue belli consilium, siue pacis iure, semper Deum in oculis & conspectu proponebat, omniaq; ad illius gloriam reuocabat. Literarum studioso aperte iubeat, magistros magna mercede conducebat, vt pueros non literis tantum, sed multo etiā magis studio pietatis imbuerent. Ipse verò tempus, quod illi a negotio publico vacabat, in literis consumebat. Euangeliorum sententias innumerabiles, & prophetarum oracula in ore semper habebat. Nam & lectione perpetua multum in sanctorum literarum studio profecerat, & quæcunque à sacerdotibus audierat, in illius memoria penitus infixæ permanebant. Frequentes ad populum conciones habebat, quibus illū ad pietatem, & religionem ardentè incitabat. Erat in-

genio acri, & memoria firma præditus. Quinq; libros *Iudicium*
 Lusitanarum legum cum diligenter euolueret, legum *Congensis*
 quidam sapiëntiam, & ordinem atque disciplinam rei- *Regis de*
 pub. laudauit: sed rebus etiam minutissimis leges cer- *Lusitana*
 tas inuentas esse, non faciliè probabat. Itaque hanc le- *Nomotheta.*
 gum exactissimam diligentiam irridens, de Lusitanis *sua.*
 quæsiuit, quænam poena esset ijs, qui in terra pedem
 ponerent, statuta. Regem verò Emmanuelẽ tanta
 absens fide colebat, vt sæpè diceret, se nullam esse de re-
 bus humanis voluptatem percepturum, antequam in
 Lusitaniam veniret, vt ad Emmanuelis pedes prouo-
 lutus, illi se totum addiceret. Quòd enim cælesti luce
 frueretur, quòd verum Deum coleret, quòd ad immor-
 talem vitam aspiraret, id totum esse Emmanueli Regi
 clarissimo atque sanctissimo in acceptis referendum.
 Eodem anno Frãciscus Vallesius, Galliarum rex, legatum
 ad Emmanuelẽ misit, cum literis officij plenissimis.
 perebat autem ab illo, vt se societatis foedere, quam tunc
 cum aliquot principibus in aliorum perniciem facie-
 bat, alligari permetteret. Emmanuel respondit, sibi Re-
 gis potentissimi voluntatem semper fore gratissimam,
 & omnia, quæ saluæ fide, & Christiani Regis officio
 posset, causa illius libentissimè facturum. A bellis ta-
 men, quæ Christiani principes inter se gerebant, vehe-
 menter abhorere. Sibi namque in animo esse, Sarace-
 nis, si posset, perniciem & interitum machinari. Chri-
 stianis vero principibus bonam mentem & animorũ
 concordiam, cum bonorum omnium amplificatione
 precari. Sub id tempus tres Sarmatæ, viri apprimè no-
 biles, in Lusitaniam Emmanuelis visendi gratia vene-
 runt. Illius namque fama illas regiones cuncto hominũ
 admiratione peragrabat. Tempore enim, quo reliqui
 principes Christiani, huius tanti nominis oblitũ, acer-
 bilissimis odus stimulati, in mutuam perniciem iuebant,
 & furore cæci, opes hostium, qui Christianis opibus
 imminuebant, in dies amplificabant, erat illius Regis
 laus illustrior, qui pacem cum Christianis principi-
 bus vnice colebat, nec ullis præmijs allici poterat, vt

*RES EV-
 ROPEAE
 Gallica ad
 Emmanuelẽ
 legatio.*

*Triũ nobi-
 lĩũ Sarmæ-
 tarũ Em-
 manuelis
 videndi
 causa in
 Lusitaniã
 profectio.*

cum villo principe funestissimi belli societatem iniret, & tanto studio bellum in Africa, & India, cōtra Christiani nominis hostes compararet. Ad hæc addēbant, itei in nationes vltimas apertum, Indiam subactam, multas Orientis nationes sub imperium subiunctas, maximas Arabum, & Persarum, & AEgyptiorū classes deuictas, neque tam illustres victorias humanis viribus, aut vlla valde magna potentia consequutum, sed, vt conici poterat, Christum, cui ille tota mente seruiebat, pro illius amplitudine dimicare. Hæc & alia multa in hanc sententiam cum vulgò iactarentur, apud Regem Sarinæ, qui eodem studio bellum continenter cum Turcis, & reliquis Christianæ religionis hostibus gerebat, & nobilitatem in armis, & opuma disciplina continebat, præcipuè laudabantur. Hoc tres illos adolescentes nobiles incitauit, vt è tam longinquis terris in Lusitaniam illius videndi gratia venirent, & simul ab illo peterent, vt eos manibus suis equestribus dignitatis insignibus ornare velle. Sibi namque omnia in armis feliciter euentura confidebant, si a Principe tam diuinis virtutibus ornato eam dignitatem adipiscerentur. Quod petebant, impetraverunt, ipsius, & regis manibus ornati, & instructi, multisq; muneribus affecti in patriam rediere, & quacumq; itei faciebant, regis ipsius virtutem & magnificentiam summis laudibus efferebant. Hoc anno cum Rex Fessensis crebras excursiones in agrum Arzila fecisset, & multas prædas abegisset, ciuitas in magnam carum penuriam redacta fuerat. Ioannes Coutignus vt hoc incommodum resciret, in opulentum pagum propè Alcastarquinum situm, qui propter itineris longinquitatem, nihil sibi à Coutigno meuebat, cum ducentis & quinquaginta equitibus, cum tota nocte iter fecisset, ante exortum Solis inuasit: hostes nec opinantes oppressit: quinq; & quinquaginta tantum (reliqui enim diffugerant) captiuos abduxit: mille boues cum multis equis & pulis abegit: ea tunc omnia cum maxima difficultate, propter fluuiorum altitudinē, qui ea nocte (imber enim

RES A-
FRICA
NAE

Io Coutig-
ni excursio

ma-

maximus, & turbulenta tempestas exiterat) supra modum creuerant Arzila duxit. Praefectus Alcañalis quidam repentinè cum trecentis equitibus illius vestigijs institit. Sed imbres praelium diemerunt. Vix Coutignus pontem quendam transierat, cum aquae quae cāpos inundauerant, pontem operueiunt. Hostis verò metuens, ne, si ulterius pergeret, reditus sibi minimè pateret, reuersus est. Crebris eiusmodi excursionibus Coutignus hostes finitimos extenuabat, & agis populationes inferbat, quibus irritatus Iesensis Rex, maximum exercitum comparauit, vt Arzila obsidione premeret. Triginta equitum milia, & peditum supra septingenta milia coegit: cum ijs armatorum copijs, & multis tormentis & munitionibus Arzila contēdit: eamque vallo & fossa cinxit: & crebras deinde turres excitauit, tormentaue disposuit, & urbem vehementissimè quatere coepit, & cuniculos, quibus muros subrueret, instituit: operamque enixè dedit, vt, antequam auxilium obsessis afferri posset, vire potuerit. Coutignus tamen cum de illius aduentu certior factus esset, Nonium Riberium, qui regis Emmanuelis negotia in Hispania Baetica procurabat, & tunc se Malacae tenebat, admonuerat, vt sibi confestim multa, quae ad obsidionem tollerandam necessaria videbantur, mitteret: Emmanuelemq; per literas de Regis Iesensis aduentu certiores fecerat, copias distauerat, stationes Ducibus assignarat, eas partes, quibus maius periculum imminebat, praesidio firmiore munerat, suos ad propugnationem multis verbis incenderat. Omnes erant in urbis defensionem acriter incitati. Riberius nihil cunctatus est, sed omnia, quae Coutignus postularat, continuo misit. Ioannes Mascaregnas equitum leuis armaturae Magister, duas repentinè naues inflauit, in quas centum & viginti equites, & pedites, qui nauibus vehi poterant, imposuit: eiq; se comitem Nonius Mascaregnas frater adiunxit. Alij duo fratres eorum, nempe Emmanuel Mascaregnas, & Antonius Mascaregnas Arzila sub Coutigno militabant.

Arzilaense bellum.

Arzila obsidio & propugnatio.

Subsidia Arzilaensibus missa.

Ij cum

Ij cum Arzilam peruenerunt, iam vrbs viribus sum-
 mis oppugnabatur. Nonius Riberius milites ducentos
 Malaca misit: Duces duo viri nobiles erant, qui pro-
 pter sua in Regem Emmanuelem merita, ab eo benefi-
 cijs summis ornati fuerant. Cum ipsi alij veniebant eif-
 dem rationibus astuti: quos omnes Coutignus singu-
 lari comitate, & multis honoribus excepit, & illis sta-
 tionem assignauit, quam insita virtute tuerentur. Inte-
 rim nec nocte neque die ab opere cessabat, fossas trans-
 uersas, quibus cuniculos exciperet, duci, muros quassa-
 tos refici, alios intra veteres muros excitari faciebat.
 Franciscus Doria Genuensis, frater patriuelis Andreæ
 Doriæ, cuius tantum nomen in rebus maritimis ex-
 titit, operibus præerat: huic Rodericus Sousa, cogno-
 mento Cide, socius adiunctus erat. Hi singulare in ea
 obsidione specimē virtutis & industriæ dederunt, ita,
 vt in oculis & sermone omnium versarentur. Reliqui
 quantum poterant, officio suo fungebantur, & singu-
 lari audacia omnibus se periculis exponabant. Hostes
 nullum obsessis laxamentum dabant. Erat autem hoc
 in Regis Fessiensis animo penitus insitum, vt, si non
 intra paucos dies Arzilam expugnaret, obsidionem
 solueret, nè desidendo tempus frustra consumeret.
 Hoc illum stimulabat, vt oppugnationi perpetuò acri-
 ter & vehementer insisteret. Itaque alij sagittis & glan-
 dibus, vt mœnia propugnatotibus nudarent, conten-
 debant: alij tormentis assiduè muros quatiebant: alij
 perfectis iam cuniculis, muris vasa tormentario pulue-
 re referta subijciebant: fessis deindè recentes & integri
 succedebant, ita, vt res in vltimum discrimen adducta
 videretur. Nostris tamen nec animus interim, nec in-
 dustria ad repugnandum deerat: nec vllis telis, aut ob-
 iectis terroribus, loca sibi assignata deserebant, & indè
 vthostes summa contentione propellerent, labora-
 bant. Multi tamen interim vtrinque cadebant. In hoc
 statu vrbs erat, cum Rodericus Barietus cum nauigijs
 duodecim ex Algarbio aduenit. Huius aduentu tan-
 tus obsessis animus additus est, vt considerent, se facil-
 liatè

Nouum Ar-
 zilenfium

1644. 1645.

limè in murorū ruinis, si mœnia omnino corruerent, cū hostibus aperto Marte cōgredi, aut intra cuniculos manum conficere possent. In hac classe, ex eodē Algarbij regno Garsia Melius sexcētos viros acres eduxit, & alij præterea ex Algarbienti nobilitate non mediocria auxilia rebus communibus attulerunt. Quin etiam nau-
tæ ex eadem Lusitanix parte non tantum nauigandi laude præstantes, verum & bellandi artificio non mediocriter eruditi, in urbem obsessam nauibus ingressi, fortium hominum officio functi sunt. Maun⁹ interim quidam captiuus ad hostes transfugit, & Fesla Regi nunciauit, urbem esse validiore præsidio, quam ille suspicari posset, firmatam. Is hoc nuncio perturbatus, ob-
sidionem soluere voluit: sed fuit ab Rege Mequinezio fratre suo, ne id faceret, impeditus. Iacobus interim Lu-
pius Siqueira cum nauibus triginta iussu Emmanue-
lis aduenit: & sic tandem Reges sublata obsidione dis-
cesserunt. Coutignus eos equites, qui tunc Arzilæ in-
uenti fuerant, eduxit, & hostium agmen postremum
carpsit, & nonnullos occidit, & aliquot etiam viros ce-
pit. Hoc tempore Ioannes Gondillalurus Camara, in-
sulæ Materiæ præfectus, grātem sibi iniuriam à Rege
Emmanuele factam queiebatur, qua offensus, insulā,
& domicilium, & opes, & vectigalia deferere, & alias
sibi extra Lusitanix ditionem sedes deligere parabat.
Iurisdictionem enim insule, quæ fuerat maioribus suis
attributa, sibi ereptam, aut, quod idem valebat, immi-
nutam fuisse dicebat: quod minime ferendum esse iu-
dicabat. Cum verò ex insula profectus, in Algarbium
aduersis tempestatibus iactatus esset, & Arzilam obsi-
deri intellexisset, septingentos milites magna mercede
conduxit, & summa celeritate Arzilam contendit. Sed
eo iam tempore Reges castra mouerant: qui tamen re-
ditum multis curi maiore apparatu videbantur. No-
bilitas quæ tunc Arzilæ morabatur, sumptibus exha-
usta, in Lusitaniam redire properabat. Eos Coutignus
retinere non poterat. Hoc Camara animaduertens, du-
plex militibus stipendium proposuit, seque tempus o-

*Aliud sub
sidium.*

*Arzila ob
sidione sol
uitur.*

*Ioh. Cama
ra ex indi-
gnatione
officium
erga Em-
manuelē
regem sin-
gulare.*

mne, quod Coutigno videretur, in ea vrbe mansurū
 asseuit: neque commissurū, vt illo in loco quisquā
 suum erga Deū & Regem officium desideraret. Hoc
 exemplo multos homines nobiles in vrbe retinuit.
 Hac non indigna relatu esse statui, vt intelligi possit,
 quorsum Lusitanorum querelæ erga Reges suos erū-
 pere soleant. Vt enim delicati filij de parentum iniuria
 sæpè conqueuntur: ita Lusitana nobilitas leuibus in-
 iuriarum causis irritata, de Regibus, à quibus nutrita
 est, graues querimonias habet. Attamen in ipsa rei in-
 dignitate, cum id casus postulat, opes suas Regum
 causa libenter effundit, & viam in discrimen salutis
 iniicit. Camara verò, postquam officio suo perfun-
 ctus cum dignitate fuit, Hispalim concessit, vnde fuit
 ab Emmanuele literis benignè & amanter scriptis re-
 uocatus. Sub idem tempus, in morte Ataidij fortissi-
 mi viri iactura insignis facta est. Apud hunc nonnul-
 li Arabes Oleidemenses in Marochiensis regni fini-
 bus constituti, qui tributum Emmanueli Regi pende-
 bant, questi sunt, quòd Arabes quidam Xerquenses
 eorum agros vastarent, & grauissimas illis iniurias in-
 ferrent. Ataidius autem, pcedere abiectus erat, ad vim,
 si quis eis inferre maleficium veller, omni contentio-
 ne propulsandam. Ij verò Xerquenses, contra quos
 foederati Ataidij opem implorabant, erant viri nobi-
 les & animosi, & in rebus belicis exerciti, qui stipen-
 diarij Emmanuelis fuerant, & tamen ab eo defecerāt,
 & vltra Marochium castra mouerant, & finitimos a-
 gros vastabant, multisque iniurijs Mauros Regi Em-
 manueli subsiditos opprimebant. Ataidius qui eos
 explorarent, continuo misit. Exploratores, illos ad ia-
 dices montium, qui Clau nominantur, castra posu-
 isse referunt. Decimo igitur nono die Maij anni eius-
 dem M. D. XVI. Ataidius cum centibus quadun-
 gentis & triginta, & paucis pedibus ex vrbe profe-
 ctus est, ita tamen, vt quo intenderet, nemo suspicari
 posset. Cum verò circiter triginta passuum millia
 progressus esset, ad Dabidenses Mauros peruenit: tūc
 Garabl-

*Bellum
 Marochiē-
 se.*

*Ataidij ex
 exercitu.*

Garabieneses etiam Mauri copias suas adduxerunt. Mauri, qui cum Ataidio indè profecti sunt, ad quatuor equitum millia fuere. Inde in terram, quam Alguz appellant, peruenit. Est autem ea tellus plana, & summa fertilis ne prædita, & Marochiensi agro finitima, quam flumen, quod Alguz appellant, alluit. Ibi Arabum mulieres & imbellem turbam reliquit, primisque tenebris profectus, eò peruenit, ubi Rahus Benxamutius, qui erat vir fortissimus, innumeque in Ducibus nomen apud Arabas obtinens, castra fixerat. Ibi quæcum ex improviso hostes adoriretur, nemo fuit, qui resisteret. Cades ingens edita fuit: solus Benxamutius cum paucis euasit. Ataidius cum maxima præda regredi cœpit. Primum agmen Lupus Barnaga ducebat: Aluarius Ataidias Regium signum præferebat: ipse subsidijs aciem postremam sumabat. Cum verò Marochio quatuor passuum millibus abesset, aliquot horis in loco satis amœno (assus enim erat ardentissimus) cum exercitu conqueuit. Ibi Rahus Benxamutius cum septuaginta equitibus primum, deindè cum multis alijs, qui ad opè illius conuenerant, castris obsequitauit. Tum Arabas cum Lusitanis fœderatos nominatim compellans, admonuit, ut occasione tam præclaram nè prætermitterent. Si Christianos istos, inquit, occideris, Mahumeti rem gratam facies, gentem vestram tyrannide liberabis, religionem a vobis violatam Lusitanorum sanguine expræbis, & nomen virtutis egregium propter tam præclarum facinus obtinebitis. Agite fratres, agite commilitones, cras Safinium recuperabimus: perendie Azamorem capiemus: Lusitanorum memoria ex Mauritaniæ finibus exterminata, vestrum nomen ab obliuione vindicabit. Cum hæc maximis vocibus diceret, nostri eo ordine, quo instructi fuerant, progrediebantur. Fœderati nullum ei responsum dabant, imò cum præda ad primum agmen se conferebant, ut à periculo longius abessent. Vox quædam illius, Hora nomine, singulari specie & pulchritudine femina, quam is perditè

Alguz ter

*Lusitanorum
victoria*

*Rahus Benxamutius
ad Lusitanorum
fœderatos
ratio.*

ama-

amabat, capta ferebatur, quæ illum nominatim inclamavit. Is continuo substitit. Illa à Ducibus facultatem

Nota Mahometi cum Rahe Benxamutuo marito colloquium.

postulavit cum viro colloquendi. Cum id imperaret, Rahe, inquit, Benxamutie, quoties mihi dixisti, te, ne me captivam duci conspiceres, maximum vitæ discrimen aditurum? Captivam modo duci vides, & id tamen pateris? Vbi nunc est amor pristinus? Vbi data fides? Vbi virtus eximia, quam tibi frequenter arrogabas? Is ad hæc, Dies, inquit, longa est: victoria in numinis diuini beneficio, vias in biachij mei robore consistit. Illa verò puluerem manu in altum projecit: tum addidit, Verborum tuorum fidem aura dispellit. Abi igitur, & alia vxore, quam mihi longè, ut video, præponis, ut lubet, fructu. Ego interim vel de tua perfidia, vel de timiditate, quorum utrumvis turpius viro sit, non

Rabi Benxamutij ad equites suos oratio.

facile dixerim, perpetuam querimoniam habebo. Is sibi continuo calceum detraxit, eumque in illam coniecit. Hoc autem signo, ut in more gentis positum erat, se fidem, quam dederat, minime violaturum, confirmavit. Deinde ad equites suos conuersus, multa cum lachrymis & luctu disseruit, ut eos ad misericordiam alliceret. Si, inquit, vos amor unquam afflixit, si decus ad contemptum mortis incitavit, si vitam meam caram habuistis, opem vulneri, quod mihi amor inflixit, afferte: periculum a me dedecoris eximij propulsate: vitam meam ab imminenti fato defendite. Hanc enim mulierem si captivam duci videro, diu vitam cum tanto dolore atque turpitudine retinere non potero. Cogitate præterea, quantis Mahumetem prophetam sanctissimum meritis obligabitis, si pro lege illius prælium inieritis. Hæc cum diceret, eos ad certamen acriter incitavit, & ipse in agmen postremum inuectus, prælium atrocissimum iniit, ita, ut nostri illius impetum agere sustinerent. Alfonso Norogna tunc in postremis hostem magna virtute repellere contendebat. Huic Atadius subueniens: Noli, inquit ridens, Mauros meos, quos multis laboribus æui, inter necione delete. Par enim est, ut aliquot in semen relinquamus. Abi igitur

Prælium atrocissimum.

in pri-

in primum agmen, ego postremam aciem tuebor. Gerner inuitus atque recusans, imperio tamen coactus, in agmen primum discessit. Ataidius equum alium (is enim, quo vehebatur, erat nimia lassitudine confectus) ascendit: tum sic hostes sustinebat, ut ordinem minimè perturbati permitteret: ita deinde agmen cogebar, ut interdum esset opus, acie conuersa in hostes impetum dare. Hoc cum non semel feret, Rahu guttur illius nudatum conspiciat: lorica namque ea parte dissoluta fuerat. Itaque pilo maxima vi coniecto guttur illius transfixit: & ita vir egregie fortis, qui tam multas clades hostibus intulerat, vno ictu concidit, ruinaque sua nostrorum aciem perturbauit. Incidit enim continuò tumultus, quo nostrum miserandum in modum perire. Quidam enim Alfonso Norognam, quidam Alfonso Ataidium ducem deposcebant. Tantaque partibus vtriusque contentione certatum fuit, ut quasi in trā quillo statu Reipubl. cum ciues ambitione precipites, seditionem concitant, ita illi in tanto discrimine dissiderent. vsq; adeò, ut parum abesset, quin hostibus relictis, ipsi inter se funestissimum prælium cum insigni furore & amentia committerent. Hanc perturbationē Mauri sœderati cum cernerent, cum hostibus se, ut Rahu aduocauerat, coniunxerunt, ut tantæ prædæ participes fierent. Sic autem Lusitani fermè omnes & insito furore, & sociorū scelere, aut cæsi, aut capti sunt: inter quos Alfonso Norogna exiit, qui cum alijs viris nobilibus occisus fuit. Hac victoria elati Mauri, plurimum rebus suis confidere cœperunt: & quidam ab Emmanuele desinuerunt, alij verò suspensis animis, quid casus deindè feret, expectabant. Nec enim credebant, viri tam fortis interitu, alium inueniri facile posse, qui rem Lusitanam ea virtute defenderet. Rahu cum insigni victoria & decore, & maxima præda, & quod ille rebus omnibus anteferebat, cum vxore charissima, discessit, ita ut cum omnes admirarentur, & virtutem illius in cælum laudibus efferrent. Vxor tamen illi amoris gratiam exemplo memorabi-

*Ataidij ca
des.*

*Tumultus
Lusitano-
rum & ca
lamitas ex
eo grauis si
ma.*

*Alf Norog
na cedes
Maurorū
victoria.*

Amor & *li* retulit. Nam post hanc victoriam, cum Xerifus cum
fides coniu Feslæ Rege prælium commisisset, Rahus ab hoste,
galis exi- quem fugientem persequeretur, occisus fuit. Postis
mia. enim conuersus, equo concitato, Rahum hasta trans-
Rahi mors fixit. Hota viri funus cum multis lachrymis & eiula-
 tu procurauit, & corpus illius in sepulchrum magnis
 sumptibus extitutum intulit. Deinde nouem se die-
 bus à cibo & potu continuit: & sic tandem spiritum
 edidit: & suis mandatum dedit, vt se cum viro sepeli-
 rent. Indignum namque statuit, à viro, quem vnice
 amarat, & à quo ardentè amata fuerat, aut morte,
 aut sepultura diuelli. Emmanuel cum ei de morte
 Araidij, & de exercitus clade fuisset allatum, Noni-
 um Mascaregnam virum impigrum illi successorem
 designauit. Eo tempore, quo illa clades accepta fuit,
 Iehabentafusus in Lusitania versabatur, negotijs im-
 plicitus. Qui vbi casum miserabilem rescituit, non
 mediocrem ex eo dolorem accepit. Id autem illum
 præcipuè angebat, quòd metuebat, nè rex Emmanuel
 Maurorum scelere offensus, reliquis deindè nullam
 fidem habendam censeret: quo facto cernebat, maxi-
 mam rei benè gerendæ facultatē in funditus interitu-
 ram. Hoc cum metueret, Regem obtestatur, nè pro-
 pter aliquoium perfidiam, de reliquis spem prorsus
 abijciat. Nullam esse gentem, ex qua non sæpenume-
 rò homines conscelerati atque proditores existant.
 Quod si, inquit, improborum scelus aliorum homi-
 num fidem suspectam fecerit, quo se conferent Re-
 ges? Cuius tandem operibus vti poterunt? Quam
 rem hominum auxilio destituti, ex animi sententia
 gerent? Qui enim nemini fidem habet, nemini nego-
 tium vllum committet. Abdat se igitur in syluas, &
 regni procuratorem omninò deferat, opus est, qui v-
 niuersos homines, propter nonnullorum perfidiam,
 avaritiæ & produtionis insimulat. Vt igitur nihil esse
 potest nimia crudelitate dementius: ita nihil excogi-
 tare possum diffidentia miserrabilius. Fateor equidem
 scelus immane eorum fuisse, qui socios prodiderunt,
 & aua-

Nonius
Mascare.
gnas Arai
dio suffe.
aus.

Iehabenta
fusi ad Em
manuelē
Regem o
ratio.

& avaritia obcæcati, eis, quibus auxilium afferebant, crudelissimam necem attulerunt. Verùm non omnes sceleris eiusdem participes extitère. Duces enim constat innoxios fuisse, qui, quantum in illis fuit, suos à scelere infando cohibuerunt. Multi præterea, quanta fide amicitiam Lusitanorum coluissent, in morte, qua nullum certius argumentum esse potest, aperte demonstrarunt. Nam cum Lusitanis ab hostibus occisi sunt & ij, qui se scelere contaminarunt, nunquam id fecissent, nisi propter Lusitanorum in deligendo duce amentem & pestiferam dissensionem, meritò rem perditam esse prospexissent. Itaque cum salutis desperatio ex vna parte eorum animos occupasset, & ex altera spes ingentis utilitatis ostensa fuisset, superavit species utilitatis honestatis splendorem, ita, ut mallerent cum lucro vivere, quam cum fide mortem oppetere. Non puigo scelus, imò cenſeo, ut iure regio vtrius, & de sceleratis debitum supplicium sumas. Vtrunque enim regium munus est, & virtutis merita debitis ornamentis afficere, & seuerè in admissum scelus animadvertere. Sed hoc demonstrare volo, non omnes in scelere fuisse, & intempestiuam seditionem improbis causam aperte sceleris attulisse.

Quare spes est, si proborum opera uti volueris, & quod est nonnullorum temeritate contractum, seuenore disciplina correxeris, fore, ut quod est damni factum, cum ingenti lucro refarcias. Fides mea multis in rebus satis perspecta & cognita fuit. Ut enim tua dignitati seruire, meis insensus & inimicus extui, & pro tua amplitudine nullum vitæ periculum recusavi. Quare si officia mea tibi grata sunt, te suppliciter oro, ut mihi, cui, antequam meam in te fidem rebus exploratam habuisses, multa credidisti, nunc postquam meis laboribus atque periculis, quanta religione fidem colerem, documentum dedi, multo maiora committas. Contedo enim futurum, ut opera mea multò plures Mauri ad nomen adiungantur, quam fuerint illi, quos merus simul atque cupiditas ad breue tempus a tui nominis

LIBER

studio disiunxit. Hęc cū sæpè, & ardēti studio dixisset, Emmanueli persuasit, vt vellet illius opera Mauriōū voluntates, metu perculsas, ad spem rursus Regiæ benignitatis excitare. Itaque cum Petro Mascaregna, qui tunc Safinium proficiscebatur, Ichabentafusum etiā misit: qui in exitu mensis Iulij Safinium naues cum præsidio militum, cum armis & munitionibus appulerunt. Ichabentafusus literis continuò fœderatorum ducibus aduentum suum significauit. Hi maximis lætitiæ signis, quàm gratus esset omnibus illius aduentus, passim demonstrabant. Erat enim ille egregiè fortis, & bellandi peritissimus, ita, vt omnes, qui sub illo militabant, quasi ad exploratam victoriam ducti fuissent, valdè confidenter in hostes imperum facerent. Multi ex Mauris fœderatis, accepta prius fide (timebant enim, ne propter Ataidij cadem, aliorum scelus sibi fraudi esset) in urbem venerunt: quos omnes Nonius Mascaregnas scelere liberauit. Hi multis promissis fuerunt in studium Regis Emmanuelis multò acius incitati. De supplicio eorum, qui scelus immane suscepserant, dubitatum in consilio fuit. Erat enim ingēs multitudo: de omnibus supplicium sumere, erat difficillimum. In paucos commune omnium scelus vindicare, iniquum videbatur. Præterea timor erat, ne, si tunc aliquid acerbius in animaduertendo fieret, tumultus orirentur, & multorum animi à nomine regis alienarentur. Quare visum fuit, supplicium in aliud tempus magis commodum reseruari, & omnes scelerari affines interim dissimulanter notari, vt aliquo prætextu paulatim absumerentur. Hoc anno Regina Maria filium peperit, cui fuit Antonij nomen impositum. Sed puer mortem statim obiit, & Regina ex partu grauitè & periculose laborauit. Sub idem tempus vna naus ex his, quas Carauelas vocant, quæ Lusitania ex Algarbij regno Arzila veniebat, fuit, antequam in Arzilæ portum intraret, à piratis Mauris capta. Lusitana classis, quæ in portū subducta fuerat, propterea quod ælius decesserat, illi opem ferre non

*Antonius
Emmanuel
linascitur*

*Carauela
Lusitana
capitur à
piratis.*

non potuit. Franciscus Soueralis, vir fortissimus, qui ea vehebatur, antè quàm in prælio multis vulneribus confectus occumberet, res memorabiles effecit: octo & viginti viri atque mulieres capti sunt. Non multis post diebus Gundissalvus Vascius itinerum ductor, vir animi maximi, qui cùm fuisset Maurus natione, & religione Mahumetanus, impiam superstitionem execratus, ad Christi se nomen & fidem adiunxerat, in Tingitanam vibem se contulit, vt opera summi cuiusdam Chirurgi eius, quod illi in bello confectum fuerat, sanari posset. Vix sanitatem recuperarat, cùm nauem conscendit, vt Arzila, in qua vibæ domicilium habebat (desiderio enim magno videndi uxorem & filios tenebatur) repereret. Magister enim nauis dabat fidem, fore, vt intra tres horas nauem saluam in Arzilenfì portu constitueret. Sed cum ventus deficeret, duæ longæ Maurorum naues in insidijs collocatæ, in illà inuehuntur. Is quamuis esset vir in armis acerrimus, non tamen anima tunc, neque præsidium ullū, quibus hostes repelleret, habebat: & cū sibi moriendū esse necessario cerneret, si in manus hostium perueniret, in scapham desiluit, vt remis periculum declinaret. Captus tamen cū paruulo filio fuit. In nauē similiter (nemo enim inerat ea, qui resistere posset) hostes ingressi, viros & mulieres, qui ea vehebantur, Tetuamū abduxerunt. Mulieres vim & libidinem à corporibus suis lachrymis & ingentis pecuniæ promissis cohibuerunt. Pretio autem persoluto, omnes cum viuis, qui simul capti fuerant, in libertatem restitutæ sunt. Solus Gundissalvus Vascius, quamuis ingentem pecuniam pro redemptione illius multi viri nobiles offerrent, & Mauri essent auarissimi, nō potuit in libertatem vindicari. Erant enim hostes in illum, propter desertam Mahumetis nefariam & impiam superstitionem, vehementer infensi. Iraque cruciatus in illum diros excogitant, & primū filiū in illius cōspectu dilacerāt, quem ipse pro supplicii libenter pro Christi gloria subiret, verbis exhortatur. Illius deinde manus atque pe-

*Gundissal-
ui Vascij
captiuitas
& illustra
martyriū.*

des duobus asseribus fibula coniunctis, atque disclusis
alligant, & illum verberibus concidunt, & ungulas e-
uellunt, atq; vt diutius torqueretur, ita corpus paula-
tim carpunt, vt non celeri morte doloribus acerbissi-
mis finis imponeretur. Is interim omnem a corpore
dolorem nomine Christi sapius inuocato depellebat,
& illi gratias agebat, quòd se tanto beneficio cumula-
ret. Neq; enim sibi clarius in hac vita munus concedi
potuisse dicebat, quàm vt pro illius nomine, qui tantos
in Cruce pro generis humani salute cruciatus pertulif-
set, vitam cum insigni cruciату profunderet. Neq; so-
lum supplicijs obiectari videbatur, verùm & supplicibus
verbis flagitiorum veniam postulabat. Hostes fidei
constantia perturbati, multo grauiora animis supplicia
perseferebāt. Non poterant enim pati, omnes suos cona-
tus, quos ad illius virtutem frangendam & debilitan-
dam comparauciant, ad nihilum recidisse. Itaque fla-
grabant furore & amentia: & quò ille constantius in
fide permanebat, & fortius cruciatus contemnebat, eò
illi magis animis efferebantur, & vehementius illum
nouis cruciatibus oppugnabant. Cùm vero Christum
in supplicijs laudari, & Mahumetis nomen lacerari
perspicerent, linguam illius præciderunt: qui tamen i-
pso spiritu, qui e vultu & ex oculis eminebat, eorum
immanitatem & impietatem refutabat, & clariorem
triumphum tacitus ex eorum crudelitate victor age-
bat, quàm verbis dicere potuisset. Mente enim tunc cū
Deo clarius euulsa lingua loquebatur, & magnificen-
tius Christi numini vota persoluebat, quàm si sum-
mis humanæ eloquentiæ viribus hostes exterreret. Bi-
duo hæc cruciamenta inuidto animo pertulit, & sic tã-
dem in cælum e corporis vinculis expeditus immigra-
uit. Is fratrem non habebat, qui similiter sese ad Christi no-
men applicuerat, & post aliquot annos ab hostibus ca-
ptus, in ceerbissimo cruciату, pro Christi religione for-
tissime tolerato, clarissimam mortem oppetiuit: & ita
fratris vestigiis insiliens, idem virtutis præmium in cæ-
lo consequutus est. Dum hæc in Lusitania & Africa

*Gundisal-
ui frater
martyr.*

*RES IN
DICAÆ.
Isidori*

gerua-

geruntur, Fernandus Gomecius Lemius, quem Alfonso Albuquerque ad Ismaelem Persarum Imperatori legauerat, cum suo comitatu quadraginta camelis, quæ regi ad eam rem præparauerant, inuectus, quacunque iter faciebat, erat a principibus, qui Ismaeli parebant, hospitaliter acceptus. Eum autem deducebat quidam Ismaelis dux, Habraimus Bea nomine, qui cum Carmasam perueniret (ea fuerat olim ciuitas valde frequens & opulenta, & propter rebellionem, Ismaelis iussu vastata, in cuius tamen arce militum præsidia collocata erant) Ismael eum prohibuit, ne vterius ipsius iniussu progrediretur. Interim Ismael equos, qui in alia ciuitate alebantur, ad se perducere imperauit. Postridiè nostri Ismaelis permissu Carmam peruenire, quæ ciuitas est muris, & vallo, atque fossa munita. Inde in templum magnis sumptibus ædificatum, prope fluuium latissimum, qui tellurem varijs aquarum deriuationibus valde fertilem & amœnam reddit, deducti sunt. Quacunque autem iter faciebant, erant à ducibus honorificè accepti, & omnibus rebus ad victum necessarijs largè atque munificè donati. Cum verò Caixamum peruenissent, quæ ciuitas est mœnibus egregiè munita, multisq; rebus opulenta, Mitabucaca, qui tunc Ismaelis exercitum imperio continebat, Is autem Goæ Albuquerque Ismaelis nomine salutauerat) cum legatis regis Daquemenfis, atque Zabaimi Idalcami, qui apud Ismaelem versabantur, cum magno equitum & peditum comitatu illis obuiam prodijt. Ibi decem dies commorati sunt. Inde corporibus iam ab labore resectis profecti, decem iustis itinerebus ad Ismaelis castra (in campo namque versabatur) tandem perducti sunt. Antè tamen, quam in castra peruenirent, Regiæ præfectus, cuius status erat amplissimus, & opes immanes, eis obuius factus est, et tantisper illos sermone periucundo & humano detinuit, dum illorum sarcinæ, quæ à camelis ferebantur, accederent. Tunc eorum tabernacula prope sua figi præcepit, illisque conuiuium instrui imperauit. Vix

*Ismaelis
Sophica.
stra.*

in fellis confederant, cū eis Ismael munera satis largē in conuiuium misit. Cū ad eum locum peruenē-
re, supra mille, vt arbitrabantur, milliaria confecerant.
Regis verò castra locata erant in campi planicie, mon-
tibus excelsis & editis multa niue coopertis inclusa.
Numerus tabernaculorum quinque & triginta mil-
lium fuisse dicebatur: Equites supra centum millia:
magnus etiam mulierum numerus, & famulorū in-
numerabilis turba illis castris continebatur. Post die
Ismael venatum profectus, octo millia equitum du-
xit: modico tamen omnes interuallo ab eo distabant.
Illi tantum, qui eum conuenire volebant, propius ac-
cedebant: explicatoque negotio, cuius causa venerant,
abscedebant continuò, & in ordinem reducebantur.
Præfectus Regiæ dimissus est, vt legatos laute accipe-
ret Is, vt ornatus esset conuiuium, aliquum etiam re-
gum legatos inuitauit. Multis dapibus, & maxima vi-
ni copia, & cantibus, & symphonia celebratum con-
uiuium fuit: omnesque tandem, qui fuerant inuitati,
vestibus bombycinis aut intertextis donati sunt. Cō-
uiuium fuit a diei principio ad vespertū perductum. Is-
mael interim a venatiōe reuersus, præter tabernaculū
vbi conuiuiū celebratur, transiit: omnes egressi sunt,
vt eum saluarent. Is Lusitanū legatū alijs vestib. atq;
muneribus ornauit. Nō multis post diebus legatus in-
tromissus est, vt legationē exponeret. Ismael illū in ta-
bernaculo pulcherimè facto, quod auri miro fulgore
splendebat, & in loco sublimi aureis vestibus instrato,
Regibus & principib. qui illi parebant, stipatus expe-
ctauit. Literas hilari fronte accepit, legatum cū socijs
federe iussit: tum de valetudine Pontificis Maximi, de
statu & amplitudine multa quæsiuit. Deinde de Re-
gis Emmanuelis morib. ætate, consuetudine, de illius
imperio, de filiorū numero percontatus est. Postremò
de Alfonsi Albuquerqueij morib. atq; virtute, de armorū
studio, de pacis institutis nō pauca etiā cū singulari si-
gnificatione humanitatis interrogauit. Munera dein-
de, quæ legatus illi Albuquerqueij nomine deferrebat, ac-
cepit,

*Conuiuiū
Præfecti
Regiæ Pe-
sica.*

*Lusitani
legati cū
Sophocol-
loquium.*

cepit, & quàm grata illi essent, multis signis ostendit. Postquam vero iucundo sermone tempus aliquod cū legato comiter insumpsit, mensam insterni, & dapes *Epulū ab* apponi iussit. aliam verò mensam exquisitissimis epu *Ismaele So* lis extractam propè suam legatis & principib. qui ade- *pho legatis* rant, similiter apparari præcepit. Celebratur omnium *præbitum.* sermone conuiuium. Mahumetis interim vinum ventantis iussu contemnuntur: aquā vino admisceri summum nefas existimatur: maiorib. inuicem poculis inuitantur. Dux quidam instat, & urget, & per Ismaelis vitā conuiuas obtestatur, vt totum vinū hauriant. Ismael maximum poculum vino plenum ostēbat, & num satis oppletum esset, interrogabat. deinde totum, quasi præclarum facinus ederet, bibebat. Tum se iactabat, quòd ille solus tantū vini hausisset, quantum illi oes, qui aderant, bibere minimè potuissent. De mensa dapes & vinum, si quid esset quod suauius videretur, legatis mittebat. Multis interim iocis inter se ludebant, & omni ratione dabant operam, vt animos ab omni cura ad hilaritatem traducerent. Nullis caeremonijs, nullis mysterijs erat locus relictus. Conuiuium cum duabus ante meridiem horis institutum fuisset, sub occasum solis finitum fuit. Legati alijs vestibus atq; muneribus ornati, & in tabernacula dimissi sunt. Castra interim frequenter mouebantur, sed idem semper cultus, & institutum vitæ permanebat. Legatis tandem responderi placuit. Summa legationis tua capita continebat. Primum erat, Regem Emmanuelem cupere *Legationē* cum illo societatem contrahere, vt eisdem amicos & ini *Lusitan-* micos haberent. Et quia nouerat, illi cum Turcarum *ex capita.* Imperatore, & cum Sultano Aegypti bellum esse, se ad idem bellum opem, quam maximam posset, allaturum. Alterum caput erat, vt Ismael ad amicitiae fœdus confirmandum, legatos in Lusitaniā ad Emmanuelem mitteret. Albuquerqueium enim operam daturum, vt ij commodissimè Arrauzio in Lusitaniā nauigarent. Postremū erat, quo Albuquerqueius ab Ismaele postulabat, vt Persas, qui Zabaimo Idalcamo in bel-

*Ismaelis
Sophiad le
Gu. . . m
repponjum*

lo contra Lusitanos operam nauabant, reuocaret: & deinceps eis, bellis, quæ contra Lusitanos mouerentur, interdiceret. Responsum est ad primum caput, Verba cum factis minimè consentiunt. Si Rex Emmanuel amicitiam illius expetebat, cur Armuzium, quæ ciuitas Ismaelis imperio tenebatur, & illi tributum ex fœdere pendebat, Lusitanorum armis occupari, & præsidij suis teneri permittebat? Quod verò ad legatos attinebat, viam esse longinquam & periculofam, multisque difficultatibus impeditam. Sed se anno sequenti bellum Turcis illaturum, & famam belli, quam sperabat in Lusitaniam peruasuram, vice legatorum futuram. Bello verò contra Selymum profligato, tum demum signa in Arabiam se inferre cõstituisse: ad quod bellum nullius se Regis ope indigere. Si vellet Albuquerqueius amici officio fungi, auxilium quod in Arabicum bellum offerebat, in bellum, quod contra Catifam & Baharè, ciuitates in intimo sinu Persico sitas, quæ ab illo defecerant, moliri statuebat, reseuaret. Tunc enim opus sibi Albuquerqueij auxilio propter Armuzij vicinitatem, fore. De militibus verò, qui sub Zabaimo militabant, sibi liberum non esse. Primum enim, milites, qui passim extra impetij sui fines vagabantur, esse legibus solutos, imperioq; illius astringi non posse. Deinde sibi cum Zabaimo Idalcamo amicitia fœdus esse, quod sine scelere nefario violari non posset. Se tamen ad illū literas daturum, quibus hortaretur, vt Lusitanos bello minimè lacefferet. Postremò se ducibus suis, qui mare Persicum nauigabant, præcepisse, vt Albuquerqueium vnicè colerent, illiusq; voluntatem nunquam offenderent, sed omnia potius amicitia constantis officia illi præstarent. Reliqua vero se literis & sermone, quem cum legato habiturus erat, vberius explicaturum. Hæc quidem tunc respondit, paucis autem post diebus castra movit, & montes, qui in ambitu duodecim passuum millibus patebāt, exercitu circumducto cinxit. Deinde cum paulatim vndiq; bestia pellerentur, in campi planiciem, quam montes omni ex parte claudebāt,

*Ismaelis
Sep. 12. v.
22. 10.*

compulsæ sunt. Tum legatum cum socijs, & paucos præterea viros primarios accersit, deinde sagittis maximum eorum numerum confixit. Postremo aduncum gladium distinxit, quo multas in duas partes vno ictu distecuit, & quandam secundum longitudinem vno tantum vulnere discidit: erat enim summis viribus, & singulari in armis dexteritate præditus. Tandem cædendi labore defatigatus, reliquis, vt bestiarum stragē ederent, permisit. Interim vero cum legato sermonem iucundissimè conferebat, & quomodo Emmanuel veniret, & quo studio nemora & sylvas peragiaret, interrogabat. Deinde quatuor millia passuum progressus, piscationi operam dedit: & ipse manibus suis retia iaciebat, & nostris pisces humanissimè porrigebat, omniq; ratione pugnabat, vt eos omnibus facilitatis signis ad sui studium alliceret: quod quidem non erat simulatione aliqua fraudulenter elaboratum, sed in natura illius penitus insitum. Erat enim natura clemēs, & a cuius iustissimis alienus, & in omni genere sermonis urbanus atq; iucundus. Inde motis castris, in loca amœnissima, hortis atq; pomarijs ordine singulari cōsita peruenit. Cupiebat enim, vt nostri regionis amœnitatem oculis aspicerent, vt omnia laudibus in Lusitania celebrarent. Deindè cum legatus instaret, vt se missum faceret, ab illo petiuit, vt Taurisium concederet, & ibi cum opperiretur. Se namq; velle legatum ad Albuquerqueium cum illo mittere. Lusitanos pecunia & muneribus varijs affectit, eosq; duci cuidam commisit, vt in urbem illam deduceret. Decem autem itineribus Taurisium peruenire. Ciuitas est ædium magnificentia, & ciuium frequentia, & diuitiarum abundantia, & telluris fertilitate, & amœnitate illustis & clara. Eam multi Christiani Armenij incolebant, qui Lusitanos Christiani nominis coniunctione frequenter inuisebant, multaq; notis egregiæ cuiusdam voluntatis insitam in eos caritatem demonstrabant. Ciuitatis autem rectores & Principes nullum in eos officium prætermittebant. Post 20. dies (legatus enim, quem Is-

*Piscatio
Ismaelis
Sophi.*

*Taurisij
Ciuit. de
scriptio.*

mael

mael mittere decreuerat, in grauissimum morbum inciderat) iussi sunt indè discedere , & regionem natura fertilem, & cultua nitidam peragrarè , donec tandem Caixam ciuitatem opulentissimam peruenirent. Indè Zirazium is itineribus deducti sunt. Hyems erat, & uiciniuibz oppletæ iter impediabant, ita ut esset necesse, à multis viam, qua nostri progrediebantur, aperiri. Ex ea ciuitate Dux cum magna equitum multitudine, ut reliqui duces atq; præfecti in omnibus uicibus, in quas legatus intenderat, facere solebant, obuiam illi prodijt. Fuere ibi similiter benignè & satis hospitaliter accepti. Vitis princeps interuenit, cuius aduentu festi dies agitati sunt, & nostri multò lautius & magnificentius epulati. Legatus, quem Ismael ad Albuquerqueium cum literis ad Emman. Regem destinauerat, eò tandem cum muneribus varijs aduenit. Inter alia munera, quinque pulcherrimos equos ephippijs aureis & argenteis, cum emblematis admirabili fulgore collucentibus & uestibus bombycinis instructos ad Emman. mittebat: & auream galeam, & multa aurea & argentea uasa singulari opere perfecta. Indè Laram profecti sunt: e Lara Armuzium tandem traieciunt eo tempore, quo iam Alfonso Albuquerqueius obierat, & Lupus Suarius Indiæ regebat. Literæ, quas Emman. Ismaelis legatus ferebat, erant in hanc sententiam scriptæ. Regi magno, sublimi corona prædito, maximo Principum Christianorum decori & ornamêto, magnanimo, felicissimo Portugaliæ firmamento Salutem. Facinora tua sunt cum rosâ odoris suauissimi iucunditate conferenda. Has literas scribo, ut ex illis intelligas, me tibi felicitatem cum dignitatis amplificatione non minus, quàm si frater meus esses, optare. Velim scias, domesticum quendam meum in Indiam iuisse, ubi tuus magnus, & laudatus, & a te summo consilio ad tantum munus obeundum delectus Imper. versabatur. Is famulum illum nostrum, & illius comites benignè complexus est, omniaq; illius officia in eos constitère: quod ego non mediocriter amoris argumentum iudicaui. Id me mouit, ut virum è

Caixa Ciuit.

Zirazium ciuit.

Ismaelis ad Albuquerqueium Legatus cum muneribus.

Lara ciuit.

Ismaelis ad Emman. nuelem literæ.

meis domesticis & familiaribus Soleimanum nomine, ad illum legarem, ut institutam amicitiam fortius confirmaret. Cupio igitur, ut mutuis literis & officiis hoc amoris vinculo arctius illigemur. Deus Omnipotens regium tuæ personæ decus, & amplitudinē, & Imperium, atq; familiam semper piterno præsidio tueatur. Albuquerqueium vero literis ad illum datis, Imperatorum columen, maris Leonem fortissimum, maximæ virtutis virum, & alijs eiusmodi titulis illustrabat. Addebat deindè: Ut cum sol exiit, illius splendor est oculis iucundus, & ut odorum fragrantia nates suauitate perfundit: sic res à te gestæ me singulari voluntate permulcent. Hoc eloquentiæ generis epistolam contexebat, voluntatemq; in illius studium vehementer incitatum esse declarabat. Postremò ab illo petebat, ut aliquot artifices sibi mitteret, qui tormenta conflare, & expolire possent. Similiter & Mirabucaca literis ad Albuquerqueium datis, laudes illius exaggerabat,

& animum suum illius amore vehementer incensum esse testificabatur.

*Ismaelis
literarum
ad Albu-
quercium
argumen-
tum.*

HIERO

L I B E R

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LV.

SITANIA EPI.
SCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS,
LVSITANORVM REGIS INVI-

ctissimi, virtute & auspi-
cio gestis,

L I B E R V N D E C I M V S.

*Sultani
Aegypti,
aduersus
Lusitanos
in India
bellum.*

DVM hæc gerebantur, Sultanus magnam classem comparauerat, vt rursus Lusitanos, si posset, Indiæ possessione pelleret. Ad id autem fuerat ab omnibus ferme Regibus Indiæ literis stimulatus, qui omnes opes suas illi ad id bellum præsto futuras attulerant. Is & spe, quam illi Indiæ Principes afferebant, & dolore, quo illum vectigalium iactura conficiebat, inductus (opes enim magnas Lusitanorum armis amiserat) classem viginti septem nauium instruxit. In hac classe septingenti Mameluci, in quibus totum militiæ robur consistebat, & trecenti Turci, & mille Saraceni Tuncienfes atque Granatenfes ierant. Maximas præterea copias Indi Reges ei minimè defuturas ostenderant. Tormentorum & munitionum erat ingens numerus. Huic classi Solimanius, natione Turcæ, rerum maritimarum peritissimus, qui longo tempore sub Turcarum Imperio præcipuum affecerat, & ab eo ad Sultanum transfugeret, præcecit. Is cum cum ciuitate solus anchoris in insulam Camalam contingeret, eadem ta-

men triremem vnam amisit. Mirhocemum verò, qui post amissam ad Diuam classem, duas naues, & vnam rostratam suis sumptibus ædificarat, sibi socium adiunxit. In ea insula arcem instituunt, quam Sultanus Mirhocemo committi præceperat. In arcis structura circiter annum consumunt. Indè, vt Adenam oppugnent, discedunt. Rex enim illius vrbis Muhocemi iniurijs *Adenæ oppugnatio.* offensus, nè com meatus vllus in insulam importaretur, proposita capitali pœna vetuerat. Adenam verò Soleimanus & Mirhocemus diu atque vehementer oppugnârunt, & muri etiam partem tormentis diruerunt: sed tanta vi fuerunt a ciuibus repulsi, vt cogentur re infecta in insulam redire. Indè Iudam, vt melius rei frumentariæ prouiderent, petere. Ibi hostili dissensione inter vtique ducem concitata, Mirhocemus *Mirhocemi cædes.* Soleimani insidijs oppressus interijt. Emmanuel de classis huius apparatu certior per literas sibi Rhodumissas factus fuerat. Itaq; Lupo Suario præceperat, vt nō expectaret, dum ea in Indiam nauigaret, & se cum classe Regum coniungeret, sed ipse in Arabicum sinum delatus eam eueheret. Suarius, vt imperata conficeret, diligentiam adhibuit. Iraque tres & quadraginta *classis Lusitanica.* naues celeriter instruxit. Cum hac classe, in quam mille & ducenti milites Lusitani, & mille Indi conscripti fuerunt, Goa soluit octauo die mensis Februarii, Anno salutis M. D. XVII. Zacotoram verò aquandi gratia petijt: Indè Adenam, vbi hostes consistere suspicabatur, inuectus est. At illi, vt dictum est, indè discesserāt. Suarius naues in portu constituit, & in urbem globos *Adenæ de diuio repudata.* conijcit. Tres ciuitatis Principes Mirhaminami iussu, qui adhuc vrbis imperium tenebat, ad illum supplices cum clauibus accedunt, & petunt, vt urbem Emmanuelis nomine, cui seruire deinceps summa fide & studio volebant, in deditiōnem acciperet. Is oblatam ciuitatem repudiavit. Id enim, vt dicebatur, in mandatis acceperat, nè Adenam oppugnaret, neve, si ea ciuitas in deditiōnem sponte sua veniret, possessionem illius occuparet. Verum mandata certa non possunt casibus

incertis, quos temporum varietas & inconstantia gubernat, accommodari. Quocirca maximo interdum animo opus est, ad consilium cum rerum varietate commutandum. Nam cum animus nimis iram absentis Principis extimescit, multæ occasiones elabuntur, quas amissas postea multi sine fructu lamentantur. Quocirca Epaminondæ factum debitis laudibus ornatur, qui cum tempus Imperij legibus definitum, illi expletum fuisset, Impetum tamen duobus mensibus contra leges, ut hostes bello frangeret, retinuit, cum sciret, esse sibi capitale supplicium a ciuitate constitutum. Itaque maluit vitæ periculum adire, quam nimia obedientia periculum non omni contentione à patria propulsare. Quod si Suarius fecisset, ab eo Principe, cuius offensionem metuebat, fuisset non mediocribus honoribus propter eam animi magnitudinem affectus. Interim verò, nè, quod ciues offerebant, negligere videretur, dixit sibi esse in animo cum hoste confingere, propterea non posse ibi in facienda pace tempus conterere, nè, dum in conditionibus scribendis immoratur, hostes effugiant. Se breui, ut confidebat, rediturum, operamque daturum, ut pax multò tunc commodius firmaretur. Commeatu sibi tantum, & magistris opus esse. Ciues hoc responso lætitia incredibiliter elati sunt, eamque voluptatem, quam ex inopinata libertate perceperunt, multis signis indicârunt. Commeatū verò largè suppeditârunt, & 4. magistros, qui mare illud Arabicum sæptissimè peragrârunt, Suario tradiderunt. Inde profectus vela dedit, & Algarum Castrensem cum Iacobo Pereira præmisit, ut aliquē exciperent, ex quo possent exploratè cognoscere, ubi hostium classis consisteret. Perena nauem vnam cepit: ex captiuis autē cognouit classē hostium in Iudæ portu constitutam esse. Solemanum vero in animo habere, rursus Adenam oppugnare, & atce Camarensem perficere, deindē in Indiam, ut Lusitanos opprimeret, nauigare. Suarius cum ostium sinus Arabici intrare vellet, tempestate subito coorta iactatus est, parumque abfuit, quin classis vniuer-

*Lusitanæ
classis ex
tempestate
periculū.*

uerfa deprimeretur. Aluari Castrensis nauis ingenti
 sarcina grauata (tria namque nauigia Castrensis cepe-
 rat, & omnem prædam in nauem imposuerat) flucti-
 bus hausta fuit, & omnes, qui in illa vehabantur, interi-
 iere. Tempestate sedata Suarius cursum tenuit, & an-
 tē, quā Iudam perueniret, duodeviginti Christiani
 Veneti (hi erant fabri, qui hostium classem reficiebant,
 & cum septem Turcis profugerant) ad eum deducti,
 narrant Mihoceum à Soleimano occisum fuisse,
 propterea quod eum Mihoceus veneno tollere pa-
 rabat. Classem verò in terram subductam, ciuitatem
 immunitam esse, infirmasque præsidia ad vrbis defensio-
 nem constituta. Hoc accepto nuncio Suarius accelera-
 uit. Sed alia tempestas valde turbulenta illum à cursu
 transuersum deduxit. Nauis vna cum omnibus, qui in
 illa erant, fluctibus obruta fuit. Tandem cum clauis ad
 introitum portus appulsa fuisset, nostri vltius pro-
 gredi propter frequentia vada non ausi sunt. Ciuitas
 est in ora mediæ Arabiæ interioris post sinus aditum
 sita. Solum est macium & aridum ciues non cibariis
 tantum, sed aquis etiam aliunde importatis vtuntur.
 Locus propter religionem frequentari cœpit. Indē
 namque vrbis, quam Mecam nominant, vbi Mahume-
 tis sepulchrum visitur, itinere diei vnius abest. Præter-
 ea locus, eò quod in ora medio situs sit, est idoneus ad
 aromata, & reliquas Indiæ merces exponendas, quæ
 indē camelis in Aegyptum deportari solebant. Por-
 tus est propter breuia, & scopulos admodum frequen-
 tes, infestus. Vrbis non erat ita munita, vt obsidionem
 sustineret. Domos tamen habebat sublatas cœnacu-
 lis, & non minimis sumptibus adificatas. Suarius Al-
 fonsus Menesium, & Dionysium Fernandum Me-
 lium portus altitudinem explorare iussit. Illi semitam
 cile per angustiam, qua triremes possent intrare, renun-
 ciant: sed hoc incommodum habere, quod propter va-
 rios & ancipites flexus, esset necesse latera ciebus tor-
 mentorum ictibus exponi. Ex vrbē namque & ex pla-
 tionibus ad eam rem præparatis densæ pilæ iaci non

*Alia tem-
 pestas.*

*Iuda ciui-
 tas & por-
 tus.*

*Iude oppo-
 gnatio seu*

*stratenta-
ta.*

tur. Habito consilio, statutum fuit, antequam tormenta, quæ erant in stationibus in litore constitutis, aditus claus impedirent, nè hostibus visum esse posset: non esse cum tanto periculo vibem oppugnandam. Ut autem id fieri posset, esse commodissimum, naues duas oneratas, & vnam rostratam nauem Minhocemi, quæ in portu consistebant, incendere, ut, dum hostes alia cura auersi, ignem restringere conarentur, nostri facilius id, quod cogitant, efficerent. Ignis quidem coniectus fuit, & naues incensæ hostes nihilominus a stationum & tormentorum præsidio minime deducti sunt. Itaque nostri, qui in terram deliberant, stationes oppugnare non sunt ausi. Classis interim magnum damnum ab hostibus accipiebat. Suarius igitur inde classem deduxit, & in Camaram cursum duxit. Sitis enim atq; fames multum nostros vexabat, & non paucos interimebat. Insulam vero habitatoribus vacuam offendit. Omnes enim metu in continentem profugerant. Suarius in Aethiopiam Franciscum Gaam, & Iulientium Cosmium cum illorum nauibus misit. Qui tamen nullum ex ea regione commercium importarunt, ita, ut ingrauescente fame multi perirent. Ibi Odoardus

*Suarius in
Camaram
nauigat.*

*Odoardi
Galvani
mors.*

Galuanus, qui ab Emmanuele fuerat ad Aethiopiæ regem cum honorifica legatione missus, senio atq; morbo confectus, è vita migravit. Suarius arce, quam hostes ædificabant, euersa, ex insula discessit, & extra sinum egressus, Zeilam aduectus est. Ea vibs extra sinum

*Zeila Ae-
thiopiæ ci-
uitas.*

Arabicum, prope ipsius sinus aditum in ora Aethiopiæ sita, ciuibus frequens, & commercio locuples erat: aedes amplas & editas habebat. Gens erat e varijs nationibus eo confluentibus mixta. Et sic eueniebat, ut pars nigro, pars vero candido colore, multi medio inter nigrum & candidum distincti, in ea versarentur. Eam Suarius, ut inde cibaria pararet, fame coactus petierat. Multitudo classis nemini diffugit. Viri militares, ut aditu nostros arcerent, vltis præsidio relictæ sunt. Nostri cum cernerent, armis non precibus neque pretio famem sibi depellendam esse, communi consilio vibem

*Zeila op-
pugnatio*

debellare constituunt. Ea non erat cincta muris, aut
 turribus, & stationibus ullis munita. Itaque in ter-
 ram defiliunt. Primam aciem Garfia Courignus, &
 Ioannes Sylueira ducebant. Postremam Suarius cum
 reliquis Ducibus agebat. Qui primi exierant, instructi
 reliquas copias expectabant. Sed id cum lentius, quam
 res postulabat, a Suario fieret, ut qui in terram egressi fu-
 erant, conuiuijs exaginati, moram ferre minimè po-
 tuere. Exprobiabant namque illis hostes ignomini-
 am in viba Iuda ab hostibus acceptam. Ibi non minus
 liberali hospitio eos accipiendos esse dicebant, quam
 à Soleimano accepti fuerant. Primi Gaspar Syluius, &
 Arius Syluius, & Antonius Ferreira Fogaza, homi-
 nes dedecoris insolentes, qui laudis cupiditate mor-
 tem contemnebant, in hostes ruunt, reliqui omnes
 continuo sequuntur. Hostes undique confluunt, &
 conferti impetum egregie sustinent. Nostros tamen &
 fames, & conuiuium, & accepta ad Iudam macula a-
 criter stimulat. Itaque impressione facta hostes fun-
 dunt, multos cadunt, & reliquos in effusam fugam
 coniiciunt. Vibs ad hunc modum omni presidio nu-
 data, nostris præde relicta fuit. Simon Andriadius
 misit, qui Suario diceret (is adhuc se in classe tenebat)
 illum iam turò posse in urbem ingredi. Esse namque
 propugnatoribus vacuam. Id Suarius durius tulit,
 quam Andriadius opinatus fuerat. Existimauit enim,
 eò quod prælio non interfuerat, sibi timiditatem &
 ignauiam obiectari. Itaque hominem ob eam causam
 asperis verbis accepit. Vibs direpta fuit, erat autem ple-
 na comineatu: e quo pars tantum non valde magna
 in naues imposita fuit, & vibs coniectis undique flam-
 mis absumpta. Hic vnus homo Lusitanus, qui remi-
 gio celocis præerat, cui celoci Georgius Quadra præfe-
 ctus fuerat & à classe Odoardi Lemij disiectus, in vibs
 huius littore captus extiterat, vinctus asseruabatur.
 Tum demum vrbe direpta, in libertatem vindicatus
 est. Inde Suarius Adenam perijt. Ibi malo coactus in-
 tellexit, quod consilio prospicere rectius fuisset, non

Zeila cā.

pta & spo-
liata.Suarij im-
prudens fa-
ctum.

LIBER

esse præsens emolumentum spe futuri, quod in alienâ fide consistit, omittendum. Suarius enim, qui fiducia benignitatis, qua præ se Mirhamiriamus tulerat, cibaria Zeilæ comburi iussit, eorū necessitate grauissimis se difficultatibus implicatum sensit. Cum enim Mirhamiriamus exploratum habuisset, illum in eo cursu nihil memorabile gessisse, & classem imminutam reducere, & magnam exercitus partem absumptam esse, & hominem etiam contemnere ex eo tempore cœpisset, quo clauis vrbis repudiârat, acceptæ libertatis immemor, illum comiteatu iuuare noluit, & aquam malignè & auarè præbuit. Hac inopia compulsus rursus in Aethiopiam transmisit, vt ex vîbe, quam appellant Barboram, quæ Zeila octoginta passuum millibus abest, cibaria pararet, & in illis oris aquaretur. Inde cum hominum, & nauium iactura, & non mediocri dedecore Armuzium petijt. Nec enim Adenam præsidio Lusitano muniuit, neque Sultani classem incendit, neque Iudam expugnauit, neque Matthæum Regis Aethiopix legatum in loco Aethiopix tuto, vt fuerat iussus, exposuit: classem quassatam, & homines, qui tempestatis vim, & hostium crudelitatem, & mortem, quam fames & sitis multis attulerat, elaserunt, multis incommodis vexatos adduxit. Antequam verò Armuzium perueniret, Alexium Menesium, qui classem, quæ erat in Lusitaniam profectura, instrueret: & Lupum Villalupiensem celoce in Lusitaniam, vt quod in ea nauigatione parum feliciter gestum fuerat, enunciaret, misit. Celocis magister erat Petrus Valsius Vera, nauigandi peritissimus. Huius celocis aduentus maximam in Lusitania admirationem cunctis incussit, cum cernerent, adeò paruum nauigium tot maria emensum, eos fluctus & tempestates superasse, quibus maximæ naues, omnibusque rebus instructissimæ succumbunt. Suarius Armuzij rebus ordine constitutis, in Indiam nauigauit. Ibi Antonium Sildagnam, qui eo anno Olyssipponē cum classe quinque nauium soluerat, offendit. Is, vt cum maiore classe mare Arabicum

*Barbora
Cinillas.*

*Celocis ex
India in
Lusitaniā
aduentus.*

bicum obseruaret, & regionibus illis acerbellum inferret, & Fernandus item Alcasoua, vt vectigalia tractaret, & quæstoribus præesset, missi ab Emmanuele fuerant. At ipsius Suarij classis, præter alia incommoda, erat etiam dissipata. Quædam enim naues ad Melindem ventis delatæ sunt: quædam Mozambiquem petierunt: quidam verò nauarchus intra sinum Arabicum, in oppidum Aethiopix aduectus fuit, vbi ab Hieronymo Oliueria fuit occisus. Oliueria namque se ignominia ab illo fuisse affectum querebatur. Ad eam verò cædem, socium sibi quendam virum audacem nomine Menendum Alfonsum, ascuerat. At eques quidam fortissimus, nomine Ioannes Rodericus Pelagius, qui in eadem erat naui, Menendum Alfonsum in vindictam illius sceleris confestim occidit. Oliueriam autem, quod esset vir nobilis & graciosus, victum Prætoris iudicio referuauit. Hic exitus parum felix fuit classis illius, quæ tantam sui expectationem concitârat. Suariis autem, cum iam, vt scriptum est, pacem cum Coulamî regina confecisset, & cuperet in ea vrbe arcem ædificare, Hectorem Rodericum, virum sanè fortem, antè, quàm in Arabiam nauigaret, Coulamum misit, illique in mandatis dederat, vt Regina diceret, sibi opus esse domo munita, in qua Lusitani contra Saracenorum iniurias tuti esse possent: ne similem cladem illi, qua Antonius Sala absumptus fuerat, acciperent. Id Regina non grauatè concessit. At Rodericus, quamuis domum se ædificare simularet, arcis fundamenta iaciebat. Saraceni cum id animaduernerent, ciues admonebant, vt principio tyrannidis obsisterent. Arcem illam eorum ceruicibus imminere, iugumq; principibus imponi, quod si vellent postea à corpore repellere, futurum, vt in ea contentione operam frustra consumerent. Principijs obsistendum, malisq; nascentis radices euellendas. Adultam enim pestem exsecari difficillimum. Artes Lusitanas notas esse: per speciem foederis & amicitix, dominationem quærî: domus amplioris obtentu arces excitari:

Suarij classis incommoda.

Arx Coulamî sub domo prætextu struitur.

Saracenorum de Lusitanis querela & monita.

Prudētes. homines nihil hostile suspicantes libertate spoliari, omnibusq; tandem bonis cuncti. His sermonibus ciues sollicitabant, & Reginæ ipsius aures sapius obunde-
Constātes. bant. Illa vero cum sciret Lusitanos & graues amicos & inimicos esse, maluit amicorum fidem experiri, quā inimicorum odiū periclitari. Memoria reperebat, quā pœnam Rex Calcutij perfidiæ & inconstantiæ pertulerat, & quantis præsidijs Rex Cochimi propter egregiam in Lusitanos fidem, statum suum munerat. Itaq; nullis sermonib. à fide semel data deduci potuit. Opus interim crescebat. Regina verò cum filio, vt bellum, qd cū rege Trauāzoris (quod regnū erat Coulamo finitimum) motū fuerat, administraret, ex vrbē discesserat. Saraceni tunc vigilantius plebem in Lusitanum nomen incitabant, & discordias seiebant, vt tumultus oriretur, quo posset opus impediri. Sed Hæctoris Roderici prudentia singularis exiit. Sic enim suos inli-
Hæctoris Roderici prudens institutum. tuit, vt conuiitijs lacesciti, nullum verbum acerbius emitterent, sed omnia moderatē ferrent. Eos præterea ita continebat, vt in vrbē minimē vagarentur. Cū rectoribus præterea ciuitatis familiaritatem contraxerat, ita vt (sic enim Regina impetrauerat) illi opes suas ad præsidium, vbi opus esset, ostulerint. Interim Regina bello confecto in urbem regressa, omnes motus repressi sunt, & arx ad summum perducta. Dū Suarius Arabicum mare nauibus peragrabat, Goterrius Monroius, qui Goræ præfectus erat, Ferdinandum Monroium fratrem suum, vt Suarius statuerat, in Maldiuenses insulas misit, vt naues ex Arabia venientes exciperet.
Naues due capte. Ioannes Gundislauius Albicastroensis, qui triremi cuidam præerat, cum illo profectus est. Hi duas naues Coiequij viri potentissimi multis opibus onustas ceperunt. Ioannes præterea Monroius cum nauibus quinque iussus ab eodem Goterrio fuit oram Chaulis speculari. Hi naues vnā, quæ ex Arabia veniebat, in fluminis ostio, quod Maim appellant, cepere. Dux arcis in eo loco sita decem longas naues, vt in nostros inuaderent, summa celeritate comparauit. Præ-
Nauis vna capta. lium

lium inter vtramque classē dubia victoriā commis- *Prælium*
sum fuit. Hostes tamen cum graue damnum accepis- *nauale an-*
sent, reversi sunt, quos nostri (pugna namq; periculosa *ceps.*
& anceps extiterat) insequi noluerunt. Ioannes Mon-
roius ultra progressus, Chaulēm petijt. Aluarius Madu *Aluari*
reira, vir Lusitanus, qui Goæ uxorem & domicilium *Madurei.*
habebat, meru pœnæ (vnum enim Lusitanum occide- *re ingrati*
rat) in continente apud Saracenos exulabat. Is in eo cur- *tudo*
su ad Ioannem Monroium se contulit. Monroius illi *perfidia*
fidem dedit, se illi veniam, si Goam redire vellet, impe-
traturum. Is pro tanto beneficio ingentes illi gratias e-
git. Cum verò ostenderet se ob inopiam summis diffi-
cultatibus implicari, fuit, cum omnes de suo in id be-
neficium contulissent, ducentis numis aureis suble-
uatus. Finxit tunc se in terram descendere velle, ut ve-
stes, quibus indigebat, emeret. tantum autem absuit, ut
redire vellet, ut potius, quantum in illo fuit, nostis in-
teritum moliretur. Monroius ostium fluminis, quod
Chaulēm alluit, præteritus, in quindecim naues lō-
gas, quas Melichiazus ornârat, incidit. Fuit vtrunque
magna contentione dimicatum. Sed cum Monroius *Lusitano*
vnam cepisset, & propugnatores in mare metu perter- *rum vi-*
rum defluisissent, reliquæ hostium naues in fugam ver- *toria.*
sæ sunt. Madureira verò, ut pro beneficio gratiam refer-
ret, ad Muhalum Zabaimi Idalcami ducem adiuit, il-
lumque admonuit, ut in Monroium incuiteret. Clas-
sem esse perexiguam, & facillimè expugnari posse. *Pugna na-*
Septem ergo longas naues instruxit, quæ cum in Mon- *ualis.*
roium inueherentur, eas ille inuasit, leuicq; prælio fu-
dit fugauitque. Quæ tamen tanta remorum concita-
tione a periculo seductæ fuerunt, ut nullâ Monroius
capere, cum eas insequeretur, vllō modo potuerit. Sub *Periculo.*
id tempus Goa in summum discrimen adducta fuit: *sißimum*
quod periculum oritur a libidine, conflatum odio & *Goæ bellū.*
temeritate, crudelitate perfectumque atque conclusum,
magnam quidem pestem atque perniciem attulit: ma-
iorem tamen inferre potuisset, nisi præsentī Christi
numine rebus propemodum euersis occursum fuisset.

Fernandus Calderia in **Albuquerqueij** familia educatus, **Goæ** vxorem duxerat. Nomen eius ad regem **Emmanuellem** delatum fuerat, quòd piraticam faceret, & sine villo discrimine socios **Lusitani** nominis & inimicos spoliaret. **Emmanuel** illum ad se perducì cõfestim imperauit. Is in **Lusitania** crimina diluit, & ita famã suam purgauit, vt **Rex** illum in **Indiam** liberum, & beneficijs auctum redire permitteret. Redijt verò in classe, qua **Suarius** in **Indiam** aduectus fuit. Naui autem, cuius nauarchus erat **Goterrius Monroius**, vehabatur. Ibi quadam offensione non mediocri, vt **Calderiæ** videbatur, interposita, **Calderia** asperè in **Monroium** inuectus est, eaque in cum maledicta congeffit, quæ grauitèr animum illius stimulant. Igitur cum **Mozambiquem** classis peruenisset, nauem subito conduxit, & **Goam** ea, qua potuit, celebritate contendit. Intellexerat autem **Goterrium**, dum **Goæ** versabatur, vxori suæ oculos adieciisse, & **Hennicum Taurum** amoris illius impuri se satellitem atque ministrum præbuisse. **Tauri** igitur faciem ingeni vulnere deformauit, & tibiam abscidit: hoc factò **Pondam**, quod oppidum extra fluuium octo millia passuum **Goa** aberat, & **Ancoſtami Zabaimi Idalcanti** ducis præsidio tenebatur, confugit. Videbat enim se **Albuquerqueij** patrociniò destitutum, & in potestate inuidiorum relictum. Sciebat **Goterrium** vrbi illi præpositũ ab **Emmanuel** fuisse: verborum contumeliã, **Tauro** imposita vulnera, & reliquas offensas animo reputabat, ita, vt salutis suæ nullum remedium adhiberi posse, quandiu in ea vrbe versaretur, confideret. **Monroius**, cum illum vlcisci cuperet, ab **Ancoſtamo** contendebat, vt illum hominem, qui facinora indigna patrârat, sibi traderet, vt in eum animaduerneret. **Ancoſtamus** partim, quia **Calderiam** esse virum fortem, & industrium, & singulari sagacitate præditum nouerat, & illius opera in bellis vti statuebat: partim quia indignum boni viri præstantia iudicabat, hominem supplicem, & in fidem receptum inimici crudelitati de-

dere, postulatam constantissimè repudiavit. Monroius Calderiam, quacunque ratione posset, occidere decrevit, ut & iniuriam sibi & Tauro illatam vindicaret, & Calderiæ ipsius vxore animo magis libero fuere-
 tur. Itaque Ioannem Gomecium scripturæ magistrū, hominem audacem, multis promissis oneratum, ut Calderiam interficeret, Pondam misit. Is rem sanè cō-
 fidenter suscipit, atque Pondam continuo petit, si-
 mulatque se Monroij hominis malefici & iniusti iniu-
 rijs & sceleribus offensum, eò confugere, ut vitam suā
 Ancostami presidio tueatur. Fuit ergò ab Ancostamo
 benignè receptus, & à Calderia liberaliter inuitatus.
 Accidit interim, ut Ancostamus in campum animi
 relaxandi gratia prodiret, & utrunque secum duceret.
 Ioannes Gomecius cum Calderiam ab Ancostamo,
 quasi aliquid arcani vellet cum illo communicare, se-
 iungeret, Calderiam ex improviso confixit, & admo-
 tus calcaribus equum incitavit. Ancostamus equites, *Calderia*
 qui illum circumstabant, immisit. grauius enim tu-
 lit, in suo conspectu hominem in suo patrocinio late-
 tem, per summum scelus interfici. Equites hominem
 consequuntur, & ad Ancostamum perducunt. Qui *Io Gome-*
 districto gladio manu sua caput illius abscidit. Id Mon-
 roius indignissime tulit, & Ancostamum contra ius *cum capite*
 & fas occidere cogitavit. Itaque ludos simulat, quo-
 rum causa Benastatinum contendit, & in pugnae li-
 mulachris diem consumit. Primis tenebris duces ad-
 monet, ut Ancostamum interimant. Illi consilium *insidie An-*
 reprobant, & hominem à facinore deterrere ni-
 tuntur. Ille autem Ancostami morte Emmanuelis
 Regis imperium firmari dixit. Cum propter Regis
 mentionem nemo diutius aduersari auderet, omnes
 ad facinus se comparant. Lembis igitur fluvium tra-
 ijiunt, equos ephippis detractis innare compellunt.
 Goterrius Monroius equitum qui Fernandum Monroium
 præfecit, peditum aciem Ioanni Machiado commisit.
 Machiadus, cum primus transmitteret, homines duos
 ex incolis arripuit, è quibus intellexit, Ancostamum,

sine vlla fraudis aut maleficij suspitione, incautum in oppido versari. Itaque Fernandum admonuit, vt sibi permitteret, agmine silenti Ancostamum opprimere. Fernandus id sibi ignominiosum fore ratus, nullo modo concessit. In hac altercatione noctis pars consumpta fuit, & ipse Fernandus non tanta celebritate Pōdam, quantum negotium flagitabat, inuectus est: & simul equorum fremitus multos incolas excitauit: notiorum aduentus fuit continuo Ancostamio nunciatus. Is sine vlla mora pontem (fluuius enim ea parte in terram induit, & tellurem aliquo spatio discriminat) repente traiecit, & copias influxit. Vbi Fernandus Monroius Pondam peruenit, neminem ibi reperit. Sol iam tenebras dispulerat, & fraudes sparsa luce detexerat. Fernandus Monroius cum se frustra labore fatigatum cernebat, reuerti voluit, & Machiadum, vt idem faceret, hortatus est. At Ancostamus ponte rursustrāmissō, in Montroium tanto impetu inuasit, vt aciem impressione facta dissiparet, & multos interficeret. Qui fugiebant, pedum aciem perturbauit, & fugere compulerunt. Ancostamus partem suorum praeiungit, qui angustias, quibus hostis iter patebat, occuparent. Sic tandem, cum incipit praefo nostri distineretur, Ancostamus insigni victoria positus est. Multi ē nostris capti, sed multo plures occisi sunt. Machiadus antequam occuberet, facinora edidit immortali memoria digna. Hoc facto, Ancostamus Zabaimo Idalcamo nunciauit, rem maximam gestam esse: illum, si adiri vellet, Goa positurū. Lusitanos foedus violasse, & perfidiae poenas dignas pependisse. Copijs opus esse, vt vijs praefidio nudata, & cladis nuncio perterrita, vno impetu caperetur. Idalcamus Zufalarimum cum magno exercitu in insulam confestim ire iussit. Is vastitatem & populationem intulit, & ciuitatem inopinato malo percussam in maximas angustias adduxit: quā facile cepisset, nisi Ioannes Sylueira, qui Quiloæ hyemauerat, praeter spem interuenisset. Non multo post Raphael Perestrellus, qui ē Sina valde diues aduen-

Praelium

*Ancostami
in ignis &
Historia de
Lusitanis*

nefat.

nerat, cum esset vir egregiè fortis, & admodum libera-
lis, & multos sibi plurimis officijs deuinciret, cum na-
uigantibus & militum copia, qui illum libentissimè
sequebantur, auxilium celeriter attulit. Itaque ducis v-
nius incontinentia & temeritate ciuitas illa, quæ tan-
to labore capta, tanta sapientis ducis industria, tanta
bonorum contentione defensa fuerat, extremi excidij
maximum periculum subiuit. Zabaimus cum à spe
vibis capiendæ decideret, rursus pacem a Goterrio
Monroio postulauit, quam is sine recusatione con-
cessit. Itaque fœdus renouatum fuit, & eadem fœde-
ris conditiones literis & multorum testimonijs, ad po-
stemitatis memoriam consignatæ. Hoc anno Regina
Maria, cum grauissimè, postquam vltimum filium pe-
perit, ægrotaret, nunquam ex eodem morbo conua-
luit. Vicius in intestinis, vt medicorum erat opinio, eā
vehementer afflictabat & paulatim conficiebat. Septi-
mo tandem die Martij, anno salutis M. D. xviij. extre-
mum spiritum edidit, cū annis quinque & triginta vixis-
set. Octo filios, quos recensuimus, superstites reliquit.
Fuit fœmina multis virtutibus admiranda. Erat enim
moribus & vita gravis, facilitate & humanitate co-
mis, & in omni sermone genere moderata. Otium
pati non poterat, neque regias virgines & mulieres o-
tium corrumpi sinebat. Itaque manibus suis è lino aut
è bombycinis filis, opera muliebria faciebat, & mulie-
res ad eadem opera magis exemplo, quam verbis exci-
tabat. Negotijs publicis se nunquam admiscebat: sum-
mum mulieris decus in modestia & mansuetudine
ponebat, vitæque perturbationem statuebat esse in cō-
fusione munerum constitutam. Regis imperium ve-
rebat: nec illum vnquam iniquis postulatis à recto
deducere conata fuit. Filios & insita charitate & di-
sciplinæ seueritate in puerili officio continebat, nec
permittebat, vt aliquid ludendo committerent, quod
ab honestate abhorreret. Nullum, quantumvis leue,
puerilis flagitij vestigium in illis impunitum relin-
quebat. Erat in religionis cultu sancta, in egentium

*Pax cum
Zabaimo.*

*RES EV-
ROPEÆ*

*Mariæ Im-
patorum
Reginæ
mors.*

inopia sustentanda benigna, in virginibus alendis, atque matrimonio apud honestos viros collocandis, magnificentiam & maternam charitatem adhibebat. Regem mirabiliter amabat, & illi vicissim erat propter morum commoditatem, & vitæ sanctimoniam, charissima. Aedes sacras extruxit, multisque signis, & operibus præclavis, insitam pietatem & humanitatem indicavit. Non igitur immerito acerbum sui desiderium vniuersæ Lusitaniæ reliquit. Ipseque Rex in acerbo mœrore versatus est, è quo non debiti amoris obliuione, sed debiti officij necessitate, & insita in Deum pietate, vt negotia regni procuraret, & suis exemplum patientiæ & moderationis proponeret, post aliquot dies emerfit. Hoc anno Selymus Turcarum Imperator, in Syria cum Campsone Aegyptiorum Imperatore, quem Sultanum appellabant, collatis signis confixit, insignemque victoriam adeptus, Syriam vniuersam, & Aegyptum imperio adiecit. Emmanuel cum hostis immanis opes amplificari & Christianos Principes intestinis odijs certare, & opes Christianæ Reip. dilacerari perspiceret, rursus per Michaellem Syluium a Pontifice Max. contendit, quod sæpius antè fecerat, vt omnibus alijs curis omissis, hanc vnā susciperet, vt omnes Principes Christianos à turbulētis atque pestiferis dissensionib. ad pacem traduceret, vt ita cōsentientis animis, hostis, qui Christianæ Reip. reb. imminerebat, superbiam acri bello contunderent. Et ad eā rem omēs opes suas libenter offerebat, secumq; præclare actum fore dicebat, si in tam præclara causa vitam in summum discrimen adduceret. Sed aures alijs negotijs à salutarī pace abhorrentibus occupatæ, locum eiusmodi postulatis minimè dabant, & Principum furor eò rem deduxerat, vt, si Pontifex summis in eam causam viribus incubuisset, sine vllō fructu laborem suscepturus esse videretur. Est in ora Mauritaniæ, quæ vocatur in Aulium, vltia Diucem fluium, promontorium, quod incolæ Guer appellant: antiqui scriptores Herculis promontorium nominabant. Id Rex Em

*Selymi
Turca vi-
toria.*

*RES A.
FRICA
N. E.
Guer pro.
Xerxis al
ueris Lu
itanos bel
lum.*

manuel oppido & arce septum tenebat, & valido præsidio munierat. Duces, qui illi præerant, finitimios Mauros, qui Emmanueli minimè parebant, assiduus prælijs agitabant. Præfectus erat hoc anno Franciscus Castrentis, qui, cum in Lusitaniā venisset, & discessus illius Xerisio nunciatus esset, in Mauros, qui tributum Emmanueli pendebant, inuasit, agros vastauit, fruges exussit, & graues multis clades intulit. Huic Zai-de Boagazius, Dux eiusdem regionis valde strenuus, qui se ad Regis nomen adiunxerat, cum instructis copijs occurrit. Prælium atrox commissum fuit: multi vtrinque ceciderunt. Victoria neutram in partem inclinauit. Xerisius, quod non hostem perculisset, indignatus, fratrem quendam suum euocauit. Is cum maxima militum multitudine venit. Itaque fratres coniunctis viribus in Boagazium inuecti sunt, cumque magno prælio victum in fugam compulerunt, oppidumque Boagazij, quod Tuil appellabant, funditus euerterunt. Omnibus regionibus illis vastitas illata fuit. Targa ciuitas est in Mauritania, quæ ad Fessæ regnum pertinet, & Septa quadraginta passuum millia distat. Hanc Emmanuel capere, & vincire præsidio statuebat, ut inde facilius Fessam oppugnaret. Itaque mense Iulio, Iacobum Lupium Siqueiram cum sexaginta nauium classe in Gaditanum fretum misit: cui præcepit, ut ex Arzila, præter eas copias, quas ducebat, quinquaginta equites, & alios Tingi quinquaginta similiter assumeret: deinde Septam peteret, & se cum Petro Menesio coniungeret, ac ambo simul Targam oppugnarent. Hoc Petrus Menesius ægrè tulit. Erat enim vii animi maximi, & muneris illius socium & laudis, si res ex animi sententia succederet, participem sibi dari, contumeliosum existimabat. Attamen ne regis imperium recusare videretur, copias suas influxit. Ambo igitur Targam petere. Sed cum inter illos minimè conueniret, Septam re infecta rediit. Siqueira dimissis copijs, quas Tingi & Arzila desumpserat, cum Ioanne Coutigno Arzilæ præfecto colloquitur,

*Prælium
atrox &
anceps.*

*Tuil opp.
euersum.
Targa Ci-
uitas.
Expediti-
o bellica in
Targam.*

tibique

sibi que minimè ferendum esse dicit, cum è Lusitania cum tam insigni classe, & tanta spe rei benè gerendæ delectas copias eduxisset, sine vlla re memorabili à se gesta reuerti. Orare igitur & obsecrare Coutignum institit, vt se duceret, vbi aliquid gereret, quo sine pudore posset in Lusitania se in hominum conspectum dare. Coutignus illius precibus assensus est. Itaque ambo cum valida manu in regionem hostium ingressi, pagos quosdam euertunt, captiuos abstraxerunt, prædas abegerunt. Sed cum nemo illis cum iustis copiis occurrisset, Aizilam rediit: & post paucos dies Siqueira in Lusitaniam, sibi ipsi valde displicens, reuersus est. Post hæc Odoardus Menesius & Ioannes Coutignus, in agros Alcastaris Quibirij coniunctis copiis ingressi sunt, & hominibus eadem, & agris populationem intulerunt, & ingentem prædam abduxerunt. Præfectus Alcastaris Quibirij illis obuiam cum exercitu processit. At illi, nè ordo, quo se recipiebant, confunderetur, maxima prædæ parte dimissa, cum reliqua progressi sunt. Hostes ita illorum vestigijs insisterunt, vt congredi minime auderēt. Et sic tandem nostri incolumem exercitum cum præda domum addu-

*Excursio
in Alcastaris
Quibirij agrum.*

*Ganemen-
sium rebel-
lio domita
Victoria
de Dabiden-
sibus rebel-
libus.*

xere. Nonius interim Mascaregnas, qui Sabinio præerat, minimè quiescebat. Cū enim intellexeret Turmas Ganemeneses rebellasse, illas improviso adortus est, magnam stragem edidit, & reliquis iugum iustus impo-
luit. Deinde cum indicio Mauri cuiusdam, cuius frater apud illum captiuus deincebat, perciperet, Dabiden-
ses Tribus de communi omnium consilio rebellare statuisse, & liberam omnibus facultatem prædandi tribuisse, Mauri fratrem captiuum, in indicium præmium, liberum abire permisit. Petrus Mascaregnas frater eius tunc fortè sub illo militabat. Hunc exemplò cum Francisco Carnetio in Dabideneses, cum recentis equitibus, & pari pedum numero misit. Primis profecti tenebris, viginti quatuor passuum millia confecerunt. Sequenti die prælium interit, hostibus partim caesis, partim in fugam coniectis, victoria potiti, & cum præda,

& ca-

& captiuis in vibem reuersi sunt. Interim rumore con-
stanti delatum fuit, Regem Fessæ ingentem exercitu
comparare, vt Safinum obsidione cingeret, atq; sum-
mis viribus oppugnaret. Rex Emmanuel cum hoc ab
ipso Mascaregna percepisset, auxilium satis firmum
mitit, & homines acerrimos ad eam rem delegit. In
primis verò Gundissalius Mendezius Zacotus, cuius
in bello eximia virius extiterat, maximam & Mascare-
gnæ & militib⁹ vniuersis voluptatem attulit. Sed Rex
Fessæ siue curis alijs implicatus, siue nuncijs de ciuita-
tis auxilio retardatus, ab ea mente deductus est. Dum
hæc in Africa & Lusitania fiunt, Fernandus Petreius
Andradius, qui in Sinam nauigabat, fuit, vt dictū est,
aduersa tempestate Malacam, vnde conscenderat, tela-
tus. Ibi ciuitatem offendit duorum hominum discor-
dia perturbatam. Georgius Britius morbo oppressus
obierat. Nonius Vascius Pereira cum Antonio Pacie-
co de vibis præfectura contendebat. Pereira dicebat, si-
bi fuisse vibis custodiam à Britio multis testibus præ-
sentibus traditam, quam non posset vlla ratione abs-
que scelere nefario deferere. Paciecus contra disputa-
bat, illud ab Albuquerque statutum fuisse, vt qui maris
imperium teneret, si, qui vibis præficeret, si casu aliquo
vita priuatus fuisset, succederet. Sic enim statuerat, vt
Andradius, cui maritimarum rerum cura commissæ
fuerat, in locum præfecti, si mortuus fuisset, substi-
tueretur. Se tunc maritimis rebus præesse. Et idcirco
eodem exemplo ius successionis ad se pertinere di-
cebat. Andradius, vt eam contentionem diuineret,
summis viribus adnitebatur: sed proficere nulla ra-
tione potuit. Hoc minimè prætereire volui, vt intel-
ligi posset, diuino præsidio Orientis imperium, tan-
tis locorum interuallis ab Hispania diiunctum, à
Lusitanis hominibus, quos in rebus eiusmodi non
ratio, sed præceps ambitio gubernat, cum tam exi-
guo militum numero teneri. Nam si intestina dis-
fensione, in ipsis patriæ antiquæ sedibus excitata, ma-
xima sæpè imperia de statu conuelluntur, atque fun-
ditus

*Zafreiss
belli appa-
ratus.*

*RES IN-
DICAÆ.*

*Malaca
ex Ducis
dissensione
tumulus.*

ditus euertuntur : quid existimandum est, de statu in
 teris vltimis fundato, tantis, & tam immanibus hosti
 bus circumfessio, & tam exiguo militum numero sta
 bilito, cum ea in animos ambitione oppressos inuase
 rit? Andradius mense Iunio, Anno salutis M. D. xvij.
 cum classe nouem nauium Malaca soluit. Decimo au
 tem quinto die mensis Augusti Tamanlabuam (ca
 insula Sinarum duodecim millibus passuum à conti
 nente disiuncta est) tandem peruenit. Eo tempore ma
 re illud erat piratarum latrocinij infestum. Rex, vt ma
 re tutum nauigantibus exhiberet, classem non medio
 crem instruxerat. Classis præfectus nauium nostrarū
 formam inusitatam vehementer admiratus est. Cum
 verò suspicaretur, nostros piratas esse, vt cum illis præ
 lium iniret, appropinquauit. Andradius nullum belli
 signum dedit, sed ad insulam, quam Tamam nomi
 nant, naues omni metu solutas applicuit. Cum verò
 in anchoris ibi cōstitisset, Sinarum Dux de illo per in
 ternuncios interrogauit, quis esset, vnde veniret, cu
 ius causa in eas oras delatus esset. Andradius se Lusit
 anum esse, Regis inuictissimi, qui in vltimis Occiden
 tis Solis regionibus imperabat, alumnū, eundem
 que Regem, cum accepisset, Regem Sinarum esse opi
 bus summis, atque singulari potentia præditum, mul
 tisque Regijs ornamentis instructum, amicitiam illi
 us vehementer expetiuisse, confidereque se, eam ami
 citiam vtrique Regi vtilem & honestam futuram: Sibi
 opus esse magistris, qui naues sine naufragij periculo
 in Cantainenſi portu constituerent, vt inde Lusitani
 Regis Legatus posset in urbem regiam contendere: vt
 Sinarum Imperatorem nomine sui Regis alloqueret
 ur, ei pue literas offerret, & quæ in vtriusque rem essent,
 cu illo præſens ageret. Dux se Nantum, quod oppidū
 Gantam oſe ægria passuum millia distat, continuo
 proſecturū dicit, vt de illius aduentu vobis rectorem
 certorem faceret. Andradius interim multis diebus
 expectauit. Sed cum diuturnam illam expectandi mo
 lestiam

*Andradij
 in Sinam
 nauigatio.
 Tamanla
 bua insula*

Tama ins.

*Andradij
 cum Sina
 rum Duce
 colloquū.*

*Nantum
 oppidum.*

Iestiam ferre non posset, cum duobus nauigijs & aliquot scaphis vela dedit, & in ciuitatem cursum instituit, & in portu naues anchoris firmavit. Portus intimū sinum substructio ex quadrato lapide facta terminabat, ad cuius summam planiciem gradibus ascendebatur. Insula parua portui adiacebat, in qua turris extructa erat in ea ciuitatis Principes instructo & apparato conuiuio hospites excipiebant. Tutamus, sic enim urbis moderator appellatur, Andradium ad epulas in eā insulam inuitauit. Andradius se morbi simulati excusatione defendit, nè insolitis & immodicis cibis uti cogeretur. Hic cum Tutamo, & reliquis urbis magistratibus, ea, quorum causa missus fuerat, egit: & Legatū, qui erat ad Sinarum Regem profecturus, fidei Rectorum commisit, & ipse in Tamam reuersus est: ubi menses quatuordecim constitit. In mandatis enim habebat, ut regionis situm, gentis mores & instituta cognosceret, & in singula diligenter inquiring, omnia penitus exploraret. Eo intem multi mercatores ex varijs nationibus, cum multis mercibus, & auro præcipuè commæabant. Ab ijs autem multa interrogando, multarum rerum cognitionem non iniucundam capiebat. Præterea Georgium Mascategnam, ut oram nauigando peragratet, cum magistris Sinarum peritissimis misit, ut & ipse, quæ oculis & fama perceperat, exponeret. Mascaregna tandem reuocato (nauigandi namque tempus instabat) Andradius per præconem in urbe pronunciare iussit, ut si quis aliquid Lusitano alicui credidisset, aut si aliquid per iniuriam sibi quisquam a Lusitanis ereptum, aut dolo sublatum quereret, ad se veniret. Nec enim se ante anchoras soluturum, quam essent omnia persoluta. Id Stais grauissimum accidit, non quodd de iniurijs sibi grauius ulatis queri quisquam mentò posset, sed quod, nos ille Lusitanæ gentis aequitatem, & probitatem, & pudentiam in aspectu proponeret. Quam probitatis opinionem si omnes, et in Sinim nauigant, tueri voluissent, magna in illis regionibus imperij accessio facta fuisset.

*Nantensis
oppidi de-
scriptio.*

*Lusitanorum
probitatis
exemplum
illustre.*

Sinarum & fidei fama constitui plerunque solet. *Sinarum regio*
región gē- est latissima: ab Ortū namque solis vltima terrarum
inque de- existimatur: ab Occasu, vltimis Indiæ terminis desi-
scriptio. nitur: ab Austro, Oceano alluitur: a Septentrione ve-
 rò montibus altissimis multa niue & glacie concretis
 includitur. Ea parte, quæ ad Septentriones spectat,
 ab Occasu cum Scythiis, quos Tatarsos appellant, qui
 ad Orientem petunt, continens est: cum quibus
 continenter bellagent. Scythæ viribus, Sinæ inge-
 nio & artibus excellunt. Sic sit, ut sæpè a Scythiis vir-
 tute superentur, & ipsi vicissim non raro Scythas do-
 lis & artificio vincant. Montes tamen, qui a Septen-
 trione in Austrum procurrunt, Scythas a Sinis diri-
 munt. Valles atque camporum planicies interiectas
 Sinæ muris latissimis ita muniunt, ut Scytharum im-
 petum à se facile propulsent. Regio est maximè om-
 nium fertilis, & abundans rebus omnibus ad vitæ cul-
 tum, & luxum, & elegantiam necessarijs. Homines,
 qui plagam Australem incolunt, colorati: qui terras
 Septentrionibus subiectas habitant, candidissimi sunt.
 Omnes lautissimè viuunt. conuiuium scienter instru-
 unt: vestibus gossypinis, & laneis, & bombycinis au-
 ro etiam intertextis, prout anni tempus postulat, a-
 miciuntur: & cum hyems maxima est, præsertim in
 regionibus Aquiloni subiectis, varijs animantium
 pellibus ad vestes introsum fulciendas vtuntur. Equis
 eleganter instratis insident: vitam cultui Gallico &
 Germanico non absimili multis in rebus instituunt,
 ludis & iocis, & vini copia frequenter oblectantur.
 Amoribus atque libidini nimium dediti sunt. Mulie-
 res nobiles carpentis bombycina veste, & auro pul-
 cherrime facta, & vndique tectis, per vibem vehun-
 tur. Cantibus, & symphonijs, & instrumentis musi-
 cis animorum curas iucundissimè relaxant. Augurijs
 dediti sunt: sortibus euentura prædicere nituntur.
 Magos in honore habent: mathematicas disciplinas
 colunt, & astra diligenter obseruant. In libris descen-

bendis, & rerum memoria propaganda, æneis formis *Chalcographia vsus*
 ut solent: quarum vsus adeò antiquus apud illos est, *apud Sina-*
 ut *qui* primus eam artem excogitavit, ignoretur. Ar- *as anti-*
 te & structura non parum eleganter, magnisque sum- *quissimum.*
 ptibus ædificant. Tempia amplissima, multisque sta-
 tuis & picturis illustrata frequentant, & quanvis va-
 ria simulacra venerentur, vnum tamen Deum, re- *Sinarum*
 rum omnium opificem & rectorem, præcipuè colen- *religio.*
 dum esse dicunt, eique potissimum supplices preces
 adhibendas. Vnius mulieris imaginem, quam ap-
 pellant Nammam, quam aiunt esse apud Deum sum-
 mum humani generis aduocatam, honoribus sum-
 mis afficiunt. Est aliud apud illos simulacrum vir-
 ginis, quam tradunt fuisse regis cuiusdam filiam, &
 rerum cælestium cupiditate omnes opes humanas
 neglexisse, ut diuinarum contemplatione frueretur.
 In huius tutela Sinarum gentem esse credunt. Alius
 apud illos Deus sanè sanctus habetur. Hunc homi-
 nem fuisse narrant fortissimum, atque tantis virtuti-
 bus præditum, ut miracula multis in locis ediderit.
 Quorum illud potissimum fuisse dicunt, quod se-
 mel armatus ense pado in fluuium proiecto, quasi
 quodam lembo inuectus, ingentem fluuium traiece-
 rit, ut suis, qui ab hostibus in prælio vehementissi-
 mè premebantur, auxilium afferret. Hunc ob præ-
 claras virtutes, & egregium iustitiæ splendorem, in
 diuos relatum fuisse commemorant. Multos alios
 diuos habent, quibus statis diebus honores institu-
 unt. Sunt excellentes artifices, & egregij pictores. A- *Monaste-*
 des amplas ædificant, quibus homines religiosi, ut re- *ria.*
 bus diuinis vacent, includuntur. Similiter & virginum
 collegia, quæ religionem sanctius obseruent, institu-
 unt. Literis operam dant, qui in illis maximos progres- *Studia Il-*
 sus habent, maximis honoribus afficiuntur. In stu- *terarum.*
 dijs, genere antiquo sermonis vtuntur, imperitis i-
 guoto, quemadmodum apud nos, qui artium ma-
 ximarum disciplinis student, linguam Græcam aut
 Latinam perdiscunt. Qui iuri civili student, in

Politia Si magno honore sunt. Regem quasi quoddam cæleste
marum. numen colunt: qui tamen rarò admodum se conspici-
 endum exhibet. Resp. in tres partes est distributa. Prin-
 cipatum ij, qui in disciplinis, & iuris studio valdè pro-
 fecerunt, obtinent. Secundus honoris gradus militi-
 bus assignatur. Postremi ordinis sunt, qui artes fabri-
 les colunt. In studijs quantum quisque profecerit, iu-
 dicio eorum, qui maximis artibus præsunt, examina-
 ri solet. Sunt autem ordines horum iudiciorum grada-
 tim instituti, ita vt ei, qui infimi ordinis approbatio-
 nem consequutus est, si velit ad altiorum locum digni-
 tatis aspirare, sint grauiora doctiorum hominum iu-
 dicia subeunda. Qui plurimis & doctissimis probatus
 extiterit, is ampliores in Rep. honores consequitur.
 Sunt in sceleribus vindicandis acres. Nemini sano,
 quamuis oculis orbatus sit, mendicare permittitur.
 Cæci molas trusatiles versando sibi victum parant.
 Homines exteros difficillimè in vires suas admittunt,
 nè moribus externis obliuisci, ab institutis suis paulatim
 deducantur. Comædijs plurimum delectantur, & ita
 sunt in Venerem propèsi, vt varias libidinum formas
 excogitent. Dæmones cōsulere discuntur. Hi mores &
 instituta Sinarū sunt, quæ perstrinximus. Hos Andra-
 dius ita sibi comitate deuinxit, vt arbitrarentur, nullā
 esse gentem officio, & fide, & prudentia cum Lusita-
 na conferendam. Is verò Malacam rediens, Alexium
Andradij Menesium reperit, quem Lupus Suarius cum potesta-
in Indiam te summa miserat, vt discordijs finem imponeret, &
atq; inde vrbis statum constitueret: qui tunc ab Andrudio classe
in Lusita- recepit. Andradius in citeriorem Indiam, & inde in
niā redit? Lusitaniam nauigauit, & Emmanueli Regi Sinarum
 mores, & humanitatem, & docilitatem gentis expo-
 suit, & picturas, & signa simul ostendit: quæ Emma-
 nuelem in magnam spem induxerunt: fore, vt gens il-
 la Christi cognitionem & disciplinam caperet. Sed
Simonis hanc omnem spem aliquot post annis temeritas Simo-
Andradij nis Andradij, viri sanè fortis, sed temerarij, & plurimū
in Sin- à mente fratris abhorrentis, incidit. Is enim cum classe
malicia. ad

ad Sinas aduectus, cum in principio opes in eo loco Lusitanas firmare statuisset, & locum etiam munivisset, uti iure planè regio cœpit, deinde in tyrannidem erupit: rapuit quæ voluit, intulit vim ingenuis virginibus, quibus voluit: multa præterea signa insiti furoris dedit, quibus Sinæ vehementius irritati, in Lusitanos inuaserunt: multos occiderunt, alios captiuos abduxerunt. Andrædus tamen cum opibus suis euasit. Ea fama cum ad Regem Sinarum peruasisset, legatum eiecit: qui cum Cantamum rediret, fuit à ciuibus in vincula coniectus, in quibus exitu miserabili vitam conclusit. Ita plerunque fit, ut quod est prudentia constitutum, temeritate & amentia dissipetur. Hæc quidem de Sinis explicationem summam hoc in loco perscribere coacti sumus, ne sæpius esset necesse reliquarum rerum historiam interrumpi. Hoc quidem tempore Leonora regis Emmanuelis soror, quæ Ioannis secundi uxor extiterat, magna virtutis fama florebat. Egentibus enim egregia bonignitate consulebat, viduas alebat, religionem multis in locis instaurabat: Xenodochia partim à fundamentis ædificabat, partim laborantia reficiebat. Erat præterea singulari animi magnitudine, & prudentia non mediocri prædita. Hæc cum memoriam Vrsulæ virginis sanctissimæ, quæ cum reliquis virginibus, eiusdem voti atque sanctimonie sociis, pro Christi nomine mortem pertulit, & Colonie Agrippinæ sepulta est, singulari studio coleret, à Maximiliano Imperatore postulauit, ut sibi reliquiarum eiusdem virginis partem aliquam concederet, quam in sacario reseruaret. Is vero integras reliquias Autæ virginis, quæ inter reliquas Vrsulæ socias princeps extiterat, illi dono misit. Fuit illius corpus Olyssipponem delatum, & cum maxima populi totius celebritate receptum, & in sepulchro in ara quadam templi, quod Maria Regina in memoriam sanctæ Dei Matris ædificarat, extructo, repositum, ubi meritis illius multi in rebus aduersis numen Christi propitium signis admirandis experti sunt. In India porò Suarius

RES EV-
ROPEAS

Dereliqui
js Autæ
Virginis et
Martyris
in Lulita-
nam trās-
latis.

RES IN- cum Regem Maldiuensium insularum & Bengalæ et-
DICAE. iam Regem ab Emmanuelis fide defecisse cognouisset (multæ namque illis à Lusitanis iniuriæ post obitum Albuquerqueij illatæ fuerant) Ioannem Sylueriam cum nauibus quatuor misit, vt alienatas Regum voluntates recolligeret. Sylueria in insulis Maldiuensibus pacem cum Rege constituit: Cambaiam deinde petijt, & pacem cum rege firmauit: inde Cochimum nauigans, ibi tantisper constitit, dum comitatum acciperet. Indè in regnum Bengalæ cursum instituit. Bègala est prouincia latissima, quam Ganges fluuius interfluit. Fluuius est altissimus atque latissimus, qui citiorem Indiam ab vltiore determinat, & duobus ostijs, inter se tercentum passuum milia distantibus, in Indicum Oceanum labitur. Aquæ sunt salubres, & religionem possidere ab incolis existimantur, ita, vt multi vel vt morbos depellant, vel vt animos scelere pollutos expient, illis frequenter abluantur. Regio est incredibili fertilitate prædita. Gens est colorata, neque deformis, nec inueniusta: lautissimè viuit: vestibus eleganter excolitur. Venere, & ingluvie, multisque vitijs astricta est. Præterea fidem minimè sanctam habet, dolis & fraudibus gloriatur. Vt plurimum simulacra colit, multi tamen in eo regno sunt Mahumetis disciplinis astricti. Sylueria in portu Chatingamensem inuectus (est autem Chatingamum Bengalæ ciuitas) de suo aduentu vrbs Rectorem certiore fecit. Rector sibi gratissimum esse illius aduentum simulauit, hominemque muneribus delinuit, seque illius gratia omnia, quæ veller, facturum ostendit. Sed cum ludificari & mentiri perseueraret, prælium exortum fuit, quod cum incolarum graui damno finitum esset, & pax obfidibus datis firmata, tantam deinde humanitatis speciem præ se Rector tulit, vt Sylueria insita probitate deceptus obfides reddiderit. At Rector obfidibus receptis, insidias rursus struxit, vt Sylueriam opprimeret. Sed cum iterum fuisset prælio victus, veniam petijt, & pacem se velle finxit. Tandem Sylueriam Rector alius, qui

*Sylueria
in Benga
lam nauigatio.*

*Bengalæ
prouinciæ
descriptio.*

*Chatinga-
mum vrbs*

*Chatinga
mensis Re-
ctoris in
Sylueriâ
insidiæ.*

us, qui ciuitati, quam Daracam appellant, à Rege Bengalæ præfectus erat, per literas inuitauit, vt ad ciuitatis illius portum naues appelleret. Rectorem Chattingamensem esse virum nefarium, & propter insidias, quas ille per summum scelus intenderat, Regi pœnas grauissimas daturum. Vt autem magis Sylueriam ad se pelliceret, munera largè misit. Id autem erat Chattingamensis malitia confectum, vt facilius Sylueriam imparatum dolis opprimeret. Syluecia verum esse credidit, naues in eum portum, ad quem inuitabatur, induxit. Ibi cum in fluuium esset inuectus, Rex a suis admonitus, tam multas in eum naues immisit, vt parùm abesset, quin funditus euerteretur. Sed fraus virtute repulsa fuit. Sic tandem hostibus repressis, Syluecia in insulam Zeilandam cum classe quassata & imminuta (Ioannes enim Eidalgus, vnius nauis nauarchus, eum deseruerat) cursum tenuit. Antonius verò Saldagna, qui cum non mediocri classe mare Arabicum peragrabat, aliquot prædas egit & cum hyems instaret, nulla se memorabili gesta, in Indiam reuersus est. Emmanuel Lacerda, qui similiter missus Diu fuerat, à Melichiazio summis honoribus acceptus, pacem cum illo fortius astrinxit. Alexius Menesius, vt dictum est, similiter Malacam cum trecentis hominibus Lusitanis aduectus fuit: & Alonsum Lupium Costam (sic enim ab Emmanuele statutum fuerat) in arcis possessione constituit, & Odoardum Melium rebus maritimis præfecit, & Antonium Paciecum e custodia liberauit. Nonius enim Peteira propter dissensiones, quæ superius explicatæ sunt, eum in custodiam dederat. Malaca eo tempore grauissimo bello premebatur. Rex Binrami stationem, quæ fluuii Muani immincebat, tormentis & firmo præsidio muniuit, vt è propinquo frequentius tera atq; mari in nostros incurreret. Menesius Alonsum Lupium Costam cum trecentis Lusitanis, tribus millibus Malacensium, & multis viis nobilibus eo misit, vt arcem euerteret. Is cum gestus decessisset, & naues aluco sustineri non possent, æstus recipro-

*Daraca
Ciuitas.*

*Malacense
bellum.*

cationem expectabat, ut cum rursus accederet, in fluvium inueheretur. Interim tormentis eminus res gerebatur, & non pauci utrinque cadebant. Acutus vero paulatim redibat, & prælium præclare geri potuisset, nisi temeritas consilium perturbasset. Nam inter Alfonso Lupium Costam, & Georgium Mascaregnâ atrox iurgium exitit. Itaque nostri re infecta domum reuertuntur. Rex cum vi aperta nihil se facturum consideret, dolos machinari cœpit. Itaque finxit se pacis esse cupidissimum, eamque ab Alexio postulavit. Is

Regis Bin cum cerneret ciuitatem annonagrauissimè laborare, tamēsis in eam libenter concessit. Rex multis humanitatis egregia signis omnes sinistras opiniones ex nostrorum animis euellat. Nostri rursus in Regem officia, quæ poterant, summa fide conferebant. Muneribus atque beneficijs inuicem certabatur, commercium rerum omnium erat cum partis utriusque utilitate constitutum. Hac pacis & amicitiae simulatione cum nostros cerneret esse omni metu vacuos, subito septuaginta naues, quas dissimulanter instruxerat, ut mari arcem quaterent, & supra duo millia militum terra misit, ut eodem tempore in nostros imparatos inuaderent. Naues in insulam, quæ urbi adiacet, inuehuntur, in nostros somno consopitos impetum faciunt, multos obtuncant, in naues ignem conijciunt. Ignis in nauibus (fuerat enim turbida tempestas, & imbres demissi eas madefecerant) implicari minimè potuit. Fugientium clamor exoritur. Alexius excitatus duces in insulam mittit, prælium in meridiem perductum fuit, & hostes repressi sunt. Similiter & qui terra venerant, cum magno ciuium numero, qui scelesti participes erant, arcem acriter oppugnare instituunt. Rex identidem subsidia cum elephantis summittebat, & res utrinque summa viuium contentione gerebatur. Sed cum nostri meridiē ex insula redirent, hostes minus pertinaciter insistere, deinde paulatim cedere, postremo fugere cœperunt. Multi ex illis cæsi, complures etiam capti sunt. Nihilò tamen secius Rex cum maiore exercitu

arcem oppugnare institit. Septem continuos dies nostros graui bello premere contendit. Nostri rursus crebris eruptionibus illi frequentes plagas imponunt. Sed quod acrius nostros afflictabat, erat inopia atq; famēs, quæ in dies ingrauescebat. Menesius tandem rationem iniuit, quemadmodum stationem illam Muarēsem euerteret. Quod sine magno labore factum est. Iaoësis quidam, vir nobilis & valde diues, cum vxore & liberis, & amplissima familia Malacam petierat, vt in ea vrbe domicilium collocaret. Fuerat autem, cum Malacæ oram legeret, à ducibus Regis Bintamentis captus, ad illūque perductus. Rex illum perbenigne accepit, multisque precibus eò hominem perduxit, vt Bintamum Malacæ præferret. Interim Rex cum illius familiaritate delectari multis signis ostenderet, multò tamen magis vxoris illius specie (erat enim insigni pulchritudine) delectabatur. Vt autem liberius ea frui posset, hominem a se per speciem honoris amandat, illi præfecturam certarum nauium attribuit. Is (erat enim valde strenuus) multum damni nostris inferebat. Sed cum Regis adulterium, insignemque perfidiam suorum indicio comperisset, in arcem nostram transfugit. Cum illo Menesius consilium, quod animo versabat, communicauit. Is ad eam rem fuit operam suam pollicitus. Itaque cum centum & viginti vius Iustitanis, & nonnullis Malacentibus, parim terra, parim mari à Menesio missis, hostes inopinantes oppressit, in munitiones irrupit, propugnaculum extemplo capitur. Iaoensis vnus tormenti ictu percussus, occumbit: aliqui è nostris occisi sunt. Emmanueli Falconi, qui terra copias agebat, crus per fractum fuit. Nostri tamen magna hostium cæde propugnaculo potiti sunt. Supra septuaginta tormenta è munitionibus in arcem deportata fuerunt. Hoc pacto bellum ad tempus aliquod intermissum fuit, & Menesius Tristanum Menesium, vt Malucas insulas exploraret, dimisit, & ipse cum maxima Iustitanorum parte, in Indiam citeriorem reuersus est. Post illius digressum, bellum rursus exarsit.

*Bellum la-
centis re-
dintegrat-
io.*

Arx decem & septē dies obsessa, summisq; viribus op-
pugnata fuit. Hostes in duas naues sociorū, & in vnam
triremem Lusitanam faces iniecerūt. Nostri vt ignem
extinguerēt, egressi sunt. Dum pugna cōmittitur, ignis
in tormentarium puluerem naui, cui Gabriel Gagus
præerat, aduerso & infausto casu coniectus, nauē subi-
tis ignibus inflammavit, & omnes, qui erant in naui,
cum essent armis grauati, demersi sunt. Iacobus Men-
dezius alterius naui præfectus tormenti vnus ictu oc-
cisus fuit. Nostri tamen ignē extinxerunt, & hostes re-
pulerunt. Qui cū cernerent maximū damnū, q̃ illis no-
stri crebris eruptionibus inferebant, & quam fidelem
operam ciues Bendarę ductu nostros in bello nauabāt,
obsidionem soluerunt. Tunc Bintami rex a bello desi-
stendum censuit. In his p̃alijs duodeuiginti Lusitani
dederati fuerunt. Ex hostib. supra quadringentos cę-
si, & complures etiā capti, in quib. Dynastæ cuiusdam
Siamēsis filius extitit: pro cuius redemptione pater na-
uem ingentem cibarijs onustā Malacā misit, quæ plu-
rimum nostros in illa ciborū penuria subleuauit. Hoc

*Casorum
Capituo-
rum nume-
rus.*

*1a Lupij
Siqueiræ
iter Indi-
cum.*

anno Rex Emmanuel Iacobum Lupium Siqueiram,
vt Lupo Suario succederet, in Indiā cum decem nauū
classe misit. Cum vero promontorium Bonæ spei præ-
terucheretur, piscis ingentis magnitudinis in naui la-
tus, cui Ioannes Limicus præerat, incunxit, nauemque

*1o. Limici
naui ab
ingenti pi-
sce retar-
data.*

in alterum latus impulit, eamque tanta vi retinuit, vt
progredi nequiret. Vectores & nauæ se in saxum im-
pegisse suspicabantur. Sed cum neque compages dis-
solui, nec aquam admitti conspicerent, animos à me-
tu refecerunt, & piscis à naue diuulsus, liberum illis
mare permisit. Goam octauo die mensis Septembris

*Zeilanden
se bellum.*

peruenit: quo tempore Lupus Suarius in insula Zeilan-
da arcem, vt fuerat ab Emmanuele iussus, ædificabat.
Id quidem, cum primum ad insulæ portum, quem Co-
lumbum nominant, appulisset, à Rege, vt sibi per illū
liceret, impetrauit. Sed cum Saraceni, vt facere solebāt,
Regem ab ea mente deduxissent, factum est, vt Rex nō
modo quod sponte sua concesserat, pernegaret, verum

& arce bellum moliretur. Itaque nocte stationes influit, præsidia disposuit, tormentis nostros arcere parauit. Suarius omnes copias in terram exposuit. Pælium repente commissum fuit, in quo Verissimus Paciecus, vir nobilis & strenuus, cum nonnullis Lusitanis cecidit, & multi vulnerati sunt. Hostes tamen à stationibus cum magna multorum cade pulsi fuerunt. Rex ventam & pacem postulauit. Pax ea lege concessa fuit, vt non solum arcem ædificari permitteret, sed etiam in pœnam illius inconsideratæ rebellionis, tributum Regi Emmanueli singulis annis penderet. Tributum erat gemmarum certus numerus, & maximum cinnamomi pondus. Suarius similiter Regi fidem dedit, vt semper auxilio Prætoris Lusitani tegeretur, nec vnquam bellum contra illum fieret, quin Lusitani ab illius finibus hostes arcerent. Iædus factum, & iurando sanctum, & litens mandatum, Regisq; & Principum, & Suarii nominibus consignatum fuit. Arx deinde incolatum operis multo citius absoluta fuit, & Ioanni Sylueiæ commissa: marmorarum verò rerum cura Antonio Mirandæ credita. Inde Cochimum reuersus, Siqueiram offendit, illique prouinciam tradidit, & in Lusitaniam profectus est. Siqueira continuò muneriri diligenter incubuit. Christophorum Soutam cum classe Dabulem misit, vt eam ciuitatem, quæ ab Emmanuele desciuerat, bello domaret. Alfonso præterea Menelio præcepit, vt in Batticalam infesta signa militet inferret. Tum Ioanni Gomecio iussit in insula Mal diua arcem ædificare, vbi fuit à Saracenis Canalicis occisus. Deinde cum Goam peteret, in cursa arcibus Calcutij & Cananoris diligentissimè prospexit. Postquam Goam appulit, Antonium Saldagnam plurimum naubus auctum, in Arabicum & Aethiopicum mare misit, vt plurimum damni Saracenis inferret. Simonem Adradium in Sinam misit, qui, vt scriptum est, temeritate & amentia Sinas Lusitanis infestos reddidit. Antonium Corream ad Regem Peguensem, vt cum illo pacem & amicitiam iungeret, le-

*Pax Zei-
landensis
eiusq; ca-
pita.*

*Siqueira
admini-
stratio In-
dica &
res gesta.*

gavit. Garfiæ Salæ concessit, ut rei gerendæ causa Mala-
cani peteret. Qui cum eo peruenisset, Alfonsum Lupi-
um Costam morbo grauitè impeditum reperit: qui
cum in citeriorem Indiam morbi depellendi gratia re-
dire vehementer expeteret, arcem ipsi Garfiæ Salæ tra-
didit: & non multis post diebus, quàm Cochimum ap-

RES A- pulit, eodem morbo consumptus est. Dum hæc in In-
FRICA- dia geriebantur, Abrahamus Bariaxæ filius accepit, in-
NAE. colas montis Farrobij, & Benamarenfes, & reliquos e-
Abrahami iusdem vicinitatis Mauros multas clades a Lusitanis
Barraxæ accepisse. Id igitur vlceisci constituit. Itaque cum id,
in Arzilen quod animo moliebatur, summo silentio compressum
sem agru tenuisset, quingentos equites eduxit, & in pagis qui-
excursio. busdam Arzilenfi agro finitimis, ea parte, quæ Tingim
spectat, in insidijs delituit. Inde Aroazium itineris du-
ctorem præmisit, ut campum exploraret, & omnia vs-
que ad speculas, quas Alfandiquimenses appellant,
specularetur. Ioannes Coutignus hunc Aroazium, vi-
rum industrium & sagacem nœuerat, & illius fraudes
& insidias diligentissimè præcauebat. Ea autem de cau-
sa, nunquam speculatores ex vrbē mittebat, quin illis
equitum auxilium assignaret. Tunc igitur, cum homi-
nes speculatum misisset, equites simul enissi sunt. A-
roazius se continuit, dum eos in speculis constitutos
animaduerneret. De ea re Abrahamum confestim ad-
monuit. Is silenti agmine è latebris egressus, nostris ap-
propinquabat. Nostris cum primam aciem ceernerent,
ut se recipere, consilium inierunt. At Mauri subste-
runt. Fernandus Callæcus primi agminis ductor, qui
speculatoribus auxilium afferebat, cum eos substitisse
conspiceret, in illos inuectus est. Hostes ordine mini-
mè confuso cedebant, donec nostros in postremum ag-
men, quod Callæcus minimè conspexerat, extrahe-
rent. Ibi equites nostri decem & septem ceciderunt, re-
Ludouicus liqui fugæ se mandarunt. Sed in lacus, qui iter impie-
Valens bat, angustijs, quidam fortissimus eques, nomine Lu-
vulgi. douicus Valens, nostros confirmavit, & se armatum
hostib. obiecit: nec ex eo loco demigrauit, antè, quam
Lu-

Lusitani lacus angustias pertransirent. Deindè nos-
 tros ordine instructos domum ita reduxit, vt inter ho-
 stes atq; nostros eximia virtute & dexteritate versaretur.
 Cum iam se Habrahemus reciperet, incidit in illū
 Antonius Mascaregnas, adolescens valde strenuus, cū
 4. equitibus: qui omnes capti sunt. Mascaregnas quā-
 uis à Rege Fessæ perbenignè tractaretur, mortem, quæ
 impendebat, vitare non potuit. Cum enim pestilentia
 apud Mauros desæuisset, illum confecit. Sub id tempus
 præfecit Emmanuel Azamori (Petrum namque Sou-
 sam reuocauerat) Aluarum Norognam, qui cum mul-
 tis Maurorum principibus pacem firmavit, & illis æ-
 quabile tributum imperauit. Rebelles verò cladibus
 multis affecit. Præter alias excursiones, xxvj. die Apri-
 lis Benemezium agium populatus est, multos occidit,
 ducentos & octoginta captiuos abduxit, non medio-
 criem prædam abegit. Rursus mense Iunio Vascum Fer-
 nandium Cæsarem in alias Maurorum turmas immi-
 sit, qui cum incautos opprimeret, viuos 800. cepit, ma-
 gnaq; præda potitus, copias in urbem incolumes redu-
 xit. Rursus Aug. mense, Antonius Gundissaluius eius-
 dem Norognæ iussu in Mauros pedites inuasit: qui cū
 diu restitissent, victi tandem sunt, & aliqua eorū pars
 in seruitutem abstracta fuit. Hoc eodem mense quidā
 Maurorum foederatorum Duces à Norogna auxiliū
 petierunt, quo Enxouientes Mauros aggredierentur, &
 magnam frumenti copiam indè asportarent. Sed cū
 ducenti hostes nostris imminerent, Mauri foederati
 suspicati sunt, maximum hostium numerum in insi-
 dijs latere. Hac suspitione perturbati, se in primum a-
 gmen conferunt. Nostri in postrema acie hostium im-
 petum sustinebant. Nonnulli ab hostibus cæsi sunt.
 Reliqui cum dedecore se in urbem receperunt, nō cul-
 pa sua, sed eorum, qui eos deseruerūt. Id tamen eis gra-
 uem diebus multis dolorem iniecit. Hoc tempore Em-
 manuel varijs & molestissimis curis agitabatur. Vide-
 bat enim se matrimonij vinculo liberatum, & cupie-
 bat vltimum vitæ actum in rebus præclaris, memoria-
 que

Antonij
 Mascare-
 gnæ mors.

Aluarus
 Norogna
 Azamoris
 Pæfectus
 eiusq; res
 gestæ.

RES EV.
 ROPEAE

modo virgini pulcherrimæ morem gerat, excogitare. Hæc & his similia vulgò iam stabantur, ab his præcipuè, qui domesticas illius offensiones ignorabant. Emmanuel tamen in ea mente perstitit, & cum Carolus in Hispaniam, ut regni hæreditatem cerneret, è Gallia Belgica veniret, ad illum Aluarum Costam, qui regio cubiculo præerat, legatum misit. Legationis species salutationis nomine instituta fuerat. legationis tamè summa eo perlinebat, ut nuptiæ conciterentur. Aluarius Costa omnia, quæ Emmanuel cupiebat, ex animi sententia conficit. Nuptiæ pactæ sunt, dos etiam a Carolo dicta, ab Emmanuele sponsæ munera ingentia constituta: festi dies acti, & matrimonij fœdus Cæsari augustæ, ubi tunc Carolus confidebat, summa omnium lætitiæ & gratulatione celebratum. Fuit tamen necesse, cum esset cum Carolo & Leonora, & sanguinis propinquitate, & affinitate multis rationibus implicatus, & ea de causa per Pontificias sanctiones nuptiæ coniungi minime potuissent, ut Pont. Maximi benignitate legibus soluerentur: quod factum fuit. Nuncius huius pactionis & fœderis ad Emmanuelem perlatus, eū gaudio ingenti cumulauit, sed nobilitatem & multitudinem non mediocri sollicitudine affecit. In primis verò Ioannem sollicitauit, nō quòd eadem nuptias ex peteret, sed quòd Reipub. inutiles arbitraretur. Emmanuel regni Proceres in cōsiliū euocauit. Ibi luculentam orationem habuit, qua rationes, quæ illum ad matrimonium inuitārant, exposuit: qua quidem illi, qui aderam, aut mori sunt, aut se magros esse, nè Regis animum offenderent, simulāunt. Itaque omnes ordinē instituto illius manum de more osculau, & ut matrimonium felix atq. faustum esset, precati sunt. Post hæc gratulationes, & omnium fausta acclamationes, pestilentia Olympionem vehementer affixit, & Regem vanas sedes commutare illius metu coegit. Almerinum deinde se contulit. Inde Cratum (est autem id oppidū celebre quod ad Hospitalentium eorum ordine pertinet) profectus est, ut ibi reginā opprimerent. Illa verò mul-

Emmanuelis ad Carolum V. Legatio de Leonora nuptijs sponsalia cum Leonora.

Pestilentia Olympionensis.

multis Hispaniæ Proceribus stipata, in regnorum con-
finia peruenit. Eò multi Portugaliæ Proceres, vt eam
exciperent, se contulerunt. ad exiguum fluuium, Seue-
rum nomine, qui Portugaliæ a Castella discriminat,
peruentum est. Martinus Albicastrensis, Villæ Nouæ
Portimaniensis, quod oppidum est in Algarbio situm,
Comes, fluuium traiecit, & Reginæ manum supple-
ter osculatus est. Illum Comes Tentugalensis, & Epi-
scopus Portugalensis, & Archiepiscopus Olypponen-
sis ordine subsequuti, eodem officio perfuncti sunt. Al-
lia deindè Lusitana nobilitas idem fecit. Regina flu-
uium transmisit: quam Dux Albanus, & Episcopus
Cordubensis deducebant. Dux Brigantinus citra flu-
uium constitit: ad duo millia equitum Lusitanorū
satis eleganti cultu conuenerant. Vbi Regina in termi-
nis Lusitiæ constitit, Dux Brigantinus ex equo de-
siluit, vt Reginam nomine Regis exciperet. Quæsitus
ab Albano Duce, an facultatem ab Emmanuele Rege
ad illud munus obeuadum haberet, eam literis publi-
cis inscriptam, & manu Regis ipsius consignatam o-
stendit. Literæ publicè & alta voce recitatæ sunt, & Al-
bano duci in officij sui ritè peracti testimoniū traditæ.
Tunc idem Princeps catenam auream, quæ Reginæ
brachio alligata erat, assumpsit, vt sic ipsam Reginam
deduceret, quam Brigantino duci tradidit, atque com-
misit. Hac traditione solenni ritu celebrata, Albanus
Dux, & reliqui Castellæ Principes absceſſerunt. Epi-
scopus tamen Cordubensis, & Dynastia Tlegeniensis
(hi Legati erant) & præterea Villæ Manicæ Princeps, &
equitum Hospitalensium in Castella Magister, &
Montis acuti Comes cum Regina Ciuitatem vsque per-
ueniunt. Postquam in oppidum ventum est, & Regi-
na cœnauit, Rex illam inuisit: a qua cum singulari si-
gnificatione amoris exceptus fuit. Ioannes illius ma-
num osculari voluit: quod, illa nullo modo induci po-
tuit, vt pateret. Georgium tamen equitum Iacoben-
sium & Cisterciensium Magistrum, Ioannis Regis fi-
lium, vt Hispaniæ morem conseruaret, ad osculi ma-

*Emiliae
lis cum
Leonora
nuptiae.* nus admisit. Deindè Archiepiscopus Olyssipponensis
Regem atq; Reginā ritu ab Ecclesia sancta recepto sta-
bili matrimonio copulauit. Symphonia deinde, & ti-
biarum concentus, & choræ consecutæ sunt. Indè mo-
dicis iuueibus Almeninum profecti sunt. Filij regis
etiam illis prædicere. Principes regij ex equis repen-
tè desiliunt, vt Reginæ manum osculentur. Id illa pati
noluit: imò multis in illos voluntatis egregiæ signis
insitam dignitatem testificata est. Reliqui regni Prin-
cipes, qui nondum suum officium fecerāt, eam solito
more salutāunt. Vbi Almeirinum peruenēre, Isabela
& Beatrix Emmanuelis filiae ad scalarū gradus, quibus
in Aula ascensus patebat, aduenēre, & cum descende-
re pararent, Regina, nè id facere possent, accelerauit, &
ad genua prouolutas subleuauit, easq; humanissimè
complexa est. Reliquæ deinde uirgines Reginam ma-
nus osculo salutant, quas omnes illa admodum beni-
gnè, cū debita tamen maiestatis ratione resalutat. Qui-
bus cantibus saltationibus, & iupudijs dies ille celebra-
tus extiterit, erit explicatu difficillimum. Sequenti die
Rex peractis Sacris, aurei velleris ordinem à Philippo
Burgundiæ Principe fundatum, à successoribus singu-
lari religione retentum, cuius Princeps atque Magister
Carolus erat, ipsius Caroli iussu cōsecutus est. Hyems
illa tota fuit Almeirini in summa iucunditate con-
sumpta. Indè appetente vere, Rex Eboram concessit.

RES IN Hoc anno, qui fuit à CHRISTO nato M. D. XIX.
DICAE. misit Rex Emmanuel in Indiam sedecim nauium
*Annus na-
u Christi
1514
Classis 16
uenerium in
Indiam
missa, e-
iusq; suc-
cessus.* classem, cuius Georgius Albuquerque præfectus ex-
stitit. Non omnes tamen insuetum cursum tenere
potuerunt. Nauis enim, cui Iacobus Limicus præerat,
Olyssipponem refiatu delata est. Iudouicus Guzma-
nus cum nauī, cui præerat, a fide desciuit, piraticam fe-
cit, multaque flagitia & scelera indigna genere suo de-
signauit. Emmanuel Sousa, qui nauarchus erat rostra-
ta nauis, cū oram Aethiopiarū Melindem versùs le-
geret, & portum Mantuæ (sic enim appellat) subiret,
vt commercium ab incolis emeret, fuit in terra à Sara-

renis cum quadraginta viris Lusitanis occisus. Nauem
 verò, cum ad insulam, quæ non procul Quiloa distat,
 turbida tempestate iactata, & vadis allisa fuisset, Sara-
 ceni diripuerunt, & Lusitanos omnes, vno duntaxat
 puero, quem Rex Zamzibatis in fidem recepit, exce-
 pro, trucidarunt. Georgius Albuquerque cum 9. nau-
 bus Mozambique hyemauit. Quatuor tantum naves
 in Indiam pelagus transmisere. Interim Iacobus Lu-
 pius Siqueira omnia, quæ ad bellum Arabicum gentibus
 inferendum necessaria videbantur, summa ope com-
 parabat. Et quia maioribus copijs indigebat, nauigio,
 quod facile fluctus exciperet, Gundissaluum Loulen-
 sem Mozambique ad Georgium Albuquerqueium mi-
 sit, cui mandabat, vt inde Arabicum sinum pereret, vt
 coniunctis viribus Iudam expugnarent. Cum verò
 Siqueira Melichiazij fraudes perciperet, eumque mul-
 tis incommodis Lusitanos affecisse cognosceret, Chri-
 stophorum Salam cum triremibus tribus, qui oram
 Cambaia infestam redderet, expediuit, quod is dili-
 genter effecit, & cum non mediocri præda reuer-
 sus est. Similiter & Antonius Saldagna, qui circa
 Guardafumense promontorium oras illas peragrabat,
 ingenti præda potitus, se ad Siqueiram contulit. * Sub
 id tempus, leuis à Rege offensio ita grauitur cuiusdam
 viri Lusitani animum exulcerauit, vt oblitus fidei,
 pietatis, & religionis, Regem, à quo educatus fuerat,
 patriam, quæ illum genuerat, prodere, vitamque su-
 am in summum discrimen inducere propefaret. Fer-
 nandus Magallanus fuit vir nobilis, & magno ani-
 mo prædatus, cuius antea mentio facta est. Is in India
 bellicis in rebus non mediocriter virtutis & industræ
 documentum dederat. In Africa similiter viri valde
 strenui officio functus fuerat. Olim erat apud Lusita-
 nos in more positum, vt in Regia, qui Regi seruiebant,
 ipsius Regis sumptibus alerentur. Cum verò multitu-
 do domesticorum tanta fuisset (eorum namque filij,
 qui Regibus operam dabant, eundem locum retine-
 bant: & præterea multi in regiam familiam meritis

*Fernandi
 Magalla-
 ni ad ca-
 stelle regis
 defectio.*

*Instituta
 Aule Lus-
 tanicæ.*

admittebantur) difficillimum videbatur, cibos tantæ multitudini præparare. Quocirca fuit à Portugaliz Regibus statutum, vt sumptum, quem quilibet erat in Regia factururus, ipse sibi ex regia pecunia faceret. Sic autem factum est, vt cuilibet certa pecuniæ summa singulis mensibus assignaretur. Ea verò, cum summa tuncannonæ vilitas esset, satis homines alebat. Nunc autem non & hominum multitudo cum rerum venalium pretijs multis accessionibus amplificata sit, factum est, vt illa pecunia, quæ olim quotidianis sumptibus faciendis latè sufficiens erat, nunc perexigua sit. Cum tamen omnis Lusitanorum dignitas à Rege pendeat, huius exiguæ pecuniæ summa, quasi multò amplior esset, incredibili studio quæritur: & cum in regiam familiam admitti, vt valde expetendum Lusitani iudicent, tum in stipendij huius incremento summum decus statuunt. Cum enim sint apud Reges variæ famulorum classes, pro classium dignitate cuilibet Regis domestico pecuniæ numerus assignatur. Maxima classis est virorum nobilium. Sed cum nobilitatis etiam discrimen sit, non vnum congiarium omnibus ex æquo tribuitur. Sic autem euenit, vt pro congiarij magnitudine, de nobilitate vniuscuiusque iudicium fiat, & tantò quisque nobilior existimetur, quantò illius congiarium amplius extiterit. Hoc quidem iudicium, vt sunt res humanæ, est sæpè fallacissimum. Multi namque ambitione & sedulitate consequuntur, quod est meritis atque germanæ nobilitati tribuendum. Attamen Lusitani cum sint præter modum huius nobilitatis appetentes, & paruæ pecuniæ accessione nobilitatem suam augeri putent, pro hac tam parua pecunia sæpenumerò, tanquam in ea salus omnis atque dignitas vertatur, sibi pugnandum arbitrantur. Magallanus autem pro meritis suis contendebat, vt congiarium illius dimidio numi aurei singulis mensibus augeretur. Rex, nè aditum ambitiosus aperiret, id denegauit. Magallanus offensione huius beneficij sibi eo tempore denegati commotus, à Rege de-

*Defectiois
Magallani
causa.*

desciuit, fidem violauit, Rempubicam in summum discrimen adduxit. Et cum Reipublicæ iniuriæ nobis tolerandæ sint, & Regum etiam, qui Reipublicæ parentes sunt, offensiones perferendæ: & cum vita, quam patriæ debemus, pro ipsius patriæ salute ponenda sit, vir audacissimus tantum dolorem ex parte vnus, tibi dimidia, quæ quinque denarios conficit, sibi regata cepit, vt Rempubicam oppugnaret: Regem, a quo fuerat enutritus, violaret: & patriam, pro qua mori debuisset, in discrimen adduceret. Res enim eò perducta fuit, vt periculosi belli discrimen rebus communibus impenderet. Nescio autem, vnde tam Barbarus mos in Respublicas irrepsit. Cum enim proditoris nomen sit non modò odiosum & inuisum, sed etiam cunctæ posteritati maculam sempiterni dedecoris inurat, homines, qui fidem violare, & Reges suos, aut Respublicas oppugnare statuunt, munera, quæ acceperant, literis consignatis abiciunt, fidem abiurant, se ciuitatis iure spoliant, regem sibi suas res habere iubent, sibi nihil deinceps cum patria fore commune testificantur: & tum demum sibi moliri contra patriam bellum licere contendunt. Esto, aspernare munera, si lubet: contemne patriæ benivolentiam: freme quantum voles, tibi non esse præmium pro dignitate persolutum. Fidem verò datam proferre quí potes? Grauem mihi iniuriam patria intulit: intulerit etiam grauissimam. Sed iniuria nec in parentibus, nec in patria vindicanda est. Omnia, quæ à patria acceperam, inquit ille, reliqui. Nunquid vitam, ingenium, disciplinam abiicisti? Minimè. At hæc omnia à Deo primum, a patriæ deinde legibus, & moribus, & institutis accepisti. Neque naturæ repugnare, neque patriam lædere, neque fidem frangere, quamuis omnibus iniurijs oneratus sis, vnquam licebit. Imo vita tibi deferenda, & grauissima supplicia subeunda sunt potius, quàm fidem violes, aut officium prodas. Abiura fidem quantum voles: perfidiam tuam publicis literis contestare: insignem memoriam sceleris infandi posteritati relin-

*Inueteratæ
cuiusdam
proditorū
moris re-
prehensio.*

que: nullis tamen testimonijs numi nis offensionem
& dedecoris sempiterni maculam vitare poteris. In
eam tamen fraudem Magallanus impulsus fuit vt ar-
bitraretur, si publico testimonio fidem & Regi, & pa-
trix debitam abiuraret, licere sibi fidem prodere. Id
confestim exequi minimè dubitauit, & se continuo
ad Carolum contulit, eumque admonuit, insulas,
quas *Malu- cis inf. in-* *stium.* *Malu- cis inf. in-* *stium.* *Malu- cis inf. in-* *stium.*
sonesum constitutæ, ad limites Castellæ pertinere, &
ab Emmanuele Rege contra pactiōem iam factam
vsurpari. Ducebat autem secum Rodericum Faleri-
um, qui se Astrologiæ disciplinam tenere profiteba-
tur, vt eandem opinionem in animo Caroli altius im-
primeret. Aluarus Costa, qui tunc legatus apud Caro-
lum erat, Carolum adiit: necessitudines commemora-
uit, non esse illius amplitudine dignum, aures homi-
nibus illis præbere. Eadem namq; vanitate & scele-
re, quo Regem optimum violârunt, multa confingere.
Proditorum nomen cum reliquis hominibus, tum
præcipuè Regibus esse detestabile & execrandum. Re-
ges verò, qui illis fauerent, pestem alere, qua regium no-
men ex hominum memoria delectur. Carolus cum
esset natura benignus, ab hominibus illis audiendis de-
ducebatur. Sed ab Hispaniæ vicerib; persuasus fuit,
ne vllius affinitatis obtentu imperium amplificare ne-
gliceret. Itaq; statuit naues Magallano, quibus aliam
viam in Orientem aperiret, attribui. Fœdere namque
inter Regem Ioannem secundum, & Regem Fernan-
dum facto, cum regiones, quas quilibet explorare, &
debellare sine alterius iniuria possit, definitæ sunt, sta-
tutum fuerat, vt Castellani non viam à Lusitanis fa-
ctam, sed diuersam sequerentur: vt videlicet cum Por-
tugaleses ad Solis ortum, Castellani ad Occasum na-
uigarent, orbem marium atq; terrarum conficerent.
Sic aut cuiuslibet parti liberum erat, cum omnes maris
atq; terrarum tractus 300. & 60. partibus definiti sint,
centum & octoginta partes ad peruestigandum atque
debellandum sibi deponere. Limes erat Meridianus.

*Lusitanie
& Hispanie regum
fœdus de
nauigatio-
nibus Oce-
anicis.*

Sic enim appellant lineam à Septentrione ad Austrū in cælo designatam: quia cū Sol eam attingit, meridiem hominibus sub ea regione constitutis efficit: quæ secundum longitudinem (sic enim spatium Ortus & Occasu terminatum nominant) circiter sex & septuaginta gradibus Olyssipone distat. Error autem Magallani, & aliorum, qui vestigijs illius ingressi sunt, quo Malucas insulas ad ius Castellæ pertinere contendunt, à multis causis originem habuit. Primum quidem sic natura comparatum est, ut cū primum aliquod iter incognitum habemus, quod non possumus certis montibus aut anfractibus, & notissimis signis definire, multo longius nobis appareat: maximè verò cum nauigamus, ubi neque montibus, neque vallibus, nec ullis certis notis possumus spatium finire. Deinde qui maria incognita nauigant, ut maius & admirabilius facinus se confecisse glorientur, spacia multò ampliora faciūt, ut, quasi ex alio mundo in hunc redierint, ingentem admirationem efficiant. Accedit ut etiam ipsi vectores, cū Astrologiæ imperiti sint, quamuis nullam veritatem orationis adhibeant, fallantur, & cum varijs circuitibus maria peragrent, rectum iter se tenere putent. Sic factum est, ut cū inter Indum fluuium & Gangem spatium duodecim graduum, qui circiter passuum millia septingenta conficiunt, interiectum sit, Ptolemæus triginta gradibus spatium illud definierit. Vir enim doctissimus veras illas non lustrauerat, quæ à visis fide dignis, in scriptis tamen, acceperat: ea monimentis mandabat. Illi verò cū ab Indo ad Cori promontorium, quod in Austrum longissimo tractu procurrit, nauigarent, & inde rursus in Gangem ad Septentriones cursum inflecterent, quasi recta via, aut paulum ad Austrum inflexa nauigassent, minoris spatium metiebantur. Alia etiam erroris causa nostris obiecta est. Cū enim ultra promontorium Bonæ spei, aliud promontorium, quod mitius in Austrū prominet, flectere secundis velis niterentur, se multo maius iter confecisse putabant, quàm propter maris

*Erroris
Magalla-
nici de Ma-
lucarum
situ cause
& origi-
nes.*

impetum, naues in diuersa iactantis, facere potuissent. Ea nanq; ora, quæ in illis regionibus ab Austro ad Septentriones pertinet, longissimo tractu protenditur. Ventī autem, qui ab ortu Solis flant, sunt anniuersarij, & statis temporibus valdè vehementes. Aestus similiter, propter immensam maris altitudinem, Lunæ cursibus nimis obiectam, incitatissimi. Ergo cum fluctus ab ortu Solis ad oras maritimas Occidentis incredibili violentia ventorū, & ab oppositis oris repercussi, in Austrū, qua facilior patet exitus, incitentur, & ex illo promontorio, quod diximus, in aliud longius, quam credi possit, excurrant, nostri orū in nauigando cursum retardant. Quod nostri non intelligentes existimabant se multò maius spatium confecisse, quam nauigando transmisissent. Hæc omnia nostros etiam eam erroris causam attulerunt, vt regionum terminos satis impetite designarent, & ad Ptolemæi errata, alia etiam multa parū sapienter adiungerent. Hæc tamen controuersia inter Castellanos & Portugalenses hunc fluctum Portugalensibus tulit, vt spatia multo diligentius exploraret. Hoc autem fieri commodè non potuit, nisi per Lunæ defectus. Cū enim Luna orbe pleno interiectu terræ, vt fieri necesse est, certis temporibus obscuratur, illa splendoris amissio non isdē horis animaduerti potest. necesse namq; est, cū citius in India, quā in Portugalia, quæ in occasum vergit, nocturnæ tenebræ sint, vt quāuis ille defectus vno tempore fiat, diuersis nobis horis appareat. Horarum igitur dimensioe omnis controuersia tollitur. Qualibet enim Hora quindecim gradus Sol progreditur. Obseruatum autem est ab hominibus peritissimis, qui a Petro Nonio Mathematicorū principe ad id diligenter instructi fuerant, sex horis ab Indi fluminis ostio, ad Olyssipponis vrbs sitū Solis cursum terminari. Horæ verò sex, gradus nonaginta cōficiunt. Ab Indo aut fluiui ad vltimos Malacarum insularum terminos, qui ad orientem Solē spectant, duo & quadraginta gradus intersunt. Hos si nonaginta gradibus adieceris, centū & triginta duos efficies. Si verò

4x & triginta gradus, q̄ Olysiptone ad Occasum secū
 dum lineam illam meridianam, quam diximus inter
 Hispaniæ reges fœdere definitam fuisse, vt Castellani
 contendunt, addideris, centum & sexaginta octo gra-
 dum summa fiet. Itaque secundum hanc computari-
 onem, adhuc Portugalēsis duodecim gradus explē-
 randi restant, qui possunt sine cuiusquam Christiāni
 regis iniuria à Portugalix regibus occupari: tantum
 abest, vt Magallanus, vel quisquam alius in illas illas
 iure atque meritò possit Castellæ regibus adiudicare.
 Hæc tamen controuersia non mediocres in Hispania
 tragœdias excitauit, vsq; adeò, vt reges optimos & co-
 gnatione, affinitate, & amore coniunctissimos, inter-
 dum ad intestinam seditionem sollicitarit: quod totū
 ab improbissimī hominis scelere ortum habuit. Vt ve-
 rò ad illum redeamus, cū Emmanuel hominis sce-
 lus Costæ literis accepisset, consilium habuit. Nihil ta-
 men consilio cōclusum fuit. Costa vero Magallanum
 ingentibus promissis onerabat, & interdum illum in
 sententia fluctuare cogebat. Cum tamen maiora sibi
 præmia ex instituto scelere quàm ex debita fide pro-
 poneret, aures Costæ promissis oclusit. Itaque nego-
 tijs cum Carolo ex animi sententia confectis, Magalla-
 nus, & Falerius Hispaniam contendunt. At Falerium
 iam facinoris suscepti penitebat, & intra paucos di-
 es mœstina confectus mortem obiit. Magallanus
 cum quinque nauium classe, & cum suprema necis at-
 que vitæ in reliquos narchos potestate, x die Augu-
 sti eiusdem anni soluit, vt terras atque regiones, quas
 neque viderat, neque ab alijs exploratas audierat, sed
 suspicione tantum eas adiri posse consequutus fuerat,
 perlustraret. Sed nihil est tam arduum, quod non ani-
 mus magnus desperatione stimulatus aggrediatur.
 Primum oram prouinciæ Brasiliæ præteruectus, ad
 Austrum ultra æquinoctialem plagam nauigauit. Cū
 verò mense Septembri, anno salutis M. D. xx. tres &
 quinquaginta gradus, ab æquinoctiali regione ad Au-
 strum nauigando confecisset, fretū reperit, cui nomen

*Margalla
 nauiga-
 tio ad Mo-
 lucas insu-
 las, eiusq;
 successus.*

*Freti Ma-
 gallanici
 inuentus.*

Magallani impositum fuit, vt sempiternum monimentum facinoris extaret. Sed tantum frigus Hispanos miseros excruciat, vt multi foedè perierint. Fretum verò, vt fama est, quadraginta millia passuum in longitudinem patet. Freto superato, rursus in æquinoctialem regionem, & in cælum mitius atque tepidius iter instituit. Varij interim casus hominem exagitârunt. Nam monarchi cū reliquis Hispanis ab illo desciscere voluerunt, & ei insidias intenderunt: & quidam ex illis capitali supplicio affecti sunt: & ipse tandem in insula, quam Matam appellant, cū opem Regulo, qui ab illo auxilium postularat, attulisset, post bellum cōfectum, ab ipso Regulo occisus per insidias fuit, vt proditor proditori pœnas eiusdem sceleris irrogaret. Dug tantum ex illa classe naues (reliquæ namque amissæ fuerant) Tidorem, quæ insula vna ex Malucis est, peruenere. Vna ex illis octauo die mensis Septembris, anno salutis M.D.XXII. Hispalim appulsa fuit. Alteram verò nauem, quia dissoluta compage aquam accipiebat, Hispani in insulam subductâ refecerunt, & onere accepto profecti, Septentriones versus iter susceperūt. Cum verò comineatus illos desereret, & multi frigore interirent, retro cursum flexere coacti sunt. Ad Malucas autem appulsi, intulerunt Lusitanos in insula, quam Ternatem appellant, commotari. Itaque ad illos confestim mittunt, quæ diceret, vt hominibus Hispanis, & eadem religione quinctis opem in rebus desperatis afferrent. Nauem esse lacerâ, magnâ partem hominū, qui ea vehébantur, absumptâ, reliquos grauissimis morbis impeditos. Antonius Brittius, qui iam insulis nomine Regis Emmanuelis imperabat, Garciam, Henricū cum nonnullis nauigijs extēplò milit. Ab his Magallani comites fuere cōtinuò recepti, & singulari humanitate tractati. Nauis fracta fuit & illi Lusitanis nauibus in Indiam, deinde in Hispaniā rediere. Hūc exitū classis illa parū felicem habuit. Sed vt ad ea, quæ anno salutis M.D. XIX. inciderunt, reuertamur, nono die mensis Februarij Aluarus Norogna, qui tunc Azamo-

moris præfectus erat, in eam Mauritaniam partem, quæ *RE S A.*
 Enxouia nominabatur, cum ducentis & triginta equi- *RICA-*
 tibus & centum peditibus inuasit: hostes acri prælio *AE.*
 fudit, ducentos atque decem captiuos abstraxit. Rur- *luari Na*
 sus vigesimo quinto die mensis eiusdem, octo & quæ- *rogna in*
 draginta passuum millia progressus, in castra Nace- *Enxouiam*
 bendumæ (is erat vnus ex Enxouia principibus) im- *excursio-*
 perum dedit: duas illius vxores, & duos filios, & v- *nes.*
 nam filiam, & multos illius cognatos, cum magna a-
 liorum hominum multitudine captiuos abduxit. Dū
 rediret, quidam Lusitanus eques facinus inhumanū *Ant Let*
 & barbarum edidit. Maura quædam eleganti forma *tani imma*
 quam Nacebenduma filio suo desponderat, armillis *ne facium*
 argenteis magni ponderis brachia & suras ornatat. At
 Antonius Leitanus (sic enim eques ille nominaba-
 tur) argenti cupiditate inductus, vt illud facilius capti-
 uæ detraheret, manus atque pedes miseræ præcidit.
 Norogna illum multis malè verbis accipit, argento
 spoliat, in custodiam tradit, & in Lusitaniam cum de-
 decore redire compellit. Rursus vigesima die Martij,
 in alias eiusdem prouinciæ turmas Norogna aciem e-
 duxit. In via canæprum turmam multis rebus onu-
 stam cepit, deinde primis tenebris montis clium sub *Alia eius-*
 iit, & itineris ducem, admonuit, vt eum aliqua via sa- *dem ex-*
 xosa deduceret, nè possent hostes illius iter ex equorū *cursio.*
 vestigijs animaduertere. Duab. deinde horis ad quie-
 tem datis, postquam rursus omnes excitati sunt, tripli-
 cem aciem instruxit: primam Antonio Lupio Siqui-
 ræ, secundam Iacobo Melio attribuit, tertiam, in qua
 erat maior militum numerus, sibi reseruauit. Ad hūc
 modum silentij agmine profecti, in turmas hostium
 ex improviso impetum fecerunt, easq; in effusam fu-
 gam compulerunt. Trecenti tamen & octoginta duo
 capti sunt, & præda ingens abacta. Hostes sublato sig-
 no conueniunt, & auxilijs vndique influentibus ex-
 ercitus non mediocris efficitur. Nostri ordine regre-
 diuntur. Sed cum Maurus quidam ex fœderatis, vir sa-
 nè foris, nomine Zale Bembarqua, in nostrorum con-

Zala dem spectu pulchrum aliquod facinus edere statuisset, so-
barque lus in hostes impetum tulit. Norogna continuo, ut il-
præclarū li subueniret, aciem in hostem direxit. Primo impetu
facinus. triginta ex hostibus cæsi sunt, & vnus vir primarius
captus est. Reliqui eorum, qui cecidere, casu perculsi,
subsisterunt. Norogna eorum impedimento liberatus,
Azamorem exercitum ordine reducebat. Fluius erat
vado transeundus. Is vbi vado appropinquauit, nè pe-
corum multitudo ordinem perturbaet, & transitum
impediret, magnam illius partem Mauro cuidam fœ-
derato donauit. Transmisso cum omni reliqua præda
vado, duabus horis in hostium conspectu, qui citra va-
dum restiterant, cum exercitu conuenit, & epulatus
est. Expectabat autem, an hostes vellent vadum pugne
capeßendæ gratia transire. Cum illi id facere noluis-
sent, Azamorem exercitum cum reliqua præda redu-
xit. Rursus XXV. die Mensis Martij, cum alias tur-
mas hostium adoriri statuisset, in Mauro's palantes in-
cidit: quinquaginta cepit: reliqui in fugam versi, illius
aduentum per omnia compita & mapalia nunciârunt.
Multi continuo confluxerunt: & Norogna, nè cum tâta
multitudine manum cõferere cogeretur, Azamorem
cum captiuis reuersus est. Vigesimo autem octauo e-
iusdem mensis die copias eduxit, quibus quasdam tur-
mas hostiles inopinantes aggesseretur. Sed cum in via
præter opinionem in magnâ equitum numerum
incidisset, Lansarotem Freitani cum equitibus sexa-
ginta præmisit, qui in hostes impetum ferret: ipse cum
reliquis subiectus est. Fit atrox prælium: ex hostibus
multi cæsi: sexaginta capti sunt: reliqui sese effusa fuga
ab imminente clade proripuerunt. Inter captiuos fuit,
Dux quidam eximius, Arhagus nomine, qui cum cen-
tum annos natus esset, omnia militiæ munera diligen-
ter administrabat. Trigesimo die mensis eiusdem No-
rogna, cû otium ferre non posset, oppidum muris
munitum, quod Siner appellabant, improviso ador-
tus est, illudque vi cepit: reliquam prædam Mauris fœ-
deratus concessit: ipse Azamorem trecentos & quin-
qua-

*alia excu-
so.*

*Arhagus
centenari-
um captus.*

*Siner opp.
captum
Lusitanis.*

quaginta & octo captiuos abduxit. Nec ipse solum ho-
 stes crebris excursionibus fatigabat, sed Duces reliquos
 onus torpore non sinebat. Itaq; Vascum Fernandium *Vasci Per-*
 Cæsarem, antesignanorum ductorem, cuius virtuti *un Casa*
 plurimum confidebat, in varias partes mittebat, vt ho- *ris in Mau*
 stibus quantam maximam posset perniciem inferret. *ros eruptio*
 Is eo tempore primum quidem cum indicio crius-
 dam captiui percepisset, in loco, quem Fornignum
 appellant, equitum turmā, vt fruges incendirent, coa-
 ctam esse, in eam inuasit: nonnullos occidit, reliquos *Eruptio e.*
 in fugam coniecit: Duce viuum cepit. Cum verò *iusdē alia.*
 Norogna accepisset, in agro oppidi Tilenfis magnam
 hostium multitudinem vesari, vt inde in segetes irru-
 erent, & nostros, qui in campo vagabantur, inopinatò
 aggrederentur, in eos eundem Cæsarem immisit. Is
 cum impigriè imperata conficeret, equites non inue-
 nit: cum peditibus acie certamen iniuit, qui fortissimè
 restiterunt. Omnis enim eorum salus in virtute consi-
 stebat. Nec enim poterant pedibus equites insequen-
 tes effugere. Cum tamen multi cecidissent, reliqui in
 templum quoddam, quod prope eum locum situm e-
 rat, confugerunt. Ibi conglobati sese animo maximo
 tuebantur. Sed tandem Cæsar, gradibus maxima con-
 tentione superatis, prius ascendit: deindè Franciscus
 Vascius speculator: tertius fuit Scriba quidam, cui no-
 men erat Franciscus Rodericus. Reliquis animus addi-
 tus est, vt idem facerent. Itaque in supremam templi
 conignationem subeuntes, in hostes irun. Cæsar v- *Cæsar's a-*
 num ex ijs, qui acrius resistebāt, complexus, è summo *liorumque*
 præcipitavit. Tanta verò pertinacia decertatum est, vt *nonnullorū*
 nullus ex hostibus euaserit. Neque solum gladijs & pu- *virtus.*
 gionibus, verum & lacertis cum multis acutissimè vin-
 cirent, eos in terram è summo detrudere contende-
 bāt. Hoc prælium quamuis pro numero militum exi-
 guum videretur, victoribus tamen in laude non me-
 diocri positum fuit. Erant enim hostes fortissimi, & cū
 maxima pertinacia è loco superiore resistebant, & in
 vitimo discrimine constituti, nullus eorum in dediti-
 onem

*Vmbre oppi-
di expu-
gnatio.*

onem venit. Omnesque tandem in vestigio mori, quā
in seruitutem abduci maluerunt. Cæsar paucis post
diebus ab Emmanuele accersitus fuit, ut cum classe Ga-
ditanum fretum tueretur. Vmbre oppidum est Enxo-
uientse, in edito loco situm, muris, & mœnibus, & pro-
pugnaculis munitum: quod Azamore octo & viginti
milia passuum distat. Imam vallem fluuius præter-
fluit, unde collis in oppidum valdè accliuus assurgit.
Hoc oppidum Norogna ex improviso capere summè
concupiuit. Itaque decimo die Aprilis eiusdem anni
in oppidum inuadit: minoribus tormentis propugna-
tores exturbat: scalas muris admouet, mœniaque diu-
toris viibus oppugnat. oppidani summa contentione
resistunt. Cum autem Norogna se frustrà eo genere
oppugnationis uti conspiceret, aliud excogitauit. Vi-
ros acerrimos elegit, qui cum securibus, quamuis ma-
ximum periculum è mœnibus immineret, in portas
inuaderent. Hi neque saxis, neque missilibus impediri
potuerunt, quo minus fores cardinibus euulsas intror-
sum impellerent. Hoc enim Norogna præceperat, ut
cardines tantum, quo citius opus absoluerent, securi-
bus excindere conarentur. Aditu in oppidum patefa-
cto, nostri confestim irrumpere conati sunt. Hostes cō-
globati acriter & diu resistunt: Nostri cum magna ho-
stium cæde tandem ingrediuntur. Hostes verò sese per-
cliuum deijciunt, & fluuium petunt: multi cum per-
cliuum præcipites ruerent, dilacerati sunt. Magnus ho-
stium numerus cæsus fuisse dicitur: ducenti quinquaginta & septi, è nostris decem tantum vulnerati
fuerunt. Norogna re benè gesta (nec enim oppidum p-
sidio munire, sed hostes exterrere decreuerat, ut intel-
ligerent, nullum sibi locū, quantumvis egregiè muni-
tum, periculo vacuū fore) copias in urbem integras re-
duxit. Rursum octauo die mensis Octob. ut Allimaimo-
nis (erat autem is insignis inter Mauros dux) turmas
opprimeret, egressus est. Sed cū alios Mauros obuios
haberet, quos captiuos duxit, & intelligeret, se hostes iā
fallere nullo modo posse, regredi maturè constituit.

*Cæsarum
et captorū
numeri.*

Rursus decimo quarto die speculatum misit, vbi duces ^{Norogna} quidam, qui camelorum turmam, quæ Zafinio Aza- ^{in Mauros} morem agebatur, ceperant, & quendam primariū vi- ^{eluptio.} rum & Maurs fœderatis in seruitutem abduxerant, castra posuissent. Speculatores tres Mauros capiunt, quosad Norognā perducūt. Illi nunciant, castra hosti- um quatuor & quadriaginta passuum millibus abesse. Is nullam moram interposuit, quin ad illos de nocte contenderet. Sequenti die se in latebras coniecit, nè ab hostibus sentiri posset. Indè primis tenebris profectus, Tamarochium iter direxit. Prope namque oppidum ^{Tamaro.} illud hostium castra posita audierat. Ibi triplicem a- ^{chiū opp.} ciem instruxit, & singulis Ducibus, quid fieri ab vno- quoque vellet, imperauit. Deinde explorato cum in- credibili celeritate in hostes inuectus est, & eos incau- tos oppressit, & illis partim cæsis, partim in fugam compulsi, castrorum partem diuipuit, prædamque ^{Norogna} pecorum, & armentorum, & camelorū, & equorum, ^{victoria.} cum ducentis & quinquaginta captiuis abduxit. Nè verò nostri nimia prædandi cupiditate dissiparentur, & interim ex omni vicinitate maxima subsidia, vt fi- eri solet, hostibus aduenirent, receptui signum dedit. Media nox erat, cū copias suas à castris hostium re- uocauit. Hostes interim vndiq; prouolant, & quæ cui- que tela fors offerebat, festinanter arripiunt: atq; pri- ^{Prælium} mum fustes, lapides, atq; missilia torquentur tanta vi, ^{redinte.} vt maximum nostris damnum inferrent. Duabus ho- ^{gratū atro-} ris acerrimè dimicatum fuit. Interim prima luce no- ^{citer.} stri, quanta esset hostium multitudo, clarè ostendunt. Tum Norogna suos rursus influxit, & vrbis ad cer- tam acius inuendum excitauit. Et cum ex equo desiluisset, quem lassitudine confectum esse sentie- bat, in alium conscendit. Res iam non lapidibus & missilibus, sed hastis & gladijs acerrimè gerebatur. Is autem sent. mor. ne minimè perturbato cœdebat, & interdum aciem in hostes conuertebat, vt eos ab inse- quendo retardaret. Cū verò in hostem, nimis in la- cessendo peruinacem, equum calcaribus admotis con- cita-

*Norogna
discrimen
ex vuln-
re.*

citaret, illum hasta transfixit. Sed cum ex hostis strat^o
corpore hastam extraheret, fuit secundum galeam tā
gravi plaga percussus, ut ex equo omni sensu prorsus
amissio decideret. Vascus Fernandus Cæsar, qui iam
propter anni tempus ex classe redierat, subito accurrit.
Alius item vii fortissimus, nomine Martinus Egidius,
cum alijs nonnullis opem festinanter attulit. Hi tan-
tispei hostium impetum sustinuerunt, dum Norogna
suotū auxilio recreatus, sensum paulatim reciperet, &
in alium equū, quē ei famulus illius obtulerat, ascen-
deret. Deinde postremum agmen Ioanni Freitæ & re-
gio procuratori commisit: ipse in primum agmen cū
regio signo se contulit. Erat enim viribus destitutus
quib⁹ posset in agmine postremo hostibus, qui nostris
acriter instabant, obsistere. Qui erant in postremo a-
gmine, res memorabiles effecerunt. Nec enim solum
prælij molem inuito animo sustinebant, verum &
multos interimebant. Sole exorto, hostes grauius no-
stros premebant, & nostri vicissim multo acrius repu-
gnabant. Nostri tamen sine vlla perturbatione præ-
dam inuitis hostibus Azamorem perduxerunt. Ex ho-
stibus ducenti cæsi sunt. E nostris nemo desideratus
fuit, quamuis multi vulnerati, & debilitati, & qui-
dam etiam membris capti e prælio discesserint. Fuit
hoc facinus memorabile, quod magnum hostibus me-
tum iniecit. Aluius enim Norogna cum ducentis &
quingenta tantum equitibus, & triginta quinque
peditibus, ex vrbe egressus fuerat. Maui Envouientes
quingentosequites, & magnum peditum numerum
contra nostros eduverant. Et quia primum ab hosti-
bus lapidibus certatum fuerat, euenit, ut nomine lapi-
di diu celebratum factum illud existeret. Lapidarii
namque eam hostium incursionem milites appella-
bant. Hoc facto, nulli ex hostibus pacem petere & se
sub Emmānellis imperium subdidit. Ioannes Cou-
tignus sub id tempus cum in pagum maxime, in quo
fortissimi equites habitabant, invadere statuisset, ab O-
doardo Menchio auxilium postulavit. Is illi centum re-
qui-

*Insignis
Lusitano
victoria*

*Io Contig-
ni excursio*

equites misit. Eorū dux Andreas Henric⁹ extitit. Coutignus primis tenebris egressus, ductoris inscitia nequiuit in pagum, nisi clara luce, peruenire. Sed cū fama præcessisset (non potuit enim tanto silentio acies educi, vt non hostes, quò intenderent nostri, ex his, qui in agro vagabantur, explorato cognoscerent) Coutignus pagum prope desertum reperit. Maxima enim pars incolarum diffugerat. Illi tamen, qui restiterant, acriter repugnârunt. Sedecim tamen cæsi sunt, quatuor & quadraginta capti. E nostris tres ceciderūt. Coutignus indè cum præda commodiore via se recipere maturauit. Illa autem via, quam reliquit, Petrus Lupius Azeuedius cum equitibus septem veniebat. Hostes verò, auxilijs vndique subito accitis, in septem illos irruunt, & primum Aluarum Vascium Taurisem occidunt, deindè Azeuedium illi subsidio celeriter occurrentem interimunt: & famulus quidam illius, dum patronum tueri contendit, similiter occumbit. Gasparem quoque Cugnam tribus iaculis hostes configunt. His cū opem antesignanorum ductor afferre voluisset, equus illius confossus fuit, ipseque summum vitæ periculum adiuit: filius eius duobus in se iaculis emissis grauissimè vulneratus fuit. Erat locus angustus, quem hostes petebant, vt nostris exitum intercluderent. Eum locum vt primus occuparet Coutignus, ea via, qua iter faciebat, accelerauit. Ibi eos, qui ab hostibus se recipiebant, excepit, & sagittarijs oppositis, hostes aliquantulum ab inteqnendo ietardauit. Angustia fuerunt cum maximo labore, & ingenti periculo superata. Coutigno, postea quàm ex eo loco egressus fuit, exploratores renunciatur, incredibilem hostium multitudinem aduentare, vt iter illius impedirent. Is cum hunc nuncium accepisset, multò celerius copias cum præda non magna domum reduxit. Multi quidem ex hostibus ceciderunt: ita namque nostri eorum imperum sustinebant, vt multis necem afferrent: periculum tamen fuit grauissimum. Parum enim absuit, quin

*Mascare-
gnæ excu-
sio in Ma-
ros.*

Coutignus ipse cum omnibus suis copijs interiret. Nō multis post diebus Emmanuel Mascaregnas à Ioanne Coutigno sexaginta equites postulauit, quibus excursionem, quam animo destinârat, faceret. Cū his copijs egressus, in fluuium, quem Benamarensem appellant, iter instituit. Eo deinde transmissio, montem subiit: & cū Sol in Occasum vergeret, cum non mediocri præda, & quinque tantum captiuis domum redibat. Cū verò ad pagum, quem Benamarensem appellant, in ipsius montis lingula situm accederet, hostium concursus vndique fit. Mascaregnas paulatim cessit, atque tandem substitit, vt eos, qui nondū se receperant, expectaret. Interim centum sagittarij cetrati cum nonnullis equitibus conferti constiterunt, & vim sagittarum in nostros immiserunt. Hic Petrus Menesius itineris dux Mascaregnam admonuit, vt boves, & pecorum greges cum præsidio in fluuium præmitteret. Hostes enim ripam molibus obiectis munire conari, vt transitum impedirent. Mascaregnas 10. equites cum præda in fluuium misit, quibus curam dedit, vt hostes opere prohiberent. Id vbi hostes conspicati sunt, multò acius institerunt. Tum Menesius, prælium, inquit, vitari non potest. Hic enim, aut in fluminis ripa necessario committendum est. Quocirca censeo, vt hic potius in loco liberiore, quàm in fluminis transitu prælium ineas. Sententia, inquit Mascaregnas, placet. Agite commilitones: instate, & cædite. Hæc vbi dixit, equum incitauit. Cū verò equus esset suorum pernecitate, factum est, vt solus antequàm quisquam consequi posset, in hostes irrueret, & vnum equitem ex equo deturbaret. Hostes in illum repente infestis hastis inuecti sunt. Arma fuerunt impedimento, quo minus occumberet. Equus tamen occisus fuit. Petrus Menesius, & Antonius Coutignus, & Ludouicus Valens, primi, vt Mascaregnam ex circumfusus hostibus eriperent, equos incitarunt. Tum reliqui tanto impetu in hostes inuasērunt, vt aciem continuo dissiparent. Sex & septuaginta occisi sunt, &

*Mascare-
gnæ pericu-
lum.*

*Lusitano-
rum victoria*

Quadraginta duo capti. E nostris nemo desideratus
 est: multi tamen vulnerati sunt. Paucis post diebus *Fessensis*
 Rex Fessensis cum tribus equitum nullibus in Arzile- *Regni in*
 sem agrum inuasit. Nihil eo die memoria dignum, *Arzilense*
 vel ab illis, vel a nostris gestum est, nisi mors Arzoa- *agru irru.*
 zu, viri fortissimi, cum quo Emmanuel Mascaregnas *ptio.*
 congregari cupiebat. Is tunc Habrahemi latus claude- *Arroazij*
 bat, cum vnus ictu pilæ plumbeæ, quam tutor qui- *cedes.*
 dam, qui cum fistula ferrea ex equo depugnabat, emi-
 serat, concisus occubuit. Similiter & tutor alia pila ab
 hostibus percussus, non tutoris, sed egregij militis mor-
 tem obiit. Hostem enim strenuum, qui multis Chri- *Bellum ad*
 stianis necem attulerat, interemit. DVM hæc fiunt, *uersus Ga-*
 Nonius Mascaregnas, Sabinensis vrbis præfectus, pa- *rabieneses*
 ce, quam cum Garabienfibus Mauris fecerat, valde *rebeldes.*
 fectus, nihil in illos hostile moliebat. Cum verò ac-
 cepisset eos a fide desciuisse, id minimè ferendum esse
 decreuit. Duo verò Mauri Garabieneses illi fidem de-
 dunt, se Ducem Fessensis Regis, qui Garabieneses ad *Fessensis*
 defectionem sollicitarat, occisuros. Eos non magnis *Regis Dux*
 muneribus Mascaregnas (gens enim est natura vena- *preditorie*
 lis, & ad facinus scelestum propensa: & ita fit, vt me- *necatis.*
 diocti mercede operam suam locare solita sit) vt in
 promissis manerent, confirmauit. Itaque & sponte
 sua, & muneribus allecti, Ducem interfecerunt. Gara-
 bienfes, sedes commutabant, & sibi valde metuebant.
 Occiso verò duce, cuius virtute & consilio nitentur,
 pacem à Mascaregna postulauerunt, & tamen illius obe-
 dientiæ pretium aliquod petierunt. Respondit Mascare-
 gnas, non mediocti officij pretium esse, liberam a-
 grorum colendorum facultatem. Hoc responso mini-
 mè contempti; cum Mauro, Oicidambramo nomine,
 foedus percutiunt. Deinde cum prope Salinas castra
 ponerent, Dabidenfes, qui tunc in inde permancbant,
 acri bello vexabant. Dabidenfes Mascaregnæ nunci-
 ant, hostes in eos die præstituta cum magnis copijs im-
 petum facturos. Is ducem anthesignanorum cum equi-
 tibus septuaginta, & Zaidem cum Maurosum acie il-

Pralium.

lis subsidio misit. Hostes cū Lusitanos aduenisse cognoscerent, & suspicarentur Mascaregnam adesse, congressum illius formidantes se receperunt. Dabidenses in illos inuecti sunt. Hostes cū valdè premerentur, aciem in Dabidenses conuertunt, quatuor interimūt, reliquos cedere compellunt. Sed cū aliquot è nostris subsidio venirent, hostes repressi sunt. Sic tunc non magno vtriusque partis incommodo prælium diremptum fuit. At Mascaregnas, cū post hoc prælium per exploratores certior factus esset, omnes copias Garabieneses ad Salinas castra locauisse, neque procul inde Oleidambramensem exercitum constituisse, ducentos & quinquaginta equites, & centum & viginti pedites cum scorpionibus & ferreis fistulis eduxit: & septem equites Dabidenses voluit secum ducere, vt testes essent pœnarum, quas a Garabienensibus expetere statuebat. Quanto die Nouemb. huius anni, qui fuit, M. D. XIX. post meridiem Safinio profectus est. Cum verò viginti quatuor millia passuum progressus esset, conqueuit. Castra duodecim passuum millia aberāt. Noctis igitur silentio profectus, cū primū diluxit, acies duas instruxit: primam antesignanorum ductori assignauit, secundam ipse duxit. Itaque duabus partibus castra tanto impetu est adortus, vt omnia terrore, & trepidatione, atque cæde completeret, supra trecentos hostes cæsi sunt: capti cētum & septuaginta & sex. Hoc metu coacti pleriq; sunt pacem rursus petere, & tributum, vt antea soliti erant, persolvere. Cū tamē non omnes ad Emmanuelis nomen adiungi vellēt, sed Xerisij præsidio freti, agros colerent, qui quadraginta quatuor millia passuum Safinio aberant, eos Mascaregnas etiam domare constituit. Locus, quem sibi ad habitandum delegerant, Mizquella nominatur. Ne autem fœderati, qui in Safiniensi agro castra fixerant, fidem frangere, & cum hostibus coniungi possent, expectauit diem, in quo mercatus more solito erat constituturus, in quem multi fœderati conueniebant. Cū primus mercatus dies aduenisset, is Maurorum

*Lusitano.
vñ victoria*

*Bellum cū
Garabiensibus
rebellionis
reliquis.*

principes, tanquam obsides, domi per speciem humanitatis, quasi aliud ageret, sine offensione retinuit. Et ne iudicium rei vilius fieret, portas occludi iubet. Itaque primis tenebris cum equitibus ducentis, & sexaginta peditibus profectus est. Cum verò octo millia passuum processisset, quatuor equites speculatum misit, & locum, in quo eum conuenturi cum iudicio essent, illis assignavit. Aliquot autem horis ad quietem datis, milites excitavit, & montes, & inuia peragrauit, ne vestigijs posset quispiam, quo ille intendebat, coniectura prospicere. In nemus autem densum prope fluuium, Iolgum nomine, abditus, iterum cum exercitu conquevit. Vbi verò Sol occidit, rursus iter institutum tenuit, donec ad templum Mahumeranis institutis dedicatum peruenit, quò iusserat, ut speculatores conuenirent. Ibi nemini propter metum leonum, quorum maxima copia in illis locis erat, dormire licuit. Septima ferme noctis hora, speculatores venerunt, atque renunciârunt, hostium castra inde passuum viginti millibus abesse. Mascaregnas viginti pedites, qui lassitudine confecti, gradum facere nequibant, & equites decem, quibus non valdè confidebat, in illo templo reliquit: reliquos pedites iussit post ephippia, equorum tergis insidere. Iam tenebras aurora dispellebat, cum ad locum, in quo castra hostium posita fuerant, peruentum fuit. Blasius Syluius, qui primum agmen ducebat, cum centum equitibus, ut fuerat a Mascaregna missus, in vallem descendit. At cum illi, qui cum Syluiò ibant, agmine simplici, gradum celerius, quam par erat, inferrèt, & vnus ex postremis ex equo decidisset, quindecim, ut illi opem afferrent, substituerunt. Deinde cum Syluium sequi vellent, & is iam sese longius ab eorum conspectu remouisset, viam, quæ in collem ferebat, tenuerunt. At Mascaregnas eorum vestigijs institit. Existimabat enim, Syluium, eò fortasse, quòd audisset hostes locum mutasse, in eam viam ingressum fuisse. Qui in collem primi ascendunt, ingentem clamorem atque tumultum in valle sublatum

auribus acceperunt. Quidnam autem sibi faciendum
 esset, explicare non poterant. Vnus ex eis à reliquis ad
 Mascaregnam missus, & errorem aperit, & quid illis
 faciendum esset, interrogat. Mascaregnas acceleravit,
 & Syluium iam prælum cum ijs, qui erāt in valle, cō-
 mitisse, clarissimis argumentis accepit. Tres maximæ
 turmæ in colle castra posuerant, & duæ similiter in
 valle tabernacula collocānt. Mascaregnas cū eō
 iam peruenisset, veritus, ne si opem Syluius inferre vel-
 let, hostes à tergo vehementius instarent, nihil existi-
 mauit commodius fore, quàm proximos hostes aggre-
 di, vt his deuictis, tutius posset Syluius opitulari. Itaque
 prælum acriter iniuit: multos occidit, viuos septua-
 ginta cepit. Pecora & armenta, quæ iter impediebant,
 ferro cōcidere iussit, ne quid obstarer, quo minus sub-
 sidio suis occurreret. Hostibus ad hunc modū ea parte
 deuictis, Mascaregnas in vallem descendere festina-
 bat. Sed qua parte nostrorum vestigia ferrent, ignora-
 bat, & hostes è fuga redeuntes, qui postremum illius
 agmen carpere contendebant, illos impediebant, ne
 regiones agnoscerent. Sed cū clamores in cælū sub-
 lati ad aures hostium, qui nostros insequiebantur, per-
 uenirent, illi, vt suis opem ferrent, accurrunt. Masca-
 regnas id, quod erat, suspicatus, iter illud idem susce-
 pit. Syluius rem præclare gesserat, multos occiderat,
 prædam ingentem è castris eduxerat. Sed hostes à ti-
 more resecti, cum multis equitibus valde strenuis, qui
 eō clamoribus excitati confluxerant, eum acriter ve-
 xabant. Mascaregnas viginti equitibus, & quinque præ-
 terea militibus cum scorpionibus, & alijs quinque cum
 ferreis fistulis (hi omnes ex equis sagittas & glandes iac-
 iebant) & fœderatorum Maiorum subsidio, gra-
 dum celerius inferrent, imperauerat. At hi Syluium,
 & omnes, qui eum sequuti fuerant, hostibus circum-
 uentos inueniunt. Sexaginta tantum eques Syluium
 stipabant. Reliqui enim abire cum præda iussi fuerāt.
 Eo tempore iam Syluius tubus magnis vulneribus
 sauciatus erat. Gaius Decius totidem vulnera acce-
 perat,

Syluij vi.
 etoria.

Syluij so-
 ciorum q;
 discrimē.

perat, & equus etiam illius vulneratus fuerat. Aliquot viri nobiles, quorum equi fuerant occisi, pedibus magno cum periculo decertabant. Quidam Ioannes Maggallani filius pedem hasta transfixum trahebat. Franciscus Nouius letali vulnere percussus erat. Antesignanorum ductor non leuiter sauciatus in prælio versabatur. Quidam Mascaregnæ famulus Maurum fortissimum aggressus est, qui certamen minimè recusauit. Sed cum libenter alter alteri coningeretur, ita copulati sunt, ut nec hastis, neque gladijs uti possent. Laceratis acerrimè decertarunt: Vtque enim eorum hostem ex ephippio detrudere conabatur. Ambo tandem in terram brachijs arctissimè colligati conciderunt. Alij multi erant vulneribus concisi, & res in vltimum discrimen adducta. Nostri tamen, nè multi morerentur, operam strenuè nauabant. In hoc statu res erat, cum subsidia venerunt. Quibus nostris animus additus est, & hostes illis aliquid laxamenti dederunt. Itaque libentius campo magis aperto depugnabant, Mascaregnas cum periculum, in quo nostri erant, animaduertisset, accelerauit. Mauri cum illum agnoscerent, multo plus, quàm antea fuerant, de pugnandi contentione remiserunt. Mascaregnas cum iam liberum iter aspiceret, ordine suos reduxit. Hostes à tergo ferociter instabant. Sed cum ordo minimè turbaretur, & quoties nostri in illos equos conuerterent, graue damnum acciperent, nihil minis & ferocitate iuuabantur. Locus erat syluestris, & aditus perangustus, & loci frequentes, arcti, & confregosi semitis imminebant. Has angustias hostes ut occuparent, summam celeritatem susceperunt. At Mascaregnas cum ad illas angustias ventum fuisset, eorum ex utraque parte scorpionibus & fistulis munuit. Cum aliqui ad hunc modum sagittis & pilis isti conciderent, reliqui nostros insequi destiterunt. Hoc facto, ut vulnerati curarentur, diligentiam summam Mascaregnas adhibuit. Deinde paulatim se vulnerati grauius affligerentur, ad Diucem flumen peruenit. Sequenti die Safinium cum captiuis & ingenti

*Duellum.**Syluio missum subsidium.*

Cæſorū mæmus. præda, cū Sol in occaſum præcipitaret, ingreſſus eſt. Ex hoſtibus centum & quinquaginta cæſi ſunt. Cū enim non liceret propter itineris longinquitatem eos inſequi, factum eſt, vt non multò plures occumberēt. E noſtris Frāciſcus Nouius in itinere è vulnere, quod acceperat, mortem obiit. Sex dies Maſcaregnas in hoc facto conſumpſit, quod ingentem hoſtibus terrorem præbuit. Iam neque munita propugnacula dicebant, neque itineris magnitudinem eos ab imminentibus dies atque noctes cladibus tutari poſſe. Nihil enim eſſe, quod hominem audacia ſumma præditum, & in rebus gerendis induſtrium, & admirabili ſagacitate & aſtutia confirmatum, ab hoſtibus perpetuo vexandis retardaret. Itaq; pacem petunt, imperium accipiūt, obſides dant, & tributum ſine recuſatione perſoluūt.

Pax. Hæc in Aphrica gerebantur. In India verò anno inſe-

RES IN DICAE. quente Iacobus Lupius Siqueira, qui Suario ſucceſſit, magnam claſſem, vt in Arabicum ſinum penetraret, inſtruxit. Claſſis erat nauium viginti ſex. Milites Luſitani duo mille, & Indi mille, menſe Februario Goa ſoluit. Alexium Menefium, qui Indiam interim gubernaret, Goæ reliquit. Antonium autem Saldagnam cum quinque nauibus antè præmiſerat, vt in Zacotora, quid in rubro mari gereretur, exquireret. Eundem verò Saldagnam non procul a Guardafumenſi promontorio offendit. Quo in loco Petrus Vaſcius Vera, quem Suarius inde ad Emmanuelem miſerat, ad illū venit. Ab Emmanuele namque in eum locum redire iuſſus fuit, in quem ſperabat Siqueiram ea opportunitate temporis ad futurum: quod eum minimè feſellit. Vera literas ab Emmanuele ad Siqueiram deferēbat, quibus illum, vt Arabicum mare teneret, ſtimulabat. Aquatione in Metenſi portu, qui eſt in Aſiæ littore, facta, in Arabicum mare curſum direxit. Nauis illius in curſu fraſta fuit. Omnia, quæ illa vehēbantur, præter homines, hauſta ſunt. Siqueira in nauis præfectus erat Petrus Faria, tranſcendit. Cum in Arabicum ſinus penetraet, aduerſis ſpecta-

pestatibus impeditus, Iudam, quò intendebat, deferri non potuit. In insulam Mazuam nomine, de communi omnium sententia subuectus est. Ea insula Aethiopiae intimis littoribus adiacet, & ad ditionem Regis Aethiopiae, qui Matthæum legatum ad Emmianuelem miserat, pertinebat. Incolæ classis formidine perterriti, in continentem traiecerant. Est in continente oppidum, Archiquum nomine, quò se contulerant. Siqueira insulam petierat, ut inquireret, utrū Matthæus verus legatus Regis extiterat, an, ut Alfonso Albuquerque inuidi confirmabant, vaniloquus, & præstigiator esset. Archiqui præfectus cum accepisset classem Lusitanam esse, Siqueiram per literas humanissimè salutauit. Seque gratias ingentes Deo agere testificatus est, quòd antiqua prophetarum oracula euentu felicissimo comprobaret. Hoc enim a viris olim diuinis, qui in regionibus illis maximum admirandæ virtutis specimen dederant, prædictum fuisse, fore, ut eo tempore Christiani, terrarum & marium interuallis disiunctissimi, in eas oras classè peruenirent. Siqueira nuncios benignè accepit, & bombycinis vestibibus ornauit: ad Præfectum verò misit vexillum sericum pulchrè factum, in quo rubra crux erat intertexta. Præfectus cū signū præferri accepisset, in littus accurrit. Supra duo hominum millia cum illo venerunt: qui omnes cū signum Crucis in vexillo vidissent, in terram se proiecerunt, & Christi nomen cum admirabili pietatis studio sæpius inclamârunt, ita, ut Lusitani, qui aderant, lachrymas tenere non possent. Præfectus tandem in littus peruenit, & eò Siqueira se contulit, & Matthæus simul adierat, qui fuit ab omnibus cum eximia gratulatione & honoribus summis acceptus. Post colloquium Siqueira cum Matthæo in classem redijt. Inde Petrus Gomezius Teixeira, qui iudicando cum non mediocri integritatis laude præerat, Siqueiræ permissu aliquot passuum millia progressus, ad monasterium magnum peruenit: & à monachis cum adificatione caritatis exceptus fuit. Is miris illorum

Mazua
inf.

Archiquum
opp.

Aethiopia
monacha-
rum cari-
tas infi-
gnia

Aethiopi religione & abſtinentia memorabat, à quibus tamen
erga Pont. ſciſcitatus eſt, cur non Eccleſiam Romanam, quæ ſum
Romanū mum in vniuerſa repub. Chriſtiana principatum tene
reuerētia. bat, agnoſcerent. Reſpōdent illi, Pontificis maximi no
 men, vt par erat, debita pietate venerari: ſed quò minus

Romam liberè comearent, Saracenorum & Turcarū
 armis impediti. Eo tēpore, quo Siqueira in inſula cō
 moratus eſt, inſulam perluſtrauit, & cisternas aquatio
 nis faciendæ gratia diuiſit, & locum, in quo arx com
 modè ædificari poſſet, designauit. Sed nec vllus locus
 erat ſatis idoneus, & munitiones, quas naue ſua ad ar
 cem muniendam deportabat, naufragio perierant. Por
 tus eſt optimus: ſed ſolum macrum & ſterile, & aquæ
 ſumma penuria. Ambitus vero inſulæ octo millia paſ
 ſuum non continet. Archiqui Præfectus ad Barnaga
 ſium (ſic enim Principem, qui regionem illam nomine
 regis moderatur, & ab hoſtium incurſione defendit,
 appellant) literas ſtatim dedit, quibus noſtrorū aduen
 tum nunciabat. Is ſine vlla mora magna equitum &
 peditum multitudine conſtipatus aduenit. Siqueira in
 terram deſcendit, & ſuos inſtruxit, & paululum a lit
 tore digreſſus, Barnagaſium expectauit. Is viciffim du
 centos equites, & duo millia peditum ad iectum ſagittæ
 ordine conſtitui iuſſit. Ibi prope littus alter alterum

Barnaga.
ſij cum Si.
queira cō.
greſſus.

Pacis ſc.
dum cum
Barnaga.
ſio.

humaniffimè complexus eſt. Multis deinde verbis vl
 tro citroque habitis, dum quilibet eorum alterum amo
 ris inſiti teſtificatione ſuperare nittitur, & nomine Re
 gis ſui omnes regni opes pollicetur, bona diei pars con
 ſumpta fuit. Pace ſolenni ritu confirmata, Barnagaſius
 in oppidum, Siqueira in claſſem ſe continuo recepit.
 Muneribus deinde vtrò citroq; miſſis certatum eſt. Si
 queira tandem à Barnagaſio poſtulauit, vt legatum

Lulitanus
ad Aethio.
pie regem
legatus.

quem Rex Emmanuel ad regem Aethiopix mittebat,
 deducendum curaret. Barnagaſius id Archiqui Præfe
 cto commiſſit. Legatus in Odoardi Galuani locum ſuf
 ſectus, Rodericus Limicus fuit, cui adiunctus erat ſacer
 dos, nomine Franciſcus Aluarus, qui librum huius le
 gationis edidit. Matthæus, cuius iam fides erat vniuer
 ſa

se propemodum Aethiopiae testimonio comprobata,
 cum illis simul ibat. Qui tamen cum circiter septuagin-
 ta passuum millia progressi fuissent, in coenobio, quod
 Bisam appellabant, mortuus est. Rebus ita constitutis,
 Siqueia infulam Dalazam, quae à Saracenis colebatur,
 exussit: inde vela dedit & Armuzium petiit, & in Cala-
 iatensi portu Georgium Albuquerqueium offendit: qui
 cum veniret, ut fuerat iussus, in Guaidafumen-
 se promontorium, & ibi Siqueiram minimè repeteret, Armu-
 zium versus cursum direxerat. Qua ratione motus Si-
 queira Iudam non oppugnavit, incertum est. Siue e-
 nim semper aduersa tempestas extitit, siue inutilem ut
 be illam Regib. Lusitaniae fore statuit, siue quid aliud
 obstitit, hoc certè constat, classem illam tantis sumpti-
 bus instructam & ornata, hoc unum tantum opus effe-
 cisse, ut Matthæi fidem exploraret, & Lusitanum lega-
 tum in Aethiopiae finibus, ut ad Regem deduci posset
 à Christianis, exponeret. In August. mensis exitu Si-
 queia in Indiam nauigauit: in cursu duas Arabum na-
 ues cepit, classem ad Diu applicuit: & cum intellexis-
 set, urbem esse militum praesidio, & armorum, & tor-
 mentorum multitudine egregie munitam, & ipse clas-
 sem quassatam, & copias imminutas duceret (magna
 enim illarum partem morbi consumpserant) quamuis
 in mandatis haberet, ut eam urbem oppugnet, id nul-
 lo modo tunc tentandum existimauit. Melichiazus
 aberat. Siqueia filium Melichesagam per nuncios salu-
 tauit, & ab eo similiter salutatus, & munerib. affectus
 fuit. Cochimum tandem peruenit, ubi Georgium Brit-
 tium offendit, qui hoc eodem anno Clysiptone cum
 classe nouem nauium profectus fuerat. Ex classe Siquei-
 ae duae tantum naues amissae sunt. Prima fuit praetoria
 qua ipse Siqueia vehabatur. Altera fuit tiiremis, cuius
 erat nauarchus Hieronymus Sousa, quae cum demersa
 fuisset, vndecim tantum homines euaserunt, in quibus
 ipse Sousa fuit. Qui cum per oram Arabiae pedib. qua-
 draginta passuum millia confecissent, in opus dūm
 dem, quod ad ditionem Regis Armuzij pertinebat, ma-

Matthæi
 Aethiopū
 Regis lega-
 ti mors.

Dalaza in
 sula extru-
 ita.

Lusitanicae
 classis in
 Arabicū
 Sinū mis-
 sae quae fru-
 ctus.

Siqueira
 in Indiam
 reditus.

Hierony-
 mi Souse
 nauis.

RES ximo cum labore peruenerunt. Ibi ab oppidi Præfecto
FRICA- hospitaliter accepti, & vestitu culti, & pecunijs adiuti,
NAE. & Calaiatem perducti sunt. Hoc anno res parua, si nu-
Insignis merus militum censeatur, satis verò magna, si magni-
de duorū tudo animi, qua perfecta fuit, ponderetur, apud Se-
fratrum ptam euenit. Duo piratæ fratres, qui Tetuanum inco-
virtute hi lebant, duabus longis nauibus quatuor iam annis Ga-
storia. ditanum fretum, & oram, quæ extra fretum in Au-
 strum inflectitur, infestam reddiderant. Septæ præerat
 Gomecius Syluius Vasconcelius. Vnus ex piratis inter
 insulas obiectas occultari voluit, vt inde in naues ali-
 quot imparatas inuaderet. Prater interim mare specu-
 labatur, vt fratrem, cum opus esset, admoneret. Hoc
 cum Præfectus per speculatores exploratum habuisset,
 duas confestim celoces instruxit. Vni Andream Vas-
 concelium, alteri Michaellem Syluium præfecit. Ambo
 erant illius filij. Locus, in quo Septa sita est, in mare
 procurrit, ita, vt ab ortu Solis sinum efficiat. Lingua i-
 gitur, quæ longius in altum excurrit, duos vrbs ipsius
 portus disiungit. Vnus enim ad Occasum, alter ad Or-
 tum pertinet. Præfectus cum in eo portu, qui spectat ad
 Solis occasum, celoces comparari iussisset, filijs præcep-
 pit, vt circuitu linguam superarent, & hostes inopinan-
 tes aggrederentur. Michaeli vero, qui iunior erat, præ-
 cepit, vt prior in hostes incurreret. Dum verò uterq; se
 supra modum dicto parentis audientem præber, ambo
 à parentis consilio deflexerunt. Iunior enim tanta
 celeritate celocem incitari præcepit, vt grandio rem na-
 tu fratrem minimè expectandum arbitraretur: gran-
 dior autem frater lentius, quàm res postulabat, celo-
 cē remis impelli faciebat. Itaq; Michael Syluius in ho-
 stiū nauem magno animo inuasit. At hostes cū essent
 numero plures, & ex maiore naue cum minore decer-
 tarent, & Dux acer, & animosus, & rerum maritima-
 rum peritus esset, & milites exercitatos in nauem im-
 posuisset, celocis congressum facile contemnebant.
 Hostes autem in celocem insiliunt: fit atrox prælium.
 Nostri tandem metu perturbati, sese in sentinam celo-
 cis

sis abundunt. Præfectus cum certo equitum numero per
 oriam, vt congressum cerneret, discurrebat. Cum verò
 celocem ab hostibus occupari conspiceret, alterum fi-
 lium clamoribus & signis admonuit, vt fratri confe-
 ctum opem afferret. Sed antequam is adueniret, Sylui-
 us hostes è celoce armis expulerat, & se ab hostili naue
 retinaculis sublatis disiunxerat. Deindè eos, qui se oc-
 cultarant, increpitos è latibulis eduxit, & à metu refe-
 cit. Tum rursus in hostes inuasit. Nauibus autem ar-
 ctissimè colligatis, intermissa pugna recruduit. Celocis
 magister hasta confossus occubuit: quidam illius
 filius similiter occisus est, & item alius etiam magistro
 sanguine coniunctus. Alius, Petrus Vieira nomine,
 grauer saucius decidit. Quatuor hostes deindè in
 celocis proram repentè defiliunt. Michael Syluius ha-
 stam in eos magna vi coniecit & vnum ex piratis fra-
 tribus natu maximum occidit. Ita namque DE I præ-
 sentis auxilio hasta directâ fuit, vt guttur illius trans-
 uerberaret. Syluius deindè aliam hastam corripit, &
 in tres illos, qui adhuc celocis proram tenebant, im-
 petum tulit, eosque è celoce præcipites eiecit, & rursus
 se ab hostili naue seiunxit. Tum in puppim excurrit,
 & de magistro quæsiuit, quid faciendum censeret. Ig-
 norabat enim magistrum esse extinctum. Tum ad Pe-
 trum Vieiram conuersus, horribilem speciem oculis
 vsurpauit. Iacebat enim Vieira concisus vulneribus, &
 ilia ventre disciso se effuderant: & tamen Syluius vt iu-
 nior natu maiorem, & in bellis exercitum interroga-
 uit, quid optimum factu iudicaret. At ille, Abi, inquit,
 & eos, qui se rursus abdiderunt, è latibulis expelle, &
 remorum vehementi concitatione te, quando solus re-
 ctus es, ab imminente clade subtrahe. Is continuo
 viros & naves metu turpiter exanimatos è tenebris
 eduxit. At hostes cum cernerent alios interemptos, a-
 lios verò timore necis occultatos, alios postremò vul-
 neribus impletos, in celocem impetum fecerunt. In-
 terim Andreas Vasconcelius apparuit. Hostes et effu-
 gnâdo defessi, & Ducem amisissent, & nostros inte-

gros aduentare conspicerent, retrò cesserunt. At Michael Syluius Vieiram rursus interrogat, num hostium nauem insequeretur. Vieira cum admonuit, vt ex alto in terram cuiusum dirigeret, vt hostilem nauem in vadum compelleret. Is consilio paruit. Hostes exterriti, nauem maxima remorum vi in aduersum littus impellunt. Et cum in mare defilirēt, maxima eorum pars fluctibus hausta fuit: octo in terram enatatūt, qui cum in Præfectum inciderent, ab illo capti sunt. Itaq; antequam Andreas Vasconcelius accederet, iam frater illius iunior rem totam confecerat. In quo nescio quid magis laudandum sit: virtus ne, qua vel solus, vel cum paucissimis, qui vulneribus debilitati illum sequi minime potuerunt, tam præsentī animo hostibus ferocissimis repugnauit: an modestia, qua in ea trepidatione nihil sine maiorum consilio moliri voluit. Non multis post diebus hostes se se in vrbis conspectum dederunt. Gomecius Syluius in eos impetum dedit. Illi se fugæ mandârunt. Gomecius illos longo spatio insequutus est, donec ad fluuium peruenit, quem hostes partim vado, partim nando transiēre. Aliquot tamen ex illis cæsi sunt. Sed cum Antonius Pereira, vir ap-primè nobilis, cum equo cecidisset, hostes (nondum enim omnes traxerant) aciem in eum conuerterunt. Michael Syluius cum equitibus quinque subsidio confestim occurrit. Hostes femur illius hasta transfixerunt. Sed cum frater illius, & Petrus Mendezius, cum alijs nonnullis aduenissent, hostes in fluuium se demi-

sere.

HIERONYMI

OSORII SILVENSIS

ALGARBIORVM IN LV-

SITANIA EPI-

SCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS,

LVSITANORVM REGIS INVI-

*clisimi, virtute & auspi-**cio gestu,*

LIBER DVODECIMVS.

CCIDIT hoc Anno res, quę cum à non mediocri belli apparatu ortū habuisset, in risum cōuersa fuit. Rex Fessen̄sis cū esset vir bellicosus & impiger, & suos in armis continere statueret, crebras in nostros excursiones faciebat. Itaque hoc anno agrū

*Ridicula
de nudis
equitibus
historia.*

Tingitanum populatus est, & prędas non valdē magnas abegit. Et cū nemo illi obuiam prodiret, Arzila contendit. Erat Arzila quidam plebeius homo, qui sēto atq; diuturno morbo paulatim intabescebat. Medici pręceperant, vt testudinibus vesceretur. Is propter probitatem erat charus vniuersis. Cū verò testes nō haberet, conquestus est, quòd vnico illo morbo semedio careret. Tum equites viginti operam suam ad eam rem polliciti sunt, modò exeundi potestas illis à Ioanne Coutigno vrbis pręfecto fieret. Coutignus eam facultatē non grauātē concessit. Illi prodeunt, & in proximum fluuium se conferunt: equis frena &

ephip-

L I B E R

ephippia detrahunt, eosque capistris ad arbuta deli-
 gant, & hastas in terra defigunt. Tum omni metu so-
 luti arma deponunt, & omnes vestes exuunt, & toto
 corpore nudi in fluuium se demittunt. Erat autem æ-
 stus, & illi cum essent natandi studio dediti, tum vt
 calorem depellerent, multò libentius atque iucundi-
 us natabant, & magnam interim vini aquatiliū te-
 studinū manibus capiebant. Speculator quidam ho-
 stium cum illos equites viginti egressos animadu-
 teret, multo maiores esse copias arbitratus est, quæ si-
 lenti agmine, vt fieri solebat, exirent, vt montes & syl-
 uas insiderent, vt ex insidijs in hostes incautos impe-
 tum facerent illos viginti, primi tantum agminis par-
 tem esse credidit. Idigitur ad regem continuò detul-
 lit. Rex ducentis equitibus Hameliceꝝ itinerum du-
 ctorem, eundem ipsum, qui nostros specularus fuerat,
 præfecit, cumque iussit fluminis transitum, qua eos
 transmissuros opinabatur, obsidere. Alios ducentos e-
 quites Martino Abrahami auunculo, qui religionem
 Christianam abiurauerat (erat enim Abrahamus mu-
 lieris Christianæ filius) assignauit, cum quibus cum
 alium fluminis aditum custodire præcepit. Hamelix
 omnes vias, quib. illos ingressuros sperauit, oculis per-
 lustrauit: & cum nulla vestigia reperiret, in fluuium
 Dulcem (sic enim fluuius ille nominatur) se contulit.
 Non potuit Hamelix tanto silētio aciem ducere, quin
 ab Arzilæ speculatorib. cōspiceretur. Itaq; ingentis tor-
 menti ictu, qui foras exierant, admonentur, & qui in
 vībe se cenebant, aris sonitu ad arma vocantur. At na-
 tatores egegij cum tanta animi relaxatione atque in-
 cunditate ludebant, vt vix possent villo tormentorum
 strepitu de periculo, in quo versabantur, admoneri.
 Piscatio enim felicissimè procedebat, & alij in alio
 conuicia iacebant: omnia clamorib. & risu immodi-
 co personabant, cum repente hostes apparent. Nostri
 hastas euellunt, & nudi in equos nudos insiliunt, &
 in urbem confugiunt. Hostes illos insequuntur. No-
 strum interdum ita nudi vt erant, in hostes equos conuer-
 rebant,

abant, & eorum impetum, vt poterant, repellebant. Vnus tamen ex equo decidit. Antonius Coutignus (is fuerat Saracenus, & se ad Christi nomē & religionem aggregauit) vt equiti, qui deciderat, auxilium afferret, in hostem, qui reliquos antecesserat, impetum dedit, cumq; ex equo deturbauit, sociumq; iacentem manibus iuuat, vt facilius post se equi eiusdem tergo superfederet. Ioannes Coutignus, vt fugientes exciperet, ex vrbe cum instructis copijs egressus fuerat. Cum igitur agmen nudum cerneret, visu propemodum corruit. Deindē (erat enim vrbaniſſimus) tam multa dicta dixit, & tam facitē in omnes lusit, vt omnes cachinnos tollerent. Factum verō Antonij Coutigni multis laudibus celebrauit. Postremō autem adiecit, Nē commilitones nostri hoc cultu virginibus, quibus inserviunt, offensionem inferant, par est, vt eos, antequam in urbem inuehantur, contegamus. Tum quilibet partem sibi vestium detraxit, quā sociorum corpora contegerent: & sic demū in urbem cum omnium incidentium iocis ingressi sunt. Hamelix cū casum illum Regi Fessensi nunciaret, magni illius & omnium qui aderant, risus cōsequuti sunt. Spolia deindē legit, nempe vestes, & parmas, & retia, frena, & ephippia, & vnū equum: & sic demum Rex ille Mauritaniæ potentissimus, cum tam opulentijs manubijs domum reuersus est. At Coutignus nudis vestem sumptibus suis præbuit, præcipue verō Antonium Coutignum munere donauit, & factum hominis publicē collaudauit, vt alius ad eiusdem virtutis exemplum acius incenderet. Hamelix paucis post diebus Regis iussu, vt consilia nostrorum exquireret, Aizilam rediit, & fuit cum damno repulsus. Cum rursus alia die excurieret, vnum speculatorem cepit, ad Regemque perduxit. Is cū illum de oppiditatu percontaretur, captiuus urbem esse dixit armis & com meatu munitam, & militum acerrimorum virtute defensam, & Ducis vigilantissimi custodia confirmatam. Tunc Rex vrbe se potiri diffidens, exercitum dimisit: & speculator intra pau-

eos dies ipsius Præfecti pecunia redemptus fuit. Hoc

Emmanuel anno rex Emmanuel arcem in ostio fluminis, quod
lis de arce Tetuanum præterfluit, ædificare constituit. Carolus
quodā ex- Rex cum hoc accepisset, Emmanuelem per literas, ut
truendam tam egregium opus efficeret, adhortatus est. Est enim
fluitum. oppidum illud piratarum receptaculum, qui inde

prodeuntes, maria crebris latrocinijis infesta faciunt. Ad arcis situm contemplandum, Petrus Mascaregnas missus fuit, qui altitudinem portus explorauit, situm diligentissime perspexit, aquationis commoditatem, & facillimam arcis excitandæ atque muniendæ rationem fore vidit. Sed Emmanuel ne id, quod vehementer cupiebat, exequeretur, negotijs innumerabilibus impeditus fuit, & ob id alio tempore opus differendum iudicauit. Ioannes interim Coutignus cum

Prospera Petro Mascaregna aliam excursionem maximo cum
Contigni periculo fecit, qua arduis montibus & densis nemoribus,
& Masca & arctissimis angustijs sine vlla hostium sus-
regna ex pitione superatis, in hostes inopinantes inuectus est.
cursio. Eos autem primo impetu fudit, fugauitq; : & ita domum victor cum captiuis & præda reuersus est. Non

Pugna multis post diebus Antonia Azémedia, quæ nupta fu-
duarum erat Iacobo Soueralio, nauem vnâ ex ijs, quas Ca-
manum. raelas appellant, conduxit, ut Tingi Arzilam peteret. Eam duo illius fratres patruels deducebant. Vni Ioannes Coelius, alteri Arius Coelius nomen erat. In ea naui vehebatur piscator quidam, nomine Antonij Grimaldus, qui cum ab hostibus, qui vna naue longa piraticam faciebant, cum alijs piscatoribus captus esset, è naui se demiserat, atque nando Tingim peruenerat : & Odoardo Menesio nunciârat, piraticam nauem iter Tetuanum suscepisse. Sic enim opinatus fuerat. Hac autem fiducia nostri citius quàm temporis occasio ferebat, è portu soluerant. Non multum progressi fuerant, cum in eos eadem hostium nâs incurrit. Ex hostibus octo in nauem nostram infiliunt. Coelij cum Grimaldo festinanter accurrunt, & cum hostibus, qui ingressi fuerant, acre ceramen

incunt : quatuor interficiunt, quatuor reliquos expellunt . Nautæ interim ita cursum dirigunt , vt hostilem nauem post se relinquerent . At hostes, cum ex ijs, qui pulsi fuerant, intellexissent , solos tres viros esse apud nostros, qui pugnarent, reliquam turbam esse mulierum , atque nautarum : nauem suam remis , quantum possunt , impellunt , & in nostros rursus impetum dant , & ferreas manus iniiciunt . Tum sedecim armati per prioram in nostram nauem ingrediuntur . Duo Coelii fratres eis acri animo repugnant, Grimaldus incrimis , cum hasta & gausapina veste, qua complicata sinistrum brachium armauerat , cum fratribus animo magno coniungitur . Fit acrius prælium , quàm si magna vtrinque multitudo manum conseruisset . Maior tamen pars hostium cadit, reliqui se rursus in nauem suam recipiunt . Dum hoc geritur , alij hostes per puppim infiliunt, qui à nautis repulsi sunt . Grimaldus focum nostræ nauis arripuit , & in hostilem nauem coniecit : & hostibus partim inflammationem intulit , partim multo cinere conspersis aspectum ademit . Hostes igitur sese à nostris abstraxerunt . Sagittis tamen & pilis eminus decertabant . Duæ naues Cantabriæ cursum illum tenebant . Cantabri cum prælium illud spectarent , in scaphas desiliunt , vt opẽ celeuter afferrent . Naues enim eò propter magnitudinem appropinquare non poterant . Sed cum illi ad nostros accesserunt, iam hostes abcesserant . Cantabri nostram nauem ad suas naues remulco traxerunt , & saucios curauerunt , nec vllum humanitatis officium fuit ab illis prætermisum . Saucij deinde fuerunt Oboardi Menclij iussu Tingim deportati : nauis autem Cantabrorum præsidio munita Arzilam peruenit . Grimaldi vero hominis infimi , sed animo maximo præditi virtus inter omnes excelluit : qui quidem multis, & valde periculosis vulnerib. laborauit . Sub id tempus, Franciscus Castrensis, oppidi, quod promontoriũ Guerenſe nominant, præfectus, qui in Lusitania suæ rei gerendæ gratia apud Emmanuelem versabatur , in

Tyroquum.

quij expu-

gnatio

Maurora

stragen

Africam redierat. Turoquuquum oppidum erat tunc valdè opulentum, & multorum mercatorum celebritate, & commercio frequentatum. Turoquuquenses tam Lusitanis, qui promontorium Guerenſe tuebantur, quàm Mauis ſœderatis non mediocre damnum inferebant. Itaq; Franciſcus Caſtrenſis copias eduxit, & Xequium Melichium, qui ſemper in regis Emmanuelis fide permanſerat, acciuit. Nocte proſectus, prima luce hoſtes inopinantes aggreditur, oppidū capit, oppidanorum ſtragem edit: Chriſtianos, qui captiui erant, liberat, magnam hoſtium multitudinem in ſeruitutem abducit. & quāquam noſtri multos occidiſſent, multò tamen plures a Xequij Melichij militibus occiſi ſunt. Quibus enim damnis affecti fuerant, valdè meminerant, & idcirco, vt dolorem animis iniuſtum acri vindicta ſanarent, operam enixè dederunt. Hæc quidem

RES IN- in Africa gerebantur. In India, vt dictum eſt, Malaca
DICAE. fuerat à Bintami Rege obſidione vexata, & magnis viribus oppugnata, & in ſummum diſcrimen adducta, & Antoni Corraë (quem Siqueira Pegum miſerat, & cui in mandatis dederat, vt ſi opus eſſet, Malacæ auxili-um afferret) aduentu liberata. Corraea cū vibem ho-

Corraea in ſtium metu liberam & vario comœatu refertam cer-
Peguē ſem neret, Pegum iter inſtituit, & Martabaum, maritimam
regnum regni illius ciuitatem ſecūda tempeſtate peruenit. Re-
proſectio gio eſt latiſſima, & maxima fertilitate prædita. Gem-
Pegu deſcri mis præterea varijs, & auri & argenti metallis abundat. **ptio.** Homines ſunt colorati & lautiffimè viuunt: ritijs valdè dediti ſunt, quibus effœminantur. Maximā ex parte numina commentitia colunt, & ſimulachris immolant. Sacerdotes in ſummo honore ſunt: adibus amplis multi religioſi homines inſiſtunt, qui ſe excellentius in ſtudio pietatis gerere cupiunt. Similitè & virgines alijs eiufmodi ſepus inſiſtunt pudicitiam ſe perpetuò colere profitentur. Multis in rebus ſunt Sinis vitæ cultu ſimillimi. Corraea cū primū ſiſt clāſſem in vrbiſ portu collocauit, Antonium Pazagnam ad Regem, qui tunc Pegu ſe tenebat, legatum inſtituit. Is

Lusitana
ad Peguen
ſem Regē
legatio.

cum

cum socijs fuit à Rege satis benignè & hospitaliter acceptus. Illis autem responsum breui reddidit, & cum illis sacerdotem summæ authoritatis hominem (hos Rolines appellant) & alium virum primarium, qui magnum apud illum locum tenebat, Martabaum misit.

Illis autem potestatem dederat pacis iusto & æquabili fœdere faciendæ. Pax firmata, & monumentis consignata fuit. Correa publicum fœderis testimonium

Fœdus inter Peguensem regem & Lusitanum.

nostro more conscriptum, Peguensibus obtulit. Illi nomine Regis, eiusdem fœderis testimonium in aurea pagina, ut Regibus illis mos est, cum fœdus sanciunt, inciderunt: quod Corree similiter detulerunt.

Interim illis usus & consuetudo tanta cum hominibus nostris intercesserat, ut Lusitani quasi in patria communi versarentur, ita sine vilo metu per vibem incederent.

Cum vero secundus ventus à Septentrione flaret, Correa cum naubus quinque, cibarijs onustis Malacam rediit. Dum Correa apud Peguenses negotia gerit, in Zamatra apud Pacemenses ingens tumultus exoritur.

Pacemensis tumultus, & ex eo bellum.

Vir enim quidam regnandi cupidus, in regem insidias comparauit, & illo occiso, regnum occupauit, & quinque & octo Lusitanis, qui ibi versabantur, necem intulit, opesque illorum abstulit, & quibus signis potuit, quanto odio nominis Lusitani teneretur, ostendit.

Garlia Sala, qui tunc Malacæ præerat, nauem vnâ armis, & munitionibus & valido militum præsidio diligenter instruxit, illique Emmanuelem Paciecum præfecit, cui præcepit, ut oram, quæ inter Pacemensem & Axemensem portum interest, summa vigilantia specularetur, nè cômearum ullû in urbem importari, nèue cuiquam in altû piscandi gratia euehi liceret.

Hoc autem belli genus acerrimum erat. Gens enim cibus importatus vitur, & piscatu plurimû alitur. Vtiusque igitur rei usu prorsus impedito necesse erat, urbem inopia atque fame cruciari.

Id Paciecus non segniter exequutus est. Verum cum aquæ recentis desiderio teneretur, scaphâ in terram propius vibem misit. Ea aut, præter remiges, viri quinque vehabantur, qui in fluuium subuecti aqua-

Stuper. 12 quinque, Lu

fiat
facinus.

tionem fecerunt. Deinde secundo fluuio nauem re-
tebant, cum ex improviso hostes innumerabiles utrâq;
fluuij ripam occupârunt. Tum lapidū atq; sagittarum
multitudo, grandinis instar, in nostros decidit ita, vt
maximū vitæ discrimen adirent: qui tamen parmis te-
cti cum totis viribus scapham incitarent, è ripis emer-
si, in altum vecti sunt. Sed cum æstus esset aduersus, &
ventus eos deficeret, tres naues humiles quidem, sed
valdè longæ, multorum militum capaces, quæ remis
impelluntur (incolæ Lancharas appellant) armis & va-
lido militum præsidio munitæ, quibus multi nobiles
homines vehabantur, scapham consequutæ sunt. Na-
uib; præerat Iaoensis vir egregiè fortis, qui Zudame-
cius appellabatur. Nostri obstinatis animis decreuere
mori potius, quàm seruitutem pati. Deinde cum om-
nem suam spem in Christi numine collocassent, ad pu-
gnam se comparant. Vnus ex quinque viis Lusitanis
tonfor erat. Is cum esset viribus summis, & animi sin-
gulari alacritate præditus, nauis prætorix, quæ reliquas
antecefferat, & in scapham inuaserat, proram mani-
bus arripuit. Quatuor reliqui in nauem conscendere:
quos ipse consequutus fuit. Tantoq; impetu in hostes
irruere, vt multi se metu in mare deiicerent. Dux suis
à tergo ense districto ferociter instabat, & mortem il-
lis, nisi fortissimè pugnarent, minabatur. Et cum ni-
hil neq; exhortando, neq; minitando proficeret, qua-
tuor occidit. Erant adhuc hostes ancipiti metu distri-
cti. Qui enim Lusitanorum impetum sustinebant, ab
illis cædebantur: illis, qui fugiebant, erat manibus du-
cis sui mors necessario subeunda. Tandem postquam
aliquo spatio fuit utrinq; dimicatū, omnes hostes aut
ferro concisi, aut fluctibus demersi sunt. Tantus enim
illis terror iniectus est, vt se in mare demitterent. Ipsæ
que dux multis prius vulnerib; acceptis se in mare præ-
cipitem dedit. Erant aut supra centum & quinquagin-
ta, qui naue illa vehabantur. Reliquæ duæ naues cum
primæ casum oculis aspexissent, metu perterritæ con-
stituerunt. Sed eo tempore nostri erant ita labore debili-
tati,

cati, & vulneribus confecti, vt nullas ad resistendum vires haberēt. Sed eodem numine, quo fuerunt in prælio confirmati, vt tam admirandum facinus ederent, hostes exterriti sunt, ita vt eos aggredi nō auderēt. Nauis hostium capta remulco ad nauem primū, deinde Malacam perducta, & in terram subducta, & integumento contexta fuit, vt diutissimè permaneret mira-*victoria*
 culi stupendi monumentum. Hostes enim à Christi *planè di-*
 sanctissimis sacris alieni perspexerunt, id nullo modo *uina.*
 viribus humanis, sed Dei præsentis auxilio gestum fuisse. In quo multa valde miranda contingere. Primū fuit, ardor & alacritas animorū, qua quinq; viri mori maluerūt, q̃ hostibus in deditiōe venire. Deinde prælium ipsū tam felici successu confectū, vt centum & quinquaginta hostes ferocissimi, quinq; virorum manibus vel caderentur, vel metu adeò turbarentur, vt se in mare præcipitarent. Postremū fuit, ille metus duab. nauibus integris incussus, quæ non ausæ sunt in homines quinq; vulneratos atq; grauissimo labore defatigatos, inuadere. Verū eo casū dux edoceri potuit, non esse suorum sanguine ludendum. Multò nanq; illi honestius fuisset, aqua putida sitim depellere, quā propriæ voluptatis causa suos in tantum discrimen inducere. At tamen Rex Pacemensis huius admirandi facti terrore perculsus, pacem continuò petijt: quæ fuit, accepta prius satisfactione, confirmata. Nomina quatuor hominum, per quos hoc facinus editum fuit, hæc erāt: Ioannes Almeida, Antonius Pazagna, Antonius Verre, Franciscus Giamaxus. Tonforis artificium nomen viri ipsius, qui tonfor erat, occuluit. Rex aut̃ Bintami bellum interim summo studio renouabat. Antonius Correa contra stationem aliam, quæ in ripa Muaris fluminis à Rege munita fuerat, copias educere, & simul oppidum Padum, quod rex ipse munigrat, expugnare cupiebat. Itaq; consilio cū Garfia Sala arcis & vrbis præfecto communicato, ab eo triremem cum celoce, & triginta minora nauigia precibus impetrauit. Centum & quinquaginta viros Lusitanos, & quadringen-

Pax Pa-
cemensis.

tos Malacenses in ea classe ducebat. Cū his copijs & nobis in Muatis fluuiū inuehitur. Ripæ sunt viridissimæ, quas vtrinque densissimæ sylvæ vestiebant, ad eò multis in locis fluuiū opacantes, ut cæli aspectum adimant. Viginti aut passuum millia progressis æstuarium occurrebat. Hoc in loco rex Bintrami stationē duplici vallo muniērat, firmasque in ea militū præsidia collocarat, ne Lusitani possent Padum, quo in loco ipse belli commodius gerendi gratia consistebat, inuadere. Ea statio fluminis aluco profundo, sed perangusto, quò erat necessariò nauigandum, imminebat, & æstuarii latitudinem transuersis molibus occupabat. In medio porta inerat, qua ijs, qui Pado veniebant, aditus in fluuium patebat. Noctē vero foribus obductis claudebatur. Intra huius stationis claustra rex naues continebat, ut facilius subitas, & improuissas Lusitanorū incursiones, quas aperto Marte non poterat, claustrorum ope repelleret. Stationis autem huius custodiam impigro viro commiserat. Correa lembo virum nomine Georgium Mesuradum exploratum misit. Is renunciat, in statione magnam vim militū à Rege dispositā fuisse, ipsumque ducem suos admonuisse, ut se ad certamen animis præpararent. Sibi namque competitū esse, Lusitanos prope diem adfuturos. Correa nihilosecius ultra progreditur, & prima luce stationem acriter oppugnat, & tandem cū reliquis ducibus irrumpit. Fit magna cædes, maxima tamen hostiū pars ad regem effusa fuga se contulit. Correa ne hostes se spatio sumpto à repentino pauore reficere, in æstuarii ipsius introitu Odoardum Melium cum aliquot nauigijs reliquit, & ipse claustris reuulsis æstuariū ingreditur. Sed rex ne id fieri facile posset, consilio multo antè prouiderat. Arboribus enim succisis, atque in fluuium vtrinque deiectis, nauium cursum impederat. Fuit hæc res maximi laboris. Prius enim, quā nauigia progredi ultra possent, erant arbores transuersæ, quæ transitum impediēbant, extrahendæ. Sed tandem Correa in oppidum, disiectis omnino molibus peruenit. Rex instructa acie cū elephantis

*Correa cū
Bintrami
foribus præ-
lium.*

• tis obuiam processit Nostri hostibus inuitis terram occupârunt. Prælium deinde commissum fuit. Hostes fusi fugatique sunt. Correa cum Lusitanos auidius insequi cerneret, receptui signum dedit. nec enim regiones illas nouerat, & timuit, ne lustris incognitis impediti, ab hostibus iursus conglobatis damnum acciperent. Oppidum direptum continuò fuit, & incensum: naues supra centum coniectis ignibus absumptæ. Eorum, qui mortui in vtroque prælio sunt, certus numerus iniri non potuit. Constat tamen non mediocrem multitudinem fuisse. Ad hunc modum Correa, rebus *Correa vi*
 ex animi sententia gestis, cum præda & multis captiuis Malacam redijt, et fuit ab omnibus cum honoribus summis, perinde atque meritis erat, exceptus. Inde in citeriorem Indiam nauigauit. Rex verò Bintami, cum semilitum & nauium penuria cerneret in maximas angustias inductum, in Bintamum cum graui damno & insigni dedecore reuersus est, & à bello tunc cessandum statuit. Nequæ Couلامي res quietæ in citeriore India fuerant. Lusitani enim à regina petebant, vt fidē *Coulamen*
 suam liberaret, & ea, quæ fuerant, cum Antonius Sa- *sis rebellis*
 la interfectus est, ablata, restitueret, & pondus piperis, quod ex foedere debebat, sine recusatione solueret. Regina quamuis in principio fidem tueri statuisset, Sarcenorum tamen crebris sermonibus inducta, non modò fidem violare, sed etiam arcem capere, & exitium Lusitanis moliri constituit. Et primùm id insidijs tentare voluit. Cum doli minimè successissent, apertam vim intentare decreuit. Eam Indiæ partem, quæ Coulamo finitima est, & ad Austrum Cori promontorio definitur, quam Comorim appellant, quædam regina tunc imperio tenebat, cū qua Couلامي regina de Lusitanorum excidio coniunxit. Itaque Reginae vtriusque copijs, trium fratrum, qui plurimum inter Naires opinione virtutis excellebant, opera coniunctis, mense Iunio, quo mense hyemis maxima vis in regionibus illis est, bellum excitati cœpit. Supra viginti hominū milia coacta sunt. Venenum fuit in puteis sparsum, vt a-

quatio impediretur, & arx circumfessa, & magnis viribus oppugnata, & aliqui ex Christianis Indis qui urbem incolebant, occisi. Arcem triginta tantum viri Lusitani tuebantur. Ex illis quinque erant morbis oppressi; hyems erat impedimento, quo minus facile Cochimo auxilium mitteretur. Commeatus erat perexiguus, preterea pulueris tormentarij summa penuria. Hector Rodericus per hominem impigrum, qui se fluctibus committere minimè dubitauit, Alexium Menesium, qui se tunc Cochimi tenebat, de statu, in quo res erant, admonuit. Is confestim Alonsum Menesium fratris sui filium, cum quinque & viginti viris Lusitanis, & munitiõibus, & commeatu Coulamũ misit. Alonsus Menesius longa naue vectus, in arcem cum exiguis illis copijs ingressus est. Arcem interim hostes acriter oppugnabant, eosque nostri singulari virtute repellebant: & crebris eruptionibus sæpè decertabant: nec tormētis tantum eminus vtrunque pugnabatur, verum hastis & gladijs sæpenumerò prælium fiebat. E nostris aliqui cæsi sunt, multi grauissimè sauciati: ex hostibus magnus numerus interemptus fuit. Tandem cum Reginæ cernerent, arcem capi intra duos menses minimè potuisse: & accepissent, Alexium Menesium magna auxilia comparare, bello finem imponendum esse statuerunt. Itaque pacem postulauerunt, & debitam violati fœderis pœnam quæ illis fuit imposita, persoluerunt, & pax iterum conditionibus æquis confirmata fuit. Hoc anno percepit Rex Emmanuel ab homine curioso & diligente multa, quæ animum illius ad rerum magnarum studium multò acrius incitarunt. Expositum est superius, quemadmodũ, dum classis Odoardi Lemij promontorium Guadafumenense peragrabat, celox, cui Georgius Quadra præerat, à reliqua classe disiecta ad Zeilæ portum appulsa fuerit. Lusitani, qui illa vñebantur, capti, & ad regem Adenensem abducti sunt: qui eos in ergastulum detrudi iussit, in quo diutissimè vitam in extrema inopia & mendicitate traduxerunt. Quidam interim Rex Arabia

*Pax cum
Coulame.
sibus reno-
uata.
Georgij
Quadræ
peregrina-
tio.*

rabia huic tyranno finitimus, illi bellum intulit, mul-
 tisque illum praeliis deuicit, maximaque regni parte
 spoliavit, & vinctos, qui ergastulo inclusi fuerant, libe-
 ros abire permisit. Ad hunc modum Quadra cum
 quinque Lusitanis (reliqui enim laboribus attriti &
 fame consumpti perierant) è vinculis emissus, & in li-
 bertatem restitutus est. Is verò, vt facilius eas terras,
 quas lustrare cupiebat, minore cum periculo peragia-
 ret, & Arabicam linguam probè teneat (eo namque
 tēpore, quo vinctus fuerat, illi summam operam de-
 derat) se Saracenum esse simulauit, egregiamque in
 Mahumetis disciplina sanctitatem præ se tulit. Illa i-
 gitur ficta specie religionis, quam ementiebatur, &
 singulari calliditate simulabat, omnium oculos in se
 conuertit, atque tandem ea opinione sese in familia-
 ritatem Regis insinuauit. Erat enim Rex humanus, &
 religioni illi deditus. Qui deinde hominis ingenio de-
 lectatus, eum a se dimittere nolebat. Cum vero sepul-
 chrum Mahumetis inuideret, Quadram secum duxit.
 Ibi cum accepisset Quadra, camelorum turmam ante
 duos dies, quàm Rex in eam urbem venisset, Damas-
 cum profectam fuisse, finxit, se miro desiderio teneri
 sepulchra nepotum Mahumetis, quæ erant in Perside,
 visendi. Damasco namque faciliorem, & minus peri-
 culosam esse in Persidem viam. A Rege igitur conten-
 dit, vt sibi faceret potestatem turmæ illius vestigijs in-
 sistendi, vt eam consequeretur. Rex illum ab eo con-
 silio deterere conatus fuit, tum quia non libenter il-
 lius consuetudine carcebat, tum quia illam turmam
 consequi posse omninò desperabat. Sed cum Quadra
 illum precibus vrgeret, illi non modò facultatem, quã
 petebat, verum & pecuniam, & com meatum, quan-
 tum ipse portare posset, attribuit. A Rege digressus, in
 regiones vastas & incultas, ipsique prorsus ignotas pe-
 netrauit, camelos minimè consequi potuit: & quò se
 conferret, penitus ignorabat. Com meatum intra dies
 paucos consumpsit: Soles ardentissimi illum vehemē-
 ter excruciant: vestigia ex arenarum ingenuib. mo-
 libus

libus vix præ nimia lassitudine corporis euellebat. Cū
 se in tantas angustias adductum animaduertit, oculis
 in cælum sublati, maximam vim lachrymarum
 profudit, & flagitiorum veniam suppliciter implora-
 uit. In e ope diuina ad locum, vnde arenæ collis af-
 surgebat, delatus est. Cū verò collem superaret, came-
 lum & hominem conspexit. Eò igitur lætus gradum
 intulit, & turmam interim aliam camelorum ad eum
 locum (ibi enim aquatio erat) properantem animadu-
 uertit. Ad homines accedit: miseriam, in qua versa-
 batur, exponit: opem ab illis efflagitat. Illi & miseri-
 cordia commoti, & specie religionis, quam is habitu
 simulabat, inflexi, hominem non cibo tantum & po-
 tu, verum & rebus omnibus necessarijs abundè resece-
 runt. Illorum autem ductu, quamdiu deserta loca per-
 agranda fuerunt, & postquam ex vastitate solitudinis
 illius emerfus est, religionis assimulatæ cultu, varias
 regiones perlustrauit, & oculis atq; mente multa per-
 cepit, & tandem Arabiam, atque Persidem peruaga-
 tus, Armuzium à Saracenis mercatoribus deductus
 est: vbi cultum & personā Saraceni deposuit, & Chri-
 stiani hominis cultum, quem mente semper gestaue-
 rat, assumpsit. Vbi tamen flagitium, quod admiserat
 religionis impuræ simulatione, debitis lachrymis ex-
 piavit, Garfia Coutignus, qui tunc Armuzio præerat,
 illum vestibibus, & pecunijs, atq; muneribus affectit. Qui
 deinde in Indiam, ex India in Lusitaniam veniens,
 Anno M. D. XX. ad Emmanuelem intromissus, om-
 nia quæ lustrauerat, & prudenter animaduertit, lu-
 culentis sanè verbis explicuit. In primis autem quo-
 modo Aethiopiam vniuersam, quæ supra Aegyptū
 est, explorauisset, & quomodo in lacum ingentem,
 vnde Nilus in Aegyptum influit, peruenisset: quibus
 moribus, legibus & institutis Aethiopes illi Christia-
 ni viuerent: qui situs Aegypti, qui Arabum mores,
 qui Persarum victus esset, exposuit. Emmantel ex il-
 lius oratione voluptatem non mediocrem cepit. Ad-
 ea enim, quæ in Arabia & Aethiopia facere designa-
 bat,

bat, illa Quadræ oratio nimis apposita videbatur. Et quia suspicari cœpit, à regno Cōgenſi facilẽ in eum laciũ, vnde Nilus erumpit, tranſitum fore, hominem iam ſponte ſua ſatis incitatum, ad illud explorandum promiſſis inuitat. Illum igitur in Congum cum literis mittit, vt inde in Nili fontes iter faciat, atque inde ad Dauidem Regem Aethiopix tandem perueniat. Qui cùm ad Congi portum delatus, deinde ad Regem perductus fuiſſet, exceptus benignè fuit. Itineris tamen illius explorandi facultatem malignitate Luſitanorum qui plurimum apud illum Regem poterant, non impetrauit. Itaque reuerſus eſt, & cùm iam Emmanuelem mortuum reperiſſet, Diui Franciſci inſtitutum ſequi decreuit, in quo vitam ſanctiſſimè ad extremum perduxit. Hæc expoſita ſunt, vt animaduerti poſſit, animum Regis Emmanuelis, quamuis illius corpus in Luſitaniæ terminis verſaretur, orbem terrarum peragrarẽ, & magna ſemper & nimis ardua moliri. Ea verò ratione fiebat, vt ſuorum opera regiones incognitas, & terras vltimas indagaret. Sed omnes humanæ cogitationes momento temporis obruuntur. Sub id tempus, Maximiſianus Imperator è vita diſceſſit. De ſucceſſione imperij erat apud Germanos diſceptatio. Multi namque ad Franciſcum Valeſium Gallix Regẽ inclinabant, multò tamen plures animis in Carolum propendebant. Gallix Rex donis atque ingentibus promiſſis non paucos ad ſui ſtudium vehementer allexerat. Carolum tamen abſentem & educatio (fuerat enim apud Germanos enutritus) & ſuperioris Pannoniæ principatus, & perſpecta indoles, & multorum etiam Principum affinitas aduerſus Galli munera tuebatur. Fuit autem Carolus in Germaniam, quaſi ad imperium minimè dubium multorum literis euocatus. Is antequam ex Hiſpania diſcederet, oranium Ordinum concilium indixit, & conſilio Guilielmi Decreti Xebrentis Dynaſtæ, qui illius ætatem regebat, præter pecunias, quibus illum Hiſpani iuuerant, immania tributa populis imperauit. In quo quidem non merito poſ-

*Georgij
Quadræ
ad Aethio-
pie Regẽ
legatio.*

*RES EV-
ROPEÆ
Maximi-
liani Impe-
ratoris
mors.*

*Immane
tributum
Hiſpaniæ
conſilio*

Guilielmi Xebrēsis imperatōis de eo sententia. tō possum Carolum cupiditatis, aut potius inconsideratæ temeritatis insimulare, cū ætatis excusationem habuerit. Pædagogum verò summa vituperatione dignissimum iudico. Rex enim non est in altissimo illo gradu dignitatis locatus, ut acerbissimis exactionibus ciuitates sibi commissas exhauriat, sed ut earum saluti & incolumitati prospiciat. Si rectè enim regis nomen usurpat, pater patriæ est, & pro Reipubl. salute debet, si opus ita fuerit, caput in quoduis magnum discrimen iniecere, non Rempubl. ipsam immodicis sumptibus euertere. Fateor equidem, Regem esse subditorum opibus adiuuandum, ut Rempubl. tueri possit. Negotia enim infinita sustinet: æquabile ius omnibus administrat: periculum à Repub. cum necessitas postulat, armis atque virtute propulsat: bonis præmia pro dignitate constituit: improbos suppliciorum acerbitate coercet: patriam denique vniuersam & ab externis hostibus, & ab intestinis fraudibus tam vigilantia sua præstat. Hæc quidē munera, aut opere tuetur, aut quoties opus fuerit, armis tuenda suscipit. Qui autē existimat, hæc tam multa munera sine maximis sumptibus sustineri posse, mentis expers est, atque vitæ communis ignarus. Et idcirco hoc, quod est communi more receptum, ut Reges populi sumptibus alantur, non est humano tantum iure, sed etiam diuino vallatum. Is tamen modus adhibendus est, nè, vel ut immodicis sumptibus, sine villo Reipubl. fructu, vii possit, vel ut ad auarissimos homines, quoru cupiditas nullis opibus expleri potest, opes Reipubl. transferat, pecuniam cum Reipubl. gemitu & querimonia coaceruet, & dū potentium domos immanibus diuitijs cumulare studet, tenues domos exinanire contendat: ut ita, dum falsum nomen liberalis, atque magnifici obtinere nititur, verum susti atque clementis nomen amittat. Alia deinde causa in Carolo inerat, quæ consilium illud magis odiosum & inuisum efficeret. Quamuis enim ad illum regni patrimonium legitimo & hæreditario iure veniret, tamen educatione & institutis à moribus

ribus Hispanis alienus. Quocirca erat illi in principio Hispania specie humanitatis & benignitatis allicienda, donec se penitus in omnium animos insinuarer. Idcirco magis erat illi tunc aliquid de tributis diminuendum, quàm nouum onus populis imponendū. Sed adolescens, qui insita modestia prædagogi monitis obtemperabat, & Hispaniæ mores non tenebat, defendi meritò potest. Hominis senis auaritia, qui illum in eam fraudem impulit, est meritò detestanda. Multi populi nobilitatis præsidio confirmati, Caroli postulatis constanti animo resisterunt. Et hoc quidem actionis principium, si cum debita moderatione susceptum fuisset, haud vituperandum omninò videretur. Sed cùm in multitudine neque modus, neque consilium, neque ratio, cùm immodicæ libertatis studio ducitur, vlla sit: & multi vni nobiles se multitudini, nescio quo mentis errore ducti, Duces & authores præbuisserent, factum est, vt multæ Castellæ ciuitates a Carolo descuerint. Carolus in initio tumultus in Galliam Belgicam se contulerat. In ciuitatibus, quæ à Principe suo defecerant, intestinæ seditiones excitabantur. Maxima namque nobilitatis pars in fide permanebat: nonnulli aura populari non medicriter inflati, populis assentabantur. Populis, qui coniurauerant, erat decretum non Carolum tantum regno spoliare, sed cunctos etiam Hispaniæ Principes omnibus bonis euertere, vt libertate summa Heluetiorum more fruerentur. Nec enim intelligebant, id, quod apud Heluetios, ex antiquissimo tempore legibus patrijs assuefactos, cum omnium admiratione fit, apud gentem insito naturæ fastu tumentem conservari non posse. Itaque cùm plebs insita naturæ temeritate modum seruare nequeat, tum multitudo, quæ in Hispania in Caroli perniciem coniurauerat, tanto furore & amentia flagrabat, vt quasi iam omnia illis essent ex animi sententia constituta, ferro & flamma omnibus, qui Principum partibus studebant, accerrimè mirarentur. Interim rapina, cædes, in-

*Castellano-
rum à Ca-
rolo Imp.
defectio.*

*Rebellium
institutum
ab authore
notatum.*

*Furor sedi-
tiosorum.*

cendia,horribiles armorum fremitus terrorem passim⁹ incutiebant. Antonius Fonseca Metimnam Campensem,urbem opulentissimam, quæ Caroli partibus aduersabatur , inflammauit , & miserabili illo incendio maximas opes absumpsit. Nemini tunc in populis sapienter & liberè loqui licebat. Si enim aliquis diceret, verum esse , libertatem modicè tueri, non cum legitimo Principe ad internecionem dimicare, scelus illud erat continuò morte acerbissima luendum. Multis in locis,vbi causa libertatis agebatur, neque gemitus quidem ciuis vllius liber erat. Principes communi consilio cum ciuitatibus, quæ minimè rebellârūt, cùm discordiam sedare frustra vellent, bellum summo studio comparauerunt. Hi ad Regem Emmanuelem legatos miserunt,vt auxilium aduersus rebelles ab eo postularent.Simul & Hispaniæ populi, qui à Carolo descieuerant,cùm se viderent in extremo discrimine constitutos,ad eundem Regem legatos misère.Summa legationis hæc erat,se tantis iniurijs vexatos extitisse , vt nō potuerint vllō modo tam indignas contumelias perferre. Se ciuitates , & mœnia, & arces , atque denique rerum suarum omnium potestatem illi tradituros. Orare deindè & obsecrare, vt regnum illud opulentum, ipsius Emmanuelis studio vehementer incensum,suscipere vellet , & iniurias immeritis illatas vindicare.

Emmanuel Emmanuel munus oblatum repudiavit, & Legatos admonuit, vt discerent fidem erga Reges conseruare, & modum cupiditati statuere. Illam controuersiam Caroli benignitate tolli facillimè potuisse , si populorum rectores non ita ferociter populorum causam suscepissent.Et præterea grauiter illos accusauit , quod cū in principio furori causam publicæ libertatis obtenderent,postea publicè de dominatione populari dimicaret.Si vellet errorem agnoscere , & veniam à Carolo postulare,se ad eam compositionem libenter operam suam polliceri . Quod verò ad oblatum regnum attinebat,se nunquam vllum imperij additamentum fide & officio antiquius habiturum. Principum autem legatis

*Bellum Civile Castellani.
Castellano
rū ad Emmanuelem
Legatio.*

*Emmanuel
in ad re.
belles re.
sponsum.*

gatis operibus magis, quàm verbis respondendum ex-
 istimauit. Itaque eos tormentis, & munitionibus, & *Auxilia*
 pecunia iuuat. Prælio tandem commissò, populi rebel- *Castellæ*
 les armis principum superati, & rebellionis authores *Principi-*
 capti sunt. Ioannes Padillia, Antonius Zamorensis E- *b^o præstita*
 piscopus, Petrus Pimintellus, & Petrus Maldonadus, *Rabelliois*
 & alij quidam viri nobiles, & quidam etiam, quos ex *Castellane*
 infima plebe ad honores popularis furor euexerat, qui *euentus.*
 Principes coniurationis extiterant, capitali postea sup-
 plicio affecti sunt: multitudini verò venia tributa. Hoc
 anno cùm Iehabentafusus in offensionem Nonij Ma-
 scaregnæ opera multorum, qui Iehabentafusum ode-
 rant, incidisset, & id Mauris, qui sub illo militabant,
 notum esset, multi Mauri Dabidenfes & Garabienfes
 ab illo defecerunt, & quidam etiam illum spoliârunt.
 Mascaregnas præterea nomen illius apud Emmanue-
 lem proditoris insimulauit. Ille vero per literas atque
 legatos à Rege postulauit, vt quanta fide in officio de-
 bito versaretur, examinare vellet. Se, si aliquid, post-
 quam ad nomen illius adiunctus fuerat, secus desi-
 gnasse compertum fuisset, quàm fides postularet, nul-
 lum supplicium recusaturum. Rex postularo illius æ-
 quitatis plenissimo satisfecit, & Mascaregnæ præce-
 pit, vt hominem fauore & auxilio complecteretur.
 Cùm igitur is à Mascaregna opem cōtra eos, qui defe-
 cerant, postularet, Mascaregnas illi equites sexagin-
 ta & pedites nonnullos auxilio misit. Hoc auxilio fre-
 tus (id enim testatum esse apud omnes volebat, se Re-
 bellibus vi-
 gis Emmanuelis auxilio minimè destitutum esse) co-
 rtia.
 rtias suas eduxit, cum hostibus manum conseruit, &
 parua victoria, eos sibi rursus dicto audientes esse com-
 pulit, & omnes tumultus, qui orti fuerant, virtute &
 æquitate compressit. Eodem fermè tempore Vascus
 Fernandus Cæsar cum naue vna fretum Gaditanum
 Regis Emmanuelis iussu peragrabat, & hostes multis
 incommodis afficiebat. Duæ verò longæ naues hosti-
 um rerum successibus elatæ (magnas enim prædas e-
 getant) & militum & tormentorum copijs, multis-

RES A-
 FRICA-
 NÆ.
 Mascare-
 gne cū Ie-
 habentafu-
 so disidiū.

Iehabenta-
 fusi de re-
 bellibus vi-
 ctoria.

Vasci Fer-
 nandi Cæ-
 saris cum
 duab. Mau-
 rorum na-
 uibus pu-
 gnā prospe-
 ra.

que munitionibus instructæ, in Cæsarem inuehuntur. Is naus proram in eas confectum dirigere iussit. Dux vnus naus cum animaduertit, quam alacri & confidenti animo Cæsar in prælium iret, illius congressum formidauit, & mutata velificatione ab instituto cursu deflexit. Alterius autem naus præfectus, cum se a socio desertum cerneret, simile consilium sequi statuerat, sed id per Cæsarem minimè licitum fuit. Tum enim tormentis, quocumq; voluerat, impellebat, & pertinaciter, quamuis mare turbidum ingentes fluctus eijceret, insequutus est, vsque eò, dum nauem in litus compelleret. Tum in lembum, quem ad similes casus è puppi colligatum ducebat, insiluit, & ijs, quos in naui relinquebat, imperauit, vt antequam illum cum hostibus commisceri cernerent, a pilis in hostes emittendis minime cessarent. Hostes in terram euadere nituntur, Cæsar eos insequitur. Atrox prælium initur. Multi ex hostibus cadunt. Cum reliqui fugam cepissent, & in manus Petri Aluari Caruallij viri fortissimi, qui Alcastaris Seguelij regis Emmanuelis iussu præfectus erat, & tormentis excitus occurrerat, inciderent, omnes capti sunt. Cæsar parte prædæ capta, rursus in nauem se recepit. Non multis post diebus cum in ipso freto versaretur, sex in illum biremes inuectæ sunt. Hostes Cæsarem capere vehementer optabant, & cum illum euadere posse minimè crederent, præ lætitia clamores ingentes ediderunt. Deinde sagittis, & glandibus, & globis ingentibus eum obruere conati sunt. Atque primum Cæsar eos, ne ad suam nauem accederent, tormentis acerrimè propellebat: & varijs velificationibus eorum conatus eludebat, & interim multos interimebat: quo factum fuit, vt illi multum de animorum alacritate remitterent. Quod cum is animaduertisset, in tres naues, quæ iunctæ consisterant (altæ namque ventis exclusæ, non ita facile accedere potuerant) inuasit. Hostes in illum similiter imperum dederunt. At is cum ingenti tormento ignem applicari præcepisset, vni ex

Eiusdē Cæsaris cum 6. biremib. prælium.

biremi-

biremibus, máximo globo à prora in puppim secundum latus emissio, remos deterisit. Hostes biremem claudam & mutilam intra se recipiunt, & quanta celeritate possunt, in ea trepidatione reparant. Tunc omnes simul iunctæ Cæsarem circumueniunt. Is cum animo maximo nunc ad proram, nunc ad puppim, nunc in vtrumque latus accurreret, & præsidia magnis vocibus excitaret, & crebris tormentorum ictibus maximum damnum inferret, multò difficilius certamen, quàm hostes suspicati fuerant, effecit. Tandem tormenti vnus ictu magna pars remigum in vna biremi dilacerata fuit. Hostes cum ceuenerent multos cefos esse, & duas biremes dissipatas, Cæsaremque nullo modo, nisi cum grauissimo damno capi posse, certamen omiserunt. Cæsar cum esset ea natura, vt nullo labore frangi posset, eas insequutus est. Verum cum nauis illius velis, naues hostiles remis impelleretur, & ventus illum deficeret, eas consequi minimè potuit, & ita voti compos Malacam petijt, vt mortuos sepeliret, & faucios curaret. At Azamore periculum non mediocre fuit Lusitanis opera cuiusdam Mauri valde potentis intentum. Benaduxeia fuit in Mauritania virtutis opinione, & potentia clauus, & opibus, & exsultatione princeps. Is sub signis habebat supra mille & quingentos equites, & peditum non modicam multitudinem, Iellensisq; Regis imperium detrectabat: ea de causa bellum cum illo gerebat. Cum vero magno prælio victus fuisset, litteras ad Norognā Azamoris Præfectum dedit, quibus dicebat, se velle sub imperio Regis Emmanuelis contra ipsius Emmanuelis hostes perpetuò militare. Norogna voluntatem minimè alpernatus, hominem ducentis equitibus stipatum in urbem admisit, & quibus potuit honoribus affectit, & aliquotoducibus Xerquienfibus eorum voluntate præposuit. Is vt magis animum suum apud omnes testaretur, Ferem fratrem suum in Lusitaniam cum multis muneribus ad Emmanuelem misit. Emmanuel illum perbenignè in fidem recepit, & mune-

Lusitanorum ex Benaduxeia in Azamorenfibus urbe periculum

*Benaduxera
re cū ho-
ste pactio.*

ribus affecit, & fratrem etiam beneficijs ornauit, hominemq; promissis ornatum in Africam dimisit. Iacobo autem Melio præcepit, vt duobus illis fratribus opem, cum opus esset, afferret, vt coniunctis viribus acrius bellum molirentur. Itaque Melius cum Fere Azamorem continuo profectus est. neque multos post dies cum equitibus septuaginta quinque, & nonnullis peditibus se cum Benaduxera coniunxit: qui cum mille & centum & viginti equites eduxisset, in locū, vnde fons Drucis fluminis eiumpit, qui Azamore centum & viginti passuum millia distat, tandem peruenit. Ibi turmas hostium duas & triginta aggressi, magnam hominum cædem faciunt, quadringentos & octoginta duos abducunt, & cum ingenti præda post mensem Azamorem reuertuntur, & incredibilem lætitiā cunctis attulerunt, qui propter diuturnam moram illos periisse crediderant. At Benaduxera cum se in gratiam Felsenis Regis restitui vehementer expeteret, clam per amicos suos id, quod cupiebat, assequutus est, ea lege, vt quos posset Christianos, ad ipsum regem dolo perduceret. Id autem Aluarus Norogna suspicione consequutus est. Itaq; cum Benaduxera ab illo sæpè & importunè postularet, vt Iacobum Melium secum mitteret (fore namque, si id fieret, vt præclarum facinus ederet) id nunquam impetrauit. Id tamen, Norogna tacitum tenebat, & antè quàm rem explorare cognosceret, in hominem nō esse animaduertendum statuebat, non tamen illi, quem signis inconstantem atque perfidiosum opinabatur, esse quidquam temerè credendum iudicabat. Et interim, ne animum illius offenderet, honestis excusationibus utebatur. Benaduxera hac spe deiectus, & simul metuens, ne aliquid emanaret, Mazaganum se contulit, & Antonium Lactum, qui oppidi præfectus erat, alloquutus petijt, vt ei aliquot equites concederet, se pulchrum facinus moliri. Aluarum Norognam ad eam rem equitū bonam partem esse missurum. Sed bellum quod instabat, maioribus esse copijs gerendū, vt citius, & minore periculo

riculo conficeretur. At Antonius Læteus cum doli
 fuisset ignarus, & propter rem, quam Bénaduxera ges- *Bénaduxe*
 serat, ei fidem habendam iudicasset, illi quindecim e- *ra fratri*
 quites, & nonnullos pedites attribuit. Bénaduxera cū *proditionē*
 circiter septuaginta passuum millia cum suis copijs & *aperit.*
 Christianis militibus confecisset, fratri mentem suam
 aperuit: dixitque se regis Fessensis gratiam recuperas-
 se, malleq; principi, cui erat natura, & religione coniū-
 ctus, quā Regi ē moribus & institutis illius abhorrenti
 seruire. Vt verò illius animum sibi arctius deuinciret,
 illos ei Christianos, quos per dolum abduxerat, esse
 traditurum. Sperare namque se, futurum, vt pristinas
 offensiones eo munere prorsus obliteraret. At Feres, Si *Feris ad*
 vultum, inquit, Regis optimi aspexisses, nunquam cer- *fratrē dis-*
 tē animum induxisses, vt tam scelestum facinus obi- *suaforia*
 res. Vbi fides: Vbi fœderis sacramentum? Vbi tam sin- *proditionis*
 centiæ memoria? Ideo *oratio.*

electum recepit, & tā
 multis muneribus auxit, vt illum nulla offensione in-
 terposita proderes? Non refert, quam parum illi noce-
 as, sed quam propensum ad nocendum animum ge-
 ras. Paruis enim rebus malitia summa perspicitur. Qui
 enim quindecim equites Lusitanos fidei tuæ commis-
 sos per summam perfidiam in miseram seruitutē ab-
 ducis, certē, si vires haberes, ipsum Lusitanie Regem cō-
 tra fidem & iusiurādum omnibus fortunis euerteres.
 Deinde quā parū gratus tuus aduentus Regi Fes-
 sensi futurus sit, parū sapienter animaduertis. Tu ab
 illius fide defecisti: tu bellum illi diuturnum intuli-
 sti: victus, spoliatus, eiectus, te ad regem Emmanuelē,
 tanquam ad miseriæ extremæ perfugium contulisti,
 nunc rursus ab Emmanuele deficis. Quomodo igitur
 is tibi credet, à quo toties fidem nefariē violatam esse
 comperit? Verus dictum est, Regibus grātam esse pro-
 ditionem in suam vtilitatem commissam, proditoris
 tamen nomen inuisum. Sed esto. Regem Emmanue-
 lem contra fidem deferis. Ad regem Fessensem, qui te
 odio immani persequitur, & fidem sanctam non ha-

bet, transfugis: perfidiæ saltem insigne monumentum, detestare. Regis Emmanuelis vexillum geris, ut quoties homines in vexillum, quod erat amoris & beneficentiæ signum, aspexerint, toties illis tui sceleris in mentē veniat? Tabernaculum pulcherrimè factum ab Emmanuele donatum fers, ut quoties illud collocari iussus, toties homines perfidiæ tuæ recordentur? Captiuos per insignem perfidiam abductos geris: ut nunquam, quamdiu hi nobiscum versati fuerint, homines sceleris tui capiat obliuio? Fac igitur, quod à Christianis fieri audio. Cum enim à Rege discedunt, ne ingrati animi ciuim publicè suscipiant, omnia bona, quæ ab illo acceperunt, illi remittunt, ne secū perfidiæ monumenta circumferāt. Omitte signum istud, ne scelus in apertum proferat. Tabernaculum desere, quod perfidiam occultare nequit. Christianos liberos abire permitte, ne à cælo atque terra proditiōis testimonium sumant. Hæc cum Feres liberè & animosè diceret, fratris animum non mediocriter irritauit: parumque absuit, quin manus confererent. Sed cum Benaduxera multò potentior esset, iunior frater illi repugnare non potuit. Cum illo tamē egit, ut signum & tabernaculum Emmanueli referri iuberet, & Christianos saluos redire permetteret. At cum fratres ad Regem Feslæ peruenirent, Rex eos non admodum hospitaliter accepit. Vtrique enim caput abscindi iussit. Illos enim, quod multum nobilitate & opibus excellent, & metueret, ne defectione rursus illi molestiam exhiberent, de medio tollendos esse statuit. Et interim eam causam obtendit, quod Benaduxera Lusitanos cum vexillo & tabernaculo abire permisit, & quod Feres à fratre, ut id faceret, enixè contenderit. Dum hæc in Africa geruntur, in India Siqueira classem magnā instruxit, qua Diū oppugnaret. Melichius Saca Melichiaz filius, quamuis Siqueira quersum illā classem ornaret, summo silentio tegeret, eam contra Diū cōparari suspicatus est. Tum partim ut Siqueidū ea specie moderationis emolliret, & à studio bellandi deduc-

Dignissimum peccatorum supplicium.

RES IN.
DICAE.

ceret, partim vt animum illius explorare posset, fami-
 liaem quendam suam, nomine Camallum ad illum
 cum literis officij plenissimis, & cum muneribus satis
 amplis legauit. Siqueira gratum sibi esse aduentum le-
 gati vultu atque verbis ostendit, seque Melichij Sacæ,
 & patris illius valde studiosum esse finxit. Camallus
 tamen cum esset acutus & callidus, in quem finē clas-
 sis illa parata fuisset, sagaciter odoratus est: & Melichi-
 um Sacam, & Hagamahamedum, cuius consilio ciui-
 tas innitebatur, admonuit, vt urbem firmo præsidio
 munirent. Quod illi diligentissimè fecerunt. Siqueira
 classe, quæ erat in Lusitaniam profectura, rebus om-
 nibus instructa & expedita, consilium cum ducibus,
 quos secum erat ducturus, habuit: quibus animum,
 quo classem illam instruxerat, vt Emmanueli satisfac-
 ceret, aperuit, illosque ad tam præclari facinoris socie-
 ratem adhortatus est. Illi consilium laudant, seque ad
 bellum illud satis promptos atque paratos esse demō-
 strant. Is supra octoginta naues ornat, tua I usita-
 norum millia, & mille Naires conscripserat, duces e-
 gregiè fortes elegerat, ita, vt ea classe nunquam ad il-
 lum diem neque maior, neque rebus omnibus instru-
 ctior ab vlllo Indiæ Prætoris comparata fuerit. Initio
 Februarij mensis, Anno M. D. XXI. Siqueira classem
 ad oram Diensem appulit. Melichius Sacam illum con-
 tinuò per legatos honorificè salutauit, & largis mu-
 neribus affectit. Et tamen quasi aliud ageret, Fernan-
 dum Martinium Euangelium cum nonnullis Lusita-
 nis, qui in vbe negocia gerebant, tanquam obsides in
 in custodiam dedit. Siqueira se Armuzium petere si-
 mulauit, vt quosdam motus sedaret: sibi que Euange-
 lio, & reliquis Lusitanis opus esse dixit, qui Regis Em-
 manuelis negotia procurarent. Melichius Sacæ & Ha-
 magamahamedus eos nec alibi rem melius gerere, neque
 lautius diuersari dicebant. Seque libenter hominibus
 Lusitanis obsequi, vt illo saltem signo constare pos-
 set, nullam urbem fore magis imperio regis Emma-
 nuelis addictam. Siqueira Melichium Sacam ad col-
 loqui-

*Melichij
 Sacæ ad
 Siqueiræ
 legatio.*

*Lusitano-
 rum ad Di-
 ense bellū
 apparatus
 & profe-
 ctio.*

Sacæ cum Siqueira colloqui. loquium inuitavit. Is cum Hagamahamedio in locū, ad eum sermonem delectum cum præsidio venit. Oratio Siqueiræ eò pertinebat, ut ostenderet, se Reipub. constituendæ gratia Armuzium nauigare, & in Ærim eo classem applicuisse, ut urbem sociam & amicam inuiseret, & à Melichiazio peteret, ut sibi arcis ædificandæ facultatem concederet, ut Lusitani, qui in ea versabantur, tutius negotiari possent. Melichius Saca respondit, Lusitanos nō minus securè in ea urbe, quàm in patria versari. Quod verò ad arcem attineret, se id parentis iniussu nullo modo permissurum. Siqueira rum Sacam admonuit, ut sibi Lusitanos redderet. Saca verò respondit, eam insignem contumeliam fore, si homines Lusitani, qui commodè in urbe fœderata, multisque rebus, ad fidem conseruandam astricta negociabantur, ab illo, quasi ab homine perfidioso, & inimico, maximè cum classis instructissima in portu cōsisteret, peterentur. Id enim posse videri ex altera parte, diffidentia, ex altera, timiditatis argumētum. Si Siqueira non crederet, Lusitanos posse sine vllō periculo in urbe amicissima vagari, sinistram suspicionem de amicis reciperet, qua nulla maior contumelia hominibus amicis imponi posset. Se verò, si illi Siqueiræ postularo, quādiu classis esset in portu, satisfaceret, turpissimi timoris significationē daturū. Itaque sine vllō effectu sermo habitus est. Siqueira consilium cū ducibus habuit. Cū variæ sententiæ dicerentur, tandem cōstitutū fuit, non esse illo tempore urbis oppugnationē tentandā. Esse namq; situ & artificio munitissimā, & maximo militum numero firmatam. Rem esse in aliud tempus differendā: nec esse eorum salutem, qui in custodia tenebantur, temerè negligendam. Cū sententia in vulgus emanaret, milites fremere, vociferari, Prætorē & duces liberius accusare minimè destiterūt. Iam robur illud Lusitanæ virtutis extinctū. Duces plurimum de quæstu & compendio, parum de dignitate & officio cogitare. Iā Lusitanis militib. insitæ virtutis declarandæ a ducib. locum minimè dari. Prætoris flagitio

gitio fieri, vt qui antea cunctis Orientis nationibus ter-
 rori fuerant, eo tempore despicerentur. Multi, inquit,
 in vrbe milites sunt. Quando id præclari duces com-
 petitum habuerunt? Posteaquam pugnae tempus appro-
 pinquauit? An id non multò antè exploratum esse o-
 portuit? Postquam tanta classis, cum tam fortium mi-
 litum numero, & tantis sumptibus huc aduecta est, &
 oppugnationis tempus instare videtur, nunc ignauia
 & timiditati sapientiae nomen obtenditur. Factum igi-
 tur est, vt consilij tempus audacia & temeritas occupa-
 ret, virtutis locum timiditas nomine prudentiae occul-
 tata septum tenebat. At inquiunt, Lusitanorum salu-
 ti, qui in vrbe versantur, est consulendum: quasi verò
 non multo plurius Lusitanis erat in vrbis munitissi-
 mae oppugnatione moriendum. Et tamen eo metu du-
 ces contineri minimè potuerunt, quin ad urbem oppu-
 gnandam accederent. Et non intelligunt, etiam eorū,
 qui in custodiam traditi sunt, salutem virtute nostra
 & non timore contineri. Nam si hostes arma no-
 stra timuerint, eis minimè nocebunt: si nos contem-
 nere cœperint, eos iniurijs omnibus lacerabunt. Hæc
 & alia eiusmodi conuicia milites, vt est hominum ge-
 nus liberum, & audax, & ad maledicentiam propen-
 sum, vulgo iactabant. Accessit alia suspicionis occasio,
 quæ grauius animos eorum irritaret. Euangelio, obsi-
 dibus primum datis, permissum erat, in classē veni-
 re. Is cum periculum rebus suis imminens mente pro-
 spiceret, quoties in classē se cōferebat, pecunias quas
 fecerat, & variam suppellectilem importabat. Idem re-
 liqui Lusitani faciebant. Rumor confestim emanauit,
 Siqueiram pecunia corruptum belli consilium omi-
 sisse. Eam namq; pecuniam belli redimendi gratia à Sa-
 ca missam fuisse criminabantur. Siqueira cum se fru-
 stra tempus in eo loco terere videret, Armuzium pe-
 tiit, & alium interim locum non procul ab vrbe arcis æ-
 dificandæ designauit. Inde tamen prius Alexium Me-
 nesium Cochimum misit, qui, dum ille abesset, impe-
 rium administraret. Georgium Albuquerqueum Mala-

*Fraudulē-
sum conji-
unt.*

*Summum
Goæ peri-
culum.*

eam, Georgium Brittium in Malucas insulas, Raphaellem Perestrellum in Sinarum regionem misit: Iacobum verò Fernandium Begiensem, & Nonium Fernandium Macedum & Emmanuellem Macedum in ea ora reliquit, ut per speciem comparandi comiteatus, quem Cochimum subucherent, amicitiam simularent, dum Lusitanos qui erant in viçe, cum opibus, quas parauerant, in naues reciperent, & tum demum ciuitati aperte bellum indicerent. Vtrumque facilissimum fuit. Urbis enim rectores, postquam classis è portu soluit, sine recusatione Lusitanos, quocunque illis libuisset, abire permiserunt, & illis, qui in alto sine illius classis metu versabantur, non erat difficile bellum denunciare. Fuit tamen consilium reprehendendum. Quorsum enim attinebat, cum omnis Lusitanicæ gentis robur erat procul amotum, & cum non maximum damnum hostibus inferri poterat, bellum indicare? An ut hostes interim maiora præsidia compararent, & fortius statum vibis stabilirent? Sic autem fieri necesse erat, ut qui vibem minus munitam cum tanta classe se expugnaturum minimè speraret, eam multò maiore præsidio firmatam, cum classe aliqua ex parte diminuta, oppugnare multò minus auderet. Deinde cum eo tempore bellum denunciatum fuit, dari sermo potuit illis, qui dicerent, vibis oppugnationem non consilio, sed metu prorsus omissam fuisse. Postremo tunc non admodum speciosa causa potuit obtendi, quæ Lusitanos iniuriæ suspiciōe liberaret. At postquam Siquicia Armuzio rediret, ut se rediturum affirmauerat & vibem nihil omninò certum & exploratū de bello suspicantem offenderet, causam facilius reperit, qua honestius atq; prudentius bellum cum opibus summo studio collectis inferret. Goa sub id tēpus erat in summo periculo constituta. Cum enim Siquicia maximam classē instruere & ornare constitueret, fuit necesse, ut vibis præsidia diminueret. Id Zabaim Idalcamum minimè fallebat. Tempus igitur aduenisse ratus, quo Goam recuperaret, maximum exerci-

citum comparauit. Attamen Crisnara Nasringæ Rex, cum illum odio acerbo & immani persequeretur, & timeret, ne si is Goam occuparet, amplificatis viribus aliquid hostile moliretur, illum acerrimo bello à conatu deterrendum esse constituit. Aliam deinde mouendi belli causam habuit. Timuit enim, ne si Zabaimus Idalcamus Goa potiretur, omnes equi ex per-side & Arabia illius potestate continerentur. Vt igitur bellum acrius & attentius geri posset, ipse per se illius rationem administrare, & prælijs inesse decreuit. Fuit ab utroque in terris Goæ finitimis exercitu maximo, summis viribus, acerrima contentione, euentu vario dimicatum. Nasringæ tamen Rex insigni victoria potitus, multas Idalcami ciuitates expugnauit, & præfecturas varias sub imperium subiunxit, in quibus præfecturæ Balagatenses exurere, quibus erat grande vectigal impositum. Sed cum esset Rex opulentissimus, earum præfecturarum possessionem non tantum faciendam existimauit, ut eam cum equorum commercio conferendam censeret. Vt igitur ad se Lusitanos alliceret, legatum ad Rodericum Melium, qui tunc Goæ præfectus erat, misit, qui diceret, se libenter præfecturam Bagalatensium possessione Regi Emanueli, quem in loco fratris habebat, celsurum. Se enim nihil inalle, quam fœdus cum Emanuele ferire, & amicitiam firmare, ut intelligi posset, nihil copulatius in vita futurum. De eadem autem re, se, cum primum Siqueira Armuzio rediret, legatos missurum, qui fœdus illud solenni ritu sancirent. Interim verò ipsum Melium admonebat, nè cunctaretur, sed statim mitteret, qui præfecturas illas occuparet & firmo, præsidio tueretur. Hoc nuncio Melius valde lætatus est. Eadem namq; opera imminentis belli metum labore alieno depulsum, & vectigalia Regis Emman. amplificata cernebat. Regi verò gratias egit & munera largè misit, & ipse cum Lusitanis equitibus 200. & cum Indis peditibus 700. in præfecturam Salsensem profectus est, quam desertam reperit. Ibi cum

*Nasringen
sis ad Goæ
præfectura
legatio.*

*Victoria
de Idal.*

*Zelanden-
sis tumultus.*

paucis diebus gentem ad commercium allexisset, & statum aliquem constituisset, & præsidia necessaria disposuisset, præfecturæ atq; portorio Rodericum Iusartem Melium sui fratris filium præposuit. Similiter cū præfecturas Pondensem atq; Bardensem derelictas esse cognouisset, Iusartem iussit eas occupare. Post duos verò menses cū Iusartes accepisset, duos Idalcami duces cum valida manu, ut illum opprimerent, aduentare, de ea re patrum admonuit, qui confestim per se auxilium attulit, & hostes prælio invito profligauit. Deindè cū quæstionem habuisset de his, qui cum hoste consenserant, centum & triginta viros primarios Gouam abduxit. His autem tanquam obsidibus retentis, pax aliquo tempore rata fuit. Per id tempus in insula Zelandensi tumultus contra nostros eorum culpa & importunitate concitatus fuit. Lupus Suarius, ut scriptum est superius, ad Columbi portum, qui eadem insula continetur, arcem instituit. Lupus Brittius, qui post Ioannem Sylueriam illius arcis præfectus exitit, eam tandem denuò à fundamentis excitauit. Primum enim ædificium propter nimiam festinationem, eò quòd graue periculum imminere, & calx nulla reperiretur, è luto & lapidibus temere congestis extructum fuerat. Itaq; ad eam rem Brittius 400. fabros, & materiam multiplicem aduchi iusserat. Arce ad summum perducta, nostri insolentius efferri, incolas iniurijs afficere, magnum decus in illis vexandis reponere cœperunt. Illi vicissim contumelijs irritati, comitatum subtrahere, malignè omnia præbere, & omnes, quos solos inueniebant, plagis afficere, & in rebus omnibus hostilia machinari. Brittius iniurias ab incolis illatas & simulabat, & suos, nè quidquam in eos hostile moleantur, continebat. Interim verò rectores per nuncios admonebat, ut suos à maleficio deterrent. Milites autem fremebant, & Brittium ignauæ & timiditatis infimulabant, quòd tam indignas contumelias pateretur: & ei frequenter instabant, ut malo cogeret homines suum officium facere, & quotidiano conuitio ab

eo contendebant, vt incolas acri bello contunderet. At Brittijs cùm cerneret, si bellum moueret, ruinam fore funestissimam, victoriam valdè periculosam: futurum nanq; erat, vt cibarijs omninò subtractis, is cum Lusitanis, qui sub illo merebant, in extremam inopiam adduceretur, & mortis tristissimæ periculum subiret: militum tamen importunitate victus, maluit illorum temeritati satisfacere, quàm recta ratione munus sibi commissum moderari. In quo sanè perspicitur, quantò sit difficilius & illustrius, falsam decoris opinionem contemnere, quàm in hostium mucrones inuere. Multi nanq; qui facillimè corpora sua pro patriæ salute hostium telis obijciunt, falsæ infamiæ metu, quantum in illis est, patrias euerterunt. Vndè concludi potest, illum verè magnanimum esse, qui non modò mortem minimè formidat, verùm & inanes multitudinis opinionès pro nihilo putat. Brittijs igitur nè in hominum imperitorum vituperationem veniret, in veram reprehensionem temeritatis incurrit. Nam post meridiem, tempore, quo incolæ sine vlla formidine propter æstus grauissimum, qui terras illas adurebat, in domibus suis quiescebant; ex arce centum & quinquaginta milites Lusitanos eduxit, in homines imparatos inuasit, oppidum cæde & terrore compleuit, & incolas in fugam compulit. Illi postquam in campo conglobati, & à repentino pauore resecti sunt, cogitare cœperunt, se vxores & filios in oppido omni præsidio nudatos reliquissè. Itaq; rursus in oppidum reuersi sunt, & conferti in nostros impetum fecerunt. Nostri multitudi-
ne oppressi pedem retulère, triginta vulnerati sunt. Reliqui magnam fortasse cladem acceperant, nisi hostes fuissent flammis impediti. Brittijs namq; vt eorum impetum retardaret, viam, quæ in arcem ferebat, incendere iussit. Cùm autem rumore dissipatum fuisset, tantam esse hominum Lusitanorum insolentiam, & feritatem, vt pauci numero in alienis terris constituti, nullius iniuria prouocati, perficiem illis, apud quos hospites erant, inferre conati fuissent, omnes ad facino-

*Quis verè
magnani-
mus.
Zeilanden
se bellum.*

*Arcis Lusitanæ ob-
sidio atq; op-
pugnatio.*

*Subsidium
Brittio
missum.*

*Brittij eru-
ptio.*

*Praelium
redempte-
gratum.*

ris illius vindictam acriter stimulatī sunt. Supra vigin-
ti hominum millia ad arcis excidium conuenēre. Il-
lam igitur obsidione cingunt, ingentes fossas perdu-
cunt, aggeres excitant, tormenta disponunt, dies atque
noctes arcem oppugnant. Nullum genus erat belli,
quo non, vt arcem caperent, atque diuerent, conten-
tione incredibili, & magnis viribus vterentur. Nostros
interim non tam pilarum frequentia, quam commea-
tus inopia cruciabat. Quinque mensibus obsessi sunt,
antequam auxilium afferri posset. Tum verò milites
feroces furoris insiti pœnitebat, & si astra intelligebāt,
militis officium non esse, pugnandi leges ducibus suis
imponere, sed strenuè tantum imperata cōficere. But-
tius Cochimum nuncium misit, qui nunciaret, rem
esse in extremum discrimen inductam. Sique ira cui-
bet auci, vt cum maiore classe nauigaret, præsidia infir-
ma reliquerat. Alexius tamen Menesius quinquaginta
Lusitanos milites in vna trireme, cui Antonius Lemius
præerat, illis auxilio misit. Qui cum propter aduer-
sas tempestates (hyems enim erat) tardissimè nauiga-
rent, nimis serò arcem peruenēre. Ibi cum Lemius
Brittio diceret, non esse, cur aliud auxilium expecta-
ret, antè, quàm Siqueia reuertetetur: & si diutius ex-
pectaret, intelligebat esse omnibus fame pereundum,
omnem spem salutis in virtute collocandam statuit.
Antonio igitur Lemio præcepit, vt per totam noctem
è trireme hostium munitiones & turres vehementissi-
mè verberaret. Mane vero, cum hostes in triremem es-
sent intenti, & nihil minus opinarentur, q̃ fieri pos-
se, vt qui erant in arce inclusi, egredi auderent, Buttius
cum trecentis militibus Lusitanis erumpit, in hostes
imparatos inuadit, primo impetu stationes & turres
expugnat: hostes repentino pauore percussi, diffugiūt.
Sed cum esset eorum magna multitudo, postquam se
in vibem contulere, verbis eorum, qui atatem in at-
mis egerant, increpiti, rursus instructi in nostros inue-
huntur. In agmine primo, præter magnum peditum
numerus, erant equites centum & quinquaginta, &
ele-

elephanti cum turribus quinque & viginti. Aliqui corru-
 dentibus enses alligatos gestabant, quibus admirabili
 dexteritate obuios cædebant. Quidam è Lusitanis &
 multitudine territi, & elephantoium metu perturba-
 ti cedere volebant. Sed Britius iam munitionibus
 post tergum relictis, in vibem gradum intulerat. Is
 autem illis, qui ferreis fistulis armati erant, impera-
 uit, vt omnes simul glandes plumbeas in elephantos
 emitterent. Elephanti non solum streptu, sed multò
 etiam magis vulneribus exterriti fugiunt, in suos ir-
 ruunt, equites impetu immani proterunt, pedum
 aciem proculcant, & in effusam fugam coniungunt. No-
 stris nulla iam pugna restabat. Hoc igitur tantum ope-
 ris habuerunt, vt hostes insequerentur. Magnam ho-
 minum multitudinem cædunt, urbem omni præsidio
 nudant, & vsque in densum palmetum progrediuntur.
 Britius longius insequi minimè tutum arbitra-
 tus est. Timuit enim, nè propter palmarum densita-
 tem ordo perturbaretur, & sic nostri ab hostibus non
 mediocriter damnum acciperent. Itaque signum rece-
 ptui dedit. Rex verò cum cerneret magnam nobilita-
 tis partem eo prælio, cæsam fuisse, & Saracenos, qui
 præcipuè belli authores fuerant, primos omnium se
 in fugam dedisse, & suspicaretur sibi adhuc bellum
 integrum restare, quod quò magis esset diuturnum,
 eò maius periculum rebus suis intenderetur: & ani-
 mo simul reputaret, sibi fore paulò post cum classe ma-
 xima, si obsidio extraheretur, dimicandum: inuitis Sa-
 racenis pacem petijt, quæ (sic enim rerum conditio postulabat)
 libentissimè concessa fuit. Fœdere igitur instaurato atque
 renouato, Lusitani maiore cum modestia inter Zeilan-
 denses versati sunt: & illi vicissim multum se Lusitanis o-
 mnibus, vel ex animo, vel simulatè, quibuscumque reb. po-
 terant, benignos exhibebant. Dum hæc apud Zeilandeses
 geruntur, Armuzij contra nostros insidiæ parabantur.
 Quod quidè a R. . . . .
 tium. Cum eni-
 rum tyrannide oppressos extitisse, & postquam urbe capta
 fuerunt

*Strataga-
ma.*

*Pax Zei-
landensis re-
nouata.*

*Armuzien-
sum con-
tra Lusita-
nos insi-
diæ.*

fuerunt Albuquerquei opera liberati, nihilominus per eiusmodi regios ministros vectigalia sic exerceri, ut maxima eorum pars ad eosdem, qui ea tractabant, verteretur, nè ea deinde fraus admitti posset, sibi prouidendum existimauit. Ea autem de causa Scripturæ magistros, & quæstores Lusitanos instituit, qui regiam pecuniam tractarent: quam tamen omnem sine diminutione in Regis ipsius vsus conuerti præcipiebat: & hoc tantisper, dum Rex ipse, cuius erat pecunia, posset animaduertere, quantum pecuniæ sibi detractum annis singulis fuisset, & clarius perspiceret, omnem suæ salutis rationem tutela atq; patrocinio ipsius Emmanuelis contineri. Id Raix Xeraphius, & reliqui eiusdem flagitij atq; sceleris administri indignissimè tulerunt, tanto se pecuniæ fructu, quantum domum quorannis auerrebant, Lusitanorum industria & fidelitate priuari. Itaq; Regi demonstrare conantur, illum Regis tantum nomen retinere, iure autem regio, atq; patrimonio spoliari. Iam apertam tyrannidem specie benignitatis institui: omnem illam pecuniam in vsum auaritiæ Lusitanæ & Turcæ præstare millies mori, quam tam indignam contumeliam pati. Hæc cum frequenter ingererent, & Regis aures assiduis querelis obtunderent, illius animum, qui erat in Lusitanum nomen valdè propensus, prorsus immutârunt. Re autem cum Regis socero, qui erat nomini Christiano vehementer infensus, communicata, decretum fuit, ut postquam Siqueira Armuzio discederet, per insidias, Lusitanorū præsidia deciderent, & arcem præsidij vincirent. Sed obstabat ille metus, nè, si coniuratio parum procederet, & quod secum agitabant, palam fieret, Mochim aduersarium haberent, qui Lusitanis adiunctus, hostis sanè grauis atq; metuendus Armuzienlibus esse posset. Insula, quam appellant Baharem (quæ, haud scio an illa sit, quam olim Icharam nominabant) est angustio frero ab Arabia disiuncta. Hæc ad Armuzienfis Regis imperium pertinebat: quam tamen Mochris gener Principis, qui Mecam urbem summo imperio regebat,

*Bahare
insula.*

armis

armis occupârat. Is autem non insulam tantum dominatu oppressam tenebat, verum & classem centum & viginti navium ædificârat, cum quibus bellum Armuzij Regi frequenter inferebat. Hunc igitur, antequam meditatum scelus ederent, de medio tollendum esse statuerunt. Quod ut facerent, singularem fraudem excogitant. Nam per eos ipsos, quos crudelissimè necare parabant, hostem, à quo sibi valdè timebant, evertere decreverunt. Habent hoc eorum plerique, qui dira Mahumetis superstitione infecti sunt, ut in summa fraude summum decus situm arbitrentur. Itaq; ad Siqueitam adeunt, Regemq; Emmanuelem Armuzij dominum esse prædicant, illiusq; officium esse, omnes qui Armuziû bello vexant, armis opprimere. Mochi nō satis esse Regis Emmanuelis opes bello vastare, verum & naues omnes, quæ erant Armuzium peruen-
turæ, ab eo in portû illius insule, quâ oppressam dominatu tenebat, partim vi, partim etiâ humanitatis specie cōpelli. Sic aut sublatò portorio maximam vectigalium diminutionem fieri. Neq; iam Regem in summas pecuniæ angustias adductum posse Regi Emmanueli tributû pendere. Consuleret igitur Regis Emmanuelis nomini & dignitati: firmaret illius imperium: tyranni illius arrogantiam virtute comprimeret, & Regis socij & stipendiarj, qui se totû Regi Emmanueli cum omnibus suis opibus addixerat, salutem prospiceret: ut intelligi posset, omnibus, qui clarissimo regi servirent, esse firmissimum præsidium in illius tutela atq; patrocini-
o constitutum. Dicebant præterea, consilio diuino factum fuisse, ut is eo tempore cum tam magna classe ad eas regiones accederet. Nec enim tempus magis idoneum, neq; commodiorem facultatem, ad rem ex animi sententia gerendam, excogitari potuisse. Et his quidem sermonibus Siqueitani impulerunt, ut Mochrim bello premendum esse iudicaret. Consilium tamen habuit Omotus visum est, bellum esse suscipiendum. Classē igitur Siqueita septem navium Antonio Cor-
rea, qui singulari laude Regem Bintamensem Malacc-

*Singulari
Armuzien
sui fraus.*

*Fraudulē
ta ad Si-
queirā ex-
hortatio
belli aduer-
sus Mo-
chrim sus-
cipiendi.*

*Bellum ad-
uersus Mo-
chrim.*

deuicerat , cum quadringentis Lusitanis , maxima ex parte nobilibus : atque eorum hostibus illis inferret . Huic . . . . . centum & quinquaginta naues actiuas continebat , adiuncta fuit . Illi autem Xeraphius præerat . In Regia classee rant militum Saracenorum tria millia homines partim cetrati , & hastati , partim scorpionibus & minoribus tormentis armati in prælium ibant . Naues erant etiam maioribus tormentis , & munitionibus instructæ . In cursu sua tempestas subito coorta , classē disiecit . Tempestate autem sedata , Correa , & Ioannes Pereira cum nauibus suis in insulam peruenere , partem eam versus , in qua ciuitas , quæ insulae nomen obtinet , sita est . Vrbs est ampla satis , & ædificiorum magnificentia , & hominum frequentia celebris . Eo mercatores undique propter opportunitatem commercij libentissime commeabant . Mochris urbem crebris stationibus atq; multis tormentis (fuerat enim de classis aduentu certior factus) egregie munerat , & propter ipsius visus præsidia duodecim millia Arabum mercede conduxerat . Correa classē ab urbe disiunctus in anchoris expectabat . Quæ post sex dies aduenit . Duæ tantum naues Lusitanæ deerant , quarum vna Armuzium vi tempestatis delata , altera post bellum confectum ad Baharè appulsa fuit . Correa copias in terram exposuit , acies diligenter instruxit , urbem totis viribus oppugnauit : atq; primum nostri fuere ab hostibus summa vi repulsi . Correa rursus cum multo maiore impetu in duas urbis stationes inuectus esset , prælium multò acrius initum , & longo spatio temporis extractum fuit . Nostri tandem irruerunt , & hostes in fugam versi sunt . Ex hostib. trecenti & triginta milites cæsi sunt , in quibus equites 30. fuere . E nostris quinque desiderati sunt , quo in numero Georgius Pereira fuit : septuaginta vulnerati . Antonius Correa graue vulnus accepit . Arius Correa frater illius , qui vexillum præferebat , cum multum sanguinis è vulneribus illius emanaret , concidit , & ab hostibus interfectus fuisset , nisi Alexius Sotã,

&

Bahara
vrbs & in
sula.

*Urbis oppu-
gnatio.*

*Lusitano
rum victo
ria.*

& Rodericus Correa, viri egregiè fortes, illi confestim opem attulissent. Qui quidem, dum Ario subuenire conabantur, multa vulnera ab hostibus acceperunt. Xeraphius in hoc prælio ducis sapientis officio functus est. Prælio enim non interfuit, & ex præda sanè frugaliter, quantum licuit, in naues deportauit: qui, si hostes cum integris copijs insequi voluisset, magna ea die cædes hostium fieri potuisset. Correa tyrannides occupauit, vrbis possessionem nomine regis Emmanuelis cepit, milites collaudauit, & quosdam etiam, qui se excellentius in pugna gesserant, equestribus ornamentis affectit. Accepta deindè à Xeraphio fide, urbem illi (Regis enim vicem gerebat) moderandam tradidit, eà conditione, vt perpetuò Emmanuelis impetuum agnosceret. Raix Xeraphius cum accepisset, Mochrim è vulneribus post tres dies, quàm prælium commissum fuerat, mortuum fuisse, eo, quo extremum spiritum ediderat, Corree permissu se contulit, & cadaueris caput abscidit, vt illud gratissimum munus, Regi suo deferret. Naues, quæ erant in statione nauali, succensæ fuerunt. Hametus Mochris sororis filius, qui Catifam, alteram insulæ urbem tuebatur, illius possessione cessit, & fide Corree in continentem res omnes suas transmisit. Et sic demum insula in Armuzij possessionem venit. Correa Armuzium petijt, vbi fuit à Silueira, vt meritis erat, collaudatus, & à Rege multis muneribus affectus. Scelus autem in aliud tempus dilatum. Hoc Anno in Africa Iehabentafusus, dum facinus ingens aggredi studeat, per insidias interfectus fuit. Xenium enim bello vexare, & Marochium oppugnare parauerat. Ad eam rem auxilium à Nonio Mascaregna petierat. Is triginta equites tantum, & viginti pedites illi auxilio miserat. Et huic exigui militum numero Rodericum Norognam præfecerat. Franciscus tamen Melius, Alfonsus Gomecius, Ioannes Fernandius Pretus, Ignatius Nonius, à Mascaregna, vt sibi cum Iehabentafuso proficisci in hostem liceret, importunis precibus im-

*Mochris
mors.*

*Catifa de
diuo.*

*RES A-
FRICA-
NÆ.*

*Occasio cæ-
dis Ieha-
bentafusi.*

*Leideham
brenſi in
Iehabenta
fuſum con
ſpiratio.
Nacri ad
Iehabenta
fuſum li
tera.*

petrârunt. Cùm his viginti equites præterea, & quin-
que pedites egreſſi ſunt. Ne plures autem exirent, Ma-
ſcaregnas vibis portas occludi iuſſit. Iehabentaſuſus
Dabidenſes & Garabiennes Mauros acciuit. Leideham
brenſes, cum quibus ille conuenerat, ſimiliter euoca-
uerat. Iij cùm eſſent infirma fide, & iter illud periculi
plenum arbitrarentur, venire nolebant, & ſi imperi-
um detrectarent, ipſum Iehabentaſuſum, ne in eos at-
ma conuerteret, metuebant. Verùm cùm Iehabenta-
fuſum dolis occidere in animum induxiſſent, ſe præ-
ſtò ad illius imperium futuros eſſe ſimulârunt. Atque
tandem vt cogitatum ſcelus exequerentur, aduene-
runt. Nacer Mequinezius Rex per id tempus ad Ieha-
bentaſuſum literas dedit, quibus ſignificabat, ſe pacem
cum Hameto Feſſenſi Rege ſiatre ſuo de integro fe-
ciſſe, & vtriuſque viribus coniunctis obſiſti minimè
poſſe. Illos verò ſtatuſſe eum euertere, niſi facinus ali-
quod inſigne ſuſciperet, quo in Regis Feſſenſis grati-
am reſtitui, & veterum offenſionum memoriam de-
lere poſſet. Proinde ſi ſaperet, omnes Chriſtianos,
quos poſſet, arte aliqua deluſos Regi Feſſenſi traderet.
Aliter enim crederet exitium ſibi protinus afferen-
dum. Is literas reſponſo minimè dignas arbitratus eſt.
Interim fuit illi nuncius allatus, montium principem,
ducem quendam, quem equitum turmæ præfecerat,
inuafiſſe, & ipſum ducem, & equites quinquaginta ca-
ptiuos abduxiſſe, & Abrahamum interemiſſe. Erat au-
tem Abrahamus Azumi frater, qui multum inter ſu-
os opibus & opinione virtutis excellebat. Id cùm acce-
piſſet Iehabentaſuſus, Azumum inuiſit, vt eum conſo-
laretur, & epulo funebri, quod Azumus, vt gentis mos
eſt, fratris nomine daturus erat, intereſſet, & reliqua ho-
minis amantiſſimi munera præſens obiret. Chriſtia-
nos omnes, & vniuerſarum familiam, quæ in caſtris re-
liquerat, & in Dabidenſium caſtra, quæ non procul
aberant, tribus tantum ducibus comitatus ſe contu-
lerat. Dum verò abſq; vlla periculi ſuſpicionem epulis ac-
cumbentibus, tres principes coniurationis à tergo virum ad-
ori-

oriuntur, eumq; multis vulneribus concidunt. Tres duces, quos ille secum attulerat, dum ei subuenire parant, & fortium hominum officium in re tam inopinata faciunt, à reliquis coniuratis interimuntur. Oleidchabramus in Ichabentafusi castra confestim inuasit. At Rodericus Norogna, & Christiani reliqui secum Garabientibus Mauris repente coniungunt, & in urbem proficiscuntur. At multi ex Mauris illis, ut est hominum ingenium fallax, & subdolum, & ad euentum fortunæ mutabile, statuerunt Christianos, ut armis & equis potirentur, occidere: sed fuerunt per duces suos à scelere reuocati. Interim Allebembeques, vir primarius, qui Ichabentafusi odio ductus, Oleidchabrami partes, dum illi inter se aperte dissidebant, sequutus fuerat, eò, ubi nostri castra fixerant, peruenit, & Rodericum Norognam ad colloquium euocauit. Dum à reliquis semoti sermocinantur, reliqui in nostros impetratos impetum fecerunt. Multi cæsi sunt, maxima pars cum Roderico Norogna in seruitutem abducta fuit: pauci autem euaserunt. Maurus quidam Bogima nomine, cuius vxor atq; filij in urbe morabantur, ut calamitosum exitum nuntiaret, in urbem cucurrit. Masca regnas cum incredibili celeritate centum & quinquaginta equites eduxit, & in castra eorum, qui scelus confluauerant, inuectus, quæ inde circiter decem millia passuum aberant. Centum & quinquaginta occidit: supra sexcentos & quinquaginta captiuos abduxit: ingentem bouum & pecorum gregem abegit, & eo ipso die victor hostium & vindex facinoris scelestissimi in urbem reuersus est. Eo die sex equites, qui euaserant, Francisco Melio duce in urbem rediit. Postridie pedes sedecim, & equites duo pedibus similiter effugerunt. Hic fuit finis Mauri fortissimi, & quod exemplum probitatis apud illos raro perspicitur, fidelissimi, qui ad extremum vitæ spiritum pro Emmanuelis Regis dignitate & imperio maxima cum laude decertauit. Hoc anno Rex Emmanuel Odoardum Menesium Indiæ præfecit: qui quinto Aprilis die cum classe nauum

*Proditoria
Ichabentafusi caedes.*

Lusitanorum clades insignis.

Subita Masca regne irruptio et victoria.

*Ichabentafusi elogium
RES INDICAE.*

Georgij
Albuquer
cij Mala
ense iter,
eiusq; suc
cessus.

Georgij Al
buquerque
ad Pace
mensem Ty
rannū un
cuius.
Tyrāni re
sponsum

Pacemen
se bellum.

uium quindecim Olysiptone soluit, & vniuersam in
columem in Baticalensi portu constituit, & continuo
imperij sibi commissi possessionem cepit. Eodem an
no iam Georgius Albuquerque Malacā, Georgius
Brittius in Malucas insulas profecti fuerant, quorum
navigatio exitus valde dissimiles habuit. Vt autem pri
mum, quid Albuquerque acciderit, referamus, is Prin
cipem regno pulsum, & opibus euersum, cuius patrem
Tyrannus per summum scelus occiderat, secum duce
bat, vt in Pacemensi regno collocaret. Cū verò pri
mum ad Pacemensem portum appulisset, & rumore
dissipatum fuisset, Regis occisi filium ea classe adue
ctum esse, multi clam in classem se contulere, Regi
umque iuuenem regem salutauere. Tyrannus Guei
nal, hoc enim illi nomē erat, urbem fossa & vallo mu
nierat, magna militum praesidia suis locis disposue
rat, tormenta varia collocauerat, vigilias diligenter a
giprae ceperat. Audierat enim Indiae Praetore eō clas
sem esse missurum, vt illū regni possēsiōe depelleret.
Georgius Albuquerque ad illum misit, qui diceret, vt
regno, quod contra ius & fas vsurpauerat, vero regni
successori cederet. Quod si faceret, se operam daturum
vt meliore esset conditione, ea, qua fuerat antē, quā
regnum illud occuparet. At tyrannus respondit, se re
gnum, quod ei iure aduenerat, & ab homine malefico
contra ius vsurpatum fuerat, virtute cepisse. Se verò li
benter Emmanuelem dominum agnoscere, & sum
ma fide tributum, quod imperatum esset, soluturum.
Proinde orare & obtestati, ne Regem, qui optimo iure
in regni possessionem venerat, & qui se totiusq; regni
opes Emmanueli Regi libēter addicebat, veller vilius
gratia contra iura omnia violare. Orationibus & obte
stationibus huiusmodi vltro citroque sine vllō fructu
missis, decretum ob omnibus est, vt vrbs oppugnare
tur. Opportunē autem Emmanuel Gama Malacā, cū
naue rebus omnibus instructus, ad eundē se portū
contulerat. Rex quidam erat Pacemensi finitiuius: re
gnum Daru appellabatur. Is erat Principi pulso con
guine

guine propinquus, & illius gratia bellum assidue cum tyranno gerebat. Is cum audisset nostros urbem oppugnare constituisse, exercitum, in quo supra tria hominum millia fuere, repente coegit, & ad Albuquerqueium continuo venit, & operam, & opes suas omnes pollicitus fuit. Albuquerqueius animum gratum habuit, opera verò illius ad id bellum se minimè indigere respondit. Rogauit tantum, ut spectator adesset, ut videret, quo animo Lusitani hostem ferire didicissent. Ne autem post victoriam, quam se propitio Dei numine adepturum confidebat, illius copiarum cum hostibus commistæ periculum adirent, cum admonuit, ut iuberet omnes suos capita ramis viridibus ornare, ut eo discrimine ab hostibus internosci possent. Deinde aciem triplicem instruxit: primam Sancio Henrico, alteram Alfonso Menesio attribuit, tertiam verò sibi reseruauit. In acie illius erant Emmanuel Gama, Antonius Mirada Azeuedius, Garzia Chaignus, Hector Valladares, Franciscus Bocarrus, & alii quidam viri nobiles, quorum virtus spectata multis in locis extiterat. Sancio primam stationem acriter oppugnare instituit, Menesius ne vili laudem concedere, in locum sibi assignatum festinanter inuasit. Albuquerqueius postremò cum suis omnes ad certamen alacrius incundum incendit. Fuit longo spatio varijs tormentis, & vasis fictilibus tormentario puluere completis, atque missilibus acerrimè pugnatum. Cum propugnaculum immineret, unde nostri non mediocre damnum accipiebant, Dionysius Melius, Emmanuel Gama, Hector Valladares, & Franciscus Bocarrus ad portam accurrunt, fores effringunt, & repagula couellunt, & aditu patefacto, cum reliquis, qui illos sequebantur, irrumpunt. Ad hunc modum prima statio expugnata fuit. Altera statio multò munitior, integra permanebat. Quæ fuit cum multo maiore periculo ab ijs, quos Albuquerqueius secum ducebat, & multo atrocior præseparata. Certamen enim multo maius opinione, quam nostris susceperant, extitit, adeo, ut omnes faterentur Christi præsentis numine profl-

*Stris
itano
ran'villo
ria.*

*Geor. Brit
tij Malacē
sis insu
sta nauis
gatio.*

gatum fuisse. Quadringenti Gueinalis tyranni domestici atque familiares, & duo millia militum ex illis, quos mercede conduxerat, cæsi sunt: ipse Gueinal similiter interfectus fuit: vxores & filij capti. Ducentos & octoginta tantum Lusitanos Albuquerqueius in acie eduxerat: quatuor solum desiderati sunt. Albuquerqueius in regni possessionem principem hæredem misit. Regem fœdere ad fidem erga Emmanuelem conseruandam obligauit, & tributum, quod singulis annis penderet, imposuit, arcem deinde multorum operis ædificauit. Sancium Henricum arci præfecit, & ei centum Lusitanorum præsidium attribuit, & ita tandem Malacam cum incolumi classe peruenit. At Georgius Britius cum sex nauium classe in Zamatræ portum aduectus est, ad ciuitatem, quam Dacheu appellant. Rex illius ciuitatis hostili odio à Lusitanis dissidebat iam ex eo tempore, quo Alfonso Albuquerqueius Malacam expugnauerat. Idcirco Lusitanos, qui casu naues ad eum portum appulerant, omnibus bonis exopliarant. Britius cum id exploratum habuisset, misit ad illum, qui dicerent, se vehementer admirari, cum omnes Zamatræ Reges essent Lusitanis amici, illum solum eorum amicitiam aspernari, & Lusitanos, qui ad otas illas appellabant, omnibus fortunis euertere. Se illum hortari & admonere, ut vellet secum, & cum Lusitanis omnibus pacem & amicitiam firmare, & in amoris instituti signum, omnia bona, quæ Lusitanis ablata fuerant, restituere. Ad hæc Rex sibi curæ fore dixit, ut in eum, penes quem illius iniuriæ culpa resideret, diligenter inquireret, & postulato satisfaceret. Interea verò tantum absuit, ut officium debitum præstaret, ut potius urbem multò validiore præsidio muniret. Georgius Britius cum se deludi cerneret, illas exiguas copias, quas habebat, in terram exposuit. Deinde in stationem, quæ portum munebat, inuasit, eamque pugnando cepit. Prælii principium non fuit telis, sed hastis, atque gladiis acerrimè commissum. Qui enim cum scorpionibus, & fistulis ferreis

• reis veniebant, & erant in fronte pugnaturi, vt Britti-
 us constituerat, nondum propter aduersum ventum
 in terram accesserant. Hic cum hostes fugerent. Rex,
 vt suis opem afferret, supra mille nobiles homines, ar-
 mis egregie rectos, & sex elephantos eduxit. At Britti-
 us reliquas suas copias in statione expectabat. Ioannes
 verò Serranus, qui vexillum præferebat, sine vlllo ad du-
 cis imperium respectu, in hostes, qui cliuam subibant,
 signum intulit. Et cum cum Brittius magnis vocibus
 reuocaret, voces nullo modo ad aures admisit, sed in
 instituta temeritate & amentia fortissimè perseuera-
 uit. Idem multi eadem infania flagrantès effecerunt.
 Brittius cum eos continere non posset, inuitus homi-
 num furentium audaciam sequutus est. Et cum nostri
 ingentem impetum tulissent, tantam impressionem
 fecerunt, vt hostes in urbem compellerent. Ita cum ià
 debellatum esse confiderent, in urbem ingressi sunt,
 ne hostes ab illo metu refici, & recreari permetterent.
 At longè secius, quam suspicati fuerant, euenit. Nam
 cum in via lata in copias, quæ regem circumstebant,
 incidissent, pauci a multis circumuenerunt. Qui cum
 sibi moriendum esse cernerent, res admirabiles effi-
 cebant. Primus, qui mortem appetijt, Ioannes Serra-
 nus fuit. Quidam autem Gaspar Fernandus nomine,
 vir egregie fortis, cum in elephantum, vt eum hasta
 transuerberaret, impetum feriet, ab elephanto probò
 seide in altum sublatus atque ad terram allisus, & pe-
 dibus ipsius elephantum conculcatus interijt. Georgius
 Brittius deinde cecidit, Christophorus Pinxtus, Ioan-
 nes Pereira, Franciscus Godizius, & alij multi simili-
 ter occisi fuere. Qui euadere potuerunt, fugæ se man-
 dârunt. Quidam ex nauarchis, Laurentius Godinius
 nomine, copias suas, vt se cum Brittio coniungeret, e-
 ducebat: cum nostros fugientes animaduerneret, non
 expectauit, dum illos exciperet, & hostium insequen-
 tiu impetum ab illis reprimere conaretur, imò scedis-
 sima fuga sibi consuluit: quo factum est, vt hostes v-
 que ad litus nostros insequerentur. Nondum om-

Io. Serra-
 ni temeri-
 tas.

Miserabi-
 lis clades
 Lusitano-
 rum.

Raposi & *osi vir* nes sciebant, Ducem intra urbem cecidisse. Ludouicus
Gasparis Rapofus, & Petrus Villofus, viri, qui multa decora vir-
Gallina tutis militaris obierant, cum in ipfo littore percepif-
us vado sent, Britium occifum fuiffe, dixerunt, fibi nullo mo-
impacta. do tantam turpitudinem fubeundam effe, vt ex præ-
 lio, in quo Dux occubuiffet, euaderent. Itaque in ho-
 ftes ruunt, neque cædendi finem faciunt, donec vul-
 neribus conciti, & debilitati conciderent. Gaspar Gal-
 lus, cui prima acies, in qua multi minoribus tormen-
 tis inſtructi veniebant, affignata fuerat, cum fluctibus,
 & aduerfo vento pugnauerat. Cum verò ſtrepitum
 tormentorum, quibus hoſtes, qui erant in ſtatione, no-
 ſtros repellere nitebantur, audiret, nauem longam, cui
 præerat, remis, quantum hominum viribus, & ſumma
 animorum contentione fieri potuit, impelli & incita-
 ri præcepit. Quo factò, nauis impetu ipſo quo ſeieba-
 tur, in arenæ molem, quæ ſub aquis latebat, impacta,
 ſic inhæſit, vt nec remis, neque contis, nec vlla nauta-
 rum induſtria inde prius euelli poterit, quam redies
 æſtus, aquæ, quibus ſuſtineri nauis ipſa poſſet, affer-
 ret. Omnes igitur nauarchi cæſi ſunt, præter duos,
 Gallum nempe & Godinium, qui prælio non inter-
 fuerunt: vnus, quia non potuit, alter, quia fugæ tur-
 pitudinem ſubire minime dubitauit. In quo prælio
 ſupra ſeptuaginta viri Luſitani ceciderunt, & ex ijs,
 qui euadere potuerunt, nullus extitit, qui non multis
 inde vulneribus ſauciatus abiret. Anchoris autem ſo-
 luti, è portu proſecti ſunt, & in portum Pedirenſem
 ſe contulerunt: vbi inuenerunt Antonium Britium,
 Georgij Brittij fratrem, qui communi omnium ſuffra-
 gio delectus fuit, vt in fratris demortui locum ſucce-
 deret. Sic autem fuerat ab Emmanuele decretum, vt
 ſi Georgium aliquis caſus de medio ſuſtuliffet, Anto-
 nius Malucis inſulis præſet. Antonius Britius na-
 uarchos reliquis nauibus præfecit, deinde in oram Pa-
 cemenſem delatus, Georgium & quercium repe-
 rit. Itaque omnes ſimul Malacam proſecti ſunt, vbi
 fuerunt a Garſia Sala cum humanitate ſumma rece-
 pti.

Antonius
Britius
fratri ſuf-
ſectus.

RES EV
ROPE

- **pri.** Qui arcis confestim possessionem Georgio Albuquercio concessit. Hoc anno Leonora Regina Olyssipone, mense Iunio peperit filiam, cui fuit Mariæ nomen impositum: quæ postea ingenio, & animi magnitudine & opibus summis excelluit, quamvis varijs casibus innupta in hunc usque diem permanferit. Ut autem quid interim in India Iacobo Fernãdio Begienfi acciderit, oratione perstringamus, is eo tempore, quo Antonius Correa in Baharem missus a Siqueira fuit, in Indiam cum naubus quatuor eiusdem Siqueiræ iussu navigavit. In ora Cambaix duâs naues cibarijs onustas, & vnam onerariam nauem satis opulentam pugnando cepit. Melichiazus, cum prælium non procul a Dienfi portu fieret, Hagamahamedum cum longis naubus duodeviginti milit, ut opem suis afferret. Sed eo tempore, quo is naubus appropinquavit, iam prælium erat finitum, & hostium maxima pars occisa. Hagamahamedus tamen acre prælium de integro cum victoribus iniuit: nauem vnam, cuius nauarchus nominabatur Gaspar Doutelus, deprellit: maxima eorum pars, qui eadem naue vehabantur, fluctibus demersa fuit: naus ipsius Begiensis patum abfuit, quin mergeretur. Similiter & Nonius Fernandus Macedus summum periculum adiuit, & 14. in prælio viros amisit. Cum essent nostri in extremo periculo constituti, imbres immodici, & tonitrua, & fulgura, sublatæ, subita tempestate fluctus prælium diremerunt. Begiensis ut aquationem faceret, & rei flumentariæ consulere, & naues iactatas resciceret, Chaulempetum: eo Siqueira peruenit, à spe arcis prope Dui ædificanda deiectus. Locum enim, quem is delegerat, Melichiazus munierat. Præterea naus ingens, quæ materiam sub-
- uehebat, incensa fuerat. In ea namque vincti Turcæ vehabantur, qui facinus incredibile susceperunt. Cum enim mortem ferunt longè prætulissent, clauorum attritu scintillas exarserunt, quibus in tormentarium puluerem deiectis, flâma nauem & ipsos captiuos cum omnib. Lusitanis absumpsit. Alias deinde cogitauit

RES IN-
DICAÆ.
Iacob. Fer.
Begiensis
nauale
prælium.Captiuorū
Turcarum
facinus in-
auditum.

BCL

nes Siqueira cum suscepisset, Odoardi Menesij aduētm
ab illis omnib. depulsus fuit. Interim Petrus Syluius,
quē Siqueira Armuzij reliquerat, vt quædam negotia
conficeret, in Chaulensem orā peruenit. Hagarimaha-
medus cū sua classe eò se contulit, Petriq; Syluij nauē
multis tormentorum ictib. vulneratam depressit. Syl-
uius cum maxima hominum, quos ducebat, parte flu-
ctibus haustus fuit. qui nando seruari potuerunt, ca-
pri, Diūmque perducti sunt. Sub id tempus matrimo-
nium Beatrix, Regis Emmanuelis filiæ, cum Carolo
Allobrogum duce Olyssipponē celebratum est. Caro-
lus eas nuptias aliquot antē annis ambiciat, quòd ad
suam dignitatem valdē pertinere arbitraretur, cū Em-
manuele affinitatem contrahere, & quòd de Beatrix
forma & pulchritudine, & de indole singulari multa
percepisset: & de eadem re ad Emmanuelem legatos
miserat. Sed nihil fuerat ab Emmanuele constitutum.
Legationem ramen benignē acceperat, & filiæ ætatem
parum matrimonio aptam excusauerat: & interim
multa de statu & imperio Caroli, de regionis, quam
iure possidebat, amplitudine, de illius moribus & vita
clām per homines industrios inquirēdo, eò deduct^{us}
est, vt minimē eam affinitatem contemnendam arbi-
traretur. Quod vbi Carolus sensit, Legatos iterum in
Lusitaniam misit. Nuptiæ pactæ sunt, & matrimonij
conditiones scriptæ, & classis, qua Beatrix Nicæam ve-
heretur (sic enim fœdere cautum fuerat) summis sum-
ptibus, & singulari studio comparata. Classis erat duo
deuiginti nētium, in quibus erant aliquæ tantæ ma-
gnitudinis, quanta nunquam in Lusitania naues vllæ
perspectæ fuerant. erant etiam aliquot rostratæ, & tri-
remes præterea, & longæ naues. Nauarchus, qui vni-
uersæ classi præesset, Martinus Albicastrensis, Villæ
Nouæ Portumantensis Comes, vir singulari prudentia,
ab Emmanuele delectus fuit. Martinus Cypria Archie-
piscopus Olyssipponensis aliam nā - summis sum-
ptibus instruxit, qua Beatriem sequeretur. Ex omni
nobilitate fuerunt multi ab Emmanuele delecti: qu^{os}
omnes

omnes gemmis, & auro, & vestibus atque monilibus tam insignem speciem elegantie & magnificentie præ se ferebant, ut omnibus admirationem non mediocrem mouerent. Naues erant interius multo auro & varijs coloribus illustratæ. Festi dies, antè, quàm classis solueret, ludis quamplurimis agitati, & nobilitatis frequentia, & omnium gratulatione celebrati. Neque solum elegantia vestium curæ Lusitanis fuit, sed multò etiam magis armorum, & tormentorum ratio ab omnibus habita. Classis nono die Augusti vela dedit, in exitu mēsis Septemb. ad portum Nicææ appulsa, & Beatrix cum maxima pompæ celebritate, & amoris insignis argumentis excepta à Carolo, & ab illius proceribus, & vniuersa nobilitate & multitudine fuit. Dum hæc geruntur, in India Lusitani, qui arcem Chaulis ædificabant (nondum enim erat absoluta, sed tantum ad primam contignationem peruenerat) magnis laboribus & periculis afflictati sunt. Hagamahamedus enim sæpenumerò in Fræscum Mendozam, & Georgium Menesium, qui singulis triremibus præerant, incursebat, & non paucos interimebat: & hæc in Siqueiræ & Mensis conspectu faciebat, qui nullo modo propter æstus accedentis impetum suis opem afferre poterāt. Tempus enim hostis acer & infestus obseruabar, quo naues quæ remis non agebatur, ei nocere minimè possent. Siqueira cum illi iter instaret, ut Cochimo in Lusitaniam intenderet, Henricum Menesium arci Chaulensi præposuit, maritimarum rerum curam Iacobo Fernandio Begiensi dedit. Ei verò, ut mare illud tueretur, duas naues magnas, 3. triremes, vnam nauem legam, & vnam præterea minorem nauem reliquit: deinde vela dare iussit. Cum verò malacia summa navigationem illius impediret, in ora naues suas propè Begiensis classem constituit. At Hagamahamedus cum nullam rei bene gerendæ occasionem amittendam existimaret, cum 30. longis nauibus classem Lusitanam circumibat, eamque multis tormentorum ictibus assidue verberabat, & illius conatus nauium suarum celeritate, &

RES IN-
DITAE.

Lusitano-
rum in arce
Chaulensi
periculum

vehe-

*Atrox cū
Hagamahamedo
bamedo
prælium.*

vehementi remorum impulsu, & concitatione frequenter cludebat. Sique ita cū se loco mouere non posset,angebatur. Begiensis Andrææ Soufæ, qui triremis cuiusdam præfectus erat, imperauit vt triremem suam in ostium fluminis, quod Chaulem alluit, impelleret, nè hostes per fluuium inuecti, arcem oppugnarent. Sed Hagamahamedus in Soufam inuectus, triremem nocte crebris ictibus oppugnauit, septem Lusitanos occidit, vulnera graua & periculosa multis imposuit. Alexius Soufa, Andrææ Soufæ frater, non leue vulnus accepit. Ad triremem tandem, vt eam retineret, suam nauem applicuit. Georgius Menesius, vt opem Soufæ ferret, accelerauit. Nihilo tamen secius Hagamahamedus, vt vtranque alligaret, summa ope contendebat. Sed Begiensis cum trireme, cuius præfectus erat, & Iaciscus Mendoza cum 4. lembis subsidio occurrit: & cū triremem Soufæ laceram & dissipatam animaduerteter, eam submoueri iussit. Deinde in triremem Georgij Menesij transcēdit. Naues interim nostræ eò, quòd ventus omnimò defecerat, immobiles permanebant. Prælium verò exarsit. Qui erant in lembis, cū non possent, aut non auderent hostium impetum sustinere, lembos subduxerunt, vt triremis puppi se defenderent. Itaque omne certamen erat contra duas triremes institutum. Malus triemidis, in quam Begiensis se contulerat, erat iam pertusus, latera multis in locis perforata. Begiensis cū acerrimè dimicaret, & omnibus locis occurreret, optimique ducis, & strenui multis munus simul officeret, exemplo suo multos ad rem strenuè gerendam excitabat. Cū verò lembos non aspiceret, in puppim recurrit. Ego, inquit, homines perditissimi, quos nec pudor, neque religio ad officium impellit, mauultis tūpiter fugiendo, ab hoste crudelissimo necari, quam fortiter & animosè dimicando, vitā tueri. Dum hæc diceret, tormenti cuius ingens pila latus illius percussit, loricā perfregit, & ipsius loricæ magnēta intra lacerum corpus immisit. Cū Georgius Menesius illum cecidisse conspiceret, corpus illius intugamento

• mento inuolutum à militum conspectu subtraxit, nè multi eade illius exanimati, à pugna desisterent. Eos autem, quos mors illius fallere non poterat, adhortatus est, ne vnus viri casu animos demitterent, imò virtutis illius exemplo ad simile decus aspirarent. Tum ducis officio egregiè functus, multa petulit. At multi ex illis, qui tormentis præerant, occisi iam fuerant. Tū quilibet pro vsu, quem habebat, eorum vice munus illud administrabat. Remiges, cum essent à Christi sacris alieni, lingua nostris ignota hostem magnis vocibus admonent, vt triremem alligent. Neminem esse iam, qui eam tueri posset, cum omnes aut mortui, aut vulneribus debilitati fuissent. Menesius cum hoc animaduertisset, septem aut octo remiges vulnerauit, reliquos formidine perterritos in officio continuit. Hagamahamedus tamen, cum magnam suorum partem interfectam, multas naues laceras animaduerneret, prælium, nè grauius aliquod damnum pateretur, omisit. Menesius, vt ijs, qui erant in littore, & prælium spectabant, victoriæ speciem præberet, illum per aliquod spatium insequutus est. Deindè triremem, quæ omnem propemodū prælij impetum sustinuerat, multis vexillis ornauit, & tormentorum omniū fragore latitiæ significationem dedit, quod illius ciuitatis incolis maximum terrorem incussit. Deindè vt magis victoriæ confessionem cunctis exprimeret, ad vesperum in anchoris constitit. Postremò sublati anchoris ad nauem prætoriam accessit, laceramq; triremem, & numerum eorum, qui pugnando ceciderant, ostendit. Si quira noluit inde discedere, antequàm classem reficeret, & ad Odoardum Menesium literas dedit, quibus rei statum significauit. Classe aut refecta, maritimarum rerum præfecturam Antonio Correx commisit, tantisper dum Ludouicus Menesius Odoardi Menesij frater, venisset, qui fuerat ab Emmanuele mari præfectus. Reb. ad hunc modum constitutis, Siqueira Cochimum profectus est, vt se ad iter, quod erat ei in Lusitaniam faciendum, compararet. At Hagamahamedus

dus sex & triginta longas naues rursus instruxit, & ita
 in Chaulis portum inuectus, classem in loco constituit,
 quo illā tutā à nostris facillimè conseruabat. Hagamah-
 medus cum Corream nihil mouere cerneret, ad clas-
 sem illius accessit, & postquam ad istum tormenti co-
 stitit, multis tormentis praelium instituit. At Correa
 tormentarij pulueris inopia laborabat, & ideo, nè to-
 tum sine magno fructu consumeret, summa vigilan-
 tia prouidebat. Nostri duas turres excitant, atq; mu-
 niant, vnam ad oram, quā flumen in mare cadit, in
 qua specula erat, alteram propius urbem. Hagamah-
 medus cominus decertare, non satis tutum arbitra-
 tur. Turrim verò, quæ erat ad fluminis ostium, oppu-
 gnare constituit. Eam triginta tantum viri Lusitani
 tuebantur. Ducem igitur, Chilum nomine, cum quin-
 decim nauibus ad eam oppugnandam misit. Is ducen-
 tos viros in terram exposuit, in loco, quem rupes ex-
 celsa tegebat: qui inde in editum collem subierunt, qui
 turri imminabat. Hi turrim à terra acriter oppugnare,
 naues è mari quater tormentis instituunt. Nostri an-
 cipiti praelio distrincti, nulli tamen loco defunt. Tur-
 ris Præfectus, cui nomen erat Petrus Vascius Furma-
 nus, dum periculum à turri forti animo propulsat, tor-
 menti vnus ictu percussus occubuit. Simão Ferreira &
 tormentorum magister, & nonnulli eiusdem mune-
 ris artifices occisi sunt. Correa interim, quamuis præ-
 lium cū Hagamahmedo tunc iniret, Rodericū Vasci-
 um Pereiram cum septuaginta viris Lusitanis duobus
 lembis immisit, vt ijs, qui arcem tuebantur, subueni-
 ret. Is cum in terram desilirent, in hostes, qui collem
 occupant, inuadunt, eosque loco pellunt, & in fu-
 gam coniciunt, & ferociter in littus insequuntur, &
 multos interimunt. Hagamahmedus vero post præ-
 lium longo spatio protradum, cum è suis maximum
 numerum interfectum aspiceret, receptui signum de-
 dit. Porro autem Correa praelij contentione libera-
 tus, in turrim iuit. Ibi eos mortuos, qui dicti sunt, ad-
 uersis vulgæribus inuenit. Multos præterea vulgæ-
 tos

Turris ex
 iusdam op
 pugnatio.

ms offendit. Parma vnus, cui Petrus Queirosius no- *Queirosius*
 men erat, septem & viginti sagittis transfixa fuerat: & *Cugna*
 alius nomine Emmanuel Cugna, similiter quinque *virtutis*
 & 20 sagittas palma infixas gerebat. Alij similiter mul- *signis.*
 ta signa virtutis indicabant. Dum hostes ab arcis in-
 gressu repelluntur, triginta ex illis cæsi sunt, & alij præ-
 terea sexaginta in littore ceciderunt, præter eos, quos
 Pereira ceciderat. Omnes fermè, qui hoc prælio cæsi
 sunt, nobiles erant, quos cultus elegantior & armorū
 vsus indicabat. Inter eos Chilus, qui ad arcem oppu-
 gnandam missus fuerat, & Aethiops quidam agmi-
 num ductor, vir fortissimus iacebant. Mortuorum ca-
 pita Correa præcidi iussit, vt ea ad Hagamahamedum
 muneris parum grati loco mitteret. Turrim verò refe-
 cit, & summiore præsidio muniuit, illicque Aluarum
 Britium præfecit. Interim Ludouicus Menesius in-
 teruenit, cui Correa classem continuò tradidit, & inde
 Cochimum profectus est. At Melchiazus pacem ab
 Odoardo Menesio postulauit, & culpā belli in Siquei-
 ram transtulit. Hagamahamedo verò vt se cum classe
 reciperet, imperauit. Dum hæc in India citeriore ge- *Infelix*
 runtur, Georgius Albuquerque Buntami vibem egre- *Buntami*
 giè munitam oppugnare constituit. Itaque classe ma- *oppugnatio.*
 gna comparata, in eam insulam traiecit, ad urbem ca-
 stra posuit, & stationes propugnatoribus nudate insti-
 tuit. Sed scalas non attulerat. Dictum enim illi fuerat,
 stationes & propugnacula propter humilitatem tran-
 scendi facillimè posse: quod longè secus esse reperit. I-
 taque fuit ab oppugnatione cum damno repulsus.
 Multi namque telis hostium ceciderunt, inter quos
 Georgius Melius exiit, qui cum Antonio Britio in
 Malucas insulas nauigabat. Multi vulnerati sunt. Ita
 deinde se receperunt, vt hostes eos insequerentur, ne-
 que cedendi finem facerent, vsque eò, dum in scaphas
 & lembos, deinde in naues cum periculo non medio-
 cri conscenderant. Itaque vimena maritimarum rerū
 præfectus, vt magis victoriæ confessionem exprime-
 ret, cū nauibus viginti classem Lusitanam persequu-

tus est, Egidiumque Simonem celocis præfectum cum omnibus, qui sub illo militabant, interfecit. Exitus igitur re temerè suscepta, ut fieri plerunque solet, infelix admodum consequutus est. At Antonius Britus ex eadem insula profectus, ut Malucas insulas peteret, ad Iauas in eo cursu delatus, classem in Agaciamenti portu constituit. Erat enim ea ciuitas foederata. Aberat inde non procul insula nomine Maduram, cuius aqua laudabatur. Itaque magistrum nauis suæ eò misit, ut aqua letur. Incolæ in nostros impetum fecerunt, & lēbum ceperunt, & captiuos, eò, quod insita quadam temeritate & insolentia primi iniurias intulerant, nullo modo, nisi pretio pro redemptione persoluto, reddiderunt. Britius propterea, quod hyems erat, non potuit eodem anno in Malucas nauigare: & apud Hagacimenses hybernauit. Et hæc quidem in vltiore In-

Armuzien dia gesta sunt. Sub id verò tempus, Armuzij Xeraphus in Lu-
fitanos con operam dedit, ut scelus meditatum in actum tandem
spiratio at erumperet. Postquam enim opera & industria Correg
querebel. Baharemensi insula potitus fuit, tantos ad sceleratum
lio. illud facinus perficiendum spiritus assumpsit, ut oblitus fidei atque recentis illius beneficii, conatus omnes ad exitium nominis Lusitani comparauerit. Obstabat tamen Regis ipsius voluntas in Lusitanos propensa, qui etsi foci crebris sermonibus alienatus à nostris

extiterat, noui tamen muneris & beneficii recordatio cum rursus ad fidem, ut antea faciebat, obseruandam allexerat. Hominis tamen scelestissimi importunitate victus, & faceri auctoritate commotus, quamuis pestem sibi comparari eo scelere perspiceret, hominibus perditissimis assensus est. Die igitur ad facinus præstitura, in ædes, in quibus Lusitani habitabant, irruerunt, inopinantes oppresserunt, & domos aliquas incendunt. Supra sexaginta ea nocte Lusitani cæsi sunt. Huius coniurationis indicium ad arcis Præfectum delatum fuerat. Sed tanta fuit hominis in tanto periculo propulsando negligentia, tantaque suscepti muneris obliuio, ut ne commentum quidem vllum ad obsidionem

Gerfæ
Contignij
negligen.
tia.

tol-

tollerandum in arcem importandam curauerit. Ea tamen nocte, ut in retrepida fieri potuit, Garfia Cortignius (hoc enim præfecti nomen erat, ut diximus) turres duobus assignauit, & tormenta aptè collocari præcepit, & aciem instruxit, quæ Lusitanos in arcem confu-
 gientes exciperet, & impetum hostium ab arce repelleret. Nostri cum ex arce egressi fuissent, in Saracenorum turbam impetum dederunt, multosque ex illis occiderunt, & non paucos Lusitanos, qui nondum interfecti fuerant, cōseruauit. Cum vero in arcem redirent, in hostes, qui vias obsederant, inciderunt. Fit atrox prælium. Hostes odium acerbum & immane, nostros desperatio & indignatio stimulabat. Illi multitudine fu-
 renter elati, nostri virtute fleti dimicabant. Tandem cum nostris via ferro aperienda esset (aliter enim nulla spes salutis erat) tantam impressionem fecerunt, ut hostium aciem perrumperent, & multos interficerent, atque tandem in arcem euaderent. Omnes tamen, qui quadraginta tantum erant, vulnerati fuerunt. Cortignius ea nocte nuncium de rebellionem illa, & periculo in quo versabatur, ad Prætorem in Indiam misit. Et quia materia ad excitanda propugnacula deerat, nauem oneratam, quæ in anchoris consistebat, exonerari, & dissolui, & omnem materiam in arcem cōportari iussit. quod non sine maxima armorum contentione, & sine multo sanguine & aliquorum cæde fieri potuit. multi namque Saraceni, qui opus impedire nitebantur, occisi sunt, & aliqui etiam Lusitani ceciderunt: inter quos vir egregie fortis, Vascus Vieira nomine, cuius in ea pugna præclara virtus fuerat, occisus est. Eo verò tempore Emmanuel Sousa Tauates, qui cum clas-
 se mare Persicum & Arabicum peragrabat, ut tempestatis in Mascatem delatus fuerat. Eo Tustanus Vascius Veiga nauem, Calaiate profectus, appulerat. Vbis præfectus illis Armuzij rebellionem, & scelus in Lusitanos conflatum nunciavit. Significauit præterea, se literas ab Armuzij Rege accepisse, quibus imperabatur, ut omnes Lusitanos, qui in eadem vrbe versaren-

*Atrox cæ
 Armuzij
 pugna.*

*Armuzij
 Regis de
 Lusitano-
 rum strage
 decretum.*

*Prudenter
factum.
Audacissi-
mū Veiga
facinus.*

tur, confestim occideret. Quod etiam Calaiatensi præfecto, post Veigæ ab illa vrbe digressum, præscripserat. Omnes enim illius oræ ciuitates ad Armuzij dittonē & imperium pertinebant. Calaiatensis autem præfectus continuo paruit, & omnes Lusitanos, quos potuit, interfecit. At Mascatenensis, cum esset vir senex, lōgocue rerum vsu peritus, & coniectura prouideret, facinus illud non esse feliciter casurum, se à cæde continuit. Veiga fuit vii neq; moderatus, neque moribus & vita recte constitutus, tanta tamen animi magnitudine præditus, vt nullum vnquam periculum formidaret, ita, vt multi illum insanix, & præcipitis cuiusdam temeritatis insimularent. Is tunc, cum inter illum & Sousam iurgium extitisset, solus cum triginta Lusitanis Armuzium profectus est, & per mediam hostium classem, in densos tormentorū globos, & in flāmas, & tela, & in sagittarū multitudinem irruit, tantaque virtute dimicauit, vt omnium iudicio vires humanas superaret. Atq; tandem cū hostiū classem perrumperet, in arcē penetravit. Præbuit facinoris illius audacia hostibus maximum terrorē, & obsessos ad spē certissimæ salutis erexit. Emmanuel Sousa ad insulā Queixumē, quæ in arcis conspectu posita est, naues appulit. Cottignius cū à Veiga percepisset, Souzæ classem esse exiguā & hominū præsidio non satis munitā, illum rogauit, vt simultatem deponeret, & se rursus cum Sousa coniungeret. Is, etsi vulneratus erat, Cottignij precibus obsequutus est. Iterum igitur non cū minore periculo classem hostium perrupit, & Sousam de statu, in quo arx tunc esset, admonuit. Cū igitur æstus accederet, in hostes inuecti sunt. Præliū fuit vtrinq; magna viriū & armorum contentione commissum. Decem hostiū naues depressæ, multi interfecti atq; vulnerati fuerūt. E nostris vnus cecidit, octoginta vulnerati sunt: classis verò Lusitana ad arcis portas hostib; frustra repugnātib; accessit. Xeraxus cū cerneret, arcem mari, propter Lusitanam classem, oppugnari minimè posse, omnes ad oppugnationem, quæ ex vrbe fiebat, conuertit.

*Præclarū
Veigæ faci-
nus.*

*Prælium
nauale cū
Armuzi
ensibus.
Hostilis
stationis
expugna-
tio.*

tit. Consilio autem Turcæ cuiusdam, nomine Mirab-
 delic, viri in bellicis rebus exercitati, stationē in regijs
 ædibus erexit, & alterā similiter in Xenodochio Lusita-
 no, quod inter regias ædes & arcē interiectum erat, ex-
 citauit. Vnde, eò quod propius abesset, hostes plurimū
 damni crebris tormentorum ictibus nostris inferebāt.
 Garfia Cottignius Emmanuelem Vetulum, & Rode-
 ricum Varellam cum hominibus quadraginta in cam-
 stationem immisit. Hi stationem acriter oppugnant,
 parietem disturbant, violenter irrumpunt, magnamq;
 cædem faciunt: duo tamen in eo prælio cadunt, & o-
 mnes fermè vulnerantur. Statione ad hunc modū ca-
 pta, Cottignius tormenta omnia, quæ in ea disposita
 fuerant, in arcem deportari præcepit. Xeraphus ingens
 tormentum in infima regiarum ædium parte colloca-
 ri iussit: illius ictibus arcis portæ confictæ atque dila-
 ceratæ sunt. Aditum tamen illum Cottignius obiectis
 molibus obstruxit, & multa tellure compleuit. Tum è
 templi turre, quæ erat regijs ædibus aduersa, tormentū
 excellenti artifice commisit, qui ita collineauit vt hosti-
 um tormentum, quo fores effiegerant, ictu primo di-
 laceraret. Hostes exterriti quidem eo casu sunt, in inisti-
 tato tamen perseverabant. Nostros cū multum fames,
 tum multò vehemētius sitis afflictabat. Homines qui-
 dam obscuri ex arce ad hostes transfugerunt, quorum
 indicio Xeraphus accepit, nostros nō posse diutius sic in-
 perferre. Eo nuncio fletus statuit, arcem ad motus sca-
 lis oppugnare non credebat enim, vllas vires in Lusita-
 nis ad resistendum propter aque penuriam residere.
 Hoc fuit Cottignio Saraceni cuiusdam indicio, qui ad
 illum transfugit, continuè delatum. At Cottignius
 vasa tormentario puluere completa, & trabes transuer-
 sas cū saxis ingentibus, ex trabibus aptissimè colliga-
 tis, in pinnis latuit. Hostes ad oppugnationē satis cōfi-
 dentes accedunt, plurimis simul scalis admotis, in arcē
 scandere nituntur, quantum quisq; potest, vt primus,
 vel inter primos, ad summū euadat, enititur: cū Lu-
 sitanj trabibus demissis scalas perfringunt, vasa deiici-

*Solers fa-
cinus.*

*Stratage-
ma Cottig-
nij.*

*Alind Cot
tignij stra
tagema.*

unt, multos saxis interimūt, multò plures flammis absumunt: interim pilæ in confertos emissæ maximam stragē faciunt. Xeratus receptui signum dedit, & scalis omissis, arcē tormentis quaterere sine intermissione parauit. Catapultam deinde in ædibus regijs disponi iussit, quæ plurimum damni nostris inferre potuisset, si aliquis inter hostes esset, qui ea uti sciret. Sed hostium imperitia frustra fuit omnis opera in ea statuenda consumpta. Tandem Xeratus murum edificauit, ea mente, ut ad tantam altitudinem perduceret, ut arcu immineret, & tela atque densas pilas in nostros emitteret, arcemq; propugnatoribus nudaret. At nostri Cottignij iussu ciebris duorū tormentorū ictibus murum quatunt, eumque lata rima findunt, multisq; locis pertundunt. Deinde galeas fustibus sublatis inter pinnas stant, ut armatorum speciem præbeant, & choreas ducunt, maximamq; recentis lætitiæ significationē dāt, ut hostes opinarentur recens auxiliū aduenissē. Ea verò nocte, quæ sequuta est, Cottignius Emmanuelem Vetulum, & Rodericum Varelum, cum vasis puluere tormentario refertis, in murum immisit. Hi magno silentio ad murum accedunt, & per rimas atque foramina vasa intra murum collocant: deinde sparsum puluerem tenui quodam limite ab aduerso muro ad arcē continuant. Deinde postquam in arcem recepti sunt, ignem deiciunt. Flamma repente in muri ruinas temporis momēto discurrit, vasa corripuit, incendium cū horrendo quodam strepitu concitauit, quod stationē, quæ intra ædurū erat, absumpsit: in ædes deinde regias impetu peruasit. Ventus erat ea nocte vehemens, & ita euenit, ut cum omnes accurrerent, nemo posset incendium restringere. Neque solū ædes regiæ, sed magna etiam ciuitatis pars incendio illo consumpta fuit. Hoc facto Xerati atque Regis spes intermissæ fuerunt. Viderunt namq; suos conatus ad nihilum recidisse: & existimabāt nostros nouis præsidij confirmatos esse, & idcirco ciuitatem deseruērūt, & in aduersam insulam cum trepidatione traiiciunt. Nostri nē incendiū vi-

*Xerati &
regis Ar-
muzij su-
a.*

tra serperet, operam dederunt, & varium ex vrbe com-
 meatum, & aquam præcipuè in arcem importarunt.
 Rex postquam in Queixumensi insula constitit, lite-
 ras ad Cottignium dedit, quibus significauit, se valdè
 suscepti facinoris pœnitere, cuius omnem culpam in
 Xera . . . . .
 atq, ... Cottignius, Garfiae Cottignij frater, ab India cum valido
 præsidio, iussu Odoardi Menesij Armuzium venit, cu-
 ius aduentu metus a nostris omninò depulsus, & om-
 nis hostium spes prius abiecta fuit, & nostri, quasi
 iam pax instaurata esset, hostibus mansuefactis famili-
 ariter vti cœperunt. Xeramus tamen, vt susceptum sce-
 lus alio scelere cumulatet, cum intelligeret Regem li-
 teras ad Garfiam Cottignium clam misisse, Xamiro
 homini primario, quo plurimum utebatur, negotium
 dedit, vt ipsum regem strangularet: quod ille diligen-
 ter effecit. Illo mortuo, Xeramus Patxam, Mahametzā
 Zafardimi Regis . . . . ., qui Zafardimus eo tempō-
 re, quo primum Albuquerque Armuzium venit, re-
 gnabat, Regem creauit. Quo beneficio illum sibi vehe-
 menter obstringit, vt multò lib. . . . . tyrannidem con-
 stitueret, & per omnium facinorum genera vagare-
 tur. Hoc anno in Africa Ioannes Cottignius ducentos
 equites eduxit, & rursus Alcaffarem Quebirium
 profectus, iter ita fecit, vt prius omnes vias diligenter
 explorari iuberet. Tintanes tandem peruenit, qui lo-
 cus Alcaffare Quebirio quatuor millia passuum ab-
 est. Ibi in hostes inopinantes inuasit, multos occidit,
 captiuos quinquaginta duxit, & supra duo millia bouū
 abegit. Præfectus Alcaffaris Quebirij cum trecentis e-
 quitibus & ducentis peditibus, vestigijs illius institit.
 Ioannes Cottignius pedetentim, & caute copias age-
 bat: & ita postremum agmen muniebat, vt hostes illi
 parum nocerent. Transmisso autem fluuio constitit,
 & hostibus pugnandi potestatem fecit: & cum illi flu-
 uium transire metuerent, in eorum conspectu con-
 quieuit, & cibum sibi, & miliibus apponi iussit. Inde

*Misſa Ar-
muſienſi
arce ſubſi-
dium.*

*Armuzij
Rex à Xe-
raſoneca-
tus.*

*RESA-
FRICE-
NAE.
Proſpera
Io. Cottig-
nij excur-
ſio.*

*Hametii
Larozij
excurſio.*

*Aluari No-
nij inſan-
ſa ſemeri-
tis.*

Arzilam cum omni præda ingreſſus, maximam læti-
tiam cunctis attulit. Fames enim tunc grauiffima Hi-
ſpaniam & Africam vexabat. At Hamet Larozius, qui
ſummā Alcaſſaris Quebiriꝝ poteſtatem habebat, cum
ſe magnā ignominiā accepiſſe iudicaret, quòd Corti-
gnius eſt tam exiguis copiis, tam procul Arzila, & pro-
pe Alcaſſarem Quebirium Mauros tam multos occi-
diſſet, & tantā prædam abduxiſſet, maculam delere
conſtituit. Itaq; equites quandringtonos Arzilam du-
xit. Dies erat caliginofus, & pluuius, & ideo factū eſt,
vt a ſpeculatoribus minimè ſentiretur. Multi lignandi
gratia ex vrbe ſine metu exierant, qui vbi primū hoſtes
conſpicati ſunt, in iumenta conſeſſim inſiliunt, & in
urbem inuehuntur, & ſublatis clamoribus hoſtiū ad-
uentū ſignificant. Multi, qui diſperſi vagabātur, in vr-
bem ſe recipiunt. Cortignius ſigno dato ex vrbe cum
copiis egreſſus eſt. Adoleſcens quidā, Aluarus Nonius
appellabatur, cuius pater regiæ ſupelleſtili præerat, in
agmine primo, quod Fernandus Maſcaregnas antefi-
gnanorū ductor agebat, exierat. Eum, cum eſſet animo-
ſus & hileralis, adulatores multi ſectabantur. Tum q-
dam ex illis, Age inquit, facultatem tibi diuinitus
oblata ne prætermittas: nemo tibi diei huius egregium
decus vllō modo præcipiat. In hoſtes irruere, nos te ſe-
quemur. Adoleſcens iuuetra & audacia furens, & adu-
latorum ſermonibus inflatus, equum incitauit. Maſca-
regnas illu reuocare conatus fuit. Sed is, cum inuidia
illud fieri putaret, multò vehementius accelerauit, vt
ante omnes manū cum hoſte conſereret. Quinque &
viginti illum ſequuti ſunt, qui tanto impetu in primū
agmen hoſtium inuaſerunt, vt eos retro cedere cōpel-
lerent. Sed cum a Larozio ſubſidia repente mitte-
rentur, ipſe circumuentus, atque prius, quā auxiliū affer-
ri potuit, caſus eſt: cū illo quatuor alij ceciderunt. Ho-
ſtes deinde eos, qui fugiebant, ferociter inſequuti, cum
in Ioan. ne Cortignium incidiffent, terga verterūt. At
Ioannes Cortignius Aluari Nonium adhuc viuū of-
fendit, & vt ſolatio, quod adhiberi poterat, dolorē illi

• Teniret, elaborauit, illumque in urbem inferri cōtinuò
iussit. Qui tamen antè quàm ad urbem accederet, expi-
rauit. Cottignius verò Mascaregnam cum equitibus
quadraginta, vt agmen postremum carperet, prēmisit.
Qui cum aliquos primo impetu deturbasset, & vnum
vium cepisset, ex eo sciscitatus est, an Larozius ipse
interesset. Cùm Larozius adesse intelligeret, Cotti-
gnium admonuit: qui eo nūcio valde lætatus est. val-
dè enim cū Larozio congredi, propter viri famam,
cupiebat. Et ipse Larozius id se vehementer expetere
sæpius assererat. Verū cū animum Cottignij ad di-
micandum paratum cerneret, consilium mutauit. At
Cottignius cū iam Sol occidisset, illum fugientem in-
sequi noluit, sed quinque captiuos homines primarios
abduxit, & casorum spolia legit, & ita victor exercitū
incolumem reduxit. Nemo enim cecidit, præter illos
quinque, quos temeritas in illum casum præcipitauit.
Eodem fermè tempore Henricus Menesius, Odoardi
Menesij frater, multis disciplinis eruditus, Tingi
præerat, qui multas cū non mediocri laude excursio-
nes fecit: et cū per exploratores intellexisset, Tetuani
Præfectum in agum Tingitanum copias educturum,
vt vastitatem inferret, & Henrico pugnandi potestati
faceret. Henricus obuiam illi processit, & in loco, quò
Præfectus erat venturus, tres dies expectauit. Quarto
tandè die in urbē reuersus est. Iam oēs ex equis descen-
derant, cū repente Præfectus apparuit. Pugnae signo
dato, Henricus Menesius in hostes inuectus est, illos
fudit, fugauitque, & vsq; ad noctem insequutus, mul-
tos occidit & nonnullos captiuos abduxit, maiusque
multò damnum hostibus intulisset, nisi tenebræ no-
ctis hostes seruassent. Duabus autè de causis victoria
fuit insignis. Prima, quia præfectus Tetuani vir egre-
giè fortis habebatur, & magnas copias adducebat, &
Menesius cum multo minore numero mintum illi
confidenter occurrerat. Altera, quia fieri non credide-
rant, vt homo, qui magnam vitæ partem in disciplinis
varijs, & in pontificio iure consumpserat, tam acer in

*Insignis
Henrici
Menesij
Victoria.*

De proſe armis eſſet. At Vascus Fernandius Cæſar fretum inte-
ro Vaſci rim Gaditanū non magno quidem militum numero,
Fer. Caſa ſed magna virtute tuebatur. Cū verò ad illum biremis
vi cū Bri accederet, nauarchus illū admonuit, quatuor naues v-
tānica na. nam nauē Luſitanā cepiſſe, quam ſecum è prætoriz
ni prælio. nauis pūppe colligatam trahebant. Cæſar ſine cuncta-
 tione vlla in eas cuſum inſtituit, quas poſt Calpem
 montem conſpexit: & cum nauem prætoriam ab alijs
 diſiunctam eſſe cerneret, in eā nauem ſuam incirauit,
 cumq; propè conſtitiſſet, eos, qui ea vehebantur, inter-
 rogauit, vnde eſſent. Illi (erant autem Britanni) reſpon-
 ſum non dederunt, ſed exitium minitati ſunt, niſi p-
 tinus vela dimitteret. Cæſar cū minimè ſolitus eſſet
 eiufmodi mandatis obſequi, nō obtemperauit, ſed ad
 certamen ineundum, ſatis ſe promptum atque paratū
 exhibuit. Tormentis acriter vtrinque decertatur. Inte-
 rim verò, qui erant in nauī Luſitania, funem, quo erat
 alligata, præcidunt, quod Britanni, cō quòd eſſent pu-
 gnæ actius intenti, minimè perſpexerant. In hoc præ-
 lio Cæſar ſeptem ex ſuis amiſit, & multi præterea fra-
 gmentis ſcutorum, quæ hoſtium tormenta diſſipabāt,
 erant grauiffimè ſauciati. Germanus, quidam procero
 corpore, & animo ſatis acri ad moriendum, ſi opus ef-
 ſet, præparatus, is, vulnere acceperat, è quibus plurimū
 ſanguinis emanabat: quem Cæſar admonuit, vt è pu-
 gna tantisper abſcederet, dum vulnere obligaret. Ego,
 inquit, non prius hinc diſcedam, quam aut moriar, aut
 hoſtes importunos vela demittere compellam. Deinde
 tormentum humero ſuſtinet, & ſocium ignem ap-
 plicare iubet: quo factō, nauis armamēta ea parte, qua
 antenna malo alligatur, diſſipauit, maliq; partem per-
 fregit: & cū hoc iterum atq; tertio feciſſet, magnum
 Britanniſt errorem iniecit. Alius deinde Germanus,
 globo à prora in puppim inmiſſo, multos interemit,
 & puppis partem dilacerauit. Britanni iam eo tempo-
 re 20. ex ſuis amiſerant, & multi vulnerati diſceſſerant.
 Itaq; vela continuò demiferant. Quod etiam naues a-
 liæ, quæ propter aduerſum ventum prælio intereſſe

*Eximia
 Germani
 cuiusdam
 magnani-
 mitas.*

nequiuerant, effecerunt. Hoc factō Cæsar scapham de-
 mitti iussit, et Anglos accersuit, et causam scire voluit,
 cur Lusitanam nauem cepissent. Illi respondent, se, vt
 eam a Mauroꝝ incursionē, qui cum longis naui-
 bus mare peragrabant, tuerentur, secum trahere voluisse.
 Illos deinde dimisit, qui, vt se reficerent, Gades aduecti
 sunt. Cæsar Septim se contulit. Emmanuel verò vt fre-
 tum securius à priatis redderet, classem instruendam
 curauit, cui Simonem Cugnam, Tisiani Cugnæ fili-
 um, præfecit. Hoc anno propter nimiam in Maurita-
 nia Tingitana siccitatem fuit ingens sterilitas agri-
 & inopia mortales absum-
 pfit. Eo redibilis multitu-
 do, ad Regem Emmanuelem misit, qui dicerent, se vel-
 le ad Christi sanctissimum nomen adiungi, & quibus
 uis hominibus Christianis, qui eos salutari-
 bus disciplinis erudirent, in seruitutem addici. Cōcessit hoc Rex
 libentissime. Tātum studiū in illo religionis extitit, vt
 eo solū nomine posset facillimē in fraudē impelli.
 Cōstabat tamen, eos simulatē religionē inopiæ suble-
 uandę gratia proficere, quam erant, vbi primum facul-
 tas aliqua daretur, indignissimis factis violaturi. Præ-
 terea hostes immanes in intimas Lusitanix sedes ad-
 mittere, minimē tutū videbatur. Accedebat, q̄ erat o-
 pinio, eos pestilentix cōtagione corruptos, posse facilli-
 mē Lusitaniā pestiferis morbis inficere. Quā & vni-
 uersa Lusitania eadē agri-
 stultitate laborabat. Siccitas. n. primū segetes multas absumpsit, postmodō im-
 bres inmodici, q̄ mēse Maio & Apuli deciderant, frug-
 es enatas corruerūt. Itaq; cū magna Mauroꝝ multi-
 tudo se omnib. qui eos alere vellent, in seruitutē trade-
 ret, vix erat quisquā, qui eorū opera vti veller. Sic factū
 est, vt multi egestate & fame cōfecti, sepe de peirēt. Hoc
 anno Veneti cū magnis vi-
 remib. Olyssipponis por-
 tū subierūt. Nauarchus erat Alexander Misauris, vir
 patricius, qui in Rep. plurimū autoritatis habebat. Is à
 Venetis legatus ad Emmanuelē missus fuit, vt cū illo
 pacationē faceret de Indicis aromatibus, quæ voleban-
 illis

*Fames in
Maurita-
nia.*

*Voluntaria
Maurorū
præ fame
seruitutē.*

*Veneta ad
Emmanue-
lem lega-
tio.*

• illis certo pretio cū emolumento regis addici. Rex legatum honorificè admodū recepit, multisq; muneribus, & ornamentis affecit, & reliqua omnia, quæ postulat, benignè præstitit. De aromatū vero pactione nihil transigi potuit. In anni huius exitu Rex Emman. eo tempore, quo magis opib. & impetio, summaq; nominis gloria, & celebritate florebat, & optima, ut videbatur valetudine, & corporis robore, & incolumitate vivebat, in morbum subito incidit, ex quo post dies novem, decima tertia die mensis Decemb. ex hac vita migravit. Quinquaginta duob. annis & sex mensibus vixerat: e quib. viginti sex annis, & mense cum dimidio regnavit. In ipso vitæ fine, maxima quædam insitæ religionis & pietatis documenta dedit. Testamētum cū singulari prudentia fecit, animum sacris sanctissimis expiavit, mortis certissimæ nuncium æquissimo animo tulit. sacerdotes, qui illum circumstitebant, & hymnis atq; precibus ad Deum adhibitis, vota pro illius salute sempiterna faciebant, adiuuabant, & versus sacrorū carminum multis in locis memoriter pronuntiabat. Fuit in Bethlehemo templo, quod fundarat, cū multis lachrymis, quas desiderium illius excitabat, cum regio funere, omniumque ferme Principum, & nobilitatis vniuersæ celebritate, in sepulchro cōditus. Si verò cursum vitæ illius cōsideremus, hominem certè felicissimū, si felicitas vlla in rebus humanis extare potest, iudicabimus. Cū esset regia stirpe procreatus, nulla tamen in spe regis dignitatis & amplitudinis nutritus extiterat. Omnes, qui illum iure propinquitatis, & antiquitatis antecedeant, varijs casibus extincti sunt. Regni verò patrimonium mixtis accessionibus amplificavit. Armuzium, Arabiæ partem, Indiam Indo & Gange definitam, eam etiam, quæ ultra Gangem est, extremasq; Ociētis Solis regiones imperio adiecit: terras incognitas perillustravit. Omnia namq; quæ Lusitani illius imperio faciebant, ad illius laudem & gloriam referenda sunt. Nec enim Regis officium in vlla re clariùs perspicitur, quàm in excellentium hominum, qui

*Emmanuel
Is. Lxiii.
Regis mor
b' & mors*

*Prepara
tio eius de
ad mortē.*

*Exequia
eius et se
pulchrum.*

*Vita mo
re & res
gesta.*

res præclaras cum maxima laude moliuntur, multitudine. Rex enim est, si verè hoc nomen vsuipat, qui spiritus affert, qui animos ad laudem excitat, qui pericula subire compellit, qui deniq; honoribus, & præmijs virtuti propositis, multos homines sibi subditos cupiditate venustissimæ laudis inflammat. Vt igitur militam fortitudo imperatorū industriæ, quæ illos exercuit, & militaribus disciplinis instruxit, & promptos, & alacres ad rem gerendam exhibuit, ascribenda est: ita clarorū hominum laudes ad Reges optimos, qui claritatem illam honoribus debitis excitant, videtur esse optimo iure reuocandæ. Duplici igitur ratione Reges suorum laudem sibi vindicare possunt, quod & primum homines ingenio excellenti maximarum rerum cupiditate inflamarint, & quod eorum opera, quos singulari virtute præditos animaduertunt, vti sciant. Vt igitur nobilitatis effœminatæ languor & ignauia summum Regi dedecus inurit: ita nobiliū virtus & industria illius nomen illustrat. Regibus enim virtutes & vitia in vniuersam plerunq; Remp. tanquam à perenni fonte redundant. Si igitur Vascus Gama tam admirabili virtute & industria viam in Orientē aperuit: si Odoardus Paciecus Regis temporibus illis potentissimi impetū & arrogantiam compressit: si Franciscus Almeida tam illustres victorias adeptus cum insigni gloria fuit: si Alfonso Albuquerque is Imperator extitit, vti sit cum summis imperatoribus, quorum nomen est immortalitati commendatum, meritò comparandus: id est maxima ex parte Ioannis secundi, & Emmanuelis, huius nominis primi, è quorum disciplinis tam præclari homines prodire, virtutibus ascribendum. Id etiam de Ioanne Menesio, de Nonio Fernadio Ataidio, de Mascaregna & Cortignio, & alijs præstantibus ad laudem viris existimandum est, ea omnia, quæ gessere, Emmanuelis virtute gesta fuisse. Quare minimè dubito, quin si ille per se signa in Africam intulisset, omnem Mauritaniam Tingitanam facillimè fuisset sub imperium subditurus. Sed ab eo consilio partim tem-

pori

poribus, partim quorundam hominum timidorū cōfilijs sæpe reuocatus fuit. Quāto tamē studio Mahumetis nomē extinguere conaretur, vrbes, q̄ illius imperio & industria captæ sunt, & arces similiter edificatæ atq; munitæ declarāt. Itaq; felicitas illius, q̄ fuit incredibilis, nō est fortunæ, vt hominū vulgus loquitur, sed diuino beneficio, qđ virtutibus illius fauebat, attribuenda. Fuit enim vita cōtinens, natura benign⁹, religione pius, præterea mitis atq; mansuetus, & in summa grauitate comis & perhumanus. Aditus facillimos habebat, in administrando iure, et negotijs impigrè gerēdis summam diligentiam adhibebat. Manē, & sæpenumerò ante lucē surgebat, & reb⁹ diuinis operā dabat: tum in supplicū postulatis audiēdis, & negotijs Reip. trāsigen-
dis tēpus omne cōsumebat. Erat in sermone iucundus, & non mediocri urbanitate p̄ditus, & admodū liberalis. Domesticorū necessitatibus summa benignitate cōsulebat. Milites alebat, res præclarè gestas non solū laudibus, sed multis etiā muneribus, & beneficijs prosequabatur. Egentiū inopiam opibus suis egregiè sustentabat. Viris religiosis, & virginibus sacris nō solū ea, quæ ad cultum religionis, verū quæ ad domesticum vsum pertinebant, largē & munificē suppeditabat. Erat in sceleribus vindicandis, & erratis suorū coercendis seuerus, quamuis esset natura magis ad lenitatē, quā ad seueritatem prōpens⁹. Musica multū delectabatur, sed non ita, vt Musicę studiū illum à negotijs auocaret. In eadē domo multi fidibus pulsabāt, & ad cytharā caneant, & non pauci Quæsttores, & Iurisconsulti, & reliqui varijs muneribus præfecti, ad illū multa regni negotia deferrebāt, ita, vt simul cū honestissima oblectatione multa negotia conficeret. Erat ille quidē cultu vitæ lautissimus, mensaq; illius exquisitissimis epulis extracta, verū admodum temperatē cibis utebatur. A vino semper abstinuit, & diebus solenni ieiunio cōsecratis, ciborum abstinentiam summa religione conseruabat. Favebat plurimum literis: de moribus externis multa percontari solebat, historias libenter audiebat.

cibum publicè sumebat, erant epulæ magis incundo
& utili sermone, q̄ coquorum artificio conditæ. Nam
cū hominib. eruditis, & cum ijs, q̄ varias regiones per-
agrabant, sermonem libentissimè conferebat. Hone-
stissimis ludis operā dabat: pila, & frequenti venatione,
cū à negotijs erat otium, & ludis equestrib. exer-
cebatur. Sed hoc fuit in illo mirabile, quod vix vnquā
tantum eiusmodi ludis indulset, vt non aliquid ea die,
qua animū à negotijs relaxabat, quod ad regiū munus
pertineret, cum ministris suis transigeret. Vel enim in
syluis versaretur, in syluis præstò aderat, qui ei suppli-
cem libellum offerret, & aliquid cum illo ageret, in
quo salus reip. verteretur. Siue celoce in mari vagare-
tur, in ipsa celoce ministri vehebantur qui cū illo mul-
ta de publ. rebus cum vtilitate cōmuni transigerent. Il-
lius ætate, inopia in exilium pulsā videbatur: mœstitiæ
locus non erat: querimoniam silebant: omnia choreis &
cantibus personabant. Eiusmodi ludis aula Regia fre-
quenter oblectabatur. Nobiles adolescentes cū virginibus
Regijs in aula, sine vlla libidinis significatione sal-
tabant, & quamuis honestissimis amouibus indulge-
rent, virginibus erat insitum, neminem ad familiari-
tatem admittere, nisi illum, qui aliquid fortiter & a-
nimosè bellicis in rebus effecisset. Pueris enim nobi-
libus, qui in aula Regia versabantur, non illicitum
pallium virile sumere, antequam in Africā traicerēt,
& aliquod inde decus egregium reportarēt. Et his qui-
dem moribus erat illius tempore nobilitas instituta,
vt multi ex illius domo viii omni laude cumulati
prodirent. Ecclesiæ sanctionibus alacritate singulari
parebat: mores & ritus ab Ecclesia cōstitutos summa
sanctitate & cæremonia tuebatur. Tempore, quo me-
moriam suppliciorum, quæ Christus pro nobis in cruce
pertulit, ritu solenni consecratur, à templo minimè
discedebat: & tribus diebus, quibus sanctissimum Eu-
charistiæ sacramentum erat in sepulchri quadam si-
militudine conditum, vt nobis memoriam nostræ
salutis præsentaret, neque vestes exuebat, nec ab eo
loco,

- Ibo, nisi ad aliquod breue tempus abscedebat: & cum somnus illum complectebatur, ibi sine vilo vitæ delicatioris instrumento parumper accubabat. Multas sanctorum hominū religiones instaurauit, fluxosq; mores ad pristinam seueritatē & sanctimoniam reduxit. Aedes facias quā pluriimas vel à fundamentis extruxit, vel collapsas refecit. Odio acerbo Mahumetis sectā persequabatur, & ea de causa tanto studio bellum in Africa & Asia comparabat, vt, quantum in illo esset, memoriam erroris pestiferi deleteret. Sic autem religionem colebat, vt nunquam studiū publici iuris, & Reip. rationem intermitteret. Sic Reip. constituendæ, & moribus atq; legibus inuigilabat, vt bellicarum rerū curā nullo modo deponeret. Sic se cū musicis, aut venatoriis oblectabat, vt in medijs voluptatibus, salutis publicæ memoriam retineret. Itaq; eodem tempore classes in Mauritaniam & Aethiopiam, in Orientis solis regiones instruebat, præsidia in varias partes summittebat, iuri dicundo operam dabat, ~~no~~ ninum querelis aures assidue præbebat, commissa facinora vindicabat. Tanta tamen lenitate præditus erat, vt non facilè hominum cupidorum, & omnia pericula metuentium, postulatis importunis obstitere. Id autem effecit, vt manus multorum in modicè sacris rebus afferri permitteret, & transmissione. n in Africam, cuius studio tantoperè flagrabat, ita differret, vt mors improuisa posset omnes illius cogitationes impedire. Attamen quamuis, vt res humanæ sunt, aliquid eiusmodi, quod reprehensione aliq̃ua dignum videatur, in se admitteret, fuit is Princeps multis Regijs virtutibus ornatus, & immortalis memoria consecrandus.

*broſ Hieronymi Oſorij Luſitani, Silueſiſ Episcopī, de rebus
Emmanuelis, Luſitanorum Regis inuictiſſimi virtute & at-
ſpicio geſtis: in quo numerus paginam: litera A prio-
rem pagina columnam, B. poſterio-
rem indicat.*

A Bdeari Ramani parricidi.	Aden.e oppugnatio alia	249.b.ir.
um. 137.b. ipsius cæde pu-	rita	250.b
nitum 138.a	Aden.e oppugnatio alia	250.b
Abedalla falsis calumnijs impeti-	Aden.e vrbis descriptio	248.a
tus. 286.b eiusdem ad criminatio-	Aegyptia nauis à tota Lusitanorū	
nes responsio. 287.a iniusta cædes.	classe difficulter expugnata.	
187.b. diurnitas vindicata. ibid.	65.a	
Abraei animositas	218.a	Aegyptij Sultani aduersus Lusi-
Abraei à Malucensi itinere redi-	tanos apparatus bellicus	120.a
tus.	130.b	Aegyptij Sultani aduersus Lusita-
Abrahami Burraxe in Arzum	nos in India h.olum	303.a
sem agrum excursio	318.b	Aegyptij Sultani ad Emmanuelem
Abrahami virtus militaris. 147.a	legatus 110.a eiusdem ad sum-	
Acotes Zofalensi Regno præfe-	rum Pontif. literæ	110.a
ctus.	127.a	Aegyptiæ nocturnus circulus
Accusationis aduersus Vtetimata	Aethiopia duplex	127.b
razam capita	12.26.b	Aethiopia supra Aegyptum
Aegypti nautica descriptio	25.b	Aethiopia ad Emmanuelem lega-
Adami protoplasti vestigium.	110. cuiusque occasio	260.b
129.a	Aethiopia hoc tempore primi lu-	
Adena obsidione soluta.	strates	267.b
Aden.e infelix oppugnatio	249.a	Aethiopia exploratores
Aden.e oppugnatio	304.a deductio	15.b
Aden.e oppugnatio	304.b	Aethiopia iustrata
		Aethiopia monachorum charitas
		151.

INDEX.

inſignis	333 a	210. b
Aethiopie imperatoris ad Emma nuelem legatio	233 b	albuquerqueij ad Malacenſem nuncius
aethiopie Regum arrogantia & af fectata diuinitas	269 b	albuquerqueij à Malaca vrbo diſciſ- ſus 228. a nauis Pratorie nau.
aethiopica legationis & munerum ad Emmanuelem, deſcriptio	268. b	fragium albuquerqueij ad Perſarum Legatos reſponſum
aethiopici imperij deſcriptio	269 a	albuquerqueij claſſis 34. nauium
aethiopum arma 22. b. pugna cum Luſitanis	23 a	albuquerqueij cum Almeida conten- tio
aethiopum erga Pontif. Romanum reuerentia	333. b	albuquerqueij cum Ducibus conſul- tatio
aethiopum ieiunia, confeſſio, com- munio ſub vtraque ſpecie	270. a	albuquerqueij cum Malacenſibus a- trox prælium
aethiopum lingua & mores 127. b	alb. cum Pacemenſi rege fœdus	214 b. in Malacenſe regnum
aethiopum mores 269. a. Religio et ſacrificiis	269 b	aduentus
aethiopum noua familiaritas im- portunè dirempta	22 b	alb. de Goæ oppugnatione conſiliū
aethiopum Reges aliquot neotericis 267 b	alb. de Guletacamo victoria 221. b	de Malacenſibus victoria
aethiopum ſacerdotum coniugium	270. a	alb. è naufragio periculum
africa extremorum littorum deſ- criptio	23 b	albuquerqueij & Almeida in Indie gubernatione collatio
africani belli diſſuaſoria ad Em- manuelem oratio	159 a	albuquerqueij ex naufragio iactura
africani belli diſſuaſores notati. et Emmanuelis inſtitutum	159. b	alb. expeditio Malacenſis
datur	159. b	alb. facinus inhumanum
africani belli nouus apparatus	159. a	alb. in Arabus expeditio
159. a	alb. in Armuziū nauigatio	174 a
africani gerendi belli ratio	44. a	alb. in perduelles inductum
aguz. opp.	239 a	alb. in victos immanitas
albauz.	239 a	alb. in Vtetimutarata capiendū
alcaſſarelquibir.	44 b	alb. laudabile inſtitutum
albuquerqueij ad Lemium literæ	albuquerqueij legatio	amb. et

I N D E X .

sem Regem 272. b ad Goenses	alfonsi Congensis regis laudes	
7. b. ad Narfingensem Regem	292. b	
192. b. ad Narfingæ regē 233 a.	eiusdem de Lusitana nomo.	
ad Persarum Regem 192. b. ad	thesia iudicium	293. a
Siemenssem Regem 217. a ad	alfonsi Congensis Regis pietas fir.	
Sophium 276. b. ad Zabaimū,	gularis	79. b
item ad Narfingensem 273. b	alfonsus Congensi regno inaugu.	
alb magnanimitas	195 b	tus
alb periculum	147 b	alfonsus Emmauseli nascitur
alb. periculum Limici subsidio de.	180. b	
pulsus	216. b	alfonsi Norognæ cædes
alb. prudens factum	204. b	algabali castelli oppugnatio
alb stratagema	169 b & 194 b	281. a
albuquerqueorum in India res ge.	alguerrera	296 a
stæ	80. b	allobrogum Ducis nuptiæ
albuquerqueus ab Almeida capius	almedina opp.	208 a
179. b	almedina vrbs	236 a
albuquerqueus ab Ismaele Sopho	almedina vrbs capta	255 a
per Legatum salutatus	almedinense bellum	236. a
176. b	almedinensis regionis vastatio	
albuquerqueus cum j. is arcem de.	260. b	
jerit	185 b	almeide ad Mahumetem Anconi
albuquerqueus inuidorum calum	um & S. P. Q. Quilocsensem nū.	
nus petitus 185 6 in Lusitaniā	cuius	116. b
reuocatur	185. a	almeide ad Michiazij legationē
alexander Aethiopie Rex. 267. b	responsum	178. b
alexandri vi. Pontif. mors	76. a	almeide ad Mombazensem regē
alfonsi Albuquerquei in Lusitaniā	uncius 117. b. repulsam passus	
reditus	85. a	ad Mombazensibus
alfonsi Albuquerquei res gestæ	almeide ad milites concio	175 a.
160. b	in Marochino prælium naua	
alf. Albuquerquei morbus lethalis		175 b
289 a. oratio patherica 289 b.	almeide consultatio de oppugnan.	
Postremæ ad Enmanuelē li.	de Earibus	184. a
teræ 289. b mors, 290. a. mo	almeide cum Albuquerquei simul.	
res, ibidem, & 290. b exequiæ	tas	162. b
ibid.		
alf. Albuquerquei fortitudo. 82. b	almeide ex India discessus	
	180. a.	

INDEX.

Almeida fortitudo insignis	153	a	ancoſtami inſignis de Luſitania	309. a
Almeida in Calecutienſes expe-			ſtoria	309. b
ditio naualis	173	a	ancoſtamo ſtructure inſidia	309. a
Almeida in Calecutienſes			A. andradij cum Sinarum Duce col-	
rabes expeditio	148	a	loquium	312. b
Almeida in captiuos immanitas			andradij in Indiam atque inde in	
179. a			Luſitaniam reſtitus	314. b
Almeida inſuſſum cum Barbaris			andradij in Sinam nauigatio	315. a
bellum	184	a	andradiorum fratrum inſignis vir	
Almeida in Luſitaniam reuocatus			tus	199. a
172. b			anglica ad Emmanuelem legatio	
Almeida miſerabilis cædes	183	b	226. a	
Almeida mors	185.	a	anni computus apud Cranganorē-	
Almeida prudentia	149.	a	noua ſes	107. b
expeditio in Saracenos	149	b	annunciationis D. Virginis Feſtū,	
Almeida victoriæ	174.	b	apud Indos Chriſtianos celebre	
Almeida ſtratagema	118	a	108. b	
Aluari Madureiræ ingratitude et			annus luſtus à Cranganoreſibus	
perfidia	308.	b	obſeruatus	107. b
Aluari Nonij infauſta temeritas			ant. Britij nauigatio Malucenſis	
364. b			361. b	
Aluari Norogna in Enxouiam ex-			antonij porreæ periculum	57. b
curſiones	326	a	b	antonij Fernandi Apoſtaſia
Aluarus, alijque Luſitani nobles			antonij Leitani immane facinus	131. a
ab Emmanuele reuocati	5	b	226. a	
Aluarus Norogna Azamorenſis			antonij Maſcaregne mors	319. a
præſectus, eiſque res geſte			antonij Saldagne caſus	85. a
319. a			antonij Salæ mors	57. a
aliubiſſa pagus	233	a	antonius Britius fratri ſuffectus	
Amagor Caſtellum	233	b	357. b	
Amagoris oppugnatio	280.	b	antonius, filius Emmanuelis naſci	
ptio	241	a	tur	298. a
ambitio duorum ducum	273.	a	aphractum captum	229. b
ambagum inſula	30.	b	apoſtatarum ſecurgure ſupplicium	
anchediua inſ.	39	b	232. b	
anchediuenſis arcis initium	119.	b	aqua benediſta Cranganoreſibus	
anchediuenſis arcis à Luſ.			uſitata	107. b
144			131. b	aquariis naufragium
				rabes

I N D E X.

Reges Geloensis Regis precibus d	ratio	366. b
Vasculi liberati	117. a	armuzienſiſu fraus ſingularis 358. a
arabice expeditionis fructus	251. a	armuzienſium irate ad Regē pre-
arabum in Luſitanos calumnie et	ces	169. b
fraudes	55 b	armuzienſiſu pugna nautalis 348. a
arabum in Luſitanos importuni-	armuzij inſule deſcriptio	161. a
tas	121 b	armuzini populi queſimoniæ a
arabum in nauigando ſolertia	170 a	
26 b	armuzinum bellum	integratū.
arbor incognita	49 a	172 a
arbex opp ſpoliatum	170 b	armuzium obſidione ſolutū 170. b
arbagus centenarius captus	326 b	arij Corree mors
archiquum opp.	333 a	arij Telliſ temeritas
armuzienſe bellum ſecundum	arraulenſis inſula	96 a
169 a	arziale breuis obſidio	200 a
armuzienſe cum Luſitanis ſædus	arroazij cedes	330 a
275 b	arziale incendium	157. b
armuzienſes Reges 15 excæcati	arziale inſtauratio, & nouū preſi-	
288 b	dium	160 a
armuzienſis arcis inſitium	166. b	arziale obſidio irrita
armuzienſis ciuitas 161. a	eiſque	arziale obſidio
mores	161 b	arziale oppugnatio
armuzienſis Legati ex Luſtania	arziale expugnatio	155 b
reditus 174 b	Legationis cæſa,	arziale oppugnatio
& ad ea reſponſum	174 b	arziale ſubſidia
armuzienſis rebellio	356 b	arziale obſidio ſoluta
armuzienſis Regis ad Albuquerque.	arziale inſe bellum	155. a
ci, poſtulatæ reſponſum	273 a	armuzienſe elium
armuzienſis Regis de Luſitanorū	armuzienſis arx obſidione ſoluta	294 a
internecione decretum	367. b	157. a
armuzienſis Regis fuga 369 a	pro-	afanæ flu.
ctoria cædes	ibid.	ataidæ ſuere caſu inueſtæ 60. b
armuzienſis regis legatio	234. a	ataidæ proſpera in Marochieſium
armuzienſis regni noua, Alb. auto.	caſtrorum ratio 237. a	ſecunda ir-
re conſtitutio	288. a	ruptio
armuzienſis regni potentia	161. b	ataidij in Luſitanos excuſſio
armuzienſium cum Luſitanis ſæ-	ataidij præſum atrociffima	96 b
dæ	166. a	ataidij cædes
armuzienſium in Luſitanos conſpi-	ataidij victorie	209 b
	4 a a	3
		a. a. i. j.

INDEX.

444

- manes à Calecutio Rege de 244. b
 prælij die consulti 98. b brittij in Zeilandens. erupti 31. b
 brasiliæ descriptio 49. a brittij stratagemæ 32. a
 brasiliæ inuentæ primum ad Em- brittij munitiones 134. b
 manuelem inuentum 49. a burgenfium & Toletanorum ve-
 brasiliæ portus situs 48. a tus disfidium 19. b
 brasiliensium coniugia 50. b adul-
 terum supplicium ibidem. cō.
 tractus, saltationes & canitū, i.e.
 dificia, charitas mutua, belligerā-
 di ratio. ibidem arma stratage-
 mata 50. b. Immanitatem planè feri-
 na, peccandi licentia 51. b
 brasiliensium de Lusitanorum ad. 20. a
 uentū gaudium 48. b Caumaes Calecutij regis Dynasta
 brasiliensium natura & mores 32. a
 49. a. arma, & belligerandi fa- Caixa ciuitas 302. b
 guttandi, u. ratio, victus, naues, calxanum 300. a
 piscatio. ibidem Panificium, po- calaiate captæ, incensa 171. b
 tus, aries diuinantes, veneficia calaiatensium cum Albuquerque
 50. a colloquium 171. b
 brasiliensium simplicitas 48. b calecutia, iassus 111. b
 brasilia quando, & quomodo i. calecutia classis aduersus Lusita-
 uenta 47. a nos 39. b
 braua à Lusitanis cæpta 146. cin. calecutia classis aduersus Lusita-
 censa uid. nos 59. a
 braua vrbs 14. b calecutiense bellum aduersus Lusi-
 braua Lusitanis deditur 8. a tanos & Cochimensem 85. b
 brauensium cum Lusitanis pugna calecutiense bellum 130. b
 145. b calecutienses aliquot parones ca-
 brauensium fraudulentæ pacis pro- pri 65. a
 crastinatio 15. b calecutiensis aciei descriptio 98. b
 brigantini Ducis ad seditionem F. calecutiensis aduersus Paricium
 Ioan. Chian. re- exercitus 92. a. & b. classis 160
 sponso 256. a nauium 92. b
 brigantini reditus in anam calecutiensis altera in Lusitanos
 257. expeditio 101. b
 brigantini Ducis pietas 255. a calecutiensis ad Cananore
 brittij cum Alfradio contentio gatio 134. a

I N D E X.

calecutiensis belli initium	38. b	calecutiensium fuga	101. b
calecutiensis belli initium	57. b	calecutiensium fuga	149. a
calecutiensis classis, 29. nauium		calecutiensium fuga	95. a
67. b		calecutiensium nauis Pratoria ca	
calecutiensis classis	130 b	pta	130. b
calecutiensis classis fuga	94 b	calecutiensium	181. a
calecutiensis classis fuga.	67 a	149. a	naues incense
calecutiensis exercitus peste infe		calecutiensium pax cum Lusitanis	
statu	98 a	234. a	
calecutiensis exercitus 50000 mi		calecutiensium perfidia	62. a. fuga
litum	136. b	ibidem	
calecutiensis exercitus inania ter		calecutiensium fuga	131. a
riculamenta	102. b	calecutij cum Cochimensi bellum	
calecutiensis in Paciecum classis	73 a		
250 nauium		calecutij oppugnatio	58. a
calecutiensis nauis capta & incē-		calecutij oppugnatio	105. b
sa	62 a	calecutij oppugnatio	65. b
calecutiensis	251. b	calecutij Regia capta & incensa	
calecutiensis p. mira fides atq;	181 b		
constantia	105 a	calecutij Regi capta	182. b
calecutiensis Regis Castella naua-		sa	183. a
lia	102 a	calecutij Regis ad Samam nuntius	
calecutiensis Regis orna. & sta	38. b		
tura	32 b	calecutij Regis ad 10. Nouium si-	
calecutiensis Regis dolus	4 a	mulatus nuntius, & detecta frau-	
calecutiensis Regis perfidia	50. a		61. a
calecutiensis Rex Brachmanas		calecutij Regis ad Gam. oratio-	
prælij die consulit	98. b	tem, responsum	33 a
calecutiensis Rex mortis discrimē		calecutij Regis discrimen	99 a
pedes effugit	100 a	calecutij Regis erga Lusitanos vi-	
calecutiensis Rex regno se abdicat		ces munificentia	55. b
104 a		calecutij Regis ficta excusatio.	
calecutiensis Rex matris literis ad			
vindictam excitatur	ibid.	calecutij Regis fraudulenta Lega	
calecutiensium cum Lusitanis pax		tic	65. a
eiusque leges	83 b	calecutij Regis in Lus.	67. a
calecutiensium de bello consulta.	chna		
95. b		calecutij Regis	

INDEX.

calecutij Regis subdola ad Gamā	135 a	
Legatio 65. a. dolus & incon-		cananoris descriptio 58 a
stantia	66. b	cananoris & Coulami Regum ad
calecutij Regis superstitio	93. b.	Capralem Legatio 58 b
classis 280. navium. 94. a. mili-		cananoris portus 55. b
tes classe 15000. ibid.		cananorensis Regis cum Almeida
calecutij Regis Ibraonica manda-		congressus 123 b
ta	102. b	cananorensis Regis erga Lusitanos
castellum globis deiectum	103. b.	liberalitas 50. a. ad Emmanue-
prælium terrestre ibi clades. i.		lem Legatio 59 b
bid. noua calamitas	104. a	cananorensis Regis in Lusitanos
calecutij situs	35. b	hostilis animus 133 b
calecutio Regi bellum à Gama in-		cananorensis Regis in Lusitanos
dictum	65. b	molimina 134. a
calecutium bellum quinq; mensi-		cananorensium in Lusitanos inji-
bis confectum	104. b	die 136. a
calecutium à Gama exploratum		cano caput præcisum 177. a
38. a		capralis ad Calecutiam Legatio
cambaiæ Regionis situs 54. a. Re-	54. a	
gni descriptio	272. a	capralis ad Calicutiensem urbem
cambaiensis nauis à Pantoia capta		aduentus ibid.
211 a		capralis ad Cochimi Regem nunti-
cambaiensis Regis ad Albuquer-		us 58 a
cij Legatos responsio	272. a	capralis ad Quiloensem Regem Le-
cambaiæ Regis ad Albuquerquium		galis 53. a. Quiloensis responsum
Legatio	201 a	ibid.
cambaiensis Regis ad Albuquer-		capralis cum Calecutio colloqui-
cium tum lueræ, tum Legatio	54 b	
251 a.		capralis cum Melindio congressus
cambala insula	3. a	53 a
camalalamus insula	3. b	capralis cum Quiloensi Rege collo-
cambaiensis Regis obsidio	57. b	quium 53 b
campsonis Aegyptij classis ad per-		capralis de Calecutio Rege quere-
sus Lusitanos	159 b	la 56. a
camalala insula	250. b	capralis erga Melindium Regem
canalabra insula	86. a	fides 52. b
cananorensis arcis descriptio		capralis in Indiam nauigatio conti-
124. a		nata
cananorensis arcis oppugnatio	15. b	

I N D E X.

generalis in Lusitaniam reditus	60. a	ta vestigia	119. b
carauela Lusitana à Mauris ca-		christianismi per Aethiopiā incre-	
pta	298. b	mentum	292. b
carauelarum descriptio	64. a	christianismi per Indiam olim pro-	
carma ciuitas	300. a	pagati antiquis iuncti & instr.	
carmasa ciuitas	300. a	gue testimonio	108. a
caster quibirienſe bellum	68. b	christianismi vestigia Goæ reper-	
caster quibirium oppidum	68. a	ta	191. a
castellana ad Emmanuelem Lega-		christianorum Cranganorenſium	
tio	8. a	ritus & mores	107. a
castellana ad Emmanuelem Lega-		christianorum Pontifex.	ibid.
tio 13. a. eiusque responsio		christianorum Sacerdotum consue-	
ibid.		ra	ibid.
castellane rebellionis euentus		christianorum Eucharistiae & sa-	
345. a		crificii vsus	107. a
castellane & Carolo V. defectio		christianorum D. Thomae discipuli-	
344. a		nus imbutorum constantia	
castellanorum bellum ad Em-		83. a	
manuelem Legatio	344. a	christianorum in Mauros insidie	
castellanorum rebellum institutū		46. a	
ab autore notatum.	344. a	christianorum in proscriptos Iudae-	
ror. ibidem b. Ciuit. bellum		os iniurie	7. a
344. b		christianorum militum fœda con-	
casus ridiculus	45. a	tentio	47. a
cauræ deductio	354. b	christianorum in quorundam perfidi-	
catualis	31. b	dia	197. a
caulamenſis arcis initia	307. a	christi militum origo & instituta	
caxemum regio Arabiæ	146. b	11. b	
celocis inaudita hætenus nauiga-		cicico Maurus occiditur	254. a
tio	306. b	ciad Mançoris Azamorenſium	
chalcographiæ vsus apud Sinas an-		defecti virtus	ibidem.
tiquissimus	314. a	deles	ibid.
champanellum ciuitas	272. b	cl. Busen Brasiliam missa	63. a
chatingamenſis rectoris in Syluæri		cl. Busen in Indiam missa	42. a
am insidie	315. b	cl. Busen aduersus Lusitanos	253. b
chatingamum vrbs	ibid.	cochin. iſe bellum	201. b
ciuitas	49. b	cochin. iſes ad Galecutienſem Re-	
christiani in Anchedina reper-		gem transfuga	73. a

INDEX.

cochimienſis ad Calecutienſis lite- ras reſponſum	67 a	comorin promontorium Indiæ	24.b
cochimienſis in fide conſtantia. ibi b	34 a		
cochimienſis arx quando, & à qui. bus conſtituta & b eius ſitus.	82. a	comorinum Indiæ promontorium	128.b
cochimienſis e xerçatus aduerſus Ca- lecutios	92. a	conceptionis inſule inuentio.	60.b
cochimienſis regionis ſitus	90. b	concilium ordinis Equitum Chri- ſtianos in uſu	107. a
cochimienſis Regis diſſuaſoria ad ſti- Paciecum oratio	91. b	confeſſio apud Cranganorẽſes Chri- ſtianos in uſu	107. a
cochimienſis Regis victoriæ deſpe- ratio. 89. a ad Paciecum oratio.		confederatio contra Regem Gal- ibidem.	225. b
cochimienſis Regis erga Luſitanos amor	81. a	congenſis ad Luſitanie Regem Le- gatio pro obtinendis Sacerdoti- bus	77 a
cochimienſis Regis ſædus cum Lu- ſitanis	58. b	congenſis Dux captus Baptiſmum	76 b
cochimienſis Regis fuga	74. b	flagitat	76 b
cochimienſis Regis ſumma fides ibid.		congenſi Regi di- ſidium	ibid.
cochimienſis Regis oratio fidei & conſtantiæ plena	73 b	congenſi Regi miſſa ab Emmanue- le inſignis	242 a
cochimienſis Regis mors.	201 b	congenſis Regis ad Pontificẽ Ma- ximũ Legatio	243 a
cochimienſium clades	74 a	luctu hoſtis	ibid.
cochimienſium ex aduentu hoſtis terror & fuga	91 a	congenſis Regis de Emmanuelis in ſe beneficijs luctu publicæ	241. a
cochimienſium Regum mira in ſe cedendo conſuetudo	201 b	congenſis Regis erga Chriſtiana pietatem ſtudium ſingulare	77 b
cochimium vrbs.	51 a	congenſis Regis filius idololatriã vetat	78 b
coicatar in Albuquerque. fru- des	161 a	congenſis Regis filius vnã cum Le- gato in Luſitaniã miſſus	240. b
coiebi quij laus	221 a	congenſis Regis natus maximus fi- lius baptizatur	78. a
coiebi quij mors	221 a	congenſis Regis patrus ſit	114
collis ſale abundans & ſulſur 161 a			
col. 24. in Z. ſanda me. upolis 129 a			
Forpnat apideatum Emmanue.			

I N D E X.

- stianus* 77. b coulamensis rebellio 341. a *pax re-*
congensis Rex vna cum Regina nouata *ibid. b*
multisque nobilibus baptizatus coulamensis tumultus 104. b
 78. a *coulamensium* 27. *naues incense*
congensis Rex suorum interpres et 124. b
Catechista 80. b. eius liberi & coulami ciuitatis descriptio, gētis.
proceres in Lusitania educantur *que mores* 83. d
ibid. *contignij ad Albuquerqueium oratio*
congensium conuersionis occasio 181. a
 76. a *contignij cum Albuquerqueio simul*
congensium Christianorum perse- *tas* 181. b *temeraria oratio* 182. a
cutio 78. b *cæca temeritas, ibidem. prælium*
congensium de Lusitanæ classis ad 182. b. *periculum* 183. a *cædes*
uentu gaudium 77. b *ibid.*
congensium & Christianos chari *contignij & Mascaregnæ prospera*
tas insignis 80. a *excursio* 337. b
cong. & erga S. Crucem deuo *cranganorense bellum* 106. a
tio 77. b *cranganoris expugnatio & incen-*
congensium fratrum bellum 79. a *dium* 106. b. *urbis & incolarum*
congi regionis descriptio 76. a *descriptio* 107. a
coniugalis amor & fides eximia *cranganoris tumultus* 106. a
 297. b *cranganorensium Christianorum ad*
consilium bonum repudiat. 151. a *Gamam legatio* 66. a
consilium malum 184. a *cranganorensium Christianorum*
consilium fraudulentum 349. b *confessio* 107. a. *paruulorum ba-*
correæ cum Bintamensibus præli- *ptismus, ibid. a* *Aqua laustralis.*
um 340. b. *de eisdem victoria* *ibid. b. cura defunctorum ibid.*
 211. a *annus luctus, ibid. ieiunia ibid.*
correæ & Soderij contentio de dis- *sacra solennia ibi. anni compa-*
cessu ex India 71. a *us. ibid. Festum D Thomæ ibi.*
correæ in Peguense regnum pro- *nota monastica ibid. Sacerdo-*
fectio 338. b *es coniugati* *ibid.*
corteregalis prima ad Septentrio- *cranganorensium Christianorum*
nem nauigatio 63. b. *nauigatio se-* *ritus & mores* 107. *Sacerdotum*
cunda 63. b *consuetudo* *ibid. Eucharistia & sa-*
cotagorum 92. b *criptis, usus* *ibid.*
cottignij stratagema 363. a. *aliud.* *Cranganorum urbs* 581.
crucis antiquissimæ mira *ibid.*
 101. a *ibid.*

• I N D E X.

p is	109. a	diu ciuitas	272. a
crucis forma antiquissima,	108 a	dolus dolo delusus	140. a
stupendum miraculum.	108. ali	duccala regio	253 a
ud. ibid		ducum duorum monomachia	
E uandrum Regio.	92 b	147. a	
eugne ad S. Laurentij insulā pro-		duellum	332. a
fectio 143 b repulsa	ibid	duamur	238 b
eugne ad Zacatoremis arcis prefe-			
ctum legatio	146 b		
eugne cum Melindio congressus			
145. a			
eugne virtus insignis	366 a		
cura defunctorum apud Cranga-			
norenses Christianos	107. b		
E curia Muria, insule	75 a		
curiga ciuitas	92 b		

E.

D.	Elephantus Pontifex in veneratur
Abida opp.	235. a flexus gembus. 264 b
Dabidenfis princeps captus	Emmanueli Beatrix filia nascitur
235 b	86 b
Dabidentium rebellio domita.	Emmanueli diuina Africa ex
311. b	peditur 42 b
dabulense prelium	174. a Emmanuelis filius Michael nasci-
dabulis descriptio	175. b tur 20 b
dabul capta	176. a Emmanuel Io. Regi ex testamen-
dabul spoliata	ibid. to succedit 3. a
dabul incensa	ibid. Emmanueli Isabela filia nascitur
dabul. opp.	176. b 75. b
dabul turris expugata	205 b Emmanueli nascitur Ludovicus fi-
dama oppidum	206. b lius 114. a
darquimense regnum	207. a Emmanuelinus filius 60 a
darraca ciuitas	208. a Emmanuelis ad Aethiopum Regē
dauid. Aethiopum rex	268 a legatio 285 a
delamixem in gratitudo	170 a Emmanuelis ad Aethiopię regem
diu. belis. 122. a	348. a legatio 145 a
diu. vibs	110 a Emmanuelis ad Almeide. pro Ge-
diu. merga Lusitanos auxilium	orig. notho, orationem r. 110 b
136 b	5 a

I N D E X.

<i>Emmanuelis ad Carolum V. de Leonora nuptijs, legatio</i>	320. a	<i>Emmanuelis ad summum Pontificem de Aegyptia legatione litteræ</i>	110. b
<i>eiusdem cum Leonora sponsalia</i>		<i>Emmanuelis, eiusdem Indicarum navigationum scopus</i>	111. a
<i>ibid.</i>	b	<i>Emmanuelis ad Timoriam litteræ</i>	201. a
<i>Emmanuelis nuptiæ</i>	321. b	<i>Emmanuelis ad Venetam legationem responsum</i>	42. b
<i>Emmanuelis ad Castellanos re bellium legationem responsum</i>	344. b	<i>Emmanuelis Constitutiones in. gn. initio.</i>	5. a 6. b
<i>Emmanuelis ad Cochimensem mu nera</i>	81. a	<i>Emmanuelis cum Castellani Re. gn. filia nuptiæ</i>	1. b
<i>Emmanuelis ad Cochimensem Re gem munera</i>	66. a	<i>Emmanuelis cum Isabela nuptiæ</i>	17. b
<i>Emmanuelis ad Congensem Re gem legatus. 240. b. moritur</i>	241. a	<i>Emmanuelis honores & munera in Cochimensem Regem collata</i>	125. a
<i>Emmanuelis ad Leonem X. Pon. tif. Maxim. magnifica Legatio</i>	263. b	<i>Emmanuel D. Virgini templum cō dit</i>	41. b
<i>Emmanuelis ad Leonem X. Pon. tif. Maxim. munera</i>	ibid.	<i>Emmanuelis de arce quadam ex. truenda institutum</i>	357. b
<i>Emmanuelis ad Maximilianum Imperatorem Legatio</i>	291. a	<i>Emmanuelis de communi salute sollici udo</i>	132. a
<i>Emmanuelis ad Melindium mune ra</i>	53. b	<i>Emmanuelis decretum de Iudæis expellendo</i>	11. a
<i>Emmanuelis ad Philippum Regē gratulatoria legatio</i>	131. b	<i>Emmanuelis erga clerum munifi. centia</i>	8. a
<i>Emmanuel. ad Pontificem legatio. b</i>		<i>Emmanuelis erga Gamam & so. cios munificentia</i>	41. a
<i>Emman. ad Pontif. Maxim. lega. tio pro reformanda Ecclesia.</i>	21. a	<i>Emmanuelis er a Petr. Nauarrū & alios munificentia</i>	100. a
<i>eius successus</i>	21. b	<i>Emmanuelis in aduersis modera. tio</i>	285. a
<i>Emmanuelis ad Pontif. Maxim. legatio</i>	109. b	<i>Emmanuelis in Castellam profe. ctio.</i>	18. b
<i>Emmanuelis ad Pont. Maxim. po. stulata.</i>	265. a	<i>Emmanuelis & Isabele in Ca. stelle regnum inauguratio.</i>	19. b
<i>Emmanuelis ad Pontif. Maxi pro Christianorum concordia. lega. tio.</i>	132. a		

I N D E X.

- Fides tormentarij cuiusdam magistri erga superiorem eximia* 229. b *gama ad Calecutiensem regem legatio* 31. a. & *Calecutij responsum* 31. a
- sedus Castellæ Lusitaniæque Regum de navigationibus Oceanicis* 323. b *gama ad Calecutium regem nuncius* 30. b.
- fortiter factum* 136. b *rege colloquium* 36. a
- franciscanis. Monachi in Indiam missi* 42. a 27. a *gama cum Zacoeia colloquium*
- fran. Albuquerqueij facinus inhonestum* 84. b *perfidia* ibid. *sem regem nuncius* 29. b
- francisci Albuquerqueij interitus* 85. a *gama virtus* 23. a. *eidem structæ insidiæ* 23. b. *nuncius ad ignotâ*
- fran. Almeidae ad Quiloensem legatio, & Regis fuga* 116. a. vi. *Africæ gentem* 24. a
- de in Almeida latius* *gama cum Cananorensi rege sedus* 68. a. *discessus ex India.* ibid.
- francisci Portugalensis periculū et victoria* 200. a *bid. classis tempestate disiecta* 68. b. *in Lusitaniam reditus*
- franciscus Almeida primus Indiæ vice rex* 109. b. *vide in Almeidae* *genemensium rebellio* 311. b
- da* *garabiense bellum* 330. a
- franciscus Gnaia Lusitanæ classis præfectus* 126. a *gandanabarum Aethiopiarum Regio* 113. a
- franciscus Pereira Pestana* 113. a *gassie Coutignij negligentia* 367. a
- francisci Pantoie pusillanimitas* 222. a *gasparis Galli fluvio vado impasta* 357. b
- fratrum duorum insignis virtus* 224. b *gaspari Pereire in Albuquerqueium indignum facinus* 252. a
- G.
- Abalicanus Zeilandæ portus* 129. a *germanorum eiusdem insignis magnanimitas* 361. a
- Gallicana ad Emmanuele legatio* 293. a *georgij Albuquerqueij Malacense iter, eiusque successus* 355. b
- Gama ad Calecutium Regem proficiscitur* 31. b *ad Pacem sem Tyrannum nūcius* ibid.
- gama ad Calecutiensem regem proficiscitur* 31. b *georgij Brittij infauusta navigatio* 356. b. *clades miserabilis* 357. a
- gama ad Calecutiensem regem proficiscitur* 31. b *georgij Quadra peregrinatio* 341. b

- Aethiopia Regem Legatio** *guilietini Xebrensis consilio Hispa*
 343.a *nis grauissimum imperatum tri*
georgij Viciræ infelix excursio *butum* 343.a
 220.a *gundissalui Vascij captiuus et il-*
georgius Cardinalis 10 b *lustre martyrium. 299.a. eius-*
goa insula 40.a *dem frater martyr* 299 b
goa com meatu adiuta 224 b *gundissalui Vasci iniquum & cru*
goa editio 192.a *dele facinus* 133.b
goa descriptio 190 b
goa expugnatio 203 a
goa noua praesidia 224.a
goa summum periculum 349 b
goa vehemens oppugnatio 195.a
goense bellum 220 b 231.b
goense bellum communi consilio de
cretum 201.a
goense bellum periculosissimum
 308.a
goensis insula à Puletacamo occu-
pata 222.b
goensis praeda 205 a
goensis portus vectigal solerter au
ctum 233.a
goensis Reip. constitutio 192 a
 205 a
goensium erga Lusitanos fides
 221.a
goa magna instrumentorum belli-
corum reperta vis 192.a
gnaia clementia 127.a. *mors ibi-*
dem.
gnaia cum Zofalensi Rege sedus
 126 a.
gradus quid 15.b
guadelairæ Castellani stratagema
 135 b
guadafum promontorium 75 a
guer Promontorium 310.b
- H** *Abandæ opp. incensum*
 172.a
Habrahemi Quiloæ Regis
perfidie aliaq; scelera 64.b
Hagamahamedi cum Lusitanis a-
trox praelium 359.b
Hagamahamedi pugna naualis
 358 b
Haliaducis in Lusitanos odium
 140 a
Haliadux Sabinij tyrannidem in-
uadit 138 a
Haliadux Azambugij auxiliū im-
plorat. ibid. cum Lusitanis fa-
ctus facit ibid.b
Hameti Laroziij excursio 367 b
Heam Prouincia 257 b
Hebraei ad 2000. tri duo occisi
 115 b
Hebraei supra mille per tumultus
vno die cæsi 119.a
Hebraei supra 800. Olysi ppone per
seditionem vno die trucidati
 114.b
Hectoris Roderici prudens institut-
um 307 b
Helena Davidis Aethiopiae Re-
gis mater 268 a

I N D E X.

Henricus filius Emmanuēlis nasci	iacobus Canus Aethiopia	lustra
tur	229 a	tor
henrici Machudi cedes	176 b	iapara Iauē ciuitas
henrici Menesij præclara victoria	370.a	iama maior & minor
		idalcami clades
henricus Portugaliæ regis filius O-		idenar mons.
ceanicarum navigationum au-		iehabentafusi ad Emmanuelem
thor	15 a	ratio
herba sancta	41 a	iehabentafusi cedis occasio
herculus militum sepulchra		iehabentafusi de Marochienjibus
174.b		inignis victoria
heroum ciuitas n. Suez	248 b	iehabentafusi in Lusitanos frau-
hieronymi Limici mors	203 b.	des
gnanimitas insignis	ibid.	iehabentafusi proditoria cedes
hieronymi Souſe naufragium	334.a	iehabentafusi elogium
		iehabentafusus arte mortem ena-
horem veneno necatus	275.b	dit
hoia vrbs à Cugna capta	145.b	iehabentafusi de rebellibus victo-
homeatus oppidi expugnatio & di-		ria
reptio	170 b	
hostile ferculum	167 b	iehabentafusi victoria
hotæ cum Rabo Benxamutio ma-		iehabentafusus productionis suspe-
rito colloquium	296 b	ctus
humane fragilitatis exemplum		teunia Cranganorensium Christi-
185 a		anorum
		iehomaxendia Arabum Ducis ca-
		des
		impetus in Repelinenſes
		india duplex
		indica assus prima
		quando ex Lusitania soluerit
		ibid.
		indice classis difficultates & im-
		fortunia
		indice navigationis descriptio
		indice navigationis diffusio
		16 a
		113.b
		115.b
		22.a
		77.a
		113.b
		16 a
		113.b
		115.b
		22.a
		77.a
		113.b
		16 a
		113.b
		115.b
		22.a
		77.a
		113.b
		16 a
		113.b
		115.b
		22.a
		77.a
		113.b
		16 a
		113.b
		115.b
		22.a
		77.a
		113.b
		16 a
		113.b
		115.b
		22.a
		77.a
		113.b
		16 a
		113.b
		115.b
		22.a
		77.a
		113.b
		16 a
		113.b
		115.b
		22.a
		77.a
		113.b
		16 a
		113.b
		115.b
		22.a
		77.a
		113.b
		16 a
		113.b
		115.b
		22.a
		77.a
		113.b
		16 a
		113.b
		115.b
		22.a
		77.a
		113.b
		16 a
		113.b
		115.b
		22.a
		77.a
		113.b
		16 a
		113.b
		115.b
		22.a
		77.a
		113.b
		16 a
		113.b
		115.b
		22.a
		77.a
		113.b
		16 a

I N D E X.

indica nauigatio ab Emmanuele	io. Gom ^h cium capite multatus	
probata, & quare	16.b	309.a
indiae descriptio	33.b	ioannes Homo 119.a
indiae hoc tempore primi explorato	ioannis Homini facinus audax	
res	267.a	121.b
indiae magnitudo	34.a	io. Limici nauis ab ingenti piscere
indiae exploratae primus nuntius	tardata	317.b
22.a	io. Limici in Indiam aduentus	
indiae exploratores	16.a	251.b
indorum artificum distinctio	io. Lusit. Regis ad Congensem Re-	
35.a	gem legatio	77.b
indorum dira sodalitas	35.b	io. Lusit. Regis elogium 3.a
indorum scriptura & chartae	ibid.	ioannis Lusitaniae Regis morbus et
Historia	ibi	mors 2.b. testamento heres Em-
indorum Christianorum summus	manuel	3.a
Poni fex	107.a	ioannis Machiadi de rebus hostiu
indorum nobilium mores	35.a	iudicium 193.b
indorum religio	34.a	io. Menesij cum Castrensi de pra-
indorum sacrū solenne	34.b.	annio incundo consultatio 44.b
initium	ibid.	io. Menesij cum nobili Mauro collo-
indorum superstitiosa diuinandi	quium	157.b
ratio	34.b	io. Menesij ex bebo Turcico reditus
indostam, olim India	34.a	47.b
ingratitude in Paciecum summa	io. Menesij expeditio Azamoren-	
112.b	sis	513.b
inhumanum Albuquerqueij facinus	io. Menesij in Larachenses eruptio	
169.b	87.a. stratagema ibidem atrox	
inuidorum in Albuquerqueium calū-	cum Mauris praelium. ibid.	
nie	285.b	cia 87.b
insulae paruae, sed amoenissima	io. Menesij in Xerquienses excur-	
24.a	sio	257.b
indulgentiarum sacrarum abusus	io. an. Menesij in Tafusum pagum	
vindicatus	266.b	excursio ibid.
fr. Io. Chiauensis ad bellu. Maro	io. Menesij morse. 61. & mores &	
chiense, exhortatio	256.a	ingenium ibid.
io. Camarae ex indignatione offici-	io. Menesij periculum	26.a.
um. & ga. Emmanuele singula	70.14	
re	295.a	io. Mehelij subsidium Arzike sero-
		mis-

I N D E X.

missum	156. a	iudei seruitute ab Emmanuele li-	
io. Menesij stratagema in Mauros	berati		7. b
87. b.		De iudeis Lusitania ei sciendis com-	
io. Contignij prospera excursio	sultatio		12. b
364. a		iudei vi & dolo oppressi.	13. b
io. Contigni excursio	293. b	iudeorum liberi per vim ad Chri-	
328. b		stianismum pertracti ibidem.	
io. Contigni in Farrobi accolae ex-	iudeorum per Hispaniam sequitu-		
cursio 279. b. praelium atrox	tis occasio		6. a
ibid.	iufartus virtus		100. a
io. Gundissalui audacia	198. b		
io. Roderici periculum	154. b		
io. Serrani temeritas	357. a		
io. guium mores & religio	58. a		
isabela canonizatio	291. a		
isabela Castellae reginae mors			
86. b			
isabela iunioris mors	21. a		
isabela natus filius Michael.			
20. b			
ismaelis Sophi ad Albuquerqueium	152. a.	mors 152. b.	apud suos desi-
legatio	276. b	derium	ibid.
ismaelis Sophi ad Albuquerqueium		laurentij Almeide	praeclara vir-
literae	303. a		149. a
ismaelis Sophi ad Emmanuelem		laurentij Mozeni Lusitani	virtus
munera & Legatio	302. b	73. b	
ismaelis Sophi ad Emmanuelem		laurentius Almeida	bis sagitta
literae	302. b	vulneratus	152. a
ismaelis Sophi castra	300. b	legationes ad Albuquerqueium	fre-
ismaelis Sophi epulum legatis ex-		quentes.	211. b
hibitum	301. a	legationes ad Albuquerqueium	va-
ismaelis Sophi genus, institutum,		rie	219. b
imperium & res gestae 275. b		se leide hambrensi in Iehabentafu-	
Et suae studium	276. a	sum conspiratum	354. b
iuda Arabiae ciuitas	350. b	lemij ad Amuziensensem Regem	le-
iuda ciuitas & portus	305. a.	eius	gatio
oppugnatio irrita	305. b	leoni X. Pont. erga Emmanuelem	
iudei ab Emmanuele Lusitania		notata largitio.	285. b
puer	13. a	Bbb	3

I N D E X.

<i>lemiscum Albuquerque simultas</i>	211.a	<i>lusitanæ aciei periculum</i>	183.a
<i>lemij res gestæ</i>	210.a	<i>lusitanæ classis in Mauritaniâ</i>	
<i>lemij prælium & naufragium</i>	292.a	<i>navigatio, eiusque successus</i>	283.b
<i>leonore sponsæ in Lusitaniam deductæ pompa & cæremonia</i>	321.a	<i>lusitanæ classis aduersus Turcas successus</i>	47.a
<i>lingua ciuitas</i>	271.a	<i>lusitanæ classis periculum</i>	304.b
<i>linguæ Regis cum Lusitanis nauale prælium</i>	273.a	<i>lusitanæ copiæ aduersus Calecutinos</i>	98.b
<i>literarum Christianæ religionis commendatio</i>	52.a	<i>lusitanæ probitatis exemplum illustre</i>	313.a
<i>literarum mittendarum calliditas</i>	110	<i>lusitanæ 4. naues submersæ</i>	52.a
	45.b	<i>lusitania peste infestatur</i>	13.b
<i>ludouici Valentis virtus</i>	318.b	<i>lusitani aliquot in insula S. Laurentij mæore contabescunt</i>	144.a
<i>ludouici V. Artimanni ad Lusitanos aduentus</i>	129.b	<i>lusitanicæ ad Sophum Legationis capita</i>	301.a
<i>lupi in marochiosensem agrum eruptionis</i>	263.a	<i>& Ismaelis Sophi ad eæ responsum</i>	ibid.b
<i>lupi Martini fortitudo insignis</i>	45.b	<i>lusitanicæ aulæ institutum</i>	322.a
<i>lupi Sancij naufragium</i>	119.b	<i>lusitanicæ legationis in urbem Romanam ingressus & pompa.</i>	264.a
<i>lupi Suarij cum 13. nquibus in Indiæ aduentus</i>	104.b	<i>lusitanicæ regni comitia, eorumque decreta</i>	63.b
<i>lupi Suarij res gestæ 296.a. legatio ad Coulamensem regem. ibidem.</i>		<i>lusitanicum stratagemâ</i>	100.b
<i>lusitana ad Peguensensem Regem Legatio</i>	338.b	<i>lusitanicæ & Castellæ Regum de finibus regundis disceptatio</i>	160.b
<i>lusitana Legatio ad Congensem Regem pro Christianismi amplificatione</i>	76.b	<i>lusitania & Hispania Regum finibus de navigationibus Oceanicis</i>	323.b
<i>lusitana in Pateonuzum classis</i>	244.b	<i>lusitania regni comitia</i>	4.a
<i>lusitana classis tempestate disiecta</i>	142.b	<i>lusitani aliquot ab Enimannele Iustina restitui</i>	98.b

<i>lusitani diuinitus ab hoste liberati</i>	67.a	<i>lusitanorum cruenta victoria</i>	260.b
<i>lusitani fame laborant</i>	196.b	<i>lusitanorum cum Calecutiensibus</i>	
<i>lusitani in terram incognitam de-</i>		<i>pugna naualis</i>	130 b
<i>lati</i>	125 b	<i>lusitanorum cum Cranganorensi-</i>	
<i>lusitani legati cum Sopho colloqui-</i>		<i>bus pugna naualis</i>	106 a. victo-
<i>um.</i>	300.b	<i>ria. ibidem. praelium terrestre</i>	
<i>lusitani per Indiam in duas factio-</i>		<i>ibid.b</i>	
<i>nes diuisi</i>	173 a	<i>lusitanorum cum incognitis Barba-</i>	
<i>lusitani 70 apostatae</i>	223.b	<i>ris pugna</i>	125.b
<i>lusitani Sacerdotes in Congū Ae-</i>		<i>lusitanorum cum Indis nuptiae</i>	
<i>thiopie regnum mittuntur</i>			211.b
76 a		<i>lusitanorum cum Mauris pugna</i>	
<i>lusitani 13 Goam primi irrumpunt</i>			69 a. 154. a
303.b		<i>lusitanorum cum Rege Cochimen-</i>	
<i>lusitani 13. per seditionem in tem-</i>		<i>si sedus</i>	58 b
<i>ple combusta</i>	124.b	<i>lusitanorum cum Rege Coulamem</i>	
<i>lusitanorum acies naualis</i>	148.b	<i>si sedus</i>	83 b
<i>praelium cum Calecutiensibus. i-</i>		<i>lusitanorum cum Xeriso bellum</i>	
<i>bidem.</i>			279 b. pugna atrox. ibid. de eo-
<i>lusitanorum ad Diense bellum ap-</i>		<i>dem victoria</i>	280. a
<i>paratus</i>	343 a	<i>lusitanorum de Albuquerque que-</i>	
<i>lusitanorum aliquot aduersa fortu-</i>		<i>rele</i>	179 a
<i>na</i>	210.b	<i>lusitanorum de Almedinensibus</i>	
<i>lusitanorum atrocissimum praeliū,</i>		<i>victoria</i>	237.b
<i>et victoria</i>	230.a	<i>eorundem de Arabibus victoria</i>	
<i>lusitanorum atrox cum Temunga</i>			238 a
<i>ne praelium</i>	246.b	<i>lusitanorum de Arize victoria</i>	
<i>ta posttridie pugna</i>	247.a		235 b item de Tazarotensibus
<i>lusitanorum atrox praelium cum</i>			235.b
<i>Armuziensibus</i>	562 a	<i>lusitanorum de Barraxa victoria</i>	
<i>lusitanorum cedes</i>	57.b		234 b
<i>lusitanorum captiuorum ad Suari-</i>		<i>lusitanorum de Calecutijs victo-</i>	
<i>um literae</i>	106 a	<i>ria</i>	98.a
<i>lusitanorum clades</i>	185 b	<i>lusitanorum de Calecutiensibus vi-</i>	
<i>lusitanorum clades insignis</i>	355.a.	<i>ctoria</i>	81.b
<i>à Mascaregna vindicata</i>		<i>lusitanorum de Calecutijs victo-</i>	
<i>ria</i>		<i>ria</i>	62.b

I N D E X.

<i>Lusitanorum de Calecutijs victoria insignis</i>	103. b	<i>Lusitanorum Goe obsessorum fame</i>	123. a
<i>Lusitanorum de Fessensibus victoria</i>	199. b	<i>Lusitanorum excusiones in Mauris</i>	236. b. atrox cum Mauris
<i>Lusitanorum de Garabiensibus victoria</i>	330. b	<i>Lusitanorum eximia de Goensibus victoria</i>	237. a
<i>Lusitanorum de Marochiensibus victoria</i>	296. a	<i>Lusitanorum eximia de Patconuzio victoria</i>	204. b
<i>Lusitanorum de Mauris victoria</i>	9. a. 44. a	<i>Lusitanorum eximia de Patconuzio victoria</i>	247. b
<i>Lusitanorum de Persis victoria</i>	172. a	<i>Lusitanorum extremum discrimen</i>	284. b. trepidatio in castris
<i>Lusitanorum de Mauris victoria</i>	238. b	<i>Lusitanorum illustris de Pacemensibus victoria</i>	283. a
<i>Lanceps cum Xerisio praelium</i>	239. a	<i>Lusitanorum in Alcaassaribus Quibirij agrum excursio</i>	255. b
<i>Lusitanorum de Rozalcamo victoria</i>	224. b	<i>Lusitanorum in arce Chaulensium discrimen</i>	311. b
<i>Lusitanorum discrimen</i>	94. a. victoria plane diuina	<i>Lusitanorum in arce Chaulensium discrimen</i>	359. a. atrox cum Hagarabedo discrimen
<i>Lusitanorum discrimen</i>	94. b	<i>Lusitanorum in Cananorensi arce fames</i>	359. b
<i>Lusitanorum discrimen</i>	208. b. victoria. ibid. praelium aliud victoria. ibid. clades	<i>Lusitanorum in Cananorensi arce fames</i>	136. a
<i>Lusitanorum discrimen</i>	177. a. victoria	<i>Lusitanorum ingruenta de Onorensibus victoria</i>	121. b
<i>Lusitanorum discrimen</i>	177. b	<i>Lusitanorum ingruenta victoria</i>	141. b
<i>Lusitanorum Ducum ab Albuquerque defectio</i>	170. b	<i>Lusitanorum in Mauros excursio</i>	69. b
<i>Lusitanorum Ducum aduersus Albuquerquecium conspiratio</i>	167. b	<i>Lusitanorum in Mauros stratagemata</i>	157. a
<i>ad Coiatarum de Albuquerque querela</i>	167. b	<i>Lusitanorum in Mauros ad Marochium excursio</i>	279. a. victoria
<i>Lusitanorum discrimen</i>	135. a	<i>Lusitanorum in Mauros ad Marochium victoria</i>	ibid. b
<i>Lusitanorum stratagema</i>	135. a. victoria	<i>Lusitanorum insignes victoriae</i>	83. b
<i>Lusitanorum fortitudo. & cruenta cedes</i>	135. a de Laurentio Al.	<i>Lusitanorum insignis victoria</i>	328. b
<i>Lusitania luctus</i>	ibid.	<i>Lusitanorum in urbe Goe periculum</i>	134. a
<i>Lusitania in fuga</i>	135. b		

<i>lusitanorum in victos Debulenses</i>	<i>cia vinculis & dedecore pmi.</i>
<i>seuitia</i>	<i>174. a 198. a</i>
<i>lusitanorum ius nauticum per In-</i>	<i>lusitanorum quorundam ab Albu-</i>
<i>diam</i>	<i>quercio secessio</i>
<i>133. a</i>	<i>192. b</i>
<i>lusitanorum magna clades</i>	<i>284. b</i>
<i>lusitanorum militum pietas</i>	<i>lusitanorum strages</i>
<i>96 b</i>	<i>8. b</i>
<i>lusitanorum mira diligentia</i>	<i>lusitanorum stupenda victoria</i>
<i>93 b</i>	<i>136. b</i>
<i>lusitanorum miserabilis clades</i>	<i>lusitanorum summum discrimen.</i>
<i>357. a</i>	<i>diuinitus euitatum</i>
<i>lusitanorum naualis victoria</i>	<i>199. b</i>
<i>57. b</i>	<i>lusitanorum tumultus & calami-</i>
<i>67. b</i>	<i>tas grauissima</i>
<i>lusitanorum naualis victoria</i>	<i>297. a</i>
<i>288. a</i>	<i>lusitanorum victoria</i>
<i>lusitanorum periculosa in Mauros</i>	<i>23 b</i>
<i>excursio</i>	<i>lusitanorum victoria 230. a. acre</i>
<i>69. b</i>	<i>prælium & repulsa</i>
<i>lusitanorum primus in Indiam ad-</i>	<i>230. a</i>
<i>uentus</i>	<i>lusitanorum victoria 308. a. pugna</i>
<i>30 b</i>	<i>naualis</i>
<i>lusitanorum periculum</i>	<i>ibi.</i>
<i>131. a</i>	<i>lusitanorum victoria Mauricus in-</i>
<i>lusitanorum victoria ibidem.</i>	<i>sidijs corrupta</i>
<i>lusitanorum per Indiam infamia</i>	<i>46. b</i>
<i>287 b</i>	<i>lusitanorum victoria naualis</i>
<i>lusitanorum prætoris nauis vado</i>	
<i>allisa</i>	<i>151 b</i>
<i>lusitanorum parum felix in Mau-</i>	
<i>ros eruptio</i>	<i>45. b</i>
<i>lusitanorum publica de Goa ciuita</i>	
<i>reconsultatio</i>	<i>291. b</i>
<i>lusitanorum Regum Mausoleum</i>	
<i>41. b</i>	
<i>lusitanorum quinque stupendum</i>	
<i>facinus 339. b. victoria planè</i>	
<i>diuina 340. a</i>	
<i>lusitanorum quorundam contra</i>	
<i>Albuquerque tumulus</i>	
<i>105. b</i>	
<i>lusitanorum quorundam contra</i>	
<i>Albuquerque tumulus</i>	
<i>105. b</i>	
<i>lusitanorum quorundam contra</i>	
<i>Albuquerque tumulus</i>	
<i>105. b</i>	

M.

M Agbiadi pius Zelus,
223. b. miserandum
in liberos facinus. ibi.
dem. ad Lusitanos apostatas
exhortatio ibidem.
Machiadus ad obsessos Lusitanos
transfugit 25 b
Madagascaris insula. n. S. Lauren-
ti, nuenit 125 b
Madagascaris. n. insula S. Lauren-
ti, descriptio 144. b
Maduram ins. 351 b
Magadaxum Aethiopiae ciuitas
Bbb 5. 40. b

I N D E X.

49.b		fraudulenta lezatio	214.b
magadaxum oppid.	142.a	malacensis Regis fuga	218.b
magadaxum à Lusitanis intactū		malacensis regis regna	215.b
relictum	146.a	malacensis rex vulneratur	216.b
magallanici erroris de Maluscarā		malacensis suburbij incendium	
situ cause & origines	324.a		215.a
magallanici freti inuentio	325.a	malacensis urbis pars incensa	
magallani nauigatio Moluccen-			216.b
sis, eiusque successus	325.a	maldinensis ad Albuquerqueium le-	
magnanimus verè quis sit	351.a	gatio	229.a
mahumetus Anconij summa erga		maldina insula	128.b
superiores fides	117.a	malepura s. Thomæ Apostoli se-	
nimitas	117.a	pulchram	107.b
mahumetus Quiloæ regis prodito		malucarum exploratio	227.a
ria cades	120.a	mamelis Saraceni de Lusitanorū	
mahumetus Quiloæ rex & Emma		iniurijs querela	134.a
uelis tributarius	116.b	mameluci	166.a
maim fl.	174.b	mandaka cinitas	272.b
malabares populi	34.a	mangatenſis Princeps proditiōis	
malaca direpta	218.b	accusatus	99.b
malacæ præſidium Lusitanicum		manxor Marroquiensis Calipha	
	227.b		68.b
malacæ ex ducum diffensione tū-		margaritæ Austriacæ abortus	
multus	312.a		18.a
malacæ inopia commēta subleua		maria ab Indis sacrificiis in clama-	
	230.b	ta	32.a
malacæ oppugnatio	215.b	marie Lusitanorum Regine mors	
malacense bellum	225.a. 243.b.		310.a
	317.b	marochienſe bellum	238.b. 262.a.
malacensis arcis ædificatio	219.a		295.b
malacensis arcis proditio irrita		martabanum portus	292.a
247.b. Maxelisi cede puni-		mascaregne cum lehabentafuso	
ta	247.b	disidium	345.a
malacensis exercitū & instrumē		mascaregne excursio in Mauros	
ta bellica	215.b	329.b. periculum	329.b
malacensis magistratus ab Albu		massagani oppidi obſidio	253.a. de-
quercio constituti	227.b	scriptio	ibid.
malacensis Regis ad Albuquerqueiū		matapna fl.	149.b

matthæi Aethiopum legati	mors mediolanenses duos ad Calcutiam	
334.a. Dalaza insula	ibid. sem transfugitur	74.b
maura sui Ethioptiuitas	207.a mediolanensium duorum perfidia	
maurorum clades	87.a punita	130.a
maurorum cum Lusitanis pax.	melichiazij ad Albuquerqueum Legatio	
209.b velutatio	44 b gatio	233 b
maurorum deditio & fœdus cum melichiazij ad Almeida literæ		
Emmanuele	262.b 174 b	
maurorum de Lusitanis præclara melichiazij de pace legatio		
victoria	297 a 178.b	
maurorum excursions	234 a melichiazij fides erga Albuquerque-	
maurorum fuga	70.a cium benevolentia	251 a
maurorum in Lusitanos conspiratio	melichiazij pax cum Almeida	
236.b 178 b		
maurorum in Lusitanos insidiæ	melichiazijus comitatum Goam	
154.a mittit	224.b	
maurorum in Lusitanos irritus impetrus	209.b melichij Sacæ ad Siqueiram legatio	
maurorum in victos Lusitanos immanitas	155.a melij cedes	172.b
maurorum perfidia in Lusitanos conspiratio	207 a 185 a	
maurorum præ fame voluntaria servitus	366.a melindensis ad Gamam legatio.	
maurorum 500 insignis calamitas	29.b Regis filius Gamam inuit	30.a
281.b		
maurorum trepidatio & fuga	melindensis ad Emmanuelem legatio	40.b
70.a		
maurorum tumultus	263.a melindij Regis ad Gamam nunci-	
maurus quidam ab amasia ad prælum excitatus	44.a melindij Regis erga Lusitanos hostilitas	53 b
maxelij proditoris iusta cedes	247.b melindij Regis ad Almeida legatio	119 a
maximi regi imp. mors	343 a melindis urbis situs & regionis mores	29.a
maxalqubiris Castellum situs	196.b mequinezia ciuitas	153.a
46.b	333.a mequinezense bellum	550 b
maxima inf.		

I N D E X.

<i>mequizeylus Rex suorum perfidia moderatio animi summa in duob.</i>			
<i>castris exutus</i>	261.a	<i>Tyrannis</i>	139.b
<i>metensis portus</i>	332.b	<i>molucarum insularum ab Olysi-</i>	
<i>michael Emmanuelis fil. Lusita-</i>		<i>pone distantie</i>	324.b
<i>nie inauguratur</i>	21.b	<i>molucensis controuersie fructus</i>	
<i>michaelis Hispanie Principis</i>		<i>ibid.</i>	
<i>mors</i>	42.b	<i>mombaza capta diripitur</i>	119.a in-
<i>militibus sacri per Lusitaniam casti-</i>		<i>cenditur</i>	118.a
<i>tatis religione soluti</i>	11.b	<i>mombaze ciuitatis situs.</i>	28. a.
<i>militum sacrorum instituta.</i>	<i>ibi-</i>	<i>eiusdem ad Gamam Legatio</i>	
<i>dem.</i>	28 a		
<i>militum sacrorum laxata continē</i>	<i>mombaze oppugnatio</i>	118.b.	<i>regia</i>
<i>ti.e reprehensio</i>	12.a	<i>capta fugato rege</i>	119.a
<i>miraculosa victoria</i>	78.a.	<i>mombazense bellum</i>	118.a
241.b		<i>mondragonius pirata captus & di-</i>	
<i>miramiriami ad Albuquerqueium</i>	<i>missus</i>		180.b
<i>legatio, & ficta beneuolentia</i>	<i>montis maioris ciuitas peste infecta</i>		
248. b.	<i>de Lusitanis querela</i>	<i>stata</i>	9.b
249.b		<i>montis maioris ciuitatis situs</i>	
<i>miramiriamus Adene prefectus</i>	4.a		
248 b		<i>mons viridis</i>	257.b
<i>mirochemus Saracenicæ classis</i>	<i>monzaida Tunetensis mercatoris</i>		
<i>prefectus</i>	150.	<i>ad Gamam aduentus</i>	31.a
<i>mirochemi cedes</i>	304.b	<i>monzaida in clientelam à Gama</i>	
<i>mirochemi classis</i>	175.a	<i>et milites susceptus</i>	39.a
<i>ca. cis</i>	<i>ibid.</i>	<i>mozambique inf.</i>	24. b. eius situs
<i>mirochemi fuga</i>	178.a	25.b	
<i>missa Azamor.e celebrata</i>	255.a	<i>mozambiquensis nauarchi dolus</i>	
<i>missæ usus apud Cranganorenses</i>	28 a		
107.a		<i>mozambiquensis regis in Christi-</i>	
<i>missæ sacrificium primum in Brasi-</i>	<i>nos insidiæ detectæ</i>		29.a
<i>lia quando celebratum</i>	48.b	<i>muar fl.</i>	230.a
<i>missa in Zacotorensi insula cele-</i>	<i>muarensis stationis expugnatio</i>		
<i>brata</i>	148.a	317.a	
<i>mochris mors</i>	354 a	<i>myristica nux.</i>	231.a
<i>modafarij tumultus, & factio ei</i>			
<i>Armuzio ciecta</i>	278.b		

I N D E X .

N.

- N**acri ad Iehabentafusum navigationes Australes 5. a
 litera 354. b nauis factitij & innoxij igni be-
 Nafe opp. 259. a neficio seruata 213. b
 Nahodabegne cades instructa nauis robustissimæ expugnatio
 213. b 177. b
 Naires Indorum nobiles 31 b nautici cuiusdam instrumenti de-
 nairum superstitio 92. a scriptio 36. a
 nambeadara Cochimi rex 125. a nazarius Fessæ Rex 153. b
 nantum opp. 312 b. eius descriptio negligentia punita 115. b
 313. a nili fontes 269. a
 naramuhimi victoriæ 73 b. cades ninachetuensis apparatus funebris
 34 a 271. b ad Pop Malucensem
 naramuhimus, Cochimensis exerci funebris oratio 271 b. volunta
 tus Imperator 73. b via mors 271. b
 narisinga regnum 83 a ninachetuensis dignitate spoliatus
 narisinga regis regia 122. b. victus 270. b
 & cultus ibid. Sepultura, iusti nonius Mascaregnas Ataidio suf-
 tia, thesauri, exercitus & stipē fectus 297. b
 diarij. ibid. eiusdem pacifica ad noradimi duorum filiorum in Ar-
 Almeida legato 123. a. eius- muziense regem conspiratio
 dem ad Emmanuelem munera 166. b
 123. b norogne victoria 328 a. praelium
 Narisingensis ad Albuquerque le- redintegratum atrociter 328. a
 gatio 251. b eius discrimen ex vulnere, ibi-
 narisingensis ad Goa Præfectum le dem b
 gatio 249. a norogne crus transfixum 199 a
 narisingensis Regni descriptio norogne in Mauros eruptio 328. a
 122. a norogne mors 199. b
 narisingensium dies festi 122. b. fi. norogne temeritas 208. b
 des de animorum immortal. nonij felix in Lusitaniam reditus
 tate. ibid. Duella ibid. 62. b
 nau Aethiopie Rex 267 b nuncij mittendi noua ratio
 nauale cum Saracenis praelium 82. a
 150 b
 nauale pugna cum Saracenis

- O** Doardi Galuani mors 305. b
 Odoardi Pacieci ad Cochimensis desperatam orationem responsum 89. b. mine intransfugas. 90. a. Vigilantia. 90. a se ueritas intransfugas ibid.
 Odoardi Pacieci exiguum presidium, & virtus. 84. b. vide, Paciecius
 Odoardi Pacieci periculum 82. b. in Repelinenenses impetus 82. a
 Odoardus Paciecus 81. a
 Olysiptone tumultuatum in Hebraeos 114. a
 Olysipto peste infestatur 113. a
 Omirabuth fl. 253. a
 Onorense bellum 121. a
 Onorensis regis ad Almeidam legatio 129. a
 Onorensis regis perfidia 121. a
 Onorensis tum classis tum urbs incensa ibid. a
 Onorensis fuga 121. a
 cum Lusitanis ibid.
 Ordinum militarium per Lusitaniam & Hispaniam origo & successus 11. a
 Oratio, in Emmanuelis & Isabelæ inauguratione 19. a
 Ossonobona urbs 252. b
 P.
 Pacemensense bellum 353. b
 Pacemensense regnum 225. a
 Pacemensis tumultus, & ex eo bellum 339. a
 Pacieci commendatio, et apud Lusitanos authoritas 112. a. fortuna tenuis & summa integritas 112. b. eiusdem virtus summa ingratitude pensata ibid.
 Pacieci cum Calecutiensibus praelium 93. a. stupenda victoria 94. b
 Pacieci durities, celeritas & diligentia 85. b. ad milites oratio 95. b
 Pacieci excursiones 90. b
 Pacieci exercitus contra Calecutiensenses 91. a
 Pacieci in Calecutiensenses expeditio 92. a. pugna & victoria ad. 83. a
 Pacieci insignes victoriae 83. a
 Pacieci in Cambalamum excursio 93. b
 Pacieci machinae bellicae Calecutijs opposita 102. a. ad Deum preces 103. a
 Pacieci munitiones 101. a. pugna naualis 101. b. discrimen. ibid.
 Pacieci oratio fidei Christianae plenissima 91. b
 Pacieci per Indiam fama & auctoritas 104. b
 Pacieci pugna naualis 87. a. victoria insignis 98. a
 Pacieci vigilantia 97. a. stratagemata ibid.
 Pacieci victoria stupenda 100. a
 Pacieci victoria plane diuina 94. b
 aliud praelium ibid. victoria 104. a

104 a		pax Pacemenfis	940 a
pages Brasiliensium haridoli	50. a	peguensis regis cum Lusitanofe-	
palignanium adum	95. b	du	339. a
palmarum Arborum descriptio		pegui descriptio	338. b
25 b		pelagij Souſe caedes, & sociorum	
palurtium	96. a	fuga	173. b
panane incensa	149 a	pereiræ guttur transfixum	177 a
panane opp.	148. a	perfidie detestatio	133. b
pandarane opp.	31 a 67. b	persica ad Armuzium regem le-	
panginensis arcis expugnatio		gatio	167. a
197. a		persicæ regie præfecti conuiuium	
pangin opp. incensum	191. b	300 b	
panthera venatica	263 b	pestis Calecutiense regnum infe-	
pantoia	211. a	stat	101. b
patecatiræ fuga	230. b	pestis in Calecutiensi exercitu	
patecatiræ infauſta in Lusitanos		98 a	
spiratio	227 a	pestis in Lusitania	113. b
patecatiriane munitionis expu-		pestis Olyſipponem inuadit	113 a
gnatio	229 b	320. b	
pateonuzij clades 246. a. prælium		petri Albuquerque aduersus Ara-	
nauale. 246. a strages	ibi. b	bas bellum	273 a
pateonuzij fuga & clades ingens		petri mascaregne in Indiam adu-	
247 a		tus	229. a
pateonuzij in Malacæ regem con-		petri Nauarri subsidium Arzilenſi	
spiratio 244. a. in Malacenses et		arci missum	157. a
Lusitanos expeditio naualis		petri Souſe discrimen	69 b
244. b		petri Vasci Veigæ interitus	79. b
payli Gamæ mors	41. a	petrus Aluarus Capralis Indicæ	
paulus Iouius notatus	178. a	claf. præfectus	42. a
pax Calecutia 83. b. à Fernando		petrus Bastardus profugus, à Bar-	
Correa violata	84 a	raxa Mauro hoſpicio excipitur	
pax cum Calecutiensibus	251 b	225 a	
pax cum Garabiensibus	332 b	petrus Correa ad Pont. Max lega-	
pax cum rebellibus Mauris	235 b	tus	10 b
pax inter Almeidam & Albu-		petrus Paſcalius Venetus ad Em-	
quercium	180 a	mannelem legatus	60. b
pax Lusitanorum cum rege Pace-		petrus Souſa 10. Menſis ſucces-	
menſi	192. a		

I N D E X.

for	261.b	361.a	
philippi Austriaci in Hispaniam			170.b
aduentus	130.b	Quiloe insula	27.b
phocarum feritas	23.b	Quiloe capta & spoliata	116.a
ne factum	235.a	Quiloe arx struitur	116.b
piscis monstrosus	49.a	Quiloe descriptio	52.b
mixidis nauticae descriptio	25.b	Quiloe Rex	25.a
pontificis ad Emmanuelem nunci-		Quiloe regis potentia & imperij	
us. & dona	22.a	amplitudo	52.b
pontificis Max pro Venetis ad Em-		Quiloense cum Lusitanis fœdus	
manuelem commendatitia li		per Arabes turbatum	53.b
tera	43.b	Quiloensium mores	52.b
prælium æquale	236.a	Quiloensis Regis captivitas	
prælium anceps & periculosum		64.a	
282.b			
prælium inter fratres	79.a	Quiloensis regis precibus Arabes	
proditio	74.b	e vinculis solvuntur	117.a
pro ditorum dignissimum supplicium		Quiloensis tumultus	127.a

347.b	
proditorum supplicium	194.b
proditorum inueteratus mos nota-	
tur	32.3a
protoplastorum sepulchrum	
129.a	
pugna cum Calaiatensis	171.b
pulatecam castrorum expugnatio	
197.a	
pulatecam in Lusitanos tehe	
221.a	
pulatecam irruptio in Goam irri-	
ta	194.a
punicus astus	233.a

R.

R	Abelli mqr̃s temerè quasi-	
	ta	222.a
	Rabelli temerarium faci-	
	nus	221.a
	Radicum vsus panis vice	145.a
	Rahi Benxamutij cades	
	297.b	
	Rahi Benxamutij ad Lusitanorū	
	fœderatos oratio	296.a. ad equi
	tes suos	ibi.b
	Raixhamedij Ar muziensis tyrā-	
	nus	277.b
	Raixhamedij cades	278.b
	Raixhamedio structa ab Albu-	
	quercio insidia	277.b

Q	Vadra ex suorum negligen-	
	tia infortunium	143.a
	Quirosij virtus insignis	

R. 112

<i>ama promontorium</i>	199.b	<i>Sacri libri Cranganorensium Chri</i>	
<i>rapandar opp.</i>	196.b	<i>stianorum</i>	<i>ibid.</i>
<i>raposi virtus</i>	357.b	<i>sasin ciuitas</i>	137.a
<i>religiosi in Congui regnum missi</i>		<i>sasiniense bellum</i>	235.a
160.b		<i>sasiniensis belli apparatus</i>	312.a
<i>repelinensis Dynastia in Lusitanos</i>		<i>sasiniensis tumultus</i>	141.a
<i>technæ</i>	101.a	<i>sasiniensium perfidia & tumultus</i>	
<i>repelinenses victi</i>	81.b	138 b	
<i>repelinensis oppidi incendium</i>		<i>sasiniij obsidio</i>	207.a
91 a		<i>sasiniij oppugnatio vehementissima</i>	
<i>repelinum insula</i>	81.b	207.b. altera oppugnatio	<i>ibid.</i>
<i>resbuti</i>	272 a	<i>obsidio soluta</i>	208 a
<i>ridicula de nudis equitibus histo-</i>		<i>sagris oppid situs</i>	15.b
<i>ria</i>	336.a	<i>scalabis ciuitas. n Sanctarena</i>	3 a
<i>rod. Laurentij Rauasci iniquitas</i>		<i>saldagnæ aquatio</i>	85.b
85 b. pugna naualis cum Zan		<i>sanctarena ciuitas, olim Scalabis</i>	
<i>riharensibus</i>	<i>ibid.</i>	3 a	
<i>rodericus Laurentius Rauascus</i>		<i>f. Elasis aquatio</i>	23 b
85. a		<i>f. Crucis apud Congenses venera-</i>	
<i>roderici Pereiræ naufragium</i>		<i>tio</i>	77.b
143.b		<i>f. Helenæ insula</i>	62.a
<i>rozalcami fraudulentæ ad Vascon</i>		<i>f. Helenæ sinus</i>	23 a & b
<i>celium literæ</i>	222.b	<i>f. Iacobi Insula</i>	22. a fluminis 23 a
<i>rozalcami in Lusitanos eruptio</i>		<i>f. Iaphaelis terra</i>	24. b
232.a. prælium acerrimum	<i>ibi</i>	<i>f. Thomæ insula</i>	85 a
<i>dem, b pax cum Lusitanis, eius</i>		<i>sanctorum veneratio Aethiopijs</i>	
<i>que conditiones</i>	<i>ibid. b</i>	<i>familiaris</i>	270 a
<i>rozalcami stratagema</i>	223 a	<i>saracenicæ nauis capta, euadit</i>	
<i>rumes, indus Romani</i>	150.a	122 a	
<i>rumor de Presbytero Ioanne Chri</i>		<i>saraceni cuiusdam maris supersti-</i>	
<i>stianorum Imp</i>	267 a	<i>tio</i>	151.a
<i>russicanorum militum immanitas</i>		<i>saraceni Nauarchi perfidia</i>	228 b
146.a		<i>saracenorum apud Calecutij Re-</i>	
		<i>gem de Lusitanis querela</i>	57 a
		<i>in Lusitanos impetus</i>	<i>ibid.</i>
<i>heretum</i>	244.b	<i>saracenorum apud Calecutios tu-</i>	
<i>da, do es Cranganorensium</i>		<i>multus</i>	57.a
<i>omugati</i>	107.b	<i>saracenorum de Lusitanis quere-</i>	
		ccc	la

I N D E X.

140 monita	307. a	finarum regionis gentisque descri-	
faracenorum de Zofalensi arce	prio		313 b
querela	136 b	finarum religio	314. a monaste.
faracenorum in Christianos comu-		ria, strata literarum, Bolivia	
ratio 35 a. Ad Calecutiensem	ibid.		
Regem aduersus Christianos ora-		sinensium, cum Albuquerque col-	
tio	36 b	loquium	214 b
faracenorum militare consilium		finer oppidum captum à Lusitanis	
245 b pugna naualis, ibid b cla-	326 b		
des & fuga	246 a	sinire opp situs	17. a
faracenorum seditiosa ad Coula-		sinus Funcher ins. S. Laurentij	
mens oratio	124 a	143 b	
faracenus ad Emmanuelē missus		siqueiræ cum Barnagasio fœdus	
171. a		333 b	
farmatarum trium in Lusitaniam.		siqueiræ cum Ducibus colloquiū	
Emmanuelis videndi causa, pro-		348 b	
fectio	293 a	siqueiræ Indica administratio ac	
sea	259. a	res gestæ	318. a
securitatis signum apud Goenses		siqueiræ in Indiam reditus	189 b
193. b		334. a	
seditiosa duorum monachorum a-		siqueira militum indignationē lu-	
menia	114. b	currit	348. b
seditiosorum crudelis impietas		siqueiræ nauigatio Indica	200. b
114 b		siqueiræ naufragium	332 b
seditiosorum supplicium	115 b	soderij Ducum, de rerum summa,	
seditiosorum 500, in Hebræos crude-		consultatio	75 b
litas	114. b	soderij & Corree de discessu ex	
selymi Turcæ victoria	310. b	India contentio	75. a
septense bellum	262. a	soderij pertinacia grauius punita	
ferrani nauigatio	200. b	75 a	
ferrani naufragium	231. a	soderij res circa Arabiam gesta	
facæ regnum	288 a	75 a	
famenjis ad Albuquerque legat-		solicarij aues	23 b
tio	219. b	sousæ cum Rege Cingensi colloqui-	
famenjis regni descriptio	ibid.	um	77.
num monstri aureum	68 a	sousæ magnanimitas	250.
monis Andrady in Sinas malefi-		sousæ solers factum	225.
ci	314. b	strategema	238.

I N D E X.

<i>suarij cum Calecutij de pace tra-</i>	<i>terrestris tempestatis miracula</i>	
<i>status</i>	105 b	144 b
<i>suarij imprudens factum</i>	306. a.	<i>tertia insula</i> 41. a
<i>classis immodica</i>	307. a	<i>thomæ Apostoli sepulchrum, vbi.</i>
<i>Suarij in Lusitaniam rediit</i>	108. a	
112. a		<i>thomas Apostolus vbi martius.</i>
<i>suarius pertinacie notatus</i>	105 b	<i>ibid.</i>
<i>suæz, ol. Heroum ciuitas</i>	248. b	<i>thomæ Apostoli corpus vbi sit.</i>
<i>sylueria in Bengaliam nauigatio</i>		<i>quantifuit</i> 83. b
315 b		<i>timore ad Albuquerqueium de bello</i>
<i>Syluij de Garabienfibus victoria</i>	<i>Goenji oratio</i>	190. a
331. b		<i>timore classis</i> 190. b
<i>syluij discrimen.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Timore & Melrai fuga</i> 220. b
<i>syluij subsidium</i>	332. a	<i>timore nuptiæ</i> 202. b
		<i>t moia Pirata</i> 39. b
T.		<i>tingi oppid. frustra oppugnatum</i>
		240. a
T <i>Ambaranis lapidis cultus</i>	<i>tingi oppi. in obsidione solutū</i>	46. a
<i>superstitiosus</i>	122. a	<i>tite ciuitas capta.</i> 255. a
<i>Tama, insula</i>	312. b	<i>toletanorum Burgenfiumq. vetus</i>
<i>Tamanlabua insula</i>	<i>ibid.</i>	<i>disidium</i> 19. b
<i>tamarochium opp.</i>	328. a	<i>toletu Comparesia</i> 19. a
<i>tanlenfium stratagema</i>	239. a	<i>tributum immane Guilielmi Xe-</i>
<i>taproba, insula</i>	243. b	<i>brenis c. n. lio Hispanie impera-</i>
<i>taracol ciuitas expugnata</i>	198. a	<i>tem</i> 343. a
<i>targa ciuitas</i>	311. a	<i>triumphare Cochimensis Regis fi-</i>
<i>taurisi, ciuitatis descriptio</i>	302. a	<i>des</i> 71. a
<i>tednest ciuitas</i>	257. b	<i>triumphara in regnum restitutus</i>
<i>temerariorum infelix exitus</i>	81. a	
260. a		<i>tristiani tuenæ res gestæ</i> 143. a. fa-
<i>tempestas prodigiosa</i>	60. a	<i>tiij tempestate digesti.</i> <i>ibid.</i>
<i>templum à D. Thoma Apostolo æ-</i>		<i>tugcarum captiuorum facinus in-</i>
<i>dificatum</i>	83. b	<i>audium</i> 353. a
<i>tentugalenfis vulneratus</i>	157. a	<i>tar a Christianorum metu à bello</i>
<i>terremotus</i>	86. b	<i>abstinet</i> 47. b
<i>terra S. Crucis nunc Brasilia</i>		<i>turcorum in Græcos & Venetos</i>
49. a		<i>bellum</i> 83. a
<i>terra viridis eiusque incolæ</i>		<i>tulopp ene sum.</i> 38. a
63. a		<i>ccc. 2.</i> 100. a

I N D E X.

quocunque expugnatio & Mau- Feige audacissimū facinus 362. b.
 rorum strages 338. a praeclarum facinus ibid.
 tyrannus horrenda 288. b Veneta ad Emmanuelem legatio
 11. a. 60 a 366 a

V.

Veneti subsidium contra Turcas
 petunt ab Emmanuele 43. b

V. Apinum insula 81. a Vengapor regnum 233 a
 Vasce Fernandij Caesaris Vengaporenſis regis ad Albuquer
 pugna prospera cum 2. cium legatio 233. a

Maurorum nauibus 345. a. e. Villosi virtus 357. b

jusdem Caesaris cum 6 biremi. Virtus insignis duorum. Io. Me-

bus praelium ibidem. Caesaris cū nesi familiarium 156. a

Britannica naui insignis pugna Victoria diuinitus concessa 79 a

365. b Caesaris in Mauros eru- Victoria planè diuina 340. a

ptio 327. a. virtus ibidem. Vltio diuina iniuste cedis 287. b

Vasce Gama cum Cochimi rege Vltio in Soderium diuina 75. a

colloquium 66. a. de fuga con Vmbri oppidi expugnatio 327. b

filium 37 b. in continente deten- Vota monastica apud Cranganorē

tio apud Calecutios 38 a ad ses Christianos vsitata 107. b

classem reditus ibid. ad Calecu- Vt et imutatae ambitio 226. a

tij regem litera 39 b à Calecu-

tio discessus, & naualis victo-

ria. ibidem. in Aethiopiam re-

ditus 40 b. nauigatio versus

Portugalia 41. a

Vasce Gama, optatus in Lusitania

reditus 41. a

Vasce Gama primus Indica clas-

sis praefectus 16 b

Vasconcelij ad Albuquerque defe-

ctio 212. b

Vasconcelij cum Albuquerque con-

tentio 212 a

Vasconcelij periculosa credulitas

223 a Atrox praelium. ibid.

Vasconcelij res gesta 200. b

Vasconcelij Rabello suffectus

222. a

X.

X Abandares Malacensis ma-

gistratus 226. b

Xeraph fuga 363 b

Xeraphus perfidiae regem Armusij

necat ibid.

Xerisij clades insignis 258. a

Xerisij aduersus Lusitanos bellum

310 b. praelium atrox & an-

ceps 311. a

Xerisij fuga 311. a

Xerquienſis ad Emmanuelem le-

gatio 262 b

Xerquienſium cum Lusitanis pax.

238. a

Zabaij

zafaradimi in Lusitanos impetus

Z Abaij, Goësis Dynastæ ad 172 a

Gamam fraudulenta legatio 40. a petit 227. b

Zabaij in Anchediuam expeditio 78. a

irrita 131 a zalis Bembarquæ præclarum facti-

Zabaimi arcis expugnatio 190 b nus 326. b

zabaimi ad Albuquerque legatio 85. b

197. b zanzibareses naues supra 20. a

zabaimi bellum aduersus Albu- Ranaasco cõtra fœdus captæ 85 b

quercium 193 a zanzibaresium pax cum Lusita-

zabaimi de Puletacamofimultas nis 86. a

222. b zanzibarisis descriptio 40. b

zabaimi Dalcami ad Albuquerquei zeiami cum Emmanuele fœdus

um legationes duas 233. b 252 a eiusdem perfidia 252. b

zabaimi exercitus & instrumen zeaimi perfidia 154. a

ta bellica 193. b zetamus Azamorenfis rex Emma

zabaimi fœdus cum Lusitanis reno uelis opem implorat 153. b

uatum 110. b zeila opp. 143. a

zabaimi in Lusitanos machinatio. zeila Aethiopie ciuitas 305. b. ca-

nes 197. a. pta & spoliata 306 a

zabaimus Goa potitur 195. b zelandia ins. 128. b

zacoeie Mozambiqueus regis zelandense bellum 317 b. 351. a

humanus. 26. b. insidie in Chri zelandensis ad Laurentium lega

stianos 27. b tio 129. a

zacatora insul 85 a 146 b zelandensis arcis oppugnatio

zacatorensis bellum 147. a. præliū 351. b

ibid. zelandensis pax, eiusque capita

zacatorenses Christiani, eorumque 318. a

mores 146. b zelandensis pax renouata 352. a

zacatorensis arcis expugnatio zelandensis regis cum Emmanue

147. b le fœdus 129. b

zacatorensis arx Albuquerquei ins. zelandensis tumultus 350. b

su diruta 212 a zeinaldi Pacemensis regis ad Al-

zacatorensium cades 147 a. serui buquercium legatio 214. a

tus 136. b virtus militaris 148 zineature arx 120 b

Christianorum de libertate gau zineature Praefecti fœdus cū Lu-

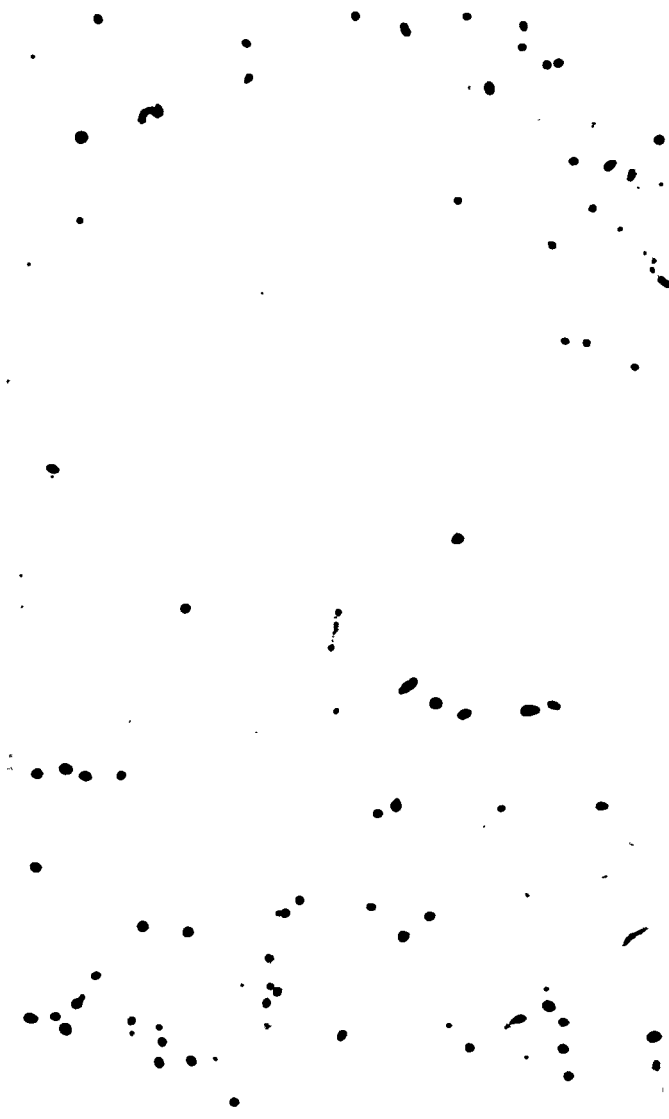

I N D E X.

stara	ibid.	zofalensis arcis edificatio	126 b
zirazium	302. b	zofalensis Regis cæci militaris for	
zofala aurifera regio	25 a	in udo	126 b cædes 127. a
zofala Principis fædus cum Lusita	64. a	zofalensis Regis in Onaiam perfi-	
zofala		dia	126 b
zofala Rex, cæcus, Zuse nomine zofalensis regni descriptio			127. b
126. a			

F I N I S.

S. Cal.
14/2/77

N. L.

